

સામાજિક આવૃત્તિ.

બૃ હ ત્

કાવ્ય દોહન.

ગુજરાતી ભાષાના પ્રાચીન કવિઓની કવિતાનો સંગ્રહ.

B/9

—૧૨૩૪૫૬૭૮૯૧૦—
દસ ગ્રંથમાં—ગ્રંથ ૨ નો.

—૦૦૦૦૦૦૦૦—

સંગ્રહ કરી પ્રગટ કરનાર.
ઈન્દિયારામ સૂર્યરામ દેશાઈ.

*****

આવૃત્તિ બીજી.

*****

મુંબઈ:

“ગુજરાતી” પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ સીરીઝ.

૧૯૦૩.

*****

કિંમત રૂ. ૨-૮-૦.

૪૬૧-૨

૧૯૬૧

2224

ફરી છપાવવાનો હું છપાવનારને સ્વાધીન છે.

2224

To,

Sir Mungaldass Nattoobhoy

KNIGHT. G. S. I. &c., &c.

MY DEAR SIR,

The privilege I have enjoyed of your close acquaintance for over ten years, and the opportunities it has given me for a due appreciation of your character make it my most pleasant duty to associate your name with this compilation.

Your appreciation of learning and of men of letters; your lofty benevolence and your wonted liberality; the very exalted position to which you have attained in the community which cherishes with affectionate pride the choicest selections of genius contained in these pages; your warm support to the cause of true reform, social and religious; your unrelaxing zeal, indefatigable exertions and incessant sympathy, for over three decades, in the promotion of Indian Political progress; above all, the rare combination in you of *Lakshmi*, *Vidyâ* and *Audârya*—these enjoin me to dedicate to you, this Second Volume of the Gems of Gurjara Poetry.

With respect and esteem,

Ever yours,

ICHHARAM S. DESAI.

omlay 8th }

April 1887 }

સર મંગળદાસ નથુભાઈ

નાઈટ, સી. એસ. આઈ. વિગેરે.

પ્યારા સાહેબ,

આજ દશ કરતાં વધારે વર્ષ થયાં જે ગાઠ પરિચય આપની જોડે મને થયો છે અને જેથી આપની ખરી ખૂબીઓ પીછાણવા મને ખની આવ્યું છે તેને લીધે આ પુસ્તક સાથે આપનું નામ સંયુક્ત કરવું એ હું મારી હર્ષભરી દ્રવ્ય સમજું છું.

આપ સાહિત્યના પોષીન્દા છે અને વિદ્યા તથા વિદ્વાનોના કદરદાન છે; ઉદાર હૃદયના અને સદા ત્યાગની બુદ્ધિ ધરાવો છે; સાંસારિક અને ધર્મ સમ્બન્ધી સાચા સુધારાના વિજયસ્તંભ છે; આજ ત્રણ હાથકા થયા ભરતખણડના રાજકીય અભ્યુદય અને વૃદ્ધિ માટે આપે મોટી ઉત્કંઠાપૂર્વક અતિ શ્રમ લીધો છે અને હજી પણ નિરંતર દીલસોજી ધરાવો છે; ગુજર્જર મંડળમાં આપ ચૂડામણિની પદવીએ પહોંચ્યા છે; અને સદાના વિરોધી-લક્ષ્મી, વિદ્યા અને ઔદાર્ય, એઓની ત્રિપુટી આપ વિષે વાસો કરી રહી છે, તે સર્વની યોગ્યતા વિચારી ગુજર્જર કાવ્યાબ્ધિમાંનાં મોતીઓનું આ ખૂહત્ કાવ્યદોહન આપને બહુ માનપૂર્વક અર્પણ કરું છું, તે સ્વીકારશો.

ચૈત્ર શુદ્ધ પૂર્ણિમા-સંવત્ ૧૯૪૩.

સદાનો તમારો,

દુચ્છારામ સૂર્યરામ દેશાઈ.

પ્રાચીન કવિઓનાં કાવ્યો લોકોમાં એટલાં ગદ્યાં પ્રિય થઇ પડ્યાં છે કે, સાંપ્રત કાળના કવિઓ તેમની આગળ હારી જાય છે. એટલે આ સંગ્રહ ઘણો અગત્યનો છે, એમ કહેવામાં કશો દોષ નથી. પહેલા અન્થની બે આવૃત્તિ થઇ ને પાછળથી ઘણા ગૃહસ્થો તરફથી આ અન્થને આશ્રય આપવાનું ઠર્યાથી કવિતાનો સઘળો સંગ્રહ બહાર પાડવાનું ઠરાવ્યું છે. દરેક કવિનું ચરિત્ર આપવામાં આવશે ને તેનાં કાવ્યપર ટીકા જૂદે સ્થળે થશે એટલે એ સંગ્રહી આ પ્રસંગે કંઈ પણ બોલવું વ્યર્થ છે.

રા. રા. છગનલાલ ઠાકોરદાસ મોદી બી. એ., રા. રા. ઇચ્છાલાલ પરમાનંદદાસ, ડા. વિજયભણદાસ ધનજી, અને રા. કીલાભાઈ દુલભદાસ એલ. સી. ઇ. નો આ અન્થને લગતા હસ્તલિખિત લેખો શોધી આપવા માટે તથા કવિ સવિતાનારાયણ ગણપતિનારાયણ તથા ભાઈ વનમાલી લાધા મોદીનો અન્થના સંશોધનમાં મદદ કરવા માટે ઉપકાર માનું છું.

ખાસ કરીને ધીરા ભક્તનાં કાવ્ય માટે બે શબ્દ અગત્યના છે. એ કવિનું કાવ્ય તેના પુત્રનો પુત્ર, જે, ગોઠડામાં રહે છે, તેની પાસે, જે જૂની પ્રત છે, તેમાંથી ઉતાર્યું છે. ધીરા ભક્તના પૌત્રની દશા એટલી તો દિનહીન છે કે, હાલમાં અન્થને ને દાંતને વેર જેવું છે, છતાં તે, એ કાવ્યસંગ્રહ કોઈને પણ પૈસા લઈ આપતો નથી.

નીચેના ગૃહસ્થોએ બૃહત્ કાવ્યદોહનના સઘળા ગ્રન્થોને
 આશ્રય આપવાની પોતાની ઇચ્છા દર્શાવી છે, તેઓનો મારા
 ઉપર તો ઉપકાર થયો છે જ; પણ ગુજરાતી ભાષા ઉપર પણ
 એક રીતનો ઉપકાર થયેલો હું માનું છું.

સર વિલયમ વેડરબર્ન ખારોનેટ, સી. એસ.

ભાવનગરના દરબાર શ્રીસર તખ્તસીંગજી, જી.સી.એસ.આઈ.

કચ્છના રાઓ શ્રીખેંગારજી બહાદુર.

જુનાગઢના નવાબ સાહેબ.

ધ્રાંગધરાના રાજસાહેબ માનસીંગજી.

વાંસદાના દરબાર શ્રી.

શેઠ લક્ષ્મીદાસ ખીમજી.

૪. સ. ૧૮૭૮ ના ફેબ્રુઆરીમાં હું જુનાગઢ ગયો હતો, ત્યારે કવિ નરસિંહ સંખંધી કેટલીક હકીકત મેળવવાનો મતે અવકાશ મળ્યો હતો.

આ સઘળી હકીકત મરહુમ રા. મણિશંકર જટાશંકર કીકાણી અને પંડિત કમલનયનાચાર્ય તરફથી મળી હતી.* તેમજ જુનાગઢના એક દરબારી નોકરે અને મીઠા દુર્ગાપ્રસાદ આલા માસ્તરે કેટલીક હકીકત પાછળથી મેળવી આપી હતી. એ સઘળાંનો આ ચરિત્રમાં ઉપયોગ કર્યો છે.

નરસિંહ મહેતાનો જન્મ ક્યારે થયો? તે બાબતમાં કમલનયનાચાર્યે જે હકીકત જણાવી છે, તે આ પ્રમાણે છે; “નરસિંહ મહેતાનો જન્મ તેના એક શિષ્ય પરમાનંદદાસની શોધ પ્રમાણે, સંવત્ ૧૪૭૧ માં થયો હતો. એક બીજા શિષ્ય જણાવે છે કે તેનો જન્મ સંવત્ ૧૪૬૯ માં થયો છે. એના પિતાનું નામ કૃષ્ણદાસમોદર, ને પિતામહનું નામ વિષ્ણુદાસ હતું. વિષ્ણુદાસ જુનાગઢના કુતિયાણામાં મુત્સદ્દીનું કામ કરતા હતા. અસલથી જ નાગરો મુત્સદ્દીપણું કરતા આવે છે, પણ મંડલિકના વખતમાં બંદોબસ્ત નહિ, તેથી વિષ્ણુદાસના મરણ પછી કૃષ્ણદાસને ધંધા વગર રખડવું પડ્યું. કૃષ્ણદાસની પાછલી ઉંમરમાં નરસિંહનો જન્મ થયો હતો. કૃષ્ણદાસની હૈયાતિમાં જ તેના બીજા ત્રણ પુત્રો ને એક પુત્રી મરણ પામેલાં.” આ બાબત મેં રા. કીકાણીને પૂછવાથી તેઓએ એને જ મળતી હકીકત જણાવી હતી અર્થાત્ નરસિંહ મહેતાના જન્મ માટે આટલું જ નક્કીપણે કહી શકાય છે કે, તે સંવત્ ૧૪૬૯-૭૧ માં જન્મ્યો હતો.

નરસિંહની ત્રણ વરસની ઉંમરમાં એનો બાપ મરણ પામેલો જણાય છે. તેની માતા હૈયાત હતી ને નરસિંહના કાકા, જેનું નામ મી. હરગોવિંદદાસના જણાવ્યા પ્રમાણે પર્યતદાસ હતું, તેની સાથે જઈને રહી હતી. નરસિંહને પોતાનો સગો ભાઈ કાઠ હતો નહિ. કાકાના કુટુંબમાં રહેવા ગયો ત્યારથી કાકાના દીકરાઓ સાથે ગામડી શાળામાં સંસ્કૃતનો સહજ અભ્યાસ કરીશો હતો. કમલનયન જણાવે છે કે, “નરસિંહની માતા જ જાતે વૈષ્ણવી હતી, ને તે હંમેશાં પોતાના પુત્રને વિષ્ણુનાં-કૃષ્ણનાં ચરિત્ર સંભળાવતી હતી. તે એક વાર ગોકુળ મથુરા જઈ આવી હતી. પાછળથી ધર્મ સંબંધે તેના કુટુંબમાં વઢવાડ થઈ.

* કમલનયનાચાર્ય નરસિંહ મહેતાના ચોરામાં ઘણાં લાંબા સમય થયા રહ્યા હતા. તેઓ પાસે નરસિંહ મહેતાનાં આશરે પંદરસો પદો તે વેળાએ હતાં, પણ અવકાશ નહિ મળવાથી તે સઘળાં હું ઉતારાવી શક્યો ન હોતો.

તે વેળાના નાગરો સઘળા શિવમાર્ગી હતા.” પણ આ હકીકતથી ઉલટી હકીકત ૨૦ મણિશંકરભાઈએ અમને જણાવી હતી. તેઓના સાંભળ્યા પ્રમાણે નરસિંહ આઠ વર્ષનો હતો, સાંસ્કૃતી મોઢે બોલવાને પૂરેપૂરો શક્તિમંત હતો નહીં; પણ ગિરિનાર પર આવતા કોઈક સંતને ભિક્ષા માંગતો સાંભળી, તેની વિધવા માતા, પોતાના મુંગા બાળકને લઈ આવી, ભિક્ષા આપીને બાળકની હકીકત કહી. સંતે માત્ર એટલું કહ્યું કે, “બોલ એટા “શ્રીકૃષ્ણ.” ને તે શબ્દ બોલતાંજ એની છલ ધૂટી થઈ; ને એજ વખતથી કૃષ્ણ સાથે લગની લાગી. પછીથી એ, શાળામાં ગયો, ત્યાં કોઈ પણ પ્રકારે સંસ્કૃત વ્યાકરણના પાઠ સિવાય બીજું વધારે ભણ્યો નહિ.

નરસિંહનો અગિયારમે વર્ષે, વિવાહ થયો હતો, પણ એ પોતે રૂઢ નિશાળિયા જેવો હોવાથી, તેના વિવાહ તોડી નાખવામાં આવ્યા હતા. નરસિંહ મહેતાના આપ દાદાનું ઘર કુલીનમાં ગણાતું, તેથીજ આ પ્રમાણે ઝાળીમાંથી ઝડપાયા જેવું બન્યું હશે; કેમ કે, તે વેળાના મંડલિકના દિવાનની દીકરીની દીકરી સાથે આ વિવાહ થયા હતા. નરસિંહ બચપણથી ગિરિનારના દરવાજા બહાર સાધુઓનાં ટોળાંઓ આવતાં, ત્યાં જઈને પડી રહેતો ને તે સાધુઓમાં સ્ત્રીનો વેશ લઈ, તાજોટા પાડીને નાચતો, કુદતો. એના વડ-સસરાએ આ જોવાથી આ વિવાહનું સાદું તોડ્યું. બીજા કુટુંબીઓને કંઈ આથી લાગ્યું નહિ, પણ એની માતા કે જેનું નામ કમલનયનના કહેવા પ્રમાણે પાર્વતી, મીંડ કીકાણીના કહેવા પ્રમાણે પીયરથી પાર્વતી ને સાસરેથી દયાગવરી ને મીંડ દુર્ગાપ્રસાદના કહેવા પ્રમાણે પીયરથી ગોમી ને સાસરેથી તારા હતું. તેને ઘણું લાગી આવ્યું. બાઈ માંદી પડી ને વિવાહ તૂટવાના વરસમાંજ મરણ પામી એટલે નરસિંહ એટલો પોતાના કાકા ને કાકાના દીકરાના આધારપર પડ્યો.

સંવત્ ૧૪૮૧ ૮૨ માં એની મા મરણ પામી, ને પછી એના કાકા પર્વતદાસને એની ચટપટી થવા માંડી ને ભાઈનો દીકરો કુંતારો રહે તે પોતાનાજ કુળને એજ લગામણું છે, એમ માની, જુનાગઢમાં મજેવડી છે, ત્યાંના એક નાગર ગૃહસ્થ રઘુનાથ પુરુષોત્તમની દીકરી માણેક સાથે વિવાહ કરીધો ને સંવત્ ૧૪૮૭ ના * વૈશાખમાં લગ્ન કરીધાં. પર્વતદાસે પોતાના કુટુંબનું નામ રાખ્યા પછી સંવત્ ૧૪૮૮ માં તે મરણ પામ્યા

ઐટલે નરસિંહ સઘળી રીતે પોતાના કાકાના કુટુંબ પર નમાયો નમાપો આધાર રાખવા મંડ્યો.

કવિ નર્મદાશંકર લખે છે કે, મહેતો ભિક્ષુક નાગર નહિ પણ ગૃહસ્થ નાગર હતા. મીં હરગોવિંદદાસ જણાવે છે કે, મહેતો ભિક્ષુક બ્રાહ્મણ હતા; ને તેથી તેના ગોત્રનું નામ જણાવે છે કે, કાશ્યપ, યજુર્વેદ, માધ્યમ્દિની શાખા ત્રિપ્રવર જણાવે છે. વળી તે જણાવે છે કે, મહેતાના કાકા માંગરોળમાં રહેતા હતા; ને મહેતો ભક્ત થયા પછી જુનેગઢ આવ્યા હતા. કમલનયનના જણાવ્યા પ્રમાણે મહેતાના પિતામહ કૃતિયાણામાં મહેતાગિરિ કરતા. આજે પણ મહેતાની અટકવાળા સઘળા નાગરો ગૃહસ્થ જણાય છે. તે જ્ઞેતાં મહેતો ભિક્ષુક બ્રાહ્મણ નહિ પણ ગૃહસ્થ નાગર બ્રાહ્મણ હતા; ને મહેતો ભક્ત થયા પછી જુનાગઢ આવ્યા, તો તે આવવાને કંઈ સખળ કારણ જણાવું નથી, ને વળી જુનાગઢના નાગરો એકદમ માંગરોળના નાગરને પોતાની કન્યા આપવા પણ જાય તે પણ સંભવતું નથી.

લગ્ન થયા પછીનાં ત્રણ વર્ષમાં મહેતાને માટે અમારી શોધ અથવા જેઓએ ચરિત્ર લખ્યાં તેઓ તરફથી માત્ર એટલું જ મળી આવે છે કે, મહેતાને નોકરીએ લગાડવાને ઘણી મહેનત એના સંબંધીઓએ કીધી, પણ તેમાં કંઈ વળ્યું નહિ, ને એના સંબંધીઓ નિરાશ થયા. એ તો પ્રવાસી સાધુ સંતના ટોળામાં જન્મને એસે, તેઓ સાથે ઝાંઝ તાલ લધને કીર્તન ગાય ને સ્ત્રીઓની પેઠે નૃત્ય કરે. તે સાધુઓ સાથે રમે ને જમે, ને વખતે આઠ આઠ દિવસ સૂધી ઘેર પણ આવે નહિ. આવી તેની સ્થિતિ જ્ઞેધને એનાં સાસરિયાં પણ કચવાયાં ને ઘેર સ્ત્રી મોટી થવાથી હવે ગૃહસ્થાશ્રમ કમ માંડશે? ને કેમ ન્યાત જાતમાં આગરુ રહેશે? તેની કીકરમાં પડ્યાં. એક દિવસે મહેતો ઘેર આવ્યા ને એના કાકાના દીકરા પુરુષોત્તમે મહેણું દીધું કે, “તમારા જેવા કપૂતથી તો અમારું નામ ફૂળ્યું.”

* મીં હરગોવિંદદાસ સં. ૧૪૮૮ લખે છે. પણ મીં કીકાણીના કહેવા પ્રમાણે તો પર્વતદાસ સંવત્ ૧૪૮૮ માં મરણ પામ્યો છે ને તે પહેલાં એક વરસ અગાડી નરસિંહનાં લગ્ન થયાં જણાવે છે, તેથી સંવત્ ૧૪૮૭ હશે એમ ગણતી આવે.

એટલે જેમ ખીજાં ઘરમાં ભોળાં જરા પણ સાંખી શકતી નથી તેમ તેણે અનેક મહેણાં તોણાં માર્યાં. ‘તારા કરતાં તો ઘોખીના પથરા પણ સારા’. એવાં કડવાં વચનો કહ્યાં હશે, ને તેથી એ પાછો, અત્યંત ઉદાસીન થઈને સંત મંડળીમાં આવી બેસ્યા. એક સાધુ યોગાનંદઃ એનું મોં ઉતરી ગયેલું જોઈને કહ્યું કે, એમ દુનિયાંથી ઉદાસી થઈને શું કરશે? અગાડી હજી તો ઘણું કામ લેવાનું છે. ભોળા શંભુનું સ્મરણ કર, તે મદદ કરશે.

આપરથી વિશેષ ઉદાસીન થઈને જીનાગઢથી દૂર ગોપનાથ મહાદેવનું દેવળ દરિયા કીનારે આવ્યું છે, ત્યાં નરસિંહ ગયો ને ત્યાં તેણે શિવનું ભજન કરવા માંડ્યું, ને નિયમ લીધો કે, મહાદેવ પ્રસન્ન થાય, તો જ ઘેર પાછા જવું, નહિ તો ત્યાં જ મરવું. એમ જણાવવામાં આવે છે કે, મહેતે સાત ઉપવાસ કીધા ને શિવજી પ્રસન્ન થયા, તેણે તેને દ્વારકામાં લઈ જઈને શ્રીકૃષ્ણની રાસ લીલા દેખાડી, ને ત્યાંથી શ્રીકૃષ્ણે પ્રસન્ન થઈને આશિષ દીધી કે, તું મારી લીલા ગાજે. આ પછી તેઓ પાછા જીનાગઢ આવ્યા ને ત્યાં આવીને ભાભીને પગે પડ્યા કે, “તે વજ્રાણુ જેવું મહેણું માર્યું, ને તે મારું દુઃખડું મેહેજે હર્યું.” ભાભી કામળા અંતઃકરણની હોવાથી પોતાની રીશ ઉતારીને મહેતાપર કૃપાળુ થઈ.

મહેતાજી ઘેર આવ્યા પછી પહેલાં પોતાના કાકાના ઘરમાં જ જવું ધર માંડીને રહ્યા હોય એમ જણાય છે. ઘેર સ્ત્રી આવી ત્યારે ખાવા પીવાને પણ સાંસાં, ને માણેક મેહેતી જાતે નાગરેણુ એટલે સહજમાં સંતોષ ઉપજે પણ નહીં, તેથી મહેતાને પ્રથમ સાંસારિક વિટંબણા પડેલી. નાગરેણુ પોતાની રીત પ્રમાણે મેહેતાને ઉદ્ધમ કરવાને અનેક પ્રકારે મહેણાં તોણાં મારીને પોતાની સ્ત્રી જાત બતાવેલી એમ જણાય છે. કમલનયન એમ જણાવે છે કે, એવી પીડાથી મુંઝાઈને પોતાની સ્ત્રીને આ પદ ગાઈ બતાવેલું જણાય છે:—“એવા રે અમો, એવા રે એવા.” (ભૂ. કા. પૃ. ૨૨.)

મહેતાએ ગૃહસ્થાશ્રમ માંડ્યા પછી પહેલે તો માણેક બાઈએ પોતાને મહિયરથી લાવીને ઘર સંસાર નિભાવ્યો હતો, પણ જેમ જેમ વિપત્તિ પડતી ગઈ, તેમ તેમ તે વધારે ગભરાતી હતી. મહેતાને અનેક પ્રકારના ઠોંક સારતી ને તે સમય સમયે પોતાને પિયર જઈને કડખાંત કરતી. આવી

સ્થિતિમાં મહેતાને, ૨૪ મે વર્ષે પુત્ર થયો, પણ તે મરણ પામ્યો. આ વખતે પોતાના પિત્રાઇ સાથે કંઇક અણુબનાવ થવાથી, વળી નાગરી ન્યાતમાં મહેતો નિંદાવા લાગવાથી ને તે, ઘરમાં રોજ રોજ સાધુ સંતોનો અખાડો કરતો, તેથી તે, પોતાના ઘરમાંથી નીકળીને હાલમાં ન્યાં જુનાગઢમાં જેતપુર જવાના દરવાજા નજીક નરસિંહ મહેતાનો ચોરો છે ત્યાં આવીને સહકુટુંબ રહ્યો હતો—સંવત્ ૧૪૯૩-૯૪ માં. આ સ્થળે મહેતીને રહેવું પસંદ પડ્યું નહિ, તેથી તે કેટલાક મહિના સૂધી નરસિંહ મહેતાથી જૂદી પોતાને પીઅર રહી, પણ થોડે દિવસે ન્યાત જાતની નિંદાથી સમજીને પાછી ગઇ. ત્યાં સં. ૧૪૯૫ માં કુંવર આઇનો ને સં. ૧૪૯૬ માં સામળદાસનો જન્મ થયો. આ દીકરા દીકરી પેટે પડ્યાં પણ મહેતાને કશો ઉદ્યોગ હતો જ નહીં, “વિશ્વંભર પૂરું પાડે અન્ન” તેમ નિભાવો ચાલતો હતો. પણ રા. કીડાણીના કહેવા પ્રમાણે તેવું કંઇ નહોતું. છેલ્લા મંડલિકની માતા વૈષ્ણવ ધર્મની હતી. રાજા પોતે શિવમાર્ગી હતો; ને તે વૈષ્ણવનો દ્વેષીલો હતો. આવા સમયમાં નરસિંહની ભક્તિભાવના સાંભળીને રાજામાતાએ મળવા બોલાવ્યો. ને તે પોતે અન્નવસ્ત્રની તપાસ લેતી હતી. આ હકીકત વધારે વાસ્તવિક ને સપ્રમાણ લાગે છે.

કુંવરઆઇ વયે આવવાથી તેનાં લગ્નને માટે પહેલી ચિંતા મહેતાને પેટેલી જણાય છે. એ સમયે મહેતીજી પોતાનાં ભાગ્યને દોષ દેતી હોય ને પોતાનાં મહીઅરનો આશરો માગ્યો હોય એ સંભવિત છે. મહેતાજી તો એમ જ કહેતા કે શ્રીકૃષ્ણ સૌ કાર્ય પૂર્ણ કરશે. જ્યારે મહેતીએ ઘણાં મહેણાં ટાંણ્યાં દીધાં ત્યારે જ મહેતાજીએ “પારકી હુંશે” એ પદ બનાવીને સ્ત્રીને ધીરજ આપી હશે. એ પ્રસંગમાં જ મહેતો દ્વાકરા ગયો હતો. પહેલે પ્રભાસપાટણ જઈને ત્યાં સાત દિવસ સૂધી, શ્રીકૃષ્ણ ન્યાંથી સ્વધામ ગયા ત્યાં રહ્યો, ને પછી દ્વારકા જઈને કાકાં પણ રીતે પુત્રીનાં લગ્નનાં સાધનની પેરવી કીધી. પુત્રીનો વિવાહ પ્રેમાનંદ કહે છે કે, ઉના ગામમાં કીધો હતો. મી. હરગોવિંદદાસ કહે છે કે, વસનગર પાસેના વાલમમાં તે પરણી હતી. તેના સસરાનું નામ શ્રીરંગ મહેતો હતું. હું ધારતો નથી કે, કુંવર આઇને વાલમમાં પરણાવ્યાં હતાં કે ઉનામાં, એ વાત કંઇ ઘણી અગત્યની તકરારી હોય નથાપિ જે પ્રેમાનંદે નરસિંહ મહેતાનાં આટલાં બધાં વૃત્તાંતો ભેગાં કરીને સંવત્ ૧૭૩૦ માં તેના ગીતનું ગાન કર્યું કે,

જે સમો નરસિંહના મરણ પછીનો એટલો અધો તો પાસે હતો કે, તે વેળાએ વધારે ખરું મળી શકે તેનો વિશેષ સંભવ હતો, તેના કરતાં હાલની શોધ ને દંતકથા કે લોકોના અનુમાનને વધારે વજન આપી શકાય નહિ. કમલનયનાચાર્ય તથા રા. મણિશંકર કીકાણી, એ બંનેનું કહેવું એવું હતું કે, મહેતાની દીકરી ઉનામાં પરણી હતી. રા. નરસિંહપ્રસાદભાઈએ પણ એ જ પ્રમાણે કહેલું મારા સ્મરણમાં છે. કુંવર બાઈનાં લગ્ન સંવત્ ૧૫૦૪-૫ માં થયાં જણાય છે. મહેતો પોતે સામળદાસના વિવાહમાં લખે છે કે, પુત્રી પરણાવી ને હવે પુત્ર મોટો થયો, માટે લગ્ન કરવું જોઈએ, ને તેથી લગ્નની ધામધૂમની શીકરમાં મહેતો પડેલા હોય તે તકની ઉદાસીનતાનું વર્ણન થાણું ઉત્તમ કીધું છે.

ગમે તેમ પુત્ર પુત્રીનાં લગ્ન થયાં હોય, તેમાં કૃષ્ણે આશ્રય આપ્યો હોય કે કોઈ ધનાઢય વૈષ્ણવે મદદ કીધી હોય, પણ તે જ કાળમાં મહેતાને માન આપનારા કેટલાકો હતા એમ જણાઈ આવે છે. તોપણ પુત્રનાં લગ્ન થયા પછી, થોડા વખતમાં જ માણેક મહેતી મરણ પામી (સંવત્ ૧૫૦૬-૭) ને તે જ વખતમાં એનો દીકરો સામળદાસ પણ મરણ પામ્યો. પ્રેમાનંદે આ આખતમાં મહેતા નિશ્ચિત થયા ને દુનિયાના ખટરાગમાંથી બહાર નિકળ્યા એમ જણીને લખ્યું છે કે—“લહું થયું રે ભાંગી જંજળ, સુખેથી ભજશું શ્રીગોપાળ.” આજ મતલબનાં નરસિંહ મહેતાનાં ત્રણ પદ મને જુનાગઢમાંથી જ મળ્યાં હતાં, ને તેમાં મહેતાને પોતાનાં સ્ત્રી પુત્રનાં મરણથી થયેલો હર્ષ વર્ણવ્યો છે, પણ કમ નસીબથી તેની નક્કલ હાલ કંઈ ગેરવલ્લે ગઈ છે. પણ તે ત્રણ પદો ઉપરથી ખુલ્લું જણાય છે કે, ગૃહસ્થાશ્રમમાં મહેતો મુખી નહોતો.

ગૃહસ્થાશ્રમમાંથી મોકળા થયા પછી મહેતાએ પોતે વૈષ્ણવી ધર્મ છડેયોક પાળવા માંડ્યો. આ વાતથી નાગરો, તેનો ઘણો દ્રેષ કરતા થયા, ને અનેક પ્રકારે પજવણી કરવા માંડી. મહેતાનું ઘર તો પ્રેમાનંદ જણાવે છે, તેમ વિચિત્ર જ હતું,* તેથી ત્યાં જઈને મહેતાની કઠોલી કરતા. જે નાગરી

* “કોળી કોઠિયાની ત્યાં વસતી, મળે શાક ભાજ ત્યાં સસતી;
ત્યાં એક જૂની ઝુંપડી હતી, શણી સમ ખાવા ઉપર નુંતી.”

ન્યાત આજે મહેતાને માટે ગર્વ ધરાવે છે, તેણે અનેક પ્રકારે દુઃખો દીધાં, પણ મહેતો ડગ્યો નહિ, ને શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્માપર પૂર્ણ આસ્થા રાખવામાં અચળ રહ્યો ને શ્રીકૃષ્ણલીલા ગાવાથી પાછો હઠ્યો નહિ. તેના ધરમાં સાધુસંતનાં ટોળે ટોળાં પક્ષ્યાં પાથરી રહે, ને તેમાં સ્ત્રીઓ પણ હતી. કવિ નર્મદાસંકર જણાવે છે કે, કેટલીક નાગરણો પણ વૈષ્ણવ થઈ હતી, પણ એ સંભવિત લાગતું નથી, ને રા. મણિશંકરભાઈ એમ પણ કહેતા કે, સ્ત્રીઓ પરતંત્ર, તે આવી રીતે નરસિંહની આશ્રિત થાય તો તે વેળાના નાગરો પજવ્યા વગર રહે જ નહીં.

કમલનયન જણાવે છે કે, મહેતાને ન્યાતે પજવવામાં પહેલો પ્રસંગ તો વૈષ્ણવી (વદ્વલી વૈષ્ણવ) ધર્મ નહિ ગ્રહણ થાય, તે માટે ખાળ્યો, પણ તેમાં ફાળ્યા નહિ. એક દિવસે એ સમાન દૃષ્ટિ રાખનારા ભકતે દેહવાડામાં કીર્તન કીધું, તેનો લાભ લઈને મહેતાને ન્યાત બહાર કીધા. મહેતાએ ન્યાત જાતનો ત્યાગ કીધો હતો, તે જો કે જરા પણ અજાણ્યું નહોતું, તોપણ પોતાને માટે પોતાના ઇષ્ટદેવ કૃષ્ણની નિંદ્રા થતી, તે એ સાંભળી શકતા નહીં, ને તેથી જ ન્યાત મૂંઝી દીધી હતી. એક પ્રસંગે મહેતાને કૃષ્ણે સ્વપ્નું દીધું ને તે પરથી ન્યાતમાં જન્મવા ગયા, ત્યાં પણ પ્રકટપણે કૃષ્ણ કીર્તન કરવા મંથ્યા. જો કે દંતકથા તો એવી છે કે, ત્યાં બનાવ એવો બન્યો કે, દરેક નાગરે પોતા વચ્ચે એક એક દેહને જોયો તેથી તેઓ શરમાઈ ગયા ને મહેતાને ન્યાતમાં લીધા, પણ તે પછી મહેતાએ ન્યાતનું પાણી મૂક્યું હતું.

સૌથી મહેતાના સંબંધમાં મોટો પ્રસંગ રાજા મંડલિકના દરબારમાં સંન્યાસી ને પોતા વચ્ચે થયેલા વાદવિવાદને લગતો છે. એ પ્રસંગ ૧૫૧૨ માં બનેલો જણાવવામાં આવે છે. દરબારમાં વગ સત્તાવાળા નાગરો, શિવ માર્ગી સાધુ સંન્યાસીઓ, મંડલિક રાજા ને બીજા સઘળાઓ, મહેતાની વિરુદ્ધ હોવાથી, વળી નરસિંહ વૈષ્ણવ ધર્મનો પ્રચારક ને શિવમાર્ગનો ઉચ્છેદક છે એમ માની, વળી શિવધર્મનું ધણું જોર હોવાથી ને નરસિંહ કોઈ ધૂતારો છે ને કૃષ્ણને નામે સ્ત્રીઓ સાથે રાસલીલાનો વિહાર રમે છે.

લીંત્યો દોદશ એવડી વળી, છાપરે લાંગી તૂટી કોડ વળી;
ધરમાં વણુ છે ન પડે એથી, ન્યાં જોઈએ ત્યાં ઝાડ તેથી.
રહે શ્વાન મૂપક ને કોળ, વગર મૂકી બારી છે સોળ;
નહીં જાવાનું ત્યાં શું તાળું, એશી પેશી આશ્રમ ભાળ્યું.

એવું ધારીને તેના વિચાર ખરા છે, તે માટે સાખીતી માગી ને એ સાખીતી એવી રીતે આવી કે, શ્રીદામોદરે પ્રગટ થયેને તેના ગળામાં હાર પહેરાવ્યો, ને નરસિંહનો વિજય થયો. તથાપિ જુનાગઢના વૃદ્ધો એમ જણાવે છે કે, પાછળથી પણ નાગરો તેને કનડવાને ડર્યાં નથી. આવી વિપત્તિમાં મંડલિકની મા ભરણુ પામી ને મહેતાને જે આશ્રય હતો તે જતો રહ્યો. સઘળો વખત લોકોની નિન્દા સાંભળ્યા વગરજ પોતાનો સમય કૃષ્ણકીર્તન ગાવા, સાંભળવા ને સાધુ સંતમાં રહેવામાંજ ગુજર્યો છે.

સાધુ પુરુષને જે સાંસારિક હેરાનગતિ હોય છે, તેથી એ વિરક્ત નહોતો. ન્યાત જાત, સગાં સંબંધી ને ખીજાઓની બત્રીશી નીચે ચલાતો, પણ શ્રીકૃષ્ણનો રાસ ગાતાં ને પૂર્ણ લક્ષિત બતાવતાં તે ૬૬ વર્ષની ઉંમરે એટલે મંડલિકના ભરણુ પછી છેક સાતમે વર્ષે વૈકુંઠવાસી થયો હોય એમ જણાય છે. નાગરોની એના પ્રત્યે ગમે તેટલી અપ્રીતિ કે અભાવના હતી, તથાપિ તેઓએ એની સઘળા પ્રકારની ક્રિયા કીધી હતી.

આ પ્રમાણે લક્ષ્મી કવિ નરસિંહનાં જીવનચરિત્ર માટે અમારી તરફની હકીકત છે. ગુજરાતમાં એનાથી પહેલો ખીજો કોઈ પણ કવિ થયો હોય તેવું જાણવામાં નક્કીપણે આવ્યું નથી. તેમ આખા ગુજરાતમાં પહેલોજ વૈષ્ણવ એ હતો, એમ પણ જણાય છે. જો કે, તે કોળે નાગરોએ તેની અત્યંત નિન્દા કીધી, પણ આજે તો નાગરો કહે છે કે, “અમારી ન્યાતમાં નરસિંહ મોટો લક્ષ્મી ને કવિ થઈ ગયો છે.” જેમ જેમ એના ઉપર નાગરો તરફથી તથા ખીજા ધર્મમાર્ગ તરફથી હેરાનગતિ થતી ગઈ, તેમ તેમ એણે પોતાના વિચારો છયોડે ગાવા માંડ્યા ને તેનું આખર પરિણામ એ આવ્યું કે, પહેલે પૂર્ણ પ્રેમી લક્ષ્મી બન્યા પછી, અંતઃકોળે ઉત્તમ પ્રતિનું વૈરાગ્ય ને જ્ઞાન મેળવીને દેહ છોડ્યો છે. સ્થિતિએ હીન હતો, કુટુંબમાં અમુખી હતો, રાજ્ય તરફનું પણ ભય

હું, છતાં નિન્દાથી ડરોં નહિ, લોકલજ્ઞ ગણી નહિ, ટેક મૂક્યો નહિ, ઈશ્વરે સર્વ પ્રકારે સહાય કીધી ને અહું કામ રાખ્યું નહિ, તેથી કેમ થયેલા નાગરો ખસિયાણા પડી ગયા, તેથી નિત્ય નિત્ય નવા નવા બુદ્ધા ઉઠાવતા ને પગવતા, તેવી સ્થિતિમાં જે કવિતા એણે બનાવી છે, તે ઘણા ઉંચા વિચારથી ભરપૂર અને મધુરતાએ ભરેલી છે.

નરસિંહ મહેતાના ચરિત્રમાં ઘણી ઘણી આખતો દંતકથા તથા પુસ્તકોના આધારે ઉમેરી શકાય તેવી છે. એમ જણાવવામાં આવે છે કે, શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્મા એને હાજરાહજૂર દર્શન દેતા હતા તથા ઘણાંક કામો, એની અડી વેળાનાં કરી આપ્યાં છે. જેની દીપ આ પ્રમાણે થાય છે.

૧. ગોપનાથ મહાદેવે સાક્ષાત્ દર્શન દીધાં તથા ભોળા શંભુએ શ્રી-દ્વારકા તેડી જઈને શ્રીકૃષ્ણની રાસલીલા દેખાડી. શ્રીકૃષ્ણે પ્રસન્ન થઈને આશીર્વાદ દીધો કે, આ જ્નેષ તેવી લીલા ગાજે.

૨. મહેતાજી જુનાગઢની બહાર મન્ડેવડીમાં રહેતા, તેની પશ્ચિમ બાજુની ઝાણવાળી ભીંત વરસાદમાં એકાએક તુટી પડવાને તૈયાર થઈ ત્યારે આસપાસની સઘળી ભીંત તુટી પડી, પણ જે સ્થળે નરસિંહ સુતો હતો, તે ભીંત શ્રીકૃષ્ણે ટેકા દઈને અદ્ધર રાખી.

૩. સામળદાસનો વિવાહ કીધો, ને તેમાં લક્ષ્મીજી સહિત કૃષ્ણ જાતે પધાર્યા હતા.

૪. કુંવર બાઈનું મામેરું કરી આપ્યું.

૫. શ્રીરંગ મહેતાની જીની પાસે નહાવાના હુના પાણીમાં સમોવણ માગ્યું, ત્યારે તેણે કહ્યું કે, તમને તો કૃષ્ણજી સહાય છે, તો માગ્યા મેહ વરસે. મહેતાજી નરસિંહે મહાર ગાયો ને મૂશળધાર મેહુલો વરસ્યો.

૬. કુંવર બાઈના શ્રીમંતમાં, તેની નાનુંદની દીકરીને પહેરામણી આપવાની રહી, ત્યારે કીર્તન ગાતાં વારને આકાશથી એક ઝલહું પડ્યું.

૭. નરસિંહના પિતાનું શ્રાદ્ધ આરી આપ્યું.

૮. નરસિંહને સંન્યાસી સાથે વાદવિવાદ થયો, ત્યારે એણે ગીરો મૂક્યો કેદારો રાગ ઊડાવી આપ્યો તથા તે હકીકત કૃષ્ણે એના જ્ઞાનમાં સલા મધ્યે કરી.

૯. શ્રીદામોદરજીએ મહેતાની ડાકમાં મંડલિકની સલામાં પોતે જતે હાર પહેરાવ્યો.

૧૦ નરસિંહ મહેતો એક સમે ભક્તમંડલીમાં ગીત ગાવા ગયો ને ત્યાં તુપા ઢાગી ત્યારે શ્રીકૃષ્ણે સ્ત્રીના વેશમાં આવીને પાણી પાચું.

૧૧ મહેતાએ કબેલી રૂ. ૭૦૦ ની હુંડી શીકારી.

૧૨. નાગરોએ, મહેતાને, દેઢ સાથે ગીત ગાવા બેઠો તે માટે ન્યાત ખહાર કીધા ને દૂર જમવા બેસાડ્યા, ત્યારે નાગરી ન્યાત જમવા બેઠી ત્યારે એકેએક નાગરોની સાથે દેઢ બેઠ્યો તેઓએ દોડા, ને મહેતાને પોતા સાથે બેસાડ્યા ત્યારે કંઈ પણ દેખાયું નહીં.

૧૩ મહેતા પોતાના કાકા સાથે દુવારકા યાત્રાએ જતા હતા, ત્યારે માર્ગમાં ઘણી ક્ષુધા ઢાગી, ત્યારે કૃષ્ણે આહીરોનો નેસડો ખનાવ્યો. તેમાં મહેતાએ ભજન કીર્તન કીધું ને તે, આહીર સાથે જમ્યા. પછી એના કાકા પર્વતદાસ ક્રોધાયમાન થયા ત્યારે નહિ મળે નેસડો કે નહિ મળે આહીરડાંઓ.

૧૪ મહેતો શાલીગ્રામનું પૂજન કરતો હતો, ને બાળમુકુન્દની મૂર્તિ પૂજતો હતો. એ બાળમુકુન્દ સદા એને હાથે પ્રસાદ આરોગતા હતા.

૧૫ એક વખતે કેટલાકે શિવભક્તો મહેતા પાસે આવ્યા ને કહ્યું કે, શ્રીકૃષ્ણ ચતુર્ભુજ સ્વરૂપે અમને દર્શન આપે તો અમે તમારા સેવક થઈએ. તે જ સાંજના આરતિ ટાણે શ્રીકૃષ્ણે સાક્ષાત્ ચતુર્ભુજ સ્વરૂપે દર્શન દીધું.

૧૬. સામળદાસના વિવાહ વખતે મહેતો દુવારકા જતાં માર્ગમાં લૂંટારા મળ્યા, ત્યારે એક સૈન્ય રૂપે કૃષ્ણે આવીને સૌને નસાડ્યા.

૧૭. વૃદ્ધ વયે મહેતો દ્વારકા જવાને અશક્ત હતો, ને માર્ગમાં તે થાકીને સૂતો, ત્યારે શ્રીકૃષ્ણે આવી, ગરુડપર બેસાડીને દ્વારકામાં મૂક્યા. પછી શ્રીકૃષ્ણે એને કહ્યું કે, તારે ત્યાં હું નિરંતર દર્શન દેઈશ, તે પ્રમાણે મહેતા સાથે કૃષ્ણ નૃત્ય કરતા હતા.

૧૮. માણેક મહેતી, મહેતાની ભક્તિ સાચી માનતી નહિ, ત્યારે એક દિવસે શ્રીકૃષ્ણે માણેક મહેતીને પોતાને હાથે પ્રસાદ આપ્યો હતો.

૧૯ એક સમયે મહેતાને ત્યાં ૫૦૦-૭૦૦ સાધુ સંતો આવ્યા, તેઓને

હતું, છતાં નિન્દાથી ડરો નહિ, લોકલજ્ઞ ગણી નહિ, ટેક મૂક્યો નહિ, ઈશ્વરે સર્વ પ્રકારે સહાય કીધી ને અડચું કામ રાખ્યું નહિ, તેથી કેમ થયેલા નાગરો ખસિયાણા પડી ગયા, તેથી નિત્ય નિત્ય નવા નવા છુટ્ટા ઉઠાવતા ને પળવતા, તેવી સ્થિતિમાં જે કવિતા એણે બનાવી છે, તે ઘણા ઉંચા વિચારથી ભરપૂર અને મધુરતાએ ભરેલી છે.

નરસિંહ મહેતાના ચરિત્રમાં ઘણી ઘણી બાબતો દંતકથા તથા પુસ્તકોના આધારે ઉમેરી શકાય તેવી છે. એમ જણાવવામાં આવે છે કે, શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્મા એને હાજરાહજૂર દર્શન દેતા હતા તથા ઘણાંક કામો, એની અડી વેળાનાં કરી આપ્યાં છે. જેની ટીપ આ પ્રમાણે થાય છે.

૧. ગોપનાથ મહાદેવે સાક્ષાત્ દર્શન દીધાં તથા ભોળા શંભુએ શ્રી-દ્વારકા તેડી જઈને શ્રીકૃષ્ણની રાસલીલા દેખાડી. શ્રીકૃષ્ણે પ્રસન્ન થઈને આશીર્વાદ દીધો કે, આ જોઈ તેવી લીલા ગાજે.

૨. મહેતાજી જુનાગઢની બહાર મજેવડીમાં રહેતા, તેની પશ્ચિમ બાજુની બાજુવાળી ભીંત વરસાદમાં એકાએક તુટી પડવાને તૈયાર થઈ ત્યારે આસપાસની સઘળી ભીંત તુટી પડી, પણ જે સ્થળે નરસિંહ સુતો હતો, તે ભીંત શ્રીકૃષ્ણે ટેકા દઈને અદ્ધર રાખી.

૩. સામળદાસનો વિવાહ કીધો, ને તેમાં લક્ષ્મીજી સહિત કૃષ્ણ જાતે પધાર્યા હતા.

૪. કુંવર બાઈનું મામેરું કરી આપ્યું.

૫. શ્રીરંગ મહેતાની સ્ત્રીની પાસે નહાવાના હુના પાણીમાં સમોવણ માગ્યું, ત્યારે તેણે કહ્યું કે, તમને તો કૃષ્ણજી સહાય છે, તો માગ્યા મેહ વરસે. મહેતાજી નરસિંહે મક્કાર ગાયો ને મૂશળધાર મેહલો વરસ્યો.

૬. કુંવર બાઈના શ્રીમંતમાં, તેની નણંદની દીકરીને પહેરામણી આપવાની રહી, ત્યારે કીર્તન ગાતાં વારને આકાશથી એક ઝલકું પડ્યું.

૭. નરસિંહના પિતાનું શ્રાદ્ધ સારી આપ્યું.

૮. નરસિંહને સંન્યાસી સાથે વાદવિવાદ થયો, ત્યારે એણે ગીરો મૂકલો કેદારો રાગ જોડાવી આપ્યો તથા તે હકીકત કૃષ્ણે એના કાનમાં સભા મધ્યે કહી.

૬. શ્રીદામોદરજીએ મહેતાની ડોકમાં મંડલિકની સલામાં પોતે ગતે હાર પહેરાવ્યો.

૧૦ નરસિંહ મહેતો એક સમે ભક્તમંડલીમાં ગીત ગાવા ગયાં ને ત્યાં ત્યાં લાગી ત્યારે શ્રીકૃષ્ણે સ્ત્રીના વેશમાં આવીને પાણી પાધું.

૧૧ મહેતાએ કામેલી રૂ. ૭૦૦ ની હુંડી શીકારી.

૧૨. નાગરાએ, મહેતાને, દેઢ સાથે ગીત ગાવા બેઠો તે માટે ન્યાત બહાર કીધા ને દૂર જમવા બેસાડ્યા, ત્યારે નાગરી ન્યાત જમવા બેઠી ત્યારે એકએક નાગરાની સાથે દેઢ બેઠેલો તેઓએ દીઠો, ને મહેતાને પોતા સાથે બેસાડ્યા ત્યારે કંઈ પણ દેખાયું નહીં.

૧૩ મહેતા પોતાના કાકા સાથે દુવારકા યાત્રાએ જતા હતા, ત્યારે માર્ગમાં થાણી કુંધા લાગી, ત્યારે કૃષ્ણે આહીરોનો નેસડો બનાવ્યો. તેમાં મહેતાએ ભજન કીર્તન કીધું ને તે, આહીર સાથે જમ્યા. પછી એના કાકા પર્વતદાસ કોપાયમાન થયા ત્યારે નહિ મળે નેસડો કે નહિ મળે આહીરડાંઓ.

૧૪ મહેતો શાક્ષીગ્રામનું પૂજન કરતો હતો, ને બાળમુકુન્દની મૂર્તિ પૂજતો હતો. એ બાળમુકુન્દ સદા એને હાથે પ્રસાદ આરોગતા હતા.

૧૫ એક વખતે ઇચ્છાક શિવભક્તો મહેતા પાસે આવ્યા ને કહ્યું કે, શ્રીકૃષ્ણ ચતુર્ભુજ સ્વરૂપે અમને દર્શન આપે તો અમે તમારા સેવક થઈએ. તે જ સાંજના આરતિ દાણે શ્રીકૃષ્ણે સાક્ષાત્ ચતુર્ભુજ સ્વરૂપે દર્શન દીધું.

૧૬. સામળદાસના વિવાહ વખતે મહેતો દુવારકા જતાં માર્ગમાં લૂંટારા મળ્યા, ત્યારે એક સૈન્ય રૂપે કૃષ્ણે આવીને સૌને નસાડ્યા.

૧૭. વૃદ્ધ વયે મહેતો દ્વારકા જવાને અશક્ત હતો, ને માર્ગમાં તે થાકીને સૂતો, ત્યારે શ્રીકૃષ્ણે આવી, ગરુડપર બેસાડીને દ્વારકામાં મૂક્યા. પછી શ્રીકૃષ્ણે એને કહ્યું કે, તારે ત્યાં હું નિરંતર દર્શન દેઈશ, તે પ્રમાણે મહેતા સાથે કૃષ્ણ નૃત્ય કરતા હતા.

૧૮. માણેક મહેતી, મહેતાની ભક્તિ સાચી માનતી નહિ, ત્યારે એક દિવસે શ્રીકૃષ્ણે માણેક મહેતીને પોતાને હાથે પ્રસાદ આપ્યો હતો.

૧૯ એક સમયે મહેતાને ત્યાં ૫૦૦-૭૦૦ સાધુ સંતો આવ્યા, તેઓને

ખાવા પીવાની કશી ગોઠવણુ હતી નહિ, ને ગામમાં પણ કોઈ ધીરે તેમ નહોતું, ત્યારે રાત્રિના કૃષ્ણે આવીને એના પાસામાં સોનાની મહેરોની ભરેલી થેલી મૂકી.

૨૦ મહેતાજી ગિરિનારની પડોસમાં આવેલા દામોદર કુણડમાં સ્નાન માટે ગયા. ત્યાં કેટલીક વૈષ્ણવડી તથા પોતે, સ્ત્રીના પોશાકમાં નૃત્ય કરતા ને કીર્તન કરતા હતા. આ વેશ જોઈને ઘણાક નાગરોએ ઠોઠી કરવા માંડી, તો તેઓ એક બીજાને અન્યોન્ય સ્ત્રીરૂપે દેખવા લાગ્યા ને તેથી સઘળાઓ શરમાઈને નાશી ગયા.

મી० હરગોવિંદદાસ જણાવે છે કે, આવા આવા ૪૪ પડયા શ્રીકૃષ્ણે આપ્યા હતા, એમ મહેતાના વંશના એક ગૃહસ્થથી તેમણે સાંભળ્યું છે. આ બધા પડયાના સંબંધમાં કવિ નર્મદાશંકર જણાવે છે કે, એ સહજ બનાવો છે. કાં તો કોઈ શેઠ સાહુકારે એનું અડીઓપટીઓનું કામ કરી આપેલું, કે કોઈક વૈષ્ણવે કામ બજાવ્યું હોય, ને તે સઘળું ભક્ત કવિએ પોતાના ઇષ્ટના નામ સાથે જોડી દીધું હોય.

પણ મી० હરગોવિંદદાસ જણાવે છે કે, હમણાંના દશ વિશ વર્ષમાં જે જે નવી શોધો થઈ છે, તે પ્રમાણે આવા પ્રસંગો ખોટા છે, એમ માનવું નહીં. યોગ સાધનથી ને ઇશ્વર પર પૂર્ણ આસ્થા રાખવાથી એવાં કામ નહીં બને તેમ નથી. એ બાબતમાં થિયોસોફિસ્ટનો દાખલો આપે છે કે, મેડમ બ્લાવટ્સ્કી એ બાબત ઘણું જાણે છે ને તેથી ઘણોકોના વિચાર ફેરવાયા છે.* આ બાબત ગમે તેવી હોય તોપણ તે માટે બહુ મોટા વાદવિવાદની જરૂર નથી. એટલું જ નક્કી છે કે, નરસિંહ, ભક્તનાં ઘણાં કામો કોઈક રીતે થયાં, ને તે ઇશ્વર પ્રેરિત જ થયાં હોય એમાં સંશય રાખવાનું કારણ નથી, કેમ કે, તે સર્વવ્યાપક, સર્વાન્તર્યામી અને દીન બંધુ છે.

નરસિંહને પોતાના ૨૨ મા વરસથી શ્રીકૃષ્ણ પ્રત્યે લગ્નિ લાગી રહેલી, ને તે જ સમયથી સાધુ તરીકે વર્તી શ્રીકૃષ્ણ ઉપર પૂર્ણ ભક્તિભાવ

* હું યોગનો માનનારો છું, કે એવી કંઈક વસ્તુ છે, પણ મેડમ બ્લાવટ્સ્કીના કહેવા જેવો કોઈ પ્રકારનો યોગ છે, એમ મારું માનવું નથી.

દર્શાવી, તેમાં નિમગ્ન રહેવા લાગ્યો હતો. એ વખતથી એણે કવિતાઓ અથવા કહે કે હરીકીર્તન કરવા માંડ્યાં હતાં, ને તેમાં જ્યારે જ્યારે મહેતી એને ગભરાવતી ત્યારે ત્યારે એણે કૃષ્ણલક્ષ્મીનાં કીર્તનો ગાઈને જ વખત ગાળ્યો છે. મહેતીએ પોતાનાં ભાગ્યને નિંદ્રું ને દુઃખી સ્થિતિ માટે શોક કીધો, ત્યારે એણે “સુખ દુઃખ” નું પદ બનાવેલું હોવું જોઈએ; ને પાછલા કાળમાં કુટુંબ સર્ગા વિના જ્યારે હેરાન હતો, ને ખાવા પીવાની લોકોની અડચણ હતી. એમ સઘળા પ્રકારે અવસ્થા નબળી હતી, ત્યારે ઘડપણનું પદ બનાવેલું હોવું જોઈએ. એ સંસાર વ્યવહારમાં કશું સમજતો નહીં ને ઓલિયા પાછા જેવો બની, પગે ધૂધરા બાંધીને સ્ત્રીઓના ટોળામાં નાચતો ને પ્રેમધેસો બનીને જ મગ્ન રહેતો એમ જણાય છે, છતાં તેની કાવ્યશક્તિ, જે કે કુદરતી ભાષામાં પહેલવેહેલી હતી. ભાષામાં બીજું કંઈ નહોતું, ત્યારે જે રીતે તે બીલી નીકળી છે, તે જોતાં એનું જ્ઞાન ઘણું ઉંચું ને પાકું હતું. પાછળથી એનો લક્ષિભાવ મોળો પડીને વૈરાગ્ય ને જ્ઞાન મુખ્ય થયાં હોય તેમ કેટલાંક પદો-પરથી જણાય છે, પરંતુ તેણે કૃષ્ણ લક્ષ્મીને મૂકી જણાતી નથી. લોકો એની ક્ષુદ્ર મશ્કરી કરતા, તે એ સમજતો નહિ તેમ નહોતું, પણ તેઓને ગણકાર્યા નથી; ને કેટલાંક પ્રસંગમાં (હુંડીમાં) એ છેતરાયેલો જણાતો નથી.

બીજા કવિઓ પેટે એણે કૃષ્ણનો શૃંગાર ને લક્ષ્મી, ને થોડુંક બ્રહ્મજ્ઞાન લીધું છે, તે સંસ્કારી કવિ હતો એટલે વિચારમાં ને વાણીમાં ઘણી સરળતા આવી છે; નવા નવા રંગો ભાષામાં પહેલા જ દાખલ કીધા છે છતાં પ્રભાતિયાનું માન તો એને જ ઘટે છે. પ્રેમનાં પદો વેલજાના કરતાં પૂર્ણ આસ્થાવાળાં વધારે જણાય છે, ને નવી નવી ઢબે વર્ણન કીધું છે. કેટલાંક ચિત્રો ઘણાં ઉત્તમ આખ્યાં છે. એ લક્ષ્મી સાથે આત્મજ્ઞાન પણ ગણાય, ને તેમાં એની વિદ્વત્તા ઘણી માલમ પડી આવે છે; ને હું ખાતરીથી કહીશ કે આત્મજ્ઞાન પર જે જે કવિતા એણે રચી, તે તે જ્ઞાનને જ માત્ર સારી લાગે તેવી નથી, પણ હૃદયને સંતોષ પમાડે તેવી છે. એની હારમાળા માટે મારે કહેવું જોઈએ કે, તેમાં જે ક્ષેપક પદો ધુમ્મી ગયાં છે, તે તારવી કાઢીને સંસ્કાર કીધો હોય તો, તેમાં એનું જ્ઞાન કેટલું પૂર્ણ છે? તે જણાઈ આવે છે. એનું કાવ્ય કવિતાશૂન્ય નથી, પણ શુદ્ધ કાવ્ય છે.

નરસિંહ મહેતાની કવિતા પર વિચાર આખ્યા પહેલાં એનાં સઘળાં

કાવ્યો પ્રગટ થવાં જોઈએ, ને તેથી હાલમાં એનાં કાવ્યપર દીકા કરવાનું મોકુફ રાખીને કાવ્યદોહનના છેલ્લા ગ્રંથમાં તે બાબત વિવેચન કરીશ. મારી ખાસે પ્રાપ્ત થયેલા ગ્રંથો આ પ્રમાણે છે.

(૧) હારમાળા, (૨) ચાતુરી ષોડશી, (૩) ચાતુરી છત્રીસી, (૪) સામળદાસનો વિવાહ, (૫) દાણલીલા, (૬) ગોવિંદગમન, (૭) રાસ સહસ્રપદીમાંનાં ૬૫ પદો, (૮) બાળલીલાનાં પદો (૯) અને બીજાં પરચુરણ ૭૮૦ પદો.

એની કવિતાના સંગ્રહ માટે એમ કહેવાય છે કે, સઘળાં મળીને એણે સવા લાખ પદો કીધાં છે, જેમાંનાં એક લાખ પદો કીધા પછી. એનું નૃત્યુ આવ્યું ને એનો જીવાત્મા ૨૫ હજાર પદો પૂરાં કરવામાં ઘુંટાયો, ત્યારે એના દીકરા સામળદાસની ધણિયાણીએ કહ્યું કે બાકી રહેલાં પદો હું તમારે નામે પૂરાં કરીશ, ને તે પછી તે બાઈએ ૨૫ હજાર પદો મહેતાને નામે પૂરાં કીધાં એમ કહેવાય છે. એ બાઈનું નામ પ્રેમાનંદ સૂરસેના કહે છે. ને મીં હરગોવિંદદાસ કમળાગવરી કહે છે. કમલનયનાચાર્ય ને મીં મણિશંકરના કહેવા પ્રમાણે પહેલું નામ પિયરનું હતું, ને પાછલું નામ મહેતાને ઘેરથી પાડવામાં આવ્યું હતું. એટલે સામળ (કૃષ્ણ) ની સ્ત્રી કમળા (લક્ષ્મી) છે. એમ ગણીને તે નામ પાડ્યું હતું. એ બાઈના પિતાનું નામ મદન મહેતો, જે વડ નગરના રાજનો કારભારી હતો ને માતાનું નામ બચી બાઈ હતું.

વળી બીજી તરફથી એવી વાત જણાવવામાં આવે છે કે, કવિએ બાકી રહેલાં પદો સાચલામાં લાલો ભક્તનો જન્મ ધરીને પૂરાં કીધાં હતાં. દલોઈના લોકો એમ માને છે કે, દયારામ ભાઈ સાક્ષાત્ નરસિંહ મહેતાનો અવતાર હતા અર્થાત્ મહેતો એવો ઉત્તમ ભક્ત થઈ ગયો છે કે, તેનું નામ આજે એક નાગરી ન્યાતનું ભૂપણરૂપ, ભક્તોમાં આત્મારૂપ ને ગુજરાતની પ્રજામાં મોરારૂપ થઈ પડ્યું છે. એની પૂર્ણ ને ઉજળી ભક્તિને લીધે આજે જુનાગઢમાં નરસિંહ મહેતાના ચોરામાં એની મૂર્તિ સ્થાપેલી છે. તેમ જ દ્વારકામાં ગોમતી તટપર કૃષ્ણ-સામળદાસની સામા એની મૂર્તિ ઉભી રાખવામાં આવી છે, ને તેને પદો કુંવર બાઈની પણ મૂર્તિ છે. દ-

ક્ષિણમાં નામદેવ ને તુડારામની ભૂતિઓ વિદુલનાથજીની પાયરી સમક્ષ છે, તેની કરતાં પણ આ ભક્ત કવિનો વધારે મહિમા ગણાયો છે.

આ દાણે એની કાવ્યશક્તિ માટે આટલો અભિપ્રાય આપી શકાશે. એની કવિતામાં અતિ મસ્ત થયેલા ભક્તિભાવના ઉભરાનો શૃંગાર ઉભળી આવ્યો છે, જે વળી ઘણો ખુલ્લો છે. તોપણ તે ખીજ વર્ગથી ઉતરતો નથી. વાણી, મંજુલ ને હૃદયભેદક, વિચાર, સાદા ને સ્વાભાવિક, ચિત્રદર્શનો, કંઈ કંઈ ઠીક, અલંકારો, ઝાઝા નહિ, પ્રભાતિયાં, આનંદ આપનારાં, નવ રસમાંના શાંત, શૃંગારમાં ઉત્તમ એવો રસ ઝામેલો, ને નીતિ, ભક્તિ ને યોધથી ભરપૂર એનું કાવ્ય છે. નવા નવા રંગો દાખલ કરવામાં એણે જ યોજના પહેલી ડીધી છે. ને મારે આટલું તો આ પ્રસંગે કહેવું પડશે કે, અંગ્રેજી ચોસર કરતાં એની કાવ્ય શક્તિ વધારે ઉત્તમ છે. જો કે બન્નેના માગોં નિરનિરાળા છે. તોપણ ભક્ત કવિની કવિતામાં એનું કાવ્ય મુખ્ય ગણાય તેવું છે.

કાવ્યો પ્રગટ થવાં જોઈએ, ને તેથી હાલમાં એનાં કાવ્યપર દીકરા કરવાનું મોકલું રાખીને કાવ્યદોહનના છેલ્લા અંથમાં તે બાબત વિવેચન કરીશ. મારી પાસે પ્રાપ્ત થયેલા અશ્વે આ પ્રમાણે છે.

(૧) હારમાળા, (૨) ચાતુરી પાઠશી, (૩) ચાતુરી છત્રીસી, (૪) સામળદાસનો વિવાહ, (૫) દાણલીલા, (૬) ગોવિંદગમન, (૭) રાસ સહસ્રપદીમાંનાં ૬૫ પદો, (૮) બાળલીલાનાં પદો (૯) અને બીજાં પરચુરણ ૭૮૦ પદો.

એની કવિતાના સંગ્રહ માંટ એમ કહેવાય છે કે, સવળાં મળીને એણે સવા લાખ પદો કીધાં છે, જેમાંનાં એક લાખ પદો કીધા પછી, એનું મૂલ્ય આવ્યું ને એનો છવાતમા રૂપ હવર પદો પૂરાં કરવામાં શ્રુત્રયા, ત્યારે એના દીકરા સામળદાસની ધણિયાબીએ કહ્યું કે બાકી રહેલાં પદો હું તમારે નામે પૂરાં કરીશ, ને તે પછી તે બાઈએ રૂપ હવર પદો મહેતાને નામે પૂરાં કીધાં એમ કહેવાય છે. એ બાઈનું નામ પ્રેમાનંદ સરસના કહે છે, ને મીઠ દરંગાવિદદાસ કમળાગવરી કહે છે. કમલનયનાચાથે તે મીઠ મળિણીકરના કહેવા પ્રમાણે પહેલું નામ પિયરનું હતું, ને પાછલું નામ મહેતાને ઘેરથી પાડવામાં આવ્યું હતું. એટલે સામળ (કૃષ્ણ) ની રતી કમળા (લક્ષ્મી) છે. એમ ગણીને ને નામ પાડ્યું હતું. એ બાઈના પિતાનું નામ મહન મહેતા, જે પડ નગરના રાવનના કારભારી હતા ને માતાનું નામ બચી બાઈ હતું.

વળી બીજી તરફથી એવી વાત જાણવામાં આવે છે કે, કવિએ બાકી રહેલાં પદો સાવલામાં લાલો ભક્તનો જન્મ ધરીને પૂરાં કીધાં હતાં. દંભાઈના લેખક એમ માને છે કે, દયારામ ભાઈ સાક્ષાત્ નરસિંહ મહેતાનો અવતાર હતા અર્થાત્ મહેતા એવા ઉત્તમ ભક્ત થઈ ગયા છે કે, તેનું નામ આજે એક નાગરી ન્યાનનું ભૂખણરૂપ, ભક્તોમાં આત્મારૂપ ને શુદ્ધતાની પ્રવનમાં ગોરારૂપ થઈ પડ્યું છે. એની પૂર્ણ ને ઉજળી ભક્તિને લીધે આજે જુનાગઢમાં નરસિંહ મહેતાના આરામાં એની મૂર્તિ સ્થાપેલી છે, તેમ જ દ્વારકામાં ગોમતી તટપર કૃષ્ણ-સામળદાસની સામા એની મૂર્તિ ઉભી રાખવામાં આવી છે, ને તેને પડખે કુંવર બાઈની પણ મૂર્તિ છે. દ-

દિણમાં નામદેવ ને તુકારામની મૂર્તિઓ વિઠ્ઠલનાથજીની પાયરી સમક્ષ છે; તેની કરતાં પણ આ ભક્ત કવિનો વધારે મહિમા ગણાયો છે.

આ દાણે એની કાવ્યશક્તિ માટે આટલો અભિપ્રાય આપી શકાશે. એની કવિતામાં અતિ મસ્ત થયેલા ભક્તભાવના ઉભરાનો શૃંગાર ઉભળી આવ્યો છે, જે વળી ઘણો ખુલ્લો છે. તોપણ તે બીજા વર્ગથી ઉતરતો નથી. વાણી, મંજુલ ને હૃદયભેદક, વિચાર, સાદા ને સ્વાભાવિક, ચિત્રદર્શનો, કંઈ કંઈ હીક, અલંકારો, ઝાઝા નહિ, પ્રભાતિયાં, આનંદ આપનારાં, નવ રસમાંના શાંત, શૃંગારમાં ઉત્તમ એવો રસ ઝામેલો, ને નીતિ, ભક્તિ ને બોધથી ભરપૂર એનું કાવ્ય છે. નવા નવા રાગો દાખલ કરવામાં એણે જ યોજના પહેલી કીધી છે; ને મારે આટલું તો આ પ્રસંગે કહેવું પરશે કે, અંગ્રેજી ચોસર કરતાં એની કાવ્ય શક્તિ વધારે ઉત્તમ છે. જો કે બન્નેના માર્ગોં નિરનિરાળા છે, તોપણ ભક્ત કવિની કવિતામાં એનું કાવ્ય મુખ્ય ગણાય તેવું છે.

કાવ્યો પ્રગટ થવાં જોઈએ, ને તેથી હાલમાં એનાં કાવ્યપર દીકા કરવાનું મોકુફ રાખીને કાવ્યદોહનના છેલ્લા અંથમાં તે બાબત વિવેચન કરીશ. મારી પાસે પ્રાપ્ત થયેલા અંથો આ પ્રમાણે છે.

(૧) હારમાળા, (૨) ચાતુરી પોડશી, (૩) ચાતુરી છત્રીસી, (૪) સામળદાસનો વિવાહ, (૫) દાણલીલા, (૬) ગોવિંદગમન, (૭) રા-સ મહાપદ્મીમાંનાં ૬૫ પદો, (૮) બાળલીલાનાં પદો (૯) અને બીજાં પરચુરાણુ ૭૮૦ પદો.

એની કવિતાના સંગ્રહ માટે એમ કહેવાય છે કે, સઘળાં મળીને એણે સવા લાખ પદો કીધાં છે, જેમાંનાં એક લાખ પદો કીધા પછી, એનું નૃત્યુ આવ્યું ને એનો જીવાત્મા ૨૫ હજાર પદો પૂરાં કરવામાં ઘુટાયો. ત્યારે એના દીકરા સામળદાસની ધણિયાણીએ કહ્યું કે બાકી રહેલાં પદો હું તમારે નામે પૂરાં કરીશ, ને તે પછી તે બાઈએ ૨૫ હજાર પદો મહેતાને નામે પૂરાં કીધાં એમ કહેવાય છે. એ બાઈનું નામ પ્રેમાનંદ સૂરસેના કહે છે. ને મીં હરગોવિંદદાસ કમળાગવરી કહે છે. કમલનયનાચાર્ય ને મીં મણિશંકરના કહેવા પ્રમાણે પહેલું નામ પિયરનું હતું, ને પાછલું નામ મહેતાને ઘેરથી પાડવામાં આવ્યું હતું. એટલે સામળ (કૃષ્ણ) ની સ્ત્રી કમળા (લક્ષ્મી) છે. એમ ગણીને તે નામ પાડ્યું હતું. એ બાઈના પિતાનું નામ મદન મહેતો, જે વડ નગરના રાજનો કારભારી હતો ને માતાનું નામ બચ્ચી બાઈ હતું.

વળી બીજી તરફથી એવી વાત જણાવવામાં આવે છે કે, કવિએ બાકી રહેલાં પદો સાયલામાં લાલો ભક્તનો જન્મ ધરીને પૂરાં કીધાં હતાં. દત્તોષ્ઠના લોકો એમ માને છે કે, દયારામ ભાઈ સાક્ષાત્ નરસિંહ મહેતાનો અવતાર હતા અર્થાત્ મહેતો એવો ઉત્તમ ભક્ત થઈ ગયો છે કે, તેનું નામ આજે એક નાગરી ન્યાતનું ભૂપણરૂપ, ભક્તોમાં આત્મારૂપ ને ગુજરાતની પ્રજામાં મોરારૂપ થઈ પડ્યું છે. એની પૂર્ણ ને ઉજળી ભક્તિને લીધે આજે જુનાગઢમાં નરસિંહ મહેતાના ચોરામાં એની મૂર્તિ સ્થાપેલી છે, તેમ જ દ્વારકામાં ગોમતી તટપર કૃષ્ણ-સામળદાસની સામા એની મૂર્તિ ઉભી રાખવામાં આવી છે, ને તેને પડખે કુંવર બાઈની પણ મૂર્તિ છે. દ-

ક્ષિણમાં નામદેવ ને તુકારામની મૂર્તિઓ વિઠ્ઠલનાથજીની પાયરી સમક્ષ છે, તેની કરતાં પણ આ ભક્ત કવિનો વધારે મહિમા ગણાયો છે.

આ દાણે એની કાવ્યશક્તિ માટે આટલો અભિપ્રાય આપી શકાશે. એની કવિતામાં અતિ મસ્ત થયેલા ભક્તભાવના ઉભરાતો શૃંગાર ઉભળી આવ્યો છે, જે વળી ઘણો ખુલ્લો છે. તોપણ તે બીજા વર્ગથી ઉતરતો નથી. વાણી, મંજુલ ને હૃદયભેદક, વિચાર, સાદા ને સ્વાભાવિક, ચિત્રદર્શનો, કંઈ કંઈ ફીક, અલંકારો, ઝાઝા નહિ, પ્રભાતિયાં, આનંદ આપનારાં, નવ રસમાંના શાંત, શૃંગારમાં ઉત્તમ એવો રસ ઝામેલો, ને નીતિ, ભક્તિ ને બોધથી ભરપૂર એનું કાવ્ય છે. નવા નવા રાગો દાખલ કરવામાં એણે જ યોજના પહેલી કીધી છે; ને મારે આટલું તો આ પ્રસંગે કહેવું પડશે કે, અંગ્રેજ ચૌસર કરતાં એની કાવ્ય શક્તિ વધારે ઉત્તમ છે. જો કે બન્નોના માર્ગો નિરનિરાળા છે, તોપણ ભક્ત કવિની કવિતામાં એનું કાવ્ય મુખ્ય ગણાય તેવું છે.

સાંકળીયું.

નરસિંહ મેહેતો.

૫૪.

ચાતુરી.

૧

દાણુલીલા.

૧૫

શૃંગારમાળા.

૧૮

આવો રે અલખેલા વાહાલા... ૧૮

સાચું બોલો સામળિયા વહાલા. ,,

શામલીઓ તે ઉરનું ભુપણ... ૧૯

ઉરપર રાખી સુંદર વરને... ,,

શામલીઆને સંગમાં રમતાં... ,,

નંદના ગોવાળિયા રે..... ,,

મારો નાથ ન બોલે બોલ ... ૨૦

આજ ઉજાગરા અંગ આગસ

ભર્યા ... .. ,,

પ્રાત થયો મારો પાલવ મેલો. ,,

લડસડતી કાંઠાં જા'છે રે અખળા ૨૧

પ્રેમે પ્રેમદા પિયુજ સાથે... ,,

શ્રી વૃંદા રે વનમાં વેણુ વજાડી. ,,

રે સેને રે કાળે તમો સહુ મળી

આવ્યાં ૨૨

હે સાને રે કાળે શામલીઆ રે... ,,

હે આજ સખીરે શ્રી વૃંદા-

વનમાં... .. ,,

ધન્ય ધન્ય વૃંદાવનની શોભા. ,,

મધ રાતે મધુરી મારે વાલે. ૨૩

૫૪.

આવ્યાં આશ ભર્યા વહાલાજી. ૨૩

વૃંદાવનમાં રચ્યો અખાડો. ૨૩

લઈ ચાલો વૃંદાવન માંહે... ૨૪

અમને રાસ રમાડ, વહાલા ... ,,

વારીશ માં માતા તું મુજને... ૨૫

કાહાનજી કાહાનજી કરતી હીડિ. ,,

વાંસલડીને વારે રે વારે ... ,,

વહાલે કોણુ વેળા કોણુ વાર. ૨૬

નહિ દેઈ સાંઈ રસ લેવા ... ,,

હાતું હવે નાવડીઆ રે ... .. ,,

ભાવે રે ભામિની ભોગવતા... ૨૭

નહિ જાઉં રે જમનાં પાણીડાં. ,,

લટકો તારે લાખ સવાનો ... ,,

પ્રાત હવે પ્રાણુપતી ...' ૨૮

વસંતવિલાસ.

પ્રથમ દિવસ વ્રજ વસંત

પંચમી ૨૮

આવ્યો વસંત રમવાને

જાજો ... .. ,,

ચાલ ચાલ સખિ મેલ મથવું

મહી રે... .. ૨૯

ગુલાલે વધાવે રે ગોપી ગુલાલે. ,,

રસ ભેર રંગ તણા રે આકમ

ઝોલ... .. ,,

કેશુડાં રાતાં ને ઋતુ રાતી... ..

આ રત રૂંડી મારા વાહાલા...

૫૪.

હાં હાં રે રત આવી રે આવી. ૩૦
 આવી રત ફૂલી વૃંદાવન ... ,,
 સાસરિયાં દેખે મારા વાહાલા. ૩૦
 રમવા સરખું શ્રીવૃંદાવન ... ૩૧
 ચાલો હરિ હોળી રમવા વૃંદા-
 વન જઈયે ... .. ,,
 ચાલો સખી વૃંદાવન જઈએ. ,,
 લાવ લાવ રે માલણુ વેલ
 મરવો ૩૨
 રજની રમીતે રે શ્રીહરી
 ઘેર આવીયા ... .. ,,
 શોકલડી ધૂતારી રે સહીયર... ,,
 કાહાનજી ઊગાળો રે... .. ૩૩
 મનોહર વાઇ રે, આંગણુ
 મોરલી રે... .. ,,

હિંડાળો.

પંરમ ચતુર ઝૂલે નાથ મારો... ,,
 રાધા મોહન વર ઝૂલે છે... ૩૪
 અંઝર અમકે ને ઝૂલે હિંડાળે ,,
 ઓ સખી શ્રાવણુ આયો રે... ,,
 કાંઈ અંઝરીયાં અમકે ને
 ધમકે ૩૫
 હિંડાળે હીચે રે નારી નાથશું ને ,,
 આ ને રે આ વાહાલો રમતો ૩૬
 ઠમ ઠમ રે વરસે. મેહ
 સોહામણો ને ... .. ,,
 હિંડાળે હીચે રે વહાલો
 હર્ષશું ને... .. ,,
 શામળીઓ મહાબળીઓ કાંઈ. ૩૭

૫૫.

આ નેને તું આ નેને ... ૩૭.
 હિંડાળે હીચંતો વહાલો ... ,,
 ધુમણુ ઘાલે ગાએ ગોપી ... ૩૮
 ધન ધન રે અવનીની શોભા. ,,
 હિંડાળે શામળીઓ શામા... ૩૯.
 ધન ધન રે જીવતી યવનસું. ,,
 હિંડાળે હીચંતો રૂઢું ... .. ,,
 ધન ધન રે ગોપીની નારી. ૪૦.
 અદ્ભૂત શોભા રે હરિના
 હિંડાળાની રે ... .. ,,

બાળલીલા.

નંદનું આંગણું પરમ
 રંગીયામણું ૪૧
 આવડી રાટ શી ચિટ્કલા
 તુજને ... .. ,,
 માતા આગળ મોહન નાચે ,,
 આંગણુડામાં રમતો મોહન ,,
 માને માનુની રાવ કરંતાં ... ૪૨
 ગાએ ગોપી ગોવિંદના ગુણ.. ,,
 જુઓ રે આ બાળકની ગતી.. ,,
 બાંડે ભામિની ભામણું લઈ. ,,
 કામણુગારો કેમ વીસાઈ ... ૪૩
 રૂમઝૂમ નાદે તેપૂર વાજે.. ,,
 જશોદા તારા કોનુડાને ... ,,
 જમો તો જમાડું રે... .. ૪૪
 જમો જમો રે જુગદાધાર... ,,

તુલસી.

ધ્રુવાખ્યાન.

૪૬

૫૪.

પ્રેમાનંદ.

ચંદ્રહાસ આખ્યાન	૮૩
અભિમન્યુ આખ્યાન...	૧૨૭
મદાલસા... ..	૨૦૧
વામન ચરીત્ર	૨૫૦
વિવેક વણુઝારો.....	૨૭૨
નરસિંહ મેહતાની હુંડી. ૨૭૬	

અખો.

અખેગીતા	૨૯૦
અનુભવાખદુ... ..	૩૨૮
કૈવલ્યગીતા	૩૩૭

સામળ ભટ.

ઊઘમ કુર્મ સંવાદ	૩૩૮
પદ્માવતીની વાર્તા	૩૭૬
ભદ્રા ભામની	૪૩૭
સામળ રત્નમાળા... ..	૫૧૫

નિષ્કુલાનંદ:

ધીરજાખ્યાન... ..	૫૩૮

મુક્તાનંદ.

સતી ગીતા	૫૬૭

વિભાગ બીજો.

ભાલણ.

કૃષ્ણલીલા.

પૂતના વધ.

કપટે આવી કામીની	૬૬૫

૫૪.

જનુનીલીલા.

મહાવલ પૂછે વાત માતને	૬૬૭

ઉખળખંધનલીલા.

માતાને મોહન ધાવે.....	૬૬૭
નાશીને જશો કટલે રે ...	૬૬૮
જશોદા છોડો કહાનને ...	૬૬૯
નંદજીને ઘેર ખાવા ટળ્યું રે	”
જશોદાજી છોડો મુંદર	

શ્યામને હો	”

ખાઈ જાઓને ઘેર આપણે	૬૭૦

આવો રે ખાઈ કૌતક જોવા	”

ગોપી સ્નેહલીલા.

ખાલમુકુંદને નીરખીએજી.	૬૭૧
ખાઈ એ કાનુડો	૬૭૨
આવ આતા હું દુધ પાઉં	”
સખી હું શું કરું રે ...	”
આવ સખી ઉતાવળી ...	૬૭૩
જુઓ રે જશોદા પુત્ર તમારો	૬૭૪
સજની મુને વહાલી લાગે.	”
આવો સજની નજરે નીરખો.	૬૭૫.
આવ રે આવ ઉતાવળી...	”
નંદકુંવરનું મુખકું જોતાં...	૬૭૬

વચ્છહરણલીલા.

નાનાં મોટાં વાચ્છ રે.....	”

બંસી મોહિનીલીલા.

વૃંદાવન માંહે રે વિકૃલો...	૬૭૮
મોરલી વાય છે વૃંદાવનમાં.	૬૭૯

દાણુલીલા.

એની વાટે નહિ જઈએ...	૬૮૦

૫૪.

હાં હાં રે રત આવી રે આવી. ૩૦
 આવી રત ફૂલી વૃંદાવન ... ,,
 સાસરિયાં દેખે મારા વાહાલા. ૩૦
 રમવા સરખું શ્રીવૃંદાવન ... ૩૧
 ચાલો હરિ હોળી રમવા વૃંદા-
 વન જઈએ ... .. ,,
 ચાલો સખી વૃંદાવન જઈએ. ,,
 લાવ લાવ રે માલણુ વેલ
 મરવો ૩૨
 રજની રમીને રે શ્રીહરી
 ઘેર આવીયા ... .. ,,
 શોકલડી ધૂતારી રે સહીયર... ,,
 કાહાનજી છોગાળો રે... .. ૩૩
 મનોહર વાઘ રે, આંગણે
 મોરલી રે... .. ,,

હિંડોળો.

પંરમ ચતુર જુલે નાથ મારો... ,,
 રાધા મોહન વર જુલે છે... ૩૪
 આંઝર અમકે ને જુલે હિંડોળે ,,
 ઓ સખી આવણુ આયો રે... ,,
 કાંઈ આંઝરીયાં અમકે ને
 ધમકે ૩૫
 હિંડોળે હીચે રે નારી નાથયું ને ,,
 આ ને રે આ વાહાલો રમતો ૩૬
 ઠમ ઠમ રે વરસે. મેહ
 મોહામણો ને ... .. ,,
 હિંડોળે હીચે રે વહાલો
 હર્ષયું ને... .. ,,
 શામળીઓ મહાઅળીઓ કાંઈ. ૩૭

૫૪..

આ નેને તું આ નેને ... ૩૭.
 હિંડોળે હીચે તો વહાલો ... ,,
 ધુમણુ ઘાલે ગાએ ગોપી ... ૩૮
 ધન ધન રે અવનીની શોભા. ,,
 હિંડોળે શામળીઓ શામા... ૩૯
 ધન ધન રે જીવતી જીવનસું. ,,
 હિંડોળે હીચે તો રૂંડું ... .. ,,
 ધન ધન રે ગોધુળની નારી. ૪૦.
 અદ્ભૂત શોભા રે હરિના
 હિંડોળાની રે ... .. ,,

બાળલીલા.

નંદનું આંગણું પરમ
 રંગીયામણું ૪૧
 આવડી રાહ શી વિદુલા
 તુજને ... .. ,,
 માતા આગળ મોહન નાથે ,,
 આંગણુડામાં રમતો મોહન ,,
 માને માનુની રાવ કરંતાં ... ૪૨
 ગાએ ગોપી ગોવિંદના ગુણુ. ,,
 જુઓ રે આ બાળકની ગતી.. ,,
 ભીડે ભામિની ભામણું લઈ. ,,
 કામણુગારે કેમ વીસાઈ ... ૪૩
 રૂમઝૂમ નાદે નેપૂર વાજે.. ,,
 જશોદા તારા કાનુડાને ... ,,
 જમો તો જમાડું રે... .. ૪૪
 જમો જમો રે જીગદાધાર... ,,

તુલસી.

ધ્રુવાખ્યાન.

૪૬.

૫૪.

પ્રેમાનંદ.

ચંદ્રહાસ આખ્યાન	૮૩
અભિમન્યુ આખ્યાન...	૧૨૭
મદાલસા... ..	૨૦૧
વામન ચરીત્ર	૨૫૦
વિવેક વણુઝારો.....	૨૭૨
નરસિંહ મેહતાની હુંડી. ૨૭૬	

અખો.

અખેગીતા	૨૯૦
અનુભવાખદુ... ..	૩૨૮
કૈવલ્યગીતા	૩૩૭

સામળ ભટ.

હિંમત કુર્મ સંવાદ	૩૩૯
પદ્માવતીની વાર્તા	૩૭૬
ભદ્રા ભામની	૪૩૭
સામળ રત્નમાળા... ..	૫૧૫

નિષ્કુલાનંદ:

ધીરજાખ્યાન... ..	૫૩૯

મુક્તાનંદ.

સતી ગીતા	૫૬૭

વિભાગ બીજો.

ભાલણ.

કૃષ્ણલીલા.

પૂતના વધ.

કપટે આવી કામીની	૬૬૫

૫૪.

જનુનીલીલા.

મહાવલ પૂછે વાત માતને	૬૬૭.

ઉખળખંધનલીલા.

માતાને મોહન ધાવે.....	૬૬૭.
નાશીને જશો કટલે રે ...	૬૬૮.
જશોદા છોડો કહાનને ...	૬૬૯
નંદજીને ઘેર ખાવા ટળ્યું રે	”
જશોદાજી છોડો મુંદર	

શ્યામને હો	”

બાઈ જાઓને ઘેર આપણે	૬૭૦.

આવો રે બાઈ કૌતક જોવા	”

ગોપી સ્નેહલીલા.

બાલમુકુંદને નીરખીએજી.	૬૭૧
બાઈ એ કાનુડો	૬૭૨
આવ આતા હું દુધ પાઉં	”
સખી હું શું કરું રે ...	”
આવ સખી ઉતાવળી ...	૬૭૩
જુઓ રે જશોદા પુત્ર તમારો	૬૭૪
સજની મુને વહાલી લાગે.	”
આવો સજની નજરે નીરખો.	૬૭૫.
આવ રે આવ ઉતાવળી...	”
નંદકુંવરનું મુખડું જોતાં...	૬૭૬

વચ્છહરણલીલા.

નાનાં મોટાં વાછરૂં રે.....	”

બંસી મોહિનીલીલા.

વૃંદાવન માંહે રે વિકૃલો...	૬૭૮

મોરલી વાય છે વૃંદાવનમાં.	૬૭૯

દાણુલીલા.

એની વાટે નહિ જઈએ...	૬૮૦

૫૪.

હાં હાં રે રત આવી રે આવી. ૩૦
 આવી રત ફૂલી વૃંદાવન ... ,,
 સાસરિયાં દેખે મારા વાહાલા. ૩૦
 રમવા સરખું શ્રીવૃંદાવન ... ૩૧
 ચાલો હરિ હોળી રમવા વૃંદા-
 વન જઈયે ... .. ,,
 ચાલો સખી વૃંદાવન જઈયે. ,,
 લાવ લાવ રે માલણુ વેલ
 મંરવો ૩૨
 રજની રમીને રે શ્રીહરી
 ઘેર આવીયા ... .. ,,
 શોકલડી ધૂતારી રે સહીયર... ,,
 કાહાનજી છોગાળો રે... .. ૩૩
 મનોહર વાઘ રે, આંગણે
 મોરલી રે... .. ,,

હિંડોળો.

પંરમ ચતુર જુલે નાથ મારો... ,,
 રાધા મોહન પર જૂલે છે... ૩૪
 અંઝર અમકે ને જૂલે હીંડોળે ,,
 ઓ સખી શ્રાવણુ આયો રે... ,,
 કાંઈ અંઝરીયાં અમકે ને
 ધમકે ૩૫
 હીંડોળે હીંચે રે નારી નાથશું ને ,,
 આ ને રે આ વાહાલો રમતો ૩૬
 ઠમ ઠમ રે વરસે. મેહ
 સોહામણો ને ... .. ,,
 હીંડોળે હીંચે રે વહાલો
 હર્ષશું ને... .. ,,
 શામળીઓ મહા બળીઓ કાંઈ. ૩૭

૫૫.

આ નેને તું આ નેને ... ૩૭
 હીંડોળે હીંચંતો વહાલો ... ,,
 ઘુમણુ ધાલે ગાએ ગોપી ... ૩૮
 ધન ધન રે અવનીની શોભા. ,,
 હીંડોળે શામળીઓ શામા... ૩૯
 ધન ધન રે જીવતી જીવનસું. ,,
 હીંડોળે હીંચંતા રૂંડું ... .. ,,
 ધન ધન રે ગોઘુળની નારી. ૪૦
 અદ્ભૂત શોભા રે હરિના
 હીંડોળાની રે ... .. ,,

બાળલીલા.

નંદનું આંગણું પરમ
 રંગીયામણું ૪૧
 આવડી રાહ શી વિકૃલા
 તુજને ... .. ,,
 માતા આગળ મોહન નાચે ,,
 આંગણુડામાં રમતો મોહન ,,
 માને માનુની રાવ કરંતાં ... ૪૨
 ગાએ ગોપી ગોવિંદના ગુણુ. ,,
 જુઓ રે આ બાળકની ગતી.. ,,
 બાંડે ભામિની ભામણું લઈ. ,,
 કામણુગારે કેમ વીસાડું ... ૪૩
 રમજીમ નાદે નેપૂર વાજે.. ,,
 જશોદા તારા કાનુડાને ... ,,
 જમો તો જમાડું રે... .. ૪૪
 જમો જમો રે જીગદાધાર... ,,

તુલસી.

ધ્રુવાખ્યાન.

૪૬.

૫૪.

પ્રેમાનંદ.

ચંદ્રહાસ આખ્યાન	૮૩
અભિમન્યુ આખ્યાન...	૧૨૭
મદાલસા... ..	૨૦૧
વામન ચરીત્ર	૨૫૦
વિવેક વણુઝારો.....	૨૭૨
નરસિંહ મેહતાની હુંડી. ૨૭૬	

અખો.

અખેગીતા	૨૯૦
અનુભવાખદુ... ..	૩૨૮
કૈવલ્યગીતા	૩૩૭

સામળ ભટ.

ઊઘમ કર્મ સંવાદ	૩૩૯
પદ્માવતીની વાર્તા	૩૭૬
ભદ્રા ભામની	૪૩૭
સામળ રત્નમાળા... ..	૫૧૫

નિષ્કુલાનંદ.

ધીરજાખ્યાન... ..	૫૩૯

મુક્તાનંદ.

સતી ગીતા	૫૬૭

વિભાગ બીજો.

ભાલણુ.

કૃષ્ણલીલા.

પૂતના વધ.

કપટે આવી કામીની	૬૬૫

૫૪.

જનુનીલીલા.

મહાવજ્ર પૂછે વાન માતને	૬૬૭.

ઉખળખંધનલીલા.

માતાને મોહન ધાવે.....	૬૬૭.
નાશીને જશો કટલે રે ...	૬૬૮
જશોદા છોડો કહાનને ...	૬૬૯
નંદજીને ઘેર ખાવા ટળ્યું રે	”
જશોદાજી છોડો મુંદર	

શ્યામને હો	”

ખાઈ જમ્યોને ઘેર આપણે	૬૭૦.

આવો રે ખાઈ કૌતક જ્ઞેવા	”

ગોપી રનેહલીલા.

ખાલમુકુંદને નીરખીએજી.	૬૭૧
ખાઈ એ કાનુડો	૬૭૨
આવ આતા હું દુધ પાઉં	”
સખી હું શું કંઈ રે ...	”
આવ સખી ઉતાવળી ...	૬૭૩
જુઓ રે જશોદા પુત્ર તમારો	૬૭૪
સજની મુને વહાલી લાગે.	”
આવો સજની નજરે નીરખો.	૬૭૫.
આવ રે આવ ઉતાવળી...	”
નંદકુંવરનું મુખકું જ્ઞેતાં...	૬૭૬

વચ્છહરણુલીલા.

નાનાં મોટાં વાચ્છ રે.....	”

બંસી મોહિનીલીલા.

વૃંદાવન માંહે રે વિકૃલો...	૬૭૮
મોરલી વાય છે વૃંદાવનમાં.	૬૭૯

દાણુલીલા.

એની વાટે નહિ જઈએ...	૬૮૦

૫૪.

૫૪

કાંબલી મેલો કાનજી રે... ૬૮૦

રાધા કહે મુંણો સુંદર વર... ૬૮૧

રાધા કહે હું આગળ થાઉં... ૬૮૨

સુંદર શ્યામજી રે ... .. ॥

જાશો કો આણી વાટે ... ૬૮૩

મુંને શું કહો છો શું કહો છો. ॥

વૃન્દાવનની વાટે ૬૮૪

નારી નયન નચાવે... .. ॥

હરજી કહે એમ વાણી... ૬૮૫

ખીજી સખી કહે લાગો... ૬૮૬

ભેદ સખી કહે ભાંગો ... ॥

વધ્વલલટ.

આનંદનો ગરખો ૬૮૭

મહાકાળીનો ગરખો... ૬૮૬

આરાસુરનો ગરખો..... ૬૮૮

અંખાજીના શણગારનો

ગરખો ૭૦૧

કારકો.**શણગાર.**

આજ મારે આંગણિયે ... ૭૦૪

આઘ અંતની પ્રીત છે મારે ॥

વસંત ઋતુમાં આનંદ મારા. ૭૦૫

છાંટે છે પીચકારી રે ..... ॥

સાંભળ તું સજની રે ... ॥

ઉપદેશનાં પદ.

જીવ તારી શી ગતિ થાશે રે ૭૦૬

તું કાં ભૂલ્યો સમજી થઈ... ॥

ચેતી લે ચેત્યાનો અવસર. ૭૦૭

પ્રીતમદાસ.

કૃષ્ણ જન્મની વધાઈ ... ૭૦૮

દાણીની ગરખી ૭૧૪

જ્ઞાનમાસ ૭૧૬

પંદર તિથિઓ..... ૭૧૮

શૃંગાર સંગ્રહ.

રંગ લાગ્યો રે, રસિક વર

સાથે ૭૨૧

અલભેલો રે, આનંદકારી. ॥

વશ કીધાં રે વેણુ વગડી.. ॥

રસ માતો રે, પ્રીતમડો પ્યારો. ॥

વૃન્દાવનકી રે શોભા સારી. ૭૨૨

નંદજીનો રે કુંવર છખીલો.. ॥

આજ દીવાળી રંગ રસાળી ॥

આજ અમારું ભાગ્ય મુસજની ॥

વાયદો વરે છે રે... .. ૭૨૩

ભક્તિ પ્રકાશ.

કોપ ન કરીએ કૃષ્ણજી... ॥

તમો ભૂપ વિના ભૂધરા ... ૭૨૪

મધુસૂદન મહારાજ છો ... ॥

રામ રટણ કર રંગમાં ... ॥

જય જય શ્રીજનકી રાય.. ૭૨૫

કૃષ્ણ કૃષ્ણ કૃષ્ણ વાસુદેવ. ॥

રઠીઆળો રે રંગ ભીનો ... ॥

રંગ ભીની રે, રાધા રાણી... ॥

બડ લાગી રે બ્રીજની નારી ૭૨૬

પ્રભુ પદ રજ રે વિધન હરે છે. ॥

પૃષ્ઠ.

લે રસના નિત્ય ગોવિંદ ગાઇ. ૭૨૬
જય વૃંદાવન કુંજખીહારી... „
ગિરિધરલાલતાણા ગુણુ ગા રે ૭૨૭
ભાવ કરી તું રહીને ભજ રે. „
ભજન વિના દિન જય છે

વીત્યા..... „
ચરણ કમળનો રે મોટો..... „
આજ અમારે દિવાળી રે ...૭૨૮
આજ દિવાળી પ્રેમ રસાળી...૭૨૯
આજ ક્યો અંનકાટ છખીલે...,
મંગળ ગાન કરે છે ગોપી...,
પ્રેમે પરણે તુલસી.....૭૩૦
સાસુજીએ આવીને વધાવ્યા રે „
આનંદે આવો રે ૭૩૧
હરિ ભાવે ભોજન કીજીએ...,

જ્ઞાન પ્રકાશ.

જીવ વચન વિચારી ..... „
તું તારું તન દેખી ૭૩૨
જે જગદીશ ઈશ અવિનાશી. „
જે સંત સંગ કરે..... „
રહે રસના તું રમ ભજનમાં.૭૩૩
ગુરુ ગમ જ્ઞાન વિચારું ઘટમાં. „
વંદું સદ્ગુરુ ચરણ રજ શીશ. „
જય જય જનરાય ..... „
હરી ગુણુ ગાતાં રે.....૭૩૪
આજસ આણીને રે..... „
તત્વ વિચારી રે..... „

પૃષ્ઠ.

ચણુછોડ રંગીલો રે ... ૭૩૫

ચણુછોડજી દીવાન.

ચંડિયાઠં. ૭૩૫

ધીરો ભક્ત.

કંકેલો..... ૭૫૪

જ્ઞાન બત્રીશી....

અનુભવી આવો રે... ૭૫૫

માયાનો મર્મ મોટો રે... ૭૫૬

બ્રહ્માનંદ ભાસ્યો રે..... „

જગત પિતા ગતિ અદ્વૈત રે. ૭૫૭

આત્મા શોધ્યા વિના રે... „

આદિ અંત મધ્ય રે..... ૭૫૮

શરીર વિના શોધન રે..... „

સલેલ શક સાકુટ રે..... ૭૫૯

ધાહ સુણી ધાજે રે .....

ચાતુર ચિત્ત ચેલો રે..... ૭૬૦

પ્રભુ તમ સાથે રે ૭૬૧

પચરંગી બંગલો રે ..... „

કર્તાનો પંથ કરડો રે..... ૭૬૨

અલખ લેહ લાગી રે ... „

દુનિયાં દિવાની રે..... ૭૬૩

પ્રગટ ખેલ ખેલું રે..... „

પ્રશ્ન એક પુછું રે..... ૭૬૪

વાડો વાળી ખેડો રે ૭૬૫

ગુરુ વિના જ્ઞાની રે..... „

પુલ્યો શું કરે છે રે..... ૭૬૫

પૃષ્ઠ.

પૃષ્ઠ.

જેને રામ રાખે રે... ૭૬૬
 ભરપૂર વિશ્વ ભાસે રે..... ૭૬૭
 હીરાની પરિક્ષા રે..... ,,
 મન શીકળીગર. ૭૬૮
 મન માહારાવળ..... ,,
 ચંચળ મન ચોર..... ૭૬૯
 મન મૂઠ ગમાર..... ,,
 ગરડ ગફ ગયા..... ૭૭૦
 જ્ઞાતી ધ્યાતી ગયા..... ,,
 ભક્તિ પદ ભારે રે. ૭૭૧
 એક સખી હૈડે હરખીને... ,,
 ભાગી ગઇ ભવ બેડીઓ... ૭૭૨

સખી આજ મારે કહાનજી ૭૮૮
 મારા નાથજીને ભુવન..... ,,
 આનંદ ઓચ્છવ સજની... ,,
 આજ અતિ દુર્લભ કીધું... ૭૮૯
 શ્યામળીઓ ઓ આવે..... ,,
 ગૌ ચારીને આવે વહાલો... ,,
 આરતડી કીજે રે આપણે... ,,
 મારી શેરડીએ તુંને ૭૯૦
 આ જોને અલખેલડો..... ,,
 વૃન્દાવનથી વહાલો મારો... ,,
 દર્શનમાં શું જાય છે ..... ,,
 આવોને માંગુ છું માન રે... ૭૯૧
 દો રે વચન સલુણા રે ... ,,
 જાતે છે અતિ રસિધા રે... ,,
 આજ અતિ આનંદ રે... ૭૯૨
 મીઠડો મોહન રે..... ,,
 આજ હું તો હરખી રે સજની ,,
 આવે વહાલો લટકતો ગોપાળ. ,,
 મારો વહાલોજી તે વાયે... ૭૯૩
 મારો વહાલોજી આવે... ,,
 આ જોને સાહેલી..... ,,
 પાતળિયો છે પ્રીતમ સજની ,,
 ગૌ ચારી ઘેર આવે ૭૯૪
 તુંને સાંભરે સુંદીર. .... ,,
 મારો નાથ નથી ગયો ગોકુળ ,,
 મનમોહન આવે રે..... ,,
 વારુ વારુ રે વિકૃલ ૭૯૫
 જોઈએ જોઈ રે વિકૃલો... ,,

રણછોડ ભક્ત.

રણછોડજીનો ગરબો..... ૭૭૩

છુટક પદો.

કુને કુને ગુલાલ નાંખ્યો રે ૭૮૧
 લોકડીઆં દેખે છે લાલ.... ,,
 આવો મારા લાલ ગુલાલીઆ રે ,,
 આજ સપરમો દહાડલો... ૭૮૨
 તારે મારે પ્રીત અંધાણી... ,,
 તમને આરાધું અન્ન દેવ... ૭૮૩

મનદાસ.

અર્જુન ગીતા..... ૭૮૪

રામકૃષ્ણ.

શૃંગારનાં પદ.

આ જોને અલખેલી..... ૭૮૮

૫૫૬.

૫૫૭.

કરો કરો રે આરતિ કહાનની ૭૬૫
આજ ઘણું હું આધ..... ”
રાધાવર છો રસ ભર્યા... ”
મારા વહાલા શું છે તમ કને ૭૬૬
મરકલડે મન હરી લીધું... ”
મોહન અતિ મીઠડો..... ”
મારા વહાલા વરણગિયા... ”
વાતલડી કરો મનની વહાલા. ૭૬૭
વાતલડી ન કરો મારા ક્ષીજના રે,,
વહાલાજીયું રંગે રમતાં ... ”
મારા શ્યામળીઆ સુખદાધ. ”
મારા વહાલાજી વરણગિયા. ૭૬૮
મારા મોહનજી મચકલડા તમો. ”
સુખનિધિ મારો શ્યામજી રે. ”
આજ તમે અલખેલડા હો. ”
પરમ સનેહી પાતલિયા... ૭૬૯
મારો મોહનજી મનલાવતા. ”
હરિ શું કરીએ રે સંસારને. ”
સખી આજ અનોખમ રાતડી. ”
કામળી મહેલો કાનજીની... ૮૦૦
કહાનજી રે આજ છે..... ”
મોહન આવોની મલપતા રે. ”
સજની મારી શ્યામળિયો... ”
વ્યસન પડયું પ્રજાસનનું... ૮૦૧
આવોને હરી હીંચવાને ... ”
આલો સખી વેગે વૃંદાવન. ”
ચિંતા શી છે રે સંસારમાં ”
પ્રીતડી બાંધી મારી બહેની. ૮૦૨

જનમ ન મેલું છોજી રાજ. ૮૦૨
આરતિ કરે રે જશોદા માવડી ”
આરતિ કહાન કુંવરની કરીએ. ”
આરતિ કરીએ નંદ નંદનની. ૮૦૩
ચાલોની અલખેલી અખલા. ”
સખી પહેરેને પટ ચીર ... ”
આજ સપરમો દહાડો ... ”
ધન ધન દહાડો ધરણીધર. ૮૦૪
હું તો દીન દાસી છું તારી રે. ”
હું તો હેતે તારે પલકી રે.. ”
વાંસલડી વાધને વનમાં... ૮૦૫
આંખલડીને ચાળે ચિત્તકું. ”
નામ દેશે હાથ્યા કેરું ... ”
શ્યામને કહેજો ૮૦૬
સજની શું કરીએ ... ૮૦૬
મારા વહાલાજીની વાત ... ”
દરશનમાં શું જાએ દામોદર. ૮૦૭
ન કરીશ ચાળા નેણતણા. ”
રહે રહે અળગો ... ”
હું તો મોહી રે સુખની માંડ-
ણીપર ૮૦૮
આવે આવે રે ગોવિંદરાય.. ”
મારી મીટડી એથી મોહન. ”
રવી આયમીઓ ઉડી..... ”
શ્યામ સુંદર શ્રવણે... ૮૦૯
ધન ધન રે માછલડી ... ”
અલી હરિની વેણુ ... ”
વાટલડી જોઈ રે ... ૮૧૦

	પૃષ્ઠ.
નિત રમીએ નંદલાલ ...	૮૧૦
મુંને લાધ્યો લાલ અપાર..	”
મારા છોગાળા છો છેલ ...	”
ચાલો સખી વૃંદાવન.....	૮૧૧
આવો રમીએ રંગ ...	”
હરિસું હેત થયું છે જો...	”
સુખનિધાન શ્યામળિઓ છે જો	૮૧૨
મદ્દ ભર માન ચઢ્યું છે જો.	”
મારી બુધવંત બેહેની હો..	”
મારી ત્રિભોવન તારણ હો.	૮૧૩
લાડકવાયા લાડસ થેલા ...	”
ડોળ રહ્યો ઓપી ...	”
આવો ને અલખેલા કહાન.	”
છાનોમાનો ઘેર આવજો...	૮૧૪
આવો આવો શ્યામળિયાળ.	”
લાવેલાવે લટકંતી વૃજનાર કે	૮૧૫

	પૃષ્ઠ..
લટકાળા હો લાલ ...	૮૧૮
મોરલીવાળા હો માવ ...	”
રંગ ભીના હો કહાન ...	”
વાલીડા કુંજવિહારી	૮૧૯
છેલા તારું છોગું ભાળી ...	”
કાને મુને કીધી થેલી ...	”
શાને રાખું હવે છાની ...	”
પાધડલી તારી પ્યારી રે...	”
કાળુ ભાલ તિલક કેસરનું રે	૮૨૦
કાને કુંડળિયાં નંગ જડિયાં.	”
ભુજબંધ જડાઉ ભારી રે...	”
નંદલાલો રે નંદલાલો.....	”
રંગ ભીનો રે રંગ ભીનો ...	૮૨૧
અલવિલો રે અલવિલો ...	”
ગિરિધારી રે ગિરિધારી ...	”
પ્રાત થયું મનમોહન પ્યારા.	”
રસીઆળ રાયે આંગણે ...	૮૨૨
બાજઠ કનક તણે આવી...	”
જમો જમો રે મારા જીવન.	”
લાલ મનોહર લીજીએ.....	૮૨૩
રતન સિંહાસન ઉપર.....	”
અખંડ પિયાળની આરતિ..	”
પ્રાણજીવન પધરાવિયા ...	૮૨૪
ધન્ય ધન્ય મારી આંખડી.	”
આજ અમારે આનંદ અંતરે.	”
હરિવર બેસી હાથીએ ...	૮૨૫
શી કહું શોભા આજની...	”
શ્યામની છખી.....	”

પ્રસાનંદ.

કૃષ્ણ કીર્તનનાં પદો.

કાનુડો રે, કાનુડો રે	૮૧૫
છોગાળો રે, છોગાળો રે ...	૮૧૬
વહાલાળ રે, વહાલાળ રે...	”
રંગીલો રે, રંગીલો રે.....	”
કોડીલો રે, કોડીલો રે.....	”
લટકાળો રે, લટકાળો રે...	૮૧૭
મર્માળો રે, મર્માળો રે ...	”
શ્યામળિયો રે, શ્યામળિયો રે	”
છોગાળા હો છેલ ...	”

૫૪.

૫૫.

કુલડાંની તોરાની ફેરે ... ૮૨૬
કુલની માળા રે ... ..
કુલની બાંધી રે .....
મન મારું મોહું રે... ..
મારા નેણાતણા શણગાર... ૮૨૭
મારા મનડાના માનેલ ... ..
મારા હોગાળા ધનશ્યામ... ..
બંસીવાળા રૂપાળા ... ..

જ્ઞાન લોચન.

પ્રગટ પ્રમાણ હરિને..... ૮૨૮
નારાયણ સુખકારી... ..
અલખ પુરુષ અવિનાશી... ..
પ્રગટ હરિ લજ પ્રાણી... ..

ગોવિંદરામ.

કલિબુગનો ધર્મ ૮૩૦
ઉપદેશ વિષે... .. ૮૩૫
પ્રેમ ભક્તિ ૮૪૯
ઉમિયા શિવ સંવાદ ... ૮૫૨
અલીખાં પઠાણ ૮૫૩
નરસિંહે મેહુતો... .. ૮૫૪
રાવણ ને વિભીષણ ... ૮૫૬
હુકા વિષે ૮૫૭

મીરાંબાઈ.

પ્રેમભક્તિનાં પદા.

કહાં ગયો રે પેલો ૮૫૮
અજખ સલુણી પ્યારી... ..

ચાલને સખી મહી વેચવા ૮૫૮
ચાલને સખી મારો શ્યામ. ૮૫૯
કંકણ થયા રે માધવ ... ..
પુનેમ ફેરો પૂર્ણ ચંદ્ર છે... ..
આતુર થઈ છું મુખ જોવાને. ..
હું જાણી રે જમના પાણીડાં. ૮૬૦
નહિ જાણી રે જમનાં પાણીડાં ..
હાં રે જાઓ જાઓ રે જીવણ. ..
હાં રે મારા શ્યામ કાલે મળજો ..
હાં રે ચાલો ડાકોરમાં જઈ. ..
મુખડાંની માયા લાગી રે... ૮૬૧
અરજ કરે છે મીરાં રાંકડી... ..
આજ મારે સાધુ જનનો... ..
કાગળ કાણ લેઈ જાય રે... ૮૬૨
લેતાં લેતાં શ્રીરામજીનું

નામ. ....

નૈન કવિ.

ઉદય રતન.

ક્રોધ વિષે.

કડવાં ફલ છે ક્રોધનાં..... ૮૬૨

માન વિષે.

રે જીવ માન ન કીડાએ... ૮૬૩

માયા વિષે.

સમજીતનું મૂલ જાણીએછ. ..

લોભ વિષે.

તમે લક્ષણ જો જો લોભનાં રે. ૮૬૪

પૃષ્ઠ.

જીવસ્પી વણજારા વિષે.

નરભય નયર સોહામણું ... ૮૬૪

શીયલની નવ વાડ વિષે.

શ્રીગુરુને ચરણે નમી ૮૬૫

પેહેલી તે વાડે હોજી..... ”

એક વાડ વિદ્યે વિપય પ્રગટે ”

સુરપતિ સેવિત ત્રિભુવન

ધણી ૮૬૬

ભગવંત ભાષે સંઘ શાષે. ”

ત્રીજી વાડે રે ત્રિભુવન

રાજ્યો રે... .. ”

ગોથી વાડે ચેતજે હો રાજ. ”

પૃષ્ઠ.

પાંચમી વાડ પરમેશ્વરે ... ૮૬૭

છટ્ટી વાડે છેલ છબીલો.... ”

સાતમી વાડે વીર પયંપે... ”

ત્રિશિલા સુત હો ત્રિગડે

એશી એમ. ૮૬૮

નવમી વાડે નિવારજે રે .... ”

એકલી નારી સાથે. .... ”

વારવિનય.

હિત શિક્ષા છત્રિસી.... ૮૬૯

અભિવિનય.

મહાવીર સ્વામિનું

પારણું ૮૭૨

બૃહત્ કાવ્યદોહન.

ગ્રંથ ૨ જો.

નરસિંહ મેહતો.

પહેલો ગુજરાતી કવિ—સંવત્ ૧૫૧૨—ઈ. સ. ૧૪૫૬ માં
હૈયાત હતો.

આતુરી.

પદ ૧ હું.—રાગ રામગ્રી.

લલીતા—મુણોછ સલુણા સેણુછ, સાને લરો છો નેણુછ;
શું દુઃખ છે તમારે નાથુછ, વહાલા કહોને અમને વાતુછ.

હાળ.

વાત કહોને વહાલા અમારા, કાં થઈ રહ્યા આસન;
શાને કાળે શામલા તમો, મુકાછો નિશ્વાસન.
વદન તમારું વાલમા, કરમાણું તે શાને માટ;
કપોલ કર કાં દઈ રહ્યા, ઉપનો તે શો ઉચાટ.
મહાવછ તમારું વદન જોતાં, જનમ દુષ્કિત જાય;
નાથુછ તમારું નામ લેતાં, પતિત પાવન થાય.

જને કરણા હોયે તમારી, તેને સ્વપને ન શોક હોય;
 તમે એમ કાં મૂઠ થઈ રહ્યા, અમને તે અચરજ જોય.
 મુદ્ધ બુદ્ધ તમારી શામલા, શાને હરિ કહોને શ્યામ;
 નયને તે આંસુ કાં ભરે, વૈષ્ણવના વિશ્રામ.
 અંગે ટ્રાટી અનંગ શોભા, રોમ રોમ અભિરામ;
 તમે કલા પાડી કયમ રહ્યા, સમરથ શ્રી ભગવાન.
 સુખતણો સાગર મુકાયો, આનંદ કંઠ અવિનાશ;
 કેશવ કારણ કહોને અમને, હું છું તમારી દાસ.
 માધવ તમારા મન તણી, કહોને કરણાનિધાન;
 હું તેડીને લાવું તેહને, જે તમારું જીવનપ્રાણ.
 નિમિષ માત્રમાં નાથજી, કાલી કરું પ્રસન્ન;
 વાત કરતાં વ્રજપતિ, દળશે વડું વિધન.
 મહીધર મનમાં ધરે ધીરજ, નહિ અકળાયાનું કામ;
 નરસંધ્યાના નાથજી, મને કહોને તેનું નામ.

પદ ૨ જું.

કૃષ્ણ-વળતા બોલ્યા જુગજીવનજી, પ્યારી રાધા માંહે છે મનજી;
 છે ભીખુભાનની કુંમારજી, તે મારા નયનાનો શણગારજી.

ઢાળ.

શણગાર મારા નયનનો, જિર તણો એ છે હાર;
 નન મન જ્યેષ્ઠ જીવતી, મારા પ્રાણનો આધાર.
 અપલા તે તેહે અવનયો, મારે વ્રજ વિષે અવતાર;
 વસે તે ત્રિજની નારમાં, એમ નીગમ કહે નીરધાર.
 શ્રી વિશ્વ ધાયે મુજને, ત્રિજનાર માંડે ધન;
 સર્વમા શ્રેષ્ઠ મુંદરી એ, વેદ વાયક માન્ય.
 કલીતા તેમુ રંગે રમતાં, શ્રી વૃંદાવન મોહાર;
 અંગનાને જિરે લેઈને, જુજ ભીડ્યા તેણીવાર.
 રસ રીતે પ્રેમ પ્રિતે, કરતાં મુધારસ પાન;
 તે મટ્યા પછી શું થયું, માનુનીને વાધ્યું માન.
 રાધા-લંપટ મેલી દેને મુજને, નીર્લજ સાથ શું નેહ;
 મુજથી વહાલી વાલમા, જિર વિષે રાખી છે તેહ.

ચાતુરી.

કૃષ્ણ-કર મુકાબ્યા પાણ્યી, રમા લરાણી . રોપઃ
 વિનતા તે વન છોડી ગઈ, મુજને દઈ ગઈ દોષ.
 ચતુરા ચિત્ત ચોરી ગઈ, પ્રેમદા લઈ ગઈ પ્રાણ;
 મદનસર મારી ગઈ, કામની તે કામચાણ.
 ક્યમ કંઈ કહાં જાઉં હવે, ક્યમ ધરૂં ધીરજ મન;
 તારા સમજે તારૂણી વિના, ત્રયલોક દાગે શૂન્ય.
 અપરાધ નહિ કંઈ માહરો, વિણવાંકે કીધો ત્યાગ;
 દ્રોષ કાંને દીજીએ લલીતા, એવાં અમારાં ભાગ.
 મુખ દુઃખ હોયે મનમાં, તે તો સજ્જનને કહેવાયઃ
 માનનીને મળવાને કીજે, કાંઈક કરે ઉપાય.
 આધિન છું હું તાહરો, તું જશ લેને જીવતીઃ
 નરસંધ્યાનો નાથ કહે, કર જોડીને એ વીનતી.

પદ ૩ જી.

લલીતા-વળતી બોલી લલીતા વાણીજી, તમે સાંભળો સારંગપાણીજીઃ
 પ્રભુજી હું તમારી દાસજી, માધવ રાખો મન વિશ્વાસજી.

ઢાળ.

વિશ્વાસ રાખો મન વિષે, ધરધીધર ધરો મન ધીરઃ
 હું મનાવું એ નારને, તમો ચૈતન્યમાં રાખો શરીર.
 નિઃશંક થાઓ નાથજી, તમો ભક્તના ઓધારઃ
 નમને જે વહાલી વાલમા, લાવું તે વન મોઝાર.
 અંબર લઈ આંસુ લુવો, કાં થઈ રહ્યા આસન;
 નમને દેખું દોહલા, તારે દાઝે તે માઈ મન.
 માવજીરે મને સમ તમારા, કુંજે લાવું જીવતી;
 શોક નિવારી મુખ કંઈ, તો જાણજો દૂતિ હતી.
 પ્રભુજી તમોને પ્રાણ સુપું, વિવિધ વન કિડા કરોઃ
 કહો તો હું લાવું જીવતી, તમો શોક સઘળો પરહરો.
 નિઃશંક થાઓ નાથજી, નહિ અકળાયાનું કામ;

કવિ-લલીતા ચાલી વન વિષે, શ્રી કૃષ્ણને કરી પ્રણામ.
 વિનતા તે વન જોતી ગઈ, જ્યાં કામનીનું ભૂવન;
 શોક સાગર અંગે આતૂર, રહી રંડી કરે રૂદન.

હાર ચીર શણુગાર ભૂપણ, કાંકણ કંકણ જેહ;
 શણુગાર સર્વ અંગ થકી, અખલાએ ઉતાર્યા તેહ.
 તે સોલ કળાએ શોભતી, લોક્ય તારણી સુંદરી;
 શોક સાગરે પડી શ્યામા, લલિતાએ દીડી અણુમણી.
 કમળ સરખાં નયન દીઠાં, નિશ્વાસ મહેલે નાર;
 નરસંધ્યાના સ્વામિ તે પ્રતે, લલીતા બેલી તે વાર.

પદ ૪ શું.

લલીતા-સુણો ભીખુભાન કુંમારીજી, સુંદરી તું વીનતી મારીજી;
 માનુની મન અવિધારજી, મહા વન ચાલો કરવા વિહારજી.

ઢાળ.

વિહાર મહાવન કરો ક્રિડા, શ્રી નાથજીસું નેહ ધરી;
 નંદનો નંદન તહારે કાજે, આવ્યો તે વૈકુંઠ પરહરી.
 શીવ, શેષ, વિરંચી, સુરપતિ, ધરે તે સૌકો ધ્યાન;
 નીગમ નેતી નેતી લાખે, વીસ્તાર શ્રી ભગવાન.
 જેને મળવા મુની મહોટા, કરે છે તપ અપાર;
 તે તો પામે નહિ નારી, તહારા પૂન્યનો નહિ પાર.
 જેને કાજે જોગી જતી થયા, તજી તે સુખ સંસાર;
 નિમેશ સ્વપને તે નવ દેખે, તું પામ પુરૂષોત્તમ સાર.
 ભીખુભાન કુંવરી તુજ લાગ્ય મોહું, પુન્ય તણો નહિ પાર;
 તુજને મલવા માનુની, તલપે છે નંદકુમાર.
 કાંઈક કંઈ આણુ મનમાં, નરોર થઈ કાં નાર;
 કંથ શું અધિક ન તાણીયે, તું માનને વહેવાર.
 બેહુ કરજોડીને તારે પાયે લાગું, મારી વીનતી અવિધાર;
 તું વહાલી છે ગોકુળનાથને, પામી છે સુખ અપાર.
 પીયુ સાથેરે પ્રેમદા, કહું છું અધિક માં તાણુ;
 જોખન આપી નાથને, તું માની શકે તો માન.
 શાને કાજે સુંદરી, તું ધરી રહી છે માન;
 નાથને વહાલી કો નથી, તારણી તુજ સમાન.

કવિ-લલીતાનાં વાયક સાંભળી, શામા સજ થઈ તેણી વાર;
 નરસંધ્યાના નાથને, મળવા ધરે છે શણુગાર.

ચાતુરી.

પદ ૫ મું.

માનુનીએ માન તન્યું તેણીવારજી, શામા ધરેછે સોલ શણગારજી;
ભેટવાને નંદ કુમાજી, મનમાં ધર્યો હરખ અપારજી.

હાળ.

હરખ મનમાં ધર્યો ધણો, મંજન કર્યું તેણીવાર;
ચુવા ચંદન અંગે કેસર, મુગંધ લઈ અપાર.
ચીર ચંપક સાડી પટોળી, ઓપતાં તે પહેર્યો અંગ;
ધુંધટમાં મધુરુ' હસતી, નારી નેણ કુરંગ.
શીશ પુલી રાખડી, નેણે તે કાળલ રેખ;
લીલવટ સોહે ચાંદલો, વેણીએ તે વળગ્યો શેખ.
નિરમલ મોતી નાકમાં, શ્રવણે પેહેરે હેરી ઝાલ;
અધર અંજણ ઓપતા, ત્રાજવું શામે ગાલ.
મોતીઆળી ઝરમર કંઠે, ઉર એકાવલ હાર;
ચોળી પહેરી કસકસી, કર કાંકણનો અણકાર.
ચુડિલો હાથે સોંઘામણો, ખીડી મુખમાં જાણ;
કાંકણ સર્વ સોંઘામણાં, શાં શાં કરુ વિખાણ.
ચરણે નેપુર ધુધરી, વીછુઆ તે અણવટ સોલો;
નખ શિખ જોતાં સુંદરી, મુની જનનાં મન મોલો.
હંસાગમની ગજગતિ, કટી કેસરીનો લંક;
ઉર અંબુજ બે ઓપતાં, મુખકુંડ તે જાણે મયંક.
મુખડે તે મધુરૂં બોલતી, હલવે શું મોડે અંગ;
પત્નીને પ્રેમ વાધ્યો ધણો, મળવાને શ્રીલગવંત.
અબલા તે સજ થઈ, પુરિયાં તે ખટ આણ;
નરસૈયાના નાથને કાળે, લલીતાએ મુકાવ્યું માન.

પદ ૬ મું.

રાધા-લલીતા સાંભળ મહારાં વચનજી, અંગમાં પ્રગટ્યો છે અનંગજી;
તેણે કરી દાઝે માંડે તંનજી, વેગે કરીને ચાલો મહાવંનજી.

હાળ.

કવિ-વેગે કરીને મહા વન ચાલી, મદન દલ લઈ હાથ;
જાયે લલીતા જાણ કરવા, સજ થાયે તહારો નાથ.

લલીતા—અનેક અબળા અનુભવી, પણ નાર ન મળી દ્રાવ્ય:

મુરખણું હું શિખવું, તું રહેને ત્યાં જ્ઞેય.
પૂર્વ દિશાથી પ્રકટ્યો, સોળ કળાનો ચંદ્ર
નયણે તે દેખી નારને, ડગવાને લાગ્યા દીગંજ.
મયંક મન ઝંખો થયો, શશિ તે તેણીવાર;
એ કલંકી કેમ થાય, તહાં તેજ અપાર.
મહાવન અતિ રળિયામણું, શોભા તણો નહિ પાર;
હાસ્ય કાકીલા શબ્દ સોહામણા, મધુકરનો મુંબર.
ત્યાં મોર શબ્દ સોહામણા, ચાત્રક નવલ વીર:
ત્યાં અનેક પક્ષિ શબ્દકરે, શીતલ જમુના નીર.
ત્યાં કદમ અતિ રળિયામણું, તેની તે શીતલ છાંં:
હું માન વધાં તહાં, તું એશ મારી માય.

કવિ—ત્યાં સમિર ત્રિવિધ પ્રકારનો, લાવિયો તે બહુ મુગંધ;
કુંજ ભોવનમાં ગઢ ચાલી, ધ્યાન ધર્યું મુકુંદ.
મહા મતિએ જપે જ્ઞેગી, તેનું ધ્યાન ધર્યું મન ધીર:
તતકાળ તેનું ધ્યાન ધર્યું, મુઘ ના રહી શરીર.
રાધે રાધે કરે માધવ, જપે તે સારંગપાણુ:
નરસૈયાના નાથને, લલીતાએ કીધું જાણુ.

પદ ૭ મું.

લલીતા—લલીતા કહે સાંભળો મારાવાલાજી, મુંદરી છે મહા રિસાલાજી;
પેરે પેરે લાવી છું નાથજી, આવો સોંપુ તમારે હાથજી.

હાળ.

આવો તમારે હાથ સોંપુ, સાંભળોને મારી વાત;
મત્સર છે ઘણો નારને, તમે નમીને તેડો નાથ.

કવિ—એવાં વાયક સાંભળી, આનંદ પામ્યા મન;
ચિંતામાંથી ચાલી આવ્યા, જીવતિનારે જીવંન.

સામ સામા ચાલી આવ્યા, નયણે તે નિરખી નાર;
કૃષ્ણજીએ લલીતાને આપ્યો, કૌસ્તુભ મણીનો હાર.

લલીતા—કુંવરીને કરમાં આપી, લોને તમારું તન;
સલુણી છે કુંવરી શામળા, કરજ્જે એનું જતન.

ચાતુરી.

બહુ પેરે સુખ - દેજો, કરજો તે વિવિધ વિહાર:
 ઈચ્છા તે એની પુરજો, રમી રજની માસ અપાર.
 કવિ-કુંજ સમિપે આવિયા, કુંવરીને તેડી કુમાર:
 એકાંત સ્થાને રચી શૈયા, માળી કરે રે વિહાર.
 ભુલર તે ભીડી હૃદયે, ચુંબન લીધું ગાલ:
 રસિઓ તે રસ પ્રાંતે પીએ, કંદ્રપ રસ રસાલ.
 તેજ સમે રસ તેજ સ્થાને, ઉપજ્યો તે અધિક આનંદ:
 રસિક જનને પાન કરવા, મુકીઓ તે વ્રજ રાજન.
 મુર્ખ જડ પામે કહાં થકી, અન્ય ઉપાસીક જોહ:
 જોને કૃપા હોય નાથની, નિઃશંક પામે તેહ.
 રસિકના રસ આગળે, અમૃત શું લેખાય;
 નરસૈયો જુગો જુગ અવતરી, વિહાર ચરિત્ર એ ગાય.

પદ ૮ મું.

મહાવન સ્થામની ને સ્થામજી, કરનાં કોટી કલા કામજી;
 નંદ નંદન પુરે મનની હામજી, ભુજ ભરી રમે ચારે જામજી.

હાળ.

ભુજ ભરી ચારે જામ રાખી, ભોગવે રસ જામિની;
 અખળા તે ઉર બળ કરી પિયુને, કુચપર લીધો કામિની.
 સરોજ સકામલ મુંદરી, માલતીની પેરે મુંદર;
 ભમર થઇ પીયુ ભોગવે, મુધારસ ગોકુલ ચંદ.
 સુરત સાવના સધળી રાગે, રમે કોટી કલા કરી;
 મુદિત થઇ ત્યાં માનુની, લજ્જા પિયુની પરહરી.
 મૃગાનયની કરે મરકલા, મોહની પિયુનું મન હરે;
 અતિ નિકટ નાગર નાગરી, વિવિધ વન કીડા કરે.
 પ્રેમદા સાથે પ્રેમસું. પિયુડો અતિ રંગે રમે;
 અધર ડસી કુચ કર ગ્રહી, કૃષ્ણ કંદ્રપને દમે.
 ભુજ બલ ભીડી ગાયશું, કસકસે બહુ કામિની;
 કનક વેલ કેસમાંહે લપટી, બાણીયે ધન દામિની.
 ચુંબન ચાર કપોલ પામી, પ્રેમસું પિયુડો દિયે;
 સુડીલો તે થઇને શ્રી હરી, અમૃતપે રસ મુખમાં દિયે.

સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાલમાં, બ્રહ્મ લોક ને કૈલાશ ;
 વૈકુંઠમાં સાગર સુતા તે, કરે રસની આશ.
 ધન એ દિવસ ધન એ શોભા, ધન ધન તે રાધિકા નાર;
 ધન ભોગવે પ્રજાવિનતા, કરે કૃષ્ણ સાથે વિહાર.
 શ્રી વંદાવન જમુના તીરે, બંસીબટે રસ ભભિયો ;
 પ્રેમે પીયા રાસ રમિયા, ત્યાંહ નરસૈયો જુલી રહ્યો.

પદ ૯ મું.

સુંદરી પામી અતિ ઉલ્લાસજી, કરતાં કામ રસ ભોગ વિલાસજી;
 વિલસાવવા બેહુ વાસજી, હુતો નરસૈયો પાસજી.

ઢાળ.

પાસ રહીને નયન નિર્બર્યો, અનુભવ રસ થયો જોહ;
 જેવી લીલા નજરે દીડી, મુખડે તે ગાઇ તેહ.
 દીવી તે મહારે હાથ દીધી, કહે નરસૈયો આ નિધ જોધ;
 વિલાસ ગોકુલનાથનો, ભૂતળ ગાયો સોધ.
 બલ અધિક કરી કૃષ્ણા, આપીયો કર તાલ;
 હું સુખે લાગું ગાન કરવા, પ્રસન્ન થયા ગોપાલ.
 ભામનીમાં ભળી ગયો, જેમ સાગરમાં રતન;
 મહા રસમાં ઝીલીયો, આનંદ પામ્યો મન.
 ભાવ જણાવ્યો નયનમાં, ઉપજ્યો મનમાં તેહ;
 માનુનીને રૂડી મનાવી, દૂતી થઇ તેહ.
 જે રસ શંકર કોઇ ન દેખે, હું ઝીલી રહ્યો તે માંહે;
 મહા રસમાં મહાલિયો, તે શંભુ કેરી સાહે.
 કૃપા હવી ભોળાનાથની; તેણે દીધી તે મુજને આશ;
 રંકને રિધિપત કીધલો, કાપ્યો તે ભવનો પાસ.
 અનાથ હુંને સનાથ કીધો, પાર્વતિને નાથ;
 દિવ્યચક્ષુ આપ્યાં મુજને, મસ્તક મેલ્યો હાથ.
 તેનાં તે ચર્ણુ પ્રતાપથી, પામ્યો તે પ્રેમ નિધાન;
 પછી ગોપેશ્વર નાથનું, અવનીપે શું કહું ગાન.
 ભાભીએ ભાગ્ય ઉદ્દે કર્યો, મને કહ્યાં તે કૃષ્ણ વચન;
 ત્યારે નરસૈયો નિરભય થયો, પામ્યો તે ભુગજવન.

આતુરી.

પદ ૧૦ મું.

લલીતા-એહેની તું સાંભળ માહારી વાણીજી, બોલી ત્યાં સખી શહાણીજી;
રસ ભર્યાં દીસે તારાં નેણજી, શિરથી છુટી તે તારી વેણજી.

ઢાળ.

વેણ છુટી કસણ તૂટી, ઉલટાં તે દીસે અંગ;
સાચું કહેને સૈયર મહારી, કયમ રમી પીયુની સંગ.
હાર તણાં તે ડસણ હૈયે, અંગ છે કુમકુમ રોલ;
અંગે તે રેખા અતિ ઘણી, મુખ ભર્યાં છે તંબોલ.
કપોલ તારા હસી રહ્યા, મુખડે તે પ્રગટયું નર;
દસન નખ દીસે ઘણા, અખલા તે તારે અધૂર.
પિયળ પુરી રહી અધુરી, ટળી તે કાળલ રેખ;
બોલ અલિનવ બોલતી, વનિતા તું રે વિશેક.
તીલક પીયુનું લલાટ તારે, દરપણ લઈ મુખ ન્નેયે;
પીતામ્બર કહાં પલટયું, નીલામ્બર તારું ન હોયે.
કૌસ્તુભ મણિ તું કેનિ લાવી, નહિ એકાવલ હાર;
પાલટી આવી પ્રેમદા, મુજને કહેને વિચાર.
ચુંવા ચંદન કુમુમ પરિમલ, અંગ માંહે સુગંધ;
હું જાણું છું હે સખી, તુંને મળ્યો તે નંદનો નંદ.
સ્વેદ શીતલ અંગ તાહડું, તે દેતું હશે મન સાખ;
સંકેત શાને કરે શ્યામા, મુજ આગળ તું દાખ.
ઉચું જોને અંગના, ક્યાં દાળે નીચાં નેણ;
વણ કહે સર્વે લહું, તું સંતાડે જોને વેણ.
સુરતનું સુખ કહેને મુજને, માં ધર મારી લાજ;
નરસૈયાનો નાથ તુજસું, વિલસીયા છે આજ.

પદ ૧૧ મું.

રાધા-સજની સુરતનું સુખ જોહજી, સાંભળ તુજને કહું તેહજી;
જે અનુભવ્યો રસ આજજી, કહેતાં મુજને આવે લાજજી.

ઢાળ.

કહેતાં મુજને લાજ આવે, એવી લીલાં થઈ જોહ;
તુજને કહું છું તારણી, તું શુભ રાખજો તેહ.

રખે કોને જાણાવતી, વ્યભીચારીની એ વાત;
 શ્યામ સંજોગી રસનો ભોગી, વનમાં મળ્યો વ્રજનાથ.
 કરે ગ્રહો મારો કામીએ, કે ભલે આવી ભામિની;
 આવ અમલા આપણ બેહુ, ક્રીડા કીજે કામિની.
 અમૃત એના નયનમાં, એવો એ ધનશ્યામ;
 હું અંગ પ્રુલી થઈ થેલી, કામીએ જગાડ્યો કામ.
 કસણુ તે ચોલીતણાં, ઉર બળે તૂટ્યાં તેહ;
 મેં નીલાંબર નવ જાણિયું, કટીથડું ખસીયું તેહ.
 પ્રેમતણો સાગર ઉલટ્યો, વાધ્યો કામ અપાર;
 જઈ કામીને કંઠે વળગી, માંડે ચિત્ત ચળ્યું તે ઠાર.
 ઉછંગે લીધી વાલમે, વિવિધ વિલાસ્યા શ્રીહરી;
 જોણે જોવરધન કરે ગ્રહો, તે મેં રાખીઓ ઉર ધરી.
 આલિંગન દીધું શામળે, કરે ભીડ્યું તંન;
 અંતર ટાળી એક કીધી, મનાવ્યું તે મારું મન.
 શ્યામ સંક્રામલ અંગ પીયુનું, કંઠણ કુચ ફલ માહેરાં;
 નાથજીની ભુજે બાથ ભરતાં, ખુચ્યાં કૂચ ફલ બેહેરાં.
 યુગ્મન ચાકુ કપોલ સરસી, અધર ડશી કરે પાન;
 રતીપતિ રણજોધ જીયો, મદને તે મુક્યું માન.
 આજનાં સુખતણી શામા, સંક્ષેપે કહું તુજ સુંદરી;
 વિસ્તાર તેહનો નરસૈયો, ભૂતલ કહેશે અવતરી.

પદ ૧૨ મું.

રાધા-સજની સાંભળો મહારાં વચનજી, ધીર રાખજો તાંડે મનજી;
 જે સુખ પામી આણે તંનજી, આજ હું ગઈ હતી મહાવનજી.

ઠાળ.

આજ મહાવન હું ગઈ હતી, મુસ્તક મહીનો ભાર;
 કારમો તે આવ્યો કુંજમાં, નટવર નંદકુમાર.
 વહાલમા એણે રાકી વનમાં, હું કઈ તે કુણ ઉપાય;
 આજ તે જાણી એકલી, મહાવજી માં કરશો અન્યાય
 મળવું તે જોડું મન વિના, થેલા ન થઈએ જોવિદ;
 ચીર મહાઈ કાટશે, ટુટશે તે ચોલી બંધ.

આતુરી.

વળગો માં રહેા વેગળા, ઘુટશે તે મહિનું માટ.
 માણસમાં મહારે મહાલયું, તમને તે નહિરે ઉઘાટ.
 કૃષ્ણ—મેલ મહીકું શિરચકી, તું ધીરજ રાખજે મન;
 આવ અહીં દેખાકું તુજને, માફ તે કુંજલુવન;
 રાધા—શીતલ શૈયા પાથરી, રચ્યો તે રંગ વિલાસ;
 અનેક રસ પીએ અનુભવી, કરે મન ઉલ્લાસ.
 હું હુંતીરે જ્ઞેયન સમે, કુચ ફલ પીયુડા જોગ;
 ક્રોમલ કર લઈ સોંપીઆં, કરવાને રસનો ભોગ.
 અમર ફલ લઈ અર્પિયું, મેં પીયુના મુખ માંહે:
 રસ પીએ રસીઓ પાય મુજને, આનંદ પામી ત્યાંહે:
 કંઠ ઘાલી બાંહેડી, ચુંબન લીધું કપોલ:
 સંગ્રામનું મુખ શું કહું, કરતાં તે રંગ કલોલ.
 વદન સક્રોમલ સ્યામનું, કરતાં તે નયને પાન:
 નિર્મતાં ધીરજ ટળે, કંદ્રપ કોટી સમાન,
 રમતાં રંગીલે એમ કહ્યું, જીવતી તું પ્રાણજીવન;
 સર્વમાં તું વડી સુંદરી, તું માન વેદ વચન.
 અકળ ગતી એની કોઈ નવ જાણે, નહિ કોને આધીન:
 વન આવી વચન બોલે, મુજ આગળ થાય દીન.
 સાહી લીધી શામળે, એની વાત કહી નવ જાણે
 જવા ન દેતા મહાવજ, કર અહીંને લાગે પાંચ
 એટલા દીવસ હું નવ જાણતી, રહેતી હુતી આસન;
 હાવે તે ક્ષણું મેલું નહીં, વેંધાણું માફે રે મન.
 સંસારનું મુખ શું કહું, ન ગમે ધરની વાત:
 નરસૈયાના નાથ સાથે, વિલસી દિન ને રાત.

પદ ૧૩. મું.

રજની આવી જીગનીધાનજી, ઇચ્છા હુતી રમવાને મનજી;
 સજની આજ મહારે મનજી, પ્રેમે પધાર્યા પ્રાણજીવનજી.

ઢાળ.

પ્રેમે શું પધારાવીઆ, મેં તો સાંજ સમે તે શ્રી હરી;
 ચરણ ધોયા પ્રેમશું, મેં તો સેજલડી પુલની કરી.

કૃષ્ણની તે કપુર લઈને, અગરે કીધી આરતી;
 પ્રેમે પીયુનું વદન જોતી, તેન મન ઉપર વારતી.
 પ્રથમ સંગમ પીયુજી શું, રમવાનેરે માઈ મન થયું;
 લજ્જા તે લોપી નવ શકું, મુખડે તે નવ જાએ કહું.
 જોખન માઈ જાગીયું, કામાતૂર અંગે-હું થઈ;
 ભાવ નયનમાં જણાવીઓ, ત્યારે પ્રેમે મુને કરે ગ્રહી.
 લજ્જા લોપી અંગ સુંપી, પ્રેમે પીયુજીને મલી;
 રમતાં તે રસજસ એક થઈ, જેમ દૂધમાં સાકર ગલી.
 સહિયર હું બોલી શ્યામને, સંભાળ અંગ તાહેરું;
 અનેક રામા સંગ રમીયો, પણ આજ જો પ્રાક્રમ માહેરું.
 સનમુખ થાને શામળા, કરવાને રણ સંગ્રામ;
 આજ તહારા મન તણી, પુરું તે સઘળી હામ;
 મુજ અખળાની આગળે, કાયર ન થઈએ શામળા;
 સાવધાન થઈને શીખવું, રતીરણની સઘળી કળા.
 ઉરપે લીધો વાહલમો, કુચ બંધન તુટ્યાં તડતડી;
 ચુરતની સાધન સાંધવા, હું જોદ્ધા સાથે આધડી.
 નાથ સાથે બાથ ભરતાં, ધસીને રે લીધો ઊર;
 અધર ડંસ ડસીને મુકીયો, ત્યારે લડ્યડ્યો મહા શૂર.
 બાલપણમાં અતી બળીઓ, ગોવરધન કર તોલીઓ;
 તે મુલટને મેં તાણિરૂપ, રંગમાં તે રેળીઓ.
 જુકુટી ચઢાવી નયન જોડી, મેં મારીયાં તે મોહનાં બાણ;
 કામિનીની આગળ કાયર થઈને, માગવા લાગ્યો માન.
 કૃષ્ણ-શરણ રાખો સુંદરી, હું તુજ આગળ ઓચરું;
 દીન જાણી દયા આણી, પ્રેમશું ઊરપર રમું.
 રાધા-આજ પછે હે વાલમા, મોટપણું આણેશ ન મન;
 વધુવેશ જાણી દયા આણી, મુકું છું પ્રાણજીવન.
 સ્વાસ ભરાણો હે સખી, સ્વેદ કણ અંગે ઝરે;
 મુજને તે ઝીત્યો જીવતી, કાયર થઈ પીયુ કરગરે.
 કૃષ્ણ-અખલા તે માઈ અંગ દુઃખે, ભીડીશ માં રે ભામિની;
 કંઈ પણ પયોધર તાહરાં, મુજને તે ખુંચે કામિની.

આતુરી.

અમૃતપેં અદ્દું હતું, મુજ કને ફળ જેલ;
પછે પીયુના મુખમાંહી, પ્રેમશું મુક્યું તેલ.
પ્રસન્ન થયા પીયુ પાન કરતા, રસીયાને મન તે રસ ગમ્યો;
ચુંપન લીધુ હસી હસી, પ્રગટ થઈ રંગે રમ્યો.
કુમુમ પેરે રાખીઓ, ઉર ઉપર આરે જામ;
હોંસ હતી મનમાં પિયુના, પુરી તે સઘળી હામ.
સફલ તે રજની આજની, ધન ધન મારે અવતાર;
નરસૈયાના નાથશું, રંગ રમ્યાં તે વિહાર.

પદ ૧૪ મું.

રાધા—સજની સાંભળ મારી વાતજી, ધન ધન આજની રાતજી;
હસતા ડોલતા આવે સાથજી, ભોવન પધાર્યો મોરે નાથજી.

ઢાળ.

ભૂવન પધાર્યો નાથ મોરે, અબલાને સુખ આપવા;
કોટી કંદ્રપ થયા કામી, નાથજી મુજ વશ હુવા.
નવલ સજ્જા પુષ્પની, ભુવન અતિ રલીઆમણું;
ચોદશ દીપક જલહલે, હરખ ઉપનો મન ધણું.
શણુગાર કીધો શોભીતો, નયને કાજલ સારીઆં;
કટાક્ષ સરખાં કસણુ કસીને, કામીના હિરમાં મારીઆં.
શ્યામ મુંદર વદન જોતાં, અનંગ અંગે સજ થયો;
રતિપતિ રણુયુદ્ધ કરવા, સુભટને તે મેં કર ગ્રહ્યો.
નાથજીને ભુજ ગાથ ભીડી, હૃદયામાં લઈ ચાંપીઓ;
સુભટ નરમાં શૂર કહાવે, તે મારી આગલ કાંપીઓ.
મદનમાતી શ્યામ સંગે, રતિ રંગ રસમાં રમી રહી;
પીન પયોધર પ્રાણુ પિયુને, અધર મુખડે રહી સહી.
તૃપ્ત ના થયો પિયુ પીતાં, પછે તે હું લાજી રહી;
ચોલીતણા બંધ તૂટયા, શરીરે શીતલ થઈ.
મેહેલ માવા હું માન માણું, મારા નાથ હું તૃપ્ત થઈ;
આર જામ સંગ્રામ કરતાં, રજની સઘળી વહી ગઈ.
દરપણુ લઈને વદન જોતાં, અધર ડંસ દીસે ધણુ;
નીરણુ તારા જોને કામી, નીરલજે કાંઈ ન રાખી માણુ.

કહ્યું ન માને હો સખી, ભુજ આથ ભીડીને રહો;
 મુરતનો સંગ્રામ સજની, આળપણનો તુજને કહો.
 ઝેણી પેરે રસપાન કરતાં, નાથ નયણે નીહાલતી;
 પિયુને અંગે પ્રેમ વાધ્યો, પલક પાછી ન વાલતી.
 અનંગ આપના અંગ ટાલી, તન તે શીતલ થઈ રહ્યું;
 તે સમાન મુખડું સજની, મુખથી નવ જાગ્યે કહ્યું.
 મારા સમ કાઈને માં કહેશે, એ વાત મનમાં જાણજે;
 વિહાર ચરિત્ર વિહાર લીલા, નરસૈંઓ થઈ માનજે.

પદ ૧૫ મું.

સાધા—રસનીધાન આજની રાતજી, જગો મહારા પિયુજી હવો પ્રભાતજી;
 દીપક જ્વેત ક્ષણું ક્ષણું થાયજી, પંખીડાં રાગ પંચમ ગાયજી.

દાળ.

પંચમ ગાગ્યે પંખીઆં, પૂર્વ દીશાએ રવી પ્રગટિયો;
 સારી જામ સંગ્રામ કરતાં, હજી તે નૃપ નવ થિયો.
 રવી ઉગ્યો ને ઈંદુ આથમ્યો, ગૌ દોહાની વેળ થઈ;
 સામુને નણંદ પુછશે, મારો કંથ કહેશે ક્યાં ગઈ.
 તેને ઉત્તર આપવો, ને રાખવો કુલનો ધર્મ;
 પરવેદના જાણો નહિ શામલા, નહિ તુજને શર્મ.
 હજુએ તાહારા મનમાં, જાણુને શું થયું શ્રીપતી:
 ભુજ આથ શું ભીડી રહ્યો, મુકતો તે મુજને શેં નથી.
 કંઠ વહુંધી બાંહેડી, પિયુ પોઢીઆ નિઃશંક;
 વક્ષણ તાહારે શાં કહું, ભુડાં દીસે છે ઠગ.
 પૂરવે હતું પોતાતાણું, એમ નીરગુણ નાથ ના રહી:
 આંબુની શીખામણ શામલા, નહીં આવું ફરી વેચવા મહી.
 હું તુજ સરખી નવરી નથી, મારે ઘેર ઘણુંક કાજ:
 પ્રાત સમે પિયા ભોવન જતાં, આવે છે મુજને લાજ.
 રેણી સમે રસ ઉપજે, સંયોગે રંગની રેલ:
 કં જોડીને માન માગું, માવા તે મુજને મહેલ.
 વાટે જતારે વાલમા, મુજને દેખે દુરીજનન:
 નરસૈંયાના નાથજી, માંડે દૂર છે ભોવન.

ચાતુરી.

પદ ૧૬ મું.

સાધ્વી-કૃષ્ણ પ્રત્યે રંગે રમીઆં તે ક્યાં રેણુજી, અરણુ ઉન્નગરાં રતાં તેણુ
અધર ભર્યો રંગ તખોલજી, કાજલ રેખા તારે કપોલ

હાળ.

કાજલ રેખા કપોલ સોહે, તીલક ખંડીત તાહેરું;
વિભિચારી બોલામા વાલમા, તો મન માને માહેરું.
અટપટી શીર પાદ લટકે, કેસર ને પ્રલે ભરી;
અખીલ ગુલાલ ને ચુવા ચંદન, શોભે નાભી શ્રીહરી.
હંકણ કામલ અંગે ખુંચ્યાં, રેખા દીસે નખ તણી;
જેશું રંગે રમ્યા રજની, વેગે પધારે તે ભણી.
આ નીલામ્બર કોઈ નારનું, તમો સાચું કહોને સમ તેહના;
આધીન થયાં પ્રભુતેહને વહાલા, લાવ્યા ને ક્યાંથી રેણુસાં.
કૌસ્તુભ મણિ આક્યાં વીશારી, નવસેરે પહેર્યો કહી નારનો;
રીસ માં આણો મન વિષે, મુને કહોને મુખ વિહારનો.
કંઈ ભામનીએ ભોગવ્યા, રજની તે આરે જનમ;
કામલ અંગે કેમ ખમ્યાં, રતિ પતિ રણુ સંગ્રામ.
વેગે પધારે ભુવન તેને, હું આવું તમારે સંગ;
શ્રીહરી મુખ દેખાડ તારું, રમીઆ તે જેશું રંગ.
હાવે તેને પ્રસન્ન થઈને, હું આપીશ ઉરનો હાર;
નરસૈયાના નાથજી મારી, વીનતડી વારંવાર.

દાણુ લીલા.

જગો જગો રે શામળા, જગાવે જશોદા માત;
જગો રે સહુ જન જાગિયા, જગોને હુઓ પ્રભાત.
જશોદાએ જદુપતિ જગાવિયા, આલી મુવર્ણુ આરી હાથ;
વદન પખાળો મારા માવજીરે, આરોગો શ્રી જદુનાથ.
જશોદાએ જદુપતિ જગાવિયા, આરોગાવ્યા જગદાધાર;
ધેન છોડીને વાહાસો સંચર્યા, મોહન મદન ગોપાળ.
મોરે તે શ્રીરંગ શામળા, જીરે દેરે તે સદ્ગી ગાય;
અળદેવ કોરે બાંધડી, પ્રભુ વૃંદાવન જન્ય.

ઈંદ્રાદિક જગ મોહિ રહ્યું, મોહન મધુરો ચરાવે ગાય;
 જીરે બળવે રૂડી મોરલી, દુઃખ દળદર લંબન થાય.
 ગાયો ચારે છે ચોફેર ફરી, જીરે ગોવર્ધનને માળ;
 બળભદ્રે કાંસો પાડિયો, શીકું બાંધ્યું ડાળ.
 કો કહે છે કૌવચ લડી, વાહાલા અંબરીપને કરે આળ;
 અન્યો અન્ય માને નહિ, હરિ દેવા લાગે ગાળ.
 જ્યમ જ્યમ કૌવચ ખાળુએ, જીરે ત્યમ ત્યમ રૂએ બાળ;
 બળભદ્ર સામું જોઈને, હરિ હસિયા મદન ગોપાળ.
 મરકટ કોટે સાંકળાં, જીરે પ્રમતડાં લળકે કાન;
 શુંગર સર્વ સજાવિયા, તેણે વિચિત્ર શોભે વાન.
 છોડી છોડી નાખે માંકડાં, બાંધે બાંધે નંદકિશોર;
 મરકટ માને નહીં માવનું, ત્યારે કરે ઝાઝું જોર.
 જિખાણો સાચો થયો, જીરે મરકટ કોટે હાર;
 છોડી છોડી નાખે માંકડાં, બાંધે બાંધે નંદ કુમાર.
 ગોવાળિયા મંડળી મળી, ઉભી ગોવર્ધનને માથ;
 કૃષ્ણ આરોંગે રૂડો કરમદો, આહીરડાંની સાથ.
 ચાખે ને ચખવી બુવે, વહાલો પીએ પીવડાંવ ખીર;
 જમી જમાડી પોતે જમે, હરિ હળધર કેરો વીર.
 બમાણું તે લે વાહાલો વેહેચતાં, તત્ક્ષણ આરોગી જાય;
 જેનું દેખે વાહાલો વાધવું, તેનું પડાવી ખાય.
 ગાયો હીંડી ગોવર્ધન ભણી, જીરે ક્ષણું એક લાગી વાર;
 વારો આવ્યો પ્રભુ તમ તણો, તમો વાળોને દીનદયાળ.
 કર ગેંડી લઈ ઉભા થયા, ઘાડે સ્વરે બોલાવી ગાય;
 હીંડે વૃંદાવન શોધતા, ચૌદ ભુવનનો રાય.
 સિંચાણી બગલી ને સારસી, પારેવી ચાતોર મોર;
 પીળી ઘોળી ને કાળજી, બોલાવે નંદ કિશોર.
 ગોવર્ધન ચઢી વાહાલે ચિંતવ્યું, દૂર દીડી અનોપમ નાર;
 તેજ ત્રિભુવન મોહી રહ્યાં, જીરે નરખે નંદકુમાર.
 દોડી વહાલો પહોંચી વળ્યા, પુછ્યું કેની તમો છો નાર;
 હીંડો છો સૌ મલપતી, નચવો ઘુંધટમાં નેણ ઝલકાર.

છો રે રંભા કે રે મોહની, કે છો રે આનંદ કે ચંદ;
 કે રે પાતાળમાંની પદ્મની, એવો વિચાર કરે ગોવિંદ.
 નહિ રે રંભા નહિ રંભાદેવી, છ રે નહિ આનંદ કે ચંદ;
 બ્રહ્માનાની કુંવરી છું, રાધે બાળમુકંદ.
 ગોકુળ મથુરા જઈ આવું તે શું રે થયા અજાણ;
 હું રે ગોકુળની ગોવંદણી, પ્રભુ ના આપું મહીનાં દાણ.
 મુખ ભયું એનું મોતીએ, છ રે અમર વાસિક વેખ;
 મુંદર સોહિયે રાખડી, નયણે કાજળ રેખ.
 ચૂડી મુદ્રિકા ને ખેરખી, મુખે આવતી તંબોળ;
 વૃંદાવનમાં સંચર્યો, છ રે સજીતે શણગાર સોળ.
 મોર મુકુટ વાહાલે શિર ધર્યો, મકરાકૃત કુંડળ કર્ણ;
 પીતાંબર વાહાલે પેહરિયું, જાણે ઉપમા મેઘજ વર્ણ.
 કેસરનાં તિલક ધર્યો, પેહરિયો ગળે ગુંજતો હાર;
 પાલવ સાહ્યો પીતાંબરે, દાણ આપ્યને જાની નાર.
 મુખ આડો પાલવ ગ્રહી, તાણ્યાં લવાનાં બાણ;
 નયન કટાક્ષે નિહાળીને બોલી, “પ્રભુ શાનાં માગો છો દાણ.”
 કનક કલશ તારે શિર ધર્યો, નિરખે તે નંદકુમાર;
 આંખો નચાવે શાનિયો, શીખ ન માનું લગાર.
 કાણે તે દાણી એસાડિયો, છ રે કાણે લીધી છે છાપ;
 આણે મારગ જઈ એકલી, હું તો કાને ન દેવું જાપ.
 નવ રે દીકું નવ રે સાંભળ્યું, છ રે અમને શાને વિપરીત;
 દાણ માગો કેવાં દૂધનાં કાને કીયા તે દેશની રીત.
 આધેવાયાં નથી અમ સાથે, કે નથી બળદ કે પ્રોદ;
 એક બે ટકાનું ગોરસડું, તેમાં શાની તે માગો ગોદ.
 ગંગા ને જમુના વચે, છ રે ચોક્કી બેસે આદ;
 માણસ ભેદને માગીએ રે, જોવો માલ તેવી રે જકાત.
 વિત કેટલું છે દાણનું, છ રે ભેતા નથી એમાં માલ;
 દાણનું લેખું નથી રાધે, શહસ્ર કાટી કે મોઢી માલ.
 બોલ્યાં રાધા રાણી, હૈડે રીસ આણી, ઘેલા ગોવાળા ઘેર;
 છપીલે મોહીની નાંખી ત્યારે, રાધે થઈ પેર પેર.

હાર આપું હેડાતણો, જ રે ધરાણે મૂકું ઝાલ;
 મથુરામાંથી. આવીને, છોડાવી લેઈશું કાલ.
 તે વિદ્યા તો શીખ્યા નથી, નથી લણ્યા કાની પાસ;
 હાથમાંથી હરાવીને પછે, ક્યાં માંડિયે અભ્યાસ.
 કૃષ્ણજી પ્રયે મોડ્યાં રાધિકા, જ રે ખોટી થાઈ છું હાલ;
 મન મનાવોને માવજી, વાઓને વીણા રસાળ.
 કૃષ્ણજીએ વેણુ વાદને, જ રે રાધે કીધાં રળીયાત;
 હસી હસી પૂછે હે સખી, સંભળાવો નવલી વાત.
 દાણવીલા ગાઈશુંજ રે, હોસે વૈકુંઠ વાસ;
 ગાયે શીખેને સાંભળે, નરસંધ્યા હરિની પાસ.

શૃંગારમાળા.

પદ ૧ હું.—રાગ કેદારો.

આવો રે અલબેલા વાહલા, મોહન મારા રસિઆ રે;
 આવડી વારો તમે ક્યાંહાં રે લગાડી, કોને તે મંદિર વસીયા રે. આવો.
 તમને ટેવ પડી પરધરની, હવે તે શી પેર કરીએ રે;
 સંસારમાં કાંઈ સાર ન દીડો, કેને તે જ્ઞેષ્ઠ જ્ઞેષ્ઠ કરીએ રે. આવો.
 આજ પછી હરી એવું ન કરીએ, લોકહસારત થાશે રે;
 નરસૈયાના સ્વામિ હમને તજશો, બિરદ તમારું જાશે રે. આવો.

પદ ૨ જું.—રાગ કેદારો.

સાચું ખોલો સામળિયા વહાલા, કોને ક્યાં ગયાતા રે;
 માનીતીને લવન તજીને, કોને મહોલ રહ્યાતા રે. સાચું.
 આજ રજની રડતાં વીતી, કંથ વિના કયમ રહિયે રે;
 તજ પાપડ થઈ રજની ગાળી, એવું થાય તે કયમ કહિયે રે. સાચું.
 હમણું હેત ઉતાર્યું હરજી, પેલી નવલ નારશું મન મોહું રે;
 તમે વિના અમો તજસિ મરિયે, તોલ તમારું જ્ઞેયું રે. સાચું.
 વાહાલપણની પ્રીત શામળિયા, સેજે સૂતાં ઘણી સાલે રે;
 પ્રુટયું ગુમડું ને થયો વૈષ વેરી, એવી ગત કીધી વાહાલે રે. સાચું.

ભલે પધાર્યા મારા મંદિર માંહી, ભાવે ભામણાં લીધાં રે;
નરસૈયાયા સ્વામી સંગે રમતાં, દુઃખ દેડી મુખી ઝીધાં રે. સાનું.

પદ ૩ જી.

શામલીઓ તે ઉરનું ભુપણુ, હૃદય ભીડી રાખું રે;
સણગત વાલીને જોઈ, વીને વચન મુખ ભાખું રે. શામ.
મેજ સમાઈ પરીમલ પૂરણુ, સકળ કંઈ શણગાર રે;
દીવડીઓ અજવાલી મેલું, પોટે પ્રાણુ આધાર રે. શામ.
મૃગમદ અંગન નયને સમાઈ, નાના ભાવ જણાવું રે;
નરસૈયાયા સ્વામીયું રમતાં, લટકંતી હું આવું રે. શામ.

પદ ૪ થું.

ઉરપર રાખી મુંદર વરને, વિલમું ચારે જામ રે;
પ્રેમ ધરી પાતલીઓ આવે, પુરે મનના કામ રે. ઉર.
આવંતો વહાલો દેખીને, પુલી અંગ ન માઈ રે;
હાર કુમુમના કંઠે ધાલી, ભામણે હું જાઈ રે. ઉર.
નીરમલ જોતી કંઈ રે દીવે, સકળ સજ્જું શણગાર રે;
નરસૈયાયા સ્વામીયે સંગમ, રસમાં કંઈ વિહાર રે. ઉર.

પદ ૫ મું.

શામલીઆને સંગમાં રમતાં, માન તણને મલીએ રે;
અલવેમું આલીંગન આપી, જેમ રીઝે તેમ ભળીએ રે. શા.
વદન નીહાલી વહાલા કંઈ, નયને અમી રસ ભરીએ રે;
અંગો અંગે અનંગ વાધે, ભાવ ધરી ઉર ધરીએ રે. શા.
જોયન હોય સકળ તે તણી, જો વહાલો વહાલ જણાવે રે;
ભણે નરસૈયો ધન તે નારી, જેને અલવેશું ઉર આવે રે. શા.

પદ ૬ હું.—રાગ સોરઠ.

નંદના ગોવાળિયા રે, તારો રસીલો સનેહ. - ટેક.
ગ્વાલણ પાણીડાં સંચર્યા રે, જળમાં ન બોળે પાંચ;
કદમ કેરે છોડવે રે, ઉભલા દીસે જલવરાય. નંદના.
સહસ્ર કાટિનો મારો કંચવોરે, તે સાહી નવ તાણ્ય;
લાખના અંધ મારા દૂટશે રે, તારે હસવું ને મારે હાણ્ય. નંદના.

કહાનહું કેસરના છાંટીએ રે, ભીંજે અમ અંબળાના કેશ;
ભીંજે નંદવરાય લોખરી રે, હુંતો ઘેર શો ઉત્તર દેશ. નંદના.
કહાનહુંને મુકુટ બિરાજતો રે, રાધાહુંને એકાવળ હાર;
નરસૈયાનો સ્વામી મળ્યો રે, વાહાલે ઉતાર્યો ભવપાર. નંદના.

પદ ૭ મું.—રાગ કાફી.

મારો નાથ ન બોલે બોલ, અબોલ્યાં મરિયે રે;
હું ક્યમ કરી વેઠું વિન્નગ, હવે શું કરિયે રે. અબોલ્યાં.
સાંભળ્ય સહિયર વિનતિ, આ દુઃખ કેમ સેહેવાય રે,
મેલી ગયા મુતે માવજી, મારો જન્મારો ક્યમ જાય રે. અબોલ્યાં.
શેરડીએ સામો મળે, તો વાટ મરોડી જાય રે;
જીંચું જોઉંત્યારે નીચું જુએ, મલવાને વિમાસણ થાય રે. અબોલ્યાં.
મોર મુગટ પીતાંબર સોહિયે, કુંડળ ઝળકે કાન રે;
નરસૈયાનો સ્વામી મળ્યો રે, વાહાલે વાળ્યાં અમાગ વાન રે. અબોલ્યાં.

પદ ૮ મું.—રાગ પ્રભાત.

આજ ઉજાગરા અંગ આળસ ભર્યા, માહરે મંદિરે કેમ આવ્યા;
ભુવન ભૂલ્યા અવર ભામની ભોગિયા, સાથ સાહેલડી શે ન લાવ્યા. આજ.
અળતા અળતીતણે રંગે રાતા થયા, તિલક અંધર રહ્યું સુભગ ભાળે;
સીમ જળ કારણે, કુંડળ સોહિયે ગાળું; અપૂર્ણતા અધિક લોચન વિશાળે. આજ.
પટ પીત વિસારિયા, નીલાંબર ધારિયા, અંધર અંજનનણી રેખ લાગી;
પરમ પુન્યવંતી કાણુ તે સુંદરી, તમ સંગ તે નાથ રજની જાગી. આજ.
કારણુ કહો કરી, કારણુ અમતાણું, લલેજી પધારિયા પ્રાત પેહેલા;
મન હરખી ધાણું કાર્ય થયું તેતાણું, તે નાર કેષ કહો લાડ ઘેહેલા. આજ.
શું મુજમાં નથી, તે સહુ કાહો કથી, ગર્વ કરતી નથી પ્રાણુપ્યારા;
નરસૈયાના નાથજી, સાહો હરિ હાથજી, કરે વ્યભિચાર ખોટા એ ધારા. આજ.

પદ ૯ મું.—રાગ પ્રભાત.

પ્રાત થયો મારો પાલવ મેલો, વેરણુ નણુદી જાગે રે,
દિનકર ઉગ્યો થયું અજવાળું, જાણું વલોણું વાગે રે. પ્રાત.
સમીરે સાંજની સેવ્યાએ આવી, પેર પેર મળી સંગ લીધો રે;
આવ ભાવ લીધો મનગમતો, અમૃતની પેરે પીધો રે. પ્રાત.

પ્રાત કામ કામ તો રડાડંક દિસે, અધર થયા રંગ રાના રે;
 બ્યલિચારીનાં નોહોય એ લક્ષણ, કા દેખે જતાં વળતાં રે. પ્રાત.
 સુણો તમો નારી અમો બ્રહ્મચારી, અમને તે કોઇ એક જાણે રે;
 વેદ ભેદ લહે નહીં મારે, સનકાદિક નારદ વખાણે રે. પ્રાત.
 એક જાણે છે યજ્ઞની ગોપી, કે રસ જ્યદેવે પીધો રે;
 ઉગતો રસ અવની ઢળતો, નરસંધ્યે તાણીને લીધો રે. પ્રાત.

પદ ૧૦ મું.—રાગ પ્રભાત.

લડસડતી કાંઠાં બ'છે રે અખળા, કાણુ પુરૂષે તને ભોળવી રે;
 કહેરે સખી તને ગરડરસ લાગ્યો, કે વિપ પીધું ઘોળવી રે. લડસડતી.
 અશનપણામાં સૂતીરે હુતી, શ્યામ ભુજંગે ચટકાવી રે;
 હરિ મંત્ર જખ્યો તેણી વારે, તો જીવતડી ધર આવી રે. લડસડતી.
 એ ડંખ ખેટા જે નરનારી, તે ભૂતજ દેહ નહિ ધરશે રે;
 નરસંધ્યાના સ્વામી સંગે રમતાં, વાહાલો આપ સરીખડાં કરશે રે. લડસડતી.

પદ ૧૧ મું.

પ્રેમે પ્રેમદા પિયુજ સાથે, હવેં હાસ્ય કરંતી રે;
 મરકલડા દેખીને મોહી અંલવે, ઉર પર ધરંતી રે. પ્રેમે.
 કૃપણ કામિની જેમ જેમ નાચે, વાળં વાગે ભારી રે;
 ત્રીભુવન માંહી સખલ સાંભલી, સુરજનની ગતી હારી રે. પ્રેમ.
 જેજેકાર સુરીનર ખોલે, સુરવનીતા અંગ પુલી રે;
 કૃપણ કૃપાથી નરસૈયો ત્યાંહાં, લીલામાં રહ્યો કુલી રે. પ્રેમે.

પદ ૧૨ મું.—રાગ કાલેરો.

શ્રી વૃંદારે વનમાં વેણુ વગડી, ગોપીમન વીવલે કીધાં રે;
 વર આપો તે વચન પાલવા, અને અંત હરીને લીધાં રે.
 એક નૈનમાં કાજલ આંજી, અને ખીજી તે માંગ સીધુર રે;
 જીવતી જીથ મલીરે ચાલે, જંમ સાહેર વાધ્યું પુર રે.
 હે રતન જડીત રાખડલીરે રૂડી, એને આલ જખુકે કાને રે;
 હે રાતારે દંત અધુર મુખ આપે, ગોપી તે ગોરે વાને રે.
 હે હરખ ભરાં હરી પાસેરે આવ્યાં, શ્રી વૃંદાવન મોઝાર રે;
 નરસૈયાનો સ્વામી લલેરે મળીઓ, ઉલટ અંગ અપાર રે.

પદ ૧૩ મું.

રે સેનેરે કાળે તમે સહુ મલી આવ્યાં, અને શુંછે તમારે ગોપી કામ રે;
 પતિ વિનાનો એ ધરમ નોહેરે, ગોપી જાઓને તમારે ધામ રે. તમે.
 રે એવાં મોહન* કેરાં વચન સાંભલી, નીચું નીહાલે ગોપી બાલી રે;
 મુખમાં આંગલડી ને મનમાં વિમાસે, તમે એ શું બોલ્યા વનમાલી રે. તમે.
 રે ગદગદ કંઠે ગોપી વચન પ્રકાશા, તમે સુણજો ને દેવ મોરારી રે;
 જો મોહન નહી રમે અમ સાથે, તો તજીયું દેહીડી અમારી રે. તમે.
 રે એવી અંતર પ્રીત જોધને હરી હરીઆ, અને હૃદીઆને ભીતર લીધાં રે;
 નરસૈયાનો સ્વામી ભલે મલીઓ, વાહાલે આપ સરખીડાં કીધાં રે. તમે.

પદ ૧૪ મું.

હે સાનેરે કાળે શાંભલીઆરે, વાલા સાંન કરીને સહુ તેડી રે;
 રહી ન શકે વ્યાકુલ થઈ વનમાં, વેણુ વળડી વાલે રૂડી રે.
 હે આંણી વેળા અડધીરે રાતે, અને પરહરીઓ પરિવાર રે;
 સાંમુરે આળ ચઢાવારે લાગો, હેવા નીર્લજ નંદકુમાર રે.
 હે બોલડીઆરે વિચારીને બોલો, અમો અબલા બલ થોડું રે;
 નરસૈયાનો સ્વામી ભલે મલીઓ, દાસી થઈને કરજોડું રે;

પદ ૧૫ મું.

હે આજ સખીરે શ્રી વંદાવનમાં, મંધરાતે મોરલી વાગી;
 સુણતાંરે ચીત હર્યાં મારી સજની, ભર નીદ્રામાંથી હું જાગી.
 હે જગત સ્વપન સધુપતિ તુરીયા, ઉનમીએ તાલી લાગી;
 ત્રીગુણ રહીત થયું મન માફ, કામવાસના તહાં લાગી.
 હે જમ જમ દ્રષ્ટ પડે મારી સજની, તમ તમ તાણી મોતી;
 નરસૈયાયા સ્વામીની લીલા, હરખે હીકું હું જોતી જોતી.

પદ ૧૬ મું.

ધન્ય ધન્ય વંદાવનની શોભા, ધન્ય રૂડો આસો માસ રે;
 ધન્ય ધન્ય કૃષ્ણ તણી જે લીલા, ધન્ય ગોધિયોનો રાસ રે. ધન્ય.
 ધુંધટડામાં સાન કરીને, માનુની મોહ ઉપજાવે રે;
 હજવે અંગ મોડતી અબળા, નેહ નેણાંમાં જણાવે રે. ધન્ય.
 કંક કાકિલા સ્વર ઉચ્ચરે, ગાંધર્વ ગાન હરાવે રે;
 વચન મીઠાં મધુરાં ઉચરતી, વાહાને સુખ મનાવે રે. ધન્ય.

અમર લોકનાં જૂથ મળ્યાં સાં, મુનિવર જોવા આવે રે;
સુર નર જય જયકાર કરીને, ધંદ્રાણી પુષ્પ વધાવે રે. ધન્ય.
ધન્ય એ ગોપી ને ધન્ય એ લીલા, ધન્ય એ રાસ રમાડે રે;
ગોપીશ્વરની કૃપાથકી રે, નરસંઘ્યો તાળ વગ્નડે રે. ધન્ય.

પદ ૧૭ મું.

મધ રાતે મધુરી મારે વાલે, વાંસલડી રૂડી વાઘ રે;
કામતી કામ ઘેલડી થઇને, વૃંદા વનમાં ધાઘ રે. મધ રાતે.
સાસુ નણુદીની લાજ તજીને, આભૂપણુ અવળાં સજિયાં રે;
રેણી રાસ રમવાને કારણુ, જઈ જાદવને ભજિયાં રે. મધ રાતે.
નયણું ભરી નરખ્યો લક્ષ્મીવર, આનંદ અળળા પામી રે;
નરસંઘયાનો સ્વામી વૃંદાવનમાં, ખેલ કરે બહુ નામી રે. મધ રાતે.

પદ ૧૮ મું.

આવ્યાં આશ ભર્યાં વહાલાજી, આવ્યાં આશ ભર્યાં.
વિઘેલાં મન ન વળે પાછાં, તારી મોરલીએ ચિત્ત હર્યાં. આવ્યાં.
મુતને મેહેલી પતી મેહેલી, મેહેલી કુળ મરજદ;
માત તાત વિસર્યાં રે મોહનજી, એક તમારે કાજ. આવ્યાં.
એવાં વચન સુણીને હરી હસીઆ, આપણુ રમસું રાસ;
મોટાં કુલની તમો રે માનુની, પૂરશું તમારી આશ. આવ્યાં.
મુંદીર રાત શરદ પુનેમની, મુંદીર આસો માસ;
નરસૈયાના સ્વામી સંગે રમતાં, રજની થઈ ખટ માસ. આવ્યાં.

પદ ૧૯ મું.

વૃંદાવનમાં રચ્યો અખાડો, નાચે ગોપી ગોવાલીઓ;
તાલ પખાજ ખંજરી વાંસલી, તાન મીલાવે સામલીઓ. વૃંદા.
મુંદીર રાત શરદ પુનેમની, અતી મુંદીર ઉગ્યો ચાંદલીઓ;
મુંદીર ગોપી કંચન માલા, વચ્ચે મરકત ગોવિંદીઓ. વૃંદા.
ઝલકે કુડળ રાખડલી અતિ, ઊર લેહેકે મોતન માલા;
રૂમઝૂમ રૂમઝૂમ નેપુર વાજે, મરકલડાં કરતી બાલા. વૃંદા.
હરખ્યા સુરી નર દેવ મુની જન, વરસે કુસુમ ભરી પલવટીઓ;
જે જે શ્રી દેવકીનંદન, નરસૈઓ ત્યાં દીવટીઓ. વૃંદા.

પદ ૨૦ મું.

લઘ ચાલો વૃંદાવન માંહે, મંદન મુરત મેં દીડી રે;
 સોલ કલા શશીયર અતિ શીતલ, અમૃતપે અતિ મીડી રે. લઘ.
 મોર મુકુટ કાને કુંડલ ઝલકે, મુખ મુરલી સ્વર રણુકે રે;
 જીવતી જીવ મલી છે તંત્રણુ, હરી મુખ જોવા મલકે રે. લઘ.
 રાખલડી રતનાલી ઓપે, ઝાલ અનોપમ ઝલકે રે;
 કંઠ એકાવલ એણીપેર લલકે, જોષ જોષ મનકું ઠલકે રે. લઘ.
 ફટી મેખલા બાળુબાંધ્યા હસી, કમલ પ્રલ્યાં જલહલનાં રે;
 ચુંદડી રૂડી જડીત સલૈયા, ઝાંઝરીઆંને મલતાં રે. લઘ.
 પાએ નેપુર રણુજણુ વાળે, બીછુઆ તે ઠલકે રે;
 મુરલીધરનું મન લમાચું, શાશપુલને લટકે રે. લઘ.
 ચરણ ચીર ચુંદડી ઓપે, મુખ શોભા ભરી પાન રે;
 શામલીઆમું રંગભર રમતાં, ગોરી ગોરે વાન રે. લઘ.
 નાટારંભ રમો રાધાવર, ઝાંઝરીનો ઝમકાર રે;
 તાલ પખાજ રખાંબ વાંસલી, ધ્રુધરીનો ધમકાર રે. લઘ.
 એકે એક પ્રત્યે અંગના મોધવ, માંહે માંહે નાંખે રે;
 અમર આશીશ દીએ ત્યાંહાં ઉભા, ચરણ રેણુ નાંખે રે. લઘ.
 જે જેકાર અહ્માદીક જોલે, પુષ્પ વૃષ્ટિ વલી હોએ રે;
 ઉમયા વરંતી બાંહે વલગ્યો, નરસેઓ ત્યાં જોએ રે. લઘ.

પદ ૨૧ મું.

અમને રાસ રમાડ, વહાલા ગોકુલથી વૃંદા વન રૂંડું તે મુજને દેખાડ વહાલા.
 જલ જમુનાને કાંઠે રે; વાયો વેણુ રસાલ; વહાલા.
 નાદે મોહી ગોપીકા રે, ઘેર રોતાં મેલ્યાં બાલ. વહાલા.
 એક એક લોચન ચાંચ્યાં રે, કૃષ્ણ કરે સનમાન; વહાલા.
 અવલં આબ્રણ પહેરીઆં રે, તેણે નેપુર ધાલ્યા કાન. વહાલા.
 સનમુખ ઉભી રહી રે, નયને નીરખ્યા નાથ; વહાલા.
 તન મન ધન સહુ સોંપીયું રે, ગોપી ઉભી જોડી હાથ. વહાલા.
 વૃંદા વન રણીઆમણું રે, સરદ પુનેમની રાત; વહાલા.
 લાલ ત્રીલંગ શોભા બની રે, ત્યાં દીસે નવલી ભાત. વહાલા.

ગાય શીખે ને સાંભળે હરી, રાધાછેનો રાસ; વહાલા.
તે પદ વૈકુંઠ પામેશે રે, એમ ભણે નરસૈયા સદા. વહાલા.

પદ ૨૨ મું.—રાગ કાલેરો.

વારીશ માં માતા તું મુંજને, નંદતણાં સુત નાથ લભું;
અઘ્ઘાદિકને મોહ ઉપજાવે, અંમો અખળાનું કાણુ ગળું. વારીશ.
ધન ધન રે સાહેલી પેલી, ખેલે હરિસું રાસ રમે;
હસતું મુખ હરજનું દેખી, મરકકડે લવ તાપ શમે. વારીશ.
આડી આંખ કાં દે રે માતા, જાવા દે જહુનાથ ભણી;
રંગભર રાસ રમે રાધાવર, સખી સમાણી મેળી ધણી. વારીશ.
લોક કહેશે તે સહુ કહેશે, દુરીજન શીર ડાખા પાયે;
નરસૈયાયા સ્વામી સંગ રમતાં, મારે અંગ બિલટ ન માયે. વારીશ.

પદ ૨૩ મું.

કાહાનજી કાહાનજી કરતી હીડે, વૃદ્ધ વનમાં ગોપી રે;
મોરલીને નાદે નારી નીસરી, કુટુંબની લગ્ન લોપી રે. કાહાનજી.
શરદ રેણી સોહામણી સુંદર, રૂડો આસો માસ રે;
વીણા વેળાંડી વિહવળ કરીને, રંગ ભેર રમવા રાસ રે. કાહાનજી.
મનકું વ્યાકુળ વિનતા કેરું, નાદે લીધાં હરી મન રે;
ભૂપણ વસ્ત્ર ભૂલી ભામનિયો, વાંસળીએ હર્યું તન રે. કાહાનજી.
અખળા એકલડી નીસરિયો, તણને ઘર પરિવાર રે;
નરસૈયાયા સ્વામીને મળવા, રમવા ઇચ્છે નાર રે. કાહાનજી.

પદ ૨૪ મું.

વાંસલડીને વારો રે વારો, વહાલા વાંસલડીને વારો રે;
ઓછાનો કાંઈ સંગ ન કીજે, એ પાખે તમો સારો રે. વહાલા.
તમારા અધર વિષે છે અમૃત, એમ કાં છુટું રાખ્યું રે;
પોતે પીએ ખીજને પાએ, તો રેલછેલ કરી નાખ્યું રે. વહાલા.
પંથુ પંખી તરવરને પાયે, લાંખી થઈને ખેડી રે;
કાહેલું પાણી જેમ પીએ, લેંશ ખાખડે ખેડી રે. વહાલા.
જાંહાં જોઉં ત્યાં આસને ખેડી, અમને કામ ન આપે રે;
નિર્લજપણે સંગી થઈને, મોથે ઝાણાં થાયે રે. વહાલા.

આપતણી મીરાંત હોએ જો, તે ઉપર મન ચરકે રે;
 ઘણી ઘણી દાતાર થઈ છે, હાથ પીએ રે હડકે રે. વહાલા.
 એટલે કીધે નવ સરે અમ, ઊર અમલ ચલાવો રે;
 મધ્ય નીશાએ મન આકરધી, ઘેર ઘેર વાત છોડાવો રે. વહાલા.

પદ ૨૫ મું.

વહાલે કાણુ વેળા કાણુ વાર, કામણુ કીધું રે;
 વહાલે વાઈ વેણુ રસાલ, મન હરી લીધું રે.
 હરીનાં નેણુ સજીણાં આણુ, હૃદયામાં વાગ્યાં રે;
 તું વૈદ્યા માં માર, જોર ઉપર લાગ્યાં રે.
 સર્વ છેલ માંહે તું છેલ, કાહાનજી રસીઓ રે;
 વહાલે વાઈ મોહની વેણુ, મોરે મન વસીઓ રે.
 અમો રમતાં રાસ વિલાસ, છોડલે ચંપાણી રે;
 મુને દીધું આલીંગન, સારંગપાણી રે.
 મુને કાંઈ ન સૂઝે કામ, થઈ છું દીવાની રે;
 મારો ગયો સહીઅરનો સાથ, જમુનાં પાણી રે.
 હરી પ્રેમલ સુણી આજી, હૃદયામાં લાગી રે;
 મારાં નયણાં વહે દિન રાત, વિરહણી જાગી રે.
 અમો રમતાં માઝમે રાત, વેદના વામી રે;
 એવો ધુતારો શ્રીમહારાજ, નરસૈયાનો સ્વામી રે

પદ ૨૬ મું.

નાહિ દેઉં સાંઈ રસ લેવા, અધર અમૃત રસ પીવા;
 કુચ ફલ ગ્રેહેવા આવ્યા સુંદર વર, નંદના લાડકવાયા એવા. નહિ.
 આજ લગે અમારા કુલમાં, એવું કાંઈ ન કહેવાએ; નહિ.
 લક્ષણુ લાગે લક્ષ્મીવર, તમો અમથી અળગાએ. નહિ.
 તમ દીડુ દાદ ગળે મહા વસતીઆ, અમો અભિમાન ધરેવા;
 નરસૈઆયા સ્વામી સંગે, રમતાં ભવસાગર તરેવા. નહિ.

પદ ૨૭ મું.

હાવું હવે નાવડીઆ રે, સાંછડાં લેત;
 સાંછડાં લેતાં રે વહાલો, લોચન કાં મીચેત.

સાંધડાં લેઈ તે જાણે, જે હોએ રાજકુમાર;
નંદ આહીર વસે ગોકુલે, તું તેહતણે ગોવાલ.
જો કહો હરી તો શીખાઈ, સાંધડાં લેવાની પેર;
મારું કહું એટલું કરજો, પર મંદિર પરહેર.
કુચ ગ્રહી મુખ અધર ડસીને, એણીપેરે સાંધડાં દીજો;
મામા મંત્ર જપું જોણે વેળા, મહારૂં મન પતીજો.
અંતર ટાળી એક કરે રે, સાચા તેહના સ્વામી;
નરસંધ્યાચા સ્વામી સાચા વિના, હું નવ પદ કંઈ પામી.

પદ ૨૮ મું.

ભાવે રે ભામિની ભોગવતા, શામલીઆની સંગે રે;
આલાપે અખલા આનંદી, ઉલટ વાધ્યો અંગે રે. ભાવે.
કરશું કર ઊરશું ઉર ધરતા, પલવટડી તે વાળી રે;
તેહનિ ઝડિ લાગી ઉલટી, અખળા વશ કીધા વનમાલી રે. ભાવે.
ધન ધન જીવન જીવતી બાળા, વૃંદાવનમાંહે મહાલે રે;
ધન નરસૈઓ રાણી સોહાગી, રંગ રસ બહુ ન્યાલે રે. ભાવે.

પદ ૨૯ મું.

નહિ જાઈ રે જમનાં પાણીડાં, મને મારગડે નંદલાલ મજે;
બાળપણાંની સહીઅર દેખે, હુંએ ટળું પણ એ ન ટળે. નહિ.
અમે રે આહીરડાં સદાએ સુંઆળાં, કંઠણ કોર પેલો કાહાનુડો;
નંદ રાયની આણુ ન માને, જસોદાનો કુંવર લાડકડો. નહિ.
સાન કરે દેહી પરવશ થાએ છે, છાંનાં છાંનાં વાહે વહાલડો;
નરસૈઆયો સ્વામી લલે મળીઓ, વૃંદાવનમાં એકલડો. નહિ.

પદ ૩૦ મું.

લટકો તારો લાખ સવાનો, મરકડલાંનું મૂલ નહિ;
જેમ શામલીઓ વદન નિહાળે, તુજ સમાન કો નાર નહિ.
પાએ કાંખી કનક તણી રે, નેપુર ઝાંઝરનો ઝમકાર;
નાકે નંગ નંગોદર સોહે, ઉર સોહે એકાવલ હાર.
વેણિયે ઝલકે રાખલડી, પુમલડાં ફરકે તલખે મન;
કહાનજી કહે આલિગન નહીં દેઉં, કંઠણ પયોધર ખુચે તન.

નવ નેખન નવરંગી બાલા, જમણે હલા વનમાલી;
કાંચલડી કસમસતી પહેરી, સાત સાતકે કસ વાળી;
કહાનજીએ કામિની કરે જાલી, માખણપે અતિ કામળ અંગ;
નરસૈયાઓ સ્વામી ભલે મળીયો, દીધું આલીંગન રાખી રંગ.

પદ ૩૧ મું.—રાગ પ્રભાત.

પ્રાત હવે પ્રાણપતી, ઈંદુ ગયો આથમી, કાં રહે બાંહડી કંઠ ધાલી;
નાથ મુકો આથમાંથી, મુજને વળગો નહીં, શું કરશે હજુ હાથ જાલી. પ્રાત
આ જીવો અરણ, પુરવ દસા ઉગિયો, તેજ તારાતણાં ક્ષીણ દીસે;
શબ્દ સોહામણા, સાવજન ઓચરે, વચ્ચ ધેનુ ધણું ઘેર હીસે. પ્રાત.
લલિત સ્વર સુંદરી, લલિત આલાપતી, ઘેર ઘેર દધિ મથન ઘોષ થાયે;
દીપક જ્યોત ઝાંખી, થઈ કોહાનજી, સુરભી સુષવન સીતલ વાયે. પ્રાત.
કમલ પિકાસીયાં, મધુપ મધ્ય ઉડી ગયા, કુરકુટા બોલે પીયુ પાય લાંગું;
સૂર્ય ઉગ્યા સમે, લાજીએ ધર જતાં, નરસિંહાચ્ચા સ્વામી માન માગું. પ્રાત.

વસંતવિલાસ.

પદ ૩૨ મું.—રાગ વસંત.

પ્રથમ દિવસ ત્રજા વસંતપંચમી, પુરૂષ સંખ્યા ધર સોહે રે;
જે પૂંઠે બહુ સુંદરીયો રે, હરીજનું મન મોહે રે. પ્રથ.
પુલકે રંગાડાં ભરાવો કામિની, કેસર કલેશ ભરાવો રે;
અંગરચંદન છંટાવો-મારી સજની, માવજી મંદિર આવો રે. પ્રથ.
સોના પાટે પટ પથરાવો, વહાલાને પથરાવો રે;
આંખા મંજરી વિશેષ રચિતે, અભિષેક લણાવો રે. પ્રથ.
ચીરં જીવો તું વાલમીયા રે, ટોટી વસંત રમીજે રે;
નરસૈયાના સ્વામી શ્યામલા, ભામની ભુવન ભમીજે રે. પ્રથ.

પદ ૩૩ મું.

આવ્યો વસંત રમવાને જઈએ, વનડામાં વનમાળી;
સખી સર્વે લવન લવનથી, રમવા ચાલી આળી. આવ્યો.

માંહોં માંહોં મરકડલાં કરતી, હસી હસી દે કરતાંજી;
 કુળે કલેવર કુચની સાથે, કંઠે બાહુ બેહુ ધાલી. આવ્યો.
 ઉન્માં અનંગ પ્રકટયો ઉરમાં; રસત રમે રસવાળી;
 નરસૈયાના સ્વામી તમ પાખે, કોણે શકે લેછ તાળી. આવ્યો.

પદ ૩૪ મું.

ચાલ ચાલ સખિ મેલ મથવું મહી રે, વસંત આવ્યો વને વેલિ ફૂલી;
 મોરા અંખ કંઠે કોકિલ લવે, કુસુમે રણા લમરા ઝૂલી. ચાલ૦
 સજ આભૂષણ હે ગજગામિની, તારણી કહું છું ચાલ ભીડી;
 રસીક રાયસું લુંખવું જુંખવું, આજ લાજ નિદાય જૂડી. ચાલ૦
 ચૂવા ચંદન વળી અરંગજા, કેસર ગાગર લોને ભરી;
 કોણ પુણ્યે કરી પામી સુંદર વર, આ અવસર નહિ આવે ફરી. ચાલ૦
 હેતે હરી વશ કરી લાહાવો લે, સ્નેહે શામળીયે પ્રીત પળશે;
 નરસિંહના સ્વામી સંગ રમેતાં, જન્મનાં પાતિક સૌ રે ટળશે. ચાલ૦

પદ ૩૫ મું.

ગુલાલે વધાવે રે ગોખી ગુલાલે વધાવે, સુંદર શામલીઓ મન લાવે રે;
 જમુનાજી તીરે મોહન વાંસલી વજ્રવેરે, લટકતી રાધે બાંહોં લડતી આવે રે. ગુલાલે.
 તાલ મૃદંગ વજ્રેડે વિનતા, લલિત રાગ આકાંષે રે;
 રમજુમ રમજુમ નાચે સુંદરી, વાહાલાજીને ગતીએ દેખાવે રે. ગુલાલે.
 મંગલ ગાયે માતુની ત્યાં, નરસૈયા સંગ સોહાવે રે;
 પ્રથમ વસંત પંચમી પુજા, હેત કરીને લાડ લડાવે રે. ગુલાલે.

પદ ૩૬ મું.

રસ ભેર રંગ તણા રે ઝાકમ ઝોલ, હોલી રમે રસાલી;
 કેસર ચંદન પાલાજીને છોટે, ધાંધ ધાંધ વ્રજ બાલી;
 અખીલ ગુલાલ અંગર રસ કુમકુમ, ઉછળે વ્રજ નારી;
 કેલી કર્લા રસ શ્યામ મનોહર, સામાજી અતિશ કુમારી.
 હારીકે ઝીતી સખી જન, લોખી લાજ શા કાજે;
 નરસૈયાયા સ્વામીની કીડા, જો બોલું તે છાજે.

પદ ૩૭ મું.

કેશુડાં રાતાં ને ઋતુ રાતી, કોએલડી વર્નવાસી રે;
 માતુની જોયન મદમાતી, માધવ ચંરણ ઉપાસી રે. કેશુડાં.

મોરાં તો સેહેકાર મનોહર, મોરી અતિ દુમવેલી રે; ક્રેશુડાં.
ક્રીડા કારણુ શામ મનોહર, મળી છે સરખી સાહેલી રે.
ધન ધન રે જમુનાજીને તીરે, ધન બંસીવટ સોહે રે;
નરસૈઆચા સ્વામીની લીલા, દેખી સુર નર મોહે રે. ક્રેશુડાં.

પદ ૩૮ મું.

આ રત રૂડી મારા વાહાલા, રૂડો તે માસ વસંત;
તન રૂડાં વને ક્રેશુડાં પુલ્યાં, રૂડો રાધાજીનો કંત. આ રત.
આ રત રૂડી વૃંદાવન સોહિયે, રૂડું તે જમુનાનું તીર;
રૂડી ગોપી ગોવાળાની મંડળી, રૂડા તે હળધર વીર. આ રત.
રૂડી રંગ ભેર વાજે વાંસલડી, તારણી લે કર તાળ;
ચતુરાં નાચી અંગ વગાડે, મોરલી વગાડે મદન ગોપાળ. આ રત.
રૂડા રંગ કુમકુમ ક્રેશર, રૂડાં તે મુખ તંબોળ;
અતિ રૂડો તેમાં નરસંધનો સ્વામી, નિત્ય નિત્ય ઝાકમઝોળ. આ રત.

પદ ૩૯ મું.

હાં હાં રે રત આવી રે આવી, ફૂલ્યો ફાગણ માસ;
નિઃશંકપણે નંદજીનો કુંવર, પુરે તે અખળાની આશ. હાં હાં.
મનગમતો શણગાર સજીને, કરીશું હાસ્ય વિલાસ;
સુંદરીનું ભૂપણુ શ્રીવજ્રજીવન, અમો તમારી દાસ. હાં હાં.
કામણગારો કાહાન ગોવાળો રે, વસે વ્રજમાં વાસ;
નરસંધના સ્વામીએ રે વિંધી, પડી પ્રેમને પાશ. હાં હાં.

પદ ૪૦ મું.

આવી રત ફૂલી વૃંદાવન, પ્રપુલ્લિત ફૂલી ગોપી;
અનંગ વ્યાપ્યો અંગે અંગે, નારાયણ રહ્યો ચોંપી. આવી.
દેહ દશા ભૂલી સુણ સજની, રહી ચરણે ચિત્ત ચોંપી;
ક્રીડા વન ક્રીધું કામનિયે, કુટુંબની લગ્ન લોપી. આવી.
પ્રીતમજીનું પ્રીત ધણેરી, તન મન સર્વે સોંપી;
નરસંધ્યાનો સ્વામી મળિયો, કંચન માળા આરોપી. આવી.

પદ ૪૧ મું.

સાસરિયાં દેખે મારા વાહાલા, કેઇ પેર રમવાને આવું;
પ્રીતલડી કરતાં શું કીધી, કાણુ પડી છે હાવું. સાસરિયાં.

આજ અમેને મૈયરિયામાં, લાલીએ મેણાં દીધાં;
મારી બાઇએ ભૂધરજીને, કામણિયાં શાં શાં કીધાં. સાસરિયાં.
પ્રીતની રીત નવ રહે છાની, બહુ આળ્યાં છે ઓઠાં;
નરસંઘના સ્વામી વસંત રમે, આવી મળ્યાની ગોઠાં. સાસરિયાં.

પદ ૪૨ મું.

રમવા સરખું શ્રીવૃંદાવન, પાસે જમુના તીર;
રૂડી ગોપ ગોવાળની મંડળી, રૂડા હળધર વીર. રમવા.
શીતળ મંદ સુગંધ ખેલેકે, ખોલે ચાતક મોર;
મુખ નેઈ મોહનજી કેસં, નવ રહે કાઈનો તોર. રમવા.
નવ સપ્ત ભૂપણ અંગ ધરે ગોપી, પેહેયો ચંપક ચીર;
નરસંઘનો સ્વામી વાંસળી વાતો, મળી સકળ આહીર. રમવા.

પદ ૪૩ મું.—રાગ હારી.

ચાલો હરિ હોળી રમવા વૃંદાવન જઈએ, કાકમઝોલ કીજે મારા વાહાલા;
કાણુ હારે કાણુ જીતે, હાં હાં હરજી હાયાં, એમ કહેતી પરસ્પર બાલા. ચાલો.
વળી વિકૃલે ગોવાળા બોલાવ્યા, વસ્ત્ર લીધાં ઉતારી;
મોરે નાથ નાસે પુકે દોડે અબળા, ધરો ધરો રે કાઈ રાખો વનમાળી. ચાલો.
સકળ શૃંગાર સંજ્યા અંગ સ્થામા, રમે રંદ માંહે રાતી;
નરસંઘના સ્વામી સંગ રમતાં, માનુની મદ ભરાતી. ચાલો.

પદ ૪૪ મું.

ચાલો સખી વૃંદાવન જઈએ, ગોવિંદ ખેલે હોળી;
નટવર ભેખ ધર્યો નંદના નંદન, મીલી હે ભાવતી ટોળી. ચાલો.
એક નાચે એક ચંગ બળવે, એક છાટે કેસર ઘોળી;
એક અળીલ ગુલાબ ઉડાવે, ખોલે ભમર ભોળી. ચાલો.
કરો શણુગાર હાર અનોપમ પેહેરો ચરણા ચોળી;
સેથો સિદ્ધરે સમારો રે, કુમકુમ કાળજી રોળી. ચાલો.
એક છાના છંદ કરાવે, વગર બોલાવી બોલી;
માંહોમાંહે કરતી મરકલડાં, હસી હસી દે કર તાળી. ચાલો.
રેહેત વસંત વૃંદાવન પાસે, પુલ્યો કાગણુ માસ;
ગોવિંદ ગોપી હોળી રે રમતાં, જીવે નરસૈયો દાસ. ચાલો.

પદ ૪૫ મું.

લાવ લાવ રે માલણ વેલ મરવો;
 મારે પૂજવો છે ગોપીનો નાથ ગરવો. લાવં ટેક.
 ન્નધ બુધ કૈતકી ને કમળ સાર;
 લાવ ધુલ ગુલાબ ચાર ગુંથીએ હાર. લાવં
 આવી છે માલણુ લાવ જાણી;
 પ્રેમે પૂજવા સમરથ સારંગપાણી. લાવં
 આવી છે માલણુ લટકાણી;
 મેહેતાં નરસૈયાઓ સ્વામી વનમાળી. લાવં

પદ ૪૬ મું.—રાગ પંચમ.

રજની રમીને રે શ્રીહરી ઘેર આવીયા, બળિયા માંડે બાર માંડેલ, મંદિર પધારે
 ન્યાં થઇ રંગડાની રેલ. રજની.
 રાતાં રાતાં નેણાં રે, દીસે નિદ્રાળાં રે, રાતી અધર તંબોલ રંગેલ;
 અંબર પિતાંબર રે પ્રભુ ક્યાં પાલટ્યાં રે, તે પાટલી પટોળી પાછી મેલ. રજની.
 કાહોની રાધાજી રે અમે શું કંઈ, જો તું માંડે કંથું રે માન;
 આનિ દ્રષ્ટિએ આવીશ રે રાધા તારે આંગણે, ભોળી મનમાં બ્રાંત માં આણ. રજની.
 દાવાનલ પીધો રે, સાહેર વલોધઓ, નેતરે કાપી તાણ્યા વાસુકી નાગ;
 વિપ રે હલાહલ રે, પ્રભુ તમને શું કરે, તો સમ લાગે શેણે રે માટ. રજની.
 ચાંદલીયોને ઉઝ્યો રે, હરણી આર્થમી રે, ત્યાં લગી જોઇ તમારી વાટ;
 ધુલડીએ ઓ છાઇ રે, સેજ સુની રહી, બોલ દીધો તો શાને રે માટ. રજની.
 પંચમને આલાખ્યો રે, પંખીડાં સૌ લવે, પરગટ હુવા છે પરભાત;
 નરસિંહનો સ્વામી રે, મંદીર પધારીયા, તે સ્નેહ તો ધણો ને થોડી રાત. રજની.

પદ ૪૭ મું.—પંચમ.

શોકડલી ધૂતારી રે, સહીયર શું કંઈ, તેને દેખે દાઝે મારો દેહ;
 ધણા દિવસ થયાં રે, વહાલો માંડે ઘર તળ્યા, જઇ કીધો નવલ નારસું નેહ. શો.
 એ તો કાંઈ ચંચલ રે, બાઇ અમે સાંસતાં, તેણે અમ ઘેર નાવે દીનોનાથ;
 સરખાને સરખું રે, બાઇ એને સાંપડ્યું રે, ધુતો મળ્યો ધુતારાને સાથ. શો.
 કમળગારો રે, બાઇ એનો કંચુવો, ચંચલગાર છે કંઇ. એનો ચીર;
 અમે તો પહેડું રે સાદી ચુંદડી, તેણે ન મંજે હરજી કંઈ હીર. શો.

નિર્લજ વેડોરે, બાધ અમને નાવડે, તે લાજતાં કાંઈ બોલું નહીં રે લગાર;
નરસંહીયાનો સ્વામી રે, સખલ સવાદીયો, તેથી ગળી લાગી રે એની ગાળ. શો.

પદ ૪૮ મું.—રાગ પંચમ.

કાહાનછ છોગાળો રે, બેની મારે મન વશ્યો રે, જાદવ મળિયા જમુના તીર;
અંગેને આપે રે, પીતાંબર પામરી રે, બાધ મારે ઓઢણુ નવરંગ ચીર. કાહાનછ.
વૃંદાવનની કુંજે રે, મોહન આવે મલપતો રે, કંટો તો મુકતાપૂળનો હાર;
મારે ને ચોળી રે, નવરંગ ચળકતી રે, પાવલિયે ઝાંઝરનો ઝમકાર. કાહાનછ.
ધન્ય ધન્ય ગોપી રે, ગોપુળ ગામતી રે, ધન્ય ધન્ય ઉત્તમ રાસવિલાસ;
ધન્ય ધન્ય લીલા રે, લક્ષ્મીવરતણી રે, ધન્ય ગુણુ ગાય નરસંધ્યો દાસ. કાહાનછ.

પદ ૪૯મું.—રાગ પંચમ.

મનોહર વાધ રે, આંગણે મોરલી રે, હવે ક્યમ છવુંરે મોરી માય;
રજની સંતાપે રે, મા મારી દેહરી રે, હરિ યિના ક્ષણના રહેવાય. મનો.
જાતાંને જાણી રે, મરી અમો નવ ગયાં રે, રહ્યાં રહ્યાં ગાતર ગાળવા કાજ;
લાળ રે અતાવો રે, કોઈ ભૂધરતણી રે, કહું છું મેલીને મારી લાજ. મનો.
વૃંદાવન શોધ્યું રે, સ્વામા સહિ મળી રે, આંખડીએ આવે ભરી ભરી નીર;
શોધતાં થાકી રે, ફૂટી જોઈ જોઈ આંખડી રે, તોય ન મળ્યા વાહાલો યળના વીર. મનો.
મીઠાનો મેળાપી રે, આવી જો મળે રે, એ વ્રજમંડળનો આધાર;
નરસંધ્યાના સ્વામીને રે, જાવા નહીં દઉં રે, કરી રાખું હૈડાંકરો હાર. મનો.

હિંડોળો.

પદ ૫૦ મું.—રાગ હિંડોળો.

પરમ ચતુર બુલે નાથ મારો, શ્રી સ્વામિનીજીની સંગ રે;
શી વર્ણવું અંગોઅંગ શોભા, વાંડે કોટિ અનંગ રે. પરમ.
શ્રાવણમાસ સદા સુખકારી, ઝરઝર વરસે મેહ રે;
દાદુર મોર બગેચા બોલે, તેમ તેમ વાધે નેહ રે. પરમ.
આજ સખી-મેં અદ્ભૂત દીકું, હીચંતા હરી હસિયા રે;
સામાસામી દૃષ્ટ કરીને, નયન નચાવે રસિયા રે. પરમ.

શ્યામ સામળા ને રાધા ગોરી, સુવર્ણ હીડોળે ઝૂલે રે;
જ્યમ જ્યમ હિંડોળો હલાવે સજની, ત્યમ ત્યમ નરસંઘ્યો પુલે રે. પરમ.

પદ ૫૧ મું.

રાધા મોહન વર ઝૂલે છે, ઝૂલે છે મન ફૂલે છે;
એક એકની સુંદરતા જોઈ, પેલા દુર્જનનાં મન ફૂલે છે. રાધા.
રસની વાત પરસ્પર બેઠિને, મરકડલે મન ફૂલે છે;
રાધા રૂપે ન સાવિત્રી ન પારવતી, પણ એ લક્ષ્મી તૂલે છે. રાધા.
હીમથી શીતળ હરિથી શીતળ, એવી જમનાજીની ધૂળે છે;
લણે નરસંઘ્યો સુરનર બ્રહ્મા, શંકર જોઈ જોઈ ફૂલે છે. રાધા.

પદ ૫૨ મું.

ઝાંઝર ઝમકે ને ઝૂલે હીડોળે, શ્યામસુંદરને સખી વાયુ ઢોળે;
દામની દમકે ને ગગનમાં ગાળે, બ્રહ્મડી ધનુષ્યપર શોભા બિરાળે. ઝાંઝર.
લીલાંબર પીતાંબર સોહિયે, નિરખી હરખિ માનની મન મોહિયે;
નેત્રાંબુજ નાશા કીર જેવી, છે દશનપંક્તિ દાડિમ બિજ તેવી. ઝાંઝર.
આમ્રકાતળીશા અધર સોહંતા, લાલ ગાલ સ્ત્રીના મનમોહંતા;
અહ્લાદિક રૂપ જોઈ ધન્યધન્ય કહેતા, મુનિએ ન દીકું રૂપ ધુમ્રપાને રહેતા. ઝાંઝર.
વન વન વેઠે સુર સનકાદિક, તોએ ન કદીએ દષ્ટે પેખે;
એ રૂપ નહિ દ્વાપર નહીં ત્રેતા, એ રૂપ નિત્ય જુવે નરસંઘ મેહેતા. ઝાંઝર.

પદ ૫૩ મું.

ઓ સખી શ્રાવણ આયોરે, ઓ શ્રાવણ આયોરે. ટેક.-
ચાલો સખી ઝુલિયે સુવર્ણ હિંડોળે, કીજે શ્યામ મન લાયો;
હાવલાવ ખંજન મનોહર, કંચુકી કંકન સોહાયો. ઓ સખી.
કામ જપત વૃષભાનનંદિની, રસિક રાય વર પાયો;
મનમાન્યો દેખી મન મોહી, જઈ હાથ હરિનો સાહો. ઓ સખી.
શ્રાવણ માસ સોહામણો, સોહામણો સહુ વ્રજ સાથ;
પરમ સોહાગી સ્વામીજી, કોડામણી છે પ્રાણનાથ. ઓ સખી.
સદા રમણુ વૃંદાવન સોહિયે, નિત્ય પ્રતે રાસવિલાસ;
શ્રી જમુનાજીને કાંઠલે કંઈ, કીધો આહીરડે વાસ. ઓ સખી.
સખી મળી છે નાની મોટી, દોડી આવી છે રમવા રાસ;
મધ્યે વિરાજે શ્રી સ્વામિનીજી, જેનું સદા નિરંતર રાગ. ઓ સખી.

એ શોભા મેં કેમ રે કહેવાયે, કદી શંકર પૂછે વાત;
કહેનાર શેષ સરખા હારે, ત્યાં પામરની કોણુ જાત. ઓ સખી.
રે વૃંદાવનની કુંજગલનમાં, હિંડોળો રે હિંચાય;
મારા વલ્લાલાહ ધાલે ધુમડલી, સહિયેરો માંહોમાંહી ગાય. ઓ સખી.
મારા વલ્લાલાહશું વાત કરતાં, ધુમરી થઇ દશ વીશ;
વેણુ વધ્ધટી ને હારજ વૃટ્ટો, અંખર ખશિયાં શીશ. ઓ સખી.
હિંડોળો રાખો મારા વલ્લાલા, અંગ ઉઘાડાં થાય;
સહિયેર સર્વે હારય કરે છે, તેમાં તમારું શું જાય. ઓ સખી.
દવે નિર્લજ્જ થયા છે તમે, જાણ્યા લાડકવાયા નાથ;
નદિ જોલું નદિ ચાલું વલ્લાલા, આજ પછી તમ સાથ. ઓ સખી.
એવાં એવાં વચન મુખીને દરિ હસિયા, રસિકવર મુકુમાર;
પ્રસન્ન થયા શ્રી સ્વામીનીહ, નરસંધને આપ્યો હાર. ઓ સખી.

પદ ૫૪ મું.—રાગ કેદારો.

કાંઈ અંજરીયાં અમર ને ધમકે ધુધરીઓ, કાંઈ ફરતી હિંચે હરીને સંગજે; રેક.
કાંઈ સાન કરે રે શામા સુંદીર શામનીજે, આગળ આવી નાચે નવલેખંદજે;
અખળા અનિ આલાપે પુરાણુ પ્રેમશુંજે, કાંઈ વાધ્યો વાધ્યો મનમાં આનંદજે. કાં.
એક એકને સંગે સાંઈ દેશામળોજે, કાંઈ કરતાં કરતાં અધર અમૃત પાનજે;
કાંઈ અજાંઠે હિંચેલે તે સર્વે સામટાંજે, કાંઈ ગમતાં ગોખી કરતાં ગાનજે. કાં.
મુરતર મુનીવર જ્ઞેષ્ઠ ત્યાં મોહી રહ્યાજે, કાંઈ નીરખી ગોખીને ગોપાલજે;
અંગે અંગે તેહેને ત્યાં મુખ વિસરીજે, હૃદયે અરપે કુસુમની માલજે. કાં.
નરસંધાની રસના ગુણુ કહે કટલાજે, કાંઈ લીલા અગણીન અદ્ભુત રસાલજે;
નરસંધાના ટોળાં માંહે મલપતોજે, કાંઈ તેમાંથી લીધી કણીકાનો વિચારજે. કાં.

પદ ૫૫ મું.

હિંડોળો હિંચેરે નારી નાથશુંજે, કાંઈ વાધી વાધી ધુમલડી અનિ અંગજે;
શામલીઓ શામાને ભૂજમાં ભરી રહ્યોજે, કાંઈ અલગાં અંખર થાએ અંગજે. હીં.
ચુવા ને ચંદનનો પરીમલ અતિ ઘણોજે, કાંઈ વિધ વિધ આખ્યા કુસુમના વારજે;
છેલપણે આવીને ધાત્રી નાથનેજે, કાંઈ લામણા તે લેતાં વારંવારજે. હીં.
અમરે રે મુગટને સુંદીર રાખડીજે, કાંઈ વાદે વાદેલાલિ ધુમણુ નારજે;
મરકલગ કરતી રે માનુની મદલરીજે, કાંઈ અમરે નેપુરનો અમકારજે. હીં.

પલવટડીએ વાલી રે પંટોલી ચુંદડી જો, કાંઈ કુમકુમના કરતી રે કામા રોલ જો;
હાસ્ય વિનોદજ કરતી શામા સહુ મલી જો, વાધ્યો વહાલાજીશું લોલ જો. હી.
ચહુ દીશથી મોર મધુરા ખોલતા જો, કાંઈ ઝીણી ઝીણી ઝરમર લાગી ધાર જો;
ત્યાં નરસૈયો લાગ્યો રે ખીડાં પાનનાં જો, કાંઈ આરોગે છે નારી નંદુમાર જો. હી.

પદ ૫૬ મું.

આ જોરે આ વાહાલો રમતો રસભર્ગો જો, હીડોલે હીચંતો દેતો હેર જો;
શામલીઓ ને શામા બેહુ રંગમાં જો, કાંઈ ગમતી ગમતી કરતાં ગેલ જો. આ.
વનીતાશું વહાલો અતિવાદે ચડ્યો જો, કાંઈ ધુમલડીના ધમણ ધાલે નાથ જો;
અંગેથાં અંબર ખસીઆં અંગનાં જો, કાંઈ ભીડી ભીડી ભામિની બાથ જો. આ.
નીરખતાં નાથને નારી ભલી રહ્યા જો, કાંઈ હરખે હૈડે હર્ષ ન માય જો;
મરકટ મણિમાં ઝલકે કનકની વેલડી જો, કાંઈ શોભા તે સુંદર કહી ન જાય જો. આ.
ચમકતી આવી રે ત્યાં ચંદ્રાવળી જો, કાંઈ મરકલડા શું ખોલે વહાલા સંગ જો;
હીડોલો રાખો રે સુંદર શામળા જો, કાંઈ કાંપે સ્વામિની કૈં અંગ જો. આ.
ધન ધન રે સુરીનર મુનીવર ઉપરથી કહે જો, કાંઈ ધન ધન ગોકુળ દેરી તાર જો;
નરસૈયો ત્યાં અંગે અંગ પ્રુલીઓ જો, કાંઈ નીરખી નિરભય રંગવિહાર જો. આ.

પદ ૫૭ મું.

કમ કમરે વરસે મેહ સોહામણો જો, કાંઈ હીચે હરખે હીડોલે અતિ રંગ જો;
શ્યામા ને સ્વામિ બેહુ શોભતાં જો, નીલામ્બર પીતામ્બર શોભે અંગ જો. કમ.
ધુમલડી ધાલેરે ગોપી રસ ભરી જો, કાંઈ શામલીઆને સનમુખ કરતી સાન જો;
મરકલડા કરતીરે માનુની મોદશું જો, નાચેને વળી ગાયે મધુરાં ગાન જો. કમ.
મધુરે ખોલે કાપલ મોર સોહામણા જો, કાંઈ ગાજે ગાજે ગગનમાં ગંભીર જો;
વૃંદાવન તે શોભે અતિ સોહામણું જો, શોભે શોભે સુંદર જમુનાનું નીર જો. કમ.
વાયે વહાલો વેણુ મહુઅર વાંસળી જો, કાંઈ વાજં વાજે તાલી તાલ મૃદંગ જો;
કાંઈ મગન થઈને વહાલો સહુને નીરખતો જો, કાંઈ ઉલટ વાધ્યો અળલા અંગ જો. કમ.
ઉપરથી તો કુસુમ વરસી રહ્યાં જો, સુરીનર મુનીજન ખોલે જેજેકાર જો;
નરસૈયો નીરખીને હરી ગુણ આચરે જો, ધન ધન કામિની કૃપણ વિહાર જો. કમ.

પદ ૫૮ મું.

હીડોલે હીચે રે વહાલો હર્ષશું જો, જોડ જ મળી શશીવદની સદુમાર જો;
કાંઈ આનંદ વાધ્યો અંગ અંગના જો, ત્યાં હીડોલો હુલાવે ગોકુલનાર જો. હી.

વાય રે મહુઅર ને વેણુ વાંસલી જો, કાંઈ વાજાં વાજો નાના રંગ જો;
 પાયે તો ઝાંઝર ને તેપુર રણજો જો, કાંઈ આલાપી અપલા ગાયે સંગ જો. હીં.
 અંગેરે ભુપણુ ભામિનીને ભાવતાં જો, કાંઈ ચોળી પટોળી ચમકે નારી રંગ જો;
 મરકલડે રે મોહીકામી કૃષ્ણજો જો, કાંઈ ઉલટયો અપળા અંગ અનંગ જો. હીં.
 કાંઈ વહાલાને વાહાલે રે અગર ઉવેખતી જો, કાંઈ ભામણુડારે લેતી વારંવાર જો;
 કાંઈ પેરપેરનાં પકવાંન તે આગલ આપતીજો, લઈ આરોગેઆનદે પ્રાણુધાર જો. હીં.
 ધમધડીધાલેરે ગોપી રસભરી જો, કાંઈ કરતી સનમુખ સ્યામ સામા સાનજો;
 નરસૈયો તે લીલા રસમાં રસ ભર્યો જો, કાંઈ ગાએ તે ગુણ ભગવાન જો. હીં.

૫૬ ૫૮ મું.—રાગ ધનાશ્રી.

શામળીઓ મહા બળીઓ કાંઈ, હીંડોળે હીંચતો રે;
 રંગ ભરી શામાનું કાંઈ, મરકલડે મુખ જોતો રે.
 સર્વ મળી સામટી કાંઈ, સંગમાં સુંદીર શામ રે;
 ધુમલડીનો રસ ઘણો કાંઈ, વાદે ચઢી છે વામ રે.
 છેલે પણ તે અતિ ઘણું કાંઈ, છપ્પીલાને છલ કરતી રે;
 છુધ બાલા અતિ ઘણી, કાંઈ હલવે આલિંગન લેતી રે.
 ગોવિંદજી ગોવિંદજી કાંઈ, ગોપી સંગ સોહાએ રે;
 નરસૈયો કરતાલ લઈને, ગોવિંદના ગુણ ગાએ રે.

૫૬ ૬૦ મું.

આ જોતે તું આ જોતે હરી, હીંડોળે હીંચતો રે;
 શામળીઓ સ્વામિની કંઠે, આંહલડી ત્યાં ધરંતો રે.
 પ્રેમે શું તે પ્રેમદા કાંઈ, ધુમલડીને ધાલે રે;
 મદભરી તે માનુની કાંઈ, હંસનણી ગત ચાલે રે.
 રસભરી રસભરી કામની કાંઈ, કરતી મનનું ગમતી રે;
 વારણે જાએ ગોપી જન તે, વહાલાજીને મલતી રે.
 નરસૈયો ત્યાં નિરભય થઈને, એ લીલારસ ગાએ રે;
 કશ્ણા કરી શ્રી કૃષ્ણજીએ, રાખ્યો યુવતી માંહે રે.

૫૬ ૬૧ મું.

હીંડોળે હીંચતો વહાલો, સંગે સ્વામિની સોહંતી રે;
 નીલામ્બર પીતામ્બર ફરકે, જાણે ધન દામિની ન્યોતી રે. હીંડો.

ધુધરડી ધમકે અતિ સુંદીર, ધાલે ધુમણુ ગર્વ ઘેલી રે;
 ચતુરપણે અતિચિત ચલાવે, નયને નયનાં મેલી રે. હીડી.
 ઉરવર યોળી કસણુ કસીઆ રે, ચુંદડીનો ચટકા રે;
 સનમુખ થઈ હીચોલંતી, વાળે વીછીઆનો રણકા રે. હીડી.
 મદમાતી રાતી રંગે રામા, ઝાંઝર ઝમકે જમલા રે;
 ભણે નરસૈયો અંગે પુલી નીરખી, નાથને નારી સખલા રે. હીડી.

૫૬ ફર મું.

ધુમણુ ધાલે ગાએ ગોપી, વહાલાનું મુખ નીહાલી રે;
 વાદે ચઢી વનિતા વહાલાશું, તરૂણી દે કર તાલી રે. ધુમણુ.
 રમઝુમ રમઝુમ નેપુર વાગે, કીંકરૂણીની ધુન થાએ રે;
 તેમ તેમ વહાલો વહાલ ધરીને, વેણુ મધુરી વાએ રે. ધુમણુ.
 ઉલટી અખળા સનમુખ આવી, શામલીઆ સંગે રાતી રે;
 હીડીલે હીડીલે હપે, યુવતી જોખન માતી રે. ધુમણુ.
 અખળા અંગે અંખર ઓપે, સણગટડામાં જોએ રે;
 ભમરી દેતાં ભામિનીને ભાવે, વહાલાનું મન મોહે રે. ધુમણુ.
 નરસૈયો આનંદો અંગે, કૃષ્ણલીલા ગુણુ ગાએ રે;
 સુરનર મુનીજન કુસુમ વધાવે, દેવ દુંદુભી વાએ રે. ધુમણુ.

૫૬ ફર મું.

ધન ધન રે અવનીની શોભા, જાંહાં સુંદીર વર મહાલે રે;
 ધન ધન રે હીડીલે હિંચે, ગોપી ધુમણુ ધાલે રે. ધન.
 ધન ધનરે એ જમલા જોડે, કંઠે પાંહેલડી વાળી રે;
 માન ધરી મરકલડું કરી રહી, વહાલાનું વદન નીહાળી રે. ધન.
 ધન ધન રે વિધવિધનાં વાજાં, ઉપર અંખર ગાળે રે;
 ધન ધન રે નાચંતા રંગે, ઝાંઝર નેપુર વાળે રે. ધન.
 ધન ધન રે જમુનાની તીરે, મોર મધુરા ઓલે રે;
 ધન ધનરે ગોકુલની નારી, નહી કા એને તોલે રે. ધન.
 નરસૈયાની રસાનાએ રસ તો, કંઠાએ આવ્યો રે;
 પુલ્કો અંગે મનમાં મહાલ્યો, હરીલીલાએ મન ભાવ્યો રે. ધન.

પદ ૬૪ મું.

હિંડોળે શામલીઓ શામા, હીંચંતાં મન હીસે રે;
લીલામ્બર પીતામ્બર ઝલકે, શોભા સુંદીર દીસે રે. હી.
માનુનીઓ મન મોદ જ આણે, જેમ જેમ જીવન જોતી રે;
આનંદે આગળ આવીને, ધુમણડી ધાલંતી રે. હી.
વાંસલડી વહાલો જે વાગ્યે, તેમ તેમ નાચે વાદે રે;
નાદ નવા વિધ વિધના વાગે, ગાગ્યે તે સરગ્યે સાદે રે. હી.
શૃંગારે શોભંતી શામા, સર્વે ઉરપંર હાર હુલાવે રે;
નેપુર નાદ ધુધરડી ધમકે, તરૂણી તાન મેલાવે રે. હી.
લતા કુસુમની ઉપર આવી, સંગે સરખી સોહે રે;
વૃંદાવન રલીઆમણું ત્યાં, પરીમલ પુરણ બહેકે રે. હી.
સુરીનર મુનીજન અતિ આનંદા, પુષ્પ વૃષ્ટી થાગ્યે રે;
નરસૈયો ત્યાં નીર્મલ કીધો, હરખો હરીગુણ ગાગ્યે રે. હી.

પદ ૬૫ મું.

ધન ધન રે જીવતી જીવનસું, હિંડોળે હીંચંતાં રે;
શામલીઆને કંઠે વળગી, કામની ગેલ કરંતાં રે. ધન.
જોયન માતી રસમાં રાતી, પ્રેમદા પ્રેમ ભરાણી રે;
થેઇ થેઇ કરીને તાન મેલાવે, બોલે મધુરી વાણી રે. ધન.
આલાપે ઉલટે અબલા સહુ, ગગન ઘટા થઇ આવી રે;
વાજાં વાજે નાદે નાચે, ભામિની ભેદ જ ભાવી રે. ધન.
ધુમણાં ધાલે મનમાં મહાલે, વહાલાજીનું વદન નીહાળી રે;
મોર કોકીલા કરે કુલાહલ, ધન ધન ઋતુ રહીઆળી રે. ધન.
નીલામ્બર પીતામ્બર સલકે, આંઝર નેપુર વાગે રે;
સનમુખ શામા સુંદીર વરેશું, તાળી દઇ દઇ ગાજે રે. ધન.
ધન વૃંદાવન ધન જમુના તટ, ધન જે લીલા જોગ્યે રે;
મણે નરસૈયો કૃષ્ણ કામિના, સમોવડ નહિ કોગ્યે રે. ધન.

પદ ૬૬ મું.

હિંડોળે હોચંતા રડું, જમલા જાદવ રાગ્યે રે;
વાગ્યે વીણા ઝળકે આંઝર, નેપુર સાદ સોહાગ્યે રે. હિંડોળે.

તાલ પખાળ મહા ધુન વાધી, નાચે નારી રંગે રે;
 વહાલા કેરૂં વદન નીહાલી, ઉલટ વાધ્યો અંગે રે. હિંડોળે.
 ઝીણી અડ લાગી ઉપરથી, ખીચ ખીચ વિજ અમુકે રે;
 ઉલટયાં અંખર ગાજી રહ્યા મેહ, મોર મધુરા દુહુકે રે. હિંડોળે.
 સત્તમુખ આવી સર્વે શામા, લઈ કુસુમના હાર રે;
 જીવનને કંઠે આરોપી, મારે નયનનો માર રે. હિંડોળે.
 શામલીઆને શશિ વદની, જોડે જમલા રાજે રે;
 ધુમણી ત્યાં વાદે ચઢીને, ગાન કરે ને ગાજે રે. હિંડોળે.
 નરસૈયાની રસના રૂડી, ગોવિંદના ગુણ ગાએ રે;
 કૃષ્ણ લીલામાં લોભી રહ્યો રે, જોતાં તમ ન થાએ રે. હિંડોળે.

પદ ૬૭ મું.

ધન ધન રે ગોકુલની નારી, ધન ધન જીવન જોતી રે;
 ધન ધન રે હિંડોળે આવી, હરીસંગે હીચંતી રે. ધન.
 ધન ધન વૃંદાવન પુલ્યું ને, ધન ધન ઋત રઢીઆલી રે;
 ધન ધન મોર કોકીલા બોલે, વાએ વેણુ રસાલી રે. ધન.
 ધન ધન વાજાં ત્યાં વાજે, અંબર નેપુર નાદે રે;
 ધન ધન રે આનંદી અખલા, ધુમણુ ધાલે વાદે રે. ધન.
 ધન ધન રે જમુનાં જલ ઉલટયું, ત્રીવીધ પવન ત્યાં વાએ રે;
 કુસુમ વધાવે ધાંધ સમીપે, પરીમલ પુરણુ આવે રે. ધન.
 સુરી નંર ઉપર કુસુમ વધાવે, બોલે જોજોકાર રે;
 નરસૈયો ત્યાં નયન સફલ કરી, નીરખે કૃષ્ણવિહાર રે. ધન.

પદ ૬૮ મું.

અદ્ભુત શોભા રે, હરિના હીંડોળાની રે, મેતા નરસિંથી વર્ણી નવ જાય;
 વિશ્વકર્માએ રે, રચીને આરોપિયો રે, કુંજ ભોવનની માંચ. અ.
 ભારે અતિ દાંડી રે, હેમ જડાવની રે, અલકે અગમગ હીરા જ્યોત;
 રાધા ને માધવ રે, હીંચે રસ ભર્યો રે, રવિ શશિ કાટિ કામ ઉદ્યોત. અ.
 ધુમચીને વાજે રે, સખી સાહેલડી રે, પ્રેમે પ્રપુલ્લિત અંગ;
 સ્વપ્ને ન આવે રે, જોગી મુનિ જોહને રે, તેનો હું પામી છું સંગ. અ.
 મેંઘની ઘટા રે, ગર્ગનમાં શોભતી રે, ખીચ ખીચ ચમકે વિજ;
 ભણે નરસૈયો રે, હીંડોળો અભિનવો રે, ભૂલ્યા વ્રજવાસી નીજ. અ.

બાળલીલા.

પદ ૬૮ મું.—રાગ કેદારે ચરચરી.

નંદનું આંગણું પરમ રણીયામણું, સદાએ સોહામણું કૃષ્ણે કીધું;
માનો વૈકુંઠ કૈલાસ બ્રહ્માસદન, ઇંદ્રઆસનથી અધીક સીધું. નંદનું.
સકળ તીરથ વસે વાસ બહાં વિકૃલો, ઇશ અજ ઇંદ્ર ને દેવ સઘળા;
લકત વિણુ ભૂદરો વશ કોને નહિ, એકથી એક અધિક સઘળા. નંદનું.
માત હિલાં રહે નાથનું નથણુ હશે, લકત વહાલા વસે પ્રેમ પ્રીતે;
નરસૈઆચો સ્વામી નંદને આંગણે, બાળલીલા રચી એણી રીતે. નંદનું.

પદ ૭૦ મું.

આવડી રાઠ શી વિકૃલા તુજને, ગગનથી ઇંદુ કૃમ આપું આણી;
કુંવર કાંઈ નવ લહે, વાત અવીનવી કહે, નોહે કાંઈ ટોપડું ગોળ ધાણી. આવડી.
આંખે આંસુ હજે ઇંદુ દેખી ચળે, ટળવળે મા કને માન માગે;
રેહે રેહે રોતો તું રે જોતો ધણું, રમને રમકડાં છે જે આગે. આવડી.
ઇંદુ થયો અસ્ત ને રહે નહીં રાખીઓ, દધીસુત પ્રગટ કરી આણી આપે;
નરસૈઆચો સ્વામી માંખણે ભોલવ્યો, સકળ વૈભવ તણો અંધ કાપે. આવડી.

પદ ૭૧ મું.—રાગ કહાલેરો.

માતા આગળ મોહન નાચે, આંગલીએ હરી વલગ્યા રે;
વદન સદામળ નીરખે જનુની, કાણુ નવ મેલે અલગા રે. માતા.
મંદીરમાંથી મોદીક લાવી, માતા મુખ મેલંતી રે;
નાસી જાએ આધો આવે, વાહી વાંત ફરંતી રે. માતા.
એમ કરી જીવંતી જન આવ્યાં, રાવ કુંવરની કરવા રે;
નરસૈઆચો સ્વામી નયન નચાવે, માનનીનાં મન હરવા રે. માતા.

પદ ૭૨ મું.

આંગણુડામાં રમતો મોહન, માતા રહી મુખ જોએ રે;
મીટલડી માંડીને મોહન, જીવંતીનાં મન મોહે રે. આંગણુ.
કુંવરડી ધમકંતી પાએ, કરી કીંકણી ધુન થાએ રે;
તેવ તેવડી ટોળી શોભંતી, માતા મોહ ન માંએ રે. આંગણુ.

ભામણુડાં લઈ ભેટે ગોપી, તે તો- કાએ ન જાણે રે;
નરસૈઆચા સ્વામીની લીલા, જે લાણે તે માને રે. આંગણ.

પદ ૭૩ મું.

માને માનુની રાવ કરંતાં, નયને નયનાં મેલાવી રે;
અંગે અંગે આનંદ વાધ્યો, ભામિની ભાવે ભાવી રે. માને.
કંદ્રપ કોટી સરીખો સુંદીર, સનમુખ સાન કરંતો રે;
માતા જાણે મહારે આગળ, મોરો મોહન રમંતો રે. માને.
શામા સધળી શામલીઆનું, વદન નીહાળી રહેતી રે;
ભણે નરસૈયો હરનીશ ગોપી, ગોવીંદના ગુણ ગાતી રે. માને.

પદ ૭૪ મું.

ગાએ ગોપી ગોવિંદના ગુણ, ઉલટ અંગ ન માએ રે;
રાવ મશે તે શામળીઆનું, મુખડું જોવા જાએ રે. ગાએ.
દુધ દહી આગળ કરી રાખે, માંખણ સાકર માંહે રે;
ધરનાં દવાર ઉઘાડાં મુકે, જો આપે તો ખાએ રે. ગાએ.
ધન ધન ગોકુલ ધન ધન ગોપી, કૃષ્ણના ગુણ ભાવે રે;
નિશ દિન ધ્યાન ધરે મન હરીનું, એમ જાણે ઘેર આવે રે. ગાએ.
જેતું ધ્યાન ધરે મહા મુનીજન, તે સ્વપને ના દેખે રે;
તે શામલીઓ પ્રગટ થઈને, પ્રેમદા પ્રેમે પેખે રે. ગાએ.
યજ્ઞ કરે ત્યાંહાં પ્રગટ ન થાએ, તે ગોપીના ધર માંહે રે;
ભણે નરસૈયો ગોરસ ગમતું, માંખણ ચોરી ખાએ રે. ગાએ.

પદ ૭૫ મું.

જુઓ રે આ જાળકની ગતી, આંગણુડામાં રમંતો રે;
માતા આગળ બોલી ન જાણે, તે માનુનીનાં મન હરંતો રે. જુઓ.
ધન ધન માતા જશોમતી, ઝોઝંગે આવંતો રે;
અહ્લાદિક જેનો ભેદ ન જાણે, તે ભામિની મન ભાવંતો રે. જુઓ.
વાઝલડાનું પુછ ગ્રહીને, ઉડી ઊભો થાએ રે;
ભણે નરસૈયો ધન એ ગોપી, ભીડે હૃદય માંહે રે. જુઓ.

પદ ૭૬ મું.

ભીડે ભામિની ભામણાં લઈ, માંખણ માંહી નચાવે રે;
અહ્લાદિકને નીગમ નીરંતરે, તેને સમીપે ન આવે રે. ભીડે.

આગળ આવ્યા નંદકુવરને, પાલવ ગ્રહીને નીહાલે રે; બીડે,
ક્રીડા કેલ કરે હરિ સાથે, જેમ જાણે તેમ મહાલે રે.
ગમતું ગોપી કરે ગોવિંદશું, મધુરું મધુરું ગાએ રે;
નરસૈંઆચા સ્વામી દેવમુનિ દુર્લભ, તે કરમલડો લઈ ખાએ રે. બીડે.

પદ ૭૭ મું.—રાગ કેદારે.

કામણુગારે કેમ વીસાડું, જાણું જે અલગી ન થાઉં રે;
આખો દહાડો કાંઈ કામ ન સૂઝે, વહાલા વીણુ વ્યાકુલ થાઉં રે. કામણુ..
મધુરી વેણું સુણીને શ્રવણે, ભાવતાં ભોજન પાઉં રે;
આવે તો આગલ લઈ મેલું, જીવણુ જોતી ન ધરાઉં રે. કામણુ..
સેજ રચી મહારા શામલીઆને, પ્રેમ ધરી પધરાવું રે;
નરસૈંયાચા સ્વામી આગલ ઉભી, મુખમાં ખીડી ધરાવું રે. કામણુ..

પદ ૭૮ મું.

રમજુમ નાદે નેપુર વાજે, અંજરના અમકાર રે;
તાલી તાલ મૃદંગ ધૂને નાચે, કટી કીંકણી રણકાર રે. રમજુમ..
એક વેણું મોહરે વાહે, કામિની કેલ કરંતાં રે;
શીરપર સોહે રાખડલી રે, અલકે ભમરી દેતાં રે. રમજુમ..
કાંતે કુંડલ મૂગટ મહા મણિ, સોભા કહી મન નાવે રે;
ભણે નરસૈંઓ આનંદ થયો અતિ, હરિ ભામિની ભાવે રે. રમજુમ..

પદ ૭૯ મું.—રાગ પ્રભાત.

જશોદા તારાં કાનુડાને, સાદ કરીને વાર રે; જશોદા..
આવડી ધ્રુમ મચાવે વ્રજમાં, નહીં કાંઈ પુછનાર રે.
શીંકુ તોડયું ગોરસ ઢોળ્યું, ઉઘાડીને ખાર રે; જશોદા..
માંખણુ ખાધું ઢોળી નાખ્યું, જન કીધું આ વાર રે.
ખાંખાં ખોળાં કરતો હીડે, ખિહે નહીં લગાર રે; જશોદા..
મહી મથવાની ગોળી દ્રોડી, આશાં કહિયે લાડ રે.
વારે વારે કહુંછું તમને, હવે ન રાખું ભાર રે; જશોદા..
નિત ઉડીને એમ ક્યમ સહિયે, વશી નગર મોઝાર રે.
મારો દાનજી ધરમાં હુતો, ક્યારે દીઠો ખડાર રે; જશોદા..
દહી દૂધનાં માટ ભરયાં છે, ખીજે ચાખે ન લગાર રે.

શાને કાજે મળીને આવી, ટોળી વળી દશખાર રે;
નરસંધ્યાનો સ્વામી સાચો, જૂઠી વ્રજની નાર રે. જશોદા.

પદ ૮૦ મું-રાગ ધોળ.

જમો તો જમાડું રે, જીવન મારા. ટેક.
વાલાજી મારા સોવણ થાળ ભરી લાવું;
કાંઈ મોતીડે વધાવું રે, જીવન મારા.
વાલાજી મારા, ખાળ જલેખી ને મેવા;
કાંઈ ધીરે ધીરે લેવા રે, જીવન મારા.
વાલાજી મારા, શીરે પુરી ને કંસાર;
કાંઈ ઊપર ઘીની ધાર રે, જીવન મારા.
વાલાજી મારા, જમના જળ ભરી લાવું;
કાંઈ આચમન લેવરાવું રે, જીવન મારા.
વાલાજી મારા, પાનની ખીડીઓ આપું;
માંહી લવિંગ સોપારી નાખું રે, જીવન મારા.
વાલાજી મારા, આવો તો આસન આપું;
વીંજણીએ ઢોળું વાયુ રે, જીવન મારા.
વાલાજી મારા, સુંદર સેજ સમાઈ;
કાંઈ રંગભેર રમાડું રે, જીવન મારા.
વાલાજી મારા, નરસંધ્યાઆસ્વામી રંગ કીધો;
કાંઈ ભોગ ધરીને લીધો રે, જીવન મારા.

પદ ૮૧ મું.

જમો જમો રે જુગદાધાર, જુગતે જમાડું;
શામળીઆ સરજનહાર, રંગભરી રમાડું.
પુરીઓ સુંદર સાર, કુર કપુરે વાસી;
સીરાવો સાકર દૂધ, હરીની હું દાસી.
મારે ધરે ધરી રહું હું, ઘી ભરી છે વાઢી;
હું હાડું રે મારો હાથ, જીવન જમાડી.
પીરસું પીરસું રે પોળીપાક, સુંવાળી સેવું છે;
માઈ મંદીર જુઓ મહારાજ, જેવાને જેવું છે.

બેસો બેસો રે મંદીર માંહે, છોગલીયાં છોડીને;
 શું કરશે દુરજન લોક, મુખડાં મોડીને.
 મારે નવ રે કોઈનું કામ, કામ તમારું છે;
 મારે તમ પ્રતાપે શ્યામ, સરવે સારું છે.
 પીયો પીયો રે પુર્ણાનંદ, જીવન જળ લોટા;
 મુખવાસે બીડી પાન, ગંગેરી મોટા.
 નરસૈયાના ઠાકોર હીક, મન મારું મોલું છે;
 શ્યામળીયો જાણુ મુજાણુ, સામું જોયું છે.

તુલસી.

જુનાગઢ તાબે કુંતિયાણાનો સારસ્વત બ્રાહ્મણ—સંવત ૧૬૧૪—
સને ૧૫૫૮ માં હૈયાતં હતો.

ધ્રુવાખ્યાન.

ચોપાઇ.

ગૌરીનંદન તુજને વર્ણવું, કીરતન કંઈ એક અભીનવું;
હરીગુણ ગાવાને ઇછે મન, જે ગાતાં નિરમળથાએ તન.
એક દંત લંબોદર રાયે, મુધમુધ દાતા સેવક ધાએ;
શોભિત મુંદ સીંદુર સાર, કવિતા જન કોઈ ન લહે પાર.
વિમ્લહરણુ નિર્વિમ્લ નાયક અપાર, વહાન મુપક મોદીક આહાર;
અદ્ભુત રૂપ લહે નવ પાર, આયુધ પ્રશી ને ભુજ ચાર.
હિર પેહેર્યા શોભે સણગાર, મુગટમણી અલકે આતકાર;
મુર તેતરીસ આગળ સમરે, સીધ કારજ સેવકનાં કરે.

પુર્વછંદો.

મુધ મુધ નાયક સેવીએ, ગુણવંત ગુણભંડાર;
તું તુડે સરવ પામીએ, અક્ષર કથા અપાર.

ચોપાઇ.

અંબુજમુતમુતા વરણવું, શીતલ મુંદર રૂપ અભીનવું;
તેહતણો ઉત્તમ શણગાર, લવસાગરના તારણહાર.
મુંદર વદન શરદનો ચંદ, કીધી આડ કે શશી વદન;
દીસે કંઈ અનોખમ હાર, કવિતા કહેતાં ન આવે પાર.

શોભે સુંદર શુદ્ધ શરીર, નારીકુંજર પેરણુ ચીર;
પાએ નેપુરતણો ઝણકાર, મુનીજન રૂપ ન પામે પાર.
અદ્ભુત રૂપ કળ્યું નવ જાએ, અગમ અગોચર તું સૌ માંએ;
વાહન હંસ કમલ સંજોગ, વામ પુસ્તક વિણારસ ભોગ.
એવું રૂપ હું સમરૂં માય, માતા અનાથને થાળે સાલ્ય;
ભવસાગર તુજ નામે તરૂં, સમરણુ સેવા તારી કરૂં.
શુક સનકાદિક સનતકુમાર, વિશ્વતણી તું જુગદાધાર;
ધ્રુની કથા કેરો ઉલ્લાસ, શુણો વીનતી વદે વેદવ્યાસ.
શુકદેવે જે કહી વાત, પરીક્ષતે સાંભળી સાક્ષાત.

પૂર્વછાંચો.

માતા રે માતા માતાં તું, સેવક સમરે સોય;
અક્ષર એહવા આપજો, જે ખોટ ન કાઢે કોય.
કવિતા તે કહેતા કહી ગયા, કહેતા તે કહેશે ભેદ;
અક્ષર એહવા આપજો, જે વાચ્યા અવિચલ વેદ.
અક્ષર-સારસ કંઈ નવ લહું, નવ લહું ભેદ વિચાર;
તું તુકે સરવ પામીએ, અધો તે આંખો સાર.
દ્રાપરે દૈત જેણે નીર્દળ્યા, તે પૃથ્વીનાં કીધાં કાળ;
પાંડવ હીમ પધારીયા, પરીક્ષતને પરડી રાજ.

ચોપાછ.

કરે કાળ અતિ લીલા વીલાસ, નહીં પાપ ને પુણ્ય પ્રકાશ;
ચોર દંડ નહીં અસત ગ્રંજ, સુખી ને રાયની ખ્યાત.
ધરમે ધર્મ નગરમાં ફેરે, વીંછ જાહુ અગની હોમ જ કરે;
હરીને ભજે સહુ નર ને નાર, પરીક્ષત રાજ કરે પ્રકાર.
પાપ બુદ્ધિ સૌ જન પરહરે, ધરમતણી સહુ મનશા ધરે;
માગ્યા મેહ મહીમો ઘણો, અતીથિ લક્ષ નહીં કોંએ મણા.
એવી રીધી હસ્તિનાપુરતણી, અશ્વમેધનો જુવે તૂરી;
એમ કરતાં કેટલા દીન થિયા, મૃગયા રમવાને રાજ ગિયા.
અખે વનમાં રમે રાએ, પશુધાતતણો ઉપાએ;
કંઠી સમાગમ વનમાં થયો, તજ મન દુરમન આવાયો.

આવ્યા ચાલીને રણમાં વીર, ધરૂં ધ્યાન એક તપશી ધીર;
ક્યો સાદ તપશી તે ન શુણ્યો, વાધ્યો ક્રોધ તે રાગને ધણો.
મનમાં કાંઈ ન આણ્યું પાપ, નયણે દીરો મુવો સાપ;
લઈ ધાસ્યો તપશીને ગણે, લખ્યા લેખ ટાળ્યા નવ ટળે.
ઘાલી સાપ રાગનજી ગયો, તાંહાં તે તપશી કેરો પુત્ર આવીઓ.
દીરો પિતાને કાટે કાલ, પગથી તે શીરે વાધી ઝાલ.
કાણુ અધરમી આવ્યો વન જેહ, પીતા મારાને દુખ હવો તેહ;
બાળી ભસ્મ કરૂં તત્કાળ, સ્વરગ મૃત્યુ ને હોએ પાતાલ.
બાલક મનમાં વાધી રીશ, ઘસે હાથ ને ધુણાવે શીશ;
બાલક મનમાં કીધું સહી, હવે દેઉં શાપ તે વેગે વહી.

પૂર્વછાંયો.

પીતા માહરો પરલવ્યો, જેણે ગણે ધાસ્યો કાળ;
સાતમે દીવસે તક્ષક કરડને, રીશ તે બોલ્યો બાળ.
શાપ દઈ ઉભો હવો, તાંહાં તાળી છુટી તાત;
પૃથવી જાણ્યું પતિને શાપિયો, અણધટતી કીધી વાત.

ચોપાઠ.

ઉદર ભરે એ પૃથવીતણાં, બહુ ભાગ એહશું છે ધણાં;
એહને શાપ ન દીજે બાળ, આપણે તપશીને શો કાળ.
તપ્યા કરવું ને ધરવું ધ્યાન, નહીં ક્રોધ ને બ્રહ્મગનાન;
એહેવી વાત મનમાં આદરો, ભવસાગર રૂડી પેરે તરો.
દીજે શાપ જેણે દુખ થાએ, તપતણું ફલ એ લઈ જાએ;
તે માટે વાંઝું આપ, રખે તું કેને દેતો શાપ.
વેગે હેતે કીજે જાણુ, પુણ્ય જોગ કરવાને પ્રાણુ;
નવ બ્રાહ્મણ એક નગરમાં ગયો, થયો શાપ રાગને કહ્યો.
સાત દિનમાં સાધન સાંધ, પછે કરડશે તક્ષક નાગ;
સુણ્યો શાપ પરીક્ષત વીર, કેહે જાઉં હવે ગંગા તીર.
તેડું મુનીવર તપસી જેહ, જાણું અતુક ન પામે તેહ;
એવો તે મનમાં કરી વીચાર, વેગે તે ગયા ગંગાપાર.
અનેક ઋષી સાથે બહુ પળ્યા, દેશ દેશના રાગ મળ્યા;
નગરતણો જે અરધો વાસ, આવી બેઠો છે રાગ પાસ.

પ્રેમે કરી ગંગાનું સ્નાન, પરીક્ષિતે પરક્યાં અતિ બહુ દાન;
 આત્મસાધન ભાવે કરી, હરીભક્તી મનમાં આદરી.
 રાજ્ય કરમતણે અનુસાર, શુકલ આલ્યા તેણી વાર;
 રાય પરીક્ષિતે કર્યો પ્રણામ, હું કૃતારથ કીધો શામ.
 પુછે ઋષી રાજાને એ શું, ટાણે આલ્યા તે કારણ કશું;
 કરી વાત નીપતી જેહ, શુકલને સંભળાવી તેહ.
 હવે તે વીધ કરે કીરતાર, ભવસાગર હું પામું પાર;
 ગુણુ ગોવિંદ સાંભળવાને મન, જેણે તે નીરમલ થાએ તન.
 ઋષીજીએ મનમાં દયા ધરી, ધ્રુવ ભગવત કથા હેતે આદરી;
 કથાસંબંધ જવ આલ્યો એહ, હરીભક્ત ફલ પામ્યો જેહ.
 ધરી ધ્યાન મન શ્રીગોપાલ, સ્મરણુ સુખ જે પામ્યો બાલ;
 કાલ દેટલાએક રાજ કરી, પંછે પોતે આલ્યા હરી.
 મેઝ શીર લઈ થાપ્યો જાણુ, અવીચલ પદ આપ્યું નીરવાણુ;
 પાંચ વરસનો બાલક જેહ, તપ કરીને ફલ પામ્યો તેહ.
 સ્વયં દેહે નર ને નાર, ધ્રુવ તે વસે સ્વરગ મોગર;
 કથા સંબંધ જવ એહેવો કલો, રાજા તે મનમાં વીસ્મે થયો.
 તપમહિમા સાંભલી એણે, પાંચ વરસના બાલક તણે;
 નરપતી મનમાં નીરમે અશું, પુછે એનું કારણ કશું.
 પરીક્ષિત પુછે શુકલ સુણો, મહત મહીમા છે તમતણો;
 તે કારણ મુને કાહોને દેવ, કેમ પામ્યા જે પુરણુ દેવ.
 પાંચ વરસનો બાલક જેહ, તપ કરીને પદ પામ્યો તેહ;
 તપ કહેણુ આદરીયું અતિસાર, કેમ વશ કીધા દેવ મોરાર.
 કાણુ કારણુ એ વનમાં ગયો, દુભલ્યો કાણુ વેરાગી થયો;
 કેમ જાણી એણે વનની વાટ, નહીં બુદ્ધિ ને અવસ્થા ધાટ.
 મહા વનમાં ખીનો તે બાલ, ઘણો વિપરીત હોએ વીકાલ;
 નહીં તેની અવસ્થા ગરમ, એશું જાણુ વૈષ્ણવનો ધરમ.
 એ એકલો કુણી પેરે ગયો, મહા મંત્ર કાણુ ઉપદેશીયો;
 કેમ દર્શન આપ્યું પરીબ્રહ્મ, શું તે સુકીત એહેનું કરમ.
 શું તપ સાંધ્યું એણે સાર, શું અશ્વમેધ કીધો શતવાર;
 અનાથ પ્રેત સંસ્કારજ કર્યો, કાણુ ધરમ અધીક આદર્યો.

શું સતકન્યા પરણાવી ધરમ, અગ્નીહોત્રનાં પાળ્યાં કરમ;
 માતપીતાની સેવામાં રહ્યો, દેતાં ધેન સુર પ્રત્યે ગયો.
 શું ઝાઝાં દીધાં તલદાન, શું ધરા અંબ શંતોખ્યા માન;
 સરોવર કુપ બહુ વાવજ કરી, કે દુર્ભીક્ષામાં અંન વાવરી.
 કોણ ઉપાય કીધો એ બાલ, દરશન પામ્યો શ્રીગોપાલ;
 શુકળ કહો ક્યાનો ભેદ, તમારી વાચા અવીચલ વેદ.
 શુકળ કહે સુણ પાંડુકુમાર, ધન્ય ધન્ય રાજ તુજ અવતાર;
 એ ક્યાનો સાંભલતાં ધરમ, કોયે ન જાણે એનો મરમ.
 ભીખ્યાવંતી નગરી અવિધામ, ભગત રાજ ને વૈષ્ણવધામ;
 તેહતણી કથા કહું સાર, જેહને કુલ ધ્રુવનો અવતાર.
 ઉત્તાનપાદ રાજ અતી કરે, ધરમ મારગે સરવે સાંચરે;
 અખંડ વ્રત એકાદશી કરે, તુલસીની માલા કંઠે ધરે.
 બાર લાખ ચોરાશી ગામ, જમકીંકર ન પામે ઠામ;
 ઉત્તાનપાદની દુહાધ કરે, જમકીંકર આડો નવ નીસરે.
 એણીપેરે રાજ કરે રાજન, હવે કહું નગરીનું ધન;
 એક લાખ ચોસઠ હજાર, કોટી ધજ ઉત્તમ વખાર.
 ચૌટાંચોવીસ ને ચોકળ સોલ, વૈષ્ણવકીરતન કરે ઝકઝોળ;
 રતનજડીત તોરણ ઝલકાર, નગર સરવમાં દીસે પ્રકાર.
 કાય દેશ બહુ ન્તેધે સજાએ, પાંચ કોટ ને ફરતી ખાએ;
 નગરે નદી વેહે સરસ્વતી, જેણે દરશને પાતીક ન રહે રતી.
 હવે કહું કટકે અંધ જેહ, શ્રવણે રાજ મુણજે તેહ;
 હય હેમર અતી પાળા પલે, કેટલા એસી મુખપાલે ફરે.
 આઠ હજાર હેમર અતિસાર, ચોવીશ લાખ ચડે અસ્વાર;
 પાયદલ રથ દલ સાર સારથી, મોટા નાયક લક્ષ મહારથી.
 રાજ રાજ એણી પેરે કરે, વાહન શબ્દ સ્વરગે સંચરે;
 છર્જમંડીતણી માંડણી, અતી પુરની શોભા ધણી.
 તે રતનજડિત ગોખ પ્રકાશ, દીપક વણ અહરનીશ ઉગ્ગશ;
 દીડોળા ખાટે કડાં કસકસે, અષ્ટમાસિદ્ધિ ત્યાં વાસો વસે.
 નર નારી મને ધરી ધીર, નીશ દીન સમરે વીકલ વીર;
 પતીવ્રતા નારી આદરે, સ્વામીની બહુ સેવા કરે.

ઘેર ઘેર ક્યારા તુલસીતણા, પુજે અભ્યાગત નહીં કોય મણા;
 દુષ્ટ વિધને ચઢે રાજન, ક્રીડા કરે ને નાટ્યારંભ.
 કુકુ નહીં નગર પરવેશ, ભગત રીત છે રાયને દેશ;
 રીધરાજ એણી પેરે કરે, ભવસાગર આઘી પેરે તરે.
 એ રાજ ઘેર તારણી એય, અતી રૂપ ને રંભા છેય;
 મસ્તક વેણી ભુવંગ રાખડી, નયણાં બાણે અનંગ કરમડી.
 કીર નાશીકા શુભ કપોલ, અધર પ્રવાલી દેશે ઘોલ;
 અંગે કસ્તૂરી પ્રેમલ સાર, રામા રૂપ ન લહે પાર.
 મુખ શોભે છે ચંદ્રાકાર, વીકશીત કમલ ને અલીઆકાર;
 આપે કંઠે હેમના હાર, સુંદર કમુદી દેશે બહુ સાર.
 ઊરતા ફલ જેમ આશરી, કટી લંક બાણે કેશરી;
 ઊર ઉપર આપતા ત્રીખંડ, બાણીયે વીણીયે રચ્યું ત્રીખંડ.
 બાહે ખેરખા કંકણ સાર, અતી કીરણુ ન પામે પાર;
 કર પોંચી મુદ્રા રાખડી, તે શોભા દીશે અભીનવી.
 કટીમેખલા નેપુર ઝણકાર, વીછુઆ વાળે બહુ તે સાર;
 મુલગ ચાલ ગતી હંસતણી, વસ્ત્રે પેહરવાની શોભા ઘણી.
 વરસ અષ્ટાદશ રૂપનીવેશા, નહીં જરા નારી પરવેશા;
 અહોનીશ રાયશું ક્રીડા કરે, એણીપેરે રાત દિવસ વિસ્તરે.
 ઘણું માન તે પ્રભાવતી, બીજી નેત્રવતી મહાસતી;
 એમ કરતાં કેટલા દિન થયા, બેહુ નારીને ગરભજ રહ્યા.
 ગરભસ્થાનનું આવ્યું તે કાળ, વસીજીને તેડાવ્યા મહારાજ;
 સજન કુકુબનાં ગળ્યાં મોહો થયાં, અમ ઘેર સ્વામી તમ આવિયા.
 સજન કુકુબ મલીને સાર, ગુરૂ ગોત્રજને કીધો બુહાર;
 વસિજી ખોડ્યા તવ મુખથકી, સાંભળ નેત્રવતી મહાસતી.
 તમ ઉદરે હશે ગરભ જેહ, અવીચલ પદ પામશે તેહ;
 નેત્રવતી મન લંબળ પામી, તમારૂં વચન સત હજ્જે સ્વામી.
 દઢ આશીશ ને ઋષીજી વળ્યા, વળાવાને રાય પાલા પડ્યા;
 એમ કરતાં કેટલા દિન થયા, જનમ સમે જ્નેશી આવિયા.
 ખગોલ ભુગોલ સુર્ય સિદ્ધાંત, ખગ લક્ષણ ને તારાપાંત;
 એવા તેડાવ્યા જ્નેશી જાણું, ત્યાં મધરાતનું થયું પ્રમાણું.

અલ્પતુલ ને શ્રેષ્ઠ સિદ્ધાંત, ચતુર લક્ષ જ્ઞેતીપતું બાણે પ્રમાણુ;
એવા તે જ્ઞેશી બેઠા બાણુ, ત્યાં મધરાતનું થયું પ્રમાણુ.
નેત્રવતીને પ્રસવ થયો; ભાણુ શબ્દ નારી તથા કલ્પો;
સાધ્યા અહ જ્ઞેશીએ સાર, રેણી તે વીતી પહોરજ ચાર.

(બાણે) ખટ ઘડી રેણી પાછલ રહી, ત્યાં પ્રભાવતીએ પુત્ર પ્રસવ્યો સહી.

જ્ઞેશી મનમાં વિચારે વાત, ત્યાં પુત્ર જનમ્યો પરભાત;
ગુણીજન મંગલ ગાએ બહુ, ઘેર ઘેર ઓઝવ માંડે સહુ.
૫૬ સાધુ રાજ તવ કરે, માંગણુ જનનાં દલીદર હરે.
અનેક ભાવટ ભાંગી ભાટ, માંગણુ ભાટ મળ્યા બહુ ભત;
હય હેમર પીતાંબર પટકુલ, માંડો સજન ને કુંકુમ રોલ.
ઘેર ઘેર ઉપર દુધે ધુવે, આકાશથી અમર સહુ બુવે;
વાઘે બાલક મનમાં આનંદ, ક્રીપા ક્રીધી પરમાનંદ.
વાજંત્ર વાગે બહુ પેર, ધજા પતાકા માંડે ઘેર ઘેર;
તરીયાં તોરણ બાંધ્યાં સાર, શણગારી બહુ પેરે બજાર.
તેડી લાવ્યા જ્ઞેશી બાણુ, જનમ પત્રિકા કરે વખાણુ;
માધવ માસ અહ શુદ્ધ ચાર; તીથી એકાદશી ને સોમવાર.
કન્યાલગન વહે રાજન, મીન રાશી ગત કરમે ચંદ્ર;
જનમ નામ જન્મોતરી ખરી, લખ્યું વીધાતાનું નટજે કદી.
તિથિ વાર એ એકજતણાં, પણ લગને ફેરવડાશે ધણાં;
ધન લગન વેહે અતિ માન, એકનું ધ્રુવ ખીજું ઉત્તમ નામ.
ધ્રુવ ઉત્તમ એ નામજ ધરી, ભણી મંત્ર પ્રતિષ્ઠા કરી;
જ્ઞેશીને તવ દીધાં દાન, શત અશ્વ ને સુવર્ણ વિમાન.
માણુક મોતી હીરા સાર, કુળ દેવિને કીધો જુહાર;
ધણું સુખ ભોગવો રાજેંદ્ર, કુંવર વાઘે જેમ શુક્રવપક્ષ ચંદ્ર.
હુંકારે રાયનું મન હરે, સ્તનપાન અન્યનું ન કરે;
આઠ માસના બોલ્યા બાલ, વિકસિત કમલ તે સુંદર સાર.
સોનું ને સુગંધી સાર, તેમ હરીભગત ને રાજકુમાર;
હંસે ને મુક સેરા છાટે જેહ, આઘક શોભે બાલની દેહ.
પ્રભાવતીનો ઉત્તમ તંન, તે ઉપર ધણું રાયનું મન;
અતિ માન તે પ્રભાવતી, રાયને વચને રેહે તે સતી.

આદર ભાવ ઉત્તમપર ધણું, નામ ન લાગે ધ્રુવજીતણું;
 આલકને નવ બોલાવે કાગે, નેત્રવતી મન દોહેલાં હોએ.
 નીર છુટે છે નયણે થકી, કાગેને દુખ કહેવાતું નથી;
 એમ કરતાં કેટલા દિન ગયા, ડુંવર જાણવા જેવડા થયા.
 એક રાત મધરાતને સમે, કરે વાત માતાને ગમે;
 હે માતા એક સાચું વહે, શું દુખ છે તારે હૃદે.
 વણુ નીર જેમ વેલ કરમાએ, તેવું મુખ તારૂં દીસે માએ;
 જનુની કારણ કાહેને એહ, કશુંરે દુખ છે તાહારે દેહ.
 લઘુ વેશ અમે છાંડીઓ, કાં હરખ હઠઆમાંથી ગયો;
 તે કારણ માતા કાહેને કથી, શો અપરાધ આ દેહજ થકી.
 માતપિતાનાં મુખ કારણે, હું અવતરે શાનું દુખ તમને;
 તે વિસ્તારીને કહો મુને માન, મને સાંભળવાની ઇચ્છા તે વાત.
 પ્રભાવતીનું મુખ જ્ય હશે, તે મરમ સમજવો માહારે વિખે;
 એ કારણ કહો માહારી માત, અમે છોડે નવ જાણું વાત.
 નેત્રવતી કહે સાંભળ તંન, તું આલક નવ જાણે કેનું મંન;
 શ્રી ગોવિંદ જન મોટા કરે, અંતર દુખ સહુ માઈ હરે.
 ખીજ વાત કરી આલખંપાલ, બહુપેરે સમજવ્યો આલ;
 એમ કરતાં થયો પ્રાતઃકાલ, રમત માંડી નિરગમવા કાલ.
 પાંચ વરસનાં બાળક બે, રમત રમવાને હોરો છે;
 રમત મિસેરમે બેહુજણા, લક્ષણ બતરીશ નહીં કાઢએ મણા.
 ઉત્તમતણી દાસી જેહ, ધ્રુવતણે હાંકલે છે તેહ;
 ડુંવર મનમાં વીમાસે અશું, આ દાસી બોલે તે કારણ કશું.
 એમ કરતાં કેટલા દિન થયા, બે બાંધવ સલામાં ગયા;
 બંને દૃષ્ટ નીરખતાં રાજન, ઉત્તમને તવ કીધી સાન.
 બેઠો લઈ ઉત્તમ ગોછંગ, રાજને મન વરત્યો રંગ;
 ધ્રુવ તો મનમાં ઝાંખો થયો, પણ હેઠો બેસ કાણે નવ કહ્યો.
 ધ્રુવ સામું રાજ નવ જીવે, ધીરો આલક પ્રસિદ્ધ નવ રૂવે;
 ભુપતી ભાવ મનમાં નવ ધરે, આલકને આદર નવ કરે.
 ડુંવર સામું સહુ જોઈ રહ્યું, પણ બેશ હેઠો કાણે નવ કહ્યું;
 સલા આદર નવ દેખે આલ, હૃદે સમરે શ્રીગોપાલ.

બાલક વળતું વિમાશે મંન, હવે હું જાઉં હરીને શરણુ;
 ધ્રુવતણે મન વસિયો કાલ, વળ્યો પાછો આંશુ અશવાલ.
 તણ સભા પાછા સંચર્યા, નયણે મેઘ આપાડી તણા;
 રાખે રૂદન હૃદયે ન માએ, પરદે પાગ આંધો નવ થાએ.
 ઉદે અરક જશે પરભાત, દીઠું મુખ અપરમા માત;
 પ્રભાવતી વચન ઓચરે, ધ્રુવ દુઃખ તે શાને કરે.
 તારે દાસી હતી રાણીની પાસ, તે બોલી વચનપ્રકાશ;
 ઉત્તમ રાય ઓછંગે ગીયો, ધ્રુવ દુખી તે કારણે થિયો.
 પ્રભાવતી મન લાગે દુખ, કંઠણ વચન તવ બોલી મુખ.
 સાંભલ ઓછી નારના તંન, વિકલ કાં થયું તારું મંન.
 દુરભાગી બિદરે અવતર્યો, તો દુખ એવડું શાને કરે;
 ઉછંગતાણું જો વાંછે સૂખ, તો તણ દેહ અવતર માહરી કૂખ.
 પુણ્યહીન તુજ માતાતાણું, તો ઉછંગ મુખ કેમ પામીશ ધણું;
 બિદરે અવતરે મારી તું, તો ઉછંગતાણું મુખ આપીશ હું.
 તારી માતાને પુણ્ય નહીં લાગ, તેમાંથી તું લેવા કરે લાગ;
 તે સાડ અરથ નવ સરે, ફેગટ બીજો ફેરા ફરે.
 હું કહું કુંવર તેમ કરે, મહા વનમાં જઈ તપ આદરે;
 ભજજે ભુધરને અહોનીશ, બિદરે માગજે મારે આવીશ.
 વચન મુણી વીમાશે બાલ, પગથી મુસ્તક લાગી જવાલ;
 મનનો ક્રોધ માલીએ ચડ્યો, અપર માને પગે જઈ પડ્યો.
 મુણો માતા વિનતી કરૂં, દીઓ આશીશ હું વન સાંચરૂં;
 માગી શીખ તે ધ્રુવ ચાલિયો, નીજ માતાને મંદિર આવિયો.
 દીઠું વદન માતાએ સુતતાણું, અંતરમાં દુખ લાગ્યું છે ધણું;
 ધ્રુવને તવ પુછે છે માત, કોણે દુભાવ્યો કેહેને વાત.
 બાળક રૂદન કરે અતિ ધણું, હેત નવ દીઠું પિતાતાણું;
 માતા સાંભળ એહ વિચાર, અમે ગીયા સભા મોબર.
 હતા બન્ને તે બાંધવ સંગ, પિતાએ લીધો ઉત્તમ ઓછંગ;
 રાય મીટ ઉત્તમ પર કરી, જહાં બોલું તહાં જુવે ફરી.
 પિતાજીને અભાવજ થીયો, બેરો નહીં હું ઉભો રહ્યો;
 માણસ બેસ કોએ નવ વદે, અતી દુઃખ થયું મહારે હદે.

તે કારણ મનમાં અતિ દુઃખ થયું, દુઃખથી નેત્રે રૂદન આવ્યું;
તેમાં ઝોછું કાંઈક રહ્યું, પ્રભાવતીએ વચને કહ્યું.

પૂર્વછાયા.

હું સલા માંહે રે પરવર્યો, અને પિતાએ ન દીધાં માન;
માનલંગ થઈ નીસર્યો, જેમ દેશ રહીત રાજન.
ભોંટો થઈને શું કરું, માત ન પામે માન;
આ જીવ્યાપેં મુવું ભલું, ધૂળ ખાવી નહીં ધાન.
અમે તે બંને બાંધવા, રમતા તે હેતે માત;
ઉત્તમ ઝોછંગે બેસાડીયો, ને મને પરહરીયો તાન.

ચોપાઈ.

મહા પાતીક કાંઈ મેં કર્યો, ભરી સલામાં મને પરહર્યો;
સરોવરતણી મેં ભાંજી પાલ, તો દુખ પામ્યો આણે કાલ.
સતી સંચરતી અગનીની ઝાળ, તે શિર બોલ્યો હું કંઈ આલ;
તે પાતીક મુજ લાગ્યું એહ, તો દુખ પામ્યો આણે દેહ.

પૂર્વછાયા.

ગાવો પીયાવે કે ગોદરે, ધવરાવે જીહાં વાછ;
સાદ કરીને વારીયો, તે પાતીક લાગ્યું સાચ.

ચોપાઈ.

અંધીક આચરું અધરમ, હાડવીકય કીધાં કરમ;
બેટો આસને ભોજને સાર, ઉકાડ્યો બ્રાહ્મણ કરી તીરસ્કાર.
દુરબલ કેને જાણી કરી, ન દીધું માન આદર કરી;
તે પાતીકનો નહીં કાંઈ છેહ, જાણું પાતીક લાગ્યું તેહ.
પર ખેત્રે જે પેડી ગાય, વણુ સ્વારથે વાળી જાય;
એહેવાં પાપ જે મુજથિ થીયાં, તે આણે કાલે આવિયાં.
અન્યા થાયે રાજદુવાર, રવીરથ બેસે તેણી વાર;
ખોટી શાખ પીયારે જઈ પુરી, તે પાતીક મુજ લાગ્યું ફરી.
તીલ કાલાં પીયારા ચોર, વાઘે ભોગ કુડા પગ ભર;
થાપણુ રાખી પરાઈ પાસ, કીધી ઘાત કરી વીશ્વાસ.
એહેવાં પાપ જે મુજથી થયાં, તો તે આણે કાલે આવીયાં;
ધ્રુવ કહે માતા સાંભળે, કીધાં પાપ કોએ નવ ટળે.

બાલક વળતું વિમાશે મન, હવે હું જાઉં હરીને શરણ;
 ધ્રુવતણે મન વસિયો કાલ, વળ્યો પાછો આંશુ અશવાલ.
 તણ સલા પાછા સંચર્યા, નયણે મેઘ આપાડી તણા;
 રાખે રૂદન હૃદયે ન માએ, પરે પાગ આવો નવ થાએ.
 ઉદે અરક જશે પરભાત, દીઠું મુખ અપરમા માત;
 પ્રભાવતી વચન ઓચરે, ધ્રુવ દુઃખ તે શાને કરે.
 તારે દાસી હતી રાણીની પાસ, તે બોલી વચનપ્રકાશ;
 ઉત્તમ રાય ઓછંગે ગીયો, ધ્રુવ દુખી તે કારણે થિયો.
 પ્રભાવતી મન લાગે દુખ, કંઠણ વચન તવ બોલી મુખ.
 સાંભલ ઓછી નારના તન, વિકલ કાં થયું તાં મન.
 દુરભાગી બિદરે અવતર્યો, તો દુખ એવડું શાને કરે;
 ઉછંગતણું જો વાંછે સૂખ, તો તણ દેહ અવતર માહરી કૂખ.
 પુણ્યહીન તુજ માતાતણું, તો ઉછંગ મુખ કેમ પામીશ ધણું;
 ઉદરે અવતરે મારી તું, તો ઉછંગતણું મુખ આપીશ હું.
 તારી માતાને પુણ્ય નહીં લાગ, તેમાંથી તું લેવા કરે લાગ;
 તે સાં અરથ નવ સરે, ફેગટ બીજો ફેરો ફરે.
 હું કહું કુંવર તેમ કરો, મહા વનમાં જઈ તપ આદરો;
 ભજજો ભુધરને અહોનીશ, ઉદરે માગજો મારે આવીશ.
 વચન સુણી વીમાશે બાલ, પગથી મુસ્તક લાગી જવાલ;
 મનનો ક્રોધ માલીએ ચડ્યો, અપર માને પગે જઈ પડ્યો.
 સુણો માતા વિનતી કંઠે, દીઓ આશીશ હું વન સાંચકં;
 માગી શીખ ને ધ્રુવ ચાલિયો, નીજ માતાને મંદિર આવિયો.
 દીઠું વદન માતાએ મુતતણું, અંતરમાં દુખ લાગ્યું છે ધણું;
 ધ્રુવને તવ પુછે છે માત, કાણે દુભાવ્યો કેહેને વાત.
 બાળક રૂદન કરે અતિ ધણું, હેત નવ દીઠું પિતાતણું;
 માતા સાંભળ એહ વિચાર, અમે ગીયા સલા મોનર.
 હતા ખન્ને તે બાંધવ સંગ, પિતાએ લીધો ઉત્તમ ઓછંગ;
 રાય મીટ ઉત્તમ પર કરી, જહાં બોલું તહાં બુવે ફરી.
 પિતાતણે અભાવજ થયો, બેટો નહીં હું ઉભો રહ્યો;
 માણસ એસ કાએ નવ વદે, અતી દુઃખ થયું મહારે હદે.

તે કારણ મનમાં અતિ દુઃખ થયું, દુઃખથી નેત્રે રૂદન આવ્યું;
તેમાં ઝોછું કાંઈક રહ્યું, પ્રભાવતીએ વચને કહ્યું.

પૂર્વછાયા.

હું સલા માંહે રે પરવર્યો, અને પિતાએ ન દીધાં માન;
માનભંગ થઈ નીસર્યો, જેમ દેશ રહીત રાજન.
ભોંટો થઈને શું કરું, માત ન પામે માન;
આ જીવ્યાપે મુવું ભલું, ધૂળ ખાવી નહીં ધાન.
અમે તે બંને બાંધવા, રમતા તે હેતે માત;
ઉત્તમ ઝોછંગે બેસાડીયો, ને મને પરહરીયો તાત.

ચોપાદ.

મહા પાતીક કોઈ મેં કર્યો, ભરી સલામાં મને પરહર્યો;
સરોવરતણી મેં ભાંજી પાલ, તો દુખ પામ્યો આણે કાલ.
સતી સંચરતી અગનીની ઝાળ, તે શિર બોલ્યો હું કંઈ આલ;
તે પાતીક મુજ લાગું એહ, તો દુખ પામ્યો આણે દેહ.

પૂર્વછાયા.

ગાવો પીયાવે કે ગોદરે, ધવરાવે જીહાં વાછ;
સાદ કરીને વારીયો, તે પાતીક લાગ્યું સાચ.

ચોપાદ.

અધીક આચરું અધરમ, હાડવીકૃત કીધાં કરમ;
બેટા આસને ભોજને સાર, ઉકાડ્યો બ્રાહ્મણ કરી તીરસ્કાર.
દુરબલ કેને જાણી કરી, ન દીધું માન આદર કરી;
તે પાતીકનો નહીં કાંઈ છેહ, જાણું પાતીક લાગ્યું તેહ.
પર ખેત્રે જે પેઠી ગાય, વણ સ્વારથે વાળી જાય;
એહેવાં પાપ જો મુજથિ થીયાં, તે આણે કાલે આવિયાં.
અન્યા થાયે રાજદુવાર, રવીરથ બેસે તેણી વાર;
ખોટી શાખ પીયારે જઈ પુરી, તે પાતીક મુજ લાગ્યું ફરી.
તીલ કાલાં પીયારા ચોર, વાઘે ભોગ દુડા પગ ભર;
થાપણ રાખી પરાધ પાસ, કીધી ઘાત કરી વીશ્વાશ.
એહેવાં પાપ જો મુજથી થયાં, તો તે આણે કાલે આવીયાં;
ધ્રુવ કહે માતા સાંભળે, કીધાં પાપ કોએ નવ ટળે.

કીધાં પાપ ભોગવશે સોય, લખ્યું વિધાતા વ્યર્થ ન હોય;
 નથી સગું કો આ સંસાર, લેણે દેણે લે અવતાર.
 માત પિતા સુત દાર સંબંધ, એ રાખે માયાનો બંધ;
 અગાધ જલ છે આ સંસાર, હરિ નામે તે પામે પાર.
 શીખ દીઓ માતા હવે હસી, એહ વાત મારે મન વસી;
 ખોટી આશા શી આ જન્મલ, હવે હું સમરૂં શ્રીગોપાલ.
 તપ સાધું મહા વન સંચરી, દર્શન પામું શ્રીનરહરી;
 માતા વચન એવાં સાંભળી, મુરછાંગત થઇ ધરણી ઢલી.
 પામી અચાનક મૃત્યુ કાલ, બાંધે અહીં બોલાવે બાલ;
 માતા હું નથી વન સંચર્યો, તો દુઃખ એવડું શાને કરો.
 અમૃત વચન ધ્રુવ બોલે અશાં, માતા પ્રાણુ તવ હૃદયે વસ્યાં;
 બેઠી થઇ ઉઘાડ્યાં નેત્ર, કોમલ વદને નીરખ્યો પુત્ર.
 માતા વચન બોલી એમ, બાપુ તું વન જાઇશ કેમ;
 ઘેર બેઠાં તું કરજે રાજ, સભામાં તારે શું છે કાજ.
 જવ અંબાજી મોટો કરે, રાજભાર શિર ઉપર ધરે;
 કરતા તપ જોગેશ્વર હશે, રાત દિવસ જે વનમાં વસે.
 રાજકુંવર તું મહારા તન, કશી વાત વીચારીશ ન મન;
 વનમાં હોય વનચર વિકાલ, ઉપદ્રવ તુજને કરશે બાળ.
 વિકટ પંથ ને વન અતિ દૂર, કોઇ પ્રકાર ન સુઝે સૂર;
 અનેક પંખી કરે પોકાર, મનુષ માત્ર નહીં વનમોજર.
 વૈતરપાલ અંશુમી મુખ જેહ, તેહતણો નવ લાઘે છેહ;
 વીંધરીત તિહાં વસે જમદૂત, વિવિધ પેરનાં ત્યાં હોય ભૂત.
 સીંહ ચીતરા વીંછુ વીકાળ, રોઝ સાખર ને ભેસુ શિયાલ;
 નાહર શશા જંગલ મોજર, વાનર શેન ન લાઘે પાર.
 મોટા ભુજંગ મણિધર જેહ, નવ કુલના અધિકારી તેહ;
 વસે વીર એ ત્યાં અતિ ધણા, પુરણ વીર નહીં કોએ મણા.
 સદાશીવને પ્રિય છે જેહ, જેને અલગા ન મુકે તેહ;
 વસે વન મણિધર ધણાં, પુરણ વીખ નહીં કાંઈએ મણા.

પૂર્વછાયો.

તૃપા તે તુજને લાગશે, સાંભળ માહરા વીર;
 એકલડા વનમાં જશે, નહીં હોય પાસે નીર.
 પુત્ર ધરણુપર પોહવું, નથિ રે તિહાં પલંગ;
 ચરણુ તારાં કાણુ ચાંપશે, નથી સેવક પણ સંગ.
 ઘોરડી, બાવળ, ગોખરૂં, કહણુ કાંકરા ધરણુ;
 પંથ પાળા કેમ ચાલશે, કામળ તારાં ચરણુ.
 ઘોરડી અતી વીકટ છે, ચાલી શકે નહીં સાર;
 બાવળતણા કાંટા ધણા, તેહતણા નહીં પાર.
 ગિરિ જંગલ બહુ ફુંગરા, માંહે વાનરના ઠાક;
 પંથ આગળથી નથી દીકો, કેમ તું જાણીશ વાટ.
 સાદ કંઈ હું કેહને, પુત્ર પુત્ર કહી નામ;
 સન્નનડા ચાલ્યા પછી, ઉન્નડ દીસે ગામ.
 દેવો સધળા પૂજને, પામી છું હું તુજ;
 રાંક કેં રતનકું, એમ ગણું છું હુંજ.
 દેવજ દુરબલ ધાતકી, મેં જાણ્યો છે તેહ;
 શું પેહેલું સુખ આપિયું, હવે કાં દીએ છેહ.
 પુત્ર મેં ન પરણાવિયો, કાય ન કીધાં કામ;
 ભૂતલ ભુલાં આવિયાં, હમડે ન પોતી હામ.
 અંધા કેરી લાકડી, હું દુબલીનું ધન;
 હું વીદેશજ એકલી, કહણુ કરો છો મન.
 પુત્ર પાંચ હોએ જેહને, તેને સુખ ને સહાય;
 એકજ હોએ દુબલીને, તેનું દુખ નવ જાય.
 નેત્રવતી એમ આવરે, સાંભળે તેહ બાલ;
 વશિષ્ઠે વચન કહ્યાં હુતાં, સાંભરિયાં તતકાલ.
 વચન હૃદમાં રાખિયું, ધારી મનમાં ભેદ;
 વશિષ્ઠ વાણી સાચી જાણી, વાચા અવિચળ વેદ.
 વચન એજ નિશ્ચય કર્યું, હૃદય નિવાર્યું માએ;
 પુત્રને બોલાવીયો, ચાંચો હમડામાંહે.

ધ્રુવ તે વળતો બોલિયો, મુખે એવી વાણ;
માતા મુજને શીખ દો, નહીં તો તજવાં પ્રાણ.
બાલક કેરો ભાવ જાણી, શીખ દીએ છે માય;
પુત્ર તમે રોહો ત્યાં લગે, ખટ રસ ભોજન થાય.

ચોપાઠ.

કરે વ્રાત સંશય ટાળિયાં, ખટ રસ ભોજન તતપર થિયાં;
હેમ થાવ લઈ આગલ ધરી, પીરસે માતા પ્રેમે કરી.
છાપન ભોગ આરોગ્યા બહુ, દાસી રાજવલાની સહુ;
વળતો ધ્રુવ એણીપેરે વદે, એ વ્રાત તમો રાખજો હૃદે.
કાચને નહીં કરશે જાણુ, રખે રાજ રાખે મુજ પ્રાણુ;
કુંવરે વાર્યાં એણી પેરે કરી, પસ્તાનાની વેળા થઈ ખરી.
માતાતણે ધ્રુવ લાગે પાય, વળતી આશિશ દીએ છે માય;
પંચ ઋષિ પણ તુજ રાખશે, દુઃખ તારું હરશે દિન નિશે.

પૂર્વછાંયો.

એકેકી દિશા જોટલી, જોગણી વસે જોહ;
બાલક જાણી રાખજો, દયા કરીને તેહ.
મધુકેટલ જોણે મારિયા, પામ્યા દશ અવતાર;
જય વિજય જોણે ઉદ્ધારિયા, કરશે તાહારી સાર.

ચોપાઠ.

ધરા ઉપર જોટલા છે દેવ, રક્ષા તારી કરશે તેહ;
સિદ્ધ સાધક ને ખેતરપાળ, રક્ષા કરશે તાહારી બાળ.
વનઔપધીના જે રખેવાળ, રક્ષા તાહારી કરશે બાળ;
મુજ અનાથને દયા કરી, રાખે તુજને હૃદયાશું ધરી.
માતા પાસે વ્રાત નિશ્ચયે કરી, ચાલ્યો બાલક વનમાં ફરી;
જેવો નગરી આવેરો ગયો, ત્યાં વામ ભાગે બર બોલિયો.
વચ્ચ સહિત ગાયજ મળી, નંદી પાસે દરશણ પરમલી;
કર અખ્યાણું લઈ આવે નાર, વેદતણો શુણ્યો ઝમકાર.
મેહેલી નગર ને આવો પળ્યો, ત્યાં મદ મૃગ તે સામો મળ્યો;
મન દહ કરીને ચાલ્યો બાલ, જપતો મુખે શ્રીગોપાલ.

એ શુકનનું કારણ જોહ, મનવાંછિત ફલ પામે તેહ;
 જોજન એકજ પંથે ગયો, થઈ રેણી ને વાશે રહ્યો.
 વિતિ રેણી ને થયું પ્રભાત, હરીગુણ સુણે રાખી વાત;
 ચાલીને આવ્યો નદી તીર, દંતધાવન તવ કીધું વીર.
 ચાલ્યો બાલક પંથે પરવરી, હવે કથા નગરમાં સાંચરી;
 જણ જણ મુખે વાતજ થઈ, ધ્રુવ તે વનમાં ચાલ્યો સહી.
 કરે વાત સહુ ટોળે મળી, રાએ કાને પોતે સાંભળી;
 ભણે ભુપતી એ વાત શી થાય, ધ્રુવ વનમાં કેણીપેરે જાય.
 નેત્રવતિને માણસ મોકલ્યું, તમે મળવા આવું મેહેલું;
 રાણીએ વચન સુણીયાં કાન, દુભવ્યો બાલકને તમે રાજન.
 ધ્રુવ ઉત્તમ વચ્ચે વેહેરો કર્યો, તેણે દુઃખે વનમાં સાંચ્યો;
 વચન સુણી દાસી મુખે જોહ, રાજા મનમાં પામ્યો છેહ.
 નરપતિ મનમાં વીમાસે અશું, આપણે હાણ જગતમાં હશું;
 સેન સંનધ તત્પર કરો, ગયો બાલક તે વન પરવરો.
 હય, હેમરથ પાલા જોહ, રાજદારે મળીયા તેહ;
 નેત્રવતિ તવ પૂછે દાસ, માણસ બહુ મળે પ્રકાશ.
 દાસી મુજને કેહેજે ખરું, તે હવે ત્યાં તે શું છે પરું;
 ત્યારે દાસી વદે સાંભળો માય, રાજા ધ્રુવને મનાવા જાય.
 રાણી વચન તવ બોલી અશું, હવે મનાવવાનું કારણ કશું;
 પેહેલી વાત વિમાશી નહીં, હવે લોક બુઝાવણી સહી.
 જા દાસી રાજાને એમ વદે, શુભ ચિંતન ધરજો હદે;
 મનમાં ઘણું થાજે દયાળ, નિરવિઘ્ન એ થશે બાળ.
 એની મનમાં દયા ધરો, કુંજરની પેરે હેત આદરો;
 દાસીની સાંભલી વેણ, નીર વછુટ્યાં રાયનાં નેણ.
 એહ વાત નિશ્ચે મનમાં કરી, કટક ઉતાર્યું માણસ ફરી;
 પછે રાજા સમરે શ્રીગોપાળ, તમ શરણે છે મારો બાળ.
 રાજાએ મનમાં દીધું આંતરું, દેખી ધ્રુવ ત્યાં દુધ પાતરું;
 અશન પરકેયું ધરણીને શરણ, તળ્યાં ભોજન જે મુખના કરણ.
 ચાલ્યો રે ધ્રુવ દિન બીજો થયો, જોજન પંથ ત્રણ તવ કીધો;
 કરી પંથ તવ દીન ખડાર, જઈ પોતો મહા વન મોજાર.

દેખ્યું વન વિધવિધ સુરંગ, દીઠા પરવત મોટા અનંગ;
 ગીરી જંગલ બહુ દીઠા સાર, ઉંચાં શીખર નહીં કો પાર.
 મોઢા પરવત દીસે ઘણા, ઉંચાં શીખર નહીં કાંઈ મણા;
 ઢાણ અંધાઈ ઢાણ ઉબ્બશ, એણી પેરે હોય રવી પ્રકાશ.
 ઉંચા પરવત રવીમાં જઈ મળે, અંધકારે ભોમી આપ્તલે;
 અતી ભયંકર દીસે વંન, બાળકનું નવ ડોલે મંન.
 વનસ્પતિ તે ભાર અઢાર, સાવજ પંખી કરે પોકાર;
 વિપરીત શબ્દ અનેક ઓચરે, જાણે તરૂંવર આયુધ ધરે.
 અશુભ ભયંકર વન વિકાળ, બાળક સમરે શ્રીગોપાળ;
 દશા ન સૂઝે કોએજ તણી, બાળકના મનમાં વિમાસણ ઘણી.
 તું કંઈણાનીધ કેશવરાય, બાળક જાણીને કરજો સહાય;
 એમ કરતાં થઈ સંધ્યાકાળ, તપસ્થાનકે પોતો બાળ.
 પડી રાત થયું અંધકાર, વ્યંતર ભૂત કરે હોકાર;
 વાચાથી ન્યોત-અગનની કરે, છલ કરવાને દીઓ ભરે.
 વિવિધ પેરના પંખીના નાદ, કરે વિછુના સરખો સાદ;
 મોટા લુબંગ ભોમે સંચરે, અનેક જીવનો મારે કરે.
 એમ કરતાં નારદ ઋષી જોહ, કૈલાસથી ઉતરિયા તેહ;
 વૈકુંઠપુર જવાને મન, દીઠા બાળક એકલો વન.
 ઋષીનાં મનમાં દયા થઈ, હરિભક્ત કોઈ દીસે સહી;
 ઋષી તે ઉભા એકજ તાલ, પ્રસિદ્ધ નામ જપે ગોપાલ.
 નારદે વાત તે મનમાં ધરી, કોઈયે મહાદશા એણે આદરી;
 નહીં વય ને નહીં આ કાળ, શાને કોણે ઉપદેશ્યો બાળ.
 અજસુત મનમાં વિમાસણ કરે, લઘુવયે શાને તપ આદરે;
 અનેક ભગત હતા બહુ કાળ, આ અધિક તપ આદર્યું બાળ.
 એમ કરતાં રેણી સહુ ગઈ, સ્નાન સંધ્યાની વેળા થઈ;
 ત્યારે ધ્રુવે જોયું આકાશ, ત્યાં સુરજ કોટી દીઠા પ્રકાશ.
 ત્યારે નારદ આવ્યા બાળકની પાસ, બાળક બોલે વાણિ પ્રકાશ;
 કોણ દેવ તમારું શું નામ, કોણ ઇશ ને ક્યાં વિશ્રામ.
 ત્યારે ઋષીજી બોલ્યા સાંભળ તું, બ્રહ્માસુત તે નારદ હું;
 પવન પ્રવેશ કરે જેટલે, માહાઈ નામ જપે તેટલે.

અપર બ્રહ્મા ને હું છું મન, હરીલક્ત તે મારા .તન.
 ઋષી નારદ એણીપેરે વેદે, દેખી ભાવ બાળકને હૃદે;
 ઋષી પૂછે તું સાંભળ વાત, કોણ નગર કોણ તુજ માત તાત.
 માતાએ તુજને કાં મેલિયો, કોણ અરથે વનમાં પલિયો;
 કશે મન તુજ લાગ્યો છેહે, તપ આદરીયું લઘુવેયે.
 કોણે દુલબ્યો તુજને શામાટ, કેમ જાણી આ વનની વાટ;
 કેહે વાત તું સાચું વદે, કપટ મ રાખીશ તારે હૃદે.
 હુંથી અર્થ સરશે તુજ જાણ, તે સત વચન મુખે બોલું વાણ;
 બાલક બોલે નારદ સુણો, મહત મહિમા છે તમતણો.
 ઉત્તાનપાદ સુત ધ્રુવજ નામ, લિપ્તભાવતી નગરી સ્વસ્થાન;
 નેત્રવતી નિજ માતા સતી, અપર માતા તે પ્રભાવતી.
 પ્રભાવતીનો તન ઉત્તમ, તે ઉપર ધણું રાયનું મન;
 અમે બાલક રમતા એકવાર, ચાલી ગયા સભા મોજાર.
 ઉત્તમ રાય ઓછંગે ગીયો, મુજ સાથે અંતર તવ કીયો;
 તે કારણ દુઃખ મનમાં ધર્યો, તજી નગર ને વન સંચર્યો.
 પિતાએ અતિ અભાવજ કર્યો, ભરી સભામાં મુજને પરહર્યો;
 તે કારણ દુખી મનમાં થયો, ધરી વૈરાગ વન આવિયો.
 હવે તપ કરી ઈદ્રિ વશ કંકે, ભવસાગર અછી પેરે તકં;
 એવો મનશું કીધો નેહ, મળે બ્રહ્મ કાં હું પાકું દેહ.
 નારદ મનશું બોલ્યા હસી, બાલકે વાત વિમાસી કશી;
 નારદ કેહે સાંભળ રે બાળ, કેમ પામીશ તું શ્રીગોપાલ.
 મોટા મુની સનકાદિક જોહ, સ્વપનાંતરમાં ન પામે તેહ;
 જગન જગ ભાવેશું કરી, સ્વપનાંતરમાં ન પામે હરી.
 અનેક તપ વનમાં સાધે એહ, સ્વપનાંતરમાં પામે તેહ;
 તપ સાધતાં કહી દીન થયા, પંખિયે અંગે માળા ધાલિયા.
 બાર વરસ પુર્યો લોચન, હરીશું રાખ્યું એકાગ્રે મન;
 બહુ વરસ એ વનમાં રહ્યા, દેવ ધ્યાને તેને નવ આવિયા.
 તો તું કેમ પામીશ રાજદુવાર, અનેક વિષત છે વનમોઝાર;
 હૃદે વચન ધરજો મુજ સાર, બાંહે ગ્રહી લઈ જાઉં તુંને સાર.
 પિતા પાસે અપાતું રાજ, સધળાં સાઝ તારાં કાજ;

હું નારદતું વચન નવ ફરે, હું કહું તે તારે પિતા કરે.
તે માટે વચનજ ધરજે તુંય, ચાલને તેડીને જાઉં હુંય;
આપે રાજ અતિ આદર કરી, ચાલો બાલક વન પરહરી.

પૂર્વછાયા.

બાલક નારદને કહે, સાંભળો ઋષી રાય;
હું રાજને અર્થે નથી આવિયો, કરવા આત્મ ઉપાય.
કાં હરી મળે મુજને, અને દર્શન પામું એહ;
મનમાં તે નિશ્ચય કર્યો, નહીં તો પારું દેહ.
ઓછે તપે હું આવિયો, ઓછાં તે કાંધાં કર્મ;
ઓછે તે ઓછે સહુ મળ્યું, પછે ઓછે તે ઓછે ધર્મ.
ત્યારે નારદે મન વિચાર્યું, બાળક મનમાં ધીર;
એ તો ભક્ત નક્કી પામશે, એને મલશે વીકલ વીર.

ચોપાદ.

દહ ભગતી દીડી જેટલે, એને નિશ્ચયે પુરણુ બ્રહ્મ મળે;
બાળકની મનમાં દયા થઈ, એને હરીમંત્ર આપું તો સહી.
ત્યારે નારદ બોલે થઈ દયાળ, સાંભળ રે તું નાહાના બાળ;
ભલી ભક્તિ તે દહ કરી, આપું મંત્ર તે લેજે હરી.
હરીમંત્ર નારદે આપિયો, પત્રગ ને પાંખાળો થીયો;
પરિબ્રહ્મ રૂપ કહું તુજને જેહ, હદે રાખી તું લેજે તેહ.
સાંભળ રૂપ કહું પુરણુ બ્રહ્મ, જેને દેહ નથી કંઈ અધર્મ;
મુરજ કોટી કવચ પ્રકાશ, દર્શને અધર્મ પામે નાશ.
ચરણ પદ્મ ઝલકે મોરાર, સુંદર શામ દેહ અતી સાર;
ભૃગુલાંછન હદે મોગ્ગર, કૌસ્તુભ મણીનો કંઠે હાર.
ચતુર ભુજ ને કોટીક કામ, ચરણે કમલા કેરૂં ધામ;
ગદા પદ્મ શંખ અતિ ધરે, ચક્ર સુદર્શન અહોનિશ ફરે.
કાને કુંડલ મકરાકાર, પીતાંબર પેહેરણુ અતિ સાર;
વાહન ગરુડ ચક્રે ગોપાલ, એ રૂપ હદે તું ધરજે બાળ.
મંત્રરૂપના આખ્યા વેશ, આસનતણા આખ્યા ઉપદેશ;
આસન માંડ્યું ધ્યાનની આશ, નારદ ધ્રુવને કહે પ્રકાશ.

તપ મંત્ર સધળા આપિયા, રેણી એક ધ્રુવની પાસે રહ્યા;
થયું પ્રભાત ઉઠ્યા એ વીર, દીકાં. ધ્રુવે કાલિદી તીર.
ધ્યાન સંધ્યા સુદાં ઋષીકેશ, બાળકને આપ્યો ઉપદેશ.
ધ્રુવ તપ થાનકે પરવરે, માગી શિખ નારદ સાંચરે;
ઋષી જઈ પોતા નગર મોજર, ચાલીને ગયા રાજદ્વાર.
નારદ આવતા દીકા રાય, તણ સિંહાસન લાગ્યો પાય;
કનક પાટ તે માંજા સાર, ચરણ પખાળે નર ને નાર.
ધન અવતાર દિશા અમતણી, સ્વામી તમે કૃપા કીધી ઘણી;
અમે અનાથને સનાથજ કીધ, અમ ઘેર સ્વામીતમ આન્યા સિદ્ધ.
અધીક ભાવ દીકા રાજન, ઘણું સંતોખ્યા નારદ મુન્ય;
ચરણ તલાંસે ઋષીજ તણાં, નિસાસા મૂકે અતિ ઘણા.

પૂર્વછાયા.

નિસાસા દેખી કરી, ઋષી વિમાસે મંત્ર;
પૃથવિ કેરો રાજાઓ, તને શું દુઃખ છે રાજન.
નારદ કહે નરપત મુણો, તું પૃથવિપતિ રાય;
શું રે દુઃખ છે એવડું, જે હૃદયે શ્વાસ ન માય.

ચોપાઘ.

એવડું દુઃખ તે શાને ધરે, પ્રજા કેરાં બિદર ભરે;
માગ્યા મેહ વરસે તમદેશ, ભક્તિરૂપ તમારો વેશ.
લીલા રાજ ભોગવો સોય, કશું દુઃખ તે તુજને હોય;
નારદે વચન કહ્યાં સધીર, નરપતિ નયણે વહે અતિ નિર.
મુણો ઋષી રાજા એમ વદે, ઘણું દુઃખ છે મારે હદે;
તે દુઃખ ટાળો તમે દયાળ, વનમાં સંચર્યો મારો બાળ.
મૃદમતી મેં અતી કરી, બાલક ગયો વન પરવરી;
એવો મેં કીધો અપરાધ, મંદમતી મેં દુભવ્યો સાધ.
મુખ ભોગ સર્વે પરહર્યા, નિઃશ્વાસ મેં તેથી ભર્યા;
ગૂઢ વન હશે વિકાલ, તાંહાં એકલો કેમ રહેશે બાળ.
ક્રામલ મુખ છે અતી જેહ, રવી કીરણ સેહેશે કેમ તેહ;
મુજ મુખ ધ્રુવ સાથે સંચર્યું, નિઃશ્વાસ હું તેથી ભરું.

તે દુઃખકું ટાળો તમે દયાળ, એકવાર નયણે નિરખું બાળ;
 એવાં વચન રાગનાં સુણી, અજસુત બોલ્યા ભુપતલાણી.
 ધન ધન રાગ તુજ અવતાર, તારે કુલ ધ્રુવનો અવતાર;
 ધન માતા ઉદરે આવિયો, ધન રાગ ધ્રુવ જન્મ્યો.
 ધન નગર ને ધન અવાસ, ધન માનવી જે ધ્રુવની પાસ;
 ધન ભુમિ ત્યાં કહીયે તેહ, ચરણે ચાંપી ચાલે જેહ.
 ધન પંખી ને ધન તે વન, નિશ દિન નિરખે ધ્રુવનું તન;
 સદ્ગુણ હવે તારે સંસાર, કુલ એકોતર તારણહાર.
 મહા વન તે ધ્રુવ સંચર્યો, અધિક તપ જુગતે આદર્યો;
 હરી મંત્ર મેં આપ્યો ઉપદેશ, ધન મંદિરે કીધો પ્રવેશ.
 એ બાળક તપ આદરે, ચક્ર સુદર્શન રક્ષા કરે;
 ચિંતા મ કરીશ પૃથ્વીધીશ, દયા એને કરશે જુગદીશ.

પૂર્વછાયા.

વચન સુણી નારદજીતણાં, રાગ મન આનંદ;
 કૃપા થઈ નારદજીતણી, તે પામશે પરમાનંદ.
 ઋષીએ રાગને કહી, તે સધળી માંડીને વાત;
 ધ્રુવને તપ બેસાડી કરી, પાસે રહ્યો એક રાત.
 ચિંતા તે સધળા પરહરે, પામ્યો વૈકુંઠ વાસ;
 કુલ એકોતર બોધારીને, પામશે ધ્રુવ શ્રીહરિ ખાસ.

ચોપાદ.

એમ કહી નારદ સંચર્યા, તજી ભોમ વૈકુંઠ પરવર્યા;
 બાલકની શુદ્ધ રાગ પામિયો, કથા સંબંધ હવે વનમાં ગયો.
 ભોમી શુદ્ધ કીધી તત્કાલ, આસન વાળીને બેઠો બાળ;
 નારદમંત્ર તે મનમાં ધરી, કહ્યું ઋષીએ તે હૃદે સાંભરી.
 તજી નિદ્રા તૃપા ને આહાર, ઈન્દ્રિય સહુને દીધો માર;
 માયા તૃષ્ણા આશા પરહરી, દ્વાદશ ઈન્દ્રિયે વશ કરી.
 પેહેલે દિન કીધો દ્વલનો આહાર, બીજે નીર પીધું નિર્ધાર;
 ત્રીજે મોલ લઈ મોઢે પડે, પવન પારણું ચોથે કથું.
 એમ કરતાં દિન પંદર થયા, મન ઈંદ્રી સહુ વશ આવિયાં;
 તપનાં સાધન સહુ શિખી સાર, ઈન્દ્રિય સહુને દીધો માર.

આણે આંતરે બ્રહ્મદ્વાર, સિદ્ધાંત ગુણ આપ્યા તત્કાલ;
 માસ એક જવ પુરો થયો, છુટી તાલિ ને ધ્રુવ જાગિયો.
 તેવે સમે શૃંગી ઋષી જોહ, મહાવનમાં આવ્યા તેહ;
 ચાલીને આવ્યા તપને ઠામ, ઉડી ધ્રુવે કાપો પ્રણામ.
 ઋષીજીએ બોલાવ્યો બાળ, તું કોણુ રૂપે બેઠો આ કાળ;
 કશું તપ માંડ્યું આ વન, સત્ બોલ હું થાઉં પ્રસન્ન.
 ધ્રુવ ભણે સ્વામી તમે સુંણો, હું કુંવર છું રાગતણો;
 લિખાવતિ નગરી મુજ ઠામ, ઉત્તાનપાદ સુત ધ્રુવજ નામ.
 એક સમે સલામાં ગયો, દુબ્યો પિતાએ વન આવિયો;
 નારદે મુને કૃપા કરી, તો હું કીડી બેઠો કુંજર ચડી.
 એહેવાં વચનજ બોલ્યો બાળ, શૃંગી તે મનમાં થયા દયાળ;
 કૃપા શૃંગી ઋષીએ કીધી, બાળકને શીશ આશીશ દીધી.
 અલય મંત્ર આપ્યો તેણીવાર, શૃંગી ઋષી થયા મનમાં કૃપાલ;
 દષ્ટ આશીશ વળ્યા ઋષીરાય, તવ ત્યાં ધ્રુવ લાગ્યો છે પાય.
 પછી કરી ધ્યાન ને તપ સાધિયો, આત્મા બ્રહ્મદ્વારે આવિયો;
 માયા મોહ સર્વે મુક્યાં ટાળી, હરી મંત્રશું લાગી તાળી.
 વાંછી કુછી કીડી કીટ, અનેક સરપે દીધી વીટ;
 કાયા ઉપર પંખી જોહ, માળા ધાલીને બેઠાં તેહ.
 એમ કરતાં થયા ત્રણ માસ, તપ તેજ હવે પ્રકાશ;
 ભય દુઃખ ટળીયું બાલક મન, અતિ કેપિત થયું ઈદ્રાસન.
 ઈદ્રાસન ડોલે એણીપેર, ત્યારે ઈદ્રિ તેજા ગુરુને ઘેર;
 ત્યાં શક કહે કરવો કુણુ ઉપાય, અનુચર અનેક તેરાવ્યા રાય.
 પીઠ પૃથવી માહે પરવરો, શોધીને શોધ સઘળી કરો;
 દીશોદીશ તવ ચાલ્યા જન, દોહલું દેખીને રાયનું મન.
 એક જન આવ્યો તત્કાલ, તપ કરતો તાંહાં દીરો બાળ;
 અનુચર મનમાં વિમાસણ થઈ, કેમ બોલાવું આવ્યો જઈ.

પૂર્વછાયા.

મુન્ય થઈને પાછો વળ્યો, તે ચાલ્યો સુરપતી પાસ;
 ઈદ્રાસનનું જે ડોલંચું, આ તપ તેજ પ્રકાશ.

ત્રેગે તે જઈ પોચિયો, ઇંદ્રપુરી મોઝર;
સ્વામી મહા તપ માંડિયું, અસુર એકજ આલ.
અધીક કંઠુ તપ આદર્યું, મહાવન કાલીંદી તીર;
તપ તોલે આવે નહીં, મ્હોટા જોગેશ્વર વીર.
સેવક વચન શુણી કરી, મનમાં તે પાગયો ખેદ:
આળકે એવું તપ આદર્યું, તેનો કાએ ન જાણે ભેદ.

ચોપાઈ.

ઈંદ્ર સુર તેડાવ્યા તડાલ, તપ કરે અસુર કેરો આલ;
ઈંદ્રાસનની રક્ષા કરે, એને ધ્યાનથકી છેતરો.
મળી દેવે કીધું પરિચાણ, માયાને કરાવ્યું જાણ;
અનેક પેરે કરી ઉત્પાત, ધ્યાનથકી ચુકવો સાક્ષાત.
તેડી કપટી માયા જેહ, આલક છળવા ચાલી તેહ;
ત્રેહજે પહોતી મુંઢ મશાણ, વૈતાલ ભૂત સર્વ તેડ્યા જાણ.
બ્રહ્મ કરવાનાં યુદ્ધ હાથે ધર્યાં, વેશ જીજ્ઞાસુ ભૂતે કર્યાં;
કપટમાયા આગળ થઈ, ચાલી ગ્રધ મસાને ગઈ.
શુવાધુશ ભૈરવ અતિ જેહ, અશુભી દુરમતી તેડ્યા તેહ;
સજ્યું કટક નાશતો કાલ, વિઘ્ન કરવાને ચાલી આલ.
ચાલી માયા વનમાં પરવરી, છેતરવાની પેર આદરી;
કરે એકલી હાહાકાર, કરે માંહિમાંહે મારામાર.
અનેક શબ્દ બહુ વશમા કરે, મુકે પોક ને કારમું રહે;
એણી પેરે માંડ્યો જંજળ, ધ્યાનથકી ન ચુકે આળ.
એક થઈ વ્યંતર ને વનમાં ભમે, કાયર જનતા પ્રાણ નિર્ગમે;
એક માંદી ધધને મુખે માગે અંન, એક પાડે પીપલા ને આજે વંન.
એક થઈ વિખધર ને દીલે ચડે, એક થઈ વીંછુ ને માથે ફરે;
માથાવોણા બહુ ફેડજ ફરે, અન્યો અન્ય સંગ્રામજ કરે.
ભુત ભેદ આણીપેરે કરે, વીખ સઘલું દીલે ચડે;
ભુત ઉપાય કરે અનેક, માંડી ધ્રુવને ટાળે ટેક.
ભુત જેટલા હતા જેહ, માયા પાસે આવ્યા તેહ;
માણ અમે કીધા અનેક ઉપાય, એ આલક છળ્યો નવ જાય.

વળતી માયા એણીપેરે વદે, નરદેહી તમે ધરજો હૃદે;
 એક તમને પ્રીછ્યું વાત, બાલકને વાહાલી હોયે માત.
 એક રહેતી માયાસુત જોહ, અનેક પેરની જુગતી બાણે તેહ;
 તે ધ્રુવની પાસે ઉભી જઈ, નેત્રવંતીને રૂપે થઈ.
 અરે સુત તું માહારા બાળ, આ વિપમ વન દીશે વિકાળ;
 તુજ દુઃખે મેં નગર પરહર્યું, આ તપ તે તો શું આદર્યું.
 પિતા તારે સુને પરહરી, તુજ વૈરાગે વનમાં સંચરી;
 મુજ સામું જીવોને મારા તંન, એમ કરો કાં કંઠણ મંન.
 જોધને મુખે બોલો વાણુ, નહીં તો અમે તજશું પ્રાણુ;
 ધ્રુવને તવ આતુરતા થઈ, જમણી આંખ ઉઘાડી જોઈ.
 મુજ માતાનું મુખ એ નવ હોય, કપટ કરીને આજ્યું કાપ;
 શૃંગીનંદનનો મંત્ર સમયો, રે માર માર કરતો પરવયો.
 મંત્ર શબ્દ મુણ્યો જોટલે, ભૂતાદિક નાકાં તેટલે;
 વંતર ભુત વનમાં હતાં જોહ, મંત્રે મારીને કાઢ્યાં તેહ.
 સર્વ સર્વને થાનકે ગયું, માયા મોહ તવ ભુંકું થયું;
 માયા મન વિમાસે અશું, વણુ છેતરે સ્વર્ગે કેમ જશું.
 ધરી ધરી મંત્ર અપછરા થઈ, ધ્રુવની પાસે ચાલીને ગઈ;
 કરે ગાન અતિ સુંદર સાદ, મુલગ વેણુ વાજ્રના નાદ.
 કરી પોચો કંકણ બહાર, કંઠે શોભે મુગનાના હાર;
 વરસ ખટદશ રૂપનો વેશ, નહીં જરા નારી પરવેશ.
 સુંદર ગાન કરે અતિ બહુ, સાવજ પંખી મોહ્યા સહુ;
 બાલક મનમાં ન આણે વાત, ગાતાં નારીને થયું પ્રભાત.
 સમયો મંત્ર શૃંગી ઋષી તણો, વિનનાને તાપ ઉપનો ધણો;
 નાહી તે અબલા ઉભે વંન, સખલે કાંકુ વિધાણું તંન.
 મુરપતિ બેઠો સલા મોજર, આવતી દીડી નયણે નાર;
 વદન ઝાંખું છે વિનનાતણું, આ કારણ તપશીનું ધણું.
 આવીને અબલાએ કીધી વાત, એ બાલક તપ સાધે ઉત્પાત;
 નમે ચાલો અસવારી કરી, એને અમે નથી છેતર્યો જરી.
 વિપરીત સેન હતું મુજ પાસ, અનેક પેરે કીધો ઉત્પાત;
 દેશો ભય મનમાં નહીં ગણે, શૃંગીમંત્ર તે રક્ષા કરે.

કરે તપ તેનું તેજ પ્રકાશ, એને ઈંદ્રાસનની હોશે આશઃ
કારણ કોઇનું એ નવ લહે, દ્વાદશ ઈંદ્રીને દમે દહે.
વચન સુણી વિનતાનું અથું, સુરપતીનાં મનમાં બહુ વસ્યુંઃ
દેવ પ્રત્યે શક એમ વદે, વાત વિમાસો તમે હદે.
એ બાલકે તપ માંડ્યું અપરંપાર, એ ઈંદ્રાસનનો લેણનહારઃ
પછે દુખ પડશે નીરવાણુ, પુરણુબ્રહ્મને કીજે જાણુ.
આગે દૈત જે તપસી વેશ, સુર સંતાપીને લીધા દેશઃ
તે માટે ઉપાયજ કરો, પછે થાનક પોતાનાં પરવરો.

પૂર્વછાયા.

વચન સુણી સુરપતિ તણાં, કરે સહુ દેવ વિચારઃ
આતુર થઇને સાંચર્યાં, તે બ્રહ્મા કેરે દુવાર.
વિરંચીએ અવલોકિયા, આવ્યા, સુરપતી રાયઃ
કોણુ અસુરે સંતાપિયા, જે થાનક છોડે રાય.

ચોપાઈ.

ગડગડે નિશાણુ વાહનં બહુ, આવિયા વિરંચી દ્વારે સહુઃ
ચિત્ર વિચિત્ર સામા આવિયા, તેડી ઈંદ્રને આધા લાવિયા.
તણુ આસન ને બ્રહ્મા મળ્યા, કરી આદર લાવ સુરપતીને મળ્યાઃ
અમ ઉપર બહુ ક્રીપા કરી, કોણુ કામ આવ્યા આદરી.
ઈંદ્ર કેહે સાંભળજે સ્વામ, અમે આવ્યા તમારે કામઃ
દૈત કોઇએક વનમાં સંચરી, બેસો તે બાલક તપ આદરી.
એકાગ્ર એણે કીધું મન, તેણે ડોહ્યું ઈંદ્રાસનઃ
ભય ઉપનો કારણુ એવા, મયા કરો અમ ઉપર દેવા.
સુર બ્રહ્માયે ક્યોં વિચાર, અનુચર મેલ્યો વન મોજારઃ
જઈ બાલકને લાવો શુદ્ધ, જીવો નામ કેનું પરસીધ.
માગી શીખ સેવક સંચર્યો, પીઠ પૃથ્વીપર પરવર્યોઃ
એક જન આવ્યો તતકાલ, ત્યાં દીડો તપ કરતો બાળ.
દીડો તપસી એકલો વન, જેનું વિખધરે વિટ્યું તંનઃ
વળિયો પાછો કરી વિચાર, વેગે પોંતો સ્વર્ગ મોઝાર
અનુચર આવીને વદે એવ, સાંભળજે સુર બ્રહ્મા દેવઃ
મહાતપ આદરીયું બાળ, પ્રસિદ્ધ નામ જપે ગોપાલ.

હવે સૂર સર્વે વૈકુંઠ પરવરી; સુખ સેનએ પોઢ્યા શ્રીહરી;
 લક્ષ્મી ચરણ તલાશે સંગ, ગાંધ્રવ કરે બહુ નાટ્યારંભ.
 સુભગ મૃદંગ વેણા વાજે સાર, અપહરા ઊભી અપાર;
 રંભા નૃત્ય કરે અભિનવી, સંગીત ગત ચાલે જુગવી.
 અનેક અપહરા ઊભી પાસ, જેણે નાટ્યારંભ કર્યો અભ્યાસ;
 નવે નિદ્ર મળી છે ઠાક, વેણા સ્વરનાં બાંધ્યા ઘાટ.
 અનેક મુનિવર મોટા જેહ, જેજેકાર બોલે છે તેહ;
 કેટલી શોભા કહું અવાશ, પુરુષોત્તમ પોઢ્યા કમલા પાસ.
 વરણ મુરજ કોટી પ્રકાશ, જેણે દરશને અથ પામે નાશ;
 તે શોભા હું કેટલી કહું, કવિતા કહે એનો પાર નવ લાહું.
 હરી પોઢ્યા નિદ્રાને ધ્યાન, નાંહાં ધ્રુવને દીઠો અંતરધાન;
 ભક્ત તણી મન દયા ધરી, ઉઠ્યા નાથ નિદ્રા પરહરી.
 લક્ષ્મી ઉભાં બે કર જોડ, કારણ કોણ ક્યાં અંગ મોડ;
 કોણ ઉપર અતી કીરપા કરી, ઉઠ્યા નાથ નિદ્રા પરહરી.
 દીડી અબલા આતુર જેહ, હરી વચન પ્રકાશું તેહ;
 ભક્ત એક માહારો છે તંન, દુઃખ પામે છે તેનું મંન.
 અધિક ભાવ મેં દીઠો બાળ, કમલાને કહે શ્રી ગોપાળ;
 ચડી ગરૂડ ને વન સંચરે, દુઃખ સધળું એનું પરહરે.
 એવો મનમાં કીધો વિચાર, ત્યાં બ્રહ્મા ઈંદ્ર સહુ આવ્યા દ્વાર;
 જય વિજય અંતઃપુર જઈ, સુધ સધળી પ્રભુને કહી.
 વચન સુણી જગતપતી ઇશ, નિર્મળ વાણી વદે જગદીશ;
 બ્રહ્મા ઈંદ્ર સુર નામે શીશ, વળતા વચન વદે જુગદીશ.
 દારપાળનાં વચન સુણી, પ્રભુજીએ કૃપા કીધી ઘણી;
 તેડ્યા બ્રહ્મા શિવ ને ઇશ, મળવાને ઉઠ્યા જગદીશ.
 પિતામહ કહીને દીધું માન, પછે કુશળ પુછ્યું ભગવાન;
 બ્રહ્મા કહે કો દૈત વન સંચર્યો, તેણે ભયભીત ઈંદ્રને કર્યો.
 તે કારણ શ્રીકમલાનાથ, કરે વીનતિ સધળો સાથ;
 પાપે એ તપે છે જંજળ, પૂર પેહેલી બાંધો પાળ.
 બ્રહ્મા કહે વેગે આદરો, ઈંદ્રાદિકની રક્ષા કરો;
 ત્યારે હસીને કહે કમલાનાથ, બ્રહ્માને કહે છે માંડીને વાત.

ભય ચીંતા તમે શાને કરો, નહીં દાનવ એ ભક્ત માહરો;
 તપ કરતાં થશે ખટ માસ, નારદ મંત્રતણો ડિપાસ.
 મોહ મચ્છર એણે મુક્યાં ટાળ, ચરણે માહરે આવ્યો બાળ;
 એથી ભય તમે શાને ધરો, સહુ સહુને થાનકે પરવરો.
 આખ્યાં અમર ફલ સહુને હાથ, હેતે કરીને વૈકુંઠનાથ;
 પછે તે ઈંદ્રે માગી આશ, હરી બોલ્યા તે વચન પ્રકાશ.
 સાંભળો ઈંદ્ર અમરના ધણી, નિર્મળ વાણી વદે જીગમણી;
 ઈંદ્ર પુત્રી તમારી જોહ, વરાવવી ધ્રુવને વેરે તેહ.
 વળતા સુરપતી એણીપેરે વદે, ગમી વાત તે મારે હૃદે;
 એ પુત્રીનાં ભાગ્ય અપાર, શ્વામિજી તમે કીધી સાર.
 એમ કહીને સેના પરવરી, ઈંદ્રપુત્રી તે ધ્રુવને વરી:
 સહુ સહુને થાનકે ગયા, ખટમાસ ત્યાં પુરા થયા.
 ગરૂડે ચડ્યા વેગે ગોવીંદ, મનમાં આણી અતિ આનંદ;
 જઈને પોતા વન મોજાર, નયને ધ્રુવે દિઠા મોરાર.
 ક્રોમલ વદન કુંડલ ઝલકાર, કહ્યું નારદે રૂપ અપાર:
 હસતે વદને બોલ્યા દયાલ, જીવો જીવો રે ધ્રુવજી બાગ.
 ધણી કૃપા કીધી શ્રીરંગ, હરખે તે લીધો ધ્રુવને આહંગ;
 વદે બાળક ક્રોમલ વેણ, વેહે નીર પ્રભુને નેણ.
 માગ માગ રે બાળક તું, મનવાંછિત ફળ આપું હું;
 સરવ માગજો મારી પાસ, તાહરાં મનની પુરૂં આશ.
 તપ માંડ્યું તેં જોને કાજ, ત્રિલોચનપતિ હું આપું આજ:
 ત્રિલોકનાથ હું થયો દયાલ, માગ માગ રે તું નાનાં બાળ.
 ત્રણ વાર ત્રિકમ એમ વદે, માગ માગ જો હોય તારે હૃદે;
 ત્યારે ધ્રુવ કહે તમે સ્વામી મુણો, મારો મહીમા રાખ્યો ધણો.
 દરશન પામ્યો હું તમતાણું, તેથી ફલ શું હશે ધણું;
 જગન જગ કરે અતિ જોહ, હરિ દરશન નવ પામે તેહ.
 અનેક તપ જોણે સાધ્યાં વંન, બાર વરસ પુર્યાં લોચન;
 હરિશું રાખ્યું એકાગ્રે મન, બાર વરસ પરહરિયાં અંન.
 શીત તડકે જોણે બાલી દેહ, તળ્યા સંસાર સુખ ભોગવે તેહ;
 એણીપેરે જોણે સાધ્યા જોગ, તળ્યા સંસારતાણું સંજોગ.

એવા જોગેશ્વર મોટા જોડ, હરિદરશન નવ પામે તેહ;
હું બાલકની કરુણા કરી, દરશન આપ્યું શ્રીનરહરી.

પૂર્વછાયા.

હુંરે અન્તણુ આપડો, નવ લાહું ભેદ વિચાર;
મુજ પર કરી કૃપા થણી, મુજ ભાગ્યનો નહિ પાર.
તણુ વાર ત્રીકમ કહે, બાલક માગ ગમે જોડ;
અમર નામ તુજનું થશે, તુજ નામે તરશે દેહ.

આપાઝ.

સાંભળો સ્વામી ધ્રુવ એમ વદે, તમારું ધ્યાન રહો મુજ હોદે;
ખીનું માગું શુણુજે સોય, અવિચળ થાનક મુજનું હોય.
ત્રીનું સ્વામી એટલું કરો, આ દેહી દ્રેશ નવ દ્રેશ;
માગ્યું તે ધ્રુવે મનેચ્છા સિદ્ધ, તે તો પુરણુ પુરણુધિશ.
આપી નારાયણુ નવે નિદ્ધ, મળી સર્વે અષ્ટમા સિદ્ધ;
આપ્યાં કવચ ને જુદા હથિયાર, કાટી કીધો નજર પાર.
વરસ પુરાં તે છત્રીશ હજાર, કરજે રાજ બીખમાવતી મોઝાર;
રાજ કાજ જવ પૂરાં હશે, પછે સ્મરણુ તે માંડે થશે.
અવિચલ થાનક આપું એહ, દેવતાને દુર્લભ છે તેહ;
તજ વન ને ઘેર પરવરો, મથવા કુંવરી વેગે વરો.
ધ્રુવ કહે સાંભળજે સ્વામ, થયું દરશન સિદ્ધ સહુ કામ;
બાલક મનમાં વરત્યો રંગ, પુરણુ કૃપા કરી પુરણાનંદ.

પૂર્વછાયા.

વચન સુણી સેવકતણાં, પામ્યા તે પ્રેમ ઉલ્લાસ;
વિપત પડે મુજને સંભારજે, હું આવીશ તારી પાસ.
એમ કહીને સંચર્યા, ગરુડે ચડીને ગોવિંદ;
વેગે તે વૈકુંઠ પોંચીયા, મન આણી આનંદ.
કમલા તે કેશવને કહે, સાંભળો તે મુજ સ્વામ;
રેણી તે રહ્યા વનમાંહે, કારણુ કાણુ વિરામ.
ક્ષણું દરશણુમાં પામીએ, ત્રિવિધ તાપનો નાશ;
રેણી રહ્યા તમો વનમાંહે, તે કાણુ સુભાગી પાસ.

વિનતાનાં વચન સુણી કરી, તંવ બોલિયા ગોપાલ; .
 તપ કરતામાં છતિયો, ભીખાવતી ભૂપાલ.
 બલી બીજને અવતર્યો, બલિયો તેજ અપાર;
 જો માગત એ મુજને, તો રહેત એને દ્વાર.
 ભગતીએ અતી આદર્યો, તપેશ્વરી મહા ધીર;
 કહી કમલાને પ્રીછવે, તે વિગતે વીકલ વીર.

ગોપાલ.

તજ વન ને ધ્રુવ ચાલિયા, શૃંગી ઋષી સામા આવિયા;
 ઋષી જીવે જ્યાં આલક ભણી, ત્યાં શોભા દીસે દેહની ધણી.
 ધન ધન આલક તુજ અવતાર, દરશન પામ્યો શ્રીમોરાર;
 દીકું વદન તારું જોહ, ગંગા નિરમલ સમ છે તેહ.
 આલક વદે સ્વામી તમે સુણો, હું સેવક સદા તમતણો;
 જો તમે કૃપા કીધી ધણી, તો હું પામ્યો ત્રિભોવન ધણી.
 તારે શૃંગી બોલિયા થઈને દયાળ, ધણું મુખ પામીશ તું આળ;
 એક મંત્ર આપ્યો તેણી વાર, સ્વરગે આવાગમન નીરધાર.
 કરી પ્રણામ ને તે સંચર્યો, મેહેલી વન આવો પરવર્યો;
 ત્યાં શુભ શુકન પિતાને થાય, ભુજ ફરકે ને જમણી બાંહ.
 ઉત્તર મુખે કાગ અવાસ, બોલે શુભ વચન પ્રકાશ;
 સ્વપ્નાંતરમાં જમણે અંગ, કીધો ડંશ ધોળે ભુજંગ.
 એવાં શુકન રાજને થયાં, નેત્રવંતીને તેડીને કહ્યાં;
 સ્વપ્ન વિચારે નર ને નાર, ત્યાં નારદ આવ્યા રાજદુવાર.
 નારદ આવતા દીકા રાય, તજ સિંહાસન લાગ્યા પાય;
 કનક પાટ આણીને માંડીયાં, કરી પ્રણામ ને બેસાડિયા.
 નારદ કેહે સાંભળો રાજન, ધ્રુવનાં તપતાણું વિધન;
 ઈંદ્રાસન ડોહ્યું તપતોલ, સુર બ્રહ્માપદ ડામાડોલ.
 થાનક છાંડ્યાં સમે એવ, જઈને પ્રાર્થિયા પુરણ દેવ;
 મુજ પિતા બ્રહ્માદીક જોહ, ખરો ભય ઉપજવ્યો તેહ.
 પછે ચાલી આવ્યા સરવે સાથ, હસીને બોલ્યા વૈકુંઠનાથ;
 ભય ચિંતા તમે શાને કરો, નહિં દાનવ એ ભગત માહરો.

સુર સંતોખ્યા વચને કરી, ઇંદ્રપુત્રી તે ક્રુવને વરી;
સહુ સહુને થાકને ગયા, વૈકુંઠનાથ તે વનમાં આવ્યા.
અતી તપમાં દીઠો યાળ, નયણે નીર વહે ગોપાળ;
ઘણી કૃપા કીધી શ્રીરંગ, એસાડ્યો તેડી ઉછંગ.
ત્રણ વાર ત્રીકમ એમ વહે, માગ માગ જે તારે હ્રદે;
માગ્યું ક્રુવે મનેચ્છા સિદ્ધ, તે તે પુર્યું પુરણ પ્રસિદ્ધ.
વરસ પુરાં તે છત્રીસ હજાર, આપ્યું તુજ કુંવરને રાજ;
રાજ કાજ જવ પુરાં થશે, પછે હરી બાંહે ઝાલશે.
એવો જશ મેળવ્યો મહારાજ, પછે આપશે અવિચલ રાજ,
તથ વન આવેશે પળ્યો, ત્યાં શૃંગી ઋષીને સામે મળ્યો.
દષ આશીશ ને ઉભો રહ્યો, તપ દ્વ સિદ્ધ મંત્ર ક્રુવને કહ્યો;
ઘણું થયા ઋષી પરસંન, આપ્યો મંત્ર સ્વર્ગે આવાગમન.
ક્રુવની સુધ નારદે કહી, ઘણું સુખ રામે પામ્યો સહી;
બ્રહ્મા સુત ગયા આકાશ, રાજા મન વાધ્યો ઉલ્લાશ.
જાણુ કરે એવું નય મોજાર, હય હેમ રથ કરે તૈયાર;
હેમ રથ છે સાઠ હજાર, શણુગારી લાવ્યા રાજદુવાર.
અનેક રથ ને બહુ અસ્વાર, પાય દલ હય દલનો ન લહે પાર;
નગરતણાં જે નર ને નાર, ચાલ્યાં તે કરવાને જીહાર.

પૂર્વછાયા.

નગરતણા જે વેહેવારિયા, તેહતણી જે નાર;
રાણી સાથે સંચરી, સજ બહુ પેરે શણુગાર.
નગર શેલા અલિનવી, કીધી વિધવિધ પ્રકાર;
ધન પતાકા તોરણે, ને શણુગારી બજાર.
ઉત્તમ આગળ સંચર્યો, નગર લોક સરવે સંગ;
લાઇને ભેટવા કારણે, મનમાં તે વાધ્યો ઊમંગ.

ચોપાઇ.

ખેશી મુખાસને ચાલ્યા રાય, નીશાણુ ફરકતાં પુંઠળ ધાય;
તથ નય આધા સંચર્યા, જોજન એક ભેગા કર્યા.
ચાકું સેન ત્યાં રાતજ રહ્યા, આનંદ ઓચ્છવથી પ્રભાત થયા;
ચંપલ તુરી હતા જેહ, આગળથી ચાલી આવ્યા તેહ.

ધ્રુવને પગે લાગી કરી, જઈ રાજાને કહ્યું કરી:
 તજી સેન સરવે તપર થયું, તજી વાહન ને ચાલી ગયું.
 નયને ધ્રુવને દીડો જોડે, હૃદયે રાય ભેટ્યો તેડે:
 રાય અનેક પ્રશંસા કરે, રાજા નયણે નીર અતિ ભરે.
 હુંથી પુત્ર થયો અપરાધ, મંદ મતી મેં દુભયો સાધ:
 જાણ્યો નહીં મેં જશ દાતાર, કુલ એકાંતર તારણહાર.
 ધ્રુવે મનમાં જાણ્યું લાગ્યું પાપ, આંસુ બહુ ઢાળે છે બાપ:
 કરી આલિંગન લાગ્યો ચરણ, દેહ તો જાણીએ રવિનો કીરણ.
 બાલક કહે સાંભળો રાય, ઝાઝું રૂદન તમારું ન સહેવાય;
 હું દરશન પામ્યો મોરારી, પિતા તમારે કુલ અવતરી.
 અનેક રીતે સમજાવ્યું મન, હરીઆ રાય તજી રૂદન:
 કરી કરી ધ્રુવ લાગે પાય, ત્યાં નયણે દીડી અપર માય.
 પ્રભાવતી મન થઈ દયાલ, ચાલીને હૃદયે ભીડ્યો બાળ:
 અનેક અવગુણ અમથી થયા, તે દુઃખે તમે વનમાં ગયા.
 અધરમ મેં અતિ આદર્યો, અવગુણ અમારા પરહરો:
 ઉત્તમ છે જે મહારો તંત્ર, તે ચાલશે તમારે વચન.
 અપર માતાનાં વચન સુણી, ધ્રુવ બોલ્યો તવ માતા ભણી:
 દરશન હરિનું પામ્યો જોડ, સરવે પુણ્ય તમારું તેડ.
 એમ કહીને લાગ્યો પાય, ત્યાં દીડી નેત્રવતી નિજ માય:
 નયણે નીર વેહે અતી ધણું, વદન નીરખ્યું માતાએ સુતતાણું.
 માતા શબ્દ એવો છે જોડ, દેવતાને દુર્લભ છે તેડ:
 કૃપા જો કરી મોરાર, તો અવનીમાં આપ્યો અવતાર.
 માતા સુખ તે તો ત્યાં નથી, નિશ્ચય દેવ કહે છે કથી:
 એમ કહી આધો સંચર્યો, લઈ માતાએ ઓછંગે ધર્યો.
 નેત્રવતીનું નાહું દુઃખ, હૃદયે પ્રગટયું પુરણ સુખ:
 અંગ સામું જોયું જ્યાં માતાય, ત્યાં સ્તનથી પ્રગટ દુધ પ્રવાહ.
 મુકી તે મુદ્રામુખ ધર્યું, અંત પારણું તે દિન કર્યું:
 ત્યાંથી બાલક ઉભો થયો, ઉત્તમ ત્યાં મળવાને ગયો.
 દઈ આલિંગન મળ્યા જે વીર, બેહુ તન કીધાં એક શરીર:
 ઉત્તમ નયણે નીર અતિ વહે, હું અપરાધી નારો સહે.

જે દિનથી તમે આલ્યા વંન, નથી મુક્યું નયણેથી રૂદનઃ
 દિન સત્તર ને માસજ સાત, રમત ડેરી વીસારી વાત.
 એવો અપરાધ મુંજથી જોહ, સ્વામી હૃદયેમાં ધરશે ન તેહ;
 ધ્રુવે તે મનમાં દયા ધરી, ઉત્તમને સંતોખ્યા વચને કરી.
 ત્યાં બોલે મુની જોજોકાર, ઉત્તમને તવ કીધો જુહાર;
 પાંચ પ્રધાન હતા જોહ, આવીને ચરણે લાગ્યા તેહ.
 બોલે તે સરવે જોજોકાર, મોતીએ વધાવે નર ને નારઃ
 જોજોકાર મંડાયો તેહ, મુવર્ણરૂપે વરસ્યા મેહ.
 આલ્યું સેન નગર દડવડી, પિતા પુત્ર સુખાસને ચડી;
 આવીને પોતા નગર મોઝાર, સેનાને શિખ દીધી તેણીવાર.
 અંતઃપુરમાં તે આવિયા, વધાવીને મંદિરમાં લાવિયા;
 સજન કુટુંબ મણિઉ સદ્, તપતણી વીધ પૂછે બદ્.
 મુલ થકી માંડીને કીધી વાત, ધ્રુવે તે કીધી સઘળી વાતઃ
 ગયું પાપ સરવનું એવ, મુણીને રૂપ તે પુરણ દેવ.
 પિતા કીધી આસના વાસ, કુવર આવ્યા નીજ અવાસઃ
 સ્નાન સંધ્યા ઉપાસના કરી, પિતાની પાસે આવ્યો ફરી.
 તપ સીધું મુજ પુરું કરો, વેગે જગન એક આદરો;
 યજ્ઞ વના તપ કીજ્યે, તેનું ફળ નહિ લીજ્યે.
 પામ્યો રાજ અતિ સરવે સંજ્ઞેગ, યજ્ઞ વના તેનો ન હોય ભોગ;
 પુત્રતાણું વચન સાંભળી, માણસ મોકલ્યાં લેખક લણી.
 તેડી લાવ્યા લેખક વીર, લખો તે લેખ કાલંદી તીર;
 વશિષ્ઠને લખો પ્રણામ, વેગે પધારો તમારું કામ.
 મારકંડને લખો પ્રણામ, જે ગંગા તીરે બેઠા નિર્વાણ;
 લખો લેખ બદ્રીને કામ, સકળ ઋષીનો જ્યાં છે વિશ્રામ.
 લખો લેખ જમુનાને તીર, આશ નમ્રની નંદન વીર;
 લખજો તમે રાજ મોટા જોહ, તપસી મોટા તેડવા તેહ.
 વેગે તે આલ્યા આત્મણ બહુ, લાવે કરીને તેડ્યા સહુ;
 કીધો વેગે મંડપ સાર, જોજન એક પોહોજો વિસ્તાર.
 રતનજડીત સ્થંભ પ્રકાશ, મોતીતણાં તોરણ ચોપાસ;
 કરી મંડપ ને તત્પર થયા, એટલે ગુરૂ વશિષ્ઠ આવિયા.

કનકપાટ માંડ્યા તેણીવાર, ચરણ પખાળે નરે ને નાર;
 પુછે કુશલ પ્રેમે ધણો, કરે સાદ તવ ધ્રુવજ તણો.
 ધ્રુવ આવીને લાગ્યો પાય, ધન ધન વદે છે ઋષી રાય;
 વળતા ઋષિ નેત્રવતિને વદે, વચન છે તમારૂં હૃદે.
 સંત વચન તમારૂં સ્વામ, તમ કૃપાર્થી પામ્યો જ્ઞાન;
 ઉડી ઋષી મંડપમાં આવ્યા, જગન કર્મ ત્યાં ચાલુ થયાં.
 ભૂપત મોટા તેડાવ્યા, જે ભગવાને કીધી દયા;
 દષ માન સંહુ રાજા ભણે, આપ્યા ઉતારા અતિ આદર ધણે.
 ઋષી સર્વેને તેડાવ્યા, વરુણી બ્રાહ્મણને વરાવ્યા;
 ધન ધરમની આંધી સાર, મંડપમાં માંડ્યો જેજેકાર.
 નારાંજ કરે અનેક, વાજત્ર વાજે બહુ વિશેક;
 નગરમાં વાધ્યો ઉછરંગ, પેહેર્યા વસ્ત્ર વિવિધ સુરંગ.
 રાજા એકા સભા મોજર, નવલ રૂપે એ આવી નાર;
 ધ્રુવ એકા રાજાને ઉછંગ, અબલાને મન વાધ્યો આનંદ.
 પછે ચાલી આવી રાજાની પાસ, બોલી વિનિતા વચન પ્રકાશ;
 કર જોડીને ઉભી રહી, ધ્રુવને અતીશે વિનતિ કહી.
 અષ્ટમા સિદ્ધ ને નવ નિદ્ધ, આપી ગોવિંદે બહુ વીધ;
 અંગીકાર કરે બોલી વચન, કર જોડીને ઉભી દાસી જન.
 પછે ધ્રુવ ઉડી પગે લાગ્યો, ધણો વિવેક વિનતાને કહ્યો;
 ત્યાં સભા સઘળી કરે પ્રણામ, અંતઃપુર આપ્યો ઉતારા કામ.
 નિરખે અંતઃપુરમાં નાર, ધનના ત્યાં ભર્યા ભંડાર;
 કર જોડીને માગી આશ, સમરણ કરી ઉડી આકાશ.

પૂર્વછાંયો.

અબલા આકાશે ગઈ, ધ્રુવને કરી પ્રણામ;
 રાજા પ્રિતે મન સંતોષિઆ, પુત્ર તપે નિર્વાણ.
 રાજા કુલ છત્રીશના, શીશ નામે સર્વ કોય
 બહી બીજો અવતર્યો, કુલ તમારે સોય.

ચોપાદ.

પછે જગન કાજ થયાં ચાલતાં, સજન કુટુંબ મંડપમાં મળતાં;
 વિવિધ પાક નિપજે ત્યાં સાર, ઋષિ ભણે ત્યાંહાં જેજેકાર.

અગ્નીકુંડ રચ્યો છે જોટલે, સૂરે આવી કીધો તેટલે;
કરી સ્તુતિ મંત્ર લણાવિયા, તે દેવ આવી પ્રત્યક્ષ બેસિયા.
આવ્યા અહ્માસુર ને ઇશ, સદા જશતણા જે ધીશ;
અશ્વમેધ કીધા હતા જેહ, આવી મુરત વના બેઠા તેહ.
જે જે ભાગ્યેગ રાગતણું, જોઈ સંતોખ્યા તે ધણું;
પછે ઈંદ્ર લણે સાંભળો રાજન, હું જોઈ તમારો તન.
જોણે અહ્માદિક ઊપગળ્યો ભે, જોઈ ધ્રુવ તે કહેવો છે;
ખાલકને કયું એવું જાણુ, વેગે તે આવ્યો વચન પ્રમાણુ.
મહા તપસ્વિ દીસે ખાલ અપાર, હરિભક્ત ને રાજકુમાર;
તેણે દીકા અહ્મા તેજપ્રકાશ, વંછું ચરણ પ્રથમ જઈ પાસ.
પછે, જઈને સુરપતિ ધીશ, જઈને નામ્યું ચરણે શિશ;
બંને દંડવત પ્રણામજ કરી, પુછે કુશલ અતિ આદર કરી.
સુરપતિ મન પામ્યા આનંદ, પૂર્ણ કૃપા તમે પ્રેમાનંદ;
બેઠા અહ્મા સુરપતિ બહુ, જગન વિધિ ચલાવે સદ્-
ઈંદ્ર અનુચર તેડાવ્યા તેણીવાર, કારજ આપણે છે અપાર;
દિન બેતાલિશે જગન થીયો, ત્યાં પુર્ણાહુતિ દિન આવિયો.
સુરપતિ બોલ્યા વાણી સાર, વિવાહતાણી માં કરે વાર;
મંડપમાં મળ્યા રાજ ઋષી જેહ, આવો જન સંગાથે તેહ.
અહ્માજીને ગમે તે વાત, ધણું ઉત્તમ એ કીજે કાજ;
એમ કહીને ઈંદ્ર પરવર્ધા, નીજ સ્થાનકે પોહોતા ખરા.

પૂર્વછાયો.

વહસાખ સુદ સપ્તમી, ઉત્તમ તે ગુરવાર;
જન અસ્વારી લાવજો, ઈંદ્રપુરી મોગ્ગર.
વિરંચી ને સુરપતી, તે માગીને ચાલ્યા આરા;
વેગે જઈને પોચીયા, નિજ સ્થાનકે આકાર.

ચોપાદ.

ત્યાં વેદ ધ્રુવ બહુ બહુ કરે, નર નારી આનંદમાં કરે;
શુદ્ધ મંત્ર સહુ પુરા થયા, ઋષી દેવ સરવે સંતોખીયા.
તેત્યાં સંતોખ વચન કહ્યાં સાર, બોલ્યા તે સરવે વેદ વિચાર;
કુશલ જગન પુરે થયો, ગચ્છ ગચ્છ તે મંત્ર પરહીયો.

ઘણું સુખ પામ્યો ભુપાલ, વિવાહ કરી માંડી ચાલ;
 કીધાં કારજ તે કુંકુમ રાણ, ચાલી જન તે ઝાકમ જોળ.
 મંડપમાં રાજા ઝપી જેહ, જનમાં સરવે તેડ્યા તેહ;
 ઈંદ્રપુર જેવાની આશ, આપ્યો સાથે નગરનો વાસ.
 પોતી જન ઈંદ્રપુરમાં જઈ, ત્યાં તો લગનની વેળા થઈ;
 પછે જમાડયાં ભોજન એ વાર, પછે તે વરત્યો જેજેકાર.
 ધ્રુવ તોરણે આવ્યો જેહ, ઝપી નારદજી આવ્યા તેહ;
 કનક પાટ બહુ ઢાળ્યા સાર, મધુપર્ક કીધો તેણીવાર.
 સુંદર મંડપ રચ્યો છે જેહ, વરકન્યા પધરાવ્યાં તેહ;
 ત્યાં નૃત્ય કરે અપઞ્ચરા બહુ, સુરપત્ની મળીને ગાયે સંહ.
 માયા વન છલ કરતી જેહ, ઉભી ચંમર ઢાળે તેહ;
 પરણાવ્યો બહુ વિધ સુંદરી, વિશ્વામિત્રે ચોરી કરી.
 ઈંદ્રે આખ્યાં ચોરીમાં બહુ દાન, કવિતા કહે તો કહે શા માન;
 દિન પંદર રહ્યા ઈંદ્રપુર મોજર, પછે ચાલવાને થયા તૈયાર.
 નિશ્ચયે તે કીધા સુરરાજ, અનેક જુગનાં સાર્યાં કાજ;
 દિગંદન સુર હતો જેહ, સુરપતિ પાસે આવ્યો તેહ.
 અમુ થેર પુત્રી છે એક બાળ, ઉત્તમ પેરે કરે વેશવાળ;
 સહી કરી કીધું એ કાજ, ઉત્તમને પરણાવો આજ.
 દિગંદને આખ્યાં અતિ દાન, ઘણી પેરે સંતોષી જન;
 દસ દિવસ મંડપમાં રહ્યા, પછે ચાલવાને તત્પર થયા.
 કરી શીખ તવ ચાલી જન, બ્રહ્મા ઇન્દ્રે બહુ દીધાં માન;
 જઈ પહોંતા ભીષ્માવતી મોજર, વાહન વાળે બહુ પ્રકાર.
 ઉતારીને સેના સ્થાનકે ગઈ, ત્યાં ભોજનની વેળા થઈ;
 જમ્યા જઈ ભોજન એ વાર, પછે વરત્યો જેજેકાર.
 પુરી સભામાં એકા રાજ, મનમાં ઉપન્યું ઉત્તમ કાજ;
 હું એકાં ધ્રુવ શીખે જેહ, રીદ્ધ રાજ્ય ચલાવે તેહ.
 એવો તે મનમાં કરી વિચાર, ઝપી પ્રત્યે બોલ્યા તે વાર;
 શુભ દિન તમો જોજો સહી, ધ્રુવને રાજ આપવું સહી.

પૂર્વજાઓ.

રાજા કહેઁ ઝપીજી સુણો, આપવું કુંવરને રાજ;
 શુભ દિન જોઈ મુહુર્ત કહે, આપણે કીજે કાજ.

જેઠ મુદ એકાદશી, ઉત્તમ તે ગુરુ વાર;
અનેક રીતે યોગ્ય છે, ધ્રુવને એસાડયો રાજ;
આવ્યો તે દિન એકાદશી, ધ્રુવને એસાડયો પાટ;
સરી આશીશ આવેરે, તે મંત્ર કરે દાઢ.

ચોપાઠ.

અપાવ્યું ધ્રુવને રાજ, ઉત્તાનપાદનાં સિધ્યાં કાજ;
પરેણા આવ્યા હતા જોડ, કરી શીખ ને ચલાવ્યા તેડ.
રાજને કાજે ધ્રુવ પરવરે, મનમાં ધ્યાન હરીનું ધરે;
માઘ્યા મેહ વરસે મહીમાયે, નગરમાં એવું પુણ્ય પ્રવાહે.
ધરમ રાજ્ય ચલાવે અહુ, પ્રજા તે સુખ પામે છે સહુ;
રિદ્ધ રાજ ને લીલા વિલાસ, પૂર તે ખીજું થયું કષલાસ.
કનક ઈંદ્રાણીએ પાણી ભરે, મનમાં લય કેનો નવ ધરે;
નર નારીને નહીં વિરોધ, દેશમાંથી નીસરીઓ કીધ.
દેખો પુત્ર કેડે એવું રાજ, થાણું તે સુખ પામ્યો મહારાજ;
એમ કરતાં રાજ ગુદ થયો, શોક સધજો રાજનો ગયો.

પૂર્વછાયા.

વરસ સોલ હજાર લગી, માસ સાત ને દિન જ બાર;
ધ્રુવ પાસે રાજ રહ્યા, તે લિખાવતી મોજાર.
અંગદાત પ્રીછી કરી, કીધો તે મનમાં વિચાર;
વેગે તે વહીને પોહ્યાંચીયો, તે ગંગા કરે પાર.

ચોપાઠ.

એ પુત્રને સોંપી પરિવાર, શાસ્ત્ર ભણીને કીધા યુવાર;
આત્મસાધન લાવે કરી, ભંગવત કથા શ્રવણે ધરી.
રાજ દેહ તે પુરણુ ધર્મ, તેને પુણ્યે પામ્યો મોક્ષ મર્મ;
રાજ પોહ્યાંચીયો વૈકુંઠ વાસ, આવી નારદ કેહે પ્રકાશ.
હુતી નારી અને જોડ, રાજ સાથે પોહ્યાંચી તેડ;
માત પિતાનાં કીધાં કાજ, અછે વિધિ ગતે ધ્રુવ ચલાવે રાજ.
મહીના તેર લગી જે પરમ, વેદ વાયકનાં પાળ્યાં કરમ;
સદ્ધર્મે રાજ કરે ધ્રુવરાએ, રાજ કરે પૂરણુ મહીમાએ.

ચોરી દંડ ચાડી નહીં ચીંતા, પ્રજ્ઞ સુખની રાજ્યને ખંતા,
 એણી રીતે ધ્રુવરાએ પરવરે, ઉત્તમ ધ્રુવની સેવાં કરે.
 ઈંદ્રપુત્રી ધનકુમાર, રાજ્યને તે એકંજ નાર;
 તેને બહુ કાલે ગરબ જ રહ્યો, પુરે માસે પુત્ર આવિયો.
 ઉત્તમ કુલ કુંવરનું નામ, ધણો સુંદર તે રૂપ નિધાન,
 એમ કરતાં કેટલા દિન થયા, ઉત્તમ ધ્રુવે પુત્ર આવિયા.

પૂર્વછાંચો.

પુત્ર ત્રણને ભણાવ્યા, તે વિશ્વામિત્રની પાસઃ
 આક્ષેપે કરાવિયો ત્યાં, ધનુરવિદ્યા અભ્યાસ.
 ભણી ગણીને પુરણ થયા, લક્ષણ બત્રીશે બાળ;
 અતી ખંતે પરણાવ્યા, ત્રણને રાખ્યા દિન દયાળ.

ચોપાઠ.

એમ કરતાં અનેક દિન થયા, મૃગયા રમવાને ઉત્તમ ગયાઃ
 જક્ષ દલ હુતું વન મોજાર, માંડ્યો સંગ્રામ તે તેણીવાર.
 અનેક સુલટ સંગ્રામે રહ્યા, ઉત્તમ રાય મૂર્છાંગત થયાઃ
 તવ રાજ્યને થયું બાણ, જે જુદામાં બાંધવે તળ્યા પ્રાણ.
 એવી વાત સાંભળી કાન, ઘણું દુઃખ પામ્યો રાજ્યનઃ
 ક્રોધ અતિશે મનમાં ધરી, ચલાવ્યું સેન વનની ભણી.
 બેસી સુખાસને રાજ્ય પળ્યો, સેના ભારે સૌને મળ્યો;
 દશે દિશના ડોહ્યા દીગપાલ, ક્રોધ ભર્યો જેમ કોપ્યો કાળ.
 સેન તણી રજ ઉઠે આકાશ, રવીતણો ઝાંખો થયો ઉજાશઃ
 પોહોંચી સેના વેગે થઈ, અલકા નગરી વીટી જઈ.
 સખલ માર દીધો તે વાર, જક્ષ રાયને પમાડ્યો હારઃ
 સખલો રાય તણે મન ક્રોધ, ચઢ્યું સૌ સુરાતન જોધ.
 અવની આવીને આતુર થઈ, કર જોડીને ઉભી રહીઃ
 પ્રહાર ચરણ મારે છે શર, તેણે તે પૃથ્વી થાય છે ચૂર.
 અવની આતુર દેખીને રાય, વાળ્યું શેન જે વઢતું અટકાયઃ
 જક્ષ રાજ્યને મારી કરી, પોહોંતા જઈ ભીખાવતી પુરી.
 રાજ્ય મન વીમાસે અશું, હવે રહ્યાનું કારણ શું;
 મેં મહારાં સાર્યો સહ કાળ. ઉત્તમ કુલને આપું રાજ.

મહોલ મેડા ને મેલ્યા ઠાઠ, પછે કુંવર ને એસાડ્યો પાટ;
જળ્યા આંધવ એ પાસે સાર, રાજ કાજ શિર તેને ભાર.
રાજ કાજ સહુ દીધાં હાથ, કુંવરને લખાવ્યો સાથ;
એમ કહીને ચાલ્યો વન, ધર્યું ધ્યાન ગોવિંદનું મન.
તજી નગર ગંગાજી ગયા, ત્યાં ગરૂડે ચડી ગોવિંદ આવ્યા;
વીમાને એસાડ્યો નાથ, હેતે કરી પોતાને હાથ.
વેગે તે જઈ પોતા આકાશ, ત્યાં તેજ્યા અહ્મા ઈંદ્રને પાસ;
તેજ્યા ધશ ને દિક્ષપતિધીશ, મુકે કર રાજને શીશ.
ત્યાં ઋષી આવ્યા સ્વરગે જોહ, સુરપતિ સંગે અમવ્યા તેહ;
ભણે ઋષી વેદ અપાર, ધ્રુવને કરાવ્યો અમૃત અહાર.
અહ્મા મંત્ર ભણે બહુ ઠાઠ, ધ્રુવને એસાડ્યો અવિચલ પાટ;
હતા તારા દિક્ષપતિ જોહ, આવીને ચરણે લાગ્યા તેહ.
ચૌદસે જોગણી છે જોહ, ઉભી રહી ચંમર દોળે તેહ;
નારદ આવી આશિશ આચરે, મુનિવર તે પારાયણ કરે.
નૃત્ય કરે છે અપ્સરા અતી, સુરપતને વધાવે સતી;
વિશ્વકર્મા તેડ્યાં તેણીવાર, નગર રચો આ ઠામે સાર.
પ્રભુએ વાત હાજ્યામાં ધરી, રચી સુંદર કનકમય પુરી;
રતજડીત તોરણુ ઝળકાર, ક્રુધા તૃપા ત્યાં નહીં લગાર.
વૈકુંઠવાસી હતા જોહ, આણીને પાસે રાખ્યા તેહ;
નગર રચ્યું વૈકુંઠ શામનું, નિત દરશન હરિનું પામવું.
તારે બોલ્યા ઈંદ્ર વચન પ્રકાશ, હું માગું સ્વામી તમારી પાસ;
તમ વચને પરણાવી બાળ, તે મૃત્યુલોકમાં કેમ રહેશે આ કાળ.
એની ચિંતા તમારે હાથ, તેની સાહે કરો તમે નાથ;
મુણી વચન સુરપતિનો સાર, હરિ મુખે બોલ્યા તેણીવાર.
પવન કુમારી તમારી જોહ, સ્વદેહે સ્વરગે લાવો તેહ;
તેને લઈને આવો આકાશ, ધિર કરી થાપું ધ્રુવની પાસ.
ત્યારે ઈંદ્રે મોકલ્યું પુષ્પક વિમાન, લાવ્યો તે પુત્રીને ઠામે;
પછે અમૃતનું કરાવ્યું પાન, વામાંગે આપી નિરવાણ.
ત્યાં પુત્રીને દેવે દીધાં માન, સરવે મળીને દીધાં વરદાન;
સ્વામી પુણ્ય કરે જે કોએ, અરધ અર્ધાંગના પામે સોએ.

એ એંધાણે જો જો કથી, સત્ય છે કાંઈ મિથ્યા નથી;
ધ્રુવને શિર મુકી હાથ, હેતે કરીને વૈકુંઠનાથ.
પોતે બ્રીદ પાલવા કાજ, આપ્યું ધ્રુવને અવિચલ રાજ;
હેવો ભગ્તનો મહિમા છે ઘણો, તેવો ધ્રુવતણો મહિમા વર્ણવ્યો.

પૂર્વછાયો.

આશીશ ઋષી ઓચરે, ગાંધર્વ કરે વખોણ;
એ પરીક્ષિતે કથા સાંભળી, શુકદેવ કરી વાણ.
ગાશે મુણશે ભાવશું, થઈ એકાગ્રે મન;
તેનું તો પુણ્ય જાણજો, જે ગંગા સ્નાન સમાન.

ચોપાદ.

જે જન ચાલે નીર પરવરી, પડે વિપમ થાને સરવરી.
મનવાંછિત બિરદ પામશે, અભય પદ નિશ્ચય મળશે;
એ કથાનાં ફલ અનેક, હરિ પોતે કહે વીવેક.
એ કથાનું કીરતન થાય, ત્યાં ઉભા રહેશે વૈકુંઠરાય;
એમ કહીને પ્રભુજી વળ્યા, ગરવ કવીરવને થાનકે ગયા.
ગવરીનંદને કીરપા કરી, તો કવિમુખે કથા ઓચરી;
વિપ્ર સારસ્વત કુંદનપુર ગામ, માધવસુત તુલસી તેહનું નામ.
કાલાવાલા કીધે જોહ, સરસ્વતિએ ઉપદેશ્યા તેહ;
ખોડ માં દેશો કવિજન કાચ, શત વચન માંડું જોણું સોચ.
સરવ નાર તણો શણગાર, આદ અંત ને વેદ વિચાર;
માધ માસ ને પક્ષ અંધાર, તિથિ એકાદશી સોમ વાર.
તે દિન કથા પુરી કરી, તે હરિજને હદે વિસ્તરી;
સુણે તેની પોંચે આશ, ચાર પદારથ પામે પાસ.

પૂર્વછાયો.

ચાર પદારથ પામશો, ને ગાયે મુણશે જોહ;
કથા તે ધ્રુવ રાજ તણી, મોહોડું ફલ છે એહ.
શ્રીમંત કથા જે સાંભળે, તો પામે મન ઉત્સાહ;
એક મને જોહ સાંભળે, તેને હોએ વૈકુંઠ વાસ.

પ્રે મા નં ૬.

વદોડરાના કૃષ્ણરામનો પુત્ર-ચાતુર્વેદી પ્રાહ્મણ-સંવત ૧૭૦૦ થી તે
૧૭૯૯ સુધીમાં હયાત હતો.

ચંદ્રહાસ આખ્યાન.

~~~~~

રાગ કેદારો.

પ્રથમ સમરૂં ગણપતિ, જ્યમ દળે મારી દુર્ભતિ;
જેથી સરે મનોરથ મન તણો રે.
સાહે કરો માતા સરસ્વતી, હું બાળક કાંઈ લેહેતો નથી;
સતી શારદા સેવક છર્જી તમ તણો રે.

હાળ.

સાહે કરો માતા સરસ્વતિ, હું કાશું તમારે પાય;
નિજ ગુરૂ કેરૂં ધ્યાન ધરતાં, ગ્રંથ વાંચતો થાય.
વૈશંપાયન ઐણીપેરે બોલ્યા, સુણુ જનમેજય રાજન;
અશ્વમેધની ઉત્તમ કથા છે, શ્રોતા વક્તા ધન્ય.
પાંડવ પરાક્રમ કીધું, ક્રોધ ધરીને કાય;
શત દૈત્ય સંધારિયા, તે કુરૂક્ષેત્રને માંય.
પછે હસ્તિના પુરમાં રાજ્ય બેઠા, કુંતિ કુંવર જે ધર્મ;
પાંચાલીના મનોરથ પૂરી, પધાર્યા પરબ્રહ્મ.
યુધિષ્ઠિર અતિ દુઃખ પામ્યા, ઉપન્યો અંતર તાપ;
એ રાજ્યને માથે ધિપ્ત પડો, સ્વજન માર્યાનું શિર પાપ.

એટલે આવ્યા વ્યાસ મુનિ, પૃથ્વી પાપ ગયાને ભેદઃ
 પછે મહા મુનિયે મહીપતિને, મંડાવ્યો અશ્વમેધ.
 અશ્વની પુકે રક્ષા કરવા, સંચર્યો અર્જુનઃ
 પછે વૃષકેતુ પરવર્યો, વળી વીર પ્રહુમ્ન.
 વાટમાં જતાં નીલધ્વજ ને, હંસધ્વજ ભૂપાળઃ
 સુધન્વા સુરથ નામે, હણ્યા બન્યો બાળ.
 મણિપુર નગ્રે અશ્વ આવ્યો, રાજ્ય કરે બભ્રુવાંહનઃ
 જોણે મહા બળિયા પાર્થનું, મસ્તક કર્યું છેદન.
 વળી તુરી ત્યાં થકી પરવર્યો, સામે મળ્યો તુષારઃ
 તે તુરી તામ્રધ્વજે આંધ્યો, અર્જુનનો નિર્ધાર.
 તે મયૂરધ્વજે મળ્યો આવી, કૃષ્ણને કર જોડઃ
 પછે વીરવર્માને દેશ આવી, સુભટ ઝુઝાય કોડઃ
 એક હ્રદ આવ્યો જળ તણો, તે તરી ઉતર્યો વાહનઃ
 ત્યાં આગળ રમતા હતા, એ ચંદ્રહાસના તન-
 વડો પુત્ર પદ્માક્ષ નામે, એક મકરધ્વજ એવું નામઃ
 તે અશ્વ અનુપમ દેખી, લેઈ ગયો પોતાને ગામ.
 પછે પાંડવની સેના વિષે, હવે તે હાહાકારઃ
 શ્રીકૃષ્ણ અર્જુન જ્યાં હતા, ત્યાં લાવ્યા સમાચાર.
 વ્રાત સાંભળી સવ્યસાચી ને, ઉપન્યો અતિ ક્રોધઃ
 અશ્વની સંભાળ લેવાને, મોકલ્યા મહા જ્ઞેધ.
 પણ પાર તે પામ્યા નહિ, કહ્યો કિરીટીને નકારઃ
 સાંભળીને સવ્યસાચી, દુઃખ પામ્યા અપાર.
 વિચારીને વિનવ્યા, અર્જુને ત્યાં શ્રીકૃષ્ણઃ
 પ્રાર્થ પૂછે પ્રભુજીને, કહો અશ્વ ગયાનું પ્રશ્ન.
 વળતી વિશ્વંભર ઉચર્યા, સાંભળ પાંડુ કુમારઃ
 તારા તુરીને સંભાળતાં, જો કોણ છે જાલનહાર.
 એવું કહીને મૌન લીધું, પ્રભુ શ્રી ગોપાળઃ
 એવે સમે અંતરિક્ષ માર્ગે, અતિ હવું અભુવાળઃ
 હરિ ગુણ ગાતા પીણા પાતા, આવ્યા નારદ ભગવાનઃ
 નર નારાયણ ઉભા થયા, સાદરે દીધું માન.

ત્યારે દેવ ઋષી એમ બોલિયા, અર્જુન દીકો દિન;
 હું સાધુ શા માટે મુન્મુન્ય, તારૂં મૂખ થયું કાં ખિન્ન.
 પછે ગદગદ કંઠે થઈને, બોલીઆ તે પારથ;
 મારા અશ્વ બન્યો ગયા, તેથી ઉપન્યો અનર્થ.
 સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાળ સધળે, તમે બન્ને છો મુનિરાય;
 બાણતા હો તો કહો મુને, મારા અશ્વ ગયાનો ઉપાય.
 વળતી ઋષિ એમ ઉચ્ચરે, સાંભળ અતલિખલ અર્જુન;
 તારા તુરીને લેઈ ગયા છે, ચંદ્રહાસના તન.
 દેવ દાનવ યદ્ધ કિન્નર, ત્રૈલોક્ય ટોળે થાય;
 સહસ્ર વર્ષ સત્યવાદી રાજ, કાણે હત્યો નવ જય.
 ઋષિહતાં વચન મુણીને, અર્જુન બોલ્યા વાણ;
 તે ચંદ્રહાસનો મહિમા કહો, મુજને વીણાપાણ.

વલણ.

કહો વીણાપાણ વેગે, સાન્નિધ્ય શ્રી ગોવિન્દ રે;
 ચંદ્રહાસનો મહિમા કહે, કર જોડી પ્રેમાનંદ રે.

કડવું ૨ જી.—રાગ રામઘી.

એણીપેરે બોલ્યા બ્રહ્મા તનહ, સાંભળ સાધુરાય અર્જુનહ.
 એક અંગદ નામે દેશ કહેવાયહ, રાજ કરે ત્યાં મુધાર્મિક રાયહ.

ઢાળ.

મુધાર્મિક રાજ રાજ્ય કરે, પણ પેટ નહીં સંતાન;
 પુત્રને અર્થે રાજ્યે, આરાધ્યા પંચવદન.
 મહાદેવ આવી ઉચ્ચર્યા, માગ્ય મહીપતિ વરદાન;
 પછે શંકર પાસે મુધાર્મિકે, માગીઓ સંતાન.
 સ્વામી મુજને કરી કૃણા, એક આપો પુત્ર સંતાન;
 કૃણા કરે માહાદેવહ, એજ માગુંછું વરદાન.
 ત્યારે શિવ કહે તારા કર્મમાં, નથી સરહત પુત્ર;
 તું પુત્રનું મુખ દેખીશ નહિ, આગે ભાગશે ધરસૂત્ર.
 વળતી રાજ બોલ્યો જે, મિથ્યા ન થાય હોનાર;
 સ્વામી મુજને આપીએ, ઉઘડે વાંઝિયાં આરં.

ત્યારે શંભુ વળતા બોલ્યા, જા હશે પુત્ર નિર્વાણ;
 પણ આયુષ તાં નહીં રહે, એમ કહે પિનાકપાણ.
 મહારાજન મંદીર આવિયો, શંભુ થયા રે કૃપાળ.
 ધાલી નામે પ્રેમદા, તેણિએ પ્રસવ્યો બાળ;
 સર્વકો આનંદ પામ્યું, ઉત્પત્યું વાંઝિયાં બાર.
 ખટ માસનો બાળક થયો, ભૂપતિ હાથે અપાર.
 ત્યાં એક દિવસ અસુર આવિયા, પાપી પડિયા ત્રુટી;
 મધ્યરાત્રે માર્યો મહીપતિ, ને નગ્ર લીધું લૂટી.
 પેલા બાળકને ધવરાવતિ, સુધાર્મિકની દાસી.
 રાજપુત ત્યાંથી સંતાડ્યો, ધાવ છૂટી નાસી.
 રાત દિવસ તે હીડે રામા, સુત સોડામાંય;
 કૌતલ દેશ આવી ચઢી, ત્યાં કુંતલ નામે રાય.
 ધૃષ્ટદ્યુમ્ન નામે પુરોહિત છે, જેનો રાજ સેનમાં ભાર;
 વિશ્વ જીતી વશ કર્યું, મન વિષે મહા અહંકાર.
 તે ગામમાં દાસી ઠરી, સૂત સંગાતે નેટ;
 દામણી થઈને ધંધો કરતી, દોહલે ભરતી પેટ.
 ખાંડું દળવું અને ધોવું, કાનાં વાસીદાં કરતી;
 કાનાં પાત્ર પખાળે કાનાં એકઠાં, કાનાં પાણી ભરતી.
 દિન દિન પુત્ર મોટો થયો, શેરિયે રમવા જાય;
 લોક જતાં જોવા રહે, એ કુંવર કેરી કાય.
 શરીરે સુવર્ણ સરખો, શોભતો અતિ રંગ;
 દાસી તે ભરમે કરી ઢાંકે, કુંવર કેરું અંગ.
 એક દિન દાસીએ શયન કીધું, પુત્રને રાખી પાસ;
 એવે કાએક તેડવા આવ્યો, વેહેવારિયાનો દાસ.
 ઉક્ય ધાવ ઉતાવળું છે, વસ્ત્ર ધોવાનું કામ;
 સ્વામી મારો તેડે તુજને, આપશે બહુ દામ.
 મધ્ય રાત્રે ચાલી માનુની, સુતો મૂકી બાળ;
 લોભે તે કાંઈ પ્રિયું નહીં, આવ્યો તેનો કાળ.
 માર્ગ માંહે ચાલતાં એક, પડ્યો મોટો નાગ;
 પ્રેમદાએ પૃષ્ઠ ઉપર, અંધારે મૂક્યો પાગ.

ત્યારે ઉઝળીને નાગ વળગ્યો, અંતર આણી રીશઃ
 ડંડી દારી પડી પૃથ્વી, મૂખે પ્રાડી ચીશ.
 કંદે તે બાધી કાચકીને, મુખે પરિયો શેષઃ
 ધ્રાવ ઢળી ધરણી ત્રિષે, ત્યારે ઘાઠ મળિયા લોક.
 મરતી વેળા માનુની, મુખથી બોલી વાણુઃ
 મારા પુત્રને કો પાળજો, એમ કહેતાં નિકળ્યા પ્રાણુ.

વળણુ.

એમ કહેતાં ગયા પ્રાણુ તેના, લાગ્યની જે મંદ રેઃ
 એ પુત્રની શી ગતી થઈ, તે કહે ભટ પ્રેમાનંદ રે.

કડવું ૩ જી.—રાગ વેરાડી.

નારદજી એમ ઉચ્ચરે, સુણુ પાર્થ બલવંતઃ
 એ પુત્રની શી ગતી થઈ, તેને રાખ્યો ભગવંત.
 વહાણું વાતે જાગ્યો બાળક, મુખે બોલતો વાણી;
 આંખ્યો ચોળતો ને અન્ન માગતો, માતા મોઢ ન જાણી.
 સુનું ભુવન જ્યારે પુત્રે દીકું, નેત્ર ભરીને રાય;
 આકુળ વ્યાકુળ થાના લાગ્યો, ઉત્તર ન આપે કાય.
 સાંભળી આવી સર્વ શ્યામા, પાસેનાં પાડોશી;
 કો બાળકને પહુઆ આપે, ઘણા વર્ષની ડોશી.
 કો કુંવરને કહે ચઢાવી, આસના વાસના લાગિ કરવા;
 એ આવી જનેતા તારી, ગઈ છે પાણી ભરવા.
 એણી પેરે તે સર્વ માનુનીએ, કુંવરને માંડયું વહાવું;
 દ્રાઈ પ્રેમદાયે દૂધ પાયું, દ્રાઈએ આપ્યું ખાવું.
 એમ રમતાં જમતાં તે કુંવરના, મુખે દિવસ જતાઃ
 એ સંવત્સર વહી ગયા, વિસરી ગઈ ત્યાં માના.
 હીંડતાં ચાલતાં કુંવર, લેતો હરિનું નામ;
 એક દહાડે તેને વાટમાંહિથી, જડિયા શાલિગ્રામ.
 તે હાથ ઘડિ હૈયાશું આંખ્યો, રનેહ અતિશે આજ્યો;
 સહુ બાળક સાથે રમવા લાગ્યો, સખો મુંદર જાણ્યો.
 એક વાર ત્યાં ધૃષ્ટ્યુદ્ધ, જમાડયા મુનિ જન;
 તે બાળક માંહ મળતો તેડ્યો, રાંકે જાણી તન.

ત્યારે શંભુ વળતા બોલ્યા, જન હશે પુત્ર નિર્વાણ;
 પણ આયુષ તારું નહીં રહે, એમ કહે પિનાકપાણ.
 મહારાજન મંદીર આવિયો, શંભુ થયા રે કૃપાળ.
 ધાલી નામે પ્રેમદા, તેણિએ પ્રસવ્યો બાળ;
 સર્વકા આનંદ પામ્યું, ઉઘડ્યું વાંઝિયાં બાર.
 ખટ માસનો બાળક થયો, ભૂપતિ હજ્યો અપાર.
 ત્યાં એક દિવસ અસુર આવિયા, પાપી પડિયા ત્રુટી;
 મધ્યરાત્રે માર્યો મહીપતિ, ને નગ્ર લીધું લૂંટી.
 પેલા બાળકને ધવરાવતિ, સુધાર્મિકની દાસી:
 રાજપુત ત્યાંથી સંતાડ્યો, ધાવ છૂટી નાસી.
 રાત દિવસ તે હીડે રામા, સુત સોડામાંય:
 કૌતલ દેશ આવી ચઢી, ત્યાં કુંતલ નામે રાય.
 ધૃષ્ટદ્યુમ્ન નામે પુરોહિત છે, જેનો રાજ સેનમાં ભાર;
 વિશ્વ જીતી વશ કર્યું, મન વિષે મહા અહંકાર.
 તે ગામમાં દાસી ઠરી, સૂત સંગાતે નેટ;
 દામણી થઈને ધંધો કરતી, દોહેલે ભરતી પેટ.
 ખાંડું દળવું અને ધોવું, કાનાં વાસીદાં કરતી;
 કાનાં પાત્ર પખાળે કાનાં એકકાં, કાનાં પાણી ભરતી.
 દિન દિન પુત્ર મોટો થયો, શેરિયે રમવા જાય;
 લોક જાતાં જોવા રહે, એ કુંવર કેરી કાય.
 શરીરે સુવર્ણ સરખો, શોભતો અતિ રંગ;
 દાસી તે ભરમે કરી ઢાંકે, કુંવર કેરું અંગ.
 એક દિન દાસીએ શયન કીધું, પુત્રને રાખી પાસ;
 એવે કાએક તેડવા આવ્યો, વેહેવારિયાનો દાસ.
 ઉઠ્ય ધાવ ઉતાવળું છે, વસ્ત્ર ધોવાનું કામ;
 સ્વામી મારો તેડે તુજને, આપશે બહુ દામ.
 મધ્ય રાત્રે ચાલી માનુની, સુતો મૂડી બાળ;
 લોભે તે કાંઈ પ્રિયું નહીં, આવ્યો તેનો કાળ.
 માર્ગ માંહે ચાલતાં એક, પડ્યો મોટો નાગ;
 પ્રેમદાએ પૃથ ઉપર, અંધારે મૂક્યો પાગ.

ત્યારે ઉછળીને નાગ વળગ્યો, અંતર આણી રીશ;
 ડંસી દાસી પડી પૃથવી, મૂખે પ્રાડી ચીશ.
 કંઠે તે બાધી કાચકીને, મુખે પડ્યો શોષ;
 ધાવ ઢળી ધરણી વિષે, ત્યારે ધાઈ મળિયા લોક.
 મરતી વેળા માનુની, મુખથી બોલી વાણ;
 મારા પુત્રને કો પાળજો, એમ કહેતાં નિકળ્યા પ્રાણ.

વળણ.

એમ કહેતાં ગયા પ્રાણ તેના, લાગ્યની જે મંદરે;
 એ પુત્રની શી ગતી થઈ, તે કહે ભટ પ્રેમાનંદરે.

કડવું ૩ જી.-રાગ વેરાડી.

નારદજી એમ ઉચ્ચરે, મુણ પાર્થ બલવંત;
 એ પુત્રની શી ગતી થઈ, તેને રાખ્યો ભગવંત.
 વહાણું વાતે જાગ્યો બાળક, મુખે બોલતો વાણી;
 આંખ્યો ચાળતો ને અન્ન માગતો, માતા મોઈ ન જાણી.
 સુનું ભુવન જ્યારે પુત્રે દીઠું, નેત્ર ભરીને રાય;
 આકુળ વ્યાકુળ થાવા લાગ્યો, ઉત્તર ન આપે કાય.
 સાંભળી આવી સર્વ સ્થામા, પાસેનાં પાડોશી;
 કો બાળકને પહુઆ આપે, ઘણા વર્ષની ડોશી.
 કો કુંવરને કેડે ચઢાવી, આસના વાસના લાગિ કરવા;
 એ આવી જનેતા તારી, ગઈ છે પાણી ભરવા.
 એણી પેરે તે સર્વે માનુનીએ, કુંવરને માંડયું વહાવું;
 કાઈ પ્રેમદાએ દૂધ પાયું, કાઈએ આપ્યું ખાવું.
 એમ રમતાં જમતાં તે કુંવરના, મુખે દિવસ જતા;
 એ સંવત્સર વહી ગયા, વિસરી ગઈ ત્યાં માતા.
 હીંડતાં ચાલતાં કુંવર, લેતો હરિનું નામ;
 એક દહાડે તેને વાટમાંહિથી, જડિયા શાલિગ્રામ.
 તે હાથ ગ્રહિ હૈયાશું ચાંપ્યો, સ્નેહ અતિશે આણ્યો;
 સહુ બાળક સાથે રમવા લાગ્યો, સખો સુંદર જાણ્યો.
 એક વાર ત્યાં ધૃષ્ટ્યુદ્ધે, જમાડયા મુનિ જન;
 તે બાળક માંહ મળતો તેડ્યો, રાંકે જાણી તન.

પછે ઋષિજીની પૂજા કરવા, ધૃષ્ટ્યુદ્ધિ તે આવ્યો;
 દક્ષિણા તે લઈને પાતરી, તે થાળ ભરીને લાવ્યો.
 પૂજા કરી પ્રધાન પરવર્યો, દક્ષિણા આપતો વાળી;
 પણ પંડિતની પંગત વિષેથી, એ આળક મૂક્યો ટાળી.
 એવે ગાલવ ઋષિ ઓટ્યા, ભાળે પ્રાણી માત્ર;
 કાં મહારાજ એને ટાળી મૂક્યો, હેતે પૂજવા જેવું છે પાત્ર.
 વિધિયે એમ લખ્યું છે, એમું તારે સગાઈ;
 વિપયા પુત્રીને પરણશે, એ તારે થાશે જમાઈ.
 એવાં ગાલવનાં વચન મુણીને, પ્રધાનને લાગી ઝાળ;
 મુનિ માત્ર મારીને કાઢ્યા, પછાડી પૂજની થાળ.
 ખીજા બ્રાહ્મણ દુઃખ પામ્યા, કહોજી અમારો શો વાંક;
 દક્ષિણાનું જન થયું, અમો કેમ જીવિયે રાંક.
 ગાલવ કહે તમે શું જાણો છો, પુરોહિત છે પાપી;
 એવું કરીને સર્વ મુનિઓને, ઘેરથી દક્ષિણા આપી.
 નારદ કહે સાંભળ પાર્થ પછે, પાપિને પ્રગટ્યો કાળ;
 મારી પુત્રીને અમર ધર્યો, કેમ પરણે લિશ્તુક આળ.
 એક કામ એશી વિચાર્યું, ચાંડાળ તેડાવ્યા ઘેર;
 સાધુ સુતને મારવાને, ચારંભી ત્યાં પેર.

વળણ.

ચારંભી ત્યાં પેર ધૃષ્ટ્યુદ્ધે, કેશ મનમાં ધર્યો રે;
 કર જોડી કહે પ્રેમાનંદ પછે, સાધુ સુત કેમ ઉગર્યો રે.

કડવું ૪ થું.-રાગ વેરાડી.

ધૃષ્ટ્યુદ્ધે તેડાવ્યા ચાંડાલ, હણવા મુધાર્મિકનો આળ;
 પુરોહિત કહે પેલો દાસીનો તન, ચાંડાળ તમે તેને કરો નિધન.
 એણી પેરે મારવો ન થાયે જાણ, માર્યાનું કાંઈ લાવજો એધાણ;
 આપીશ ધન ઉચકાશે જેટલું, જો કારણ કરશે એટલું.
 આનંદ પામી અંત્યજ પળ્યા, હરિ ભક્તને વાટમાં મળ્યા;
 વાહિને તેડ્યો આળક વન, દીધી આશા જમે છે મુનિ જન.
 આળકને છે હરિનું ધ્યાન, તેડી ચાડ્યા ચારે અજ્ઞાન;
 અધોર વન તણી જંખ જાળ, આરડે વણીયર પુંદ્રવે વ્યાળ.

મધુ ખાળેડાં પર્વત ખોલે, ગુફામાં ધુધવે છે ઘોહ;
મુડ લૈરવ તણી પર માંઝાર, દીસે પશુ વનમાં અપાર.
કેઝરડાયે અંગ અતિ પામે ખેદ, શરીરથી ચાલ્યો પ્રસ્વેદ;
એકઊંડુંસ્થાનક જ્યાં ન મળે જંત, ત્યાં આળકને લઈગયા એકાંત.
માંહો માંહે સામું જોઈ હસે, પાપી પાણુ સાથે પાણિ ધસે;
તે દેખી આળકને થયો વિચાર, મુને મારી લેશે નિર્ધાર.
પામ્યો દુઃખ જળ નયણે ભરે, મુખે રામ કૃષ્ણ વાણી ઉચ્ચરે.

વળણ.

મુખે રામ કૃષ્ણ વાણી ઉચ્ચરે, સમર્થા શ્રીગોપાળ રે;
ભટ પ્રેમાનંદ કહે કથા, કેમ ઉગરિયો આળ રે.

કડવું. ૫ મું.—રાગ રામઝી.

સાધુ મુતે સમર્થા હરિ, ગરવા શ્રી ગોપાળ;
વહારે ચઢજો ત્રિકલા, દિનાનાથ દિન દયાળ. સાધુ.
સાહે કરે સેવક તણી, પ્રભુ સુંદર શ્યામ શરીર;
આલક ભુદ્ધ નથી જાણતો, ચાચ્યા શ્રી જદુવીર. સાધુ.
આગે ભીડ ભાંગી ભક્તની, ભોળા શ્રી ભગવંત;
દુઃખ ટાળ્યાં સર્વ દેવનાં, આણ્યો અસુરનો અંત. સાધુ.
અંબરીષ કરતો એકાદશી, આણ્યો અત્રિ કુમાર;
શાપ ટાળ્યા સર્વ તેહના, લીધા દશ અવતાર. સાધુ.
પછે મચ્છ રૂપે વેદ વાળીઆ, અહો અશરણુ શર્ણુ;
તમે વિશ્વંભર વહારે ચઢી, મૂંઝાવી દાદાગ્રેથી ધર્ણુ. સાધુ.
પ્રહ્લાદ પીડાથી રાખિયો, ધરી નૃસિંહ રૂપ;
વિદ્યાર્યો નખે કરી પાપી, હિરણ્યકશિપુ ભૂપ. સાધુ.
વામન રૂપ થઈને વેગે, છળ્યો અલિ રાજન;
પ્રભુ થઈ રહ્યા ખોળિયા, રાખ્યું ઈંદ્રાસન. સાધુ.
કચ્છપ રૂપે કૃષ્ણભુજ, તમે મથિયો સાગર;
લક્ષ્મી કહાડ્યાં ત્યાં થકી, ટાળ્યું દેવનું દળદર. સાધુ.
પરશુરામ રૂપે પુરૂષોત્તમ, પાળ્યું તાતનું વચન;
માત મારી જીવતી, હણ્યો સહસ્રાર્જુન. સાધુ.

સાતમે રાક્ષસ કુળ સંધારવા, અવતરિયા શ્રી રામ;
 વાનરસું મૈત્રી કરી, દ્રેડ્યો રાવણ કામ. સાધુ.
 આક્રમે અવતાર શ્રીકૃષ્ણનો, પાંડવના પ્રતિપાળ;
 કંસાસુરોદિ પાપી હણ્યા, માર્યો તે શિશુપાળ. સાધુ.
 હરિશ્ચંદ્રે સત્ય મૂક્યું નહિ, કાપતાં કામિનીનું માથ;
 અવિનાશી અંતરિક્ષથી ઉતર્યા, આવી આલ્યો હાથ. સાધુ.
 પાંચ વર્ષનો પાળિયો, જેનું ધ્રુવજી નામ;
 દાસ જાણી આપ્યો તેહને, કરવાને અવિચળ કામ. સાધુ.
 શું શયન કરીધું હો શ્યામજી, પ્રભુ ગરડાકદ;
 જાગીને વેગે આવજો, દુઃખ પડિયું છે પ્રૌઢ. સાધુ.
 ભક્તવત્સલ પિરઠ તાહરું, રાખજો આ વાર,
 સેવકને વિસારતાં, જ્ઞાનશો ભક્તી ભરથાર. સાધુ.
 ચતુર્ભુજ તમે ચિત્તમાં, ચિતવીને દુઃખ જોય;
 તમ વિના ત્રૈલોક્યમાં, નથી મારે કાંચ. સાધુ.
 અદ્ય જીવ અવની વિષે, આકાશથી હું પડિયો;
 મૃત્યુ પાન મહારા હાથમાં, ચાંડાલ હાથે ચઢિયો. સાધુ.
 હું મર્ણુ પામ્યો હો મહાવજી, મારો કાણુ કહેશે;
 મોટું દુઃખ મારા મન વિષે, મારો સખો લહેશે. સાધુ.
 એવે નિદ્રા વશથી જાગિયો, કમળાનો સ્વામી;
 પછે ચંદ્રહાસના ચિત્ત વિષે, પ્રગટયા અંતર્યામી. સાધુ.

વળણુ.

અંતર્યામી પ્રગટ હવા, ચાંડાળ કેરે મન રે;
 ભટ પ્રેમાનંદ એમ કહે, ક્યમ ઉગર્યો મુધામિક તન રે.

કડવું ૬ કું.—રાગ કેદારો.

નારદજી એમ ઉચ્ચરે, પાર્થ વીર શ્રવણે ધરે;
 શું કરે પછે તે સાધુને રે.
 ચાંડાલ ચારે જોઈ રહ્યા, સુતને દેખી વિસ્મય થયા;
 અંતર્યામી પ્રગટ હવા તેહને રે.

હાળી.

તેને પ્રગટ હયા અંતર્યામી, આવી એકા શ્રીભગવાન;
 દુષ્ટ ભાગ ગયો અધર્મીનો, ઉપન્યું અંતરે જ્ઞાન.
 શ્યામા સુત સ્વજન મનોહર, આપણુ તે ઉપર દિત કરિયે;
 બાળક તો સર્વેને સરખો, નમાયાને શેને હણિયે.
 એક કહે સાધુને મારિયે, પાપીને પમાડિયે હર્ષ:
 એ કર્મ કીધે સાધુ પ્રાણુ લીધે, પડિયે કુંભીપાક નર્ક.
 ખીજે કહે છે મૂકા એને, શું દુષ્ટ મળતાં દુષ્ટ થયે:
 એ પુરોહિત પડશે નર્કમાં, વિજ્ઞાન ભક્તને જીવતદાન દધ્યે.
 ત્રીજે કહે માર્યાની વાતે, અંગ તપે છે માફ:
 એ સાધુ સામું જુએ તેને, હું આગળથી સંધાઈ.
 ચોથો ચતુર થઈને ખોલ્યો, સાંભળો એક ઉપાય;
 એ સુત ન મરે ને અર્થ સરે, દુષ્ટ નવ દુભાય.
 એંધાણુ આપિયે અધર્મિને, એનું અંગ તમે કંઈ કાપો:
 અલગાયે નહિ માટે વેગળા, રહીને પાળી આપો.
 એવું કહીને કુવરને, છુરિકા કરમાં આપી;
 જોતાં માંહે જમણા પગની, છટ્ટી અંગુલી કાપી.
 જ્યાં લગણુ વધતી હતી, આંગળી પગ મોઝાર;
 ત્યાં લગણુ બાળકને નોહોતો, રાજ્ય તણો અધિકાર.
 ચાંડાલ ચારે વિસ્મે થયા, સૂત સામું જોઈ;
 પીડા ન પામે અંતર વિષે, પાગે વહેવા લાગ્યું લોહી.
 પછે અંત્યજ ઉડીને ચાલ્યા, કહેતા ગયા એક વચન;
 નર ભણી ન આવીશ સાધુ, જાને ખીજે વન.
 એક મૃગ વાટે મુગ્રો તો, તેનાં લોચન કાઢી લીધાં;
 અન્યોઅન્યે કહેવા લાગ્યા, કાર્ય આપણું સીધ્યાં.
 પછે પુરોહિતને પગ પડિયા, જઈ આપ્યાં એંધાણુ;
 ધૃષ્ટદ્યુમ્ન તે દેખી હરખ્યો, સાતા પામ્યો પ્રાણ.

વળણુ.

સાતા પામ્યો પ્રાણુ રે, ચાંડાલને ધન આપ્યું થણું રે;
 પુરોહિતનું હરખ્યું મન જો, મિથ્યા વચન થયું મુનિતણું રે.

કડવું ૭ મું.—રાગ ચૌપાદ્ય.

નારદ કહે સાંભળ અર્જુન, પાસે એક છે જગજીવન;
 ત્યાં આળક એકલો કરે વિલાપ, અંતર્ગત અતિ પામે તાપ.
 રામ કૃષ્ણ વાણી ઉચરે, રૂદ્રન કરે નયણે જળ ભરે;
 એવે વન વિષે આવી ચમરી ગાય, પૂંછે કરીને નાખે વાય.
 આળ્યા મુડા વનના કીર, ચાંચે ભરીને લાળ્યા નીર;
 પંખી જાત સરવે ટાળે થયાં, પાંખે છાંયા કરીને રહ્યાં.
 એવે મૃગ આવી એક ઉભો રહ્યો, મુતને દેખી વિસ્મય થયો;
 મૃગ સ્વામીભાવ મન આણ્યો, ચંદ્રમા પડ્યો જાણ્યો.
 એવી આશંકા મૃગે મન ધરી, ચાટ્યું રૂધિર જીભે કરી;
 એવે કૌતલ દેશ તણો જે રાય, કુલિંદ નામ તેનું કહેવાય.
 નવનિધ અષ્ટમાસિક્ક ધરસૂત્ર, પણ પેટ ન મળે એકે પૂત્ર;
 તે રાજા મૃગયા નીકળ્યો, મહાવનમાં એક મૃગલો મળ્યો.
 સારંગ ઉપર સર કર્યો સંધાણુ, મૃગે જાણ્યું મુઝ્યો નિર્વાણુ;
 મૃગ ભય પામી નાશી ગયો, પછે કુલિંદ કુરંગ કેડે થયો.
 આગળ જાતાં મૃગ થયો અંતર્ધ્યાન, ઉભો રાજા ને થયા મધ્યાન;
 ભૂલ્યો ભૂપતિ નગની વાટ, એટલે થયો મનમાં ઉચ્ચાટ.
 એક વૃક્ષ તળે ઉભો ભૂપાળ, એવે રોતો સાંભળ્યો આળ;
 રામ કૃષ્ણ કહી કરે રૂદ્રન, સાંભળી રાજાએ વિમાચ્યું મન.
 જોવા અર્થે અશ્વથી ઉતર્યો, કુંવર લણી કુલિંદ પરવર્યો;
 રાજા આવતો દીણો જેટલે, પશુ પક્ષી નાહાં તેટલે.
 અભ્રમાંથી ચંદ્ર દીસે જેમ, પક્ષી પરાં થયે પુત્ર શોભે તેમ;
 વાસવ વિરંચીનો અવતાર, એ નો હોયે માનુષતણો કુમાર.
 પછે માહારાજ પાસે આવ્યો, પ્રેમે પુત્રને ઓલાવ્યો;
 કહે કુંવર તું કાણુ છે જાત, કાણુ પિતા કાણુ તારી માત.
 મહારાજનાં મુણી વચન, વળતું ઓલ્યો સાધુ જન;
 માત પિતા મારે નથી કાચ, આધાર એક અચ્યુતનો હોય.
 એવું સાંભળી હરખ્યો ભૂપાળ, મુને કેશવજી થયા કૃપાળ;
 પરમેશ્વરે મુને આપ્યો કુમાર, ઉદ્ધડ્યાં મારાં વાંઝ્યાં દ્વાર.

પછે સુતની કીધી આશ્વાસન, તેડી દીધું આલિંગન;
પ્રેમશું પુત્રને હૃદે ધર્યો, પેહેરાવી વસ્ત્ર ને સાસતો કર્યો.
પછે અશ્વે થયો અસ્વાર, નરપતિ આલ્યો નય મોઝાર;
પાળા સેવક ધાયા પુર લણી, રાણીને કહેવા વધામણી.
રાણીને જઈ નામ્યું શિશ, તમને તુષ્ટમાન થયા જગદીશ;
પાંચ વર્ષનો હરિએ આપ્યો બાળ, એ લઈ આવે છે ભૂપાળ.

વળણ.

ભૂપાળ બાળકને લાવે છે, હરખ્યું રાણીનું મન રે;
કર જોડી કહે પ્રેમાનંદ, સામી આવી સ્ત્રીજન રે.

કડવું ૮ મું.—રાગ રામઝી.

ઋષિ નારદ બોલ્યા વાણીછ, તું સાંભળ ગાંડિવપાણી છ;
સુતનો સમાચાર જાણી છ, પ્રેમે સંચરિ સાંભિ રાણી છ.

ઢાળ.

સામા જોવા સુતને કાળે, સામઝી કીધી ધણી;
સાથે તેડી સર્વ સ્યામા, સાહેલિયો પોતા તણી.
સાંભળ્યું મેં સ્વપ્ન સરખું, પુત્ર લાવે છે પતિ;
મન માંહે મહાલી સામી ચાલી, મળવાને મેઘાવતિ.
વહેવારિયા સર્વે સંચર્યા, વહેલ સુંદર જોતરી;
નયની નારી નિસરી બાહર, થાળ મોતિયે ભરી.
પાળે પાળે અતિ અનુરાગે, માતા તે મળવા આવી;
અતિ પ્રેમ કીધો હૃદયશું લીધો, મોતીડે વંધાવી.
શુભ લગ્ન શુભ નક્ષત્રે, શુભ તિથિ રવિવાર;
ગાજતે વાજતે ઘેર આવ્યો, કુલિંદનો કુમાર.
કુળ કર્મ કીધું દાન દીધું, ગીત ગાયે સર્વ સુંદરી;
મહારાજ્યે જોશી તેડાવ્યા, લખાવા પુત્રની જન્મોતરી.
જન્મોતરી લખી બોલ્યા ઋષી, મહા મહિમા બાળક તણો;
ભૂમંડળમાં ભૂપતિ ભાગ્યવંત, થાશે અતિ ધણો.
એનું વદન ચાર સોમ સરખું, જાણે સોળ કળા પ્રકાશ;
હસી રહ્યું માટે નામ એનું, ધર્યું છે ચંદ્રહાસ.

વળણ.

ચંદ્રલાસ નામ મુતનું મુણી, રીઝ્યો રાય કુલિંદ રે;
પછે કાણુ રીતે લણ્યો કુંવર, કહે ભટ પ્રેમાનંદ રે.

કડવું ૮ મું.—રાગ કલ્યાણી.

મહારાજયે વિભાસ્યું, દિન જ્ઞેયો એક વાંદ;
પુત્રને લણવાને કાળે, ઘેર તેડ્યો અધ્યાદ,
ત્યાં સોંપી આપ્યો પુત્રને, લણવાને ભૂપાળે;
અશ્વ થઇ અસ્વાર કુમાર, ગયો છે નિશાળે.
ત્યાં ખડખડ હસીઓ સાધુ, દેખીને સઘળો સાથ;
શું લણો છો સર્વે ભૂર, મૂકી બ્રહ્માંડનાથ.
તમો ગુરુ કરો ગોવિંદને, જેથી ન નિસરે વાંદ;
નિર્ભળ નામ નારાયણુ લણિયે, ખીન્ને આડો આંદ.
ત્યારે નિશાળિયાયે મુક્યું લણવું, સર્વે પાસે આવી ખેડા;
પ્રગટ્યું સર્વેને નિજજ્ઞાન, લગવાન અંતરે પેડા.
નિશાળિયા પ્રત્યે ચંદ્રવદન, એમ બોલ્યો વાણી;
સાંભળો નિશાળિઆનો સાથ, નાથની કહું કાલાણી.
કરો નિર્ભળ મુખકમલસું, નેહ દેહ છે કાચી;
ખોટી સંસારની રીત છે, પ્રીત પરબ્રહ્મશું સાચી.
ગુણ ત્રણ રહિત વિશ્વ રાયે, જેને નારદજી નમે;
ઘર ઘર ગતિ ગહન ચલવે,ડૂલ્યો ભૂલ્યો બ્રહ્માજી ભમે.
નરહરજીને વંદો રે ભાઈ, નિંદો પુત્ર પરિવાર;
ચૌદ ભુવનનો જે સ્વામિ કાવે,નવ લહે તેનો કાઈ પાર.
હૂંદો માતાના ગર્ભ પાશ, અવિનાશ અંતર આણો;
જગમાં છે જગદીશ, અનુભવ એવો જાણો.
ઝાંઝ્યાં નિર સંસાર વીરા, મૃગતૃષ્ણા જેવું;
નરહરજીનું નામ લેજો, શત કામ મૂકી લેવું.
ટાળો ભાઈઓ મનનો દ્વેષ, એક જાણો અવીનાશી;
કાલો એક દાર નથી, મુરારી રહો પ્રકાશી.
ડગ ભર જો વિચારિયે, ન્યારી માયાની જળ;
કુટુંક માથે મૃત્યુ, સલ નહિ મૂકે કાળ.

રણે છૂટશે આ અવતાર, ખીણ વાર ગલે નહિ આવો;
 ત્રણ લોકને માંહે શ્રેષ્ઠ, વિષ્ણુ કાણે નથી વહાવો.
 સ્થાવર જંગમ જેહ, નેહે રહ્યો વિસ્તારી;
 દેવ વૃક્ષ દયાળ, ડાળ ચારે પ્રસારી.
 ધરો ધ્યાન તમે ઉંચે પાગ, મુખ ભાગ હેરો રાખી;
 નમો નિચા થઈ ગોપાળ, ડાળ દોરકું નાખી.
 ધરણીધર ત્રિભુવનરાય, છાયા કરીને રહેશે;
 ફળ સાટે મુક્તિનું દાર, ચતુર્ભુજ દેખાડિ દેશે.
 બંધ છૂટશે બાળકા સર્વ, કાળ કર્મ નહીં દેખે;
 ભમવું નહીં પડે આગળે, કાગળ ચઢશે લેખે.
 મન મારી કરો ચૂર, શર સા માટે ન થઈયે;
 ચમુનાપતિ જગદીશ, રૂપ ભૂપ જેવું લહિયે.
 રાતો પીળો રંગ નથી, સંગ લક્ષ્મીનો જેને;
 લેશે હરિનું નામ, કામ અવિચળ તેને.
 વામન રૂપ વૈરાટ, ચોઘાટ ચાલે જેનો;
 સમરે તે તરે સંસાર, ભાર ન રહે કેનો.
 હરિ ખોળી લો રે મૂઢ, ગૂઢ અહમેવ મૂઢી;
 સંસાર ગયો સર્વે દુઃખે, રખે ચાલતા રે ચૂડી.
 હરિ મળે મહોટો હર્ષ, નર્ક થકા રે નિવારે;
 ક્ષમાએ મળે વિશ્વરાય, સંસાર સમુદ્ર તારે.
 એ કહ્યું કંકાનું જ્ઞાન, ભગવાને બુદ્ધજ આપી;
 કર જેડી કહે પ્રેમાનંદ, ગોવિંદે દુર્મતિ કાપી.

વળણુ.

કાપી દુર્મતિ ગોવિંદે, એમ કહે હરિ જન રે;
 સાધુ સંગે નિશાળિયાને, લાગ્યું રામચું લગન રે.

કહ્યું ૯ મું.—રાગ મારૂ.

નારદજી એમ ઉચ્ચરે, શુણ્ણ હસ્તિનાપુર રાજન રે;
 ચંદ્રહાસ પ્રત્યે નિશાળિયાને, અંતર ઉપન્યું જ્ઞાન રે.
 અધ્યાત્મ અમથો રહ્યો, કીધો ચંદ્રહાસનો સંગ રે;
 પાટી પ્રાટલા પછાડ્યા પૃથ્વી, લાગ્યો રામ સંગાથે રંગ રે.

રામ સંગાથે રંગ લાગ્યો, સર્વને અંતરમાંય;
 સુતની વિદ્યા સાંભળીને, હૈડે હૃદયો રાય.
 હરિ કીર્તન મંદીર મંદીર, મુખે કહે માવજી નામ;
 દેહ દમન હરિ ભજન, વૈષ્ણવ કીધું બાધું ગામ.
 એમ કરતાં પુત્ર પ્રૌઢ થયો, રાજ રીત સર્વે લીધી;
 પૃથ્વી ગઢ પોતાની વાળી, દિગ્વિજે ત્યાં કીધી.
 જીતી સર્વે વશ કીધા, દેશ દેશના રાય;
 છત્ર ચામર ધન આપી, લાગે કુલિંદને પાય.
 પ્રછે ચંદ્રહાસે યજ્ઞ કરીને, આખ્યાં લિક્ષુકને દાન;
 ભાટ ચારણ બંદીજન ગુણી, સંતોખ્યા રાજન.
 એવે કૌતલપુર વિષે, પ્રોહિત ધૃષ્ટભુક્ષિ જોહ;
 એક દહાડે તે અહંકારી, અંતર વિચાર્યું એહ;
 દેશ દેશાંતરના રાજ, જીતીને વશ કીધા;
 છત્ર ચામર ધન લેઈને, દંડ તેહને દીધા.
 કૌતલ દેશતણો જો રાજ, કુલિંદ એવું નામ;
 અગિયાર વર્ષ વહી ગયાં, નથી આપ્યો એકુ દામ.
 વાંઝિયો થયો અહંકારી, હાવે દેહ એને શીખ.
 નંદ્ર એનું લેહ લૂંટી, કંઈ માગતો બીખ.
 એવું વિચારી મહારાજનયે, સેન તત્પર કીધું;
 ફરફરે ધ્વજ હસ્તી હલકાર્યા, દુષ્ટે દુઃદલિ દીધું.
 ધૃષ્ટભુક્ષિ કહે યોદ્ધાને, એનો દેશ કરે નરેડાટ;
 એવે સમે સામા મળ્યા. બંદીજન ને ભાટ.
 તેણે પુરોહિતની પાસે આવી, ચંદ્રહાસ વિખાણ્યો;
 કુલિંદનો કુંવર મહા પરાક્રમી, પછે પાપિયે જાણ્યો.
 ધૃષ્ટભુક્ષે બંદીજનને, પ્રશ્ન્યો ત્યાં સમાચાર;
 દાસ મારો વાંઝિયો હતો, ક્યાં થકો તેને કુમાર.
 ચાચક કહે સાંભળિયે સ્વામી, કુલિંદ નામે રાજનંદ;
 એક દહાડે મૃગયા રમવા. નીસર્યો હતો વન.

સારંગ વળતો ગયો નાશી, ઉભો રહ્યો ભૂપાળ;
નિચે નાદે દામણ સરખો; રોતો સાંભળ્યો બાળ.
કાચે કાપી આંગળી પગની, પુત્ર પૃથ્વી પડિયો;
ચંદ્રવદન જોહનું તે, કુલિદને પુત્ર જડિયો.
અશ્વથી ઉતરી રાજ્યે, તે બાળક હૃદયાશું લીધો;
વાંઝિયો ટાળ્યો વિશ્વંભરે, પુત્ર આપી પનોતો કીધો.
તે રાજ્યે આપિયું, તેને સરવે રાજધન;
પૃથ્વી તળમાં નવ મળે, તે સરખો દા બળવાન.
યજ્ઞ કરીને ચંદ્રહાસે, આખ્યાં લિલ્લુકને દાન;
તે પાસેથી અમો આવું છું, તમ પાસે રાજન.
એવું સાંભળી પુરોહિતને, અંતર અગ્નિ લાગ્યો;
સાંભર્યો દાસીનો નંદન, ભાલો હૃદયમાં વાગ્યો.

વળણ.

વાગ્યો ભાલો વહનિ લાગ્યો, પાપીના હૃદયે વિખે રે;
કાંઈ કપટે માંડે એહને તો, રાજ હું કંઈ સુખે રે.

કડવું ૧૦ મું.—રાગ સારંગ.

તાલાવેલી લાગી પાપીને, મુણી યાચક તણાં રે વચન;
ગાલવિયાનું કહ્યું થાશે, દાસીનો પરણશે તન. તાલાવેલી.
એવું સાંભળી ચાલ્યો પાપી, સેના તેડી સાથ;
એવે સમાચાર પહોંત્યો, જ્યાં કૌંતલ દેશનો નાથ. તાલાવેલી.
કુલિદ રાજ ઉઠ્યો ભડકી, ધુજવા લાગ્યો આપ;
હવે શું થાશે રે વિધાતા, પ્રધાન મેળશે પાપ. તાલાવેલી.
મેં ઘણાં વર્ષ થયાં પાપીને, નથી આખું સુવર્ણ;
તે માટે જાગીને આવ્યો, હવે પમાડશ્ચે મર્ણ. તાલાવેલી.
પછે કુલિદ કુંવરને તેડી, મળવા સામો સંચરિયો;
પિતા પુત્રને આવતા દેખી, રથથી પ્રધાન ઉતરિયો. તાલાવેલી.
ધાધને આલિંગન દીધું, ધૂષ્ટબુદ્ધિ ઓલ્યો વાણી;
ધન્ય ધન્ય કુલિદ રાજ, મેં તમારી મૈત્રી જાણી. તાલાવેલી.
પરમેશ્વર તુજને પ્રસન્ન થયા, પુત્ર પાંચ વર્ષનો લાગ્યો;
વાંઝિયા બાર ઉઘાડયું તાંડે, સમાચાર મુજને નવ કહાવ્યો. તાલાવેલી.

એવું સાંભળીને મહારાજનું, હૃદયું અતિશે ચિત્ત;
 લાગ્ય મહાં ઉદે થયું, ત્રેવડી વાધી પ્રીત. તાલાવેલી.
 ગાજતે વાજતે આવ્યા ગામમાં, આપ્યા ઉત્તમ ઉતારા;
 સહસ્ર એક મોકલ્યા સેવક, સેવાના કરનારા. તાલાવેલી.
 શાક પાક સ્વાદિષ્ટ અન્ન, રાયે રસોઈ કરાવી;
 સર્વે મળીને ભોજન કીધું, જેને મનમાં લાવી. તાલાવેલી.
 સુલટ માત્ર સભામાં બેઠા, પ્રધાન બોલ્યા વચન;
 આજ જવું પડ્યું ઉતાવળું, મને પાછાં ફરી ભોવન. તાલાવેલી.
 તમે પિતા પુત્ર મળવાને આવ્યા, પલુકાર્ય એક વિસરિયું;
 ભેગા મળ્યા ને ભોજન કીધું, મુખ પામ્યે સાંભરિયું. તાલાવેલી.
 તમશું મુજને ગોખ કર્યાની, ઘણી હુતી ઇચ્છાય;
 પાંચ આજ ઉતાવળું જવું પડ્યું, મુને કૈંતલ પૂરતીમાંય. તાલાવેલી.
 અગોપ વાત મારા મન તણી, તે મદન પુત્રથી થાય;
 પત્ર લખીને મોકલું પણ, કાચ એવો નથી જે જાય. તાલાવેલી.
 વાટમાં વાંચે નહિ એવો, સાધુ તમારો તન;
 પત્ર લખીને મોકલો પુત્રને, મળવા ઇચ્છે છે મદન. તાલાવેલી.
 એવું સાંભળીને મહારાજનયે, સમીપ તેડાવ્યો ચંદ્રહાસ;
 પિતા કહે રે પુત્ર લેઈ પધારો, મદન મિત્રની પાસ. તાલાવેલી.
 કુંવર કહે રે મુને મોકલો છો, વણ વિચારે ભૂપ;
 (પણ) તાત તમારું કહ્યું કરવું મારે, જો નાખો અંધારે દૂપ. તાલાવેલી.
 એવે પત્ર લખ્યું પાપીએ, કૈંતલપુર નિજ ગામ;
 સકળ ગુણ શિરોમણી, મુત મદન એવું નામ. તાલાવેલી.
 અહીં ચંદ્રહાસ મોકલ્યો છે, માન ધણેરું દેજો;
 અમો તમારા કિંકર છું, એમ કાલા થઈને કહેજો. તાલાવેલી.
 રૂપ ના જોશો રંગ ના જોશો, ન પૂછશો ધરસૂત્ર;
 મુહૂત માત્રમાં વિપ દેજો, ધણું શું લખિયે પુત્ર. તાલાવેલી.
 કપટે લખિયું કુકું દુપટે, પછે પત્ર વીંટ્યું પાપિયે.
 કહે નારદ બોલાવ્યો સાધુ, કાગળ કરમાં આપિયે. તાલાવેલી.

વળણ.

આપી પત્ર ચંદ્રહાસને, ઘૂંટણુદ્ધિ બોલ્યા વાણી રે;
 રખે માર્ગમાં પત્ર વાંચતો, મેં કીધી છે અંધાણી રે.

કડવું ૧૧ મું.—રાગ મેવાડો.

નારદજી એમ ઉચરે સુણ્ય, અતલિખળ અર્જુનજી;
 પછે મેઘાવિની માતાની પાસે, મળવા આવ્યો તનજી.
 હે માતાજી હું જાઉં છઉં, મોકલે છે કુલિદ તાતજી;
 પુરોહિતે પત્ર લખ્યું છે, કાંઈ નથી જણાતી વાતજી.
 મેઘાવિની કહે કાર્ય કરીને, ઘેર વહેલા આવો બાપજી;
 એવું કહીને આલિંગન દીધું, તિલક કીધું કપાળજી.
 પુત્ર જાતી વેળા તું પ્રુટડો, દીસે છે શી કહું શોભાયજી;
 વર થઈ ચાલજે તું વહેલો, લાવજે એક કન્યાયજી.
 આજા માગી પાગે લાગી, પૂજ્યા શાલિગ્રામજી;
 પછે અશ્વ અનુપમ પલાણ્યો, હસલો જેતું નામજી.
 પરમ વિષ્ણુ વળી સાથે લીધા, સેવક તેડ્યા ચારજી;
 પછે પરચ્યો તે પુર વિપેથી, સર્વને કરિ નમસ્કારજી.
 કોટે કોટિ પ્રહ્લાંડનો સ્વામી, શાલિગ્રામ કીધા બંધનજી;
 વાટમાં વૈષ્ણવ જનને, મંડાયાં શુભ શુકનજી.
 કાળી કપિલા ધેનુ મળી, વળી વચ્ચે જેને સંગજી;
 દક્ષિણ ભાગે મૃગલિ સાથે, ઉતર્યા કૃષ્ણ દુર્ગજી.
 વળી વરકન્યા પરણી પધાર્યા, માનિની મંગળ ગાયજી;
 એવે પ્રાહ્મણનું ટોળું મળ્યું, જાતાં મારગ માયજી.
 ઋષિ કહે તમો રાજપુત્ર, ગાજતે ગામમાં આવોજી;
 પરણુજે કો પ્રેમદાને, સ્થામા સુંદર લાવોજી.
 શુકન વંદિ સંચર્યો સાધુ, મુખે લેતો હરિનું નામજી;
 જાતે થકે આગળે આવ્યું, કાંતલ પુર ગામજી.
 એવે એક સરોવર દીધું, જેમોં લયું મીઠું નીરજી;
 સેવક પ્રત્યે વાત કહી, અશ્વથી ઉતરિયો વીરજી.
 પછે કટપ વૃક્ષ હેઠળ જઈ બેસો, મનમાં આનંદ આણીજી;
 એક સેવક વાયુ નાખે, એક લાવે છે પાણીજી.
 સ્વામી કહે અરે સેવકા, ક્ષણ એક લાં રહીએજી;
 ધટિકા એક શયન કરે, પછે પૂરમાં જઈએજી.

એવે સમે એક જમણી પાસે, હુતું સૂકું વનજ;
 નવ પક્ષવ થઈ તે વાડી, સાધુ તણે દર્શનજ.
 સેવક થયા જોઈ વિસ્મે, રહ્યા વિચારીને આપજ;
 સૂકાનું લીલું થયું એ, પ્રભુ તણે પ્રતાપજ.
 પછે રાજપુત્ર પોઢ્યો પૃથ્વી, પરિસ્તરણ પથરાવીજ;
 એક પગ ચાપે એક વાયુ નાખે, એમ કરતાં નિદ્રા આવીજ.

વળણ.

એમ કરતાં નિદ્રા આવી, સાધુ પુરૂષને સુખે રે;
 પછે સેવક ઉડીને સંચર્યા, જોવાને વાડી વિખે રે.

કડવું ૧૨ મું.—રાગ વસંત.

સૂકાં કાષ્ઠ લીલાં થયાં રે, સાધુ તણે દર્શન;
 સેવક ચાર ઉડીને ચાલ્યા, જોવા અશોક વન. સૂકાં.
 નારદ કહે સાંભળ રે પારથ, વાડી તણો વિસ્તાર;
 ગુહ્ય લતા લલિત અતિ વાંકી, સૌગંધિક અપરંપાર. સૂકાં.
 ભાત ભાતના વડ ને પીપળા, વનસ્પતિ ભાર અઢાર;
 અવલોકનમાં અતિ ઉત્તમ, શોભા તણો નહિ પાર. સૂકાં.
 વેલ વાલો ને વલસડો વાડ, વાયુ સુંગધિક વાય;
 સાગ શિસમ સમડા સાદડિયા, સરગવા તણી શોભાય. સૂકાં.
 શ્રીફળ ફેફળ ફેવડી રે, છાહી રહી કેળ ને કારંગિ;
 બીલી બદરી મલિયાગર મરચી, લીંમડો ને લવીંગિ. સૂકાં.
 જાઈ જુઈ મોગરા માલતિ, ચંદન ચંપાના છોડ;
 પુષ્પ ભારે વનસ્પતિ તે, સર્વ રહી છે વંક મરોડ. સૂકાં.
 વાપી ફૂપ ને પાવટ કુંડ ત્યાં, તળાવ ભરિયાં તોય;
 ચાતક હંસ ને મોર કોકિલા, શબ્દ કરતાં હોય. સૂકાં.
 જ્યાં જુએ સેવક સાધુના, ત્યાં અટકે ચંત;
 શોભા સુંદર વન તણી, જાણે રત પ્રુલી વસંત. સૂકાં.
 એવાં દેવ ઋષિનાં વચન સુણીને, અર્જુનને સંધે પડિયો;
 ક્યમ લીલાનું સૂકું થયું, એમ સવ્યસાચી ઉચરિયો. સૂકાં.
 નારદ કહે સાંભળ રે અર્જુન, થયો પૂર્વ સમાચાર;
 તે વાડીમાં ભમતા આવ્યા. દુર્વાસા એક વાર. સૂકાં.

ત્યાં છાયા દીડી શિતળ-વૃક્ષની, મુનિ ખેડા આસન વાળી;
 એવે સમે મંદીરથી આવ્યો, વાડીતણો ને માળી. સૂકાં.
 માળી મુનિ ભણી ધાયો, ચોર ખેડો જાણી;
 પ્રહાર એક મુષ્ટિનો કીધો, જટા કર ગ્રહી તાણી. સૂકાં.
 ત્યારે ક્રોધ કરીને દુર્વાસાયે, જોયું નેત્ર ઉઘાડી;
 અગ્નિ જવાલા ઉડી તેથી, ભસ્મ કીધી સર્વ વાડી. સૂકાં.
 ઉડ્યા ઋષિ થઈને દુષ્ટી, અન્ય સ્થાનક સંચરવા;
 માળી મુનિને પાયે લાગ્યો, કાલાવાલા કરવા. સૂકાં.
 માળી કહે મેં નવ ઓળખ્યા, ઇશ્વર હવે કણ્યા કીજે;
 અપરાધ મૂકી અત્રિનંદન, શાપ અતુગ્રહ દીજે. સૂકાં.
 દુર્વાસા ખોલ્યા તવ વાણી, આનંદ અંતર પામી;
 એ વન લીલું થાશે જ્યારે, આવશે વિપયાનો સ્વામી. સૂકાં.
 નારદ કહે સાંભળ અર્જુન, એ સાધુતાણું કારણ;
 ચંદ્રહાસ દર્શને લીલી થૈ વાડી, જેને વહાલા અશરણશરણ. સૂકાં.

વળણ.

વાહાલા અંશરણશરણ તો, સાધુ ભોળપણે પ્રેરે રે;
 જ્યાં શાલિગ્રામ કંઠ સાથે, ત્યાં અવળાનું સવળું કરે રે.

કડવું ૧૩ મું.—રાગ ગોડી.

નારદ કહે સાંભળ રે અર્જુન, વાડીતણો વિસ્તારણ;
 તે વાડીમાં ભૂલ્યા સેવક, જેતાં પેલા ચારણ.
 શયન કીધું છે ચંદ્રહાસે, નિદ્રા અતિશે આવીણ;
 દૈવ તણી ગત કોઈ ન જાણે, થાય વાત જે ભાવીણ.
 તે ધૃષ્ટદ્યુમ્નિ પ્રધાનની પુત્રી, વિપયા જેનું કામણ;
 યૌવન માતી રંગે રાતી, પીડે પાપી નામણ.
 ચંપકમાલિની રાજની પુત્રી, વિપયાની સહિયારીણ;
 અન્યો અન્યે પ્રીત ધણી, પણ બંને બાળકુમારીણ.
 તેને અનંગ અંતર અતિ પીડે, પાપ તે નવ ખમાયણ;
 બેહુ સખિ સંગાથે સરોવર, નિત્યે નહાવા જાયણ.
 તે દિવસે તો તારણી આવી, નિત્યનું સ્થાન જ્યાંયણ;
 ચંદ્રહાસે શયન કીધું છે, વિશ્રામ કારણ ત્યાંયણ.

સામું તટ સરોવરનું ત્યાં, સ્યામા આવી રહેતીછ;
 જળ ખરે ને નૃત્ય કરે, સર્વ વિષયાને કહેતીછ.
 કો કુસુમ નેણે કો કંક્રીણે, ગુણવંતી લાગી ગાવાછ;
 કો શરીર સમારે ઉત્તમ ઓવારે, કોઇ ઉતરે નહાવાછ.
 કો તટ એસે કો જળમાં પાસે, તારણી જય તરવાછ;
 કો કુખડી ખાય સંતાડી કાય, વળી બહાર નિસરે વઢવાછ.
 કો કેશ ઝાલે તાણી કાઢે, લાગી હાસ્ય વિનોદ કરવા બાળીછ;
 કો આલિંગન દેતી મુકો મુકો કેતી, કો કર દેતી તાળીછ.
 એવે વાડી દીડી નવપલ્લવ, જે પૂર્વ હુતી સૂકીછ;
 સ્યામા સર્વ ધર્શી જોવાને, સંગ વિષયાનો મૂકીછ.
 ચંપકમાલિની ચાલી જોવા, જાતી વાડી મધ્યછ;
 સર્વેને જાવા દેઇ રહિ એકલી, વિષયાએ વિચારી બુદ્ધછ.
 પૂર્વે પિતા મુનિ એમ કહેતા, તે પાસેથી હું સાંભળતીછ;
 આજ નિશાએ સ્વપ્ન આવ્યું, વાત બંને દીસે છે મળતીછ.
 સૂકું વન થાશે અનિ લીલું, જ્યારે આવશે વિષયાનો નાથછ;
 આ સ્વપ્ન વિષે ચંદ્રહાસે, પરણીને ઝાલ્યો હાથછ.
 એવું વિચારી વિષયા નારી, ચઢી સરોવર પાળેછ;
 એવે અતિ ઉજ્જવલ અથ દીપ્ત, બાંધ્યો આંખા ડાળેછ.
 તુરીનું તેજ દેખી મનમાં હર્ષી, જોવા છવ ત્યાં ખુલ્યોછ;
 એવે દક્ષિણ પાસ ચંદ્રહાસ, સેવક રહિત દીપ્ત સુતોછ.
 હરિ ભક્તને દેખી હયને પેખી, હરિવદની હર્ષને પામીછ;
 શું સ્વપ્ન નિશાનું થાશે સાચું, શકે સુતો મૂળ સ્વામીછ.
 વિમાસે વાન જો હોય નાથ, તો જોયા વિના કેમ ચાલેછ;
 ઘેર કેમ જવાય શી રીતે રહેવાય, મળ્યા વિના હૃદયા સાલેછ.

વળણ.

સાલે હૃદયા મળ્યા પાખે, તે માટે જોતી જાઉં રે;
 એને જોઇ ઝાળખી, હું નિરખી નિર્ભે થાઉં રે.

કડવું ૧૪ મું.—રાગ ગાડી—દાળ ખીજો.

વિષયાએ વિમાશી જોયું, એ પુરૂષને હું નખું;
 અન્ય પદ્મ પદ્મી ને માનવ, નથી કાય હાં સરસ્યું.

રખે ચતુર તુરી કહેતો સ્વામીને, જગશે તો શું થાશે;
 નિદ્રાવશથી કેમ ઉઠાડું, પછે શું કહેવાશે.
 હે અશ્વ તું અતિ અનુપમ, તારૂં રૂં વાન;
 માગી રે લેઈ છું હું માનિની, રખે કરતો સ્વામીને જાણ.
 તારે રત્ન જડીત મુખ મોરડો, ઉદયાચળ ઉગ્યો ભાણ;
 પેંગડાં તારાં પરમ મનોહર, રત્ન જડીત પલાણ.
 એવું કહેતી ચાલી ચતુરા, ચંચળ નયણે જ્ઞેય;
 રખે સખિ સહિયર આપણી, છુપી રહીને જ્ઞેય.
 નેપૂરે અંજર અણવટ વિંછિયા, એ સોનીએ આબ્રણ ધડિયાં;
 પ્રથમ વાજતાં રૂડાં લાગતાં, આજ શત્રુ થઈ નિવડિયાં.
 એવું કહી મન દઢ કરી ચાલી, અંજર ઉંચાં ચઢાવી;
 મમેં ભરતી ડગ જેમ જળમાં જગ, એમ શ્યામા સમીપે આવી.
 ચંદ્રહાસનિ પાસે અતિ ઉદ્ધાસે, હરિવદની હરખે એડી;
 મારો સ્વાસ લાગે સાધુ જગે, તે ચિંતા ચિંતમાં પેડી.
 રખે કા દેખે સહિયર મૂળ પેખે, એમ દષ્ટ રાખતી આડી;
 પછે પિછોડી પરી કરીને, જ્ઞેયું વદન ઉઘાડી.
 નખ શિખા લગી ચંદ્રહાસને રે, જ્ઞેતી નયણે નિરખી;
 હરિભક્તને દેખી હરિવદની, હૈડામાં ઘણું હરખી.
 આકાશે અબ્ર અળશું થાયે, ચંદ્રર્ષિય દીસે જ્ઞેવું;
 ત્યમ પિછોડી પરી કીધે મુખ, કુલીંદ કુંવરનું તેવું.
 સુવદન અંબુજ ઉપર બુકટી, ભ્રમર કરે ગુંજર;
 શકે શશિ ખીંચ મુંડે તારા, એવો શાભે છે મોતી હાર.
 શુક ચંચા અતિ ઉત્તમ, જાણે અધર ખીંચ અલંકૃત;
 શશિ સવિતા શ્રવણે કુંડળ, ડાડમ કળીશું દંત.
 કપોત કંઠ કર કુંજરના સરખા, હથેળી અંબુજ વર્ણ;
 યાયે બાબુઅંધ એરખા, મુદ્રિકા આદે આબ્રણ.
 વિશાળ હદે ને હાર હેમનો, કટિ કેશરીના સરખી;
 દેખી રૂપ રંગ તેજ તારૂણી, જાણે નાખી પ્રેમની ભુરકી.
 ધન્ય માત તાત એનાં દીસે છે, કાણે કીધાં હશે પુન્ય;
 હીમે હાડ ગાળ્યાં મુખ ટાળ્યાં, તો એહેવો હશે તન.

સામું તટ સરોવરનું ત્યાં, સ્યામા આવી રહેતીછ;
 જળ જરો ને નૃત્ય કરો, સર્વ વિષયાને કરેતીછ.
 કો કુસુમ નેણે કો કંક ઝીણે, ગુણવંતી લાગી ગાવાછ;
 કો શરીર સમારે ઉત્તમ ઓવારે, કોઇ ઉતરે નહાવાછ.
 કો તટ ખેસે કો જળમાં પાસે, તારણી જાપ તરવાછ;
 કો કુબ્જી ખાય સંતાડી કાપ, વળી બહાર નિસરે વડવાછ.
 કો કેશ જાલે તાણી કરે, લાગી હાસ્ય વિનોદ કરવા બાળીછ;
 કો આલિંગન દેતી મુકા મુકા કેતી, કો કર દેતી તાળીછ.
 એવે વાડી દીડી નવપલ્લવ, જે પૂર્વ હુતી સૂકીછ;
 સ્યામા સર્વ ધરી જોવાને, સંગ વિષયાનો મૂકીછ.
 ચંપકમાલિની ચાલી જોવા, જાતી વાડી મધ્યછ;
 સર્વેને જવા દેઇ રહિ એકલી, વિષયાએ વિચારી બુદ્ધછ.
 પૂર્વે પિતા મુનિ એમ કહેતા, તે પાસેથી હું સાંભળતીછ;
 આજ નિશાએ સ્વપ્ન આવ્યું, વાન બંને દીસે છે મળતીછ.
 સુકું વન થાશે અતિ લીલું, જ્યારે આવશે વિષયાનો નાથછ;
 આ સ્વપ્ન વિષે ચંદ્રહાસે, પરણીને જાણ્યો હાથછ.
 એવું વિચારી વિષયા નારી, ચઢી સરોવર પાળેછ;
 એવે અતિ ઉજ્જવલ અશ્વ દીપ્તો, બાંધ્યો આંખા ડાળેછ.
 તુરીનું તેજ દેખી મનમાં હર્ષી, જોવા છવં ત્યાં ખુલ્યોછ;
 એવે દક્ષિણ પાસ ચંદ્રહાસ, સેવક રહિત દીપ્તો મુતોછ.
 હરિ ભક્તને દેખી હયને પેખી, હરિવદ્નતી હર્ષને પામીછ;
 શું સ્વપ્ન નિશાનું થાશે સાચું, શકે સૂતો મૂળ સ્વામીછ.
 વિમાસે વાત જો હોય નાથ, તો જોયા વિના કેમ ચાલેછ;
 ઘેર કેમ જવાય શી રીતે રહેવાય, મળ્યા વિના હૃદયા સાલેછ.

વળણ.

સાલે હૃદયા મળ્યા પાળે, તે માટે જોતી જાઉં રે;
 એને જોઇ ઓળખી, હું નિરખી નિર્ભે થાઉં રે.

કડવું ૧૪ મું.—રાગ ગોડી—ઢાળ ખીજો.

વિષયાએ વિમાશી જોયું, એ પુરૂષને હું નખું;
 અન્ય પશુ પક્ષી ને માનવ, નથી કાપ છાં સરસું.

રખે ચતુર તુરી કહેતો સ્વામીને, જગશે તો શું થાશે;
 નિદ્રાવશથી કેમ ઉઠાડું, પછે શું કહેવાશે.
 હે અશ્વ તું અતિ અનુપમ, તારું કું વાન;
 માગી રે લેઈ છું હું માનિની, રખે કરતો સ્વામીને જાણ.
 તારે રત્ન જડીત મુખ મોરડો, ઉદ્યાચળ ઉગ્રો લાણ;
 પેંગડાં તારાં પરમ મનોહર, રત્ન જડીત પલાણ.
 એવું કહેતી ચાલી ચતુરા, ચંચળ નયણે જોય;
 રખે સખિ સહિયર આપણી, છુપી રહીને જોય.
 નેપૂર અંકર અણવટ વિગ્રિયા, એ સોનીએ આપણુ ઘડિયાં;
 પ્રથમ વાજતાં રૂડાં લાગતાં, આજ શત્રુ થઈ નિવડિયાં.
 એવું કહી મન દઢ કરી ચાલી, અંકર ઉંચાં ચઢાવી;
 મમે ભરતી ડગ જેમ જળમાં ખગ, એમ સ્થામા સમીપે આવી.
 ચંદ્રહાસની પાસે અતિ ઉલ્લાસે, હરિવંદની હરખે ખેડી;
 મારો સ્વાસ લાગે સાધુ જાગે, તે ચિંતા ચિંતમાં પેડી.
 રખે કો દેખે સહિયર મૂળ પેખે, એમ દટ રાખતી આડી;
 પછે પિછોડી ખરી કરીને, જોયું વદન ઉઘાડી.
 નખ શિખા લગી ચંદ્રહાસને રે, જોતી નયણે નિરખી;
 હરિલક્ષ્મીને દેખી હરિવંદની, હૈડામાં ઘણું હરખી.
 આકાશે અબ્ર અળગું થાયે, ચંદ્રબિંબ દીસે જોવું;
 ત્યમ પિછોડી ખરી કીધે મુખ, કુલીદ કુંવરનું તેવું.
 સુવદન અંબુજ ઉપર બ્રુકુટી, બ્રમર કરે શુંજર;
 શકે શશિ બીંબ મુંઠે તારા, એવો શોભે છે મોતી હાર.
 શુકે ચંચા અતિ ઉત્તમ, જાણે અધર બીંબ અલંકૃત;
 શશિ સવિતા શ્રવણે કુંડળ, ડાડમ કળીશું દંડ.
 કપોત કંઠ કર કુંજરના સરખા, હથેળી અંબુજ વર્ણ;
 ખાંધે આભુખંધ ખેરખા, મુદ્રિકા આદે આપણી.
 વિશાળ હદ ને હાર હેમનો, કટિ કેશરીના સરખી;
 દેખી રૂપ રંગ તેજ તારણી, જાણે નાખી પ્રેમની ભુરડી.
 ધન્ય માત તાત એનાં દીસે છે, કાણે કીધાં હશે પુન્ય;
 હીમે હાડ ગાળ્યાં મુખ ટાળ્યાં, તો એહેવો હશે તન.

સામું તટ સરોવરનું ત્યાં, શ્યામા આવી રહેતીછું;
 જળ ભરે ને નૃત્ય કરે, સર્વ વિષયાને કહેતીછું.
 કો કુસુમ નેણે કો કંક ઝીણે, ગુણવંતી લાગી ગાવાછું;
 કો શરીર સમારે ઉત્તમ ઓવારે, કોઇ ઉતરે નહાવાછું.
 કો તટ એસે કો જળમાં પાસે, તાણી જાય તરવાછું;
 કો હુબ્બકી ખાય સંતાડી કાય, વળી બહાર નિસરે વહવાછું.
 કો કેશ ઝાલે તાણી કાડે, લાગી હાસ્ય વિનોદ કરવા બાળીછું;
 કો આલિંગન દેતી મુકો મુકો કેતી, કો કર દેતી તાળીછું.
 એવે વાડી દીડી નવપલ્લવ, જે પૂર્વ હતી સૂકીછું;
 શ્યામા સર્વ ધર્શી જોવાને, સંગ વિષયાનો મૂકીછું.
 ચંપકમાલિની ચાલી જોવા, જાતી વાડી મધ્યછું;
 સર્વેને જવા દેઇ રહિ એકલી, વિષયાએ વિચારી બુદ્ધછું.
 પૂર્વે પિતા મુનિ એમ કહેતા, તે પાસેથી હું સાંભળતીછું;
 આજ નિશાએ સ્વપ્ન આવ્યું, વાત બંને દીસે છે મળતીછું.
 સૂકું વન થાશે અતિ લીલું, જ્યારે આવશે વિષયાનો નાથછું;
 આ સ્વપ્ન વિષે ચંદ્રહાસે, પરણીને ઝાલ્યો હાથછું.
 એવું વિચારી વિષયા નારી, ચઢી સરોવર પાળેછું;
 એવે અતિ ઉજ્જવલ અશ્વ દીઠો, બાંધ્યો આંખા ડાળેછું.
 તુરીનું તેજ દેખી મનમાં હર્ષી, જોવા છવ ત્યાં ખુલ્યોછું;
 એવે દક્ષિણ પાસ ચંદ્રહાસ, સેવક રહિત દીઠો સુતોછું.
 હરિ ભક્તને દેખી હયને પેખી, હરિવદની હર્ષને પામીછું;
 શું સ્વપ્ન નિશાનું થાશે સાચું, શકે સૂતો મૂળ સ્વામીછું.
 વિમાસે વાત જો હોય નાથ, તો જોયા વિના કેમ ચાલેછું;
 ઘેર કેમ જવાય શી રીતે રહેવાય, મળ્યા વિના હૃદયા સાલેછું.

વળાણ.

સાલે હૃદયા મળ્યા પાળે, તે માટે જોતી જાઉં રે;

એને જોઇ ઓળખી, હું નિરખી નિર્ભે થાઉં રે.

કડવું ૧૪ મું.—રાગ ગોડી—ઠાળ બીજો.

વિષયાએ વિમાશી જોયું, એ પુરૂષને હું નખું;
 અન્ય પશુ પક્ષી ને માનવ, નથી કોય જ્યાં સરસ્યું.

રખે ચતુર તુરી કહેતો સ્વામીને, જગશે તો શું થાશે;
 નિદ્રાવશથી કેમ ઉઠાકું, પછે શું કહેવાશે.
 હે અશ્વ તું અતિ અનુપમ, તારૂં રૂકું વાન;
 માગી રે લેઉં છું હું માનિની, રખે કરતો સ્વામીને જાણ.
 તારે રત્ન જડીત મુખ મોરડો, ઉદયાચળ ઉચ્ચો ભાણ;
 પેંગડાં તારાં પરમ મનોહર, રત્ન જડીત પદાણ.
 એવું કહેતી ચાલી ચતુરા, ચંચળ નયણે નેય;
 રખે સખિ સહિયર આપણી, છુપી રહીને નેય.
 નેપૂર ઝાંઝર અણવટ વિંછિયા, એ સોનીએ આબ્રણ ધડિયાં;
 પ્રથમ વાજતાં રૂડાં લાગતાં, આજ શત્રુ થઈ નિવડિયાં.
 એવું કહી મન દઢ કરી ચાલી, ઝાંઝર ઉંચાં ચઢાવી;
 મમે ભરતી ડગ જેમ જળમાં અગ, એમ સ્યામા સમીપે આવી.
 ચંદ્રહાસની પાસે અતિ ઉદ્ધાસે, હરિવદની હરખે એડી;
 મારે શ્વાસ લાગે સાધુ જગે, તે ચિત્તા ચિત્તમાં પેડી.
 રખે કા દેખે સહિયર મૂજ પેખે, એમ દષ્ટ રાખતી આડી;
 પછે પિછોડી પરી કરીને, નેચું વદન ઉઘાડી.
 નખ શિખા લગી ચંદ્રહાસને રે, નેતી નયણે નિરખી;
 હરિભક્તને દેખી હરિવદની, હૈડામાં ઘણું હરખી.
 આકાશે અભ્ર અળશું થાયે, ચંદ્રર્પિણ દીસે જેવું;
 ત્યમ પિછોડી પરી કીધે મુખ, કુર્લીદ કુંવરનું તેવું;
 સુવદન અંબુજ ઉપર ભુકુટી, ભ્રમર કરે ગુંજાર;
 શંક શશિ ખીંચ ખુંટે તારા, એવો શોભે છે મોતી હાર.
 શુક ચંચા અતિ ઉત્તમ, જાણે અધર ખીંચ અલંકૃત;
 શશિ સવિતા અવણે કુંડળ, ડાડમ કળીશું દેવ.
 કપોત કંકે કર કુંજરના સરખા, હથેળી અંબુજ વર્ણ;
 આંચે આલુઅંધ એરખા, મુદ્રિકા આદે આબ્રણ.
 વિશાળ હદે ને હાર હેમનો, કટિ કેશરીના સરખી;
 દેખી રૂપ રંગ તેજ તારણી, જાણે નાખી પ્રેમની ભુરકી.
 ધન્ય માત તાત એનાં દીસે છે, કાણે કીધાં હશે પુન્ય;
 હીમે હાડ ગાળ્યાં મુખ ટાળ્યાં, તો એહેવો હશે તન.

જપ તપ વ્રત દેહ દમન, એવી તાણી ધર નાર;
 તે નારીનું પરમ ભાગ્ય જેને, આવો હશે ભંરથાર.
 મેં પાપણિયે પુન્ય ન કીધું, તો ક્યાંથી આવો સ્વામી;
 એમ દુઃખ ધરતી આંસુ ભરતી, સ્યામા શોકને પામી.
 એવે એક કલાયતી કસે, કાગળ બંધન દીડા;
 જેવા કારણ ચૌવનાએ, તતંકણ છોડી લીધો.
 સરનામું અક્ષર તાતના દેખી, સ્યામા મહા સુખ પામી;
 શકે પત્ર લખી મોકલ્યો, પિતાજીએ મુજ સ્વામી.
 સ્વસ્તિશ્રી કૌંતલપૂર સ્થાને, મદન કુંવર બલવંત;
 અહીં ચંદ્રહાસને મોકલ્યો છે, તે પત્ર લેજો ગુણવંત.
 રૂપ ન જોશો રંગ ન જોશો, ન પૂછશો ધરસૂત્ર;
 મુહૂર્ત ઘટિ કોને ન પૂછશો, એને વિષ દેજોની પુત્ર.
 વાંચી પત્ર ને વિપયા બોલી, ત્રાહે ત્રાહે ત્રિભુવન નાથ;
 વિપયાને સાટે વિપ લખાયું, શું કાયા જોઈયે હાથ.
 પત્ર લેવું તો પાછો ફરી જાય, પરણ્યા વિના વિદ્ય થાય;
 અક્ષર એક વધાઈ એ માહે, વિષની કંઈ વિષયાય.
 એક નેત્રનું કાળજી કાઢ્યું, બીજા નેત્રનું નીર;
 તરણાવતે લખ્યું તાણીએ, ધરી હૃદયા મધ્યે ધીર.
 નારદ કહે સાંભળ રે અર્જુન, કર્તા હર્તા અવિનાશ;
 વિષ ફેડી વિષયા ફરી, એમ ઉગાર્યો ચંદ્રહાસ.
 પત્ર ફરી બાંધ્યું પ્રેમદાએ, જળ ભરતી તે તેણુ
 ઉડી અબળા ચાલી ત્યાંથી, મૂખે કહેતી વેણુ.
 ઘેર જઈને વાટ જોઈ હું, ઉતાવળા તમો આવો;
 મદન ભાઈને મળજો સ્વામી, પત્ર લખ્યું તે લાવો.

વળણુ.

પત્ર લખ્યું તે લાવો સ્વામી, એમ કહી વિપયા વળી રે;
 થર થર ધ્રુજે ને કાંઈ ન મુજે, સખી ન્યાં સામી મળી રે.

કડવું ૧૫ મું.—રાગ ગોડી. ઠાળ ખીજો.

સખી સર્વ સામી મળી, ચંપક માલિની પૂછે રે;
 વડી વારતી વિપયા ક્યાં ગઈતી; આસ ચઢ્યો છે શું છે રે.

ત્યારની વિપયા ક્યાં ગઈતી, તું આવડી વાર ક્યાં લાગી રે;
 ઘેર જવા બેસી રહી સર્વે, વાટ નેહ નેહ લાગી રે.
 મેં તો તું સાધવી નાણીતી, તો કીધી સહિયારી રે;
 અમને મુકી ગઈ તું એકલી, એ શી રીત બાઈ તારી રે.
 મુને છેતરી ગઈ તું છાની, એ સૌજ ભુકું તાંડે રે;
 એ વાતે કુળને લાગે લાંછન, મોટા બાપનાં છોડે રે.
 ત્રિપયા કહે તમે ધાયાં બેવા, વાડી ચોદિશ દિડી પુલી રે;
 મેં આવતાં એક પોપટ દોડો, બેવા રહી તેણે હું ભૂલી રે.
 પોપટ બેયો અરે પ્રેમદા તો, તું પરસેવો શે વળિયો રે;
 બતરી વળેરી મૂકા રે વિપયા, કાઠક કામી મળિયો રે.
 વિપયા કહે બાઈ રહે અણબોલી, વાંડે છું ચંપકમાલિની રે;
 પ્રડપૂછ પરસેવાની શી છે, તું બડબડ કરતી ચાલની રે.
 આવડી રીશ કાં કરે વિપયા, હું તો હસું છું બેની રે;
 આ દાસી માત્ર હું અળંગી રાખું, મુને તું છાતું કેતી રે.
 પછે સાન કરી સમજાવી સ્યામા, એક નેત્ર વાંકું વાળી રે;
 તારે મારે એક સ્વામી છે, એમ કહી કરે કીધી તાળી રે.
 નારદ કહે તે રાજકુવરીને, વાત વિપયાની લાવી રે;
 હસતી રમતી બંને પ્રેમદા, ઘેર પોતાને આવી રે.

વળણ.

ઘેર આવી વિપયા નારી, પછે વાટ ભુએ સ્વામીતણી રે;
 ચંદ્રહાસે શું કીધું બેને, માથે ત્રિભુવન ધણી રે.

કડવું ૧૬ મું.—રાગ દેશાખ.

ઋષિ નારદ બોલ્યા વાણી રે, તું સાંભળ ગાંડિવપાણિ રે.
 પેલા સેવક ચારજે હતા રે, કરી આવ્યા ન્યાં સ્વામી સુતા રે.
 સ્વામીને ગયાતા છાંડી રે, છાની સેવા કરવા માંડી રે
 એકે ચાંપવાં માંડ્યા પાય રે, એકે ઢાળવાં લાગ્યા વાય રે
 સેવકનો સાંભળી શ્વાસ રે, બગી ઉઠ્યો ચંદ્રહાસ રે
 નેત્ર ચોળતો બોલ્યો શર રે, લોત્રો અશ્વ થયું અસૂર રે.
 એક લાગ્યો ભરીને પાણી રે, એકે અશ્વ આપ્યો આણી રે.

પછે અન્ને થયો અસ્વાર રે, આગળ ચાલે ચતુર ચાર રે.
 વિપયા જુએ છે વાટ રે, લાગી વાર થયે ઉચ્ચાટ રે.
 એવે સમયો આઘ લવાની રે, આઘની સેવા અતિશે માની રે.
 એવે સ્વામી આવતો દીઠો રે, અમૃતપે લાગ્યો મીઠો રે.
 ચંદ્રહાસે જ્ઞેયું ગામ રે, દીઠો નાનપણાનો કામ રે.
 હ્યાં હું બાળક સાથે વઢતો રે, નિશાયે ઓટલે પડતો રે.
 હ્યાં હું લિક્ષા માંગીને જન્મતો રે, હ્યાં શાલિગ્રામ સાથે હું રમતો રે.
 હ્યાં મોઢ હુતી માતા મારી રે, મુને લોક કહેતાં લિખારી રે.
 એ રૂબ્યા સર્વ સંતાપ રે, આ શાલિગ્રામ તણે પ્રતાપ રે.
 વિચારતાં પહોંતો રાજદ્વાર રે, જ્યાં ઉભો છે પ્રતિહાર રે.
 સાધુ અશ્વથી ઉતરિયો રે, પોણિયા પ્રત્યે ઉચરિયો રે.
 જન્મો તેડો તમારો સ્વામી રે, કહાવ્યું કુલિંદ કુવરે શિર નામી રે.
 કહો એક ઉતાવળી વાત રે, પત્ર મોકલ્યું તમારે તાત રે.
 પોણિયે કહ્યો સમાચાર રે, મદને તેડ્યો કુલિંદ કુમાર રે.
 વેગજેથી આવતો નરખ્યો રે, ઝોળખી આબ્યાંતર હરખ્યો રે.
 ધાધ આલિંગન દીધું રે, આપી આસન પૂજન કીધું રે.
 ચંદ્રહાસ પધારો પડણા રે, મુને કેશવે કીધી કડણા રે.
 વિપયા મનમાં હર્ષે રે, આધું ઓઢી પિયુને નર્ષે રે.
 એવે ચંદ્રહાસે છોડી ચીટ્ટી રે, પણ શિથિલ ગાંઠડી દીડી રે.
 ધૂષ્ટબુદ્ધ રહ્યા ગામ અમારે રે, મોકલ્યું પત્ર પિતા તમારે રે.
 પ્રધાન પાંચ દિવસ ત્યાં રહેશે રે, લખ્યું કામ તે કાગળ કહેશે રે.
 પત્ર મદને કરમાં લીધો રે, ઉકેલી અવલોકન કીધો રે.
 સ્વસ્તિ શ્રી કૌતલ ગામરે, મુત મદન એવું નામ રે.
 અહિં મેં મોકલ્યો છે ચંદ્રહાસ રે, જ્ઞેનું મુખ ચંદ્ર પ્રકાશ રે.
 લટપટ કરી મળતા રેન્ને રે, અમો સેવક છું એમ કેન્ને રે.
 રખે રૂપ રંગ તું જ્ઞેતો રે, એવો સમો રખે તું જોતો રે.
 એનું મન હરીને લેન્ને રે, એને સઘ વિપયા દેન્ને રે.
 એથી અધીક શું લખીએ રે, પછે અર્થ કરી નહિ શકીએ રે.
 એવું પત્ર વાંચી જ્ઞેયું મદન રે, અનિ ઉલટ પાચ્યું મન રે.
 ધન્ય નાન તણી કમાઈ રે, આવો જોળી કાઢ્યો જમાઈ રે.

યાં તેડાવ્યો બ્રાહ્મણ કાચ રે, જે લગ્ન ઉતાવળું હોય રે.
 એવે ટીપણું મુગટમાં ખોશી રે, ત્યાં આવ્યા ગાલવ જ્ઞેશી રે.
 ઋષિયે ચંદ્રહાસ આવી નખ્યો રે, ઓળખી આભ્યંતર હુખ્યો રે.
 શકે પ્રશ્ન અમારું મળિયું રે, એ વચન પહેલાંનું પળિયું રે.
 પછે મદને દીધું અતિ માન રે, સંતોખ્યા ગાલવ મુનિ ભગવાન રે.
 કહો મુદ્દર્તને ગાલવ મુન રે, દુકર્કુ ક્યારે છે લગન રે.
 ગાલવ કહે વચન મારું માન રે, છે લગ્ન આજ મધ્યાહ્ન રે.
 તુજ તાતે વિચાર્યું હશે પેહેલું રે, વર મોકલ્યો તો મુદ્દર્ત છે પેહેલું રે.
 માટે આજ લગ્ન કીજે રે, ધૃષ્ટબુદ્ધિનું મન જોમ રીઝે રે.
 હુખ્યો મદન મહા ગુણવાન રે, પિતા લાવશે પુરૂથી જન રે.
 મંડાવ્યું વિવાહતાણું કાર્ય રે, ઋષિ ગાલવ થયા આચાર્ય રે.
 આખ્યા વરને ઉત્તમ ઉતારા રે, મોકલ્યા સેવક સેવા કરનારા રે.
 બહુ પ્રેમદા પીડી ચોળે રે, વર ઉજ્જોદકે અંધોળે રે.
 વાજિત્ર વિધવિધનાં વાજે રે, શું મેધ ગગને ગાજે રે.
 નગરની નારી જોવા જાય રે, જોના કુમકુમ વર્ણાં પાય રે.
 વિનતાએ વરને નિરખ્યો રે, સ્થામા કહે સ્વરૂપે શશિ સરખો રે.
 એનું મૂખ કમળ રઢિયાળું રે, વિપયાને વર જોડી વાડે રે.
 એવે દુદ્ધલિ સર્વ ગડગડિયાં રે, વિષ્ણુલક્ષ્મી વરધોડે ચઢિયા રે.
 વિરમે થઈ થઈ ખોલ્યા લોક રે, વરને માનુષ કહેતા ફેક રે.
 એનું શરીર કેવું શોભે રે, મન જ્યાં જોઈયે ત્યાં થોભે રે.
 કરમાં કેવું શ્રીફળ લીધું રે, એને ગાલે ટપકું કેવું કીધું રે.
 ધુસળ મુસળે પોંડી પધરાવ્યા રે, માહેરામાં ગાલવ ઋષિ લાવ્યા રે.
 પછે તામ્બુલ છાંટણાં કીધાં રે, ગાલવે ગોત્રજનાં નામ લીધાં રે.
 આખ્યાં ચોરિયે યુગ્મ નિધાન રે, મદન આપે કન્યાદાન રે.

વળણ.

મદન કન્યાદાન આપે, સર્વને મન ઉલ્લાસ રે;
 કર જોડી કહે પ્રેમાનંદ, કન્યા દાન લે ચંદ્રહાસ રે.

કડવું ૧૭ મું.—રાગ સોરઠી.

ખોલ્યા નારદ ઋષિ ભગવાન, સુણો અર્જુન વીર બળવાન;
 મદન આપે કન્યા દાન, લે છે 'ચંદ્રહાસ' રાજન.

પહેલું મંગળ ત્યાં વરતાય, વરકન્યા ફેરા ફરાય;
 માનુની મંગળ ગાય, ત્યાં ભેરીના શબ્દ બહુ થાય.
 બોલ્યો મદને મુખે ઉચ્ચારે, સાંભળો કુલિંદ કુમાર;
 પેહેલે મંગળે મોતીના હાર, આખ્યા રથ સહિત તોખાર.
 ખીજે ગૌ ગોધણું અપાર, ત્રીજે કુંજર ફેરી લાર;
 ચોથે કુંચી સહીત લંડાર, આપી કીધો ત્યાં નમસ્કાર.
 મદને જોડયા બન્યો પાણિ, ગદગદ કંઠે બોલ્યો વાણી;
 નથી એવું જે આપું આણી, તમને સોંપુ મારો પ્રાણી.
 હું સેવીશ તમારા ચર્ણ, શુદ્ધ રાખજો અંતઃકર્ણ;
 તમને રાખજો અશરણુ શર્ણ, સાટે મુને આવજો મર્ણ.
 એમ મદને દીક્ષિતપણું લીધું, વિવાહ કાર્ય સંપૂર્ણ કીધું;
 વિપયાનું કારણ સીધું, નારીનું મન વિહ્વલ કીધું.
 નારદ કહે અર્જુન અવિધારો, ધૃષ્ટ્યુદ્ધિ બાળ હાર્યો;
 જાણ્યું શત્રુ સુતે માર્યો, પણ પાર શ્રીકૃષ્ણે ઉતાર્યો.

વળણ.

ઉતાર્યો કૃષ્ણે દાસ જાણી, તે ત્યાં હારી બેઠો સહી રે.
 નારદ કહે સાંભળો રે અર્જુન, એ કથા એટલેથી રહી રે

કડવું ૧૮ મું.—ચાલ પરજીઆની.

નારદજી એમ વાણી વદે, સુણ પાર્થ પાંડુ કુમાર રે;
 હવે કુલિંદની શી વલ્લે થઇ, તે કહું તને વિસ્તાર રે.
 ચંદ્રહાસ વળ્યા વેગે, પ્રધાને કીધું કપટ રે;
 પછે કુલિંદ રાજા તેડિયો, મુખે કીધી લટપટ રે.
 જાણ્યું શત્રુ સુતે માર્યો હશે, ને સરિયું માંડે કાળ રે;
 પાપિએ પછે વાહી બાંધ્યો, રાણી સાથે કુલિંદ મહારાજ રે.
 સેના સર્વે મારીને કાઢી, પાપી પડિયા ત્રૂટી રે;
 હય હસ્તી ને કનક કચોલાં, રાજ્યભવન લીધું લંટી રે.
 પોતાની ત્યાં આણ વરતાવી, માર્ગ ચાલતો કીધો રે;
 પછે મેઘાવિની રાણી સંગાથે કુલિંદને બાંધી લીધો રે.

ઢાળ.

રાજા રાણી આંધીયાં ને, હવે તે હાહાકાર રે;
 ચમકિર સરખા સેવક પાપી, કરતા પાટુના પ્રહાર રે.
 મસ્તક તે મુગટ વોણું કીધું, વિખેર્યા તેના વાળ રે;
 કાંટા તે લાગે પાગ વિષે, ભૂમિ પડે ભૂપાળ રે.
 સોટા વાગે ધુળે દાઝે, જેની ચંપકવર્ણી પાની રે;
 રાજાઘ ધોળાઘ તે ચતુરા, જે મહારાજની માની રે.
 ઓશિયાળાં મુખ ને પામ્યાં દુઃખ, નર નારી સામું જોય રે;
 પોતાના પુત્રને સંભારી, સાધવી માતા રોય રે.
 તીવ્ર તાપ તે તેને લાગે, તેણે અકળાયો પ્રાણી રે;
 વાટે ચાલતાં ચર્ણ થાકે, પણ સેવક હીડે તાણી રે.
 પછે રાજ્યે રકંઘે વળગાડી, મેઘાવિની જે રાણી રે;
 કાંટા તે પડે કંક વિષે, પ્રેમદા માગે પાણી રે.
 સ્થામા પૂછે સ્વામીજી, આપણું શું થાશે રે;
 સૂતની સંભાળ નથી તો, કેઇ પેરે રહેવાશે રે.
 મોટું દુઃખ એ મન વિષે, પુત્ર પરણી ઘેર ન આવ્યો રે;
 દીપક સરખા દીપતી વેહેલે, વંદવર ન લાવ્યો રે.
 પુત્ર સાથે કુળ વધૂ તે, લાડકાડે ચરે દશીયાં રે;
 આદર કરીને અન્ન પીરમું, દેખી ઠરે મારાં હૈયાં રે.
 હાક મારતાં જીજી કહીને, હિતર આપે વહુ રે;
 તે સુખ તો મેં કાંઈ ન દીધું, કેઇ પેરે રાતી રહું રે.
 એવાં રાણી તણાં વચન સુણીને, રાજા રાતી રાખે રે;
 સામું જુઓ રે મુંઢરી, પછી વચન મર્મનાં દાખે રે.

વળણ.

વચન દાખે મર્મનાં, જતાં તે મારગ વિષે રે;
 મેઘાવિની અતિ દુઃખ પામી, કાંઈ પેરે કહિયે મુખ રે.

૬૭૩ ૧૮ મું.—રાગ વેરાડી.

રાજા વળતું જોલિયો, કહું કામિની;
 એ તો ભવ બંધનો ભાવ, ભોળી ભામિની.

સુખતણા સમુદ્રમાં કહું કામિની;
 ભાગ્યું પુત્ર રૂપિયું નાવ, ભોળી ભામિની.
 વાળ્યા વિના શું લણિયે, અહો કામિની;
 એણે દષ્ટાંતે સર્વે જાણુ, ભોળી ભામિની.
 તો સુખ ક્યાંથી પામિયે, અહો કામિની;
 જો દાન ન દીધું દક્ષણ પાણુ, ભોળી ભામિની.
 પૂર્વે આપણુ વાંઝિયાં, કહું કામિની;
 અન્ન ધને ભર્યું ધરસૂત્ર, ભોળી ભામિની.
 આખો દહાડો આપણુ દામણાં, કહું કામિની;
 એવે પ્રભુએ આપ્યો પુત્ર, ભોળી ભામિની.
 કાક ઉછેરે કાકિલા બાળને, અહો કામિની;
 વય પામે ઉડી જાય, ભોળી ભામિની.
 તેમ કુંવર તે કાકિલાનું બચ્ચું, અહો કામિની;
 કાક આપણુ માત પિતાય, ભોળી ભામિની.
 પક્ષી સેવે કલ્પ વૃક્ષને, સુણુ કામિની;
 જ્યાં લગણુ ફળની આશ, ભોળી ભામિની.
 ફળ ઘટે દુમને પરહરે, સુણુ કામિની;
 અન્ય સ્થાનક પૂરે વાસ, ભોળી ભામિની.
 તેમ કર્મ ફળ ઘટયાં આપણાં, કહું કામિની;
 તો તજી ગયો તમ તંન, ભોળી ભામિની.
 આપણુ સૂકાં લાકડાં, કહું કામિની;
 હવે ઘટે હુતાશન, ભોળી ભામિની.
 આપણુ વસ્તાં ગામ ઉદવસ્ત કર્યો, અહો કામિની;
 છેદી કલ્પ વૃક્ષની ડાળ, ભોળી ભામિની.
 કાંટે પર્વત પાવટ રોધિયા, અહો કામિની;
 કે લાંછું સરોવર પાળ, ભોળી ભામિની.
 કે વત્સ દ્રોહ સ્વામી દ્રોહ કર્યો, સુણુ કામિની;
 કે પયથી વહોડ્યાં બાળ, ભોળી ભામિની.
 સાધુ વૈજાંતવની નિંદા કરી, સુણુ કામિની;
 લાભ્યાં મળતાં વેવીશાળ, ભોળી ભામિની.

સૂર્ય સામાં મળમૂત્ર ક્યાં, કહું કામિની;

કે સાંભળ્યો અંત્યજનો રાગ, ભોળી ભામિની.

ગો આલિણુને ન પૂછ્યાં, કહું કામિની;

કે કણુને દેસ્યા પાગ, ભોળી ભામિની.

કાંઈ પુણ્ય આપણે કીધાં નહિ, અહો કામિની;

ન રાખ્યાં વ્રત ને નેમ, સાંભળ ભામિની.

તો સુખ પામિયે ક્યાં થકી, અહો કામિની;

તો સુતને કેમ હાય ક્ષેમ, સાંભળ ભામિની.

વળાણ.

સુતને કુશળ ક્યાં થકી, જે હરિ નવ ધર્યાં હૃદે રે;

એવાં વચન સાંભળી ભૂપનાં, મેઘાવિની વાણી વહે રે.

કહવું ૨૦ મું.—રાગ કાફી.

મેઘાવિની એમ ઉચ્ચરે, સાંભળો મારા સ્વામ;

આ દુષ્ટ કષ્ટ દુષ્ટ લેઈ જશે, પાપી પોતાને ગામ.

ત્યાં સુત મુઝો કશે, મન કયમ રશે, દાઝશે માફે તન;

કાંઈ ધિરજ ધરિયે, ભેદ કરિયે, વાટ વિધે સ્વામીન.

ઢાળ.

એમ રેતાં નર ને નાર રે, જનક વાટને મોઝાર રે;

સેવકે બાંધી આલ્યાં રે, બંન્યો જણુ જોડે ચાલ્યાં રે.

એવે આઠ્યું ગામ રે, પાપીનો જ્યાં હામ રે;

જનતાં જનતાં વાટ રે, સામા મળિયા ભાટ રે;

અધાનને જોઈ રે, આવ્યાં છે સર્વ કાઈ રે.

વાણી એવી ખોલે રે, નથી કો સુતને તોલે રે;

પછે પુરોહિત એમ પૂછે રે, વખાણો તે શું છે રે.

ક્યાં થકી તમે આવ્યા રે, ધન ક્યાં થકી લાવ્યા રે;

ખોલિયા બંદીજન રે, રાજા તુંને છે ધન રે.

મદન તમારો અંશ રે, તેણે કદિપાવ્યો કુળ વંશ રે;

ધન તેણે આપ્યાં રે, કારિશ્ય અમારો કાઢ્યાં રે.

લિક્ષુક સર્વ ક્રોધ રે, ભૂપતિ સરખા હોય રે;
 મદન મન શું થોભ્યો રે, વિવાહ સુંદર શોભ્યો રે
 તમે જોયું સત્પાત્ર રે, ચંદ્રહાસ સરખો જમાત્ર રે;
 ધન્ય તમારી કમાઈ રે, જે આવો મોકલ્યો જમાઈ રે.
 રૂપે ન જાય વરણિયો રે, તે વિપયાને પરણિયો રે;
 એવી સાંભળી વાત કર્યું રે, પાપી પડિયો તત્ક્ષણ ધર્યું રે.
 મૂર્ખાં તેણે ખાધી રે, વચને આંતરડી દાંધી રે;
 ધણું થયો મહા દુઃખી રે, એટલે આવ્યા ગાલવ ઋષિ રે.
 ઋષિ મનમાં આલ્હાદ રે, દેતા આવ્યા આશીર્વાદ રે;
 પુરોહિત તમને ધન્ય રે, જે આવો તમારો તન રે.
 જે વિપયા કુમારી રે, તે તો પુત્રી તમારી રે;
 જેને ધટે જેવો રે, તેને સ્વામી મળિયો તેવો રે.
 તમો મોકલ્યો તે આવ્યો રે, એક પત્ર તમારું લાવ્યો રે;
 તે તો સર્વને મન લાવ્યો રે, તેને મદને લેઈ પરણાવ્યો રે.
 એ તો કર્યું શ્રેય કાર્ય રે, ઋષિ ગાલવ થયા આચાર્ય રે;
 એવે આવ્યા ગાંધર્વ ગુણવાન રે, કરતા સંગીત ગાન રે.
 તે દેખીને લોચન રે, હ્રદે લાગ્યો હુતાશન રે;
 ચટકા લાગ્યો બહુ શિશ રે, ત્યારે ચઢી છે બહુ રીશ રે.
 ચાટમાં આવી રહેતો રે, ધન્ય ધન્ય મુખે કહેતો રે;
 જન્યકને કાંઈ મન રે, પુરોહિત આપશે ધન રે.
 વડું માંડ્યું તેણે વખાણુ રે, તવ વાગ્યાં કારી બાણુ રે;
 સેવકને કીધી શાન રે, આપો પાટુ મુષ્ટિ દાન રે.
 ગાંધર્વનાં મૃદંગ શ્રોડ્યાં રે, આંતરડાં તાંણીને ત્રોડ્યાં રે;
 લાંગી ભેર ને નરેરી રે, તાલ કાંસી નાખ્યાં વેરી રે.
 ભાટને દીધી શિક્ષા રે, બ્રાહ્મણ મંગાવ્યા લિક્ષા રે;
 વેદ પુસ્તકને તરલાણી રે, તેના જોળિયાં લીધાં તાણી રે.
 ઋષિ વેદિયા બહુ મોટા રે, તેના માથામાં માર્યાં સોટા રે;
 ભાટ બ્રાહ્મણ નાકા જાય રે, અખડાઈ પડે ને ખેડા થાય રે.
 ઋષિ કહે દુષ્ટ થયો તુષ્ટમાન રે, વધામણીમાં બુધાનાં દાન રે;
 કેટલા સાહી બંધન કીધા રે, આગળ દોરીને લીધા રે.

પછે કુલિદ મુક્યો છોડી રે, પાપી બોલ્યો કર જોડી રે;
 સુણો કુલિદ રાજ્ય રે, એ તો મારો છે અન્યાય રે;
 પાછા ફરી ઘેર જનમો રે, તમો વળી રાજ્ય આગ્યો રે;
 જે ચંદ્રહાસ તમારો રે, તે તો પૂજ્ય થયો છે અમારો રે.
 મેં તમને દુઃખ દીધું રે, તમારું નય લૂટીને લીધું રે;
 તે સહી કેમ રહેશે રે, પણ પુત્રને કંઈ ના કહેશે રે.
 જો જાણશે મુજને પાપી રે, રાય મસ્તક નાખશે કાપી રે;
 મુને આપજો પ્રાણનું દાન રે, ક્ષમા કરી રહેજો રાજન રે.
 જે કુંવર છે તમારો કાલો રે, તે મદનપેં મુને ધણું વહાલો રે;
 હું વિપયાને સાથે લાવીશ રે, એને કાલે બોલાવીને આવીશ રે.
 સાંભળી ઉપન્યો આનંદ રે, બોલ્યો રાજ કુલિદ રે;
 જો પુત્રી તમો આપી રે, તો એવા અમો નથી પાપી રે.
 દુઃખ સધળું સમાવી રહેશું રે, પણ પુત્રને કંઈ નહીં કહેશું રે;
 પછે નર નારી પાછાં વળિયાં રે, પુત્રના દુઃખથી ટળવળિયાં રે.

વળણ.

દુઃખ ટળ્યું કુંવર કુશલો, કુલિદ તે સુખિયો થયો;
 પછે પાપીએ શું કીધું, જે પોતાને મંદિર ગયો.

કડવું ૨૧ મું.—રાગ કાહાલેરો.

નારદજી એમ વાણી વદે, સુણ અતલિ બલ અર્જુન;
 પાપી પુરોહિત પુરમાં આવ્યો, રીશે ભયો લોચન.
 મારામાર કરતો પુરમાં પેટો ને, લોક સામાં આવે;
 શુદ્ધ નહિ શરીર પોતાને, મિત્રને નવ બોલાવે.
 પ્રજા સર્વે વિસ્મે પામી, સેનાપતિને અદિયો દ્રાપ;
 કાગળે લખ્યું તેટલું ના ખર્ચ્યું, મદને મર્યાદા કીધી લોપ.
 જોવા આવે તે ત્યમ નાસે, ઉભા સેવકને મારે;
 ધુંધવાતો પુંકવાતો આવ્યો, પાપી રાજદ્વારે.
 પ્રતિહારે નંદ કહ્યું અંતઃપુરમાં, મદનને નામો શિશ;
 ધૃષ્ટ્યુદિ આવ્યો જો પેલા, ચઢી છે કાંઈક રીશ.
 પ્રાણે પાણે અતિ અનુરાગે, પીતામ્બરે પલવટ વાળી;
 પિતાજી સામે સંચરિયો, કરે ગ્રહી પૂજનની થાળી.

અષ્ટમા સિદ્ધ નવ નિદ્ધ મેં ખર્ચી, થયું હશે પિતાને જાણ;
 મદને જાણ્યું જે મુને પિતાજી, કાંઈક આપશે લાહાણ.
 ગાલવ ઋષિયે ગમન કીધું, ત્યાંથી રીશે ચઢ્યો મહારાજ;
 પિતા પુત્ર વઢીને મરશે, અહીં રહ્યાનું નહિ કાજ.
 ઓઢી ચુંદડી મિંઢળ હાથે, પીળું પીતામ્બર પેહેરી:
 વિપયા વેગે આવી મળવા, તાત ન જાણ્યો વેરી.
 દાસ દાસી ધરના બ્રાહ્મણ, આવ્યા સર્વે મળવા.
 પીળું કુસુંબ કેશરિયે વાગે, અદેખો લાગ્યો બળવા.
 પુત્ર પ્રત્યે ક્રોધ કરીને બોલ્યો, પછાડ્યું પુગ્ગનું પાત્ર;
 કહે કુંવર મૂઢ મૂર્ખ મારા તે, શત્રુ કીધો જમાત્ર.
 તે કીધું તે રિપુ સંગાથે, તુંને લેઈ પૃથ્વીમાં દાકું;
 એવું કહી પાસે જઈ પાપીએ, પુત્રને મારી પાકું.
 જેમ ચંદ્ર પડે વ્યોમથી ભોમ, રાહુ ગ્રહી લે જેવો;
 તેમ મદન કુંવર મૂર્ચ્છાંગત કીધો, પિતા પ્રહારે તેવો.
 હાહાકાર થયો મંદિરમાં, દાસ દાસી ત્રાસે નાસે;
 બળલળાટ થયો ખડકી લગે, મંત્રી કાળ સરખો ભાસે.
 ધીર ધરી ઉઠ્યો સુત સાધુ, પાયે લાગી ઉભો કર જોડ;
 તમો વિજય વિરચી જેવા મારે, પણ કાઢો કુંવરની ખોડ.
 ગુરૂ જ્યેષ્ઠ બ્રાતા ને પિતામહ, તેનું વચન લોપે તે મહાપાપી;
 મેં તો તમે લખ્યું તેટલું ખર્ચ્યું, જે કાગળમાં આજ્ઞા આપી.
 પછે પુત્રે પત્ર આપ્યું શોધીને, બડબડ કરતાં લીધું;
 સર્વે દેખતાં શોક સહિત, ઉકેલી અવલોકન કીધું.
 વિપની વિષયાનો અક્ષર દીઠો, શું અજાણે લખાયો;
 કામળ કુંવરને કઠિણું માર્યો, શું લખતાં કર ન કપાયો.

વળણ.

કર કપાયો વાંક જાણી, પુત્ર શું ભેટ્યો મળ્યો રે;
 પણ અરે એ દિકરીને પરણ્યા થકી દુઃખે હૃદયસું બળ્યો રે.

કડવું ૨૨ મું-રાગ મારૂ.

પછે પુત્ર પ્રત્યે પિતા કહે, તું સાંભળ સાચી વાત;
 લખ્યુંતું કંઈ ને થયું કંઈ, એ દીકી વિપરીત વાત.

જે પત્ર લખ્યું મેં ખપ કરી, સાધુ સંગાથે કાળ્યું;
 તે કાગળ ફાડી કટકા કીધા, તુજને મન ન આવ્યું.
 એવું સાંભળી તે વેળાનો, કોપ મુજને ચઢિયો;
 તે માટે અણપ્રિયો આવી, તુજ સંગાથે વઢિયો.
 ક્યાં છે કુંવર કુલિંદ કેરો, આપણો રે જમાઇ;
 મળવાને માઈ મન ધ્યછે છે, કાં જે અંતરની સગાઇ.
 એવા સગા સ્વપ્ને ક્યાંથી, વૈષ્ણવ ને વળી ડાહ્યા;
 કષ્ટ પડે આપણને ઉગારે, એ તો મોટા પુરુષની છાયા
 મદને નાણ્યું બહુ પ્રકારે, અમ પિતાએ ધ્યજ્યો;
 તેડવા ધાયો શીઘ્રંસું પણ, કપટ નવ પ્રિયજ્યો.
 ચંદ્રહાસને ચરણે લાગી, મદને કહી એક વાત;
 મળ્યા વિના નથી પાણી પીતા, સાધુ તે મુજ તાત.
 ને શીઘ્ર ઝળને તમ સંગાથે, વિપયાનું લગ્ન સાધ્યું;
 તો તે પેહેલાં પિતાજીનું, મન હું ઉપર ધણું વાધ્યું.
 હરિલક્ષ્મી હરખીને ઉડ્યો, સાળા સાથે ચાલ્યો;
 વાટમાં વાતો કરતાં કરતાં, અન્યોઅન્ય કર ઝાલ્યો.
 આંહિ બેરખા પાંચે પોંચી, અન્યો બેલડિયે વળગ્યા;
 જાણે અશ્વિનીકુમાર યુગ્મ નેકું, એ નથી થતા અળગા.
 પુરોહિતે આવતા દીકા, બેહુ બચીશ લક્ષણા વીર;
 ચામાત્રનાં યુગ્મ લોચન તે, સસરાને મન તીર.
 ગતે કરીને પવન સરખો, ગંભીરતાએ સમુદ્ર;
 દેહ જાણે અનલ સરખો, શીતળતાએ ચંદ્ર.
 સંગ્રામે સુરપતિ સરખો, ગણેશ સરખો ગુણવાન;
 મહિમાએ મહાદેવ સરખો, તેજે કરીને લાણ.
 મસ્તકે મુકુટ કાને કુંડળ, નીલમણી ઉજ્જવલ મોતી;
 કંઠે કંઠી ને હાર હેમનો, દુગદ્ગી રહી છે દોની.
 શોભે સૂક્ષ્મ કટિ કદોરો, ઘુંટિ કેરે કમલનો વાગો;
 ધૃષ્ટબુદ્ધી કોધી દષ્ટે ન્નેતો, જમાઇ જન્મ સરખો લાગો.
 પુખ્ત પરિમલ ચંપક ચંદન, અંગ અરગજના રાણ;
 મિંદળ કરે બાંધ્યું વરે, રંગિત અધર તંબોળ.

: નેત્ર નેહ ભયો જગરણે, આવયો છે વિપયા નાર;
 : સસરા પાસે આવ્યો સાધુ, જ્યમ શાર્દૂલ નિસરે ખાર.
 : પુરોહિતે પ્રેમ જણાવી, લોક લાજ ત્યાં માંડી;
 : મુખે હસતો વાતો કરતો, હૃદયે રીશ ન છાંડી.
 : આવો સાધુ પૂજ્ય કહીને, પાપી કપટે ભેટયો ભૂર;
 : કો સૂર જાણી સ્નેહ આણી, જેમ રાહુએ ભેટયો સૂર.

વળણ.

સૂર સરખો શોભતો સાધુ, મળ્યો સસરાને મને કરી રે;
 નારદ કહે પછે કુલિંદ કુંવરને, કેઇ પેરે રાખ્યો શ્રી હરિ રે.

કડવું ૨૩ મું.—રાગ મારૂ.

નારદ કહે સાંભળ અર્જુન, ધૃષ્ટ્યુદ્ધિ વિચારે મન;
 જન્માત્ર તે મને મળિયો, સસરાનો સ્નેહ નવ કળિયો.
 ધૃષ્ટ્યુદ્ધે - વાત વિચારી, આ પુત્રીને પરણ્યો લિખારી;
 કહો શત્રુને દેખી કેમ રાચું, ગાલવિયાનું વચન થયું સાચું.
 એ જન્માત્રને જુગતે મરાવું, વિપયાને તે વિધવા કરાવું;
 એ ચુકે નહીં જીતાય, કંઈ કપટ કે ખીન્ને ઉપાય.
 યદ્યપિ જો છે મુને પાપ, પુત્રીને વિધવા કરે છે બાપ;
 પૂજ્ય મારે હત્યારે થાઉં, પેરે અડસક તીરથ નાઉં.
 એવી વાત વિચારી છે જેવે, ઋષિ ગાલવ પધાર્યા તેવે;
 સભા સર્વે માનજ દીધું, શામ મૂખ પ્રધાને કીધું.
 પ્રધાન બોલે છે રે વચન, સાંભળો ચંદ્રહાસ રાજન;
 કહોજી વિપ્ર દેખીતા મોટા, પણ પ્રશ્ન પડે છે ખોટાં.
 પૂર્વે કોઇ એક હતો અધિકારી, તેને પુત્રી એક કુંવારી;
 એક જુગમાં જાણીતો પુર્ષ, વણ વિચારે બોલ્યો મૂર્ષ.
 અધિકારી પુત્રી આ જે તારી, તેને પરણશે રંક લિખારી;
 તે વેળા હતો હું તો પાસે, મેં તો નિશ્ચયે જાણ્યો વિશ્વાસે.
 તે લિશ્તુક રડવડી મુઓ જોજો, તે કન્યાને પરણ્યો ખીન્ને;
 એમ-સાચું બ્રાહ્મણ બોલે, જાણે નથી જાણતા અમ તોલે.
 પણ કહું જેનું નવ થાય, તે દેશ ત્યાગી ઉડી શે ન જાય;

એમ મર્મ ખોલ્યો વાણી, જમાઈને નથી ઝાળખતો જાણી.
 ત્યારે જમાત્રે નીચું નિહાળ્યું, પણ ગાલવે પાછું વાળ્યું;
 પોતાનો હાથ ઉચો ડીઘો, પ્રધાનને લટપટમાં લીધો.
 અલ્યા એમ શું બોલે હો ત્રાડે, બ્રાહ્મણનું ખોટું કોણ પાડે;
 મિથ્યા થાય રામનું બાણ, પણ વિપ્રનું વચન પ્રમાણ.
 કદાપિ પડે આકાશના તારા, તોયે બ્રાહ્મણ ન હોય ખોટારા;
 રવિ ચંદ્ર મંડળ ધ્રુવ ચળે, પણ ઋષિનાં કલાં નવ ટળે.
 ડોળે શેષ નાગ ને મેર, તોયે ના પડે કલામાં ફેર;
 સાત સાગર મર્યાદા મૂકે, પણ વિપ્ર વચન કંઈ નવ ચૂકે.
 જ્ઞે એક થાયે ચૈદ લોક, બ્રાહ્મણ બોલે તે ન હોય ફેક;
 વિપ્રથી વાળ આલ્યો વિધાતા, મધવા મહાદેવ વિખળથી માતા.
 તો કોણ માત્ર તું રંક, જે કાઢે છે વાડવનો વંક;
 તં જે કલો અધિકારી, તેની પુત્રીને પરણ્યો લિખારી.
 તેણે મારવાનો ઉપાય ડીધો, ત્યાં કૃષ્ણે ઉગારી લીધો;
 તેને કોઈએ ન શકે ગાંજી, પરણ્યો સસરાના હાથ લાંજી.
 ગાલવે વિકાર્યું રૂપ, ત્યારે ચરચર ધ્રુવ્યો દુષ્ટ;
 જાણ્યું શાપે બાલશે વળી, પછે પ્રધાન ખોલ્યો મળી.
 થનાર હોય તે થાઓ આ ઘડિયે, પારકી વાતમાં શિદ પડિયે;
 પછે ઉડી ગયો અજાણ, ઋષિનાં વાક્યો થઈ વાગ્યાં બાણ.
 સહી ના શકાય હવે આવું, એ જમાત્રને કપટે મરાવું;
 ઋષિને વચને થયો પરિતાપ, માર્યાનું મુને ન લાગે પાપ.
 પાછલો દિવસ ઘટિકા ચાર, તે વેળા તેજો કુલિંદ કુમાર;
 દેખી મુખકું હસ્તું કીધું, મન વોણું માન જ દીધું.
 તમને હું બોલાવું છું લાડે, જે સગપણ સિંધ્યા આડે;
 સાંભળો કુલિંદજીના કાલા, મુને મદનપે અદકા વહાલા.
 સગા તે સોનાનું દીમ, આંખ્ય થાય છે ટાઢી હીમ;
 પણ એક કામ ભૂલ્યા છે તમો, હિત માટે કહું છું અમો.
 ખીજા ભુકું મનાવે શાનું, વહાલા હોય તે કહેશે છાનું;
 એક જીવે પૂર્વજે જે સેવી, અમારી કલિકા છે કુલ દેવી.
 જે કોઈ નવો જમાઈ થાય, તે કરે દેવીની પૂજાય;

માયુધ વિના એકલો જાતે, પણ પુનમની મધરાતે-
 જે શક્તિ સંતોષ થાયે, તે વિદ્ય માત્ર તે જાણે;
 દેહેરું નવથી ઓતાડું, વાત તેની અંધારી દેખાડું-
 છેક પૂરની પૂઠે ફરજે, પવિત્રપણે પૂજા કરજે;
 સાંભળી હરખ્યો હરિનો દાસ, જાઉં કરી ઉઠ્યો ચંદ્રહાસ.
 આઈની પૂજા વિધવિધ આજ્ઞાવી, તે મદનને વાત ન જણાવી;
 ધૂપદીપ્તિ કર્યો વિચાર, ત્યાં ચાંડાલ તેડાવ્યા ચાર-
 છાની વાત એક તેને કહી, પેહલાંની પેઠે કરવું નહીં;
 પૂર્વે કામ માંડે નવ કીધું, છેતરી ધન માંડે લીધું.
 એક તમને દેઉં છું કાજ, જોઉં કેવું કરો છો આજ;
 પૂર્વમાં અવડ જીવું છે દેહરું, ત્યાં તમને મોકલું છું હેરું-
 પૂજનું પાત્ર જેને હાથે, એકલો ખીજે નહિ કો સાથે;
 તમે રહેજો દેહરા પૂરે, તે જ્યારે પૂજા કરી જીરે-
 દ્વારે અડગ સામાં ધરજો, નિસરતાં તેના કટકા કરજો;
 જે કરશે એટલું કામ, તે આપીશ એકેકું ગામ.
 ચાંડાલ કહે શિર નામી, એ કાર્ય અમારું સ્વામી;
 હરખીતે ચારે ચાલ્યા, ખાંડાં પાણીવાળાં ઝાલ્યાં.
 દેહેરે સંતાપ ચારે રહ્યા, પણ ચંદ્રહાસ નવ ગયા;
 જેના હરિજીવે ગ્રહ્યા છે હાથ, શાલિગ્રામ બાંધ્યા કંઠે સાથ.
 તેને કાણુ કપટે મારે, જેને અવિનાશી ઉગારે;

વળણ.

ઉગારે અવિનાશી તેને તે, કાંઈ ગાંજે નહીં રે;
 નારદ કહે સાંભળો અર્જુન, એ કથા એટલેથી રહી રે.

કહવું રહ મું-રાગ મેવાડો.

હવે જૈમિનિજી એમ કહે, તું સાંભળ જનમેજય રાયજી;
 તે નવ માહે કુંતલ રાજ, તેને એક કન્યાયજી.
 ચંપકમાલિની નામ તેનું, વિપયાની સહિયારીજી;
 કુપ્ત પામી તે કલેવરમાં, પોતે રહી કુંવારીજી.
 ચંપકમાલિની મન વિમાસે, વિપયાના વરને વરંજી;
 એથી અધિક મુને કાણુ મળશે, તે સાથે વિવાહ કરંજી.

પાણુ વૃદ્ધ પિતાને કહેવાય નહિ, જે છત્રપતિ મહારાજજી;
 કન્યાએ મદનને કહ્યું, મૂંઝી મનની લાજજી.
 મદન મંત્રી મારાજ પાસે નિત્યે, સેવા કરવા રહેતોજી;
 કુંતલ રાજા મનની વાત તે, મદનને માંડી કહેતોજી.
 ત્યાં પૌર્ણમાસિની પહોર રાતે, આવ્યું રાયને સ્વપનજી;
 તે વેળા ભડકી ઉઠ્યો, પાસે દીશ મદનજી.
 અરે મદન કેઇ બ્રાહ્મણ છે જે, જાણે ત્રિકાળનું જ્ઞાનજી;
 તે વેળાએ મદને તેડાવ્યા, ગાલવ મુનિ ભગવાનજી.
 કર જોડીને પ્રશ્ન પૂછ્યું જે, આવ્યું ઘોર સ્વપનજી;
 ઉટે ચઢી દક્ષિણ ગયો હું, કરતો રૂધિર પ્રાશનજી.
 કાળ પુરૂષ વાટમાં મળ્યો તે, ગ્રસવા પૂઠે ધાયોજી;
 ગળીના કુંડ વિષે હું પડિયો, કંપે કરી લેપાયોજી.
 એવું સાંભળી ગાલવ બોલ્યા, વિચારી અંતઃકરણજી;
 મહારાજ આજથી છઠ્ઠે માસે, આવ્યું તમારું મર્ણુજી.
 કહેતાં માંહે કુંતલ ઉઠ્યો, મદનને સોંપ્યો રાજભારજી;
 હું તપ કરીને સ્વર્ગે જાઇશ, તું મારો કુંમારજી.
 પણુ દાઝ રહી એક મોટી મનમાં, કુંવરી નવ દેવાઇજી;
 મેં દશ વર્ષ લગી પુત્રીને, ન બોળિયો જમાઇજી.
 હવે તમે પરણાવો કુંવરીને, એ બેન છે તારીજી;
 ત્યારે કર જોડીને મદન કહેછે, સાંભળો વિનતી મારીજી.
 મેં વિધવા બેનને પરણાવી, ચંદ્રહાસ રાજનજી;
 કુળે ગુણે બળે પૂરો, સાધુ ને સુજનજી.
 ચૌદ વિદ્યા સંપૂર્ણ જાણે, નરખે હરખે મનજી;
 આજ્ઞા હોય જે તમારી તો, તેડી લાવું રાજનજી.
 ત્યારે ગાલવ કહે એ વર કેરું, લગ્ન કરો થઇ મગ્નજી;
 વિવાહ કરો તો આજ મધરાતે, છે ઘડિયાળાં લગ્નજી.
 હે મદન જાઓ તે સાધુને, શીઘ્રે તેડી લાવોજી;
 હું દેખતાં હરિભક્તને, પુત્રી મારી પરણાવોજી.
 મદન ચાલ્યો ચંદ્રહાસ તેડવા, અશ્વે થઇ અસ્વારજી;
 એવે વાટમાં સામો મળ્યો, કુલિંદ તણો કુંમારજી.

પીતામ્બરની પલવટ વાળી, પૂજનની થાળી લીધીજી;
 સોમ સરખું વદન વિરાજે, કેશરની અરચ્યા કીધીજી.
 હરિભક્તને દેખી અશ્વથો, મદન કુંવર ઉતરિયોજી;
 વિસ્મે થઈને આગ્યો પાસે, પાય લાગિ પ્રણામ કરિયોજી.
 અરે મહારાજ આ મધરાતે, સેવક રહિત ઉઘાડું ગાત્રજી;
 શસ્ત્ર વસ્ત્ર વિના સ્વામી છો, કરસું પૂજનું પાત્રજી.
 ચંદ્રહાસ કહે પિતા તમારે, મુજને આજ્ઞા આપીજી;
 શ્વશુર તે પિતાને સ્થાનક, વચન લોપે તે મહા પાપીજી.
 તેણે કહ્યું કુળદેવી પૂજે, જે થાય નવો પૂજનિકજી;
 મધરાત્રે કાલિકા જાઉં છું, કાની ન ધરશે ખીકજી.
 થરથર ધ્રુજે કાંઈ ન સુઝે, મદને તે વાત જાણીજી;
 પિતા મારો મહા પાપી છે, રખે લેતો પૂજ્યના પ્રાણીજી.
 અરે સુરધિ પ્રાતઃકાળે, કુલદેવીનું પૂજન કરવુંજી;
 રાજપુત્રી વરજે રાજ કરજે, મહારાજ નિર્મ્યું છત્ર ધરવુંજી.
 કેા મેરૂ આપે કનકનો તોયે, ના હું જા તો મૂકુંજી;
 સસરાનું વચન લોપી, સાધુ થઈ કેમ ચૂકુંજી.
 મદન કહે તમને પ્રાણ સોંપ્યો છે, સાટે હું કરૂં પૂજયજી;
 તમે પધારો રાજભવનમાં, કાં જે લગ્ન વેળા જાયજી.
 શસ્ત્ર વસ્ત્ર અશ્વ આપીને, વળાવ્યો ખનેવીજી;
 પૂજન સામગ્રી પોતે લીધી, ચાલ્યો જ્યાં કુળદેવીજી.
 મદનને માર્ગમાં જતાં, મંડાયાં માનશુનકજી;
 વામાંગ તે ફરકવા લાગ્યું, ફરકે વામ લોચનજી.
 માર્ગમાં જતાં જમણે પાસે, એ સર્પ ઉતર્યા આડાજી;
 વળી વહતાં પગે અફળાયા, વાટમાં રાત્રિ બિલાડાજી.
 નિશાચર જે ધ્રુવડ પક્ષી, તે મદનને મસ્તક એઠોજી;
 રખે ચંદ્રહાસને વિદ્ધ થાતું, તે ખરખરે મનમાં પેઠોજી.
 અરે પરમેશ્વર એટલું માગું છું, સાધુને હજી કલ્યાણજી;
 વિદ્ધ ઓલવજી વિષજી ભક્તનું, સાટે મારા જાજી પ્રાણજી.
 એમ દુઃખને ધરતો દેહેરે પોહોંતો, પૂજન આદરે કીધીજી;
 આ સેવાનું ફળ હજી ચંદ્રહાસને, આશિશ એવી દીધીજી.

પછે દેહરામાંથી બાર નિસરતાં, ભર્યો ઉતાવળાં ડગલ;
 મુખ નિસરતાં મદનને મસ્તકે, ચાર પડિયાં ખડગલ.
 ચાર કટકા કાપી કીધા, સચવાયું નહિ ઓસાણલ;
 હે ચંદ્રહાસ હે ચંદ્રહાસ, એમ કહેતાં નિસર્યાં પ્રાણલ.
 વળાણ.

એમ કહેતાં પ્રાણુ ગયા, મુણુ પાર્થ બળવાન રે;
 મરણુ થકા ઉગ્યો રાગ, જેને માથે શ્રી ભગવાન રે.

કડવું ૨૫ મું-રાગ સામેરી.

નારદજી એમ ઉચ્ચરે, મુણુ પાર્થ બળવંતજી;
 મર્ણુથી ઉગ્યો રાગ, જેને માથે શ્રી ભગવંતજી.
 હવે ચંપકમાલિની કેમ પરણી, તે કહું કથાયજી;
 ચંદ્રહાસ કુતલને મંદીર, હરિ ભજતો જાયજી.
 પોંકી પૂજને ધરમાં લીધા, ગાલવ દેખી પ્રસન્ન થાયજી;
 રાગને કહે ઉતાવળ કીજે, લગ્ન વેળાં જાયજી.
 માહિરામાં ગોત્રાચાર કીધા, ચોરીમાં તેડી લાવ્યાજી;
 કન્યાદાન કુન્તલે દીધું, દેવ ગગને જોવા આવ્યાજી.
 મંગળ ફેરા પહેલાં ફરિયા, આપ્યાં હસ્તી મૂકયું પાણીજી;
 ગાલવ ઋષિ વખાણુ કરેછે, હરખ હૈયામાં આણીજી.
 ખીજ મંગળ ફેરામાં આપ્યાં, કનક સહિત સપ્ત ધાતુજી;
 એમ રાજ્યે માંડયું દાનજી, મન રાખ્યું ત્યાં માતુજી.
 ત્રિજ મંગળના ફેરામાં આપી, વસ્તુ રાજ્યાસન માંધજી;
 રથ સુખપાલ ને વસ્ત્ર નાનાવિધ, મન મૂકીને આપે ત્યાંધજી.
 ચોથો મંગળ ફેરાં ફરિયા, આપ્યું રાજ્યાસનજી;
 ચંદ્રહાસને પાગે પડિયા, રાયજી બોલ્યા વચનજી.
 અમે અપરાધી વનમાં જાશું, પુત્રીને જોહ ન દેશોજી;
 વિષયા તો ઘણું રૂપવાન છે, રૂઢું ભુઢું કાંઈ ન કેશોજી;
 પછે ફંસાર જમ્યાં વરકન્યા, હૈયે હર્ષ ન માયજી;
 પુત્રીને શીખામણુ દીધી, આજસ ન સેવા કરતાંયજી.
 ચંદ્રહાસ વળાવી વળિયો, જળે આખ્ય ભરીજી;
 ચંદ્રહાસે શાતા દીધી, રોશો માં સુંદરીજી.

રાન્યાસન કુંવર ખેડો, શાલિયામપર છત્ર ધરાયછ;
 ખે સ્ત્રીઓ અર્ધાંગે રહેતી, સુંદર શોભે શોભાયછ.
 આવ્યા ગાલવ ઋષિ કહેતા, ચંદ્રહાસે યોગ રાન્યાસનછ;
 ચંદ્રહાસે પૂજન કીધું, સંતોખિયા લગવાનછ.
 અરે ગુરૂછ ડોણ એવો છે, સસરાને લાવે તેડીછ;
 આપણા રાન્યમાં શું ખાઈ ગયો છે, તે સર્વે લીજે ઝંઝેડીછ.
 ત્યારે ઋષિ કહે એ કાર્ય માંડે, કહી ઉતાવળો ચાલ્યોછ;
 સવારે રાખ્યાથી ઉઠતાં, પાપી પુરોહિત ઝાલ્યોછ.
 કુલિન્દ કુંવરને રાન્ય આપ્યું, કુંતલ પધાર્યો વનછ;
 નામું લેખું ચોખ્ખું કરવા, તેડે ચંદ્રહાસે રાજનછ.
 સાંભળતાં હુતાશન લાગ્યો, જમાઈ જ્યો તે જુઓછ;
 કુંવરી સાથે રાન્ય પામ્યો, મેં મરાવ્યો નવ મુઓછ.
 દંત કરડતો ને મૂઠ મરડતો, આવ્યો રાન્ય સભા મોઝારછ;
 ચંદ્રહાસે માન જ દીધું, કર જોડી કીધો નમસ્કારછ.
 ધુણાવી શિશ ચઢાવી રીશ, મુખે ખોલ્યો મર્મની માંયછ;
 અરે સાધુ મોકલ્યાતા કરવા, દેવી તણી પૂજાયછ.
 જમાઈ કહે જ્યારે ગયાની વેળા, ત્યારે હુતું લગનછ;
 મારે સાટે મોકલ્યા છે, પૂજા કરવા મદનછ.

વળણ.

મોકલ્યો મદન પૂજાને, એવી વાત દુષ્ટે સાંભળી રે;
 ઉડી ગયું મુખ ને પામ્યો દુઃખ, મૂર્ખને મૂર્ખા વળી રે.

કડવું ૨૬ મું.—રાગ મેવાડો.

પુરોહિત પડિયો હો, મૂર્ખા ખાઈછ;
 મદન શું મુખો હો, ન મુખો જમાઈછ,
 ચાંડાલ ચારે હો, તેડાવ્યા પાસછ;
 પૂછ્યું તેઓનો હો, શાને ન કીધો નાશછ.
 અંત્યજ કહેછે હો, અર્થ જ સીધ્યાછ;
 શત્રુને મારી હો, કટકા કીધાછ.
 અડવણ પાગે હો, ધાયો તાતછ;

પુત્રને રાખજો હો, લવાની માતજ
 વદન વીલે હીડે હો, દીલે પ્રસ્વેદજ;
 લોચન ભરતો હો, પામ્યો અતિ ખેદજ.
 અખડાયે વાટે હો, ખેડો થાતોજ;
 પાળે પાયે હો, દેવી ભણી ધાતોજ.
 પડિયો દીડો હો, ન્યારે કુમારજ;
 બુજવા પડ્યાછે હો, કટકા ચારજ.
 અગ્નિ નવાલા હો, અંગે લાગીજ;
 શૂંગ જેમ મેડનું હો, પડે જેમ ભાંગીજ.
 એમ પુત્રને દેખી હો, પિતા પડિયોજ;
 આરત નાદે હો, આરડી રડિયોજ.
 કટકા ચારે હો, એકઠા કીધાજ;
 લોહિયે ખરડ્યા હો, ખોળે લીધાજ.
 બોલો દિકરા હો, મદન ગુણવંતાજ;
 મુને અતિશે હો, થઈ છે ચિંતાજ.
 શય્યાયે સરખાં હો, હસતાં રામજ;
 વાંકી વસમી હો, ખુંચશે લોભજ.
 કૃષો કરીને હો, કહો કાંઈ કાલાજ;
 વાંક તજને હો, ઉડો સુત વહાલાજ.
 તમો મુઝા તેરે હો, મારી કમાઈજ;
 મેં મારવા માંડ્યો હો, સાધુ જમાઈજ.
 ત્રણ વરાં મેં રે હો, ખપુવે કીધોજ;
 દિનાનાથે હો, ઉગારી લીધોજ.
 કીધી કરણી રે હો, કંઈ પેરે ચૂકેજ;
 દેવ ને ડાહ્યા રે હો, કંઈએ નવ ચૂકેજ.
 મદન મૂઝો રે હો, મન કેમ વાળુંજ;
 કેમ જાઉં પુરમાં રે હો, મુખ લેઈ કાળુંજ.
 પછે મસ્તક ફેડયું રે હો, કુટિયા પહાણુંજ;
 હા હા કહેતાં રે હો, ગયા ત્યાં ગ્રાણુંજ.

વળણુ.

પ્રાણુ ગયા સસરાના બાણી, જે ચંદ્રહાસ જમાઈ રે;
ભડકી ઉઠ્યો આસનથી, દેહેરે આવ્યો ધાઈ રે.

કડવું ૨૭ મું.—રાગ રામગ્રી.

ધાઈ આવ્યો છે જે ચંદ્રહાસજી, કાંઈ ન સૂઝે મૂકે નિઃશ્વાસજી;
થરથર ફુજે મહા ઉચ્ચાટજી, આ એ મુઆ તે હુંજ જ માટજી.

હાળ.

હું માટે બન્યો મુઆ તેણે, તિલક થયું શામ;
યુગ કહેશે જમાઈને પગલે, શ્વશુર સાળાનો દેડ્યો હામ.
હવે આઘ શક્તિને હત્યા આપું, પછે પ્રગટ્યો હુતાસન;
ખપુવે કાપી દેહ પોતાની, હરિભક્તે માંડ્યો હવન.
પાદ પૃષ્ઠ ને સ્કંધ છેદી, હોમ્યું પાવક જ્વાળ;
મસ્તક હોમ્યાનું મન કીધું, ત્યારે ધાઈ આવ્યા ગોપાળ.
હાં હાં કહી હેલામાં હરિયે, હરિભક્તનો ઝાલ્યો હાથ;
ખપ કરીને ખપુવો ખેંચી, લીધો વૈકુંઠ નાથ.
માગ્ય માગ્ય ભક્ત મૂજતણા, કેહે તો આપું ઈંદ્રાસન;
એવે હલહલાટ કરતાં આવી, બોલ્યાં આઘશક્તિ વચન.
ભગવંતજી વેગળા રહો, ભક્ત ભવાનિનો એહ;
મારે સ્થાનક મદન માટે, હોમી પોતાની દેહ.
ચંદ્રહાસ કહે કરો જીવતા, એ સુભટ પામ્યા મર્ણુ;
હે વિષ્ણુજી મને વૈકુંઠ તેડો, હું એવું તમારા ચર્ણુ.
શિર હાથ મૂકી સેવક પ્રત્યે, ઉચ્ચરે અવિનાશ;
જ દાસ મારા હું સદા લગી, રહીશ તારી પાસ.
તવ સર્વ દેખતાં આઘ શક્તિએ, ઉઠાડ્યા એ ચોદ્ધ;
કરે ગ્રહી કહેતા ગયા, પ્રગટ થઈ પ્રતિબોધ.
પછે દેવ દેવી દેખતાં, હવા તે અંતર્ધ્યાન;
ચંદ્રહાસને ચર્ણુ લાગી, પિતા પુત્ર માગે માન.
પ્રધાન કહે મેં કપટ કીધું, ત્રણ વરાં હું ચૂક્યો;
પણ સાધુ પુરૂષે મન ન આણ્યું, સ્વભાવ પોતાનો ન મૂક્યો.

પછે ગાજતે વાજતે આવ્યા નગમાં, તેડાવ્યો કુલિંદ આપ;
 મેઘાવિની મા મોહને પામી, દેખી પુત્રનો પ્રતાપ.
 કેટલેક કાળે એ વેવાઈ, ગયા હડીને વન;
 મદન સાથે ચંદ્રહાસે, ચલાવ્યું રાજ્યાસન.
 ચંદ્રહાસથી વિપયાને, પદ્મભક્ષ નામે કુમાર;
 ચંપકમાલિનીનો મકરધ્વજ, જે લેઈ ગયા તોખાર.
 અર્જુન પ્રત્યે કહે નારદ, તું સાંભળ સાચું રાય;
 અમે તુંને માંડી કહ્યો, સાધુ તણો મહિમાય.
 શાલિગ્રામનો મોટો મહિમા, સાંભળે પૂજે ને ગાય;
 પૂર્વજ તેના ઓહરે, કોટિક હત્યા જાય.
 કાંઈ ઓછું હશે તે કૃષ્ણ કહેશે, નારદ હવા અંતર્ધ્યાન;
 અર્જુન આહ્વાદ પામ્યા, પછે વિનવ્યા ભગવાન.
 સ્વામી સાધુ સાથે યુદ્ધ કરતાં, આપણને લાગે ખોડ;
 હરી કહે હવડાં આવશે, કુંવર લઈ તુરી જોડ.
 વાત કરતાં વેગજેથી, આવતો દીશ ચંદ્રહાસ;
 સભા માંહેથી સામા ચાલ્યા, અર્જુન ને અવિનાશ.
 શ્રીકૃષ્ણ ચરણ જ માંગતો, હરિયે ગ્રહિ બેટો કીધો;
 ભક્તવત્સલ શ્રીકૃષ્ણજીએ, હૃદયા સાથે લીધો.
 ખભે હાથ મૂકી હરિ કહે છે, સાંભળ રાય મૂળ વચન;
 હું સવ્યસાચી સાથે આવ્યા, કરવા તારૂં દર્શન.
 સુણી વાક્ય ભગવાનજીનું, ભક્ત વળતો રાય;
 આંખનાં આંસુ અવિનાશી, પટકુળ પોતાથી લોય.
 અર્જુન સાથે સેન સહુએ, તેડી સાથ ચંદ્રહાસ;
 પ્રાહુણ પધાર્યા પુર વિષે, કૃપા કીધી અવિનાશ.
 ત્રણ દિવસ પ્રાહુણ રહ્યા, હરિ ને અર્જુન;
 બીજાં વસ્ત્ર અશ્વ આપ્યા, આપ્યા અશ્વમેધના વાજન.
 ચંદ્રહાસ રાજ સાથે તેડયો, ત્યાંથી સંચર્યો પાર્થ;
 કુલિંદ કુંવર ને દિરીટી બેઠા, કૃષ્ણે હાંક્યો રથ.
 હવે નૈમિત્તિ ઝોમ ઉચ્ચરે, સુણ અતલિખલ પરીક્ષત તન;
 આહી થકી પૂરણ થયું, ચંદ્રહાસનું આંખ્યાન.

સત્તાવિશ કડવાં એહનાં, પદ - છસ્સે તે પાંત્રીશ;
 ગગ આઠ એના જુજવા, કૃપા કીધી શ્રી જુગદીશ.
 સંવત સંતર સત્તાવિશ વર્ષ, સિંહસ્થ વર્ષની સંધ;
 જ્યેષ્ઠ શુદી સાતમ સોમ વારે, પૂર્ણ પાવન ક્યા પદઅંધ.
 વટપત્ર વાશી ચાતુવશી, ભટ પ્રેમાનંદ નામ;
 ક્યા કહી ચંદ્રહાસની, કૃપા કીધી શાલિગ્રામ.

વળણું.

કીધી કૃપા શાલિગ્રામે, રૂડી પેરે રક્ષા કરી રેં;
 એમાં ડાંધ સંદેહ નહીં, શ્રોતા બોલો શ્રીહરી રે.

ચંદ્રહાસ આખ્યાન સંગ્રહ.

અભિમન્યુ આખ્યાન.

કડવું ૧ છું-રાગ કેદારો.

પ્રથમ લંબોદર ગુણ સ્તવું, બેહુ કર જોડીને વિનવું;
અનુભવું આખ્યાન અભિમન્યુતાણું રે.
એક દંત દુદાળો દેવ, સુરી નર કરતા તમારી સેવ;
વાયેશ્વરી વિદ્યા તુજ વડે જડે રે.

ઠાળ.

જડે વિદ્યા મુખ નિર્મળ વાણી, જે સરસ્વતિ હોય તુષ્ટમાન;
પદ બંધ કરવા ધમ્મું છું, અભિમન્યુનું આખ્યાન.
વૈશંપાયન વાણી વદે, મુણ જનમેજય રાય;
દ્રોણ પર્વની નિર્મળ કથા છે, તેહનો કહું મહિમાય.
કુરૂ ક્ષેત્રમાં રાજને અર્થે, કૌરવ પાંડવ વદ્યા;
દસમે દિવસે બાણ શય્યાએ, બીજમ પિતામહ પડ્યા.
પાંડવનાં પ્રાક્રમ દેખીને, કૌરવ માત્ર મન ખીધા;
પછે શકુનિ સર્વ જોદ્ધા મળીને, દ્રોણ સેનાપતિ કીધા.
મહા અતૂળ ત્યાં જુદ્ધ હતું, ને વહી ગયા બે દિનન;
અભિમન્યુના મારથી, હાર્યાં દ્રોણાચાર્ય મુન્ન.
સુભટ સર્વે મળી સાજે, દુર્જેધનને દારે;
કોને બોલવા શકિત નહિ રે, ક્ષોભ પામ્યા અભિમન્યુને મારે.
પછે કૌરવ પતિએ બેઠ કર જોડીને, વિનવ્યા ઋષિદ્રોણ;
સ્વામિ અભિમન્યુરૂપી આ સાગરમાંથી, તમ વિના તારે કોણ
અર્જુને એ હાથી સાથે, સહો હેલાંએ ભગદત્ત;
મુનિ તમો મૂર્ચ્છા પમાડ્યા, અભિમન્યુ ઉન્મત્ત.
એવું કહીને મુગટ ઉતારી, ઋષિને ચરણે ધર્યો;
શુરૂ બંધાવો તો બાંધુ શિરપર, એમ વાણિ ઓચર્યો.

ત્યારે ઋષિ રીસ કરી બોલ્યા, ઉદક અંજલી લીધી;
અભિમન્યુને મારવાની, પ્રતિજ્ઞા ત્યાં કીધી.
કીરીટી કુંવરને કાલે મારવો, ગુરનાં વચન શ્રવણે ધર્યો;
હરખ્યો હસ્તિના પુરનો રાજા, દુંદુભિ સર્વ ગડગડ્યાં.
કૃષ્ણ ગયા અર્જુનને તેડી, સંસપ્તકની માંહે;
ભગવંતે ભાણેજ પોતાનો, નાશ કરાવવો છે તાંહે.
વૈશંપાયનનાં વચન સુણીને, રાયે જનમેજય પૂછે;
અભિમન્યુ મરાવ્યો મામે, તે કહોની કારણ શું છે.

વળણ,

શું છે કારણ શ્રીકૃષ્ણનું, જે કીધો મોટો ફર રે;
ધૃતરાષ્ટ્ર પુછે સંજયને, કહો મામા ભાણેજનું વેર રે.

કડવું ૨ જી. - રાગ કેદારો.

સંજયનાં વાયક સુણી, બોલ્યો હસ્તિના પૂરનો ધણી;
અતિ ધણી સંદેની વાર્તા રે,
હરિનું હેત હતું અતિ ધણું, શુભ ધર્યું જે પાંડવતાણું,
નવ ગણ્યો ભાણેજ પ્રભુએ મરાવતાં રે.

ઢાળ.

મરાવવો અભિમન્યુ કેમ ગમ્યું, ગોવિંદને શું વેર;
પ્રદ્યુમ્નની સાથે ઉછેર્યો, રાખી પોતાને ઘેર.
પ્રશ્ન શુણી પ્રભુપતિતાણું સંજય કહે કથાએ;
વૈર ભાવ ધૃતરાષ્ટ્ર જે, પૂર્વતાણું સાંભળ રાએ.
એક અયદાનવ દૈત્યનો રાજા, તેણે મહા તપ કીધું;
થોડે દહાડે મહાદેવે, આવીને દર્શન દીધું.
આદર કરી શંભુજી બોલ્યા, માગ દાનવ વરદાન;
તાંડે તપ અતિ નિર્મળ દેખી, હું હવે તુષ્ટમાન.
અયદાનવ બન્ને કર જોડી, લાગ્યો શિવને ચર્ણ;
સ્વામિ હું માગું છું જે કો, કાળે ન પામું મર્ણ.
અપ્પેત્તર સત વ્યાધિ ન વ્યાપે, શરીરે પંચ વદન;
ચૌદ લોકમાં ગત ગયાવી, હું જાઉં પ્રભુ સદન.

દેવ દાનવ જલ વિદ્યાધર, તે હુંથી જુદે હારે;
 બ્રહ્મ ક્ષત્રિ વૈશ્ય શુદ્ર સ્વામિ, મુને કો નવ મારે.
 સર્પ ડંસે તો વીપ ચઢે નહીં, પશુ પંખી મારે આહાર;
 લોહ કાળે માહારે અંગ અડે નહીં, વશ વરતે સંસાર.
 માહાદેવ કહે તું સર્વને છતીશ, ચૌદ લોકની માંય;
 વૈકુંઠવાસી આઘ અવિનાશી, તેને તે નવ ઝીતાય.
 અંતરધ્યાન ઇશ્વર હવા, એવું કહીને વચન;
 અયદાનવ આવ્યો નિજ ગ્રામે, માંડયું રાજ આસન.
 દસો દિશા ઝીતી વશ કીધી, વધાર્યો અધર્મ;
 મુનિ માત્ર મારીને કાઢ્યા, મૂકાવ્યાં ખટ કર્મ.
 ગુરુ શુક્રાચાર્યને આપીઓ, રાજ્યનો ત્યાં ભાર;
 અમરાપુરી મૂકાવી ઈંદ્રને, લીધો પોતે આધિકાર.
 પછી દેવ માત્ર ટોળે મળ્યા, આવ્યા દ્વારિકા ગામ;
 અત્રિક્ષમાં રહીને સ્તુતિ કીધી, વિનવ્યા કૃશવ રામ.

વળણુ.

વિનવ્યા કૃશવ રામ રે, સંજય વાણી ઓચરે;
 દેવના પ્રેર્યા દીનાનાથ તે, વેરીનો વધ કેઇ પેરે કરે.

કહયું ૩ જી.—રાગ આશાવરી.

સંજય વાણી ઓચરે, ધૃતરાષ્ટ્ર તે શ્રવણે ધરે;
 શું કરે હરિ તે કહું રે.

હાળ.

તે કહું તે સાંભળ રાજ, દેવ મળ્યા તૈત્રીશ કોડ;
 દ્વારામતિમાં કૃષ્ણજીને, વીનવ્યા કર જોડ.
 દેવકીનંદન વિશ્વવંદન, અધનિકંદન રામ;
 દુઃખ ટાળો દેવતાનું, દૈત્યનો ફેડો ઠામ.
 અયદાનવે અવની વિષે, વધાર્યો અધર્મ;
 તે તમારે હાથે મરે, મહાદેવે કહ્યો મર્મ.
 તમો અસુરને સંહારવાને, લીધો છે અવતાર;
 અયદાનવને સંહારીને, ઉતારો ભૂનો ભાર.

ઉઠ્યા હરણ શંખ લીધો, શબ્દ કીધો પ્રોહ;
 ગદા સારંગપાણુ લીધી, પદ્માણ્યો ગરૂડ.
 શંકર્ષણ સાથે થયા ને, જાદવ કોટી છપ્પન;
 શ્રોણીત પુર લણી સર્વે આત્યા, દેવતાં હરખાં મન.
 અયદાનવ આવ્યો ત્યાં સાંભો, ને રોપીઓ રણુસ્થંભ;
 રથિયે રથિ આવીને આક્રુષ્ટા, પ્રથમે દીવસે આરંભ.
 ખડ્ગ ખેડાં ને વળી ફરશી, ઝળકતી તરવાર;
 જુગદીશના પ્રેર્યા જાદવ, સર્વે કરે મારોમાર.
 અયદાનવ ને અવિનાશી, મુખે આવી મળિયા;
 ક્રોધ ક્રોધથી હડે નહીં, તે સમાન શોભે બળિયા.
 દાનવે દિનાનાથને, ઢાંક્યા શર જળ;
 ગરૂડ ઉપરથકી બાણુ પ્રહારે, પાડીઆ ગોપાળ.
 જીવરખી ને ટોપ કવચ, શ્રીકૃષ્ણનાં નાખ્યાં કાપી;
 બલિભદ્ર નાકા રણુ વિષેથી, પછે ગડગડ્યો પાપી.
 સૈન્યા નીરખી નાહાસતી, ને જાગ્યા તે જદુનાથ;
 ક્રોધ કરીને શ્રીકૃષ્ણજીએ, ચક્ર લીધું હાથ.
 મુદ્ધર્પનને દેખી સામું, અદૃશ્ય હવો અજાણુ;
 માયા કીધી અંત્રિક્ષ માર્ગે, ને વરસતો પાપાણુ.
 કરે કારણ કાટક ને, અંત્રિક્ષ અંધાઈ ઘોર;
 ન જાય જાદવ જીવતો, કહે મારો માંખણુ ચોર.
 કર્દમ કાંટા ને કાષ્ટ સૂકાં, અંતરિક્ષ લોહીનો વરસાદ;
 બ્રહ્માંડ લાગ્યું ડોલવા, ને ઉપન્યો ઉત્પાત.
 સારંગ લીધું હાથમાં, ને શર ચઢાવ્યું ગોપાળ;
 વિદ્યુતાસ્ત્ર બાણુ હણી માયા, કીધું અતિ અજવાળ.
 નિરાજો કીધો દાનવ હરિએ, મૂક્યું મુદ્ધર્પન;
 ચતુર્ભુજનું ચક્ર વાગ્યું, થયું મસ્તક છેદન-
 દેવતાનું દુઃખ ભાંગ્યું, પછે પડ્યા પૂરમાં દૂટી;
 શ્રોણુતાક્ષ નગર જે દૈતનું, તે લીધું દેવ લૂટી.

વળાણુ.

હુંટયું નગર ને નાહું સર્વકો, એક અયદાનવની નાર રે;
 તેના ઉદ્ધરમ. ગર્ભ હતો તે, નાકી પીથર માંજર રે.

કડવું ૪ થું, -રાગ આશાવરી.

સંજય બોલ્યા વાણી રે, એક અયદાનવની રાણી રે;
 નવ જાણી દેવે જાતિ પિયર વિખે રે.
 તે કરતી અશ્રુપાત રે, દેખી રાયાં માત ને તાત રે;
 સર્વે વાત માંડીને કહી છે મૂખે રે.
 તેના પિતા પુંડરીક વહાલે રે, રાખી કુંવરી આમ કાળે રે;
 એક બાળક પુરે માસે પ્રસવ હુવો રે.
 તે જાણતામાં કુંવર રાયો રે, જાણે પ્રલે કાળ શું હુવો રે;
 આવી જ્ઞેયો સર્વે નાગેણે દીકરો.
 વદવાનું મન ક્યું રે, જાત કર્મ કુંવરનું ક્યું રે;
 ધર્યું રે અહીલોચન નામજ જાણુજ્ઞે રે.
 કુંવર દિન દિન મોટો થાય રે, મોશાળ સાધમાં રમવા જાય રે;
 રમવા ગયો નાગના બાળમા રે.
 માંહે માંહે બાળક બહુ વઢિયા રે, અહીલોચન પર તુટી પડિયા રે;
 કંઈ ચઢિયા રે વાંસા પર ઉભા રહ્યા રે.
 અહીલોચન મહાબળિયો રે, તે આકાશ લગી ઉછળિયો રે;
 વળિયો રે પાછો સર્પ કંટો ગ્રહ્યા રે.
 બાળક પાડે અરકા રે, અહીલોચન આપણે સરખા રે;
 જેમ વરસાદ વરશે એમ આસુંડાં ભરે રે.
 ત્યારે સરપ સૌ ક્રોધાયા રે, અહીલોચનના કર સાહ્યા રે;
 કેહે ભાઈ તું કોના નયમાં ઉછરે રે.
 ક્રોણુ જાણે તારો બાપ રે, ક્રોણુ જણ્યો ને ક્રોને સંતાપ રે;
 એમ સર્પે મેહેણું દીધું અતિધાણું રે.
 થયો ઓશિયાળો અહીલોચન રે, એવે લાગ્યો હુતાસન રે;
 સુણો ધૃતરાષ્ટ્ર તન કાંધ્યું પોતાતણું રે.

વળણુ.

પોતાતણું તન કાંધ્યું તે, આવ્યો જ્યાં છે માત રે;
 દીન દીક્રો દીકરો, પછે પૂછે જનુની વાત રે.

કડવું ૫ મું.—રાગ રામઘ્રી.

પુત્ર કાંઈ દીકો અતિશે રેતોછ, હૃદયા પ્રાટેરે આંસુ લોહતોછ;
અરે અહીલોચન રે મારા બાળાછ, કોણે કષ્ટ દીધું રે કુંવરછ કાળાછ.

હાળ.

કાળા કહેતી કષ્ટ મુજને, કોણે પીડ્યો તુંય;
આંખડિ રે આંસુ ખરે છે, અનમનો છે શુંય.
પુત્ર વળતું બોલિયો, તમો માતાછ અવિધારો;
સર્પ સર્વે મેહેણું દીધું, મૂને કહ્યો નકારો.
કોણુ સ્થાનક આપણું, ને કોણુ મારો બાપ;
ઉદર ભરવા હાં રહ્યાં, જે મેહેણું દે છે સાપ.
વચન સાંભળી કુંવર કેરાં, ગળગળી થઈ નાર;
સુખ સાભર્યું સ્વામીતાણું પછે, નૈણે ભરતી વાર.
પુત્ર મુજને શું પૂછે એ, કહ્યું કષ્ટ પેરે જાય;
પેટ ભરો પરવશ થકી જે, લખ્યું છેદન ન થાય.
બાપ તારો મહા બળિયો, અયદાનવ એનું નામ;
તેણે ચૈદ લોક છતિ વશ કર્યાં, પણ કૃષ્ણે ફેડ્યો ઠામ.
એવું સાંભળીને સુત બોલ્યો, મેં આજ જાણી પેર;
શ્રીકૃષ્ણના કટકા કરે, પછે વસું બાપને ઘેર.
જનુની કહે જુગદીશ મોટો, તું ન હોય તેહની જોડ;
તું જાતે એકલો, હરીને જાદવ છાપન કોડ.
તાત તાહરો, છતતો, તે મહાદેવનું વરદાન;
તુંને કો ઓળખે નહીં, બેસી રહો સ્વસ્થાન.
વળતું અહિલોચન ઓચરે, જઈ ઇશ્વરને આરાધું;
અમર થઈને સંધારું હું, જાદવનું કૂળ બાધું.
એવું કહીને ઉતપત્યો, માતા મૂકી મામા પાસ;
વાર્યું કોઈનું કીધું નહીં, તે પરવર્યો કૈલાસ.
નવે દાર રૂંધન કીધા, બાંધ્યો શ્વાસોચ્છ્વાસ;
જમણે પગને અંગુઠે, ઉભો રહ્યો ખટ માસ.
પછે પંચ વદન પધાર્યાં, હવા અતિ તુટમાન.

માગ માગ રે બાળકા, મહાદેવ કહે વરદાન.
અહીલોચન આવી નમ્યો, સદાશિવને ચર્ણ;
વરદાન આપો એટલું, હુંથી કૃષ્ણ પામે મર્ણ.
મહાદેવે મન વિચારિયું જો, મરે નહીં જીગદીશ;
પછે વિચારીને વજ્રપંજર, આપતા હવા ત્યાં ઇશ.
પીપીલીકા પેસી નવ શકે, સંચરે નહીં પવન;
એવી પેટી આપીને, પછે વળ્યા પંચ વદન.
જે કા પેસશે પંજરમાં, કહે પીનાક પાણુ;
તાણું દેતાં તેના તે, સઘ જાયે પ્રાણુ.
ઇશ્વર કહે ઓ અહીલોચન, જો હોય તુજમાં હાય;
ઝાલી મરડી કૃષ્ણને, ધાલજો પેટીમાંય.
એવું કહીને અવિનાશી, હવા તે અંતર્ધ્યાન;
પુત્રે પેટી લીધી મસ્તક, આવ્યો તે સ્વસ્થાન.

વળણુ.

નીજ સ્થાનક માતાતણું, પાતાળમાં મોશાળ રે;
પેટી મૂકી માતા આગળ, પછે પાગે લાગ્યો બાળ રે.

કડવું ૬ કું.—રાગ ગોડી.

પાયે લાગી પુત્ર બોલ્યો, હો માય રે,
મુને મળ્યા શ્રી મહાદેવ, લાગું પાય રે.
પેટી આપી પ્રપંચની, હો માય રે,
એથી કૃષ્ણ મરે અશ્વમેવ, લાગું પાય રે.
હવે જઈ જઈ દ્વારકા, હો માય રે,
વાળવા પિતાનું વેર, લાગું પાય રે.
પછે રાજ કરે ઓણીતાક્ષનું, હો માય રે,
તમો આવી વસો આપણે ઘેર, લાગું પાય રે.
એવા સુખના દહાડા આવિયા, હો માય રે,
ન્યારે હું સરખો તમને પુત્ર, લાગું પાય રે.
દ્વારિકા લાગું જીયળી, હો માય રે,
સોનાનું કરે ધરસૂત્ર, લાગું પાય રે.

તાતપર તમે થઇ રહેજો, હો માય રે,
 કંઈ જાવાને નિજ ગામ, લાગું પાય રે,
 જાદવ છંપન કોડસું, હો માય રે.
 આવું કૃષ્ણને મારી આ કામ, લાગું પાય રે,
 વચન મુણી માતા ઓચરી, વિરા વહાલા રે,
 તમે બોલો વિચારી બોલ, કુંવરજી કાલા રે.
 અઘોત ખીન્યો શું કરે, હો વહાલા રે,
 ન હોય સૂર્યની સમ તોલ, કુંવરજી કાલા રે.
 બળિયા શું બકીએ નહીં, વિરા વહાલા રે,
 પર્વતસું ભીડે બાથ, કુંવરજી કાલા રે.
 તે તને ન મૂકે જીવતો, હો વહાલા રે,
 કૃષ્ણ ચૌદ ભુવનનો નાથ, કુંવરજી કાલા રે.
 કાળીનાગ નાથી કરમાં ગ્રહો, વિરા વહાલા રે,
 તેને તું કેમ જીતીશ તન, કુંવરજી કાલા રે.
 તેણે કેશી કંસ પછાડ્યો, હો વહાલા રે,
 તેણે ઉછળ્યો ગોવર્દન, કુંવરજી કાલા રે.
 તે રૂપ ધરે નાના વિધનાં, વિરા વહાલા રે.
 તજી જોખનં ધરડો થાય, કુંવરજી કાલા રે,
 એની માયામાં ભમ્યા બ્રહ્મ, હો વહાલા રે.
 એને નિગમ નેતિ ગાય, કુંવરજી કાલા રે,
 તારે તાત તેણે મારિયો, હો વહાલા રે.
 વળી વિદ્યાર્યો જરાસંધ, કુંવરજી કાલા રે,
 તે પેટીમાં પેસે નહીં, વિરા વહાલા રે.
 તું કેમ કરીશ તેને બંધ, કુંવરજી કાલા રે,
 જો તું હાં રહે જીવતો, હો વહાલા રે,
 અહીં માતામહને ઘેર, કુંવરજી કાલા રે.
 તો રાજ પામું ત્રિલોકનું, વિરા વહાલા રે,
 મુવો કૃષ્ણ ને વળ્યું વર, કુંવરજી કાલા રે.

વળણ.

વેર આપણું કેમ વળે, જો દુબલાં દેવે કર્યો;
 તેવો ઉઠ ચાલ્યો અહીલોચન, માતાનાં વચન શ્રવણે નવ ધર્યાં.

કડવું ૭ મું.—રાગ ગાંડીની ચાલ.—લેહેકણી.
 અહિલોચન ઉઠીને ચાલ્યો, ન રહ્યો આલ્યો હાથે;
 સંજ્યા તોપ કવચ ને અખતર, સેના પેટી લીધી માથે.
 સર્પ સાથ વારીને રાજે, વણુ ખુટે મરે છે શાને;
 આવ્યો કાળ બાળકને લેવા, કોનું કહ્યું નવ માને.
 આંસુ ભરતી આંખડી રાતી, માતા આગળ પડતી;
 ઉન્મત્ત અહિલોચન ચાલ્યો, મૂકી જનુનીને રડતી.
 ભેદી ભોમ ને બહાર નીસરિયો, ચાલ્યો પશ્ચિમ દીશ;
 દ્વારિકાની વાટ પૂછતો, હણવાને જુગદીશ.
 ઉજમ સહિત ધાયો અહંકારી, ગ્રહેવાને ગોપાળ;
 કુંવરે કંથવને નવ જાણ્યા, જે કાળ તણો છે કાળ.
 હિંડતાં પગને પ્રહારે કરીને, ધરા ધમધમ થાયે;
 દીખા ટેકરા ગીરી તરવર તે, ફેંસે ઉડી જાયે.
 કુમાર્ગ તે સુમાર્ગજ કીધો, વાધે મૂક્યાં વન;
 જાણે પૂર્વ દીશાથી પશ્ચિમ પાસે, ગાળને ચાલ્યો ધન.
 રાતા ડોળા અગ્નિના ગોળા, ભુગુટી તાણી કો દડ;
 તાડ પ્રમાણે કાપા જેની, દેખાઈતા પ્રચંડ.
 શકે પ્રૌઢ પારધી પંજર લઈને, ગ્રેહેવા ચાલ્યો કીર;
 તે અંતરમાંહે દ્વારામતિથી, જાણ્યું શ્રીજન્મવીર.
 જે અહિલોચન આવે છે બળિયો, તે તો જુદા નહીં છતાય;
 પેટીમાં પેસે એ પાપી, એવો કડું ઉપાય.
 જુગતે માંડે પ્રપંચ કરીને, એ ખીજવ્યો નવ મરે;
 એ કાપ્યો થકા રે વ્યોમ વસુધા, ખંતે એકઠાં કરે.

વળણ.

કરે એકઠાં વ્યોમ વસુધા, ઉજાડે ચૌદ લોક રે;
 કહે કૃષ્ણ કપટ વિના, એને છત્યાની આશા ફેક રે.

કડવું ૮ મું.—રાગ ગાંડી.

સંજય કહે સાંભળની રાય, દેવકી નંદનનો મહિમાય;
 મારવા દાનવ કરો ભૂપ, ભગવાને ધર્યું અહા સ્વરૂપ.

શત્રુ હણુવા સારવા કાર્ય, શ્રી કૃષ્ણ થયા શુક્રચાર્ય;
 વૃદ્ધ વેશ કર અહીં લાકડી, વાગે ઠેસ પડે આંખડી.
 જલજલાં નેત્ર જુવે અરૂંપરૂં, માથે આંધ્યું ફાટું ચીથરૂં;
 થર થર દેહડી કુન્દે જદુરાય, કાયામાં પ્રગટયો કંપ વાય.
 મુખ નાસિકાએ લાળો ચૂવે, કર કપાળે દષ્ટ આંહું જૂવે;
 પેટે વળી છે કરચલી, દીનબંધુ દુખળા જાણે પેપલી.
 ઉધરસનો ઠાંસો ને ચઢે શ્વાસ, ખંધ રેગિયા થયા અવિનાશ;
 નીસરી ખુંધ કટી ખેવડ વળી, પગે વાયુ ને માથે પળી.
 ખોડાંગતો ચાલે કાનુવો, વાકું ઘુંટણ પગે જાનુવો;
 વળગે જીલ ખોલતાં આવેશળ, આઢ્યો કામળો પેહર્યું વનકૂળ.
 એવે રૂપે પરમેશ્વર પળ્યા, અહિલોચનને સામા મળ્યા;
 આંખ ઉપર દષ્ટ આડા હાથ, દાનવ પ્રત્યે ખોલ્યા દીનોનાથ.
 અલ્યા ભાર ઉચલી હડિ શું પાપ, પેટીમાં છે કાલ કે સાપ;
 સન્યાં ટોપ કવચ હથિયાર, દીસે લાગ્યવાન કાં ઉચલે ભાર.
 ભર્યો માણેક કે રત્ન ઝવેર, કોને આપવા ચાલ્યો ઘેર;
 રખે તું જાતો દારિકાભણી, શ્રીકૃષ્ણ લેશે પેટી તુજતણી.
 તે પાપીને દયા નથી, માર્ગને મારે તે સર્વથી;
 જોણે મામાના લીધા પ્રાણ, માર્યો અયદાનવ મુજ જજમાન;
 તેને માગતો કાઢો ભીખ, નથી દુષ્ટને કો દેતું શીખ.

વળણ.

શીખ દેનારો કો નથી, એમ કહીને રોયા શ્રીભગવાન રે;
 મુને સાલે છે પેટ વિષે, માર્યો અયદાનવ જજમાન રે.

કડવું ૮ મું.—રાગ ગાડી.

વાયક સાંભળી અહિલોચન તે, અંતર પામ્યો આનંદ રે;
 પૂછવાને પાસે ગયો પણ, ન ઓળખ્યા ગોવિંદ—માયા મોટીજી.
 પરમેશ્વરમું પ્રીત માંડી, મોહને મૂળથી ખોટી રે;
 ન સમજ્યો દાનવ અલ્પ મતિ રે, હરીની માયા મોટી. માયાં
 કહો ઋષિજી તમો ક્યાંથી આવ્યા, કોણ તમારૂં ગામ રે;
 મહારા પિતાંને તમે શું સંભારો, કોણ વસ્યાનો ઠામ. માયાં

તમો તે મને શું જાણો છો, હું અયદાનવનો તન રે;
 એવું જાણી હરખ્યા હરણ, ધાઇ દીધું આલીંગન. માયા૦
 હાથે ઝાલી હડપચીને, જોડ્યા શ્રી લગવાન રે;
 ભાઇ સાચો અયદાનવનો દીકરો, હું ગુરુ તું જજમાન. માયા૦
 જેમ ગયાં નેત્ર આવે અંધને આપે, વંધ્યા પ્રસવે તનણ;
 તેવું સુખ મહારે થયું, આ સાચું કે સ્વપ્ન. માયા૦
 તું સરખો ભડ મોટો ભાઇ, ખેસી કેમ રહ્યો ઘેર રે;
 પાપી કૃષ્ણને ન માંયો તે, ન વાળ્યું બાપનું વેર. માયા૦
 પૂર્વે પિતાયે જીત્યા તારે, જીત્યા સુર પરીવારણ;
 સજીવન વિદ્યા મુજ પાસે, મારે માર્યે રાજનો ભાર. માયા૦
 પુકાર્યાર્ય તે નામજ મહારૂ, હુથી કાળ પામતો બીહીકણ;
 જીર્ણ થયો જજમાન જ મરતાં, આજ ઘેર ઘેર માગું ભીખ. માયા૦
 કા જનુનીએ નથી જન્મ્યો, જે પેલા કૃષ્ણીયાને પછાડેણ;
 દાઝ ઝોલવી અયદાનવની, મુને આનંદ પમાડે. માયા૦
 કહે કુંવર તું કેમ અવતર્યો, મુને હરીએ હાથે સાહોણ;
 વળપિંજર ક્યાંથી પામ્યો, આણે મારંગ કયમ ચાલ્યો. માયા૦
 એક વૃક્ષની છાયાં હેઠળ, ખેઠા બંને એકાંતણ;
 અહિલોચન વાત માંડી, આવ્યો ન જાણ્યો અંત. માયા૦
 વાહાલો ગુરુ જાણીને બાળક, કર જોડી ઝોતરિયોણ;
 હું પાતાળમાં પ્રસવ્યો, માતાએ મોશાળમાં ઉછરિયો. માયા૦
 પછે ઇશ્વર આરાધીને પીંજર પામ્યો, એથી કારજ સરશેણ;
 કૃષ્ણને ધાલીશ પાંજર માંહે, અકળાઇ આક્રણીએ મરશે. માયા૦
 એવું સાંભળી હરખ્યા હરણ, એ કામ કઇ પેરે થાશેણ;
 પેટી દ્વાર સંકીર્ણ દીસે છે, કાળો તે કેમ સમાશે. માયા૦
 એ કામ કાચું નવ કરીજે, જ્ઞાન ચક્ષુએ નીરખોણ;
 પેસી જૂવો પરમાણું પેટીનું, કૃષ્ણ છે તુજ સરખો. માયા૦
 પાસે મૂક્યા બદલાયા જાઓ બંન્ધો, જુજવા નવ ઝોળખાઓણ;
 માટે પેટીમાં પેસી નીકળો, પછે તે લણી જાઓ. માયા૦

વળણ.

જાઓ પછે પેટીમાં પેસી, એમ જોડ્યા શ્રી ગોવિંદ રે;
 અહી લોચન પછે શું કરે, તે કહે ભટ પ્રેમાનંદ રે.

કડવું ૧૦ મું.—રાગ વેરાડીની ચાલ દુઃકડી.

સંજય લણે સાંભળ તું રાયે, પ્રપંચ પ્રભુનો નવ પ્રીછાયે;
 મોહને નાખ્યો માયાનો દ્રંદ, તેથી અહિલોચન પામ્યો આનંદ.
 ધન્ય ધન્ય ગુરુ મારા ચતુરસુગ્મણ, હું પેસી જોઉં પેટીનું પ્રમાણ;
 મહાઈ શરીર જે માંય હરે ફરે, તો જાણીએ જે જદુપતિ મરે.
 પછે રાજ્ય હું મુખે કરું, ભાર સઘળો તમ મસ્તક ધરું;
 ગુરુ કહે રે હો ગુણવંત, હવે માઈ માન્યું ચંત.
 શત્રુ કૃષ્ણ સર્વથા મુઝો, પુત્ર પ્રમાણું પેટીમાં જીવો;
 બળિયા એ વસુદેવના તન, તેહને તું વિના કોણ કરે નિધન.
 એકના પેટીમાં રહેશે પ્રાણ, બીજને તું હણજે બાણ;
 મૂઝ્યો ટોપ કવચ ને અસ્ત્ર, કાછડો વાળ્યો એકે વસ્ત્ર.
 શત્રુએ શ્યામનો મર્મ ન લહ્યો, પુત્ર પેશવા તત્પર થયો;
 દ્વાર ઉઘાડ્યું હાથે કરી, ત્યારે શિખામણ માની સાંભરી.
 મારી માએ વાયક કહ્યાં અનુપ, જે જદુપતિ ધરશે જીજ્ઞાસાં રૂપ;
 એ શુક્રાચાર્ય સાચો ગુરુ નથી, કપટી કૃષ્ણ આવ્યો સર્વથી.
 ઉતાવળો થઈ પ્રવેશ જ કરું, એ દે તાણું તો નિશ્ચયે મરું;
 એવો ભય હૃદયામાં ધર્યો, પેટીથી પાછો નીસર્યો.
 હો ગુરુ તમારી કારમી પ્રીત, પેસતાં ન માને માઈ ચિત;
 મોહો રાખી નવ કીજે વાત, ન હોય વિગ્ર વેરી સાક્ષાત.
 અહિલોચનનાં વાયક સાંભળી, પછે પડ્યા કૃષ્ણ ને મૂઝ્યાં વળી;
 જગ્યા જદુપતિ કરે આંસુપાત, નૈણે નીર જાણે વરસાદ.
 નીસાસો મૂઝ્યો ગોપાળ, હું અભાગીઓ પુટ્યું કપાળ;
 ભાઈ કર્મ કરે તે કો નવ કરે, વહાલા કહીએ તે વેરી થઈ ફરે.
 એમ આદ્રંદ કરતા દીકા હરી, તવ અહિલોચને વાણી ઓચરી;
 હવે વહાલ જાણ્યું તમતાણું, હું માટે તમો રોયા ધણું.
 કેડ લગી પેટો પેટી માહે તંન, વળી સાંભર્યું જનુનીનું વચન;
 રખે માયા કરી કૃષ્ણીઓ રડે, બ્રહ્માને ભેદ કેમે નવ જડે.
 બહાર નીસર્યો વળી અહિલોચન, હો મુની માઈ નવ માન્યું મન;
 મુની કહે મુને કૃષ્ણનું પાપ, જે દુષ્ટે માર્યો તુજ આપ.

માની બેહેન-માયાની હંધાય, ને ન હોઈ બ્રાહ્મણ કેરી કાય;
મામો માર્યાનો અધર્મ, ન હોઈ ગુરુ તો તે લાગે કર્મ.
કરી ફરસરામે નક્ષત્રી એકવીશ વાર, જુહું બોલું તો તે મુજને ભાર;
હવે તુંને નહીં આવે વિશ્વાસ, તો હું કહું છઉં કંકપાસ.
એવું કહીને રોયા પરીબ્રહ્મ, અહીલોચને નવ પ્રીછયો મર્મ;
અધિક અધરી પ્રતિજ્ઞા ગોરે કરી, એ શુક્રાચાર્ય સાચો નહીં હરી.
વહવાયો વિદુલ સાથે ગયો, મૂરખ મરવા તત્પર થયો.
જેમ તેતરને તેડે વાધરી, તેમ કાળે પેટી આગળ ધરી;
જેમ કાશ વિશે પેસે તરવાર, તેમ દૈત્ય પેટા પેટી મોબર.
ગાંડી જેમ સર્પને સુંધાડે જડી, તેમ કાળે પેટી આગળ ધરી;
ગોવિંદ ગાંડી અહીલોચન સર્પ, ભેદ ભાંગવા કીધો દર્પ.
જ્યારે પેટા પીંજરમાં કુમાર, ત્યારે હરીએ આવીને દીધું દ્વાર;
પ્રભુ કહે પ્રમાણું રૂડી પેરે જીવો, ચારે ખુણે લાંબા થઈ સુવો.
ને બાર દેતાં અડકે નહીં, તો કૃષ્ણજી સમાય સહી;
હે માહારા ગુરુજી મનભાવતા, રખે તમો તાળું સપડાવતા.
કૃષ્ણ કહે કેમ કીજે કેર, એણી વાતે વાધે વેર;
કુંવર સુતો એમ પેટી તળે, તવ તાળું દીધું વીરૂલે.
વાયુ તણો તવ થયો વિરોધ, અકળાયો અંધારે નેધ;
શરીરથી આલ્યો પ્રસ્વેદ, નીસરવા નવ પામ્યો ભેદ.
ચોહો દીસાએ ખંખોળે કુમાર, નવ જડે પેટી કહું દ્વાર;
અકળાયો અતિસેં જ્યારે પ્રાણું, તવ ગુરુજી કહી બોલ્યો વાણ.
મહારા ઋષીજી ઉઘાડો દ્વાર, બનશે જીવ ને લાગશે વાર;
શા માટે સાંભળતા નથી, હવે મારો પ્રાણ જાય સર્વથી.
ચોહો દીશા લાગ્યો હુતાસન, બહાર બીતર બજે છે તંન;
કાઢો બહાર મન કરણા ધરો, નેચું પરમાણું કૃષ્ણ સમાસે ખરો.
કૃષ્ણ બોલ્યા કૃષ્ણ તેહ હુંય, કાને ગુરુ કહે છે તુંય;
મેં મોટો કીધો પ્રપંચ, તુંને મારવા કેરો સંચ.

વળણ.

સંચ તને મારવા તણો, મેં તો કીધો મૂઢ રે;

એવું કહીને ગાજીઆ, મુખે ગરડાગર રે.

કડવું ૧૦ મું.-રાગ ગાડી મદહાર.

પેટીમાંથી કહે કુંવર, શું બોલો છો વ્યંગ; ગુરૂ.
 તમોને હસવું થાય છે, મૂને અગ્નિ લાગ્યો અંગ. ગુરૂ.
 ખીજે હામે કૌતિક કીજે, જ્યાં હોય હસ્યાનો ઠાર; ગુરૂ.
 વિલંબ થાશે એક પલકનો, મારો જીવ જાશે નિર્ધાર. ગુરૂ.
 વૃદ્ધપણું શું હવડાં આવ્યું, મુખે નથી બોલતા શુક્રાચાર્ય; ગુરૂ.
 વહાલા થઈને વેર વાટો છો, રખે કરતા કૃષ્ણનું કાર્ય. ગુરૂ.
 તમને સમ છે બ્રહ્મા ભૂગુના, જો ન ઉધાડો દ્વાર; ગુરૂ.
 તમારા સમ જો અંત આવશે, હવે હું મુવો નિર્ધાર. ગુરૂ.
 બહીરપણું શું હવડાં આવ્યું, જે નથી સાંભળતા વાણ; ગુરૂ.
 જો ન કાઢો મુજને આ સંકટથી, તમને માત પિતાની આણ. ગુરૂ.
 શીત વ્યાપું શરીરે મહારે, કંઠે પડિયો શોષ; ગુરૂ.
 મનના મનોરથ મનમાં રહ્યા, હવે જાતું પડ્યું જન્મલોક. ગુરૂ.
 અંબુજ માંહે બંધાય મધુકર, પેસે જાણી વિશ્વાસ; ગુરૂ.
 તેમ પેટીમાં હું પેટો છું, આણી તમપર આશ. ગુરૂ.
 ધરમાં આણી ધાત ન કીજે, જ્યારે ખોળે મુક્યું શીશ; ગુરૂ.
 જે પોતાના તેને દુઃખ દેતાં, વળી દુભાશે જુગદીશ. ગુરૂ.
 ભૂગુપિતામહ હું પુત્ર તમારો, હવે નિશ્ચય જાશે પ્રાણ; ગુરૂ.
 મારી માતા ટળવળીને મરશે, ભેદશે દુઃખનાં આણ. ગુરૂ.

વળણ.

બદશે આણ ને પ્રાણ તજશે, માતા તે નિશ્ચય મરે રે;
 અકળાયો અહિલોચન પછે, અવિનાશી વાણી ઓચરે રે.

કડવું ૧૧ મું.-રાગ સોમરી માંડ.

દુરીજનની દીનત્વ વાણી સુણી, વળતા બોલ્યા ત્રિભોવન ધણી;
 મૂંઝા બહાર નીસર્યાનો કોડ, હું તે જડુપતિ શ્રી રણછોડ.
 તારી માએ રાખ્યો હતો વારી, તોય શેં ન લહી માયા મહારી;
 મેં તો રૂપ ઝડપીનું લીધું, તુંને મારવાનું કારણ કીધું.
 પેહેલાં જાણ્યો મેં તું બળાઓ, માટે મારગમાં આવી મળીઓ;
 જો હોય પૂર્વ જન્મનું પાપ, તો મૂંઝાએ સાંજુએ સહાયો સાપ.

હાવે તો તમે તે મને શું કરશે, અકળાઈ આંકુળીએ મરશે;
હું તો વેરી છઉંરે તારો, મેં અર્થ સાચો રે મારો.

ઢાળ.

મારો અર્થ સાચો સર્વથા, આશા તે મૂકા જવની;
એ વેરણ તારી તું જાણે, પેટી લાગ્યો શીવની.
હું પ્રહ્લા ને વળી ભોળો, એ ત્રણ તું જાણ એક,
એમ વંદાનવાળા વિદ્યાર્થી, મેં તું સરખા અનેક.
એવાં વાયક સાંભળી વિશ્વલરનાં, હૈડે લાગ્યો હુતાસન;
ક્રોધ કરી કુંવર ખોલ્યો, કૃષ્ણ પ્રત્યે વચન.
ધિકાર નેદવ કુળને, જ્યાં તું સરખા ઉત્પન;
પણ કુળનો વાંક કશે નથી, ભુંડું લરવાડાનું અન.
હાથ લાકડી ખાંધ કામળી; વૃંદાવન ચારી ગાય;
ગતિ ક્યાંથી ગોવાળીઆને, હૃદે નહીં દયાય.
પશુપાલ જ પાપીએ, કંપટ કરી વહાયો મૂતે;
અભ્યંતર જો હણ્યો અલ્યા, નરક વાસ હજો તુંતે.
ગોવર્દનને કર ધર્યો, ઉતાર્યો ભૂતલ ભાર;
કેશી કંસ પેછાડ્યો તે, તુજ બળને છે ધિકાર.
રૂક્મિણીનું હરણ કીધું, દીધો દુષ્ટ જનને માર;
જરાસંધને જીત્યો તે, તુજ બળને છે ધિકાર.
નરકાસુરને મારીને પરણ્યો, પેમદા સોલ હજાર;
પારીજાતક પુષ્પને લાગ્યો, તે તુજ પ્રાક્રમને ધિકાર.
બ્રહ્માદત્તી તે પીડા ટાળી, ધરી નૃસિંહ અવતાર;
નખે નિપાત્યો હીરણ્યાકશિપુ, તે તુજ પ્રાક્રમને ધિકાર.
વયુ કીધું મીનનું ને, વેદ વાળ્યા ચાર;
શંખાસુરને સમાગ્યો, તુજ પ્રાક્રમને ધિકાર.
વારાહરૂપ વિકૃલ થયો, ને ધર્યો ભૂતલ ભાર;
નક્ષત્રી ભૂશુરૂપે કરી, તે બળને પડો ધિકાર.
પાહોણ તાર્યા પાણી વિષે, ને સેતા ઉતારી પાર;
રાવણ રાગ્યો રણ વિષે, તે તુજ પ્રાક્રમને ધિકાર.

અળને મારા હાથ તું, ને હોય દેવકી કુમાર;
સંગ્રામ કરે નહીં મુજ સાથે, તો તુજને છે ધિકાર.
કાઠ જાદવ જીવતો, યુદ્ધ કીજીએ એક વાર;
મત્ર વિદ્યા એમ છે નહીં, તે તારાં અળને ધિકાર.

વળણ.

ધિકાર જાદવના પતિ, કપટ કરી મુને મારીઓ રે;
ગુરુ થઈ આવી મળ્યો, ને પ્રાણ પોતાનો ઉગારીઓ રે.

કડવું ૧૩ મું.—રાગ સામેરી સોરઠ.

સાંભળી અસુરની વાણી, એમ બોલીઆ સારંગપાણી;
શક્તિ હોય ને શરીર મોજર, તો પેટી ભાંજીને નીસરે બહાર

ઢાળ.

બહાર નીસર શક્તિ હોય તો, અહિલોચન શું એસી રહ્યો;
અગ્નિ લાગ્યો અસુરને જ્યારે, કંઠે બોલ કૃષ્ણે કહ્યો.
હાક મારી બોલ્યો ઉછળ્યો, વાણી વિશ્વંભરની સાંભળી;
પાટુ મારી પેટી ઉછાળી, આકાશે જઈ આફળી.
ચળ્યો ચંદ્ર ને સૂર્ય નાહો, ઉડગણ તે ઉંચા ગયા;
અમર સર્વએ સ્થાનક મૂક્યાં, લયભીત બ્રહ્માજી થયા.
પડી પેટી પૃથ્વી ઉપર, ત્યારે અળભળ્યાં સાત પાતાળ;
એક ગદ્ગદ દીડી સમીપે, ત્યાં સંતાપા ગોપાળ.
થાય કોરણ કાટકા, રેણુ ઉડે ત્યાં અતિ ધણી;
સૂર્ય જાંખો થઈ રહ્યો, ત્યારે બીહીના દ્વારીકા ધણી.
બ્રહ્માંડ લાગ્યું ડોલવા, ને અવળી સવળી નદી વહી;
મારો માખણ ચોરટાને, એમ ઉછળતાં વાણી કહી.
સાત વાર આકાશે આફળી, તોએ પેટી ન ભંગ;
પછે રોધ હવો પવન તણો, ને શીતળ થયું તેનું અંગ.
કંઠે તે બાંધી કાચકી ને, બોલી ન શક્યો વાણુ;
ત્રાહે ત્રાહે ત્રીકમ ન મુઓ, એમ કરતાં નીસર્યાં પ્રાણુ.
જગન્નાથે જોયું પછે, જે શત્રુ પાગ્યો નાશ;
જેઉં મુઓ કે નથી મુઓ, એમ આવ્યા પેટી પાસ.

પછે વજ પીજર લીધું મસ્તકે, મોહન મંદીર સંચર્યા;
સમાચાર સર્વે પૂછીયો, પણ મુખથી તે નવ ઓચર્યા,
વિચાર કીધો વિકૃલે, એના પ્રાણુ રહ્યા પેટી વિષે;
જે અવતરશે અવની વિષે, તો કો નહીં રહેશે મુખે.
પડપૂછ એની નવ કરે, મૂકું સુલદ્રાને ઘેર;
મનની વાત કોને નવ કહી, આગળ વાધવું છે વેર.
સોળ સહસ્ર નારી જોવા રહી, શું લાવ્યા અવિનાશ;
કોઇ કને જોવા નહીં, આવ્યા સુલદ્રાને અવાશ.

વળણ.

અવાસ આવ્યા મર્મ સાથે, જોહેનસું છાના મળ્યા રે;
કો ઉઘાડી જોશે નહીં, એવું કહી વિકૃલ વળ્યા રે.

કડવું ૧૪ મું.—રાગ દેશાખ.

માતાને ઘેર ગયા મોરારી રે, ત્યારે ટોળે મળી સર્વે નારી રે;
સોલ સહસ્રે વાત વિચારી રે, શું લાવ્યા ગીરીવર ધારી રે.
આવ્યા સુલદ્રાની પાસે રે, જ્યારે બહાર પધાર્યા અવિનાશ રે;
ત્યારે નણુંદ થયાં પ્રસન્ન રે, આવ્યાં સોળ સહસ્રને આસન રે.
પછે સુલદ્રા હરખે પૂછે રે, લાભી સર્વે આવ્યાં તે શું છે રે;
સુણી સુલદ્રાની વાણી રે, ત્યારે જોલ્યાં રૂઝમિણી રાણી રે.
આવ્યાનું સ્થાનકે અમારું રે, તે તો બાઇ લોવન તમારું રે;
અમે લાભી જે સોલ હજાર રે, તેને તમારો છે આધાર રે.
જ્યારે તમે જશો સાસરડે રે, નહિ કદી અપાય વસુદેવ ઘર રે;
સાસરવાસો સર્વે ભોજન છે, કરવા ઇચ્છે છે તમને બાઇ રે.
અમ સરખું કાંઈ કામ દેજો રે, મન ગમે તે માગીને લેજો રે;
જ્યારે એમ કહ્યું વડી વામા રે, ત્યારે જોલ્યાં છે સત્યભામા રે.
આપણને એથિ અધિક કંઈ નહિએ રે, દુધ છે તોય એનેએ છે દહીએ રે;
આખ્યાનો તે શો છે ઉધારો રે, બાઇજી આ લોની હાર અમારો રે.
આપણ ક્યાં ખરચીશું ગર્થ રે, સાસુ નણુંદ એ ભોટું તીર્થ રે.
આખ્યો હાર તે સત્યભામા સતી રે, ત્યારે ઉઠિયાં જાંબુવંતી રે;
આ પેહેરો સુલદ્રાજી ચીર રે, ચિત્ર વિચિત્રે ભર્યું છે હીર રે.

રુક્મિણીએ કીધું મન બોહાળું રે, આપું પહેરવાને ત્યાં પટાળું રે;
 એક કહે લ્યો સુલદ્રા બેહેન રે, આ માળાલ્યો મોટી મોહન રે.
 કેલે આખ્યાં કંકણ ને ચૂડી રે; નણુદી કહે ભાભીઓ રૂડી રે;
 ઘોળા સાળુ છાંટયાં કેશર રે, મોટાં મોતી નાકે વેશર રે.
 કા જોડ આપે અણવટની રે, કા છોડે કટ્ટી મેખલા કટની રે;
 કલાં કાંખી ને કાંઝરીઆં રે, નણુંદને અર્પણુ કરીઆં રે.
 એમ આબ્રણુ આખ્યાં સર્વે રે, ત્યારે બોલ્યાં સુલદ્રા ગર્વે રે.
 આજ ભાભી પરાણું રહીએ રે, વળી કામ અમ સરખું કહીએ રે;
 જેવાં કરશે તેવાં થઈશું રે, વહાલી વાત તે તમને કહીશું રે;
 સુણી સુલદ્રાની વાણી રે, ત્યારે બોલ્યાં તે રુક્મિણી રાણી રે.
 કહું છું કહો સુલદ્રા બાઈ રે, આજ આખ્યા હુતા તમારા ભાઈ રે;
 પેટી હતી તે ભીયા કને રે, આવીને તે આપી છે તમને રે.
 તે પંજરમાં શું છે રે, ભાભી સાથ સૌંકા પૂછે રે;
 આપણે બોલવું ચાલવું શાનું રે, એને જોઈ જવું છે છાનું રે.
 માટે ઉઘાડો પંજરનું તાળું રે, અમો વેગળી રહીને નિહાળું રે;
 નણુંદે જાલ કરડી ત્યાં દંત રે, ભાભી ક્રોધી તમારો કંથ રે.
 જાણો છો ત્રિકમની દેવ રે, અગ્નિ કટકા છે કૃષ્ણ દેવ રે;
 એ તાળાંની કુંચી રે, મોહને મૂકી છે ઉંચી રે.
 શું જાણીએ કે થો છે કે સાપ રે, તેને દેજો નમે જગ્યાપ રે;
 ત્યારે સત્યભામા ત્યાં પૂછે રે, બાઈ આવડું બીહો છો તે શું છે રે.
 જો તમ ઉપર કાપે શ્યામ રે, ત્યારે માફ તમો લેજો નામ રે;
 જો હરી દેખાડે મુને બળ રે, રૂડી પેરે ઉતાઈ ઝાકળ રે.
 ત્યારે બોલ્યાં તે નંજુવંતી રે, એક મેં વિચારી છે મતી રે;
 આપણુ અધરી પ્રતિજ્ઞા કીજે રે, કાઈ બહાર જઈ વાત ન કીજે રે.

વળણુ.

ન કીજે વાત વિઠવની ચોરી, નંજુવંતી એમ ઉચ્ચરે;
 સંજય કરે સાંભળ ધૃતરાષ્ટ્ર, પછે સ્થમા સમ કહેવા કહે રે.

કડવું ૧૪ મું.—રાગ માઝ.

નંજુવંતી કહે બહાર જઈને. કરે પીંજરની વાત:
 તેને માથે ભાર એટલો, નહીં પિતાની જાત.

પછે સુભદ્રાના હાથમાં તે, આખ્યાં સત્ય વચન;
 વસ્ત્ર આભુપણુ રહ્યાં જ્ઞેષ્ઠને, માન્યું માતુની મન.
 ચાલી સુભદ્રા પિંજર પાસે, કુંચી કરમાં સહાઈ;
 એકલીએ તાણું ઉઘાડીયું, જુવે વેગળી સર્વે ભોગ્નઈ.
 દાર બંને જુજ્યાં કીધાં, જુવે છે સર્વે સાર;
 માંહે મૃત્યુક મોઢું દીકું, ત્યારે હસી રાજકુમાર.
 અહીલોચનનો પ્રાણ રહ્યો તો, વળગી પેટીના પાસા માંહે;
 હસતાં હાસ કરી હંસ પેટો, હરીભગિનીના નાક માંહે.
 અબલાને ગર્ભ છે અર્જુન કેરો, થયા છે પંચ માસ;
 તે પિંડ માંહે પાપી પરાણે, સઘ પૂર્યો વાસ.
 તે જીવ વિચારે અહીલોચનનો, હું આવ્યો હરીને ઘેર;
 ન થાઉં પ્રસવ માંડે સુભદ્રાને, વાળું પિતાનું વેર.
 ત્યારે કૃષ્ણની કામનીએ કૈતક કીધું, મરકલડે મુખ તાણ્યું;
 કમઈ જુવો આપણા કંથની, મુતું મુડદું મશાલુથી આણ્યું.
 તાળી ઢઈ હસ્યાં માંહે માંહે, સર્વમાં સત્યભામા ડાહ્યાં;
 ભાઈએ હેત કીધું ભગિનીને, અવિલોકિ અભડાવ્યાં.
 પીતાંબરનો પાલવ ઢાંકી, પ્રભુએ પિંજર આણ્યું;
 મારે મંદીરે ન આવ્યા મેં, ત્યારથકી કૈતક જાણ્યું.
 મુખ મરડીને તાણે સરકડાં, કરવા લાગી દંડાળી;
 સુભદ્રાને વીંટી વળી ભાભી, સોલ સહસ્રની ટોળી.
 રૂક્મિણી કહે બાઈ મહારે મંદિર, ટળકલી છીંટ છે આછી;
 તે તમને હું આપીશ બાઈ, પટોળી આપોની પાછી.
 જંબુવંતી કહે બત્રીશ લક્ષણો, બાઈ તમારો વીર;
 તે જાણે તો મુને દાર મારે, માટે આપો માહડે ચીર.
 સાંસતાં રહી સત્યભામા બોલ્યાં, હાથ દઈને ગાલે;
 આજ તો દાર લાવોની પાછો, જ્ઞેષ્ઠએ તો આવજ્ઞે કાલે.
 એક કહે નહીં રાખે આપણું, નહિ અલૈયા બીખારી;
 હસ્તિના પૂરમાં કેમ જાશે, અંશુદી પેહેરી માહારી.
 એક કહે એ અલૈયાને આપતાં, આપણું હૈંકું હીસે;
 પાછું લઈએ છીએ એટલા માટે, જે પીહેરમાં વરણગી દીસે.

માન દઇ ઉપમાન માંડ્યું, જ્યારે વસ્તુ પેટીની જાણી;
મૂળગું વસ્ત્ર જે સુભદ્રાનું, લાભીએ લીધું તાણી.
ત્યારે બડબડતાં સુભદ્રાં બોલ્યાં, જે ઘણી હું માનમોહોતી;
હવે સાલ્યા મોતી જવા દો, લાભીઓ લાવજ પોહોતી.

વળણ.

પોહોતી લાવના લાભીઓ, એમ નણુંદે ટચકા ચોડીઓ;
લટપટ કરીને વસ્ત્ર હર્યો, પછે આપ આપને મંદિર દોડીઓ.

કડવું ૧૬ મું.—રાગ રામઝી.

સંજય કહે રાય સાંભળો, જે અટપટી વાત;	
મર્મ કા પ્રીછે નહીં, એ જાણે જુગ તાત.	સંજય૦
તે સમે અર્જુન ત્યાં હતા, સાસરડામાં મહાલે;	
સાત માસ ત્યાં રાખ્યા, વિઠ્ઠલજીએ વહાલે.	સંજય૦
સુભદ્રાને સીમંત આવ્યું, લાવ્યું સર્વ તે સાથ;	
પ્રારથ પ્રત્યે ત્યારે બોલ્યા, કુશસ્થલીનો નાથ.	સંજય૦
ધન્વપ્રસ્થ જાઓ ઉતાવળા, અર્જુનજી રે તમો;	
મોસાળું લઈને આવું છું, પુંઠળથી તે હમો.	સંજય૦
સવ્યસાચી પછે સંચર્યા, સાથે સુભદ્રા નારી;	
નકુલ સહદેવ સામા આવ્યા, મળ્યા ગાંજવપાણી.	સંજય૦
જય જયકાર વર્તી રહ્યો રે, હરખ્યા રાય ધર્મ;	
શાસ્ત્રે ઘટે તેવાં સીમંતનાં, તે તે કીધાં કર્મ.	સંજય૦
મોહન મોસાળું લઈ આવ્યા, સાથે છે રામ;	
જેને ઘટે તેવું આપીયું, ખરચ્યાં બહુ દામ.	સંજય૦
દુઃશત્યાએ બાંધી રાખડી, થયો નકુળ જુશટિયો;	
વહેવાઇ થઈને માંગતો, વૃકાદર તે હટિયો.	સંજય૦
કહે જાદવજી તમો આવીઆ, લઈને મોસાળું;	
પુરૂં પડે તો હાં રહેજો, નવ કરશે કૌતુકવાળું.	સંજય૦
કૃપા કરીને કહે કૃષ્ણજી, રામ પાડશે પૂરું;	
તમ સરખા સગા છે તો, શાને રહેશે અધૂરું.	સંજય૦

વળણ.

અધૂરું કાંઈ રહેશે નહીં, રામ આપશે તે લઈ નવું શકા;
અગિલદ્ર કહે ઊભા રહો, જે નેઘએ તે કાગળમાં લખો.

કડવું ૧૭ મું.—રાગ ગોડી મદહાર.

ભીમ કહે તમે પ્રથમ લખો, તેમાં હાથી પંચ હજાર; હલધર.
પાણી પંથા અજ સંધાથે, દશ સહસ્ર તોખાર. હલધર.
મુને તો લોભ ગમે નહીં, તે માટે લખાવું સેહેલ; હલધર.
પાંચ ભાઈને પાંચસો તમે, લખો અનુપમ વેહેલ. હલધર.
છેલકડાં લાખેક લખો, તેનો ચાહશો અંક; હલધર.
ગાયો ભેસું સૈ કા આપે, જે હોય દરિદ્ર રંક; હલધર.
માતાનું મન તો વહુ મનાવશે, હુગડાં ચીથરાં જેહ; હલધર.
સો મણુ નેઘએ સોનું રૂપું, પારથને પૂછે તેહ. હલધર.
કાંઈ ગામ ઘટે મામેરાં મધ્યે, તો હાથ ઝોડે ધર્મરાય; હલધર.
શત ગામ આપવાં કરીને, તમે નરપતિને પાય. હલધર.
સો કુંડી તો લખો સાહુની, પીછેડી પામે દાસ; હલધર.
ઝડાં છાયલ લાખેક નેઘએ, કીકરીઓ કરે આશ. હલધર.
ભાર કનક લખો ભગિનીને, બાંધી છે રક્ષાય; હલધર.
એ ભાર છુશટીયાને આપો તો, કામ ચાલતું થાય. હલધર.
ગુરૂ પિતામહ ને કાકાજી, વળી કાકાના કુમાર; હલધર.
વેહેવાઈ વળું ને લખાવું, તમને મૂકવો પડે આ દાર. હલધર.
મુરશી દક્ષિણ લખો બ્રાહ્મણને, જે મળ્યા છે વીશ સહસ્ર; હલધર.
એકેકને સવા શેર સોનું, અખોટીયું ને વજ્ર. હલધર.
એટલું તો આશરે લખાવ્યું, ને તમે આપશો આજ; હલધર.
એ લખ્યાથી અધિક આપશો તો, તમારાં ઘરની લાજ. હલધર.

વળણ.

લાજ વાધશે હરજી તમ તણી, એટલાથી અધિક કરો;
હાથ ન પહોંચે હલધરજી તો, અમારાં લઈ છાએ ભરો.

કડવું ૧૮ મું.—રાગ ધનાશ્રી.

જે જે લખાવ્યું પવન પુત્રે, તે સર્વે આખ્યું અવિનાશજી;
વિવેક કીધો વિશ્વંભરે, સર્વેની પોતી આશજી.

પેહેરામણી કરી પરવર્યા રે, પાંડવને ત્યાં વનમાળીછ;
 ત્યાર પહેલાં વીસરી ગયાં, હસધર જે પાંચાળીછ.
 ક્રોધ કરીને બોલ્યાં પટરાણી, સુભદ્રાની પ્રત્યેછ;
 બાધ હરિ તો ભાધ છે તમારો, પણ ટચકા તોડ્યો સરતેછ.
 એવું કહીને અંતઃપુરમાં, અર્જુનને દેતી આળછ;
 સુભદ્રા ગઈ કૃષ્ણની પાસે, પડી પેટડીયામાં ફાળછ.
 સાન કરીને કહ્યું કૃષ્ણને, જે વીસરીયાં પટરાણીછ;
 એકે સ્વાસે ધાધ આગ્યા, ધરમાં સારંગપાણીછ.
 દ્રૌપદીએ કર અંજલી લીધી, શાપ અર્જુનને દેવાછ;
 એવે હરી આવી ઊભા રહ્યા, અને વચન ન દીધું કહેવાછ.
 આસનથી ઉભી થઈ અયળા, મનમાં લજ્જા પામીછ;
 બેસો બેસો મારા સમ છે, નરહરી બોલ્યા શિર નામીછ.
 કહે દ્રૌપદી હું ભલે ટાળી, સુભદ્રાએ ભગવંતછ;
 હું તો શાપત નર નારીને, પણ તમો દુભાઓ ચંતછ.
 મનમાં કદખું ટળે નહીં માફ, મને ભર્યા કુટુંબમાં ઉવેખીછ;
 હવે સુભદ્રા ને સવ્ય સાચી, વહનું સીમંત નવ દેખેછ.
 તમ ઉપર દુઃખ નથી રે મુજને, પધારો જદુવીરછ;
 આજ તે આપ્યે શું થશે, દુઃખ વેળાએ પૂરજો ચીરછ.
 મન મનાવીને વળ્યા મોહન, ભાણેજને દેવરાવી શોપછ.
 અભિમન્યુ મુઝો ધૃતરાષ્ટ્ર, તે દ્રૌપદીના પ્રતાપછ.
 વાત રાખી વિશ્વંભરે, ત્યાંથી પાછા વળિયાછ;
 નવસેં નવ્યાણું પૂર્યાં સભામાં તે, મોસાળાનાં લાડ પાળિયાંછ.
 આજ્ઞા માગી પાંડવ ફેરી, ગયા કૃષ્ણ ને રામછ;
 સુભદ્રાજીને સાથે તેડી, આગ્યા દ્વારીકા ગામછ.
 દેવકી રાહીણી આવીને મળ્યાં, આદરે આલિંગન દીધુંછ;
 સોલ સહસ્ર ભાભી પાયે લાગી, આગત સ્વાગત કીધુંછ;

વળાણ.

સ્વાગત કીધું કાજ સીધું, દીન દીન ઉત્સાહ નવનવો;
 જન પ્રેમાનંદ કહે કરજેડી, પછે પ્રસવ પુત્રનો કથમ હવો.

કંઠવું ૧૯ મું.—રાગ વેરાડી.

સંજય ભણે સાંભળ હો રાજ, સુભદ્રાનું દુઃખજી
હવું નહીં ને હશે નહીં રે, કહેતાં ન આવડે મુખજી.
સુખે રમતાં જમતાં તેને, વહી ગયા દશ માસજી;
અગિયારમે તે અકળાઈ અખળા, પાપીએ પૂર્યો વાસજી.
અહીલોચન અંશ ઉદરમાં, ઉપન્યો મહા ક્રોધીજી;
સ્થૂલ શરીર પોતાનું કીધું, રહ્યો પેટમાં વિરોધીજી.
તપ્યા તણાએ ને તાપ ઉપન્યો, શરીરે વાધ્યું શીતજી;
થરથર ધ્રુજે ને કાંઈ ન સૂઝે, ભમવા લાગ્યું ચિત્તજી.
પાધરૂં બોલાય નહીં ને, ટુંકડી થઈ રસનાયજી;
નસ નીસરી કર પદ કેરી, ઊભાં નવ થવાયજી;
હલક હેડકી ને શૂળ આવે, સ્યામાને શરીરજી;
જળજળાં લોચન કાચ સરીખાં, નીસ દીન વેહેતું નીરજી;
હાલક હુલક હરીને મંદિર, વસુદેવે જાણી વાતજી;
પુત્રીની પીડા દેખીને, રોવા લાગ્યાં માત તાતજી;
રૂંઠુ થાવા રોહિણીજીએ, ઊઘ્ર આખડી લીધીજી;
સાત દિવસ લગી મુતાને અર્થે, જળ અંજલી નવ પીધીજી.
ત્રાહે ત્રાહે કરે તાડણી, તેટલે મળ્યો સર્વે સાથજી;
રોહિણી દેવકી રેતાં બોલ્યાં, સાંભળો વસુદેવ નાથજી.
સ્વામી સુભદ્રા મર્ણુ પામે છે, દુઃખ સં નથી ધરતાજી;
સાંકડી વેળાએ લગ્ન શેની, ધાગા ધ્રુપ તો કાં નથી કરતાજી.
એ મુવાનું દુઃખ મુને નથી, મરે છે મનુષ્ય માત્રજી;
ફરી ફરીને એમ સાલે છે, જે ક્યાંથી અર્જુન જામાત્રજી.
નાનપણેથી ગઈ હોત તો, દુઃખ નોતું કેનેજી;
આજ મોટી થઈને મૂંઝી જાય છે, વહાલાં સુભદ્રા બેનેજી.
લધુ વય માંહે લાડ કુંવરી, મરવું જીવવું નવ લેહેતાંજી;
જાણતાં પ્રીઈતાં થઈ જમલોક જાય, વય થઈ છે વેહેતાંજી.
પરમેશ્વરે પૃથ્વી પગાડ્યાં, આપણને સાહી ચર્ણજી;
કહો કંથજી કાણુ પાપે, દીકરી પામે છે મર્ણજી.

વસુદેવ બોલ્યા આંસુ ભરતા, દીકરી હું દેખીને લાજેછ; તમે સંકર્ષણને સંભળાવજો, સાંજે પાળ તે બાંધેછ. વાત સાંભળીને આવ્યા વીરો, સુભદ્રા તે ધારે; ભુવા પંચાક્ષરીઆ તેડાવ્યા, આવ્યા વૈદ તે વારે. તંત્ર જંત્ર ને મંત્ર પાણી, પાઈને દેતા ધૂણીછ; ઉતારો જોશીએ મેલાવ્યો, ત્રવટિયે છાંણું ને પૂણીછ. રાજ વૈદ નવ નવા આવે, ગ્રેહેતા તારૂણીની નાડીછ; ત્રણ સંવત્સર વહી ગયાં પણ, કોઈએ ન વ્યાધિ કહાડીછ. પાપી રહ્યો પ્રાણ લેવા, પેટમાંથી હાલેછ; સ્થૂલ શરીરે નવ રહે સખનો, તે સુભદ્રાને સાલેછ.

વળણ.

સાલે દુઃખ સુભદ્રાને, પડી પામવા મર્ણુ રે; શ્યામા સર્વે રેાતી સાંભળી, પછે આવ્યા અશરણુશર્ણુ રે.

કડવું ૨૦ સું.—રાગ મેવાડો.

સંજય ભણે સાંભળ હો રાજ, વૈદ થયા વિશ્વનાથછ; નાડ ગ્રહી બેઠા નરહરી, ગ્રહો ભગિનિનો હાથછ. ત્રાહે ત્રાહે કરી કેશવ કહે છે, તમે સર્વે નીસરો બહારછ; તાત આતને આજ્ઞા આપી, વળાવી સર્વ નારછ. ચક્રાવો ચિતર્યો ચતુર્ભુજે, ભગિનીસું બોલ્યા ચંતછ; સુભદ્રાછ સન્મુખ થાઓ, સાંભળો એક ચિત્તછ. એ જન્મ પામવાનો જંત્ર છે, કહું તે ધરો કાનછ; ચક્રવ્યૂહ એવું તો નામ છે, એમ વદે શ્રીભગવાનછ. પહેલે કોડે એક બારણું, વંક વળામણ ત્રણછ; મધલે વંકે જે પેસે જોદ્ધો, તે સુભટ ન પામે મર્ણુછ. નવ બારણાં બીજે કોડે, તેનો કહું ભગિની ભેદછ; છેલે દ્વારે પેસવું ઉત્તરને, એમ વદે ધનુર્વેદછ. ત્રીજે ગુદમે ત્રણ મારગ છે, મહાદેવને દોહોલો મર્મછ; દક્ષિણનું દ્વાર અતિ વાંસે, ત્યાં તે ભણવું કર્મછ. ચોથે ચક્રે બતરીસ બારી, એક મધ્યે મોટું દ્વારછ; તે માંહે જાય જો જોદ્ધો, જીવે તે નીર્ધારછ.

પાંચમે ગુહમે એ રે પ્યારણાં, અને આઠે અવળાઇછ;
 વેગળેથી દોટ મૂકવી, માંહે પેસવું ધાઇછ.
 છઠે કોકે છાસેટ નાકાં, એ ભુલવણીનો દામછ;
 પંચ ને સાઠ મધ્યે પેસવું, એમ કહે સુંદર સ્યામછ.
 જેને મર્મ કહ્યા યદુપતિ તે, ગર્ભે ગોખ્યા મૂળછ;
 હાલતો ચાલતો રહ્યો પેટમાં, ત્યારે સુલદ્રા પામી સુખછ.
 શાતા થઇ સ્યામાને શરીરે, તતક્ષણ નિદ્રા આવીછ;
 ભગવાને ભણાવવું મૂકી છાંડ્યું, બેહેનને ન બોલાવીછ.
 ત્યારે પેટમાંથી પુત્ર બોલ્યો, હરિને દઇ હોંકારેછ;
 છ કોકા હું શિખ્યો મામા, સાતમો વિસ્તારેછ.
 અકસ્માત એવું સાંભળીને, મર્મ ન કહ્યો મોરારછ;
 એસું જો આધક ભણાવું, જો તું નીસરે બહારછ.
 કહેતાંમાંહે પ્રસવ થયો, વળી વિદ્યા ભણવાનું કાડછ;
 વેરી જાણી ચક્રવ્યૂહ ભાંજ્યો, કેહ્યા શ્રી રણછોડછ.
 પુત્ર પ્રસવ્યો પુત્ર પ્રસવ્યો, વાત સાંભળી ચોદ્દરીછ;
 હાથા તોરણ હરિને મંદીર, વાજે વાજત ને ભેરીછ;
 રાહીણી દેવકી આનંદ પામ્યાં, આનંદ વસુદેવ રામછ.
 જનક જન સર્વે સંતોખ્યા, બલીભદ્રે ખચ્યાં દામછ.
 વધામણી મોકલી ઈંદ્રપ્રસ્થમાં, હખ્યાં રાગ ધર્મછ;
 વિપ્રને બહુ દાન આપ્યાં, અર્જુને કીધું જાતકર્મછ.

વળણ.

કર્મ કીધાં કારજ સિધ્યાં, વહી ગયા માસ સાત રે;
 પછે આણું કરવા સુલદ્રાને, મોકલ્યા નકુળ બ્રાત રે.

કડવું ૨૧ મું.—રાગ ચંડોલ ખમાચી.

સ્વામી નકુળ તે આણે આવ્યા રે, કંઈ ભાવ્યા ભુદરને મન રે;
 સુલદ્રાને, હૈડે હરખ રે, વરસ ઉંકનો થયો બોલે તન રે.

હાળ.

ઉંઠ વરસનો બાળકા તે, પિતાપે રૂપવંત;
 તે માટે સમોતી સાસરે, જવા માન્યું માનુનીનું ચંત.

નારાયણને નકુળ ભેટ્યા, કહી કુશળની વાત;
 સાસરવાસો સુભદ્રાને, કીધો સંકર્ષણ બ્રાત.
 ઉગ્રસેન રાજ વસુદેવજી, સંકર્ષણ શ્રી રણછોડ;
 સાસરવાસો સર્વે કીધો, પોતા માછના મનના કોડ.
 ભાભીઓને ભેટ્યાં ને, મળ્યાં માને કુમારી;
 વળાવી પાછા વળ્યા, બળિભદ્ર શ્રીમોરારી.
 નકુળ જતાં બોલીઓ, સાંભળો શ્રીપરીબ્રહ્મ;
 માસ એક પુંડળથી આવળે, મળવા ધૃષ્ટે રાય ધર્મ.
 એવું કહી ઈંદ્રપ્રસ્થ આવ્યા, વહુ નમ્યાં સાસુને પાગ;
 પગે લાગણું ધણુંએક કીધું, જે પીહરની છે શોભાગ.
 પાંડવને અભિમાન વાધ્યું, થયો જોડો ધામ;
 તે માટે ત્યાં પુત્રનું, અભિમન્યુ ધરિયું છે નામ.
 પછે એ સંવત્સર સર્વે ત્યાંયે, વહી ગયા આવ્યા પરોણા;
 ભેટ્યા મળ્યા ભગવાનને, ફરી એકા જદુરાય.
 કીકરી લાવી કુંવરને, અદ્ભુત તેનું તેજ;
 અવિનાશીએ ઓછંગે લીધો, જાણી પોતાનો ભાણેજ.
 સભા સઘળી દેખતાં, રમાડ્યો ભગવંતે બાળ;
 પછે અભિમન્યુએ મૂંઝ આલી, તાણીઆ ગોપાળ.
 પારથ પુત્રે પ્રહાર માંડ્યો, પાટુનો પેટમાંહ;
 તે વજ્ર થઇને વાગવા લાગ્યું, હરી કહે હાય હાય.
 મૂંઝાવ્યો મૂંઝે નહીં, મોહન મૂંઝના વાળ;
 કૃષ્ણજીએ કુંવર દીકો, મહા કૃતાંત જ કાળ.
 હસતાં હરી એમ ઓચરે, અત્યા શું કરે સમન્થો પૂત;
 મામાને મારીએ નહીં, તું ભગિની કેરો સૂત.
 કુંવર કહે કૃષ્ણજી, તમો ચલાવ્યો પંથ;
 કંસ મામો માર્યો તમો, ભાણેજ થઇ ભગવંત.
 તમો કીધું તે મારેજ કરવું, રખે રહેતા વીહીલા;
 અમો તે લોપું નહીં, મામા માયાના ચીલા.

વળણ.

ચીલો તો લોપું નહીં, વળી કુંવર એવું વદે;
 સભા સઘળીએ હાસ્ય કીધું પણ હરિયે વાત રાખી હદે.

કડવું રર મું.-રાગ દેશાખ. તાલ દુકડી.

સંજય ભણે સાંભળતી રાય, અભિમન્યુનો કહું મહીમાય;
જે અભિમન્યુ મોલ્યો વિપરીત, તે વેણ વિઠ્ઠલે રાખ્યું ચિત્ત.
કુતાને ભેટયા કમલાપતિ, પછે પધાર્યા દ્વારામતિ;
એકવાર પાંડવે કીધું અકૃત્ય, દુર્યોધનનું રમ્યા છૂત.
હાર્યા રે રાજ હાર્યા ભંડાર, વસવું રે વન સંવત્સર આર;
પાંચાલીસું ગયા વનવાસ, ત્યાં મળ્યા આવી અવિનાશ.
પાંડવને ભેટયા જહુવીર, કહ્યું કષ્ટ નયણે ભરી નીર;
અભિમન્યુ મુલદ્રાને આણું કરી, દ્વારામતિમાં ગયા નરહરી.
ભાણેજ ભાવ ભગવંતે ગણ્યો, પ્રહુમ સાથે વિદ્યા ભણ્યો;
તેર વરસ મોસાળે રહ્યો, સત્તરનો મુલદ્રે થયો.
પાંડવના દીન પુરણ થયા, એવે મચ્છ દેશમાં પ્રગટ થયા;
રાય વૈરાટે સેવા કરી, પાંડવનું વાણી ઓચરી.
મેં કીધું મહા કહું કર્મ, પાસા પ્રહારે પીડ્યા ધર્મ;
આ દ્રૌપદી સતી સુંદરી, તેને મેં કહી કીંકરી.
દુઃખે નિર્ગમ્યા છે દશ માસ, પૃથ્વીપતિને મેં કહ્યા દાસ;
તેહ ભાર ઓસિંગળ કરો, ઉત્તરા કુંવરી અમારી વરો.
ભણાવી કીધી અટપટી, માટે પરણાવવા ઘટે કીરટી;
કન્યાદાન લ્યો ગાંજવ પાણ, વળતા મોલ્યા ગાંજવ વાણ.
જે ભણાવી મેં પુત્રી કરી, તેને ક્યમ કહું સુંદરી;
જે ગુરુ ઇચ્છે એથી સંતાન, તો ઉદ્યાચલ ન ઉગે ભાણ.
પણ અભિમન્યુ છે મારો બાળ, જેનો મામો શ્રીગોપાળ;
તેને પુત્રી આપો તમો, સગાં વેવાઇ અર્જુન થયા અમો.
મુણી પારથનું એવું વચન, મચ્છપતિનું તવ હરખ્યું મન;
પછે યુધિષ્ઠિર કાગળ લખે, મોકલવાને દ્વારિકા વિખે.
સ્વસ્તિ શ્રી પુરી દ્વારામતી, લક્ષણ પૂરણ કમલાપતિ;
ત્રીકમળ ત્રિભોવન ધણી, કૃપા કરો છો તેથી કરજે ધણી.
લખીતંગ પત્ર ધર્મ નરેશ, અમો ઉદ્યા છડે મચ્છને દેશ;
તમારી કણ્ણાની છે લેહેર, વરસ ઉતર્યા વૈરાટને ઘેર.

મચ્છપતિને છે દીકરી, તે અભિમન્યુને પરણાવવા કરી;
 જ્ઞે તમને ગમે ગોપાળ, તો કીજિયે એ વેવિશાળ.
 ઘટે તેવું કહાવજ્ઞે ગોપાળ, જન લઈ આવજ્ઞે પ્રતિપાળ:
 આખું ગામ તેડી કુસરથલી, જે હોય જાદવની મંડળી.
 અભિમન્યુ છે તમારી પાસ, તેને પરણાવવા આવો અવિનાશ;
 અમો એસી રહ્યા છું તમ માટે, હાં આવો તો વાત ઘાલીએ ઘાટે;
 પત્ર આપીને વોળાવ્યો દાસ, તે ગયો જ્યાં હતા અવિનાશ.
 સલામાં જઈ ઉભો રહ્યો, બોલ એક કર જ્ઞેડી કહ્યો.
 હું આવ્યો છું પાંડવની વતી, આ કાગળ લીજ્ઞે કમલાપતી;
 એવું સાંભળીને હરખ્યા હરી, લેઈ પત્રિકા મસ્તક ધરી.
 ઉંઝલી પત્રિકા શ્યામજે, વાંચી જ્ઞેઈ સર્વે સાંભજે;
 જે લખ્યાં વાએક પાંડવતણાં, વહાલાં જાદવને અતિ ધણાં.
 સમાચાર સારો સાંભળ્યો, જે અભિમન્યુનો વિવાહ મળ્યો;
 આનંદું દ્વારીકા ગામ, પણ મનમાં દુઃખ પામ્યા રામ.
 જ્ઞે પાંડવ થયા કુશળ છતા, તો કૌરવ માત્રે ખાધી ખતા;
 પણ એટલો હર્ષ હૈડામાં હળ્યો, જે અભિમન્યુનો વિવાહ મળ્યો.
 પછે ઘરમાં ધાઈ સેવકી, વિનવ્યાં શહિણી ને દેવકી;
 માતાજી એક સાંભજો વાત, તે કુશળ છે પાંચે બ્રાત.
 મચ્છને મંદિર નિર્ભયે કરી, પ્રગટ હવા તે પુરમાં ફરી;
 વૈરાટને ઉત્તરો દીકરી, તે અભિમન્યુને પરણાવવા કરી.
 એવે આવ્યા હલધર ને હરી, માતા પ્રત્યે વાણી ઓચરી;
 જનુની કહે છે જે કિંકરી, તે વારતા એ નિશ્ચે ખરી.
 તમો વધુ માત્ર કરો સાંતરી, ઓ બારણે વેહેલો જ્ઞેતરી;
 એવું કહી વળ્યા ભગવાન, બહાર તત્પર કીધી જન.
 કરે જાદવણી મોડા મોડ, લેખે થાતી છપ્પન કોડ;
 અભિમન્યુને પીડી ચોળાએ, મામી માત્ર મળી મંગળ ગાએ.
 હુંદુલી શબ્દ તે બહુ વિધ હોય, સાંતરાં થઈ આત્યા સર્વ કોય;
 ઉત્તમેન વસુદેવ જ્ઞેહ, નય રાખવા મૂક્યા બેહ.
 કાટી જ્ઞેદા મૂક્યા રખેવાળ, જન લેઈ આત્યા પ્રતિપાળ;
 થોડે દહાડે મચ્છને દેશ, વાત પુરમાં થઈ પ્રવેશ.

વળણુ.

પૂરમાં સમાચાર આવ્યા જે, જન લાવ્યા હલધર ને હરી.
યુધિષ્ઠિર અતિ હર્ષ પ્રાપ્ત્યા, પછે સામા ગયાની સામગ્રી કરી;

કડવું રડ મું.-રાગ આંદોલ.

આજ કડું ને રહીઆણું રે. ટેક.

જન લાવ્યા શ્રીજદુપતિ રે, પ્રજા તે સર્વે સામી જતી રે;	આજ
હર્ષ હવો પાંચે વીરને રે, આવો મળીએ રે શ્યામ શરીરને રે.	આજ
નકુળ સહદેવ સામા ગયા રે, પરમેશ્વર પાળા થયા રે;	આજ
અન્યો અન્ય આવી મળ્યા રે, દિડે તાપ તે તનના ટળ્યા રે.	આજ
કહી કુશંજની વારતા રે, દુઃખ તે મનનાં વિસારતા રે;	આજ
ઉત્તર દુવર સામો આવિયો રે, સામૈયું શ્રી શુભ લાવિયો રે.	આજ
પછે તે જન ચાલી પૂર ભણી રે, જાદરણી ગીત ગાય ધણી રે;	આજ
જીવે નાર નગરતણી રે, અડકદડક ભોંએ ચીકણી રે.	આજ
સુંદર અતિ શોભા ધણી રે, હાં આવ્યા ત્રિભુવન ધણી રે;	આજ
જાદવના પુત્ર સાંભેલડાં રે, અશ્વે ચડયા અદ્ભભેલડા રે.	આજ
મલપતા મેઘળ આગળે રે; જાય ધસતા ને ભાગોળે રે;	આજ
શોભે અંખાડી ને ધ્વજ રે, ધણી વેહેલે જોડાયા અજ રે.	આજ
વસ્ત્ર કેશરમાં ઝળેળીયાં રે, માથે તે નવરંગ મોળીયાં રે;	આજ
રાતાં ને રૂપે માંકડાં રે, મોટા તે મુછના આંકડા રે.	આજ
વરણ ચઢીઆ ઘોડલે રે, પ્રહુત્ર જેની જોડલે રે;	આજ
મામા કાકાના સાથમાં રે, નાળીએર લીધું વરે હાથમાં રે.	આજ
અંખુજ વરણી આંખડી રે, જાણે પંકજ પાંખડી રે;	આજ
આટોડા ઉપર મોહીએ રે, ગાલે ટળકલું સોહીએ રે.	આજ
કેટ માલા મોતીતણી રે, તે મધ્યે મોટાં મણી રે;	આજ
શ્રવણે કુંડળ લટકતાં રે, મુગટે માણેક અળકતાં રે.	આજ
હાથે મીંદળ દળકતાં રે, અંગે આભૂષણ મલકતાં રે;	આજ
નેણે રેખ કાળજાતણી રે, દંતમાં મેખ સોના તણી રે.	આજ
છે ચિત્રાના જેવી કટી રે, આંધી સોનેરી પટી રે;	આજ
ચમ્પર ચોપાસે ઢળે રે, મહા સતિ જોતામાં ચળે રે.	આજ

નગરની નારી નરખતી રે, વરનું વદન જોઈ હરખતી રે;
 કાચનું રાચઢ મચ્છ જે રે, તેજ રૂપે હરખે ભજે રે.
 ધન્ય ધન્ય એની માવડી રે, જેના પુત્રની શોભા આવડી રે;
 ઉત્તરા ભાગ્યવાન ધણી રે, જેને માથે આવો ધણી રે.
 ધન્ય ધન્ય ગોકુળ ગામને રે, જે જીવે છે સુંદર શ્યામને રે;
 ગાજતે વાજતે મંડપે આવ્યા રે, વળતા સાસુએ વર વધાવ્યા રે.
 માંહેરાં માંહે વર તે લીધલા રે, ગોત્ર ઉચ્ચાર્યાં કીધલા રે;
 કન્યાદાન વૈરાટે દીધલું રે, શરીર સંકટથી કીધલું રે.
 હથેવાજો હેલામાં મળ્યો રે, વૈરાટનો સંદેહ ટળ્યો રે;
 કામળ હાથની હથેલડી રે, ગ્રહી અપળા અલખેલડી રે.
 તે રૂપે ન જાય વરણી રે, વર કન્યા ઉઝ્યાં પરણી રે;
 રીત ભાત આપી ધણી રે, પાંડવને આપી પહેરામણી રે.

વળણ.

પહેરામણી આપી સર્વેને, ઉલટ અંગ ન માય રે;
 આંખે પાટા આંધ્યાં તે, લોક ખોટું ગાય રે.

કડવું ૨૪ મું.—રાગ દેશાખ.

અભિમન્યુનો વિવાહ કીધો, પછે વળ્યા વૈકુંઠ રાય;
 જન તે ગઈ દારિકા, એક રહ્યો સૌભદ્રેય.
 માસ એક પુંઠળથી કૃષ્ણને, તેડવા આવ્યા અર્જુન;
 સેના મેળવી સાત અક્ષોહિણી, લેવાને રાજ આસન.
 કુરૂ ક્ષેત્રમાં આવી ઉતર્યા, પાંડવ હવા હુશિયાર;
 કૌરવ સામા આવ્યા તે, લાવ્યા ક્ષોણી અગિયાર.
 દસમે દિવસે ભીષ્મ પડ્યા, શીખંડીને હાથ;
 પછે સેનાપતિ તે દ્રોણ કીધા, મળી કૌરવને સાથ.
 બીજે દિવસે અર્જુને રણમાં, મારીઓ લગદત;
 મુનિ દ્રોણ મૂર્ચ્છા પમાડ્યા, અભિમન્યુ ઉન્મત્ત.
 નાકી સેના દુર્યોધનની તે, સૌભદ્ર કેરે માર;
 તેમાં કાઈ રહેવા નવ પામ્યું, કર્ણ તે ખાધી હાર.

શિબિર જઈને સાથે મળીઓ, ઋષી બોલ્યા વાક;
કાલે અભિમન્યુને ન માંડે તો, હું પડું કુંભીપાક.
સુભટ સર્વે હરખાયા ને, હવે તે જય જયકાર;
તેણી વેળા ત્યાં હતા ભાઈ, પાંડવના અનુચર.
શીઘ્ર સેવક આવ્યો, જ્યાં હતા પાંચે બ્રાત;
દ્રોણે પ્રતિજ્ઞા કીધી તે, કહી માંડી વાત.
કુંતી કુંવર નવ કંપ્યા ને, ગયું ઉડી મૂખ.
દીગ્મહ થઈને રહ્યા સર્વે, સભા પામી દુઃખ.
એવે એક ત્યાંથી આવ્યો, પાંડવનો અનુચર;
મહા શોક સહિત તે બોલ્યો, કરીને નમસ્કાર.
સ્વામિ ચક્રવ્યૂહ તે કાલ રચશે, કૌરવે કીધું કપટ;
અર્જુનને અળગા તેડશે, સંસમક સુભટ.
અર્જુન કહે ત્રિભે સાંભળો રે, કુંવરને મારે દ્રોણ;
મારે સંગ્રામ આપવો સુશર્માને, પાણ્યું નેષઁ પોણું.
અભિમન્યુને જીવવાની તે, નથી મુજને આશ;
ભીમને જઈ સંભળાવીએ, કંઈએક એનો છે વિશ્વાસ.
એવું કહીને ઉઠ્યા અર્જુન, સાથે શ્યામ શરીર;
સુભટ સર્વે સંચર્યા, આપ આપને મંદીર.
અભિમન્યુ ત્યાં આવિયો રે, સુભદ્રાની પાસ;
માતા દ્રોણે પ્રતિજ્ઞા કીધી, મુજનો કરવા નાશ.
બ્રાહ્મણના બીહાવ્યા બીના સર્વે, પિતા પામ્યા દુઃખ;
ચક્રવો લેતાં મુને આવડે છે, પણ મેં મુન્ય કીધું મુખ.
સાત્યકી ને કાકા વળી એ, છટ્ટો ધૃષ્ટદ્યુમ્ન;
નેઉ પારથ પામે કાણુ કરે છે, વ્યૂહ લીધાનું મન.
અંતે હારવા હું ન દેઉં પણ, નેઉં સુભટના શણગાર;
માંડે તે કૌરવ જીવતા, વ્યૂહને કરે તારાતાર.

વળણું.

કરે કટકા વ્યૂહતણા, કુંવર ત્યાં પ્રતિજ્ઞા કરે;
સુભદ્રાને તેણી વેળા, ત્યાં વહુ ઉત્તરા સાંભરે.

કડવું ૨૫ સું.—ડાગ મેવાડો.

બોલતો સાંભળ્યો રે અભિમન્યુ બાળજી, સુભદ્રા કાંપી, પડી પેટમાં ફાળજી;
હવે શું થાશે વિધાતાજી, રખે કુંવર રણમાં જતાજી.
હડી અબળા મૂકી નિઃશ્વાસજી, આવી રોષ દ્રૌપદી પાસજી;
હૃદયા ફાટે નવ બોલાયજી, વડી રાણીને પડયાં પાયજી.
શું છે સુભદ્રા પૂછે પાંચાળીજી, કાં રૂઝો છો આંસુડાં ઢાળીજી;
બોલ્યાં સુભદ્રા હૃદયા ફાટેજી, હું આવી છું અતિ ઉચ્ચાટેજી;
દુઃખ લાગ્યું છે અતિશે ઊંડુંજી, કીરટી કુંવરને કંઈએક ફૂંડુંજી,
દ્રોણે પ્રતિજ્ઞા કપરી કીધીજી, અભિમન્યુ મારવા તેણે હું બીધીજી;
સાલ હૃદયેનું કેમ સહી રહુંજી, કુંવર સાથે ન દીડી વહુંજી.
આવે વધૂ તો પુત્ર લોભાયજી, જુદા કરવાને રણ નવ જાયજી;
મેં માગ્યું તે વચન સંભારેજી, જે વંશ તમારો રાખશે મારેજી.
વધૂ આવે તો રહીએ બળતાંજી, હાથ ધરીશું આપણુ વળતાંજી;
રાખ્યો ન રહે કોનો પુત્રજી, આપણું દ્રોણ ભાંગશે ધરસૂત્રજી.
કહો રાજાને એવું જાણીજી, એવું સાંભળી ઉડ્યાં પટરાણીજી;
ધર્મની પાસે દ્રૌપદી આવ્યાંજી, આદરે આવી રાય વિનવ્યાજી.
હો હો સ્વામી ધર્મ નરેશજી, આણું મોકલો મચ્છને દેશજી;
તમારા વંશને રાખતો જાણોજી, ઉત્તરા વધુને કુરૂ ક્ષેત્રમાં આણોજી.
જે કંઈ અવળી આજની રાતજી, કાલને દિવસે થશે ઉત્પાનજી.
મોકલો સાંઢને લઈ રખારીજી, વહાણે આવે વૈરાટ કુંવરીજી.

વળણ.

કુંવરી તેડાવો મુજ સ્વામી, જે મજે આપણા પુત્રને;
વિલંબ ન કરશો કંઈજી, જે વધારવા ધરજી ધરસૂત્રને.

કડવું ૨૬ સું.—રાગ કાલહેરો.

એવું કહી વળ્યાં પાંચાળી, સમાચાર કહી છાનો;
પશુપાલક તેડાવ્યો રાય, ભૂપતને લાગ્યો તાનો.
દુપદ તનયા જુડું નવ બોલે, જે બોલે તે સાચું;
માટે વધુને તેડાવીએ, જે કંઈ કામ ન કીજે કાચું.
પછી સેવકને મોકલી તેડાવ્યા, આવ્યા રાય પાસે રખારી;
અમો હલકી જાતને મહારાજે તે, કાણુ કારણ સંભારી.

એઉ કર નેડીને . ઉભા રહેતા, નમાવીને શીર;
 યુધિષ્ઠિરે એક પાસે તેડ્યો, સોમો નામે આહીર.
 કહે રે સોમા-તારે સાંઠ છે કેટલી, ઉતાવળી જે ચાલે;
 મચ્છ દેશથી વધુને તેડીને, આવે સવારે કાલે.
 હા સ્વામી સાંઠ છે મારે, ત્યાં વહાણું ઓરી જાય;
 ઉત્તરને આવતાં તે, કાલ સંધ્યા કાળ થાય.
 વળી રખારી બીજે તેડ્યો, દેવો એનું નામ;
 તે આવીને ઉભો રહ્યો, કહે કંઈ ઉતાવળું કામ.
 દેવો કહે હું પાળું સ્વામી, સોએક સાંઠ તમારી;
 કાલ મધ્યાહ્ને આણી આપું, વૈરાટ રાજકુમારી.
 ત્રીજે રચારી ગાંગો નામે, તેને પૂછ્યું તેડી;
 અત્યા તારે સાંઠ છે સખલી, નેધ છે કે'દી ખેડી.
 સ્વામી સહસ્ર એક છે મારે, કેશરી નામે કહાવે;
 ઉત્તરને ઉતાવળી કાલે, પોહોર દિવસમાં લાવે.
 વળી એક આહીર ચોથો તેડ્યો, રાયકો એવું નામ;
 તે આવી ઉભો રહ્યો ને, કંઈ દંડ પ્રણામ.
 કહે રાઇકા સાંઠ તારે છે, હીડે વેહેલી વેહેલી;
 મચ્છ સુતા અહીં આણી નેધએ, વહાણું વાતાં પેહેલી.
 ત્રણ સહસ્ર સાંઠ રાખું છું, રાયકો ખોલ્યો વાણી;
 મનવેગી ને પવનવેગી, કંધ તમને નથી અગ્નણી.
 પૂર્વથી ને પશ્ચિમ મૂકું, એક દિવસમાં જાય;
 ચાલ તો ચિત્રાના સરખી, તેનો પૃથ્વી ન અડકે પાય.
 મન વેગીની સાથે કહો તો, ઐરાવત જે હાથી;
 પવન વેગીની સાથે કહો તો, સૂર્ય અથ્થ અનુરાગી.
 અહીંઆં આણું ઉત્તર વધુને, રાતે પાછલી પોહોર;
 જુઓ કારજ કેવું કંઈ છઉં, નહીં પ્રકટે સુરજ કાર.
 એવું કહીને વળ્યો રખારી, રાયની શિક્ષા લીધી;
 મનવેગીને ઘેર જઈને, શીઘ્રે સાંતરી કીધી.
 પાખર નાખી પલાણુ માંડ્યું, જડિત દંતની જાળી;
 હીરા રત્ન ઝવેર જઘ્યાં, કમખાની કોર વાળી;

મણી મોરડો મુખ વિષે ને, ચમકે મોટાં મોતી;
 પુમતા લેહેકે કંકે વિષે, દુગદુગી રહી છે દોતી.
 નિલધ્વજ ઉપર ખીરાજે, ઘંટા ધ્રમધ્રમ કોટ;
 સ્વાર થઇને રાયકો ચાલ્યો, ટચકારે દીયે દોટ.
 એક દ્રૌપદી ને સુભદ્રા, વળી રાય યુધિષ્ઠિર જાણે;
 આકી કો જાણે નહીં જો, ગયો રખારી આણે.
 સાંઠ ગધ સવા પોહોર રાતે, મચ્છતણે ભોવંન;
 એવે ઉત્તરાને સુતાં માંહે, આવ્યું ઘોર સ્વપંન.

વળણ.

સ્વપન ઘોર આવ્યું સ્યામાને, અકસ્માત ઉડી જાગી;
 થરથર ધ્રુજે કંઘ નવ સૂઝે, જાળ અભ્યંતર લાગી.

કડવું ૨૭ મું.—રાગ સોરઠી માઝ.

સ્વપન મુને લાધ્યું રે હો, કે કાળજી દાઝ્યુંજી;
 હૃદય દાઝ્યું રે હો, કે સ્વપન મુને લાધ્યુંજી. ટેક.
 સાંભળો સુદેષણા માવડી રે; મેં દીડી કૌતક વાત રે;
 સ્વપન માંહે એવું દીડું જો, થાશે મહા ઉત્પાત; સ્વપં
 શું કંઈ મારી માવડી રે, મુને હૃદયે લાગ્યો ચોળો રે;
 જનમ તો એજો ગયો રે, કાંઈ નવ પોહોતો સોહોલો. સ્વપં
 ધિક્ક ધિક્ક મારાં કર્મડાં રે, કંઈ દીડું નહીં નડોર રે;
 જન્મ તો એજો ગયો જોમ, સુકું વગડાનું ખોર. સ્વપં
 અતિ આદરે ઉછેરે માળી, પાણી સીંચી વેલી રે;
 જ્યારે કળી પ્રગટી પુષ્પની રે, ત્યારે ભોગી ચાલ્યો મેલી. સ્વપં
 મારી કાજળ વોણી આંખડી રે, કેશ વિના કાંઈ માથ રે;
 નલવટ નહીં મારે ચાંદલો, મારા ચુડલા વોહોણા હાથ. સ્વપં
 જાણે ઊંટ ઉપર એસીને, ચાલ્યા મારો કંથ રે;
 એક સ્યામ વસ્ત્ર પેહેરી ઝોઢીને, પૂર્વથી આવ્યા દક્ષિણ પંથ. સ્વપં
 લોઢાનું વાસણ ખીરનું ભોજન, માંહે તેલની ધાર રે;
 સુભદ્રાનો જયો જનમતો દીડો મેં, કોટે કરેણતો હાર. સ્વપં
 પૃથ્વી પડ્યો મારો ચાંદલો રે, મેં ખાડો દીડો સૂર રે;
 સરોવર ભર્યો લોહીએ રે, કાંઈ સૂકાં સાગર પૂર. સ્વપં

તે થું હશે મારી માવડી રે, એવાં કૌતક દીકાં ક્રોડ રે;
પછી સુદેખણાજી બોલ્યાં, કાંઈ જમાઈજીને ખોડ. સ્વપ૦
એવી વાત કરે છે જેટલે, એવે આણું આખ્યું બહાર રે;
રાયકો કહે છે રાણીજીને, હવે મોકલો રાજકુમાર. સ્વપ૦
ચક્રાવો તે રચી રહ્યો છે, કૌરવ પ્રાણી માત્ર;
અર્જુન પધારશે સંસારકમાં, ગદ લેશે તમ જમાત્ર. સ્વપ૦

વળણ.

જમાત્ર ચઢશે જુદ્ધ કરવાને, મોકલો મહારાજ રે;
પાછલી રાતે પહોંચ્યું જોઈએ, ન કરો સાસરવાસાનો સાજ રે.

કડવું ૨૮ મું.—રાગ રામઝી-સલુણી.

રાયકાનાં વચન સુણીને, રોતાં બોલ્યાં રાણી રે;
સ્વમાં તો સાચાં થયાં, વાત આગળથી જાણી રે. મારી ઉત્તરાખાઇ.
ઉતાવળાં સાસરડે પધારે, સારે જો સર્વ શણગાર રે;
કર્મે લખ્યું તે કયાંથી ટળશે, મળશે તુજ ભરથાર રે. મારી૦
રાતડી માંહે ધરમ રાયે, આણું મોકલ્યું કરી અપ રે;
રાખશે હરજી ને જીતશે વરજી, જો ચાંદલે તારે તપ રે. મારી૦
દુખડાં સહેજો ને ડાહ્યાં રહેજો, કહેરાવજો કાંઈ રૂઠું રે;
સુલદ્રાપાંચાળી સામા ઉત્તર ના દેશે, રખે કહાવતી કુરૂ રે. મારી૦
ખારણે રહીને જીજી કહીએ, સાસુ કરે જ્યારે સાદ રે;
સુલદ્રા કદીને તરછોડી નાખે, સામો ન કીજે વાદ રે. મારી૦
વહેલાં થાઓ ને ઉતાવળાં જાઓ, પહોંચો જોમ સવારાં રે;
કંથજીને ક્ષેમ જ વાધશે, પરમ સૌભાગ્ય તમારાં રે. મારી૦
રૂઠન કરતી ને આંખડી ભરતી, બોલી રાજકુમારી રે;
પતિનું આણું રે ને મૂકીએ ભાણું રે, કેમ રહું કહેની વારી રે. મારી૦
સાસરવાસે લાવોને ખાસો, જ્યાં મોટાંને ઘરે રે;
માને મળીઆં ને આંસુડાં ઢળીઆં, સર્વને આંસુ ખરે રે. મારી૦
ઉત્તરા લીધી ને ઉતાવળ કીધી, રાયકો વાટે નિસર્થો રે;
સાંઢને, ખેડી ને વહુને તેડી, પણ ગવાળો ઘેર વિસર્થો રે. મારી૦

વળણ.

વિસયો ગવાળો ઘેર રહ્યો ભયો, ઉત્તરા જવા જ્યારે સાંતરી રે;
અરે રાયકા પટકુલ ક્યાં પક્ષાં, હવે સાસરે જઈ હું શું કરીશ રે.

કડવું ૨૯ મું-રાગ શોક રામઘી.

હરીહારેહાં, પટકુળ પક્ષાં છે પંથમાં, હરીં ઉત્તરાનું મન ગયું છે કંથમાં.
હરીં સાસરડે કેમ સંચરું, હરીં પાગે લાગણું જઈ હું શું કરું.
હરીં હું છું પીયરની સોભાગણી, હરીં મુને તો લોક કહેશે અભાગણી.
હરીં રાયકાજી પાછા વળે, હરીં વસ્ત્ર જુઓને વાટે પળે.
હરીં પછી સાંઢને પાછી વાળતો, હરીં જાય છે પંથડાને નીહાળતો.
હરીં બંને જણ સાથે પળ્યાં, હરીં તે તો પીઠેરને પંથે વળ્યાં.
હરીં મુદ્દેણાએ સાંઢ એક મોકલી, હરીં તે તો મારગમાંહે આવી મળી.
હરીં ગવાળો જે તેણે વિસયો, હરીં ઉત્તરાને લઈ આગળ ધર્યો.
હરીં માતાએ તે વેળા સાચવી, હરીં વસ્ત્ર મોકલ્યાં છે જાળવી.
હરીં પટકુળ લીધાં છે હાથમાં, હરીં જવું સાસરીયાના સાથમાં.
હરીં પછી ઉત્તરા ચાલી હરખશું, હરીં આજ કંથને નયણે નરખશું.
હરીં રાયકા સાંઢ હાંકાને ઉતાવળી, હરીં જેમ નાથ જાએ મુજને મળી,
હરીં અધધડી દહાડો ઊગીયો, હરીં ત્યારે રખારી રણમાં ગયો.
હરીં સંજયે વાણી તો એમ કહી, હરીં એ કથા તો એટલેથી રહી
હરીં ઉત્તરાને ત્યાં આણું ગયું, હરીં એટલે સેના માંહે શું થયું.

વળણ.

સેના માંહે શું થયું, સંજય વાણી ઓચરે રે;
અભિમન્યુ સંગ્રામે ચઢે, તે સામઘી કેવી કરે રે.

કડવું ૩૦ મું-રાગ ગોડી.

સંજય કહે રે ભૂપતજી સુણો, મહિમા કહું રે સૌભદ્રેતણો;
અભિમન્યુના સખા છે સાર, તે સર્વે ઉડ્યા તેણીવાર.
મનમાંહે સમરીયા મોરાર, રણમાં જવા કીધો નિરંવાર;
પાછલી રજની હવી ઘટિકા ચાર, ત્યારે ઉડ્યા સર્વ ક્ષત્રીકુમાર.
દંતધાવન ને કીધાં સ્નાન, જયક જનને દીધાં દાન.

રાય યુધિષ્ઠિર જોતા વાટ, વહુ ન આવી તે થાય ઉચ્ચાટ.
 સુભદ્રા માર્ગને નજીએ, વહુ ન આવી તે દુઃખે રૂએ;
 જાગ્યો અભિમન્યુ ઉતાવળ ઘણી, સાચવી વેળા ખટ કર્મ તણી.
 લાવો માતા કવચ ને ટોપ, મારે છે કૌરવ ઉપર દ્રોપ;
 એક એકને આજ રણમાંહે હણું, દુઃખ ટાળું માતા દ્રૌપદીતણું
 છે આજસ યુધિષ્ઠિરને બદ્ધ, ઉઘમ કીજે મળીને સદ્ધ;
 જઈ કાકને આપું આધાર, ચક્રાવો જીત્યાનો લઉં શિર ભાર.
 કહે જનુની પુત્ર ત્યોની આયુદ્ધ, ગઈ ઘરમાં નહીં શરીરે શુદ્ધ;
 અરે દૈવ હવે શું થશે, વહુ ન આવી તે વિઘ્નજ હશે.
 સંતાડી આયુદ્ધ ને ખોળવા જન્ય, જેમ તેમ વાર લગાડે માય;
 અભિમન્યુ કહે સુણ માવડી, શે વાર લાગે છે આવડી.
 સંગ્રામ કરવાને થાય છે અસૂર, કૈાતુક કરશે માઈ શૂર;
 કહેશે કાલ સૌભદ્રે સભામાં બસ્યો, ખીડીને તે આવી નવ શક્યો.
 એવું રે કહીને આઘો પળ્યો, લઈ ધનુષ ને પાછો વળ્યો;
 પહેર્યું કવચ સજી જીવરખી, થાનાર વાત જે લલાટે લખી.
 નીલાં અસ્ત્ર ને નીલી ધ્વજ, સારથીએ રથ કીધો સજ્જ;
 ખડ્ગ તોમર બાંધ્યાં કેડ કશી, ચઢ્યો રથ ઉપર જેમ મૃગપર શશી.
 જેવે. પ્રગટયાં ભારકરનાં કીર્ણ, તે વેળા નમ્યો રાય ધર્મને ચર્ણ;
 શું ધર્મ ધુરંધર બેસી રહ્યા, ઓ શત્રુ સામા તત્પર થયા.
 રાય કહે રૂડા છો દીકરા, તમે કૌરવને જીતો ખરા;
 વાઈ વેહેલા થાઓ સર્વ યોદ્ધ, એવું કહી કીધો સેનાનો રોધ.
 જાઓ કુંવર કુંતાંને પગે લાગવા, અને સંગ્રામની આજ્ઞા માગવા;
 એવું કહી મોકલ્યો કુમાર, વધૂ અર્થે લગાડી વાર.
 યુધિષ્ઠિરને મન બે વાત, લાગે વાર રક્ષા કરે માત;
 ને આશીષ વચન કહે સતી, તો કુંવર ન મરે કૌની વતી.
 અભિમન્યુ કુંતા કને ગયો, પાય લાગીને ઉભો રહ્યો;
 ચક્રાવો વ્યૂહ લેવાને કાજ, મુને આજ્ઞા આપો આજ.
 દ્રોણ પ્રતિજ્ઞા કીધી ઘણી, માતા મુજને મારવા તણી;
 એ લિપ્તુક મુજને કરશે શુંય, તે થકી નવ ખીતો હુંય.
 એવું જ્યારે બોલ્યો બાળ, ત્યારે કુંતાના પેટમાં પડી ધ્રાળ;

જ્યારે આદર્યા છે દ્રોણ, ત્યારે કુંવરને રાખશે કાણ.
 નર નારાયણ એ અહીંઆં નથી, કૈરવે કપટ કીધું સર્વથી;
 જો ગયા મૂકી જદુરાય, તો હું કંઈ એની રક્ષાય.
 કૌરવ ચૌદ લોક એકકાં કરે, તોય કૈરવનો માર્યો ન મરે;
 સતીએ તેડ્યો પોતાની કને, આવ રક્ષા હું બાંધું તુંને.

વળણ.

તુંને રક્ષા હું કંઈ, પણ રાખનારો શ્રીહરી રે;
 ભટ પ્રેમાનંદ એમ કહે, પછી રક્ષા કાણ રીતે કરી રે.

કડવું ૩૧ મું.—રાગ મેવાડો.

કુંતા કહે કુંવર મારા, રણમાં રણદેવી સહાયણ;
 મસ્તકે મહાદેવણ રાખો, બ્રુગુડીએ બ્રહ્માયણ.
 કપોળે કલિકાની રક્ષા, નાસાએ નારાયણણ;
 અંબિકા આંખડીએ ઉભાં, શ્રવણે સારંગપાણણ.
 દંતે દીનોનાથ રખવાળો, રસનાએ રણછોડણ;
 કંઠે તે કમળાનો સ્વામિ, રંધે તેત્રીશ ક્રોડણ.
 પેટે રાખ્યા પાંચ કન્યાને, વાંસે વાસવધીશણ;
 કટિએ કૌશિક ઋષીની રક્ષા, જંઘાએ જલધીશણ.
 ચરણે ચાર દિશા રખવાળી, અજવાળે અમર ધણણ;
 અંધારે શેપનાગની રક્ષા, ખેડું ધરજો શીશણ.
 સર્વાંગે સોમની રક્ષા, દિવસે દિવાકરણ;
 આયુધ સર્વે અંગને અડકે, ક્ષમા કરે અમરણ.
 લોહ, કાષ્ઠ ઉદક ને અગ્નિ, નહીં ભેદે તારે અંગણ;
 ધ્યાન ધરજો ધરણીધરનું, સદા રહેશે તારે સંગણ.
 મેદ રૂધિર ને સાહેર રાખો, નાશાએ નવ કુલ નાગણ;
 માર્ગે ગણપતિ તુંને રાખો, યુદ્ધે રાખો વાગણ.
 સાત તાંતણા મુત્રના બાંધીને, વોળાવ્યો કુમારણ;
 પછી બ્રાહ્મણને રૂપે કરીને, સામા મળ્યા વિશ્વાધારણ,
 હાથ લાકડાં ઝાલી જદુપતિ, કાયા કીધી ધરડીણ;
 કડકડાટ હાડકાં વાગે, બિડતા દાંત જ કરડીણ.

અભિમન્યુને મારગ માહે, મોહન આવી મળીયાછ; હાથ ઝાલીને હરી કહે છે, ક્યાં પધારશે બળીયાછ. આ દોરડો કાણે બાંધ્યો છે, શું આવે છે તાવની ઝરેળીછ; તું સરખો થોડો થયો રોગીઓ, દેખી મુને ચઢે કરેલીછ. અભિમન્યુ કહે રે હો સ્વામિ, એ શું બોલ્યા ઋષિરાયછ; હું જાણી છું યુદ્ધ કરવાને, બાંધી છે રક્ષાયછ. વચન સાંભળી કુંવર કેરાં, કૃષ્ણે મૂઢ્યાં ખાધીછ; અરે પાપી એ શું બોલ્યો, વચને આંતરડી દાંધીછ. પિતાએ તારે ત્રણ લોકને, ધનુષે ધંધોબ્યુંછ; અરે અભિમનિયો અર્જુનનું, તે નામ આજથી બોલ્યુંછ. મચ્છ વેધ ને ખાંડવ વન દહન, વળી જત્યા શ્રીત્રિપુરાયછ; તે વેળા તો અર્જુને, નહોતી બંધાવી રક્ષાયછ. કપુત પેટ પડ્યો પારથને, જ્યારે જીતશે ડોસી સાડછ; અમો તો પરમારથ કહું છું પણ, કુળ લાજશે તાડછ. કુંતાથી શત્રુ મરતા હોય તો, રક્ષા બંધાવે નકુળ સહદેવછ; તારો વાંક નથી એ તો છે, છોડરવાદીનીં ટેવછ. મામે તારો જાણશે તો, દુભાશે જુગદીશછ; અર્જુન તો અદકું નહીં કરશે, છેદશે તાડે શીશછ. કદાચિત કૈરવને જીતીશ, રણ કરીશ સંત્રામજ; તો તુંને કોઇ નહીં વખાણે, થશે ડોશીનું નામજ. એવું સાંભળી સૌભદ્રેએ; તોડી નાખ્યા તંતજ; ધન્ય ધન્ય કહી હેલામાંહે, અદૃશ્ય થયા ભગવંતજ. આનંદ પામ્યા અવિનાશી, રક્ષા કીધી ફેડજ; બ્રહ્માનો માર્યો મરત નહીં ને, હવે જાશે જમલોડજ. અભિમન્યુ ચાલ્યો સંત્રામે, નવ ગ્રીષ્મ્યું કપટજ; બ્રાહ્મણ તે ભગવંત નવ જાણ્યા, સાચું માન્યું સુભટજ.

વળાણ.

સાચું માન્યું સુભટે, પુત્ર તે રણ ભણી પળે રે; જન પ્રેમાનંદ એમ ભણે જે, ઉત્તરા સ્ત્રી મળે સામી રે.

ન્યારે આદર્યા છે દ્રોણ, ત્યારે કુંવરને રાખશે કોણ-
 નર નારાયણ એ અહીંઆં નથી, કૌરવે કપટ કીધું સર્વથી;
 બે ગયા મૂછી જદુરાય, તો હું કંઈ એની રક્ષાય-
 કૌરવ ચૌદ લોક એકડાં કરે, તોય કૌરવનો માર્યો ન મરે;
 સતીએ તેડ્યો પોતાની કને, આવ રક્ષા હું બાંધું તુંને.

વળણ.

તુંને રક્ષા હું કંઈ, પણ રાખનારો શ્રીહરી રે;
 ભટ પ્રેમાનંદ એમ કહે, પછી રક્ષા કોણ રીતે કરી રે.

કડવું ૩૧ મું.—રાગ મેવાડો.

કુંતા કહે કુંવર મારા, રણમાં રણદેવી સહાયણ;
 મસ્તકે મહાદેવણ રાખો, બ્રુગુટીએ પ્રત્યાયણ.
 કપોળે કલિકાની રક્ષા, નાસાએ નારાયણણ;
 અંબિકા આંખડીએ ઉભાં, શ્રવણે સારંગપાણણ.
 દંતે દીનોનાથ રખવાળો, રસનાએ રણછોડણ;
 કંટે તે કમળાનો સ્વામિ, રૂંધે તેત્રીશ કોડણ.
 પેટે રાખ્યા પાંચ કન્યાને, વાંસે વાસવધીશણ;
 કટિએ કૌશિક ઋષીની રક્ષા, જંઘાએ જલધીશણ.
 ચરણે ચાર દિશા રખવાળી, અજવાળે અમર ધશણ;
 અંધારે શેપનાગની રક્ષા, ખેડું ધરજો શીશણ.
 સર્વાંગે સોમની રક્ષા, દિવસે દિવાકરણ;
 આયુધ સર્વે અંગને અડકે, ક્ષમા કરે અમરણ.
 લોહ, કાષ્ઠ ઉદક ને અગ્નિ, નહીં ભેદે તારે અંગણ;
 ધ્યાન ધરજો ધરણીધરનું, સદા રહેશે તારે સંગણ.
 મેદ ઇંધિર ને સાહેર રાખો, નાશાએ નવ કુલ નાગણ;
 માર્ગે ગણપતિ તુંને રાખો, યુદ્ધે રાખો વાગણ.
 સાત તાંતણા મુત્રના બાંધીને, વોળાવ્યો કુમારણ;
 પછી બ્રાહ્મણને રૂપે કરીને, સામા મળ્યા વિશ્વાધારણ,
 હાથ લાકડાં ઝાલી જદુપતિ, કાયા કીધી ધરડીણ;
 કડકડાટ હાડકાં વાગે, બિડતા દાંત જ કરડીણ.

અલિમન્યુને મારગ માંહે, મોહન આવી મળીયાછ; હાથ ઝાલીને હરી કહે છે, ક્યાં પધારશો બળીયાછ. આ દોરડો કાણે બાંધ્યો છે, શું આવે છે તાવની ઝરેળીછ; તું સરખો ચોદ્ધો થયો રોગીઓ, દેખી મુને ચઢે કરેલીછ. અલિમન્યુ કહે રે હો સ્વામિ, એ શું બોલ્યા ઋષિરાયછ; હું જાજી છું યુદ્ધ કરવાને, બાંધી છે રક્ષાયછ. વચન સાંભળી કુંવર કેરાં, કૃષ્ણે મૂઝાં બાંધીછ; અરે પાપી એ શું બોલ્યો, વચને આંતરડી દાંધીછ. પિતાએ તારે ત્રણ લોકને, ધનુષે ધંધોળ્યુંછ; અરે અલિમનિયો અર્જુનનું, તેં નામ આજ્ઞથી બોળ્યુંછ. મચ્છ વેધ ને ખાંડવ વન દહન, વળી છત્યા શ્રીત્રિપુરાયછ; તે વેળા તો અર્જુને, નહોતી બંધાવી રક્ષાયછ. કપુત પેટ પડ્યો પારથને, બ્યારે છતશે ડોસી સાંછ; અમો તો પરમારથ કહું છું પણ, કુળ લાજશે તાંછ. કુંતાથી શત્રુ મરતા હોય તો, રક્ષા બંધાવે નકુળ સહદેવછ; તારો વાંક નથી એ તો છે, છોકરવાદીની ટેવછ. મામો તારો જાણુશે તો, દુલાશે જુગદીશછ; અર્જુન તો અદકું નહીં કરશે, છેદશે તાં શીશછ. કદાચિત કૈરવને છતીશ, રણ કરીશ સંગ્રામછ; તો તુંને કાંઈ નહીં વખાણે, થશે ડોશીનું નામછ. એવું સાંભળી સૌભદ્રેએ, તોડી નાખ્યા તંતછ; ધન્ય ધન્ય કહી હેલામાંહે, અદશ્ય થયા ભગવંતછ. આનંદ પામ્યા અવિનાશી, રક્ષા કીધી ફેકછ; બ્રહ્માનો માર્યો મરત નહીં ને, હવે જશે જન્મલોકછ. અલિમન્યુ ચાલ્યો સંગ્રામે, નવ પ્રીછ્યું કપટછ; બ્રાહ્મણ તે ભગવંત નવ જાણ્યા, સાચું માન્યું સુલટછ.

વળણ.

સાચું માન્યું સુલટે, પુત્ર તે રણ લણી પજે રે; જત પ્રેમાનંદ એમ લણે જે, ઉત્તરા સ્ત્રી મજે સામી રે.

કડવું ૩૨ મું.—રાગ શોક રામઘી.

સાસુ જુએ છે વાટડી, ઉત્તરા શે નવ આવીછ; સાસુ૦
 રખારી વેરી થયો, વાત કંઈ એક ભાવી. સાસુ૦
 વાયદો વહો નિશાતણો, આ ઊગ્યો ભાણુછ; સાસુ૦
 હવે પુત્ર તે રાખ્યો નવ રહે, શું કંઈ ભગવાન. સાસુ૦
 યુધિષ્ઠિર દુઃખ મનમાં ધરે, શે લાગી આવડી વારછ; સાસુ૦
 એવે કુંતા પાસેથી આવ્યો, અભિમન્યુ કુમાર. સાસુ૦
 હાં કાકા કાં ઉભા રહ્યા, ધરોની આયુદ્ધછ; સાસુ૦
 હસ્તિના પુર ધણી શું એશી રહ્યા, કરવું છે મહા યુદ્ધ. સાસુ૦
 દ્વાવ સારથિ રથ માહરો, કહેતાંમાંહે લાવ્યોછ; સાસુ૦
 ધૃષ્ટદ્યુમ્ન સેના સર્વશું, શીઘ્રે થઈને આવ્યો. સાસુ૦
 રાય યુધિષ્ઠિર રણે ચઢ્યા, જ્ઞાન વાત વિચારોછ; સાસુ૦
 વહુ ન આવી ને વાટ જુએ, મારો વંશ વધારો. સાસુ૦
 નિર્દોષ નિશાન ગડગડે, ધન દરદર થાયછ; સાસુ૦
 શરણાઈ નફેરી નવ નવાં, નોખત ઝણઝણાય. સાસુ૦
 પુંકા ઘોસ મુખ ગાજતા, હુંકારા રણતૂરછ; સાસુ૦
 લોહમય બખતર પહેરીયાં, સોંઢ્યા છે રણશૂર. સાસુ૦
 હંસલા અરખી ને હરણીઆ, હય કરે હણહણાટછ; સાસુ૦
 કાબરા કચ્છી તે હરણીઆ, ચાલે છે સણસણાટ. સાસુ૦
 વાયુ વેગી ને વાનરીઆ, ભલા નાદે નાચંતાછ; સાસુ૦
 પીળા પાખરીઆ ને પોપટીઆ, પારેવા પાણી પંથા. સાસુ૦
 ઘુટ ઘોડા ને ગંગાજલા, ગોરડા ને ઘેહેલાછ; સાસુ૦
 ઝિંચા ઉંટ મુખ ને અરખી, ચાલે જલના રેલા. સાસુ૦
 હાથી બહુ આગળ કર્યા, ઉપર શોભે છે અંખાડીછ; સાસુ૦
 તે જોઈ જોઈને આંસુ ભરે, સુભદ્રા જે માડી. સાસુ૦
 શા માટે વહુ આવ્યાં નહીં, જાય છે કંઈ તમારોછ; સાસુ૦
 મળીને વંશ વધારીએ, માનુની આજ અમારો. સાસુ૦
 નકુળ સહદેવ સામા આવ્યા, તેજ્યાં સુભદ્રા નારીછ; સાસુ૦
 મારા પુત્રની સાથે કો નહીં, છે આશ તમારી. સાસુ૦

મોરારી મૂડી ગયા, દીસે છે કાંઈ ગમતુંછ;
 પુત્રનું પરાક્રમ વાધીયું, તે ક્યેમ નથી સમતું. સામુ.
 દીયર તમારે આસરે છે, એવું કહીને રોષછ;
 નકુળ સહદેવ સાંચર્યા, આંસુડાં તે લોહી. સામુ.
 સાસુ જુએ સૈન્ય ચઢ્યું પાંડવનું, બહુ પેરે વિર વિરાજેછ;
 ઓ બ્રહ્માંડ લાગ્યું ડોલવા, ઓ દુંદુભી વાજે. સામુ.
 ભીમ યુધિષ્ઠિર ને સાત્યકી વળી ધૃષ્ટદ્યુમ્નછ;
 ચાર રથીના જુથ આગળ, ચાલ્યો અભિમન્યુ. સામુ.
 વૈરાટ દુષ્ટ કાશીપતી, પુકે કુંતીભોજછ;
 પંચપુત્ર દ્રૌપદીતણા, ચાલ્યા આગલી ફેજ. સામુ.
 નકુળ સહદેવ મોઢે રહ્યા, સુલટને કર ભાડાંછ;
 એક કોટી ત્યાં દરખડે, આગળથી તે પાળા. સામુ.

વળાણ.

પાળા ને અસ્વાર સર્વે, સેના તે પંથે પળી રે;
 દિવસ ઘટિકા ચાર ચઢતે, માર્ગમાં ઉત્તરા સામી મળી રે.

કડવું ૩૩ મું.—રાગ નટની ચાલ.

મળી મહિલા મારગમાંહે, વાહન વિના પાળી;
 સકળ સેનાને જોવા લાગી, જેમ જૂએ મૃગલી બાળી.
 હણહણ કરતી હય હસ્તીની, હીંડતી દીડી હાર;
 તેના અસ્વાર અચરજ પામ્યા, નયણે નીરખી નાર.
 જોધ માત્ર જોતાંમાં મોહ્યા, થયો પ્રદીપન કામ;
 ચળ્યાં ચિત્ત ને ચાણુક પડિયા, વધુટી ગઈ લગામ.
 વ્યાકુળ વીર થયા ત્રેહ પ્રહારે, પ્રાક્રમ પામ્યાં નાશ;
 મોહ્યા સારથી શીતળ થયા ને, પડ્યા પરોણા ને રાશ.
 વાળંત્ર સર્વે રહ્યાં બોલતાં, શબ્દ બોલે છાના;
 વગાડનારા અશુદ્ધ કરીને, ઘુંકે પ્રાણે નહાના.
 વિપરીત ધ્વજન ગ્રહી સેવકે, લાકડીઓ ઉચી કીધી;
 પાળા મોહ પામીને પડિયા, જાણે મદિરા પીધી.
 કોતલ અશ્વ સેવકે મૂક્યા, હસ્તિથી માહાવત પડિયા;
 માંહે માંહે હસ્તી ઘોડા, સામ સામાં વઢિયા.

સાત ક્ષોહીણી સૈન્ય મોહું, દેખી ઉત્તરાનું અંગ;
 વાહન છુટયાં કરે. કીકીયારી, પડ્યો સેના માંહે ભંગ.
 જોદ્ધ ઉપર જોદ્ધ થઈ જાય, અશ્વ હીડે ત્યાં તાણી;
 અવળા સવળું સૈન્ય મંડાયું, વાત કોઈએ નવ જાણી.
 રાય યુધિષ્ઠિર થયા આંખા, જાણ્યું આવ્યા પીતરાઈ;
 ભીમ સાત્યકી સેનાપતી, એઉ સામા આવ્યાં ધાઈ.
 શરમાયા સુલટ સજ થઈ ચાલ્યા, કહ્યું જે વાહન વઢ્યાં;
 એવે અભિમન્યુને ઉત્તરા નારી, જાતાં દ્રષ્ટે પડ્યાં.
 અન્યોઅન્ય દૃષ્ટ મળી પણ, ઓળખે નહીં કા કોને;
 અભિમન્યુએ ઉત્તરાને નીરખી, ઉત્તરાએ નીરખ્યો અભિમન્યુને.
 નર નારી એહુ રૂપ વખાણે, બ્રહ્મા છે તુંને ધન્ય;
 જોતાં જોતાં તૃપ્ત ન પામે, ચંદ્રકલા તે બંન્ય.
 ઉત્તરાએ અભિમન્યુને નીરખી, નયણે ભર્યાં આંસુ;
 આવાનનાથનો હાથ નવ ઝાલ્યો, અવતાર લીધો કાંસુ.
 હરીહર હીરણ્યગર્ભ મળીને, એ પુરૂષને ઘડીયો;
 ચંપકવર્ણુ શરીર વિરાજે, જાણે કનકની ખોળે મઢીયો.
 ધન્ય કુખ જનેતા કેરી, ધન્ય કુટુંબ પરિવાર;
 ધન્ય નારી વ્રતની કરનારી, જેને આવો હશે ભરથાર.
 મેં પાપણીએ કેંઈ પુણ્ય નવ કીધું, તો ક્યાંથી આવો સ્વામી;
 એમ ઉત્તરા ત્યાં દુઃખને ધરતી, સામો મોહો છે સ્વામી.
 અભિમન્યુ મનમાં વિમાસે, કાણુ હશે એ નારી;
 એનાં રૂપ આગળ ઈંદ્રાણી, કમલા રતિ જાય હારી.
 મહા મોટાં જોગેશ્વર સરખા, એ આગળ થાય આધીન;
 મૃગનયની ચપળ આંખ અંજન, અથવા જાણે મીન.
 કેશ વેશ વામાનો વર્ણુ, વિપધર જોતાં થાકે;
 સમાચાર કેમ એને પૂછું હું, ચોદિશ વિટયો કાકે.

વળણુ.

પીંટયો કાકે ચારે પાસે, કેમ બોલાવું એ નારી રે;
 પછી યુધિષ્ઠિરને પૂછ્યો સમાચાર, લજ્જા મૂકી વિસારી રે.

કહ્યું ૩૪ મું.—રાગ કેદારો.

અલિમન્યુ વળતી ઓચરે, ધર્મરાયસું વિનય કરે;
ક્રોણ પ્રભવે શોભતી પ્રેમદા રે.

કાકા કપટ ભાવ મુજને નથી, અખલા આવી ક્યાં થકી;
જેથી સર્વથા રે મન પામ્યું મુદા રે.

ઢાળ.

મુદા પામ્યા મન વિષે, તે તો દેખી રામાનું રૂપ;
અલિમન્યુનાં વચન મુણીને, બોલ્યા યુધિષ્ઠિર ભૂપ.
ભૂપતિ કહે છે ભત્રિજા એ, ભામની છે તાહારી;
ઉત્તરા એવું નામ છે એનું, વૈરાટ રાજકુમારી.
એ પણ તુજને નથી ઓળખતી, રહી છે મીટ માંડી;
રાત રાતમાં તેડાવી, મેં મોકલીને સાંઢી.
વાત સાંભળીને હવો વિસ્મય, નયણે ચાલ્યાં જલપૂર;
કાંતી દેખી કાંતા ફેરી, કંથ થયો કામાતૂર.
સેના સર્વે ચાલતી કીધી, રણવાસ રચ્યો ધૃષ્ટદ્યુમ્ન;
યુધિષ્ઠિરે એક માર્ગ વચ્ચે, તણાવ્યું શીખીર ભુવન.
ધર્મરાય ચાલ્યા પુંડળથી, રચ્યો જઈ સંગ્રામ;
અલિમન્યુએ લજ્જા મૂકી, જે વૃદ્ધ પામ્યો છે કામ.
ઉત્તરા આવ્યાં અંતઃપુરમાં, દીરો મુંદર સ્વામી;
મેં ક્રોણ પુણ્ય પૂર્વે કીધાં જે, ભરથાર આવો પામી.
હર્ષ આંસુ હવાં બેઠિને, મળવા હૃદયું ફાટે;
અરે દૈવ તે આ શું કીધું, વિયોગ રહ્યો શામાટે.
સંજય ભણે સાંભળ હો રાજા, ધૃતરાષ્ટ્ર રાજન;
પકી અલિમન્યુએ ઉત્તરાને, આપ્યું તે ઋતુ દાન.
ભુજમ ઘટિકા ત્યાં રહ્યાં બન્ને, કરી સ્નાન સળ્યા આયુધ;
કાં અખળા છે તારી આજ્ઞા, હું જઈ કરવાને જુદ.
ભુંડી કન્યા ભુંડી કન્યા, પરણ્યા ત્યારે કહ્યું શ્રીહરી;
તેટલા માટે રે પ્રેમદા, પરણ્યા મેં તમોને મુક્યાં પરહરી.
વિધાત્રાએ જે લખ્યું તે, આગળ આગળથી થાય;
આજ મેળાપ હવો આપણો, ને કરતાં કલ્લોલ ના બનય.

હું તમને જાણું આવી તો, કાં રહે વિયોગ;
સુખ પ્રાપ્તિ હવડાં હવી, જ્યારે ટળ્યા કર્મના ભોગ.

વળણુ.

ટળ્યા કર્મના ભોગ રે મહિલાં, એવું કહીને ચાલિયો રે;
ઉત્તરાએ ધસીને ત્યાં પછી, અભિમન્યુનો છેડો ઝાલિયો રે.

કડવું ૩૫ મું.—રાગ કેદારાની ચાલ દુકડી.

એમ બોલિયાં ઉત્તરા નારી, સ્વામી સાંભળોની વાત અમારી;
મારાં પ્રગટ્યાં કર્મનાં કૃત્ય, જે હું રાંકડી ને તમે આબુત્ય.
અવતાર નિર્ગમ્યો એજે, સમાગમ સરળ્યો આ કાળે.
પાતળીઆ પિયુછ મારા, તમે જોગ નથી હું દારા.
આપણે કેટલેક દહાડે મળિયાં, દુઃખ આભ્યન્તરનાં ટળિયાં.
હવે પ્રીતડી લાગી થાવા, તો હું તમને કેમ દેઉં જાવા.
નારીને તે નાથ જીવન, સુખ પાળે ને આપે અન્ન.
ભરથાર એ તે સુખ મોટું, ભરથાર વિના સર્વ ખોટું.
ભાઈ બાપ મામા ને જે માડી, ધણું કરે તો પહેરાવે સાડી.
સાસુ સસરે તે સહુ ધણી માટે, બાકી નહીં કે સાસરીયાંની વાટે.
થાનાર હોશે તે દષ્ટું થાવા, પણ નહીં દેઉં તમને હું જાવા.
શું જુદું કરીને થાક્યા, રાજ્ય કરશે પરબારા કાકો.
તો તમને શું છે વઢવું, બાંધી બાકરી કૌરવપર ચઢવું.
જ્યારે એમ કહ્યું શિર નામી, ત્યારે બોલ્યો અભિમન્યુ સ્વામી.
મિથ્યા કરવી મન અભિલાષા, નહીં ટળે હો કર્મની રેપા.
જો કદી પેસે કુંજરના દંત, તોએ જુદું ન મૂકે બલવંત.
શરીર થાય તે ચૂરેચૂર, તોએ રણુ નવ મૂકે શર.
મહિલા એકવાર છે મરવું, તો રણુથી પાછું શું ઓસરવું.
માટે પ્રેમદા પાલવ મૂકો, તમે ચતુર થઈ કાં ચૂકો.

વળણુ.

ચૂકો માં તમે ચતુર થઈને, એમ કહી ચાલ્યો નાથ રે;
ત્યાં મચ્છસુતાએમ ઊચ્ચરે, ઝાલી અભિમન્યુનો હાથ રે.

કડવું ૩૬ મું.—રાગ ધન્યાશ્રી.

પિયુ શુ થાશે રે, મારા પીયુછ શું થાશે રે;
 આજની રજની કેઈ પેરે જાશે રે, મારા પીયુછ શું થાશે રે. ટક.
 કાણુ સાઈ વઢવાને વકરે, ચક્રાવો ગઢ છતવો કપરે;
 તે મોટા ને તમો બાળ, માટે પડે પેટડીઆમાં ફાળ. પિયુ.
 વ્યૂહને મોઢે ઉભા છે દ્રોણ, તમને છતવાનું કીધું પોણ;
 પ્રતિજ્ઞા પાળશે પ્રતિપાળ, માટે પડે પેટડીઆમાં ફાળ. પિયુ.
 શકુની કૌરવ પાપી કર્ણ, જેને દેખતાં પામીએ મર્ણ;
 મારા સ્વામી છો સક્રામળ, માટે પડે પેટડીઆમાં ફાળ. પિયુ.
 જયદ્રથ સરખાં જોદ્ધા છે નવ, મહા ભયંકર ભૂરિશ્રવ;
 કૃતવર્મા કૃતાંત કાળ, માટે પડે પેટડીઆમાં ફાળ. પિયુ.
 કૌરવ સાથે દુર્યોધન, મનનો મેલો દુઃશાસન;
 વડવા મોટા જેવા વ્યાળ, માટે પડે પેટડીઆમાં ફાળ. પિયુ.
 અશ્વત્થામા જોદ્ધો મહા બળ, સિંહ સરખો સામો શલ્ય;
 નાખશે તમપર શરની જાળ, માટે પડે પેટડીઆમાં ફાળ. પિયુ.
 બાણકેરો વરસશે વરસાદ, અત્રિક્ષ અંધારું ને ઉલ્કાપાત;
 અગ્નિ અસ્ત્રની ઉડશે જવાળ, માટે પડે પેટડીઆમાં ફાળ. પિયુ.
 આયુધ ધારા રહેશે વરશી, ભોગળ ગદા ને લાલાં ફરશી;
 તે વેળા શી કરશે ચાળ, માટે પડે પેટડીઆમાં ફાળ. પિયુ.
 કાકા કેરી અલ્પ સગોઈ, અર્જુન હોય તો આવે ધાઈ;
 નથી મામો શ્રીગોપાળ, માટે પડે પેટડીઆમાં ફાળ. પિયુ.
 આંખડી મારી જમણી હાલે, દુઃખ હૃદયમાં જીકું સાલે;
 કેવો દેખીશ સંધ્યા કાળ, માટે પડે પેટડીઆમાં ફાળ. પિયુ.

વળણ.

સંધ્યા કાળ હું કેવો દેખીશ, ધડી ભુગ સરખી થશે રે;
 નિમેષ નહીં મળે આંખડીએ; હું જોઈ રહીશ એણી દીશે રે.

કડવું ૩૭ મું.—રાગ સામેરી.

ઉત્તરાનાં રે વાયક સાંભળી, અભિમન્યુ બોલ્યો ત્યારે વળી;
 કાં પ્રિયા આંખલડી રાતી કરે, મારા સમ જો આંસૂડાં ભરે.

તમો ચતુરાં છો ક્ષત્રાણી, પ્રેમદા ચદાવો મુને પાણી;
 રણ થકી રે જે ઓસરવું, તે જીવ્યાપેં ભલું હોય મરવું.
 તમે આજ્ઞા કરો એવું જાણી, ત્યારે બોલ્યાં ઉત્તર રાણી;
 મન છે તો કંથજી પધારો, સામા શત્રુને બળ કરી મારો.
 માતાજીને રે ભાગ્યે ફરજે, સામા શત્રુ હોય તે રે મરજે;
 તમે જીલ્લ કરવાને જાજે, જેવા અહિં છો તેવા ત્યાં થાજે.
 મારા કંથજી કુલ દીપાવો, જશ ઉપરાજીને લાવો;
 એવું કહીને પાગે લાગી, પિયુ ચાલ્યો તે આજ્ઞા માગી.
 પતિવ્રતા પુંદલ જોતી, ખરે આંસુડાં જાણે મોતી;
 વહાલાજીનો વરાંસો ન ખમાય, ફરી જીએ તો વાર રે થાય.
 એમ ટળવળ ટળવળ કરતી, પાછી શિબિર ભણી તે ફરતી;
 નેત્રે નીર મૂક્યું છે રે રેડી, પછી સુભદ્રાએ લીધી તેડી.
 ભેટયાં સુભદ્રા ને પાંચાલી, વહુજી નમીયાં છે કેડને વાળી;
 હવે અભિમન્યુ રણે ચાલ્યો, રથ પ્રહારે મહીધર હાલ્યો.
 ત્યાર પહેલી સેના આથડે, સામસામાં કટક બે લડે;
 દુન્દુભી શબ્દ બહુ ગડગડે, જેમ મેઘ અંપાડો ધડહડે.

વળણ.

ધડહડે સેના મેઘની પેરે, રેણુ જઈ પહોંતી ગગન રે;
 એવે ડૌરવને કંપાવતો, આવતો દિઠો અભિમન્યુ રે.

કડવું ૩૮ મું-રાગ માઝની દેશી.

ઢૌરવમાં થયું કહેવાણુ રે, અભિમન્યુ આવ્યો રે;
 મુક્યાં સુભટ સર્વનાં ઓસાણુ રે, અભિમન્યુ આવ્યો રે.
 ઓ રણસ્થંભ મૂકાવ્યો રે, અભિમન્યુ આવ્યો રે;
 સંગે ભીમસેન લડને લાવ્યો રે, અભિમન્યુ આવ્યો રે.
 એ તો ગતે કરી પવન રે, અભિમન્યુ આવ્યો રે;
 જાણે દેહ તે હુતાશન રે, અભિમન્યુ આવ્યો રે.
 જીલ્લે કરીને જેવો ઈંદ્ર રે, અભિમન્યુ આવ્યો રે;
 શીતળતાએ જેવો ચંદ્ર રે, અભિમન્યુ આવ્યો રે.
 મહિમાએ જેવો હરીહર રે, અભિમન્યુ આવ્યો રે;
 ગંભીરપણે જેવો સાગર રે, અભિમન્યુ આવ્યો રે.

ગદા રમવાની જાણે છે પેર રે, અભિમન્યુ આવ્યો રે;
સ્થિર થાય તે જેવો મેર રે, અભિમન્યુ આવ્યો રે.
નિર્મલતાએ તે ગંગાજલ રે, અભિમન્યુ આવ્યો રે;
રૂપે જાણે બીજે નળ રે, અભિમન્યુ આવ્યો રે.
તેજે કરીને જેવો લાણુ રે, અભિમન્યુ આવ્યો રે;
ક્ષમાએ તે ક્ષિતિ સમાન રે, અભિમન્યુ આવ્યો રે.
ધસવં તો શાર્દૂલની કાળ રે, અભિમન્યુ આવ્યો રે;
જાણે કૌરવ દળનો કાળ રે, અભિમન્યુ આવ્યો રે.
ઓ ચાપ ચઢાવ્યું હાથ રે, અભિમન્યુ આવ્યો રે;
નિલા અશ્વ જ્ઞેતર્યાની છાપ રે, અભિમન્યુ આવ્યો રે.
ઓ લીલી ધ્વજા ફરકે રે, અભિમન્યુ આવ્યો રે;
આપણુથી દષ્ટિ ના મૂકે રે, અભિમન્યુ આવ્યો રે.
એણે ભૂપણુ પહેર્યા ભવ્ય રે, અભિમન્યુ આવ્યો રે;
લાથા ભીડ્યા સવ્ય અપસવ્ય રે, અભિમન્યુ આવ્યો રે.
આપણુને પમાડશે જન્મ લોક રે, અભિમન્યુ આવ્યો રે;
હવે મંદિર જાવું તે ફોક રે, અભિમન્યુ આવ્યો રે.
ટોણું કીધો શંખનો નાદ રે, અભિમન્યુ આવ્યો રે;
સામે અભિમન્યુ કરે સંવાદ રે, અભિમન્યુ આવ્યો રે.

વળણુ.

સંગ્રામ સર્વે મુલતતણો, રણ યુદ્ધ માંડ્યું દંડ રે;
હવે અભિમન્યુ કેમ આથડે, તે કહે ભટ પ્રેમાનંદ રે.

કડવું ૩૮ મું.—સવૈયા.

કુર ક્ષેત્ર બડા કૌરવ ક્રમળ, મર્દન આયો અભિમન્યુ હાથી;
અધકે તનકે તંન કંપત સરપપે, ન સખ જ્યું છોડે રે સાથી.
ગીરે હથિયાર શીરે તલવાર, કહો જીત નહિ એવાં બાલકાથી;
ભાગે દ્વાદશ બાટ, હવે બળખળાટ, કીરીટી કુંવર કાળ ભાથી.
ગુર દ્રોનકે આગે આયો દુર્જેધન, પૂછત એક બાત પાય લાગી;
પ્રભુ અપને ઉપર એ કૌન આવતહે, જનકે આયેસે સખ સેનાડી ભાગી.
નર નારાયણ દોનુમે કા નહીં, તો તીસરો કાણુ ઉઠ્યો રે જાગી;
સ્વામી તમસે શર સામે સોદંત, તો આપેહી મોત લીયો રે માગી.

મુનિ કહે રે સુણો હો મહિપતિ, જોકે રથપર નીલી હે રે ધ્વજ;
નીલાહી ટોપ ટાટર, નીલાહી પાખર, નીલાહી ખાંગા અંગ સંજ.
ક્રોધક્રો કાળ ગોપાળકાં ભાણેજ એ, આવત કીરીટીકા કુંવર બજ;
કહે ગુરૂદ્રોન પિતા ધનકે મુખ આગે, અપને સુલટ સખહી અજ.

રાગ સામેરી.-સાખી.

સજ થાઓ સર્વ સુરધીર, એણીપેરે ખોલ્યા દ્રોણ;
રહો ચઠી વ્યૂહને મુખે, જોઈ નીસર્યો કાણ.
કાણહી નાસે રણ વિષે, વીર જોતા છે મર્ણ;
આ માર્યો અભિમન્યુ મુઓ, એણી પેરે ખોલ્યો કર્ણ.
છઠ્યું હૈયું ઉધરી આવિયો, એમ કહે દુશ્શાસન શૂર;
આપણ વાયુથી ઉડશે, અભિમન્યુ આકતું તૂર.
એ અંશ છે અર્જુનનો, એમ વદે કૃપાચાર્ય;
નાસશે સર્વ પ્રહારથી, ન હોય વસ્ત્ર તાણાતું કાર્ય.
વિપ્રરાજ રહો વ્યૂહને મુખે, અને કીધો શંખનો નાદ;
અરે આવ સુભદ્રે સુરધીર, શત્રુએ દીધો સાદ.

રાગ સામેરી-પદ.

આવ્યો આવ્યો અભિમન્યુ આગળે, આપ ચડાવ્યું હાથ રે;
જાણે ઉદયાચલ ઉડીને આવ્યો, એવો ભીમસેન છે સાથ રે. આવ્યો.
અગ્નિ સરખો સર્વ ભક્ષી, એવો ધૃષ્ટદ્યુમ્ન રે;
મૃગરાજ સરખો સાત્યકી, કૌરવ કુંજરનો નિવન રે. આવ્યો.
પંચપુત્ર દુપદ સુતાના, તે શાર્દૂલની સમાન રે;
ધર્મસુત સાગર સરખો શોભે, પિત્રાઈ નદીજળ સમાન રે. આવ્યો.
તુર્ય તન છે જુગ્મના, તે જાણે ચંદ્ર સવિત્ર રે;
રૂપે નજ ને તેજે સુરજ, એવો શોભે પારથનો પુત્ર રે. આવ્યો.
ક્ષાર ક્ષીર ખેઉ ઉલટીઓ, એમ સૈન્ય આવ્યાં દંદ રે;
ચક્રવો કેમ ચૂરણ કીધો, તે કહે વિપ્ર પ્રેમાનંદ રે. આવ્યો.

સાખી.

દ્રોણ કહે માં દોડ રે, ખોલ માન તું મારા;
જોઈને આવજે બાલકા, છે કાળ કૌરવ તારા.

પ્રહણ મુકા મહા મુની, અલિમન્યુને શી શીખ;
 બ્રાહ્મણને યુદ્ધ ઘટે તહીં, ધર ધર માંગો રે ભીખ.
 (અલ્યા)ભીખ માંગે ભંડું નથી, બ્રાહ્મણનો એ અબ્યાસ;
 ભીખ મંગાવું તારા તાતને, તુંને મોકલું જમવાસ.
 અલિમાન મુકા મહા મુનિ, અશુદ્ધ ભાખો છો શુંય;
 પેહેલા તમને આગળ કરી, ને પછી જઈશ તે હુંય.
 એવું કહીને ઉતપત્યો, ધનુષ કરી ટંકાર;
 ત્રાસે દળ કૌરવતાણું, કરે નાકનો વિચાર.

કડવું ૪૦ મું.—રાગ સવૈયા.

આયો આયો અલિમન્યુ અર્જુનકો નંદન, કૌરવકો રે નિકંદન કરી;
 સાથે રે હાથી ભીમસેન ભૂપતિ, રૂધીર રંગીત ગદાહે રે ધારી. આ.
 હલક હલકાર પાડી રે પોકાર, શીરી રાય ઋષીકે શરણુ આવ્યો;
 દીનકે દીન હોય કે દુર્યોધન, સેનાપતિકું શીરનાયો, આ.
 પ્રભુ તેરી આથે, મેં રાજ્ય કરે, આસન અચળ અભે કરી પાયો;
 તેરે દીયેકું લેન મહા મુનિ, ઉમંગી અલિમન્યુ ધાયો. આ.
 બ્રહ્મવી પ્રસન્ન મહારાજ તે ક્યાં ડરે, કહાં કરે બાળ એ વીર ઠાઠી;
 (શુભ્ય)હો મુદ્ધ મન ધીર ધર, પ્રૌઢ પ્રાક્રમ કર ક્યાં તુમેરી બગીચાં રે નાડી. આ.
 બોલે ઋષી વચન, ભાગ અર્જુનકે તન, કહાં આવત તું મેરી ડાઢે;
 હો બૃંદલકે સુત, કાહાં તું લડી જાણો, મોકું દયા ઉપજ તેરે શીર વાઢે. આ.
 અરે અંનકે જાયક, મત ખીજ્યો તુમ, મેં રહ્યા હું રે દંત કરડી;
 આ ભીમસેન ભડકું, દેઉં હલકારકે, અંબહી દાર તેરો કંકે મરડી. આ.
 દેખે કૌરવ ભૂર, નાસત સખ સુર, હીંડત તેજ જેસે પ્રકરડી;
 બાણુકી ઓરમેં લોટ સખકું કરે, ચીરી દાર ચક્રાવો ચકરડી. આ.
 અરે કરણ સુલટકું કહાં તું જાનત, અવની આકાશકું એક કરે;
 રાહ્ય સુલટ ઉલટમે લેનેકું, ત્રિલોક આયે પીછા તે કરે. આ.
 દુસ્શાસન દુર્યોધન દુર્મુખ, પડતે આલકું થોલ ધરે;
 એસે સુલટકું મૂરખ તે કહાં જાનત, છેડે તે ખીન મોતહી મરે. આ.
 બુજેર ખમન, પણ બોલ સંભાળક, મારો જાયગો હો ભીખારી;
 કરણુકી કહાં કીરત બતાવન, નકી જાન હે ન્યાત બહારી. આ.

એસેહી બોલકે ધાયો ધનુરધર, દ્રોનકું કહે. આયો વીચારી;
કહે પ્રેમાનંદ અભિમન્યુ દીપતો, આલ અવનીયે બીજલી એક તારી. આ.

* અભિમન્યુ આખ્યાનની ચાર પ્રત મેળવીને આ કાવ્ય પ્રગટ કીધું છે, તેમાં વડોદરાવાસી ભાઈ ઇચ્છાલાલ પરમાનંદદાસ મુનસીએ મોકલાવેલી પ્રત વધારે જુની ને શુદ્ધ છે, તેપર મુખ્ય આધાર રાખ્યો છે. બીજી ત્રણ પ્રતોમાં નિયેનાં કડવાં નથી, એટલે કાવ્યના સંબંધમાંજ દાખલ કરતાં અમે અચકાયા છિયે. એ કડવાં વધારે ઉત્તમ જણાવાથી અત્રે દાખલ કીધાં છે. પ્રેમાનંદે કાંઈ પણ સ્થળે હિંદી ભાષામાં કાંઈ લખ્યું હોય તેવું જ્ઞેવામાં આવતું નથી, પણ કડવાં ૩૯ માં જે સવૈયા છે, તે કડવું. ૪૦ મું, તે ચારે પ્રતમાં હોવાથી રાખ્યાં છે, છતાં તે પ્રેમાનંદનાં જ છે, એમ કહેવોને અમે સશક્ત નથી. ભાઈ ઇચ્છાલાલવાળી પ્રતમાં ૪૦-૪૧ કડવાં આ પ્રમાણે છે.

કડવું ૪૦ મું.-રાગ ચાલ ત્રમસરી.

આવ્યા દલબેહ, ઉનમીયાં જમમ્હ, ચક્રગઢ ડૌરવે સાંજ્યો;
આગળ રહ્યા દ્રોણ, તાંડીને બાણ, સુરજ સરખો ઋષી રે બિરાજ્યો.
જમરાજશે કરણ, શલ્ય વાધ ને વરણ, અચળ જાણે શું ધ્રુવ તારે;
અશ્વત્થામા ચંદ્ર, દુર્જેધન ઈંદ્ર, કૃપાચારજ બૃહસ્પતિજ ધારે.
કૃતવર્મા ધન, મંગળ દુઃશાસન, બિજલી સરખો લક્ષ્મણો પ્રમાણો;
બહાલીક માહાબાહુ, ભુરીશ્રવા રાહુ, શકુનીને શનીશ્વર જાણો.
દેખાડે આયુધ, કરવાને બુધ, ટુંકવી અસ્વને આગળ થાતા;
વિક્રાળ મોહોડાં, હણહણે ઘોડાં, ધરણી ધ્રુજવતા વીર ધાતા.
સાંતરા સમોતા, છાંહીયાને જોતા, વાંકા મુકટ ઝલકે રે તોરા;
સોંધે મસમસતા, મ્હોડે ધણું બકતા, છટકી આગળ થાયે અંધ છોરા.
ડૌરવ કાલા, ઉછાળે રે ભાલા, વળી અડકાડે માંહોમાહે ભાલા અણી;
ઉછાળે રે ખેડાં, કરે માંહો માંહે તેડાં, આડા ઉતરે દુર્જેધન ભણી.
બલકે સાંકળ, મોહોટા મદ્દગળ, ફડકે ધ્વજ ચળકે અંબાડી;
રંગીલા રાય લોભે, સેના માંહે શોભે, વોહો વીરાજે જેહવી રે વાડી.
પાંડવનાં સૂર, આવ્યા બલપૂર, ગરૂડ વ્યૂહ કીધો રે વીરે;
કુંતી કુંવર જાણે, અમર પ્રમાણે, શોભા સરવ અભિમન્યુશી રે.
બ્રહ્મા જેવો ધર્મ, ભયાનક કર્મ, ભીમ ભાસે શ્રી રૂર રાયો;
વાષ્ટમી વૈશ્વાનર, નકુલ તે ભાસ્કર, તેનો ડૌરવ કેમ સેહેસે દહાયો.

કડવું ૪૧ મું.—રાગ સામેરી.

ધસ્યો દ્રોણ ઉપર અભિમન્યુ, મુખે કરી શંખનાદ;
સેન્યાપતિ સૌભદ્રેનો, પ્રથમે હવે સંવાદ.

સહદેવ સાગર સાર, મુકાવે પલમાં પાર, પાંચાલીના પુત્ર કૃતાંત કાલ;
ગદારે મંડી, ગ્રહી છે શીખંડી, મધે ધૃષ્ટદ્યુમ્ન વાસુકીરે બાલ.
કુંતીજભોજ; રહા આવી ફોજ, વૈરાટ દ્રુપદ મધેરે ભૂપ;
અભિમાન તે આગળે, વ્યૂહની ભાગળે, વિરાજે જોહવો નિષ્ટમુ રૂપ.
ધસે ધસમજ, રાહુ સરખો ગટોરગજ, તે તો કૈરવનો છેજ આહારી;
ખોલે કરીને ગરવ, આ ખાધા જાણો સરવ, જોકાદર સાને રાખે છે વારી
વડાણ.

વારી રાખે વીરને, જેમ અંકુશે માતંગ રે;
કેહે પ્રેમાનંદ કેમ થયો, પછી ચક્રવાતો ભંગ રે.

કડવું ૪૧ મું.—રાગ એનો એજ.

મુખે રહ્યો ગુર, પુકે સહુ સુર, ઊરા ઊર જોર અભિમાન આયો;
ઉલટયો અરણ્ય પૂર, ખોલે રણતૂર, ચૂર ચક્રવો કરવા રે ધાર્યો.
ગાજે સાગર જલ, એહવાં ખે દળ, કલ ના પડે કીકીયારે;
રોદાણ થયું રણ, વીર વ્યાલને વરણ, ધરણ ધ્રુજે ભીમને ત્રાડે.
આસારજ અભિમન્યુ, આવ્યા ખે વદન, ધન ધન દેવતા રે ખોલે;
ભિમસેન ને શલ્ય, જાણે ખેહુ મલ, અટલ ઉછળે શેષ ડોન.
કુંતીભોજ ને કૃપ, ખીન્યા હોય જેમ સર્પ, દર્પ અનોઅન્ય હડે હણે;
અશ્વત્થામા વીર, સાત્યકી રણધીર, શરીર ભેદાય દુઃખ નવ ગણે.
સેનાપતિ રાધે, આવીને રે વાધે, સાધે રે વિદ્યા ધનુરધારી;
વૈરાટ મહા બાહાલીક, જીવે છે અધિક, નીક રૂધિરતણીરે કારી.
શકુની રે મામો, સહદેવ સામો, પાંચો પુરણ પ્રહાર માદ્રેને રે મારે;
ભુરીશ્રવા નીકુલ, જોહવા શાર્દુળ, મુળગા લેશ કો નવ્ય હારે.
સોમદત્ત ને દ્રુપદ, જોહવા માતંગ મદ, હાથ રે વાહી આવ્યારે ધસ્યા;
દુર્યોધન ને ધરમ, કરે બહુ શ્રમ, ચરમ ભેદ્યાં શર વડે રે કસ્યા.
દુઃશાસન સાહમા, દ્રૌપદી તન જન્મ્યા, ગગન છાયું રે બાણ જાલે;
હેકડી તલવાર, કરે મારા માર, હાર ન પામે અંત કાલે;
બહુ બાણ છૂટે, પણજ ન ત્રૂટે, લાથા ખુટ્યાં ભડતણા;
શર શીઘ્રે મૂકે, ચોટ નવ ચૂકે, હુકે વાઘની પેરે વીર ધણા.

ભાગ્યું દળ કૌરવતણું, ગટોરગંધને માર;
તેમાં કાંઈ રહેવા ન શક્યું, કણે તે ખાધી હાર.

વીર રહ્યા વરસી, ફરે બહુ ફરસી, આકરપીને તીર ઝાડે;
હધડે હામ ધાલી, સામારે ચાલી, ઝાલી કેશ ને શીશ વહાડે.
ગદા મુદ્ગળ, પડે રે ભોગળ, કુળાહળ મોઢું રે થાયે;
ધસી મારે ઢીક, આવે હધયે હીંક, છીંક ખાતાં કાના જીવ જાયે.
રોળાયા રે રોળ્યા, વાયુએ અફાળ્યા, જોળીયે ઘાલ્યા વીર જાયે;
ભલા રે ભડ, માથાં વીના ધડ, ફડાફડ ધણાં શિર કુટાયે.
સાંઘ્ય લોહ તણી, બહુ ભાલાં અણી, ધણા ભોગળના થાય ભડાકા;
રથના ધડધડટ, રણતુર સણસણાટ, ભડાક તરવારના થાય ઝડાકા.
સાથીએ રે સાથી, હાથીએ રે હાથી, કાલ ભાથી ઉતર્યા રે કુડે;
તુટે બખતર, પડે પાખર, નરનાં રૂધીરની છેડ ઉડે.
ભીમરે ભડ, ધાયો દડબડ, ધડ માથાં વોહોણાં રે કીધાં;
ધાયો માદ્રાય, પાળો રે પાય, સમુદાય દેખીને સરવ ખીધાં.
શું કાળમાં કાળ, મહા વિકાળ, ફાલ દધ સેનમાંહે ધસ્યાં હાડાં;
કાંઈ આયુધ કાહાડે, મુખે રે ત્રાડે, ધણાકં યોદ્ધાનાં મસ્તક પાડ્યાં.
ભીમ રે ધાયે, મારી ગદાયે, ત્યારે માદ્રાય મનમાં રે હસ્યો;
ફટ રે બળધારી, સોટી શી મારી, આમ ગદા મારીયે કહી ધસ્યો.
એમ ના ત્રાડીયે, આમ વજડીયે, મારી વેગે પર્વત પ્રહારે;
ગદા રે વાગી, ભીમની કેડ ભાંગી, લાગી લેહેર ભીમ પડ્યો રે બાહારે.
કુંડાળાંની કોરે; પેલે મોરે, દોર મુકાવી કુંતેરે કહાડ્યો;
પછડાયું શરીર, ઢળી પડ્યો વીર, વીર નાહા મુકીને રે રાડો.
લાગ્યા રે ધાવા, ભીમને મુકાવા, જવા ન પામે કા માદ્રને રે મુખે;
પડ્યો દેખી ભાંય, રોયા ધરમ રાય, ધાવો ગટોરગચ્છ તાતને રે દુઃખે.
ચઢી રે બ્રગુટી, માયા રે પ્રગટી, પટકીને રે વીર માર્યા રે ધણા;
અંધારૂં રે ઘોર, થાય શોહોરા શોહોર, દોર મુકે સુત અંધતાણા.
વરસે ચાપ ભલ, પાપાણુ ને સલ્ય, અંગ વાગે ને ફરી ના જીરે;
કરદમ કાંટા, રૂધીરના રે છાંટા, નાસે ઉફરાંટા પડે માર પૂરે.
ઝહી દુમદંડ, ધસીઓ રે પ્રચંડ, પાડ્યા ચીરા બહુ નખ ઝીણે;
દુર્જેધન નાસે, નહી કા પાસે, સાંસે ભરાયો વેવલાં તે વીણે.

દ્રોણ કહે તમે સુભટ સર્વે, થઇ રહો બળવંત;
એક કપિધ્વજના કુંવર આગળ, કાં થયા તૃણવંત.

મરહો માદ્રાય, આલીને એ પાય, કાયા પછાડી ભીમને રે તને;
પડ્યો રે દળી, મૂર્ચ્છા રે વળી, બળે કરી ધ્રુમ પાડી દુર્યોધને;
ધાઓ રે કોઇ, તપાસો રે જોઇ, ઓ શલ ખાધો રાક્ષસે રે કરડી;
અંધારે તીમીર, પડે બહુ ગીર, વીર શય્યને મારે રે મરડી.
આળસ મોડી, ઉઠો થંવા જોડી, લપડાક મારીને સામો રે થોભે;
પછે બળ કરી ગટોરગચ્છ, મારી મુક્તી ભય, કર્યું કવચ કટક મલવત શોભે.
આવ્યા બાથોબાથ, વાવરે છે પદ મુખ ને હાથ, માથા મારે પડે રે ફરી;
હેડબ માટી, ગ્રહીછે રે ધાટી, ભરાવી આંટી પાડ્યો કળ કરી.
મનમાં બહુ કઠી, હૃદીયાપર ચઢી, મુક્તીઓ મારી દશ વીશ હૈયે;
ઢીક રે ધપોયો, સારી પેઠે ધોયો, સાહ્યો બાથે ભીમને રે છોયે.
મુકાવા રે જોઇ, ધાયા કરી કોઇ, રોધ કીધો હેડબ હાથી;
મોટા મદગળ, ભારે રે ભોગળ, સરવ મુકાવ્યો રે સાથી.
છુંદો કરી દેહ, પુરવ ચઢ્યો મેહ, મેહ વરસે જોમ ધ્રુમધારા;
હેડબ હાંકી, ધસ્યો રે ડાકી, લડાકીક ઉર વકર્યા તારે તારા.
કોને લપડાક, કોને થપડાક, ફડાક માથાં ફાટી રે જાયે;
કોને આંચકા, કોને બાચકા, કાચકા આંખના કરડી આવે.
નાસેરાં નોરાન, ડૌરવ કરે કાન, ધાણુ ગટોરગચ્છે રે વાળ્યો;
કો મારે રે મરડી, કો ખાધો રે કરડી, નરડી ચુસીને ઠામ ઢાળ્યો.
વતરડીને વાઢ્યા, દળી પાય તળે કાઢ્યા, પાડ્યા આડા મુત્તા રે સારાં;
સુચવતા રે આવ્યા, ભક્ષે રૂડા ભાવ્યા, આધા નાકો થયા તારે તારા.
દેતો પુંડે દોટ, સોંદે રે સાસોંટ, કોટ કોની લીધી રે ચુંટી;
ચકાવો ચઢ્યો ચાક, હેડબની હાક, નાક કોનાં લીધાં રે ખુંટી.
કોહોણી રે વાગી, તેની કેડ ભાંગી, લાગી અડખોટ તે અડખોટા;
કો વીર અડબડ્યો, કેડેથી ભાગી પડ્યો, નાખે ચીસની તરફડો.
ચીરાઇ ફુંટી, કોની આંખ ફુટી, તુટી અંધેથી પાય પડ્યા;
પુટયા કપોળ, રૂધીરની છોળ, રોળ થયો વ્યૂહ ચાક ચઢ્યા.
હેડબ હાંકે, હણુતો નવ થાકે, તેહની ધાકે ડૌરવ નાસે;
દેખી નિકંદન, કાંપતો રે મન, દુર્જોધન ગુરુ દ્રોણ પાસે.

એવું કહીને હાંકીયો, અભિમન્યુને ઝપીરાય;
અસ્યા ઈંદ્રે અહિંયાં અવાય નહીં, ત્યાં તે કેમ પેસાય.

મુસ્તક રે નામી, વિનવ્યા રે સ્વામી, પામી દુષ્સેના સઘળી રે મોહ;
ગટોરગચ્છ પાપી, નાંખે છે રે કાપી, સંતાપી સકળ સેનાજ સોહ;
અમોતે ઉગારો, આયુધને ધારો, મારો હેડબને રથ ખેડો;
ધર્યા ગુરદેવ, કંઈ એહની સેવ, અસ્વમેવ તેહનો જ લીધો કેડો.
મુક્યાં બાણ હજાર, બીધો ભીમકુમાર, મૃત્યુ પાય મૂર્છા પમાડ્યો;
પાંડવ રે હાર્યા, નીચે તે માર્યા ત્યારે અભિમને શંખ વગડ્યો.

વળણ.

શંખ વગડ્યો અભિમને, પાંડવ સરવે સજ થયા રે;
કહે પ્રેમાનંદ હેડબ હાથે, ચૌદ સહસ્ત્ર સુભટ માર્યા ગયા રે.

આ કડવું વળી એક પાંચમી પ્રતમાં છે, જે પ્રત. થોડી ઘણી
સાહેતામાં લીધી છે.

કડવું ૪૧ મું.—રાગ સામેરી.

દ્રોણ કહે મહારાજ, મન તમ રાખજો બધું ધીર;
એ બાળકનો શો આશરો, આપણ ઉભા રહી મર
ગોઠ કરીને હાંકતા, અભિમન્યુને ત્યાં તણ;
ક્યાં આવે છે મૂઠ, સૈન્ય ગુઢમાં તું કોણ.
વાધ કરી દાઢમાં, તું ક્યાં પડે મૃગ રૂપ;
શીખંડીના મુત શું જાણે, સંગ્રામ લીધું સ્વરૂપ.
અન્નનાયાયક ગુરુ તમે, શું બીહાવો છો અત્ય;
હવડાં કાળ જ આણુશે, અભિમન્યુ પાંડવ પ્રત્ય.
એ ભૂર કૌરવ શર આગળ, વિપ્રે કહેતાં માત્ર;
એકલો કાકો ભીમ, ભુકો કરે સર્વનાં ગાત્ર.
મારા બાણકેરી ચોટમાં, તમે લોટ થાશો સર્વ;
વિપ્ર ખેડા કરે અધ્યયન, રણ વિશે શો ગર્વ.
ચક્રવો ચંકચુર કચરડી, કંઈ ક્ષણ એક માંહે;
મારાં બાણકેરી ધારમાં, તમ ભાર જાશે ક્યાંહે.
અરે કર્ણ સરખો સુભટ, અવની કરે એક આકાશ;
આજસ ન કરે રણ વિશે, ત્રિલોક કો ન રહે પાસ.

એ ચક્રાવાના ચક્ર આગળ, વિજયએ તે નવ ઓઝાય;
એવું જાણી તું વળજે પાછો, હવતાં નહીં જવાય.
ધનુર્વિદ્યાના મંત્ર આગળ, એવો છે રે ધાટો;
લેવો કપરો જાણીને, તારો અર્જુન પિતા નારો.
કુંવર કહે રે ગુરુ, તમો તે લણાવ્યો;
વિદ્યા રહિત ગુરુનો શીખવ્યો, તે માટે અહીં નવ આવ્યો.
હું લણાવ્યો છું ભૂધરે, ખીજા તે ગર્ગાચાર્ય;
તે માટે તૃણવંત ગુરુ, તમો જ્યાનું કાર્ય.
એવું કહીને ઉછળ્યો, પેહેલાં બાણ મૂક્યાં ત્રણ;
એક ભેદું હદે ઝપી ને, જુગમ પડીયાં ચર્ણ.
તે પુરુષી તેર મૂક્યાં, મુનિ કીધો વિરથ;
કર્ણને પંચવિશ માર્યા, ક્રોધો પુત્ર પારથ.
દશે દુઃશાસનને ભેદો, સત્તરે દુર્યોધન;
અગીઆરે અશ્વત્થામા અકળાવ્યો, સત્તાવીશમે શકુન.
મૂર્છા પમાડ્યો શલ્યને, વળી લાગ્યો ભૂરીશ્વરા;
જેઘ ઉભા નવ હવા, અલિમન્યુ આગળ જુધ કરવા.
ભીમે દળ પાડ્યું ઘણું, સાત્યકીએ વાળ્યો સંહાર;
દ્વિજરાજ ઉઠ્યા સજ્જ થઈને, નવ સેહેવાયો માર.
દ્વિજરાજ ઉભો ધનુષ લઈને, સજ થયો જેમનો તેમ;
મુલદ્રે લીધો લટપટી, સોમને રાહુ એમ.

દુર્યોધન મહારાજ, દુઃશાસન દુર્મુખ જેહ;
અહ્મંડ પડતું થોભવે, જેની વજ્ર સરખી દેહ.
અરે બાળકડા મરે, વણ ખૂટે ભૂડા અગ્નણ;
કૂખ શું ફેડે છે હવડાં, સઘ જાશે પ્રાણ.
અલિમન્યુ કહે રે દ્વિજ ભિક્ષુક, શું લવે છે એમ;
કર્ણ કરી કીર્તિ તમથી, વધે નહીં એમ તેમ.
કયા રણમાં મુલટ જ્યા, કોણ જશવંત કર્ણ;
ક્ષત્રીવટ એ શું જાણે, કો ન જાણે એનો વણ.
અંધકેરા પુત્રથી, નવ ઓસરે આનંદ;
ગાંધર્વધરનો સુત વદે, એમ કહે પ્રેમાનંદ.

વ્યાકુળ કીધો જોતાં માંહે, ઢાંક્યો શર જળ;
 ભીડ પડી ભત્રીજાને, ત્યારે ધાયા ધર્મભૂપાળ.
 મહિપતિ કહે હો મુનિ, સ્વામી રાખો સોમ દષ્ટ;
 પ્રભુ આંખ અંચો પોતાતણી, તો એમ ન દીજે કષ્ટ.
 અભિમન્યુ બાળકની સામા, તમે ક્રોધ કરીને થોભ્યા;
 સવ્યસાચી સુત સામા, વડતાં વધે નવ શોભા.
 ત્યારે કુંવર કહે રે કલાવાલા, કાં કરો છો કાકા;
 ખીક બહુ ધરતા દીસો છો, એમ થોડામાં શું થાક્યા.
 ભુઓ તમાસો તાતજી મારા, સમજો થાઓ મતિઆ;
 એ દ્રોણુ કર્ણ ને અશ્વત્થામા, તે શું વડે કણસિયા.
 અર્જુન લાજે ઓસરે, હું નમાવ્યો નહીં નમું;
 એવું કહીને દ્રોણના, બાણનું કાપ્યું કાગમું.
 સત બાણ પૃથ્વી પાડ્યો, મુનિ મૂર્છાગત કીધો;
 અભિમન્યુ પેટો ચક્રાવામાં, પેહેલો કોટો લીધો.

વળણ.

લીધો કોટો ને દ્રોણ હાર્યા, પાંડવ સાથ પુંકળ ગયો રે;
 કહે પ્રેમાનંદ પછી શું થયું, બીજે પછી ગુહમે રાધે રહ્યો રે.

કડવું ૪૨ મું.—રાગ રામઝી.

બૃહમાં પેટો અભિમન્યુ વીરજી, ધરા ધ્રુગવી ધાતો ધીરજી;
 કૌરવે પાછા ચલાવ્યા ચર્ણજી, બીજે કોટો રહ્યા છે કર્ણજી.

ઢાળ.

કર્ણ રહ્યો છે બીજે કોટો, હડીલો મહા શર;
 જોઈને આવે અર્જુનીયા, રખે ભાગતો ભૂર.
 કર્ણ કાને સાંભળ્યો હશે, ને દીક્રો હશે કંઈવાર;
 આ સમો છે દોહલો, જે સહેવો શત્રુ કેરો માર.
 હું ગર્ભવતીના ગર્ભ ગાળું, ધનુપના દંકાર;
 શર ચોટ કાઢું સોંસરી, મેરૂ પર્વતને પાર.
 આદિત ઈંદુ ને અહિથી વીંધું, તારાને વીંધું તાકી;
 અધ્યા એક બાણ એકલો, પૃથ્વી ચડાવું ચાકી.

અલિમન્યુ વળતું બોલ્યો, તું કાં કરે અલિમાન;
 શું ભાર મસ્તક-લીધે તાણી, જેમ શકટ હેઠળ શ્વાન.
 વચન સુણી વીરનાં, કર્ણને તે ચડીયા કાળ;
 પછી ક્રોધ કરીને મોકલ્યો, વૃક્ષસેન નામે બાળ.
 પિતા કેહે રે પુત્ર પરાક્રમી, સોડીયે બળવંત;
 મુને મારવો ઘટે નહીં, તું આણુ એનો અંત.
 કર્ણનો કુંવર કહેજી, એ તે છે કેટલું કામ;
 અલિમન્યુ સામો સાંચર્યો, કરી તાતને પ્રણામ.
 શર હોય સૌભદ્રે : તું તો, રથ સાંભો ખેડ;
 અન્યો અન્યે આવિયા, કરે બાણુ કેરી રેડ.
 વૃક્ષસેનનાં અગણીત બાણુ, વળ્યા ધરણી દગ;
 અલિમન્યુને ઢાંકીયો, જેમ ચંદ્રને ઢાંકે મેઘ.
 ઢાંકતો મુકતો તાડતો, શીઘ્રતાએ બાણુ;
 વીર વિરાળે વિળંગી સરખો, કૌરવ કરે વખાણુ.
 રથ સારથિ ભાગિયો અલિમન્યુના, અને પાડ્યો શીર ટોપ;
 કવચ છેદી કાપા ભેદી, ત્યારે કુંવરને ચડ્યો કોપ.
 રીસે થયો રાતડો ને, અશ્ણોદ્યને સમાન;
 આપ રૂપ તે પોતે થયો, આંચ્યો વૃક્ષરાજન.
 કર્ણકુંવર અકળાચ્યો રે, ઢાંકીયો તે શર જાળ;
 વીરથ કીધો વીરને, કરે નાકા કેરી ચાલ.
 ચર્ણ ચલાવી નવ શક્યો, બાણુ કીધો વિરોધ;
 ધનુષ ભાંગી ધજા છેદી, ગ્રહી ગદા કરીને ક્રોધ.
 કર્ણકુંવર કેસરી સરખો, ધસ્યો મુકી દોટ;
 પછી અલિમન્યુના બાણુ સામી, મુકી દોટ સાસોટ.
 ગદા કાપી કેરી કડકા, ગાળ્યો ઉત્તરાનાથ;
 પછી ખલા માંહેથી છેઘા, વૃક્ષસેનકરા હાથ.
 કર વિના ખીરાજતો, પણ શોભતો કાળ ભાથી;
 તે જુમતો સેન વિખે, જેમ દંત વિનાનો હાથી.
 એક પૈકું પડ્યું રથનું તે, પગ માંહે ભરાવી;
 અલિમન્યુ ઉપર ઉઘાળ્યું, તે હૃદયેમાં વાગ્યું આવી.

કીરીટી કુંવરે આણુ મૂક્યાં, રીસ અંતર વ્યાપી;
કુંડળ મુકુટ સહિત વૃક્ષસેનનું, મસ્તક નાખ્યું કાપી.

વળાણ.

કાખું મસ્તક કુંવરનું ને, ધડ તે ધરણી ઢળ્યું રે;
શીર પડ્યું રાધેને ખોળે, દેખી કર્ણને મૂઝ્યાં વળી રેં.

કડવું ૪૩ મું:-રાગ ધનાશ્રી.

કર્ણ તે પડ્યો મૂઝ્યાં ખાઇજી, કૌરવ પાસે આવ્યા ધાઇજી;
આંસુડાં લોહી શોક સમાવ્યોજી, એવે અલિમન્યુ ઉપર આવ્યોજી.

ઢાળ.

આવ્યો અલિમન્યુ ઉપર, ખોલતો મુખ વાણ;
ઉભો રહે રાધે-પુત્ર સાથે, કરાવું તારી કાણ.
ત્યારે કર્ણ ધસ્યો ક્રોધ કરીને, આણી પુત્રની દાઝે;
પાંડવ સેનાને ભરડતો, જેમ કુંજર કમળને ભાંગે.
ભીમ ધર્મ ને નકુળ સહદેવ, આવતા કીધા વીરથ;
ગ્લાનિ પામ્યા કાકા દેખીને, કાખ્યો પુત્ર પારથ.
શું છેડે છે સૈન્યને તું, રથ ઓરો ખેડ;
પછી સામ સામા આથડયા, કરે આણુ રેડારેડ.
એવું કહીને દશ આણુ મૂકી, રીસ અંતર વ્યાપી;
પછી પલક માંહે તે આવતાં, અલિમન્યુએ નાખ્યાં કાપી.
વેર વાળવા પુત્રનું, કર્ણે મૂક્યું અગ્ન્યાસ્ત્ર;
પાંડવ સેનાને પાવક ખાળે, વળી વાહન વસ્ત્ર.
જ્યાલ ધુત્ર ધૂમે ધણું, ને થાય ઉડકાપાત;
ત્યારે મેંધાસ્ત્ર મૂક્યું અલિમન્યુએ, આણીઓ વરસાદ.
પર્જન્યે કૌરવ તણાયા, કર્ણે પ્રગટ્યો વાય;
મેંધ તે મીથ્યા કર્યો, પાંડવ સૈન્ય ઉડી જાય.
ત્યારે અલિમન્યુએ સર્પ કીધા, ઉડે લક્ષ્મી લક્ષ;
વાહન વીરને વ્યાત્ર વળગ્યા, વાયુનો કીધો ભક્ષ.
સર્પ સર્વે સમાવ્યા પછી, કર્ણે પ્રગટયા ગરૂડ;
પછી અલિમન્યે ગરૂડ માર્યા, પાહાણુ પ્રગટયા પ્રોઢ.

કાલચન્દ્ર બાણ કાઢી, અંતર આણી રીશ;
 સૌભદ્રેના સારથિનું, કર્ણે તે છેદું શીશ.
 ધન કાપી ધનુષ છેદું, અશ્વ માર્યા કાર;
 કર્ણ લાગ્યો ગાજવા, અભિમન્યુએ ખાધી હાર.
 લાગ્યો તે જાણી ભત્રીજો, ને ભીમસેને મુકી દોટ;
 ત્યારે કર્ણ નાશ રથ મુકીને, ન સહેવાઇ ચોટ.
 નાસે દુર્યોધન ભાઇ સાથે, આગળ અશ્વત્થામા;
 ત્યારે ચૌદ સહસ્ર અભિમન્યે માર્યા, કોઇ નાસતા કો સામા.
 આવ્યો જઇ પાછો વળ્યો, ખોલ્યો દુર્યોધન રાય;
 ભાઇ છે કોઇ મારા સૈન્યમાં, જે ભીમ સામો થાય.
 એવું સાંભળીને ભીમભણી, ગયો ગાજી શલ્ય;
 ખેડે ગદાધર તે શોભતા, જાણે જ્યમ મોટા મલ્લ.
 એવે અભિમન્યુને મૂઝાઈ વળી, ને ઉઠ્યો પુત્ર પારથ;
 શલ્યનો પુત્ર સામો ધસ્યો, તેનું નામ રૂક્મણ્ય;
 મહારાજ પુત્ર મહા પરાક્રમી, આવ્યો કરી અહંકાર;
 તેણે અભિમન્યુના હૃદયમાં, બાણ માર્યા બાર.
 આઠ આઠ બાણે વિંધીયા, નકુળ સહદેવ સુભટ;
 ગજ ઉપરથી ધર્મ પાડ્યા, બાણ માર્યા ખટ.
 સાઠ કુંવર ચીરીયા, માર્યા ચૌદસે તોખાર;
 નવ સહસ્ર સુભટ હણ્યા, ગાજ્યો તે શલ્યનો કુમાર.
 ત્યારે ક્રોધે કરીને અભિમન્યે, બાણ માર્યા વીશ;
 રથ વિના રૂક્મણ્ય કીધો, છેદું સારથિનું શીશ.
 ખડ્ગ કાઢીને ધસ્યો કુંવર, ખેડું ધરી હાથ વાસી;
 ત્યારે અભિમન્યુ હેઠો ઉતરીને, કર્ણે આવજે તપાસી.
 ખેડે ખેડાં આયડ્યાં ને, સામ સામાં મળી;
 સાચવે ધા ખડ્ગના, ચળકતાં જાણે વીજળી.
 ખેડાં પ્રહારે અભિમન્યે, છેદીયા ખે હાથ;
 મુગટ પાડી કેશ ઝાલી, છેદું પછી માથ.

વળણ.

છેદું મસ્તક રૂક્મણ્યનું, શલ્યની પાસે જઇ પર્યું રે;
 નાશ કૌરવ કોશ મુકી, પાંડવનું દળ કોપે ચડ્યું રે.

કડવું ૪૪ મું.—રાગ સારંગ.

નાકા કૌરવ ચો દિશાએ, દુર્યોધન અતિ ખીજે;
 કાકા સાથે. ડિરીટિ કુંવર, આવ્યો કોઠે ત્રીજે.
 છે કા હાથી આ સમે, શત્રુને આવતો હાંકે;
 એ ધડી ખોટી કરે, કા જઈને એને રાખે.
 ત્યારે અયોધ્યાનો મહારાજ, ઇન્દ્રાક્ષ એવું નામ;
 દશ સહસ્ત્ર સુભટ સાથે, ચાલ્યો રાયને કરી પ્રણામ.
 સર્વ સાથી ગજ ઉપર બેકા, પોતે હાથીપર ચઢ્યો;
 અભિમન્યુનું આથડ્યો, તે વાઘની પેરે વઢ્યો.
 એકી વારે સર્વ સંગાથે, દશ સહસ્ત્ર આણુ છૂટે;
 એકધા રાતધા સહસ્ત્રધા લક્ષધા, ધાર્યો આયુધ ન ખૂટે.
 આકાશ અર્ધું આવરિયું, થયું તે અંધકાર;
 આયુધ ધા અભિમન્યુ ઉપર, જેમ ગીરી ઉપર મેઘ ધાર.
 અમરે એમ વિચારિયું જે, અભિમન્યુ કીધો નાશ;
 ભીમાદિક કૌરવે ખાળ્યા, કા નવ જઈ શકે પાસ.
 દશ સહસ્ત્ર આણુ મૂક્યાં અભિમન્યુ, અંતર આણી રીશ;
 અયુત યોદ્ધા અભેદોનાં, તે સર્વનાં છેઘાં શીશ.
 ક્ષીતિ ઉપર ઇન્દ્રાક્ષ પડ્યો, ચોટલે ઝાલ્યો સુભટ;
 ખડ્ગ ધાયે મસ્તક છેઘું, કૌરવનાં હૃદય ગયાં ૫૮.
 ભાગ્યું દળ અભિમન્યુ પ્રહારે, કૌરવ નવ સહેવાય;
 ત્રાહે ત્રાહે ભાઈઓ નાસતાં, એ માર નવ સહેવાય.

વળણુ.

કહે ત્રાહે ત્રાહે મુખે, પાંડવ કરે કલ્લોલ રે;
 અભિમન્યુ આવ્યો ચોથે કોઠે, રીસે રાતો ચોળ રે.

કડવું ૪૫ મું.—રાગ સારંગ.

ઋષિ વૈશંપાયન વાણી વદે, રાય જનમેજય ધરતા હૃદે;
 નાકા કૌરવ વ્યૂહ મોઢે, પાંડવ ધસીને પેકા ચોથે કોઠે.
 ઉભો રહી કહે દુર્યોધન, છે ક્ષત્રાણીનો તન;
 ગયું રાજ માફ પાછું વાળે, પાંડુ પુત્રને આવતા ખાળે.

તાત તણાં વાયક સાંભળી, લક્ષ્મણ કુંવર જોલ્યો વળી;
 આવી ક્યો પિતાને પ્રણામ, હા હું ફેડીશ એનો કામ.
 અભિમન્યુનું પ્રાક્રમ શુંય, એક પલકમાં માંડું હુંય;
 જ્યારે કાપ્યો તમારો દીકરો, તારે પાંડવનો શો આશરો.
 દુર્યોધન કહે સુત શાર્દૂલ, તમે અજવાળ્યું કૌરવનું કૂળ;
 સરખે સરખા ક્ષત્રી કુમાર, સાથે લીધા સોળ હજાર
 સમાન વય ને સમાન કાય; સરખાં રૂપ કા નવ ઓળખાય;
 તેવી શોભા લક્ષ્મણતણી, ચઢી ચાલ્યો અભિમન્યુ ભણી.
 સુંભટ સાથ સર્વે ઘેરીયો, સૌભદ્રે આવતો પ્રેરીઓ;
 જેમ શરીને ઢાંકે ધન, તેમ સર્વે કીધો આચ્છાદન.
 સોળ સહસ્ર સાથે તૂટીયા, જાણે ધનુષથી જાણુ વશ્તુટિયાં;
 શક્તિ મુસળ ગદા અતુલ્ય, તોમર ભોગળ પડે ત્રિશુળ.
 કુંજર કીકીઆરી તવ કરે, ખડ્ગ સાંકળ લઇ મોઢે ફરે;
 કુંભસ્થળે મદિરા ઝરે, આવે આગળ તે મસળાઇ મરે.
 કૌરવ પાંડવનો થયો રોળ, ઉઠે રણમાં રૂધીરની છોળ;
 લક્ષ્મણ વીરને વકારતો, હાથે શત્રુને સંહારતો.
 એમ કૌરવના જોદ્ધા ફર્યા, પાંડવ સર્વ પાછા ઓસર્યા;
 ભીમ શલ્ય દુર્યોધન ધર્મ, વઢે બહુ કરીને શ્રમ.
 એવે કર્ણ કરતો આવ્યો માર, ત્યારે પાંડવે ખાંધી હાર;
 પારધીની પેરે વીંટી વળ્યા, ભીમસેન ઉપર તૂટી પડ્યા.
 ધર્મ કહે અભિમન્યુ પાછા વળો, ઓ ભીમ કીધો આકળો;
 કાકાનાં વાયક સાંભળી, ચાલ્યો અભિમન્યુ પાછો વળી.
 કૌરવ મુખ કરતાં મરકલાં, તે નાહો જેમ નાચે ચર્કલાં;
 શરધારા અભિમન્યુ તણી, માર્યા કૌરવ ત્યાં ગણી ગણી.
 ત્રણ જાણે પાડ્યો કર્ણ, થયો અચેતન જાણે મર્યું;
 નાહી કૌરવ સેના જાય, વાધ લયથી નાસે જેમ ગાય.
 દુઃશાસન લીધો શર એણી, નાસે પડે ને વેવલાં વીણી;
 ધન્ય છત્ર કાપ્યાં વેગે કરી, નાહો દુર્યોધન રથથી ઉતરી.
 એમ સૈન્ય ભાગ્યું સર્વ કાય, આપ રૂપ જવ અભિમન્યુ હોય;
 દેખી લક્ષ્મણને રીશ ચડી, અભિમન્યુ ઉપર દીધી હડી.

સોળ સહસ્ર જ્ઞેહા સહત, સાથે જુદા કીધું અનંત;
 રથ સારથિ ને પાડી ધ્વજન, અસ્ત્ર અલિમન્યુનાં કીધાં પ્રજન.
 મુલદ્રે કીધો પાળો પાય, ખીજે રથ મોકલ્યો ધર્મરાય;
 તે ઉપર થયો આરૂઢ, પછી પ્રાક્રમ કીધું પ્રૌઢ.
 એકે વારે સોળ હજાર, બાણ મૂક્યાં ફિરીટિ કુમાર;
 લક્ષ્મણના સંગી જે ધીશ, સોળ સહસ્રનાં છેઘાં શીશ.
 વિરથ કીધો લક્ષ્મણ વીર, તેનું બાણે પરોઝ્યું શીર;
 ચાલ્યો શ્રોણિતકરે પ્રવાહ, દેખી દુર્યોધન કહે ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય.
 લક્ષ્મણ પડવાને લડથયો, ત્યારે અલિમન્યુ ઉપર દખડયો;
 જ્ઞેતાં હત્રી સર્વ નરેશ, પાડી મુગટ ને આલ્યા કેશ.
 વીજળી સરખો ખડ્ગ કાઢિયો, ઉંચે હાથે અલિન્યુ ત્રાડિયો;
 જ્ઞેતે જ્ઞેખનનો ઉન્માદ, દુર્યોધનને દીધો સાદ.
 અરે અહંકારી ઓરે આવ, તારા કુંવરને તું રે મૂકાવ;
 લક્ષ્મણ બોલ્યો ટળવળી, મુખમાં ઘાલી દશ આંગળી.
 ચતુર થઇ ભાઇ તું માં ચૂક, લડ પીતરાઇ તું મુજને મૂક;
 એમ કુંવર અતિસે રૂવે, ન ચાલે કૌરવ સામું જુવે.
 વદન કળા રહી છે હસી, મુખ જાણે પૂનેમનો શરી;
 અદ્ભુત શોભા મુખપર વસી, એનું મસ્તક છેઘું ઘસી.
 જ્યાં ઉભો દુર્યોધન રાય, માર્યું મસ્તક હૃદયામાંય;
 કૌરવનાં ભાગ્યાં ઓસાણુ, પાંડવનાં વાગ્યાં નિશાન.
 કૌરવપતિ કરે રે વિલાપ, કાણુ પ્રગટવાં પૂર્વનાં પાપ;
 લક્ષણવંતા હો લક્ષ્મણ, કાં ઉતારી ગયો સગપણ.
 દીકરા ન દીજે દુઃખડાં, હું કેનાં જ્ઞેઉં મુખડાં;
 ચદતે જ્ઞેખન થયા હટપટા, પુત્ર પધારો ઘેર લટકતા.
 એમ આંખે આંમુડાં ભરે, દ્રોણાદિક આસના વાસના કરે;
 રાયે મુખ ન આવે રજ, તો શોક મૂકી થાઓ સજ.
 દુર્યોધન કહે હું નથી રે મરતો, હું જીવ્યામાં નથી જીવતો;
 પુત્ર વિના શું ભોગવું ભોગ, હવે ઘટે છે લેવો જ્ઞેગ.
 અલિમન્યુએ વાળી છે નીક, એ રાજને માથે છે ધિક્ક;
 પછી કરણ શકુનીએ દીધો પ્રતિજોધ, રથ ઉપર બેસાયો જ્ઞેહ.

વળણ.

નેધ ચઢ્યો રણ વિષે, શુણ ધૃતરાષ્ટ્ર રાય રે;
લક્ષ્મણનો વધ સાંભળી, પછી ભૂપને મુઝાં થાય રે.

કડવું ૪૬ મું.—રાગ દેશાખ.

વાક્ય સંજયતણાં રે, મુણ ધૃતરાષ્ટ્ર રાય;
લક્ષ્મણ નાસતો રે, વાગ્યો રૂઢ્યામાંહે ધાય.
હો મારા પુત્રજ રે, એમ ન કીજે નાટ;
આલિંગન દીછએ રે, આવો નેહ તારી વાટ.
સંજય આપડા રે, કાં પીડે તું બેસી પાસ;
જશ પાંડવતણો રે, તો મારાનો કહે છે નાશ.
પછી શું થયું રે, કેમ કરી છલ્યો દુર્યોધન;
કોણે પછે મારીઓ રે, અર્જુન વ્યંડલ કેરો તન.
સંજય ઓચરે રે, રાજ કાં પામો વ્યથાય;
શોકને મૂકજો રે, હું આગલી કહું કથાય.
કુંવર તમતણો રે, ને પાટોધર બળવંત;
રીશે રાતડો રે, બોલ્યો અધર ડંસી મુખદંત.
મુલતો સાંભળો રે, એમ કહે દુર્યોધન રાય;
હવે જુધ માહરે રે, પાંચમા કોણ માંય.
વહું દાઝે કરી રે, કહે પાંડવનો વિનાશ;
લક્ષ કાચો કહે રે, ને અભિમન્યુ આવે મારી પાસ.
એવે આવિયા રે, પાંડવના સઘળા યોધ;
સામે આરડ્યો રે, કૌરવે કીધો ક્રોધ.
અભિમુન આગળે રે, એમ મણી મુખકા રંગ;
દીડા આવતો રે, કાંપ્યું અધર્મીનું અંગ.
થરથર ધ્રુજતો રે, જાણે હમણાં કીધો નાશ;
રખે મને મોકલે રે, મારા પુત્ર કરી પાસ.

વળણ.

રખે પુત્ર પાસે મોકલે, એમ કાંપ્યો દુર્યોધન રે;
હવે કેમ વ્યૂહમાં બેસતો, અર્જુન કેરો તન રે.

કડવું ૪૭ મું.—રાગ માર.

શું કરતો અભિમન્યુ હસ્તી, જેને ભીમસેન ઉપસ્તી;
 કૌરવ છે પાંચમે કોરો, રહ્યા દાંત ડંસીને હોરો.
 શણુશણુતા શર બહુ ધૂટે, અતે ભાથાં ભડનાં ખૂટે;
 ગણુગણુતા ગાજેરે ગોળા, તડા તડ પંડે ભૂપનાં ટોળાં.
 ભડાભડ ભોગળના ભડાકા, જડાજડ ખડગના જડાકા;
 કૌરવે બાંધ્યોરે બંધ, વાંધી રહાડ મંડાયો દંદ.
 નાસે રથ પડા સારથિ, કોના મર્ણુ પામ્યા મહારથી;
 એમ ધણુનો આવરફૂટો, સેના સર્વનો આયુષ ખૂટયો.
 કોના પડયાં ટોપ કવચ, કોનાં મસ્તક છેદાયાં ટચ;
 કોને ભાલા વાગ્યા ભચ, કોનાં નાક કપાયાં ટચ.
 જ્યારે ભીમ તે જીર્ધે લાગ્યો, માદ્રપતી તે રણુથી ભાગ્યો;
 અશ્વ ખેડયા સારથિએ સામા, ત્યારે નાદા અશ્વત્થામા.
 પંચાળે તાકયાં બાણુ, ત્યારે મોહ પમાડયા દ્રોણુ;
 કહેડ બાંધી રાય વૈરાટે, વ્યૂહ કીધો દ્વાદશ વાટે.
 નીકુળ સહદેવ તે ચાત્યા, શોભે રણુ માંહે લોહીઆળા;
 પાંડવે વ્યૂહ જ્યારે લોખ્યો, દુર્યોધન ત્યારે કોખ્યો.
 પિતાંબરે કટીબંધ ન કીધી, વજ્રગદા કરમાં લીધી;
 સુભટ પાડ્યા ગદાએ આડા, ઝૂમતો તે કરે ખૂમાડા.
 વિદ્યુર્થ અંગ વપુ વિક્રાળ, પાંડવ ઉપર દેતો ફાળ;
 રથે રથ દીધા ફગાવી, કાઢ્યા ગજદંત હચહચાવી.
 કૌશલાળી ગ્રહી તોખાર, નાંખ્યા ઉંધે મસ્તક અશ્વાર;
 નાકા જીવ લઇ જે જેના, એમ પરાજય કીધી છે સેના.
 ગજથી ધર્મ પાડ્યો ઢોળી, કાયા નિકુળની રગદોળી;
 સહદેવ પાડ્યો પગને પ્રહારે, દેખી અભિમન્યુ ભરાયો ખારે.
 એક સાંગ હાથમાં લીધી, દુર્યોધન સામી તે કીધી;
 દેખી શક્તિ જનવલમાન, નાહો દુર્યોધન અજ્ઞાન.
 નાકા કૌરવ સર્પના ભારા, કીધો ચક્રોવો તારે તારા;
 એમ જય પાંડવે કીધો, પ્રાક્રમે કોરો પાંચમો લીધો.
 કૌરવ ખટમે કોક થક્યાં, ત્યાં પાંડવના ભડ પરવરીયાં;

દુર્યોધન તે કળકળતો, અભિમન્યુને દેખીને બળતો.
સુભટ પ્રત્યે એમ ઓચરતો, લાઈઓ ભત્રીજાને નથી મરતો;
વળતો વાણી વદતો એવી, જ્યદ્રથ જે કૌરવનો બનેવી.
માફ વચન સાંભળો નિત્ય, એમ આપણી થાયે હત્ય;
આપણુ કપટ કંઈ એક કીજે, જે પાપ થકી ખીલીજે.
પાછી સેન્યા સૌએ વાળો, પાંડવ સૈન્યને આવતું ખાળો;
ભીમસેનને ન આવવા દઉં, સાતમે કોરુ તાણી લઉં.
વીંટી વળજે ખટ મહારથી, એને રાખનારો કો નથી;
સેન્યા મુજને સોંપો સઘળી, પાંડવ નહીં શકે એને મળી.
શુણી કૌરવનાં હરખ્યાં મન, કહેતાં જ્યદ્રથને ધન્ય ધન્ય;
હવે ખટરથી તે કોણુ કોણુ, શત્રુ કર્ણ અશ્વત્થામા દ્રોણ.
દુર્યોધન ને ભૂરિશ્રવા, ખટરથી એટલા રહ્યા.

વળણુ.

ખટરથી એટલા મળ્યા, ને કૌરવે કીધું કપટ રે;
કહે સંજય રાજ સાંભળો, પછી કેમ વડે સુભટ રે.

કડવું ૪૮ મું-રાગ પરજ.

વૈશંપાયન વડે વળતું, મુણુ જન્મેજય ભૂપાળ રે;
કેમ ખટરથીએ કપટ કરીને, માર્યો અર્જુન કેરો બાળ રે.

ઢાળ.

બાળક જે સવ્યસાચી તણો, મુભદ્રાનો જાયો;
ખટમે કોરુ થાપ કરીને, કૌરવ ઉપર ધાયો.
ત્રિત્ય પ્રહરને સમે પાંડવે, બુદ્ધ માંડયું પુનરપે;
અભિમન્યુ શોભવા લાગ્યો, ચોદીશાએ વિધ્યો નૃપે.
પાંડવ પાંચાળ ને સાત્યકી, વૈરાટ ને દુપદ;
ગડગડી પેદા છદ્દે કોરુ, જેને બળનો મદ.
ત્રાહે ત્રાહે કહી દુર્યોધન બોલ્યો, હાથ બેઢિએ ધરીયા;
પાંડવ ધાયા કૌરવ ઉપર, કહેતાં માંહે ધરીયા.
કપ દ્રોણ ને કર્ણ કૌરવ, શકુનિ અશ્વત્થામા;
દુઃશાસન દુર્મુખ ને જ્યદ્રથ, તે સર્વે ચાલ્યા સામા.
આહ્લક શત્રુ ને દુર્યોધન, ભોજ ને ભૂરિશ્રવા;
છદ્દે કોરુ સુભટ સર્વે, સેળમેળ સાં હવા.

પ્રેમાનંદ.

૧૬૨

રથશું રથ ને અશ્વશું અશ્વ, વહે હાથીએ હાથી;
 ખેડાં ખપવાં તોમર ફરસી, ત્રિગુણ સખળ વાવરે સાથી.
 ટોપ કવચ ને સેન્યા અખતર, પાખર તે કપાતી;
 શ્યામ રૂધિરની નદી ભયાનક, ખલકે વહેતી જતી.
 દુંગરનાં મસ્તકે કાચબા સરખાં, મીન વીરનાં લોચન;
 ભડના ભૂજ ભુજંગ સરખા, મગર માથા વિનાના તન.
 સેવાળવાળ વીટના, છોલ રૂધીરના છાંટા;
 પડે પાળા પ્રાક્રમી, અંટવાયે આંતરડાના આંટા.
 માંસ પાળ બાંધી એક પાસે, એવી ભયાનક નદી;
 શું કહું જનમેજય રાજ, મુખે વાણી નવ જાય વધી.
 કુરુક્ષેત્ર દીસે લોહીયાળાં, જાણે પ્રહસ્તુન કૂલ્યો પલાશ;
 સૌભદ્રેના યુદ્ધ ડોરવ નાશનાશ.
 અમર નર નાહ પમાડયા પ્રાણ; તારેતાર.
 પેડો ૨ કીધો દ્વાદશ વાટે. તમે વંદ;
 નાકો ડોરવ માંહે લોહીઆળા; ઓગંદ.
 ચાર માંડવ ત્યારે કાપ્યો.
 સદાશિવની કરમાં લીધી;
 પછી અભિમન્યુ રે જૂમાડા.
 સરિતાની પેડે તો પ્રાણ;
 મનમાં એવો વિચાર આવી.
 અભિમન્યુએ પુકે ફરી નર;
 અરે કૌરવે કપટ કીધું હે, અ
 દ્રોણ ને ભૂરિશ્રવા,
 અંતરમાંહે અભિમન્યુ વિચાર.
 એવે પુરુથી બહુ સેન્ય લઈને,
 શત્રુ સાગર માંહે જીડ્યો રે,
 કહે દુર્યોધન અટરથીને, લાપચો.
 આવો પાછો નહીં મળે એ, સર્વે મળા.
 કહેતાં બાણ ધારા ધૂટી, ડુંગર લીધે
 લાપચો અભિમન્યુને કાણ ઉગારે, પડી વેળા

એકધા દસધા સહસ્ત્રધા, લક્ષ કોટિધા આયુધ.
અંધકાર હાહાકારમય, ત્યાં માર કપટે કીધ;
તેણી વેળા અભિમન્યુ, આપ રૂપે હોતો.
કૌરવ રૂપી સાવજને, અભિમન્યુ આવ્યો પોહતો;
સુભટ વિદ્યા પ્રકટ કરતો ને, રીશ અંતર વ્યાપી.
નિમિષ માંહે અનેકને, કૌરવ નાંખ્યા કાપી;
કાઢે ત્રાડે ચૂકવે, શર ફરીને મૂકે શરત.
રથ ઉપર કરવા લાગ્યો, જાણે માંડ્યું તાંડવ નૃત્ય;
પાવક જેમ તરવરને, જાણે, સુકાં કાપ ને દર્ભ.
ઈંદુ જેમ અજગો નીસરે, ભેદી વાયુને અભ્ર;
તેમ છ સહસ્ર છાયા છેદી, અભિમન્યુ નીસર્યો નીરાજો.
પછી સો સો જાણે પૃથ્વી પાડ્યા, દ્રોણ ને દ્રોણનો સાજો;
રથ ઉરાડ્યો અશ્વત્થામાનો, જેમ વાયુથી સૂકું પત્ર.
દુર્યોધન કીધો લૂંટયા સરખો, છેદી ધ્વજ ને છત્ર;
સારથી માર્યો શત્રુનો ને, કરણનું છેદું કપાળ.
મૂર્છા ખાધી દુઃશાસને, કર્યાં કૌરવ કાંગારાળ;
કૃતવર્મા યાદવ સોમદત્ત, તે સર્વ ગયા રણ છાંડી.
શું કહું જન્મેજય રાજા તે, જીવને હું માંડી;
પછી પ્રદ્યુમ્નને સંભારીને, મૂક્યું અગ્ન્યાસ જાણ.
રતિપતિની પાસે ભણ્યો તો, ધનુર્વિદ્યા મુજાણ;
તેણી વેળા પાવક પ્રગટ્યો, ઊડી ભયંકર જ્વાલા.
અશ્વ ગજ રથ પાલખી જાળ્યાં, કૌરવ કીધા પાળા;
જળે અંખાડી ધ્વજ કાંતી, નાસતાં દેહ જળાઈ.
કાંના મુગટ ને કેસ જળતા, કાંની મૂંછ ને દાંઢી;
જૂમ પાડે ને ડુંક મારે, શરીરે થાય ભંભોલા.
તંરફડે સેતા રણ વિષે, જેમ દેવે દાઝ્યાં હોલાં;
પછી ખટ રથીએ રણ રાખ્યું, જાણે આણ્યો પર્જન્ય.
અભિમન્યુનો રથ તાણ્યો ને, ઝાલવ્યો હુતાશન;
પવન ગ્રેયો પાર્થ પુત્રે, નાકા ને ઘેઘટ થયું ધુળ કાટ.
વેરી ઉરાડ્યા વાયુ વંટોળીએ, ઉરાડ્યો દોહોવાટ;

દ્રોણ કર્ણે સર્પ મૂક્યા, વાયુ ભક્ષ કરી વળગ્યા.
અભિમન્યે ગરૂડ મૂક્યા, સર્પ થયા સર્વ અળગા;
દ્રોણે પરવતાસ્ત્ર મુક્યું, પડે પહાણુ પ્રચંડ.
અભિમન્યે વજ્ર વેગે મુક્યું, શત્રુ થઇ શતખંડ;

વળણુ.

વજ્ર વેગે મુક્યું, શત્રુ થઇ શતખંડ રે;
ત્યારે કૌરવ સર્વ ક્રોધે ચડ્યા, કહે સંજય તું સુણ રાજન રે.

કડવું ૪૯ મું.—રાગ ધન્યાશ્રી. (આલ શોકની.)

કષ્ટસેન કર્ણનો કુંવર તે, આવ્યો કરીને રીશ;
હસ્ત્રાં માંહે અભિમન્યે, છેલ્લું તેનું શીશ.
છ સહસ્ત્ર રથ ત્રણસે હાથી, ચઢિદસે તોખાર;
એમ અભિમન્યે માર્યા વળી, સાન લાખ અસ્વાર.
પછવાડેથી કર્ણ આવ્યો, કપટ કરીને પાષી;
અભિમન્યુના સારથિનું, ભરતક નાખ્યું કાષી.
દુષ્ટ કર્મ દ્રોણે કીધું, છેદી ધનુષની પ્રતિઆય;
ભુરિશ્રવાએ ઘોડા માર્યા, શત્રુ ભેદી કાય.
કૃતવર્માએ કવચ કાપ્યું, અશ્વત્થામાએ મુગટ;
એમ વિરથ કીધો સર્વે મળીને, સુભટ સુભટ.
સો સો બાણ ખટ રથીએ માર્યા, શરીર કીધું ચારણી;
કરમાં ગદા ને ધાય શરો, કૌરવ ઉપર કીધી વારણી.
જેવો ખાખર ફૂલ્યો ફાચણુ માસે, એવી કીધી દેહી;
નાના પ્રકારનાં બાણ વાગ્યાં, પડ્યાં સોંસરાં વહી.
જેમ પારધીએ પોપટ વીંધ્યો, તરફડે વન માંય;
તેમ કુંવર ત્યાં કષ્ટ પામ્યો, ત્યાં કોણુ આવે સહાય.
કૃષ્ણ અર્જુન ત્યાં સંભાર્યા ને, પિતા માતુલ કો ધાય;
વાધે વિરથો મૃગલો, શી જીવ્યાની આશાય.
કોકા કહીને સાદ કીધો, કો ન સાંભળે મારો બોલ;
બીમને કર્ણે પડે નહીં, માટે કૌરવ વગાડે દોલ.

અભિમન્યુએ એમ વિચાર્યું ને, દોહલી વેળા ન હોય કોઈ સાથ;
આણી વેળા ઉગારે તો, મુજને મારા હાથ.
એવું વિચારી દોટ દીધી, કર્ણ ભણી કર્યું મુખ;
ગદા પ્રહારે રાધેને પાડીને, ઝુંડી લીધું ધનુષ.
કર્ણને ચાંપે ટંકાર કીધો, ધ્રુવ્યા ચોદે લોક;
દ્રોણને કર્ણ કહે ભાઈ નાસો, એને જીતવો તે કોક.
પડ્યો આણુ વિના મહા વીર તે, મુખે કીધો હુંકાર;
રખે ભાણેજ નવ મરે, કૃષ્ણે કીધો વિચાર.
કપટ કરીને કૃષ્ણ આગ્યા, રૂપ ઉંદરનું ધરી;
અભિમન્યુના ધનુષની, પ્રતિઆ કટકા કરી.
ત્રાહે ત્રાહે દેવતાએ કીધું, એમ નવ ઘટે ગોપાળ;
ભાંગ્યું ધનુષ તે કૌરવે જાણ્યું, વિંટી લીધો આળ.
ઉપરા ઉપરી ધા પડ્યા ને, છુંદો કીધી કાય;
તેવે દીલે ગદા હાથમાં લઇને, કૌરવ ઉપર ધાય.
પડ્યો પૃથ્વી થયો એટો, મુખે પાડ્યો સાદ;
આવો કૌરવ છે કોઈ જ્ઞેહો, કરે જીવનો વાદ.
છ રથીને અકેકી ગદા મારી, અભિમને મસ્તક માંય;
પાટુ પ્રહારે પૃથ્વી પાડ્યો, માની દુર્યોધન રાય.
નાસતા પુરૂષ ચણે જાલી, ઝીંક્યા ધરણી સાથ;
આવીશ સહસ્ર પ્રાક્રમી, માર્યા અભિમન્યે હાથ.
કાથી દુકડા જવાય નહીં, સેહવાય નહીં સંગ્રામ;
દુઃશાસનનો પુત્ર આગ્યો, કાલકેતુ એવું નામ.
તેના હાથમાં ગદા મોટી, અભિમન્યુના ઉપર નાંખી;
ત્યારે ત્યાંથી ઊડી પડીને, દેહ પોતાની રાખી.
એવે એક શસ્ત્રરાયે, મૂંડી મોટી સાંગ;
સર્પણિ સરખી આવી પેડી, અભિમન્યુને અંગ.
ચોદ આણ ત્યાં કર્ણે માર્યા, ભુરિશ્રવાએ ભોગળ;
એવે ત્રણ ગદા કાલકેતુએ મારી, જાણે કુંવરનો આવ્યો કાળ.
દ્રોણ કૃપ ને કૃતવર્માએ, આણ મૂંઝ્યાં વળી;
મહા પ્રહારથી પારથ પુત્ર, પડ્યો ધરણે ઢળી.

રૂપવંત ગુણવંત કુલવંત, પાતળો કટિનો મોડ;
 અડળાઈ પૃથ્વી પડયો, જાણે ભાંગ્યો ચંપાનો છોડ.
 વસુધાએ અડક્યો નહીં, બાણે વિંધાઈ રહ્યો અંતઃક;
 શક્તિ ભાંગી શરીરની, ભાઈ જૂએ ટગટગ ચક્ક.
 નિશાન વાગ્યાં કૌરવનાં, બોલ્યા દુર્યોધન ધીશ;
 જા કાલકેતુ તું પુરે કરતી, પશ્ચાન્નું છેદતી શીશ.
 ત્રાહે ત્રાહે દેવતાએ કીધું, દ્રોણ ભાગ્યો કહેવા;
 આકૃણીએ એ મરશે રાજા, તું એને દેતી રહેવાં.
 ભૂપ કહે જો કદાપિ જીવે તો, આપણે નહીં જીવાય;
 એવું કહી કાલકેતુ મોકલ્યો, ખડ્ગ ત્રહી કરમાય.
 મસ્તક છેદવા આવતો દીરો, આવેથી પણ પીતરાઈ;
 પશ્ચાં પશ્ચાં ત્યાં અભિમન્યુને, ક્રોધ આવ્યો ભરાઈ.
 બડતો વાણી આવતો જાણી, સુતાં સુતાં ગદા નાખી નિરવાણ;
 કાલકેતુનું મસ્તક છેદ્યું, ગયા નીસરી પ્રાણ.
 અભિમન્યુ મન જાણ્યું જો, પ્રાણ ગયા શત્રુ તણા;
 પછી મામો કૃષ્ણ સંભાર્યા, જેના ગુણ છે અતિ ધણા.
 શાતા થઈ સુતની કાયાએ, જ્યારે સ્મર્યા શ્રીભગવાન;
 એવે સ્વર્ગથી આવી અપ્સરા, લેખને દિવ્ય વિમાન.
 પ્રાણ નીસર્યા અભિમન્યુના, દેહ તે દેવની ધરી;
 વૈમાને બેસી સ્વર્ગે ગયો, શ્રોતા જન બોલો શ્રીહરી.

વળાણ.

શ્રી હરીં મુખ કહો રે શ્રોતા, એમ પડયો અભિમન્યુ રે;
 પછી પાંડવે શું કીધું, કૃષ્ણ અરજીન આવે ભુવન રે.

કડવું ૫૦ મું.—રાગ મેવાડો.

અભિમન્યુ પડયો હો, પાંડવે સાંભળ્યું;
 સૈન્ય સંઘળું હો, શોક કરી ધરણે ઢળ્યું.
 કાકા ચારે હો, આવ્યા ધાઈજ;
 પડયો દીરો હો, અભિમન્યુ ભાઈજ.
 ચંદ્ર વદન હો, અંબુજ નયણજ;
 પ્રાણ પોખી હો, કીધું શયનજ

આકુંદ કરતા હો, કંકા ચારણ;
હાથે કરતા હો, હૃદય પ્રહારણ.
ઓ બાળકડા હો, હો બાકુવા કડાણ;
અમો ન જાણ્યું હો, કૌરવ કડાણ.
રડે યુધિષ્ઠિર હો, ઉદો આપણ;
હું અર્જુનને હો, શો દધશ જાપણ.
સુભદ્રા કુંતા હો, અને પાંચાળીણ;
તેઓની દેહડી હો, દીકરા તે બાળીણ.
કામળ જેવી હો, કમલની પાંખડીણ;
તે કેમ જીવશે હો, ઉત્તરા રાંકડીણ.
રૂવે ભીમસેન હો, વેળા કાપીણ;
પાર્થ ગયા છે હો, મુજને સોંપીણ.
વળતી પાડી હો, ભીમે ચીશણ;
નાકા કૌરવ હો, દીશા દીશણ.
પાંડવ પ્રયાં હો, સર્વ શિખીર ભણી;
વાટ જુએ છે હો, માતા કુંવરતણી.
સુભદ્રા ઉત્તરા હો, તે પાંચાળીણ;
અભિમન્યુ ન દીરો હો, સેના ભાળીણ.
વાહન વાજે હો, સૈન્યનાં શોક ભયોણ;
મૌતે મૌતે હો, સાથે પરવર્યાણ.
અભિમન્યુ કેરી હો, વાર્તા સાંભળીણ;
નારી સર્વે હો, શોકે મૂર્ચ્છા વળીણ.
જળ વિના મીનજ હો, એણીપેરે તલપતીણ;
વિરને સંભારી હો, વામા વિલપતીણ.
સુભદ્રાનો હો, શોક સમાવીયોણ;
એવે સમે હો, અર્જુન આવીયોણ;
થાયે વાટમાં હો, માન શુકનણ;
સુકે કંક હો, પ્રરકે લોચનણ.
પૂછ્યું શ્રીકૃષ્ણને હો, હો ત્રીભુવન ધણીણ;
શોક ભરી સેના હો, દીસે છે આપણીણ.

માણસ હીડે છે હો, હુંથી લાજતાંછ;
 દયાળછ હો, હુંદુલિ કાં નથી વાજતાંછ.
 મારા મનમાંહે હો, મેં કળ્યું સર્વથીછ;
 ભાણેજ તમારો હો, તે જીવતો નથીછ.
 હવે શું થશે હો, જો સાચું હશેછ;
 દીકરો જાતાં હો, જે સર્વે જશ જશેછ.
 કૃષ્ણજી બોલ્યા હો, એમ ન કીજીએછ;
 રોવું વળતું હો, તપાસી લીજીએછ.
 આવ્યા સભામાંહે હો, બેહુએ દડબજાછ;
 પાર્થને જોધને હો, પાંડવ રોષ પડ્યાછ.
 યુધિષ્ઠિર બોલ્યા હો, શું આવ્યા તમોછ;
 સૌભદ્રેરૂપી હો, સૂરજ આથમ્યોછ.

વળણ.

આથમ્યો સુરજ સાંભળી, નર નારાયણ મૂર્ચ્છા પડ્યા રે;
 અભિમન્યુના ગુણ સંભારીને, પિતા ને માતૃલ રડ્યા રે.

કડવું ૫૧ મું.—રાગ વેરાડી.

અર્જુન પુત્રને ધણું ટળવળે, તેથી ત્રિકમ બમાણું વળવળે;
 દુષ્ટદરાયે આસનાવાસના કરી, રોયે પુત્ર નવ આવે ફરી.

ઢાળ.

ફરી ન આવે રૂદન કીધે, અર્જુન વિશ્વાધાર;
 પછી સજ થઈને સવ્યસાચી પુછે, ભીમને સમાચાર.
 કેમ પડ્યો એ પુત્ર મારો, કુળ બોળ્યું કે તારિયો;
 નાસતાં મુઓ કે નીમક બોયું, શકે દોણે મારિયો.
 ભીમ કહે ભત્રીજો પડ્યો, વાણીએ આવે નહીં;
 દૌરવ દુંજર મર્દીયા, એ સુભદ્રે મોટો સિંહી.
 દશ સહસ્ર સુભટ સંહાર્યા, માર્યો અયોધ્યાનો રાજન;
 સોળ સહસ્ર સુભટ સંગાથે, માર્યો લક્ષ્મણ તન.
 શત્રુ સુત રૂક્મીરથ માર્યો, વળી કર્ણ સુત વૃક્ષસેન;
 દૌરવ સેના નાસતી, જેમ વાધ ભયથી ધેન.

સેવા ક્ષોદિણી સૈન્ય માર્યું, એણે રાડ કીધી એવી;
 પછી કૌરવે કપટ કીધું, મોકલ્યો જયદ્રથ બનેવી.
 તેણે અમો સો ખાળ્યા-ભાઇ, ગયો એકલો સુભટ;
 સાતમે કોરું ખાણુ સાંધી, રહ્યા ત્યાં ખટ રથ.
 સર્વે મળી અકળાવ્યો, બાણું કેમ કીધો નાશ;
 અમો જોવા ગયા તો, કાળકેતુ પડ્યો દીકો પાસ.
 સાંભળી તે બોલ્યો અર્જુન, મુખે તે ખોખારીઓ;
 મસ્તક છેઘા વિના એને, વેગજેથી મારીઓ.
 જયદ્રથે અનર્થ કીધો, ખાળ્યા ભાઇ તમો;
 એ પાપીને વિદારવાની, પ્રતિજ્ઞા કરું છઉં અમો.
 સ્નાન સંધ્યા ખટકર્મ, બ્રાહ્મણ થઇ મુકે જોહ;
 કાલે જયદ્રથને ન માફ તો, પાપ મુજ શીર તેહ.
 ક્ષત્રી જે કોઇ રણ તજે, ને ગૌ બ્રાહ્મણને ઉથાપે.
 કાલે જયદ્રથને ન માફ તો, એસે શીર મુજ પાપે.
 પર નારીને ભોગવી, ગર્ભપાત કરાવે જોહ;
 કાલે જયદ્રથને ન માફ તો, પાપ મુજને તેહ.
 કાલે સાંજે મસ્તક એનું, છેદું નહિ નિશ્ચે તાક;
 એકોતર શત પૂર્વજ મારા, પડે કુંભીપાક.
 સાંજ ઓરો નવ હણું, સૂર્ય અસ્તાંગત થાય;
 તો કાઢ સીચી તેમાં, હું હોમું મારી કાય.
 એમ જ્યારે પ્રતિજ્ઞા કીધી, ગાહ્યા ગાંધવપાણુ;
 સુભટ સર્વે શંખનાદ કીધા, ધા વળ્યા નીશાન.
 દુર્યોધનને સેવકે જઇ, કહ્યો સમાચાર;
 સ્વામિ પાથે પ્રતિજ્ઞા કીધી, જયદ્રથ મારવા વિચાર.
 ચિન્તા થઇ કૌરવને પછે, રાતે શકટબૃહ ઠારીયો;
 સેનાને અંતે ભોમમાં જીવતો, જયદ્રથને દારીયો.
 વહાણું વાતાં જુદ્ધમાંહે, દાઝ આણી અર્જુન;
 જયદ્રથ તો જડ્યો નહીં, પછી કૃષ્ણે વિચાર્યું મન.
 ચક્ર મુદર્શન મુકીયું, લોપીયું અજવાળ;
 ઘટિકા ચાર તે દિવસ છે પણ, છખીલે કીધો સંધ્યાકાળ.

અર્જુને આયુધ છોડ્યાં, પડયો રથથી ઉતરી;
 બાણ સાંધી અગ્ની મૂક્યો, ભાંગ્યા રથ એકઠા કરી.
 નમસ્કાર કર્યો સર્વને, રૂવે પાંડવ ને મોરાર;
 કૌરવે અનર્થ કીધો, જયદ્રથ કાઢ્યો બહાર.
 એવે અંતરમાંહે વિચારી કૃષ્ણે, સુદર્શન અળગું કર્યું;
 અર્જુનને ત્યાં સાન કીધી, પારથે ધનુષ કર ધર્યું.
 કાલયન્દ્ર એક બાણ મૂકી, અંતર આણી રીશ;
 કુંડળ મુકુટ સહિત છેલું, જયદ્રથનું શીશ.
 અર્જુન પ્રત્યે બોલીયા, સમર્થ અશરણશર્ણ;
 એનું મસ્તક જો હેઠું પડશે તો, તારૂં પડશે ધર્ણ.
 પારથે મસ્તક ઉરાડ્યું તે, ગયું ગંગામાં;
 શ્રાદ્ધ સારતો પિતા જયદ્રથનો, નામ ત્રેહદ્રથ રાય.
 દીકરાનું મસ્તક દેખીને, બાણ હૃદયાસું વાગ્યું;
 હાથે હેઠું મુકતાં, પોતાનું સાથે ભાંગ્યું.
 રાય ધૃતરાષ્ટ્ર સાંભળી, સંજય પ્રત્યે પુછે;
 એ મસ્તક પડ્યાં સાથે હેઠાં, કહોને કારણ શું છે.
 વરદાન માંગ્યુંતું દેવ પાસે, તે પોતાને આવી નડ્યું;
 સંજય કહે સાંભળ રાજા, પાંડવનો ઇન્દુ ચઢ્યું.
 જીત્યા પાંડવ વળ્યા વેગે, અંતે માર્યો દુર્યોધન;
 કુંતા કુંવર જીતીયા, મુણ ધૃતરાષ્ટ્ર રાજન.
 વૈશંપાયન બોલીયા, મુણ જનમેજય રાજન;
 અહીં થકી પૂરૂં થયું, અભિમન્યુનું આખ્યાન.
 યુગ્મ છંદ એકાવન કડવાં, એકપદ ત્રણ સવાય;
 પંચ સાખી એક કડખો, એક પંચ દુહાય.
 રાગ સત્તર બીજી ચાલ છે, ચોવિશે એ સંક્ષેપ સાર;
 અગિયારસે ચોપાઠ એની, બાણુને નિરધાર.
 સંવત સત્તરસે સતાવીશમાં, કળ્યા છે પદઅંધ;
 શ્રાવણ સુદી પંચમીએ, પૂર્ણ કીધું પ્રેમાનંદ.
 કરતાં કવિતા કૃષ્ણજીની, નિમિત્ત માત્ર તે હુંય;
 આશરો અવિનાશનો, કવિ જન બોલે શુંય.

મહિમા મોટા કૃષ્ણજનો, અભિમન્યુનું ચરિત્ર;
સાંભળતામાં પાપ જાયે, શ્રોતા થાય પવિત્ર.
જે કો ગાયે સાંભળે, તેના બળે તે કુડાં કર્મ;
મહાભારત દ્રોણ પર્વમાં, અભિમન્યુ પ્રાક્રમ.

વળણ.

પ્રાકૃત કથા અભિમન્યુની, કવી છે પ્રેમે કરી રે;
ભટ પ્રેમાનંદ કહે કર જોડી, શ્રોતા જન બોલો શ્રીહરી રે.

મહાલસા.

કડવું ૧ લું.-રાગ કેદારો.

પ્રથમે પ્રણમું ગણપતી, જેથિ ટળે મહા દુરમતી;
સારં કરે મુને સરસ્વતી, હું મૂઢમતિ લહેતો નથી.

ઢાળ.

સેવક જાણી તમતણો, કલ્યાણ કરે કૃપાય;
કમળબૂકુંવરીને આરાધું, મનોરથ પૂરણ થાય.
દાસ જાણી દયા મન આણી, દેવી થજ્જે તુષ્ટમાન;
ગત આપો પદબંધ કરવા, મહાલસા આપ્યાન.
વૈશંપાયન વાણિ વદે, સુંણ જનમેજય રાજન્ન;
એક વાર યુધિષ્ઠિર રાજા, હસ્તિનાપુરમાંય રતન્ન.
ભોવન સર્વે શૂન્ય ભાસે, કૌરવ ગયા સુર લોક;
તેથી યુધિષ્ઠિર રાજ કરંતે, અંતર ઉપન્યો શોક.
અરર આ પ્રાપી પેટ માટે, સર્વ જન પમાડ્યા મર્ણુ;
મુખને માથે શિલા પડો, આ રાજ છે લોહિવર્ણ.
પોતે કરે છે કલ્પના, એવે આવ્યા નારદ મુન્ય;
ખાંડવ અલ્પ જોયા વાળ. જોતે, સણા દિડી છે શૂન્ય.

મહિષતી મંળવા ધસ્યા, મળી દીધું મુનીને માન;
 દિવ્યાસને ખેસાડી ભૂપે, પૂજ્યાં શ્રીભગવાન;
 વિસ્મય થૈને દેવ ઋપિ એમ, પાંડવ પ્રત્યે પૂછે;
 સુભટ કો ભાસતા નથી, કારણ કહોની શું છે.
 શાખા શત્રુ કેરિ ટાળી, રહ્યા ન કો હાં રાય;
 પહેંચે પાંડવ ક્ષેમ કુશળે, શ્રીહરી જેને સહાય.
 નીશ કટક પૃથ્વીયે પડયું, દીઠું સ્વર્ગનું સુખ;
 તે તમ મનસાથી જીવો એ, કોણ પ્રગટયું દુઃખ.
 ધર્મ કહે રે શ્યામજી, મેં માર્યા સહ જન્ન;
 ફરી મેં દીઠું નહીં એ, એકો વાર સ્વપન્ન.
 પિત્રાઘ ભાઘ પિતામહ ગુરૂજી, તેહ પમાડયા મર્ણુ;
 અભિમન્યુ સરખો પુત્ર પડિયો, સગો બાન્ધવ કર્ણુ.
 ગહન ગતિ સંસારની એ છે, માયાનું આવર્ણુ;
 કહો નારદજી એ શું હશે, કોણ પામે છે મર્ણુ.
 મર્ણુ પામ્યા ને દહન દિઠું, ફરી જીવે છે બીજવાર;
 યમ લોડથી પાછું ફર્યું હોય, તે કહો બ્રહ્મકુમાર.
 દેવઋપિ એમ બોલિયા, સુંણો યુધિષ્ઠિર રાજન્ન;
 મદાલસા મરીને જિવી છે, તેનું કહું આખ્યાન.
 કથા એહ ઇતિહાસની, મહા માર્કણ્ડેય પુરાણ;
 ધર્મ કહે રે સ્વામિજી તે, કહોની યથાર્થ વાણ.

વળણુ.

કહિયે વેણુપાણુ મુજને, પ્રેમ ધરી ઇતિહાસ રે;
 પુનરપિ જીવી પ્રેમદા, તે કવણુ કારણ હાસ રે.

કડવું ૨ જી.-રાગ આશાવરી.

નારદજી એમ ઓચરે રે, સાંભળ પાણુકુમાર;
 ઋપિ માર્કણ્ડેય તપ કરતા કહું, જાહવી તટ મોગર.
 માંધવને મન ચિંતા ઉપની, રખે લેતો ઈંદ્રાસન;
 મેનકા છળવા મોકલી, જેમ તપ થાયે નિર્ધન.
 સાંચરી સાંતરી થૈને, સજી શુભ શંગાર;
 મુનિમુખ આગળ આવિને, કરતી હવી થૈકાર.

કોડિલા કોડે કરીને, ગાતિ સંગિત ગીત;
 પંચખાણુ માર્યા મકરધ્વજનાં, તેથી જગ્યો અતીત.
 અનંગ થકો આકુળવ્યાકુળ, તવ થયો તપનો ભંગ;
 ઉડિ આલ્યા અખળા પુરો, દેખી શરિર સુરંગ.
 ઉડિ મેનકા અંતરિક્ષ માર્ગે, ઋષિનું હવું વિહ્વલ મન્ન;
 કામપૂરણ કાંઈ ન સૂઝે, પછે દોડતા તે વત્ત.
 વીર્ય પડિયું તટ ઉપર જ્યાં, ઋષિ ગયા ગંગાતીર;
 એક ધટિકાએ અશુદ્ધિ ટળિ, વળિ શુદ્ધ થયુંજ શરીર.
 એવે એક ત્યાં બગલી આવી, મચ્છનું ધારિ ભોજન;
 તર્તુ વીર્ય અતિ ઉજ્જવલ દીકું, કીધું તે પ્રાશન
 ગર્ભ રહ્યો તે પક્ષિણીને, પ્રસવ્યા સતક્રુમાર:
 પાંખો પરમ મનોહર રતન, પણ પુરૂષતણો આકાર.
 બગલી મન આનંદ પામી, પ્રેમ ધરીને પાળે;
 ઉડીને જવ એસવા લાગ્યા, તવ ભાર ન ગીલ્યો માળે.
 ભક્ષ કરે પોતાની મેળે, વહ્યી આપતિ માત;
 એવે તપશ્ચર્યા કરતો જે કહું, આવ્યો તેહનો તાત.
 તાપસને આવતો દેખી, ગયા તેહની પાસે;
 પુજા કિધી પક્ષિયે મુનીની, તવ હરખ્યા અતિ ઉલ્લાસે.
 માર્કંડેય મત્ત વિમાસતા, ભૂત ભવિષ્ય વર્તમાન;
 પક્ષિણીથી પ્રસવ પામ્યા, પણ મ્હારા એ સંતાન.
 સગાઈ જણાવી સૂતને, વળી ભેટિ મનવ્યો ઉજ્જેશ;
 આસને તેડ્યા પોતાને પછિ, આપિયો ઉપદેશ.
 નિગમ શાસ્ત્ર ભણાવિયાં, અને આપ્યું આતમજ્ઞાન;
 સંસારનું સૂખ તે દૂખ કરિને, ઝોળખાવ્યા ભગવાન.

વળણ.

ઝોળખાવ્યા શ્રી ભગવાનને, બ્રહ્મજ્ઞાની સત કર્યા રે;
 પછિ પુત્રને નિજજ્ઞાન આપી, પિતા અદર્શ ત્યાંથી થયા રે.

કડવું ૩ જી.—રાગ કેદારો.

નારદજી એમ ઓચરે રે, ધર્મસુત શ્રવણે ધરે;
 શું કરે સહુ ઋષિ વનવિષે, ખાઈ કંદ મૂળ વિદ્યા શિષે.

એક શુભજડ નામે મુનિ ભગવાન, તે ઇચ્છે આતમજ્ઞાન;
તે સ્થાનકે આવી કહે શુભ મુખે, કહો પક્ષી બેઠા તમો મુખે.

ઢાળ.

શુભજડ મુખ બોલિયો, પક્ષિને કરી પ્રણામ;
ગુરુ થૈ મુને જ્ઞાન આપો, પહોંચાડો શ્રીધામ,
તવ પક્ષિએ શિષ્ય કરી રાખ્યો, આપ્યો બ્રહ્મ ઉપદેશ;
મોહ જળથી મુને મુકાવ્યો, કહી ટાળ્યો કર્મ કલેશ.
સતગુરુ કહે સાંભળ શુભજડ, હરિ ભક્તિથી મુક્તિ મળે;
એવું જાણી ભજ્ને ભાવે, આવાગમન ફેરો ટળે.
શિષ્ય કહે સાંભળિયે સ્વામી, કાણુ મૃત્યુ થઇ જીવિયું;
ભસ્મ થઇ યમ લોકથી મુની, કહોની કાણુ પાછું પ્રિયું.
ગુરુ કહે ઇતિહાસ છે એક, તેહ કહું વિસ્તારી;
પુર્વે મૃત્યુ થઇ જીવી છે, મદાલસા એક નારી.
ગાંધારવ નામે ઋષીશ્વર મ્હોટો, તેણે આરંભ્યો છે યજ્ઞ;
ગંગાતટ તપ કરીધો બહુ, પધરાવ્યા મુનિ સુજ.
બ્રહ્મચારી, ગૃહસ્થ વાનપ્રસ્થ, શ્રીપાત સંન્યાસી;
સમ ઋષી આદે સહુ આવ્યા, મુનિ સહસ્ત્ર અઠ્યાસી.
ત્રેદિયાનિ વરૂણિ કરીધી, કલશ કિંધા સ્થાપન;
હુતદ્રવ્ય હોમે નિવેદી માંહે, ધુમ્રે છાયો ગગન.
ધ્વજકેતુ દાનવના કુંવર, માહા માયાવી પાપી;
પાતાલકેતુ ને તાલકેતુ, તેણે પ્રજા સર્વ સંતાપી.
તે પાંચમે પાતાળ વસિયા, નાદ સાદ ન જાણી;
તે ઘેર વેણુધીર ગયા, મહા હર્ષ મનમાં આણી.
આરોપી પુષ્પની માળ કંદે, પૂજ્યા પછે મુનિરાય;
દૈત કહે ભલે સ્વામી આવ્યા, પણ કાણુ કિંધી પૂજતય.
નારદ કહે તમો ટળ્યા આજે, છે ગાંધારવને ઘેર જાગ;
દેવે માંહોમાંહ વદિને, કહાડયો તમારો ભાગ.
શક્તિ હોય તો જઇ જૂવો, પડો જ્ઞાનમાં તૂટી;
સામગ્રી અનંત જે છે ત્યાં, તે લઇ આવો લૂટી.

વળણું.

લૂટી લોહો કહિ વળ્યા નારદ, અસુર સામગ્રી કરે રે;
ભટ પ્રેમાનંદ એમ કહે, પછે શું પુણ્ય પ્રતાપ રે.

કડવું ૪ થું.—રાગ કહાલેરો.

દાનવ બેહુવે માયા કીધી, યજ્ઞ કરવા ભંગ રે;
પૃથ્વી ભેદી બહાર નીસર્યા, પ્રગટ્યું, પ્રૌઢ મ્હોટું અંગ રે. દાન. ટેક.
નારદ નોતરું ઋષી વિસરયા, તે થકિ રિસ અંતર આવી રે;
યજ્ઞ ભાગવા બ્રહ્મસુતે આ, દૈત મુકયા હુલકાવી રે. દાન.
કરતા ગરજના ગંગાતટ પર, મુખે પાડતા સ્હોર રે;
બંન્યો વેરી રહિત અંતરિક્ષે, કરે અંધારૂં ઘોર રે. દાન.
કરે કારણ ને કડકડાટા, વરસે માંસ રૂધીર રે;
દશો દિશા આવરિને લીધી, પાપી પાડે ચીસ રે. દાન.
ગિરિ તરુવર વરસે પરજન્ય, ઉઠિ નહાકા બ્રાહ્મણ માત્ર રે;
જે જેમ તે તેમ સરવ રહ્યું રે, વસ્ત્ર પુસ્તક પાણી પાત્ર રે. દાન.
ગૌતમજી તે ગર્ગાચાર્ય, વસિષ્ઠ ને વામદેવ રે;
અત્રિ અગસ્ત્ય ને દુર્વાસા, નાકા સહુ તતક્ષેવ રે. દાન.
મિત્ર વરુણ વાયૂ ને વાલ્મિક, રાજઋષિ વિશ્વામિત્ર રે;
સરવ ગયા ન રહ્યા બેકીમાં, પછે ગાદલવે મૂકી મિત્ર રે. દાન.
ઋષી દુર્ગા થૈ યોગમ નાકા, પાપિષ્ઠ પડિયા તુટી રે;
યજ્ઞ સામંત્રી નાનાવિધની, તે સહુ લીધું લૂટી રે. દાન.
પાકશાકનાં પાત્રજ મ્હોટાં, માંહે ભર્યાં સહુ અન્ન રે;
તે સહુ પાતાળે જઈ નાખ્યું, લિધું દક્ષણાનું ધન રે. દાન.
મહાદેવ ઉરાડી નાખ્યો તે પછિ, ગયા કાંમ પાતાળ રે;
ગાદલવ મન અતિ શોક જ પાખ્યો, ચાંદ્યું નહીં તે કાળ રે. દાન.

વળણું.

તે સમયે સમર્થ કો નહીં, જે, અસુર વર્ગિનિ હણે રે;
પછે આંસુપાત ઋષિએ કર્યું, ભટ પ્રેમાનંદ એ ભણે રે.

કડવું ૫ મું.—રાગ દેશાબ.

બ્રાહ્મણ સહુ નહાસી ગયા રે, જેમ તેમ બારેવાટ;
થઈ ગયા અતી ગળગળા રે, ગાદલવ મન માંહે ઉચ્ચાટ.

સામગ્રી જે માહરી રે, સહિ લઈ ગયા પાતાળ;
 મહેણું એ મહેણું થયુંરે, ઋપિ નહાડા અંતરિયાળ.
 પુસ્તક આ કરમે પડ્યાં રે, કેં પુટાં પાણી પાત્ર;
 ભાધ્યો મુજ ભુખ્યા ગયા રે, મમ કાર્યથી મુનિ માત્ર.
 મેં જન્મ જ્ઞાને ધર્યો રે, કહાં પ્રસવ કીધો માત્ર;
 ઉછરી હું ગુણથી મળ્યો રે, આ તે શો ઉતપાત.
 જે જે અતઃપર નીપજે રે, તે તો મારાં કર્મનો વાંક;
 યજ્ઞ તો આરંભિયો રે, કેમ કરી શકું હું રાંક.
 જો તમું પ્રાણુ આ માહરો રે, અવર નથી કો ઉપાય;
 કાષ્ઠ તો ટોળે કર્યો રે, ગાસ્લવ ગંગાતટ લઈ જાય.
 પાવક પ્રકટિયો રે, ઉઠિ આકાશ પ્રમાણે આળ;
 ગાસ્લવે ત્યાં ઉભા રહી રે, ભજિયા શ્રીગોપાળ.
 સાર કરોતી સ્યામળા રે, તું વિણ નથિ બીજો કાય;
 હૃદય કાટતે રે, ઋપિ નેત્ર ભરીને રાય.
 દેહ પાડવા તે તત્પર થયો રે, કાષ્ઠ ઉપર ધરિયો હાથ;
 એવે આવિયા રે, અંતરિક્ષથી વૈકુંઠનાથ.
 કહો કાં મરો મહા મુનિ રે, એણીપેર બોલ્યા શ્રીભગવાન;
 કૃપાળુ છો કહે મુનિ રે, હા માગી લ્યો વરદાન.
 ગાસ્લવ બોલિયા રે, સ્વામી આપો અગણિત ધન્ન;
 હું તેણે કરીને પ્રભૂ રે, આરંભૂ ફરિ યજ્ઞ.
 જન ધન આપિયું રે, એણિપેર બોલ્યા શ્રી જુગદીશ;
 રળિયાત ઋપિ તવ ત્યાં થયા રે, નામ્યું શ્રી હરીને શીશ.
 પછે પૃથ્વી માંલ્યથી રે, ઋપિને જડયું અગણિત ધન;
 તેથી યજ્ઞ આરંભિયો રે, ફરિ તેડ્યા તે મુનિજન.
 દ્રવ્ય ઘણું ખરચ્યાયકી રે, ગાસ્લવ મન વાધ્યો ગર્વ;
 વાડવ છે હાં જેટલા રે, તે તો હું થકિ હેઠા સર્વ.

વળાણ.

હું થકિ હેઠા સર્વથા, વિચાર કરે મન જેટલે રે;
 એવે પાતાલકેતુ ને તાલકેતુ, અંતરિક્ષથી આવ્યા તેટલે રે.

કડવું ક હું-રાગ લીમપળાસી.

સતગુરુ બોલ્યા હો, વાણિ મુખદાયજી;
મુણને શુભજડ હો, કહું કથાયજી.
ફરી ફરિ મંડપની હો, રૂડિ રચનાયજી;
ઋપિયજનો હો, કહું મહિમાયજી.

ઢાળ.

અંધકાર દોઢો અંતરિક્ષે, અસૂર બન્ને આવીયા;
ગીરી તરવર માંસ શોણિત, માયા ફરીને લાવીયા.
ફરી ફોરણ કડકડાટા, રેણુ ઉડે લયભીત ઘણી;
વાપિ લીધિ દસો દિશા, માયા કીધી પોતાતણી.
જેમ તેમ ઉડી ગયા, ઋપિ સાથ સૌ નહાસી ગયો;
દીક્ષા મૂકી ગાલ્લવ, યજ્ઞ વળી અમથો રહ્યો.
માગિ ત્રાગી અન્ન લાવ્યા, બ્રાહ્મણ તેડ્યા ત્રિજિ વારે રે;
મુનિ માત્ર સદ્ મળી બેઠા, કીધો એક વિચાર રે.
દિક્ષિત કહે ભાઈ સાંભળો, કાંઈ ફરી તપાસો આપ;
આ વાર આવે અધર્મિ તો, મુખરૂપ દેને શાપ.
વસિષ્ઠ વળતું બોલીયા, એણે ધનુષ આરાધ્યા સહી;
વરદાન માહાદેવનું, તેથિ શાપ તો લાગે નહીં.
પછે વિદ્યાયે ધન ગુપ્ત રાખ્યું, ચાલતો કીધો હોમ;
દેવતા અતિ હર્ષ પામ્યા, જવ ધુન્ન આવ્યો બોમ.
પાતાલકેતુ ને તાલકેતુ, આવ્યા અંધારૂં ફરી;
લય પામ્યા બ્રાહ્મણ નાકા, યજ્ઞભંગ હવો ફરી.
વળિ સર્વ લૂંટી ગયા પાપી, ગાલ્લવ અતિશે કળકળ્યો;
એક વાર પાંધરૂં નવ ફર્યે, ત્રણ વાર તો દૂં આકળ્યો.
દેવને અર્થે યજ્ઞ માંડ્યો, જ્યમ સુર સંતોષાય;
ત્રણ વાર તો રેવણિ થયો, અમરે ન કીધી સ્થાય.
પછે ઉદક અંજલિ ફર લિધી, ચઢી ઋપિને રીસ;
આઘ ટાળું અમરગણની, શાપ કોટિ તેત્રીસ.

આકાશ લણિ અવલોકિયું, ક્રોધ કરિ મુનિજન;
 દેવતાઓને દુઃખ પમાડું, ને લઈ ઈદ્રાસન.
 અમરગણ અંતરિક્ષ આવ્યા, ઋષિ હમારે શો વાંક;
 હૈત દમે તો તેહને શાપો, અમર શું કરે રાંક.
 ગાલ્લવ કહે સૌ સાંભળો, કરો યજ્ઞની રહાય;
 લંગ થાશે તો હું શાપિશ, આવી કરો રહાય.
 સાંભળીને મુર રહ્યા, તે અંતરમાંથી થયા દુઃખી;
 એક અશ્વ આપી પોતાનો, કહ્યું નારદ થાઓ તમો મુખી.
 કહેવું ઘટે તે કહાવીયું, નારદ સ્વર્ગથી ઉતર્યા;
 અરે દક્ષ દુઃખ મુકા મનનું, વેળાપાણી ઉતર્યા.
 અશ્વ મોકલ્યો ઈદ્રારાયે, લઈ જાઓ અયોધ્યામાંથી;
 શત્રૂજિત મહા પ્રબલ રાજા, રાજ કરે છે ત્યાંથી.
 તેહને ઋતુધ્વજકુંવર બળિયો, પરાક્રમી જોદ્ધો ધણો;
 તેહને તુરિ આ આપજો, તવ યજ્ઞ થાશે તમતણો.

વળણ.

પછે અશ્વ આપી નારદ વળિયા, તમતણો યજ્ઞ રાખશે રે;
 ગાલ્લવ અતિ આનંદ પામ્યા, હવે અયોધ્યા તે જશે રે.

કડવું ૭ મું.—રાગ રામત્રી.

ગાલ્લવ ચાલ્યા અયોધ્યા ગામજી, શીઘ્રે પહોંચ્યા રાયને ધામજી;
 શત્રૂજિતે દિધું અતિ માનજી, આસન આપ્યું પરમ નિધાનજી.

ઢાળ.

આસન આપીને પૂજન કીધું, પછે પુછ્યો સમાચાર;
 કહે સ્વામીજી કેમ પધાર્યા, સાથે શો છે તોખાર.
 મૂનિ કહે હો મહિપતિ, છે તૂજ સાથે કાજ;
 અશ્વ લઈ હું આવીયો, દેવે મોકલ્યો છે મહારાજ.
 મેં લિક્ષા માગિને યજ્ઞ માંડ્યો, મુનિ તેડ્યા સૌ મંદીર;
 પાતાળકેતુ ને તાળકેતુ, રાક્ષસ બન્ને વીર.
 માયા કરિ તે આપિયા, યજ્ઞનો કીધો લંગ;
 પુછે મુને એવી ઇચ્છા થઈ કે, દેહ કડે આ લંગ.

એવે અમરે નારદ મોકલ્યા, આપ્યો સાથે અશ્વ;
કહાવ્યું કે શત્રુજીતને આપજો, તેથી થાશે સર્વ.
માટે કહું તમો મહીપતી, જે ઋતુધ્વજ આપ કુમાર;
આપો તેહને તેડી જાઉં, અશ્વે થશે અસ્વાર.
ક્ષેમકુશળ ફરિ આણિ આપિશ, પાછો તારે ઘેર;
નાં ન કહેશો મહીપતી, થાય ચાલતિ પુન્યની સેર.
વચન મુણી તવ વિપ્ર કરાં, રાજને લાગી જાણ;
અતિસે મનમાં ખેદ પામ્યો, ગાલ્લવ મળિયો કાળ.
પંછે સૂત સામું નિહાળ્યું, બોલી ઉઠ્યા મહારાજ;
આ ઋપિજી શું કહે છે તે મુણ, ફરિ શકશે કાંઈ કાળ.
ઋતુધ્વજ તવ બેઠો થયો, શું જાણે ક્ષત્રી નામ;
લાગ્ય હોય તો આ અંગ મારું, ઋપિને આવે કામ.
ચિંતા ન કરશો તાતજી, મહા પૂર્ણ છે એ અધ્યયન;
અસૂરને ઉરાડિ નાખું, કરાવું વળતો યજ્ઞ.
પાયે લાગ્યો તાતને, તવ મસ્તક મુક્યો પાણુ;
મહીપતી કહે છે મૂનિ, મારા લૈ જાઓ છો પ્રાણ.
રક્ષા કરજો એહની, છો તમો શ્રી ઋપિરાજ;
વિવાહ કર્મ કીધું નથી, એટલી છે મૂને દાઝ.
અનંત માગાં આવિયાં, પણ ન લીધું કન્યાદાન;
પુત્ર કહે પછું પ્રેમદા, જો હોય મૂજ સમાન.
એવી તો કે નાં મળી, રૂપ કળા ગુણ સંપન્ન;
તમો શિષ્યામણ એવી દેજો જે, વિવાહનું કરે મન્ન.
વળાવિને વળ્યો ભૂપતી, નીર તો નૈણે દાળી;
ઉભા રહી સૌ કેા જૂવે, રાજપુત્રને વાળી વાળી.
ગાલ્લવ પંથે પરવર્યા, આગળ રાજકુમાર;
આશ્રમે બન્યો આવિયા, અશ્વે થૈ અસ્વાર.
ફરી યજ્ઞ આરંભિયો, હરખ્યું અંતઃકરણ;
દેશો દિશાઓ મોકલ્યાં, ઋપિઓને નિમંત્રણ.
બ્રાહ્મણ સર્વે આવિયા, રાજપુત્રે કર્યો નમસ્કાર;
મુનિ મન બહુ આનંદિયા, ત્યાં વસ્યો જયજયકાર.

વળણ.

વરત્યો જ્યજ્ઞયકાર ને, ઋપિ સર્વ સાથે ભણે રે;
સાદ સાંભળિ આવિયા એ, ઋતુધ્વજ તેને ક્યમ હણે રે.

કડવું ૮ મું.—રાગ રામઘ્રીની દશી.

વેદાધ્યયન ધ્વનિ મચી ઋપિથી, શબ્દ થાય અધોર રે;
સ્વાહા શબ્દે આવિયા તે, કર્યું અંધાઈ ધોર રે.
અંધકાર ઉપન્યો અંતરિક્ષે, તવ ખળભળ્યા ઋપિજન;
જેમ હતા તે તેમ નાહા, રહ્યાં રાંધ્યાં અન્ન.
સાદ કરિ સૌ ખોલાવ્યા ને, કહ્યું પછે ઋતુધ્વજ;
ખીશોમાં આ ઋપિ ઉભો થયો, ધનુષ કર્યું મમ સજ્જ.
ગાસ્ત્રવ કહે તમે પહોંચી શકશો, મુને થાય છે ઉચાટ;
મિથ્યા ઋપિયોને શિદ રાખો, સકાળા લાગે વાટ.
રાજપુત્ર કહે સ્વામિજી, જે રાક્ષસ આવે લક્ષ;
એકલો હું સૌને માંડે, ન માગું કોઈનો પક્ષ.
તો એ બેનો શો આશરો, જે આપું ગૂંદીપાક;
ઉરાડું અંતરિક્ષ માર્ગે, અવનિ ચઢાવું ચાક
એવું કહિ ગર્જના કીધી, અશ્વે થઈ અસ્વાર;
હાથ માંહે ચાપ લીધું, દિધું મંડલાકાર.
અમરે વાજી મોકલ્યો, અંગ અતિ ઉજ્જવલ;
તે ઉપર આરૂઢ થયો, તવ આવ્યું ધંદનું ખળ.
ઋતુધ્વજ થયો રક્તવર્ણો, બ્રુગુટિ ચઢાવી ભાળ;
આણું કીધું જાપડે ને, બાંધી ફરતી પાળ.
ગિરિ તરૂંવર માંસ શોણિત, વસાવે કરિ માયા;
જે જે નાંખે આદરી તે, હેઠાં ગડગડિ પાડ્યાં.
ચારે ગમ ચોટી ફેરે, રાય પાડતો હાક;
વાજ આવ્યા પાપાણુ નાખી, ચઢ્યો બેહુને થાક.
આદર આણી ભણે બ્રાહ્મણ, ભડકી રહ્યાં છે મન;
શિક્ષા પડે શર જળ ઉપર, તેથી ઉધરકે મુનિજન.
સામઘ્રી સહુ હાથ માંહે, મુનિ નહાસાનહાસ;
ટોળે ટોળાં રહ્યાં ઉભાં, મૂકતા નિઃશ્વાસ.

પાપાણુ પેડે મણ્ડપ મધ્યે, જ્યાં હોય આછાં બાણુ;
 ખરકાં પાડી ઉઠે આઘાણુ, થરથર ધ્રુજે પ્રાણુ.
 પરવતનો વરસાદ વરસે, સર્પડાની ડોંટ;
 થયું અંધાઈ અતિ ઘણું, જ્યાં ધુમ્ર ગોટાગોટ.
 આઘાણુ સરવે પડ્યા ભૂલા, કરે માંહોમાંહી પુકાર;
 હાક સાંભળી નવ શકે, કાને પડ્યા ધાકાર.
 કો કહે શિક્ષા રાખને, વીર સાંભળ કહું ખરૂં;
 કાંકરે વાગવે થશે કાણું, નીર નવ રહેશે ભરૂં.
 એક કહે શૂં રાખશે, રાજ્ય ઋતૂધ્વજ;
 છાપરામાંહી છિદ્ર દીસે, મારા આંખમાં પાડી રજ.
 પાપાણુને પ્રહારે બાણુ ભાગે, નીસરે મોટા ગર્કાં;
 જવ ઋપિના માથામાં વાગે, તંવ પંખાણિ પાડે બર્કાં.
 રાખની ઋતૂધ્વજ અમને, નહિ તો દેશું શાપ;
 અધર્મ સાથે ચાલે નહિ ને, રાંકને દાખવે તાપ.

વળણુ.

વચન સાંભળિ ઋપિદેરાં, ક્રોધે ચઢ્યો ભૂપાળ રે;
 સદ્ગુરુ કહે શુભજડ મુણો, પછે શું વરત્યું તે કાળ રે.

કડવું ૯ મું.—રાજ સામેરીની દશી.

ઋતુધ્વજ રણમાં ગાળ્યો રે, વાસવની પેરે વિરાળ્યો રે,
 આ ધનુષ લઈ આકર્ણ્ય રે, તે રૂપ અમરે નરખ્યું રે.

ઢાળ.

દેખિ રૂપ તે શર કેરું, પાપિ મુખે ગડગડ્યા;
 માયાવી મણ્ડપ ઉપર, આકાશથી આવી પડ્યા.
 શરભલ સર્વે શિથિલ કિધી, કડકડ્યા મણ્ડપસ્થંભ;
 દશે દિશા પછે આવરી, સોહોરાસોહોર કરે બ્રહ્મ.
 રાજકુંવરે ક્રોધ કીધો, લીધાં મોટાં બાણુ;
 નાનો રાક્ષસ તાલકેતૂ, તે ઉપર કિધું સંધાણુ.
 અમુર આવ્યો રાય સામે, ચઢાવીને ચક્ષ;
 સ્થૂલ શરીર પોતાનું કીધું, હાથમાં લીધું વૃક્ષ.

અમુરે અટવઇ ધુમ્ર નાખ્યું, પછે પાડી ચીસ;
 ઋતુધ્વજે તવ બાણુ મારી, કિધા કટકા વીસ.
 વળિ અર્ધર્મિ ઉછળ્યો, લાવ્યો એક શિલાય;
 તિલ પ્રમાણે કિધી કટકા, તવ ગાલ્લવં મલકાય.
 અમુર જ્યારે ઓસરે, વીર બાણુ વેધે ગાત્ર;
 હોકાર કરિ હરખે ઋપિજી, વગાડી તુંબીપાત્ર.
 શ્રી રામજીની કૃપાથકી, કટકાટ ગગનની માંયે;
 તવ મુનિઓ મરડે ત્રાટી, નહાસાનહાસ કરે માંહોમાંયે.
 યજ્ઞ રાખી શું લણે, ગાલ્લવે આણ્યું નાનું હૈયું;
 સામગ્રી લેવાંને આવ્યા, ઋપિ કુટે શીશ ને હૈયું.
 રાખ રાજ રાખ રાજ, શું રહ્યો ચઢાવી ચાપ;
 જ્ને જન થાશે એક કાડીનું, તો તુંને દેશું શાપ.
 રીસે ઋતુધ્વજ રાતડો, બ્રુગુટી ચઢાવી લાળ;
 શતસહસ્ર બાણો મૂકિયાં, પૂર્ણ આણી કાળ.
 અર્ધચંદ્ર સમ મૂકિયું, રાજ પ્રતાપી બાણુ;
 તે તાલકેતુને હૃદયે વાગ્યું, તલ્લણ નિસર્યા પ્રાણુ.
 પડ્યો પૃથ્વીએ પ્રાણુ વહોણો, બાણુ કરી વ્યાકુળ થયો;
 તવ પાતાલકેતુ વ્યગ્ર થઈ, રણ તજી નહારી ગયો.
 રણ મૂકી અંતરિયાળ નાહો, ઋપિ કરે જ્યજ્ઞયજ્ઞકાર;
 ઋતુધ્વજે તવ પુંઠ લીધી, પ્રેરિયો તોખાર.
 આગળ જતાં અમુરે થાક્યો, પામ્યો અંતર્ધ્યાન;
 ઋતુધ્વજ તવ ફરી આવ્યો, મળ્યા મુનિ ભગવાન.
 ઋપિ કહે બીજને મારિને, શું ઋતુધ્વજ આવ્યો અહીં;
 કુંવર કહે હૂં ધણું ધાયો, પણ જતાં દીઠો મેં નહીં.
 ગાલ્લવ વળતું બોલિયા, તારે દિઠાનું શું કામ;
 આદ્રણિયે એ અશ્વ તારો, જોળિ કહાડશે ઠામ.
 ચૌદ લોક વિષે એ જવા, સમર્થ છે તોખાર;
 કુંવર કહે હૂં પુઠળ ઉભો જોઉં, કેમ આવે બીજવાર.
 એવું કહિ ને જાગ માંડ્યો, એ કથા એટલેથી રહી;
 પાતાલકેતુ ગયો નહારી, વળતી શું કરતો તે સહી.

ત્રાસ પામ્યો ને શ્વાસ ચઢ્યો, નૈણે નીર નિરધાર;
વિલાપ કરતો વીર કહે, ક્યાં મળશું યુદ્ધ કરનાર.
હિમાચળે આવી ચઢ્યો, કરતો રુદનનો નાદ;
એવે અશોક વન ત્યાં દિઠું, સાંભળ્યો સ્ત્રીનો સાદ.

વળણુ.

સાંભળ્યો સાદ સુંદરી કેરો, થાય સંગીત ગાન રે;
વિલાપ વિસરી વીરનો, વાડી ભણી દિધો કાન રે.

કડવું ૧૦ મું.—છંદ હરિગિતની ચાલ.

વિશ્વસુધા ગાંધર્વ કુંવરી, મદ્દલસા શુભ નામ રે;
રૂપ લલિત વિલક્ષણી, માનુની તેજનું ધામ રે.
અલખેલી તે સાહેલી સાથે, ચાલતી ગ્રહી હાથ રે;
અશોક વાડી માંહી નિત્યે, ગાય સ્ત્રીનો સાથ રે.
શોભિત વન પવન શીતળ, વાયુ વાયે મંદનો;
ધ્રુમવેલ નથી ખીલી, ઝુરિ ખુણે દિન દુઃખનો.
દ્રાક્ષના છે લક્ષ છોડો, છોડ નીચા ચંપાતણા;
મોગરા મલિયાગરા શુભ, ભાતિ ભાતિ વૃક્ષો ઘણા.
થાય અતિ આનંદ ત્યાં તો, સખળ સ્ત્રીનો સાદ રે;
કાપેલ મોર ને યુલ્લુલોથી, થતા મધુરા તાદ રે.
થૈકાર થનથન અપ્સરા, પગ ઉચલી ધૂધરા વળડતી;
ગાય હરિગીત હરી લખ ચિત્ત, અંગ અનંગ જગાવતી.
મધુરી વાણી સૂર તાણી, તાન માન જણાવતી;
કા એક રસના સ્વાદ લેતી, હાવભાવ વખાણતી.
મૃદંગ ચંગ ઉપંગ રંગો, નવિન નિત્ય જમાવતી;
રાણી રીઝે રસે ભીંજે, ગાન કરતી ભાવતી.
કા હાર ગૂંથી ઝિણે તારે, કંઠમાં આરોપતી;
કા બાળી વેશે ધૂટે કેશે, કટિ મેખલે શોભાવતી.
અમૃતવેણી મૂળનેણી, અંજન આંજ કામિની;
નાચતાં આનંદ આણી, નિર્મળ ચિર નવ નિહની.
સંધાણ બાણ કટાક્ષ કરતાં, અમર નેષ્ઠ મોહાય રે;
વદન ઈંદુ માંચ બિંદુ, શૃંગાર શુભ રતિ સોહાય રે.

ચપળ ચર્ણુ - તે ધરણી ધરતાં, આવી લાવે ફલહારને;
હથિયાર બાધિ ફરે હજારો, સખળ લાવી જોરને.
જસ બોલ બોલે દોલ વાગે, નિશાન આણુ રૂડી ફરે;
હાથમાં ખેડાં કરે તેડાં, વનમાંજ લય કો નવ ધરે.

વળણુ.

ફરતી એમ મદાલસા, સાથે વનમાં સુંદરી રે;
મદાલસાને નિરખતાં, લાઇને ગયો વીસરી રે.

કડવું ૧૧ મું.—રાગ માઝની ચોપાદ્ય.

મોહો મોહો અદ્ભૂત રંગે, જ્યારે અનંગ વ્યાખ્યો અંગે;
મોહો મોહો નૌતમ નાદે, દીડી નાર તે કરતાં વાદે.
આગલ મરડે અંગ અલખેલી, રાણી એક છે સૌ સાહેલી;
ગયો દાનવ પ્રેમદા પાસે, જોવા લાગ્યો અતિ ઉલ્હાસે.
જ્યારે જુથ જુવંતીનું જોયું, ત્યારે મોહ બાણે મન પ્રોયું;
દુમવેલીને ઓથે રહેતો, દેખી દેખી દાનવ મોહોતો.
મદાલસા ભરી મદની, અલૌકિક છે શશિવદની;
ઈંદ્ર આદિત્ય એ રહ્યા ઝળકે, અળગી રહી છે ગોરે ધાટ લેહેકે.
જેમાં જડયાં માણેક ને મોતી, નાકે મોરથી શ્યામા સોહોતી;
છે અધરબિમ્બ પરવાળી, તે ઉપર વેસર વાળી.
દાંત કાળે રંગે રંગ્યા વળી, શોભા એવી નૌતમ મળી;
જેવો ચતુર્થિનો ચંદ્રમાય, તેવી કપાળની શોભાય.
હાર હાડકે હિંચે મોતીનો, ખળકાવ નવલ ત્રોટીનો;
સૈંથે ગુંજારવ કરે ભ્રમર, સોવણ કારે નીલું અંબર.
કાળા કેશતણો અંખોડો, જોડી ધુંધટ તેજ ઘોડો;
આંખ ઉપર અલકાવલી, જુગ્મ સ્તન જાણે પુલ કળી.
અતી અણિઆળી આંખડલી, પંકજની પાંખડલી;
શર શૂળી સમું અંજન, કોમળ ગાલે પડ્યાં ખંજન.
રાતી રેખ ને કીકી કાળી, જૂવે છે જેમ મૃગલી બાળી;
ભુકુટી બન્યો ભ્રમર ઉડ સરખી, રહી નેત્ર કમળને નરખી.
કંક કપોતને આકારે, શોભી રહ્યો શંગારે;
કટી પાતળી મેખલે શોભે, જોતાં મહા મુનિનાં મન લોભે.

કાંકણી કર માંહે પેહેરી, પોહોંચે મણી રહો ઝળહળી;
હથેલી છે અંબુજ વરણી, ફેરવે તન ઊપર તરણી.
ચણું ઝાંઝરકેરો ઝણકો, નેપૂર અણવટકેરો ઠણકો;
છે પંકજવરણી પાહાની, રાતી રેખા નહાની નહાની.
મોહોટા માળમ મગની ફળી, તેવી બાળાની આંગળી;
કરે વાતો નવ નવી મીઠી, તેવી દૈત્યે નારી દીડી.
પોતિકો કર અડકાવે ગાલે, હસ્તાં મોરનાં મોતી હાલે;
ઓઢણી ઓઢી અંબરપર આઢી, તે તો પવને ઉડે છે પાઢી.
એવી પૂર્ણ રૂપ જ્ઞેખન, હરનીશ રહે છે વન;
તારા મોહે જેવો શશી, તેવું વદન રહ્યું છે વશી.
આસન પાથર્યો રંગી, તકિયે બેઠી બાળા અઠંગી;
ચિત્રવત દૈત્ય ત્યાં તો અટકિયો, સામું ભાળી નવ તે શકિયો.
અસુર અંતર માંહી વિચારે, સુર વર્ગ કો એને સ્વીકારે;
જેણે પૂજ્યા સારંગપાણિ, તેની હોસે એ ધણિયાણી.
શેષ જિહ્વા ન જાય વરણી, પૂછું કૂમારી કે પરણી;
એ તો અખલા હોયે માહરી, પરપંચથી લઈ જાઉં હરી.
પણિને ઝટ ગૃહસ્થ હું થાઉં, વેગે લઈ સ્થાનેક જાઉં;
એવી દુષ્ટની દુર્મતિ ધાઈ, વિસર્યો મર્યું જે પામ્યો ભાઈ.
ધર્યો ભ્રમરાકેરો વેશ, થયો નીપટ નહાનો નેશ;
અખળા કંઠે કુસુમનો હાર, તે પર માંડ્યો અતી ગુંગર.
ઊર ઊપર આવીને બેસે, અને કંચુકિ માંહે પેસે;
ગણગણે ને મોહું મલકાયે, મદાલસા બીહને બિભી થાયે.
સખિને કહે કૌતુક જૂઓ, ભ્રમરો ખ્યાલે પડ્યો છે મૂઓ;
મુખ ગંડસ્થલ ઊપર ભમે, દૈત રાજકુંવરીને દમે.
પંચ પંચ આયુધ ધારી, રક્ષા કરે પાંચસો નારી;
નહીં ઓઢી રાજની કુંવરી, નવ પામે જવાને હરી.
ત્યારે આસન હેઠાં આવી રહ્યો, સ્થૂળ શરીરે ત્યાં તે થયો;
પછે સહસા કર્મ ત્યાં કીધું, પ્રૌઢ કાયા દૈતપણું લીધું.
શરીર પોતિકું તે વધારી, આસન સહિત બેઠી નારી;
લઈ ઉડ્યો પછે આકાશ, ધાઈ પૂઠલ પાંચસો દાસ.

મારે મારે એમ કહેતી વળી; પણ પાપીને પહોંચી ન વળી;
 કહાડી ઝળકતી તરવાર, નારી કરે છે મારામાર.
 કો ધનુષે કરે સંધાણુ, મૂકે તીવ્ર તાણીને બાણુ;
 અરે રાજકુંવરીને કાણે લીધ, હરીવદનીનું હરણુજ કીધ.
 ચાલો ગાન્ધર્વ લોકમાં જન્મએ, એનાં માતપીતાને કહીએ;
 નહીં દીસે ગયાનું સ્થાન, દેખતાં પામ્યો અંતરૂપ્યાન.
 ખોવાઈ કન્યા કાલી, ઘેર કહેવા સર્વે ચાલી;
 અખળા થૈ ઓશિયાળી, આપણને સોંપી હતી સંભાળી.
 હવે ઉત્તર શો દેવાશે, સમાચાર કેમ કહેવાશે;
 ઉચાટે ભર્યાં આવ્યાં ઘેર, પણ કહેવાય નહીં તે પેર.
 પછી માતાજી એમ પૂછે, તમો અણમાણ્યા એ શું છે;
 ક્યાં ગઈ કુંવરી મારી, જે પર ચંદ્રમા નાખું ઓવારી.
 દહાડી આગળથી તે આવે, માંદે આંગણિયું તે સોહાવે;
 મારા પ્રાણતણે આધાર, તેને તે શી લાગી વાર.
 કે કો કુંવરી ગયું મુજ હરી, અથવા ગઈ તે સત મરી;
 રોતો ખોલ્યો સખીનો સાથ, ભોંય પડિયા અમારા હાથ.
 અમેએ કાંઈ નવ લલ્લું, કો કન્યાને હરી ગયું;
 વળ વચન એવાં સાંભળી, માખાપને મૂર્છા વળી.
 પછે રોતાં નર ને નારી, દીકરીના ગુણ સંભારી;
 રોતાં માતપિતા જોઈ સાથ, સર્વ નૈણે કરે અશ્રુપાત.
 વિશ્વસુધા શોધન કરતો, પિતા કામેકામ સાંચરતો;

વળણુ.

સાંચર્યો તે શોધ કરતો પણ, પુત્રી ખોળી નવ જડી રે;
 એ ક્યા એટલેથી રહી, હવે કન્યા કપટે કે પેરે પડી રે.

કડવું ૧૨ મું.—રાગ સોરઠની ઢેશી.

આસન લીધું ઉચલી રે, દૈત છે મહા વિકાળ;
 ચમકી તવ તે મદાલસા, પડી પેટડિયામાં દ્રાળ.
 મૂકે મુને તં રાક્ષસા, હૂં લાગું તારે પાચ;
 પિતાજી જોશે વાટડી રે, મરશે મારી માય.

આપ તમારી બાળકી રે, આજ લૂટાઇ અંતરિયાળ;
 આ પાપી હાથ ચઢી ખરે રે, દઈ કરમડાંને ગાળ.
 સખી માતાને જઈ કહો રે, મુજ દુઃખ નં ધરશે લેખ;
 ભાવી પદારથ ટળે નહીં રે, મુજ કર્મતણી જે રેપ.
 એમ ટળવળતી તારણી રે, ક્યાંથી દુષ્ટ હૃદેમાં હાથ;
 વિકાળ વદન કેશ મોકળા રે, કે નૈણે નીર પ્રવાહ.
 મૃગલીને મુખમાં ધરી રે, જેમ વ્યાધ નહાસે વન;
 તેમ તે લીધી મદાલસા રે, આરત ભરી કરતી રૂદન.
 જેમ પ્રસવતાં પોપટી રે, ગ્રહી ચાલે માંજર;
 તેમ લીધી તે મદાલસા રે, નવ પહોંચી યુગ કે વહાર.
 અંતરિક્ષ ચાલ્યો મન ધરી રે, અતિ ધણો અહમેવ;
 એવે વાટ મધ્યે મળ્યા રે, ઉમયા સહિત મહાદેવ.
 પાર્વતીએ સાંભળ્યું રે, કો બાળકી પડી બંધન;
 મૂકાવો મહાદેવજી રે, જેથી આળા થાય પ્રસન્ન.
 વળતું વદા મહાદેવજી રે, નારી નારીની કરે વહાર;
 દયા આવે તો મારી દૈતને રે, આપો અબળાને આધાર.
 તવ ઉમયાજી એમ ઓચર્યા રે, એ કન્યાતો હરનાર;
 રે એ પાપીને મારશે રે, તે હશે તુજ ભરથાર.
 રોઈશ ના તું મદાલસા રે, એમ માતા બોલ્યાં વાણ;
 અમર સૈન્ય મુત ખરે રે, ગ્રહશે તારો પ્રાણ.
 કામની તે પ્રીછી ગઈ રે, નવ પાપી પ્રીછ્યો પેર;
 પાતાળ પાંચમે લઈ ગયો રે, જ્યાં હતું પોતાનું ઘેર.

વળણુ.

આવ્યો ઘેર પોતાતણે, લાવ્યો નારી રતન રે;
 અન્ય કો ત્યાં નવ મળે, કેમ ઉગરે તે સ્ત્રી જન રે.

કડવું ૧૩ મું.—રાગ રામચીની દેશી.

વૈશંપાયન બોલ્યા વાણીજી, અબળા હર્ણ કહી આણીજી;
 મંદિરમાં છે શન્યકારજી, ન મળે ત્રીજીં તેણે કારજી.

ઠાળ.

તે ઠાર ત્રીજું નવ મળે, જે કરે આવી વાત;
 મદાલસા એકલી ઘરમાં, કરે અશ્રુપાત.
 અરે કરમડાં શું કરું, મેં કાણનાં કીધાં પાપ;
 આ સ્થાનક આવી પડી, મુક્યાં મા તે બાપ.
 તવ દૈત વળતું બોલિયો, કહો શિદ કરો રૂદ્ધ;
 મુખ નાનાવિધ ભોગવો, ભાવતાં કરો ભોજન.
 પટકુળ પહેરો પદ્મની, વળી શોભિતા શૃંગાર;
 પૂર્વ જન્મ પુણ્યે કરી, હું સાંપડ્યો ભરથાર.
 શોક મૂકો મુંદરી, કરમાં ગ્રહી વરમાળ;
 હાથ આલી માહરા ને, કરો આક્રમમાળ.
 સ્વર્ગ મુખથી અધિક છે, જે જાણશે વિવેક;
 ભોગ ભોગવશે ભામિની, મારી સંગ રંગ અનેક.
 જરા ન આવે તૂળને, નાગરસ કરાવું પાન;
 જેખન રહેશે સદા લગી, વાધશે અતિશે વાન.
 આ લુવન જુઓ ભામિની, ભાસ્કર કરતા ભાસ;
 ધન્ય ભાગ્ય જે વસે, જેણે પૂજ્યા હોય અવિનાશ.
 આણુમાણ્યા શા કારણે છો, બોલો મુકીને લાજ;
 પરણો મુજને પ્રેમદા, જે સરે સઘળાં કાજ.
 મદાલસા એમ ઓચરે, મનમાં કરીને વિચાર;
 પરણ્યાનો પરપંચ કરું, જેમ તેમ લગાડી વાર.
 વચન ફળે પાર્વતી કેરું, તેણે આપ્યું છે વરદાન;
 પાપીને મારનારો, કો આવે બળવાન.
 એવી રીતે મન વિચારી, મુખ કર્યું આનંદ;
 હસતી દીઠિ મદાલસા, તવ પડ્યો માયાદંડ.
 વિનયયુક્ત તે ઓચરી, નહિ ઉતાવળનું કાજ;
 હામી રૂઢિ વિવાહ કરો, કહું કર આલીશ આજ.
 કુટુમ્બ તેડો તમતણું, કાઢએ મુને નથી દીડી;
 ગીત ગાયે કામની, આપણે ચોળીએ પીડી.

સજ્જનકેઈ નામ લીધું, સાંભર્યો ત્યારે ભાષ:
 ડિપો ચઢીને આવિયો, જલથકી આંખ ભરાઇ.
 જ્ઞાન વિચારે તેહનું, દુઃખ લાગ્યું અતિ કેર;
 ઋતુધ્વજ મારે મારવો, વાળવું ભાષનું વેર.
 ગાલ્લવનો જઈ યજ્ઞ ભાંગું, ઋતુધ્વજને નાખું મારી;
 દહાજ ભાંગે મનતણી, પછે પરણું નૌતમ નારી.
 એક કુણ્ડલાની દીકરી, વિકુણ્ડલા છે નામ;
 ધ્યાન ધરિયું તેહનું, તવ આવી તેણે કામ.
 કર જોડીને વીનવે, કન્યા કહે મહારાજ;
 આ વેળા મુને કેમ સંભારી, શું છે સ્વામી કાજ;
 અમુર કહે તું મદાલસાને, સાચવ રહીને પાસ;
 એટલે હું ઋતુધ્વજનો, કરતો આવું નાશ.
 ભાષ પડ્યો ભોમી ઉપર, નથી દિધું તેને દેહેન;
 કહો કેમ પરણું પ્રેમદા, તું સાંભળ મહારી બેહેન.
 મદાલસા કહે સુખે જાઓ, વેગે પધારે સ્વામિન;
 હું તમથી નથી વેગળી, હવે થઈ છું તમ આધિન.

વળણુ.

આધન થઈ છું તમતણે, તવ પાપી ત્યાંથી પરવરે રે;
 વિપ્ર પ્રેમાનંદ એમ ભણે, પછે યજ્ઞ ઋષી કઈ પેર કરે રે.

કડવું ૧૪ મું.—રાગ ધવલધન્યાશ્રીની દેશી.

નારદજી મુખ એમ ઓચરે, સુણો યુધિષ્ઠિર રાયજ;
 રાજા ઋતુધ્વજ ત્યાં ઉભો છે, યજ્ઞ કઈ પેર થાયજ.
 ધનુષ ટંકારવ કુંવર કરે છે, નીગમના નીજ ઘોષજ;
 ભણે આલ્મણ ભાષ પડ્યો જોઈ, પાપીને ચઢિયો કોષજ.
 ભોજન કરવા વિપ્રો આવ્યા, ગંગાત્રયેથી અંધોળીજ;
 હવે તેમનું તેમ દેખીને, દૈતને લાગી હોળીજ.
 ઋતુધ્વજે તાલકેતુને માર્યો, વિપ્ર કરતા વખાણજ;
 કુંવર કહે ખીજને હણવા, મૂક્યું ચઢાવી આણજ.

વચન મુણીને દાનવ બોલ્યો, મુખે કરી હોઝારણ;
 યજ્ઞ વિખે આવીને પડિયો, આવરિયું અંધકારણ,
 ઊંઘ્યા બ્રાહ્મણ ભોજન કરતા, ભર્યો મુકી ભોજનણ;
 ઋતુધ્વજ વારીને રાખે, એકા રહ્યા મુતિજનણ.
 વિદ્યુતાસ્ત્ર જ બાણને મુકી, માયા સઘળી કાપીણ;
 અંધારે અજવાળું કીધું, ને નિરાળો કીધો પાપીણ.
 એક શાલ જાતનું વૃક્ષ જ મ્હોડું, તે દૈત લાવ્યો ઉપાડીણ;
 ઋતુધ્વજ ઉપર તે નાખ્યું, માથા ઉપર ભમાડીણ.
 રાજકુંવરે તવ બાણ જ મેલ્યું, વૃક્ષ કીધું તિલ માવણ;
 પછે સત શર તાણીને મૂક્યાં, વિંધ્યું દૈતનું ગાત્રણ;
 ટોપ પડ્યો ને બખ્તર ફાટ્યું, પડ્યાં સરવ આયુધણ;
 નાહો દાનવ રણ મૂકીને, ન સહેવાયું યુદ્ધણ.
 શર ચઢાવ્યું ધનુષ ઉપર ને, મારવા એકી મૂકેણ;
 પગલું તે પાપીનું દેખી, અશ્વ હાંક્યો પંડેણ.
 પાખરીયો જે પવન વેગી, દેવતણો આપેલોણ;
 પાતાલકેતુનિ પંડે ધાયો, જાણે પાણીનો રેલોણ.
 માયાવૈ મરડાતો ચાલે, જ્યાં હોય અધોર પંથણ;
 જ્યાં અસૂર ત્યાં અશ્વ હિંડે છે, આથડે નહિ અંધણ.
 થરથર ધ્રુવે કાંઈ નવ સૂઝે, મુખે સ્વાસ ન માયણ;
 ભુવે વળીને પડે હળીને, ઉઝરડા ઉભો થાયણ.
 માંયો હવે એમ વિમાસે, દેખી બાણ ને કાયા કાંપેણ;
 થાકો શરીરે સ્થૂલ થયો રે, રખે ઘોડો હ્યાં આવેણ.
 ઋતુધ્વજ હોઝારા કરતો, થાય અશ્વ ઉપરથી બેઠાણ;
 એવે પૃથવી ભેદી પાટુ પ્રહારે, પાપી પાતાળે પેઠાણ.
 આગળ જળ અગાધ આવ્યું, માંહે દૈત્ય પરવરિયોણ;
 તવ અંપાપાત કર્યું ઘોડાયે, રાયને લૈને તરિયોણ.
 પહાણ પૂકળ ગદ્દા ગહેવર, અનંત નદીને નાળાંણ;
 તેમાં ઋતુધ્વજ ધાતો હીડે, જ્યાં મનુષ ન હીડે પાળાણ.
 અતલ પિતલ તલાતલ મુતલ, આવ્યો ચોથે પાતાળણ;
 દૈતે ઝણ્યું જે ઘેર જઈશ તો, કન્યા લેશે ભૂપાળણ.

વળણું.

ભૂપાળ લેશે ભામિનીને, તે ચિંતા ચિત્તમાં થઇ રે;
અંતર્ધ્યાન થયો તે ત્યાંથી, રસાતલ ગેરો જઇ રે.

કડવું ૧૫ મું.—રાગ વેરાડીની દેશી.

અંતર્ધ્યાન થયો અસુર તે, જઇ ગેરો રસાતલ;
ઋતુધ્વજ મનમાં વિમાસે, ને અશ્વ ચાલ્યો સુતલ.
ભૂલ્યો વાટ ઉચ્ચાટ થયો, ભુલામણે પડ્યો ભ્રમ;
જળમાં વાટ નહીં વાળને, જવાનો નહીં અનુક્રમ.
દશો દિશા જુવે ગેબાકળો, તવ ગભરાયો રાય;
એટલે અશ્વને જ્ઞાન થયું, તે મદાલસા ભણિ જાય.
રાય ઘોડાને ધણુંએક ખાંચે, મંદિર ભણિ મરડાય;
રીસ કરીને ચાબક મારે, તવ લોચન રાતાં થાય.
અશ્વ કહ્યું તો કરે નહીં, મન જવા દૈત્યને ઘેર;
રાયે જાણ્યું જે ક્યાં જાય જોઈ, શી થાય છે પેર.
મન પોતાનું દઢ કરીને, છુટી મુકી વાળિની વામ;
અશ્વ ચાલ્યો દાનવને મંદિર, ચપળ ચલાવી પાગ.
એવે જલ રહિત એક સ્થાન આવ્યું, દેખાઈતું અતિ રમ્ય;
તે મધ્યે પાધરો જઇ પેરો, ઘોડાને તે છે ગમ્ય.
ધુન્નવેલીનું અશોક વન છે, તેની શોભા છે ઘણી;
દામ દામ અજવાળાં દેખે, મુક્યા છે નાગતણા મણી.
તે મધ્યે એક સરોવર સુંદર, નિર્મળ જળ ત્યાં લેહેક;
પાળે પાળે તરવર રાખ્યાં, બાવનાં ચન્દન ગેહેક.
રાજકુંવર અતિ હર્ષ પામ્યો, પીધું શીતળ જળ;
તે મુકીને આગળ ચાલ્યો, એક આવ્યું દારણ સ્થળ.
તે દેખી ભૂપત લય પામ્યો, પડ્યા દીકા છે સદૃશ બંધ;
કીટ પતંગ ને માંસ શોણિત, ત્યાં ત્રાઘ આવે દુર્ગંધ.
તવચા ચર્મ ને પદ મસ્તક, અર્ધ કરડેલાં પડ્યાં;
ઋતુધ્વજ વિસ્મય થયો, શું પ્રદય કાળ થયો હયાં.

દાણુ ઘાટ દિસે હશે કો, દૈત્ય કેરો વાસ;
 અશ્વ બુદ્ધિએ હું અહીં આવ્યો, હવે છવ્યાની શી આશ.
 રે છવ શિવ તુંજ રાખણહારો, આવ્યું અંતરૂત્તાન;
 એવું કરીને ઘોડો ખેડ્યો, સમર્યા શ્રીભગવાન.
 આગળ જતાં મંદિર આવ્યું, કનકતણા છે કોટ;
 મહા મનોહર દેખીને, અશ્વને મરાવી કોટ.
 માળિયાં શુભ જાળિયાં, અટારી ત્યાં શોભે;
 મુંદર ચોક પડશાળ પટ મહા, જોતામાં મનકું લોભે.
 આત્કાર ઝરખે જાળી, રાવટિ રમણિક દીસે;
 હિરા ને માણિક મોતી, જોતાં મનકું હીસે.

વળણ.

હીસે મનકું અવિલોકતાં, ભુવનની શોભા ઘણી રે;
 રાજકુંવર ત્યાં પરવર્યો, ન્યાં છે કન્યા ગાંધર્વનણી રે.

કડવું ૧૬ મું.—રાગ કેદારો.

ન્યારે આવ્યો રાજદ્વાર, ખારણે મુકીને તોખાર;
 રાજકુંવર હરે પ્રે, મંદિરમાં કથમ પરવરે.
 મનમાં તે કરે ડગમગ, ભયયુક્ત થૈ માંડે પગ;
 ખડ્ગ ખેડું કરમાં ધરી, સમર્યા મનથી શ્રીનરહરી.

ઢાળ.

ધર્યું ખડ્ગ મન દહ કરીને, મનમાં જિવજ ખોવા;
 ધાનાર હોશે તે થશે, પણ જાત્રું અંતઃપુર જોવા.
 માયાવીએ શું માયા કીધી, મુજને મોહોવા માટે;
 એ પ્રપંચ હોય ન પાપીનો, શું મંદિરમાં મુને વાટે.
 સુરપતિના ભુવન સરખું, શા માટે છે શન્ય;
 કનક કોલથિ કામ કીધું, નાણાંની નથિ ન્યૂન.
 નારી નખુંસક કે પુરૂષ, કો નથી પક્ષી ને પશુ.
 કરનારે ઘણો ખરચ કીધો, તો શા માટે નથિ વસ્ત્રું.
 એમ કરતો આધેરો આડ્યો, રાય શત્રુજિતનો તન;
 વિદુષડલા દાસી દીડી ત્યાં, કરતી અંગ મહદન.

સુંદર રૂપ તે મદન પૂરણુ, દિઠા આવતો રાય;
સાદ કરતી સૈરન્ધ્રી તે, અંતઃપુરમાં જાય.
મદાલસા પ્રત્યે દાસી બોલી, બેહુ કરી કર જોડ.
રાણિજી રાજ કો આવે તે પર, કામ બોવાઈ કોડ.
સાંભળી તે શ્યામા હરખી, પાર્વતિ વચન થયું સાચું;
પાપીને વધ કરિ મુને વરે, એવું જઈને જાયું.
આગળ અંતરપટ કિધું, લજ્જા મનમાં આણી;
પછે સૈરન્ધ્રી સાંભી મોકલિ, પાત્ર ભરિને પાણી.
હાવભાવ કરિ મોકલી, બોલી વિદુણ્ડલા વાણી;
આધા પધારે શોક મૂકી, તમને તેડે મુજ રાણી.
નાયક સાંભળિ વામા કેરાં, વિસ્મય પામ્યો ભૂપ;
દાસિ જેની એહવી છે તો, રાણિનું કેવું રૂપ.

વળણ.

રૂપ જોવા ગયો ગુણવંત, આપ હૈંકું દદ કરી રે;
વિપ્ર પ્રેમાનંદ એમ ભણે, પછી કેમ મળી તે સુંદરી રે.

કહવું ૧૭ મું.—રાગ બેહાગડાની ચોપાઈ.

રાજકુંવર ગયો ઉહ્લાસે, દાસિ આવી મદાલસા પાસે;
રાણિ કને આજ્ઞા લીધી, આપિ આસન પૂજા કીધી.
જોઈ પાતાલકેતુનું ઘર. જાણે વાસ વસે વિશ્વમ્ભર;
દ્વાર શાખા હારે હારે, લીપિ - ભીત કનકની ગારે.
મધ્યે સ્ફટિક મણિના સ્થંભ, સામસામી દિસે પ્રતિબિમ્બ;
ચિત્રામણ ચો પાસે ચળકે, મુક્તાકૃષ્ણનાં તોરણ લળકે.
એવું સદન મુકયું છે સમારી, ઋતુધ્વજ રહ્યો છે વિચારી;
પછે બોલ્યો તે રાજકુમાર, દાસીને પૂછ્યો સમાચાર.
તમે જાતે દિસો છો એક, આ તો ઓરડી દીસે અનેક;
એ કોણે સમાર્યું ધામ, એના વરનારનું શું નામ.
ભુવન શા મારે છે શૂન્યકાર, કહો વાત માંડીને નાર;
ત્યારે કહે વિદુણ્ડલા નારી, સત્ય વાત કહું છું વિચારી.

ધડિ વિશ્વકર્માયે અશ્વમેવ, અહીં પૂર્વે વસ્તા વિશ્વદેવઃ
 એક દૈત હતો કંકલધાર, ઇંદ્રે સૌંધ્યું તેને ધર્યાર.
 હાંથી દેવ થયા વિદાય, કંકલધાર વહ્યો હાં રાયઃ
 તે રાજની કુવરી, નહાનપણમાં હું અંગે સારી.
 પિતા માર્યો મારો આ કામ, તાલ પાતાલ એવાં નામઃ
 એ છે વૃક્ષકેતુના બાળ, જેનાં રૂપ મહા વિકાળ.
 તેણે ધર ઋદ્ધિ લૂટિ લીધી, બંન્ધોએ દાસી મુજને કીધી;
 દુષ્ટ દમે છે ત્રણ ભોવન, સર્વે લૂટિ ભર્યું હાં ધન.
 મૂને રાખિ છે વળતી વારી, કાણુ જાણે હાં પીડા મારી;
 એક ગાદલવ નામે ઋપિ જન, તેનો ત્રણ વાર ભાંગ્યો યજ.
 રાજા ઋતુધ્વજ છે બળવંત, તેણે આણ્યો એકનો અંત;
 પાતાલકેતુ ગયો નહાસી, ઋતુધ્વજના યુદ્ધથી ત્રાસી.
 એક મદાલસા નામે નારી, વિશ્વાવસુ ગાંધર્વકુમારી;
 તેનું રૂપ મનોહર નરખી, હરી લાવ્યો પાપિ તે હરખી.
 આવ્યો કન્યા હરીને કાલે, પાપિ લૈ આવ્યો પાતાળે;
 પરણવાની કીધિ સગ્નધ, તવ સાંભર્યો પોતાનો ભાધ.
 મૂને મુકી સાચવવા વેર, તે તો ગયો વાળવા વેર;
 જાણીએ તે લિયા કાણે માર્યા, પણ ભાગ્યે તમો રે પધાર્યા.
 એ કન્યા હવે તમને ફાવી, કો વાત દિમે છે ભાવી;
 તમે પ્રેમે પ્રેમદાને પરણો, આ મોહોલ સખળ છે ધણો.
 એ ઇશ્વરે તમને આપી, વેહેલા થાઓ આવશે પાપી;
 ત્યારે ઋતુધ્વજ બોલ્યો વાણી, દેખાડો મદાલસા રાણી.
 હું છઉં અયોધ્યાનો રાજન, તાલકેતુ કિંધો પતનઃ
 પછે પાતાલકેતુ પૂડે ધાયો, હાં આવ્યો ને ક્યાં સંતાયો.
 ત્યારે જાણ્યું છે મહા મુલક, આકાશિયે ફાટ્યું અંતરપકઃ
 પડે અબ્રથી ઈંદુ બહાર, એવી નયણે નિરખી નાર.
 મીટ મીટ બંન્ધોની મળી, દુઃખ વાત હદેથી ટળી;
 હોં નેણે નેણુ રસ પીધો, પીતાં મૂર્ચ્છિત નરને કીધો.

વળણુ.

ચિત્રામણું બંન્ધો થયાં, પછે મદાલસા શું વદે રે;
વિપ્ર પ્રેમાનંદ કહે, શ્રોતાજન્ન ધરે હદે રે.

કડવું ૧૮ સું.—રાગ બિહારગડા.

બોલો બોલો લટકાળા રાય, મુખને મરકલડે;
હું તો લાચું તમારે પાય, મુખને મરકલડે.
તમે અનમાન્યા તે શું આ, મુખને મરકલડે;
કાંઈ મન્ન ન આવી હું આ, મુખને મરકલડે.
હવે જાગીને આપ સંભાળિયે, મુખને મરકલડે;
પેચ પાઘડિતો ધૂટે વાળિયે, મુખને મરકલડે.
હેલું ખડ્ગ પડે છે ગળી, મુખને મરકલડે;
વાગશે તો બોશે સૌ રળી, મુખને મરકલડે.
આંખ શું કરે અડપડિયાળિ, મુખને મરકલડે;
પાઘડી દીસે છે રડિયાળિ, મુખને મરકલડે.
દૃષ્ટ તો કાંઈ રાખીએ સાદિ, મુખને મરકલડે;
એમ ન કીજે છોકરવાદિ, મુખને મરકલડે.
પૂછાપૂછ કરશે માં મહારાજ, મુખને મરકલડે;
કરે વિવાહનો તમે સાજ, મુખને મરકલડે.
મૂને કહિ ગયાં ઉમીયા દેવી, મુખને મરકલડે;
લાજ ધરે નહીં દેવ, મુખને મરકલડે.
નથી ખીજું ત્રીજું કાય, મુખને મરકલડે;
હવે વિકલ્પ મન શું હોય, મુખને મરકલડે.
હવે શું જણાવે છે પ્રીત, મુખને મરકલડે;
અમે પ્રીત પુરુષની રીત, મુખને મરકલડે.
તમે મનમાં ધરે નવ કો ધીર, મુખને મરકલડે;
મારે તમે છે મનના હીર, મુખને મરકલડે.

વળણુ.

સુણુ-રિત જાણું પુરુષની, તવ રાજ બોલ્યો હે રતી રે;
ચાલ દેખી ચતુર નરની, પછે મદાલસા ઘેલી થતી રે.

કડવું ૧૯ મું.—રાગ કેદારાની ચાલ દુકડી.

દેખિ ચાલ તે ચતૂર નરની, માયા લાગી રાજકુમારની;
 કાંઈ મોંઘેરી તે થાતી, મૂખ કલા કરે મદમાતી.
 પછી મુન્ય થઈ રહિ મ્હોડે, પાછી ઓસરિ આધું ઓઢે;
 તેમ તેમ રાય આધો આવે, પ્રીતે પ્રેમ કરીને બોલાવે.
 હવે લાજ કહોની ધરો છો, શા માટે લજ્જા કરો છો;
 મુખવદન કળા દેખાડો, મુખ સ્વર્ગનું પામી પમાડો.
 મોહો મોહો તમારે લટકે, તો શે ન બોલો મુખમટકે;
 કાં મુન્ય થયાં હો નારી, નવ બોલો પ્રથમ મુને મારી.
 આ અંખર પહોરું છે આધું, મુખ ઉપરથી કરો તે પાછું;
 હું મોહો છું અદ્ભુત હેજે, હરીવદની તે તારે તેજે.
 મૂખ દેખાય છે ધુંધટમાં; લાજ મૂડી વદો ઉલ્લટમાં;
 ત્યારે ધુંધટને પરો લીધો, ઋતુધ્વજને ઘેલો કીધો.
 શ્યામાનો ભાવ લહિ કહું બાળા, મુખ જાણે ચંદ્રની કળા;
 રહ્યો રાજ પાસે આવી, બોલે નવ અળલા બોલાવી.
 ભરાયો માયાને પાશે, જેમ ભ્રમર અંબૂજ નિવાસે;
 તેને રૂપે તે મેરૂ ડોલે, તો મનુષ્ય તે કાણુ તોલે.
 પાસે આવી બેરો તે રાય, પામરિયે ઢાળે છે વાય;
 કચરો વળગ્યો તે દે છે નાખી, મદલસાનિ ઉડાડે માંખી.
 મૂખ જૂવે છે ફરી ફરી, મારા સમ બોલો મુંદરી;
 મેં મુકયાં છે તમને વરી, તો શું લાજ ધરો ઓસરી.
 હ્યાં તો છે એક કિંકરી, જૂવો પ્રેમે નૈણાં ભરી;
 આવો સાથે કરણા કરી, ધશ્વર આપશે બાજરી.
 તમો ગાંધર્વની કુંવરી, પાપી લાગ્યો તમને હરી;
 હું તો તેને નાખિશ મારી, તું તો શે નવ સમજે નારી.
 અમો કહું છું પ્રણિપત કરી, નવ બોલો તો જાણ હું મરી;
 ત્યારે પરો કર્યો ધુંધટ, બોલો પાય ધરૂં મુગટ.
 પાથરૂં હું પામરીનો પટ, વદો વાણી આણી ઉલટ;
 એ મિથ્યા શિ કરવી ચટ, સંધું પ્રીછું નથી હું અટ.

પાપિ હરિ લાવ્યો છે તુજને, તે તો ધણું દાઝે છે મુજને;
વહાલી તુજ કાળે ધરં વટ, વેરિનું શિર કાપીશ સદ્.
રાજો દેહતણી ખટપટ, ઉડી નારી આણી ઉલટ;
મન મેળવવાનો કાડ, વહાલી તું છે મારી જોડ.

વળણ.

પછિ ઉલટ આણી બન્યો મળિયાં, કહે ભટ પ્રેમાનંદ રે;
પછે પાણિગ્રહણ ક્યમ હતું, તેનું કહું પદબંધ રે.

કડવું ૨૦ મું.—રાગ દેશાબની ચોપાદ.

નારદ કહે સાંભળોને ધર્મ, પછિ કેમ થયું વિવાહતું કર્મ;
મદાલસા રાગને મળી, આકાશે વિજળી સમ લળી.
તવ રાગજ્યે વાણી આચરી, અશ્વ ઉપર બેસો સુંદરી;
દાસીને કહું થયે વિદાય, એટલે આવ્યા નારદ ઋષિરાય.
ઋષિ તણું કીધું પુજન્ન, સમાચાર કહ્યો રાગન્ન;
ભલું થયું આવ્યા મહારાજ, મુજ સરખું કંઈ કહિયે કાજ.
નારદ કહે સારો શીઘ્રે કાર્ય, આવ્યો છું હું થવા આચાર્ય;
પરણી થાઓ અશ્વે અસ્વાર, ચોરિ રચિ તવ બ્રહ્મકુમાર.
વળતાં બોલ્યા મુનિ ભગવાન, વિકુણ્ડલા દે તું કન્યાદાન;
આરોપી કંટુ વરમાળ, ગાંધર્વ વિવાહ કિધો તત્કાળ.
નારદ અંતર્ધ્યાન તવ થયા, તત્પર થૈ નર નારી રીઝિયાં;
દાસી એમ બોલી મુખ વાણ, તમો બંન્યોને હજ્જે કલ્યાણ.
રાય અશ્વે બેઠા નેહ ધરી, ઓછંગે બેઠી સુંદરી;
દેવતાએ આપેલો તુરી, જેમ આવ્યો તેમ ચાલ્યો ફરી.
ગાલવ આદે ઋષિ બુએ વાટ, ન આવ્યો કુંવર તેથી ઉચ્ચાટ;
ગયા ઘોડાને પગલે પળ્યા, કુંવર કન્યાને લઈ વાટે મળ્યા.
ઉતરી હેઠાં કર્યો નમસ્કાર, અથ ધતિ કહ્યો સમાચાર;
ઋષિ ગાલવ તો હરખ્યા ધણું, સાનજ વાધ્યું પોતાતણું.
એના પિતાને લગાડું પાય, રતન સરખી લૈ કન્યાય;
સેવક આવ્યા શત્રુજિત લણી, સ્વામી સાંભળિયે વધામણી.
પ્રછે અયોધ્યા આવ્યા ઋષિરાય, વધામણી પુર મધ્યે જાય;
પુત્ર લાવ્યો પરણી પ્રેમદા, ઉઠ્યો રાજ મનમાં અતિ મુદા.

ઋષિને પાયે શત્રુજિત પડ્યો, આજ પુત્ર મને પડ્યો જડ્યો
 સાથે શ્યામાની કીધી જોડ, મુનિ તમે પહોંચાડ્યો કાડ.
 નય જન મળવા આવિયાં, યોગ્ય રીતે ભેટ લાવિયાં;
 પાંચ દિવસ મુનિ પરોણા રહ્યા, પછે પોતાને સ્થાનક ગયા.
 રાજ્યએ ઉમંગજ ધરી, પુત્રનો વિવાહ માંડ્યો ફરી;
 મદ્રાલસાને પૂછી વાત, કાણુ તમારાં મા ને તાત.
 કુટુંબ સર્વનું લીધું નામ, સસરે ઝોળખ્યો સારો કામ;
 પછે લખ્યો પત્રે સમાચાર, ગાંધર્વ લોક ગયો સરદાર.
 ઝોલ્યો સેવક આવ્યો કાડયું, આ કાગળ લ્યોની વિશ્વાવસુ;
 સ્વસ્તિથી ગાંધર્વનો દેશ, વિશ્વાવસુ નામે જે નરેશ.
 લખિતંગ શત્રુજિત મહિપતી, અમો રહ્યા છઉં તમારી વતી;
 ખીછ એક જે છે વધામણી, ખોવાઈ દીકરિ જે તમતણી.
 પાનાકકેતુ ગયો તો હરી, તે કન્યા મુજ પુત્રયું વરી;
 નારદજીએ કરાવ્યો વિવાહ, મુને ફરી ઉપની છે ઇચ્છાય.
 મારે મળવાને આવજો, રીત ઘટે જે તે લાવજો;
 સેવકને શિવનું છે વચન, અહીં લગિ આવ્યો રાજન્ન.
 બાકિ અમો આવી પહોંચિયે તહીં, પણ શું કરીએ અમ ગતિ નહીં;
 વાંચ્યું પત્ર તે વેગે કરી, ઝોલ્યો રાજ નયણે જલ ભરી.
 એ શું સાચું કે છે સ્વપન્ન, છવી દીકરી રૂપ રતન્ન;
 ચાલો સર્વકા વેગે કરી, વિધિએ પરણાવું દીકરી.
 ગાંધર્વ સર્વ થયા સાવધાન, લીધાં ધન ભરી વૈમાન;
 ગામમાં વત્યો જયજયકાર, અયોધ્યા આવ્યો પરિવાર.
 ભેટયાં સર્વે વેગે કરી, માત તાતને મળિ દીકરી;
 અથ ઇતિ પછે કંઠી જવ વાત, હર્ષ પ્રાપ્યાં તવ માત ને તાત.
 આપી કન્યાદાન લાગો પાય, વિશ્વાવસુ આદે છે વિદાય;
 પુત્રિ કહે પિતાજી પરવરો, છે ઈર્ષ્યે અધિકા સસરો.

વળણુ.

સસરાનું મુખ છે ઘણું, તવ કુટુંબ સર્વ પાછું ધર્યું રે;
 નારદ કહે મુણો ધર્મ રાજ, પછે મદ્રાલસાએ શું ધર્યું રે.

કહ્યું ૨૧ મું.—રાગ ગાંડીની દેશી.

સદગુરુ વાણી ઓચરે, સાંભળો શુભજડ મન;
 મુખ પામ્યાં ધણું પ્રેમદા, સસરાતણે ભોવંન.
 પ્રીત વાધે નવનવી, શ્યામાને સ્વામી સાથ;
 મદાલસાના હાથનો મણિ, આંધ્યો પતિને હાથ.
 સતી એણીપેર ઓચરે, સાંભળો મારા શ્યામ;
 મણિ દેખિશ તમથી વેગજો, હું મરીશ આણે દામ.
 કોને ધિરશો ન નાથજી, આપણે છે દુશ્મન;
 પાતાલકેતુ ફરે શોધતો, તજી ઉદક ને અન.
 જુડી વાત ઉડાડશે તે, જ્યાં તમે જશો ગામ;
 મણી નેધશ એકલો તો, મરીશ આણે દામ.
 તે વેળાથી આંધિયો, જે મણી અગમધાટ;
 મૃગયા રમવા નિસર્યો, તે રાય વનની વાટ.
 એક સરોવર આવિયું, ત્યાં ઉતર્યો રાજકુમાર;
 શીતલ જળ પીવા સાંચર્યો, વૃક્ષે આંધિ તોખાર.
 પોસ ભરી પાણીતણી, જલમાંહી ધરીને પાગ;
 તેજ મણિનું માંહિ પડિયું, દેખિ નિકળ્યા એ નાગ.
 ઋતુધ્વજ પાછો ઓસરી, ને ધનુષ લીધું તાણી;
 મારવા માંડે જેટલે, તવ સર્પ ઓટ્યા વાણી.
 અમો આવ્યા છઉં હર્યમાં, તારો મણિ દિઠો ઝાટકાર;
 મનુષ્યમાં તું અધિક છે, માટે કિજે મિત્રાચાર.
 અન્યોઅન્ય આવી મળ્યા, ને અધરા ખાધા સમ;
 રૂપે ત્રણ જણ શોભતા, બ્રહ્મા વિજયુ રૂઢ જયમ.
 ઋતુધ્વજે માંડી કહ્યો જે, અથ ધતિ સમાચાર;
 તમે કોના છે દીકરા, તવ ઓટ્યા નાગકુમાર.
 ન્યાત અમારી નાગની છે, પાતાળ અમારું ગામ;
 અર્જક નાગના દીકરા અમો, ચંદ્ર ચૂડામણિ નામ.
 અમો મોટા પુરૂષ રહિયે નમ્યા, થયો આપણે મિત્રાચાર;
 ઋતુધ્વજ રાજ આવજો, તમે નિત્ય આણે દાર.

સુખ દેખાડીશ સ્વર્ગનું, તમે રાખ્યો ગાત્રધર્મો યાગ;
 યાગ વિધેથી પામિયો, ભોવન વિધે તું ભાગ્ય.
 તું વહાલો અતિ દેવને, માટે મિત્ર તું યોગ્ય;
 હવે અમો નવ સહી શરૂં, ભાઈ તમારો વિયોગ.
 જે દહાડે આવશે નહીં, તે દહાડે અપવાસ;
 પછી તે પાછા પ્રયાં, અંતરે અતિ ઉદ્વેગ.
 જાણુ જાણુ નિત્ય આવી મળે, મેવા લાવે અમુલ્ય;
 ખાય પિયે આનંદમાં રહે, સુખ ભોગવે અતુલ્ય.
 અયોધ્યાપતિ આવતો, જ્યાં વસે નાગકુમાર;
 વળાવીને વળે નાગ તે, કરિને પરાણાચાર.
 પિતા પૂછે પુત્રને, ક્યાં જાઓ છો નિત્ય તત્ત્વ;
 ઉત્તર પાછો વાળે નહિં તે, કેમ કહેવાય મનુષ્ય મલિન.

વળાણુ.

કેમ કહે મળવું મનુષ્યનું, એ કથા એટલેથી રહી રે;
 વિષ્ણુ પ્રેમાનંદ એમ કહે, તાલકેતૂ કરતો શું ત્યાં સહી રે.

કહ્યું રર મું.—રાગ ધવલ ધન્યાશ્રીની દેશી.

શ્રીસદ્ગુરુ એમ વાણિ બોલે, સાંભળો શુભજડ રાયણ;
 પાતાલકેતૂએ શું કીધું, તેની કહું છઉં કથાયણ.
 રસાનકથી પાછો આવ્યો, જ્યાં છે પોતાનું ધામણ;
 દુષ્ટ આવતો જ્ઞેષ્ઠ દાસી, રોષ દષ્ટ છોડી હામણ.
 દાનવ તો વિસ્મય થયો રે, એ કેમ રૂવે છે દાસીણ;
 ઉચ્ચાટ અતિ છે અનંગની અંગે, રખે સ્ત્રી પામી હાથ નાશણ.
 ધાઈને મંદિરમાં પેટો, મદાલસાને જ્ઞેવાણ;
 આસન તેનું સૂનું જ્ઞેતાં, પાપી લાગ્યો રેવાણ.
 કહે રે દાસી ક્યાં ગઈ અબળા, મારા પ્રાણુતણો આધારણ;
 વિદુષ્કલા કહે કો આવ્યો, સુભટ રાગકુમારણ.
 મદાલસાનો દર ગ્રહીને, વાત કંઈએક લાખીણ;
 માટે કાંઈ ત્યાં નહિ આવ્યું, લગક દોળી નાંખીણ.

પવનવેગી ક્રો દેવનો વાંછ, તે ઉપર બેઠાં નર નારછ;
 એવી વાત સુણી પાપીએ, વેહ બાણનો આઘ મારછ.
 ધણું ધૂનું કાંઈ ન સૂને, ખોળાખોળ અતિ માંડીછ;
 વણુ વાંકે મુને મદાલસા રે, ગઈ હાંથકિ છાંડીછ.
 અન જલ હું ત્યારેજ લઉં જો, મદાલસા મળે રાણીછ;
 લઈ જનારો જો નિરખાય તો, લાવું તેનો અંત આણીછ.
 રખે ઋતુધ્વજ હાથ ચઢી હોય, તો તેને ન જિતાયછ;
 એવું વિચારીને પૃથ્વીપર, ધરિ જોગીની કાયછ.
 શુદ્ધ ગહવર ને નદી નાળાં, જોઈ ઉત્તર લણી પળિયોછ;
 એવે સમાચાર કહેવા આવ્યા, વાટે નારદને મળિયોછ.
 કર જોડીને દાનવ બોલ્યો, કહો ઋષિ કંઈજાળછ;
 મારી મદાલસા ખોવાઈ, તેની કહો કાંઈ ભાળછ.
 નારદ કહે તું છે મુને વહાલો, કહું તુંને એ પેરછ;
 ગાંધર્વની કન્યા દેશ વર્જિત, તે શત્રુજિતને ઘેરછ.
 એમ કહીને નારદ વળિયા, થયા અંતર્ધ્યાનછ;
 દાનવ આવ્યો અયોધ્યામાંહે, જ્યાં ઋતુધ્વજનું નિધાનછ.
 લિશ્તુકરૂપે લિક્ષા માગે, પૂછે સઘળી વાતછ;
 મંદિર આવ્યો મદાલસાને, થઈ રંક વિપ્રની જાતછ.
 છજે છખીલી બેડી દોડી, ખખરો મનમાં પેટોછ;
 અસૂર જઈ ઝરખાની સામો, ધુણી ધાલી બેટોછ.
 ઉદક અન લઈ હું ત્યારે, અથળા દે દરશનછ;
 લજન કરે તે ભામિનિ કેરું, હરણુ કરવા નિજ મનછ.
 પણ હરિવદની હાથ ન આવે, સત્ય પોતાનું પાળેછ;
 અસુર વિચારે બળ કંઈ તો, સતી શા પદ્મ બાળેછ.
 હું ન ભોગવું રાજ ન ભોગવે, મદાલસા પામે મરણુછ;
 ત્યારે દાહજ હુલવાયે મનની, કરે મુજ અંતઃકર્ણુછ.
 એક દિવસ મળિયો ઋતુધ્વજને, પાપી બોલ્યો વાણીછ;
 કહો કુંવર આ મણિ મોંઘો છે, કેમ બાંધ્યો હાથે તાણીછ.
 એ બાંધવો તો ઘટે નહિં તમને, દિસે નારીનો શંગારછ;
 એંધાણુ બાંધ્યું મદાલસાએ, મહંત કરેની વિચારછ.

સુખ દેખાડીશ સ્વર્ગનું, તમે રાખ્યો ગાલર્જનો યાગ;
 યાગ વિષેથી પામિયો, ભોવન વિષે તું ભાગ્ય.
 તું વહાલો અતિ દેવને, માટે મિત્ર તું યોગ્ય;
 હવે અમો નવ સહી શકું, ભાઈ તમારો વિયોગ.
 જે દહાડે આવશો નહીં, તે દહાડે અપવાસ;
 પછી તે પાછા રૂયા, અંતરે અતિ ઉલ્લાસ.
 ત્રણ જણ નિત્ય આવી મળે, મેવા લાવે અમુલ્ય;
 ખાય પિયે આનંદમાં રહે, સુખ ભોગવે અતુલ્ય.
 અયોધ્યાપતિ આવતો, જ્યાં વસે નાગકુમાર;
 વળાવીને વળે નાગ તે, કરિને પરોણાચાર.
 પિતા પૂછે પુત્રને, ક્યાં જાઓ છો નિત્ય તન્ન;
 ઉત્તર પાછો વાળે નહિં તે, કેમ કહેવાય મનુષ્ય મલિન્ન.

વળણ.

કેમ કહે મળવું મનુષ્યનું, એ કથા એટલેથી રહી રે;
 વિપ્ર પ્રેમાનંદ એમ કહે, તાલકેતૂ કરતો શું ત્યાં સહી રે.

કડવું ૨૨ મું.—રાગ ધવલ ત્રિચાશ્રીની દશી.

શ્રીસદ્ગુરુ એમ વાણિ જોલે, સાંભળો શુભજડ રાયણ;
 પાત્તાલકેતૂએ શું કીધું, તેની કહું છઉં કથાયણ.
 રસાતલથી પાછો આવ્યો, જ્યાં છે પોતાનું ધામણ;
 દુષ્ટ આવતો જોઈ દાસી, રોઈ દઈ છોડી હામણ.
 દાનવ તો વિસ્મય થયો રે, એ કેમ રૂવે છે દાસીણ;
 ઉચ્ચાટ અતિ છે અનંગની અંગે, રખે સ્ત્રી પામી હોય નાશણ.
 ધાઈને મંદિરમાં પેટો, મદાલસાને જોવાણ;
 આસન તેનું સૂનું જોતાં, પાપી લાગ્યો રોવાણ.
 કહે રે દાસી ક્યાં ગઈ અખળા, મારા ગ્રાણુતણો આધારણ;
 વિકુણ્ડલા કહે કેા આવ્યો, સુલટ રાજકુમારણ.
 મદાલસાનો કર ગ્રહીને, વાત કંઈએક ભાખીણ;
 માંડે કાંઈ ત્યાં નહિ ચાલ્યું, લડાકે દોળી નાંખીણ.

પવનવેગી ઢા દેવનો વાણ, તે ઉપર ખેડાં નર નારણ;
 એવી વાત સુણી પાપીએ, પ્રેહ બાણનો આઘ મારણ.
 ધર્મ ધૂળે કાંઈ ન સૂળે, ખોળાખોળ અતિ માંડીણ;
 વણ વાંકે મુને મદાલસા રે, ગઈ હાંથકિ છાંડીણ.
 અન્ન જલ હું ત્યારેજ લઉં જો, મદાલસા મળે રાણીણ;
 લઈ જનારો જો નિરખાય તો, લાવું તેનો અંત આણીણ.
 રખે ઋતુધ્વજ હાથ ચઢી હોય, તો તેને ન જિતાયણ;
 એવું વિચારીને પૃથ્વીપર, ધરિ જોગીની કાયણ.
 ગુફા ગહવર ને નદી નાળાં, જોઈ ઉત્તર ભણી પળિયોણ;
 એવે સમાચાર કહેવા આવ્યા, વાટે નારદને મળિયોણ.
 કર જોડીને દાનવ બોલ્યો, કહો ઋષિ કરુણાળણ;
 મારી મદાલસા ખોવાઈ, તેની કહો કાંઈ ભાળણ.
 નારદ કહે તું છે મુને વહાલો, કહું તુંને એ પેરણ;
 ગાંધર્વની કન્યા દેશ વર્જિત, તે શત્રુજિતને ઘેરણ.
 એમ કહીને નારદ વળિયા, થયા અંતર્ધ્યાનણ;
 દાનવ આવ્યો અયોધ્યામાંહે, જ્યાં ઋતુધ્વજનું નિધાનણ.
 લિશ્તુકરૂપે લિક્ષા માગે, પૂછે સઘળી વાતણ;
 મંદિર આવ્યો મદાલસાને, થઈ રંક વિપ્રની જાતણ.
 છજે છખીલી બેડી દીડી, ખખરો મનમાં પેટોણ;
 અસૂર જઈ ઝરખાની સામો, ધુણી ઘાલી બેટોણ.
 ઉદક અન્ન લઈ હું ત્યારે, અબળા દે દરશનણ;
 ભજન કરે તે ભામિનિ કેરું, હરણ કરવા નિજ મનણ.
 પણ હરિવદની હાથ ન આવે, સત્ય પોતાનું પાળેણ;
 અસુર વિચારે બળ કંઈ તો, સતી શા પદ્ય બાળેણ.
 હું ન ભોગવું રાજ ન ભોગવે, મદાલસા પામે મર્ણુણ;
 ત્યારે દાહજ હલવાયે મનની, કરે મુજ અંતઃકર્ણુણ.
 એક દિવસ મળિયો ઋતુધ્વજને, પાપી બોલ્યો વાણીણ;
 કહો કુંવર આ મણિ મોંઘો છે, કેમ બાંધ્યો હાથે તાણીણ.
 એ બાંધવો તો ઘટે નહિ તમને, દિસે નારીનો શુંગરણ;
 અંધાણ બાંધ્યું મદાલસાએ, મહંત કરોની વિચારણ.

મારે માથે શત્રુ અનંત છે, મુને મુવો કહે તે શ્રેકછ;
આ મણિ વિના નારી નહિ માને, દેખીને જ્ય મુર લોકછ.

વળણ.

મુર લોક જ્યે મણિ દેખે તો, પણ મુવે મૃદુ એને નહીં રે;
જેગી કહે મહારાજ છો, તમે ચતુર મોટા છો સહી રે.

કહયું ૨૩ મું.—રાગ મેવાડાની દેશી.

એવું કહીને કુંવર પળિયો, દૈત્યે વિચાર્યું અંતઃકર્ણ;
મણિ લઈ હું કપટ કરી તો, મદાલસા પામે મર્ણ.
મદાલસા મરે કે એ મરે, જેમાંથી એક વાનું થાય;
પછી ઋતુધ્વજની પુંઠ લીધી, છાનોમાનો જાય.
પેલા સરોવરે આવ્યો કુંવર ને, મળ્યા પેલા જે નાગ;
પાતાલકેતુએ જોયું આવી, છે હાં મારો લાગ.
દિવસ કટલા વચ્ચે જવા દઈ, ધર્યું વિપ્રનું રૂપ;
તે દિવસે થયું અસુર નાગને, સવારે આવ્યો ભૂપ.
ઋતુધ્વજ ત્યાં નહાવા બેઠો, એક બેઠો દીરો ઋષિજ;
વૃદ્ધ રૂપ પોતાનું કીધું, ને તે કહે હું દુષ્પીજ.
રાય પૂછે છે પ્રેમ ધરીને, કેમ બેઠા મુનિ જન્ન;
નિઃશ્વાસ મૂકે છો ઘડી ઘડી, જલપૂર્ણ ભર્યો લોચન્ન.
કર કપાલે જે દઈને, બોલ્યો પાતાલકેતુ;
ઘણું દુઃખ છે મારાં કર્મે, જે પૂછો ધારી હેતુ.
વશુ લોક મહી હું વસું છું, અતિ તેજ માં નામ;
એક બ્રાહ્મણને ઘેર કન્યા, રૂપે જોઈને ધામ.
તે સાથે વિવાહ મળ્યો પુત્રનો, તેના આપને ધચ્છા ઘણી;
કન્યા કહે મુજ પોણ છે, જોઈ મદાલસાનો મણી.
તે અયોધ્યામાં પરણી છે, ઋતુધ્વજ તેનો કંથ;
તે લેવા હું આવીઓ છું, દેખાડો ગામનો પંથ.
સત્યવાદી શત્રુજિત રાજ, સત્ય પાળે તેનો કુમાર;
હું રોક ઋષિનું કાર્ય કરતાં, મુખથી ન નિકળે નકાર.

કહો તમે કોણ દેશ વસો છો, કેમ આવ્યા આ સરોવર ઘાટ;
 ને નજીતા હો તો દેખાડો, અયોધ્યા કરી વાટ.
 વાયક સુણિ તે વિપ્ર કરાં, કુંવરે કીધો દંડપ્રણામ;
 પ્રભુ નેતે નેવા નેઓ છો, તે તો માઈ તામ.
 તે મણિ મારી પાસ છે, પણ કોને નવ અપાય;
 મદલસા એ ને નજી તો, વાત વિપરીત થાય.
 દૈત કહે સાંભળ રે રાજા, ને અર્થ સરસે મારે;
 તો કાલે મણી આણી આપીશ, ભૂપતિ પાછો એ તારે.
 સત્ય વચન આપ્યું પાપીએ, વળી એમ બોલ્યો વચન;
 આવતાં મુને વાટે મળ્યા હતા, નાગતણા ને એ તન.
 તેણે કહાવ્યું જાઠને કહેજે, અમને થાશે સંધ્યાકાળ;
 વસ્તુ અતોપમ લાવવી છે, પાછા ન જાશે ભૂપાળ.
 પછે રાજાએ મણી છોડી આપ્યો, પાપી પાછો વળ્યો;
 પાતાળ માંહે પાછો આવી, નાગ કુંવરને મળ્યો.
 આવું ઋતુધ્વજે કહાવ્યું છે, આજ છે મારે કામ;
 મૃગયા રમવા નવ આવશો, રહેજે તમારે ધામ.
 નાગપુત્ર પાછા વળ્યા, જાણ્યું મિત્રે આજ્ઞા આપી;
 પછે અયોધ્યા નાગણુ રૂપે, દોડતો આવ્યો પાપી.

વળણ.

પાપી પ્રપંચ કરી રેતો આવ્યો, પાલવ દીધો મુખ રે;
 રાજસભામાં આવી મળીયો, સાંભળ શુભજડ ઋષ રે.

કડવું ૨૪ મું.—રાગ વેરાડીની ચોપાઈ.

દૈત્ય આવ્યો અયોધ્યા ગામ, રૂપે ઋતુધ્વજનું લઘ નામ;
 પ્રજા સર્વે વિસ્મય હોય, બ્રાહ્મણ કોણ કારણ રાય.
 રાજ સભામાં આવી પડ્યો, હાય હાય કુંવર કહી રડ્યો;
 ચેષ્ટા દૈત્યે માંડી ફેક, હૈડે ઢીક મારી મૂકે પોક.
 રાય શત્રુજિત વિસ્મય થયો, સમાચાર પૂછવા પાસે ગયો;
 કહો ઋષિજી ક્યાંથી આવ્યા, એ વિપરીત વાત ક્યાંથી લાવ્યા.

બ્રાહ્મણ કહે સાંભળ રાજન, નિશ્ચે નાશ પામ્યો તુજ તંન;
 સરોવરમાંથી મગરે ગળ્યો, હું હતો પાસે ને તે ઢળ્યો.
 એવું કહી બેઠો ઋષિરાય, રાજ પડ્યો પૃથિવી માંય;
 પુત્રનું સંભારી હેત, અયોધ્યાપતિ થયો છે અચેત.
 બેઠો થઈ માંડ્યો ટળવળાટ, હો કુંવર કાં જોવડાવો વાટ;
 શત્રુજિતને વારે સૌ કાય, પૃથ્વી પછાડો ખાઈ તે રાય.
 મારો કુંવર ક્યાં ગયો પરહરી, વિધવા વહુ શા માટે કરી;
 આખું નગર કરે છે રૂદન, ન રૂવે મદાલસા સ્ત્રીજનન.
 એ ખોટું નથી મરણ વત્ત, સાચું હોય તો મને અદે સત્ત;
 સજ્જન સર્વને વારે સુંદરી, નિશ્ચે વાત નથી એ ખરી.
 જુઠો બોલો એ બ્રાહ્મણ હશે, એ કહે તેનાથી શું વધ થશે;
 મદાલસાએ તેડ્યો ઋષિદેવ, પાતાલકેતુ આવ્યો તત્ક્ષેવ.
 શું જુઠો મુને તું કહે પાપણી, સાધવિ હોય જવ પાસે ધણી;
 મદાલસાએ તવ વાણી લણી, શું દેખાડો મોટમ આપણી.
 ન શકે કો સ્વામીને હણી, એક ઍંધાણી બધી મુજતણી;
 ત્યારે ઋષિએ છોડી નાંખ્યો મણી, જણ્યું તવ મર્ણુ પામ્યો ધણી.
 તુરત તાળવું ફાટ્યું આક્રણી, જવ ચાલ્યો સુર લોકજ લણી;
 ત્યારે દૈત્ય રીપ પામ્યો અતિ ધણી, મેં મારી નારી શત્રુતણી.
 જો મને મૂકી આવી પાપણી, તો સુખે કેમ રહે ધણી;
 મરશે ઋતુધ્વજ આવી ઘેર, મારા તાલકેતુનું વળ્યું વેર.
 એવું કહી પામ્યો અંતર્ધ્યાન, પછે સસરાજી આવ્યા તે ઠામ;
 મોઘ જે વારે દીઠી વધુ, તવ રોવા લાગ્યું નગર બધું.
 ઉઠ્યો રોતો શત્રુજિત રાય, મદાલસાની લીધી કાય;
 સર્વે મળીને દીધું દહેન, સ્નાન કર્યું તોય નહીં ચેહેન.
 પુત્ર વધુ બંન્ધો પરવર્યો, અમો માતપિતાને દુખિયારાં કર્યો;
 એમ રૂદન કરતાં અશ્રુભેર, એવે રાજકુંવર આવે છે ઘેર.
 થાય માન શુકન અતિ ચિત્ત, અયોધ્યામાં દીધું વિપરીત;
 ઘોર શબ્દો શ્રવણે પડે, ત્રાહે ત્રાહે કહી ભૂપ રડે.
 શું નગર વિષે ઉપન્ધો ઉત્પાત, કુંવરે મન વિચારી વાત;
 ઉચ્ચાટે પેરો પુરમાંય, પ્રજા જોઈને વિસ્મય થાય.

લોક દોહ્યા લૂપતિ લણી, મહારાજ આપોનિ વધામણી;
 દુઃખ નવ મન ધરશે રજ, ઓ આવે છે અહીં ઋતુધ્વજ.
 એવી સુણી પ્રજ્ઞની વિનતિ, ઉઘડકો ત્યાં અયોધ્યાપતિ;
 અરે એ તે શું સાચું હશે, મુવો પુત્ર ક્યમ જીવતો થશે.
 હર્ષ અશ્રુ ભરી પંથે પળ્યો, એવે આવતો પુત્ર સામે મળ્યો;
 ગળે લપટાયો જઈ તાત, કાણે જિવાડ્યો કહેની વાત.
 આકાશ માર્ગે બ્રાહ્મણ આવિયો, સમાચાર અશુભ લાવિયો;
 તેણે પુત્રને મૂવો કહ્યો, ફરી પુત્ર કેમ જિવતો થયો.
 તાતજી મુને કાંઈ થયું નથી, જુદો બ્રાહ્મણ છે સરવથી;
 મદાલસાની પૂછી વાત, પછી કરતો ત્યાં આંસૂપાત.
 મારી મરણ કેમ પામે પ્રેમદા, સાધ્વી સત્ય પાળે છે સદા;
 ત્યારે પિતાએ વાણી લણી, તે બ્રાહ્મણ લાગ્યો તો મણી.
 તે મણિતું વધુને દરશન થયું, તત્કાળ તાળવું ફાટી ગયું;
 દેહ પડી તે દેકાણે કરી, માયા તેની ધરજે પરી.

વળણ.

તાળવું ફાટી પ્રાણ ગયો, એ વાત કુંવરે સાંભળી રે;
 મદાલસાનાં મરણ થકી, પડ્યો ધણું ને મૂર્છા વળી રે.

કડવું ૨૫ મું.—રાગ પરજીયાની દેશી.

પિતાજીકેરાં વચન સુણીને, પુત્ર પડિયો ભોમ;
 કુંવર પાસે અશ્વ હતો, તે ઉડી ચાલ્યો ઝોમ.
 અચેતન થયો ઋતુધ્વજ, શરીરે વાધ્યું શીત;
 કાષ્ઠવત્ કાયા થઈ રે, બ્રહ્માણ્ડ ચહડિયું ચિત.
 ચિત્તભ્રમ થયો કુંવર, ભીંતર ન્વાલા લાગી;
 હા હા નારી કરતો ઉડ્યો, મૂર્છા હતી તે ભાગી.
 મુગટ વહોણાં મસ્તકે, રેણુથી ભરાતા કેશ;
 કામની કામની કરતો ધાયે, ધરમાં કરતો પ્રવેશ.
 મેડી અટારી ને ગોખ્ય નેયાં, સૂની દીકી સેજ;
 શું હાસ્ય કરી સંતાયાં નારી, બોલો મારું એજ.

એમ ન કીજે હો એમ ન કીજે, મદાલસા મુજ સમ;
 જેમ ચલાવો તેમ ચાલું, જે પડે મુજને ગમ.
 કંથને કાં કંકળાવો કામની, તમોં મુને ઘણું વહાલાં;
 એમ કહીને રેવા લાગ્યો, વળી જીવે ખુણા ખંચાળા.
 દાસી કહે સ્વામી શું ખોજો, એપર રૂઠ્યા શ્રીભગવાન;
 આપણું ધર ઉદવસ્ત કરી, રાણીએ વસાવ્યું સ્મશાન.
 તે તો હાથ કદિ ન આવે, જો ઉપાય કીજે લાખ;
 કનકવરણી કાયા જેની, આળીને કીધી રાખ.
 એવો ખોલ તે દાસી કેરો, સ્વામીથી કેમ સંખાય;
 તેમનો તેમ ઉઘાડે મસ્તક, સ્મશાન ભણી તે જાય.
 આવીને ઉભો રહ્યો જ્યાં, રામાની રાખોડી;
 પ્રદક્ષિણા તે પૂઠે કરતો, પોતાના એક કર જોડી.
 શું ભામિનીજી ભસ્મ થયાં છો, સમ વિસરજો દંડ;
 મારા સમ જો ખોલો નહોં તો, દેહ કરીશ શત ખંડ.
 દહાડી સાદ કંઈ હું તમને, તમો શેં મુને નથી કરતાં;
 હો કાકીલાનાદી વિચારજે, હું મુવો છઉં તું મરતાં.
 એમ શું કરો છો છોકરવાદી, પાણી પાઓ પ્રેમદા;
 ઉઠો વહેલાં ઉઠો વહેલાં, પતિની જાણી આપદા.
 મન વ્યાકુળ તે કાંઈ ન જાણે, ખોલે થેલાં થેલાં;
 તારૂં મૃત્યુ કેમ થયું રે, હું થયો ન તુંથી પહેલાં.
 બંન્ધો હાથથી ઉસરડીને, રાખોડીનો ઢગલો કીધો;
 પામરીમાં ગાંસડો બાંધી, મસ્તક ઉપર લીધો.
 પછે દેશમાં તે ફરવા લાગ્યો, અમથો બારે વાટ;
 રખે વળી કો એને મારે, રાજા મન ઉચ્ચાટ.
 માત પિતા એ પુઠે દોડયાં, કહે કુંવર પાછો આવ;
 દારૂણ વનમાં પરવર્યો જોતાં, પર્વત ગુફા ને વાવ.
 વિકટ વાટે ચાલતાં, પૂઠે ધાયાં રાજા રાણી;
 ઋતુધ્વજ પાછો નવ દીઠો, જોતો પ્રેમદામાં છે પ્રાણી.
 તટ આવ્યું ત્યાં ગંગા કેરું, એટલે રાજકુમાર,
 ભજન મુખે ભામિનીનું, નૈણે તે જલની ધાર.

વળણું.

ઝરે નેણે અંશુ ઘણાં, ધ્યાન નારીનું તે ધરે રે;
પછે માત પિતા ત્યાં આવી મળ્યાં, ને કાલાકાલા કંઈ પેર કરે રે.

કહવું રદ મું.—રંગ આંદાલ ગોડી.

માત પિતા એમ આચરે, હો વહાલા રે;
તમે મૂકા મનનો શોક, કુંવર કાલા રે.
પાછું કોઈ કંઈ નથી, હો વહાલા રે;
જે ગયું હોય સૂર લોક, કુંવર કાલા રે.
કાલે કન્યાને આણું, હો વહાલા રે;
એ થકી રૂપ રતન, કુંવર કાલા રે.
તે માટે મંદિર આવિયે, હો વહાલા રે;
રખે લોપો અમારાં વચન, કુંવર કાલા રે.
વન વસવું છે દોહણું, હો વહાલા રે;
હાં તો વિદ્યો મોટાં થાય, કુંવર કાલા રે.
આ પ્રજેતી લોકોમાં થશે, હો વહાલા રે;
સ્ત્રીને માટે વસવું વન, કુંવર કાલા રે.
એવું આપણા કુળમાં થયું નથી, હો વહાલા રે;
તે માટે મુકા પરિતાપ, કુંવર કાલા રે.
માગાં પરણ્યાનાં આવશે, હો વહાલા રે;
કંઈ કરશું મોટા ખર્ચ, કુંવર કાલા રે.
ઘેર ઉણોદક ઉકાળતાં, હો વહાલા રે;
તેલ ચોળે નિત્ય શરીર, કુંવર કાલા રે.
હાં પોતાની મેળે અંગ ધુઓ, હો વહાલા રે;
કેં દાદું નહાવણુ નીર, કુંવર કાલા રે.
ત્યાં ચુવા ચંદન ને અર્ગળ, હો વહાલા રે;
કસ્તુરી નિત્ય ચોળાય, કુંવર કાલા રે.
જેથિ અંગે અનુપમ વાસના, હો વહાલા રે;
હાં ભરમ ચોળવી કાય, કુંવર કાલા રે.

ત્યાં મેડી અટારીએ એસવું, હો વહાલા રે;
 પોદવા પલંગ તળાઈ, કુંવર કાલા રે.
 હ્યાં સૂતું શિલાની ઉપરે, હો વહાલા રે;
 કંઈ કાંકરા ખુંચે કાથ, કુંવર કાલા રે.
 ત્યાં કંડેલોલ કિર્તન થૈ રહે, હો વહાલા રે;
 જગવું પ્રાતઃકાળ, કુંવર કાલા રે.
 હ્યાં વાઘ વર બોલે ઘણાં, હો વહાલા રે;
 ભય પમાડે ફાલુ શિયાળ, કુંવર કાલા રે.
 હ્યાં આતૂર માસ છે દોહલા, હો વહાલા રે;
 તેમ શીત કાળની ટાઢ, કુંવર કાલા રે.
 તાપ ઘણો ઉજ્જુ કાળમાં, હો વહાલા રે;
 નવ થોભે દેહમાં પ્રાણ, કુંવર કાલા રે.
 આજ્ઞા માતપિતાની પાળિયે, હો વહાલા રે;
 એમ વદે શાસ્ત્ર ને ન્યાય, કુંવર કાલા રે.
 માત પિતાની આજ્ઞા વિના, હો વહાલા રે;
 તપ આચરે જ્ઞ નવ થાય, કુંવર કાલા રે;

વળણ.

તપ હોમ ખંડ ના પામતા, માત પિતાની આજ્ઞા વિનગ્રહો રે;
 વિગ્ર પ્રેમાનંદ ભણે, હવે પુત્ર વચન શાં શાં કહે રે.

કહતું ૨૭ મું.—રાગ મારૂ સોરઠીની ચોપાઈ.

ઋતૂધ્વજ તે બોલ્યો વાણી, આંખડિયે ભરીને પાણી;
 ઘેર આવું શું સુખ જાણી, હાથ મોઢ મદાલસા રાણી.
 કહેશો શી સગાઈ વખાણી, આવું અખળાને આપને આણી;
 જો દઢ હોય પુરૂષ પુરાણી, તોયે ન મળે મદાલસા રાણી.
 તેનું મૂખ જુવે જે પ્રાણી, કેમ વિખાણું મમ ધણિયાણી;
 માયા કેમ જાયે ભૂલાણી, પીલાય છે દુઃખની ઘાણી.
 માટે આશા મેં લોહ મારી, મારી શિ સગાઈ સંભારી;
 હાંથી ઉઠિશ વાત નિરધારી, જ્યારે બોલે મદાલસા નારી.

મ તો પૂજ્યા નથી મોરારી, તે વાત તો મન્ન વિચારી;
 ન્ને સેવ્યા હોય ઉમયાધારી, કેમ મરે ગાંધર્વકુમારી.
 માત પિતા ન રાખો વારી, અમો ન્નેગી તમો સંસારી;
 ન્ને આવે ઉઘાડવા ત્રિપુરારી, તોયે હું નવ ન્નેજી હારી.
 તમો મન માને તે કરન્ને, મેં તો ગૃહસ્થાશ્રમને વરન્ને;
 અલાગિયો હું તમો પેટ સરન્ને, એવું જાણીને પાછાં ફરન્ને.
 નિશ્ચે હું થયો ન્નેગદ્, કાં ખપ કરે છો દેહકદ્;
 જે વારે હું, હંટાયો, તે વાટનો શોધ ક્યમ પાયો.
 સર્વે થયું મારે નિકંદન, હું તો છડી લાયેગ મંદ;
 મેં તો સગાઇ તમારી તોડી, તે માટે ચોળી મેં રાખોડી.
 ત્યારે બોલ્યાં છે માવડી, મૂતે ક્યાં સેકે છે આવડી;
 વહુઆરૂ સર્વની મરે, પણ તારી પેકે કોઇ ના કરે.
 મારૂં કહ્યું ફૂવરજી કરે, મારા સમ તમે પાછા કરે;
 લાવ સગાઇ તો કાંઇ રાખો, એમ તરજોડી શં નાંખો.
 કહ્યું નવ માન્યું લવલેશ, ફૂવરને મન વાધ્યો કલેશ;
 એવો વિચાર માત તાતે કહ્યો, તવ ફૂવર ત્યાંથી નાસી ગયો.
 ત્રદ્ધ પડ્યાં પૃથવીએ ટળવળી, અયોધ્યા ચાલ્યાં કળકળી;
 વહુ દિકરાનું દુઃખજ છાંડિયું, શત્રુજિતે રાજ્યાસન માંડિયું.
 એ કથા તો એટલેથી રહી, ઋતુધ્વજની શી ગત થઇ;
 મા બાપની માયા તે છાંડી, બેટા ગંગાતટે તપ માંડી.
 નારીની ભસ્મ હેઠે પાથરી, મુખે મદાલસા મુંદરી;
 માથે જટા તડકે બળતો, નાથ નારી સાડૂ ટળવળતો.
 મુખ વિકાસી કરે બહુ નાદ, કરતો મદાલસાને સાદ;
 રોષ રોષ કર્યો રાતાં વક્ષ, થયો દુર્બલ નવ પામે ભક્ષ.
 મુખે મોટું ડાહું વાધિયું, તરણિ કાળે તંન સંતાપીયું;
 મનમાં મદાલસાતણો છે સાંસો, કાયા થઇશ્યામ જપ તપ ત્યાં વાસો

વળણ.

મદાલસાનું સ્મરણ હવું, એ કથા એટલેથી રહીરે;
 વાર લાગી વીરને, પછે નાગને ચિંતા થઇ સહી રે.

કડવું ૨૮ મું.—રાગ વેરાડીની દેશી.

ઋષિ નારદ વદે વળતું, સાંભળ યુધિષ્ઠિર રાય;
 પ્રાંતઃકાળે નાગ આવ્યા, તેને ઉદ્ધટ અંગ ન માય.
 મેવા મુંદર સાથે લાવ્યા, બંન્ધો બાળક સ્હોતો;
 સરેવર પાળે આવીને, ઋતુધ્વજની વાટડી જોતા.
 વાર લાગી નવ આવિયો, ત્યારે ગયા અયોધ્યા માંય;
 પૂછી વાત જે બ્રાત અમારો, કહો ગયો તે ક્યાંય.
 પ્રભા સર્વે રોતી કહે છે, રોતો સત્રુજિત રાજન;
 તે જે તમારો વહાલો હતો એ, જમ વસ્યો છે વન.
 કા બ્રાહ્મણ મણિ લાવિયો, કહ્યું મર્ણુ ઋતુધ્વજનું થયું;
 તે મદાલસાએ સાંભળ્યું, તવ તાળવું ફાટી ગયું.
 મછે ઋતુધ્વજ ઘેર આવ્યો, સુષ્યું મોઢ મદાલસા મારી;
 તેમનો તેમ તે ગયો વનમાં, અમો થાક્યાં વારી વારી.
 બંન્ધો પડ્યાં લોભી પરે, વૃદ્ધનાં વાયક સાંભળી;
 થરથર ધ્રુજે ને કાંઈ નવ સૂઝે, પડતાં તો મૂઝ્યાં વળી.
 બે ઘટિકાએ ઉઠ્યા બંન્ધો, શરીરે આવી શાન;
 રોતા રોતા જોતા જોતા, ચાલ્યા તેહ સ્મશાન.
 જમ જુએ તે લક્ષ્મને, વળી વનમાં આથડતા;
 હો હો બાંધવ હો હો કરતા, આરતથી આરડતા.
 પર્વત જોયા દિશા જોઈ, પછિ થાક્યા બંન્ધો જાય;
 એવે અધોર વનની માંહે, બેઠો દીરો ઋતુધ્વજ રાય.
 ધાધ પાસે આવ્યા બંન્ધો, નૈણે ભરિયાં પાણી;
 રાજકુંવરે ઉઠિ આલિંગન દિધું, ગદ્ગદ કંઠે વાણી.
 અરે ભાઈ ભલે પધાર્યા, વનમાં પણ જોવા આવ્યા;
 હંપાશ્રુ ખરે મારે, શું મદાલસાને લાવ્યા.
 નાગ કહે ક્યાં થકી આવે ભાઈ, જેણે સ્મશાન નિવાસ્યું;
 માત પિતા તજિ રાજ મૂક્યું, વિરા આ તું આ શં.

વળાણ.

વિરા . આ શી વિપત તુંજને, ઉઠો રાજકુમાર રે;
 મદાલસા સરખી માનુની, લાવું સહસ્ર આ ઠાર રે.

કડવું ૨૯ મું-રાગ મેવાડાની દેશી.

ઋષિ નારદ વદે વળતું, સુણો સુધિષ્ઠિર રાગન્નહ;
 સ્નેહ વચન સુણી નાગ કેરાં, બોલ્યો ઋતુધ્વજ તન્નહ.
 બોડી વાત જાત તે ન મળે, મદાલસાની કાયહ;
 હરિ હર બ્રહ્મા મળિને ઘડે તોયે, એવી ન નીપજ થાયહ.
 તમે મંદિર પધારો તમારે, ભોગવો નાનાવિધ ભોગહ;
 મદાલસા આવી કહે પધારો, મારો ત્યારે ઉતરશે જોગહ.
 એવું કહીને આસન વાળ્યું, ભસ્મ ગાંસડી બોલેહ;
 ઉઠા મદાલસા ઘેર જઈએ, એવાં ઘેલાં ઘેલાં બોલેહ.
 નાગપુત્રે ઉપાયો કીધા, પણ કહ્યું ન ધરે કાનહ;
 પછે મદાલસાની શોધને અર્થે, ભમિ જોયાં ત્રણ ભોવન્નહ.
 યમસલા ને બ્રહ્મસલા રે, વળિ જોયું વૈકુંઠહ;
 શિવલોક ફરી ફરી જોયો, આણ્યો પૃથ્વીનો અંતહ.
 ચપળ રૂપે જોઈને આવે, વળિ ઋતુધ્વજ પાસે રેયહ;
 નિસાચે જાયે મંદિરે, પણ તાતને વાત ન કયહ.
 અન્ન ઉદક મિત્રોને ન રૂચે, આખો દિવસ ઉદાસહ;
 શરીરે કષ્ટિત થઈ જાન્યોએ, ગાળ્યા એમ ખટમાસહ.
 એક દિવસ પિતાએ પૂછ્યું, દુખળાં દિસે તમ તન્નહ;
 શોક સાગરમાં ખૂડ્યા છે, નથી સહેવાતું ભુવન્નહ.
 વ્રાયેક સાંભળી તાતતણાં, પછી બોલ્યા ભરિને ચક્ષહ;
 મૈત્રી કરશે આજ પુરે, તેને માથે છે દુઃખનાં વૃક્ષહ.
 પૂર્વકથા સાંભળીએ પિતાંહ, અયોધ્યાનો ભૂપાળહ;
 તેની સાથે મૈત્રિ અમારે, પ્રાણુપે અતિ વહાલહ.
 તેની મદાલસા જે નારી, અમે ભાભી કહી બોલાવીહ;
 પ્રેમદા તે મૃત્યુ પામી, વાત થઈ ગઈ ભાવીહ.
 વિનતા વિયોગથી વૈરાગ્ય ઉપન્યો, ભેખ સંન્યસ્તનો લીધોહ;
 પ્રિ એ કન્યાને નવ પરણ્યો, ઉપાય એક ન સિધ્યોહ.
 મદાલસા આવે તો ઉઠે, બીજો નહીં ઉપાયહ;
 તે જોગી તો અમે પણ જોગી, દુખળી તે થકી કાયહ.

તાત કહે. તન આજે કહો છો, એટલું એકજ કામછ;
મદાલસા આણીને આપું, ખર્ચ પડે નવ કામછ.
ચાલો જઈએ ઇશ્વર પાસે, સેવિએ શ્રીત્રિપુરાચ;
લકિત કીજે શંભૂ કેરી, તે આપશે એ નારછ.

વળણ.

નારને તે છવાડશે, સુણી પુત્ર પ્રસન્ન થાય રે;
અપસરાઓ અનંત લઈને, ભોળાને ભોવન જાય રે.

કડવું ૩૦ મું.—રાગ વસંતની દેશી સજની.

શિવને રિઝાવવા, નૃત્ય આદે સંગીત નાદ. શિવ. ટેક.
દૈવાસ શિખરે આવ્યા તણ જણ, સાથે અપસરા અનંત;
ભોળાને ભુવને નૃત્ય માંડયું, ભૂલ્યો કામ વસંત. શિવ.
તાલ મૃદંગ ઉપંગ ને વેણા, બોલે અમઝમ પાગે ધુધર;
અરજ કરે ભોળાની આગળ, પૂરે પૂરે પુત્ર સુસ્વર. શિવ.
તાલ. શૂર ચુકે નહીં ને, નાચે કટિને મરડી;
ફેર પુઢડી ફેર પ્રેમદા, અન્યોઅન્યના ભૂજ મરડી. શિવ.
નૃત્ય સુંદર નાગે માંડયું, થૈ રહો થૈ થૈકાર;
શૃંગાર સળ્યા સહુ કામિની, કંઠે કમળના હાર. શિવ.
હાવભાવ જોઈને શંકર, મંદિરમાંથી ડોલ્યા;
બહાર નીકળી નાચવા લાગ્યા, થૈ થૈ મુખે બોલ્યા.
શિવજી વિરાજે છે, નૃત્ય આદે સંગીત નાદ. શિવ. ટેક.
શિંગી તુરીના સ્વર અતિશે, વિખેરી ત્યાં જટાય;
નાગ અખીલ ગુલાલ ઉડાડે, શંકરને ભસ્મ સુહાય. શિવ.
કંઠે હાર સર્પના સળકે, વાગે ડમરૂ ને ડાક;
આવો રે ઉમયાવર કહે છે, પ્રેમે મારે હાક. શિવ.
નીલકંઠજી નાચે અમઝમ, સર્વે સાંધ્યું સંગીત;
નાગનું નૃત્ય સુંદર દેખી, હરખ્યું શંકરનું ચિત્ત. શિવ.
માગો નાગ જે જોઈએ તે, હું હવો તુષ્ટમાન;
અરે શિવ મદાલસા જીવે, એ માગું વરદાન. શિવ.

સત્કિતનો ઋતુધ્વજ કુંવર, તેની મોઢ છે નાર;
 મૃત્યુ સંચયન થાયે નારી, છે પ્રીતિવડે સંસાર. શિવ.
 તમો પરને અર્થે આ યશ કીધો, હું દરખ્યો કહે દર.દર;
 એ મોઢ મદાલસા છવશે, એવો આપું એક વર. શિવ.
 જમુના તીરે જાઓ. તમો, કહું એક અનુપાન;
 શ્રાદ્ધ કરજો પિતૃકે, કે આપજો ત્રિપિણ્ડ દાન. શિવ.
 મધ્યેનો પિણ્ડ ભાંગી જોજો, ત્રણ ફેણનો તે ખગધારિ;
 તેની મધ્યમાં ફેણ પ્રાચ્યેથી, જડશે મદાલસા જે નારિ. શિવ.

વળણ.

નિકળશે મદાલસા નારી, એવું કહિને હર વળ્યા રે;
 વર જવ પામ્યા પત્તગ ત્રણ તે, જમુનાને મારગ પડ્યા રે.

કહવું ૩૧ મું.—રાગ ગોડીની ચોપાઠ.

પત્તગ ત્રણ જણ હપિત થયા. ગંગાને ઉપકંઠે ગયા;
 પિતાએ તવ વળાવ્યા તત્ર, જાઓ ત્યાં ઋતુધ્વજ રાજત્ર.
 કહેતા ન વર પામ્યાની પેર, પણ તેડી લાવજો તેને ઘેર;
 હું આપું છું શ્રાદ્ધજ કરી, જોઈ જડે છે એ મુંદરી.
 તમને લાગશે આવતાં વાર, તો તે ત્યાં મરશે નિરંધાર;
 એવું કહિ વળાવ્યા જાળ, નાગ શ્રાદ્ધને બેઠા તત્કાળ.
 દર્શશાખા પૃથ્વી પ્રચણ્ડ, જવ તલ પિષ્ટના મૂક્યા પિણ્ડ;
 મધ્યનો પિણ્ડ વિદારણ કર્યો, ત્રણ ફેણનો મણિધર નિસર્યો.
 તેનિ મધ્ય ફેણ વિદારણ કરી, તેમાંથી નીકળી મુંદરી;
 વિશ્વાવસુતણી તે દીકરી, પ્રી ફેણચક્રી અવતરી.
 મુખે જપતી પનિનું નામ, કહે ક્યાં આવી છઈ આ ઠામ;
 અરજકે તે દીકરે કુમાર, અથ ધતિ કહ્યો સમાચાર.
 ત્યારે પાયે પડી મદાલસા, તમો પિતા સત્ય દિલે મુજ વસ્યા;
 મુને દાખવો વનનો પંથ, ક્યાં બેઠા છે જોગી થઈ કંથ.
 નાગ કહે તું આવ પાતાળ, મળશે સ્વામી સંશય દાળ;
 પછે આણી લાવ્યો નાગ તે ઘેર, પરાણાચાર કર્યો બહુ પેર.

એકાન્તે હતી એક ઓરડી, ત્યાં રાખી મદાલસા ગોરડી;
 સકળ વસ્તુ તે માંહે ભરી, દ્વાર ભીડી રાખી સુંદરી.
 એ કથા એટલેથી રહી, પેલા કુંવર મિત્ર મળિયા સહી:
 આવતા દીદા યંન્યો વીર, ઋતુધ્વજે નૈણે ભરીયાં નીર.
 ભલે ભાષ્યો કીધો વેહેવાર, માણુ માણુ મૂક્યો મિત્રાચાર;
 મદાલસાએ મુને પરહ્યો, તો તમો પ્રેમ શા માટે ધરો.
 દૈવે કીધો મુને દૂખળો, મન મૂકી તમો શાને મળો;
 આટલે દહાડે શાને આવિયા, શકે મદાલસાને લાવિયા.
 સર્પ કહે રે મહિપતિ સુણો, અરજક પિતાજી છે અમ તણો;
 તેને સમાચાર અમથી થયો, વૃદ્ધ નાગ ધણો દુઃખી થયો.
 તેના મોકડ્યા આવ્યા આમ, કહ્યું પરોણા તેડી લાવો ધામ;
 તે આવે તો જમું હું અન્ન, માટે ચાલો બાન્ધવ જન્ન.
 ઋતુધ્વજ કહે સાધ્યો જ્નેગ, તો હવે શા પરોણાના ભોગ;
 મદાલસા જ્ને પીરસે અન્ન, ત્યારે આ મુખ કરે ભોજન.
 તે ભૂખી ને હું કેમ જમું, આમ ને આમ ક્રુધા દુઃખ ખમું;
 મિત્ર કહે રૂંડું થાય દૈવ વાત, મદાલસા આપે અમ તાત.
 એવો બોલ તે બાન્ધવે કહ્યો, ઋતુધ્વજ ઉઠિ એટો થયો;
 નારીને નામે થયો વિહ્વલ, ચાલો જઈએ થઈ ઉતાવળ.
 પાતાળ વિષે ત્રણ જણુ પરવર્યા, અગાધ જળમાંહે ઉતર્યા;
 નાગની વિદ્યા શીખવી, તેથી તે રાયને જલગતી હવી.
 અરજકની પાસે આવ્યા આપ, શંભૂ તણો જેપર છે પ્રતાપ;
 વિવિધ પેર કર્યો પરોણાચાર, પણ ન કહ્યો પેલો સમાચાર.
 સ્વાગતા કીધી સર્પ સર્વે મળી, રાજકુંવરને જ્નેયો નેણે ભળી;
 પંણુ તે નહીં લેતો કો સ્વાદ, ન કો સાથે કરતો સંવાદ.

વળણુ.

વાદ ન કરે અવરકો સાથે, મુખે મદાલસા નામ રે;
 વિદાય થાયે ઋતુધ્વજ ત્યાંથી, કાકાને કરી પ્રણામ રે.

કડવું ૩૨ મું.—રામગ્રી દેશી.

કર જોડી કુંવર વદે, મુને વિદાયજ કીજે;
 અમો જ્નેગિને ભોગ ધટે નહીં, તે માટે આજ્ઞા દીજે.

અરજક વળતું બોલિયા, મનગમતી વસ્તુ માગે;
 લગ્ન મનથી પરહરી, જ્ઞાન માંચથિ જાગે.
 ઋતુધ્વજ વળતું બોલિયો, તમો સાંભજોની રાય;
 મારે જે કાંઈ માગયું, તે ઈંદ્રથી ન અપાય.
 રાજસુખ સહુ પરહર્યું, ને થયો વિયોગે વેરાગી;
 જોગીને શું માગયું રે, મેં લક્ષ્મી પરિત્યાગી.
 નાગ કહે એમ ના કીજે, મુજ ઘેરથી પાછા જાઓ;
 ઘટિત હોય તે માગિયે, રાય જેથડી સુખી થાઓ.
 ત્યારે મન માન્યું ભૂપતિનું, માગું છું હવે પ્રાણી;
 ખચીત વાત એ આપશે, મદાલસા મુજ રાણી.
 બોલ બોલી ગળે પાછો, ખરે નેણે અશ્રુધાર;
 સુવર્ણની સાંકળ જેવી, નાખવી પૂર વાર.
 તે માગ કહેતાં રહે નહીં, બોલ્યો તે તો વળતો;
 કાણે જોયું કાણે સાંભળ્યું, પછે બોલ્યો તે ગળગળતો.
 અણુધટું માગું છઉં, જો કહો છો સહુ કોઈ;
 છવતી કરી આપો મુંને રે, મદાલસા જે મોઈ.
 નાગ કહે શું માગિયું, એક મદાલસા નાર;
 નવ નવી કન્યા કામળી, આણી આપું હજાર.
 ઓ પેલી ઓરડી વિશે, જઈ લણો નૌતમ નેક;
 પ્રેમ હશે તો બોલશે, મદાલસા વાયેક.
 સુણિ રાય આજ્યો ડગમગતો, ઓરડા લગી ચાલી;
 હાક મારી હો પ્રેમદા, બેઠા કમાડ તે ઝાલી.
 અન્યોઅન્ય નૌતમ વિલાસે, વાણી થકી અતિ લાડો;
 અન્યોઅન્ય પ્રીત બહાર પડતાં, પ્રાટ્યાં બેહુ કમાડો.
 ઓરડી ઉઘડી ગઈ ને, ભરાયાં લોચન;
 સામસામાં વધ્યાં બંન્ધો, થયાં મન પ્રસન્ન.
 વળજ્યો તે વધૂટે નહીં, સ્નેહની અતિ કહાણી;
 નાગ સર્વે હરખિયા, પ્રીતિ સ્નેહ પરસ્પર જાણી.

વળણુ.

વાદે વદ્યા તે વાદ સહુ, ને મળ્યાં નર ને નાર રે;
 સુખ પામ્યા સંસારનું, હવ જાય અયોધ્યા કુમાર રે.

કડચું ઉડે મું.-રાગ શ્રીની દેશી લટકની.

મદાલસા ને મહિપતિ, મળે પ્રેમ નંદીને પૂર રે;
 નેત્ર તુરી અસ્વાર થંધને, મળ્યાં બંન્ધો શૂર રે.
 વ્યોમ મારગ વિજળિ ચમકે, ત્યમ કંથે લીધી કામની;
 સંતોષ્યો સ્વામી પોતિકાં, પછે બોલી ભામની.
 મંદિર પધારો મહિપતી, સર્વને દેવા મુખ રે;
 તાપ ટળે તેનાં તન્નનો, જોતાં તંમાઈ મુખ રે.
 વચન સુણિ સુંદરી કેડે, ગયો નાગ સલાની માંચ રે;
 મુખ કળા મન હર્ષ અધિકો, મન મોહથી મલકાય રે.
 જેની કમળ સરખી હથેળી, નેત્ર બે અંબૂજ રે;
 હીંડતો મદ માતંગ જેવો શૂંઢ સરખા ભૂજ રે.
 સર્વ જનોએ માન દીધું, આપિયું દિવ્યાસન્ન રે;
 પાંચ દિવસ પરોણા રાખિયા, સતિ સાથે રાજ્ય રે.
 મુદ્દર્ત જોયું જોશિયે, શુભ તિથિ શુભ વાર રે;
 ગાંધર્વ સાથે ચાલિયા, બંન્ધો તે નર ને, નાર રે.
 સહસ્ત્ર સર્પ સાથે થયા, સજ્જ શુભ શૃંગાર રે;
 વાજિત્ર નાનાવિધનાં, થૈ રહ્યો જ્યજ્યકાર રે.
 વિદાય માગીને વળ્યા, આવ્યા અયોધ્યા ગામ રે;
 નર નાર બંન્ધો શોભતાં, રવિ તેજે રતિ ને કામ રે.
 વસ્ત્ર વાહન નાગનાં, તેણે શોભિત કાંતિ રે;
 શોકે લક્ષ્મી સાથ આવ્યા, હરિહરની પડે બ્રાંતિ રે.
 રણતૂર નફેરી ઘેરી વાગે, શોભિત છત્ર નિસાન રે;
 શત્રુજિતની સલામાં જઈ, સેવકે કીધું જાણુ રે.
 નગર સધળું ઉલટયું રે, ઉલટ અંગ ન માય રે;
 આ સ્વપન સરખું સાંભળીને, દોડ્યા શત્રુજિત રાય રે.
 દડબડે હસ્તિ અલખેલડા, સાંભેલાં અસ્વાર રે;
 છાંટણું છાંટયાં ચોક ચઢે, પટકુળ બાંધ્યાં દ્વાર રે.
 માંત પિતા આવી મળ્યાં, કંઈ ટળ્યાં, તનનાં દુઃખ રે;
 માતા મોતિએ વધાવી, મુખ જોઈ પામી મુખ રે.

નોહોતું સાંભળ્યું તે દિહું, જે છવ પામી મોઢ રે;
ગાજતે મંદિર આવિયાં, પ્રજા મોહી જોષ રે.
નાગનંદન આવિ મળિયા, શત્રુજિતને લાગ્યા પાય રે;
ઝોસિંકળ તમને થયા તે, શિવતણી કૃપાય રે.
અથ ઇતિ માંડી કહ્યો, સર્વ તે સમાચાર રે;
વાત ચર્ચાઈ ચૌદ લોકે, મોઢ જિવી ખીજવાર રે.
માન વાધ્યું માનનીનું, સહુ પૂછે મૃત્યુનિ વાત રે;
સમાચાર સુણિ નારના, મળવા આવ્યાં માત ને તાત રે.

વળણ.

આવી મળી ગયાં માત તાત, તેને આનંદ અતિ હદે રે;
પછિ મદાલસા શું કરે, તે ભટ પ્રેમાનંદ વદે રે.

કહ્યું ૩૪ મું.—રાગ ધવળ ધન્યાશ્રીની દેશી.

નારદજી વાણી વદે રે, સુણો યુધિષ્ઠિર રાયજી;
નર નારી સંયોગે દિવસો, હાસ્ય વિનોદે જન્યજી.
પાતાલકેતૂ ફરિને આવ્યો, અતિતનું ધરિ રૂપજી;
તેની માયા નાગે ઝોળખિ, શિખ્યો ઋતુધ્વજ ભૂપજી.
મદાલસાનો મારનારો, આવ્યો છે ખીજ વારજી;
રાગજ્યે ઝોળખી શાખ લૈ મૂક્યો, નવ કીધો તેને પ્રહારજી.
એક દિવસ સૌ અતિતને તેડયા, લોજન માટ લોવજી;
તે મળતો પેલો દૈત આવ્યો, સઘળું ખાધું અન્નજી.
દૈતે માયા પ્રગટ કરી તે, જીવે ઋતુધ્વજ ધીસજી;
ખડ્ગ ગ્રહિને કેશ ઝાલ્યા, દુષ્ટનું છેલું શીશજી.
જયજયકાર થયો પુરમધ્યે, કહે ધન્ય ધન્ય ઋતુધ્વજ રાયજી;
સુખ વૃત્તિ સૌ પામવા લાગ્યા, કૃષ્ણ સમો મહિમાયજી.
પછિ શત્રુજિત ગયો તપ કરવા, રાજ પુત્રને આપીજી;
સત્ય ધર્મ આણુ ઋતુધ્વજની, રહી દિશોદિશ વ્યાપીજી.
કેટલે વરસે મદાલસાએ, પુત્ર પ્રસવ્યા ચારજી.
રૂપ કળા ગુણ સુંદર દેખી, પુત્રે શોભ્યું દ્વારજી.

સત્યજિત ને સત્યકર્મી, શત્રુદંત ને વક્ત્ર નામજી;
 મહા જ્ઞાની પુત્ર થયા તે, કેવળ આત્મારામજી.
 મદાલસાએ લણાવ્યા આળક, સૃષ્ટિકર્તા રસ ઉદ્ધારજી;
 પારણામાંથી હાલરૂં ગાતાં, તન્યો તેણે સંસારજી.
 મોટા થઈ વન મધ્યે ચાલ્યા, માતનો લઈ ઉપદેશજી;
 ચારે કુંવર ગંગા તીરે જઈ, તન્યા કર્મના કલેશજી.
 ઋતુધ્વજ દુઃખી થયો અતીશે, કાળુ ભોગવશે રાજ્યાસનજી;
 અરે અખળા તે ભોગ મૂકાવી, જોગી કીધા તનજી.
 નારી કહે હો નાથજી રે, એ વાર્તા છે સત્યજી;
 જો તમો ધરસૂત્ર માંડ્યું, તો શીશી પડી વિપત્યજી.
 એવું સાંભળ્યું જવ સ્વામીએ, તવ થયું અલ્પજ્ઞાનજી;
 ઉઠાની અખળા વન જઈએ, ભજિયે શ્રીભગવાનજી.
 કામનિ કહે રે સ્વામી મારા, ઉદરમાં છે પુત્રજી;
 તે પ્રસવે કે આપણુ જૈશું, સોંપી તેને ધરસૂત્રજી.
 પૂરે માસે પુત્ર પ્રસવિયો; અલર્ક નામ તો ધરિયુંજી;
 મોટો થયો ને રાજ સોંપ્યું, માઆપનું કહ્યું ચિત્ત ધરિયુંજી.
 માત તાત કહે જઈએ તપ કરવા, તમો પ્રજનને પાળોજી;
 માત તાતનાં વચન સુણીને, પુત્રે ઉત્તર પાછો વાળ્યોજી.
 જોગી થૈને જટા વધારે, તો વડ દક જ્ઞાની નાથજી.
 ઘણા નીરવિષે શું નહાયે નિર્મળ, તો નાય છે મચ્છનો સાથજી.

વળણ.

સાથ મીનનો રહે જળમાં, પણ પરમેશ્વરને નવ મળે રે;
 ગૃહસ્થાશ્રમમાં પ્રભુ મળે, તે મૂકી વન કો ટળવળે રે.

કડવું ૩૫ મું.—રાગ ધન્યાશ્રીની દેશી.

વાદે હાર્યો માત પિતાયજી, ભાઈઓને તેડવા જાયજી;
 તે જ્ઞાનથી છંડાવ્યાજી, પાછા ગૃહસ્થાશ્રમ મંડાવ્યાજી.

ઢાળ.

ગૃહસ્થાશ્રમને વર્ણવ્યો; ખંડિયો સંન્યાસ;
 મન સ્થિર છે પોતાતણું તો, સમીપ છે અવિનાશ.

હરિ વિના ખીજું કે નથી, મન કલ્પિત આ સંસાર;
મન સમ્યં તવ જાણું ને, જગતનો નિસ્તાર.
બ્રહ્મા ત્રિગુણી એક છે, આઘ અંત ને મધ્ય સાર;
બ્રહ્મભાવ ત્રિગુણે રાખ્યો, તો ઉતરશે ભવ પાર.
જ્ઞાન અલૌકિક એ કહ્યું, આનંદ સર્વે પામિયાં;
માત પિતા ને પુત્ર પામ્યે, સંકટ સઘળાં વામિયાં.
કેટલેક વરસે મદાલસા, તે સ્વામીને તેડી કરી;
રાજ સૌંપી પુત્રને, ગાંધર્વ લોક તે પરવરી.
સદ્ગુરુ કહે શુભજડને, કહ્યો મેં ધતિહાસ;
નારદે કહ્યું યુધિષ્ઠિરને, તવ ઉપન્યો ઉદ્ધાસ.
પવિત્ર કથા માર્કેન્ડેય પુરાણે, તેનું વિસ્તાર્યું આખ્યાન;
સકલ પદારથ પામિયે, ને સાંભળીએ વ્યાખ્યાન.
એ કથા અદ્ભૂત રસની, ને મોઘ જીવી પ્રેમદા;
એ કથા પ્રેમે સાંભળે, તે સુખી હોયે સર્વદા.
ગાંધર્વકન્યા ક્ષત્રિ સ્વામિ, ઋષિ ગાલવનું ચરિત્ર;
નારદ ધર્મ સંવાદ સાંભળિ, દેહ થાય પવિત્ર.

ગાય શિખે કે સાંભળે, ભાવ સુંદર મન ધરે;
મહિમા સુણે મદાલસાનો, ભવસાગર સહેજે તરે.
સંવત સત્તર અઠ્યાવિશ, ચૈત્ર વદિ પાંચમ રવી;
સુંદર પ્રતાપ હું નથી લેતો, કથા એ પૂરણ હવી.
સંવાદ ધર્મ નારદજીતણો, સાંભળે શ્રોતા સુખ લહે;
અભ્યાસ સર્વ જનોએ કરવો, વિપ્ર પ્રેમાનંદ કહે.

વળણું.

વિપ્ર પ્રેમાનંદ કહે, આ કવિતા છે વૈષ્ણવી રે;
આખ્યાન એ પૂરણ થયું, શ્રોતા જન જોલો શ્રીહરી રે.

મદાલસા સંપૂર્ણ.

વામન ચરીત્ર.

કડવું ૧ છું.-રાગ આશાવરી.

અપરિમિત કવિ હતા આગે, તુજ શરણુ આવ્યા જેહ રે;
કૃપા કીધી ને શુદ્ધિ દીધી, સિદ્ધ કીધા તેહ રે.
અક્ષતનયા ભાવથી, રાવ સુણીએ માત રે;
દિન દુર્થળ દાસ તારો, તું મેલ મસ્તક હાથ રે,
હંસવાહિની હાસ્ય વદની, શ્વેત અંખર શોભે રે;
કમળભૂતી, કમલનયની, તું કૃપા દૃષ્ટે જોય રે.
એક હસ્તે કનક કલશ, મુખા પૂર્ણ પ્રમાણુ રે;
એક હસ્તે અક્ષય માલા, સ્પ્રાટિક મણીની જાણુ રે.
એક હસ્તે ધરે વિણા, એકે પુસ્તક હાથ રે;
મુગટ માળા મનોહર, વરદાયીની વિખ્યાત રે.
વાર્ણુન માતા તુજ તણું, એક મુખે કેમ કહેવાય રે.
સહસ્ર જિહ્વા શેપને, મુખ કહેતાં પાર ન થાય રે;
મુર્ખ મન ધચ્છા ધરે, ચતુરાનન ચારે વેદ રે;
તુજ કૃપા વિણુ કોણુ ગત, કોઈ પાર ન જાણે ભેદ રે.
જેમ મીન ધચ્છે ચંદ્રમંડલ, જેમ પતિત વાંછે ગંગ રે;
નિર્ધન ચિંતામણી ધચ્છે, તેમ મને હરિ જન સંગ રે.
શ્રી ગણપતિ સરસ્વતિ, નિશ્ચલ કૃણા સર્વ રે;
દયા કરજો દાસને, જેમ ટળે મનનો ગર્વ રે.
હરીદાસ કેરો સંગ મુજને, સદા વલ્લભ જેહ રે;
જેહ તણે સંગે કરીને, થાય નિર્મળ દેહ રે.
કથા એક કહું અતિ ઉત્તમ, વરાહ પુરાણે જેહ રે;
ભાગવત અષ્ટમસ્કંધ મધ્યે, કહું વિસ્તારી તેહ રે.

વળણું.

વિસ્તારપૂર્વક કહું કથા, શ્રીવામન ચરિત્ર રે;
ભટ પ્રેમાનંદ કહે કથા, ભકિત ભાવે થાય પવિત્ર રે.

કંડવું રજું. — રાગ રામગ્રી.

વરણું કથા વામન તણી, અષ્ટમસ્કંધની માંય;
પરીક્ષિત કહે શુકદેવજી, તે છે ચૌદમે અધ્યાય.
વિનય કરી શુકદેવજીને, પૂછે પીરક્ષિત ભૂપ;
બલિરાય માટે કેમ ધર્યું, શ્રીનાથે વામન રૂપ.
ધર્મનો કેમ લોપ કર્યો, અચરજ મોટું એહ;
ભકિતમાન પાતાળ આંધ્યો, એહ નિવારે સંદેહ.
શુકદેવજી કહે ધન્ય રાજા, સાધુની એ રીત;
ગુણ સાંભળવા સંતના, મન ધણું ધચ્છે છે પ્રીત.
વૈવસ્વત મન્વન્તરે, વામને ધર્યો અવતાર;
ઈંદ્ર બલિના યુદ્ધનો, પ્રથમ કહું વિસ્તાર.
સ્વર્ગમાંહી ઈંદ્રનો, મહા દીઠો અધિકાર;
ધર્મ્યા થઈ બલિ રાજને, અમો કસ્યપનો પરિવાર.
જગત તો પૂજે ઈંદ્રને, અમોને ન પૂજે કાય;
હું પદવી લઉં ઈંદ્રની, એ કારણુ યુદ્ધનું હોય.
ખોતેર કોટી યોદ્ધા સાથે, યુદ્ધે ચઢિયો બલિરાય;
તેત્રીસ કોટી લઈ ઈંદ્ર આવ્યો, નર્મદા તટ જાય.
દેવ અંસુરનો સંગ્રામ મોટો, થયો શત વરસ પર્યંત;
હાર પડી ને બલિ નાહો, પડ્યા દૈત અનંત.
સહસ્રાક્ષનો ત્યાં જાય થયો, અમરેશ અમરાપુરી ગયો;
બલિરાય અંતરે પરજળ્યો, મન ભંગ મનનો થયો.
બલિ કહે શુકાચાર્યને, અમો સખલ પામ્યા કષ્ટ;
તમો સરખા ગુરૂ અમો હાર્યા; એવાં અંભારાં અદષ્ટ.
ઉપાય કાંઈએક કરો ગુરૂજી, હું નિંતું સધળા દેવ;
ઈંદ્ર નાસે રણ વિષે, હું ઉતાડું અહમેવ.

વામન ચરીત્ર.

કડવું ૧ છું.-રાગ આશાવરી.

અપરિમિત કવિ હતા આગે, તુજ શરણુ આવ્યા જેહ રે;
 કૃપા કીધી ને બુદ્ધિ દીધી, સિદ્ધ કીધા તેહ રે.
 અક્ષતનયા ભાવથી, રાવ સુણીએ માત રે;
 દિન દુર્બળ દાસ તારો, તું મેલ મસ્તક હાથ રે;
 હંસવાહિની હાસ્ય વદની, સ્વેત અંબર શોભે રે;
 કમળભૂની, કમલનયની, તું કૃપા દૃષ્ટે જોય રે.
 એક હસ્તે કનક કલશ, મુઘા પૂર્ણ પ્રમાણ રે;
 એક હસ્તે અક્ષય માલા, સ્પ્રાટિક મણીની જાણ રે.
 એક હસ્તે ધરે વિણા, એકે પુસ્તક હાથ રે;
 મુગટ માળા મનોહર, વરદાયીની વિખ્યાત રે.
 વર્ણન માતા તુજ તણું, એક મુખે કેમ કહેવાય રે.
 સહસ્ર જિહ્વા શેપને, મુખ કહેતાં પાર ન થાય રે;
 મુર્ખ મન ધચ્છા ધરે, ચતુરાનન ચારે વેદ રે;
 તુજ કૃપા વિણ કોણુ ગત, કોઈ પાર ન જાણે ભેદ રે.
 જેમ મીન ધચ્છે ચંદ્રમંડલ, જેમ પતિત વાંછે ગંગ રે;
 નિર્ધન ચિંતામણી ધચ્છે, તેમ મને હરિ જન સંગ રે.
 શ્રી ગણપતિ સરસ્વતિ, નિશ્ચલ કંઠેણા સર્વ રે;
 દયા કરજો દાસને, જેમ ટળે મનનો ગર્વ રે.
 હરીદાસ કેરો સંગ મુજને, સદા વલ્લભ જેહ રે;
 જેહ તણે સંગે કરીને, થાયે નિર્મળ દેહ રે.
 કથા એક કહું અતિ ઉત્તમ, વરાહ પુરાણે જેહ રે;
 ભાગવત અષ્ટમસ્કંધ મધ્યે, કહું વિસ્તારી તેહ રે.

વળણુ.

વિસ્તારપૂર્વક કહું કથા, શ્રીવામન ચરિત્ર રે;
લટ પ્રેમાનંદ કહે કથા, લકિત ભાવે થાય પવિત્ર રે.

કહવું ૨ જી. રાગ રામગ્રી.

વરણુવું કથા વામન તણી, અષ્ટમસ્કંધની માંય;
પરીક્ષિત કહે શુકદેવજી, તે છે ચૌદમે અધ્યાય.
વિનય કરી શુકદેવજીને, પૂછે પીરક્ષિત ભૂપ;
બલિરાય માટે કેમ ધર્યું, શ્રીનાથે વામન રૂપ.
ધર્મનો કેમ લોપ કર્યો, અચરજ મોટું એહ;
લકિતમાન પાતાળ ચાંધ્યો, એહ નિવારો સંદેહ.
શુકદેવજી કહે ધન્ય રાગ, સાધુની એ રીત;
ગુણ સાંભળવા સંતના, મન ધણું ઇચ્છે છે પ્રીત.
વૈવસ્વત મન્વન્તરે, વામને ધર્યો અવતાર;
ઈંદ્ર બલિના યુદ્ધનો, પ્રથમ કહું વિસ્તાર.
સ્વર્ગમાંહી ઈંદ્રનો, મહા દીરો અધિકાર;
ધર્મ્યા થઈ બલિ રાજને, અમો કશ્ચપનો પરિવાર.
જગત તો પૂજે ઈંદ્રને, અમોને ન પૂજે કોય;
હું પદવી લઉં ઈંદ્રની, એ કારણુ યુદ્ધનું હોય.
બેતેર કાટી યોદ્ધા સાથે, યુદ્ધે ચઢ્યો બલિરાય;
તેત્રીસ કાટી લઈ ઈંદ્ર આવ્યો, નર્મદા તટ જાય.
દેવ અંસુરનો સંગ્રામ મોટો, થયો શત વરસ પર્યંત;
હાર પડી ને બલિ નારો, પડ્યા દૈત અનંત.
સહસ્રાક્ષનો ત્યાં જય થયો, અમરેશ અમરાપુરી ગયો;
બલિરાય અંતરે પરજાળ્યો, મન લંગ મનનો થયો.
બલિ કહે શુકાચાર્યને, અમો સખલ પામ્યા કષ્ટ;
તમો સરખા ગુરૂ અમો હાર્યા; એવાં અંમોરાં અદષ્ટ.
ઉપાય કાંઈએક કરો ગુરૂજી, હું જિતું સધળા દેવ;
ઈંદ્ર નાસે રણુ વિષે, હું ઉતારું અહમેવ.

એવાં વચન સુણી ગુહ્યએ, મંડાવ્યો એક જગ;
 યજ્ઞ પુરૂષ સંતુષ્ટ કીધો, લોખ્યો ઈંદ્રનો ભાગ.
 મૃત્યુંજયનો મંત્ર લણાવી, યજ્ઞ પૂરણ ત્યાં કરીઓ;
 સૂર્ય કાંતિ સરખો રથ એક, કુંડ માંહેથી નિસરીઓ.
 ચપલ અશ્વ જોડ્યા તે રથે, મણિ માણેકે જડીઓ;
 વહ્નિ જવાલા સરખી ધ્વજા ફરકે, મેઘનાદે ગડગડીઓ.
 યુગ્મ ભાથા બાણ ભરીઆ, કવચ તોપ ને ચાપ;
 તે દેખી શત્રુ દલ નાસે, એવો રથનો પ્રબલ પ્રતાપ.
 આયુધ ધરી બલિ રથે બેઠો, ગુરૂને કરી પ્રણામ;
 અમુરે જઈ સ્વર્ગ ઘેર્યું, માંડ્યો મહાસંગ્રામ.

વળણ.

સંગ્રામ કારણ સ્વર્ગ ઘેર્યું, થયું ઈંદ્ર રાયને જાણ રે;
 તેંત્રીસકોટી તત્પર કીધા, પછે ગડગડીઆં નિશાન રે.

કંડવું ૩ જું.—રાગ સામેરી.

સમાચાર પહોંચ્યા શક્તે, જે આવ્યું દાનવ દળ;
 વિચાર કીધો વાસવે, કાંઈ બલિને વાધ્યું બળ.
 શુંબાણ વર્ત્યું સ્વર્ગમાં, અમર ભરે ઉચાળા;
 પુત્ર પતિતને કર ગ્રહી, દેવતા નાસે પાળા.
 ત્યારે ઈંદ્રને કહે બૃહસ્પતિ, બલિએ કીધો છે જગ;
 આ વાર આપણ હારશું, નથી યુદ્ધ કર્યાનો લાગ.
 ત્યારે ઈંદ્ર વળતું બોલીઓ, ગુરૂને કરી પ્રણામ;
 હું કેમ નાસું મામ મૂકી, માંડું જઈ સંગ્રામ,
 મહા યુદ્ધ અમરે આદર્યું, ગાજ્યો તે વાસવ વિક્રાળ;
 ઐરાવત ચઢી શંખ પૂર્યો, ત્યાં આવ્યા દશે દિગ્પાળ.
 અંતરીક્ષ માર્ગે યુદ્ધ કરતા, આવ્યા અવની માંચ;
 નર્મદાના તટ વિષે આવી, રણસ્થંભ રોપ્યો ત્યાં.
 વાજ્ર વાજે ધન ગાજે, વીર જે મહા વીર;
 ભય દેખાડે આંખ ત્રાડે, પાડે જોડનાં શરીર.

મહા ભય દેખાડે ખડ્ગ કાઢે, મહાદિવ્ય ટોપ શિરે ધરે;
 મહા બ્રમણી કાળથી, ધમકારથી પૃથ્વી ચળે.
 મુખ મરડે ને આંખ તરડે, ક્રોધે કરડે દંત;
 વાહન ચઢી મુખે ગડગડે, આવી મળ્યા મહા બળવંત.
 આપ વખાણે ને ધનુષ તાણે, મનમાં તે ન આણે મર્ણુ;
 કાળા તે ટોપ શિર ધરી, દીસે ભયાનક કંઈ.
 ધ્વજ પતાકા શિર ફરે, ગડગડે રથનાં ચક્ર;
 બલિ વિકારે અમુરને, મુરને વિકારે શક.
 જલ ભર્યો જેવાં આભલાં, ચાલતા માતંગ;
 શબ્દ કરતા પુંડ કરતા, શોભે પાખર તુરંગ.
 દશે દિશા ડોલતી, ચઢ્યું મંડલ ચાક;
 વીર યુદ્ધે પડ્યા ઘણા, માંહે માંહે મારે હાક.
 શુક્રાચાર્ય સામા બૃહસ્પતિ, સામો સંગ્રામ થાય;
 બલિ સામો આવિયો, સંગ્રામે મુર રાય.
 બાણામુરને જયંત વળગ્યા, અનેક બળ લંડાર;
 વીરપાક્ષ સામા આવિયા, આઘ અશ્વિનીકુમાર.
 ભુપાક્ષય ને જમરાય વળગ્યા, કરી ક્રોધ અપાર;
 કાળનેમીની સન્મુખ આવ્યા, ગડગડ્યા ધનબાર.
 બીડાલાક્ષ ને કુબેર વળગ્યા, રાહુ ને રવિ રાય;
 ધૃત્રમકેતુ ને જયંત વળગ્યા, અડતાળીશ અગ્નિ જય.
 જનકાપ ને ચંદ્રમા, આવી જુદ્ધે બાઝ્યા ખેહ;
 ધર્મભોષ ને વાયુ વળગ્યા, ક્રોધે ખોલે તેહ.
 મયદાનવ ને વિશ્વકર્મા, બન્ને આવી અડીયા;
 રથે રથ ને અથ્થે અથ્થ, એમ ગળે ગળ આથડીયા.
 અતિરથી ને મહારથી, પાળા તણો નહીં પાર;
 તેત્રીસ કાટી ને ખેતેર કાટી, થયો તે એકાકાર.
 ભાલાં ચળકે ને ખડ્ગ ઝળકે, શોભે ભાથા ચર્મ;
 શબ્દ ઉઠે ને બાણ છૂટે, સામા સામી પર્મ,
 ભાથા ખુટે ને કવચ તુટે, ઉડે અગ્નિ જ્વાલ;
 રથ ચૂર્ણ થાય વિમાન ભાંગે, વઢે વીર વિકાલ.

શુક્રાચાર્યની વિદ્યાર્થી, સહિ દાનવ ખેડા થાય;
અળ દેખી બલિ રાયનું, નાશી ગયો મુર રાય.

વળણ.

નાસી ગયો મુર રાય રે, પછે અમુર ગાળ્યો અળ ધરી રે;
જય કરી અળી આવ્યો, શોણિત પુર પાછો ફરી રે.

કડવું ૪ થું.—રાગ સામઘ્રી.

શુકલ કહે સાંભળ રાયણ, અળી ઘેર આવ્યો અતિ ઉત્સાહણ.

ઢાળ.

ઉત્સાહ અંતર અતિ ધણો, ત્રૈલોક્ય વર્તી આણુ;
શુક્રાચાર્યને પગે લાગીને, ખોલ્યો જોડી પાણુ.
ગુરૂ પ્રતાપે યજ્ઞ પુરૂષે, કીધી તે મારી વાહાર;
હું પદવી લેઉં ઇંદ્રની, અશ્વમેધ કરું આ વાર.
ત્યારે ઋષિ કહે રાય સાંભળો, તમો આરંભો અશ્વમેધ;
અવિચળ પદવી પામશો, શકતે પમાડશો ખેદ.
પછે નર્મદા તટને વિષે, મંડપ રચ્યો વિશાળ;
મુખ માગ્યું આપ્યું વિપ્રને, દિક્ષા લીધી ભૂપાળ.
નવ્યાણું અશ્વમેધ કીધા, રહ્યો છેલ્લો એક;
ઇંદ્રને ચિંતા હવી, વિચાર કરી રે વિશેષ.
એ જુદે જિત્યો જય નહીં, કરું શુદ્ધિ વિચાર;
સર્વે દેવ સાથે ઇંદ્ર આવ્યો, કશ્યપ ઋષિને દ્વાર.
સમસ્ત મુર એકાંત આવ્યા, જ્યાં અદ્વિતિ માત;
પ્રમુતાને પગે લાગી, ઇંદ્રે કર્યો અશ્રુપાત.
પ્રઅળ દુઃખ અમને પડ્યું મા, નથી તમને દાઝ;
બલિએ સામો અશ્વ મૂક્યો, લેવા માંડે રાજ.
ઉત્સંગ લીધો ઇંદ્રને, આંસુડાં લૂતી માત;
હૃદે ધર્યો ખુચકાર કરીને, મસ્તકે ફેરવ્યો હાથ.
એ ચિંતા છે જગદીશને, કહું ઘેર જાઓ સૌ મુર;
સત્યના આંધ્યા હરિ સદા, દુઃખ પામશે અસૂર.

એ ઇંદ્રાસનના રોધનો, અમો આરંભશું ઉપાય;
ગોવિંદછને ધર્મ વહાલો, નહીં રાજ તમારું જાય.
આનંદ પામી અમર વળીયા, વન વિષે કરે વાસ;
અદિતિને દુઃખ વ્યાર્યું, મૂકે મુખે નિઃશ્વાસ.
ઓધાર નેત્રે નીર ચાલે, દ્વાદશ મેઘ સમાન;
સતી ચિંતાતુર હવી, મન ધર્યા શ્રીભગવાન.
ગોવિન્દ સાથે ગોષ્ઠિ કરતી, ધરે મન આનંદ;
પણ કળા પાડી દેહની, એકે ઇન્દ્રિયમાં નવ ફેદ.
નવધા ભક્તિએ ધ્યાન ધરતી, સતી જાય સ્વામી પાસ;
દંડવત્ કરીને પાયે લાગી, મુખ જપે શ્રીઅવિનાશ;
મુખ દામણું અણ્ણ સમાણું, કળા તે અપ્પ સમાન.
કશ્યપની પામે સતી આવી, કરી છરણ પટ પરિધાન;

વળાણ.

પરિધાન પટ છરણ કર્યો, શોકે ભરી છે સુંદરી રે;
જ્નેષ્ઠ કશ્યપજી વિસ્મય થયા, બોલાવ્યાં પ્રીતે કરી રે.

કહ્યું પ મું.-રાગ વેરાડી.

કશ્યપ કહે શું છે સતી, આવડું દુઃખ પામી શા વતી;
વિપરીત થઈ કંઈ કર્મની રતિ, ભૂલી ભક્તિ દુભ્યા જદુપતિ.
કંઈએક દુઃખ પામી છે નેટ, શું રસોધમાં થઈ આભડછેટ;
વિદિત અંન ગયું શું પેટ, કે થઈ નીચ સંગ કંઈ ભેટ.
કાણે કહ્યું છે કંઈ વજ વચન, કે ચોરી માર્ગે ખોયું ધન;
કે પુત્રે સેવ્યું દારણ વન, સાચું કહેની મને સ્ત્રીજન.
બોલી વિનયયુક્ત મસ્તક નામી, શું પૂછે સર્વે જાણો સ્વામી;
મારા પુત્રે પીડા બહુ પામી, એથી નાથ તમોને છે ખામી.
હું દિતિનું ભાગ્ય શું વખાણું, બલિનું બળ શું મુખે આણું;
એણે અશ્વમેધ કીધા નવ્યાણું, આગળ શું કરશે તે ન જાણું.
ઈંદ્રાદિ દેવ સહુ વન વસે, નાના ખેદ દાનવ બહુ કસે;
સ્વામી ઇંદ્રાસન જેવું રે જશે, તેત્રીસ કોટીની શી વહેલે થશે.

છો કૃપાનાથ તમો ઋષિરાય, અમર દુઃખનો કરો ઉપાય;
 જીતે દેવ પદવી નવ જાય, એવું કહીને લાગી પાય.
 કબ્યપ કહે સાંભળ સુંદરી, નહિ જીતે બલિ બળ કરી;
 ઈંદ્રાસન લેવા દિક્ષા ધરી, ધર્મની પાસે છે શ્રીહરી.
 એક ઉપાય કહું તે હદે ધરો, વિષ્ણુવ્રત અબલા આચરો;
 ખટ માસ આહાર પચનો કરો, તો કારણરૂપ પામશે દીકરો.
 વિષ્ણુ મંત્ર આપ્યો હેત કરી, અદિતિ આશ્રમે આવી ફરી;
 પ્રિયવ્રત અબલા આચરી, પ્રગટ હવા ચર્તુભુજ હરી.
 પ્રગટ થઇ બોલ્યા ભગવાન, સતી માગ્ય આપું વરદાન;
 એક અંજલી કીધું પયપાન, પલ માત્ર ન ચુકી ધ્યાન.
 સતીએ દીક્ષા જગજીવન, હપે આંસુ ચાલ્યાં લોચન;
 અર્ધ પાદ કીધું પૂજન, કર જોડીને બોલી દીન વચન.
 અંતરજામી છો જી તાત, અમર ઉપર વર્ત્યો ઉત્પાત;
 તમને શી છે અજ્ઞાણી વાત, એવું કહીને રોયાં સુર માત.
 કૃપા કરીને કહે જગદાધાર, ઈંદ્રાદિની કરવા સહાય;
 ઉતારવા બલિ અહંકાર, તારે પેટ લઇશ અવતાર.
 સતીપર કરૂણા કીધી ધણી, અંતર્ધ્યાન થયા વિશ્વ ધણી;
 પ્રભુને કહેવા વધામણી, અદિતિ આવ્યાં કબ્યપ ભણી.
 પ્રપુલ્લ દીડી મુખની કલા, આનંદ યુક્ત દીડી અબલા;
 ખંજન નેત્ર શોભે ચંચલા, ધૂટી વેળુ કેશ મોકળા.
 કહો કેમ આવ્યાં ઋષિ પૂછે, અમો વધામણી ખાવા આવ્યાં મુખે;
 પ્રસન્ન થઇ કહું વિષ્ણુએ મુખે, અમો અવતાર લઇશું તુજ કુખે.
 કબ્યપજી કહે ધન્ય તું સતી, ત્રતે વશ કીધો ત્રિભુવન પતિ;
 ઘેર જાઓ શ્યામા સર્વથી, વિદ્ય વિશ્વને કંઈએ નથી.
 અદિતિ નિજ આશ્રમ ગઇ, પ્રભુ કૃપાએ સગર્ભા થઇ;
 દશ માસ ગયા જવ વહી, તે વાત તો બ્રહ્માએ લહી.
 અદિતિના આશ્રમ ઊપરે, દેવતા આવી ગર્ભની સ્તુતિ કરે;
 તમારે ગર્ભ શું એમ આચરે, તમારે નામે જન્મ મરણ નિસ્તરે.
 દેવને દુઃખ જે લેળા થાય, પ્રજા પીડે આવી વિષ્ણુ ને ગાય;
 સકલ ધર્મ લય પામી જાય, ત્યાં તમો અવતરો વૈકુંઠરાય.

વળણ.

વૈકુંઠનાથની સ્તુતિ કરી, બ્રહ્મા સુર રાજન રે;
દ્વાદશીએ પ્રગટ હુવા તે, વામન શ્રીભગવંન રે.

કડવું ૬ કું.—રાગ આશાવરી.

શુકલ કહે સાંભળ રાય, દેવનું દુઃખ જાણી;
અદિતિના ઉદર થકી, પ્રગટયા સારંગપાણી.
દેવનાં દુંદુભી ગડગડ્યાં, વરસ્યો તે પરજન્ય;
ગીત નાદ મંગળ ધણા, શેં ઉત્પન્ન થયા વામન્ન.
રૂપ ભૂપતું વર્ણવું, કહે ગજ સંન્યાસી;
વામન રૂપ ક્રોડામણા, પ્રગટયા શ્રીઅવિનાશી.
શોભે કમંડલુ મેખલા, કર દંડ પુસ્તક પર્મ;
શિખા સૂત્ર શિશ જટા, પેરણે મૃગ ચર્મ.
કેશર નિલક કપાળે વિરાજે, શોભતું વિદ્યોત;
કોટી ચંદ્ર કલા ઉપમા છે, પરમ ધર્મ ઉદ્યોત.
કુમુદ પટકળ ઓઢિયું, શોભિતું ઉદ્યોત;
ચંદ્રગિણ વદન કળા, ન મળે તુલ્ય જ્યોત.
પાદ પાની છે દુકડાં, આંગળી નાની નાની;
તાળવે તેજ છે પદ્મનું, કુમકુમ વરણી પાની.
વેદ ધૂતી મુખે કરે, સ્વર મુધાપે મીઠો;
કોટિક કામ છાપી રૂડી, અદિતિએ પુત્ર દીટો.
અમર મુનિ સ્તુતિ કરે, પૂજ્યા તે પરિબ્રહ્મ;
કબ્યપદ્યો પુત્રનું, ક્રીધું તે જાતકર્મ.
આશીર્વાદ બ્રાહ્મણ ભણે, તે પામ્યા બહુ વિન;
કબ્યપદ્યો આપિયું, પુત્રને પછે ઉપવીત.
પ્રદક્ષિણા કીધી તાતની, કરી વિનય પ્રણામ;
વામનજી કહે તાતને, મુજ સરખું ઘો કાંઈ કામ.
તમારે કુળ હું અવતર્યો, શુભ કારજ કરવા;
સદ્ગ જન્મ થાય માહરો, કહું માત તાતની સેવા.

માત પિતાની આજ્ઞા, પુત્ર જે પ્રતિપાળે;
 તેને અડસઠ તીર્થ ધર વિષે, એમ કહ્યું દિનદયાળે.
 માતા પિતા પછે બોલિયાં, જે આજ્ઞા પ્રતિપાળો;
 તમો યજ્ઞ ભંગ બલિનો કરો, ગયું ઈદ્રાસન વાળો.
 નવ્વાણું યજ્ઞ પૂરા થયા, આવી રહ્યો એક જગ;
 ત્યાં પૂર્ણાહુતિ થાય છે, રેવાને ઉત્તર ભાગ.
 વામનજી તવ બોલીઆ, રહેજો વિશ્વાસે;
 અમો જઈ છું શોણિત પુર વિષે, ધાર્યું હશે તે થાશે.
 આજ્ઞા માગી તાતની, હવા-હરિ અંતર્ધ્યાન;
 જ્યાં બલિનો યજ્ઞ થાય છે, આવ્યા શ્રીભગવાન.
 મંડપ જેજન ચારનો, બહુ રચના કીધી;
 જયકે નિર્મુખ નવ વળે, એવી રાયે દીક્ષા લીધી.
 વાજ્ર નાનાવિધતણાં, શુભ શમ્પદે વાગે;
 વેદધ્વનિ ધ્વાજલણુ ભણે, યજ્ઞ ભોગ વિરાજે.
 શુક્રાચાર્ય કહે ભૂપને, આજ યજ્ઞ છે છેલ્લો;
 કા નવો વિપ્ર આવે નહિ, દ્વારે સેવક મેલો.

વળણુ.

મેલો સેવક મંડપ દ્વારે, કા સભા માંહી નવ સંચરે રે;
 પ્રેમાનંદ પ્રભુ પરમેશ્વર, પધ્ધી વામનજી ત્યાં શું કરે રે.

કડવું ૭ મું.—રાગ મારૂ.

ઈદ્રિતણુ ભય કારણે રે, સજી સેવક મેલ્યા બારણે રે;
 દ્વારપાલને દીધી શીક્ષા રે, કાઢ આવે તો ભાંગે દીક્ષા રે.
 તમો આજ્ઞા બલિની લેજો રે, કાઢને આવવા નવ દેજો રે;
 આજ્ઞા દીધી શુક્રાચાર્ય રે, કેવું કરો છો રાજનું કાર્ય રે.
 કીધું વામને રેત્રા સ્નાન રે, ઘણું પુટકું શોભે વાન રે;
 અટક રૂપે શોભે સારે વેપ રે, કીધો નગરી મધ્યે પ્રવેશ રે.
 ઓળખાયા અશરણુશર્ણુ રે, મળી જેવા ચારે વર્ણુ રે;
 જેમ વિસ્મય થઈ પુર નારી રે, એ ઉપર કંઈ નાંખીએ વારી રે.

એની કેવી દીસે છે માઠી રે, બીક્ષા માગવા મૂક્યો કાઠી રે;
 પગલાં ભરે છે હળવાં હળવાં રે, એનાં દાઝે છે કામળ તળવાં રે.
 છે દંડ કમલ આરી રે, નીચું નેઘ ચાલે. બ્રહ્મચારી રે;
 બાળક બહુ થયાં છે ક્રોડે રે; વામનજીને રમવા તેડે રે.
 જેને વેદ નિત્ય વખાણે રે, તેને લોક બાળક જાણે રે;
 રૂપ વામનજીનું નેઘ રે, અસુર અંગના સર્વે મોહી રે.
 ઋષિપતિ જેવાને આવે રે, પુષ્પ થાળીથી પ્રભુને વધાવે રે;
 આવ્યા વામન બલિને દ્વારે રે, પેસવા ન દીધા પ્રતિહારે રે.
 તિષ્ઠ તિષ્ઠ કહે દ્વારપાળ રે, હસી બોલ્યા દીનદયાલ રે;
 હું પાંચ વર્ષનું બાળ રે, હુંથી શું બીહીશે ભૂપાલ રે.
 બલિરાયે લીધી છે દીક્ષા રે, અમો માગવા આવ્યા છું બીક્ષા રે;
 પ્રતિહાર કહે શિર નામી રે, ક્ષણ એક બેસો અહીં સ્વામી રે.
 વામનજી બેઠા દ્વારે રે, કહ્યું બલિને જઈ પ્રતિહારે રે;
 સેવક બોલ્યા જઈ શિર નામી રે, એક દીન આવ્યો કાંઈ સ્વામી રે.
 છે પાંચ વર્ષનું બાળ રે, તેની વાણી પ્રેમ રસાળ રે;
 તવ બોલ્યા શુદ્ધાર્થ રે, નથી બ્રાહ્મણનું અહીં કાર્ય રે.
 પ્રતિહાર તે પાછો ફરીઓ રે, વામનજી પ્રત્યે ઓચરીઓ રે;
 પૂર્ણાહુતિ પૂરણ થાયે રે, પછે જાને મંડપ માંયે રે.
 શુક્રે કીધો માર્ગનો રોધ રે; ચડ્યો વામનજીને ક્રોધ રે;
 મૃગચર્મ ત્યાં પાથરિયું રે, તે ઉપર આસન દઢ કરિયું રે.
 પ્રભુ બેઠા બલિની પોળે રે, મળ્યા લોક જેવાને ટોળે રે;
 નાના પગની પલાંડી વાળી રે; રક્ત લોચન કીકી કાળી રે.
 મૂક્યું દંડ કમંડળ પાસે રે, માંડયું ધ્યાન શ્રીઅવિનાશે રે.
 આવ્યા વેદ ને સરસ્વતી માતે રે, પાસે ઉભાં જોડીને હાથ રે.
 અમર અંત્રિક્ષ જેવાને આવે રે, દેવાંગના પુષ્પે વધાવે રે;
 સ્વર ઘોષ વામનજીનો ચઢીઓ રે, જાણે પ્રલયનો ધન ગડગડીઓ રે.
 વેદ ધૂતીએ ગંગા ભરાયું રે, આચાર્યનું મન ચોરાયું રે;
 નદી સાગર જળ ઉછળ્યાં રે, પાતાલ સાતે અળભળ્યાં રે;
 ભૂલી વિધાતા લખતાં લેખ રે, તે શબ્દે સળક્યો શેષ રે;
 ડોલ્યા વરૂણ ગાંધર્વ કુબેર રે, ડોલ્યા પર્વત કરા મેર રે.

ગળ્યું વામનજીનું ગાત્ર રે, જીવે પુરનાં માણસ માત્ર રે;
 થયાં રક્ત લોચન સારે વેશ રે, થયા ઉભા મસ્તકના કેશ રે.
 પ્રતિહાર ઉભા ભય પામી રે, ઉભા રહી ચિંતવે શિર નામી રે;
 ડોલ્યું બલિનું સિંહાસન રે, રાંધ્યાં રહ્યાં બ્રાહ્મણનાં ધાન રે.
 આ ચર્યા લયાનક જોતા રે, નાકા બ્રાહ્મણો પાછળ જોતા રે;
 યજ્ઞ પાવક જ્વાલા છાંડી રે, થઇ વ્રતની જ્વાલા ખાંડી રે.
 મંડપના સ્થંભ ગડગડીઆ રે, કર સુવા સરવા ગુર પડીઆ રે;

વળણ.

પડીઆ સરવા હાથથી, યજ્ઞનું કર્મ અમયું રહ્યું રે;
 બળિ પૂછે ગુર શુકને, આ વિદ્ય યજ્ઞમાં શું થયું રે.

કડવું ૮ મું.—રાગ રામઘ્રી.

શુક જોલ્યા સાંભળ રાયજી, વિદ્ય યજ્ઞમાં નિશ્ચય થાયજી;
 મંત્ર ન સૂઝે વપુ બળ લાગ્યુંજી, બહારને લણવે જઇ મન લાગ્યુંજી.

હાળ.

મન લાગ્યું જઇ મહા વિદ્યામાં, કો લણે છે નિર્દોષ;
 તો કારજ ચાલે યજ્ઞનું, જો શાંતિ પામે થોપ.
 સહસ્ર અઠ્યાસી ઋષીશ્વર, તે જોડા મંડપ માંય;
 બ્રહ્માએ શું બીજા નિમ્નાં, પૂછે છે બળિરાય.
 ધૂત લક્ષ રહે નહીં, છે કોટીનો સમુદાય;
 સાંતે સ્વરે અધ્યયન કરે, એવો શબ્દ અપરિમિત થાય.
 પ્રતિહાર કહે પ્રભુ સાંભળો, છે પાંચ વર્ષનું આળ;
 અધ્યયન કરે છે એકલો, વિસ્મય થયો ભૂપાળ.
 જન્યો તેડી લાવો બટુકને, આજ્ઞા આપી રાય;
 વામનજીને કહે સેવક, પધારો ઘર માંય.
 સમસ્યા કરી તેણે કરતણી, થયો વિસ્મય સેવક જન;
 જઇ કહ્યું બલિ રાયને, નથી આવતા વામન.
 રાયે મન વિચારિયું, મોકલ્યો વૃદ્ધ પ્રધાન;
 પાયે લાગી કહે મંત્રી, પધારો શ્રીભગવાન.
 નેત્ર સમસ્યામાં ના કહી, મંત્રી ગયો જ્યાં રાય;
 વામનજી આવે નહીં, જોનું મન અધ્યયનમાંય.

છે રૂપ તેનું અલૌકિક, આવી લોક તો આશ્ચર્ય થાય;
 વાણીના કલ્પલોલ ઉઠે, સામ ગાન કથાય.
 એ સાંભળીને રાય રીઝ્યો, મોકલ્યો સુત આણુ-
 અસુર જઈને પાય લાગ્યો, બોલ્યો જોડી પાણુ.
 હું વિપ્ર વામન વેદપાડી, કૃપા કરે સ્વામીન;
 દર્શન તમારું પામવા, ઘણું ઈચ્છે છે રાજન.
 વામન વળતું બોલીઆ, સાંભળો રાજકુમાર;
 દીક્ષા લઈ પ્રતિહાર મૂક્યા, ધન્ય ધન્ય બલિ દાતાર.
 આચારજને લય લણ્યાનો, રમે આવે પડિત કાય;
 તે તાત તારો નવ પ્રીછે, દાનવને યુદ્ધ શી હોય.
 આ પારાયણ પૂરું કરી, કરી અમો જનશું વનવાસ;
 લય પામી બાણાસુર આવ્યો, પિતાજી કરી પાસ.
 મારી વતી આવે નહિ, બ્રાહ્મણ બ્રહ્મસ્વરૂપ;
 પછે વામનજને તેડવા, આસનથી ઉઠ્યો ભૂપ.
 શુક્રાચાર્યે વારી રાખ્યો, યજ્ઞ લાગ્યો આજ;
 કહ્યું કાન ધર્યું નહીં, વેહેલો ગયો મહારાજ.
 રૂપ દેખી ભૂપ હરખ્યો, હું આજ થયો સનાથ;
 પગે પડતાં વામનજીએ, મસ્તક મૂક્યો હાથ.
 વળણુ.

હાથ મૂક્યો શીર ઉપર, રાય આનંદો ઘણું રે;
 ઉભો રહીને બળિરાયે, સ્તવન કીધું વામનજીતાણું રે.

કડવું ૮ મું.—રાગ જોડી.

કર જોડી બળિ બોલીઆ, ઋષિ વામન રે;
 આજ સફલ થયા શત યાગ, કીધો મુને પાવન રે.
 હઠ મૂકી લણુતા રહો, ઋષિ વામન રે;
 હું પૂજું તમારા પાગ, કીધો મુને પાવન રે.
 મંડપ મારો શોભાવીઆ, ઋષિ વામન રે;
 જો પધાર્યા સ્વામીન, કીધો મુને પાવન રે.
 હું બાંધે કરીને ઉચ્છું, ઋષિ વામન રે;
 મંગાવું નરવાહન, કીધો મુને પાવન રે.

કૃપા કરી ઋષિ ઉઠ્યા, ઋષિ વામન રે;
 ભરે નાના નાના પાય, આંધ્યા મુનિ પાવન રે.
 પાછળથી બલિ સ્તવન કરે, ઋષિ વામન રે;
 આગળ ચાલે શ્રીપરિવ્રજ, આંધ્યા મુનિ પાવન રે.
 મંડપમાં આવીઆ હરિ, ઋષિ વામન રે;
 ઉઠ્યા બ્રાહ્મણ ક્ષત્રી ભૂપ, થયા સૌ પાવન રે.
 સભા સહુ વિરમે થઇ, નિરખી વામન રે;
 દીકું શોભા સાગર રૂપ, થયા સૌ પાવન રે.
 કો કહે વિષ્ણુ પધારીઆ, નિરખી વામન રે;
 કો કહે માનવ બાળ, થયા સૌ પાવન રે.
 જોઇ વિપ્ર વાતો કરે, નિરખી વામન રે;
 છે વામન ધણા વાચાલ, કીધા સૌને પાવન રે.
 રાજાએ આસન આપિયું, મુનિ વામન રે;
 બેઠા વૈકુંઠ ભૂપ, કીધા સૌ પાવન રે.
 ઇંદ્રાસન આબ્યું ગયું, જોઇ વામન રે;
 શુક્રાચાર્યે ધસીઆ હાથ, કીધા સૌ પાવન રે.
 કર જોડી પૂછે બલિ, ઋષિ વામન રે;
 હવે કહો જથારથ વાત, કીધો મુને પાવન રે.
 કવણુ દેશ ને ગામ તમોતણું, ઋષિ વામન રે;
 શું છે તમારું નામ, કીધો મુને પાવન રે.
 કવણુ ઇચ્છાથી પધારીઆ, ઋષિ વામન રે;
 કહો અમ સરખું કાંઈ કામ, કીધો મુને પાવન રે.
 વામન વળતું બોલિયા, સુણુ રાય રે;
 અમોએ જાણ્યો તને ઉદાર, જાણ્યો મહિમાય રે.
 તારી જોડ મજે બીજો નહીં, સુણુ રાય રે;
 જોતાં ત્રણ બ્રહ્માંડ, જાણ્યો મહિમાય રે.
 મારો નિવાસ આખા જગતમાં, સુણુ રાય રે;
 બ્રહ્મચારીને શું ધામ, જાણ્યો મહિમાય રે.
 બ્રહ્મકુલ છે માહેરું, સુણુ રાય રે;
 મારું વામનજી છે નામ, જાણ્યો મહિમાય રે.

માતા પિતા જાણુતો નથી, સુણ રાય રે;
લલુ વયે પામ્યાં નાશ, જાણ્યો મહિમાય રે.
વળતા શ્રીપ્રભુ જોલિયા, સુણ રાય રે;
મારે જોઈએ ભોમી ત્રણ ડગ, જાણ્યો મહિમાય રે.
દાતાર તું જાણીને આવિયો, સુણ રાય રે;
કાંઈ જાનવા તારી પાસ, જાણ્યો મહિમાય રે.

વળણ.

તારી પાસ આવ્યો જાનવા, જાણી મહા દાતા તુજ રે;
પ્રતાપ તારો શું વખાણું, અસુર કુલના સુરજ રે.

કડવું ૧૦ મું.—રાગ મા૩.

ઋષિ વામન જોડ્યા વાણી, રાય બળીનો વંશ વખાણી;
કૃષ્ણ કુળ ઉજળું કીધું, આજ દીક્ષાપણું તે લીધું.
હિરણ્યકશિપુથી તું વાધ્યો, વેદાંત મારગ તે સાંધ્યો;
હવે આશા મુજ મન વારી, ધન્ય ધન્ય જનેતા તારી.
કૃષ્ણ વૃક્ષ હોએ નવનિહ, ઉજ્જવલ ઉજ્જવલ તારી બુદ્ધ;
અમિથી દીપકની જ્યોતિ, હોય સ્વાતી બુંદનાં મોતિ.
વાઘના વાઘ સિંહના સિંહ, પ્રહલાદ પુત્ર ભૂલે નહીં;
સંસારમાંહે લીહ વાળી, કોણ યજ્ઞ કરે તુજ ટાળી.
જાનક ના જાએ નિર્મુખ ફરી, હું આવ્યો એવું સાંભળી;
કર જોડી કહે બલિ રાય, સૌ બ્રાહ્મણનો ચરણ પસાય.
વામનજી તમે પધાર્યા, કોટી જગ્ગ થયા આજ મારા;
ભરી શીતલ જળની ઝારી, સલામાં આવી બલિની નારી.
પૂજવા વામનજીના પાય, નર નારી તત્પર થાય;
વિચાર્યું શુકે મનમાંય, તેડ્યો સાન કરી બલિ રાય.
આચાર્ય કહે સુણ ભૂપ, છે વામન કપટ સ્વરૂપ;
નહિ બ્રાહ્મણ ભીખવાવાળો, એવું જાણીને પાગ પખાળો.
કરવા ઈર્દ્ર રાયનું કાજ, ધર્યો વેશ તે શ્રીમહારાજ;
ભુજો જ્ઞાન દષ્ટે વિચારી, એ છે વામન દેવ મોરારી.
એતો માગશે કંઈ તુજ પાસે, ભંગ યજ્ઞનો નિશ્ચય થાશે.
આપવાની વાત નવ કીજે, દેવ છલ થકી રાય રીઝે.

હિરણ્યાક્ષને હણવા કાળ, શૂકરૂપ ધર્મ મહારાજ;
 ધરીને નરસિંહ રૂપ, માર્યો હિરણ્યકશિપુ ભૂપ.
 દાનવ રૂપે સર્વને મૂક્યા વાહી, મોહિની રૂપે વાઙ્મણી પાછ;
 સદા કરે દેવની સહાય, એ વામન વિષ્ણુ રાય.
 રૂપે રાયજી પાય પખાળો, વામનજીને પાછા વાળો;
 સાંભળી ગુરૂ ગર્વ વચન, હસી બોલ્યા બલિ રાજન.
 તમો સાચા છો ગુરૂ સ્વામી, ઝોળખાવ્યા અંતરજમી;
 હવે વિશેષ પાય પખાળું, પરિબ્રહ્મ કેમ પાછા વાળું.
 જેને નારદ શંકર ધાય, જેને નિગમ નેતિ કરી ગાય;
 પ્રભુ ચૌદ લોકના નાથ, મુજ આગળ ઝોડે છે હાથ.
 માંડે પૂર્વ ભાગ્ય જો જાગે, તો માધવ દક્ષિણા માગે;
 પ્રભુ એકા આવીને પાડે, હરિ વામન થયા મુજ માટે.
 ગુરૂ બુદ્ધિ તમારી નાહી, મુને શીખ આપો છો માહી;
 જે નિર્મયું હશે તે થાશે, બલિ આવ્યાં વામનજીની પાસે.
 મંગાવી કંચનની થાળી, જળ લેવું છે પાગ પખાળી;
 માનુભાવ મુનિ એમ બોલે, નહીં ભાગ્ય કે બલિને તોલે.
 વૃદ્ધાવળી બલિની રાણી, હરિચરણ ઉપર રેડે પાણી;
 શુક્રાચાર્ય વાત વિચારી, રાય ના માને શિક્ષા મારી.
 વામનજી રીસાવી જાય, એવો કાંઈ કીજો ઉપાય;
 થઈ ભ્રમર ઝારીમાં પેટો, રૂંધી જલ ને નાળુએ બેટો.
 નવ પડે બિન્દુ ઝારી નામે, જોઈ સભા સહુ આશ્ચર્ય પામે;
 બીજું પાત્ર લાવો કહે બલિ, કપટ વાત વામનજીએ કહી.
 દર્ભ શલાખા હાથમાં લીધી, વજ્રપે કંઠે તે કીધી;
 જલપાત્રને લધુ દારે, આરોપી દેવ મોરારે.
 વામનજી કહે કાંઈ ભરાયું, તેણે આવતું જળ ઘેરાયું;
 થયો શુક્રને નેત્રમાં પ્રહાર, તવ ચાલી શ્રોણિતની ધાર.
 ગુરૂ નાહ ને લોચન કૂટયું, તવ ઝારીનું જલ વધૂટયું;
 પ્રભુની માયા મહા ગંભીર, કાણે નવ દીકું રૂંધીર.

વળણુ.

નવ દીઠું દાનવ માનવે, સાંભળ પરીક્ષિત રાય રે;
એ કથા વામન પુરાણમાં, નથી ભાગવત માંય રે.

કડવું ૧૧ મું.—રાગ મા૩.

એકાક્ષ થયા આચાર્ય, કોપ અતિશે કીધો રે;
અલિ રાગને શાપ, ઋષિએ તવ દીધો રે.
ગુર લોપી તે પાપી રાય, શીખ નવ માની રે;
તારે યજ્ઞ થાળે રે ભંગ, જાળે રાજધાની રે.
તું બંધાળે બહુ પાસ, બોલ ઉથાપ્યો રે;
ફાડી વામનજીએ આંખ, રાગને શાપ્યો રે.
રંક ઉપર સહુ શર, બળિયાસું બીહિ રે;
ફરી કેમ આવે લોચન, લીધું નાથજીએ રે.
એ નેત્ર કયાનો પ્રસંગ, ભાગવતમાં નથી રે;
કહ્યું છે વામન પુરાણ, બોલ્યા શુકજી જતી રે.
અલિ રાય પખાળે પાય, નારી નીર નામે રે;
ભણે બ્રાહ્મણ આશીર્વાદ, સલા સુખ પામે રે.
જે પાદમુજની રેણ, જોગેશ્વરને નવ જડે રે;
તે ચરણ પખાળે રાય, પોતાના કર વડે રે.
પખાળીને લોહા ચરણ, ચીરાદક છેડે રે;
હૈડામાં હર્ષ ન માય, નયણે જળ રેડે રે.
કીધું ચરણામૃતનું પાન, પીતાં નવ પહોંત્યું રે;
આવાગમનકેરું દુઃખ, દંપતિનું ગયું સહોતું રે.
કીધું અર્ધ પાદ પૂજન, પ્રગટ્યો ધૂપ રે;
કાંઈ દક્ષિણા માગો દેવ, કહે અલિ ભૂપ રે.

વળણુ.

ભૂપ કહે ભૂદેવને, શું માગો છો ઋષિ રાય રે;
અટુક મુનિ શું માગશે, સૌ સલા આશ્ચર્ય થાય રે.

કડવું ૧૨ મું.—રાગ રામઝી.

અલિ કહે ઋષિ રાયને, જે જોઈએ તે માગો;
એ બ્રાહ્મણ કુળનું કર્મ છે, તમે લજ્જા પરિત્યાગો. અલિ ક.

વામન વળતું બોલિયા, આવી બેઠો હું પાટે;
 લગ્ન શાની ભીક્ષાતણી, આવ્યો માગવા માટે. ઋષિ કહે રાયને રે.
 હથ હસ્તી નથી માગવા, નહીં રાજ નહીં ગામ;
 લોભ નથી તિલ જેટલો, મુને આશ્રમનું છે કામ. ઋષિ૦
 પર્ણકુટી રહેવા જેટલી, ખીજ વસ્તે નહીં રાયું;
 ત્રણ ડગલાં મારાં ધરું, એટલી મહી જાયું ઋષિ૦
 વચન સુણીને સલા હસી, હસીઆ બલિરાય;
 બાળકે માગી જણ્યું નહીં, વય ઉપર જાય. બલિ૦
 એ સ્વરૂપ દાન શું માગિયું, માગો કાંઈ મોટું;
 રાજ ગજ સ્થાન વિના, જીવવું તે મોટું. બલિ૦
 વાંક નહીં ઋષિ તમતણો, લઘુ વય બ્રહ્મચારી;
 રાજ્ય લ્યો એક દેશનું, પરણો સુંદર નારી. બલિ૦
 વામન વળતું બોલિયા, અમારે શી માયા;
 ધન સાંચીને શું કીજીએ, છે અસ્થિર કાયા. ઋષિ૦
 તૃણ લોભ ને લલુતા, ધણી માયા ને મમતા;
 તે જ્ઞાનવત્ નર જાણવા, મોહે હીડે ભમતા. ઋષિ૦
 કો કોણ પૃથ્વીપર થઈ ગયા, ને વળી થઈ જશે;
 રાજ રંક ને છત્રપતિ, કાળને વશ થાશે. ઋષિ૦
 ત્રણ કદમ અવની વિષે, આંધું એક મઠી;
 દિવસે લણાવું વિદ્યાર્થી, ને રાતે રહું પડી. ઋષિ૦
 બલિ કહે સંસારમાં, મોટું ધન વા મન;
 જત્રા જગ્ન થાય ધન વડે, ધને આપીએ દાન. બલિ૦
 નિર્ધન સુકૃત્ય શું કરે, જુઓ આપ વિચારી;
 વિશ્વ માને ધનવંતને, માને છત્રધારી. બલિ૦
 વામન કહે સુણ ભૂપતિ, ધને થાય અહંકાર;
 દરિદ્રનાં લીજે દુઃખડાં, સંભારે વિશ્વાધાર. ઋષિ૦
 જે પાળે તું દીક્ષાપણું, રાય મૂક વિવાદ;
 એ રાજ દાન આપવાપણું, કરે અતિ ઉન્માદ. ઋષિ૦
 કો મંત્રી મંત્ર માળા જપે, તું શીક્ષા તેની માને;
 જે મન ચળે માગ્યું આપતાં; તો મુને પૂજે શાને. ઋષિ૦

ક્રોધ જાણી વામનજી તણો, બલિ લાગ્યો પાય;
 તુલસી લીધી દાન આપવા, શુક્રે કહ્યું કાનમાંય, શુક્ર કહે રાય ચેતજે.
 આચાર્ય કહે રાય ચેતજે, વામન દુઃખ દેશે;
 એ રાજ તારૂં ત્રિભુવનતણું, ત્રણ પદમાં લેશે. શુક્ર
 દામ નહીં રહે રહેવાતણો, પછી ભટકશે ભૂખ;
 તજશે વેપ વામનતણો, લેશે વિશ્વરૂપ. શુક્ર
 ન હોય બ્રાહ્મણ જ એ જુગદીશ છે, બંધાજે એવું જાણી;
 વેરી થાશે એ વામણો, ન્યારે મૂકશે પાંણી. શુક્ર
 હું તારો શત્રુ નથી, દેહી છું શીખ દાઝે;
 એ પરમેશ્વર વામન થયા, તુંને છળવા કાજે. શુક્ર
 હાસ્ય કરી બલિ બોલિયો, શું દેહી મેલી દીક્ષા;
 સફલ જન્મ થયો માહરો, હરિ માગે છે બીક્ષા. બલિ
 એ પરમેશ્વર પધારીઆ, કરવા મારી પરીક્ષા;
 લાજે જનેતા માહરી, જો ભાંગે દીક્ષા. બલિ
 એવું કહી અંજલી ભરી, દાન લ્યો વિશ્વનાથ;
 સભા સર્વકા દેખતાં, ધર્યો હરિએ હાથ. બળી

વળણ.

હસ્ત ધર્યો શ્રીવામને, રાયે આપ્યું દાન રે;
 ત્રય પદ મહી લેવા પછી, વાધ્યા શ્રીભગવાન રે.

કડવું ૧૩ મું.—રાગ કેઠારો.

વાધ્યા વામન વિશ્વ રૂપે, દશે દીશા જગદીશ રે;
 પાતાળે પગ જઈ પહોંચ્યા, બ્રહ્માડે ગયું શીશ રે. વાધ્યા
 દોટી આદિત્યસું થયા ઉદય, સભામાં પ્રગટયો તાપ રે;
 ભક્ત જનને તાપ લાગે, હરિભજન પુણ્ય પ્રતાપ રે. વાધ્યા
 ગાળ્યા ગોવિન્દ શબ્દ ગડગડયો, ખળભળ્યાં સાત પાતાળ રે;
 ઉત્પત્ત્યો સાગર મેરૂ ચળીઓ, સળક્યો વાસુકી ગરવાળ રે. વાધ્યા
 આદિત્ય ઉડગણુ ઈંદુ ઢંકાયા, અજ ધરાને પડી ફાળ રે;
 દેવ દાનવ ને માનવ કાંધ્યા, ડગ્યા દશ દિગ્પાળ રે. વાધ્યા
 સ્થંભ કંકડીઓ મંડપ પડીઓ, ગડગડયા ગોવિન્દરાય રે;
 વિપરીત વહી સર્વે સરીતા, ગર્ભપાત અસુરીના આય રે. વાધ્યા

પાતાળ પૃથ્વી લીધાં એક પદે, ક્રોધે લોચન રાતાં ચોળ રે;
 ઉર્ધ્વ પદ ભરતાં નખ વાગ્યો, તેણે કાડયું ખભાંડનું ગોળ રે. વાધ્યા.
 શ્વેત ચંદન ચર્યું અલિરાયે, પૂજ્યા શ્યામ શરીર રે;
 તે ચંદન ગંગાએ ધોવાયું, ઉજ્જલ થયું ગંગા નીર રે. વાધ્યા.
 વાળ્યો પદ ત્રીજું ક્રમ ભરવા, કરવા, સુરનું કામ રે;
 વામન કહે છે અલિરાજને, ત્રીજા પદનું આપો કામ રે. વાધ્યા.
 અસુર બળીઆ બળી રાજના, ઉઠ્યા કરી વદન હોંકાર રે;
 કેટલાએક વામનને વળગ્યા, આયુધના કરતા પ્રહાર રે. વાધ્યા.
 આયુધ ભાંગ્યાં કર રહ્યાં, શિથિલ થયા સહ જોદ્ધ રે;
 વિશ્વનાથના પ્રતાપથી, સર્વેએ મૂક્યા ક્રોદ્ધ રે. વાધ્યા.
 પરમેશ્વરની પક્ષે આગ્યા, નંદ સુનંદન બળવાન રે;
 અસુરને મારી અળગા કીધા, તાંણી આંધ્યા અલિ રાજન રે. વાધ્યા.

વળણ.

અલિને આંધ્યો વરણ પાસે, આજ્ઞા ત્રિકમતણી રે;
 ત્રિજ પદનું આપ સ્થાનક, એમ કહેતા હવા ત્રિભુવન ધણી રે.

કડવું ૧૪ મું.—રાગ પરજ.

અલિ આંધિઓ વરણ પાસે, પ્રજા જુએ સકલ રે;
 એ પદ આખ્યાં દાનમાં, ત્રિજનું નહીં સ્થલ રે; હરિ હર અંધાયો અલિ રે. ટેક
 દાનવ સર્વ નાશી ગયા, વત્યો છે હાહાકાર રે;
 ધાધ આવી રાણી વૃદ્ધાવળી, આંધ્યો જાણી ભરથાર રે. હરિ.
 જોઈ વિસ્મય પામી સુંદરી, વામન હવા વિરાટ રે;
 પૂજા કરતાં મુજ નાથને, અંધન થયું શા માટ રે. હરિ.
 અંધન ધૂટે સંસારમાં, લીધે નારાયણનું નામ રે;
 પ્રત્યક્ષ હરિને પૂજતાં, કેમ નાથ અંધાયા આમ રે. હરિ.
 અશ્વમેધ આરંભીઓ, પૂજ્યા યજ્ઞ પુરૂષ રે;
 તે યજ્ઞ દેવ શત્રુ થયા, હવે યજ્ઞ કરે કો મૂરખ રે. હરિ.
 નિષ્કપટી સ્વામી માહરો, વૈષ્ણવ ધરિયું નામ રે;
 ભક્તિ કૃપી પરિબ્રહ્મની, ગયું રાજ લૂંટાયું ગામ રે. હરિ.
 શોભ દષ્ટે સામું જુઓ, કમલાવર કંઠાનિધાન રે;
 દયા કરો દીનાનાથજી, છોડો અલિનાં અંધન રે. હરિ.

ખાંધો થોડો બલિ ખોલીઓ, કૃપા કરે સુંદર સ્યામ રે;
 શ્રીદામોદર મુને ઓડીએ, ત્રીજા પદનો આપું કામ રે. હરિ.
 સ્વર્ગમાંથી અહા પધાર્યા, આન્યા દશે દિગ્બાજ રે;
 સ્તુતિ કરે બલિ ઓડવા, પ્રાણનાથ કૃપાળ રે. હરિ.
 દેવની સ્તુતિ માની નહીં, કીધો બલિએ આરત નાદ રે;
 તે શબ્દ પુત્રનો સાંભળી, ધ્યાન મૂકી ધાયા પ્રદ્લાદ રે. હરિ.
 પ્રદ્લાદ દીકા આવના, ત્યારે લાગ્યા શ્રીજગદીશ રે;
 મેં બલિને કુઝા દીધું ઘણું, રખે ચઢે વૈષ્ણવને રીશ રે. હરિ.
 તુઝારી માળા સમરણી લાયમાં, ચંદને ચર્ચું શરીર રે;
 પિતામહ દીકા આવના, આપ્યું બલિ નયને નીર રે. હરિ.
 આસના વાસના પુત્રની કરી, ખોલ્યા શ્રીપ્રદ્લાદ રે;
 નથી આ સમો રાવાતજો, આણો અંતરમાં આદ્લાદ રે. હરિ.
 સ્તુતિ કરી વામનતણી, વૈષ્ણવ લાગ્યા પાય રે;
 સ્તુતિ કરે ઉભા રહી, જય જય વૈકુંઠ રાય રે. હરિ.

વળીણ.

જય જય શબ્દ વરસી રહ્યો, ઉભા જોડી લાય રે;
 પ્રદ્લાદ બલિ મન નીરખી, સ્તવન કરે શ્રીનાથ રે.

કંઈકું ૧૫ મું.-રાગ કેદારી.

જય જય દેવ વિશ્વરૂપ વિશ્વાત્મા, વિશ્વંતર વિશ્વનાથ વિખણુ;
 કૃપાલ દયાળ કેશવ કમલાપતિ, કમલનેણ કંથ્યાણ કૃપણ. જય.
 જય જય દેવ સર્વેશ તું કેશવ, વામન વેશ વૈરાટ સ્વામી;
 પ્રાણપતિ જગપતિ શ્રીપતિ શ્રીહરિ, અવિગત નાથ અંતરગમી. જય.
 તારું આદિ અંત મધ્ય કે નહીં જાણે, શેષ મહેશ ભૂલે રે અહા;
 વાણી પાછી વળી નિગમ અગમ કહી, કાળનો કાળ તે જગત નિર્મ્યા. જય.
 જય પરિગ્રહની કર્મ શ્રીનાથજી, જોગેશ્વર તારી ભુગત જાણે;
 બલિવત્ જય ત્યાં કાઠી અન્ય ભર્યા, એ ઉપર આપ શું કોધા આણે. જય.
 કહિ ઉપર કુંહાડો ઘટે નહીં, કરવત ધાર તે કેમ સહેશે;
 જલચર જય નહીં જલ વિના જયશે, કૃપણ ઉપાસીએ કૃપણ લોભે. જય.

વિરાટ રૂપ નરસિંહ તું વામન, અમ માટે અવતાર લીધા;
 ભક્તવત્સલ કેરૂં ખીરદ તમે પાણિયું, અધર્મી તોયે તમે જીંચ કીધા. જય.
 કંઠે કર્મ પાસ છેદાય નહીં વજ્રથી, તે સઘ તૂટે તારૂં નામ લેતાં;
 ભક્ત પ્રહલાદની ભક્તિ સુણી, પ્રેમનાં વાયક તે જુગ્તે કહેતાં. જય.
 મોટું આશ્ચર્ય પ્રભૂને પ્રત્યક્ષ પૂજતાં, બાંધીઓ બલિને દાન દેતાં;
 હરખ આંસુ ખરે સ્તવન હેતે કરે, પ્રેમે પ્રત્યક્ષ પ્રભુ ત્યાં જ નેતા. જય.
 પ્રેમ જાણી હરિ પ્રીત દષ્ટિ કરી, ઉતર્યો ક્રોધ વામન દોડ્યા;
 કૃપા પ્રહલાદને વામને ઘણી કરી, બલિ રાય બંધન નાથે છોડ્યાં. જય.

વળાણ.

બંધન છોડ્યાં ભગતનાં, બલિરાયને કણ્ણા કરી રે;
 દયા કરી, કરી કૃપા દષ્ટિ, લીધા હૃદયા શ્રીહરી રે.

કડવું ૧૬ મું.—રાગ ધન્યાશ્રી.

બલિરાય છુટ્યો તુટયા પાસણ, વામન રૂપે થયા અવિનાશણ;
 પ્રહલાદને ભેટયા કરી મુખ હાસ્યણ, બલિને તેડ્યો શ્રીહરીએ પાસણ.

ઢાળ.

પાસ તેડી હૃદે લીધો, મસ્તક મૂક્યો પાણ;
 તળ ત્રિજનું તુંને રાજ આપ્યું, બોલ્યા પુરૂષ પુરાણ.
 બલિ કહે પ્રભૂ સાંભળો, આપ્યું તે કયમ લઈ ફરી;
 મારા હૃદે ઉપર પાય મૂકા, ત્રિજનું પદ લ્યો શ્રીહરી.
 વામનણ કહે ધન્ય રાજ, તેં સત્ય રાખ્યું સર્વદા;
 તેં મૂને આપ્યું મેં તુંને આપ્યું, બ્રહ્મસ્વ દોપ નહીં તદા.
 જેમ દક્ષિણ હાથે ખીજ પૃથ્વી, મૂકીએ પ્રેમે કરી;
 ક્ષેત્રનો ગુણ જાણ એવો, લાવીએ દ્વીગુણ ભરી.
 દેહથાંહી દાદમાં ત્યાં, આશ્ચર્ય શું હોય;
 દાતા ભુક્તા શ્રીહરિ, બિભય દષ્ટે તે જોય.
 એક મન્વંતરનું રાજ કરજે, બહોતેર ચોકડી પ્રમાણે;
 પ્રેતિહાર થઈ યજ્ઞિકા ગ્રહી, હું રહિશ તારે આંગણે.
 ત્યારપછી ઈદ્ર પદવી પામીશ, રાખજે ત્રિશ્વાસ;
 નાના પ્રકારે મુખ ભોગવી, ભજજે તું અવિનાશ.

એમ કહી અલિસંગતે, મોડલ્યો પાનાળ;
 લોક કો અણિ અંધારો, પણ અંધારા ગોપાળ.
 દંડાસન રાખ્યું દંડનું, દેવ સર્વ મુખીઆ થયા;
 અલિને દાર-ભક્તવન્સન, પોળીઆ ધત્તને રજા.
 એવા ભક્તવન્સન શ્રીદરિ, દરજાનિધિ દૃપાલ;
 ગર્ભવેદના વાગીએ, ટળે જગતની જંગલ.
 એ ક્યા શ્રીવામનતાણી, જે ભણે પ્રીતે સાંભળે;
 થાય ફળ સહી નીર્યનું, પ્રાપ્તી પાતિદ પરજળે.
 પ્રદસાદ અલિને દૃપા કીધી, ભક્તની રક્ષા કરી;
 જોઈએ દરિ પદ પામવા, તો મુખે જળો શ્રીદરિ.
 મુક્તિ એકાં પ્રાપ્ત કરતાં, લીલે દરિનું નામ;
 પ્રેમાનંદ પ્રવૃ ભક્તિ આપે, પામે વૃંદાંધામ.

વામન ચરિત્ર સંપૂર્ણ.

વિવેક વણુઆરો.

રાગ પરજ.

સંત સાધુને હું નમું,	વણુઆરા રે.	
સંત ગુરુને લાગું પાય,	સમજ મન મારા રે.	
સમરાણુ કરિયે શ્રીરામનું,	વણુ; પદબંધ મનોહર થાય,	સમજ.
કાંયા નગર સોહામણું,	વણુ; ત્યાં વસવા કીધું ગામ,	સમજ.
આણુ ફરે ત્યાં તાહરી,	વણુ; પુર નાયક એવું નામ,	સમજ.
નવ દશ એ ત્રણ સુંદરી,	વણુ; વણુઝરી મળી ચોવીશ,	સમજ.
તે સાથે તું કીડા કરે,	વણુ; તેં વિસાર્યા શ્રીજગદીશ,	સમજ.
પટરાણી એ પ્રેમદા,	વણુ; તેનાં પ્રવૃત્તિ નિવૃત્તિ નામ,	સમજ.
પ્રવૃત્તિ વખાણે ભોગને,	વણુ; નિવૃત્તિ વખાણે રામ,	સમજ.
સંતાન થયાં એહ નારને,	વણુ; માંડ્યાં જીજ્ઞવાં એ ધરસૂત્ર,	સમજ.
પ્રવૃત્તિને પાંચ પુત્રી થઇ,	વણુ; વળી સાત થયા છે પુત્ર,	સમજ.
આશા, તૃષ્ણા, હિંસા, દીકરી,	વણુ; વળી લાંતિ, ઇર્ષ્યા નામ,	સમજ.
લોભ, ક્રોધ, મદ, દીકરા,	વણુ; ગર્વ, મત્સર, મોહ ને કામ,	સમજ.
પરિવાર પ્રવૃત્તિનો વધ્યો,	વણુ; હવે કહું નિવૃત્તિનાં સંતાન,	સમજ.
પુત્રી ચાર ચતુર ઘણી,	વણુ; થયા પુત્ર પાંચ ગુણવાન,	સમજ.
શાંતિ, લકિત, દયા, દીકરી,	વણુ; વળી મૈત્રિ, મળી થઇ ચાર,	સમજ.
સંતોષ ને ધર્મ દીકરા,	વણુ; વૈરાગ્ય, વિવેક, વિચાર,	સમજ.
નવ સંતાન નિવૃત્તિનાં,	વણુ; હવે પ્રવૃત્તિનો વિસ્તાર,	સમજ.
સંતાન જોઇને શાતા થઇ,	વણુ; પતિ રીઝ્યો જોઇ પરિવાર,	સમજ.
બાવીશ નાર દાસી થઇ,	વણુ; કરે પ્રવૃત્તિ રાણીની સેવ,	સમજ.
નાયક અભિમાને ભર્યો,	વણુ; એના મનમાં ઘણો અહમેવ,	સમજ.
નિવૃત્તિ કહે મારા નાથજી,	વણુ; તમે મૂકો ભોગ વિલાસ,	સમજ.
કાંયા નગર છે કારમું,	વણુ; તે જૂઠાની શી આશ,	સમજ.

બંધ બાંધ્યા છે જનતણા,	વણુ;	માંહે હાડ ને માંસ રૂધીર,	સમજ.
શરીર એવું જાણવું,	વણુ;	માટે સ્મરિયે શ્રીરધુવીર,	સમજ.
માત પિતા સુત સુંદરી,	વણુ;	વળિ મિત્ર સહોદર બંધ,	સમજ.
એ અંતે કો તાંડ નથી,	વણુ;	છે જીવતાનો સંબંધ,	સમજ.
ગોખ જરૂખા માળિયાં.	વણુ;	સાત ભૂમિના સરસ નિવાસ,	સમજ.
એક દિવસ મેલી ચાલવું,	વણુ;	સમશાને કરવો વાસ,	સમજ.
માલ મતા વાસણુ ધણાં,	વણુ;	મણી માણક મોતી અનેક,	સમજ.
જમ કિંકર ગ્રહી ચાલશે,	વણુ;	સાથે કોડી ન આવે એક,	સમજ.
કર્મ કમાય જે આપણું,	વણુ;	તે જાય છે જીવને સાથ,	સમજ.
વૈતરણીમાં જૂડતાં,	વણુ;	નડી મૂઝાવે શ્રીરધુનાથ,	સમજ.
એવું જાણીને જાળવો,	વણુ;	તમે પ્રવૃત્તિ રાણિના ભોગ,	સમજ.
નહિ તો પસ્તાશો નાથજી,	વણુ;	તે તો જાણવો કેવળ રોગ,	સમજ.
એવું જાણીને મારા નાથજી,	વણુ;	રમે શોક્યનો કરતા સંગ,	સમજ.
શાખ મારી શ્રવણે ધરે,	વણુ;	તમે સમરોને શ્રીરંગ,	સમજ.
પ્રવૃત્તિ રહેશે વેગળી,	વણુ;	જ્યારે આવશે જન્મના દૂત,	સમજ.
પંડ મૂકી પ્રાણી ચાલશે,	વણુ;	ભૂતમાં મળશે પંચભૂત,	સમજ.
જમ રાય લેખું પૂછશે,	વણુ;	તે તો શો કીધો વેપાર,	સમજ.
તે વેળા છે ધણી દોહેલી,	વણુ;	તમે ચેતજ્ઞે કુલ ભરથાર,	સમજ.
હીણું કોઈનું નવ કીજિયે,	વણુ;	પછી કોણે દીડી છે કાલ,	સમજ.
નિવૃત્તિનાં વાયક સાંભળી,	વણુ;	કંઈક આવ્યો ઉર વૈરાગ,	સમજ.
પ્રવૃત્તિ રાણિયે જાણિયું,	વણુ;	એણે ભોગ કીધો છે ત્યાગ,	સમજ.
શણુગાર સોળે અંગે ધર્યાં,	વણુ;	તેડવા મોકલ્યા પંચ દાસ,	સમજ.
કંઈ લટપટ કરી લાવિયા,	વણુ;	પિયુ આણ્યો રાણીની પાસ,	સમજ.
પહેરી પટોળી પ્રેમદા,	વણુ;	છે ચોળીમાં ચૌદ રંગ,	સમજ.
શણુગાર શુભ સુંદરી તણા,	વણુ;	જ્નેષ્ઠ વૈરાગ્ય પામ્યો ભંગ,	સમજ.
પ્રવૃત્તિ રાણી બોલિયાં,	વણુ;	હેતે નાખી ગળામાં હાથ,	સમજ.
ત્યાગી વેરાગી કયમ થયા,	વણુ;	કંઈક ઉઘમ કીજે નાથ,	સમજ.
આળક સૌ પરણાવવાં,	વણુ;	જેમ લોકમાં વાઘે લાજ,	સમજ.
ઘર ઉંચાં કરાવિયે,	વણુ;	પૂર નાયકમાં કિજે રાજ,	સમજ.
હસ્તિ ઘોડા સાંપડાવિયે,	વણુ;	ત્યારે જીવું તે સફલજ થાય,	સમજ.

દધિ દૂધનાં મુખ લીળિયે,	વણુ;	ત્યારે જીવ્યું તે સફલજ થાય,	સમજ.
શય્યા સિંહાસન પાલખી,	વણુ;	આગળ બહુ દાસી દાસ,	સમજ.
એ એ દીપક પ્રગટાવિયે,	વણુ;	લલા કીજે ભોગ વિલાસ,	સમજ.
ધન્ધો કરી ધન લાવિયે,	વણુ;	તો અંતે આવે કામ,	સમજ.
ઠગ બ્રાહ્મણ વસે ઘણા,	વણુ;	નવ ખરચિયે કોડી દામ,	સમજ.
એન બનેવી લાણુભાં,	વણુ;	દીકરી દોહિત્ર જમાઈ,	સમજ.
દ્વાર કેને ન દેખાડિયે,	વણુ;	એ તો વસ્તુ સારી જાયે ખાઈ,	સમજ.
સંવત્સરી શ્રાદ્ધ ન સારિયે,	વણુ;	એ તો સર્વ છે આળપંપાળ,	સમજ.
દીકરને જીજ્ઞાસા કરે,	વણુ;	મને ગમતી નથી જંજળ,	સમજ.
આપણે મુખે ખાઈએ પીએ,	વણુ;	રમતાં રૂડા દહાડા જાય,	સમજ.
વેપાર કરી ધન લાવિયે,	વણુ;	તો લખેશરીના તન કહેવાય,	સમજ.
પીતાંબર શુભ પહેરિયે,	વણુ;	ખાઈએ નાનાવિધ પકવાન,	સમજ.
ખાધું પીધું તે આપણું,	વણુ;	નવ કીજીએ કોડીનું દાન,	સમજ.
લાણાં લાહીએ નાતમાં,	વણુ;	થાય દેશ વિદેશે નામ,	સમજ.
દહાડા ભોગ કમાઈના,	વણુ;	પછી અંતે જપશું રામ,	સમજ.
પ્રવૃત્તિ શીખામણ મુણી,	વણુ;	પછે રીઝ્યો મૂંઢ અજાણ,	સમજ.
નિવૃત્તિ થઈ અળખામણી,	વણુ;	પ્રવૃત્તિ વહાલી પ્રાણ,	સમજ.
એકાંત એસી નર નારીએ,	વણુ;	લલી માંડી કીધી ગોઠ,	સમજ.
સંકલ્પ નિકલ્પ એ પોઠિયા,	વણુ;	પછી ચલાવે કર્મની પોઠ,	સમજ.
લોભ પુત્ર સાથે ગયો,	વણુ;	ગર્વ, મત્સર, કામ ને ક્રોધ,	સમજ.
દાસી દશ સાથે થઈ,	વણુ;	કરી ધર્મતણો વિરોધ,	સમજ.
મન થોડે નાયક ચઢ્યો,	વણુ;	ઝઠી આશા હાથ લગામ,	સમજ.
મમતા ચાલ્યો વહોરવા,	વણુ;	અહંકાર નગારું નામ,	સમજ.
છળ ભેદનાં એ ત્રાજવાં,	વણુ;	તોળે પ્રપંચ વાણોતર,	સમજ.
ફૂડ કપટનાં એ કાટલાં,	વણુ;	મોટી માયા દાંડી ખરાખર,	સમજ.
દામ દામ દુંદુભી ગડગડે,	વણુ;	પુર નાયક મોટું નામ,	સમજ.
લાલ લેવાને દોડિયો,	વણુ;	જેયાં લક્ષ ચોર્યાશી ગામ,	સમજ.
સંસાર દેશ સોહામણો,	વણુ;	તેનો જોતાં ન આવે પાર,	સમજ.
શ્રીફલ સોપારી એલચી,	વણુ;	તેમાં નવ દીકું કાંઈ સાર,	સમજ.
ગોળ ખાંડ સાકર નહિ,	વણુ;	નવ લીધાં ધૂત ને ઘઉં,	સમજ.

શાક દાળ વહોર્યો નહિ, વણ; એની અવગણના કરી બહુ, સમજ.
 માણક મોતી સોનું નહિ, વણ; નવ વહોર્યો પટોળાં ચીર, સમજ.
 લાલચ લોહું વહોરીયું, વણ; કોડે લીધું કપટ ક્ષીર, સમજ.
 હિંસા હિંગ વહોરી ધણી, વણ; સંગ સીસું લીધું અપાર, સમજ.
 પ્રપંચ પીતળ વહોરિયું, વણ; સંસારમાં દીઠું સાર, સમજ.
 મમતા મીઠું વહોરિયું, વણ; અને વહોરિયું માયા મીણ, સમજ.
 કુરૂપ સોમલ વહોરિયો, વણ; અતિ વહોર્યું વિષય અરીણ, સમજ.
 અનાચાર વહોર્યો એળીયો, વણ; વહોર્યો આળસ ટંકણુપાર, સમજ.
 બ્રાંતિ લાંગ લીધી ધણી, વણ; વચ્ચનાગ વહોર્યો વ્યભિચાર, સમજ.
 વહોરી ઇર્ષ્યા જે આંખલી, વણ; કુલક્ષણી વહોરી લાખ, સમજ.
 કપટ કાપડ તે વહોરિયું, વણ; જેનો રંગ ઘણો અભિલાખ, સમજ.
 લલુતા વહોરી લીંબડી, વણ; વહોરી કાંબળી કાજે રંગ, સમજ.
 છળ છાયલ વહોર્યો ઘણાં, વણ; લોલ પુત્રને રાખી સંગ, સમજ.
 નિંદા ગળી વહોરી ધણી, વણ; અતિ વહોર્યું મઘ અજ્ઞાન, સમજ.
 ચાડી તાડી વહોરી ધણી, વણ; ભર્યું પાત્ર તે કંઠ સમાન, સમજ.
 ખુનસ ખાદી વહોરી ધણી, વણ; વળી વહોર્યો અવગણુ ટાટ, સમજ.
 શીવી ગુણ અવગણુ ભરી, વણ; હાંકી પોઠ તે વસમી વાટ, સમજ.
 મન ચિતવન એ વેઠિયા, વણ; સંકલ્પ વિકલ્પ વેપાર, સમજ.
 અભિમાન ઊટે નાયક ચઢ્યો, વણ; તેને દેખે સૌ સંસાર, સમજ.
 પ્રવૃત્તિને માન દીધું ઘણું, વણ; પ્યારી તું મારા પ્રાણુ સમાન, સમજ.
 નિવૃત્તિ આવી પુંડે પડી, વણ; એને કીધું ઘણું અપમાન, સમજ.
 પ્રવૃત્તિ આભૂષણે ભરી, વણ; ખોઈ નાયકે શુદ્ધ ભુદ્ધ સાનં, સમજ.
 જશ શણગાર નિવૃત્તિનો, વણ; વળી વસ્ત્ર ખીરાજે જ્ઞાન, સમજ.
 સાથે લઈ બાળક બાળકી, વણ; ચાલે પ્રવૃત્તિ પિયુની સાથ, સમજ.
 નવ સંતાન નિવૃત્તિનાં, વણ; પિયુ પોઠે પ્રવૃત્તિની પાસ, સમજ.
 નિવૃત્તિ આવી ના શકે, વણ; દ્વારે ઊભા છે પંચ દાસ, સમજ.
 પ્રવૃત્તિ કહે પિયુ સાંભળો, વણ; રખે શોક્યનો કરતા સંગ, સમજ.
 પળ એક પાસે જો બેસશો, વણ; કરશે ધર વેપારનો ભંગ, સમજ.
 ભેખ એના ભીખારી તણા, વણ; જોગી કાધાનો અભિલાખ, સમજ.
 એની શીખામણુ માનશો, વણ; તો તે તમને ચોળાવશે રાખ, સમજ.

દેખીતી મંદ ભાગિણી, વણુ: જ્ઞાન વૈરાગ્ય જેના તંત્ર, સમજ.
 વેપ સર્વ વિધવાતણા, વણુ; કરે તમને માન શુકંત, સમજ.
 નાયક કહે સુણ સુંદરી, વણુઝારી રે;
 તારાં વચન તે મુઘા સમાન, સતી સુખઝારી રે.
 તારી શીખામણુ શુભ ગણું, વણુ; મેં તો તને કીધી ભગવાન. સતી.
 નિવૃત્તિ દીકી નવ ગમે, વણુ; તુજ સાથે બાંધ્યો પ્રેમ. સતી.
 નિવૃત્તિ સાથે બોલું નહિ, વણુ; મેં આજથી લીધો નેમ. સતી.
 કોલબંધ એવો કર્યો, વણુઝારા રે;
 પ્રવૃત્તિનો વાધ્યો ગર્વ, સમજ મન મારા રે.
 નિવૃત્તિ દાસી થઈ રહી, વણુ; એની શોક્યે કીધું વશ સર્વ, સમજ.
 ટાંકું ચાલવા ચોદિશે, વણુ; જ્ઞેયો દેશ સર્વ સંસાર, સમજ.
 આગળ લાલ દીકો ધણો, વણુ; આવી અંતે ખોટ અપાર, સમજ.
 કાળ ધણી આવી લાગિયો, વણુ; એણે રોકી છે સમજી પોઠ, સમજ.
 વસ્તુનું મૂલ આગ્યું નહિ, વણુ; થઈ લાખ કરોડની ખોટ, સમજ.
 જમ કિકરે આવી બાંધિયો, વણુ; ત્યારે નાસી ગયો પરિવાર, સમજ.
 પ્રવૃત્તિ પણ વેગળી રહી, વણુ; નહિ કોઈ પાણી પાનાર, સમજ.
 જમ રાય કને બાંધી આણિયો, વણુ; વેપારીએ કીધી રાવ, સમજ.
 કૈંક ખાતાં ખોટાં નિકળ્યાં, વણુ; જ્યારે જ્ઞેયા મેળ હિસાબ, સમજ.
 બાંધ્યો માર્યો બહુ ભાતથી, વણુ; વળી નાંખ્યો નરક કુંડમાંય, સમજ.
 ધણીવાર દીવાળું કાઢિયું, વણુ; નહિ લાજ્યો કરતાં અન્યાય, સમજ.
 કારાગ્રહનું દુઃખ ધણું, વણુ; કોણ કાઢે ત્યાંથી બહાર, સમજ.
 પહેરી સાડી શુધ બુધની, વણુ; પાસે આવી નિવૃત્તિ નાર, સમજ.
 નાયક જ્ઞેષ્ઠને રાયો ધણો, વણુ; દેખી સતીનું તે સમે મુખ, સમજ.
 નીચું જ્ઞેષ્ઠને કહે સાધવી, વણુ; તેં પાપે ભોગવ્યું દુઃખ, સમજ.
 આંસુ લોહાં નાથનાં, વણુ; પછી બોલી નિવૃત્તિ નાર, સમજ.
 પ્રવૃત્તિ તમારી ક્યાં ગઈ, વણુ; સાત પુત્રી ક્યાં પંચ કુમાર, સમજ.
 નાયક કહે સુણ સુંદરી, વણુઝારી રે;
 મેં નહિ માની તારી શીખ, સતી સુખઝારી રે.
 વહાલી થઈ પ્રવૃત્તિ પાપણી, વણુ; ભુંડી રાંડે મગાવી ભીખ, સતી સુખ.
 દુઃખ વેળા નાશી ગઈ, વણુ; મને પાણી કોઈ નવ પાય, સતી સુખ.

મૂંઝાવ મુજને સુંદરી, વણુ; હું રહીશ તારી આજ્ઞા, સંતી સુખ.
 નિવૃત્તિ કહે પિયુ સાંભળો, વણુઝારા રે.
 ઘણા ડાહ્યા છો ભંરથાર, સ્વામીજી મારા રે.
 ઘણે હામથી મૂંઝાવિયા, વણુ; લેખે લાખ ચોર્યાંશી વાર, સ્વામીજી.
 ધર્મ કને તેડી ગંધ, વણુ; ત્યાં કીધો કાલ કરાર, સમજ.
 ધર્મ લેણું કરી લાવજો, વણુ; જઈ રૂડો કરજો વેપાર, સમજ.
 પ્રી સંસારમાં અવતર્યો, વણુ; મળ્યા સદ્ગુરુ એકે દલાલ, સમજ.
 રામ નામ વસાણું વોહોરિયું, વણુ; લાલ આવ્યો વસ્તુ રસાળ, સમજ.
 વિવેક વાણેતર થયા, વણુ; તત્વ વિચાર ત્રાજવાં સાથ, સમજ.
 ધર્મ કર્મ બેઉ કાટલાં, વણુ; ક્ષમા દાંડી ઝાલી હાથ, સમજ.
 નાયક વહોરે વસ્તુને, વણુ; જે જે નિવૃત્તિ કહેતી જાય, સમજ.
 નિર્ગુણ ગોળ લીધો ઘણો, વણુ; ગુણ સત્ય મર્મ કહેવાય, સમજ.
 સદ્વિદ્યા સાકર વહોરે ઘણી, વણુ; વહોર્યો જયપ્રજા જોગાવ્યાસ, સમજ.
 શ્રીફળ નામ શ્રીરામનું, વણુ; મળ્યા ગાંધી હરિના દાસ, સમજ.
 બ્રહ્મવિદ્યા ખાંડ વહોરી, વણુ; શુભ લક્ષણ વહોર્યો લવિંગ, સમજ.
 ચતુરાઈએ ચંદન વહોરિયું, વણુ; વહોર્યો કરુણાએ કેસર રંગ, સમજ.
 જ્ઞાન ધૃત કૂપે ભર્યું, વણુ; સિદ્ધતા તે દધિ નિર્દોષ, સમજ.
 પ્રીત પટોળી વહોરી ઘણી, વણુ; લીધા સાળુ શીલ સંતોષ, સમજ.
 વિશ્રામ પીતાંબર વહોરિયાં, વણુ; વહોરી દયા દધિ દરિયાઈ, સમજ.
 લખતો જાય ચિત્ત ચોપડે, વણુ; લેખણુ શુદ્ધિ બુદ્ધિ રૂશનાઈ, સમજ.
 નવધા લક્ષિત મણી વહોરિયાં, વણુ; વળિ મુક્તિ મુક્તા માળ, સમજ.
 શ્રીહરિ હીરો હાથે ચઢ્યો, વણુ; થયું ધરમાં ઝાંઝમાળ, સમજ.
 સદ્ગુણે ગુણુ શીવી ભરી, વણુ; કરે વસ્તુનું દેવ વખાણુ, સમજ.
 મોહ મેહેવારી મારીઓ, વણુ; હવે કાચ ન માગે દાણુ, સમજ.
 નાદ બિંદુ બેઉ બળધિયા, વણુ; વાજે નગારું ઝંકાર, સમજ.
 જ્ઞાન ઘોડે નાયક ચઢ્યો, વણુ; છતી ચાલ્યા સર્વ સંસાર, સમજ.
 જમ રાયને લેખું આપિયું, વણુ; ચિત્ર વિચિત્રે જોડયા હાથ, સમજ.
 સન્માન આસન આપિયું, વણુ; જમ રાય થયા રળિયાત, સમજ.
 ન્યાલ થયો શુભ માલમાં, વણુ; ગયો મૂળ પોતાને ગામ, સમજ.
 ફરિ ભવમાં ભટક્યો નહિ, વણુ; થયો શુદ્ધ તે આત્મારામ, સમજ.

પ્રવૃત્તિ જે કોઇ પરહરે,	વણ;	કરે નિવૃત્તિ અંગીકાર,	સમજ.
એ મુક્તિ પ્રળ પામે સહી,	વણ;	નવ દેખે દુઃખ લગાર,	સમજ.
ગુજરાત દેશ સોહામણો,	વણ;	વીર ક્ષેત્ર વડોદર ગામ,	સમજ.
વપ્ર ચતુર્વેશી નાતમાં,	વણ;	કૃષ્ણ પુત્ર પ્રેમાનંદ નામ,	સમજ.
વિવેક વણુઝારો તે છે આત્મા,	વણ;	આ છે અધ્યાત્મનો ઉપદેશ,	સમજ.
વણુઝારો ગાય ને સાંભળે,	વણ;	ટળે જન્મ મરણનો કલેશ,	સમજ.
જે કોઇ પ્રભુને અનુભવે,	વણ;	થાય મનવાંચિત પ્રલ કામ,	સમજ.
શ્રોતા સજ્જન સાંભળી,	વણ;	તમે સમરો સર્વ શ્રીરામ,	સમજ.

વિવેક વણુઝારો સંપૂર્ણ.

નરસિંહ મેહેતાની

હું ડી

ક્રમ ૧ હું.-રાગ રામગ્રી.

શ્રીગુરુ ગોવિન્દને ચરણે લાગુંછ, સુધબુધ શારદા વાણી માગુંછ;
અંતર્ગતમાં ધ્યયા છે ધણીછ, ભાવે લાખું હુંડી શ્રીમેહેતાતણીછ.

ઢાળ.

હુંડી શ્રીમેહેતાછ તણી, અને વર્ણવું બુદ્ધિમાન;
ધન ધન નાગર નરસૈયાં, જેનું જુનાગઢ સ્વસ્થાન.
કૃપા તે શિવશંકરતણી, ઉપન્યા તે ભક્તિ ભાવ;
ભવસાગર નરસૈયા તર્યાં, તે નાથ નામ નાવ.
શ્રીકૃષ્ણ ધાયા ગુણ ગાયા, તછ માયા મમતા;
રાસ મંડળ નિરખિયું, તે પામીએ છે વસ્તા.
વિશ્વાસ તે વિશ્વંભરતણો, એ દાસનું લક્ષણ;
સંસારમાં સરસો રહે, કરે હરિકથા કીરતન.
લોકાચારી નવ ગણે, નવ ગણે નાગરી નાત;
જેણે પ્રભુ સાથે પ્રીત ખાંધી, જેમ પટોળે ભાત.
મંડલીક વેલા નામ રાખ્યું, શ્રીહરિએ આપ્યો હાર;
ઉજળું જલમાં મેઘ વરસ્યા, જ્યારે ગાયો રાગ મધાર.
મનગમતું કીધું કુંવર ખાઈનું, મોસાળું લાવ્યા મોરારી;
સેવક બાણી સ્થામળાએ, હુંડી તે શીઘ્રે શીકારી.
વરણવું વિસ્તાર તેનો, બુદ્ધીને અનુસાર;
હરખે જે હુંડી સાંભળે, તે તરે નર ને નાર.
ચરિત્ર જે નરસૈયા તણાં, તેથી પવિત્ર થાયે પિંડ;
જે મુણે ભણે ને અનુભવે, અવતાર તેનો ધન્ય.

તીરથવાસી કોઈ વટેમાર્ગુ, આવીઆ પુર માંય;
 દુવારકાની હુંડી લખે, એવો સરાઈ છે નાણાવટ કોય.
 ત્યાં બેઠા હતા નાગર બ્રાહ્મણ, જેને જૂઠું બોલ્યાનું પોણુ;
 તેને તીરથવાસીએ પૂછ્યું, અહીં હુંડી લખે છે કોણુ.
 વિપ્ર વીચારીને બોલીઆ, મહા ઠગના તે ઠગ;
 હુંડી તે લખે નરસૈયો, જેને રૂપેઆના ઢગ.
 વૈષ્ણવ જન વહેવારીઓ, સર્વે શિરોમણ સ્વામ;
 આડત ચાલે તેહની, કરે તે તો મોટાં કામ.
 હરિભગતને હુંડી કશી, નાગરે કીધી હાંસી;
 નરસૈયાનું ઘર દેખાડ્યું, પ્રીછ્યા નહીં તે તીરથવાસી.
 નીચાં મંદિર નીપટ જુનાં ને, માંહે ચરકલાંના માળા;
 વૈષ્ણવ આવી ઉતર્યા, મેહેતાતણી ધર્મશાળા.
 ત્યાં તિલક તુલસી ને ચંગ બોલે, શબ્દ ધૂન રહી મૃદંગ;
 પામે પ્રસાદ મેહેતાને મંદિર, સાધુ ગયે બહુ રંગ.
 લુલા લુલા અટુલા, અપંગ અંધ ને બધીર;
 પડ્યા તે ખાયે રામદાસિયા; મેહેતાતણે મંદીર.
 ગોપીચંદન તિલક તુલસી, શ્રીરામકૃષ્ણને ગાયે;
 શબ્દ ઉઠે સોહામણા, શ્રીરામ લીલા લણાયે.
 એ ચરિત્ર દશ અવતારનાં, ચોકમાં તે તુલસીનાં વન;
 એક દેહેરૂં દીસે દામોદરતાણું, ત્યાં નરસૈયો કરે કીર્તન.
 ત્યાં તીરથવાસીએ વિચાર્યું, નહીં હોય એ કાઠીવાલ;
 નામું લેખું હરિ નામનું, લેખણુ શાટે તાલ.
 કાથળી દીસે તે વાહન કેરી, તેમાં તે નવ મળે દામ;
 દીસે ચોપડા કીર્તન કેરા, વ્યાપાર તો હરિનું નામ.
 ત્યારે મેહેતાજી બેઠા થયા, આવો તમારૂં ધામ;
 પરદેશી અમને પવિત્ર કીધા, અમ સરખું શું છે કામ.
 ત્યારે તીરથ વાસી બોલીઆ, અમારે જનું છે દ્વારકા ગામ;
 ત્યાંની હુંડી કરાવવાને આવીઆ, મેહેતા જાણી તમારૂં નામ.
 અમને લલે નાગરે લાળ દીધી, તે મેતાજી સારશે અર્થ;
 એટલું તે સ્વામી કામ કીજે, ગણી લીજે ગર્થ.

રૂપેઆ તે સાતસેં છે, તે ચારેં જળાનું ધન્ય;
અમારે ખરચવું છે દ્વારિકામાં, તે મેહેતા તમારૂં પુણ્ય.

વલણુ.

પુણ્ય તમારૂં કામ થાયે, બોલ્યા તે તીરથવાસી રે;
હાંસી જાણી ન્યાતની, મેહેતે તે સ્મર્યા શ્રીઅવિનાશી રે.

કડવું ૨ જું.-રાગ માલવી ગાડી.

આજ કૃતારથ અમને કીધા, તીરથવાસી મળ્યા રે;
તે બ્રાહ્મણને હું ચરણે લાગું, જોણે તે અહીં મોકલ્યા રે. આજ-
આપી આસન ને મેહેતે પૂજન કીધી, મૂક્યો તે હરિપરસાદ રે;
એકકી માળા મેહેતે કંઠ આરોપી, મેહેતે કીધો શંખનાદ રે. આજ.
સમરણ કીધું મેહેતે શ્યામળીઆનું, શું થાશે પ્રભુ મારા રે;
હૃદે ઉભરાણું મેહેતાજીનું, નયણે વેહે જલધારા રે. આજ.
તીરથવાસીએ કૌતક દીકું, શંખ તાલ ને માલા રે;
વૈષ્ણવના આલા ને દીસે કંગાળા, બેઠા ગાયે ટોપીવાળા રે. આજ.
હરિશું રંગ ને વાગે ચંગ, ઢંગ રૂડી વખાર રે;
બેઠા થાએ ને ચૌટે જાએ, તીરથવાસી કરે વિચાર રે. આજ.
જોઈ રહ્યા નીચું ન થવાય ઉચું, પ્રીછયું પારેખપણું રે;
આપવા લેવા હરિની સેવા, દેવા દર્શન ધણું રે. આજ.
પ્રેમાનંદ પ્રભુ કૃષ્ણ કૃપાનિધિ, મેહેતે વારતા જાણી રે;
શું કરવાને ગાભરા થાઓ, સમરોને શાર્ફાણી રે. આજ.

કડવું ૩ જું.-રાગ ગાડી.

તીરથવાસીને દુઃખીઆ રે જાણી, મેહેતો બોલ્યા વળતી તે વાણી;
કાંઈ મન ચિંતા ન રાખશે તમો, હુંડી લખી આપીશું અમો.
તમારે અમારૂં કામજ પડયું, પરમેશ્વર નહીં રાખે અડયું;
શીઘ્ર કામ થાશે તમતણું, મોકલનારા ડાહ્યા છે ધણું.
સેવક તમારો હુંડી કરે, જ્યાં લખે ત્યાં પાછી નવ કરે;
જઈ જોજો ચઉટામાં દેહ, જઈ પૂછજો શ્યામલશાહ શેઠ.
તીરથવાસી બોલ્યા તેહ, રૂપેઆ રે લ્યો સાતસેંહ;
લખી પત્ર ઉતારીને દીઓ, હુંડીયામણુ ઘટે તે લીઓ.

મેહેતાજી કહે કરવું કામ, હુંડીઆમણ હરિનું નામ;
 શત શતના ગણી લીધા ચોક, સાતસેં રૂપૈયા લીધા રોક.
 મેહેતે મૂક્યા ધરમાં ધર્યા, વૈષ્ણવ તેડી કૃષ્ણાર્પણ કર્યા.
 નાણાવટી તે કાઢ નવ ઓળખે, હધ્યા ખરો તે હુંડી લખે.
 કહે નરસૈંયો કર જોડ, લજ્જા રાખજો શ્રીરણછોડ;
 જણાશે હરિ અદવારકું, સેવક સ્વામીનું પારખું.
 નષ્ટ નાગરે કીધી ઠગ, પ્રભુ મારે છે તમારી વગ;
 રૂપીઆ સાતસેં મેં ગણીને લીધા, મ તો કૃષ્ણાર્પણ તમને કીધા.
 વેહેવાર મારો રે વધારજો, શ્યામળીઆજી હુંડી શીકારજો;
 ભીડભંજન શ્રીપરબ્રહ્મ, આડતની છે તમને શર્મ.
 મેહેતે કરમાં તે લીધી તાલ, સ્તુતિ કરે ને સમરે ગોપાલ;
 ખરેખરાં નૈણે આંસુ ઝરે, નરસૈંયો હરિની વિનતિ કરે.
 રખે તીરથવાસી પાછા ફરે, તે દુઃખે જીવડો નીસરે;
 તાલ વાગે ને હરિગુણ ગાય, શ્યામળિયાજી કરજો સહાય.
 પ્રભુ પ્રહલાદની વારે ધર્યા, લક્ષ્મીવર તમે લોહમાં વશ્યા;
 અપર માનો ઉતાર્યો મદ, ધ્રુવને આપ્યું તે અવિચલ પદ.
 ચંદ્રહાસને રાખ્યો તેં હરી, વિખ ટાળીને વિખ્યા તેં કરી;
 અંબરીપનો ઉતાર્યો ભાર, પ્રભુ લીધા તેં દશ અવતાર.
 અન્નમીલ નામે પાપી ઓધાર્યો, તેલ કદામાંથી સુધન્વા તાર્યો;
 ગજેંદ્ર રાખ્યો ઝૂડે ગ્રહો, મેં મહિમા તમારો લલો.
 ગુણુકા તારી કમેં અધોર, પ્રભુ ભીલડીનાં આખ્યાં બોર;
 અજતા રાખ્યા તેં પાંડવ વીર, પાંચાલીનાં પૂર્યો ચીર.
 રુક્માંગદને કંઠળા કરી, પ્રભુ ચંદ્રહાસને આપી વૈકુંઠ પુરી;
 ગોપીનું પાલન તેં કર્યું, સુદામાનું દારિદ્ર્ય તેં હર્યું.
 કુખ્જ સાથે રંગે રમ્યા, વિદુરને ઘેર ભાજી જમ્યા;
 કમ્પીરને તમે કીધી સહાય, નામદેવની જીવાડી ગાય.
 જલ વહું ત્રિલોચનને ઘેર, મીરાં બાઈનાં પ્રભુ પીધાં ઝેર;
 જોદેવને આપી પદમાવતિ, શા શા ગુણ ગાજી ગોવિંદપતિ.
 ત્રીકમ તાત ને માધવ માત, કુટુંબ કેશવ ને ભૂધર બ્રાત;
 શેષ નાગના છો તમે સખા, પ્રભુ તમે કરોની રક્ષા.

તમો ભક્ત વત્સલ કહાવો, મારે દાસ કરે છે દાવો;
 મારે પાસું છે તમતાણું, પ્રભુ પાળજો પોતાપણું.
 આ સમો આવીને અડ્યો, શોક સાગરમાં નરસૈંયા પડ્યો;
 પોણુ બીશે જો મુજ તણો, વેવાર છે કાચો તાંતણો.
 જો રાખશો નહીં વિસ્વાધાર, વળતી મારી કુણુ કરે વહાર;
 મનસા વાચ્યા કહે નરસહી, તુજ વિના કાઢને જાયું નહીં.
 જો હુંડી શિકારશો નહીં શ્યામ, ફરીને હું સાથે છે કામ;
 વહાલા વધારજો મહારો કાર, હું નહીં રાખું તમારો ભાર.
 જો પાછી ફરશે આ ચિટ્ટી, તો આપણી વાર્તા પડશે ઢિઢી;
 એવી સ્તુતિ કરીને મુખે, પછે મેહેતાછ હુંડી લખે.
 દુવારકાં સાગર પૂરણુ ખેટ, સર્વ ઉપમા જોગ શ્યામજીશાહ શેક;
 તીરથવાસી છે ધનના ધણી, સાતસેં રૂપેઆ આપજો ગણી.
 કાંટે ચઢાવીને દેજો ખરા, આપજો કારા ને કરકરા;
 ઉજળા તાતા ને તાપે ચઢ્યા, આપજો ખરા બપોરના પડ્યા.
 આપજો ચઢિટાની છાપના, આણુંકી ને નવી સાલના;
 બનર મધ્યે દેજો રે ગણી, જેમ ચાલે આડત આપણી.
 અંધાણી હુંડીમાં લખી, ચતુર છો તમો લેજો આળખી;
 લખી પાછી ફરે રે હુંડી, પ્રભુ મારી દેવ છે હુંડી.
 લોકમાં તમને લાગશે લાજ, જણાશે નરસૈંના સ્વામી આજ;
 દુકાને દેવાશે તાળું, તેમાં નહિ કંઈ હોય અજવાળું.
 લાજશે પ્રભુ થાશે વાજ, મુજ વાણોતરને શાની લાજ;
 ખીડી હુંડી ને સમર્થા શ્યામ, શિરનામે શ્યામજીશાહ નામ.

વળણુ.

નામ શ્યામજીશાહતાણું, મેહેતે કરમાં લીધી તાળ રે;
 હુંડી મૂકી મૂર્તિ આગળે, મેહેતે સમર્થા શ્રીગોપાળ રે.

કડવું ૨૧ મું.—રાગ કાલેરો.

શિકારજો શ્યામજી સેવકની હુંડી, શ્યામજીશાહ મુજાણુ રે;
 જો રૂપે કાર જાયે નરસૈંનો, તેપે જાજો પ્રાણુ રે. શિકારજો

ધખજો ડાગળ ડામ થયાતો, પ્રભુ ડાગજો ઉચ્ચારે;
 છે તાલ ચંગતી ડાઘળી, હરિ મંદિર મારું હાટું રે; શિશરજો.
 ખરા ખોટા ને કરકરા, ગણી આપજો રૂપેઆ રોડ રે;
 જો નકાર કર્યો કનક, તો હસશે હરીગન લોહ રે; શિશરજો.
 છે વણજ માગે નકાજજો, જેમ વાંદરતી ફાળ રે;
 વસાન મારે એટલી, છે માળા તિલક ને તાલ રે; શિશરજો.
 નરસેયો નાણાવટી, લોહ જાણે ડોડીવાળા રે;
 જો હુંડી પાછી કરશે તો, સેવક ઓઢશે સાલ રે; શિશરજો.
 માત પિતા તું માવજી, લલ્લ ગણજો આણી ચોટ રે;
 આપતાં રૂપેઆ સાતસેં, નહીં આવે ખળતે ખોટ રે; શિશરજો.
 નકાર કર્યો કૃપણજી, તો છે નાગર સાથે ડામ રે;
 પ્રેમાનંદ પ્રભુ પ્રીછજો, મહિમા ગણજો શ્યામ રે; શિશરજો.

દુઃખીઆ તીરથવાસી થયાં રે, હવે દૈવ રૂપીઆ ગયા રે;
 એક વણિકને પૂછી વાત રે, વૈષ્ણવ દીસે છે વિખ્યાત રે.
 સાચું કહે ભાઈ દીસે દયાળ રે, કહે સ્યામળશાહની ભાળ રે;
 નાણાવડી નરસૈયો મુખી રે, તેણે હુંડી અમારી લખી રે;
 ત્યારે વણિક બોલ્યો વિનતિ રે, સ્યામળશાહ નગરમાં નથી રે;
 ક્ષત્રી વૈશ્ય વિગ્ર ને વાણીઓ રે, તે સ્યામળશાહ નથી જાણીઓ રે.
 પનોતીએ રખડાવ્યા પગ રે, લખનારો દીસે કાઠ ઠગ રે;
 ખળની હુંડી ન હોય ખરી રે, જુનાગઢમાં જાઓ પાછા ફરી રે.
 જ્યારે વણિકની સાંભળી વાણી રે, નીસાસા મેલ્યા ત્યાં તાણી રે;
 દીલાં મુખ ને ધૂણે શીશ રે, હવે શું થારો જુગદીશ રે.
 નરસૈને મળતાં ન મળ્યો સાપ રે, લાગ્યાં પૂર્વ જન્મનાં પાપ રે;
 દેખિતો દિસે દકાળીઓ રે, જાતે વેવલો ને નહીં વાણીઓ રે.
 માળા ધાલે કાટ ગુંછળે રે, વળી નાચે ને ઘણું ઊછળે રે;
 છાપ ભરી ભરી સહુને છાપે રે, વળી લીએ તેને પાછું ન આપે રે.
 હાથમાં સમરણી ફેરવે રે, તીરથવાસીનાં મનને ફેરવે રે;
 ગંડ લોક ગળે મૂકે પાળી રે, નક નાગર તે ન હોય દયાળી રે.
 આપણા મૂળગા રૂપેઆ ગયા રે, નાગરને ન હોયે દયા રે;
 પછે તીરથવાસી બોલે એક રે, ભાઈ મનમાં આણો વિવેક રે.
 ગાળ માં ઘો ને નવ ધાઓ નિરાશ રે, નરસૈયો દીસે છે સાધ રે;
 એને નારાયણસું પૂરણ નેહ રે, વિરલો વૈષ્ણવ દીસે છે એહ રે.
 એણે રાખ્યો પોતાનો ધર્મ રે, ભાઈઓ આપણાં તે ઉધાં કર્મ રે;
 આપણને ઠાકોરનું થયું દર્શન રે, એ મોટું નરસૈયાનું પુણ્ય રે.
 હવે લીઓ જુનાગઢની વાટ રે, આપણે નિર્મી હશે રડવડાટ રે;
 આલ્યા તીરથવાસી થઈ નિરાશ રે, પ્રભુ જાણે લાલ્યો મારો દાસ રે.
 વહારે ચઢ્યા તે જાદવ ભૂપ રે, લીધું સ્યામળશાહનું રૂપ રે.

વળણ.

રૂપ સ્યામળશાહતાણું, લીધું દીનદયાલ રે;
 ભટ પ્રેમાનંદ કહે કથા, કેમ વરણવું રૂપ શ્રીગોપાલ રે.

લખજે કાગળ કામ થયાનો, પ્રભુ ટાળજે ઉચ્ચાટ રે;
 છે તાલ ચંગની કાથળી, હરિ મંદિર માંડે હાટ રે; શિકારજે.
 ખરા ખોટા ને કરકરા, ગણી આપજે રૂપેઆ રોક રે;
 જે નકાર કરશે કનજી, તો હસશે દુરીજન લોક રે; શિકારજે.
 છે વણુજ મારો નકાળજે, જેમ વાંદરની ફાળ રે;
 વસાત મારે એટલી, છે માળા તિલક ને તાલ રે; શિકારજે.
 નરસૈયો નાણાવટી, લોક જાણે કાઠીવાળા રે;
 જે હુંડી પાછી ફરશે તો, સેવક ઓઢશે સાલ રે; શિકારજે.
 માત પિતા તું માવજી, લજ્જા રાખજે આણી ચોટ રે;
 આપતાં રૂપેઆ સાતસેં, નહીં આવે ખજાને ખોટ રે; શિકારજે.
 નકાર કરશે કૃષ્ણજી, તો છે નાગર સાથે કામ રે;
 પ્રેમાનંદ પ્રભુ પ્રીછજે, મહિમા રાખજે સ્થામ રે; શિકારજે.

કડવું ૫ મું-રાગ મેવાડો.

હુંડી આપીને લાગ્યાં પાય રે, તીરથવાસીને કીધા વિદાય રે;
 રૂપેઆ મંજશે તે ધડી રે, ન જડે તો આવજે પાછા ફરી રે.
 વ્યાજ સુધાં આપશું ગણી રે, તમે રૂપીઆના છે ધણી રે;
 શેઠને ઓળખે આખું ગામ રે, નીકર લેજે અમારું નામ રે.
 તીરથવાસી ચાલતા થયા રે, થોડે દહાડે દ્વારકાં ગયા રે;
 જાતરાળુના પૂર્યાં કાડ રે, જઈ નિરખ્યા તે શ્રીરણુછોડ રે.
 મોટાં ભાગ્ય જે નાહાયા ગોમતી રે, પ્રેમે પૂજ્યા તે જાદવપતી રે;
 સુંદર દર્શન શ્રીભગવાન રે, સ્થામળીઆજી ભીને વાન રે.
 ભૃગુ લાંછન શોભે ડાઘ રે, પાંપણ ઉપર દીડી પાઘ રે;
 મુક્તા માલા તે નાભિ લગી રે, હૃદ ઉપર ઝલકે દુગદુગી રે.
 પ્રભુનો ભીનો વાથો કેશરી રે, સુંદર રૂપ તે શ્રીપરમેશ્વરી રે;
 તીરથવાસી પામ્યા ઉદ્ધાસ રે, ગુણીએ આપ્યો હરિપ્રસાદ રે.
 પછે પૂછે ચૈટામાં વાત રે, ક્યાં છે સ્થામળશાહનું હાટ રે;
 નાણાવટીમાં પૂછ્યું જઈ રે, હુંડી કાઢ શિકારે નહીં રે.
 ફરી ફરીને જોયું તે આખું ગામ રે, ન મંજે સ્થામળશાહ શેઠનું નામ રે;
 ખોટા કાગળ પુરમાં પડ્યો રે, સ્થામળશાહ પુરમાં ન જડ્યો રે.

દુઃખીઆ તીરથવાસી ધયાં રે, હવે દૈવ રૂપીઆ ગયા રે;
 એક વણિકને પૂછી વાત રે, વૈષ્ણવ દીસે છે વિખ્યાત રે.
 સાચું કહે ભાઈ દીસે દયાળ રે, કહે શ્યામળશાહની ભાળ રે;
 નાણુવટી નરસૈયો મુખી રે, તેણે હુંડી અમારી લખી રે.
 ત્યારે વણિક બોલ્યો વિનતિ રે, શ્યામળશાહ નગરમાં નથી રે;
 દ્વત્રી વૈશ્ય વિપ્ર ને વાણીઆ રે, તે શ્યામળશાહ નથી જાણીઆ રે.
 પનોતીએ રખડાઝ્યા પગ રે, લખનારો દીસે કાઠ ડગ રે;
 ખળની હુંડી ન હોય ખરી રે, જુનાગઢમાં જાઓ પાછા ફરી રે.
 ત્યારે વણિકની સાંભળી વાણી રે, નીસાસા મેઢ્યા ત્યાં તાણી રે;
 દીકાં મુખ ને ધૂણે શીશ રે, હવે શું ઘાશે જુગદીશ રે.
 નરસૈને મળતાં ન મળ્યો સાપ રે, લાગ્યાં પૂર્વ જન્મનાં પાપ રે;
 દેખિતો દિસે દઢાળીઆ રે, જાતે વેવડો ને નહીં વાણીઆ રે.
 માળા ધાલે કોટે ગુંછળે રે, વળી નાચે ને ધણું ઊછળે રે;
 ઝાપ ભરી ભરી સહુને છાપે રે, વળી લીએ તેને પાછું ન આપે રે.
 હાથમાં સમરણી ફેરવે રે, તીરથવાસીનાં મનને ફેરવે રે;
 રાંક લોક ગળે મૂકે પાળી રે, નહ નાગર તે ન હોય દયાળી રે.
 આપણા મૂળગા રૂપેઆ ગયા રે, નાગરને ન હોયે દયા રે;
 પછે તીરથવાસી બોલે એક રે, ભાઈ મનમાં આણો વિવેક રે.
 ગાળ માં છો ને નવ ધાઓ નિરાશ રે, નરસૈયો દીસે છે સાધ રે;
 એને નારાયણસું પૂરણુ નેહ રે, વિરલો વૈષ્ણવ દીસે છે એહ રે.
 એણે રાખ્યો પોતાનો ધર્મ રે, ભાઈઓ આપણાં તે ઉધાં કર્મ રે;
 આપણને કોકરનું થયું દર્શન રે, એ મોટું નરસૈયાનું પુણ્ય રે.
 હવે લીઓ જુનાગઢની વાટ રે, આપણે નિર્મી હશે રડવડાટ રે;
 આલ્યા તીરથવાસી થઈ નિરાશ રે, પ્રભુ જાણે લાજ્યો મારો દાસ રે.
 વહારે ચઢ્યા તે જાદવ ભૂપ રે, લીધું શ્યામળશાહનું રૂપ રે.

વળણુ.

રૂપ શ્યામળશાહતાણું, લીધું દીનદયાલ રે;
 ભટ પ્રેમાનંદ કહે કથા, કેમ વરણુનું રૂપ શ્રીગોપાલ રે.

કડવું ૬. દુઃ-રાગ મારૂ.

નેતે વેદ પુરાણે વખાણીઓ રે, મારે વહાલોજી થયો છે વાણીઓ રે;
 એના આગમની ગત છે ઉલટી રે, મારે નાથ થયો નાણાવટી રે.
 વહાલો ગોમતીજીના ઘાટમાં રે, મળ્યો તીરથવાસીને વાટમાં રે;
 વેશ પૂરો આણ્યો મારે વહાલે રે, નાથ ચઢિટાની ચાલે ચાલે રે.
 છે અવળા આંટાની પાધડી રે, વાલાજીને કેમ ખાંધતાં આવડી રે;
 દીસે વાણીઓ ભીને વાન રે, એક લેખણુ ખોસી છે કાન રે.
 હસતાં ખાડા પડે બહુ ગાલ રે, મોટું કપાલ જાણીએ વેતાલ રે;
 અધર ખેડે જાણો પરવાળી રે, મોટી આંખ દીસે અણીઆળી રે.
 બે કાને કુંડળ અળકે રે, નાસિકા દીવાની શળકે રે;
 દીસે દાંત રૂડા હસતા રે, હીરા તેજ કરે છે કશતા રે.
 ત્રિકમજી વણિકની તોલે રે, નાથ ઉતાવળું ને બોબડું બોલે રે;
 સોનાની સાંકળી ને કંડો દોરે રે, કંડો પાટીઆનો કંદોરે રે.
 અળકે ધનરેખ હથેલીમાં રે, આંગળીએ વીંટી ને વેઢીઆં રે;
 સાદી એક તાઇ પેહેરી છે હરજી રે, એનો શિવનારો કાણુ દરજી રે.
 છે ટુંકડા બંધન બેવડા રે, ગુણ કલાંથી શીખ્યા પ્રભુ એવડા રે;
 કરે આડે હાથે લટકે રે, સાદી દોરીનો કંડો પટકે રે.
 પટકે લટકે પ્રમતડાં ન્યોત રે, કંડો ખોસી પીતળની દોત રે;
 કીઆં કીઆં તે કૌતક ભાળીએ રે, કાલી ગાંઠ વાળી બે ચાર ફાળીએ રે.
 એક ઓઢી પછેડી ખાંધે રે, નાથ દુંદાલો ને મોટી ફાંદ રે;
 વસ્ત્ર પેહેર્યાં તે પાંચે સાજાં રે, પાંચે પેહેર્યાં તે સાદા મોજા રે;
 કાંઈ વાગો ખીરાજે કેશર રે, બન્યા મોટો પારેખ પરમેશ્વર રે.
 મારે નાથજી નીચે ખાંમણે રે, લટ પ્રેમાનંદ જાએ તેને ભામણે રે;
 સાથે વાણોતર છે સાત રે, ઓઢવ ને અકૂર બ્રાત રે.
 હનુમાન કપિલ અર્જુન રે, લક્ષ્મણ સુદામો દીસે દીન રે;
 પારથ થઈ ઉપમાન રે, આગળ જ્યેષ્ઠિકાદાર હનુમાન રે.
 છે લાકડી સુદામાએ ગ્રહી રે, છે વિદુરના હાથમાં વહી રે;
 ઓઢવને ખાંધે કોથળી રે, તે તો પારસી બોલે ટોટડી રે.

એમ આગ્યા સ્યામળા અવિનાશી રે, તે જ્ઞેહ' રહ્યા તીરથવાસી રે;
 એ તો કોઈ પારખ દીસે નવો રે, આપણો અર્થ સરસે હવો રે.
 કાંઈક ભારે માણસ ભાસે રે, ભલા વાણોતર છે પાસે રે;
 હીડે સહુને શીશ નમાવતા રે, દીસ પૈસાદાર કોઈ પામતા રે.
 એ તો કારણુરૂપ કંઈ મળિયું રે, એને દર્શને દુઃખકું ટળિયું રે;
 હુંડીવાળા એમ વહે વાણીઓ રે, મળ્યું સ્યામળે અંગે અંધાણીઓ રે.
 આઘા આવીને પાઘા શાણી રે, તેનાં મનની વારતા જાણી રે;
 બોલ્યા પોતે તે શાર્ફપાણી રે, કાંઈક ઓછી લગ્ન આણી રે.
 તીરથવાસી બોલ્યા શિરનામી રે, જુનેગદથી આગ્યા છીએ સ્વામી રે;
 અમે જુનેગદથી આગ્યા રે, નરસૈયાની હુંડી લાગ્યા રે.
 જ્યારે સાંભળ્યું નરસૈયું નામ રે, ત્યારે ધાયા શ્રીભગવાન રે;
 નેત્રે ભર્યા આંસુ અંબુજ રે, હુંડી લીધી તે ચતુરભુજ રે.
 જ્યારે અક્ષર ઓળખ્યા નાથે રે, હુંડી ચાંપી તે હૈડાં સાથે રે;
 હુંડી વાંચી તે વહેલી વહેલી રે, શ્રીહરીએ તે હુંડી ઉકેલી રે.
 શુભ નગર દુવારામતી રે, જ્યાં વસે છે જાદવપતી રે;
 પેર કરજે દીન દઆળ રે, છો ગૌ બ્રાહ્મણ પ્રતિપાળ રે.
 સર્વે ઉપમા જોગ સ્યામ રે, નાથ નાણાવટીમાં નામ રે;
 પરમારથ કરો તતખેવ રે, શેઠ સ્યામળશાહ વાસુદેવ રે;
 છે જુનાગઢમાં વાસ રે, તે તો પ્રભુજી તમારો દાસ રે;
 લખી હુંડી નરસૈયો સેવક નામ રે, હુંડી શીકારજે તમે સ્યામ રે.
 એક ધડીતો કરશો ઉધારો રે, તો જાશે કાર અમારો રે;
 છે મોટા શેઠનું ધામ રે, રાખો વાણોતરનો વિશ્રામ રે.
 લખી હુંડીમાં અંધાણી રે, નાથ આપીને પીજે પાણી રે;
 ધનના તીરથવાસી ધણી રે, વિનતિ થોડામાં છે ધણી રે.
 એવકું લખવું પડતું શ્યાને રે, મસ્તક ધુણાવ્યું શ્રીભગવાને રે;
 અમે નરસૈયાના કહેવાએ રે, જ્યાં નરસૈયો વેચે ત્યાં વેચાએ રે.
 આવું લખવું નહોતું લેશે રે, રૂપૈઆ આપત હું સંદેશે રે;
 કહે જાતરાળને અવિનાશ રે, રૂપૈઆ આગ્યા મુજ પાસ રે.
 તમે શોધતા કરો તે શુંય રે, ભાઈ સ્યામળદાસ તે હુંય રે;
 નરસૈયો વાણોતર મુજ જાણો રે, આ નગરમાં રહું છું હું છાનો રે.

અખો.

અમદાવાદનો વેદાંતી—સાની સોની—સંવત ૧૭૦૫—

ઈ. સ. ૧૬૪૯ માં તે હૈયાત હતો.

અખેગીતા.

કડવું ૧ લું.—રાગ ધન્યાશ્રી.

નમો ત્રિગુણપતિ રાયજી, સર્વે પહેલો જે પૂજાયજી;
અગમ અગોચર જેને શ્રુતિ ગાયજી, ચરણ ચિન્તવી હું લાગું પાયજી.

પૂર્વછાયા.

ચરણ ચિન્તવીને સ્તુતિ કરું, ચિદ્શકિત બ્રહ્માનંદની;
અણુછતો અખો અધ્યારોપ કરે, તે કથા નિજ આનંદની.
ગુરુ ગોવિંદ ગોવિંદ ગુરુ, નામ યુગલ રૂપ એક;
તેને સ્તવું નીચો નમીને, કરું બુદ્ધિમાન વિવેક.
પરાત્પર પરબ્રહ્મ જે, તે મન વાણીને અગમ્ય;
તેનો લક્ષ આપી શકે, તે માટે ગુરુ તે બ્રહ્મ.
શ્વાન શૂંકર બીડાલ ખર, તેનાં ટોળાંનો જે જંત;
તેને મૂકે હરિ કરી, જેને મળે સદ્ગુરુ સંત
ગુરુ મહિમા છે અતિ ધણો, કો સમજે સંત મુખજી;
તે ગુરુ ગોવિંદ એકતા લજે, જેને લાગું સદ્ગુરુ બાણ.
જેમ રવિ દેખાડે રવિ ધામને, તેમ ગુરુ દેખાડે રામ;
તે માટે હરિ તે ગુરુ, ગુરુ ગોવિંદ એવું નામ.

ચિહ્ન સમ્યું તે સંતનું, જે ગુરૂ ગોવિંદ એકતા લજે;
જેમ ખીખામાંહે રસ લયો, તે વણુ ઘડયે રૂપ નીપજે.
જેમ સુવર્ણ ફેરી મોહારમાંહે, અન્ય મુદ્રા છે અતિ ઘણી;
તેમ ગુરૂ લજનમાં સર્વ આવે, જે મન વળે ગુરૂ ચરણુ લણી.
જેમ બધિર ન બાણુ નાદ સુખને, સ્વાદ તોહે રસના વિના;
તેમ ગુરૂ વિના હરિ નવ મળે, જેમ ભોગ ન પામે નિર્ધના.
કહે અખો સહુ ક્રોએ સુણો, જે ટાળવા હીડો જંતને;
એ આરતસું ઉરમાં ધરો, તો સેવો હરિ ગુરૂ સંતને.

કડવું ૨ જી.

કવિ જને આગે ગ્રંથ બહુ કર્યાંછ, વિધવિધ ફેરા જુગતે વિસ્તર્યાંછ;
પદ્ દર્શનના મત બહુ ઓચર્યાંછ, પૂર્વના કવિઓ નામે ઉદ્ધર્યાંછ.

પૂર્વછાયા.

ઉદ્ધર્યાં બહુ સ્તુતિ કરીને, એવી ગ્રંથકારની રીત છે;
સૂર્ય આગળ ખઘોત કશો, મુજ એવી બોલ્યાની નીત છે.
બહુવી આગળ જેમ વોકળો, સુર તરૂ બદરી - યથા;
પારિજાતક પાસે ચરણી, મહા કવિ આગળ હૂં તથા.
ગરૂડ આગળ યથા કુરરી, સાગર આગળ રૂપ;
મેઘ આગળ યથા ઝાકળ, ક્યાં તેલ ને ક્યાં તૂપ.
આવનાંચંદન બેહેકે આગળ, કશો શોભે કરીર;
કશું નીર નવાણું, કિહાં રસકૂપિકાનું નીર,
પારસના પરતાપ આગળ, અન્ય વિદ્યા કેઇ માત્ર;
કિહાં ક્ષુદ્ર દેવ ઉપાસના, જેને કરે અક્ષય પાત્ર.
એવા કવિજન ગ્રંથ આદે, ગલિત વચન બોલતા હવા;
કહું કોપ ક્રોધ કરો રખે, હીડીશ બાળક બુદ્ધિ બોલવા.
તેણે ગ્રંથ પહેલું એમ બાણું, અમો મગણુ જગણુ નથી બાણુતા;
તુકે ચોક ચાતુરી ઝડઝમકે, અમો લલા વિના નથી આણુતા.
એમ ગલિતપણે ગરૂઆ થયા, કરૂણા ઉપજવી કવિ જને;
હું એટલુંજ કહી તો સ્તવું, જે કવિ બાણું મુજને

હું તો જેમ દારૂ કેરી પૂતળી, ચાળા કરે અપાર;
પણ કાષ્ઠમાંહે કાંઈ નથી, એ તો કલ ચાંપે સૂત્રધાર.
કહે અખો સહુકા સુણો, એ સમજો નિજ જંતને;
ધમ્મો પરમ પદને પામવા, તમો સેવો હરિ ગુરૂ સંતને.

કડવું ૩ જી.

અણુછતો આત્મા તે શું ઓચરેણ, આપનું વર્ણન આપે કરેણ;
જીવતાણું પદ તે જોતાં નહીં સરેણ, સાંખ્યયોગ જોતાં જે હરિ ઉગરેણ.

પૂર્વછાયા.

ઉગરે જે વિચાર કરતાં, બ્રહ્માદિ જે ગૃહી રહ્યા;
તે હરિને તમો ઓળખો, જે આઘ પુરુષે અજને કહ્યા;
જે પદ શિવના તન પ્રત્યે, દત્તે કહ્યું વિશાદ કરી;
આકાશવત્ કેરી કથા, કહી પડાનનને ઉરમાં ધરી.
વિધિ વસિષ્ઠે કહી કથા, રઘુનંદન આગળ જેહ;
અર્જુન બ્રહ્મ વિદ્યાતણો, ભાષ દેખાડ્યો છે તેહ.
અનંત પ્રકારે અચ્યુતે, કહ્યું ભારતને જ્ઞાન;
ગીતા ગાઇ ગોવિંદે, કર્મ યોગ નિદાન.
સમજાવ્યા શાને કરી, જનકે જે શુકદેવને;
મહા મુક્ત થઈને પરવર્યા, જ્યારે પ્રીત્યા અંતર ભેવને.
ભીષ્મે ભગવાન સાન્નિધ્ય, પાંડવ પ્રત્યે જે કહ્યું;
શાંતિ પર્વે શાતા કીધી, હત્યાનું હારદ ગયું.
વેદવ્યાસે વેદ વહેંચ્યા, કર્મ ધર્મ પોષ્યા જીવને;
તેની દાઝે લાગ્યો દાઝવા, જો જાણ્યો નહિ નિજ શિવને.
પછી નારદે નારાયણ કેરું, નિજ જ્ઞાન કહ્યું મહા દ્વિજને;
ત્યારે દ્વૈપાયનની દાઝ ભાંગી, જ્યારે કૃપા કીધી સંત જને.
શિવે કહ્યું શિવા પ્રત્યે, નિરાલંબ નિજ ધામ;
અમર કીધો આત્મા, અઘાપિ સહસ્ર નામ.
કહે અખો વસ્તુ જ્ઞાન વિના, કુશલ ન હોય જંતને;
નિજ ધામ હીડા જાણવા, તો સેવો હરિ ગુરૂ સંતને.

કડવું ૪ થુ.

જંતે ન જાણ્યો જેણે નિજ આતમાજી, તે ભટક્યો ભમ્યો માયાના સાથમાંજી;
રચણીનો ભૂલો ધર પામે પ્રાતમાંજી, પણ દિવસે દિવસ મોડયો ધણું ભમે રાતમાંજી.

પૂર્વછાયા.

રાતમાંહે રડવડે, અજ્ઞાને આવયો હતો;
તે નિજ આતમ થયો ટળીને, વિચરતો માયાવતો.
જેમ સુતો નર નિદ્રા વિષે, માયા બહુ બીજી રચે;
કારજ કારણ પોતે થઈને, નિદ્રાવશ માંહે પચે.
આપથી ઓસરેથકે, અસંભાવના ઉપજે;
પછે તે વિપરીત ભાવના આચરે, ને દુઃખ પામે થોડે ગજે.
પંચ પર્વા માયા અવિદ્યા, હું માંડે આદે સહી;
તે ફરે ફેરા ભવવિષે, જ્યમ મણિ નિર્ગમે આંધળો અહી.
તે ભોગ દેખી ભૂર થાએ, લડાવા ઈંદ્રિય વિષે;
સંસારનાં સુખ સત્ય જાણી, કર્મ મોદક નિત્ય ભખે.
કર્મ જડને કર્મ વહાલાં, મર્મ ન સમજે બ્રહ્મનો;
ફરી ફરી તે આચરે, પણ ટળે નહીં દેહ ચર્મનો.
પરમાત્માને પુંકે દષ્ટ, આત્મા ઈંદ્રિય જીવે;
ઈંદ્રિયની દષ્ટિ વિષે સાહામી, એમ આપોપું નર ખુવે;
વિષય વ્યક્ત કરે હરિથી, નીચપણું દે જીવને;
અજ્ઞાને અવળો ફરે, તે સન્મુખ ના હોય શિવને.
સંસારનાં સુખ અધિક દેખી, કૃપા માને ઇશ્વરી;
અંતરમાંહેનું જ્ઞાન ન જાણે, જે પ્રાણપતિ ગયો વિસરી.
કહે અખો સહુકો મુણો, જે આણો જીવના અંતને;
હીકો પરમ પદને પામવા, તમો સેવો હરિ ગુરુ સંતને.

પદ ૧ લુ-રાગ સામેરી.

જીવની આઘ વિચારો રે પંડિતો, આઘ જેતાં તે અનાઘ દિશે;
દેહતણી છાયા સમાયે દેહ વિષે, જ્યારે મધ્ય આવે સૂર શીશે. જી.
તનમનને ઓળખ્યા વિના આપજે, જેમ સૂત્રધાર નિજ નાવ નિર્મે;
તેજ સૂત્રધાર તે નાવે ખેંચો થકો, પછે પરવશ પડ્યો પંથ ક્રમે.

તન મન નૌકા જીવ ગણે મારું, પણ ભવસાગર મધ્ય કાળ ખેડેઃ
કર્મના વાયુને વશ પડ્યો લાગો ડોલવા, ન્યારે હાથથી વાત વટકીજ નેડે. જ.
બ્રમણાએ ભટકે ધણા ભવ વિષે, ગુરૂ ગોવિંદને શરણુ પાખેઃ
માયા રૂપિણી માજ વહાલી અખા, તે જાણીને જનની ભેદ રાખે. જ.

કડવું ૫ મું.—રાગ ધન્યાશ્રી.

મર્મ ન સમજે જે માયાતણો જી, તે નર જાણે હું ધણું બોલણો જી;
તેને જાણે જનની આપણો જી, તે ભવ ભટકે સહુથી અતિ ધણો જી.

પૂર્વછાયા.

ભવમાંહે ધણું, પોતાનો કરીને ઠગે;
ન્યમ વિશ્વાસીને વધે વેરી, દીન થઇ મારે દગે.
જેમ પાળે પતીરીને ખાટકી, તેને ભક્ત્ય ભોજ્ય આપે ધણું;
પછી વધ કરે વાડ કરીને, એ લક્ષણુ અન્નતાણું.
તે મેંદો જાણે માહરો, પાલક પોપક છે ધણી;
તેને આપ જાય અર્પવા, મોટમ મનમાં અતિ ધણી.
વાત્સલ્ય જાણી વામ દક્ષિણ, વણુ દોર્યો કેડે પ્રેરે;
તેને મહાજન મૂકાવા કરે, તોય તે જવન કેડે સંચરે.
હાથ દેરવે તે થકે મનમાંહી, હેતુ જાણે તેહને;
પણુ સુનાને મન વાત અળગી, તે ભારે ભાલે દેહને.
અળગા આશય બેઠિતણા, લોભે લાગો અજ હજે;
તે યવન જાણે ભક્ષ કરું, જો ધણું વપુએ વળે.
પછે ચરણુ ઉચે અધો મુખે, ને નેટ તે રાખે શિરે;
માયા કેરી રીત એવી, અંતે જીવને એમ કરે.
વિપય દેખાડે વિશ્વના, ચિત્ર વિચિત્ર તે ચિત્ત ધરે;
પછે પંડિતને પૂછે પ્રભુ, મહા ભોગ કેમ પામીશ શિરે.
ત્યારે પંડિત રૂપે બોલે માયા, કર્મની કીરત ઘણી;
વિત્ત હરિને વાટ દેખાડે, નાનાવિધ કહે લણી લણી.
કહે અખો રૂચિ ઉપજે, જો એવું પોષે જંતને;
કર્મ ગહન હીડા વામચા તો, સેવો હરિ ગુરૂ સંતને.

કડવું ૬ કું.

એમ માયા વેપ નાના ધરેછ, કર્મ ધર્મના શબ્દ નાના ઓયરેછ;
છવ કેરાં મનને અતિ ઘણું આવરેછ, તેણે પુરંજન ભવ ફેરા ફરેછ.

પૂર્વછાયા.

ફરે ફેરા બહુ ભવવિષે, વિપયનો તાણ્યો વહે;
પ્રત્યક્ષ ભોગ દેખે ભલા, વળી પંડિતને પોપતો રહે.
કર્મનાં ફલ લખે માયા, વળી માયા બેડી તે રથે;
શબ્દ કેરે બાંધણે ભાઇ, બાંધી છવ રાખે યથે.
અંતરમાંહેથી મન રૂપે, સંકલ્પ વિકલ્પ સુત જણે;
નિમેષ માંહે નવા નવા, જ્યમ ઈંદ્રજાલ ગુટિકા ગણે.
કર્મ ફલ ને છવ ફેરો, જોગ માયા મેળવે;
વિપય તૃષ્ણામાંહે મૂકી, એમ જગતને ભેડવે.
માયા સ્વર્ગના ભોગ વખાણે, બીક દેખાડે નર્કની;
તે કામનાયે લાગો પ્રેરે, ભાઇ ગતિ જોવી કૂપ ચક્રની.
કામ ધામ ને ધન દારા, માત પિતા સુત બાંધવા;
વર્ણુ વેપ ને રૂપ મુદ્રા, નમણુ ઠમણુ દેવ વંદવા.
આલ ચાતુરી ચૌદ વિદ્યા, અવિદ્યા સર્વ સાધના;
પંડિત કવિ ને ગુણી જાણુ દાતા, સર્વ માર્યા ફેરી આરાધના.
રમે રમાડે આપ માયા, નીચો ઉચો લઇ ચડે;
જેમ મર્કટ હીડે માગતો, પેલા લિશ્તુક કેડે રડવડે.
એમ ભમે બહુ ભવ વિષે, પણ ભેદ કોયે લહે નહીં;
દોરી સંચારો માંહે માયાતણો, ભૂલવણુ મોટી એ સહી.
કહે અખો સહુકો સુણો, તમે જુઓ અંતરના તંતને;
એ જાળમાંહેથી તો નિસરો, ને સેવો હરિગુરૂ સંતને.

કડવું ૭ મું.

૯.

માયા મોટી જગમાંહે નટીછ, * તે આગળ કોઇ ન શકે ખટીછ;
હરિ હર અજ્યથી આગળ વટીછ, સમજ ન જાય એવી માયા અટપટીછ.

પૂર્વછાયા.

સમજી ન જાય એવી માયા, દીસે નહીં ને બલવતી;
 ચૌદ લોકોની આદિ માતા, ઝંકારથી પહેલી હતી.
 ત્રિગુણ પહેલી શૂન્યા સ્વામિની, તેણે ગુણ જન્મી ઉભા કર્યા;
 પછે જનની થૈ યોપિતા, બલ પોપિ પોતે વર્ષા.
 ત્રિદશકિત ચતુરા ચરાચર, ગુણ સાથે ભજે વળી;
 દેવ દાનવ નાગ માનવ, રમે રમાડે એકલી.
 ઉર્ણુ નાલ જેમ ઉર્ણુ મૂકી, તે મૂકીને પાછી ભખ;
 તેમ માયા ત્રિદશકિત માટે, મોહોટું સામર્થ્ય એ વિષે.
 ત્રિગુણ થઈ એવીસ રૂપે, તેહનો ભેદ કહું કથી;
 જ્યમ જલજમાયે શીત યોગે, તેને જડતા પ્રગટે માંચથી.
 સત્વ રજ તમ રૂપે થઈ માયા, પછે એક એકના બહુ થયા;
 પંચ ભૂત ને પંચ માત્રા, તામસના નિપજી રહ્યા.
 રાજસના ઇન્દ્રિય દશે, અતે દશે તેના દેવતા;
 ઇન્દ્રિયે ઇન્દ્રિયે તે વશ્યા, આપ આપણું સ્થલ સેવતા.
 મન યુદ્ધિ ચિત્ત અહંકાર જે, તે સત્વગુણથી ઉપના;
 એ સૃષ્ટિનાં એવીસ કારણ, માયા સમલિત રૂપના.
 પ્રકૃતિ તે પંચવીશમી, પરિવાર સર્વ તેનો કહ્યો;
 પણ છઠ્ઠીશમો પરમાત્મા, તે યથારથ જ્યમ ત્યમ રહ્યો.
 કહે અખો સહુ કો સુણો, એ કહ્યું છે ધીમંતને;
 એ સમજે તો કામ સરે નરનું, જો સેવો હરિ ગુરૂ સંતને.

કડવું ૮ મું.

એણે અનુક્રમે જગતને બાણીએજી, ત્રણ ભુવનમાંહે માયા પ્રખાણીએજી;
 સ્થૂલ સૂક્ષ્મ જે કહ્યું જાય વાણીએજી, તેટલું સર્વે માયા વખાણીએજી.

પૂર્વછાયા.

માયા વખાણીએ માટ એણે, દષ્ટ્ય પદારથ જેટલો;
 દષ્ટ્ય પદારથ જે જે કહાવે, પાછો વણસશે તેટલો.
 ઉપન્યું તે અદ્વાયુ નિશ્ચે, બ્રહ્મા આદે કીટ જે;
 જે જાયો તે જાય બાણો, અમર સંશય મેટજે.

અમર દાનવ દ્રુવ તારા, ચંદ્ર સૂરજ જાગે વળે;
જગ જોગ અષ્ટાંગ સિદ્ધ સાધક, તો પ્રાકૃત જીવ કેટલે ભળે.
લીલા વપુ જો ધરે નિર્ગુણ, તોય નેઠ પાછો વળે;
કાલ માયાનું નાટક એવું, જે ઉપજાવી અહાનશ ગળે.
જેમ કરસણી ઉછેરે કરસણ, તે કાચું પાકું સર્વ ભળે;
તેમ જગત્ કરસણ કાલ માયાનું, તે ન મૂકે ખાધા પખે.
જેમ મેઘનાં બિંદુ નાનાં મોટાં, રોળાઈ પૃથ્વીએ પડ્યાં;
તેમ માયાને મન સહુજ સરખું, જે પ્રાયઃ પોતાનાં ધડ્યાં.
જેમ અર્ણવ ન જાયે ઉછળી, નવશે નવાણું નદી ભળે;
સિંધુ થયો સરિતા સ્વરૂપે, તે માટે બાંધી ગળે.
તેમ માયાનું આ જગત્ નિર્મયું, કાલ યોગે સર્વથા;
પરમાત્માને વતરેક કારણ, તેની કલામાં નાવે કથા.
માહાલે માયા અનન્ત રૂપે, પણ અપત્યને ભાસે ભલી;
જેમ બાળકી નાનાં દોલીયાં, રમે રમાડે એકલી.
કહે અખો સઉંકા મુણો, જે આણો માયાના અંતને;
તો આપોયું આળખો, જે સેવો હરિ ગુર સંતને.

પદ ૨ જું.-રાગ આશાવરી.

માયા પીડતી જાણી પરબ્રહ્મને આરાધીએ, સાધીએ સ્વામીને ચિત્ત પૂરે;
સદ્ગુરુ કરડાં ચરણ આદર કરી, માર્ગ ઝાલીએ મનસૂં રે. માં
મન ક્રમ વચ્ચે ગુરુ તે ગોવિંદ ખરા, લિન્ન ન જાણીએ ભાવ ખીજે;
જાતને અધ્યયન આશ્રમતાણું, માન મૂકી બ્રહ્મદ્રવ્ય પીજે. માં
જેમ અગ્નિ સંગે શીત વ્યાપે નહીં, જ્યોતિ દેખાડે તે તિમિર ત્રાસે;
તેમ ગુરુ પ્રતાપે પરબ્રહ્મ ભેટીએ, માયારૂપિયું ઘેન નાશે. માં
જ્યમ કાળે આવી પડે વહિ જ્વાલા વિષે, તે દારૂ શીટીને અનલ થાયે;
તેમ અનન્ય આરાધના જેઠા કરશે અખા, તેમની માયા ફરી ચરણ સહાયે. માં

કડવું ૮ મું.-રાગ ધન્યાશ્રી.

નરને ઉપજે દૃઢ વૈરાગ્ય, તેના દળે દેવ તે રાગજ;
આરત કરી મન વિષે આગજ, નહીં આતુરતા કહેવા લાગજ.

પૂર્વછાયા.

આતુરતા મન અતિ ઘણી, જેમ મીન વિઘ્ન્યું નીરથી;
 એ જ્ઞાન સિંચાણો લેઈ ચઢ્યો, તેણે દૂર નાખ્યું તીરથી.
 તડકડે તલપે અતિ ઘણું, વિરહ સૂરજ શિર તપે;
 સંસાર રૂપી ભૂમિ તાતી, નીર નીર અહર્નિશિ જપે.
 કાલ સિંચાણો શિરે લમે, તે તેની દૃષ્ટે પડે;
 નીર વોહોણું વપુ દાઝે, આળ લાગે ને તડકડે.
 નયણે તે નીર દેખે નહીં, કળકળે કાળ જ બળે;
 પેટ પૂડે પાસું વાળે, જેમ પડે તેમ દાઝે જળે.
 કામધેનુના પય વિષે, જો કાઈ મૂકે તેહને;
 તોયે આપદા ન દળે મકરને, વારી વહાણું જેહને.
 વૈરાગ ઘણો ઉપન્યો શરીરે, તેણે કાળજ કાર્યું માંહેથી;
 ગ્રેહેતણો તાપ તપે તનમાં, તે નર જીવે ક્યાંહેથી.
 નાનાવિધનાં લક્ષ ભોજન, તેને દીકાં નવ ગમે;
 સંસારરૂપી ભૂખ લાગી, ઉભા થાતાં તન લમે.
 નિર્વેદ ઉપન્યો નર વિષે, તે જીવપણે જીવે નહીં;
 તે મરી જીવે મનવડે, જેમ કીટ ભમરી હોયે સહી.
 જેમ ઉધઈ ખાયે કાઢને, તેનું કૃષ્ણાગર થૈ પરવરે;
 તેમ વિરહ વૈરાગ્ય જેને લખે, તે નર હરિથાએ શિરે.
 કહે અખો સહુકા સુણો, નિર્વેદ દાળે જંતને;
 જે નરને ઉપજે ચેતના, તે સેવે હરિ ગુરૂ સંતને.

કડવું ૧૦ મું.

વિરહ વૈરાગ્યે જેનું મન તપેજી, ને રૂંડમાંહે હરિ હરિ જપેજી;
 સદ્ગુરૂ ચરણે આપોયું અપેજી, પરબ્રહ્મ રહે ને પોતે ખપેજી.

પૂર્વછાયા.

પરબ્રહ્મ રહે ને પોતે ખપે, તેનો ભેદ કહું તે સુણો;
 તે વચન માને ગુરૂતાણું, ને ભાવ ભરોસો અતિ ઘણો.
 ગુરૂ કહે રામ રમે સકલમાં, સર્વાવાસ સ્વામી ભર્યો;
 એવું સાંભળતાં મહા વચન માન્યું, ભક્તિ ઉપર આદર કર્યો.

તે હરિ હરિ દેખે સકલમાં, જેને છવ છવ કરી દેખતો;
હરિ જાણી હેત કરે સકલમાં, પહેલાં જે ઉવેખતો.
હરિ જાણ્યથકે ભક્તિ થાએ, તેજ ભક્તિ જાણો ખરી;
અજાણે જે આચરે, તેને દ્રોહ થાએ પાછો ફરી.
સદ્ગુણનાં વચન સુણીને, ભક્તિ જેને ઉપજે;
અચિર કાલ તે પામે આત્મા, સદ્ગુણ વચને જો ભજે.
ભાઈ ભક્તિ જેવી પંખણી, જેને જ્ઞાન વૈરાગ્ય ખેડે પાંખ છે;
ત્રિદાકાશમાંહે તેજ ઉડે, જેને સદ્ગુણ રૂપી આંખ છે.
દેખે નેત્ર પરબ્રહ્મનાં, પરબ્રહ્મનો કર્ણ માત્ર;
પાદ પાણી પરબ્રહ્મનાં, પરબ્રહ્મ દાતા ને પાત્ર.
જલે પરબ્રહ્મ સ્થલે પરબ્રહ્મ, સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાળે;
ગિરિ ગહ્વર વનવાટિકા, પરબ્રહ્મ જાળે ને માળે.
પરબ્રહ્મ વિના નહિ ઠામ ઠાહું, એમ દેખે ભરપૂર;
જિહાં તિહાં દેખે હરિ ભાઈ, જેનાં પડળ થયાં છે દૂર.
કહે અખો સહુકા સુણો, ભક્તિ આવી તે જંતને;
એવાં શુદ્ધ ભજનને પામવા, તમે સેવો હરિ ગુરુ સંતને.

કડવું ૧૧ મું.

વળિ વળિ કહું છું ભક્તિ વિશેષજી, જેહ ન દેખે હરિ વિના શેષજી;
પેખે સધળા હરિના વેષજી, તે જન ન કરે કહેનો ઉવેખજી.

પૂર્વછાયા.

ઉવેખ ન કરે કાયનો, આત્મા વિલાસી રહ્યો;
જેને શ્રીભાગવત ગાયે, ગીતા ઉપનિષદે જેને કહ્યો.
ભાઈ ભક્તિ તે જે એમ જાણે, જાણીને હૃદયે ધરે;
સ્વામી મારો રહ્યો સધળે, અહર્નિશ ચિંતન એમ કરે.
ભૂવન ત્રણમાં રહ્યો પૂરી, પૂર્ણ સ્વયં પરમાત્મા;
પોતે તો પ્રિયજી નિરંતર, પણ ભેદ દેખે ભાતમાં.
મારો રામ રમે છે સર્વ વિષે, એમ હેતે હીસે મન;
હરિ કહે એ સાંભળે હરિ, હરિને સોંપે તન.
નિત્ય રાસ નારાયણ કરો, દેખે તે અનંત અપાર;
જિહાં જેવો, તિહાં તેવો, નારાયણ નર નાર.

ગદ્ગદ્ કંઠે ગાતે થકે, રેમાંચિત હોયે ગાત્ર;
 હૃદ્ય આંસુ અહુ હેત હૃદ્ય, પ્રેમ કંઠે તે પાત્ર.
 ખાતો પીતો બોલતો, દેખતો તે સધળે રામ;
 વેંધ્યું મન રહે તેનું, શિથિલ સંસારી કામ.
 નવનીત સરખું હૃદે કામલ, કહ્યું ન જાયે હેત;
 આંખમાંહે અમૃત ભરિયું, હરિભક્તિ કંઠે ક્ષેત્ર.
 જેમ જરે લુબ્ધી યુવતી, તેનું મન રહે પ્રીતમ પાસ;
 અહર્નિશ રહે અલોચતી, ભાષ એવું મન હરિદાસ.
 કહે અખો સહુકો મુણો, હરિ લક્ષ લાગ્યો ચિંતને;
 મનન તેને માવનું, તે સેવે હરિ ગુરૂ સંતને.

કડવું ૧૨ મું.—રાગ ધન્યાશ્રી.

હૃદ્ય ઉગળું દે જેમ ચંદ્રમાળ, કિરણ તેનાં પસરે વન વિધિ મંદ્રમાંળ;
 તેમ સરખો આત્મા ભાસે કીટ ઇંદ્રમાંળ, એવો પ્રકટ્યો હૃદ્યા કંદ્રમાંળ.

પૂર્વજાયા.

હૃદે ગુહામાં રામ પ્રગટ્યો, તેણે પાલટો મનનો થયો;
 માયાને કામે બ્રહ્મ ભાસે, સંસારનો સંભવ ગયો.
 જેમ રવિને તેજે ઓગળે, પાલો તે પાણી થૈ વહે;
 તેમ જેને પ્રગટે આત્મા, તે માયા દોષ સેહેજે દહે.
 ભાષ માયાનું બલ તિહાં લગે, જિહાં આત્મા જાણ્યો નહીં;
 જેમ ગત યૌવન થઈ યુવતી, તે પ્રસવ લગી વાંધી રહી.
 જેમ ગોરસમાંથી આબ્ય કાઢે, તે જેમ તક થયું દહી;
 આત્મા જાણે એમ મારા, વિચારે દીસે નહીં.
 ભાષ કર્મ ગહન તે તિહાં લગી, જિહાં સદ્વિચાર નથી ઉપન્યો;
 નવનીત ત્યાં લગી વણસતું, જિહાં ભેદ ન જાણ્યો તૂપનો.
 તાવ્યું માંખણ ધૂત થયું, પછી તે વણસે નહિ ક્યમે;
 તેમ આત્મા જાણે નોહે પરાભવ, અણજાણે માયા દમે.
 અંધારું દુઃખ દે ઘણું, અર્ક વિહોણું જેમ ચક્ષુને;
 તેમ આત્મા હૃદ્યે ગહન પલાયે, માયા દમે નહીં પુરૂષને.
 નિદ્રાવાનને સ્વપ્ન હોયે, ભોગ નાના ભોગવે;
 અણજાતાં આરત કરે ઉભા, ગહન માયા જોગવે.

જાગ્યો ત્યાં થઈ ચેતના, નિદ્રા સાથે સર્વ પળ્યું;
ત્યમતુરિયાવડે તિમિરત્રાસે, ચિત્ત ચમક્યું હું તું ટળ્યું.
કહે અખો સહુકા સુણો, જેમ દારિદ્ર્ય નથી શ્રીમંતને;
જે મહા ધન હીડો પામવા, તો સેવો હરિ ગુર સંતને.

પદ ૩ જી.-રાગ રામઘી.

ગુર લેવ પામ્યો ગુર લેવ પામ્યો, તે નર માયાનું જાલ વામ્યો. (કાઠ).
જેમ પારસ પરમે જઈ ધાતુને, આપ ટળીને થાય સોનું;
તેમ ગુર પારસવડે નર નીપન્યા, કારણ પ્રીછ્યું જેણે ગુરતાણું. ગુર.
શબ્દરૂપી વંદોલ છે વાયુના, તેમાં પડયાથકા છવ ભર્મે;
રાજસ તામસતણી રજ પડે નેત્રમાં, સદ્ગુર બાલ તે દુર વિર્મે. ગુર.
આપ વિના ઉદ્દેશ કોનો કરે, જે ઇશ અજાતણો માંહે દીટ્ટો;
સદ્ગુર કલા તે નાવે કહ્યા વિપે, સુખ વિના સ્વાદ કહે ખાટો મીટ્ટો. ગુર;
જાણે કોઈ જન જે આપ ટાળી રમે, પ્રેમે પ્રીછે જે વાત ગુરની;
જે જેમ તે તેમ લહેજ અખા, જે પરનાલિકા પ્રીછે ધરની. ગુર.

કડવું ૧૩ મું.-રાગ ધન્યાશ્રી.

જે નર સમજ્યા તેણે ત્યાં એમ લલુંછ, આપ વિષેથી આપોપું ગયુંછ.
બ્રહ્મ અગ્નિમાંહે તે ઠૂંત સર્વે દલુંછ, મર્મ સમજ્યાથી હું તું તેમ થયુંછ.

પૂર્વઝાયા.

થયું તેમ જેમ હું તું આગે, જાણુનહારે જાણિયો;
જે ઈશ્વરની આઘ હતો, વળી વેદ પુરાણે વખાણિયો.
ક્યારે દેખે ધ્યેય ને ધ્યાતા, ક્યારે ધ્યેય રહે ને ધ્યાતા ટળે;
તટસ્થ ઉપન્યું જ્ઞાન જેહને, એમ સુરત ચળે વળે.
ક્યારે ઇન્દ્રિય આરામ વર્તે, ક્યારે વર્તે વોણી સૂર્ય છે;
તટસ્થકંઠે એજ લક્ષણુ, જ્ઞાનકેરી તે સૂર્ય છે.
છવન્મુક્ત તેહજ કહાવે, જેહને એહ વૃત્તિ ઉપની;
આકાશવત્ તે રહે સદા, ક્યારેક સ્થિતિ તે રૂપની.
જેમ મહાજલમાંહિલો મકર મોટો, અંબુ મધ્યે આવો વહે;
ઉયો આવી અલ્પ વર્તે, વળી મહાનિધિમાં જાતો રહે.
છવન્મુક્ત તે યોગીશ્વર, જે એમ વર્તે દેહ વિપે;
જેમ નાગને અંગે જરા પાટી, અળગી થઈ રહી નખ શિખે.

તે ચલણ હલણ કરે ખરી, પણ અંગથી એકતા ટળી;
 તેમ જીવન્મુક્તને દેહ જાણો, જેમ ભુજંગને કાંચળી.
 ઉપની તે સહજ માંહે, અનાયાસે અંગથી;
 જ્યારે વિરમીને થયો વેગજો, ત્યારે ભિન્ન દીડી ભુજંગથી.
 એમ જીવન્મુક્તને જાણજો, ભાષ દેહનો જે સંગ;
 છેને છેને નથી સરખી, જેમ દૃષ્ટાંત ધ્રુવંગ.
 કહે અખો સહુકા મુણો, એમ જાણો જીવન્મુક્તને;
 એ દશાને હીડો પામવા, તો સેવો હરિ ગુરુ સંતને.

કડવું ૧૪ મું.

વળી કહું સાચા સંત સુખાણુજી, જેને ઉદયો અંતર ભાણુજી;
 હરિને ખોલ્યે જેહની વાણુજી, જે ઘટ ઉઘડી વસ્તુની ખાણુજી.

પૂર્વછાયા.

ખાણુ ઉઘડી વસ્તુકેરી, તેણે ન્યૂનતા સધળી ટળી;
 અંતર માંહેલો આશય મોટો, તેણે વસ્તુમાંહે જઈ રહે મળી.
 જેમ અગ્નિમાંહે લોહ પેદું, તે લોહમાં અગ્નિ આવિયો;
 ત્યારે શિવ શિવ થયું સર્વે, જ્યારે શિવમાં જીવ સમાવિયો.
 ભાષ છતે અણુછતો થઈ રહે, કાષ્ઠક જાણે વિરલા સંત;
 આપાપર વિના પ્રીછ અળગી, તે મહાનુભાવ મહંત.
 ભૌતિક ભાવના ટળી તેને, ભાસ્કું ચિદ્ આકાશ;
 રેશ ન પામે મીન જેમ, તેને નીર મધ્ય આકાશ.
 નેત્ર ઉઘાડે ને ગતિ કરે, ભરે તે શ્વાસોચ્છ્વાસ;
 તેણે નીર શીટીને નલ થયું, જે આપ રહે અવકાશ.
 જેમ હીમના પર્વત વિષે, મૂપક ચાલે મધ્ય;
 તેને ખણ્યા વહોણી ખાણુ થાય, એવી ઉજાણુતાની સિદ્ધ.
 અદ્રિમાં આકાશ તેને, મહા કલા મૂપક વિષે;
 તેમ ભૌતિક ભાવના તિહાં નહીં, જે અણુલિંગી આતમ લખે.
 ભાષ લિંગ તિહાં લેખાં ઘણાં, અણુલિંગે લેખું કશું;
 એ સહજ કેરી સાધના, સમજે તે દેખે અશું.
 ભાષ તત્ત્વદર્શી તત્ત્વમાંહે, દેખે સર્વ સમાસ;
 જેમ અરૂપમાંથી રૂપ બંધાએ, પાછું અરૂપ થાય બ્રહ્મસ.

કહે અખો સહુકો સુણો, એવી અકળા કળા મહંતને;
એ પદને ધન્યો પામવા, તો સેવો હરિ ગુરુ સંતને.

કહ્યું ૧૫ મું.

વળિ કહું જીવનમુક્ત દશાયજી, નિશ્ચે જેનો પ્રત્યક્ષ પ્રાયજી;
જેણે ત્રિજ્યો વસ્તુ મહિમાયજી, તે અનુભવતાં પાછો ન થાયજી.

પૂર્વછાયા.

અનુભવ જે મોટાતણો, આપાપર નહીં જે વિષે;
આપ ગળિયું આપ માંહે, દ્વંદ્વાતીત રહ્યાં મુખે.
તેની કલા પ્રીછી નવં પડે, મતો તે અગમ અગાધ;
વારિધિ કેરાં વારિ જાતે, લાઘ નહિ તરવા સાધ્ય.
જેમ સૂર્ય તપે નિદાધનો, તોએ તે ઉજ્જ્વલ ન થાય;
તેમ તત્ત્વદર્શી પુરૂષને તે, દોષ ન લાગે કાંય.
જેમ વાયુ વહે બહુ ગંધને, ઉત્તમ અધમ અપાર;
પણ રહે અસંગી તે થકો, સ્પર્શ નહિ લગાર.
તત્ત્વદર્શી પુરૂષને, એમ જાણો દેહ ભાવ;
વહે પણ વળગે નહીં, જે જાણે સહજ સ્વભાવ.
જેમ વિચિત્ર ભાંતિના રંગ મૂકિયે, સ્ફટિક મણિની પાસ;
તે લખ્યા સરખા ભાવ દેખાડે, પણ આપે રહે ઉદાસ.
જેમ અશ્માનાં પડ વિષે, રોધ ન પામે દૃષ્ટ;
તેજ અધિક પોષે આંખને, તેમ અણલિંગી ઉત્કૃષ્ટ.
તેમ અનુભવી પુરૂષને, આપોપું અંતર નથી;
અમલ આશય તેહનો, લાઘ લાંગી ઉર્મિ ઉરથી.
સંગીને સિદ્ધાંત પોખે, પ્રેમેશું પાવન કરે;
ઉપદેશ આપે આત્મવિદ્યા, સહજ શબ્દ તે ઉચ્ચરે.
કહે અખો સહુને વિષે, જરી માન ન હોય મહંતને;
એ ઉત્કૃષ્ટ દશાને તેજ પામે, જે સેવે હરિ ગુરુ સંતને.

કહ્યું ૧૬ મું.

વળી કહું તત્ત્વદર્શી પુરૂષજી, સેહેજ સ્વભાવે જેવાં કલ્પવૃક્ષજી;
જેને અહંતા ગયો અમર્ષજી, કલ્પાંત કાળે સદા સન્મુખજી.

પૂર્વછાયા.

સન્મુખ રહે કલ્પાંત કાળે, મહા પુરૂષ મોટી દશા;
 તે અન્ય દેહની પરે જાણે, જે માંહે પોતે વશ્યા.
 પોતાનો દેહ આઘ દેહને, મિથ્યા દેખે સર્વને;
 ચૈતન્ય તો સધળે જ સરખું, તો કોણુ ધરે દેહ ગર્વને.
 કીટ પતંગ બ્રહ્મા લગે, પૂરણુ દેખે આત્મા;
 દૃષ્ટિ તત્ત્વ ઉપન્યું જ્ઞાન જેહને, તે ભૂલા ન પડે ભ્રાંતમાં.
 જન્મ અંધ જેમ રૂપને, દેખે નહિ નિર્ધાર;
 અધ્યાસ નહિ તેને દેહ સાથે, મુણે શબ્દના ભણુકાર.
 તેમ જ્ઞાતાને પિંડ જ નહિ, નહિ ત્યાં પર ને આપ;
 દેહદર્શી જે હોય ભાઈ, તેહ ત્યાં પુણ્ય ને પાપ.
 જેમ અંજન વિદ્યા હોય જે કને, તે જ્યાં ત્યાં દેખે ધન;
 વિદ્યા વિના ધર મધ્ય દાટયું, ન જાણે કો જન.
 ધનદર્શી જેમ ધન દેખે, પણ મધ્ય ન દેખ ભોમ્ય;
 આવર્ણુ છે પણ આડ્ય ન કરે, તેને સાવ નિરંતર વ્યોમ.
 તેમ મહા કળા છે મહા પુરૂષને, અણુલિંગી અભ્યાસ;
 સ્થૂલતા દર્શન શરીરે, સેહેજે થયોજ સમાસ,
 દેહ અધ્યાસે દોષ સઘળા, દેખે તેજ સંસાર;
 દેહ તેને સર્વ સાચું, પાપ પુણ્ય અવતાર.
 કહે અખો સહુકો મુણો, કળા મોહોટી મહંતને;
 જેણે મનસા વાચા કર્મણાએ, સેવ્યા હરિ ગુરૂ સંતને.

પદ ૪ થું.-રાગ કાનડો.

અકલ કલા ખેલે નર જ્ઞાની, જેસંહિ નાવ હિરે ફિરે દશ દિશ;
 ધ્રુવ તારેપર રહત નિશાનિ, અકલ કલા ખેલત નર જ્ઞાની. અ० ટેક.
 ચલન હલન અવનીપર વાકો, મનકી સૂરત અકાશ ખેલાની;
 તત્ત્વ સમાસ ભયો હે સ્વતંતર, જેસેં હીમ હોત હે પાની. અકલ०
 ધૂટી આઘ અંત નહિ પાયો, જઈ ન શકત જહાં મન બાની;
 તા ધર સ્થિતિ ભઈ હે જિનકી, કહી ન જાત યહ અકથ કહાની. અ०
 અજબ ખેલ અદ્ભુત અનુપમ, જાકું હે પિહિયાન પુરાની;
 ગગનહીં ગેબ ભયા નર ખોલે, એહી અખા કોઈ જાણે જ્ઞાની. અ०

કડવું ૧૭ મું.—રાગ ધન્યાશ્રી.

વસ્તુ ને વાણી બોલી નવ શકેછ, મનકેરી સુરત જિહાં જતાં થકેછ;
સદ્ગુરુ કેરો જો લક્ષ આવે તકેછ, તે નર સ્વે હરિ થાય તેણે પલકેછ.

પૂર્વછાયા.

હરિ થાય તે હેત સમજે, દેહાતીત તે આતમા;
પરાત્પર પરબ્રહ્મ કેવળ, તે ન આવે વાતમાં.
અચલ આતમા એક પૂરણ, અખંડિત અવિનાશ;
અનર અમર અનામ અન્યય, પૂરણ જ્યોતિપ્રકાશ.
તેને આદ્ય અંત્ય ને મધ્ય નહિ, નહિ જેને દેશ કાળ;
છાયા માયા વયુ વર્જિત, માપ રહિત વિશાળ.
અધો ઉર્ધ્વ મધ્ય નહિ, નહિ દિવસ ને રાત;
બાલ યૌવન વૃદ્ધ નહિ, ભાષ તેવડે સર્વે ભાત્ય.
ત્યાં વારિ વાયુ વસુધા નહિ, નહિ અનલ ને આકાશ;
સર્વમાંહી ને સર્વ વર્જિત, નહિ ઉત્પત્તિ નહિ નાશ.
માનવ દાનવ દેવ પન્નગ, નાગ નહિ નર નાર;
સર્વ કેરે જીવન સદા, પણ સ્પર્શે નહીં લગાર.
તમ શીતલ સુલગ સુંદર, કલ્પો ન જાયે તેહ;
મૂલ માપ થાપ ન થાયે, નહીં સ્પૃહ નિસ્પૃહ
ક્ષાર ખટ રસ મધુર મોળું, તીક્ષ્ણ મિષ્ટ ન કહેવાય;
દીર્ઘ લઘુ કે વામ દક્ષિણ, સર્વ વર્જિતને માંય.
નીલ પિત્ત કે શ્યામ ઉન્નત્યલ, રહિત અવસ્થા આર;
દૂર નિકટ કે મધ્ય છેડે, થાય નહિ નિર્ધાર.
કહે અખો સહુકો સુણો, તેનો લક્ષ મોટો મહંતને;
એ અવાચ્ય વસ્તુને તેજ પામે, જે સેવે હરિ ગુરુ સંતને.

કડવું ૧૮ મું.

જો પ્રભુ વાણીએ ન કલ્પો ન જાયજી, પામણહારો સેહેજે પલાયજી;
અગમ અગોચર જેને વેદ ગાયજી, અટપટો આશય સેહેજ સમન્નયજી.

પૂર્વછાયા.

સેહેજમાં સાધન લાગે, અણલિંગી અનુલવ એવો;
 વંધ્યા મૃત જેમ મુખ સરાહે, અચળો રસ પીવો નવો.
 મુખ વિના રસપાન કરવું, એવું તે બ્રહ્મજ્ઞાન;
 અવણુ વિના તે શબ્દ મુણવો, નેત્ર વોણું જેમ ધ્યાન.
 વસ્તુ ગતે સેવક નહિ, અને સ્વામીને નહીં રૂપ;
 ગ્રાહ્ય ગ્રાહક ભાવ નહિ, એવું તે ધામ અનૂપ.
 જેને વર્ણ વેપ ન રૂપ મુદ્રા, તેતણા સર્વ રંગ;
 છાયા માયા નહિ જેને, તેના જાણો સર્વ ઢંગ.
 સ્થાન માન જેને નહીં, અકલ રૂપ અપાર;
 તેવડે એ સર્વ શોભે, આપે જાણુણહાર.
 વાણી માંહે જેહ ન આવે, તેતણી સર્વ વાણુ;
 નેતિ નેતિ કરતા રહે જેહ, તેની જાણે સર્વ જાણુ.
 કૃત્સ્થ આત્મા બ્રહ્મ કૈવલ્ય, તેનો સર્વ પસાર;
 જેને વિશેષણ એક ન લાગે, તે વિલસી રહ્યો સંસાર.
 જે કહેવો એ કહેવાય નહિ, અને શબ્દાતીત સદાય;
 અનિર્વચનીય વચન બોલે, તે નાવે વાણીમાંય.
 એ તો પ્રીછણહારવિના પ્રીછવું, પદ્ધર્થ વોહોણી જે પ્રીછ;
 આપે આપનું જે નિરીક્ષણ, ઇચ્છા વોણી જે ઇચ્છ.
 કહે અખો એ વાણુ વર્જિત, નિજ સ્ફૂર્ણ મહંતને;
 એ સમસ્યા તેણે લહી, જેણે સેવ્યા હરિ ગુરૂ સંતને.

કડવું ૧૯ મું.

વસ્તુ કેઈ હારદ વસ્તુ જ જાણેછ, શુંએ જાણીને દ્વૈત ઉર આણેછ;
 અદ્વૈતનો દ્વૈત કરે કોઈ સજાણેછ, આપકેઈ રૂપ તે આપ વખાણેછ.

પૂર્વછાયા.

વખાણે તે વ્યક્ત કરીને, આપે કહે આપે મુણે;
 જેમ ગારડી મૌવર વિષે, સ્વર દીએ ને ભાષા ભણે.

સ્વામી પિંડમાંહે તે જીવ ક્યાંથો, અને જીવને ક્યાંથો પિંડ;
 એ ચલણુ હલણુ ચિદ્રૂપતા હરિ, આપ માંહેથી મંડ.
 તું તે હું ને હું તે તું, ધ્યેય ધ્યાતા તું રામ;
 ઉંડું વિચારી આપ નિર્ભે, આપે આપનાં કામ.
 છો કૈવલ્ય સ્વામી તમો, દિશેા ઇશ્વર માયા જીવ;
 એ ત્રણે પ્રકારે થયું તદ્દત, પણ સ્વભાવે તમે શિવ.
 અણુછતી અજ્ઞ તમારી, અંગીકૃત સરખી અરહી;
 તે મધ્ય પડિયું ધાય તમારું, ત્યારે ઇશ્વર થઈને વિલસી.
 તે ઇશ્વરના ઐશ્વર્ય વિષે, અનંત જીવ ઉપજે સમે;
 ત્રૈતન્ય આલ્યું આવે તમારું, તેમ તેમ માયા પરવરે.
 જેમ કાચનું મંદિર રચ્યું, નીલ પીત શુભ્ર શ્યામનું;
 તે ઉપર તથો સૂર જ્યારે, ત્યારે વિચિત્ર રૂપ થયું ધામનું.
 કૈવલ્ય સૂરજ તપે સદા, માયા તે મંદિર કાચ;
 ઇશ્વર નામ તે તેહનું, જીવ થઈ માન્યું સાચ.
 અધિષ્ઠાન તે તમે સ્વામી, તેણે એ આલ્યું જાય;
 અણુછતો જીવ હું હું કરે, પણ ભેદ ન પ્રીછે પ્રાય.
 કહે અખો તમે નાથ નિર્ગુણ, થયા સગુણ વેપ જંતને;
 એ કલા તમારી પ્રીછવા, જન સેવે હરિ ગુરૂ સંતને.

કહ્યું ૨૦ મું.

એમ એ નાટક આલ્યું જાયજી, જેના સ્વામી તમો પ્રભુ રાયજી;
 કૈવલ્ય ઇશ્વર ભૌતિક કાયજી, અછતો જીવ મધ્યે ઉભો થાયજી.

પૂર્વછાયા.

અણુછતો જીવ થાય ઉભો, તે જાય હરિને જાણવા;
 નરને ઓછાથો કેમ કળે, તે હીડે છુદ્ધિમાં આણવા,
 જેમ છો તેમ તમે પ્રભુજી, કાયા માયા સ્વે આપ;
 જિંમ્ય પ્રતિજિમ્ય થાયે દર્પણે, તેમ તમારો તે વ્યાપ.
 કૈવલ્ય પદ તમે નિજ સ્વરૂપે, ઇશ્વર પદ છે અનંત;
 મોટું સામર્થ્ય માયા કેરું, જ્યાં ઉપજે મિથ્યા જંત.

તે જંતને બહુ કામના, રસના માટે તે જીવઃ
 દેહ આસક્તિ તેને અતિ ઘણી, જાણે આયુઃ વધે થઈએ શિવ.
 તે પિંડને બહુ પરભવે, અને કરે તે કર્મ કલેશઃ
 ચિરંજીવી થવા હીડે, મોટા મન ઉદ્દેશ.
 ભૂત ભવિષ્યની વાત લેવા, ઘણા માન્ય કે ક્રોડઃ
 ઇશ થાવાને આશ મોટી, સાધે પિંડ મન મોડ.
 સિદ્ધિ કાળે તે કરે, અતિ ઘણા ઉપાયઃ
 તેણે અહંતા વાધે અતિ ઘણી, જીવ જાડેરા થાય.
 માયા સાધે મન વડે, જાણે એજ પરમાત્મ પદઃ
 મમતાતણાં તેણે પડલ ચડે, ત્યમ ત્યમ વાધે મદ.
 એવા પ્રકાર અજ્ઞતાણા, સાધે છે જીવ અપારઃ
 નાટકમાં નર નાય નાચે, એમ સરાહે સંસાર.
 કરે અખો પદ મૂલગે, પહોંચ નહિ એ જંતનેઃ
 મર્મ મૂલગો તેજ પામે, જે સેવે હરિ ગુરુ સંતને,

પદ ૫ મું.—રાગ ભૈરવ.

મર્મ સમજ રે મનુવા મેરા, તાર્મ સમાસ જળ્ય હોવે તેરાઃ
 મન જગતકા ધારણહારા, મન મુવે મેટિયા સંસારા. મર્મ.
 લોક ચૌદ સ્પુર્યા હે મનકું, તાતે મન પાવે બંધનકુંઃ
 મન મુવા તય હે સય રામા, એહ લોક પરલોકકી મેટી કામા. મર્મ.
 મન મુવે તે રહે જે મનવા, સો હરિરૂપ જાણી જે જનવાઃ
 કહે અખો રહ્યા નહિ બાકી, જળ્ય હિકમત છુઝી ધરવાકી. મર્મ.

કડવું ૨૧ મું.—રાગ ધન્યાશ્રી.

વળી કહું પૂરણ પદ મહિમાયજી, કોટી બ્રહ્માંડ જે નવાં રચાયજી;
 પણ અધિક ઓછું કાંઈ નવ થાયજી, જોતાં જોતાં તે વિલે જાયજી.

પૂર્વછાયા.

વિલે જોતાં વણસે નહીં અને નવાં થાતાં નવ વધે;
 પ્રાયઃ વસ્તુ અરૂપ અણુલિંગી, હેતુ વિના કારણ નિધે.

હેતુ વિના કારણતણું, કહું દષ્ટાંત વિધે કરી;
 આકાશવિધે જેમ અબ્ર નાનાં, થાય જાય પાછાં ફરી.
 નીલ પિત ને શ્યામ ઉજ્જવલ, રક્ત ભાત અનંત;
 વિચિત્ર પેરે વિલસે વળી, ત્યાંજ આવે અંત.
 પણ વ્યોમ તેમનું તેમ થાતે, જાતે તેમનું તેમ;
 વારક ગ્રેરક નહિ અબ્ર તે, વસ્તુ જાણવી એમ.
 એ તો અરૂપી કેરું રૂપ અંધાયે, પાછું રૂપ અરૂપ થઈ જાય;
 ઉપન્યા પછી તેનાં નામ પાડે, પણ થયું શાનું પ્રાય.
 એ વિચારી જ્ઞેતે થકે, જેવો એ ધનસાર;
 રૂપ અંધાઈ રમે રમાડે, પણ ક્ષણ ક્ષણ ખગાકાર.
 ભાઈ જગતનાં કારણ ઘણાં, પણ થયા પછે ધરે નામ;
 કહે પંચભૂતનાં પૂતળાં, એ બ્રહ્મ કેરાં કામ.
 પણ વિરંચી આદે વિશ્વ સધળું, ઘડ્યો કેનો ઘાટ;
 એ વિચારે બુદ્ધિ બૂડે, અતિ નિરાળો નાટ.
 ભાઈ જે છે તે તો એજ છે, ખીન્ને વિચાર મનનો ઘડ્યો;
 કર્તા કાણ કહું કહતણો, જ્ઞે અન્ય પદારથ નવ જડ્યો.
 કહે અખો એ કળા મોટી, તોજ ઉપજે જંતને;
 રૂપ અરૂપી આપ દેખે, જ્ઞે સેવે હરિ શુર સંતને.

કહ્યું રર. સું.

અનુભવ મોટો મોટો જાણેછ, બુદ્ધિ તે ખાપડી થયું પ્રમાણેછ;
 દીકું સાંભળ્યું સહુએ વખાણેછ, પણ અચર્યું કાષ્ઠક ઉરમાં આણેછ.

પૂર્વછાયા.

અચર્યું નથી તેનાં ચરિત્ર શેનાં, એ તો આભાસે છે અણુછતાં;
 અણુલિંગી એ અર્થ સમજે, કહું દષ્ટાન્ત જે પહોંચતાં.
 અધિશાન ઉત્કૃષ્ટ માટે, ચૈતન્યતા ત્યાં અતિ ઘણી;
 તેણે અરૂપ ભાસે રૂપ સરખું, તેણે અહંતા ઉઠે આપ્રણી.
 તે અહંતા થાય અનંતરૂપે, પ્રૌઢી થઈને પાંગ રે;
 તેનો લક્ષ નરને કહું તે, કાક ધીમંત હૃદયામાં ધરે.

ભાઈ દૃષ્ટાન્ત આવે બુદ્ધિમાં, તો સિદ્ધાન્ત સમજે સહી;
 તે દૃષ્ટાન્ત સમજી નવ શકે, જેને ઉદ્ધેલ હોયે નહીં.
 જેમ દર્પણ મૂકિયે સામસામાં, તે પ્રતિબિંબે એક એકમાં:
 તે અન્યો અન્ય અનંત થાયે, જે દૃષ્ટ પહોંચે છેકમાં.
 તે દર્પણ દર્પણમાંહે રચના, દીસે પ્રગટ પ્રમાણ;
 એક એકમાં અળગા અળગા, ચંદ્ર તારા બહુ ભાણ.
 અનંત ભાસે સામ સામા, એકના ઉદરમાં એક:
 સિદ્ધાંતને તમે એમ જાણો, કહું વસ્તુ વિવેક.
 આદર્શ નિર્મલ અતિ ઘણું, પરબ્રહ્મસ્થાની તેહ:
 તેમાં અજ્ઞ આછી અણુછતી, ભાઈ આવી ભાસે એહ.
 તે અજ્ઞમધ્ય ઉપાધ્ય બોહલી, તે જાણે અહંકૃત્ય:
 જેમ મુકુરમાં અનંત દીસે, રૂપની સંસૃત્ય.
 કરે અખો સહુકો સુણો, સંસૃત્ય ન ભાસે જંતને;
 એ ગીતાનું તે હારદ સમજે, જે સેવે હરિ ગુર સંતને.

કહ્યું રૂઝ મું.

વળિ કહું પૂરણ પદ નિર્વાણજી, જ્યાં નવ પહોંચે મન નેવાણજી;
 ત્યાં નવ હોએ ઉત્પત્ય હાણજી, સ્વસ્વરૂપની જ્યાં છે જાણજી.

પૂર્વછાયા.

સ્વસ્વરૂપની જાણ એ હવી, જ્યાં જાણણુહારો રવે રહે;
 અણુછતું તે છતું થાય છે, છતો બ્રહ્મ અગ્નિ દહે.
 ભાઈ સિદ્ધાંતનું સિદ્ધાંત એહજ, મહા અનુભવની સ્થિતિ જહાં;
 આકાશથી આધેરૂં જે પદ, તે કહ્યું ન જાએ પડું અહાં.
 વેત્તા વિણ વેળ વિના, પૂરણ પદ નિર્વાણ;
 જેને ગ્રાહ ગ્રાહક ભાવ નહિ, જાણ્ય વિહોણી જાણ.
 તેને ઉપમા દીજે કશી, જે તે વડે સર્વ ક્રોધ;
 જે કહીએ તે અણુછતું, ભાઈ તે તો તેહ ન હોય.
 દૃષ્ટાંત ઉપમા જે જે દીજે, તે તો સર્વ રહે ઓહડું;
 શું કરે એ બુદ્ધ્ય બાપડી, જે ચાસ્યાથી દશ ડગલાં પડું.

જેમ વિયતમાં ઉડે વિહંગમ, એકથી એક આઘાં વટે;
 બલ દેખાડે બહુ પરે, શિરે સામર્થ્ય તે ધટે.
 જેમ અગમ અગાધ અનંત અંબર, તેમ વસ્તુ અનંત અપાર;
 તેને સ્થા સરીખો કહે કવિજન, કહેવું બુદ્ધિ અનુસાર.
 જેમ મૃતકની ગત જાણે મૃતક, જે જન જીવિતથો ટળ્યો;
 તેમ જ્ઞાનીની ગત જાણે જ્ઞાતા, જે અંતરમાં પાછો વળ્યો.
 ભાષ શાને સમજે સંત શરા, પણ કર ગ્રહીને નથી આલવા;
 એ તો પોતે હુંકારો દે પોતાને, તો જાય કેને આલવા.
 તો કહે અખો સહુકો મુણો, એવી અકલ કળા મહંતને;
 મરી જીવ્યાનો મર્મ લેવા, સેવો હરિ ગુરૂ સંતને.

કડવું ૨૪ મું.

વળી કહું એક અપૂર્વ સારજી, વણ કર્મે હોયે પંથનું પારજી;
 જહાં ન લાગે શબ્દ ઉચ્ચારજી, તે જાણવો બોલણહારજી.

પૂર્વછાયા.

બોલણહારાનું બોલવું, તે જાણજ્ઞે જુગતે કરી;
 એમ સમજે સિદ્ધાન્ત થાય, જે જૂએ જન પાછો ફરી.
 ભાષ પરામર્થી શબ્દ ઉડે, તે જુગતે જડો થાય;
 પાર છે પરમાત્મા તે, સ્વે ચૈતન્ય ધનરાય.
 તે મનદ્વારાએ મહાત્મ ધરે, તે મનને ઉડે કલ્પના.
 કલ્પનામાં કામના છે, તે કરે બહુ જલ્પના.
 પરાતીતયું હોય પોપણ, તે શબ્દરૂપ પરા કરે;
 તે પશ્યંતિએ થાય જડો, અરૂપ શ્રીટી રૂપ ધરે.
 મધ્યમાંએ ઘાટ ઘડાએ, અને વૈષ્ણવી થઈ વિષ્ણરે;
 સંસૃત્ય વાધે શબ્દ ફેરી, અનંત પ્રકારે ઓચરે.
 અક્ષર બાવન અનંત રૂપે, વેદ પુરાણ સ્મૃતિ લખે;
 મંત્ર યંત્ર તે વિદ્યા અવિદ્યા, કાંઈએ ન હોય વાણી પખે.
 પદ દર્શનના મત્ત નાના, એ સર્વે મન વાણીતણા;
 પશુ પંખી નર નાગ લગે, ભેદ સર્વ એના ઘણા.

પરાતપર તે પર રહ્યું, એ રામત્ય વાણી મનતણી;
મધ્યે માની લીધું જીવડે, અણહુંતો થયો ધણી.
મોટું સામર્થ્ય મહા પ્રભુનું, વણ ચલાવ્યું ચળે વળે;
જેમ સૂર્યવડે સર્વ કામ ચાલે, પણ કિરણ કેમાંહે નવ ભળે.
કહે અખો એ મર્મ મોટો, એમ સમજે અનંતને;
એમ સમજેથી સ્વેજ થઈએ, જે સેવો હરિ ગુરૂ સંતને.

પદ ૬ હું.—રાગ મલાર.

મર્મ મોટો પરબ્રહ્મનો, રસનાએ નાવું;
શબ્દ વેધી સુરતા ખરા, તેને લક્ષે આવે. મર્મ.
જેણે સ્થલ ક્રોધએ નથી, તેણે સ્થલ તે સ્વામી;
ધ્યાતા ન રહે શેષ જે, તેણે વસ્તુ પામી. મર્મ.
શબ્દ વિના મોહું સદા, વેત્તા વિના વેતું;
જાણે કો સંત સાધી કલા, આકાશ વસેતું. મર્મ.
ગુરૂ શિષ્ય વિનાની સંજ્ઞા, જે સૂઘો શિષ્ય પ્રીછે;
તે સદ્ગુરૂ કહી શકે, જે ગુરૂપણું નવ ધરૂછે. મર્મ.
જે વાચા બોલે અવાચ્યને, તે વાચા ન હોય;
સ્વસંવેદ જાણે અખા, જે ગુરૂ ગમ્ય હોય. મર્મ.

કડવું ૨૫ મું.—રાગ ધન્યાશ્રી.

હવે કહું મોટો પરબ્રહ્મ ભેદજી, જેણે કરી હોય દ્વૈતનો ઉચ્છેદજી;
જેને કહે અગમ અગોચર વેદજી, તે પદ જાણો સ્વસંવેદજી.

પૂર્વછાયા.

સ્વસંવેદને પદ સદા, આપે લહે તે આપને;
જેમ ધુંધતો હોય અગ્નિ અચાનક, થાય શિખા તાપને.
તેને જોત્ય જ્યાલા અતિ ઘણી, દીસે જાલુલ્યમાન;
પ્રટકીને થયો ફરફરો, તેણે કાઢ્યું રૂપ નિદાન.
પરબ્રહ્મ વહિ એમ જાણો, ઘટ ઘટ રહ્યો સમાય;
જેમ છે-કાષ પાપાણુ માંય, તે દેહ સાથે થ્યો ગ્નય.

ધુંધુતો ધોંખે ભયો, તે શૂન્યવાદીના વાદ;
 ધૂંઝ ભયો અતિ ધૂંખલો, તે ચાલ્યો જાય અનાદ.
 તે કાઠ નોહે કશાનું, કરે તે ઘોર અંધાર,
 દારૂનાં દલથડી ટળ્યો, અતે ઝળક્યો નહિ ઝાંકાર.
 તેમ શૂન્યવાદીને સત્તા ખરી, પણ આતમ નહિ ઉઘોત;
 કથે પણ તેનો કલેશ ન ટળે, જેવી ચિત્રમણિની જ્યોત.
 જેમ ચિત્રદીપ દીસવા લાગે, પણ અજવાળું નવ થાય;
 તેમ શૂન્યવાદી સર્વ નાશ કહે, પણ મૂળ મેમાં ન પ્રીછાય.
 તે પ્રપંચને મિથ્યા કરે, પરમાત્માને કહે નથી;
 કર્મ ધર્મને તે પરે, કહે જગત્ સર્વે શૂન્યથી,
 કહે શૂન્ય ઉપજે શૂન્યે સમાયે, શૂન્ય વિષે સહુ સ્થિતિ કરે;
 શૂન્યમાં આશય છે તેનું, કહે મુઝો ફરી નહીં અવતરે.
 કહે અખો શૂન્યવાદી, ન પામે મૂળ તંતને;
 પ્રભુ પરમારથ તેજ પામે, જે સેવે હરિ ગુરૂ સંતને.

કડવું ૨૬ સું.

હવે કહું અધમ જે શૂન્યવાદીજી, જેણે શૂન્યની શુદ્ધ ન લાધીજી;
 પ્રપંચ ન ટળ્યો નદા વાધીજી, તેણે મિથ્યા બુદ્ધિ સાધીજી.

પૂર્વછાયા.

તે પ્રપંચને મિથ્યા કરે, પણ હદે જગત્ સાચું કહી;
 અધમ નામ તે માટે એનું, જે શૂન્યવાદી એ પૂરા નહીં.
 તે કર્તવ્યથી નવ ઓસરે, ઉત્તમ તજે ને મધ્યમ ભજે;
 દેહ આસકત રહે સદા, સુખ દુઃખ પામે જય વિજે.
 જુગતે જગતના દોષ દેખે, પ્રોતા પ્રત્યે તે વસે;
 અજ્ઞાનને તે જ્ઞાન માને, ઇંદ્રિયનાં સુખને ધસે.
 ક્યારે કહે એ આતમા ને, ક્યારે કહે એ શૂન્ય છે;
 ક્યારે કહે એ જગત્ સાચું, ક્યારે કહે આંહિ મૌન્ય છે.
 વાદ કરે એ તે સહુજ સાચે, નિંદે પણ લક્ષ નવ લહે;
 અત્ત વિદ્યાનો ભેદ ન જાણે, વેદ વિટળ તેને કહે.

પરાત્પર તે પર રહ્યું, એ રામત્ય વાણી મનતણી;
મધ્યે માની લીધું જીવડે, અણહુંતો થયો ધણી.
મોટું સામર્થ્ય મહા પ્રભુનું, વણ ચલાવ્યું ચળે વળે;
જેમ સૂર્યવડે સર્વ કામ ચાલે, પણ કિરણ કેમાંહે નવ ભળે.
કહે અખો એ મર્મ મોટો, એમ સમજે અનંતને;
એમ સમજેથી સ્વેજ થઈએ, જો સેવો હરિ ગુરુ સંતને.

પદ ૬ હું.—રાગ મલાર.

મર્મ મોટો પરબ્રહ્મનો, રસનાએ નાવં;
શબ્દ વેધી સુરતા ખરા, તેને લક્ષે આવે. મર્મ.
જેણે સ્થલ દ્રોષએ નથી, તેણે સ્થલ તે સ્વામી;
ધ્યાતા ન રહે શેષ જે, તેણે વસ્તુ પામી. મર્મ.
શબ્દ વિના મોહ સદા, વેત્તા વિના વેવું;
જાણે કો સંત સાધી કલા, આકાશ વસેવું. મર્મ.
ગુરુ શિષ્ય વિનાની સંજ્ઞા, જો સૂઘો શિષ્ય પ્રીછે;
તે સદ્ગુરુ કહી શકે, જે ગુરુપણું નવ ધરૂછે. મર્મ.
જે વાચા જોલે અવાચ્યને, તે વાચા ન હોય;
સ્વસંવેદ જાણે અખા, જો ગુરુ ગમ્ય હોય. મર્મ.

કડવું ૨૫ મું.—રાગ ધન્યાશ્રી.

હવે કહું મોટો પરબ્રહ્મ ભેદજી, જેણે કરી હોય દ્વૈતનો ઉચ્છેદજી;
જેને કહે અગમ અગોચર વેદજી, તે પદ જાણો સ્વસંવેદજી.

પૂર્વછાયા.

સ્વસંવેદને પદ સદા, આપે લહે તે આપને;
જેમ ધુંધતો હોય અગ્નિ અચાનક, થાય શિખા તાપને.
તેને જોત્ય જવાલા અતિ ઘણી, દીસે જાબુલ્યમાન;
પ્રટકીને થયો ફરફરો, તેણે કાઢ્યું રૂપ નિદાન.
પરબ્રહ્મ વહ્નિ એમ જાણો, ઘટ ઘટ રહ્યો સમાય;
જેમ છે-કાષ પ્રાપાણ માંય, તે દેહ સાથે થ્યો જાય.

ધુંધુતો ધોંખે ભયો, તે શૂન્યવાદીના વાદ;
 ધૂસ્ર ભયો અતિ ધૂખલો, તે ચાલ્યો જાય અનાદ.
 તે કાષ્ટ નોહે કશાનું, કરે તે ઘોર અંધાર,
 દારૂનાં દલથડી ટળ્યો, અને ઝળક્યો નહિ ઝાતકાર.
 તેમ શૂન્યવાદીને સત્તા ખરી, પણ આતમ નહિ ઉઘોત;
 ક્યે પણ તેનો કલેશ ન ટળે, જેવી ચિત્રમણિની જ્યોત.
 જેમ ચિત્રદીપ દીસવા લાગે, પણ અજવાળું નવ થાય;
 તેમ શૂન્યવાદી સર્વ નાશ કહે, પણ મૂળ મેમાં ન પ્રીછાય.
 તે પ્રપંચને મિથ્યા કરે, પરમાત્માને કહે નથી;
 કર્મ ધર્મને તે પરે, કહે જગત્ સર્વે શૂન્યથી,
 કહે શૂન્ય ઉપજે શૂન્યે સમાયે, શૂન્ય વિષે સહુ સ્થિતિ કરે;
 શૂન્યમાં આશય છે તેનું, કહે મુઝો ફરી નહીં અવતરે.
 કહે અખો શૂન્યવાદી, ન પામે મૂળ તંતને;
 પ્રભુ પરમારથ તેજ પામે, જે સેવે હરિ ગુરૂ સંતને.

કડવું ૨૬ મું.

હવે કહું અધમ જે શૂન્યવાદીજી, જેણે શૂન્યની શુદ્ધ ન લાધીજી;
 પ્રપંચ ન ટળ્યો નિદા વાધીજી, તેણે મિથ્યા બુદ્ધિ સાધીજી.

પૂર્વજાયા.

તે પ્રપંચને મિથ્યા કરે, પણ હૃદે જગત્ સાચું કહી;
 અધમ નામ તે માટે એનું, જે શૂન્યવાદી એ પૂરા નહીં.
 તે કર્તવ્યથી નવ ઓસરે, ઉત્તમ તજે ને મધ્યમ ભજે;
 દેહ આસક્ત રહે સદા, સુખ દુઃખ પામે જય વિજે.
 જુગતે જગતના દોષ દેખે, પોતા પ્રત્યે તે વસે;
 અજ્ઞાનને તે જ્ઞાન માને, ઇન્દ્રિયનાં સુખને ધમે.
 ક્યારે કહે એ આતમા ને, ક્યારે કહે એ શૂન્ય છે;
 ક્યારે કહે એ જગત્ સાચું, ક્યારે કહે આંહિ મૌન્ય છે.
 વાદ કરે એ તે સહુજ સાથે, નિદે પણ લક્ષ નવ લહે;
 અહ્ય વિદ્યાનો ભેદ ન જાણે, વેદ વિટળ તેને કહે.

નાસ્તિ કહે નારાયણને, પણ પ્રપંચ ન છુટે મનથી;
 સંસારનાં સુખ અતિ વલ્લભ, મન ગયું પાપ પુણ્યથી.
 નમે નહિ મહા પુરૂષને, દોષ દીએ છે અણુછતાં;
 અજ્ઞાનને આગળ કરીને, પ્રબોધે પોતે અહંમતા.
 આચાર્ય થઈને અન્યને, વાત કહે તે નાસ્ત્યની;
 ભાવ ભરેંસો નહીંજ કહેનો, જુગત ન સમજે આસ્ત્યની.
 અંધમ શૂન્યવાદીનાં એજ લક્ષણ, તે શૂન્યવાદી પૂરા નહિ;
 ખરા શૂન્યવાદી તેને કહીએ, વસ્તુ વિશ્વ એ ન કરે સહી.
 કહે અખો સહુકા મુણો, એ સમજે સુખ બહુ જંતને;
 સમી સમજણુ તે સમજે, જે સેવે હરિ ગુરૂ સંતને.

કડવું ૨૭ મું.

વળી કહું આઘો અતુલવ જેહણ, જેજે સમજ્યા પુરૂષ વિદેહણ;
 કાઈકે જાણે મર્મ તો એહણ, જે જઈ નિસરે શૂન્યને છેહણ.

પૂર્વછાયા.

શૂન્ય મધ્યે છે વાટ એવી, પરમાત્મ પદ તે સદા;
 અગમ અગાધ મત મહા મનોહર, જ્યાં ન મળે દ્વૈતની આપદા.
 તેને જગત નહીં તો શૂન્ય શું કહે, ગુણ દોષ તે કેના ગણે;
 પરમાર્થ આવ્યું પ્રીછવા, તો આપ વિના અન્ય શું ભણે.
 જેમ રતાંબરને રાત્ર મળે, તો દિવસ પરકે શા વડે;
 એ તો કાલ માપે ભૂતલવાસી, પણ સૂર્યને કાંઈ નવ અડે.
 તેમ વિશ્વ દેખી મિથ્યા કહે છે, આશ જાણીને જગતની;
 નિકાલ તેને નથી જડતો, તેણે પેર્ય ખાંધી મુક્તાની.
 ભાઈ અણુલિંગીને આપ ન મળે, તો વ્યાપક પરકે કેહતણો;
 અણુચયું આપ અનાદિ વર્ણિત, એવો લક્ષ આઘો ઘણો.
 શૂન્યવાદી તે શરીર દેખે, પણ કૃત્ય ન માને દેહનું;
 અંધ લક્ષ આઘો ન ચાલે, ન સમજે કારણુ છેહનું.
 જેમ કાળકે મથતાં ઉજળતા, પ્રથમ પ્રગટે માંહેથી;
 પછે પ્રગટે ધૂમ્ર તેહનું, મૂલ અગ્નિને દાહથી.

ઉપજતાં તેહજ અગ્નિ જાણીએ, પણ આથો આદર નવ લલ્હો;
તેમ જગત જગતનાં કૃત્ય દીકાં, પણ આત્મા અણુજાણ્યો રહ્યો.
શૂન્યવાદી તે એમ જાણે, દેહ સૂધી તેની દષ્ટ છે;
પણ પરમારથમાં પહેંચ ન હોય, જેની પુઠે પુષ્ટ છે.
કહે અખો જે લક્ષણ સમજે, તેજ પામે અંતને:
પરપંચ પાર તે રહ્યો બોલે, કલા મોટી સંતને.

કડતું રટ મું.

વળી વિદેહીતણાં કહું ચિહ્નજી, જ્યાં નવ પહેંચે વાણી મનજી;
જેને વિષે ન મળે રચણી દિનજી, જે વેત્તા તે તન્મય તનજી.

પૂર્વજાયા.

તન્મય તન તે માટ એણે, તે કહું દષ્ટાંતે કરી;
જેમ ભાસ્કર ભાસ્યો તોય ભાડે, પણ ત્યાંનો ત્યાં જતે પ્રરી.
તે વારી માંહેથી વાયુ યોગે, ડોલતો દીસે ઘણું;
પણ તરણિ તેમનો તેમ પ્રાપ્તે, અચળ મંડળ આપણું.
તે તમ જલ માંહે તમ ન હોએ, શીતલ ન હોએ શીતથી;
રક્ત જલમાં ન હોએ રતો, પીજો ન હોય પીતથી.
તે અસૂચી જલમાં ભાસ્યા માટે, અશુદ્ધતા પામે નહીં;
વારી વિપધરમાંહે દીરો, અંતરમાં આમય નહીં.
સુરસુરીકરાં નીરમાંહે, પવિત્ર ન હોએ દિનમણી;
સુધારસમાં ભાસ્યા માટે, અમર ન થાય અહર્ધણી.
પાત્ર માંહે હેરો દીસે, પાતાલ માંહે નથી પડયો;
અણલિંગી પદ એમ જાણે, વ્યતિરેક કારણ પરવડ્યો.
અર્ક ત્યાં ઉપાધ્ય ન મળે, ઉત્તમ અધમ અવનીતણી;
મહા પદતુંતાં માહાત્મ એવું, જ્યાં પક્ષ ન મળે અન્ય આપણી.
વિશેષણ જેટલાં કહ્યાં, તે રહ્યાં ભૂનાં ભૂવિષે;
વ્યતિરેક નાવે વાણ્ય માંહે, અન્વય પદમાં એ લખે.
અતિ આથો લક્ષ વપુ વિના, સમજ્યા સરખું સાર છે;
વિદેહકેરી વાત મોટી, શબ્દ કેરે તે પાર છે.

કહે અખો સહુકો સુણો, એ સમજ છે મહંતને;
એ અર્થને જે સમજે ધરે, તે રહે પાર વેદાન્તને.

પદ ૭ મું.—રાગ સારંગ.

સંતો બાન બડી મહા પદકી.

શમ્દ શયાનપ કછુ નહિ લાગત, એસી સ્થિતિ બેહદકી સંતો.

દ્વંદ્વાતીત દ્વૈત સો ભાસે, કહા કહું કો બીધકી;

આપ અવાચ્ય વાચ્ય કરી બોલત, અજન કલા મહાનિધકી. સંતો.

જહાં કછુ નાહી તાહિમે તકીઆ, હામ નહિ જ્યાં હદકી;

શમ્દાતીત, સૂર્યકી લગના, ચોજ ગ્રહી ચિદ્ધનકી. સંતો.

ગ્રાહક દ્રાણુ ગ્રાહ નહિ તાર્મે, વાણ્ય ખુટી જહાં શ્રુત્યકી;

રૂપ અરૂપી આપ અખા હે, બુઝ બડી એ ગદ્યકી. સંતો.

કડતું રટ.—રાગ ધન્યાશ્રી.

જે ઘટ ઉપન્યું એવું જ્ઞાનજી, ત્યાં તેહ થયું સર્વ સમાનજી;

જીવ ઇશ્વરનું પામ્યું નિદાનજી, ત્યાંથી ટળિયું પ્રકૃતિનું ભાનજી.

પૂર્વશાયા.

પ્રકૃતિ ભાન ટળ્યું ત્યાંથી, યથારથ જેમ તેમ થયું;

હવે કહું દરશન ખટ જે, અપૂરવ અમથું રહ્યું.

ન્યાય પાતંજલ મીમાંસા, વૈશેષિક સાંખ્ય વેદાંત;

દર્શન ઉપદર્શન ભેદ કીધા, તે જાણજો તમે સંત.

શૈવ સાંખ્ય ને મીમાંસક, ચાર્વાક બૌદ્ધ ને જૈન;

એ ઉપદર્શન ભેદને જાણો, શરીર સંબંધી ચિદ્ધન.

જટિલ મુંડિત માળાધારી, કરે ખંચન કેશ;

કોય વાલાં ઘરદાં શીશ વીટે, કંકે લિંગ શિવ ઉપદેશ.

છ દર્શન તે મૂલગાં, ભાષ શાસ્ત્ર કરાં નામ;

તેના થયા પાખંડ છન્નુ, તે ચાલ્યા ગામોગામ.

પાખંડનાં બહુ ફડચુઆં, ગણતાં તે નાવે છેક;

તે મત ભાંખે જૂજવા, પણ ચાલ્ય ન મળે એક.

એક એક નિંદે એ માંહોમાંહે, અને પોતાને કહે સાર;
એમ ખટ્કર્શન ખટપટે, પણ ન કરે મૂળ વિચાર.
ભણી ભણીને ભેદ પાડે, અક્ષરતણી લે ઓટ;
સિદ્ધાન્ત નાવે સમજ માંહે, બાંધી રહ્યા ખટ કોટ.
છએ કરે વાદ માંહોમાંહે, ત્યારે સહુને પોષે માય;
સમાય માયા આપે સરખો, હાર્યો કોએ ન જાય.
કહે અખો સહુકો સુણો, મત નોહે મહંતને;
નિર્દાવે નારાયણ મળશે, જે સેવો હરિ ગુર સંતને.

કડવું ૩૦ મું.

શ્રુતિ સ્મૃતિ તે એમ વખાણેછ, જીવને જીવનાં કર્મ પ્રમાણેછ;
કર્મ અનુસારે જીવને જાણેછ, એવું સિદ્ધાંત અદારે પુરાણેછ,

પૂર્વછાયા.

સિદ્ધાંત કીધું વેદ પુરાણે, કર્મ ને વળિ જીવનું;
કહે કર્મ ને જીવ ચાલ્યા જાય, એ ઠાક છે સદૈવનું.
જથો પરકી ચાલે આધા, કર્મને જડાં કરે;
કર્મ ત્યાં તો જીવ સાચો, એમ જગતજ પરવરે.
વેદે થાવ્યો જીવ સાચો, સ્મૃત્યે પિંડ પરક્યો ખરો;
કર્મ કર્મ આચરણ લખિયાં, પ્રૌઢો પ્રપંચ પરવર્યો.
પણ આઘ ન કાઢી જીવની, જે પ્રાય જન સ્થાનો ધડ્યો;
નિયંતા કોણ ને નિમિત્ત શાથી, એવડો ખપ કરવો પડ્યો.
એ પરંપરા કોએ નવ જુએ, અને જુએ તે જંત નવ રહે;
જેમ વાયે વાંસ ધસાય માંહોમાંહે, વહિ વન આખું દહે.
તૈયાચિકનો ન્યાય સાચો, તે ન્યાય જીવ પરકે ખરો;
તે કૃત્યજ દેખી જીવ દેખે, તે દીક્ષા માટે ઉચર્યો.
દેખે તે ત્યાં કહે સાચું, ન્યાયવાદી નામ એહનું;
હવે પાતંજલી તે પ્રાણ સાધે, કૃત્ય માને દેહનું.
દેહ પ્રાણને કહે સાચા, કહે જીવ વિના દેહ કેમ રહે;
પડ દેખી જીવ પરકે, પાતંજલી તો એમ કહે.

મીમાંસા કહે જો જીવ નોહો, સ્વર્ગલોગ દ્રાણુ લોગવે;
પુરંજન પ્રાણેજ છે, તો સંસારને રહ્યો જોગવે.
કહે અખો શાસ્ત્ર સઘળાં, સત્ય થાયે જંતને;
નિર્વાણ પદ તોજ પ્રગટે, જો સેવે હરિ ગુરૂ સંતને.

કડવું ૩૧ મું.

વૈશેષિક કહે જંત વિશેષજી, જંત વિના નોહો નાના વેપજી;
એમ તે ગણે ગુણના લેખજી, દ્રાણુ ન હોય જીવનો ઉવેખજી.

પૂર્વજાયા.

નોહો ઉવેખ એહનો, સૌજ દેખે દેહને;
હવે કહું સિદ્ધાંત મોરું, સાંખ્ય બોલે તેહને.
સાંખ્ય સંખ્યા કાઢે તત્ત્વની, જીવ કેરૂં રૂપ કહે;
કહે માયા એમ લીન બ્રહ્મ છે, કર્મ ભારને નિત્ય વહે.
માયા કેરો સંગ છૂટે, તો પ્રાયઃ શિવ તે છે સદા;
આવર્ણના વિલેપ માટે, લોગવે છે આપદા.
વેદાંત કહે છે વાતમોટી, એ તો અજ્ઞ રમે છે અણુછતી;
કર્તા કારયિતા એજ માયા છે, દીસે છે જતી આવતી.
એ તો માયાને માયા પુરી છે, કર્મ જીવને ફલ અજ્ઞઃ
જે જે કર્તવ્ય તે માયાનું, જો ધર્મની બાંધે ધજ.
એ મૂલ મત ખટ્ દર્શનનું, શાસ્ત્રકેરૂં કહિયું હંદે;
અર્વાચિન તેના ઉપાસક, તે તો મનના મત બોહોળા વદે.
જીવ થાખો મત સઘળે, પછે આચરણ અળગાં આચર્યા;
જીવ રૂપે માના ઉદરથી, અળગા કો નવ નિસર્યા.
સાંખ્યને આંખ્ય છે પા વસાની, જો ચાલે તો ચાલી શકે,
વેદાંતને વાત સૂઝે સુધી, જો માયા મુખથી નવ બકે.
એક એક માંહોમાંહે ખટપટે, હારદ હેત મલે નહીં;
મધ્યે બેઠી માયા મોટી, તે અપત્યને રાખે અહીં.
કહે અખો સહુકો સુણો, એમ સમજ છે મહંતને;
એનું હારદ તો હાથ આવે, જો સેવે હરિ ગુરૂ સંતને.

કહયું ૩૨ મું.

સંતનો અતિ મોટો મહિમાયજી, સીજે કારજ સંત પસાયજી;
સંતના જશને ગીતા ગાયેજી, સાધુ સેવનાં કારજ થાયજી.

પૂર્વછાયા.

કારજ થાય ને ગહન પલાયે, જ્ઞાન યથારથ ઉપજે;
નિર્મલ નેત્ર તે કરે હરિજન, જે ભાવે સંત જનને ભજે.
ભાઈ ભાવ ન ઉપજે જ્યાં લગે, તૃપાવંતને જેમ તોયતો;
ભાવ વિના પુંશ્વલી તન જેવું, કહાવે નહીં તે કોયતો.
ભાઈ રતિ વિના રામ નવ મળે, ખરી કીધા વિના ખેપ;
જેમ પિપાસા જાયે પાન કીધે, શું હોય કીધે જલ લેપ.
ભાઈ આદર વિણુ આવે નહીં, સ્વયં આત્માનું જ્ઞાન;
સંતને સેવી કામ સાધો, મુખે પામો નિજધામ.
સંત સંગ કીધા વિના જન, જેવો વનતો હોય પશુ;
ઉપજે ખપે તે વનતો વનમાં, તેને વસ્તિનું નહિ મુખ કશું.
સંત સંગે સર્વ સમજે, પશુ ટળી થાય પાત્ર;
સંત કૃપા દષ્ટિ કરે તો, નવપક્ષવ થાય ગાત્ર.
કામ ક્રોધ લોભ મોહ તાપે, બળી રહ્યું જે મન;
તે જીવને ટાઢો થવાને, સંત તે પરજન્ય.
મમતા ધાણીએ જ્ઞેતર્યા, જીવ ચઢ્યા કાલને હાથ;
તેને સંત કૃપાદષ્ટિ કરીને, કાપી મૂકે નાથ.
જેમ કેસરી કેરા ગંધથી, ભાઈ કરી પલાયે કાડ;
તેમ સંત કેરા શબ્દ મુણતાં, બંધન જાય બહુ મોડ.
કહે અખો એ કામ મહેટો, દરવાનો છે જંતને;
કરી જીવ ત્યારે કામ જોસે, જ્યારે સેવે હરિ ગુરૂ સંતને.

પદ ૮ મું.—રાગ સિંધુડો.

હરિ હરિજન અળગા કરી રખે ગણો, સંત સેવ્યા તેણે સ્વામી સેવ્યા;
નિર્ગુણ બ્રહ્મને સગુણ સંત જાણવા, જેમ વહ્નિ તેજથી થાય દીવા. હરિ.

અગ્નિથી દીપ થાય બહુ આદર કર્યે, દીપથી દીપ તે થાય સંહેલો;
 જ્ઞાનિની મૂર્તિ તે જાણો ગોવિંદની, તહાં ભગવાન ભેટેજ વેહેલો. હરિ.
 દષ્ટિ ઉપદેશ આપે મોહોટી કળા, જેથડી જનનાં કાળ સીજે;
 સેવતાં સુખ હોયે અતિશે ધણું, જે સદ્ગુણેકું મન રીઝે. હરિ.
 પ્રત્યક્ષ રામ તે તત્વવેત્તાવિષે, જેમ કુંડલવિષે કનક દિસે;
 મન કર્મ વચને સંત ભજસે અખા, તેનું દ્વૈત દેખી મન નહિજ હીસે. હરિ.

કડવું ૩૩ મું.—રાગ ધન્યાશ્રી.

સંત સંગ કરીજે વળી વળી જનજી, અનુભવ વાઘે આઘો દિનદિનજી;
 માયા ઉપરથી ઉતરે મનજી, હરિસું ટળશે લિનાલિનજી.

પૂર્વછાયા.

લિન ટળે વસ્તુ મળે, મોટો મહિમા હરિજનનો;
 ચૈતન્ય સાગર માંહે ભેળે, અધ્યાસ કરે એ તનનો.
 સોભે જીવિતવ્ય સંતજનકેકું, ભવમાંહે તે અત્ય;
 સુખદાયક તેને હોય સહુકો, જેને સંત હાથે રત્ય.
 આપ સરીખો કરી મૂકે, એવી સંતની પ્રીત;
 જેમ વેહેરે ન કરે વરસતાં, એવી છે ધનની રીત.
 સિંચે સરખા સહુજનને, તેણે ફળે ભાર અઢાર;
 હરિ હરિ તે કરી મૂકે, એહવી સંત સંગત સાર.
 સૂકે જવાસો તેણી રતે, તો મેઘનો શો વાંક
 પરજન્ય પાસે પય ધણું, પણ પી ન શકે એક ટાંક.
 તેમ અસંત સંત સંગત કરે, પણ લાગે નહિ તેને સંગ;
 મેળ ન દે એ માયા મધ્યથી, જેમ તેમ થાયે ભંગ.
 જેમ તેમ કુસુમે કરી વાસિયે, તેણે સઘળે તે લાગે વાસ;
 તે મધ્યે આવે કાંકરી, તેને ન આવે આભાસ,
 જેમ સલિલ મધ્યે શિલા રહે, પણ અંતર ન ટળે આગ્ય;
 તો નીર તેને શું કરે, જે ભેદવા નહિ જાગ્ય.
 જેમ ચંદનને ગંધે કરી, થાયે ચંદન આક પદ્માશ;
 પણ ગાંઠ હોએ હૃદ વાંસને, તેને લાગે નહિ વાસ.

કહે અખો હરિ કૃપા હોએ, તો સમું પડે તે જંતને;
દોષ દર્શન નવ હોએ, જે સેવે હરિ ગુરૂ સંતને.

કડવું ૨૩ મું.

સંત સંગતં કરતાં વિલંબ ન કરીજે, જેમ તેમ કરીને હરિ રસ પીજે;
મહા જન સંગે કારજ સીજે, વસ્તુ રૂપ થઈને તો જીવીજે.

પૂર્વછાયા.

વસ્તુ રૂપે થઈ જીવિયે, તે કળા જાણે મહંત;
તત્ત્વ સઘળાં એમ દિસે, જેમ પટરૂપે રહે તંત.
જેમ છીપને રત ખરી ઉપજે, તો ઉપર આવે જલમાંહેથી;
સુરત્યનો તાણ્યો તે પરજન્ય, આવી વરસે ક્યાંહેથી.
તેનાં મુખ વિકસી રહે, લેવા કાજે ધિંદુને;
તો મુક્તાપ્લ નીપજે મનોહર, પામે નિજ આનંદને.
જે મેહેરામણથી બહાર નાવે, તે ત્યાં ઠાલી રહે ખરી;
તેમ હરિ ગુરૂ સંતને જે ન સેવે, તે ન પામે નિશ્ચે હરી.
તેજ વૃપાના ધિંદુ ખીજાં, પડે અહિના મુખ વિષે;
તેહ હલાહલ થઈ નીવડે, તેણે મૃત્યુ પામે જે કા ભખે.
સંત વચન તે કહે યથારથ, જે વાંકુ ગ્રહે ખલ જુદવડે;
પાત્ર યોગે લલો ભુડો, ક્ષેત્રનો વેહેરો પડે.
નિર્મલ જુધ્યે સંત સેવીએ, તો ઉપજે નિર્મળ જ્ઞાન;
મનસા વાચા કર્મણાએ, રાખો હરિ વિષે ધ્યાન.
જેમ કુંઝી મૂકે ઈડાને, તે દૂર જઈ ચારો કરે;
તેની સુરત્ય રહે માંહોમાંહે, તો અપત્ય ત્યાંથી ઉછરે.
વણ સેવે સેવાય બાલક, જેને કૃપા આવે ગુરૂ તણી;
તેમ સુલક્ષણને મળે શ્રીહરિ, જેનું મન રહે ગુરૂ ચરણભણી.
કહે અખો સહુકો સાંભળો, એ કહું છું જુદવંતને;
જે સુણતાં માંહે અડપે વચનને, તે સેવે હરિગુરૂ સંતને,

કડવું ૩૫ મું.

સંત સેવે તે સર્વ સુખ પામેજ, મન ન લાગે ખીજે ભામેજ;
જન્મ-મરણને સુખ દુઃખ વામેજ, જેમ જળ ઢળી આવે નીચે ખામેજ.

પૂર્વછાયા.

જેમ નીચી ભોમે જળ દળી આવે, તિહાં ખામા માટે રહે ભયું;
 તેમ રામ હૃદયમાંહે વસે, ગુરુ ગોવિંદે ત્યાં ધર કર્યું.
 જેમ ભક્તને ભગવાન વહાલા, તેમ ભક્ત વહાલા ભગવાનને;
 અંતર માંહેલો આશય જાણી, શકે ન મૂકી ધામને.
 જેવા ભક્તને ભગવાન દુર્લભ, એવા ભક્ત દુર્લભ રામને;
 ભક્ત બીજા છે ઘણા, ઇચ્છે ધર્મ અર્થ મોક્ષ કામને.
 સકામે સ્વામીને ભજે, આશ્ચર્ય એહતું નહિ કશું;
 નિષ્કામ વહાલા નાથને, હેત તેનું મન વસ્યું.
 અણુલિંગીની ભક્તિ ખ્યાસીમી, કાષ્ઠક જાણે તે કરી;
 ત્યાં ધ્યેય ધાતાનું કારણ ન રહે, તે જાણે જેણે આચરી.
 ભાઈ સંત સંગ પ્રતાપ મોટો, રસના તે બાપડી શું કહે;
 જેને વિતશે તે જાણશે, અખો તો એટલું લહે.
 જેને કૃપાનિધાન કૃપા કરે, તે સંતને સદ્ગુરુ મજે;
 તે સદ્ગુરુ મળતે પાર પામે, જીવ બ્રહ્મ માંહે ભજે.
 જીવ બ્રહ્મમાં ભળ્યાનો, અખેગીતામાં ભેદ છે;
 એ અનુભવતાં અદ્વૈત થઈએ, અવિચલ વાણી વેદ છે.
 કાંઈ કલેશ કીધા વિના, કૃષ્ણમાં તે જન ભજે;
 એ ગીતાનો ભેદ સમજે, તે નર જીવ તતક્ષણ દળે.
 કહે અખો એ ગીતા કરી, ગમ્ય થાય તે જંતને;
 તેને રામ હૃદયમાં રાખે, તે પ્રતાપ હરિ ગુરુ સંતને.

કડવું ૩૬ મું.

અદ્વૈત પદ તે વાણીમાં ન આવેજી, જે આવે તે દ્વૈત કહાવેજી,
 એ ગીતા તે દ્વૈત સમાવેજી, વાક જલ વામે ત્યારે લક્ષ આવેજી.

પૂર્વછાયા.

વાક જલ તે વિશ્વમાંહે, અણુછતું જાણે સહુ;
 નાના વિધિની વાણુ ચાલી, મનના મત ફેલ્યા બહુ.

વસ્તુ વિચારે વિશ્વ નહિ, તો આચરણુ તેનાં શાં ખરાં;
 એ તો વંધ્યાપુત્રે પોતાકેરાં, ચિહ્ન લખી સાચાં કર્યો.
 સંસાર સુત વંધ્યાતણો, તમે જાણુજો નિરધાર;
 પોતે કહે ને પોતે સાંભળે, એ વાણ્યનો વિસ્તાર.
 ધર્મ અર્થ કામ મોહ લખિયા, ભૂત ભવિષ્ય ને વર્તમાન;
 બ્રહ્મચારી ગૃહસ્થ વાનપ્રસ્થ સંન્યાસી, એ વંધ્યાસુત નિદાન.
 અંડજ, ઉદ્ભિજ, સ્વેદજ, જરાયુજ, ચાર ખાણુ ચોર્યાસી લક્ષ;
 સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાળ દશોદિશ, સર્વ વંધ્યાસુતની પક્ષ.
 જન્મ મૃત્યુ ને દેહ કર્મ, ગુણુ નથી કાંઈ પ્રાય;
 મંત્ર યંત્ર ને યજ્ઞન યાજ્ઞન, વંધ્યાસુતની કાય.
 દાતા ભુક્તા દેશ કાળ, કર્મ ફળ સર્વે જાણો એહ;
 થયું નથી તેનું થાય શ્યાનું, એ તો મિથ્યા પુરૂષને દેહ.
 વસ્તુ વિચારે કાંઈ નથી, તે અણુછતું રહે જન્ય;
 શિવ તો તેમનો તેમ સદા, જેને લિંગ નહિ પ્રાય.
 જેને ગ્રાહ્ય ગ્રાહક ભાવ નહિ, અન્ય વિના ગ્રહે તે કોણુ;
 આરોપણુ એ વિશ્વ સઘળું, એ તો સ્પૃયું છે ત્રણુ ગુણુ.
 કહે અખો એ વસ્તુ વિચારે, ન મળે સ્થલ કાંઈ જંતને;
 જેમ છે તેમ એ શિવ સદા, નિજ સ્પુરણુ મહંતને.

પદ ૯ મું.-રાગ મા૩.

એચિદ્ જ્યુંકા ત્યું સદાઈ, જિહાં આપાપર ન મિલે અહનિશ;
 એહદ હદ ન કહાઈ, એ ચિદ્ જ્યુંકા ત્યું સદાઈ. એ ચિદ.
 દંદ્રાતીત અસ્પર્શ નિર્ગુણુ ગુણુ, એ સખ કહત તાંઈ;
 આપાપર બિચ રમત નિરંતર, નહિ પંચભૂત ન કાંઈ. એ ચિદ.
 જાત અજાત નહિ તિહાં રેહેની, માયાસકત નહિ આઈ;
 થોભ અથોભ સ્થિર બિન સ્થિરતા, ના ઈછક ના ઈછાઈ. એ ચિદ.
 જ્ઞાતા જ્ઞેય જ્ઞાન બિન જા ધર, જિહાં પહેંચત નહિ ગિરાઈ;
 લક્ષાલક્ષ અખા જિહાં નાંહી, સદા સદોદિત સાંઈ. એ ચિદ.

કડવું ૩૭ મું.-રાગ ધન્યાશ્રી.

વસ્તુકેરૂં વક્તવ્ય નવ કીધું જાયછ, જેનો મહિમા મોટો પ્રાયછ;
 જેમ અર્ણવનું નીર જમાયછ, વણુ આંધ્યો સાચર તેમ રહ્યો જાયછ.

પૂર્વછાયા.

સાચર તેમનો તેમ સદા, તેમ મહા પદની માટમ ઘણી;
 તીરે કંઈ એક લવણુ જામ્યું, તો શી ઓછપ સાગર ભણી.
 જમાવે કાંઈ જાત ન હોયે, નીર નથિ ઓછું થતું;
 સેહેજ ઐશ્વર્ય માંહે નીપજે, ન જણાય જાતું આવતું.
 તેમ જગત જગદીશ માંહે, ઉત્પત્તિ લય દીસે ખરી;
 ઓછું અદકું કાંઈ ન થાય, સાગર દૃષ્ટાન્તે કરી.
 મહા મોટપ સ્વામી ફેરી, રસનાએ નથી કહી જતી;
 સૂર્ય જે સમજી શકે છે, તે વાણીમાં નથી આવતી.
 ભાઈ મોટી દીશા જે પ્રગટે, તો કાંઈક મોટમ લહે;
 મોહોટા અનુભવ પાખે, એ બુધ કાંઈનું કાંઈ કહે.
 જે અનંત કોટ બ્રહ્માંડ છે, તો તેણી મેજે તિલ નથી;
 મહા મોટમ મહારાજફેરી, જે ચાલી શકે બુદ્ધિ હૃદયી.
 રસનાએ કહાથી, જાણવામાં ભાર ઓછો ધણો;
 બ્રહ્માંડ ફેરી ભાવના મૂકી, કરે વિચાર જે એ તણો.
 જે પદમાં સ્થિતિ કરીને, પછે બુવે બ્રહ્માંડને;
 તો બ્રહ્માંડને ઠામ આણુ ન દીસે, તે શું પ્રમાણે પડને.
 જેમ આકાશે કોઈ નર ચઢે, અતિશે તે આઘો જાય;
 અવનિના અંકુર નાના, તે ન દેખે પ્રાય.
 કહે અખો સહુકો સુણો, આકાશ પ્રુચો મહંતને;
 પિંડ બ્રહ્માંડ સ્વતંત્ર થઈને, દેખે તેના અંતને.

કડવું ૩૮ મું.

એ અનંતને બોલ્યા ન જાયજી, મહત્તા નાવે વાણી માંજીજી;
 વચન ન લાગે તો કેમ કહેવાયજી, મહા ચૈતન્ય ધન નહિ મન કાયજી.

પૂર્વછાયા.

કાયા મન કાણુ કહે તેહને, જિહાં કહણુહાર કહેવું નથી;
 અધો ઉર્ધ્વ તે શું શાથડી, જિહાં ગ્રહણુહારે ગ્રહું નથી.
 દૂર નિકટ તે શાથડી શું, જે મધ્યે પદારથ નહિ કશું;
 સદા નિરંતર છેજ સરખું, વસ્તુ વિચારે એ અશું.

પૂરણુ બ્રહ્મ ફરી રહ્યો છે, જગત્ નથી નિરધાર;
પરકણુહારે પરકયું નથી, નહિ વિચાર ને અવિચાર.
ચક્રાતીત ચિંતયે થકે, ભાઈ રહે તે અદ્ભુત વસ્ત;
અતુલ આશે અનંત મોટો, જિહાં નહિ ઉદે ને અસ્ત.
ઉદે અસ્ત બ્રહ્માંડમાંહે, દિનકરવડે દિન રાત્ય;
દિન રાત્ય ફરી કાલ માપના, મરણુ ન જીવ બહુ ભાત્ય.
એ સ્થૂલ ભોગ બ્રહ્માંડમાંહે, ચૌદ લોક ફરી વિરત્ય;
અનિર્વચનીય ત્યાં વાણી ન પહોંચે, નહિ નિહાં સંસૃત્ય.
સ્વતંત્ર સ્વામી સદા, તિહાં જેમ છે તેમનું તેમ;
થયું ગયું કાંઈએ નથી, સદજેજ એ છે એમ.
આપાપર કોએ નથી, જીવાજીવ વિગ્રહ કરો;
પૂર્વ પશ્ચિમ નથી કહેવા, કાર્ય કારણ વિણ અરો.
જ્ઞાન જ્ઞેય જ્ઞાતા વિના, જેમનું તેમ સદાય;
એ પૂરણુની પૂરણુતા, વેત્તા વેદ વિનાય.
કહે આખો બ્રહ્મ અનિર્વચનીય, વચન નહિ અનંતને;
અક્ષરાતીત આનંદ પદની, ગમ્ય છે મહંતને.

કંકડું ૩૮ મું.

સંત સયાણા મહા પદ જાણેછ, તે આપ ન દેખે અન્ય શું વખાણેછ;
આપ અણુચર્યું તે પ્રમાણેછ, ગુણુ નિર્ગુણને ઉરમાં નાણેછ.

પૂર્વછાયા.

ગુણુ નિર્ગુણુ કાંઈએ નથી, સમ તત્ત્વ સમજ્યા સહી;
પ્રાપે નહીં તેને પરાભવ શાનો, રજજી નહીં તો શ્યો અહી.
એ તો અણુજ્ઞતાને અણુજ્ઞતું, ભાસ્યું તું ભર્યે ફરી;
તે યથારથ જેમ તેમ થયો, પ્રાપે જેમ છે તેમ હરી.
પરંપરકેઈ પેખતું, તે મરીચીજલવત સદા;
તે ઉલ્લેચે ઓછું ન થાય, સમજે શ્રમ ગયું તદા.
સમજે સાધન થાએ સધળાં, પાર આવે પંથને,
જેમ રંચક વહ્નિ વન દહે, તેમ મહા વિચાર મહંતને.

એ અંધ ધંધ ત્યારે ટળે, જ્યારે ગુરૂ ગમ્ય હોએ ખરી;
 બ્રહ્મવેત્તા મળે જ્યારે, ત્યારે જ મન ખેસે ફરી.
 સદ્ગુરૂ વિના બહુ મરે કાચા, આપ ઉદ્યોત થયા વિના;
 સંત સંગત પ્રતાપ મોટો, અવયવ ફરી જાય જંતના.
 જેમ શરદ કાલે અંબર ઓપે, નીર નિર્મલ હોય ઘણું;
 સદ્ગુરૂ સંત પ્રતાપ પ્રાપે, એવું કરે મન જંતતણું.
 ભવ દુઃખ વામે મહા સુખ પામે, અંતરથી આમય ટળે;
 જીવ શિવ તે એમ હોય, જેમ સરિતા સાગરમાં ભળે.
 નર નારાયણ એક વર્તે, વંદનીક તે નર સદા;
 દુસ્તર તારક નાવ હરિજન, નિષ્કારણમાંહે મુદા.
 કહે અખો સુખે હોય, યોગ ક્ષેમ મહંતને;
 દેહ ધારી સરખા દીસે, પણ રહે પદ અનંતને

કડવું ૪૦ મું.

એ અખેગીતા જે નર ગાયજી, આણુ આયાસે તે નર હરિ થાયજી;
 સાંભળતાં મહા ગહન પલાએજી, એવો ગ્રંથનો છે મહિમાયજી.

પૂર્વશ્યા.

ગ્રંથનો મહિમાય મોટો, સાંભળતાં તે સદા ફળે;
 મનસા વાચા કર્મણાએ, જે સુસ્ત્ય દધને સાંભળે.
 રામ તારક મંત્ર જે, તે અખેગીતાનો ભાવ;
 જન્મ છેલ્લું હોએ જેને, તેને મળે પ્રસ્તાવ.
 સંસારરૂપી મોહ નિશાને, નિવૃત્તાવા કાજ;
 દિન મણી છે અખેગીતા, પામે સદોદિત રાજ.
 એમાં જ્ઞાન ભક્તિ વૈરાગ્ય છે, માંહે માયા નિરીક્ષણ દૃષ્ટિ,
 જીવનમુક્ત ને મહામુક્તના, ચેહેનને વળિ પુષ્ટિ.
 પદ દશ ને ચાલીસ કડવાં, છે પરમ પદની વાટ;
 સંસાર સાગર ઉપરે, એ સેતુ બાંધ્યો ઘાટ.
 એણે ઘાટે જે આવી ચઢશે, તે સુખે પામશે પાર;
 ન ખૂડે તે ખીર બાંધી, કહે અખો નિર્ધાર.

આરે ઊણાં પાંચશે છે, અખેગીતાનાં ચરણ;
ચરણે ચરણે આત્મવિદ્યા, અશરણ કેરું શરણ.
નાથ નિરંજન ગ્રંથ કર્તા, અખો તે નિમિત્ત માત્ર;
જેમ વાળું દીશે વાળતું, પણ વળડે ગુણ પાત્ર.
જે પૂરણ બ્રહ્મ પૂરી રહ્યો છે, ઘટ ઘટ બોલણહાર;
તેણે આપે આપનું વર્ણન, કીધું સ્વરૂપ નિર્ધાર.
સંવત્ સત્તર પચ્ચોતરે, શુકલ પક્ષ ચૈત્ર માસ;
સોમ વાસર રામ નવમી, પૂરણ ગ્રંથ પ્રકાશ.
કહે અખો નિરંજન ગીતા, સ્વસ્વરૂપ નિજ સંતને;
અખાને શિર નિમિત્ત કેવું, ઇચ્છા હુતી અનંતને.

કડવું ૧૦ મું.—રાગ ધેવલ ધન્યાશ્રી.

અભિનવો આનંદ આજ, અગોચર ગોચર હવું એ;
પરપંચ પાર મહારાજ, તે પુરણ બ્રહ્મ હું સ્તવું એ.
હરિહર અજ ભુવનેશ, તેતણો ધશ અન્નપતિ એ;
તે જાણો અંગ ધશ, જેને ગાય નિત્ય શ્રુતિ એ.
સ્વે ચૈતન્ય ધન રાય શૂન્યમાં સોહામણો એ;
તે નાવે વાણી માંહે, તે નહિ વિરાટ ને વામણો એ.
તે જાએ ન આવે ક્યાંહી, સ્થિર પૂરણ અવિનાશ છે એ;
લિંગ ભંગ તેમાં નહિ, જેવડે આકાશ છે એ.
એ જાણે જાયે જંગલ, યથારથ જેમ તેમ થયું એ;
જિહાં કર્મ ન લાગે કાલ, સભર ભરાઈ તે રહ્યું એ.
તિહાં હવું મન લેલીન, જઈ ચૈતન્ય સભર ભર્યું એ;
નહિ કો દાતા દીન, તન મન સહજે સજ થયું એ.
પ્રગટયાં કોટિ કલ્યાણ, આપાપાર વિણમે રહ્યું એ;
સદા સદોદિત ભાણ, ઉદય અસ્ત આ કારણ ગયું એ.
કરે અખો આનંદ, અનુભવને લહેવાતણો એ;
એવો પૂર્ણ પરમાનંદ, નિત્ય સરાઈ અતિ ધણો એ.

અખેગીતા સંપૂર્ણ.

અનુભવખિંદુ.

કુંડલિયા.

પરમ ધામ પરમાત્મ હરિ, પ્રથમ કંઈ પરણામ;
પરમ જ્યોતિ પરબ્રહ્મ સદા, જ્યાં નહિ રૂપ ને નામ.
ત્યાં અણુછતો થૈ પરણુમું, વર્ણવું વાક્ય વિલાસ;
જ્યાં મન વાણી પહોંચે નહીં, ત્યાં શું કહી સ્તવે દાસ;
નિર્ગુણમાં ગુણ અણુછતા, આરોપી અખે ઓચર્યું;
સત્ય સત્ય પરમાત્મા, હું નહિ એવી સ્તુતિ કંઈ.

છરખય.

નિર્ગુણ ગુણપતિ નામ, ધામ ધર ગુણને આળે;
સ્તુતિ અંબરાતીત, દ્વૈત નિર્લિંગી નરાળે;
ત્યાં આરોધ્યા ગુણ ઇશ, શિશ હળે જેને અમ્મર;
નિકટ રહે અષ્ટસિદ્ધિ, નિદ્ધિ નવ ને બહુ અમ્મર;
સુર વિણાધર તે થકે, ચિદ્શક્તિ મહા સરસ્વતી;
જમલો જાણી અખો સ્તવે, સર્વાતીત સર્વનો પતી.
અનુક્રમે કહું એહ, જેહ છે પ્રપંચ પારે;
તત્ત્વમસી પદ જેહ, તેહ કહું વાણિ ઉચ્ચારે;
કૈવલ્ય ઇશ્વર જીવ, ભેવ કહું વિવિધ વિચારે;
અંબરવત્ મન થાય, જાય ગુણ તત્ત્વજ ધારે;
જ્ઞાન ભક્તિ વૈરાગ્યધર, ખોલે અખો વાણી અમળ;
એ ભાષા બ્રહ્મવિચાર વિધિ, સમજે તો નર જળ કમળ.
જાણીને જગદીશ, શીશ સદ્ગુણને નામી;
અવસર છે આ વાર, સાર શ્રીપતિ ભજ સ્વામી;
તે જાવું નથી દૂર, ઊર અંતર અવલોકી;
ટાળ અસત અહંકાર, ચાર સ્થલ રહ્યો ઇરોકી;

ચરણકમલ ગુરુ દેવનાં, સેવતાં સઘ હરિ મળે;
જેમ અર્કતણા ઉદ્યોતથી, અખા અંધકાર સેજે ટળે.

મહા પદ તેજ મહંત, સંત શ્યાણા સૌ જાણે;
જ્યાં લઘુ ભુધનો નહિ લાગ, વાક્ય વિચિત્ર વખાણે;
મનસા વાચા કાય, પાય વણ પંથ વિચરવો;
મુધરો જાણે સંચ, પંચ પર અનુભવ ધરવો;
લિંગ ચતુષ્ટય વિણ અખા, ચિદ્યોતી ચૌદિશ ભર્યો;
નિરાલંબ નર નાગ સુર, અલગ રહ્યો સત આવર્યો.
નહિ તેજ ને તોય, દોય નહિ અવની વાઝે;
આકાશથી આધું જેહ, નિગમ ત્યાં નેતિ ગાઝે;
ત્રિગુણ નહીં તે શૂન્ય, પુણ્ય નહિ પાપ ન ધારે;
રક્ત પીત નહિ શ્વેત, શ્યામ નહિ નીલ વિચારે;

ગતિ અવિગતિ તે ત્યાં નહીં, તો કહો વિચાર કેં પેર વઢે;
અંખરવત્ તે ધસને, ઝાળખ અખા સદ્ગુરુ હૃદે.

દેશ વિદેશ ન ભાત, જાત નહિ વર્ણ વિચારે;
દશ પષ્ટ અષ્ટ ને એક, છેક પરપંચની પારે;
ભાનુ ભવન મધ્ય વાસ, ઉજ્જસ અંખરથો આપે;
એ જગત જળ જંજળ, કાળ માયા શિર થાપે;
આપ અંબુ અંબુજ વિધે, અલગ રહ્યો જળથી અકળ;
સહેજ વિલાસ શ્રીહરિતણા, સમઝ અખા વર્તે સકળ.

મહા પદનો એ મર્મ, ચર્મ વિણ ચિદ્માં દીશે.
અવલોકે બહુ લોક, જેમ મુખ વિના અરીશે.
જેમ દીપકનો એક દેહ, તેહથી થાય અનંતા;
તેમ વસ્તુ વિશ્વ ઉત્પન્ન, અન્ય નહિ આપ નિયંતા.

લોક ચૌદ લગી વિસ્તર્યું, અંખર આધું એમ લલ્યું;
અખા આપ વિસ્તાર વિધ, જગત ભેદ જાણી કલ્યું.

હવે અવનીનો કહું અર્થ, વૃથા રખે અવસર ખોતા;
સેહેલે જે સમજાય, કાય મન સ્થિર કરિ શ્રોતા;
ભૂત ભુવન વૃક્ષ ધાત, સાત વાસ્નાદિ રૂપે;
સ્થાવર જંગમ જાત, ભાત સ્થૂલ સૂક્ષ્મ અનુપે;

સુર નર નાગ વૈકુંઠ લગે, દષ્ટે દીશે જે સદ્ઃ
 અખા અવની એક તેમ, આત્મા વ્યાપી રહ્યો અદ્ધ.
 વળી કહું એક દષ્ટાંત, શાંતિ મન સુણતાં પામે;
 પુરૂષે કરિયું શયન, ઘેન જેમ જન્યત વામે;
 વધ્યો સ્વપ્ન સંસાર, પારણે પોહ્યો રાજે;
 હય હસ્તિ નહિ પાર, ચાર પ્રિય પુત્ર બિરાજે;
 લંકા કોટિ રૂપે અખા, જંત જેમ એક વિસ્તર્યો;
 સર્વાતીત એમ આત્મા, એ પેરે સભરો ભર્યો.
 જેમ વારિધિ કેડું વારિ, સકલ દિશામાં ચાલે;
 પૃથ્વીપર પથરાય, વનરાજી સહુ પુલે ફાલે;
 ઉગરતું રહે અંબુ, સર્વ ઢળી આવે ઢાળે;
 તે નામ નદીનુ ધરાય, નહાય સહુ મહિમા ભાળે;
 ગર્વ ભરી ગાજે અખા, સડું ન લહે સરિતા સહી,
 જેમ સાગર તેમ શ્રીહરિ, વચ્ચે જીવ નદી થઇ હું વહી.
 જીવ થતાં જંજળ, કાળ માયા વશ પડિયો;
 પિતૃ ઋણ ગ્રહ દેવ, સેવની વણુજે જડિયો;
 ધન દારા મૃત માત, તાત જીવિકા વશ વરતે;
 અધિક ન્યૂનતા જ્ઞેષ્ઠ, તોય ધૂટે નહિ મરતે;
 અણુસમજે અહમેવ વશ, મર્મ ન સમજે મંદ મતિ;
 પ્રપંચ માંહિ. પચ્યો અખા, જેમ સર્પ પરશે વણુશે દધિ.
 અકસ્માત ઉક્ષાળ, કાળ જાગે દેહ કરણી;
 તેમ આત્મા ઉદ્યોત, ન્યોતિ મધ્યે આવરણી;
 ન્યારે ઉપજે ભાવ, સાવ સ્વતંત્ર થાવા;
 પ્રગટે ભક્તિ વિરાગ, માગ જડે નિજ ધર જાવા;
 ચરણકમંડલ ગુરુદેવને, શરણુ જતાં ચિદ્ ઉપજે;
 સદ્ગુરુ પરમ શુદ્ધ શોધતાં, અખા પામિલે વર વિજે.
 સાન સમી કહે સંત, જંત હરિ દેખે જમલો;
 ઉજ્જવલતા જેમ થાય, જાય જો કાશળ કમલો;
 અહમેવ વર્ણિત અંગ લિંગ લીન થાએ લેખે;
 સમી જાય સકળ વિકાર, પાર મન પામે પેખે;

આલોચે અંખર વિપે, લીન થાય લક્ષે કરી;
 જંત જાય નિજ આલયે, અખા જળ સર્વે પરહરી,
 જેમ વર્ષા ઋતુ જાય, શરદ્ ઋતુ રૂડી દીશે;
 દામિનિ દોડી પળાય, વાય મન હળવા હીશે;
 ચોદિશ ચમકે ચંદ, દ્વંદ્વ બહુ મનનો ભાંગે;
 તેમ ભાંગે ભવબ્રાંતિ, કાંતિ જેમ દ્વિતિયા આંગે;
 વિમળ વપુ હોય વારિ, ચતુર લિંગ દેખી લહે;
 ચિદાકામ ચિદમય અખા, ધ્યાના ધ્યેય સમ રસ રહે.
 જેમ દીપક તે વહ્નિ, વહ્નિ દીપક નહિ દોઝે;
 તેમ સેવક સ્વામી જાણુ, વાણિ કેવાની હોઝે;
 જેમ સૂરજ ને કીર્ણ, ચરણ સન્મુખ જેમ દેહે;
 તેમ છે આ વ્યવહાર, પાર જડે જીવે તેહે;
 જીવન્મુક્ત કહેવાય અખા, વચન ન લાગે તે સ્થળે;
 ગુરુ ગમ્યે આલોચતાં, સેહેજપણે સર્વે કળે.
 ક્યાંથો ક્યાંથે જાય, કાંઈ નહિ કરોજ કહેવા;
 વચન તિહાં ન સમાય, જાય કોણુ કેને લેહેવા;
 ક્યાં છે તે વણુ દામ, ધામથી દૂર કે નેડો;
 ક્યાં છે ઉંચ કે નીચ, ક્યાં છે મધ્ય કે છેડો;
 કંઈ અવકાશ નહિ તે વિના, અધિક ન્યૂન નહિ શું કહું;
 ત્યાંથી શું કાહું અખા, શ્યામાં શું લાવી ભઠું.
 કેને કહું હું મર્ત, તર્ત જો જીવિત દેખું;
 કેને કહું હું સ્થૂલ, મૂલ જો સૂક્ષ્મ પેખું;
 કેને કહું મહા ભાગ્ય, લાગ નહિ હીણો કેવા;
 કેને કહું હું નીચ, ઉંચ સ્થૂલ નહિ કોઈ રહેવા;
 વેત્તા વિણુ વિજ્ઞાન વિના, કોણુ અખા કેને કહે;
 જ્યાં નહિ શબ્દ ઉચ્ચાર વિધિ, ચિદાકાશ ચિદમાં લહે.
 નહિ લેનારો કોય, દોય નહિ દ્વિભાં ધરવા;
 એવું અચરત એહ, છે નહિ પંથ વિચરવા;
 જ્યાં નહીં શબ્દોચ્ચાર, સાર છે ત્યાંહાં સરખા;
 બિપાય ઉપાંતર નહિ, તહાં છે કોઈક શાવા;

આપ મરતાં એ અખા, સેહેજે સહજ શરાધએ;
લેખે લિંગ લાગે થકે, વણુ બોલે શું ગાધએ.

જેમ રૂદન રણુમાંય, કરે ત્યાં દો કોણુ વારે;

તેમ બાણુવાં કર્મ, ધર્મ સહુ અર્થજ સારે;

તિમિર ભરીને પાત્ર, થકી જન રહ્યો ઉલેચે;

જેમ કુસુમ આકાશ, તાસ લહી ધર ધર વેચે;

તેમ અધ્યાતમ જ્ઞાન વિના, કૃત્ય સકલ જાણે અખા;

મન્દમતિ માની રહ્યા, કરતા દીશે પખ પખા.

કે કર્તા દીશે ગાન, તાન ને સાધન માને;

કે વર્ણાશ્રમ અભિમાન, વાન અસમંજસ ભાને;

કોય સાધે અષ્ટાંગ, સાંગ કાયા કૃત જાણે;

કો કરે પૂર્વજ દેવ, સેવ અધિકતા આણે;

એ સર્વે કાય કલેશ છે, મન મલીનતા એ સહી;

અખા તકના પાનથી, અંગ તાપ ઉપજે નહીં.

કે પરદર્શનનાં જ્ઞાન, વાન જિહ્વાની અગ્રે;

કે ઈશ્વર થૈ પૂજય, ગાય જશ નગ્રે નગ્રે;

કોય કવીશ્વર થાય, પાપ પૃથ્વીપત લાગે;

કોય થાય દાનેશ, ઇશ કર્ણાદિક આગે;

તહાં લગી જાણો અખા, ન સમી સધળી વાસના;

લિંગનું લંગ થયા વિના, સર્વે મનની ઉપાસના.

ભૂત ભવિષ્યની વાત, સાત કોય કૈને આલે;

કો કહાવે ત્રિભુવન નાથ, હાથ મુખ ખીડી ધાલે;

કોઈક સુર તેત્રીશ, ઇશ ને અજ ખાડે;

કો કરે પ્રૌઢી કાય, અંડ કરાહજ ફાડે;

તોએ તે જાણો અખા, માયાએ મર્કટ કર્યા;

વાસના દોરી કંઠમાં, કાળ નાટ્ય સાથે પ્ર્યાં.

માટે જન તું જાણુ, વાણિ લે વિવિધ વિચારી;

તે નહોય કવિત ને ગીત, દ્વૈતનું મૂળ સંસારી;

જે કાપે નિજ અંગ, લંગ, કરે ચતુર દેહનું;

તે છે ખાંડું એહ, છેહ જો જુવે તું તેહનું;

ગુરૂતણિ દૃષ્ટે જ્ઞેતાં અખા, ઘેન તે સર્વે વામિયે;
આન્યતણું જે પારખું, તે ખાંડ્યું ખાતાં પામિયે.

સર્વે માયા જાણુ, આણુ મન મૂળગે હામે;
આપથી ખીજું તેજ, વિધન રે છે નિજ ધામે;
જેમ રાજપુત્રનો ન્યાય, ઉપાય ત્યાં તેમજ કરવો;
જ્યેષ્ઠ કનિષ્ઠ ભ્રાત, તાત લગ વાંછે મરવો;
તે માટે અભ્યાસ તું, કરી લે અખા એ વિધે.
દ્વૈતતણો આયાસ છે, તે ટાળે તમ કે વિધે.

જ્ઞે દેખે ત્રિભુવન ધરા, તોય વિપ વિશ્વા માયા;
જ્ઞે દેખે સિદ્ધિવંત, અંત નહિ અમર કાયા;
જ્ઞે તું દેખે સ્વર્ગ, વર્ગ જાણે માયાનું;
ઉત્તમ મધ્યમ વાત, શાંત એ કૃત કાયાનું;
પસર્યું સર્વ સંકેલજે, મન માન્યું મિથ્યા થશે;
અખા એજ આલોચતાં, સૂરત સહજ તનમા હશે.

મોટા મંદિર બહાર, ચાર દિશ કાચો દાબ્યા;
નીલ પીત બહુ રંગ, હંગના ભેદો લાબ્યા;
ઉઝ્યો શશિ કાં શર, દૂરથી અતિશે ઝળકે;
દેખાડે બહુ રૂપ, ધૂપ વિવિધ પેર ચળકે;
અખા ઉપર અવલોકતાં, તહાં તેમનું તેમ છે;
તેમ ત્રિલોકી જાણજે, એક વસ્તુ વડ એમ છે.

નવ ભૂલિશ તું ઘાટ, નાટ સૌ જાણે ખોટું;
પિંડ તેવું બ્રહ્માંડ, છાંડ સૌ નહાનું મોટું;
સૂક્ષ્મ તેવું થૂળ, થૂળ સૂક્ષ્મ નહિ અંતર;
નારિ કુંજર ચીર, ધીર થૈ જીવે પટંતર;
પૂતલિ જ્ઞેતાં બહુલતા, પૂતલિકા દૃષ્ટે પડે;
હસતી તેમ વિરાટ અખા, દિસે બહુલતા એ વડે.

એથી આથો ચાલ, ધાલ હામ આપજ ખાવા;
છાંડ પિંડ બ્રહ્માંડ, થૂલ નથી કે ગાવા;
જીવ ને ઇશ્વર દોય, કોય નથી એણે હામે;
સ્ત્રી કુંજર દટાંત, જંત ઇશ્વરને ધામે;

દૈવસ્યતામાં ક્રોધ અખા, બુદ્ધિ બળ પહોંચે નહીં;
 એ સ્થૂલ સૂક્ષ્મ દષ્ટાંતને, ક્રોધ ધીમંત શકે ગ્રહી.
 જેમ પર્વતની મોઢ, દિશે તેની તે માટે;
 હોય ક્રોશ દશ વીશ, તોય નિકટ એમ નાટે;
 તે વડે દીશે તેહ, એહ પરમ પરિબ્રહ્મે;
 નહીં બોલવા લાગ, પાગ છાએ નહિ કર્મે;
 તું એનું જાણી રહે અખા, લિંગ ભંગ સેહેજે હશે;
 અન્ય ઉપાય જંજળ છે, તે ટાળ્યે પ્રોઢું થશે.
 સાધન સર્વ વિચાર, બુદ્ધિથી જોને શોધી;
 હું નહિ તું નહિ તેહ, નહીં ધર મૂક વિરોધી;
 ગુરૂ થા તારો તુંજ, નથી ક્રોધ બીજો ભજવા;
 બાહ્ય મુરતને ટાળ્ય, વાળ્ય અંતરમાં સેવા;
 જેમ છે તેમનું તેમ અખા, થયું ગયું કાંઈ નથી;
 આપે આપ આનંદ ધન, સ્વસ્વરૂપ જોયું મથી.
 એ અનુભવ પરમાણુ, જાણી જે રાખે હૃદયે;
 સમઝતાં સમજાય, જાણ નિશિ અર્કને ઉદયે;
 એ અનુભવ ભાખ્યો ઇશ, શીશ નમી પૂછ્યું ઉમિયા;
 એ અનુભવ કહ્યો વશિષ્ઠ, તુષ્ટ થઈ રઘુપતિ બનિયા;
 એ અનુભવ શુકદેવને, જનક વિદેહે ભાખિયો;
 એ અનુભવ નારદે અખા, વેદવ્યાસ પ્રતિ દાખિયો.
 એ અનુભવ કહ્યો હંસ, બ્રહ્મ સનકાદિક પ્રીછયા;
 એ અનુભવ કહ્યો કપિલ, દિલ દેવહુતિ ઇચ્છા;
 એ અનુભવ કહ્યો વેદ, ભેદ જે ચૌદમે કાંડે;
 એ અનુભવ કહ્યો શુકદેવ, ભેવ જે મુણ્યો બ્રહ્માંડે;
 એ અનુભવ પરિપૂર્ણ છે, ઠામ ન ઠાલું હરિ વિના;
 સુર અસુર માનવિ અખા, એ સમજ્યાવિણુ નિર્ધના.
 એ અનુભવ કહ્યો કૃષ્ણ, પ્રશ્ન પૂછ્યું જો અર્જુન;
 ગીતા અમૃત પાન, જ્ઞાન ગંગાજલ મજ્જન;
 એ અનુભવ કહ્યો ભીષ્મ, ધર્મ પ્રત્યે પર્વ શાંતિ;
 એ અનુભવ અવધૂત, શિવમુત પ્રતિ એકાંતે;

અખા એજ અનુભવ ખરો, જેણે મહાજન નીપનાં;
લિંગ લંગ થયા વિના, સૌ સાધન કાલની સેવના,

એક અજનું દોળ, લોભ્ય ધૃત નાવે શતથી;
જેમ પુલીનો આહાર, ફાર દીસે બહુ વતથી;
જેમ બદ્રીનો વેપાર, સાર શું ઉગરે તેને;
જેમ ઝાકળની વૃષ્ટિ, અર્થ શું આવે મેને;

તેમ અણલિંગી અનુભવ વિના, સાધન સર્વે જે કહ્યાં;
આકનું ફળ શોભે અખા, પણ તૂલ થઈ ઉડી ગયાં.

પારસનો ધનવંત, અંત જેમ ધનનો નાવે;
તેને વસ્તુ નહિ દુઃપ્રાય, ખાય પેરે ન્યમ ભાવે;
જેમ રવિ રથ એસે કાચ, તેહ તો સર્વે દેખે;
જેમ પંખિ મળે લખ કોટિ, જેડય નહિ અનલજ લેખે;

તેમ મહા અનુભવ આગળ અખા, કૃત્ય સકળ લેખો નહીં;
પરિશ્રમની પ્રૌઢતા, તે રસના શું શકે કલ્પું

એજ છપા છત્રીશ, ધશ અજનું છે જીવન;
એજ સુધારસ પાન, દેવ અંશીનું પીવન;
તત્વજ્ઞાન ઉપદેશ, લેશ લહિ તેહજ ધારે;
જે હરિનો અવતાર, સાર ગ્રહિ તેહજ તારે;

જેમ ઘટ મધ્યે આકાશ રહે, તેમ સંસારી મધ્યમાં
એ આશેપિ કહે અખો, જે જાણે તો અવધ્યમાં.

જણ્યો નહીં કાચ જંત, તંત શું કાળું ગોરું;
કેનો કહું તાત માત, જન્મ જ્યાં ન મળે છોરું;
છતે અણજીતી વાટ, ઘાટ આવે તો આવે;
વાંઝ્યાતણો સુત જેહ, તેહ છતી રણ પ્રાવે;

અખા એજ અકથ કથા, સમળુ નર સમજી જશે;
મહા અનુભવ આકાશવત, પણ ખેતર સરખો ઉગશે.

જે સુણુશે નર નાર, સાર વસ્તુ તે શાશે;
અક્ષ હેમાળો જેહ, દેહ ગળી જળમાં જશે;

જેમ પવને જાય ખરાશ, આડ્ય પ્રીધા વણ ઉડે;
 તેમજ અલ્પવિચાર, સાર પામે સત ગૂટે;
 જે જાણે તે સમજે, બુદ્ધિ મને એમ ઓચરું;
 નિમિત્ત માત્ર અખો કહે, જે જાણે તેણે કરું.
 આઘ અંત્ય ને મધ્ય, બુદ્ધિથી જુવો વિચારી;
 તે તે કૈવલ્ય અલ્પ, શ્રમ ન લે નર ને નારી;
 એ છપ્પા છત્રીશ, દિસે છે મર્મ નિશાનો;
 ચાર કલાં ડૂળ સ્તુતિ, વેપ તે અલ્પ દશાનો;
 સર્વ મળી ચાલીશ અખા, સમજી જે ઉરમાં ધરે;
 ચિદાનંદ ચિદરૂપ તે, શ્રીહરિ મુખથી ઉચ્ચરે.

અમુલવર્ણિત સંપૂર્ણ.

કેવલ્યગીતા.

રાગ આશાવરી.

આ તું પૂરણ પુરુષોત્તમ પરબ્રહ્મ, દેખું છું હજારા હજાર રે;
 પરાપારથો બોલે પ્રાણુપતિ, કેમ કહું નેણથી દૂર રે. તું પૂ.
 આ ઉપમા દીજે તે આરોપણ, દષ્ટાંત દીજે તે દ્વૈત રે;
 આપે આપમાં અડચન શેની, દ્વૈત સહિત અદ્વૈત રે. તું પૂ.
 આ શ્વાસ ઉચ્છ્વાસ સરે ત્યાં તું છે, કળ ભારે તુજ માંહ રે;
 હું હું કંઈ પણ છે પ્રાપ્તે તું, તું જોતાં હું ક્યાંય રે. તું પૂ.
 આ નખ શિંખ જોતાં તુંજ નરહરિ, અન્ય તે કાણ ને ક્યાંયું રે;
 ઇચ્છા ખીજ વાળ્યું તુજમાંહે, ઉગી આવ્યું તુજમાંયું રે. તું પૂ.
 આ મૂળ સ્કંધ શાખા પ્રતિશાખા, પક્ષપ પત્ર ફળ ફૂલ રે;
 સ્વાદ રંગ ગુણ નામ રૂપ બહુ, ખીજ જોતાં નહી ભૂલ રે. તું પૂ.
 આ નિરંજન નિરાકાર નિરમય, એવું સરખું છે આપ રે;
 અંજન આકાર ક્યાંથી આવ્યાં, આપ માંહેથી સર્વ વ્યાપ રે. તું પૂ.
 આ વસ્તુ નિરંતર કહું હું ધ્યાતા, ધ્યાતા વિના ધ્યેય ક્યાંય રે;
 હું તું તું હું વસ્તુ વિચારે, અંકુર ખીજ જ પ્રાય રે. તું પૂ.
 આ પરાપરમાં પેશીને જોયું, હુંપણું ન મળે રંચ રે;
 પોપણ ત્યાં તું તેમનો તેમ છે, સર્વે તારો સંચ રે. તું પૂ.
 આ તું ચૈતન તુજ માંહે જાગ્યો, જોયો ત્યાં તું જીવ રે;
 સ્થૂળ નામ ધર્મો જીવેશ્વરનાં, તેમનું તેમ સદૈવ રે. તું પૂ.
 આ હું નહીં તું નહીં તે નહીં તેહજ, કાલ્યું પ્રલ્યું આતકાર રે;
 અવ્યક્તમાંહી વ્યક્ત સર્વ દીશો, આપ તે જાણણહાર રે. તું પૂ.
 આ ઉપના ફેરી આજ કહે કાપ, અંત નહીં કાપ કાળ રે;
 મધ્ય માંહેથી નામજ નિસરે, એવું ધામ વિશાળ રે. તું પૂ.

આ ગાંઠી હું હું ને ગાતો જા તું, અંતર ઉતરીને જોતે રે;
 હુંનો હું અને તુંનો તું અજ, એમ પોતાનો પોતે રે. તું પૂ૦
 આ પિંડ જોતાં બ્રહ્માંડ જોવાયું, સ્થાવર જંગમ દેહ રે;
 સ્વર્ગ મૃત્યુ પતાળ દશેદિશ, આપ તું સ્વામી એહ રે. તું પૂ૦
 આ કાયા ચક્ષુ વક્ષુ કરે નરની, ગમન ધાવન બહુ ભાવે રે;
 પુરુષ વિના પ્રતિબિંબ ન હોયે, ચેતન રહેજ સ્વભાવે રે. તું પૂ૦
 આ સ્વે ચૈતન જડ સરખું ભાસે, આપે તે ભૂત આકાર રે;
 નૃત્ય નિધાન કરતા કૈવલ્ય, ભાસે ચૈતન્ય જડ સાર રે. તું પૂ૦
 આ તું તારી ધચ્છાયે પ્રાણપતિ, અક્ષર તણિ લે ઓટ રે;
 દર્શન મત નાના વિધિ ચાલે, ભેષ ટુંક કોટ કોટ રે. તું પૂ૦
 આ દેશ દેશ ભાષા ભિન્ન ભિન્ન બોલે, ચાલ ચરિત્ર આચર્ય રે;
 રૂપ રમણ આકાર અનેરાં, પવન તેજ નીર ધર્મ રે; તું પૂ૦
 આ જળચર સ્થળચર ખેચર તું હરિ, ક્યાંક મિશ્રિત તું હોય રે;
 ક્યાંક પંડિત મૂર્ખ સાધારણ, આપથી અળગો ન કોય રે. તું પૂ૦
 આ જીવ ધશ્વર તું તુજને દરાવે, અળગો કસે આકાર દે;
 કલ્પિતમાં પરમેશ્વર નાવે, અકલિત આપ અપાર રે. તું પૂ૦
 આ દીશે તેજો તું ત્યાં ન હોયે, છે તે સર્વે ધશ રે;
 તું તુજને જાણે નવ જાણે, દેવ દૈત્ય જગદીશ રે. તું પૂ૦
 આ બોલતાં બીજું થૈને ભાસે, કહેતાં કવતાં ને ગાતે રે;
 પોતાનાં પરાક્રમ પોતામાં દીશે, તેટલે નહિ સ્થૂળ જાતે રે. તું પૂ૦
 આ વણસતું દીશે પણ નહિ વણસે, રહેતું દીશે ન રહેવાય રે;
 અટપટું દીશે સત્ય સર્વથા, કહેતું દીશે ન કહેવાય રે. તું પૂ૦
 આ નિત્ય અનિત્ય મિત અમિત ન થાય, શબ્દાતીત ચૈતન્ય રે;
 અન્ય અભ્યાસે ખંતે ગાયો, વસ્તુ ગતે નહિ અન્ય રે. તું પૂ૦
 આ કૈવલ્યગીતા નામ સંજ્ઞાયે, આપે તે નિજ આનંદ રે;
 સમજતા શ્રીપતિ સ્વે થાયે, અખા એ કૈવલ્ય કંદ રે. તું પૂ૦

સામળાસુ.

અમદાવાદ જીલ્લાનાં ગોમતીપુર-જેને પૂર્વમાં વેગણપૂર કહેતા
હતા ત્યાંનો વતની-જ્ઞાતે શ્રીગોડ માળવી પ્રાક્ષણ-સંવત
૧૭૮૦-ઈ. સ. ૧૭૨૫ માં હૈયાત હતો. એની
ઘણીક કવિતા દોહરા ચોઘાઈ છંપમાં છે.

ઉદ્યમ કર્મ સંવાદ.

દોહરા.

શ્રી શંકર મુતને પ્રણમું, બુદ્ધિ તણો દાતાર;
અંગે સીંદુર શોભતું, બેદિક અમૃત અહાર.
બ્રહ્મસુતા તુજને નમું, માગું એક પસાય;
રસનાવાસ કરો સદા, તો બુદ્ધિ પ્રકૃતિલ થાય.
નઃ મુત નરહરિને નમું, મુરલીધર મહારાજ;
ગ્રંથ કરું શુભ શાસ્ત્રનો, રાખે મારી લાજ.
કરન્તેડી કવીને કહું, કાષ્ઠ મા દેશો ખોડ;
ઉદ્યમ કર્મ વર્ણવ કરું, પહોંચે મનના કોડ.
માત તાત ગુરુ ધણે, ચરણે નાચું શીશ;
ચંચળ ચિત્ત છે ગ્રંથમાં, કાગ્ગે મા કરશો રીશ.
ઉજ્જૈણી નગરી વિષે, ક્ષીપ્રા ત્રટ શુભ સ્થાન;
નીર વહે અતિ નિર્મળું, જાણે અમૃત પાન.
મહાકાલેશ્વર શિવ વસે, શક્તિમાન હરસિદ્ધ;
જે કાષ્ઠ સેવે એહને, તે પામે નવનિદ્ધ.

વર્ણુ અઢાર વસે જહાં, રાજ્ય ફૂળ છત્રીસઃ.
 નરનારી અતિ શોભતાં, પૂરણ ગુણ બત્રીશ.
 વેદ યુક્ત વાડવ વસે, જે પાળે ખટકર્મઃ.
 ગૌ બ્રહ્મણુ રક્ષાકરે, ક્ષત્રી તણો એ ધર્મ.
 વૈશ્યકરે વ્યાપાર શુભ, શાસ્ત્રતણે પરમાણુ;
 વૈખણુવ સેવા વિપ્રની, શુદ્ધ કરે નીરવાણુ.
 ધર ધર ઉત્સવ અતિઘણો, વાળે તાલ મૃદંગ;
 પુજા પુરુષોત્તમ તણી, નિતનિત નાટચારંભ.
 વિક્રમકેરા વંશમાં, ભદ્રસેન મહારાજ;
 રાજ્ય કરે તે નગરમાં, કરતો મોટાં કાજ.
 મહા ભક્ત મહારાજનો, કામતણો અવતાર;
 સત્ય વચન બોલે સદા, કર્ણ સમો દાતાર.
 અસ્ત્ર શસ્ત્ર વિદ્યાતણો, જાણે મર્મ વવક;
 મહિપતિ મોટા વશ કર્યા, થયો છત્રપતિ એક.
 પટરાણી ઘેર પાંચસે, રૂપતણો ભંડાર;
 વનિતા ધોડશ વર્પની, રંભા રતિ અવતાર.
 બેટો રાય સભા ભરી, ભદ્રસેન ભડ ભૂપ;
 ચમર દોલે ચોપાસથી, અતુલિ તેજ મહારૂપ.
 છત્ર ધર્યું શીર કનકનું, ભૂપણુ અંગ અપાર;
 સિંહાસન સોહામણું, બેઠા મહા જીજ્ઞાસ.
 ચાર વજિર અતિ ચતુરછે, તે આગળ સેહું ચાર;
 એક સુબુદ્ધિ બીજો સુલક્ષણો, ત્રીજો તત્ત્વ વિચાર.
 ચાંચો ગુણ ભંડારછે, રાજ્યતણો શીર ભાર;
 પંડિત બેઠા પાંચશે, ગુણીજનનો નહીં પાર.
 નાટક ચેટક અતીઘણાં, હાસ્યકથા રસ હોયઃ.
 નૃત્યકરે વારાંગના, તે દેખી મન મોહ.
 પોપટ બોલે મનુષ્ય સસ, મેનાં તે બહુ મોર;
 શબ્દ કરે સોહામણા, રસિયાનાં ચિત્ત ચોર.

મહીં માગણુ મળીયા બહુ, બંદીજન બહુ ગાય;
 રાજકક્ષા છત્રીશસું, બેરો માલવારાય.
 ભર જોયન વર્ષ સોળમાં, સુંદર ચતુર સુળણુ;
 આસને બેઠું અવનવો, જાણે ઊગ્યો ભાણુ.
 અછત સભા છે જોહની, શાસ્ત્ર સ્મૃતિ બોલાય;
 પંચ પ્રમાણુ કરે સદા, (તેમ) ન્યાય અન્યાય તોલાય.
 એક સમે ઈંદ્રાસને, બેદા મુરપતિ રાય;
 દેવલોક સભા સહુ, આનંદ ઓચ્છવ થાય.
 નૃત્યકરે વારાંગના, મદનમંજરી નામ;
 વસુધર દેવને નિર્ણયો, તત્ક્ષણુ પ્રગટ્યો કામ.
 એક એકને નિર્ણયાં, બેઉએ હરખ્યાં આપ;
 ક્રોધ ચડ્યો સુરરાયને, તત્ક્ષણુ દીધો શાપ.
 જ્ઞેતાંમાં પૃથ્વી પડ્યો, દેવ સભા નહિં કામ;
 મનુષ્ય થઈ મરશો જદા, તદા સ્વર્ગમાં કામ.
 દેવ પડ્યો પૃથ્વી વિષે, શિવશર્મા દ્વિજ રાજ;
 ઉજ્જયણી નગરી વિષે, વિદ્યાકેંડે ઝાજ.
 કરણાટકમાં કામિની, ગુણકા કુલ અવતાર;
 નૃત્ય ગીત ગુણચાતુરી, જાણે નાટક સાર.
 દેવતણો અભ્યાસ જે, જાણે તેના ભેદ;
 રાત દિવસ નવરંગમાં, ક્ષણુ નવ પામે ખેદ.
 મેહિલાએ એમ વિમાસીયું, મૂર્ખ છે મૃત્યુલોક;
 જીતું રાજ્યસભા ઘણી, મન વિચારી રોક.
 પંડિતકો પ્રીછે નહીં, ન ચતુર ધાલે હામ;
 એવું જે કો પશ્ચ કહે, કંઈ કારમું કામ.
 સહિયર સાથે સાતસેં, સોળ વર્ષ શુભ રૂપ;
 કામકળા મન કલ્પિયું, જીતું ભારે ભૂપ.
 જે કોઈ મુજને જીતશે, તે જાણું ધરદેવ;
 પૂરણુ પ્રીત કરી રમું, કંઈ બહુ વિધિ સેવ.

કરણાટકથી સંચરી, મન વિચારી મર્મ;
 વાદ કરે હું પંડિતા, ઉઘમ વડું કે કર્મ.
 રહીઆળી રથપર ચઢી, જોયો મહારાષ્ટ્ર દેશ;
 છત્રા પંડિત જામના, કામરૂં કર્યો પ્રવેશ.
 નૈપથ આવી નાર તે, જોયો દેશ બંગાલ;
 જગન્નાથ તે નીરખવા, આવી છે તત્કાલ.
 પાટણ નીરખ્યું પ્રેમશું, મધવુ કેરો રાય;
 ખુરાસાન મુલતાન થઈ, મારૂં દેશ પલાય.
 મેદપાટથી કચ્છ નગર, આવી સોરઠું દેશ;
 છત્રી નાર સુલક્ષણી, જોખન બાળે વેશ.
 દક્ષિણ ગ્રીત્યું દેખતાં, પૂર્વ પશ્ચિમ સાર;
 કાશી દેશ કાશ્મીરતે, દેશ નિહાળ્યા ચાર.
 પંડિત સરવે પારખ્યા, મને ન આવી વાત;
 જાણી ખાણુ વિદ્યાતણી, આવી છે ગુજરાત.
 દેખી ગુજર્જર દેશને, મનમાં વિસ્મય થાય;
 પંડિતને માને નહીં, પાખંડી પૂજાય.
 દ્રવ્યવાળો વિનતા કરે, ગુણીજનને નહીં માન;
 નાદ ભેદ જાણે નહીં, નહીં જ્ઞાન નહીં તાન.
 તે નિર્ખિં હર્ખિં સંચરી, ચાલી ચતુર સુજાણ;
 માલવ દેશે મોટો રવી, ઉજ્જૈણી મેલાણ.
 ચતુર નાદ ચંચળ, વસે, જાણે સધળી નાર;
 કનક કળશ શિરપર ધરી, વેતી ક્ષિપ્રા તે ધાર.
 નરનારી જોઈ ચાતુરી, જોયાં સુંદર વન;
 વિદ્યાવંત બહુ વિપ્ર છે, જોઈ હરખ્યું મન.
 નીરખ્યું નગર સોહામણું, પહોંતી મનની આશ;
 રાજદ્વારે સંચરી, આણી મન ઉલ્લાસ.
 પોળે ઉભો પોળીઓ, તેને કહી એક વાત;
 હું આવી પરદેશથી, કહો જઈ રાયને ખ્યાત.

પ્રતિહારે જઈ પ્રેમશું, મુજરો કીધો રાય;
 બેઉ કરનેડી બોલિયો, બેદી સર્વ સલાય.
 કાષ્ઠએક આવી કામની, સ્વરૂપ અપરંપાર;
 માગે હુકમ હજુરનો, ઉભી છે રાજદ્વાર.
 રાય મુણી રણીયાતમું, ચટકે કીધી સાન;
 તેડો રાજદરબારમાં, દધને આઝાં માન.
 તત્કાલ પળ્યો પોળીયો, આવી ઉભો ત્યાંહિ;
 મહિપત તેડે 'માનસું, જાઓ સલા છે જ્યાંહિ.
 ચાલી ચતુરા ચમકતી, મળવા માલવરાય;
 મદલરી મહિલા ધરી, ચનચન ધરતી પાય.
 ખીડી મુખમાં પાનની, સળ્યા સોળ શણગાર;
 સાહેલી સંગ સાતસેં, રૂપતણો ભંડાર.
 ઠમકમ ચોલે ચમકશું, ઝમઝમ વાગે જોર;
 ધમધમ વાગે ધુધરા, કામતણી સમશેર.
 ચંદ્રવદની મૃગલોચની, સિંહના સરખો લંક;
 કામ ધનુષ શોભે ભલું, બ્રહ્મકીરો વંક.
 વરણાગી વેણી સજી, જાણે મણિધર નાગ;
 દંત જાણે દાડમ કલી, અધુર પ્રવાલી ત્રાક.
 સાડી પહેરી શોભતી, ઊર એકાવલ હાર;
 કડકડતો છે કંચુવો, કસણુ કર્યાં છે ચાર.
 ઊર ઊરોજ બે ઊડીયાં, બિલ્લીફળ આકાર;
 જાણે કુંડાં તીરનાં, મેહેનાં મારણહાર.
 બ્રહ્મકીર કમાન કલોલશું, નેત્ર સુરંગીત બાણ;
 કામીજનને મારિયાં, તત્કાલ પૂર્ણ પ્રમાણ.
 નખ શિખ શોભા નિરખતાં કહેતાં નાવે છેક;
 કષ્પેરે વર્ણન કીજીએ, મુખમાં જીજ્ઞા એક.
 નારી નિરખે નેહસું, ધરતા મન આનંદ;
 દ્રષ્ટી ન ચુકે તે થકી, જેમ ચક્રાર ને ચંદ.

કરણાટકથી સંચરી, મન વિચારી મર્મઃ
 વાદ કરે હું પંડિતા, ઉઘમ વડું કે કર્મ.
 રઢીઆળી રથપર ચઢી, જોયો મહારાષ્ટ્ર દેશ;
 છત્તા પંડિત જામના, કામરૂં કર્યો પ્રવેશ.
 નૈપધ આવી નાર તે, જોયો દેશ બંગાલ;
 જગન્નાથ તે નીરખવા, આવી છે તત્કાલ.
 પાટણ નીરખ્યું પ્રેમશું, મધપુ કેરો રાય;
 ખુરાસાન મુલતાન થઈ, મારૂં દેશ પલાય.
 મેદપાટથી કચ્છ નગર, આવી સોરઠ દેશ;
 છત્તી નાર મુલક્ષણી, જોયન બાળે વેશ.
 દક્ષિણ ઝીત્યું દેખતાં, પૂર્વ પશ્ચિમ સાર;
 કાશી દેશ કાશ્મીરતે, દેશ નિહાળ્યા ચાર.
 પંડિત સરવે પારખ્યા, મને ન આવી વાત;
 જાણી બાણ વિદ્યાતણી, આવી છે ગુજરાત.
 દેખી ગુજર્જર દેશને, મનમાં વિસ્મય થાય;
 પંડિતને માને નહીં, પાખંડી પૂજાય.
 દ્રવ્યવાળો વિનતા કરે, ગુણીજનને નહીં માન;
 નાદ ભેદ જાણે નહીં, નહીં જ્ઞાન નહીં તાન.
 તે નિર્મિ હર્ષિ સંચરી, ચાલી ચતુર મુગ્ધાણ;
 માલવ દેશે મોટો રવી, ઉજ્જૈણી મેલાણ.
 ચતુર નાદ ચંચળ, વસે, જાણે સધળી નાર;
 કનક કળશ શિરપર ધરી, વેતી ક્ષિપ્રા તે ઠાર.
 નરનારી જોઈ ચાતુરી, જોયાં સુંદર વન;
 વિદ્યાવંત બહુ વિપ્ર છે, જોઈ હરખ્યું મન.
 નીરખ્યું નગર સોહામણું, પહોંતી મનની આશ;
 રાજદ્વારે સંચરી, આણી મન ઉલ્લાસ.
 પોજે ઉભો પોળીઓ, તેને કહી એક વાત;
 હું આવી પરદેશથી, કહો જઈ રાયને ખ્યાત.

પ્રતિહારે જઈ પ્રેમશું, મુજરો કીધો રાય;
 બેઉ કરજોડી બોલિયો, બેડી સર્વ સલાય.
 કોઈએક આવી કામની, સ્વરૂપ અપરંપાર;
 માગે હુકમ હજુરનો, ઉભી છે રાજદ્વાર.
 રાય મુણી રળીયાતસું, ચટકે કીધી સાન;
 તેડો રાજદરબારમાં, દધને આઝાં માન.
 તત્કાલ પળ્યો પોળીયો, આવી ઉભો ત્યાંહિ;
 મહિપત તેડે 'માનસું, જાઓ સલા છે જ્યાંહિ.
 ચાલી ચતુરા ચમકતી, મળવા માલવરાય;
 મદભરી મહિલા ધસી, થનથન ધરતી પાય.
 ખીડી મુખમાં પાનની, સળ્યા સોળ શણગાર;
 સાહેલી સંગ સાતસેં, રૂપતણો ભંડાર.
 ઠમકમ ચાલે ચમકશું, ઝમઝમ વાગે જર;
 ધમધમ વાગે ધુધરા, કામતણી સમશેર.
 ચંદ્રવદની મૃગલોચની, સિંહના સરખો લંક;
 કામ ધનુષ શોભે ભલું, બ્રહ્મટીકરો વંક.
 વરણાગી વેણી સજ, જાણે મણિધર નાગ;
 દંત જાણે દાડમ કલી, અધુર પ્રવાલી ત્રાક.
 સાડી પહેરી શોભતી, ઊર એકાવલ હાર;
 કડકડતો છે કંચુવો, કસણુ કર્યાં છે ચાર.
 ઊર ઊરોજ બે ઊડીયાં, બિલ્લીફળ આકાર;
 જાણે હુંકાં તીરનાં, વેહેનાં મારણહાર.
 બ્રહ્મટી કમાન કલોલશું, નેત્ર સુરંગીત બાણ;
 કામીજનને મારિયાં, તત્કાલ પૂર્ણ પ્રમાણ.
 નખ શિખ શોભા નિરખતાં, કહેતાં નાવે છેક;
 કંઈપેરે વર્ણન કીજીએ, મુખમાં જીહ્વા એક.
 નારી નિરખે નેહસું, ધરતા મન આનંદ;
 દ્રષ્ટી ન ચુકે તે થકી, જેમ ચક્રાર ને ચંદ.

આસનની ઉંચાઈથી, નિરખે રાયછ ૩૫;
 નારી આવી નીહાળતી, જ્યાં એણે છે ભૂપ.
 કર્નેડી ઉભી રહી, છોડી મનની લાજ;
 મોહો ફોડી મુજરો કર્યો, જય જય જય મહારાજ.
 ચતુરાએ ચોદિશ ભાળિયું, નિરખી રાજ સલાય;
 સૌનાં મન શીતલ હવાં, ઉલટ અંગ ન માય.
 નારી શું નરપતિ વદે, કહો ક્યાં તમારો દેશ;
 ક્યાંથી આવ્યાં ને ક્યાં જશો, ક્યાં કરવો પ્રવેશ.
 કોણુથકી ઉત્પન હવાં, કોણુ તમારું નામ;
 કોણુ તમારો ધરધણી, અમ સાથે શું કામ.
 મહિપતિ શું નારી વદે, સાંભળ ભૂપતિ વાત;
 કરણાટકથી આવિયાં, ગુણકા અમારી જાત.
 કામકળા મૂળ નામ છે, જન નવ જાણે કોય;
 જે પૂછ્યું કહે માહેરું, તે પતિ અમારો હોય.
 નગર અનેકજ નિરખતી, આવી તારી પાસ;
 પંડિત પણ છોડાવીયાં, પુતલાં બાંધ્યાં પચાસ.
 નગર અનેકજ નિરખતી, આવી તુજની પાસ;
 પંડિત સખળા સાંભળ્યા, વસતા તારે વાસ.
 પંડિત હોય તો પાકવો, વાર મા લાવો લેશ;
 નહિતો આપો પૂતળું, (તો) જઈ અમારે દેશ.
 બીજું કામ કંઈ એ નહીં, કંઈ વિદ્યાશું વાદ;
 નૃપતિ સભા નવખંડમાં, તેના ઉતાઈ નાદ.
 નૃપતિ મન ચિંતા થઈ, એતો મોટું કામ;
 જે આપીશું પુતળું, તો તો જશે નામ.
 પંડિત પુરા પાંચસે, પૂછું તેને આજ;
 કોઈ છતે આ જીવતીને, રાખે મારી લાજ.
 ખીટું બાસક પાનનું, એક પંડિતરાય;
 કર સોંપ્યું પરમાનને, ગયો સુખુદ્ધિ ત્યાંય.

પંડિત સૌ પાછા પડે, કોઇ નવ થાણે હામ;
શિવશર્મા સનમુખ થયો, કરવા મોટું કામ.
પાન સુખુદ્ધિ કર થકી, લઈ ચડાવ્યાં શીશ;
લખ્યું હશે તે ત્યાં થશે, જે કરશે ભુગદીશ.
અતી ઉમેદથી, ઉડીઓ, હરખ્યો હાલમાં માંહ;
હું છતું એ નારને, દેખે સર્વ સલાય.

માન થણું દીધું મહિપતે, તત્કાળ કૂટ્યું તન;
પ્રિતે પાસે બોલાવિયો, આપ્યું અર્ધ આસન.
માન થણું મહિપત વદે, છતાનો જશ લેશ;
જે પુછે એ પ્રેમદા, તેનો ઉત્તર દેશ.

વાડવ વિનતાને કહે, મુજ સામું શું જોય;
પુછી લે જે પૂછ્યું, જે મન ઇચ્છા હોય.
છોડી નાંખ એ પુતળાં, શીદ વેદારજ ભાર;
છતું છું સૌ દેખતાં, ઉતારે અહંકાર.

રાખીશ માં કોઇ ઓરતો, પુછ્યે વિપરીત વાત;
સંદેહ ભાગું સર્વદા પ્રસન્ન સારદા માત.

પ્રશ્ન-પંડિતને કહે પદ્મણી, સાંભળ દ્વિજ એક ધર્મ;
પ્રથમ પુછું એટલું, ઉઘમ વડું કે કર્મ.

ઉત્તર-દ્વિજ હરખ્યો મનમાં હમે, વસે રૂદેમા બોલ;
શાસ્ત્ર વચન તે પુછિયું, હું કહું તેનો તોલ.

શાખાશ પદ્મણી પુછ્યું ભલું, કોઈથી નવ કહેવાય;
હું કહું તુજને આજ એ, જેથી સંદેહ જાય.

રામાશું ઋષિજી વદે, ભાંગુ નિઃસંદેહ;
પૂછ ખીજું કંઈ પૂછ્યું, મન ઇચ્છા હોય જેહ
વચન મુણી હરખી તદા, નિરખી દ્વિજનું રૂપ;
સરખી ભેટ મળી મુજને, વરખીત ભારે ભૂપ.

પ્રશ્ન-કરજોડી કહે કામની, સાંભળજો દ્વિજ રાય;
કાને કહીએ ચતુર નર, તેહ બતાવો ઘાય.

પંડિત તે કોને કહું, મૂરખ કોણુજ હોય;
 ધનપતિ તે કોને કહું, કોણુ દરિદ્રિ સોય.
 કોણુ મુખી કોણુ દુખીયા, કોણુ કાયર કોણુ શર;
 કોણુ મૂવો કોણુ શ્રવતો, કોણુ નિકટ કોણુ દૂર.
 કોણુ વાત અચરત કહે, કોણુ રાગ કોણુ રંક;
 ઉત્તર આપો એટલો તો, વાળો આડો અંક.
 તખત થયા સુણતાં સહુ, જેમ ચિત્રામણુ લેખ;
 લક્ષણીએ મહા આગળી, દીસે બુધ વીસેખ.
 ઉત્તર-વિપ્ર કહે વનિતા મુણો, રૂદે ધરી બહુ ધ્યાન;
 તે પૂછ્યું તે હું કહું, શાસ્ત્રતાણું જે જ્ઞાન.
 ખાટો તુરો ખટરસ, નવરસ ચતુર અનેક;
 ખીર નીર કરે જૂજવાં, હંસ ચતુર છે એક.
 પય પાણી કરે એકઠાં, મેલે હંસ હજુર;
 દૂધ દૂધ પ્રાસન કરે, પાણી મેલે દૂર,
 ચતુર પુરૂષ તો એક છે, તે પૂછ્યા બહુ ભેદ;
 અનુક્રમે ઉત્તર આપિશું, જે વાણી બોલે વેદ-
 નિર્ણય શાસ્ત્ર તણો કરે, જાણે સર્વ વિવેક;
 એવા પંડિત અતિધણા, હરીગુણ જાણે એક.
 કીર્તિ આપતણી કરે, ધરે પ્રથા શીર ભાર;
 મરે પરસ્ત્રીના રનેહથી, ડરે ન ચિત્ત લગાર.
 એવા મૂરખ કેટલા, કહેતાં ન આવે પાર;
 પરિચક્ષ્ણને પૂજે નહીં, તે મૂરખ અવતાર.
 હયપતિ ગજપતિ રથપતિ, સિંહાસનપતિ જેહ;
 પુત્રદારા પરિવારશું, લક્ષ્મી ને વળી નેહ.
 એવા ધનવંત અતી ઘણા, કહેતાં નાવે છેહ;
 રામનામ ગાંઠ ગર્થ છે, મોટો ધનવંત તેહ.
 આસનાવાસના જેમાં નહી, આળસ ઊંધ હોય અંગ;
 વિપ્ર જઈ યાચે યાચના, થાય ઘણું માન ભંગ.

એમ આધકાર દરિદ્રિઓ, એવા અપરંપાર;
 ગર્થ ધણો દાતા નહીં, તે દરિદ્રનો સરદાર.
 સંપ સહોદરમાં ધણો, દેહ નિરોગી હોય;
 નવ જીવું પરદેશમાં, સુખિયો કહિયે સોય.
 સંતોષી સખજો સુખી, એવા સુખી હજાર;
 જોને માથે રણુ નહીં, સુખિયાનો સરદાર.
 મુરખ સુત છે જોહનો, વિધવા કન્યા હોય;
 ચતુર વસે કુઆમમાં, મોટો દુઃખિયો સોય.
 દુઃખી કહું હું કેટલા, સાંભળ શામા વાણ;
 ભૂખ દુઃખ કુભારજન, એ દુઃખિઓ પરમાણ.
 બ્રાહ્મણ જળથી ઓસરે, ક્ષત્રી રણથી જાય;
 વૈશ્ય ડરે વેપારથી, તે કાયર કહેવાય.
 કાયર કહેતાં બોલીયે, મોટો કાયર જોહ;
 ઘેર અભ્યાગત આવિયો, આદર ન કરે તેહ.
 શૂરા જોકા રણુ મધે, પંરકાજે દે પ્રાણ;
 બોલે રાજસલા વિષે, જીત્યા જશ સૂઝાણ.
 કરે બહાર જે રંકની, ન કરે આપ વખાણ;
 થોડું ધન ખરચે ધણો, તે શૂરો પરમાણ.
 મૂરખ તે પહેલો મૂવો, બીજો જોને શોગ;
 ત્રીજો પરદેશી મૂવો, ચોથો પરવશ ભોગ.
 મૃત્યુક એવાં અતીથણાં, તેમાં નહીં કંઈ ભેદ;
 મોટુંમણું દરિદ્રનું, વાણી બોલે વેદ.
 કોઈ દુઃખી કોઈ સૂખીયા, ચીરંજીવ નહીં કોય;
 જોનીજશ કીર્તિ સદા, તે તો જીવ્યો સોય.
 દશ ઈંદ્રિ છે દેહમાં, જેણે શોભે તન;
 સરવે શોભે વેગળું, સદા સમરપી મન.
 દૂર દેશ વસે ધણા, દૂર સમૂદ્રનું પૂર;
 જોશું મન માન્યું સદા, તે પાસેથી દૂર.

દુનિયા દેખે દુઝતી, ડરે ન દિલ લગાર;
 એહ મુવા મરવું નથી, અચરત એહ અપાર.
 એક રાય પૃથ્વીપતિ, બીજો ધનવંત જેહ,
 એવા રાજા અતિધણા, મોટો રાજા મેહ.

રંક પશુ પરવશ પડ્યું, બીજું બાળ કહેવાય;
 રંક શિરોમણિ કન્યકા, જ્યાં આપે ત્યાં જાય.
 વચન સુણી વાડવતણાં, વનિતા કહે ધન્ય ધન્ય;
 જે મેં પૂછ્યું તે તમો કહ્યું, માન્યું માંડે મન.

પ્રશ્ન-વળી વીપ્ર પૂછું તુને, તારી બુધ પવિત્ર;
 સાચું બોલે સુલક્ષણા, કોણ શત્રુ કોણ મિત્ર.
 શું રૂકું છે સર્વથી, ભુંકું શું કહેવાય;
 સગું સહોદર કોણ છે, વહાલું તે શું થાય.

ઉત્તર-વાણી તે વિપ્ર વદે વળી, વળી વળી મન આનંદ;
 શત્રુ છે તુજ દેહમાં, તેહ બતાવું ફંદ.
 ક્રોધ લોભ મહા મોહ છે, મદ મત્સર અહંકાર;
 તેથી મોટો કામ છે, શત્રુ તણો સરદાર.
 અજીત જીતાએ નહીં, નાખે નકંતે કામ;
 માટે સૌકા જાણજો, મોટો શત્રુ કામ.
 આપણું જે તેહ કરે, કહે મનડાની વાત;
 રાજદ્વારે રણ વિષે, જેહ કરે સંગાત.
 મિત્ર કહીએ તેહને, જેની બુદ્ધિ પવિત્ર;
 વિપત્તિ સમે અળગો નહીં, તે છે મોટો મિત્ર.
 ખાવું પીવું ખર્ચવું, મોટમ પદવી માન;
 સૌથી સાંડે ખર્ચવું, પંચે કર્યું પ્રમાણ.
 ભુકું કરવું કાસદું, ભુંડો વેહેવો ભાર;
 સૌથી ભુકું માગવું, સુમ કેવો દાતાર.
 સગો આપ ને બેટો, સગો કામની કંથ;
 સગો સ્વારથ જાણવો, ચતુરા વિચારો ચંત.

વહાણું બાલક પારણે, વહાલી નારી નેટ;
કરી પંરિક્ષા પંડિતે, પૂરણ વહાણું પેટ.

શાબાશ શાબાશ શ્યામા કહે, ઉત્તર આપો એક;
પ્રશ્ન-સૌથી મોટો કોણછે, નાનો કોણ વિશેક.

ઉત્તર-મોટો શ્રીમંત સૃષ્ટિમાં, મોટો ધનવંત રાય;
મોટો દાતા સર્વથી, કીર્તિ ન ચિત્તમાં ચ્હાય.

નાનો નિરધન નિર્ગુણી, નાનો દુઃખ સમેત;
સૌથી નાનો નાતે તન્ન્યો, સાંભળજે ધરિ હેત.

કામકળા કલોલશું, કહે સુણ બ્રાહ્મણ મર્મ;
પ્રશ્ન-વાત કરે વિસ્તારશું, જે ઉઘમ વડું કે કર્મ.

વચન કહેજો વિચારથી, હું નહીં રાખુ લાજ;
નહી રાખું શર્મ સભાવિયે, લાજથી વણસે કાજ.

ઉત્તર-શીવશર્મા કહે સુંદરી, સાંભળ ચતુર સુણબાણ;
વડું કર્મ ઉઘમથકી, બોલે વેદ પુરાણ.

કર્મતણી ગત અવનવી, નીરધનિયાં ધન હોય;
કર્મકરે જે કામિની, નકરે બીજો કાય.

મૂર્ખને કર્મ કવિ કરે, રંકને બેસાડે રાજ;
કર્મ કર્મ ને કર્મ એ, ઉઘમ તે કુણ કાજ.

કોપ કરી કહે કામતી, ઉઘમ મોટો થાય;
હું વખાણું તેહને, સાંભળો પંડિત રાય.

ઉઘમ કરતાં નિરખીયાં, સૌ કો રંક ને રાય;
કોણ રહ્યાં એવું કહી, જે કર્મ કરે તે થાય.

જો જાણો તો કહો મુને, ન કરે મનમાં બેદ;
સલા સહુકો દેખતાં, લાંચું તમારો ભેદ.

ઉઘમ ઉઘમ ઉઘમ મળી, અદેકો સૌથી આપ;
કર્મ બિચાઈ બાપડું, ઉઘમ પૂર પ્રતાપ.

દુનિયા દેખે દૂઅતી, ડરે ન દિલ લગાર;
એહ મુવા મરવું નથી, અચરત એહ અપાર.
એક રાય પૃથ્વીપતિ, બીજો ધનવંત જેહ,
એવા રાજા અતિધણા, મોટો રાજા મેહ.

રંક પશુ પરવશ પડ્યું, બીજું બાળ કહેવાય;
રંક શિરોમણિ કન્યકા, જ્યાં આપે ત્યાં જાય.

વચન મુણી વાડવતણાં, વનિતા કહે ધન્ય ધન્ય;
જે મેં પૂછ્યું તે તમો કહ્યું, માન્યું મારું મન.

પ્રશ્ન-વળી વીપ્ર પૂછું તુને, તારી બુધ પવિત્ર;
સાચું બોલે સુલક્ષણા, કોણ શત્રુ કોણ મિત્ર.

શું રકું છે સર્વથી, ભુંડું શું કહેવાય;
સગું સહોદર કોણ છે, વહાલું તે શું થાય.

ઉત્તર-વાણી તે વિપ્ર વદે વળી, વળી વળી મન આનંદ;
શત્રુ છે તુજ દેહમાં, તેહ બતાવું રૂંદ.

ક્રોધ લોભ મહા મોહ છે, મદ મત્સર અહંકાર;
તેથી મોટો કામ છે, શત્રુ તણો સરદાર.

અજીત જીતાએ નહીં, નાખે નકેને કામ;
માટે સૌકા જાણજો, મોટો શત્રુ કામ.

આપણશું જે નેહ કરે, કહે મનડાની વાત;
રાજદ્વારે રણ વિષે, જેહ કરે સંગાત.

મિત્ર કહીએ તેહને, જેની બુદ્ધિ પવિત્ર;
વિપત્તિ સમે અળગો નહીં, તે છે મોટો મિત્ર.

ખાવું પીવું ખર્ચવું, મોટમ પદવી માન;
સૌથી સારું ખર્ચવું, પંચે કર્યું પ્રમાણ.

ભુંડું કરવું કાસદું, ભુંડો વેહેવો ભાર;
સૌથી ભુંડું માગવું, સુમ કેવો દાતાર.

સગો બાપ ને બેટડો, સગો કામની કંથ;
સગો સ્વારથ જાણવો, ચતુરા વિચારો ચંત.

વહાણું બાલક પારણે, વહાલી નારી નેટ;
કરી પંરિક્ષા પંડિતે, પૂરણ વહાણું પેટ.

શાખાશ શાખાશ શ્યામા કહે, ઉત્તર આપો એક;
પ્રશ્ન-સૌથી મોટો કાણુછે, નાનો કાણુ વિશેક.

ઉત્તર-મોટો શ્રીમંત સૃષ્ટિમાં, મોટો ધનવંત રાય;
મોટો દાતા સર્વથી, કીર્તિ ન ચિત્તમાં ચ્હાય.

નાનો નિરધન નિર્ગુણી, નાનો દુઃખ સમેત;
સૌથી નાનો નાતે તબ્યો, સાંભળજે ધરિ હેત.

કામકળા કલોલશું, કહે સુણુ બ્રાહ્મણુ મર્મ:
પ્રશ્ન-વાત કરે વિસ્તારશું, જે ઉઘમ વડું કે કર્મ.

વચન કહેજો વિચારથી, હું નહીં રાખુ લાજ;
નહી રાખું શર્મ સભાવિષે, લાજથી વણુસે કાજ.

ઉત્તર-શીવશર્મા કહે સુંદરી, સાંભળ ચતુર સુણુજાણુ;
વડું કર્મ ઉઘમથકી, બોલે વેદ પુરાણુ.

કર્મતણી ગત અવનવી, નીરધનિયાં ધન હોય;
કર્મકરે જે કામિની, નકરે બીજો કાય.

મૂર્ખને કર્મ કવિ કરે, રંકને બેસાડે રાજ;
કર્મ કર્મ ને કર્મ એ, ઉઘમ તે કુણુ કાજ.

કોપ કરી કહે કામની, ઉઘમ મોટો થાય;
હું વખાણું તેહને, સાંભળો પંડિત રાય.

ઉઘમ કરતાં નિરખીયાં, સૌ કા રંક ને રાય;
કાણુ રહ્યાં એવું કહી, જે કર્મ કરે તે થાય.

જો જાણો તો કહો મુને, ન કરો મનમાં બેદ;
સભા સહુકો દેખતાં, ભાંચું તમારો ભેદ.

ઉઘમ ઉઘમ ઉઘમ મળી, અદકો સૌથી આપ;
કર્મ બિચાઈ બાપડું, ઉઘમ પૂર પ્રતાપ.

ઝઘમવાદીનું સિદ્ધાન્ત.

ચોપાઘ.

કામકળા કહે સાંભળ બ્રહ્મ, ઉઘમથી અદ્વૈત નહીં કમ
 સઘળા લોક ઉઘમવશ હોય, કર્મ સાડ એસે નહીં કોય.
 મથુરાપુર નગરનું નામ, સુરસેન રાજનું ઠામ;
 તેમાં વિપ્ર વસે એ બ્રાત, સત્યવાદી રૂડા સાક્ષાત.
 બુદ્ધિ વિવેક ને વિદ્યાવંત, સાધુ શિરોમણિ રૂડા સંત;
 એક નારાયણ બીજે નરહરિ, પતિવ્રતા એને મુંદરી.
 નારાયણ કહે મોટું કર્મ, નરહરિ લે ઉઘમનો મર્મ;
 વાદ કરે એ બાંધવ ઘણો, સંદે ભાગે નહીં તે તણો.
 વાદ કરતાં એહુએ ગયા, રાજસભામાંહે. પરવર્યા;
 રૂડો પ્રતાપ રાજ તાહરો, ચૂકાવો ન્યાય માહરો.
 સભા મધ્યે પંડિત જેટલા, જિહીને નમીયા તેટલા;
 રાજાએ દીધાં બહુ માન, બાણી વિપ્ર તણા સંતાન.
 રાજા દહે સીધ્યાં મુજકાજ, માનુભાવ પધાર્યા આજ;
 અમ સરખું કોઈ કારજ કહો, મુખેથી સભામાં રહો.
 વિપ્ર કહે રાજા મુણ મર્મ, મોટો ઉઘમ કે મોટું કર્મ;
 એટલો ન્યાય ચુકાવતું આજ, નહીતો દેહ કરીશું ત્યાજ.
 અસત્યવાદી થાશે આપ, એસશે બ્રહ્મહત્યાનું પાપ;
 રાય મુણીને છાનો રહો, પ્રત્યુત્તર તેમને નવ કહો.
 પંડિત પૂછ્યા રાયે ઘણા, સંદે નવ ભાગ્યા તેહ તણા;
 ના કહેતાં બ્રાહ્મણ દે શ્રાપ, જૂઠું કહેતાં લાગે પાપ.
 રાત દીવસ વિચારજ કરે, કોથી અરથ એકે નવ સરે;
 વડો વજ્રવનમાળી નામ, ત્યાં કહી બિડ્યો એકે ઠામ.
 પંડિતનો કરવાને સંચ, રાજાશું રમિયો પરપંચ;
 મનું મન્દિર એક વિશાલ, ઓરડા આઠ બિંચું ચોમાલ.
 અગોચર મેલી સૂખડી, જે ખાધે ભાંગે ભૂખડી;
 કારી ગાગર ઉદકની હતી, અગોચર મેલી અણછતી.

પછી વિપ્રના તેડ્યા તન, બંધાવ્યાં તેમનાં લોચન;
 નિર્ભય થઈ બાંધ્યા ચોપાસ, નહીં આંખે દેખ્યાની આશ.
 કરી મોહોર બાંધ્યા બે બંધુ, ઉઘમ કર્મ વિદ્યાના સિંધુ;
 સુના મન્દિરમાં મેલ્યા બેય, શીવશર્માને ગુણુકા કહેય.
 સંપુટ કીધાં તેના બાર, જોઈયે ડાણુ પામેછે અહાર;
 જોઈયે કાને રહે છે ધીર, જોઈયે ડાણુ પીએછે નીર.
 એક દિવસ તે સ્થાનક રહ્યા, ક્રુધા તૃપાથી દુખિયા થયા;
 કર્મવંત તો પોઠી રહ્યો, ઉઘમી ઉઘમ અર્થે ગયો.
 કર્મ કહે ડાણુ ઉઘમ કરે, આમાં જે જાગે તે મરે;
 ઉઘમી કહે ઘેલો તું આજ, ઉઘમથી સરશે સૌ કાજ.
 માંડી તેણે બણુ બોલણુ ઘણી, બેસી રહ્યો ત્યાં કર્મનો ધણી;
 ભીત ભંડાર મેડી ને મેહેલ, ઉઘમ આગળ સઘળું મેહેલ.
 લીધો પાર તે મંદિરતણો, જેને નેહ ઉઘમગું ઘણો;
 તેને ત્રુક્યા શ્રીલગવાન, આખ્યાં હાથ મેવા પકવાન.
 કારી ગાગર શીતલ જળ જેહ, આવી હાથ ઉઘમી ને તેહ;
 ગાંઠ બાંધી આવ્યો ત્યાં, ક્રુધાવંત બેઠો છે જ્યાં.
 પોતે ભક્ષ કર્યું તે ધણું, તૃપ્ત થયું ઉદર તેતણું;
 વળતી મનમાં આવી દયા, પ્રસન્ન બાંધવ ઉપર થયા.
 હસી હાથમાં આપ્યો અહાર, કર્મએ આરોગ્યો તેણે કાર;
 મુરજ ઉગ્યો ને વીતી રાત, કાટ્યા બહાર થયે પરભાત.
 છોડ્યાં નેત્રને પૂછીવાત, તમો સાચું બોલો સાક્ષાત;
 રાત દિવસનું કહેને દુઃખ, કેમ વેકાણી ભુંડી ભૂખ.

દોહરા.

વિપ્રકહે મુણુ નરપતિ, સાચું કહું તમ સાથ;
 દુઃખ ન આવે દુકર્કું, ઉઘમ મારે હાથ.
 ઉઘમ કર્યો મેં અતિઘણો, ત્રુક્યા શ્રી લગવાન;
 ક્રુધાતણું દુઃખ ટાળિયું, ભક્ષ કર્યો પકવાન.
 પરમારથ પ્રીતે કરું, નારાયણું નેહ;
 સોખું હાથ તે વિપ્રને, સંતોષાણો એહ.

પેટ ભર્યું પેલે કર્મિએ, આખર જોડયા હાથ;
 ઉઘમ અદકો એ થકી, કર્મતણો શો સાથ.
 કામકળા કહે વિપ્રને, મન વિચારી જોય;
 ઉઘમથી જે નીપજે, કરે ન બીજો કોય.
 શીવશર્મા કહે સાંભળો, કર્મતણી કહું ગત;
 ઉઘમ ક્યો તો ઉંદરે, કહું તેની ઉતપત.
 કામકળા કહે કહો મુને, કર્મ તણો વિસ્તાર;
 સલા રહી તે સાંભળી, હું પામું તેનો પાર.

કર્મવાદીનું સિદ્ધાંત.

ચોપાધ.

શીવશર્મા કહે સુણ સુંદરી, વાતકહું તુજને વીસ્તરી:
 દક્ષિણદેશ જોડીયાળું ગામ, વિષ વાદી રહેવાનો કામ.
 બાજીગર વાદી કહેવાય, મંત્ર જંત્ર તણો એ રાય;
 સર્પ સાહીને ધરમાં ધરે, જડી યુટીનાં કારજ કરે.
 અધોર વનમાં વાદી ગયો, પહાડપર્વત ઉપર જઈ રહ્યો;
 મુરલીનો ત્યાં કીધો નાદ, આવ્યો સર્પ સુણવા તે સાદ.
 વાદીયે તેને તત્ક્ષણ ગૃહ્યો, પોતાને મંદિર જઈ રહ્યો;
 લાવ્યો વાંસનો કરંડ આપ, તેમાં ધાલ્યો મણિધર સાપ.
 નવ મેલ્યું ભોજન કે નીર, પામ્યો દુઃખ તે સર્પ શરીર;
 ઉઘમ સર્પ તે શાનો કરે, કર્મ અનુસારે તે પરવરે.
 વિશ્વાસ રાખે કર્મજ તણો, મળશે ભક્ષ મુજને બહુ ધણો;
 કર્મ જોરે લંકા લૂટશે, કર્મ બંધનથી છુટશે.
 તો તેના ધરમાં ઉંદરધણા, વિશ્વાસ રાખે તે ઉઘમતણા;
 કર્મ તેતો ત્રણવત ગણે, ઉઘમભાવથી ભારે ભણે.
 ઉંદર એક હુતો તે ત્યાંહે, રહેતો વાદીના ધરમાંહે;
 શીર મોટો ચોટો ચાંકડો, મૂંઝમોટિ છોટો છાંકડો.

કાપે કાપડ કોડી ઘણી, નવં આણે ખીહીક કોઈ તણી;
 ઉઘમ પર જેને છે મંત્ર, નાખે ઉઘાડી ઢાંક્યાં અન.
 ઘી ગોળ ને વળી ગોરસ ખાય, એ છે ઉઘમ કેરો રાય;
 એક દીન મન કર્યો વિચાર, લાવું આજ અદેકેરો આહાર.
 દાણા દૂણી કોણુ જ ખાય, અદેકો ઉઘમ કરવા જાય;
 એમ ધારી આલ્યો પરચંડ, જ્યાં ઢાંકી મેલ્યો તો કરંડ.
 દેખી કરંડ રળીઆતજ થાય, ઉલ્લટથી આવેરો જાય;
 એમાં દીસે છે સુખડી, કાઠી ખાજી ભાંગે ભૂખડી.
 એમ કરી લાગ્યો કાપવા, વહાલાંને વહેંચી આપવા;
 પાડી છિદ્ર ને પેટા માંહે, કર્મી સર્પ ખેટો છે જ્યાંહે.
 વદન વિકાશ્યું તેહજતાણું, પેટા ઉંદર લેવા ધણું;
 ગળ્યો મૂપક ને ભાંગી ભૂખ, કર્મે તેનાં ટાળ્યાં દુઃખ.
 પામ્યો સુખ શરીરે સાર, પાડ્યું છિદ્ર ને આવ્યો બહાર;
 પામ્યો સુખ તે ઉંદર ગળ્યો, જઈ સનજન સૌ કોને મળ્યો.
 ઉઘમી ઉઘમ એળે ગયો, કર્મવંત તે આગળ થયો;
 કર્મ કરે તે ન કરે કાય, કામકલા વિચારી જોય.
 ઉઘમી હંકારે છે વહાણ, કર્મે ખૂડે કે ખૂવે પ્રાણ;
 ઉઘમી વાવવા ખેતર પડે, સૂકે કે ઉભેલો પડે.
 ઉઘમી ગાડીને ભારે ભરે, વાટે લુંટે કે બળદજ મરે;
 કરે હજારો ઉઘમ મોટ, ભાંગે ગરાસ કાં આવે ખોટ.
 ઉઘમ શું કરશે એ મર્મ, જીતે સર્વથકી એ કર્મ;
 પંડિત ખોલ એમ ખોલ્યો અતીશ, ચઢી રામાને સખળી રીશ.
 અરે પંડિત તું મૂર્ખજ હોય, ઉઘમથી મોટું નહીં કાય;
 કર્મ નહાતું કેટલુંએ કટોર, ઉઘમ શાહા ને કર્મજ ચોર.
 ઉઘમ રાય ને કર્મજ રંક, હારે કર્મ તે આડે અંક;
 તે તો એક દેખાડું શાખ, દેખાડું હોયે અભિલાપ,
 પ્રમાણ ખીજ પંડિત કરે, ઉઘમ આગળ કર્મ પાણી ભરે;
 ઉઘમ સઘળે છે સમર્થ, બ્રહ્મા વિષ્ણુ જાણે અર્થ.

દોહરો.

પંડિતને કહે પદ્મણી, મનમાં થઇ લયલીન;
વાત કહું ઉઘમ તણી, જેમ બગલે ખાધાં મીન.
વિપ્ર તો દે હોંકારડો, સાંભળે સર્વ સભાય;
કામકળા મુખ ઉચ્ચરે, ઉઘમનો મહિમાય.

ઉઘમવાદિનું બોજું સિદ્ધાંત.

ચોપાઈ.

કામકળા કહે જોડી હાથ, એક કહું ઉઘમની વાત;
હીમાચળ પાસે એક વન, તે જોતાં હરખાયે મન.
આંખા જંબું ને પીપળા, વડ વિવેકી દીસે વડ;
કાચલ મોર ટૂંકા કરે, તે સાંભળતાં હૃદયું ઠરે.
એક સરિતા કેરે તીર, મોટો વડ છે ઘોર ગંભીર;
વડ જીયો છે જોજન એક, શાખા તેની છે વિશેક.
તે ઉપર બગલાનો ઠામ, મોટો બગ એક ધર્મી નામ;
વૃદ્ધ થયો ને થાક્યો દેહ, ભક્ષ ભોજન મળે નહીં તેહ.
ખીજ બગ સૌ ચરવા જાય, પેલો બેટો તે નવ ઊઠાય;
સંભાળે પોતાનું કર્મ, ઉઘમનો નવ રાખે મર્મ.
સ્ત્રી પુત્ર તો રીસજ કરે, લાવી કળે ને પેટજ ભરે;
નારી કહે કાંઈ ઉઘમ કરો, કર્મ તણો તો નહીં આશરો.
વૃદ્ધ બગ કહે વિનતાને વાણ, મુરખ સહુ તમો છો અજાણ;
જે લાખ્યું હોય કર્મજ માંય, કાટી ઉપાયે પડે ન થાય.
સ્ત્રીને રીશ ચઢી છે ઘણી, કર્મ સાઝ બેસી રહે ગણી;
ખાવા પીવા ન આપ્યો આહાર, કર્મી દુઃખ પામ્યો તે દાર.
કર્મ ઉપર રાખ્યું છે મન, પાંચ દિવસ ન પામ્યો અંન;
પેટ અંગ સહુ ગળી ગયું, ઉઘમ ઉપર મનકું થયું.
બગલો કહે સ્ત્રી સાંભળ વાત, તું કહે તે કંઈ સાક્ષાત;
કર્મ ઉપર આપ્યો છે કોપ, તુજ વચન કંઈ નહીં લોપ.

સ્ત્રી કહે સત્ય કહું મહારાજ, ઉધમ કરે તે પામે રાજ;
 કર્મ ઉધમ કરવા ગયો, મહા સરોવરપર જઈ રહ્યો.
 નિર્બળ છે તેનું શરીર, જઈ બેસો સરોવર તીર;
 રંક સરખો થઈ બેસી રહ્યો, એમ કરતાં દિવસ એક ગયો.
 સરોવરમાં છે મચ્છ અપાર, મનમાં પોતે કર્યો વિચાર;
 બગલો તો મહા જ્ઞાની છે, જાતિ સ્વભાવ મૂકે નહિ તે.
 પાપનો થાય છે પશ્ચાત્તાપ, માટે મૂક્યો અધર્મ આપ;
 મોટા મચ્છ હતા જેટલા, આજ્યા બગ પાસે તેટલા.
 કરી પ્રણામ ને ઉભા રહે, કુશલ છે એમ મુખથી કહે;
 ધર્મી બગલે ધુણાવ્યું શીશ, પૂછે મચ્છને તેને દીશ.
 મચ્છ કહે મામા બગ સુણો, મનની વાત અમ આગળ લણો;
 બગ કહે સુણો મચ્છ સહુ, તમારું દુઃખ હૈડે છે બહુ.
 મુજને દુઃખ છે તમારું ધણું, દાઝે છે હૃદયું અમતણું;
 પૂછે મચ્છ શી છે એ વાત, તે વિસ્તારીને કહો ખ્યાત.
 આજ હું ધર્મ લોકમાં ગયો, સાંભળી વાત મહા દુઃખિયો થયો;
 આર વરસ નહીં આવે મેહ, દુઃખ પામશે તમારી દેહ.
 શીતળ સરોવર સૂકાઈ જશે, શી ગત ભાણેન્નની થશે;
 મુકાશે સરોવરનું નીર, સર્વે મરશે આણે તીર.
 કુટું વચન એમ બગલે કહ્યું, મચ્છ ખિચારે સાચું લહ્યું;
 કહે મચ્છ અમને સુખ થાય, મામા એવો કરો ઉપાય.
 તમે સમર્થ છો પંખીના ધણી, અમ પગ વિનાનાને ચિંતા ધણી;
 બગલો બોલ્યો ક્ષણ એક રહી, મનમાં કપટ ને રાંકડો થઈ.
 આવો અમો વસું છું જ્યાં, અખુટ સરોવર છે એક ત્યાં;
 અખુટ સરોવર કેરું નીર, સુખે રહો સહુ તેને તીર.
 મચ્છ મનમાં વિચારજ કરે, ત્યાં જવાની મનસા ધરે;
 પંથ વેગળો કેમ જવાય, ચરણ વિના અમે કેમ ચલાય.
 કહે બગ બેસો ખાંધે ચઢી, પહોંચ્યાકું સરોવર આ ઘડી;
 બે ચારેક તે ઉપર ચઢે, અદકા ધરડે નહીં ઉપડે.

મચ્છ લઇને ઘેરજ જાય, સર્વનાં મન રળિયાતજ થાય;
 બગ જીવ્યો નારી છોકરાં, સર્વ પરિવાર જીવ્યાં ઉછર્યાં.
 ડાહ્યો એક આપે ઉચ્ચરે, મન ગમે તે પોતાને કરે;
 એની સાથે જે કોઇ જાય, તેને બગલો નિશ્ચે ખાય.
 એ ઉઘમ કરવા આવિયો, ફેદ કરી એ તો ફાવિયો;
 એ કરે છે એની રીત, મચ્છને એને ક્યાંની પ્રીત.
 મચ્છ નવ સમજ્યા ખીજન મર્મ, જાણે નહીં બગલાનું કર્મ;
 લખ્યું હશે જે કર્મજ માંય, એમ કહી બગ સાથે જાય.
 નિત્ય ચારો લઇને જાય, આઘો જઇને તેને ખાય;
 વળી ખીજે દિન આવે ફરી, ચાર મચ્છ લઇ જાયે હરી.
 ધર જઇને કહે સાચો મર્મ, મારો ઉઘમ ને તમારું કર્મ;
 ખીજે દિવસે આવી રહે, દીલ વાડ કુશળ છે કહે.
 કહે સંદેશો કહાવ્યો છે મચ્છે, અમો અહીંયાં રહું છું સુખે;
 કર્મવંતા મચ્છ આગળથી જાય, જો જો ઉઘમનો મહિમાય.
 બગલે જઇને સ્ત્રીને કહ્યું, ઉઘમ કરતાં દુઃખડું ગયું;
 કર્મ સાંઝે બેસી રહ્યો નેટ, ત્યારે નહોતું ભરાતું પેટ.
 થોડે થોડે સૌ આવશે, એક વર્ષ સુધી ચાલશે;
 કામકલા કહે સાંભળ ઋષિ, કર્મી મચ્છ થયા ત્યાં દુઃખી.
 ધર્મી બગલાનો એ મર્મ, ઉઘમ આગળ હાર્યું કર્મ;
 સૌ સભા સાંભળી રહી, રાજને મન ચિંતા થઇ.
 રખે નારી જીતીને જાય, ઉઘમનો વાંચી મહિમાય;
 શિવશર્મા કહે સાંભળો રાજ, રખે ચિંતા કરતા આજ.
 કર્મ માળીએ બેસીને જોય, ઉઘમ તે દેખીને રોય;
 અમૃત રૂડાં કર્મી ખાય, ઉઘમી દેશ વિદેશે જાય.
 એ વાત તો શાસ્ત્રજ તણી, કહું કથા એ ઉઘમજ તણી.

કર્મનું સિદ્ધાંત વીજું.

દાહરો.

વચન સુણી વનિતા તણું, બોલ્યો વિપ્ર વચન;
 વાત કહું છું કર્મની, જેમ માને તારું મન.

સૌથી મોટું કર્મ છે, સાચું કહું આ દિશ;
નિરભાગી એક વરતિયો, ભાગ્યું જેનું શીશ.
કામકળા સુણ કામિની, સંદેહ તારે નય;
ઉઘમ કરવા સંચરે, કર્મહીણો દુઃખાય.

ચોપાઈ.

શુભ વાણી વિગે ઉચરી, શુણજે તું સહુણી મુંદરી;
મહિથલપુર એક નય અનૂપ, પદ્મસેન તેનો છે ભૂપ.
હત્રીસ લક્ષણુ ને ગુણવંત, સાધુ શિરોમણિ રૂડો સંત;
પદ્મકેતુ તેનો પરધાન, તેપર મહિપતનું બહુ માન.
તે રાગને નહી કંઈ બાળ, મસ્તક વંઝા ફેરી ગાળ;
નારી તેને કનકાવતી, રાત દિવસ ઝૂરે છે સતી.
સ્ત્રીને દુઃખે મેલ્યું રાજ, ચાલ્યો રાય પુત્ર માગવા કાજ;
પદ્મકેતુને આપ્યું પાટ, ગયો રાય ગંગાને ઘાટ.
અધોર વનમાં જઈ ફર્યો ઘણું, રાખ્યું મન દૃઢ પોતાતણું;
નિર્ભય થઈ ગયો તે સંગ, દીર્ઘ ચિંતામણિ શિવનું લિંગ.
પ્રદક્ષિણા દઈ લાગ્યો પાય, રંક ઉપર કરો કશ્ણાય;
સિદ્ધનાથનું દર્શન થયું, પાતક પાંચ જન્મનું ગયું.
આસનવાળી માંડ્યું ધ્યાન, સિદ્ધનાથ આપો સંતાન;
અભયવર આપો તમો ઇશ, જગતપિતા છો શ્રીજગદીશ.
ઉનાળે અગ્નિમાં રહે, વરસે ધનધારા શિર સહે;
શીતકાળ મહાજળશું નેહ, અનેક કષ્ટ કરેછે દેહ.
તપ કરતાં આઝા દિન ગયા, ત્યારે પરિવ્રજ પ્રસન્ન થયા;
માગ માગે રાગ તુંય, જે માગે તે આપું હુંય.

દોહરા.

સાર કરી સિદ્ધનાથજી, આપો એ વરદાન;
શરણુ આવ્યે શર્મ તુંજને, માગું મુખ સંતાન.
ઇશ કહે સૂણ મહિપતિ, આંખે ફળ તું જોયઃ
તેમાંથી ફળ એક લે, પુત્ર જ તેનો હોય.

પટરાણીને આપજે, સરવે થાશે સૂત્ર;
 દેવાંશી દશ માસમાં, પ્રગટશે તારે પૂત્ર.
 ઇશ અલોપ તત્ત્વેવ થયા, રાજ્ય ચડીયો ઝાડ;
 આંખે ધૂળ દીઠાં ધણાં, રીઝે લાગી રાડ.
 જોટલાં ઇળ છે વૃક્ષને, તેટલા પુત્ર જ હોય;
 ગાંઠે બાંધ્યાં અતી ધણાં, મર્મ ન જાણે કોય.
 શત એ શત ને ચાર શત, લીધાં ધણાં વિશેક;
 નીચે ઉતરી નિરખ્યું, રહ્યું જોળામાં એક.
 અચરત પાપ્યો અતિધણું, ચઢીઓ બીજવાર;
 લીધાં બમણાં તે થકી, સમજ્યો નહીં ગમાર.
 હરખમાંહે નિર્મિ જુએ, ઇળ થયાં અલોપ;
 દીઠો લોભી અતિધણો, ચઢ્યો ઇશને કોપ.
 લોભી જાણે લોભમાં, જાણે પરકું વહાણ;
 સૌકો સાચું માનજો, ઝાઝે લોભે હાણ.

ચોપાઇ.

પ્રગટ થઇ શીવ જોડ્યા વાણ, રાજ્ય છે તું ચતુરસુજાણ;
 એક પુત્ર મેં આપ્યો તુને, લોભ કીધો ને વેઢ્યો મુને.

દોહરા.

જો તું લાલચમાં પડ્યો, તો ન હોય તારે તન;
 જા પાછો મંદિર ફરી, ફેકટ ખો ના દન.
 લોભે પ્રીત ધણી ધટે, લોભે નહીં વહેવાર;
 લોભે લાજ રહે નહીં, લોભીનો નહિ કાર.
 આ અવનીમાં અવતરે, જે કોઇ નરને નાર;
 લક્ષણ થોડું લોભનું, તે જીત્યો સંસાર.

ચોપાઇ.

રાજ્ય કહે હું તારો રાંક, શિક્ષા કર પ્રભુ મારો વાંક;
 લોભી પણ હું છઉં તાહરો, અપરાધ ક્ષમા કરો માહરો.

શીવ કહે માફ વચન ન જાય, ત્રણ લોકનો લોપ જ થાય;
આપું તુજને ખેટી એક ભૂપ, અંતુલ તેજ ને અતિશે રૂપ.
એવું કહીને ચાલ્યો તેહ, સફળ થયો મુજ મનુષ્ય દેહ;
માગી શિખ મહિપતિ સંચર્યો, એક ફળ લઈ પુર ધર કર્યો.
વધામણીયા નગરમાં જાય, પ્રજા સૌ રળિયાત જ થાય;
રાણી રાયનો ટળિયો શોક, મળવા આવ્યાં મહાજન લોક.
આવી મંદિર આસન ઠરે, રાજરીત રાજા ઉચરે;
ગુરુ પુરાણનો આવ્યો દીન, મહિપતિયે વિચાર્યું મન.
પધાર્યા રાણીને ઘેર, ફળ આરોગ્યું રૂડી પેર;
અતિ આનંદે દહાડો જાય, અતિ ઉલટ અંગ ન માય.

દોહરા.

માસ દશ પૂરણ થયા, રાણી રાય મન હેત;
પુત્રી પ્રગટી પદ્મિની, ત્રિલોકમાં નહિ તેજ.
બ્રાહ્મણ ભાટ જયક બહુ, આખ્યાં અદકાં દાન;
ટળ્યું મેહેણું વાંઝનું, માનુની પામી માન.

ચોપાઈ.

દિનદિન કન્યા મોટી થાય, રમત રમે મનની ઇચ્છાય;
સાહેલી રમવા સંચાર, લક્ષણ પુરણ વીશ ને ખાર.
સાત વરસ વેગે વડી જાય, રાજાને મન ચિંતા થાય;
કન્યા જોગ દોષ વર લાવિયે, પ્રીતે પુત્રીને પરણાવિયે.

દોહરા.

કન્યા કહે સુણો તાતણ, અમો કરશું શિવ પૂજન;
મનગમતો વર શિવજી, આપશે રૂકું રતન.
અવર ખીજો વડું નહીં, મારે તેનો ઓપ;
હુકમ થશે શુલપાણિનો, શાંત પમાડું શોક.
વાત એવી મનથી કરી, તાતની આજ્ઞા લીધ;
જે સેવે શુલપાણીને, તે પામે નવનિદ્ધ.

દેશપતિ ને છત્રપતિ, અનમી જેને આપ;
તે સૌ સાચું માનજો, શિવ પૂજન પ્રતાપ.

ચોપાધ.

કનક કુચોલાં ચંદન લાર, વાજે વાજાં અપરંપાર;
દોલ દદામાં વાજે સાર, મનડામાં આનંદ અપાર.
પૂર મધ્યે ઢંઢેરો ફરે, સામો પુરુષ કો નવ સંચરે;
શિવપારે એમ શોભા થાય, કુંવરી પૂજા કરવા જાય.
દેવદત્ત બ્રાહ્મણ એક ગુણી, સેવા કરે નિત્ય શંભૂતણી;
દુર્બળ ગાંઠે નહીં કંઈ ધન, પરણ્યા ઉપર એનું મન.
રાત દિવસ કષ્ટે છે કાયં, શિવ પાસે માગે કન્યાયં;
ભોળો બ્રાહ્મણ વિદ્યા લણે, કુડ કપટ મનમાં નવ ધરે.
કુંવરી વર માગે શિવપાસ, વિપ્ર જાયે કન્યાની આશ;
અણકાલ આવ્યું તું જેહ, નારાયણ ઉપર બહુ નેહ.
તેનો મિત્ર એક વરતિયો, નિરમીષ નિર્મળ જાતે રહ્યો;
કરે મંત્ર જંત્રનાં કામ, જાદુગર જાણે બહુ જ્ઞાન.
સાથે સધળે રમતા ફરે, સુખદુઃખની તે વાતો કરે;
એઉ જાણુ બેઠા ચૌટા માંય, કુંવરી પૂજન કરવા જાય.
વિપ્ર કર્મ અનુસારે રહે, વરતિયો ઉઘમ લક્ષે લહે.

દોહરા.

વરતિયે મન વિચારીયું, ઉઘમ કરું ઉપાય;
કપટ કરીને લીજાએ, રૂડી રાજકન્યાય.
વિપ્રને કહે વરતિયો, ચિત્ત ધરીને કર્યું;
હું કહું તે ઉઘમ કરે, તો રાયની કન્યા પર્યું.
વળી વાર ખોટું કરું, મનમાં રાખી જરે;
બ્રાહ્મણને આગળ કરી, કન્યા લાવું ઘેર.
ઉઘમ કરીએ સર્વથા, નાખી જાઈએ ચોટ;
જો મરશે તો બ્રાહ્મણો, મારે શાની ખોટ.

ચોપાઠ.

જવરને પૂછે બલવાત, તજવું તારે ઉચાટ;
 ૧૫ પૂછ મુવો બહુ કામ, તેથી કાંઈ સર્થ નહીં કામ.
 ૧૬ બોલે પાળે ધર્મ, નિત્ય બિડી વખાણે કર્મ;
 ૨માં બેઠાં કાંઈ નહીં મળે, ઉઘમ કીધા વિના નહીં ફળે.

કહું તે તમે ઉઘમ કરો, રાજકુંવરીને નિશ્ચયે વરો;
 ૧૭ કરે છે કુંવરી જહાં, ચાણુચેત્યા પેસો જઈ તહાં.
 ૧૮ જન કરી પગે લાગશે, શિવ પાસે સ્વામી માંગશે;
 ૧૯ ધશ્વર આપો ભરથાર, ત્યારે તું દેજે હુંકાર.
 ૨૦ વેવેક વચન કહેજો એ ત્રણ, તે સાંભળશે કુંવરી કર્ણ.

દેહરો.

કહે એ શ્યામા સાંભળે, હરખ ધરીને જોય;
 ૨૧ ખત્રીશ લક્ષણ આગળો, તુંને આપું વર સોય.
 ૨૨ ઉગમણી દિશાએ દેહરૂં, સુંદર સરોવર પાળ;
 ૨૩ માનુની જાળે મલપનાં, ખરે બપોરે કાળ.
 ૨૪ તુજ સરખો તુજ જેવડો, ઉત્તમ કુળ મહારૂપ;
 ૨૫ બેસાડે છું બારણે, વરજે ભારે ભૂપ.
 ૨૬ શ્યામા સાચું માનશે, તત્ક્ષણ પાછી જાય;
 ૨૭ બીજે દીવસે આપણે, રહીશું દેહરામાંય.
 ૨૮ વરમાળ આરોપશે, જાણી ભારે ભર્મ;
 ૨૯ એ ઉઘમ તુજને ફળે, શું કરે બિચારૂં કર્મ.
 ૩૦ વચન કહ્યું જે વરતિયે, વાડવે ધરીયું કાન;
 ૩૧ જ્યાં કપટ ત્યાં ચપટ છે, એ વાત તું નિશ્ચય જાણ.
 ૩૨ દેવ કહે સુણ દુરમતિ, નથી કર્મમાં અંક;
 ૩૩ અવળી ગત ધાલું કહી, એ રાજા હું રંક.
 ૩૪ કર્મે લખ્યું જે આપણે, તે ભોગવું સત્ય;
 ૩૫ ઉઘમ સ્વામિ નહીં કરૂં, મારી નહીં એ મત્ય.

નિરંજનને જે જન નમ્યો, મારે તેનો થાય;
 ઉઘમ કરીએ અતિધણો, તે સૌ એળે જાય.
 રાય રંક ઉઘમ કરે, કર્મ તણો બહુ ફેર;
 ઉઘમે નવ સિદ્ધિ મળે, કર્મ તણો બહુ ફેર.
 મેલ વાત મૂરખ મનતણી, કાં કરે ઘેલા ફેર;
 અવળો ઉઘમ જે કરે, તે પામે બહુ દર.

ચોપાઠ.

મૂઢ કહે સાંભળ રે બ્રહ્મ, એસી રહે વખાણી કર્મ;
 ન કરે કર્મ તે ઉઘમ કરે, દુઃખ દારીદ્ર તે ઉઘમ હરે.
 ઉઘમનો જ્ઞેજ્ઞે મહિમાય, કંઈ ઉઘમ પરણું કન્યાય;
 ઉઘમ કરતાં નૃપતિ હોય, કાર્ય ઉઘમથી અતિ હોય.
 જ્ઞે ઉઘમ કરિયે તે અમો, કર્મ સાફ એસી રહો તમો.

દોહરા.

વિપ્ર કહે તું શું કહે, આ તલમાં નહિ તેલ;
 કપટ કરી પરણો તમો, મિથ્યા લવરી મેલ.
 ઉઘમ આશા નવ કંઈ, કંઈ શિવ પૂજન;
 જગંનાથને જે ગમે, સાચું કર્મ પૂજન.
 ચડી રીશ ત્યાં મૂઢને, તબ્યો વિપ્રનો સંગ;
 જ્ઞે કર્મહીણા શું કરે, ઉઘમકેરો રંગ.

ચોપાઠ.

મમતા કરીને મૂઢ ત્યાં ગયો, શિવ પછવાડે જઈને રહ્યો;
 જગંનાથજી કેઈ લિંગ, શિવ મૂઢ જઈ કીધો સંગ.
 જળ જવાનું સ્થાનક જહાં, કરી સાથરો એરો ત્યાંહાં;
 હૃદયમાં હસ્યા મહાદેવ, કપટકારી ઓળખિયો દેવ.
 એના હૈયામાં છે ભેદ, કર્યું ભોગવશે બોલે વેદ;
 એમ કરતાં ધટિકા ત્રણ થઈ, કુંવરી પૂજન કરવા ગઈ.
 પોતે આપ બેડી પાલખી, સાથે એક સહસ્ર છે સખી;

ઉરાડે બહુ અખીર શુલાલ, બાજે મૃદંગ ને વીણા તાલ;
એમ સખીયો ચોદિશ જોય, પુરૂષ નામ ન દિસે કોય.

દોહરા.

શિવ દેશમાં આવિયાં, રમતાં રમતાં બાળ;
હામ હામ દીપક કર્યાં, જોતાં ઝાકઝમાળ.
પંચામૃતે પૂજન કરી, ચંદન કુમકુમ તેલ;
કર્પૂર કસ્તુરી અરગળ, કરી રંગતી રેલ.
ખિલ્લિપત્ર તીવ્ર તાંદુલા, પુષ્પ મુગંધી અપાર;
ધૂપ દીપ અતિ આરતિ, અમૃત મેવા અહાર.
મન માન્યું મહારૂનું, કીધી છે કરુણાય;
માનુનીયે તવ માગિયું, મન આણી લજ્જતય.
શિવપૂજન પ્રતાપથી, સરશે મારાં કાજ;
તવ વિપ્ર ત્યાં જોલિયો, સાંભળ સહુણી રાજ.
વર પામો વય વીશનો, કહે હું રૂડાં કાજ;
તુજ મનમાં જોવો ગમે, તે વર આપું આજ.
કુપાત્ર સુમ કે મુદવર, આપું તુજને પ્રચંડ;
માંગેલો વર એમ મળ્યો, જોતાં ન મળે નવખંડ.
સ્વામાએ સાંભળી વાર્તા, કૌતુક દીધું સર્વ;
કર જોડી નીચી નમી, મેલી મનનો ગર્વ.
વિપ્ર જોલે ખીજવરાં, સાંભળ મુંદરી વાત;
કાલ બપોરે નીસરે, તેડી સહીયર સાથ.
પૂર્વ દિશાએ પરવરો, મનમાં રાખી ધીર;
ત્યાં દહેડું મહાદેવનું, સમીપ સરોવર તીર.
નીરજે થઇને સુખથી, જાજે તેને તીર;
બત્રીશ લક્ષણ આગલો, મળશે કંથ મહાધીર.
ગામમાં પડો વજડાવજો, નર નીસરે નહીં કોય;
તે દહાડે આવી ચડે, પતિ તમારો હોય.

જાત ભાંત પૂછીશ માં, ન જોઈશ કુળ કે રૂપ;
 મધ્યાહ્ને મળશે તુંને, તેહ પુરૂષ તુજ ભૂપ.
 દેખે તેને તું વરે, ખેદ કરે નહીં કોય;
 એવું વાયક સાંભળ્યું, સાંભળીને મન મોય.
 મનમાં હરખી માનુની, સિધ્યાં સધળાં કાજ;
 ફળ પામી પૂજતાણું, ત્રૂઠ્યા શિવ મહારાજ.
 હરખલરી પાછી ફરી, આનંદ અદકું હેત;
 મંદિર આવી માનુની, અચરત તાતને કહેત.
 વાત કહી જે નીપની, માન્યું સત્યાધાર;
 માતતાત મન માનિયું, હર્ષ હવો અપાર.
 પુરમાં પડો વજડાવિયો, વરત્યો જ્યજ્યકાર;
 એવી તો બંધી કરી, જે કો નવ નીસરે બહાર.
 પૂજા કરવા ઇશિની, જાશે ખીજે દિન;
 પેલા મૂઢકને શું નીપજ્યું, જેનું કપટી મન.
 મન ગમતું મહાદેવને, સ્ત્રીની તોડી બ્રાત્ય;
 ખીજે દિવસે શું થયું, વીતિ જ્યારે રાત્ય.

ચોપાધ.

સેવા કરવા ગઈ સુંદરી, જેહ વચન હાહડામાં ધરી;
 ત્રણ પોહોર જ્યારે પૂરા થાય, બ્રાહ્મણ પાંચ પૂજાને જાય.
 ડુંવરી વળી આવી જ્યારે, વિપ્ર પાંચ પેલા ત્યારે;
 વરતીથી નીકળાયું નહીં, આવ્યો સંકટમાં જાએ કહીં.
 કોઈ જો જાણે આણે દીશ, તો નીચ પાસ છેદાવે શીશ;
 વેદિયા વેદની ધુનીયો કરે, જે સાંભળતાં પાતક હરે.
 પૂજા કરતાં વીતિ રાત, ઉગ્યો સૂર થયો પ્રભાત;
 મૂઢ તો માંહે એસી રહ્યો, અર્ધ પ્રાણુ એમ કરતાં ગયો;
 બહાર નીસરવા તરફડે તન, પરણ્યા ઉપર જેનું મન.

દોહરા.

પૂજા કરી પાછા વળ્યા, પાંચે ભેળા બ્રહ્મ;
 નહાલ થયો પેલો વરતિયો, ઉઘડ્યું આપણું કર્મ.

નીચે નીસરવા ગયો, હરખ ધરી મન આપ;
 તે સમે પેટો બારમાં, મોટો મણિધર સાપ.
 અકળાયો આખી રાતનો, દરમાં જેનો વાસ;
 રાત્રે પેસી શક્યો નહીં, વિપ્ર બેઠા ત્યાં પાસ.
 કર વાગ્યો તે નાગને, જે પૂર્વ જનમનું વેર;
 ડસ્યો હાથ તે મૂઢને, તત્ક્ષણ ચડીયું ઝેર.
 તે સમે થયો વાયદો, પુરા જે બે પહોર;
 શોધવા કુંવરી નીસરી, જોવા તેને ટોર.
 રમઝૂમ કરે હાઈકું ઠરે, ભરે સુગંધ અપાર;
 મળી સખીઓ સાતસે, ઊર એકાવલ હાર.
 પુરખ નામ દીસે નહી, સખીઓ હામોહામ;
 શિખ માગીને નીસર્યાં, નારી નીર્મળ નામ.
 મૃદંગ તાલ વાજે ઘણાં, વળી નિશાને વાય;
 ધમકારે પૃથ્વી ગડગડે, વર વર વાયુ છાય.
 શુભ શણગારી હાથણી, ઉપર બેઠી બાળ;
 સખી કરે ઓવારણાં, કર ઝાલી વરમાળ.
 હસી રમી સૌ ઉડીયાં, કરે હાસ્ય મનમાંય;
 અખીલ ગુલાલ ઊડે ઘણા, પૂજા કરવા જાય.
 સ્નાન કર્યું સરોવર જઈ, પહેર્યો પટકુળ અંગ;
 પગ પાળે થઈ પરવરી, શિવજી કરે સંગ.
 અગર ધૂપે ઉવેખીયો, સુગંધ બરાસે સાર;
 જાઈ જીઈ ને કેતકી, પ્રેમલ પુષ્પ અપાર.
 ધૂપ દીપ નૈવેદ્ય શું, તાંબુલ બીડી બરાસ;
 માની લ્યો મેહાચંદ્રજી, પુરો મનની આશ.
 પૂજા પૂરણ ત્યાં થઈ, સુંદરીમાં બહુ રૂપ;
 બોલવા લાગી આમિની, શિવને કહે ક્યાં ભૂપ.
 પેલો દેહરામાં પડ્યો, જૂવે છે બલવાટ;
 કન્યા ન આવી હાથમાં, મોટો મન ઉચ્ચાટ.

વિચાર કરે મન મૂઢિયો, ઉઘમ ઉપર મન;
 દેહરે જાતું શિવેશને, લાવું એહ રતન.
 કપટે કન્યા પરણિયો, વેગે લાવું ઘેર;
 મૂલી મોહોરો સેવશું, ઉતારીશું ઝેર.
 હળવે હળવે નીસર્યો, જાવા લાગ્યો ઘેર.
 વેગે જઈ પરણું સહી, રાજકુંવરી વેહેર.
 શીર ઉપર સૂરજ તપે, અંગે અગન અપાર;
 પગ પાની દાઝે ઘણી, દુઃખ પામ્યો નિર્ધાર.
 તોએ મન ઉઘમ કરે, મન સંભળાવે ધર્મ;
 ઉઘમ તો ત્યારે પ્રજે, જ્ઞેરાવર હોય કર્મ.
 એક વૃક્ષ બિલીતાણું, ઊભો તેની છાંય;
 ક્ષાણુંએક ઉભો રહું, કન્યા જાશે ક્યાંય.
 પાકું પ્રજા બિલી તાણું પડીયું તેને શીષ;
 વિપ્ર જ્ઞેવાને ત્યાં ગયો, શી લીલા કરી છે ઇશ.
 જ્ઞેઉં વર્તિક કેમ પરણુશે, કપટતણી જ્ઞેઉં રીત;
 જ્ઞેઉં ઉઘમ કેવો ફળે, પૂરણ કરી છે પ્રીત.
 શિવને સમરી નીસર્યો, જ્ઞેવાને ચર્યાય;
 પોથી હાથમાં પાકેની, ભોળે ભાવે જાય.
 સુંદર અરચા કેસરી, કંઠે પુષ્પનો હાર;
 આભણુ તો તેજે તથ્યો, વિદ્યા અપરમ પાર.
 એવે નિત્ય શુભપાણિને, ઉઘમની નહીં આશ;
 કુડ કપટ સમજે નહીં, કર્મતણો વિશ્વાસ.
 કુંવરી શોધે કંથને, જીવે પતિની વાટ;
 આ ઓચિંતો ત્યાં ગયો, ટળ્યો મન ઉચ્ચાટ.
 સાહેલિયો સાહી લાવિયો, રાજકુંવરીની પાસ;
 તમ સરખો સ્વામી મળ્યો, ત્રિપુરેશ્વરે પુરી આશ.
 તે મુદ્દત ને તે ઘડી, તે દિન ને તે વાર;
 વરમાળ આરોપી કંઠમાં, વરત્યો જયજયકાર.

તે વેળા ને તે ઘડી, ગડગડિયાં નિશાન;
 ગજ ઉપર વાહાન કર્યું, જાણે ઉગ્યો લાણ.
 મોહાલે આવી માનુનિ, જાય પિતાની પાસ;
 કંથ લાવી કાડામણો, આખો વૈકુંઠનાથ.
 નીરખી હરખી વિપ્રને, મળિ છે સખિયો જોડ;
 હાસ્ય સર્વને ઉપન્યું, પહોંચ્યા મનના કાડ.
 હેમકલશ ચોરી રચી, પૂરણ રૂડી પેર;
 રાજપાટ સોંપ્યું સહી, રાયે રાખ્યો ઘેર.
 અધિકાર એ છે કર્મનો, નિર્ધનિયાં ધન હોય;
 કર્મ હશે તે પામશે, માનજો સાચું કાવ.
 ઉઘમ કરીએ અતિ ઘણો, કૂડ કપટ કહેવાય;
 કર્મ ન હોયે પાધરૂં, તો બારે વાટે જાય.
 વર્તિયો પડિયો વાટમાં, જે ઉઘમ વશ હોય;
 જીપી તે પામ્યો રાજને, કર્મ તણી ગત જોય.
 અધસસ્તો થયો ખાળમાં, બીજો કરડયો નાગ;
 ત્રીજો દાઝ્યો તાળવે, ચોથો દાઝ્યો પાગ.
 બીલી હેઠળ બાપડો, નવ સહેવાયો તાપ;
 મુઠ કચુર કડકા થયો, પ્રગટયાં પાંચે પાપ.
 નિર્બળ જેનું કર્મ છે, ઉઘમ કરતાં હાણ;
 ઘડી પાંચ તે પગ ધસ્યા, પછી તન્યા છે પ્રાણ.
 શિવશર્મા કહે સાંભળો, કામકલા મુખાણ;
 કર્મે તો કન્યા વરી, ઉઘમે લીધા પ્રાણ.
 કાઠ કરૂપ કલકણો, કાયર કુડો કહેવાય;
 કર્મ જો હોયે પાધરૂં, તેને વશ સંહુ થાય.
 શુભ સ્વરૂપ વિદ્યા ઘણી, રૂડી શોભે દેહ;
 કર્મ આગળ કરગરે, તેમાં નહિ સંદેહ.
 ત્રણ ત્રણ તલવારો ધરે, હોય શૂર મુખાણ;
 ખોળે ચાકરી કર્મની, પૂરણ પ્રીત પ્રમાણ.

તે યેજ માતા ઉઘમ વરા થાય, ઝોટો થવા ગળગુંથી પાય;
 ગજ ઉડુળમાં જે અવતરે, તે કુળ તેવો ઉઘમ કરે.
 મોહિલે ધેનુ ધરમાં ઘણી, જ્ઞેજ્ઞે રીત કહું ઉઘમ તણી;
 કંધ સામેચાંદ શું લે બુધ, દ્વહે ઉઘમી તેનું દ્વધ.
 નીરખી દ્વર પંચામૃત થાય, ઉઘમ વિના કર્મ શું ખાય;
 દાસ્ય સર્વપ્ટી કરી ન્યાહરે, નહિ મેડી મંદિર ત્યાહરે.
 હેમકલ્પ ચુનો કાષ્ટજ ઘણાં, કર્યા ઉઘમે ધર તે તણાં;
 રાગપાર પાસ કે લાવે રૂ, વણી વિવેકે વસ્ત્રજ કર્યું.
 અગ્નિ ઉઘમ એવો નવ કરે, તો કર્મી સહુ નાગા ફરે;
 કર્મચર્ચી ખેડી વાવે ધાન, ઉઘમ તો તરૂ કલ્પ સમાન.
 ઉરસકસ કણ પાકે છે દુઃખે, ત્યારે કર્મવંત જીવે સુખે;
 કપકવે તલ ઘાણી પીલાય, દીપક જ્યોત કરે તો થાય.
 જાકામ કામ ઉઘમનું જ્ઞેર, એકલે કર્મે અંધાંદ ઘોર;
 જ્યાર્યા અન્ન ઝાઝાં ધર માંય, રાંધ્યા વિના તે કેમ રંધાય.
 પાતાળ માંહે જે છે નીર, જાણે છે તે શ્યામ શરીર;
 મેળવી દ્વધ અધ્રકે જે વાર, વલોવતાં ધૃત નિકળે સાર.
 કૃપ ઉઘમવંત જ્ઞે ખોદીએ, તો કર્મવંતા પાણી પીએ;
 સુવર્ણ લાવે ગર્થે કરી, ધરમાં નવ મેલીએ ભરી.
 કરે આભૂષણ પહેરે અંગ, ત્યારે કર્મ પર આવે છે રંગ;
 વસ્ત્ર લાવી મેલે કા પાસ, કાષ્ટ હોય જ્ઞે ધરમાં દાસ.
 લાડી ઉચો નીચો થાય, ત્યાર વિના તે કેમ પહેરાય;
 સપ્ત ધાતુ છે ખીજી ઘણી, વસ્તુ નીપજે અનેક તે તણી
 કરે ઉઘમી તેનાં કામ, ધડી ઘાટ પાડે છે નામ;
 હવન હોમ ઉઘમથી થાય, સંતોષ પામે વૈકુંઠરાય.
 ભારે મેઘ કરે છે વૃષ્ટ, ત્યારે જીવે છે સઘળી સૃષ્ટ;
 મહા ઋષિ તપેસરી સાથ, કરે પૂજા ઇશ્વરની હાથ.
 કરે ધૂમ્રપાન માહા ધર્મ, ત્યારે થાય જ્ઞેરાવર કર્મ;
 પુણ્ય વિના પામે નહીં કાય, કરે કામ તે ઉઘમી જ્ઞેય

અગમ નિગમ જ્યોતિષ લહે, વિદ્યા સિદ્ધ ન
 તે જાયે જઈ કર્મને, જુગતે કરીન;
 નાટક ચેટક કર્મમાં, ગુણકા રૂપ.
 તે ખોળે જઈ કર્મને, ભારે કર્મધર;
 ઉછેરે હાથી ઘોડલા, ઘોળા ધોરજીર.
 ખરીદદાર ખોળે ખરો, જે કોઈ આધર.
 તેથી સૌ કો માનજે, કર્મ તણો દર.
 કર્મ જોરાવર સૌથકી, કવિ કહે સામજી

ઉદ્યમવાદીનાં દષ્ટાંત.

ચોપાખ.

કામકલા કહે સાંભળ અભ, ઉદ્યમથી અદકું નહીં
 કર્મ જોરાવર કહે જે વાણુ, તેનું નામ તો છે અવ
 વખાણુ કરે કર્મનું જેહ, મૂરખ નામનો કહીએ
 પંડિત પાંચસં જોડે રાય, ચુકવો કહું તે મારો ન્યા
 કોઈની પક્ષ કરો જો આપ, તો અભહત્યા કેરૂં પાર
 કહું વાત તેની કરો સાખ, પ્રત્યક્ષ દેખાડું રતિ.
 એવા મૂરખ વિચારી જોય, ઉદ્યમ વિણ નવ રતિ. હ નાખ.
 કર્મ ખિચાઈ રંકજ થયું, ઉદ્યમ કર્યા વિના રતિ; ન દીડો કોય;
 ચતુર પુરૂષ કે રૂડા કહી, ઉદ્યમ કર્યા વિના કોય. કોણુ જ રહ્યું.
 રંક રાય ઉદ્યમ વશ હોય, કર્મ સાઈ એસે મારા જાણુ નહીં;
 રાજસભા મુજને કહો રીઝ, કર્મતાણું જે નહીં કોય.
 કર્મ તે તો સાથી થયો, જેને તમો જોયે ખીજ;
 કર્મ બંધાણું જેને લલાટ, અદકું આણું જોરાવર કહ્યો.
 ઉદ્યમ ઉદ્યમ ઉદ્યમ અતિ, ઉદ્યમ શ્રેષ્ઠ તે શા માટ;
 ઉદ્યમ રાય ને કર્મજ રંક, તેનો કહું પ્રેમ કર્મજ રતિ.
 હાઈડાં ઉઘાડી જો જો સર્વ, મેલી અંતરમાનો ગર્વ;
 કર્મ ખીજ ઉદ્યમ જે હોય, કુડ કપટ તે તરતજ જોય.
 પ્રથમ ઇશ્વરે ઘડ્યાં શરીર, નગન અંગ ને હાંકે ધીર.

પંડિત બેઠા કરે પુરાણ, લે છે મનગમતાનાં દાન;
રીઝવી રાયને લે છે માલ, સભામાં જાય બેસી સુખપાલ.
નાખે ટેલ દીવસ ને રાત, પૂજન અરચન જાણે આપ;
ઉઘમી કરે છે ખાહુ પેર, કર્મહીણ પામે નહીં શેર.
કહું કૌતુક એવાં એક લાખ, સભા પાસ પુરાવું શાખ;
મેલ અહંકાર મનમાંથી મર્મ, ઉઘમથી તો છૂટે કર્મ.
મોટું કર્મ જાણું છું અમો, શો ઉઘમ વખાણો તમો;
છોડો પૂતળાં હારી જાઓ, નહીં તો ઉઘમના ગુણ ગાઓ.
પંચ પ્રમાણુ કરે જે વાત, તે સાંભળ શ્યામા સાક્ષાત.

હાહરો.

કામકલા કહે વિપ્ર સુણો, મેલો મન અહંકાર;

ઉઘમ અદેશ સર્વથા, જાણે સૌ સંસાર.

ઓપાધ.

ઓહો ઉઘમ કરે જ્યાહરે, ઘણું કર્મ ફળે ત્યાહરે;
વિના ઉઘમ કર્મો નવ ફળે, ઉઘમ કરતાં સઉથી જ મળે.
નથી કર્મ ને ઉઘમ હોય, સહેજે સ્વર્ગ પહોંચાડે સોય;

હાહરા.

કર્મવાદી કોઇક પુરૂષ, પડ્યો અર્ણવ નીર;

કર્મે પાર પડે નહીં, ઉઘમે પામે તીર.

કર્મવંત દુઃખમાં પડ્યો, વ્યાધ્યો દેહમાં રોગ;

ઉઘમથી ઔપધ કરે, પામે સુખ સંજોગ.

અડસઠ લોગ ઉઘમથડી, તે પમાડે તર્ત;

તેટલા ઉઘમ કર્મથી, માથે લખીયાં મર્ત.

સભા શું નથી બોલતી, મનમાં કરી વિવેક;

નિશ્ચયે કરી નરપતિ કહે, ઉઘમ કે કર્મ એક.

કર્મ વખાણુ જ્ઞે સહુ, તો તજ્ઞે ઉઘમનું કામ;

એક કહો ને બે કરે, તેનું તે શું નામ.

કર્મવાદીનાં દૃષ્ટાંત.

ચોપાદ.

કામકલાએ વાતજ કહી, લખ આગળ જે લક્ષ્મી થઈ;
 એ તો અચરત અધિકું હોય, શિવશર્માસું સામું જોય.
 કહી વાત મહા મોટી મૂલ, વેદ વાયક છે સમ તુલ;
 ધાલી મૂછે પોતાનો હાથ, શિવશર્મા જોલ્યો તે સાથ.
 શ્યામા તેં કહ્યું તે સાચ, નામ એક સાંભળ કહું વાચ;
 સાંભળજે આણી મન રીજ, પ્રથમ કર્મતાણું હોય ખીજ.
 તેનું ફળ ઉગ્યું જ્યાહરે, તેવો ઉઘમ ઉગ્યો ત્યાહરે;
 જેનું કર્મ જોરાવર સાર, તેનો ઉઘમ વણજવેપાર.
 જોછે કર્મે લખાણો દીશ, ઉઘમ ભાર ઉપાડે શીશ;
 કર્મવંત તે પડિત થાય, કર્મ ઉઘમ એ લણવા જાય.
 કરે ચાકરી સેવવું કાંઈ પડે, કર્મવંત તે હાથી ચડે;
 એક લગને પરણે છે સૂત્ર, કર્મવંતને છે પંદર પુત્ર.
 એક વાંઝિયા મેણે મરે, તે ઉઘમ શું જોછો કરે?
 રાજા શો ઉપાડે ભાર, રાખે છે અદકો અહંકાર,
 રાંક બાપડો વાટે પડ્યો, ભૂખતણે દુઃખે બહુ નડ્યો;
 ઉઘમ કરતાં શિર ભાર ભરે, કર્મહીણો તે ભૂખે મરે.
 કરે કાસદું ઘેરે ઘેર, ભાર ઉપાડે છે બહુ પેર;
 ઉઘમીને અદકી છે એહ, કર્મ વિના ઉઘમ નહીં તેહ.
 નગર શેઠ વડો પ્રધાન, મહા જન મહિપતિ કેટું માન;
 ગાયક પાખર ચાકર પાસ, સદાવ્રત આપે છે વાસ.
 કર્મ દુઃખ વેગળાં કરે, એ ઉઘમ શું અદકો કરે;
 રાત અંધારી છે ધમઘોર, ચિત્ત કરી ચાલે છે ચોર.
 રહે છે વનમાં દહાડે દીશ, પાડે ખાતર કપાવે શીશ;
 અધિક ઉઘમ માંહે ભજે, સાંજું વસ્ત્ર કદી નવ મજે.
 કર્મ થકી ખટકર્મજ કરે, એવો ઉઘમ અદકો કરે;
 ખીજ લિશ્તુક માંગે ભીખ, સૌને દેતા ફરે છે શીખ.

જેને જેવું કર્મ જ ગણે, ઉઘમે તેવી વિદ્યા લણે;
જેને જેવું કર્મ જ સૂત્ર, ઉઘમે તેવો પ્રગટે પુત્ર.
જેને જેવું કર્મ જ કાળ, ઉઘમ તેવી રાખે લાળ.

દોહરા.

કર્મ થકી ઉઘમ ફળે, ઉઘમથી કર્મ હોય;
ઑહું અહું ઐહને, કહી ન શકે કોય.
ન્યાય ચુકાવ્યો નૃપતિએ, વેદ શાસ્ત્ર મહા મૂલ્ય;
ઉઘમ કર્મ એ કલ્પીને, શાસ્ત્ર સદા સમતુલ્ય.
ઉઘમ વિના ચાલે નહી, કર્મ વિના કુટાય,
કર્મને ઉઘમ ફળે, પ્રીત્યો પંડિત રાય.
પ્રીત કરીને પંડિતે, જુગતે જોડ્યા હાથ;
ગયો મેલ મનડા થકી, શીવશર્મા શ્યામા સાથ.
જાતિ સ્મરણુ તેમને થયાં, ઓળખ્યાં એઉ આપ;
થયાં કંથ ને કામિની, પુરણુ પ્રીત પ્રતાપ.
છોડી નાખ્યાં પુતળાં, મેલ્યો મન અહંકાર;
રાજરીત સુખ ભોગવી, વરલ્યો જયજયકાર.
અવસાને ઇંદ્ર લોકે ગયાં, પામી પ્રીત પ્રમાણુ;
અનુગ્રહ અવતારનો, શ્યામા વિપ્ર સુજાણુ.
શ્રીગોડ માળવી વિપ્ર શુભ, કવિ તે સૌનો દાસ;
લકત બ્રાહ્મણુ સર્વનો, વાર્ લીલા વિલાસ.
પાય લાગીને પરણુમું, કરગરું બેહુ કરજ્જેડ;
સામળલટ કહે બોલજો, જય જય શ્રી રણછોડ.

ઉઘમ કર્મ સંવાદ સંપૂર્ણ.

પંડિત હોય તો પરંહરો, રાજ સલા તત્કાળ;
 નિશાળે નવ મૂકશો, આપ ઉદરનાં બાળ.
 ખીશી સલામાં જો કદી, ન કરો ઉદમ આપ;
 યુદ્ધ ચિત્તથી ચાકરી, કર્મ ઉપર શી છાપ.
 દંડ ન દેશો ચોરને, મુમ ન કહેશો શાહ;
 સ્વર્ગ મટામટ રહો, સહુ રાંક અતે રાંજાહ.
 કામ તજો સહુ કુળતાણાં, તજો ઉદમ એ જાગ્ય;
 કર્મે બેસી રહો તમો, તો હું લાગું પાગ્ય.
 હસ્તી ઘોડા નવ પાખરો, સંભાળો નહિ ગામ;
 કર્મ હશે તો પામશો, ઉદમનું શું કામ.
 કર્મ વિણ ચાલે કોટી ભવ, કરો વિચાર સૌ કોય;
 ઉદમ વિના એકે ઘડી, અર્થ સરે નહીં જોય.
 ઉદમ હોય અતિઘણો, કર્મ અલેખે થાય;
 ઉદમ વિના આદર કરો, ધનને સૌ કો ધાય.
 ખાવું પીવું ખરચવું, ભોગવવી જે નાર;
 સ્તવું બેસવું ઉઠવું, ઉદમનો વેહેવાર.

નિર્ણય.

ચોપાઠ.

રાજસલા ત્યાં બોલી ન્યાય, ઉદમ કર્મનો ન્યાય તોળાય;
 સાંભળ એ સતવાદી જન, ઉદમે કર્મ કર્મે ઉદમ બળવંત.
 એકલું કર્મ તે જીતે કોક, જૂઓ વાત વિચારી લોક;
 કર્મ વિના ઉદમ નવ મળે, ઉદમ કરતાં કર્મ જ ફળે.
 એમાં ખેદ કરશોમાં કોય, સમતુલ બે તે જુગતે જોય;
 ઉદમનું તો કર્મજ નામ, કર્મનો તે ઉદમ હામ.
 એ બેઉમાં કંઈ અંતર નથી, જો જો વેદ પુરાણે કથી.
 જેવું કર્મ લખાણું તેહ, તેવો ઉદમ ઉદય જ એહ.
 જેને જેવો ઉદમ મર્મ, તેને તેવું વળગ્યું કર્મ;
 જેને જેવું કર્મ જ સાર, તેવો ઉદમ કરે વેપાર.

કુંભ ભરી શિરપર ધર્યો, કટાક્ષ કરતી જાય;
 આતુરી ઘણી આળવી, તોય ન ચેત્યો રાય.
 રીશ કરી રામા વદે, સાંભળ રાજકુમાર;
 કોણ કારણ ગ્રહ્યું કામઠું, શીઃ વેંદ્યો રે ભાર.
 રાય સુણી અચરત થયો, શાથી સામું જ્ઞેય;
 શું કહે છે એ કામિની, કહી નવ શકે કાય.
 કહે રામા તું કોણ છે, કોણ તમારી જાત;
 શા કારણ પડ્યું પુછ્યું, તે કહો મુજને વાત.
 નારી વેણુ જ ઓચરી, સાંભળ સાચું ધીર;
 કશી ભરીને નાખ તું, મારા કુંભપર તીર.
 કુંભે તીરજ વાગશે, ચાકશે જળની ધાર;
 હોડ આપણે એટલી, આપું એકાવળ હાર.
 તીર ધરી લઈ આવતું, ચુકવું ચોટની ફાળ;
 મંદિરે લઈ જઈ માહરે, પરણું ત્યાં તત્કાળ.
 મહિપતિ રિઝ્યો મનવિશે, એ તો રૂડી વાત;
 હું નિશાન ભુલું નહિ, એકું તે કોણ માત્ર.
 તાણી તીર જ નાંખિયો, રાજાએ દઈ દોટ;
 આવતો ઝાલ્યો ઝડપશું, ચુકવ્યો પહેલી ચોટ.
 સખિયો સાથે હશી પડી, ચડી રાયને રીશ;
 કો કાળે ભુલું નહી, જાણે છેદું શીશ,
 પ્રધાને વારી રાખિયો, રીશ ન કીજે રાઓ;
 મુખથી વેણુ જ ઓચર્યા, એને મંદિર જાઓ.
 પછી રાય હશી બોલીયો, કહો આગ્યાની વાટ;
 મંદિરનું ઘો પારખું, આવું પડતી રાત.

મર્યા-નિતનિત પાવક પરજળે, મૃતક સંહવન થાય;
 તેથી મોહોલ ઉચેરડો, એ એધાણી રાય.

ઉત્તર-અગ્નિથકી લોહું ગળે, હવતી ધમણો સાર;
 મંદિર કહ્યું તે માનિની, લક્ષ વસા લોહાર.

પદ્માવતીની વાર્તા.

દોહરા.

પ્રથમ શારદા વરણવું, માગું એક પસાય;
શિર વર દો વરદાયિની, શુભ મતિ આપો માય.
શ્રી ગુરૂને ચરણે નમું, ગણપતિ રહું કરજ્ઞેડ;
સહુ કવિને કંઈ વિનતી, કોઈ માં દેશો ખોડ.
આખ્યાન કહું પદ્માવતી, સતી શિરોમણી જેહ;
પુષ્પસેન સાથે વરી, વર્ણન હું કહું તેહ.
નગર એક ચંપાવતી, ચંપકસેન રાજન;
પટરાણી પુષ્પાવતી, પુષ્પસેન એક તન.
બત્રિશ લક્ષણ આગળો, ચૌદ વિદ્યા ગુણ જાણ;
રાગ છત્રિશે આળપે, વદન શરી પરમાણ.
સોળ વરસનો સુત થયો, ધનુર્વિદ્યાનો ધીર;
હયે ખેશીને સંચર્યો, જાણે બાવન વીર.
પ્રીત ધણી પરધાનશું, ક્ષણ અળગો નવ થાય;
એ જાણ રમવા એકદા, મૃગયા કારણ જાય.
વસંત રૂપ પ્રુલી રહી, સુંદર સરોવર નીર;
મૃગયાથી પાછા વળ્યા, આવ્યા તેને તીર.
સુંદર તટ રંગીઆમાણું, ઉભા તેને છાંય;
માનુની એક મૃદે ભરી, જળ ભરવાને જાય.
ભર જોખનમાં ભામિની, સુલોચના નિજ નામ;
સ્વરૂપ તેનું નિરખતાં, તત્ક્ષણ પ્રકટે કામ.
કામિની કામાતુર થઈ, ત્રેહનું લાગ્યું બાણ;
રાય સંગે રંગે રમું, નહિતર છાંડું પ્રાણ.

ચોપાઠ.

એવું કહીને નારી જાય, મનમાં હરખ્યો પોતે રાય;
આપ આપણે મંદિર ગયાં, સાંજ સમે એ તત્પર થયાં.
પરધાન આજ્ઞા ઘોણ તમે, તો સ્ત્રી ચરિત્ર નિરખિયે અમે;
શીઘ્ર કરે ૩૬ કાવળે, પ્રાતઃસમે વેલા આવળે.
કહ્યાં એધાણુ ધરીને ગર્વ, રાજાને મન વશિયાં સર્વ;
પ્રીતથકી રાજા પરવર્યો, સ્ત્રી મહોલ સામે સંચર્યો.
દીરઘ કામ સરીખો દેહ, નારીને મન પ્રગટ્યો નેહ;
ઉઠી અખળાએ કર્યો પ્રણામ, ભલે પધાર્યા ૩૭ કામ.
પાંચ પદારથ પામ્યાં અમે, પ્રિતે કરી પધાર્યા તમે;
રાજા એટલા પાસે જઈ, સ્ત્રી કરળેડી ઉભી રહી.
ભામનિયે નિરખ્યો તે ભૂપ, રાજખિજ રઢિયાળું રૂપ;
રાજાએ રાણિ નિરખિયાં, બેઉજણાં હૈડે હરિખિયાં.
નૃપપુત્રે વાણી ઓચરી, કહે અખળા તું કાને વરી;
કંથ તારાનું શું છે નામ, મારી સાથે શું છે કામ.

દોહરા.

સુલોચના એમ ઓચરે, સાંભળ રાય સુધીર;
ને વડે તો તુજને વડે, નહિ તો પાકું શરીર.
શિવ પૂજન મેં તો કર્યું, ચર્યાં ગોર અપાર;
દિન થયા બહુ નિરખતાં, પામું તુજ ભરથાર.
રાજા કહે સુણ સુંદરી, પરનાર અગ્નિજાળ;
ધર્મ નહીં એ આપણો, મુકો આળપંપાળ.
વિનતા વળતી ઓચરી, એ શું બોલ્યા રાય;
ના કહેતાં મરશું અમે, તે તમ શિર હત્યાય.
રાય કહે સુણ સુંદરી, એમાં અમને ખોડ;
કાલ સવારે પરણશું, આપણુ જીવતી નેડ.
હૈડે ધીરજ રાખ તું, જઈ સંભળાવું તાત;
નગર લોક સહ દેખતાં, ગાલું જમણો હાથ.

સ-જેને દિઠે જગ હસે, તેનું છેદે શીશ;
 તેને ઘેર થઈ આવજો, રવિ આથમતે દીશ.
 ઉ-નિર્મળ વાડી વનસ્પતિ, નિર્મળ નીરશું નેહ;
 પુષ્પો વીણે પ્રીતશું, માળી મંદિર તેહ.
 સ-જેહ સમારે તુજને, તેને સમારે જેહ;
 તેથી મહોલ ઉચેરડા, સહિ એધાણી એહ.
 ઉ-શોભા દે સઉ લોકને, તેને ઉજવળ કામ;
 સ્થામા સમજવ્યું તમે, ધોખી એનું નામ.
 સ-જેને કરડ્યે વિપ ચડે, તેને જે કોઈ ખાય;
 તે મેલું મુજ ખારણે, એ એધાણી રાય.
 ઉ-ગિરિ શિખરે વાસો વસે, ગાજતે ધનધોર;
 પરમેશ્વર મસ્તક ધરે, માનુનિ તે તો મોર.
 સ-કુરંગ હેમ સરિખડો, પુછ પિયંતો નીર;
 તે મેલુ મુજ ખારણે, આવજો આણી ધીર.
 ઉ-દિવસે મારે કામિની, કુલમાં કરે ઉદ્યોત;
 ઘેર ઘેર અજવાળું કરે, જીવતી દીપક જ્યોત.
 સ-મુખે મધુરં બોલતો, ચાતુર નર વશ હોય;
 તેનો શબ્દ સુણી આવજો, જેમ ન જાણે કોય.
 ઉ-ભોગી માણે ભૂપતિ, તેને વાલો તંત્ર;
 બોલે બેશી જોખથી, જીવતી તે તો જંત્ર.
 સ-રાંક અઢારે વર્ણમાં, જે વડે તારૂં રાજ;
 ધીરજ રાખી આવજો, જાત અમારી આજ.
 ઉ-ડાહો અકલે આગજો, સર્વ કળાનો સૂત્ર;
 નારી મેં તે ઓળખ્યો, વણીક કેરો પુત્ર.
 સ-અમુલક એ જે તમ કને, જળમાં નીપજે જેહ;
 એ એ કરિયે એકઠાં, તાત અમારો તેહ.
 ઉ-અમુલક એ તે નેણ ને, જળમાં કમળ સુધામ;
 નારી તેં મુજને કહ્યું, નેણ કમળશા નામ.

૪૬ પ્રધાન વાણી વહે, એમ ન એલો તોલ;
કોઈકે એવો રહી જશે, ઉતરશે તુ જ એલ.
નહિ ગુદરૂં પરધાનને, નહિ ખેટા કે બાપ;
પદા કંઈ ને કોઈનો, અલ્પહત્યાદિક પાપ.

ચોપાઈ.

ચંપકસેને કોલજ કર્યો, શિકાર કરવાને સંચર્યો;
અન્યોઅન્ય સેના સંચરે, ઘેરી વાઘને આગળ કરે
એમ કરતાં વીતિ મધ્યરાત, વાઘ બેયની કીધી ધાત;
રાજા મનમાં હરખ્યો બહુ, વજર સાથે હરખ્યા સહુ.
રણમાં સભા કરીને રાય, સઉકાને ત્યાં કરે પસાય;
હું તેને આપું શિરપાવ, જોણે વાઘપર કીધા ધ્રાવ.
રણ મધ્યે સભા કીજીએ, જણ જણનો તશીઓ લીજીએ.

દોહરા.

કર્યું નિરીક્ષણ નરપતિ, નેયાં સઘળાં રૂપ;
દૃષ્ટે આવી નવ ચડ્યો, પુષ્પસેન સુત ભૂપ.
ક્રોધપૂર્ણ રાજા થયો, ભ્રમર ચઢાવી રીશ;
જઈ સુતને હાથે હણું, રવિ ઉગતે દીશ.
હત્યા ન ગણું બાળની, વચન અમારૂં જાય;
રાવત સઉ ઝાંખા થયા, કર્યો મહા અન્યાય.

ચોપાઈ.

રાતે સર્વે રણમાં રહું, ઉઝ્યો સૂર્ય ને વહાણું થયું;
પ્રાતઃકાળ થયો જેટલે, પુષ્પસેન જાગ્યો તેટલે.
રવિ ઉગમતે તે ઉઠિયો, પાગ સમારી ખેટા થયો;
પ્રમદા આવી પાલવ ગ્રહાં, રાજાને એમ વચન જ કહ્યાં.
તમો વિના મેં રહું ન જાય, ઘડી એક વરસની થાય;
તમ દીક્રે મુજ ભાગે ભૂખ, અણુદીક્રે ઉપજે મહા દુઃખ.
રાય કહે ધીર રાખો તમો, વચન મારૂં જે વરણું અમો;
વચન દેઈને મહીપતિ ગયો, મહોલ પોતાને દાખલ થયો.

મંડપ રચાવું મોડળો, પરણું રૂડી પેર;
 પટરાણી કંઈ પ્રેમશું, રાખું મારે ઘેર.
 સ્થામા સંતોખી મુંઢરી, સેજે પોટયો રાય;
 એ વાત તો રહી એટલે, ખીજું કૌતુક થાય.

ચોપાદ.

તેણે સમે વળતું શું થાય, સજી સભાને એટો રાય;
 ચંપકસેન નામ જે તણું, ઢળે છત્રશિર શોભિત ઘાણું.
 નિશા અંધારી દીપક બળે, રાજ કુળ છત્રિશે મળે;
 રાગ રાગણી છત્રીશ થાય, બહુ મળ્યા રાણા ને રાય.
 નાટક એટક રમતજ ઘણી, શોભા શી કહું તેહજ તણી;
 વિવિધ પ્રકારે થાયે ગાન, એ રીતે બેઠા મજરા થાય.
 વાત ગોષ્ઠ ચાતુરી ચર્ચાય, ગુણકા નાચે રાજન;
 પહોર રાત એમ કરતાં ગદ્ય, નગરમાંહી ત્યાં ખુમજ થઇ.
 ધસમસીને ત્યાં આવ્યા લોક, સઠિકેને મન પ્રગટયો શોક;
 રાય સભામાં આવી રહ્યા, કારણ રાજ આગળ કહ્યાં.
 રાય બચ્ચાનો નથી રે લાગ, નગર વિષે આવ્યા બે વાધ;
 રાજજી સાંભળજે વાત, માણસ ત્રણની કીધી ઘાત.
 મુણતાં રાય થયો અસ્વાર; સોંદર્યા છે ત્યાં મહા બુઝાર;
 નગરથકી બહાર નીસર્યા, ઘેરી વાધ બે આગળ કર્યાં.
 રાજ સૌથી આગળ રહે, ક્રોધ કરીને વાણી કહે.

દોહરા.

નગરપડો વજડાવિયો, વરતાવી છે આણુ;
 જે નહિ આવે રણવિષે, તેના લેઉં પ્રાણુ.
 રહે રાયના દેશમાં, અન્ન રાયનું ખાય;
 વહેલો આવે આ ઘડી, રણમાં સાથે થાય.
 પાંચ થકી પચાસનો, પાળો કે અસ્વાર;
 જે નહિ આવે રણ વિષે, તેને માંડું ઠાર.

અંપક વાણી એમ બોલિયો, હાહાકાર નગરમાં થયો;
એહ વચન કરી માનો સત્ય, વાર ન લાગે કહે ભૂપત્ય.
નગર લોક સૌ મનમાં લહે, કોણુ એવો જઈ રાયને કહે;
એહી હતી રાણીજી જહાં, તે વાત વળતી ગઈ તહાં.
મારા મુતને મારે આજ, તેનાં ચક્ષુ કરાવું ત્યાજ;
જે કાઈ લહે કુંવરનું નામ, તેનો ફેડું નિશ્ચે કામ.
ચઢાવી દષ્ટિ ધૂટે કેશ, ભરજેખનમાં બાજે વેશ;
રાણિયે મન આણી ગર્વ, સોંઢાડી સાહેલી સર્વ.
લાગી વારજ કરતાં વાત, સાહેલિયો મળી સંસાત;
સઉંકા ખડુગ ઉઘાડાં કરી, રાજસભામાંહે સંચરી.
જઈ નરપતિને કર્યા પ્રણામ, માગું છું હું એક ધનામ;
રાય કહે માગો છો તમો, તે હાથથી નહિ આપું અમો.
તારાં મનથી માગ્યો મુત, તું ઉગારવા આવી પુત.

દોહરા.

રાણિ મન વિમાસિયું, જાતનું કશું જતન;
જીવ્યાથી મરવું ભલું, જે સુત જાય રતન.
ક્રોધ કરીને કામની, ધરી રાયશું રાય;
શોક કરિ એહી સભા, કાઈ ન દેશો દોષ.
રાજને કહ્યું રાણિયે, કોટે ગળશે જાત;
હમણાં તુજને લાગશે, સ્ત્રીહત્યા સંસાત.
બ્રહ્મહત્યા છુટ્યા તણો, કોઈક કાજે પાર;
સ્ત્રીહત્યા જેણે કરી, નહિ નર્કમાં કાર.

ચોપાઇ.

વચન મુણી માતાજી તણું, કુંવર મન દુઃખ પામ્યો વણું;
મુત માને જઈ લાગ્યો પાય, ફેકટ બોલો કાં અન્યાય.
મારા તાતનું વચન જ જાય, શે કામે આવે આ કાય;
જાયું તે જવાનું સર્વ, ગંદી દેહ તણો શો ગર્વ.

આવતો માયે નિરખ્યો તન, હિલટ વધી માતાને મન;
કહો કુંવર ક્યાંથી આવિયા, સમાચાર શા શા લાવિયા.
કાણે વાઘ હણ્યા કંઈ પેર, રાજકુંવર પધાર્યા ઘેર;
જીતી જશ તે કાણે લીધ, કેટલાને સરપાવ જ દીધ.
મા શું વાઘ શું કહોછો તમો, વાત કશી પ્રીછું નહિ અમો;
રાતે તે શી થઈ છે વાત, ક્યાં ગયા છે મારા તાત.

દોહરા.

રાતે વાઘ બે આવિયા, સેન ગયું રણુમાંય;
નગરપડો વજડાવિયો, તું કયમ ન ગયો ત્યાંય.
વચન શુણીને માતનું, ચાલ્યો રાજકુમાર;
અશ્વે બેસી એકલો, ગયો નગરથી બહાર.
કટક સર્વ પાછું વળ્યું, જાણે સાગરપૂર;
કુંવર મળિયો વાટમાં, ત્યાં ઉગમતે સૂર.
પિતા સમિપે આવિયો, પાળો થઈ તે વાર;
કર જોડીને કુંવરે, કીધો જઈ જુહાર.

ચોપાઈ.

રાયની કરડી દીડી દૃષ્ટ, કુંવર મનમાં પામ્યો કષ્ટ;
કુંવર મનમાં ઝાંખો થયો, સૌની પાછળ પાછળ રહ્યો.
રાજા આવ્યો રણુમાં જઈ, સેના સૌ સૌને ઘેર ગઈ;
ચંપક બેઠો આસન ચઢી, તેડ્યો કુંવરને તે ઘડી.
નાનું મોટું નગરનું સહુ, મળી ખલક જોવાને બહુ;
સાચું કહો રહ્યા ક્યાં રાત, વળતી આવ્યા કયમ પ્રભાત.
વળતી કુંવરે વચન જ કહ્યું, જેમ સરજ્યું હતું તેમ જ થયું;
લખ્યા લેખ કોઈના નવ મટે, ઘો આજ્ઞા જે મુજને ઘટે.
રાજાજી જે કહો તે કહે, ઘો આજ્ઞા તે મસ્તક ધરે;
શાને પૂછો રાખણહાર, હું અન્યાય ઉભો આ ઠાર.
બોલ્યો રાય ચડાવી રીશ, જાણ્યો કુંવરનું છેદો શીશ;
એની જે કો કરશે વાર, માફ તેને સાથે ઠાર.

દોહરા.

વજ્રસુત વાણી વદે, સુણો રાયજી સૂત;
એક વચનને કારણે, વનમાં કાઢો પૂત.
એણે વચન તમ પાળિયું, ઉત્તમ કીધો ન્યાય;
વચન જાય તમ પુત્રનું, એ મોટો અન્યાય.

ચોપાઈ.

સુતને તેડીને પૂછિયું, સત્ય કહો કાલે કેમ થયું;
ક્યાંહાં રહ્યાતા કેને કાજ, સાચું જોલ તજીને લાજ.
જે તારા મનમાંહિ હોય, મારિ આગળ લાખો સોય;
સુત કહે સાંભળો મહારાજ, વનમાં જતાં હુખ્યોં આજ.
મુજને વહાલી નથી મુજ દેહ, સત્ય કરી માનોજી તેહ;
કાલે મુજને કૌતુક થયું, ખીક થકી કાઢને નવ કહું.
આજ તમે તનિયો છે ક્રોધ, તો સાચો જોલું પ્રતિબોધ.

દોહરા.

નેણકમલ વહેવારિયો, નગર તમારા માંય;
અત્રિશ લક્ષણુ આગળી, તેને છે કન્યાય.
કર્મસંજ્ઞેગે તે મળી, નાખ્યો તેણે પાસ;
વચન દીધું વરવાતણું, ભાંગિ તેની આશ.
આશા ભંગી જે કરે, કોલ એકોલી થાય;
મહા નરકમાં માનવી, જરૂર તે તો જાય.
ચંપક ચિત્તમાં ચિન્તવે, સર્વ સુણી વૃત્તાંત;
તરત શેઠ તેડાવિયો, અધિપતિએ એકાંત.
મહાજન આવ્યા મલપતા, જ્યાં એકા છે રાય;
ભૂપે માન દિધું ઘણું, આવી નમિયા પાય.
રાય કહે શુણુ શેઠજી, માગું છું હું માન;
નેણકમલ તુજ દીકરી, આપો અમને દાન.
વળતા માજન જોલિયા, સાંભળ રે ભૂપાળ;
કન્યા અમો ક્યમ દિનિયે, એસે શિરપર ગાળ.

તમો ક્ષત્રિ અમો વાણિયા, તમો રાય અમો રાંક;
વર કન્યા પરણે નહીં, વૈશ્યો કાઢે વાંક.

ચોપાઘ.

નરપતિ કહે નહિ મારો વાંક, એ કન્યાયે વાળ્યો આંક;
મુજ કુંવરને તેડી ગઇ, કિધો કાલ અમારી થઇ.
તેને જઇ પૂછો નિરધાર, જે ઘટે તે કરો વિચાર;
શેક સુણિ આવ્યા ધરમાંય, પુત્રીને જઇ પૂછ્યું ત્યાંય.
સત્ય વચન તું કહેજે આજ, જેમ કહે તે કરીએ કાજ;
પુત્રિ કહે વર એજ પ્રમાણ, નહિ તો મારા છાંડું પ્રાણ.
શેઠ વાત ધારી તે ધ્યાન, દેઉં કુંવરને કન્યાદાન;
નવ આપું તો પુત્રી મરે, વળી રાજ મન વેરજ ધરે.
કહો છો તો રાજ લિજિયે, કન્યાદાન અમો દીજિયે.

દોહરો.

મારી પુત્રી લાડકી, તમ સુત ખાવન વીર;
જુગતું જોડું પરણશે, જ્યમ સાકર ને ખીર.

ચોપાઘ.

રાજ કહે ન લગાડો વાર, સામગ્રી કરજો તૈયાર;
શાને વાર કરો એવડી, જાઓ પરણાવી દો આ ઘડી.
મંદિર આવ્યો વહેવારિયો, સમાચાર જઇ સ્ત્રીને કહ્યો;
કુંવરી તો ધચ્છાવર વરે, ના કહિયે તો નિશ્ચે મરે.
શેઠાણિયે તે સુણિ લલું, જઇ કુંવરીની આગળ કહું.

દોહરો.

રાજકુંવર તને પરણશે, હમણાં જશે રાન;
જો તો આવશે, તું મુણ તારે કાન.
તે થાશે મુજ હાલ;
આ દેકાણે કાલ.

તું જાણે વરૂં રાયને, બેડી ચાવું પાન;
 એ તો રહેશે ઓરિયો, સમજ આણિ સાન.
 કાલ સવારે કાઢશે, રઝળી ભરશે પેટ;
 તાત કહે છે તાહરો, નહિ સુખ પામે નેટ.
 કન્યા માતાને કહે, કર જોડીને વાત;
 માનું નહિ હું માવડી, થેલો થયો મુજ તાત.
 તાત શું બેઠો દીન થઈ, કરો ગણેશ આચાર;
 લગન ચોધડિયું જાય છે, હવે ન કરવી વાર.
 આવ્યો રાજ પરણવા, વાગ્યાં વડાં નિશાન;
 પાટ બેસાડી પદ્મની, જાણે ઉગ્યો ભાણ.
 હાથ મેળાવ્યો હાથશું, આરોપી વરમાળ;
 મુદ્દત્ત એકમાં ઉઠ્યાં, પરણિ તે તત્કાળ.
 આશીર્વાદ વિપ્રો વદે, વેદ વદીને વાણ;
 ચિરંજીવી રહે બે જણાં, બોલે લોક પ્રમાણ.
 પરણી ઉઠ્યાં પાટથી, ઉતારી વરમાળ;
 મીઠલ છેડા છુટશે, લખ્યું હશે તે કાળ.
 શિખ માગી નારી કને, હું પરદેશ પળીશ;
 હુકમ લઈને હજુરનો, જાતાં તને મળીશ.

ચોપાઈ.

પુષ્પસેન પરણી પરવર્યો, માતાને જઈ ચાલું નમ્યો;
 માતાજી અમો વન ચાલશું, લખ્યું હશે ત્યારે આવશું.
 મારા સમ જો દુઃખ દિલ ધરો, નમ્રણે આંસુ શાને ભરો;
 જ્યાં જઈ ત્યાં મુખજ હોય, મુજને ગાંછ શકે ન દોય.
 પ્રસન્ન થઈને શિખ દિનિયે, પ્રણામ લક્ષવરાં લીછ્યે;
 ચાલો કહેતાં જીવન જાય, પણ શું કરિયે કોપ્યો રાય.
 ચિરંજીવી જોડું ધરતાણું, વધે જશ તે બહુ મુખ ભાણું;
 મા કહે સુત વહેલા આવજો, પદ્મની પરણી લાવજો.

દોહરા.

- વચન માતનું શિર ધર્યું, ત્યાંથી ચાલ્યો જાય:
 સામો જઈ ઉભો રહ્યો, જ્યાં છે રાજ સભાય.
 શિર નમાવ્યું તાતને, સભાને ક્યો જુહાર:
 રાજ બેઠો ત્યાં જઈ, ચરણે નમ્યો કુમાર.
 રાજ મુખથી બોલ્યો, જે સુત મારો હોય;
 વનમાં જાજે એકલો, સાથે ન લઈશ કોય.
 હું ને અશ્વ અમારો, ન કરું કોઈની આશ;
 જે કોઈ સાથે સંચરું, સુકૃત થાજે નાશ.
 સેવક સાથે સંચરે, તે કાયરનું કામ:
 જઈ વનમાં એકલો, પુષ્પસેન મુજ નામ.
 એમ કહિ પાછો વળ્યો, ન હોય મન ઉચ્ચાટ;
 પ્રધાનપુત્રે નિરખ્યો, ઉપજ્યો મન ગંગાટ.
 પ્રધાનસુત પાછો વળ્યો, હૈકું જાટિ જાય;
 સાથે આવું કયમ કરિ, વારી રાખે રાય.
- વળતી નિજ નારિ કને, આવ્યો રાજકુમાર;
 નારે નિરખ્યો કંથને, કીધું રુદન અપાર.
 નારિ પ્રત્યે નેહનાં, કહ્યાં વચન બે ચાર;
 જે જીવશું તો આવશું, નહિ તો કાટી જુહાર.

ચોપાઈ.

- મારે હાથે ભોજન કરે;
 ફળ થાય તો મારાં કાજ.
 મારે હાથે મુખમાં ધરું.

પીઠિં વાર.

તાર;

માજ.

૧૦૧.

ચોપાદ.

માયા મોહ ને મમતા તળે, એક મને ઇશ્વરને ભળે;
બુદ્ધિસાગર છે મારો મિત્ર, ઘણો ચતુર ને ઘણો પવિત્ર.
રહેશે ઘણું તમારી પાસ, એથી કાંઈ ન થાય વિનાશ;
એ મુજ પ્રાણ છે સાક્ષાત, સુખ દુઃખની તમે કરજો વાત.

દોહરા.

રાજાને નારિ કહે, કાલ અમારો એક;
બારે વર્ષે ન આવિયા, તો પાડું મુજ દેહ.
બાર વરસ પર એક દિન, જો વીતિને જાય;
જીવ ધરું જો દેહમાં, નહિ મુજ એક પિતાય.
કંઈ પાપે જો કામની, ભાળે નહિ સુખ ભોગ;
આટલું તમ પાપે તજું, સુખનો નહિ સંજોગ.

લોચના વાક્ય—આઠ કટકે નીપજે, બે નર નારી નર ચાર;
તેમાં નપુંસક બે વરો, તે મેં તજ્યો આ વાર.

ઉત્તર—ભોગીને મન ભાવતો, રામા સાથે રંગ;
રાજા કહે મેં પારખ્યો, પ્રેમદા તે પલંગ.

સ—મુખનું મંડન સરવથી, જેથી વાધે કામ;
તેહ તજ્યું મેં આજથી, નિર્મળ જેનું નામ.

ઉ—દુર્લભ છે તે દેવને, મહિપતિ આગળ માન;
કામાતુર થાય દેખતાં, પ્રેમદા તે તો પાન.

સ—મુંદર સરોવર જળે ભર્યું, જ્યાં બુડે સૌ કાચ;
તેને પીછ કોઈ નવ શકે, તમ વિણ તજીશ સોચ.

ઉ—તેજ વધે તે દેખતાં, કામનિ વાધે કામ;
ભોગીને મન ભાવતું, દર્પણ તેનું નામ.

સ—સોળ સખીયું રંગે રમે, વહાલા ત્રણ કુમાર;
તે તજ્યું મેં આજથી, વાલા અપરંપાર.

ઉ—રાજે લેતા રાજવી, દેખીતા જડ રેહ;
હાર છત હોડે કરે, કર શ્યામા સોગટાં તેહ.

દોહરા.

વચન માતનું શિર ધર્યું, ત્યાંથી ચાલ્યો જાય;
 સામો જઈ ઉભો રહ્યો, જ્યાં છે રાજ સભાય.
 શિર નમાવ્યું તાતને, સભાને કર્યો જુહાર;
 રાજા બેઠો ત્યાં જઈ, ચરણે નમ્યો કુમાર.
 રાજા મુખથી બોલિયો, જો સુત મારો હોય;
 વનમાં જાજો એકલો, સાથે ન લઈશ કોય.
 હું ને અશ્વ અમારડો, ન કહું કોઈની આશ;
 જો કોઈ સાથે સંચરું, સુકૃત થાજો નાશ.
 સેવક સાથે સંચરે, તે કાયરનું કામ;
 જાઉં વનમાં એકલો, પુષ્પસેન મુજ નામ.
 એમ કહી પાછો વળ્યો, ન હોય મન ઉચ્ચાટ;
 પ્રધાનપુત્રે નિરખ્યો, ઉપજ્યો મન ગંગાટ.
 પ્રધાનસુત પાછો વળ્યો, હૈકું શ્રાપિ જાય;
 સાથે આવું કયમ કરિ, વારી રાખે રાય.
 • વળતી નિજ નારિ કને, આવ્યો રાજકુમાર;
 નારે નિરખ્યો કંથને, કીધું રુદન અપાર.
 નારિ પ્રત્યે નેહનાં, કહ્યાં વચન બે ચાર;
 જો જીવશું તો આવશું, નહિ તો કોટી જુહાર.

ચોપાઈ.

સ્ત્રી કહે અશ્વધટી ઉતરો, મારે હાથે ભોજન કું
 મુજને સાથે તેડો આજ, સફળ થાય તો મારાં કાજ
 પ્રીતે પાનની ખીડિ કહું, મારે હાથે મુખમાં ધ

દોહરા.

ભોજનનું મને શું કહો, હું નવ પીઉં વાર.
 વચન ન પાળું તાતનું, ધિક્ક મારો અવતાર;
 જો અશ્વથી ઉતરું, લાજો જનની આજ.
 હાલ હાલ કરી શિખ ઘો, કીજો રૂડાં કાજ.

પશુ પંખી ને માનવી; નર નારી ને રાય;
 એ વશ થાજે તાહરે, રક્ષા કરે અંખાય.
 પર મૂલક પર દેશડે, પર ધરતી પર ગામ;
 જ્યાં દેખે મુજ જેવડી, ત્યાં ન ધાલીશ હામ.
 ચાલુ કહેતાં ચમકશું, પુંક દીક્રે જીવ જાય;
 નેણાં પડશે નીકળી, કાળજી કટકા થાય.
 આલ પડે ધરતી ગણે, એવડું માંડે દુઃખ;
 જ્યારે તમને દેખશું, ત્યારે થાશે સુખ.
 નરથી નારી એકલી, પગલે પગલે વંક;
 દિશે દિન દિન દામણિ, કામની શિર કલંક.
 વહેલા વળજે વાલમા, કરજે રૂડાં કામ;
 એક સ્ત્રી પરણી લાવજે, દેજે મુને ધનામ.
 પૂજ્ય અમારે એક તમ, અવર ન ખીજે કાય;
 અવર ખીજે જો કરે, કુળમાં ખાપણ હોય.
 રાયે નારીને કહી, ચલાવિયો તોખાર;
 એ અવસરે પ્રધાન સુત, આવ્યો એણે દાર.
 વિપ્ર વદન સુખડ ભર્યો, ઘેન સવત્સી જાય;
 મુધન તે શ્રીફળ ભર્યો, નિર્ખિ હરખ્યો રાય,
 માલણ પુષ્પશું પરવરી, સાથે પુત્ર એક નાર;
 કન્યા પરણી પ્રેમશું, આવે રાજકુમાર.
 એક ગુણકા ગુણ આગળી, સુંદર કરતી ગાન;
 એ પલાણે સંચર્યો, બહુ હરખ્યો સુજાણ.
 મદ ઝરતો ગજ નિરખિયો, મદ પીતો મચ્છરાણ;
 શુભ શુકન તે વાટમાં, દેખિ રિઝ્યો ભૂપાળ.
 ખીજી શુકન તો રણ વિખે, તોરણ ઘેર બંધાય;
 રાજા જમણે ઉતર્યો, પૂરે મનની ઇચ્છાય.
 ક્યો પ્રણામ પ્રધાનને, વળે હવે કહું વીર;
 જીવ આપણો એક છે, દીસે દોય શરીર.

ચોપાઈ.

પ્રધાનસુત તે પાછો વળ્યો, પોતે રાજ પંથે પળ્યો;
 વેગે પાણી પંથ પળાય, મનમાં ખીક ન આણે રાય.
 અનેક દિન એમ રસ્તે થયા, ભમતાં ભમતાં વનમાં ગયા;
 રાજ આલ્યો વનમાં વળી, મહાવનમાં એક જક્ષણી મળી.
 મોટા હાથ ને ભૂરા વાળ, આવીને ખીવરાવ્યો બાળ;
 ક્રોણુ છે ને કેમ આવ્યો અહીં, મુજ આગળથી જાણશ કહીં.
 ઘોડા સાથે તુજને ગળું, ઘણે દિને મુજને ભક્ષ મળ્યું;
 ત્યારે વાયક બાળક ભણે, હું શરણે આવ્યો તુજ કને.
 તમો કહો તે કામજ કરે, ઘો આજ્ઞા તો મસ્તક ધરે;
 જક્ષણીને મન આવી દયા, પ્રીત વચન રાજને કહ્યાં.

દોહરા.

વળતી જક્ષણી વદે, સાંભળ રાજકુમાર.
 ભીડ પડે સંભારજે, હું આવીશ તે ઠાર.
 સિદ્ધ વચન તે શિર ધર્યું, વેગે ખેડ્યો બાજ;
 ઘણે દિને જા નીસર્યો, કુંતીભોજ જ્યાં રાજ.
 નગર સમીપે જા રહ્યો, મળ્યો વિપ્ર એક ત્યાંય;
 પૂછ્યું તેને પ્રેમશું, ક્રોણુ નગર ક્રોણુ રાય.
 વિપ્રજ વાણી બોલિયો, તું શે ન જાણે મન;
 ધાર નગર રળિયામણું, કુંતીભોજ રાજન.
 વદન નમાવ્યું વિપ્રને, પછિ ખેડ્યો કેક્રોણુ;
 નગર અનુપમ નિરખિયું, જાણે ઉગ્યો ભાણુ.
 ગઢ દિસે રળિયામણો, દેખિ રિઝ્યો રાય;
 સુવર્ણ કુંભે સુંદરી, જળ ભરવાને જાય.
 વડી જુક્તિ વાડિતણી, પુખ્યો ઝાડ વિશેક;
 વર્ણન પુરતું શું કરે, કેતાં નાવે છેક.
 રાજસભામાં સંચર્યો ઉત્તમ શોભા હોય;
 નૃત્ય કરે વારાંગના, તે દેખી મન મ્હોય.

પંડિત બેઠા પાંચમે, રાજકૂળ છત્રીશ;
 નેશી જુગતે ઓચરે, લક્ષણધર બત્રીશ.
 જમણી પાસે જુગતશું, પ્રધાન જે ધનરાજ;
 ડાબી પાસે બેટડો, કાન કુંવર મહારાજ.
 કળાવંત કળા કરે, ગુણિજન ત્યાં ગુણુ ગાય;
 ચમર હળે ચોપાસથી, કનક સિંહાસન રાય.
 રાજસભા મનમાં વશી, હૈડે હરખ્યો રાય;
 ક્યાં જઈએ આવું તણ, ઉત્તમ આજ સભાય.
 રાજસભામાં જઈ રહ્યા, સઠિનાં રીઝ્યાં; મન;
 માન દષ બોલાવિયો, મન હરખ્યો રાજન.
 પંડિત સૌને પ્રણમિયો, રાયને ક્યો જુહાર;
 ભૂપતિ મન આનંદિયો, દેખી રાજકુમાર.
 ક્રોણતણા તમ બેટડા, ક્રોણુ તમારો દેશ;
 ક્રિયા મુલકથી આવિયા, પૂછે વાત નરેશ.
 પૃથ્વી દેશ અમારડો, તાત તો સરજનહાર;
 ઉમેદવાર ઓળગતણો, ન્યાં ધાર્યું કર્તાર.
 રાજસભા રાજ થઈ, અંધાવ્યો તોખાર;
 ખાઓ પીઓ આનંદ કરો, એમ બોલ્યા દરબાર.
 અહીં રહો ઓળગ કરો, સહસ્ર ટકા લ્યો રોક;
 કુંવર સાથ નિત્યે રમો, ન હોય મનને શોક.
 નિત્ય વાડિએ સંચરે, ચોરે ચોટે જાય;
 જાણીતો થયો નગરમાં, આવ્યા અમુલખ રાય.
 વાર્તા સઘળે વિસ્તરી, સુંદર ચતુર મુગ્ધણ;
 ન્યાં બેઠી પદ્માવતી, દાસી કરે વિખાણ.
 કુંવરી કુંતીભોજની, પદ્માવતી અભિધાન;
 શશિવદની મૃગલોચની, હીરા દંતસમાન.
 પાન પ્રમાણે પેટ છે, અધર જાણે પરવાળ;
 પોપટ વરણી નાસિકા, નાગણુ સરખી ચાલ.
 નાગ દ્રેણુ અંબોરડો, બુકુટી ધનુષ આકાર;
 પાયે પદ્મ શોભતું, સોલ કળા વર્ષ બાર.

ચૌદ વિદ્યા ચોસકે કળા, ચોરાશી આસન;
સો દાસી રંગે રમે, ક્રીડા કરે અનુદન.
સાહેલી સોળ વર્ષની, સુલેખા તેનું નામ;
જ્યાં એકાં પદ્માવતી, તે આવી તે ઠામ.

ચોપાઈ.

હસતી રમતી ને બોલતી, આવી નિકટ દાસી ડોલતી;
વાત સુણો બાઈ અમતણી, અમને આપો વધામણી.
તમ સરખો દિરો એક ભૂપ, તમથી અદકું તેનું રૂપ;
કાઈ નગરનો છે રાજિયો, મહા સંકટે અહીં આવીયો.
રૂપ સુરૂપ છે લક્ષણ સાર, કરણ રૂપ તણો અવતાર;
હેત કરી રાખ્યો છે રાય, તેની શોભા કહી નવ જાય.
અશ્વ અનોપમ ઉપર ચઢ્યો, કાલ અમારી દૃષ્ટે પડ્યો;
ચિત્ર લખેલી હું તો થઈ, સુધ બુધ મારી સર્વે ગઈ.
વર્ષ સોળ બાઈ મુજને થયાં, એવાં રૂપ મેં નવ નિરખ્યાં;
સહિમાનજે માંડે કહું, રૂપ અલૌકિક મેં તો લહું.

દોહરા.

પદ્માવતી કહે પ્રેમશું, સાંભળ સહિયર એહ;
વખાણુ તું કરે જોહનું, મુજને દાખવ તેહ.
બાઈ એસો માળિયે, નિરખાવું હું ચાલ;
કરવા સ્નાન સરોવરે, જશે પ્રાતઃકાળ.
હેત ધણું હૈડા વિખે, જોખનમાં ભરપૂર;
રેણી રાતે વહી ગઈ, રવિ ઉગમિયો સૂર.
નારી એડી નિરખવા, યોગમ દેખે વાટ;
ચાર ધડિમાં આવિયો, ભાંગ્યા ભવ ઉચાટ.
દૂરથી દીરો આવતો, ભાંગી મનની બ્રાંત;
અશ્વ દોડાવ્યો પાટિયે, નિરખિયો એકાંત.

ચોપાઈ.

પદ્માવતી અહુ દુઃખજ ધરે, મનડામાં વિચાર જ કરે;
ત્યાં રાજને લાગી વાર, તોય નારીએ નવ છોડ્યો ઠાર.

નૃપે નાઇ વઝો પેરિયાં, દંડવતો મુરજને કર્યા;
સવા ગુલ શિર ઉપર કેશ, છૂટા મેલ્યા આળે વેશ.
ઘોડા ઉપર થયો અસ્વાર, છુટી ચાલે રાજકુમાર;
વાંકાં મેલ્યાં છોગાં બહુ, તે દીકે હરખે છે સાહુ.

દોહરા.

ચાલે આગળ મલપતો, ને નિકળ્યો મેરાણુ;
તલ્લણુ નિરખ્યો નારીએ, વાગ્યું મોહનું બાણુ.
કપૂર સરખો ઉજળો, કુંડળ ઝળકે કાન;
રૂપે કામ સરખડો, દાતા કર્ણ સમાન.
જો પરાણું તો એહને, નહિ કરે એસે પાપ;
અવર પુરૂષ પૃથ્વી વિષે સર્વ ભાઇ ને બાપ.

ચોપાઇ.

કુંવર રાજસભામાં ગયો, નારીને મન શોકજ થયો;
સાહેલીને સાચું કહ્યું, રાય વિના નવ જાએ રહ્યું.
આપું તને સોળ શણગાર, વળી એક મોતિનો હાર;
ઉપાય કરવો રૂડી પેર, જેમ તેમ તેડી લાવો ઘેર.
રૂપ રંગ એનું નિરખિયે, નાત જાત એની પૂછિયે;
જોઈયે ચતુરાઈનો રંગ, પછી પરાણું હું તેને સંગ.

દોહરા.

બિહું ઝડપ્યું માનિની, ઉલટ અંગ ન માય;
જો નવ લાવું રાયને, ન આવવું મોલો માંય.
કળા માહારી જે કહે, સમજાવી લાવું ઘેર;
કહે બેહુને એકઠાં, હું તે રૂડી પેર.

ચોપાઇ.

પ્રીત થકી પ્રેમદા પરવરી, રાજ સભામાં તે સંચરી;
બેઠા કુંવર સમારે પાન, દાસીને ત્યાંહાં દીધાં માન.
ભલે પધાર્યા નગરની માંય, પ્રીતે અમને કરો પસાય.

દોહરા.

રાજા રીસે બોલિયો, કેમ આવી આ કામ;
 કાણે તેડું મોકલ્યું, શું છે માંડે કામ.
 બોલી રામા રીજશું, કુંતીભોજ જે રાય;
 પદ્મની પદ્માવતી, બેટી તેની થાય.
 તમને દીકા વાટમાં, માન્યું તેનું મન;
 રાય તમારે કારણે, તણ બેટી જળ અન.
 તમ દીકે ભોજન કરે, નહીંતર છાંડે પ્રાણ;
 ચતુર હોય તો ચેતજે, નહીં તો થાશે હાણ.
 વીધી કરી વેદના, જેને વીતિ હોય;
 તે જાણે તે દુઃખમાં, અવર ન જાણે કાય.
 સાંભળતાં વિસમે થયો, મનમાં પ્રગટ્યો તાપ;
 એકે કાહાડ્યો વન વિખે, બીજું વળગ્યું પાપ.
 નારી અમો નહીં આવિયે, એ નારી કરી દીશ;
 તાત જાણે જો એહનો, છેદે એહનાં શીશ.
 પરનારી કરે નેહડો, કરે એ સરવે કોક;
 સુખે કો એસે નહીં, વેરી સર્વે લોક.
 કંઠ્યાકિચક શત હણ્યા, રોળ્યો રાવણ રાય;
 કૌરવ કુલ નિકંદન થયું, કામિની નેહે ત્યાંય.
 શરીર વહાલું શું કરો, મરવું એક જ વાર;
 તે સાથે હેતજ કરો, એસે શિરપર ભાર.
 નહીં માનો માંડે કહ્યું, હત્યા એસે ચાર;
 સમ ખાધા છે સામટા, માનો રાજકુમાર.
 ત્યારે ગુણ જોઈ રિઝિયો, ગુણી વિનતાની વાત;
 રાજા મનમાં ચેતિયો, પણ છે નારી જાત.
 જોઈ ચતુરાઈ એની જે, મોટી ચતુર ગણાય;
 કુંવરી કુંતીભોજની, પદ્માવતી કહેવાય.

ચોપાઇ.

દીધાં વચન વિનતાને હાથ, રાતે આવીશું તુજ સાથ;
 કામ હોય તે કહેજો તમો, સર્વે કબુલ કરશું અમો.

હરખે દાસી આવી ત્યાં, રાજકુવરી બેઠી છે જ્યાં;
રાણી જો બેઠી પાળીએ, વધામણી મુજને આલીધે.
સાંજે તેડીને આવશું, રાજકુવરને અહીં લાવશું;
દુઃખે પાપે તો દીન ગયો, પછે સુરજ અસ્તાંગત થયો;
સખીઓ સાથે રંગે રમે, થયો સંધ્યાકાળનો સમે.

દાહુરા.

પદ્મની દાસીને કહે, લગાડીશ નહીં વાર;
પ્રસન્ન કંઈ હું તુંજને, લાવો રાજકુમાર.
દાસી ચાલી વેગશું, આવી જ્યાં રાજન;
સમ દેઈ સમજાવિયો, ચાલ્યો ચતુર સુજન.
આગળ દાસી સંચરી, પાછળ ચાલ્યો છેલ;
ધસમસ્તો મોલે ચડ્યો, થઈ રહી રંગ રેલ.
પદ્માવતી પ્રેમે કરી, દીધું ઘણુંએક માન;
સદ્ગળ જન્મ અમારડો, ઘેર આવ્યા રાજન.
પાટે બેસો ખાંતશું, લ્યો ચાવો આ પાન;
અમ ઉપર કશ્ણા કરી, ત્રૂંચા શ્રી લગવાન.
આશા પૂરો અમતણી, અમ ઘેર આવ્યા ઈશ;
રાજ પધાર્યા રીઝમાં, સદ્ગળ થયો આ દીશ.
રાજ રીઝી બેસિયો, સન્મુખ ઉભી નારી;
કાણુ ધરતી કાણુ દેશડો, પુછે રાજકુમારી.
કાણુ રાયના બેટડા, કેમ નિકળ્યા પ્રદેશ;
હું પુછું છું પ્રેમશું, દિસો બાળે વેશ.

ચોપાઇ.

શે કામે પૂછો છો ગામ, શે કામે પૂછો છો નામ;
જેહ કરે વિવાની વાત, તે પૂછે પિતાની જાત.
જ્યાં વસું ત્યાં માઝું ગામ, રજક લઈ આવ્યું આ ઠામ;
તારા તાતની ઓળગ કંઈ, મૃગયા રમવા સાથે કંઈ;
લખ્યા પ્રમાણે રહીશું અમો, તે સત્ય કરીને માનો તમો.

સ-નારી પણ નિર્મલ નહીં, કાળી પણ નહીં કાલ;
 દરમાં રહે નહીં નાગણી, શુદ્ધ વિચારી બોલ.
 ઉ-કાયર કર શોભે નહીં, શૂરાને મન સાર;
 આ ક્ષણિક દેહની રક્ષણી, તારણી તે તલવાર.
 સ-પડતો પણ પંડિત નહીં, પૂર્યો પણ નહીં ચોર;
 ચતુર હોય તો ચેતન્ને, મધુરો પણ નહીં મોર.
 ઉ-પવિત્ર પંખીની જાતમાં, વાચા બોલે વીર;
 વનવાસી વન નીપજે, કામિની તે તો કીર.
 સ-શીશ મોટું પણ ગજ નહીં, ઝાઝું રહે જલમાંય;
 પુંછ મોટું છે તેહનું, વાંદર નહીં કહેવાય.
 ઉ-નાહાવણ સમીપે નીરખિએ, તોલ નહિ માંહિ તરત;
 ઓળખવું શું એહમાં, કાશ વખાણો વરત.
 સ-ચાલે છે પણ ચરણ નહિ, ઉડે પણ નહિ પાંખ;
 લાખે સાથે નવ રહે, સઉકા દેખે આંખ.
 ઉ-ઉડે તે આકાશ લણી, ધરમાં રહે ગંગાદ;
 ધુમાડો નિર્ધારિયે, વિચરે વસમી વાટ.
 સ-ચંચુ પણ ચકવી નહિ, માંજરી મુખ શ્યામ;
 બે જીભો નહિ નાગણી, નરપત કહો તે નામ.
 ઉ-ડાહાના દિલમાં વસે, પંડિતને પ્રિય પૂર;
 લક્ષણ જ્ઞેતાં લેખણી, નાણાવટીનું નૂર.
 રાજ મન રિઝ્યો ધણું, જ્ઞેધ ચતુરાધ એહ;
 સાચું બોલ મુલક્ષણી, તું નહિ દાસી દેહ.

ચોપાધ.

રાજ રીઝે બોલે વાણુ, સાંભળ ચતુરાં ચતુરસુજાણુ;
 દીસો છો દાસીની જાત, બોલો છો વિદ્યાવંત વાત.
 બોલી દાસી નમાવી શીશ, હું સાચું બોલીશ આદિશ;
 દાસી પણ રાણીસું વસું, એહ વાતનું અચરત કશું.
 ડુંવરી કહે ઉગ્રોજ રાય, ભોજનની વેળા વહી જાય;
 તત્પર થઈ હેઠા ઉતરો, ભોજન મન ભાવંતાં કરો.

આપું પાન હું મારે હાથ, રંગે રહો અમારી સાથ;
રાગ્ન બોલ્યો રીશજ કરી, અરે અબળા એ શું બોલ્યરી.
પર નારીનો પાલવ જોહ, એસે દોષ આલતાં તેહ;
પર નારી તે પ્રત્યક્ષ છરી, તે સંગે કોઈ નવ રહે કરી.
ધનજય આગર તરત જ જાય, ક્ષય રોગ પરસ્ત્રી કહેવાય;
તારે શિર કોઈ સ્વામી હશે, પતિવ્રતા ધર્મ તારો જશે.

દોહરા.

હું પરણી છું પેટમાં, દુષ્ટે ચડિયા આપ;
તમ વિણ ખીજા પુત્ર જોહ, તે ભાઈ ને આપ.
જેમ ઘટે તેવું કરો, છોછ ચતુર મુજાણ;
ના કહીને જો નિસરો, તો તમને દઈ પ્રાણ.

ચોપાઈ.

રાગ્ન કહે જાણે તુજ તાત, આપણુ એની કરશે ધાન;
વાલી નથી મુજને મુજ કાય, મુજને ચિંતા તારી થાય.
વિનતા એ મૂઝી ઘો વાત, કહો જઈ પરણાવે તમ તાત;
આજ્ઞા લેવાને સંચરો, શા માટે વણ ખૂટે મરો.
ચતુરાઈ નહિ ચહેટે વેચાય, એજે છવ તમારો જાય;
રૂપતાણે છાંયડે એસશે, પાન તછ પૃથ્વી પેસશે.
કુલવંતી કુલ શોધે જોહ, તે પરપુરુષનું ના કરે નેહ.

દોહરા.

ક્ષત્રિયનું એ કર્મ નહિ, કુંવરી કહે સુણ કર્ણ;
નાકાચી છૂટે નહિ, માથે આગ્યું મણ.
ઉચ્ચાટ આળમુને નહિ, નિર્ધનને નહીં મુખ;
નપુંસકને શર નહીં, સંતોષીને નહીં દુઃખ.

ચોપાઈ.

મુણિ હૃદયામાં રાગ્ન દસ્થો, બોલ તેહનો મનમાં વસ્યો;
એ નારીની ભાણું આશ, જઈ પડીએ જમ કિંકર પાંચ.

આશા ભાંગી એને નવ વરું, મહા પાપ તવ મસ્તક ધરું;
 ને વરવાનું મનમાં ધરો, વિપ્ર તેડાવી મુજને વરો.
 પુરે સાખ ને આહ્વાણ આપ, એ વાતે નવ ખેસે પાપ;
 પછી સંકટ ને આવી પડે, ઇશ્વર આપણી વારે ચડે;
 વણ પરણે નવ પાલવ ગ્રહું, સાચી વાત સંજોષે કહું.

દોહરા.

ગોર પોતાના ધરતણો, તેડી દીધું માન;
 મુજ પરણાવી પરવરો, લ્યો મનગમતાં દાન.
 વિપ્ર પડ્યો વિચારમાં, વળગ્યું મુજને વ્યંગ;
 મૃત્યુ માઝે એ તરફ, પડ્યો વિકટ પ્રસંગ.
 ને નૃપ જાણે તો હણે, કુંવરી કેમ દુભાય;
 બેહુ પ્રકારે મોત છે, પડિત મન પસ્તાય.

ચોપાઈ.

વળતી વનિતા વાણી વદે, વાડવ દુઃખ નવ ધરશે હૃદે;
 ને રાજા ફેડે મુજ ઠામ, તાંડે નહિ લેવા દેવું નામ.
 પરણાવી આણે માળિયે, જન્મતણાં દુઃખડાં ટાળિયે;
 કુંવરી કહે ગુરૂ મુણો, આશીર્વાદ ઋષિજી લણો.

દોહરા.

નેડી લાકડે માંકડું, દક્ષિણા પામું ક્ષિપ્ર;
 વળતી અગીઆરાં ગણું, એમ વિચાર્યું વિપ્ર.
 કર્યું માહિરું મલપતું, ચોરીના થંભ ચાર;
 મંગળ ફેરા ફેરવી, આરોગાવ્યો કંસાર.
 પ્રેમે પરણી ઉઠીયાં, પહોંતી મનની આશ;
 ભાવટ ભાંગી ગુરૂણી, કહે કવિ સામળાસ.
 નેપી તેડાવિયે, પડિત પુરાણી હોય;
 ગમ સર્વે કહે, પણ સ્ત્રી નવ કહે દોય.

ચોપાઈ.

ત્યાં વિપ્રે વનિતાને કહ્યું, આપો શિખ ન જાયે રહ્યું;
તને અમે રૂંડું કહાવિયે, હવે લણાવા નહિ આવિયે.
સાચું માનો રૂંડી પેર, હવે નહિ આવું તુજ ઘેર.

દાહરા.

બોલી બત્રીસ લક્ષણી, સાંભળ વિપ્ર જ વીર;
લાજ અમારી તમકને, સોંપ્યું તુજને શીર.
એક તાત જેણે જણ્યાં, બીજને તાત કરતાર;
ત્રિજને તાત તો ગોર છે, ચોથો અન્ન દાતાર.
આત્મણુ ભોળે ભાંખિયું, વશ થાશે સહિ લોક;
આશીર્વાદ અમારડો, શ્યામા છાંડો શોક.

ચોપાઈ.

નર નારી મળી લાગ્યાં પાય, વિપ્ર શિખ લઈ થયો વિદાય;
સોંપ્યું ઘર ઘરણી વાસિયે, પછી વાડવ આલ્યો કાશિયે.
રાણી રાયચું આનંદ કરે, હાંસ અદ્ધેરી ધરે;
ખાય પિયે ને દિન નિર્ગમે, કરે ચેન જે મનમાં ગમે.
પ્રાતઃકાળ સમે પરવરે, રાજ સભામાંહિ સંચરે;
ક્રુતિભોજને હરખ ન માય, જાણે રખે નગરથી જાય.
એમ કરતાં વીંત્યા બહુ દિન, રાજનું માન્યું બહુ મન;
પ્રતિહાર નામે પેથિયો, ચતુરપણે મનમાં ચેતિયો.
તેણે ત્યાં માંડી પડપૂછ, જેને મુખે નહોતી મૂછ;
રાત દિવસ ખુંખારા કરે, સઘળી વાત તે દિલમાં ધરે.
આંખે કાણો ને વામણો, ભૂરા વાળ ને લજ્જમણો;
કુંવરી મોલતણા પ્રતિહાર, રાત દિવસ નવ છાંડે કાર.
ગયા આગ્યાની તે શુદ્ધ લહે, ખખર જઈ રાજને કહે;
મોટી વાત મનમાં તે લહી, કા આગળ તેણે નવ કહી.
એમ કરતાં વામ્યા બહુ દન, ચેત્યો પોળિયો પોતે મન;
તણ વરસ એમ વીતિ ગયાં, ચોર થઈ નગરીમાં રહ્યાં.

એક દિવસ એક કૌતુક થયું, સેજ વાતમાં લક્ષણ લલુંઃ
એક સમે એક રાજન, ગોર પધાર્યા તેણે દેન.
મહિપતિયે દિધાં બહુ માન, આપ્યાં આભૂપણુ ધન દાન;
પૂછે ધર્મધુરંધર ધણી, કહો કુંવરી કેટલુંએક ભણી.
શા શા ગ્રંથનું શીખી જ્ઞાન, ભાષા કવિત સંગિત તાનઃ
કાવ્ય કોશ ને નૈપધ ન્યાય, કહો વાત જેથી સુખ થાય.

દોહરા.

બ્રાહ્મણ વાણી બોલિયો, સાંભળ રાજન કર્ણુ;
કુંવરીને મંદિર ગયાં, વર્ષ વીતિયાં ત્રણ.
બાકા બત્રીશ લક્ષણી, અદ્ભુત બુદ્ધિ અપાર;
શિખી વિદ્યા સર્વ તે, મેં જોડ્યો તે દાર.
બ્રાહ્મણ ભોળે ભાંખીઉં, બુદ્ધિમાં નહીં બકાત;
સવળાનું અવળું કરે, શાણી થઈ સાક્ષાત.
ત્યારપછી જત્રા ગયો, જ્ઞેયું કાશિ ગામ;
પૂછી જુવો તે પુત્રીને, બોલાવી આ દામ.

ચોપાઈ.

એવું કહીને બ્રાહ્મણ જાય, પ્રધાનને તેડાવ્યો રાયઃ
પ્રધાન આવ્યો તેણે દીશ, આવી રાયને નામ્યું શીશ.
જાઓ તમો કુંવરીને દ્વાર, આશિશ કહો અમારી સારઃ
કહેજો ચિંતા તજજો તમો, વર રૂડો જોધયે છિયે અમો.
શિખામણુ દધને આવજો, પ્રતિઉત્તર તેનો લાવજોઃ
પ્રધાન પધાર્યા રૂડી પેર, તે આવ્યા કુંવરીને ઘેર.
મલપતા મેડી ઉપર ચઢ્યા, તે કુંવરીની નજરે પડ્યાઃ
ભલે પધાર્યા પ્રધાન આજ, ઉભી થઈને કીધી લાજ.
કિયા દેશના વા વાઈયા, પ્રધાન મુજ મોલે આવિયા;
વાત સર્વ જાણું છું અમો, લેવા ખજર પધાર્યા તમો.
અવખત ઘણી કરું છું આપ, તે તો રાય પ્રધાન પ્રતાપ.

દોહરો.

પ્રધાને જોઈ પગની, મનમાં થયો અચેત;
નવ પદ્મવ થઈને રહી, (જાણે)વરખા ઋતુનું ખેત.

શોભે સરોવર જળ ભર્યું, કમળ ઝળકે જ્યમ કોડ;
તે ઉપર ભમરો ભમે, બુવતી દીડી જોડ.
નેત્ર દીઠાં ચપલશું, ગલસ્થાલ અતિ અનૂપ;
નૌતમ મુખડું નિરખતાં, વિસ્મય પામ્યો ભૂપ.
ફળ ફળે જેમ વન વિખે, જેમ સાગરની લેર;
ફાળી ફળી વનસ્પતી, કામની દીડી તે ઘેર.
છે પ્રવેશ કાઢ પુરપનો, વૃદ્ધ પામીએ જાત;
જે ખણસે પડશે જ તે, કહેવી રાયને વાત.
એક તો ખેટી રાયની, ખીછ જાતે નાર;
જે કરશે તે ભોગવે, મારો એહ વહેવાર.
છાનું રાખ્યું નવ રહે, રાયની ચલાવું છુધ;
લાકડે માંકડું વળગાડીએ, જેમ રહે દોણી દૂધ.

ચોપાદ.

વજ્ર વળતો ખોલ્યો વાણ, સાંભળ કુંવરી ચતુરસુજાણ;
રાજાને સાંભરિયાં આજ, મોકલિયો શુદ્ધ લેવા કાજ.
કહ્યું છે ચિંતા તજજ્ઞે તમો, વર રૂડો જોઈએ છિયે અમો;
દેશ વિદેશ વિખે કહાવશું, વર રૂડો ખોળી લાવશું.
ખાઓ પીઓ ને દિન નિર્ગમો, સખિયો સાથે સ્નેહ રમો;

દોહરા.

કુંવરી ખોલી રીશસું, સાંભળ ડાહ્યા શેઠ;
વાત કરો વરવાતણી, પાળી માઈ પેટ.
વર નથી જોઈતો માહરે, નથી પરણ્યાના કોડ;
વરત કુંવાઈ આચરે, વ્રતમાં એસે ખોડ.
જઈ સંભળાવો તાતને, જેમ ચઢે નહિ રીશ;
તાત તુલ્ય તું માહરે, તારે ખોળે શીશ.
રાજાને તો સાન નહિ, રાજાને તો કાન;
માને કહ્યું પ્રધાનનું, માટે માણું માન.
વણિક સમો તો કાઢ નહિ, દીસંતો તે રંક;
વગર વજ્રે વાણિયે, ખોઈ રાવણે લંક.

ચોપાધ.

પ્રધાન કહે સાંભળ રે સતી, એમાં કોઇનું ડહાપણ નથી;
 જેવી ઇશ્વરની ઇચ્છાય, તે કોઇથી મિથ્યા નવ થાય.
 આજ્ઞા આપો તો તો સંચરું, કામ કાજ રાગનું કરું;
 શિખ માગીને શેઠ જ ગયો, રાજસભામાં આવી રહ્યો.
 રાગએ દીઠો પરધાન, બોલાવીને દીધું માન;
 કુંવરી લાડકવાઇ જેહ, શું બોલી કહો સાચું તેહ.
 ત્યારે વજ્ર મન વિચાર જ કરે, સાચું બોલ્યે અર્થ નહીં સરે;
 વણિક જાત તો ડાહી હોય, તેને કળી શકે નવ કાય.
 પ્રધાનને સુંણી ચિંતા થાય, સાચું કહેતાં કાપે રાય;
 પ્રધાન બોલ્યો રૂડી પેર, તમને મળવા તેડે ઘેર.
 કહ્યું તાત મળવા આવજો, સાથે કોઇને નવ લાવજો;
 વળી કહ્યું છે બેઠે કર જોડ, નથી મારે પરણ્યાના કોડ.

દોહરા.

કૃતિભોજ સુંણી કળકળ્યો, એ શું બોલી બાળ;
 કુંવરીને મોલે જવા, તે ઉઠ્યો તરકાળ.
 મોલે બેડી માનિની, કર્યું દાસિયે જાણ;
 તમે આપજી સાંભળો, આવે છે અહીં રાણ.
 શંગાર સર્વે તરફણ તજ્યા, તજ્યા સુખ તંબોલ;
 કેમ કરી જોમન તજું, થઇ રહ્યો રંગરોલ.
 સુખ તજ્યું જાએ નહીં, તજી ન જાએ જાત;
 તજી ન શકું ચાતુરી, જેમ બીબાંની ભાત.
 રાય પધાર્યા વેગથી, કુંવરી આગળ જાય;
 પ્રત્યક્ષ જઇ ઉભો રહ્યો, આસન બેઠો રાય.
 મારી કુંવરી લાડકી, વહાલી મુજ વિશેષ;
 છત્રપતિ વર જોઇશું, દુઃખ માં ધરશે લેશ.
 બેટી બોલી આપશું, શાને બોળો ગામ;
 તત કુંવારું આચરું, પરણ્યાનું શું કામ.

પરણ્યામાં કાંઈ મુખ નથી, નહીં કંઈ એ કામ;
માળા કરમાં રાખિશું, જપિશું હરિનું નામ.

ચોપાઈ.

વાત કરતાં વર્યું મૂખ, રાજ મનમાં પામ્યો દુઃખ;
નારી બાળનું નહીં એ મૂખ, પ્રવેશ થયો છે કાંઈ પુરૂષ.
કાંઈ નર સાથે એને તેહ, એ વાતમાં નહીં સંદેહ;
જેમ એટા તેમ ઉભો થયો, વણ શીખે મહિપતિ ચાલિયો.
ઉઘરની કુંવરીને શું કંઈ, માફી વાત હપડે કેમ ધડં;
એકાંતે જઈ આસન કર્યું, પ્રધાનને તેડું મોકલ્યું.
રાજ લક્ષણ છે યત્રીશ, જેને ઘેર તરણી છે વીશ;
કામશાસ્ત્ર જે ભાવે ભણે, સ્ત્રીચરીત્ર ગણીતમાં ગણે.
મહા ક્રોધથી થયો વિક્રાળ, કૃતાંત સરીખો દીસે કાળ;
કહે વજરને સાંભળ વાત, આજ મેં દિશા એક ઉત્પાત.
તનયાનું મેં નીરખ્યું તન, નથી ધીરજ ધરતું મુજ મન;
પુરૂષ પ્રવેશ જાણું છું થયો, નર કાંઈ માળિયામાં ગયો.

દોહરા.

વજર મુત વાણી વદે, ઘેલું બોલો ભૂપ;
વરસ થયે વય પામીએ, જ્ઞેજન ખીનું રૂપ.
રાતે વનરૂપિત વધે, નર નારીનો આહાર;
એમ કરતાં માનો નહીં, તેડાવો પ્રતિહાર.
તેને પૂછો પ્રીતસું, સાચું કહશે તેહ;
સત્ય હશે તે બોલશે, તેમાં નહીં સંદેહ.

ચોપાઈ.

પ્રતિહાર તેડવા મોકલ્યો, તલ્લણ આજ્યો તે એકલો;
સાચી પૂછી છાની વાત, જૂઠું બોલે તો થાશે ઘાત.
સાચી વાત ધશ્વરને ગમે, સાચે-સિદ્ધિ શોકજ સમે;
કુંવરી મહોલ આવે છે કાણ, સાચું બોલી બતાવો વાણ.

દોહરા.

પ્રતિહાર બોલ્યો પ્રેમસું, સાંભળ રાગ વાતઃ
 જ્ઞે સત વચન કહેશું અમો, થાશે મોટી ધાત.
 વેર વડાશું ન કિન્નિયે, વડી નવ કીજે વાત;
 વડા તણી વડવાડમાં, રાંકે માણસની ધાત.
 રાગ કહે પ્રતિહાર સુણ, સાચી વાત તું બોલ;
 જે હોય તે બક્ષીશ તને, પાળું મારો કાલ.

ચોપાઇ.

પ્રતિહાર વળતું બોલિયો, મન તણો પડદો બોલિયો;
 એક રાજકુંવર ઉત્તમ આવિયો, ભૂપતિ તારે મન ભાવિયો.
 મહિપતિએ રાખ્યો મંદિરમાંય, તે રંગ મહોલમાં નિલ જાયઃ
 કુડ કપટ ભાવે નવ ભાળિયો, જતાં આવતાં નિહાળિયો.
 ન્યાય અન્યાય જાણું નવ વિચાર, કરીને સમજે તમે સારઃ
 તેહતણી વિમાસણ થાય, અવર ખીજું જાણું નહીં કાંય.
 સાચી વાત એ કહી તુંને, ખીજે હોય તો મારો મુનેઃ
 એમ કહીને પોળિયો જાય, નૃપને મન ત્યાં ચિંતા થાય.

દોહરા.

પ્રતિહારે જે વાત કહી, વિહંગના સુણિ જાયઃ
 ચેતાવી પદ્માવતી, કાપ્યો તુજ શિર રાય.
 વેળા વંડી આપણી, જ્ઞે ચેતે તો ચેતઃ
 ઉગર્યાનો ઉપાય નથી, ઉતર્યું આપનું હેત,
 પદ્માવતી બોલી પછી, સાંભળ સખી સુગ્ગણઃ
 મુજ પતિને ચેતાવ જઇ, નહિ તો થાશે હાણ.
 લાવ તેડી આ મોલમાં, કરિએ કાંઇ વિચારઃ
 વિહંગના વળતી ગઇ, તેડી આવિ એ દાર.
 પદ્માવતી પ્રણમી કહે, ચતુર પુરૂષ તું ચેતઃ
 વેળા વંડી આપણી, ઉતર્યું રાયનું હેત.
 મુજ માટે તને મારશે, મોટી થાશે હાણઃ
 માટે મારા કંથજી, માનો મારી વાણ.

જીવશે તો નારી ઘણી, જીવ વિના સૌ શૂન્ય;
પરદેશે ક્યાંય પરવરે, શી છે તમારે ન્યૂન.
તાત કહેશે તે મુણીશ, ધારીશ આજ્ઞા શીશ;
તમારો જીવ ઉગારજો, કોપ્યો નૃપ આદીશ.
સ્વામી કહે મુણ સુંદરી, નવ મૂકું આ દોર;
લાજે જતુની માહરી, નાંમ ધરાવું ચોર.
મરવું માથે સર્વને, ચિરંજીવી નહીં કાય;
નામું નહીં નિર્બળ થઈ, પ્રભુ કરે તે હાય.

ચોપાઈ.

તું હત્રાણિ કરે તન, આજ અમારું માન્યું મન;
મુજ મારે તુજને નૃપ હણે, હત્યા મનમાંહી નવ ગણે.
તમ હાથે હું દેહ વચન, તમ સાથે પાકું મુજ તન;
એને મન પુત્રીતું ઝેર, વડું વધ્યું છે મનમાં વેર.
સાગવત કહે દેહ ઇલાં, વચન વિવેક કામિનીએ કલાં;
મારું ચાલતાં મૂકાવીશ, નહિ તો તુજ સાથેજ મરીશ.
પુષ્પક બોલ્યો ત્યારેજ ત્યાંય, વિચરું રાજસભાની માંય;
શ્યામા અમને શીખજ દો, છેલ્લો જુહાર માની લ્યો.
રામા કહે સાંભળ રે રાય, ચતુર ન ધરશે મન ચિંતાય;
પ્રસન્ન જો પરમેશ્વર હશે, તો કલ્યાણ આપણું થશે.
માગી શિખ ને થયો વિદાય, કુંવર ચાલ્યો રાજ સભાય;
એણે સન્મુખ ભૂપતિ ભણી, બીક ન આણી મન કોઈ તણી.

દોહરા.

રાજા પૂછે વહરને, શો કરવો ઉપાય;
વાત બહાર નવ નીકળે, કામ આપણું થાય.
વહર વાણી બોલિયો, વાણી મારી મુણ;
જાણો તેમ તમે કરો, ના કહેનારું કુણ.
રાયે તેડું મોડલ્યું, તેડાવ્યા ચંડાળ;
રાત સમે લઈ નિસરો, આણો એનો કાળ.

દોહરા.

પ્રતિહાર બોલ્યો પ્રેમસું, સાંભળ રાગ વાતઃ
 ન્ને સન વચન કહેશું અમો, થાશે મોટી ધાત.
 વેર વડાશું ન દિગ્ગિયે, વડી નવ કીજે વાત;
 વડા તણી વડવાડમાં, રાંકે માણસની ધાત.
 રાગ કહે પ્રતિહાર મુણ, સાચી વાત તું બોલ;
 જે હોય તે બક્ષીશ તને, પાળું મારો કાલ.

ચોપાઇ.

પ્રતિહાર વળતું બોલિયો, મન તણો પડદો બોલિયો;
 એક રાજકુંવર ઉત્તમ આવિયો, ભૂપતિ તારે મન ભાવિયો.
 મહિપતિએ રાખ્યો મંદિરમાંય, તે રંગ મહોલમાં નિલ જાયઃ
 કુડ કપટ ભાવે નવ ભાળિયો, જતાં આવતાં નિહાળિયો.
 ન્યાય અન્યાય જાણું નવ વિચાર, કરીને સમજે તમે સારઃ
 તેહતણી વિમાસણ થાય, અવર ખીજું જાણું નહીં કાંય.
 સાચી વાત એ કહી તુંને, ખીજે હોય તો મારો મુનેઃ
 એમ કહીને પોળિયો જાય, નૃપને મન ત્યાં ચિંતા થાય.

દોહરા.

પ્રતિહારે જે વાત કહી, વિહંગના મુણિ જાયઃ
 ચેતાવી પદ્માવતી, કાપ્યો તુજ શિર રાય.
 વેળા વંડી આપણી, જો ચેતે તો ચેતઃ
 ઉગર્યાનો ઉપાય નથી, ઉતર્યું આપનું હેત,
 પદ્માવતી બોલી પછી, સાંભળ સખી સુગ્મણઃ
 મુજ પતિને ચેતાવ જઇ, નહિ તો થાશે હાણ.
 લાવ તેડી આ મોલમાં, કરિએ કાંઇ વિચારઃ
 વિહંગના વળતી ગઇ, તેડી આવિ એ દાર.
 પદ્માવતી પ્રણમી કહે, ચતુર પુરૂષ તું ચેતઃ
 વેળા વંડી આપણી, ઉતર્યું રાયનું હેત.
 મુજ માટે તને મારશે, મોટી થાશે હાણઃ
 માટે મારા કંથજી, માનો મારી વાણ.

જીવશે તો નારી ઘણી, જીવ વિના સૌ શૂન્ય;
પરદેશે ક્યાંઈ પરવશે, શી છે તમારે ન્યૂન.
તાત કહેશે તે મુણીશ, ધારીશ આજ્ઞા શીશ;
તમારો જીવ ઉગારજો, કોપ્યો નૃપ આદીશ.
સ્વામી કહે સુણ સુંદરી, નવ મૂકું આ દોર;
લાજે જનુની માહરી, નાંમ ધરાવું ચોર.
મરવું માથે સર્વને, ચિરંજીવી નહીં કોય;
નાસું નહીં નિર્બળ થઈ, પ્રભુ કરે તે હોય.

ચોપાઈ.

તું ક્ષત્રાણિ કેરો તન, આજ અમારૂં માન્યું મન;
મુજ માટે તુજને નૃપ હણે, હત્યા મનમાંહી નવ ગણે.
તમ હાથે હું દેઉં વચન, તમ સાથે પાકું મુજ તન;
એને મન પુત્રીનું ઝેર, વડું વધ્યું છે મનમાં વેર.
સાગવત કહું દેહ ઇલાં, વચન વિવેક કામિનીએ કહ્યાં;
મારૂં ચાલતાં મૂકાવીશ, નહિ તો તુજ સાથેજ મરીશ.
પુષ્પક બોલ્યો ત્યારેજ ત્યાંય, વિચરું રાજસલાની માંય;
શ્યામા અમને શીખજ દો, છેલ્લો જીહાર માની લ્યો.
રામા કહે સાંભળ રે રાય, ચતુર ન ધરશે મન ચિંતાય;
પ્રસન્ન જો પરમેશ્વર હશે, તો કલ્યાણ આપણું થશે.
માગી શિખ ને થયો વિદાય, કુંવર ચાલ્યો રાજ સલાય;
એરો સન્મુખ ભૂપતિ લણી, બીક ન આણી મન કોઈ તણી.

દોહરા.

રાજા પૂછે વહરને, શો કરવો ઉપાય;
વાત બહાર નવ નીકળે, કામ આપણું થાય.
વહર વાણી બોલિયો, વાણી મારી સુણ;
બાણો તેમ તેમે કરો, ના કહેનારૂં ફૂણ.
રાયે તેડું મોકલ્યું, તેડાવ્યા ચંડાળ;
રાત સમે લઈ નિસરો, આણો એનો કાળ.

નિશાની લાવો નેત્રની, મનની આગ ઓલાય;
કોઈને નહીં જણાવશો, એમ ઉચર્યો રાય.

ચોપાઇ.

એવી કીધી જાની વાત, અણુ અસ્ત અને થઈ રાત;
તેણ્યો ત્યાં રાજકુમાર, પાસે પતીત ઉભા ચાર.
એની સાથ તમો પરવરો, આયુધ સર્વે અહિયાં ધરો;
પાળા પંથ જાઓ તે સાથ, હવે નવ પૂછશો ખીજ વાત.
જાઓ રાખી પોતાનો ભાર, રાજ બોલ્યા તેણી વાર;
રાજએ મન આણ્યો ગર્વ, તે કુંવર મન સમજ્યો સર્વ.

દોહરા.

રાજકુંવર વળતું વદે, હું ગાંજ્યો નહીં જઈ;
જે કહો તે હાજર કરું, જુણ તમારું ખાઈ.
જુણ હરામી જે કરે, વળી વિશ્વાસી ધાત;
મિત્ર દ્રોહ વળી જે કરે, દાસી જેની માત.
પાપ પૃથ્વીમાં છે ઘણાં, કહીએ લાખ કરોડ;
નથી કોઈ ત્રિલોકમાં, જુણ હરામી જોડ.
તે માટે હું સંચરું, જ્યાં કહો ત્યાં મુજણ;
જો કહો તો હાજર કરું, મુજ હાથે મુજ પ્રાણ.

ચોપાઇ.

ઝાઝી શીદ કરે છે વાત, જાઓ તમો ચંડાળો સાથ;
વળતી છોડીને હથીઆર, રણમાં ચાલ્યો રાજકુમાર.
પાંચે જણ ચાલ્યા જેટલે, જઈ પ્રધાન મળ્યો એટલે;
નિશા એક પહોર ત્યાં ગઈ, કોશ એક પહોંત્યા તે જઈ.

દોહરા.

કહે પ્રધાન પતીતને, લઈ જાઓ છે વંન;
રાજકુંવરીએ જે કહ્યાં, તે તમે મુણે વચન.
જો આ કામ કરો નહીં, કામ તમારું થાય;
કુંવરીએ કહ્યું છે મુણે, ઉગારી લેજો રાય.

ઓપાધ.

એવું કહીને પાછો ફર્યો, કુંવરી પાસે તે પરવર્યો;
ચતુરા ખેડી ચિંતા કરે, દુઃખ ઘણું દિલમાં તે ધરે.
એટલે ત્યાં આવ્યો પરધાન, બોલાવી દીધું ઘણું માન;
ખોળા ઉપર મેલ્યું શિશ, પ્રધાન ઉગારો આદિશ.
માત તાત મોશાળજ તમો, તમો થકી ઉગરિયે અમો.

દોહરા.

પ્રધાન કહે પદ્માવતી, વેગે વાર ન થાય;
સખીને ધન દઇ મોકલો, તેડી લાવવા જાય.
પસાય કરીને પતીતની, લવની લાવડ લાંગ;
હું મંદિર જઈ માહરે, જન મોકલ તે જગ.
કાઠી મેલ તુજ કંથને, કોઇ નગર મોઝાર;
રાજ જાણે જીવતો, તો મારે તે ઠાર.

ઓપાધ.

એવું કહીને ગયો પ્રધાન, તવ કુંવરીને આવ્યું જ્ઞાન;
કહે કુંવરિ કોને તેડિયે, રાત સમે વનમાં ખેડિયે.
એકાંતે દાસિ તેડિયાં, ગુણિકા લણી પંથે ખેડિયાં;
ચતુર ગુણિકા ચંદ્રાવળિ, દાસિ જન્મને તેને મળિ.
તમને તેડે પદ્માવતી, અરજ કર્યાનું કારણ નથી;
પછિ દડવડ ગુણિકા દડવડી, પદ્માવતીને મોલે ચડી.
શા કામે બાધ તેડી આજ, મુજ સરખું કહી દીજે કાજ;
પદ્માવતી તવ લાગી પાગ, બોલવ આજ અમારિ આગ.
આજ સંકટ મારે અતિ ઘણું, તેથી કામ પડ્યું તમતાણું;
રાજકુંવર મેં છાનો વર્યો, તાત અમારો ક્રોધે લય્યો.
તેહ તણું છેદાવે શીશ, પતિત પાક્યા આણે દીશ;
વાર નથી લાગી એવડી, હમણાં લઇ ગયા આ ઘડી.
છાના ગયા ન જાણે કાચ, આવી પ્રધાને પ્રિયજ્યું સોચ;
તેને જઇ ઉગારો તમો, દીન થઇ બોલું છું અમો.
રખે રાય નગરથી જાય, તેડી લાવો મેલો માંચ.

દોહરા.

વળતી ચંદ્રાવળી વદે, સ્યામા તું તજ શોક;
 ને નવ લાવું રાયને, સુક્રિત સર્વે ફોક.
 તેડી લાવું તુજ કંથને, રાખું મારે ઘેર;
 ખખર કાઢવા મોકલો, દાસીને શુભ પેર.
 સાંભળ તરુણિ તું વળી, ને નવ લાવું રાય;
 ને પતિત તેને હણે, તું હણજે મુજ કાય.
 મનમાં દુઃખ રખે ધરો, છાંડો ઉર ઉચ્ચાટ;
 જાણો મહિપતિ મોલમાં, નવ કરને ગંગાટ.

ચોપાઇ.

એવું કહિને ગુણકા જાય, વેગે જઈ પોતી વનમાંય;
 પતીત દીકા તેણે ચાર, આગળ ઉભો રાજકુમાર.
 ગુણકા ત્યાં જઈ ઉભી રહી, પતીત આગળ વાણી કહી;
 રાત સમે અહીં કેમ આવિયા, રાજકુંવરને કેમ લાવિયા.
 રાજકુંવરને ચઢી છે રીશ, તમો ચારનાં છેદે શીશ;
 રાજકુંવર કેમ માર્યો જાય, અર્દ્ધાંગના જેની તે થાય.
 રાત સમે છે મૂકી દિયો, જે નેધયે તે મુજથી લિયો;
 વળતી બોલ્યા તે ચંડાળ, અમ શિર શાને દો છો આળ.
 કુંતીભોજ બોલ્યો જે રાય, કેમ વચન તે મિથ્યા જાય;
 લાગ્યું પાપ અમને બે પેર, કહો તો જાવા દૃઢયે ઘેર.
 રાજ કાપે ને તે હામ, લઈએ અમે તમારું નામ;
 ત્યારે ગુણકા તે તો હસા, વાત એહ મારે મન વસા.
 કુંવર દેશ વિદેશે જશે, મહિપતિ શી રીતે જાણશે;
 એહ વાતની શિ ચિંતાય, જેમ તેમ કામ તમારું થાય.
 સોનાની મહેરો સેં ચાર, વેચી આપી તેણે દાર;
 પતીત તો હાડે હરખિયા, હેમટકા નયણે નિરખિયા.
 વળતી બોલ્યા મધુર વચન, મૃગ મારિ લેશું લોચન.

દોહરા.

દામ ઉગારે દેહને, જે દ્રાપ્યો હોય દેવ;
હું બલિહારી દામડા, સમર્થ તુંજ સદૈવ.
વેરી આવી સેવા કરે, પરનારી વશ થાય;
જેને દમડો ગાંઠ છે, તેને શી ચંતાય.
ચતુરાઈ ચપળાઈ ને, ડહાપણુ સર્વ મુધ;
કામન મોહન વશીકરણુ, દમડે ચાલે બુધ.
દમડો વાલો દેવને, દુર્લભ છે મન સાથ;
દમડાથી મુનિવર ચળે, તરૂણી પસારે હાથ.
અવર વશીકરણુ શું કરે, વડું કારણુ ગરથ;
એ તો મોટો અધિપતી, સાહુ વાતે સમરથ.

ચોપાઈ.

પતીત શિખ માગી પરવર્યા, નગર ભણી ચારે સંચર્યા;
જઈ રાજને કલાં વચન, લાવ્યા તેહતાણાં લોચન.
મૃગતણાં દેખાડ્યાં ચક્ષ, રાજ આગળ ઉભા પ્રત્યક્ષ;
નૃપ કહે ક્યાંઈ ન કરશે વાત, કરશે તો તમને કહું ધાત.
એ વાત એટેલેથી રહી, પુષ્પસેનની શી ગત થઈ;
વનમાં ઉગર્યો રાજકુમાર, તવ ગુણકાને કર્યો જુહાર.
અમો વિચરશું દેશ વિદેશ, પુરમાં તમે કરોજ પ્રવેશ;
પદ્માવતીને કહેજો જઈ, લખ્યું હતું તે વાતજ થઈ.

દોહરા.

ચંદ્રાવળી વળતી વદે, શોક હૃદયનો ટાળ;
મુજ ઘેર આવો મહિપતી, વાચા મારિ પાળ.
ઉનો વા વાશે નહિ, લે નહિ કોઈ નામ;
પ્રીત ધરીને રાયજી, ચાલો મારે ધામ.
તમ પરદેશી પંખિયા, વળી કોમલ તમ હાડ
આવો મંદિર માહરે, માનું તમારો પાડ

ચોપાઝ.

પદ્માવતીયું પરડી હોડ, લાવું પતિ પહોંચાડું કોડ;
માટે મારો કોલ ન જાય, ખીક તજ ચાલો ઘેર રાય.
એવું સુણી મુખ ખોલ્યો વાણ, સુણ ચંદ્રાવળિ ચતુરસુજાણ;
મારો તમે ઉગાર્યો જીવ, તમો અમો વચ્ચે છે શિવ.

દોહરા.

થનાર વસ્તુ જે હશે, તેહ થશે નિર્ધાર;
વચન ના લોપું નારિનું, મનમાં ક્યો વિચાર.
સમ ખાધ બે ચાલિયાં, આવ્યાં પુર મોઝાર;
જળહળ જ્યોત ઝળકી રહી, ગુણકા કેરે દાર.
દાસિ દાસ તેને ઘણાં, થઈ રહ્યો ગંગાટ;
સુંદર આસન બેસવા, હેમ હીડોળાખાટ,
પ્રવેશ નહિ લાં પુરપનો, દીસે લીલા વિલાસ;
ખાઓ પીઓ દીન નિર્ગમે, રહો અમારી પાસ.
શાક પાક ધૂત નવનવાં, પાન સોપારી તેલ;
ખાટ તળાઈ ઓશિસાં, થઈ રહી રંગ રેલ.
પદ્માવતીએ મોકલી, દાસી જ્નેવા એક;
પતિ આવ્યો કે આવશે, જુઓ કરી વિવેક.
દાસી ત્યાંથી સંચરી, જ્યાં ગુણકાનો વાસ;
રાગ દીરો રીઝમાં, પોતી મનની આશ.
ચંદ્રાવળી વળતી વદે, જીવતી જલદી જાય;
મહીપતિ છે મુજ મહોલમાં, વધામણી તું ખાય.
દાસિ દોડતી ત્યાં ગઈ, સુણો ખાઈ કહું વાત;
રાગ આવ્યો મોહોલમાં, મેં દીરો સાક્ષાત.
મુકતાહાર હીરે જડ્યો, જળ જ્યોત અપાર;
કંઠથી આપ્યો કાદીને, ન્યાલ કરી તે નાર.
ભાવક ભાંગી દાસિની, બહુ વિધ દીધું માન;
મહોત્સવ કીધો મોલમાં, દઈ જાયકને દાન.

શણુગાર સોજે મોકલ્યા, ચંદ્રાવળીને ઘેર;
તુજ પ્રતાપથી ઉગર્યો, રાખ્ય રૂડી પેર.
ચરણા ચોળી શાલતાં, નારિ કુંજર ચીર;
તુજથી અદકું કાંઈ નહિ, લાવી નણુદી વીર.

ચોપાઠ.

એમ કરતાં વિત્યા બહુ દન, માન્યું રાજકુંવરનું મન;
ચંદ્રાવળીનાં મંદિર માંય, સભા ઈંદ્રના સરખી થાય.
ચંદ્રાવળીએ છાની વિધ, નામ કામ પૂછીને લીધ;
એ વાત અહીંઆંથી રહી, પદ્માવતીની શી ગત થઈ.
પદ્માવતીની ન્યાં છે માત, કુંતીભોજ ત્યાં જઈ કહે વાત;
શિખામણુ કુંવરિને દિયો, સમજવીને પાસે લિયો.
આજ સુણી મેં વિપરીત વાત, તે સાચી માની સાક્ષાત;
ગોરે મંદિર તળયું તે તણું, પ્રતિહારે પણ બળયું ધણું.
ત્રિન્નેન્નેઈ આવ્યો પરધાન, તેણે સંલંબાવ્યું મુજ કાન;
ચોથો હું ન્નેઈ આવ્યો દષ્ટ, કાયા નિરખી પામ્યો કષ્ટ.
પાંચમું કહ્યું પરણવું નહિ, તે સુણી ચિંતા મુજને થઈ;
મેં મોટો કીધો ઉત્પાત, રાજકુંવરની કીધી ધાત.
અતિ અઢોઢિક એતું રૂપ, એ માટે મેં માર્યો ભૂપ;
સઘળું રાણી સાંભળી રહી, પછી બોલવા તત્પર થઈ.
મારી કુંવરી એવી ન હોય, જૂઠું તમે બોલો છો સોય;
નથી મુજ બેટીનો કાંઈ વાંક, શા માટે માર્યો નર રાંક.
શરણે આવ્યો રાજકુમાર, વણુ અપરાધે માર્યો કાર;
કાંઈ નગરથી આવ્યો ઘેર, વડા સાથે બંધાશે વેર.
રાય કહે મેં સઘળું લહ્યું, માનો સાચું માઈ કહ્યું;
કુંવરીને મોલે જઈએ આજ, દ્યો શિખામણુ તો રહે લાજ.
એતું વચન કહી ગયો રાય, કુંવરી પાસે માતા બાય;
આંખી કુંવરી હૃદયા સોંચ, ગુંઝ કરવાને બેટી માત.
મળ્યાં માતા ને દીકરી, અધિક હેત ઉછંગે ધરી;
શા છે સમાચાર તુજતણા, સુણવા મને મનોરથ ઘણા.
૨૭

ઢાહરા.

માતા બોલી માન દહ, કેવી ખખર છે તુજ;
મળવા કારણ આવી હું, કહે એન તું મુજ.
પદ્માવતી થઈ ગળગળી, આંખે આંસુ ધારા;
શા માટે હું અવતરી, ધિક્ક ધિક્ક મુજ અવતાર.
માયો રૂડો મહિપતિ, બેઠું મોઠું પાપ;
મુજ માટે હત્યા કરી, મૂરખ મારો બાપ.
વળતી બોલી માવડી, સાંભળ પુત્રી સુખાણ;
કરવા ધાર્યું ધર્મરે, નિપજે એજ પ્રમાણ.
ખાઓ પીઓ દિન નિર્ગમો, રમો સૈયરો સાથ;
શિખામણ દધને વળી, મંદિર આવી માત.

ચોપાદ.

શિખામણ દધને ચંદ્ર માય, રાણીને જુદ પૂછે રાય;
કહો પુત્રિનું જ્ઞેયું રૂપ, દિલગીર થઈને પૂછે ભૂપ.
રાણી કહે રાજગુણો, ભુડી વાત મુખ શાને લણો;
જેવી તેવી પણ બેટી થાય, રૂડે ઘેર પરણાવો રાય.
રાય ગયો સાંભળીને વાત, તેડાબ્યા રાવત સે સાત;
કુંવરીને મોલે સંચરો, રાત દિવસ ત્યાં ચોટી કરો.
પુરૂષ નામ આવે કાઠ વાર, પણ પૂછે હણજ્ઞે તે કાર;
શીખ લઈ રાવત પરવર્યો, કુંવરિને મોલે સંચર્યો.
રાત દિવસ ત્યાં રક્ષા કરે, મહોલે ફરતી ચોટી પ્રેરે;
પછી રાયે તેડયો પ્રતિહાર, હવે ચુકીશ તો ખાઈશ માર.
એક ગુનો મેં અખશ્યો સહી, બીજો ગુનો તો અખશું નહીં;
કપટ હોય તે કરજે જાણ, નિકર તારા બોધશ પ્રાણ.
એવી સાચવી રાખો બાળ, માથે જેમ ન બેસે ગાળ;
એમ કરતાં દિન ઝાઝા ગયા, આઠ માસ ગુણિકા ઘેર રહ્યા.
હૃદયમાં રાણિ સાંભરે, હાસ્ય વિનોદ હેડામાં ઠરે;
રાણીને મન ભાવે અન્ન, રાજકુંવરશું માન્યું મન્ન.

દોહરા.

પૃથ્વી પાર ગુણિકા લે, ગામ હામ શુભ નામ;
રાત દિવસ સુખ ભોગવે, મનવાંછિત કરે કામ.
બોલે મન આનંદસું, કરે નવ નવા રંગ;
હાસ્ય વિનોદ કરે ધણું, ગુણિકા ધર આનંદ.
એક સમે સહને સભા, કુંતીભોજ ને રાય;
પંડિત બેઠા પાંચસે, ભેપી ભેપ પૂછાય.
ક્યાં આ કન્યા દિલ્લે, બુઝો પ્રશ્ન વિચાર;
લેણું હોય ને રાયથી, ત્યાં પરણાવું કુમાર.
પંડિત વાણિ આંચર્યા, એક કરોને કામ;
મળતા વશેક ભેધયે, લ્યો વર કન્યા નામ.
ચંપક દેશથી તે સમે, આવી ગુણિકા નાર;
ભરજોતન વર્ષ સોળની, વિચરી રાજદાર.
રાત ગાંધર્વ સાથે પળે, સાહેલી સેં સાત;
રૂપ સ્વરૂપે આગળી, સંગીતમાં વિખ્યાત.

સોરઠા.

જાતે ગુણિકા વિખ્યાત, રાત ગાંધર્વ સાથે પ્રે;
સાહેલી સેં સાત, રૂપ સ્વરૂપે આગળી.
સંગીત શાસ્ત્ર મુગ્ધણ, કોક શાસ્ત્રની ચાતુરી;
તેમાં તે પરમાણુ, મોહ બિપજ્જ્યો માનુની.
કામ સ્વરૂપી નામ, રાજ સભા રીઝી રહી;
આવી તેણે હામ, પ્રણામ કીધો રાયને.
વિપ્રને નામ્યું શીશ, અચળ રાજ નૃપ તુજ રહો.
છવો કોડ બત્રીશ, મહિપત રીઝ્યો મન વિપે.
શુક ખલિત સહુ થાય, નારી નૈણે નિરખતાં;
તે નિરખી નહીં જાય, અન્ન ઉદક લ્યો પાન ફળ.
મન ગમતાં ભોજન, નાચ કરે પછી નૃત્યથકી;
રીઝી રહે રાજન, પ્રધાન આદિ પંડિત સહુ.

રાણી ને વળી રાય, નાનું મોટું નગરનું
 સહુકા જોવા જાય, શોભા જોતાં રીઝમાં.
 સારંગીનો અવાજ, તારકશી ને તંબુરા:
 જંત્ર આદે પખવાજ, રંભાની શોભા ઘણી.
 મોંઘો ગુલુકાએ નાચ, વસ્ત્ર પહેર્યા ચકમાં જઈ:
 સુખડ કેરે તાસ, અંગ રંગ કેશ કેશરી.
 પ્રીમળ પુષ્પ અપાર, ભમે ભ્રમરા બહુ ભાતના:
 ધરતી ન સહે ભાર, લીલાં પીળાં કાર્યમાં.
 કીધા અતી ઉપાય, કુદડી ફરતી નીસરી:
 શોભે તેની સભાય, સર્વ જણા વિરમે થયા.
 જાણી વસ્ત્ર વિવેક, સકળ સભા નિરખે સહુ:
 કોઈ ન પામ્યો છેલ, નગ્ન રહીને નૃત્ય કરે.
 સહુકા ચુક્યા જન, સવા પહોર ફરી કુદડી:
 કોઈ નવ જાણે મન, શુદ્ધ શુદ્ધ ભૂલ્યા સર્વકા.
 જોઈ રામાનો રંગ, વસ્ત્ર ઉતાર્યા ચકમાં જઈ:
 રંભત કીધી ત્યાં ભંગ, રાગ મન રીઝ્યો ધણું.
 આખ્યા બહુ તોખાર, આભ્રણુ રથ અતિ આપિયા:
 ભારે ગરથ ભંડાર, અશ્વ અને રથ પાલખી.
 આખ્યા અતિસેં સાર, સલામ કરી શિરપર ધરી:
 મન માન્યો બહુ ભાર, એક માસ આંહી રહો.
 ભૂપતી કહે આ દીશ, નારીએ નીચું નિહાળિયું:
 સેહેજે ધુણાવ્યું શીશ, મહિપતિ મન ઝાંખો થયો.
 ક્રોધ કરી મન રીશ, રાગ રામાને કહે:
 સાંભળ તું આ દીશ, શાણી સહુથી સુંદરી.
 સાંભળ ચતુરસુગ્ધણ, સત્ય ન કહો મુજ આગળે:
 તો ઇશ્વરની આણ, પ્રેમદા કહે નવ પૃછશો.
 પૂછે થશે અનર્થ, સુખ લાગે દુઃખ રાયજી:
 વાત જાય બધી વ્યર્થ, પછે અધીપ છો આપ તો.
 હમણાં કોપે તરત, રાંકે જાત અમો શું કહું:
 માથે આણો મરત, જે હોય તે બક્ષીશ ગુનો.

જે તું સમજાવે કાજ, સભા જેણે મુખ મરડિયું;
 શા મારે તેં આજ, સ્યામા કહે મુણ રાયજી.
 દુઃખ લાગે કે મુખ, ચતુર નર આવ્યો ચંતમાં;
 તેણે મરડિયું મુખ, વસ્ત્ર આભુપણ મેં તજ્યાં.
 કાંઈ ન જાણે પેર, ચતુર નરને નિરખિયા;
 તે ઝોળખવા શેહેર, સોરઠ જેયો સામટો.
 માફ ને મેવાડ, પશ્ચિમ દેશ મેં પેખિયો;
 જેનાં કામળ હાડ, સાગર તટ ચંપાવતી.
 ચંપકસેન રાજન, બત્રીસ લક્ષણ આગળો;
 પુષ્પસેન એક તંન, રૂપ સ્વરૂપે હદ વળી.
 જાણે સકલ વિવેક, નર સઘળા મ નિરખિયા;
 દુષ્ટે આવ્યો એક, રાજન મન રીઝ્યો ધણું.
 પહોંતા મનના કોડ, પરણાવું હું દીકરી;
 હરીએ મેળવી જેડ, પક્ષણી કુંવરી માહરી.

દાહરો.

પક્ષણી પુત્રી માહરી, બત્રીસ લક્ષણો એહ;
 પરણાવું જે પ્રીતસું, દુષ્ટે વડે મેહ.

ચાપાડ.

એ દિન તે ત્યાં ગુણિકા રહી, શિખ માગીને મારગ વઢી;
 રાજાએ તેડાવ્યા ભાટ, ચંપાવતીની ઝાલો વાટ.
 વેગે જાઓ ચંપક લણી, કહેજો જે કુંતલપુર ધણી;
 તેને પુત્રી પક્ષાવતી, રૂપ અનુપમ છે તે અતી.
 વિવાહ અર્થે મોકલ્યા પાન, પુષ્પસેનને દેવું દાન;
 કામ સિદ્ધ કરીને આવજો, સાથે જનન તેડી લાવજો.
 એ રીતે ઉચરે છે રાય, ચંદ્રાવળી આવી વળી ત્યાંય;
 કુતિભોજે જે જે કહ્યું, તે ચંદ્રાવળીએ મુણી લહ્યું.
 એ રીતે ખોલ્યો જે રાય, ચંદ્રાવળીને હરખ ન માય.
 મેં રાખ્યો છે પુષ્પક રાય, સકલ મનોરથ પુરા થાય;
 ભાટ વાટ ચાલે જેટલે, ચંદ્રાવળી ખોલી તેટલે.

દોહરા.

ગુણકા કહે મુણ રાયક, દુતિભોજ મુગ્ધણ;
પુષ્પસેન અહિં પાડવું, શું દેશે મુજ લાણ.
દૂત મોકવવા નવ પડે, દિન જાઝા નવ થાય;
તેડાવું હું પાધરો, શું દેશે મુજ રાય.

ચોપાઇ.

રાજા કહે સાંભળ તું નાર, માગો તે આપું આ કાર;
તત્પર થઇને જાઓ તમે, જે કહેશે તે દેશું અમો.
ચંદ્રાવળી કહે તે વાર, પુષ્પકરાય હતો આ કાર;
રાખ્યો હતો તમે જે રાય, તે તો પુષ્પસેન કહેવાય.
તાન વચનથી તે વન ગયો, નગર આપણે આવી રહ્યો;
હમણાં કહીં ગયો શે કાજ, તે તો તમે જાણો મહારાજ.

દોહરા.

રાજા કહે પ્રધાનને, માફી ઉપની મત્ય;
વણુ સમજે મેં મારિયો રાજકુંવર ભૂપત્ય.
કાં તો વિષ ખાઈ મરું, કાં કરું આતમધાન;
જમાઈ હણ્યો મેં જુગતસું, અધટિત કીધી વાત.
વજ્ર કહે શીઠ દુઃખ ધરો, શિદ આણો ચિંતાય;
ઘો વાયક ચંદ્રાવળી, પેદા કરશે રાય.
ગુણિકા કહે માનું નહિ, રાજાનો વિશ્વાસ;
કાલ દિજ્યે તાતનો, તો લાવું તમ પાસ.
રાય સ્નેહિ માનું નહીં, જે સોંપી દે પ્રાણ;
સદ સોની ને સર્પની, માને પ્રીત અગ્નણ.
સિંહ આહી ને છત્રધર, માને મિત્ર અગ્નણ;
જે તુરે તો ગુણ કરે, રૂંડે તો લે પ્રાણ.

ચોપાઇ.

નરપતિ કહે સાંભળ તું નાર, અમ શિર એવડો નવ દે ભાર;
કાલ મારો જે રીશ જ ધરું, જે માગે તે હાજર કરું.
સત વાન કહી છે ખોસ, રમાને દીધો છે કાલ.

દોહરા:

ગુણિકા કહે નૃપ સાંભળો, વાયક રૂડી પેર;
 ચંપક કેરો એટડો, મેં રાખ્યો છે ઘેર.
 પ્રધાન પ્રતાપે ઉગર્યો, આયુષ્ય એનું હોય;
 મહોલે રાખ્યો માહરે, જેમ ન જાણે કાલ.
 શાલ આપી સો લક્ષ્મી, ગુણકાને દઈ માન;
 ગયો કુંવરને તેડવા, કુંતિભોજ રાજન.
 ક્યો પ્રણામ પ્રધાનને, ધન ચતુરાઈ આજ;
 મુજ શિર હત્યા ઉતરી, રાખી મારી લાજ.
 એક વિપ્ર ને વાણિયો, વળી નદી નહિ ગામ;
 રાજ કહે મુણ મુંદરી, તે ગોઝરો કામ.
 ઓચ્છવ કીધો અતિ ઘણો, મળિયા રાણા રાય;
 પ્રધાન પાયે ચાલીને, કુંવર કને તે જાય.
 નગરપડો વજડાવિયો, ગડગડિયાં નિશાન;
 રાજ આલ્યો તેડવા, જન્યક કરે વખાણ.
 પુષ્પસેન પાસે જઈ, પુરપતિ લાગ્યો પાય;
 અમ ઉપરે દયા કરો, કીધો જે અન્યાય.
 ઉડી આલિંગન કર્યું, રથે ખેશીને જાય;
 કહે સામળ શું વર્ણવું, અદ્ભુત એ શોભાય.
 મહેલ પધાર્યા મલપતા, કુંવરીને થયું જાણ;
 મનમાં હરખી માનિતી, ઉગ્યો કનકનો લાણ.
 સુરત નેઈ મુખ ઉપન્યું, પદ્માવતીની માય;
 રસઅસ થઈ રહી રંગમાં, હૃદયે હરખ ન માય.
 કનક થાળ હીરે જડયા, મૂક્યાં શુભ આસન;
 નેડે ખેસી જુગતમું, કર્યું રાય ભોજન.
 લવિંગ સોપારિ એલચી, બીડાં માંહી બરાસ;
 આરોગ્યાં આનંદ શું, પોતી મનની આશ.

દોહરા.

ગુણિકા કહે સુણ રાયજી, દુતિભોજ સુગ્ગણ;
પુષ્પસેન અહિં પાઠવું, શું દેશો મુજ લાણ.
દૂત મોકલવા નવ પડે, દિન ઝાઝા નવ થાય;
તેડાવું હું પાધરો, શું દેશો મુજ રાય.

ચોપાઇ.

રાજા કહે સાંભળ તું નાર, માગો તે આપું આ ઠાર;
તત્પર થઇને જાઓ તમો, જે કહેશો તે દેશું અમો.
ચંદ્રાવળી કહે તે વાર, પુષ્પકરાય હતો આ ઠાર;
રાખ્યો હતો તમે જે રાય, તે તો પુષ્પસેન કહેવાય.
તાત વચનથી તે વન ગયો, નગર આપણે આવી રહ્યો;
હમણાં કહીં ગયો શે કાજ, તે તો તમે જાણો મહારાજ.

દોહરા.

રાજા કહે પ્રધાનને, માઠી ઉપની મત્ય;
વણ સમજે મેં મારિયો રાજકુંવર ભૂપત્ય.
કાં તો વિપ ખાઇ મરું, કાં કરું આતમધાન;
જમાઇ હણ્યો મેં જુગતસું, અધટિત કીધી વાત.
વજર કહે શીદ દુઃખ ધરો, શિદ આણો ચિંતાય;
દો વાયક ચંદ્રાવળી, પેદા કરશે રાય.
ગુણિકા કહે માનું નહિ, રાજાનો વિશ્વાસ;
કાલ દિલ્લે તાતનો, તો લાવું તમ પાસ.
રાય સ્નેહિ માનું નહીં, જો સોંપી દે પ્રાણ;
સધ સોની ને સર્પની, માને પ્રીત અગ્નણ.
સિંહ અહી ને છત્રધર, માને મિત્ર અગ્નણ;
જો તુકે તો ગુણ કરે, રૂકે તો લે પ્રાણ.

ચોપાઇ.

નરપતિ કહે સાંભળ તું નાર, અમ શિર એવડો નવ દે ભાર;
કાલ મારો જો રીશ જ ધરું, જે માગે તે હાજર કરું.
સત વાત કહી છે બોલ, રામાને દીધો છે કાલ.

દાહરાં

ગુણિકા કહે નૃપ સાંભળો, વાયક રૂડી પેર;
 ચંપક કેરો ખેટડો, મેં રાખ્યો છે ઘેર.
 પ્રધાન પ્રતાપે ઉગર્યો, આયુધ્ય એનું હોય;
 મહોલે રાખ્યો માહરે, જેમ ન જાણે કાય.
 શાલ આપી સો લક્ષ્મી, ગુણિકાને દઈ માન;
 ગયો કુંવરને તેડવા, કુંતિભોજ રાજન.
 કર્યો પ્રણામ પ્રધાનને, ધન ચતુરાઈ આજ;
 મુજ શિર હત્યા ઉતરી, રાખી મારી લાજ.
 એક વિપ્ર ને વાણિયો, વળી નદી નહિ ગામ;
 રાજ કહે સુણ સુંદરી, તે ગોઝારે કામ.
 એચ્છવ કીધો અતિ ઘણો, મળિયા રાણા રાય;
 પ્રધાન પાયે ચાલીને, કુંવર કને તે જાય.
 નગરપડો વજડાવિયો, ગડગડિયાં નિશાન;
 રાજ આલ્યો તેડવા, જાયક કરે વખાણ.
 પુષ્પસેન પાસે જઈ, પુરપતિ લાગ્યો પાય;
 અમ ઉપરે દયા કરે, કીધો જે અન્યાય.
 ઉડી આલિંગન કર્યું, રથે ખેશીને જાય;
 કહે સામળ શું વર્ણવું, અદ્ભુત એ શોભાય.
 મહેલ પધાર્યા મલપતા, કુંવરીને થયું જાણ;
 મનમાં હરખી માનિની, ઉગ્યો કનકનો ભાણ.
 સુરત જોઈ મુખ ઉપન્યું, પદ્માવતીની માય;
 રસબસ થઈ રહી રંગમાં, હૃદયે હરખ ન માય.
 કનક થાળ હીરે જડયા, મૂક્યાં શુભ આસન;
 જોડે ખેસી જુગતયું, કર્યું રાય ભોજન.
 લવિંગ સોપારિ એલચી, બીડાં માંહીં બરાસ;
 આરોગ્યાં આનંદ શું, પોતી મનની આશ.

ચોપાદ.

વળતી રાજ બોલ્યો વાણુ, મુળને પુષ્પક ચતુર મુળણુ;
 બાળપણમાં બાળે વેશ, નિકળ્યા કેમ તમે પરદેશ.
 શા માટે તમે છાંડ્યો દેશ, મુળને માંડી કહો નરેશ;
 વળતો બોલ્યો પુષ્પક રાય, માંડીને બધી કહી કથાય.
 ચંપાવતી નગરીનો રાય, ચંપકસેન તાત મુળ થાય;
 સિંહ કેડે સેના પરવરી, મારે તાતે પ્રતિજ્ઞા કરી.
 જે નહિ આવે રણુમોઝાર, તેને હું તો માઈ ઠાર;
 સહુ લોકો સંધાતે થયા, કર્મસંજ્ઞેગ અમો રહી ગયા.
 મુળને હણતાં બળ્યો દોષ, તાતે વન કાઢ્યો કરી રોષ;
 તેથી અહિયાં આવ્યા અમો, પછી થયું તે બણો તમો.
 જામાત્રનું મુણી વચન, હખ્યો કુંતિભોજ રાજન;
 પંડિત પ્રધાનને કહે રાજ, કરો હવે વિવાહનું કાજ.

દોહરા.

પુત્રીને જઈ કહે પિતા, કરીને અતિસે ક્રોધ;
 વણુ પરણ્યે દંપતી થયાં, ક્રિધો ધર્મ વિરોધ.
 પદ્માવતીએ ગોરને, તેડી પૂરાવી શાખ;
 ગોર કહે અન્યાય નથી, રાજ રીશ ન રાખ.
 જેમ બોખાનું નારદે, કર્યું સંક્ષેપે લગ્ન;
 વિધિવત્ પછી બાણામુરે, કર્યું લગ્ન થઈ મગ્ન.
 મેં પણ સંક્ષેપે ક્રિયા, કરી પરણાવી એમ;
 વિધિવત્ હવે વિવા કરી, પરણાવો તમે તેમ.
 તિહાં લગન લેવરાવિયાં, પહોંત્યા મનના કાડ;
 કહે સામળ શું વર્ણવું, જુગતે જુક્તિ જ્ઞેડ.

ચોપાદ.

રાજાએ કરી નગર શોભાય, આણુ ફેરવી તે પુરમાય;
 અજવાળિયાં મહોલ માળિયાં, શણુગારિયાં ગોખ બાળિયાં.

ઘેર ઘેર ગાયે મંગળ સહુ, રાગ્નએ ધન ખર્ચ્યું બહુ;
ભાટ ચારણો માગણહાર, બ્રાહ્મણનો નવ લછમે પાર.
પ્રધાન સહિ ઉતારે પ્રેરે, નગર બધું ત્યાં ભોજન કરે.

દોહરા.

પીડી ચોળી પદ્મણી, કનક કચોળા માંય;
કસ્તૂરી લેપન કરી, સુગંધી જળથી નહાય.
એક સુગંધ શરીરનો, ખીન્ને પુષ્પનો હોય;
ભમરા ગુંગરવ કરે, દેખીને મન મોહ.

ચોપાદ.

પીડી ચોળી રાય શરીર, મંજન કીધું નિર્મળ નીર;
વર રાગ વરધોડે ચઢ્યા, દુંદુભીએ ડંકા ગડગડ્યા.
વાગે દોલ નિશાને ઘાય, સૌના મનમાં હરખ ન માય;
ગજ તુરંગ તણી બહુ હાર, તે ઉપર એકા ઝુઝાર.
તોરણ આવ્યો પુષ્પકુમાર, સાસુએ પોંખ્યો તે વાર.

દોહરા.

કંઈ મનોહર માણડું, ચોરિના થંભ ચાર;
પંધરાવી ત્યાં પદ્મણી, વર્ત્યો જે જે કાર.
વાજાં વાગે અતિ ઘણાં, ગુણિજન ત્યાં ગુણ ગાય;
પરણે છે પદ્માવતી, જોડે પુષ્પક રાય.
હાથ મેળાવ્યો હેતસું, દીધું કન્યાદાન;
હાથી ઘોડા આપિયા, દઢને મોટું માન.
મંગળ ફેરા ત્યાં પ્રયો, આરોગ્યા કંસાર;
મંગળ ગાયે માનિની, હરખ્યાં સ્ત્રી લથાર.
પગ પખાળ્યા રાયજી, જાણે ખાવન વીર;
રાણીજી મન હરખિયાં, જેમ સાકરમાં ખીર.
વર કન્યા અતિ હરખશું, આરોગે કંસાર;
અંગે આનંદ ઉપન્યો, જિત્યો સકળ સંસાર.
પ્રીતે પરણી ઉડીયાં, પામ્યાં અતિ ઉદ્ધાસ;
સુખ પામી અતિએ ઘણું, કહે કવિ સામળદાસ.

સ-પેલું મંગળ વર્તતાં, વનિતા બોલિ વાણ;
રાતી વસ્તુ વખાણીએ, તમે છો ચતુર સુખાણ.

ઉ-રાતી પાની પગતણી, રાતા અધર પ્રવાળ;
રાતો રંગ મજાનો, શુદ્ધ નાસા પણ લાલ.

સ-શ્યામ નીલ ને પીત વળી, વસ્તુ શ્વેત વખાણ;
કહો એટલું કંથજી, જો છો ચતુર સુખાણ.

ઉ-શ્યામ તો ડીકી આંખની, શ્યામ ભરમ શુભ ભાગ;
શ્યામ તો અંજન આંજ્યું, શ્યામ તો વેણી નાગ.

લીલી પહેરી કંચુકી, નીલ કમળનું ફૂલ;
નીલું કંકણ ચૂડલે, નીલું ત્રાણુ અમૂલ્ય.

પીળું સુવર્ણ શોભતું, પીળી કેસર આડ;
પીળાં પટકુળ પહેરીઆં, જોતાં મોહ પમાડ.

શ્વેત નેણુ છે શોભિતાં, શ્વેત શશીસમ મૂખ;
શ્વેત હાર મોતિ તણો, જોતાં ભાંગે ભૂખ.

સ-આંધ્યા તાંતણે સમ નર, એવા નર મળી ચાર;
એહ બતાવો રાયજી, થઈ તેની એક નાર.

ઉ-પુખ્ત બોલ્યો પ્રીતથી, તમે જુઓ આ દામ;
પૂછો છો જે પ્રેમથી, ચોરી એનું નામ.

સત્ય કહો છો રાયજી, હું હરખી મન આજ;
વિદ્ય જજો સહિ તમતાણાં, અવિચળ તપજો રાજ.

ચાર વેદની ધૂન થઈ, આશીર્વાચન લણાય;
આજ્ઞા માગી ગોરની, ઉક્યાં વર કન્યાય.

ગોત્રજ પાસે આવિયાં, રમવા પાસા સાર;
ત્યાં જિત્યાં પદ્માવતી, હાર્યો રાજકુમાર.

ત્યાં કૌતક વિધવિધ કરે, રાયને હરખ ન માય;
મીઠળ છેડા છોડીયા, ગુરૂને લાગ્યાં પાય.

મંદિરમાં રહી માનુની, ગયો સભામાં રાય;
કહે સામળ શું વર્ણવું, રાજકુંવર કન્યાય.

ઉત્તમ આસન ઉપરે, બેસે રાંબકુમાર;
અંદિજન જશ વર્ણવે, હરખ્યા લોક અપાર.

ચોપાઠ.

વર કન્યાના પહેાંચ્યાકેડ, જુગતે જુગતી મળી છે જ્નેડ;
રાજા રાણી રંગે રમે, કરે વિનોદ જે મનમાં ગમે.
વળી સસરાની સાથે રાય, મૃગયા રમવા કારણ જાય;
એમ કરતા દિન ઝાઝા ગયા, સારે રાય ચિંતાતુર થયા.
સાંભરિયાં ત્યાં માત્રે આપ, તનમાં અતિશે ઉપન્યો તાપ;
પિતા સાંભરે વારંવાર, આંખે આવે આંખુધાર.
માતા સાંભરે પુખ્પાવતી, આણ્યો શોક હૈડામાં અતી;
સુલોચના સંભારી મન, હૈડું ફાટે કરે રુદન.
જે પરણી મૂકી તે દાર, તેહ સાંભરે વારંવાર;
ધર મૂકીને ત્યાંથી વહાં, વરસ અગિયાર પૂરાં થઈ ગયાં.
સુલોચનાનું વચન સાંભર્યું, ખાર વરસ વીંત્યા પછી મરું;
જ્ને મરશે તો હત્યા થાય, અવતાર એનો એજે જાય.
એમ કહી મૂક્યો નિઃશ્વાસ, પક્ષાવતી તવ આવી પાસ;
રામાએ દીડું ત્યાં મુખ, દિલગિર જ્નેધને પામી દુઃખ.
પાય નમીને ઉભી રહી, શા માટે ચિંતા ચિત્ત થઈ;
રાયે વાત વર્ણવી કહી, જેટલી વાર્તા આગળ થઈ.
મુજને મોટી તે ચિંતાય, નાર મરે તો હત્યા થાય;
વણુ તેડ્યો અહીંથી જ્ને જઈ, તરણાતુર્યે હલકા થાઉ.
એવી વાત કરે જેટલે, ચંદ્રાવળી આવી તેટલે;
વળતી ગુણકા બોલી વાણ, બોલો સાચું ચતુર મુજણ.
શે કારણે તમે દુઃખ ધરો, મુજ આગળ સાચું ઓચરો;
આપ વીતિ જે વાર્તા થઈ, ગુણકા આગળ માંડી કહી.
ગુણકા કે ત્યાં જાશું અમો, શોક મનનો ટાળો તમો;
રાજા કહે જૈ જ્ને જ્ને ગામ, અમારું ત્યાં જઈ લેજ્ને નામ.
પુરની ચરચા જ્ને જ્ને સોય, ત્યાં અમને સંભારે કોય;
જઈને ત્યાં ચેતાવો રાય, ચાર હત્યા શિર પર નવ થાય.

માત તાત ને ત્રીજી નાર, ચોથો મારો જીવ ઉગાર;
 ચંદ્રાવળી ચાલી મદ ભરી, ગુણકા તે પંથે પરવરી.
 ગુણકા ત્યાંથી વાટે થઈ, ખટ માસે ચંપકપુર ગઈ;
 ચંપાવતીને ચંપક સુત્ર, ફરી ફરી સાંભળે છે પુત્ર.
 સાગર દુઃખ હૃદયમાં ધરે, નણે બંને આંસુ ભરે;
 વગર ગુનેહ કાઢ્યો કુમાર, પાપી પ્રાણ તજશું આ કાર.
 તેડી લાવે મારો તન, લાવટ લાંગુ કહે રાજન;
 ચંદ્રાવળી તે માર્ગે વહી, એક માસે રાજા ઘેર ગઈ.
 નગરે પડો વાજે તે દીશ, ગુણકાએ જઈ નામ્યું શીશ;
 પ્રધાન બોલ્યો ગુણકા સાથ, નાટકની નવ કરશે ગાથ.
 રાજાને મન દુઃખ છે ધણું, મારે નૃત્ય ન જીવે તમતાણું;
 શોકાતુર છે અતિ ધણો, વિનતા નહીં માને તમતાણો.
 ચંદ્રાવળી જોડીને પાણુ, બોલી પ્રધાન સમીપે વાણુ;
 ત્યારે ગુણકા બોલી વાત, શું દુઃખ છે રાજાને બ્રાત.
 મુલકનાં ફરનારાં અમો, સાચું વાયક મુણજો તમો.

દોહરા.

ત્યારે પ્રધાન બોલિયો, સાંભળ તું ગુણકાય;
 પુષ્પસેન એક એટડો, કાઢ્યો છે વનમાંય.
 વર્ષ એકાદશ વહિ ગયાં, ઉપર થયા ખટ માસ;
 તે કુંવર આવ્યો નહિ, મારે મન ઉદાસ.
 પુરૂં વર્ષ થયા પછી, નારી તજશે પ્રાણ;
 વાત ચાલશે વિશ્વમાં, હસવું ને વળી હાણ.
 માતાએ અન્ન જલ તજ્યું, તાત ત્યાગશે દેહ;
 જોતાં વાટ ન આવીઓ, જેમ બપૈયો મેહ.
 ગુણકા કહે શીદ દુઃખ ધરો, મુજને આપે લહાણ;
 અહિ આણીને આપશું, ચતુરા ચતુર મુજાણ.
 વારો એની માતને, વારો એની નાર;
 માસ છ પેહેલાં મોકલું, પુષ્પક રાજકુમાર.

નૃપને આનંદ ઉપન્યો, કીધો બહુ પસાય;
 પછી હું આપીશ પાલખી, જે મન ચિંતા નય.
 ખખર સુણાવા મોહોલમાં, ગુણકાને લઈ નય;
 પૂછે રાણી પ્રીતથી, કહો કુંવર છે ક્યાંય.
 કુંતલપુર રળિયામણું, કુંતીભોજ રાજન;
 ખેટી પરણ્યો તેહની, પુષ્પસેન તવ તન.
 ત્યાં ગુણકાને આપિયા, મોતીકેરા હાર;
 ન્યાલ કરી ચંદ્રાવળી, આપ્યા ગજ તોખાર.
 દાસી એવું સાંભળી, ત્યાંથી ચાલી નય;
 સુલોચના જે પદ્મણી, પાસ વધામણી ખાય.
 આવી કુશળતા કંથની, ચિંતા મનની મેલ;
 સુણતાં આનંદ ઉપન્યો, થઈ રહી રંગ રેલ.
 પ્રેમે જૈને પદ્મની, નમી સામુને પાય;
 વાત કહો ગુણકાતણી, મુજને આનંદ થાય.
 સુલોચનાએ કંચવો, હીરાજડિત અપાર;
 આપ્યો ગુણકાને વળી, આપ્યા શુભ શણગાર.
 ગુણકા સાથે મોકલ્યો, ગુણસાગર પરધાન;
 તેડી વહેલા આવજો, એમ બોલ્યો રાજન.
 કહેજો કુંતીભોજને, અમોતણા જુહાર;
 જેમ તેમ તેડી લાવજો, વહેલો રાજકુમાર.
 વળતી પ્રધાન સાંચર્યો, શત સહસ્ર લઈ દાસ;
 બે માસે પહોંત્યા જઈ, કુંતિભોજને વાસ.
 નગર સમીપે આવિયા, ગડગડિયાં નીશાન;
 રાજા બેઠો તો તહાં, ગુણકાએ કર્યું જાણ.

ચોપાઈ.

ચંદ્રાવળી ગુણકા ગઈ તહાં, કુંતિભોજ બેઠો છે જહાં;
 પાસે બેઠો પુષ્પકદાસ, ગુણકા તહાં વધામણી ખાય.

આવ્યો ચંપક તણો પ્રધાન, તેડી લાવો દધને માન;
 પ્રધાન સાથે પુષ્પકરાય, ગુણસાગરના સામો જાય.
 દોલ દદામા વાજે બહુ, આવ્યો પ્રધાન હુખ્યાં સહુ;
 પુષ્પસેન મંત્રીને મળ્યો, તાપ તેહના તનનો ટળ્યો.
 સૌને મળિયા પુષ્પ નરેશ, વળતી પુરમાં ક્યાં પ્રવેશ;
 રાજસભામાં વેગે જાય, કુંતીભોજ ત્યાં ઉભો થાય.
 મળી હળી આસન બેસાય, કુશળ વાર્તા પૂછે રાય;
 પદ્મી સુંદર નિપજવ્યા પાક, રસોઇ રૂડી સુંદર શાક.
 કરી ભોજન કીધો મુખવાસ, કુંતિભોજની પહોંતી આશ.

દોહરા.

ગુણસાગર કહે રાયને, અમને કરો વિદાય;
 એક ઘડી રહેશું નહિ, ક્ષણું વર્ષ સમ થાય.
 પુષ્પસેન પદ્માવતી, મોકલો મારી સાથ;
 ફરી ફરી ના પૂછશો, અમને ખીજી ગાય.
 તાતે ભોજન ત્યાગિયું, માએ તજિયું અન્ન;
 દીન થોડે દેખે નહિ, તજશે નારી તન.
 ખીજી વાત કહેશો નહિ, જે કહેશો તે જુઠું;
 સાસરવાસો સજ કરો, રાય આ ધડિયે ઊઠું.
 ત્યારે રાયે તતક્ષણે, તેડયા વણિક સોનાર;
 વસ્ત્ર ધરેણું સજ કર્યો, કહેતાં નાવે પાર.
 ચીર ખીરોદક દોરિયા, મગિયાં મોંઘી ભાત;
 સાડી જરકશીની સહી, જેની ઊત્તમ જાત.
 ત્રણસો રથ શણગારિયા, સહસ્ત દાસી દાસ;
 દશ સહસ્ત દઇ અશ્વ ને, ઉઠો સત પંચાશ.
 ગજ મોટા શણગારિયા, મદ અરતા મધરાજ;
 બખતર ટોપ ધરી શીરે, બેઠા વીર વિદરાજ.
 બહુ પસાય દીલ રીઝીને, આપ્યા તેણે કાર;
 કહે સામળ શું વર્ણવું, કહેતાં નાવે પાર.

પ્રાતઃકાળે પકિની, માને લાગી પાય;
 માતા આપો આગના, અમને કરી વિદાય.
 નેણેથી આંસું પડ્યાં, તુજ વિણ રહ્યું ન જાય;
 સુખ દુઃખ કહેશે કાણુને, એ મોટી ચિંતાય.
 માને વહાલી બેટરી, સઉથી હોય વિશેષ;
 પુત્રીને જનની કહે, દુઃખ ન ધરશે લેશ.
 શિખ માગી લઈ સર્વની, લઈને સઘળો જાજ;
 રથમાં બેઠી શીઘ્ર થઈ, સરિયાં સઘળાં કાજ.
 પુષ્પક હય ઉપર ચઢ્યો, બાંધ્યાં કરી હથિયાર;
 સસરાને શિર નામિયું, સૌને કર્યો જીહાર.
 ચંદ્રાવળી ચરણે નમી, રાયે આખી લાણુ;
 હસ્તી આખ્યો હેતથી, વળી આખ્યા કેકાણુ.
 નગર થકી તે નિસર્યો, સર્વ વળાવા જાય;
 ચરણે નમિયો રાયને, મળ્યા કંઈક રાણાય.

ચોપાઠ.

પ્રણામ કરીને પાછા વળ્યા, પુષ્પસેન તો પંથે પળ્યા;
 દોલ શબ્દ થાયે અતિ ઘણા, મોટા લશ્કરમાં નહિ મળ્યા.
 એક દેશથી ખીજે જાય, પડે નિશા ત્યાં વાસો થાય;
 કંઈક દિવસ તો વાટે થયા, અઘોર વનમાં વાસો રહ્યા.
 કર્યા ઉતારા તેણે કામ, સૌ લાગ્યા પોતાને કામ;
 રથથી રાણી ઉતરે જ્યાં, ચેટક આવી વળગ્યું ત્યાં.
 રથથી ત્યાં રાણી આખડી, અવની ઉપર આવી પડી;
 સખી સર્વ આવી વિંટાય, હાહાકાર શુણ્યો તે રાય.
 નવ બોલે નેત્રે નવ જીવે, દુઃખ પોકાર કરીને રૂવે;
 જાણે મૃત્યુ પામી સતી, મુઘ સાન રહિ નહિ એક રતી.
 સાહેલીએ કીધું જાણુ, જ્યાં બેઠાતા રાજન;
 રાજજી દેરામાં ગયો, જોઈ રાણીને દુઃખિયો થયો.
 એમ દિવસ ત્રણ વાટે ગયા, રાજ દિલમાં દુઃખિયા થયા;
 વનમાં સ્ત્રીની યાશે હાણુ, ઘેર સુલોચના તજશે પ્રાણુ.

એવું કહી મનડામાં બળે, ત્યાં જહાણી તે સામી મળે;
 ટુંવરે તેણીને કહી શુંજ, કાલ દીધો છે મારે ભુજ.
 આ દુઃખથી બીજું શું લાહું, સ્ત્રીનું દુઃખ જાય નહિ કહું;
 નવ ખાયે નવ પીયે નીર, તે દુઃખ સાલે મુજ શરીર.
 જહાણિયે ઉપાયજ કર્યો, રોગ રાણીના તનનો હર્યો;
 ત્રણ દિવસે ભોજન ત્યાં કર્યું, ભૂપતિનું મન હરખે ભર્યું.
 વળતી ત્યાંથી થયા વિદાય, ચંપકપુરની વાંટે જાય;
 નગરલોકે સૌ કરે ઉચાટ, પુખ્તસેનની દેખે વાટ.
 વર્ષ થવાનાં પૂરાં બાર, તેમાં છે ઓછા દિન ચાર.

દોહરા.

નેણુકમલની દીકરી, મુલોચના જે નાર;
 વેગે ચાલી સાસરે, સૌને કર્યો ભુહાર.
 સસરા આપો આજ્ઞા, પાડુ મુજ શરીર;
 વરસ બાર વીતિ ગયાં, નાવ્યો નણુદી વીર.
 સાસુનું સાસું કહું, પાડું મારો દેહ;
 વાટ જોઈ નવ આવિયો, સાસુ જાયો જેહ.
 કાલ દીધો તો કર વિષે, તે મિથ્યા થઈ વાત;
 તન ન તબું જો માહરું, લાજે મારો તાત.
 એવું મન નવ લાવિયે, કહે સાસુ તે વાર;
 બાર વરસમાં તો હજી, છે ઓછા દીન ચાર.
 ધડિએકમાં શું નિપજે, સહાય કરે ભગવાન;
 વહુને વારી રાખિયાં, કથન મુણાવી કાન.

ઓપાઘ.

સમજવીને રાખી નાર, ગયા પછી દુઃખના દીન ચાર;
 ધ્યાન તો અંબા માતનું ધરે, હોમ હવન બહુ વિધે કરે.
 માતાજી ટાળો ચિંતાય, ચાર દિવસમાં મેળો થાય.

દોહરા.

આઘ ભવાની આઘ તું, નવ ખંડે તુજ નામ;
 મહિપાસુર મર્દન કર્યો, કીધાં દેવનાં કામ.

ચંડ મુંડને ચોળિયા, દાનવ ફેડયો હામ;
 દૈત્યો માર્યા તેં ઘણા, મધુ કૈટભ જે નામ.
 અહ્તા વિષ્ણુ મહેશ્વર, ધરે તાહાઈ ધ્યાન;
 આરાધું તે ઇશ્વરી, આપે અવિચળ દાન.
 રૂક્મણીએ સ્તુતિ કરી, તો તમે પ્રગટયાં આપ;
 તારણ મળ્યા કૃષ્ણજી, મળ્યા તુજ પરતાપ.
 મૂરખ મુખ વિદ્યા વસે, ભોગી પામે ભોગ;
 દુઃખિયો છવી પામશે, રોગીનો મટે રોગ.
 જીદી ન જાણું માવડી, ચોસક જોગણી સાથ;
 આશા પુરે અમતણી, આઘલવાની માત.
 નાથ મેળવો અંબિકા, માત કરોની મ્હેર;
 સમરથ સામળભટ કહે, કરે તરણનો મેર.

ચોપાઈ.

સ્તુતિ સુલોચનાએ કરી, રીઝ્યાં છે અંખા સુંદરી;
 સ્વપનામાં જોડ્યાં અંખાય, ચાર દિવસમાં આવે રાય.
 પ્રદક્ષિણા દેઈ ચરણે નમી, વિનતા વાત અંતરમાં ગમી;
 શીજે દીવસ પડી જ્યાં રાત, પુષ્પક આવ્યો સેન્યા સાથ.
 નગર વિષે આવીને અડે, નિશાન વાગે તે ગડગડે;
 વધામણી ત્યાં દશ દિશ જાય, વધામણી વધામણીઆ આવ
 ચંપક નૃપ જોડો જે દાર, આવી ભાટ જોડ્યો તે વાર;
 રાજકુંવર આવ્યા પુર બહાર, સુણતાં હરખ્યો રાય અપાર.

દોહરા.

આસનથી નૃપ ઉઠિયો, હરખ ન હૃષ્યે માય;
 પડો વજડાવ્યો પુરવિષે, રાજ સામો જાય.
 આગળ માં પુષ્પાવતી, સાહેલી સેં ચાર;
 પાછળથી સુલોચના, વિચરી તેણી વાર.
 તે પાછળ પૃથ્વીપતી, સેના અપરંપાર;
 તે પાછળ વેવારિયો, સસરો જે નિરંધાર.

સહિ આગળથી પરવયો, ગુણસાગરનો તંત્ર;
 તે જઈ પુષ્પકને મળ્યો, માન્યું એનું મન.
 માત પિતા જઈને મળ્યાં, પુત્ર પ્રણમિયો પાય;
 વચન હતું મુજ તાતનું, પાળ્યું તમો પસાય.
 સ્ત્રીને મળિયા સાનમાં, પહોતી મનની આશ;
 સાસુને ચેજો થયો, હરખિયાં દાસી દાસ.
 સસરા કેરા હાથમાં, મુવર્ણકેરી થાળ;
 સોના પુષ્પ વધાવિયાં, ઊરમાં આણી વહાલ.
 બાથ ભીડીને ભેટિયા, નર સહિ આણી નેહ;
 શીતળ મન સહિનાં થયાં, અમૃત વુઠ્યા મેહ.
 મુંદર મહેલ સોહામણો, જ્ઞેતાં પોચ્યાં કોડ;
 પદ્માવતી ઉતારિયાં, મુલોચનાની જ્ઞેડ.
 સાસુને પાયે નમી, પદ્માવતી તણ ગર્વ;
 વહુવર પુત્ર ધણા હજ્જે, મુખમાં રહેજ્જે સર્વ.
 પદ્માવતીના મહેલમાં, મુલોચના પછી જાય;
 આદર કીધો અતિ ધણો, આપ્યા બહુ પસાય.
 પદ્માવતી પછી બોલિયાં, સાંભળ એન સુગળ;
 વાતો ફેરા વિનોદની, બોલી અમૃત વાણ.
 મારે તાત વેવારિયો, તમો તણો રાજન;
 તમને ઓચરું થટે, બોલો પ્રથમ વચન.

પ્રશ્ન—એક નારી આ વિશ્વમાં, પાડે સહિને ત્રાસ;
 આઠ માસ છાની રહે, મહાલે ચારે માસ.

ઉત્તર—સહિયર મારી મુલક્ષણી, તને હજ્જે કલ્યાણ;
 પદ્માવતી કહે પુછિયું, ટાઢ તેહ તું જાણ.

પ્રશ્ન—એક નારી સંસારમાં, રાય રંક ઘેર જાય;
 જે ઉપર કર્ણા કરે, મૃતકતુલ્ય તે થાય.

ઉત્તર—મુલોચના કહે ધન્ય તું, કોઈ નહિ તુજ તોલ;
 નિદા તેનું નામ છે, બોલી તું જે બોલ.

પ્રશ્ન-નારી એક નવ ખંડમાં, લાગે સહિતે અંગ:
 સખજાને નિર્બળ કરે, કરે રંગનો લંગ.
 ઉત્તર-સુલોચના કહે સત કહું, દિલે ન ધરશે દુઃખ;
 શ્યામા જે શમસ્યા કહી, લૂંડી તે તો ભૂખ.
 પ્રશ્ન-ચાર પગ પણ ચાલે નહી, એક વાંસો બે શીશ:
 બાળક તેના પેટમાં, જાતે પેડ કહીશ.
 ઉત્તર-ધણું રૂંડું જે ઘોડીયું, જેણે ઉતરે ગાળ:
 એ, નામે તે પામીએ, નૌતમ રૂડો બાળ.
 પ્રશ્ન-ઉંઘે મસ્તક તપ કરે, ઉંડા સરોવર માંય:
 પ્રાતઃ કાળ શોભે ધણું, જ્ઞે ઇશ્વર કીરપાય.
 ઉત્તર-પદ્માવતી કહે તે કહું, તમો નાંખો ચાટ:
 મધ્યુ છે તે સર્વથી, જે ઘેર પુરે જ્ઞેટ.
 પ્રશ્ન-નર એક પ્રતો કુદડી, માથે શિંગળ એક:
 ચાંચ વિના ચુકા ધણું, વર્ણવી કરો વિવેક.
 ઉત્તર-કર્મ હીણુ કર્મે લખ્યો, સુલોચના કહે પ્રમાણ:
 રૂંટિયો નામ છે એહનું, સાંભળ ચતુરશુભાણ.

ચોપાદ.

માંહોમાંહી વાતો કરે, ચતુરાઈનું મનકું હરે;
 મારાસમ નિત્યે આવજો, કામકાજ રૂંડું કહાવજો.
 પદ્મા કહે પ્રથમથી વર્ષા. મારે મુજથી મોટાં ધર્યાં:
 શિષ્ય માગીને થયાં વિદાય, મહા હરખથી મહોલે જાય.
 નારી બે રહે પિયુની પાસે, કપટ નહિ મનમાંહી ઉઘાસ;
 રાજ મળી બે બહેનો રમે, બેળી બેસી ભોજન જમે.
 સાથે બેસી તાત ને તન, પ્રીતેશું કીધું ભોજન;
 પાન સોપારી ચર્ચણુ કર્યા, આપ આપ મહોલે પરવર્યા.

દ્વાહર.

સામળભટ કહે વર્ણવ્યું, પુષ્પકનું આખ્યાન;
 ભણે ગણે ને સાંભળે, કૃપા કરે ભગવાન.

સત્યવાદી સતિયોતણે, ગાય મુણે મહિમાય;
 વિજેગ લાગે તેહનો, આશા પૂરણ ધાય.
 ખોડ ન દેશે મુજને, સર્વ કવિનો રાંક;
 જાણ અજાણે મેં કહ્યું, કામા કરો મુજ વાંક.
 પ્રચંડ બુદ્ધિ ચાતુરી, સાહસીક સુખધામ;
 શમસ્યા ચોપાધ દોહરા, કીધ પરમારથ કામ.
 સંવત સત્તર ચંવોતરે, શુકલપક્ષ શુભ સાર;
 કહી કથા દિન પાંચમે, મળતો મંગળ વાર.
 આખ્યાન મુણે પુષ્પકતણું, પામે લક્ષ્મી અપાર;
 બુદ્ધિ ને ચતુરાઈ વધે, પુણ્ય પદારથ ચાર.
 શ્રોતાજનો સહુ સાંભળો, મુણતાં પાહોંચે કાડ;
 સામળભટ સાચું ભણે, ખોલો શ્રી ગુણોડ.

પદ્માવતી સંપૂર્ણ.

ભદ્રા ભામની.

દાહરો.

શ્રી સરસ્વતી સુખ દેયણી, બહુ ગુણ દેયણી માત;
મુક્તિ દેયણી માવડી, સૃષ્ટિ કર્તા શક્ત.

ચોપાઠ.

શ્રી ગુરુના વંદુ ચર્ણ, આરાધ્ય શ્રીઅશરણુશર્ણ;
રામકથા રસ પુણ્યપવિત્ર, વર્ણનું એવું વિક્રમ અશિત્ર.
જે સાંભળતાં પાતિક જાય, નરનારી સહુ પાવન થાય;
ચાલે ચતુરાઈ રૂઢી રીત, પરમારથ ઉપર બહુ પ્રીત.
અનેક ભાતના બીજન ભેદ, વિક્રમ જાણે પાંચમે વેદ;
માહારાજધિરાજસ્વરૂપ, ભોજરાજ ભડ ભારે ભૂપ.
અક્ષતણી નહીં એક ન્યૂન, માથ સરીખા મોટા મૂન્ય;
મોટા મહિપતનાં શુભ માન, કાળીદાસ સરખા પરધાન.
અગમનિગમ જે લક્ષણુ લહે, ભવિષ્ય વર્તમાનજ કહે;
દેવરૂપી દાતા દરશન, પોતે કાળી છે પરસન્ન.
પાંચમે પંડિત એમે પાસ, વાર નવમે રૂડા વ્યાસ;
તેરશે જ્ઞેશી કવિતાને સિદ્ધ, વૈદ વિશેષ પરમ પ્રસિદ્ધ.
દેશદેશ ને ગામેગામ, આવે ગુણિજન દામેકામ;
નવી વાતતણી દે શાખ, સહજ વાતમાં પામે લાખ.
ભંડારથકી જે પાછો ફરે, હુકમ લાખ અઢીનો કરે;
જે તે હુકમ પ્રમાણે ન થાય, પાંચ લાખ આપે એ રાય.

છરખો.

દિવ્ય દેવાંશી દેહ, એહ જેવો મન ગરજો;
કરણ સમો દાતાર, સાત સાયરવત સરજો;

શિવવત નિર્મળ નામ, કામ હરિશ્ચંદ્ર સત્યે;
પૂરણ પુણ્ય પ્રકાશ, આપ રાગ બળી પ્રત્યે;
નેડ યુધિષ્ઠિર સારિખો, લાયક લક્ષ જનમાં લહે;
નૃપ ભોજ લલો ભડ ભૂપતિ, કવિ સામળ કોડે કહે.

ચોપાઈ.

લોક કોટી આવે નિત્ય કવિ, લાવે નિત્ય વાતો નવ નવી;
ખરી વાતતણો જે ખોજ, ભરતખંડમાં ભૂપતિ ભોજ.
લાવ્યો એક સિંહાસન વડું, રત્ન અમુલખ હીરે જડયું;
એક સમે શ્રી ગિરિદેવાસ, વાસવ આવ્યા શિવને પાસ.

છપા.

એક સમે દેવાસ, વાસ દેવાંશી દેવા;
બ્રહ્મા વિષ્ણુ ઇશ, કરે શશી સૂરજ સેવા;
વિશ્વકર્મા લાવ્યો ભેટ, ટૂંક બેઠા જ્યાં નેગી;
સૃષ્ટિ સરજનહાર, ભાર સકળ ગુણ ભોગી;
સહેજ પ્રસંગ શોભ્યું જ્યહાં, આસન આપ્યું ઓપતું;
શ્રીરાજરાજેશ્વર રીઝિયા, આઘ પુરૂષ મન શોભતું.

કોઈક સંભવ કાળ, ઈંદ્ર આકાશે આવ્યો;
પાત્ર ચિંતામણિમાંડી, પુજા લાખેણી લાવ્યો;
બહુ વીધ પુજ્યા ઇશ, શીશ નમાવ્યું ચરણે;
અનેક પદ્ધતિ પાઠ, શાખ સંભાળાવી કરણે;
સહસ્ર ભગ સેહેજે ગયાં, વચન સ્થીર કરી થાપિયું;
પ્રસન્ન થયા પરિબ્રહ્મણ, અતિ શુભ આસન આપિયું.

મુરપતિ આવ્યો ઘેર, પેરથી વેદના વામ્યો;
શિવપૂજન પરતાપ, આપ એ આસન પામ્યો;
આપ વંશ જશવંત, હુઓ રાગ ઉજેણે;
સકળ કળા ગુણ સાચ, પંચડંડ છત્યા તેણે;
દુખલંબન દ્રાવો કર્યો, શોભ્યો સકળ શુભ સાથમાં;
મધરાં રીઝ્યો મહિપત પરે, સિંહાસન આપ્યું હાથમાં.

મહિપત રીઝ્યો મન, પુન્ય પૂજન પરમાણ્યું;
 નગર બિજેણીમાંહ, ત્યાંહ એ આસન આણ્યું.
 અતિશે મુલ અમૂલ્ય, કોટિધા જતન કરાવ્યાં;
 બત્રીસ પુતળી છત્ર, પંચડંડ શીશ ધરાવ્યાં;
 આયુષ બુદ્ધિ અલખત ઘણી, સ્વર્ગ સુખ સેજે થયું;
 આધપત ઈંદ્ર લોકે ગયો, આસન અવનીમાં રહ્યું;
 કોઈકે કાળે ભોજ, જન્મ્યો વિક્રમને વંશે;
 દેવરૂપ દાતાર, અધિક પ્રતાપી અંશે;
 રામ સરીખું રાજ, કાળ કરે એ રીતે;
 ધર્મ તણી ચર્યાય, પ્રજા પાળે બહુ પ્રીતે;
 કોઈકે ભાગ્ય અનુસારથી, ભુપત સુખ મન ભાવિયું;
 સિંહાસન સ્વર્ગ લોકનું, નૃપતિ હાથે આવિયું.
 એક વિપ્ર સોનાર, મિત્ર બે બાળે વેશે;
 ગરથ કમાવા કાળ, ગયાતા કો પરદેશે;
 સોની સાથ રતન, વતન મોકલિયાં બલ્લે;
 નામુકર ગયો સોનાર, કશું મન કુડે કમ્મે;
 દેવ આવ્યો તે દેશમાં, સિદ્ધ કરવા દરબારે ગયા;
 ન્યાય સુકાવા નરપત કને, ગુણવંતા તે બે ગયા.
 જૂહી દીધી સાખ, રાય વિપ્રશું રૂક્યો;
 કશું કરીને કોપ, જૂગતે દીસે જૂઠો.
 (પછી) કીધો ન્યાય ગોવાળ, રાયજી મનમાં ખીધા;
 સોની દીધો દડ, રતન આભણને દીધાં;
 પ્રધાને કહ્યું પટંતરે, ભોજે જુગતે જાણિયું;
 ભૂમી ખોદી ભોજ નૃપે, શુભ સિંહાસન આવિયું.
 રતન મળે જો રંક, અંક અવનીપતિ કોપે;
 રાંક કરે ગઢ લંક, ટંક તે પર નવ ઓપે;
 મુલક કરે મહા રાક, સાપ પરાણે ખેસે;
 રણી મરે કો રંક, ઘણી ધિગો થઇ બેસે;
 એવી વાત અવની સકળ, નિશ્ચે પદ બાણે સહી;
 નખળાને નરપતિ નવ ગણે, છેક તુચ્છ છાજે નહી.

ચોપાઈ.

સમુરત રાજને સૂણ્યું, પ્રીત કરી આસન પૂણ્યું;
 ચતુર ચલાવે જમણો ચર્ણુ, ગેખી શબ્દ સાંભળીઓ કર્ણ.
 સંકટ હરણા જેતું નામ, બોલી પૂતળી તેણે કામ;
 ભોજ મ કર સિંહાસન ભાર, વિક્રમ સરખો નહિ દાતાર.
 કોટી કામ પરમારથ કરે, તે નરપત આસન પગ ધરે;
 બાકી બીજને કરે સંભેગ, પ્રાણ તજે કે વ્યાપે રોગ.
 સતવાદી જાણું છું તમો, આગળથી ચેતાવું અમો;
 કહે ભોજ તે કેવો રાય, વાંચો વિક્રમનો મહિમાય.
 તેણે કેવું પરાક્રમ કર્યું, દુઃખ પારકું કેમે હત્યું;
 કેવા વાસ ને કેવા લોક, કંઈ પેરે સમાવ્યો શોક.
 સંકટ હરણા કેહે સુણ ભોજ, ખરી વાત તણા તું ખોજ;
 તેં પુછી જે મુજને વાત, કહું તુજને દિલ થઈ રળિયાત.

છરખો.

માળવ મુખ ઉજેણુ, તેહ તીરથ કેહેવાણી;
 ગંગા સમાને ક્ષિપ્ર, પવિત્ર પુરાણ પ્રમાણી;
 ખેલે બાવન વીર, સિદ્ધ ચોરાશી ચાલે;
 ચોસક જોગણી સાથ, માત હરસિદ્ધ મહાલે;
 મહાકાળેશ્વર મહા જતી, ન્યોતિર્લિંગ વસે ત્યહાં;
 નરપત રાજ વિક્રમ વડો, મેહ માગ્યા વરસે જ્યહાં.

ચોપાઈ.

સિદ્ધ વડ મોટો ગંભીર, ચેટક ચોરાશી તે તીર;
 વસે વાસ દેશે જે રિદ્ધ, વાસ વસે નરપત નવ નિદ્ધ.
 છલ્યો તેણે વડહથ વીર, રાખ્યું નામ અનમીતું નીર;
 સ્વર્ગ પાતાળ સુધી પરવરે, લઘુ લાઘવી વિદ્યા કરે.
 પ્રકાયા જાણે પરવેશ, દુઃખ કાપે વ્યાપે તન લેશ;
 નારાયણનું મોટું નર, હરસિદ્ધ હાજર રહે હજૂર.

ઈંદ્રપુરી જેવી એ અંક, લક્ષણુ જ્ઞેતે ખીછ લંક;
વરણુ અદાર વસે જ્યાં વાસ, વસંત ઋતુ શુભ ખારે માસ.

છપો.

પ્રેવીણુશાસ્ત્રી એક લાખ, શાખ શાસ્ત્ર દે સારી;
અગ્નિહોત્ર અયુત, પ્રયુત અગ્નયક ભારી;
સવા લાખ તો ન્યાયી, વાણી વખાણે વેદે;
સાઠ સહસ્ર સુગ્નણુ, ભણે ભારત ધણું ભેદે;
જ્ઞેતીપત્નણુ પુરાણુ અતિ, લાયક લક્ષણુ શુભ લસે;
અતિ સુખ આદરભાવથી, વીસ લક્ષ વિપ્રો વસે.

ચોપાઈ.

નિર્ભળ સહુ માનવીનાં મન, અધિપતિ સહુને પુરે અન;
કર્મ અનુસારે વરતે લોક, નહીં દ્રોને વ્યાધિ કે શોક.
વાણિકતાણે શો કહું વિવેક, એક એકથી અધિક એક;
કેટલા વહાણુવટી વિદેશ, કંઈ વેપારી નગરના બેશ.
સત્ય ધર્મના વોહોરે ઘાટ, લાલ ન લેવો બ્રાહ્મણ ભાટ;
કિંમત સત્ય કરે બચ્યાર, ફરી ન બોલે ખીછ વાર.

છપો.

સહસ્ર ક્રાંટિધ્વજ પાંચ, જે ધરમાં લક્ષ્મી વાસે;
સદાવૃતની સાખ, અધિપતિ ગતિ નવ આશે;
લક્ષપતિ લક્ષ સાત, વણુજ કરંતા વાદે;
સહસ્રપતિ સહ લોક, આદ અર્કિચિત આદે;
શાહુકાર લક્ષ શત કહું, વણુજ કરે જે વાણીઆ;
એ નવતેરી નગરી વિશે, જુગવા જુગતે જાણીઆ.

ચોપાઈ.

એકુ જનને રૂડો લાગ, રાજ પામે દશમે ભાગ;
એકવીસ લાખ એવાં હળ પ્રે, કૃપિકર્મ કાડેથી કરે.
મહિપાંત વાત કરે મન દાઢ, ખાર સહસ્ર બુધ સારા ભાટ;
ચૌદ સહસ્ર ચારણુ ચાતુરી, અશ્વલવંત અતિ આતુરી.

ચારસે ચક્રા ચોરાશી વાટ, સાતશત તંબોલી હાટ;
 અસે બાર દરવાજા કોટ, બાણું બારી અદકી ઝોટ.
 પરાં પંચાણું પુંકે હોય, સંખ્યા પાર ન પામે કોય;
 અદકી સમૃદ્ધિ એથી ઘણી, એવો આપ ઉજ્જવણીધણી.
 લક્ષ્મર સંખ્યા તેની લહું, કહે કવિ સંક્ષેપે કહું;
 હય હાથી રથ પ્યાદા તણી, છે ચતુરંગી મેના વણી.

છપા.

હાથી હરોલે લાખ, હેમ અંબાડી મહાલે;
 ધજા નેજા નવરંગ, સંગ મદ ઝરતા ચાલે;
 પાખર પંદર હજાર, વીસપર વાજાં વાજે;
 સાઠ સહસ્રપર સુર, ઘણાં ભારખાને ગાજે;
 હાથી સીતેર હજાર છે, બીજી લાહાર રચી ઘણી;
 હલમલના એમ હાથીઓ, તરતીબસેન વિક્રમતણી.
 અશ્વ લાખ અદાર, અખલખ અતી અરાડી;
 વીસ લક્ષ વેડાંગ, સૂરપુર માંહે પરાડી;
 મુલતાની કેકાણુ, ઘણા મુલી છે થોડા;
 ગંગાજળી સમ તુલ્ય, મેલ્ય અમૂલક નેડા;
 હીરે જડીત પલાણુ છે, વિધ વિધ વેડાંગ વખાણિયે;
 કવી સામળે કરી કલ્પના, લક્ષ પાંસઠ પ્રમાણિયે.
 પાંચ સહસ્ર પ્રધાન, દાન દેવે ને દાયક;
 સત્તર સહસ્ર રણશૂર, પૂરે લક્ષણુ ગુણુ લાયક;
 સામત સોળ હજાર, રાવત અયુત ભણીજે;
 બાર સહસ્ર બળવંત, ઘણા ગુણવંત ગણીજે;
 દુણા દશ હજારથી, દિવાન ડાહ્યા દાખિયે;
 વજર વીસ હજાર ભડ, ભૂપતિ વિક્રમ ભાખિયે.
 અપ્સરા અપરમપાર, નાટક ચેટક બહુ વિધવિધ;
 ખાસ ખેડ રંગ રેલ, મેલ રાજસ ગુણુ રિધસિધ;
 અચક કરે નેકાર, લે મોહે માગ્યાં માંગણુ;
 ચાતુર ચારણ ભાટ, કાઠ કરે નિત્ય આંગણુ;

મુખસાગર અર્ણવ છે, અકલ આનંદ અતિવાણું;
રામ રાજ સરીખડું, સામળ મુખ વિક્રમતાણું.

ચોપાદ.

મુડામાં મુડી હોય જેમ, કરે વિખાણુ કવિ તો તેમ;
ભરતખંડતણો એ ભૂપ, રાજતેજ રદિયાણું રૂપ.
દેશ વિદેશી દુખીયા જ્યાં, આવી દુઃખ રાયને કહે ત્યાં;
ભૂપત ભાગે તેની ભૂખ, સહજ વાતમાં કરતા મુખ.
ત્રંખાવટી નગરી ગુણ ગામ, નિર્મળ ચાર તેનાં છે નામ;
કનકાવતી અને રૂપવતી, ત્રીજું નામ તો ત્રંખાવટી.
ખંભાવતી ચોથું છે નામ, આદ ભોમી દેવસ્થાનક કામ;
મહિસાગરની ભારે તીર, અનેક તીર્થનાં આવે નીર.
કોટીધ્વજ અલખત છે અતિ, લેખા વના ઝાઝા લખપતી;
વંદાણુવટી વાડ વહેવાર, અલખત ખીણ અપરમપાર.
વિદેશ થકી આવે બહુ બહાણુ, અતીશે શોભા ઉઠ્યો ભાણુ;
કમળચંદ્રશા નગરનો શેક, ડાહ્યો સપુત દંતોશા પેટ.
હીરાવતી ઘેર નારી સતી, પતિવ્રતા ધર્મ તે પાળતી;
ઘણા પુણ્યનાં ડિગ્યાં સૂત્ર, પામી પદ્મની પ્રીતે પુત્ર.
ખત્રીશ લક્ષણો અતુરમુગ્ધણુ, ભારે રૂપ લલપણુનો ભાણુ;
કુકુમ લોળ સરીખી કાય, લક્ષણુ ગુણુકેરો તે રાય.
શાવટ ન્યાવટકેઈ નર, પુણ્ય પ્રતાપતણો એ પૂર;
ખણે કો દેવાંશી દેહ, નારાયણ ઉપર છે નેહ.

છાંપો.

ચૌદ વિદ્યા ગુણુ જાણુ, પ્રમાણુ તે પંચે કીધો;
ખત્રીસ લક્ષણુ બુદ્ધ, પ્રેમરસ પ્રીતે પીધો;
અતીશે કામળ અંગ, સંગ શુભ રૂડી રીતે;
વડી બેહેક બરાસ, રથ પર બેસે પ્રીતે;
કળા બોહોતેરી બુધ લહે, ચાતુરી ચિત્ત ચાહે ઘણુ;
કુળદીપક કુળતારણો, કસ્તુર-નામ તે તનતાણું.

ચોપાઠ.

તાતતણે ઘેર દોલત ધણી, શી તરતીખ કહું તેતણી;
 દેવ શબ્દ સંભળાયે સાદ, પાંજે ભુંગળ ગેખી નાદ.
 છપન કોડ ટકા ઘેર રોક, વશ વરતે નગરના લોક;
 દેશ વિદેશ દુકાનો ધણી, આવે ઉપજ અંદરતણી.

છરપો.

વાણોતર સેં સાત, પાંચ શત પારેખ જાણું;
 પરમુલક પરદેશ, વિવિધ વેપાર વિખાણું;
 હસ્તી ઘોડા રથ, ગરથ ધણો ઘેર ગાળે;
 છપત્ત ઉપર નાદ, ભુંગળ ગેખી ત્યાં વાળે;
 વહાણુવટી દેશે ધણા, દસે દીશ કોટી પ્રેરે;
 દંતોશેક દેશાવરે, વણુજ કોટી એવા કરે.
 નાવે ડહાપણુ કીધ, ના આવે વિદ્યા ભણુતે;
 નાવે કરતે કૂડ, નાવે ગુણુ જ્ઞાન ગણુતે;
 ના આવે ગયે વિદેશ, નાવે વેચ્યે દેહ દુઃખે;
 ના આવે જાણુચે જોર, નાવે તજે સુખ ભૂખે;
 નાવે પરાક્રમ પરવશે, ના આવે લોભ લાલચયથકી;
 સામળ કહે લક્ષ્મી લહર તો, આવે, કર્મસંચયથકી.
 તેડી કહી નવ જાય, ધણું ધણું મેહેનત માગે;
 ચિત્તમાં એને ચાહે, પ્રણીપત પાગે લાગે;
 કસર કરે નવ રહે, નવ રહે વાવરતાં દાડી;
 પરપંચે નવ રહે, નવ રહે ધરમાં ગાડી;
 આશ કરે મા એહની, માની મમતા મર્મની;
 સામળ કહે લક્ષ્મી રહે, કબુલ રેખ જો કર્મની.

ચોપાઠ.

લક્ષ્મી તેને લીલા લહેર, ધણી દોલત બાંધી ઘેર;
 કોટી પ્રકારે કરે કલોલ, સુતને વરસ થયાં છે સોળ.
 આવે જ્યાં વિવાની વાત, ખોળા પાથરે માત ને તાત;
 ધણાં શ્રીદળ આગ્યાં ઘેર, પુત્ર ન કરે પરણ્યાની પેર.

સો પચાસ ઢેકાણે કામ, ના અક્ષર કહે નીજ નામ;
પિતા કહે તું કહે જોહને, પુત્ર પરણાવું હું તેહને
પુત્ર કહે સાંભળજો તાત, નહી કંઈ વિવાહની વાત;
નારી જાતે નીચ શુદ્ધિ ઘણી, સંગત નહી કંઈ તેતણી;
અવગુણનું એ મોટું પાત્ર, ન રહે તેમાં શુભ ગુણ માત્ર.

છર્યો.

એક નમેરી નાર, ભોળવે પિયુને બ્રાંતે;
એક જીવતી કરે જાન, ખાર રાખે દિલ ખાંતે.
એક વનિતા દે દુઃખ, દુઃખે દાવાનળ દાઝે;
એક કરે અન્ય ભોગ, વિજેગ ડરથી ઘર ભાજે.
પણ સુંદર નાર સલક્ષણી, તારણુતરણ સપ્તજ ક્રમે;
કવિ સામળ કહે સંસારમાં, ભાગ્ય બળે ભામની મળે.

ચોપાઠ.

મન માની મળે જો નાર, સપ્તજ પૂર્વતણો અવતાર;
વચન પોતાનું પ્રીતે પળે, એવી કામની ક્યાંથી મળે ?
રામા મળે ડાહી જો રીત, તો તેને પરણું હું પ્રીત;
તન પ્રત્યે બોલ્યો ત્યાં તાત, સાંભળ રે સુત મારી વાત.
આગળથી કેમ કામની કળે, આપે પ્રેમદા પ્રીતે પળે;
કુંવર પારખું તેનું કશું, તાહરા દિલમાં રૂઢું વચનું.

છર્યો.

આવે અપાડી મેહ, ત્યારે તો વિશ્વ વખાણે;
પડે પુંક દુકાળ, તે કુણ જીવતે જાણે;
મોતી મોંઘે મુઘ્ય, વેહ પડતાં ભાજે;
કરસણ હોય પઝાડ, પછે ભેલાડે ભાજે;
ગરલ ગોધા ને ગોરડી, સાંભળ સુત વહેરે જાણિયે;
સામળ કહે કહું તે કરે, નવ નિપન્યાં જો વખાણિયે.

ચોપાઠ.

આગળથી કુણ કન્યા કળે, સતી થઈ સ્વામી સાથે બળે;
કુંવર વિચાર તે વાતે કરે, વનિતા જોઈ રૂઢી વરે.

પુત્ર કહે સાંભલજે તાત, કહું એક વાતકની વાતઃ
 લખું ધાવ એક જાણી મંત્ર, ન કહું અર્થ તેનો અન્ય.
 તેહ ધાવ જે પૂરો કરે, તે વનિતા મુજ સાથે વરેઃ
 તે વાત સહુના દિલ વશી, અજર એમાં તે કરવી કશીઃ
 પંડયો ખોખસો ડાહ્યો ઘણો, કુળગોર પોતા ધરતણોઃ
 દેશ વિદેશે તે બહુ કર્યો, લખી ધાવ એક ઉભો કર્યો.

દાહરો.

કર ડાખામાં કામની, સંગ વીઢારે સુણુ;
 જેમ કિરણ દિનકરતાણાં, રાખી શકે તે કુણુ.

છરપો.

રણમાં ઝૂઝે રહી, વાઘ સાથે બથ ઘાલે;
 હસ્તિદંત એક હાથ, ઝડપથી મરડી ઝાલે;
 મણિધરમણી મરોડ, હોડ અરણ્ય જળ પેસે;
 લેં ગઢ લખ કરોડ, બાબુ બુધવંતાં એસે;
 જે અગમ નિગમ લક્ષણ લહે, ત્રિલોકને છતે તકે;
 સામળ કહે શોધી જુઓ, નારી રાખી દ્રો નવ શકે.

ચોપાઠ.

લખ્યો આપ હાથે જે પત્ર, સોંપ્યો આત્મણુ હાથે તત્ર;
 માન દેઢ તેને મોકલ્યો, ખરો ડાહ્યો પંડયો ખોખલો.
 પ્રથમ પત્રિમ જોયો દેશ, જ્યાં વનિતા નવ નવે વેશ;
 પનઘટ જઘને ઉભો રહે, ધાવ કામની આગળ કહે.
 દ્રાઘ ધાવ પૂરો નવ કરે, આત્મણુ બાધે ભમતો ફરે;
 લાખેણી કાઢીઆણી સર્વ, જોઈ નારી આણી ગર્વ.
 મહેરામણુ સુધી પરખિયાં, નારી નેહ ધરી નરખિયાં;
 જોયો ઉત્તર પંથ અનંત, જોઈ કામની કર્મજવંત.
 જગત્તનાથ કેદારો કોડ, જોઈ જુગતી જુગતે જોડ;
 કોષથી ધાવ પૂરો નવ થયો, જોતો જોતો આત્મણુ ગયો.
 જોયા પુરૂષ પુરપુરના વાસીએ, કામની જોઈ જઘને કાશીએ;
 અંતરવેધ જોયો છે અતિ, જ્યહાં માનની નિર્મળ મતિ.

એતબંધ રામેશ્વર રામ, જોઈ કામની કામેકામ;
 જગ-જગની જીવતી જોય, ધાવ પુરે કરે નહિ કાપ.
 પાછો ફરીને પંથે પળ્યો, પોતાના પુર સન્મુખ વળ્યો;
 ગંધવતી ગાંધાર્ ગામ, આવ્યો ખોખલો તેણે કામ.
 જાતો તો મારગની વાટ, એટા એક વણિકને હાટ;
 ઘડી એક એ સુખિયો થયો, તેહ વણિકને બોલ જ કહ્યો.
 ત્રંખાવટી રહી કેટલે, જાવું જરૂરી ત્યાં તેટલે;
 ત્યારે વણિકે નમાવ્યું શીશ, રહી દ્રાશ દેવે તો વીશ.
 ત્યારે વિપ્રે મુક્યો નિઃશ્વાસ, અરે દૈવ ન પોતી આસ;
 ફાકટ દેશ વિદેશે ક્યોં, એક અર્થ મારો નવ સયોં.
 અરે દૈવ શી કરીએ પેર, નિરાશ થઈ જાઉંધું ઘેર;
 એમ હાથ કર્મે મારીઓ, હાઈડેથી હીમત હારીઓ.
 આંખે આંસુધારો પડી, ગળું બંધ ન બોલાયું ઘઢી;
 હાટ વાણિયો સામું જીવે, ઘેર જાતાં શાને રૂવે.

છપ્યો.

મંદિર જાતાં રાય, જેહ મારગમાં હુટયો;
 મંદિર જાતાં રાય, જેહ પર રાજા રૂઠયો;
 મંદિર જાતાં રાય, જે ઘર કન્યા કુંવારી;
 મંદિર જાતાં રાય, જ્યાં શિર રણ બહુ ભારી;
 મંદિર જાતાં રાય તે, જે નર હોય કુલદાણા;
 કહે શામળ મંદિર જાતાં, સુખ પામે તે સુલદાણા.

દોહરા.

વિપ્ર કહે સુણ વાણિયા, ત્રંખાવટી ગુણ ગામ;
 દંતાશાનો દીકરો, કસ્તુરચંદ્ર શુભ નામ.
 ઘાલે સવાશેર કસ્તુરી, નિત્ય કરે અંધોળ;
 પંદર ચર પાણી ભરે, અહર્નિશ કરે કલોલ.
 તેણે ધાવ એક જ લખ્યો, કરે જો પૂરો પેર;
 તેને પરણે પ્રીતશું, રંગે પોતા ઘેર.

કાગળ લઈ હું નીસર્યો, દેશ નિહાળ્યા ચાર;
 એહ ધાવ પૂરણ કરે, તે નવ નિરખી નાર.
 છેક નિરાશ થઈ રહ્યો, સાચું કહું હું આજ;
 માફું લાગે મંદિર જતાં, કાંઈ સર્થ નહિ કાજ.
 મને આશા મોટી હતી, થાશે માફ કામ;
 ગાહ મને રાજ કરી, આપશે ઝાઝા દામ.
 કામજ તેનું નવ થયું, નવ પોતી મુજ આશ;
 મારે મંદિર શું જવું, નિશ્ચયે થયો નિરાશ.
 ત્રણિકપુત્રી વર્ષ તેરની, એકી મંદીર માંહ;
 તેણે કાને સાંભળ્યું, તરૂણી બોલી ત્યાંહ.
 લાવો જોઈ કાગળ કહાં, કેવો છે એ ધાવ;
 કરી આપું પૂરો પ્રીતે, સુખે સ્વદેશે જવ.
 પરણ્યા ઉપર પ્રીત નહિ, ધન દેખી નહિ ધીર;
 કામની કો મળી નથી, મરદ ઉતારે નીર.
 કહેજે જઈ કસ્તુરને, પરણુ ગમે તે નાર;
 પુરો ધાવ હું તો કરું, ઉતારું અહંકાર.
 ગાળા કરમાં કામની, સંગ એસાડી મુગ્ધણ;
 જેમ કીરણુ દિનકરતણાં, રાખી શકે તે કાણ,
 સંગ લેઈ સુખે પ્રેરો, છેક ધરીને છાપ;
 મન અંકુશ હાથ હસ્તિયો, પોતે આપોઆપ.
 રૂપિ રીઝ્યો રૂદિયા વિખે, તિલક કુકુમનું કીધ;
 ગોળ પાન તે બહુચિયાં, શ્રીફલ શ્યામા લીધ.
 વિવાહ કીધો રૂડો, પ્રીત ધણેરી પેર;
 તરત આવ્યો ત્રાવાટી, ઘણા હેતથી ઘેર.
 દેશ જોયા તે દુઃખ કહ્યાં, ક્યો ધણેરો દ્રોક;
 ચતુરા જોઈ ચોદેશની, લક્ષણવંતા લોક.
 ગાંધારમાં હું આવિયો, વિરચંદ્રશાને વાસ;
 પ્રીતે તેની પદ્મની, એકી હતી પાસ.
 ભાગ્યશાળી ભામનિ ધણી, ભદ્રા તેનું નામ;
 પુરો ધાવ ક્યો પ્રીતશું, રૂપ કોટિધા કામ.

રૂપે રંભા સારખી, દમયંતી શી હોય;
 ગુણસાગર એ ગોરડી, કળી શકે નવ કોય.
 અડધો ધાવ તો એણિયે, પૂરો કીધો કોડ;
 સંસારમાં નહિ સુંદરી, એની એકે જોડ.
 રૂપ કહું હું કેટલું, કહેતાં નાવે પાર;
 વિરચિએ હાથે ઘડી, આપે એકજ નાર.

છપ્પા.

વેણી વાસુકી નાગ, માંગ સવાગજ કશે;
 ભરજોખન વરણાગ, વપુ સુંદર વર વેશે;
 ઈંદુ આકારે વદન, મદન મોહન મહા મુલે;
 અંબુજદલશાં નેણ, વેણ અમ્રત અમુલે;
 જાણે કામ કટારિયો, દંત યત્રીશ દાદમકળી;
 ભાગ્ય સુભાગ્યથી ભામનિ, તે તુજને ભદ્રા મળી.

બ્રહ્મટી ધનુષ કમાન, અકકલ અતિ અનૂપે;
 ચતુરા ચાર ચિત્ત, રંભા સુંદર રૂપે;
 અધર મધૂર પ્રવાળ, ઉજ્જવલ પૂરણ પાણી;
 રસના રંગ અમૂલ, કોકિલવત મધુરી વાણી;
 આનંદકંઠ અતિ સુંદરી, કોથી નવ જાયે કળી;
 કસ્તુરચંદ કર તાહરે, ભામની તો ભદ્રા મળી.

કંઠે એકાવળ હાર, નાર નક્ષત્રજ સરખી;
 બિહર પોચાણપાન, જાણી મેં એને નિરખી;
 પ્રગટ બિર અંકાર, જોરમદ જોખન જોરે;
 મેહેમદ ગજ મજરાલ, ચાલે એ તરણી તોરે;
 નાલી ગંભીર નારીતણી, મુલ લક્ષણવંત સારખી;
 સામળ કહે ભામનિ મળી, પ્રીત ધરી મેં પારખી.

ચાલંતી ગજચાલ, શ્યામા શોભે સિંહલંકી;
 કેળપત્ર પ્રમાણ, વેલ વાંસાની વંકી;
 કુલસ્થળ ગજરાજ, જેવા ગુદ ભામનિ ભારી;
 જંઘા કદલીસ્થંભ, શોભા જોતાં ઘણી સારી;

પદ્મઆકારે પગ આંગળી, જવક રંગ જીવતી જડી;
લદા ભોળી ભામની, નિરાંતથી વિધિએ ઘડી.

ચોપાઠ.

રૂપ સાંભળી રીઝ્યો ઘણું, તોલઘણું તે તરણી તણું;
દંતકુંવર આગળ દાખિયું, આત્મણે ભાવ કરી ભાખિયું.
ભાગી ભાવટ આત્મણુતણી, મળી હેતે વધાઈ ઘણી;
વસંત વીસ હજારજ તણો, મોઢ્યો માલ બીજે બહુ ઘણો.
મેવા મીઠાઈ અપરંપાર, ઘણા શોભિતા શુભ શણુગાર;
જરકશી જર દોરા હીર, નારીકુંજરકરાં ચીર.
લાવ જશ લાખેણો લીધ, વસંત મોઢલી વિવા કીધ;
લીધું લગ્ન લાખેણું આજ, કરવા માંડ્યાં વિવાનાં કાજ.
ગંધાર બાંધે ઊલટ ઘણો, કસ્તુર આવશે દંતાતણો;
જેને ઘેર મહાલક્ષ્મી વસે, વાગે ભુંગળ ગેબી ધસમસે.
પ્રે દેશ વિદેશે જહાણ, ખરી ખાંત અમૃતની ખાણ;
કર્મ અનુસાર કરે બહુ કાજ, પુણ્ય સરોવર બાંધે પાજ.
વગર વાંકે ન દે કો દંડ, જોર જીલમ કરે નહી લંક;
પ્રજાસુખી, એ રાજા સુખી, દુઃખી રૈયત તો રાજા દુઃખી.
કોટીધ્વજ દેખે જ્યાહરે, મહિપત મન હરખે ત્યાહરે;
વીરચંદ્રશા જે વાણિયો, અધિક સામન તેણે આણિયો.
રૂઠો મંડપ પૃથ્વીપર રચ્યો, મહા મનોરથ મહિમા મચ્યો;
જોર જીગતથી આવી જન, મનસાસિદ્ધ દીધાં બહુ માન.
મેવા મીઠાઈ બત્રીશ પાક, તરતીબ ઘણી તેત્રીસાં શાક;
વણિક વિશા શ્રીમાળી નાન, જીગત બધે જાણીતી જાત.
નાત ચાલ કુળ રીત જ કરી, ચાક કન્યા વરરાયે વરી;
કરી લકિત લલેરી ભાત, રાખી જન દિવસ ઘેર સાત.

દોહરા.

કસ્તુર કહે કન્યા જીણો, રહો પિયર પ્રમાણ;
તેડાવું તો આવજો, ચતુરા ચતુરસુજાણ.

પરક્યા રૂપિયા પાંચ લક્ષ, તેને મન છે મેહેલં;
કામ કરો રે કામની, મોટા કરો હાં મેહેલ.
કરો મેહેલ કસ્તુરીયા, ગુણ ગંધારે ગામ;
મહિમા વાધે માનથી, સંરે આપણું કામ.
નવ ટકા નવ દ્રાવિના, આપાવો અવાસ;
પિયર રહો તમે પ્રીતશું, માતપિતાની પાસ
શિવ દેહેડે સોહામણું, કરાવજ્ઞે એ કામ,
શળંગ કરાવો મોલમાં, અમ ઘેર આવો કામ.
અવલ મેહેલ કરાવજ્ઞે, શિવપ્રસાદ ત્યાં હોય;
અમ ઘેર આવો કામની, અવર ન જાણે કામ.

ઓપાઠ.

દીધાં માનનીએ બહુ માન, જુગતે કરી જ્ઞેડાવી જન;
માનની મહિયર મેહેલે રહી, ત્રંબાવરી સહુ આવ્યાં વહી.
વાત વિસારે નાંખી આપ, એક દિવસ ગેરો છે આપ;
કુંવર કર જ્ઞેડીને રહ્યો, પિતા પ્રત્યે જોલ જ કહ્યો.
મેં માની ગુપ્ત જાતરા, સાથે લેવી નથી માતરા;
કપરી આધા રાખી અમો, જળિ ત્યાં હુકમ દો તમો.
ના કરશો મુજ ચિંતા લેશ, પંથ વેગજો છે પરદેશ;
અડવાણે પગ નહિ દો સાથ, એવી હાંસ ગણેરી હાથ.
જેણે જાત્રા ન કરી સાર, અક્ષળ ગયો તેનો અવતાર;
પિતા કહે જહેલા આવજ્ઞે, કુશળ વાત નિત્યે કહાવજ્ઞે.
કસ્તુરીના મરદન કરો, પાળા કેમ પંથે પરવરો;
કહે છે કુંવર આવીશ કાલ, હુકમ પિતાજી મુજને આલ.
હુકમ હેત કરીને દીધ, ક્યો કુંવરે પંથ પ્રસિદ્ધ;
રાખ્યો વાટવો છાનો માલ, મન વનિતા જ્ઞેયાનો હાલ.
કરી જાતરા ભારે ભૂપ, બદલાયું રહિયાણું રૂપ;
વેશ પાલટ્યો વરવો વંક, રાજરૂપ થયો જેમ રંક.
જુના વસ્ત્ર આભુપણુ અંગ, સાથે નહિ દો એને સંગ;
ગંધાર ગામ વચ આવ્યો વાટ, ગેરો વીરચંદ્રશાને હાટ.

તાલેવંત ઝેટો જ્યાહરે, થયો લાલ તેને ત્યાહરેઃ
 મોટો જાણી દીધું માન, મુખ આગળ મેહેલ્યાં બહુ પાન.
 ક્યાંથી આવ્યા તે ક્યાં જાઓ, શા વણજમાં ધંધે ધાઓઃ
 વીરચંદ્રશા સાંભળજ્જે શેઠે, ત્રાંખાવડી નગરી મુજ નેટ.
 દંતકુંવરનો મહિમા ધણો, હું વાણોતર તે ધરતણોઃ
 કાંઈક વચન અમને મન અડ્યું, તેથી નિસરવું નિશ્ચે પડ્યું.
 જાણું સરવે વેપાર જ કરી, ધર શેઠનું આપું ભરીઃ
 નામુ લેખું જાણું અનેક, વેપાર સર્વતી વિધિ વિવેક.
 જે કહે તે કંઈ હું કામ, દુબળીશા તે માહં નામઃ
 દાણો પાણી હશે મુજ જ્યાંહ, રહીશું ચાકર રાખે ત્યાંહ.
 વાણોતર વેવાધનો જાણિયો, બોલ્યો વીરચંદ્રશા વાણિયોઃ
 પ્રીછું હું તમારી પેર, સુખે રહો અમારે ઘેર.
 કમ્બલ વચન તાં કીજાએ, મુસારો કહો તેવો દીજાએ;
 માં પણ રહ્યાનું મંન, કંઈ કામ જમું તુજ અંન.
 દામ મુસારો હું નહી લેઉં, જે રળું તે તમને દેઉં;
 જ્જે મુજમાં કાંઈ આવડ હશે, તો સર્વે શેઠજી સાંઢ થશે.
 નથી ગુણ જાણ્યો કાંઈ તમો, તો શો મુસારો માગું અમો;
 નવા મહેલ નવો વેપાર, નવો વાણોતર રાખ્યો તે કાર.
 મંદિર માંહ ગયો તે આપ, એકી ભદ્રા દિકરી આપ;
 વાણોતર તારા સસરાતણો, નામ દુબળી ડાહ્યો ધણો.
 રાખ્યો વણજ નવા કારણે, ઝો ઝેટો પેલો બારણેઃ
 તે રામાએ જ્જેયું રૂપ, દીક્રો ભામની ભારે ભૂપ.
 વીસ વસા એ મહારો કંથ, કંઈક ચિત્ત ચિંતાએ પંથ;
 કંઈ રચી તે રૂડો આવિયો, ચેતી એમ જેમ કર તાવિયો.
 કુંવર શ્રી આવ્યા ધુતાર, જ્જેવા પારખું મુજ નિરધારઃ
 જેનું કર્મે લખ્યું તે થાય, રાખ્યો હેતે મંદિરમાંય.
 કસ્તુર રહ્યો સસરાને કામ, પછી કરે કહી વિધનાં કામઃ
 ડાહ્યો આપ અકકલેતો પૂર, ઢાંક્યું ક્યમ રહે મુખનું નર.
 કરી ભોજન રૂકાણે ક્યો, વિચાર આપ મનમાંહે ક્યો;
 ગરીબ ઘેરનિત્યે શું ખાઈશું, મોહોટા માણસ ક્યમ થાઈશું.

ગયો આપ ચઢિટાને ઠોર, આપી તંબોળીને દશ મોહોર;
હાટ દુકાન કંદોઈ જ્યાંહ, મોહોર પચીસ આપી જઈ ત્યાંહ.
પસ્તાગિયા વેચે બહુ શાક, પાંચ મોહોર આપી લઈ પાક;
હુંશ જે બાબત મનમાં ધરે, તરતીજ પહોંચતાં રીઝે કરે.
શેઠ પાસ નવ માંગે ક્રોધ, તેને શાની ચિંતા હોય;
આય પીએ ને મોજે કરે, શહેર બધામાં સહેજે પ્રે.

છપ્પા.

જર માત ને તાત, બ્રાત તે જરને જાણો;
ડહાપણુ આતુરી દામ, દામ રાજ ને રાણો;
સગાં સહોદર સર્વ, દ્રવ્ય તે ધીરજ ધારી;
રંગ ને રૂપ અનૂપ, દ્રવ્ય તે વણુજ વેપારી;
જગતવશ તે જરથડી, ગરથ માંહિ ગુણુ બહુ ગણું;
સામળ કહે સ્વર્ગે સંચરે, જોર હોય જો જરતાણું.
જરને વશ છે જગત, રાય પણ જરથી રીઝે;
બુવતી જરવશ હોય, જોર જશ જરથી લીજે;
જર સજ્જન સન્માન, જરે જશવંત કહાવે;
જરથી પામે જોખ, સતી શુભ કુળની આવે;
જરનુંજ જગતમાં જોર છે, જરે સકળ શોભા રહી;
સામળ કહે જર જોરથી, છવ અપાય કે રહે સહી.

ચોપાઠ.

જોને ઘેર વસે છે દામ, કરે ચિતવ્યાં તે નર દામ;
રહ્યો દુબળી ઠામે ઠરી, જોર તો રૂદિયામાં ધરી.
કરે દલાલી વણુજ વેપાર, રાખે શેઠતણો બહુ ભાર;
ગામપતિ સુધી થઈ ખ્યાત, સઘજે ચાલી વાડ વાત.
વાણોતર દુબળી એતણો, કરે વણુજ એ ગામે ઘણો;
આપે નિત્ય રાજને માલ, નામ દુબળીશાહ દલાલ.

દોહરા.

લાખો વણુઝારો લખપતિ, મહિમાઢેરી મોહ;
લાખો માલ અસંખ્ય લખ, પાંચ લાખેણી પોહ.

મનિઠ સોરંગિ કિરમજ ઘણી, કમુંખો ને કથીર;
 વસાણાં વિધવિધનાં, ધાતુ ધાન ને હીર.
 જેને અર્થ હોય જેતણો, તે વેપારી જાય;
 વોહોરત વોહોરે વાણિયા, કર્મ અનુસારે ખાય.
 પોઠ પડી લાખાતણી, ત્યાંથી જોજન ત્રણ;
 કહે દુખળી શેઠને, કહું વાત સુણ કર્ણ-
 આપણે અર્થ જ કેટલો, તેટલા પોડી લેઈ;
 સામો જઈને સહી કરૂં, દિલથી ખાનું દેઈ.
 વીરચંદ કહે વીશ લો, કે લીજે આળીશ;
 લખ્યું હશે જે કર્મમાં, આપે લાલ જુગદીશ.
 મન તો સો લીધાતણું, હોંશ ધણેરી હામ;
 ઉધારે ધીરે નહી, ક્યાંથી દેઈએ દામ.

ચોપાઇ.

પહેરી પોશાક સ્વરૂપે સહેલ, જોડાવી એક વાર વહેલ;
 ન રહ્યો ઘડી એકે તાકવા, ખેડા આપ હાથે હાંકવા.
 ઘડી ચારમાં મારી ચોટ, આવ્યો જ્યાં લાખાની પોઠ;
 આપ દુખળી ત્યાં જઈ અડ્યો, લાખો ડેરા તાણી પડ્યો.
 જુહાર કરી ખેડો જઈ પાસ, ડેરે વણુઝારને વાસ;
 નાયક લાયક દીરો દેહ, કરી હેત ખોલ્યા છે તેહ.
 કવણુ વેપાર કવણુ તુજ ગામ, કવણુ કાજ કવણુ તુજ નામ;
 વણુઝારે પૂછ્યું એ રીત, ખોલ્યો દુખળી કરીને પ્રીત.

દોહરા.

બુધ ધણેથી ખોલિયો, સાંભળ નાયક નેટ;
 નગર ત્રંખાવટીતણે, દંતકુવલ મુજ શેઠ.
 વણુજ અર્થ વેપારને, આવ્યો છું આ ઠામ;
 નાયકજ જે પૂછીયું, દુખળી માંડું નામ.
 લાખો કહે દંતાતણો, તે વાણોતર આજ;
 સોદો કરતું સામટો, કહે મુજ સરખું કાજ.
 પાંચ લાખ પોડીતણો, પૂછ્યો પાર પ્રપંચ;
 લાખોતો લલ્લો નહી, શાહુકારનો શો સંચ.

નંગ જડયાં નવ લાખનાં, પહોંચી એહ અમુંદ્ય;
 સોંપી લાખાને તુરત, સાટામાં સમતુલ્ય.
 ખરો પારખી લે ખરો, વચન દેધને વરત;
 સોદો કીધો સામટો, તોલ ઘણે રે તરત.
 ક્યો ક્યાલો દેખતાં, લોભે લખિયા લેખ;
 દામ આપ એ દુખળી, વોહોયોં માલ વિશેક.
 વોહોયોં માલ જે મુલથી, ખોટ ન જાય કે ખાય;
 વેચે માલ એ દુખળી, સારે માલ વેચાય.
 જોડી વહેલને ચાલિયો, કહી નાયકને નામ;
 લાવો પોઠ ગંધારમાં, ઉતરે ગાંદરે ગામ.

ચોપાઇ.

આગ્યો દુખળી પોતે ઘેર, કહી શેક આગળ એ પેર;
 પાંચ લાખ પોડી વોહોયાં અમો, તેનો લાલ લેજ્જે છ તમો.
 સાંભળતામાં મહા દુઃખ થયું, પહેર્યું પગરણ નિસરી ગયું;
 જ્જેયું મેં ડાહ્યાપણ તાહરું, તં તો ધર ધાડ્યું માહરું.
 અમે તો શી કરીએ પેર, એ પરવડે દંતાને ઘેર;
 જેને વણુઝરે ધીરે દામ, એતો ક્રોડપતિનાં કામ.
 ઉતાવળો ખપે નહી માલ, હવે મારા શા થશે હવાલ;
 કુંવરી પાસ ધરેણું ધણું, લેશે વણુઝરે તેતણું.
 કસ્તુરચંદના ધાડ્યા કેલ, વેચાવશે દંતાના મેહેલ;
 છઠ્યાં છોકરાં વેચાવશે, પોઠ લછ કાલે આવશે.
 હવે શું કંઈ ને ક્યાં જાઉં, તાહરે શેક તો હું નહી થાઉં.
 કરો છૂટકો કે નાશી જાવ, કે ડાહ્યા છો દેખાડો દાવ.
 તમે કામ મૂરખનું કર્યું, માહરું ધર તો કુડે ભર્યું;
 લલા વાણોતર કર્મે મળ્યા, રળી રેટલો ખાતા ટળ્યા.

દોહરા.

કહે દુખળી શેક મુણ, વીરચંદ વડલથ;
 ચોકસ જેસો ચાકજે, શાહા થઇ સમરથ.
 જો હીમત તું માહરી, દેઉં ઘણેરો દામ;
 નામ તો માંડે દુખળી, કંઈ મોટેક કામ

મન ટેકાણે રાખજો, લાખજો મીઠી લાખ;
પારખને મેં પ્રીછ્યો, સર્વ વાતની સાખ.

ચોપાઠ.

એવી વાત કરે જે ઘડી, આવી પોઠ જઘ પનઘટ પડી;
દામ દામના ગયા દલાલ, વેચાતો લેવાને માલ.
લાખો ડેરા તાણી પડ્યા, સહુ વેપારી ત્યાં જઘ અડ્યા;
જેને સોદે નેષએ જેહ, માંગવા માંડ્યો તેણે તેહ.
કહે લાખો કાં જુઓ છો એહ, મેં પોઠ વેચી સર્વે તેહ;
જે માલ એ લેવો ચાહો, તો શાહ દુખળી પાસે જાઓ.
સહુ વેપારી ઘસિયા હાથ, એત્યા વણુઝારાને સાથ;
આપી દુખળીને શું લેશ, પાછો લે પરઠણુ પ્રવેશ.
તાંડે ડહાપણુ કહિયે શું કથી, એ દંતાનો વાણોતર નથી;
કાઢી મેત્યો છે આરણુ, રહ્યો પેટ ભરવા કારણુ.
વીરચંદ વેપારી ઘણો, વોહોરત પોડી પંદરતણુ;
તેને ઘેર મજુરી કરે, પાખંડી થઈ પેટજ ભરે.
એથી કેમ પોડી લેવાય, ભારે સોદા તે કેમજ થાય;
ખોશો નાણાં ને વળી માલ, માટે વિચારોને તત્કાળ.

દોહરા.

લાખો હશીઓ હુંશથી, કારે ચુગલી ખાઓ;
જે કાઠ સોદા સાટવે, દુખળી ડેરે જાઓ.
દામ આગળથી આપિયા, ગાંઠે બાંધ્યા રોક;
પછે પોઠ વહોરાવિયે, ફાંફાં મારે કોક.
મહાજન મળિયું એકઠું, પ્રીતે આવ્યા પાસ;
સહુજ એ ચાકર સામટા, વીરચંદને વાસ.
અત્યા દુખળી હક કરી, કેમ કરે એ કામ;
વેપાર કંધી સર્વના, રહીશ એકલો ગામ.
અંધી કરશું સહુ મળી, સહુને દેશું શીખ;
વહોરે વસ્ત નહી તાહરી, માગીશ ઝાઝી ભીખ.
કરગરી કહે દુખળી, વેચવાની નહી વસ્ત;
ત્રંખાવડી એ તો જશે, ચદશે વહાણુ સમસ્ત.

અધું બંગાળે મોકલું, દાણો દાણો છેક;
 પંદર પોઠનો ખપ પડ્યો, તેમાં આવી એક.
 વિચાર કર્યો વેપારીએ, દંતા કેરો દામ;
 એ પાળે અચરત કરું, કરી શકે એ કામ.
 રડીએ જઈ રાગ કને, કાઢીએ એનું સાલ;
 ભૂટી લેશે લખપતિ, ફળેત થશે આ કાળ.
 શાણો એક સમજી હતો, રડી જેની શાખ;
 તોલ નહીં એ તમતણું, વાત અહીંથી રાખ.
 જઈશું જે દરબારમાં, કરશું અર્જુન જેર;
 મેમુલ ભરશે માલનું, આપણું જશે તોલ.
 મોલખાલા એની થશે, જશે આપણી લાજ;
 માટે મળીએ એહને, કરીએ એવું કાજ.

ચોપાદ.

કરનેડી વેપારી રહ્યા, દીન બોલ દુખળીને કહ્યા;
 ઊડળમાં ઘાલ્યો તે આલ, વેચ ગમે તે લઈને લાલ.
 નહીં હુંશ કંઈ મોટિયે, સવા રૂપિયો લઈ પોડીયે;
 એ તો લાલ લઈ આ ઘડી, કાલ વેચું તો લઈ હું અઢી.
 કેણે દસ વીસને બાર, લખ્યા લેખ ન લાગી વાર;
 ખસે ચારસે કોઈ સે પાંચ, જેને જેવી હોયે આંચ.
 એ ચાર દીવસમાં સરવ, વેચી માલ જેડે છે દ્રવ્ય;
 લાખો કોડી નવ લે હાથ, હું સમજ્યો દુખળીને સાથ.
 વીરચંદ ઘેર લક્ષ્મી ઘણી, ઠામ ઠામ છે હેમજ તણી;
 ન રહી ઉણપત તેને કરી, મહાલક્ષ્મી મંદિરમાં વસી.
 અળહળતું નારાયણ નૂર, જાણે ઘરમાં ઉગ્યો સૂર;
 જ્યાં જુએ ત્યાં દીસે હેમ, પાંચ પદારથ જેવા પ્રેમ.
 દુખળી દેશપતિવત થયો, શેઠજી શેઠજી શેઠે કહ્યો;
 ગણી લાલ ગલગલિયાં થાય, શેઠને મન તો હરખ ન માય.
 જુએ વાટ જે આવે પોઠ, વળી એક ખીજ માંડે ચોટ;
 ભલે પ્રભુજી મારા નાથ, આ વાણોતર આવ્યો હાથ.

છપા.

ગુણની આગળ ભૂપ, સરીખા રહે કરજોડી;
 ગુણની આગળ રૂપ, જુવે નિત્ય આધું ઓઢી;
 ગુણની આગળ ગર્થ, ઘણેરો ફેરા ખાયે;
 ગુણ આગળ દાતાર, માન માંગવા જાયે;
 ગુણનાં માન ધણાં કરે, જે માન નહી ભૂપને;
 સામળ કહે ગુણે રાચજો, રખે રાચો કાંઈ રૂપને.
 ઈંદ્રવારણાં હોય, કાંઈ ખાંતે નવ ખાયે;
 આવળકેરાં પુલ, તેથી શિવ નવ પુજાયે;
 ઝાકળકેરાં નીર, તરસ તેણે નવ લાગે;
 બગલાં ઉજ્જવળ હોય, જુએ પણ હંસ ન લાગે;
 કરાંએ મોતીનાં સારખાં, નવ આભુપણ ઓપે અશો:
 સામળ કહે શોધી જુઓ, ગુણ વિના રૂપ નવ કરો.

દોહરા.

નામ રૂપે નવ રાચિયે, જો ગુણહીણો હોય;
 કનક નામ ધંતૂરનું, કડાં ન પહેરે કોય.
 નામ ધરાવ્યું દૂબળી, ક્યું મોટેડું કામ;
 ગથેં ઘર ભરી આપિયું, કાલો નહિ કો કામ.

છપા.

ધનજિ ઉવાણે પાય, ભૂપ લિખંતો દિગ્ગઃ
 સુરજિ ન દેખે આંખ, બોલતો કડવું મીઠો;
 વ્યાજ ભરે રણછોડ, કામ કલ્યાણજ કરતો;
 અવિચળ ચળ્યા અપાર, દીગ્ગ અજરામર મરતો;
 હીરો માણેક મોતિયો, રતનિયો કથીર દેખે નહી;
 કવિ સામળ કહે સંસારમાં, કારણ નામ રહ્યું કહી ?
 દીકા અમર મરંત, નાના કાંઈ દીકા ધરડા;
 નાગો પહેરે વસ્ત્ર, વાઘ સિંહ કુતરે કરડયા;
 પર્વત કરે પરદેશ, દીગ્ગ મંગળને દુઃખિયો;
 સંતોખિ અદકું ખાય, કાસદું કરે છ સુખિયો;

દયાચંદમાં દયા નહીં, ખુશાલ કહિ રોતા ફરે;
 સામળ કહે નામ પનોતિયો, કંઈ લાખ કુંવારા મરે.
 કુએર નામ કહેવાય, ખજનને દીઠા ખાલી;
 કરે ધર્મો બહુ પાપ, ન્યાલ આવે ઘર ઘાલી;
 વહાલો રાખે વેર, એર જેવો તે મીઠા;
 ભેગી કરે વેપાર, ભોગી ભિખતો દીઠા;
 ઘેલો ભયે છેતરી, બળિયોછ હારી જશે;
 રૂડા કંઈ ભુંડા કહું, સામળ કહે નામે શું થશે.
 હાથી નામ કહેવાય, ખીલે ઉંદરને સાદે;
 કપુર કાળો હોય, સામળો સુંદર વાદે;
 રૂપો હોય કરૂપ, ભૂપણમાં દૂપણ ઝાઝાં;
 કૃપાલ રાખે ક્રૂડ, ભુપત વળગે વાળાં;
 આશા ધમ્મ્યા ઓલગ કરે, કલંક નિર્મળ શિર ચડે;
 ફોગટ ફરે કંઈ જોષતા, સામળ નામને શું અડે.

આપાઘ.

મેલ ન જાણ્યો કોઈ મર્મને, અડચું એક આવી કર્મને;
 ગર્થ કમાઈને ઘર ભર્યું, વળતું કામ તેણે શું કર્યું.
 લાખા સાથ લાખેણી પ્રીત, કીધી ઘણી રાજની રીત;
 લાખો નાયક પોતે આપ, આવ્યો ઘેર નિશ્ચે છે છાપ.
 મળ્યા પાખી નવ રહે એક ઘડી, મળ્યું મન તે સાથે જડી;
 શેઠ શેઠાણી ખેડાં જ્યાંહાં, આવ્યો દુખળી પારેખ ત્યાંહાં.
 રીશ માં કરો તો કહું એક વાત, જે મુજને મુજે સાક્ષાત;
 લાખો ઘેર આવે છે સંગ, પહેરી આભુપણ અતિ અંગ.
 પેહેરી વાગા વસ્ત્ર જ સાર, દેખાડે અલખત અપાર;
 ભદ્રા આગળ દુખળી ગયો, કહે વાત જઈ ઉભો રહ્યો.
 ઘરેણું તારે છે ઘેર ઘણું, ઝવેર જડચું જે સસરાતણું;
 તે પહેરીને ગોખે એસ, શું આખો દિન ઘરમાં પેસ.
 દેખે વૈભવ ધરનો કામ, તો ધીરે ઉધારે દામ;
 પુંછ થોડી ધરમાં હોય, તોએ બહાર ન જાણે કાચ.

લાખો માલ સોંપીને જશે, બમણા પૈસા વેપારે થશે;
 પોતાનો થઈ કરી બહુ પ્રીત, માનો સાચું રૂડી રીત.
 ભદ્રાભામની સમજી ત્યાંય, કાંઈ કપટ એના દિલમાંય;
 ભલું લખ્યું હશે તે થશે, પાપી હાથ ધસંતો જશે.
 નિત્ય નવા પહેરે શણગાર, આવી માળિયે એસે બહાર;
 તેનું રૂપ તે કોણુ જ કળે, જેમ હીરો કુંદતમાં ભળે.
 એક દિવસ લાખો લખપતી, એકો ચોકમાંહે મહામતી;
 કરી વાત દુબળીને સાથ, એકએકના ઝાલી હાથ.
 હવે દુબળી આપો દામ, જઈએ અમે અમારે ગામ.
 દુબળીએ દેખાડ્યો હાથ, સાન કરી વણઝારા સાથ;
 સોહંતુ માળિયું કીધું સાથ, ખરચ્યા પુરા પાંચજ લાખ.
 લાખે ઊંચું જોયું જોટલે, નક્ષત્રવત દીડી તેટલે;
 જાણે માનસરોવર હંસ, જાણે જેમ ઈંદ્રાણી અંશ.
 નીચી આંખ તેણે નવ થાય, ઘણા બાણના વાગ્યા ધાય;
 કાલોઘેલો તે થઈ ગયો, સવા પોહોર સુધી તો રહ્યો.
 નમું દુબળી તારે પાગ, દીડી મેં અલૌકિક જગ
 કોણુ રૂપ રંભા એ નાર, કોણુ પુરૂષ પનોતો સાર;
 એનું મુખ નિર્મે જન જેહ, ધન્ય ભાગ્ય તેનું તો તેહ.
 કહે દુબળી જાના રહો, રખે વાત કંઈ મુજને કહો;
 દંતાશેકની શોભા ઘણી, એ વહુ કુંવર કસ્તુરજ તણી.
 ભદ્રા ભાગ્યવંતી નિજ નામ, આપણુ સરખા ઘેર ગુલામ;
 સવા પાસેર કસ્તુરી અંગ, નિત્ય નાહતાં શોભાવે સંગ.
 ક્રોડપતી જોયો જામાત્ર, તે આગળ આપણુ કુણુ માત્ર;
 માગો તે દામ ગણી લીજિયે, સુખે શીઘ્ર પંથે કીજિયે.
 લાખે લાજ તજીને કહ્યું, મેં તો નહીં જાયેછ રહ્યું;
 દુબળી તારો હું વેચાણુ, જીવત દાન દીધું એમ જાણુ.
 દુબળી તારો ચાકર રહું, મન મળ્યું તે માટે કહું;
 મારો જીવ રક્ષણુ તે તું, હેત પ્રીત બોલું છું હું.

: દુઅળી કહેહમણાં તો જાઓ, પેટ ભરીને રોટલા ખાઓ;
: ગયો લાખોછ કેરે ત્યાંહ, રહ્યો જીવ તો માળિયામાંહ.

છપા.

પરનારીસું પ્રીત, દેહમાં દુઃખ ઘણેઈ;
પરનારીસું પ્રીત, થાય અનર્થ અનેઈ;
પરનારીસું પ્રીત, લાગ્યહીણાના ભોગ;
પરનારીસું પ્રીત, ખરે તનમાં ક્ષયરોગ;
પરનારી સાથે પ્રીતડી, પડિયો પાપ પ્રસંગમાં;
સામળભટ સાચું કહે, ઉચાટ ઉપજે અંગમાં.
પરનારીસું પ્રીત, તેને ભોજન નવ લાવે;
પરનારીસું પ્રીત, નિદ્રા સુખે નવ આવે;
પરનારીસું પ્રીત, હરિ સેવા નવ સૂજે;
પરનારીસું પ્રીત, બુદ્ધિ સારી નવ બૂઝે;
એ પાપ રૂપ પરનાર છે, અપજશ ઉપજે આપના;
સામળ કહે પ્રીત પરનારસું, બોલે બોલેતેર આપનાં.
પરનારીસું પ્રીત, તેને નવે ગ્રહ રૂઝ્યા;
પરનારીસું પ્રીત, અગ્નિ વરસાદજ વૃઝ્યા;
પરનારીસું પ્રીત, તેને પનોતી મોટી;
પરનારીસું પ્રીત, મુક્તિની આશા ખોટી.
પરનારી કેરી પ્રીતથી, અગ્નિ આંચ નિત નિત ખમે;
સામળભટ સાચું કહે, ગુણવંતાને નવ ગમે.

ચોપાઠ.

ખીજે દિવસે ગયો એક પહોર, આવ્યો નાયક તેણે દોર;
પહોંચી લાવ્યો પરજીવની સાથ, સોંપી દુઅળી કેરે હાથ.
હવે જીવ મારો જાય છે, ચિત્ત મળવા એને ચહાય છે;
દુઅળી કહે કહું તે કરો, લખ્યાં પાછાં મુજ હાથે ધરો.
મેહેનત કંઈ તમારી વતી, જો જોર કરે કંઈ તારી રતી;
લીધાં ખત લાખો લાવિયો, શેઠાણી પાસે આવિયો.

વાત કામની કહું છું નેટ, સારી રીત સમજવો શેક;
 કેરો આપ કહું તે અમો, ભદ્રાને સમજવો તમો.
 લાખાને લાગ્યો છે રંગ, કરશે શ્યામા કેરો સંગ;
 રહેશે રંગે એકજ રાત, પંથ ઉઠી જશે પ્રભાત,
 એમાં જન કટલુંએક થશે, સઘળો માલ મૂકીને જશે;
 ખાઓ પીઓ અલખત ભોગવો, ભોગ ઘણા ભારે નેગવો
 હું કહું છું તમારે અર્થ, ઘણો આપણ પામીશું ગર્થ,
 વહાણુવટી ચાલે વેપાર, દોલત આવે અપરમપાર.
 તમારે રૂકું ચાહું છું અમો, ડાહ્યાં છો વિચારો તમો;
 નેડ્યા તે જીવતીએ હાથ, એલી દુખળીશાને સાથ,
 કદાચ સસરો જાણે વાત, ત્યારે થાય મહા ઉત્પાત;
 જાનું પાપ કદી નવ રહે, કાષ્ટ જઈ કસ્તુરને કહે.

દોહરા.

હું છું તેના ધરતણો, પ્રીછું સઘળો અર્થ;
 ઘણાં કામ એવાં કર્યાં, તેનો આજો ગર્થ.
 વસ્ત્રમાં નાનું વિશ્વ છે, કાચ ન જાણે પાર;
 કીડીની રક્ષા કરે, હાથી હણે હજાર.
 માટી ચુલા મંદિરે, મુખ નવ જોલે કાચ;
 દેહવાડો ગામગામમાં, શેહેર સમીપે હોય.
 બુદ્ધિ બગડી ને ચુકશે, વળતી ધસશે હાથ;
 સ્વપ્નાની પેરે સહજમાં, આલ ભરાવે બાથ.

છંપો.

ઝરી જે જળપાત્ર, જાત્ર જે નેવા સરખી;
 ઉટકીને એક દિન, પ્રીતે જીઓ તે પરખી;
 ઉપર કમળ અનૂપ, રૂપ ઉપર બહુ કાંટા;
 નારી નિર્મળ હોય, અંતરમાં બહુ આંટા.
 વેપારી વરણાગિયો, ઘણા દામ નિત્યે ગણે;
 તેવું તે દિલ માંહિ, કવિ સામળ સાચું ભણે.

ચોપાઇ.

ઉપર ઉજળો ને મેલો માંય, ઘેર ઘેર છે ત્યાં ને ત્યાંય;
અતિશે લોભ અર્જુવમાં પડી, માનુની પાસે મેડી ચઢી.
કંગાલપણે કરગરી જઈ, દીન વચનથી વાણી કહી;
દોહેલા દહાડા તો વામિયે, અનર્ગળ લક્ષ્મી તો પામિયે.
લક્ષણ કહેતાં આવેલાજ, પણ ભલો મેળ મળ્યો છે આજ;
ધણાં વસ્ત્ર આભૂષણ થશે, દળદર સાત પેઢીનું જશે.
કરે કાલ તો ભેદ ભાંગિયે, કામ થોડું કહેતાં લાગિયે;
સમગ્ર લદ્રા વાયક ધણાં, કર્તવ્ય કર્મ એ દુબળીતાણાં.
એહ કરે તે કરવા દઉં, માલ સર્વ ખેંચીને લઉં;
આશક વિના તે શાની આડ, રોગ વિના તે શાની નાડ.
વાંક વિના નરપત શું કરે, છત વિના તરકર શું હરે;
વિદ્યા વિના શી કહાડે ખોડ, ઉદ્ધમ વિના શી આંધે મોટ.
નિર્મળને શું કરે કલંક, મીડાં આગળ શાનો અંક;
એ તો લક્ષણ લોભે લાવિયો, માટે મુજ મંદિર આવિયો.
હાઈકું હશે પોતાનું હાથ, જળ મારે માવીતર સાથ;
માતાને મન ઉપન્યો લોભ, મારા મનમાં મોટો ક્ષોભ.

છરપો.

લોભે ઘટે કુળલાજ, કાળ બગડે ને જાગે;
લોભે ઘટે વેહેવાર, ભાર શોભા પણ ભાંગે.
લોભે લક્ષણ જાય, થાય અન્યાય અધર્મે;
લોભે સંત સંતાપ, છાપ ચોટે કુલકર્મે
માન સન્માન મોટપ ઘટે, શુદ્ધ કૂળમાં શૂળ છે;
સામળ કહે સહુ માનજે, લોભ પાપનું મૂળ છે.

ચોપાઇ.

આશાએ આવ્યા છે જોહ, દયામણી દેખાતી દેહ;
કાંઈક માગવાને કારણે, આઈ આવ્યા મારે પારણે.

છર્યો.

થરથર ધૂળે ગાત્ર, દેહની શુદ્ધ વિસારે;
તન ઉપર નહિ તેજ, તેજ મન કેરું હારે;
રૂંધાય ખોલતાં કંઠ, નેત્રથી નીર ઝરે છે;
ખોલે હળવા ખોલ, શ્વાસ ઉચ્છ્વાસ ભરે છે;
ઐટલાં ચિહ્ન મરવાતાણાં, અંગ અંગમાં લાગતાં;
શરીરે ઉપજે સામળ કહે, જનને મંગણ માગતાં.

ચોપાઠ.

અરે માત જે માગે તું, આ શલે ના નહીં કહું હું;
કુવરીને તેડી એકાંત, ભાંગી મન કેરી ત્યાં ખાંત.
નીચું જોઈને નારી રહી, ક્ષણું એક રહીને હા કહી;
જો સરતું હોય તારું કાજ, તેને તેડી આવો આજ.
મહા હરખે ઉડી માવડી, ભલે ડાહી થઈ તું આવડી;
સંક્ષેપે સ્વામિને કહ્યું, સાચું લક્ષણ જાતે લહ્યું.

છર્યો.

ગરજે ગોથાં ખાય, ગરજથી સદ્ગુણ લે છે;
ગરજે વઢે રણુમાંછ, ગરજે દામ પણ દે છે;
ગરજે કરે વેપાર, કરે ખેતી પણ ખાંતે;
ગરજે ગુણકા નાચ, ભોગવે ભાંગી ખાંતે;
ગરજથી ગળ્યું નહીં, ગરજે લોક લક્ષણ લહે;
કવિ સામળ કહે વશ ગરજને, કુવર્યુને કાકા કહે.

ચોપાઠ.

નારી આવી ઠામે રૂંઠે, સાંભળ દુખળી મારા શોક;
કરે વાયદો રૂડી પેર, રાત આજની આવો ઘેર.
દુખળીશાએ દિલ રાખિયું, તે લાખા આગળ ભાંખિયું;
સામગ્રીનો શુભ સંજોગ, ભાવંતા લીધા બહુ ભોગ.
બણી કણીને મેડે ચટ્ટો, અચરત દુખળીને મન અડ્યો;
પૂર્ણ જોઈ એનો પ્રતાપ, કેમ રાખે પોતાનું આપ.

નિશિચર્યાં જોવાને નેટ, લીધી કામની કરી કંડ;
 નવ દુંકા મેહેલ મોટેરા ઘણું, શું વખાણુ કંડે તેતણું.
 દસ હજાર દીપકની જ્યોત, દીવાળીવત્ કરી ઉઘોત;
 કરી લેહેર બહુ લીલા વિલાસ, કસ્તુરીના બેહેકે વાસ.
 શોભા ધંદ્રપુરી આકાર, નવ દુંકામાં શોભા સાર;
 સ્યામા વિચાર્યું સામી જાઉં, રાખું આપ તો મુખી થાઉં.
 ચઢ્યો મોહોલે લાખો જ્યાહરે, સ્યામા સન્મુખ આવી ત્યાહરે;
 લાખો લલકારી બોલિયો, ભામનીના મનમાં લાવિયો.
 અરે લાખાણ તું લાયકો, નિર્મળ કહાવે છે નાયકો;
 ભલે આવ્યો આ પૃથ્વી પીઠ, ડહાપણ તાં દિલમાં દીઠ.

છરખો.

પ્રીતે આવો પાન, ગાન શુભ સુણો કે ગાઓ;
 રમત રમો શુભ રંગ, અંગ અમલ વશ થાઓ;
 નેહે વજડો નાદ, સાદ સુણો શુભ કાને;
 જંત્ર કરો જોડ, ભૂપ તેમાં મન માને;
 ખાતે ખેસો પલંગ પર, જ્યોત ઝાઝી દીપક સહી;
 અમલ આરોગી આવિયો, હેત વધે તરૂણી તહીં

ચોપાઠ.

સરખે સરખી આપણુ જોડ, કરીએ પ્રીત જેમ વાધે કાડ;
 નદી નાવ સંજોગે મળી, હરખે દુધમાં સાકર ભળી.
 એવું અમલ આરોગો તમો, જેમ રીઝું મનમાંહી અમો;
 એક રાત રમત કીજિયે, મુખ સ્વર્ગનું અહિં લીજિયે.
 કાલ અમારે આવે નાવ, તમે તમારે પંથે જાવ;
 રીઝી તે રાત પધાર્યા તમો, તમ મન રીજે તેડ્યા અમો.
 રસબસ વાત વધારી કહી, મૂળ કેશી તે બેહેક્યો સહી;
 મકંડ ને વળી મદિરા પાન, કરજ્યો વીંછી ભૂતનું ભાન.
 રમાડનાર રંગીલો મળ્યો, ત્રણ પાયાને ભાગે ભળ્યો;
 વિપ્રે વાધ વધ્યો જેમ, નાયક બેહેકી બેઠો તેમ.

શુભ ગુટિકા વચ્છનાગજતણી, જેમાં કેક અદકરી ધણી;
 મગ મગ જેવડી દોયજ દીધ; સાપે લેધને પાણી પીધ.
 મીઠાઈ અમૃત આગળ ધરી, આરોગ્યો પૂરણ પેટજ ભરી;
 દિવા ન્યોત જેરાવર કરી, મેલ્લી પાનદાની બિડાં ભરી.
 સાગી લેહર તેને તો ધણી, અકકલ ભુલ્યો ત્યાં ઉડયાતણી;
 ઝોંકા ખાય ને સામું નેય, માનની દેખીને મન મોહ.
 કેકે ઘેર્યો નવ બોલાય, ખુશી વાત તો કેમ બોલાય;
 વળી તારણીએ મેલ્યો તંત્ર, જીવતી હાથમાં આલી જંત્ર.
 નાન તાળ આલાપજ કીધ, મધુરા સ્વર કાપાલિક દીધ;
 દ્રુપદ ખ્યાલ ને ભેરવ ભેદ, રીઝ રાખવા માંડ્યાં વેદ.
 ગાન તાનની લાગી લહેર, ગઇ સાન ને વાધું ઝેર;
 શ્યામા તો સાચી સમશેર, નાખ્યો ઘેનમાં પૂરણ પેર.
 પોહ્યો પલંગે તે નર તરત, જાણે મૂળથી પામ્યો મરત;
 જેર રહ્યું નહીં તેની જાતમાં, શયવત શયન કર્યું રાતમાં.
 એની ગત તો એવી થઇ, મૂકી માનની મંદિર ગઇ;
 પહોર દીવસ થયો જ્યાહરે, સાપો અળકી જાગ્યો ત્યાહરે.
 પાત્ર સંભાળી નિહાળી નેટ, મેડીથી ઉતરિયો હેઠ;
 ગયો ડેરે જાણિતો જન, સાપે આપે વિચાર્યું મન.
 ગયો માલ ઘણેરો ગર્થ, સર્વો નહીં કાંઇ એક અર્થ;
 હાર્યો જીગતે તેવું થયું, ગુણ ને ગર્થ મળ્યા એ ગયું.
 પૂર્ણ પસ્તાવો મનમાં થયો, બોલ પછે બંધવાને કહ્યો;
 હું તમને સોંપું છું માત્ર, મારે ગુપ્ત જાતું છે જાત્ર.
 પોડી લેઇ વણુઝારો ગયો, સાપો જાત્રા ઠામે થયો;
 વનિતા વાહો કીધી હાણુ, શોકમાં પડ્યો જ્યમ બુડે વહાણુ.
 ફરી વસ્તુ પિયે ને ચઢે ઘેન, જળે હઇયું ને ન પડે ઘેન;
 ન ગયો ઘેરતણી વાસિયે, વિતક વાત કરી કાશિયે.
 એમ કરતાં વિત્યા બહુ દિન, ભદ્રા સમજી ગઇ સૌ ચિહ્ન;
 જાવાની મન ઇચ્છા ધણી, પારખું જેવા ઇચ્છા મન તણી.

દિન દિન ઘરમાં જઈને જોય, અન્ય વાત નહીં જાણે કાય;
 એક દિવસ દુબળી ઘરમાં ગયો, કારી બોલ લદ્રાને કહ્યો.
 અમો જઈશું અમારે ગામ, કશે એક અમારું કામ;
 કાખા સાથે જેમ લીધો લાવ, તે દેખાડો મુજને દાવ.
 પોંચી નંગ નવલાખજી તણી, તે દેખાડી અણમૂલી ધણી;
 એક ઘડી દેખાડો સેજ, તો મનની માની ધાયે હેજ.
 સો પોંચી વળી કહો જે તમો, અત્ર ઘડી આણી આપું અમો;
 દુબળી તમને ગમી એ વાત, આવો મેડીએ રહેજો રાત.
 પ્રીતે પોંચી લીધી હાથ, સંકેત કર્યો તેની સાથ;
 ચઢ્યો દુબળી મેડી માપ, જોઈ રામા કેમ રાખે આપ.
 ત્યાં રામાની હુતી સેજ, અરણુ ઉગ્યો એવું છે તેજ;
 શાહપુત્ર ચઢ્યો જ્યાહરે, કૌતક એક થયું ત્યાહરે.
 લદ્રા કહે જઈ બેસો તમો, પરવારીને આવું અમો;
 એમ કહીને ત્યાંથી ગઈ, લઈયા એકા પલંગપર જઈ.
 તુરત બની ત્યાં કારમી વાત, આવી લવાની ત્યાં સાક્ષાત;
 જગતમાત કાષ્ઠક જોગણી, લવાની રૂપ ભારે ભોગણી.
 વજ્ર કછોટો વાળ્યો કસી, મસ્તક જટા લાખેણી કસી;
 વિભૂત આપે આપે અંગ, પિતાંગર પલવટ રૂંડે રંગ.
 સિંદૂર મુખ ઉપર ઓપિયું, ત્રિશૂલ કર મધ્યે સોપિયું;
 સાક્ષાત્કાર જોગમાયા આપ, તેજપુંજ પૂરણ પ્રતાપ.
 ટીકું દુબળીએ જ્યાહરે; તરત પગે લાગ્યો ત્યાહરે;
 હમણાં એ મનમાં ધારશે, ત્રિશૂલ વડે મુજને મારશે.
 થરથર તે અંગે ધ્રુવિયો, બાળત કારમી તે અનિયો;
 રક્ત આંખ ભર બહુ ચઢી, નાશ દુબળી તેણી ઘડી.
 દેહમાંથી તવ ચેતન ગયું, પેશાબ પાગરજુમાંહે થયું;
 આવ્યો તરત તરેડી તાવ, શો એ બાળત બન્યો બનાવ.
 કર્યો વિચાર મન સાથે તૂર્ત, તેણે સર્વ રાખ્યું સૂત;
 કર્યો કારમો કાસદ એક, વિરચંદ આગળ કરી વિવેક.

દંતાશાએ જાણ્યો છાં મુને, તેણે ઠપકો કહાવ્યો તુને;
 ખાઓ પાઓ નિત્ય હેતે ધણે, હું જાઈશ ઘેર દંતાતણે.
 આજા માગી મન લાવિયો, પિતાતણે મંદિર આવિયો;
 સુંદર મુખ દીઠાં મુતતણાં, દિધાં વધામણાં દેવને ધણાં.
 અમૂલ્ય આભૂષણ પહેર્યો અંગ, રાજતેજથી રૂડો રંગ;
 જગમગ જ્યોત ખરો જાણુલ, કુંવર જાણે કમળનું ફુલ.
 મંદિર આવી હરખ્યો આપ, નારી તેડવા જઈશું ખાપ;
 આજા લીધી પિતાજીતણી, કસ્તુર મનમાં ધમ્મજા ધણી.
 ઘેરી ધવલ ને સુંદર વેલ, વૈમાન ઇંદ્રતણાંથી સેહેલ;
 નહીં સાથે સેવક કો સહાય, નારી તેડવા કસ્તુર જાય.
 પિતા કહે સાંભળ રે પુત્ર, મોટા ગૃહસ્થ આપણ ધરસૂત્ર;
 એકલા આપ ન જઈએ કાય, વાટે વિદ્ય અનેરાં હોય.
 કહ્યું પિતાજીનું નવ કાર્યું, જવા સાસરે મનકું ધર્યું;
 મેલ્યા બળદ દોડી ઠામ, ઉતર્યો જઈ ગંધારે ગામ.
 ગઈ નગર વધાર્થ નેટ, આવ્યો કસ્તુર નગરનો શેઠ;
 ફુલ વેરાવ્યાં વાર વાટ, ધણા ઢળાવ્યા કંચન પાટ.
 વગડાવ્યાં બહુ જંગી દોલ, કર્યો ઓવારણાં નંગ અમોલ;
 શાક પાક સુખસાગર ધણાં, તરતીખ ધણી તેજનાં તણાં.
 શેઠ કહે હું નહીં રહું વાર, શિદ્ધ કરી વળાવો નાર;
 સાસરવાસો શુભ સજ કરી, વળાવી વેગે સુંદરી.
 એક વેહલમાં બેઠાં બેય, નર નારીતે ઝાઝો નેહ;
 રાત ઘડી બે ગઈ જ્યાહરે, બેડી વેહલ વેગે લાહરે.
 ધન મદ જોખન મદ જોહને, બીક ન રાખે તે દેહને;
 સૂર્ય ઉગતે મંદિર જશું, આપ વિચાર મનમાંહે અશું.
 જાણું વરખડી કેરું અડયું, નેપુર ડાખા પગનું પડયું;
 રાખો વેલ જોઈ જોર તાહરું, નેપૂર આણી આપો માહરું.
 કહે કસ્તુર સાંભળ કામની, વિખમ વાટ જાયે જામની;
 એવાં નેપુર ઘરમાં ધણાં, નિત્ય નવાં પેહેરો તેતણાં.

એકજ નેપુર ફેરે કાજ, નહિ ઉતરે હોઠો હું આજ;
 નારી હઠ લેખને રહી, ગદ્ગદ કંઠ ગજેથી થઇ.
 તે દેખીને આવી દયા, રાખી વેલ લેવાને ગયા;
 વનિતા વેલ રહ્યાં વાટમાં, ચાલ્યો ચતુર ચિલે ઘાટમાં.
 નેપૂર જે ઠેકાણે પડ્યું, તરત એક તસ્કરને જડ્યું;
 લેઇ હાથમાં તે આવિયો, ભામનીના મનમાં ભાવિયો.
 એકા હાંકવા થઇને ધણી, હાંકી વેલ મેવાસા ભણી;
 જાળાં જાંખરાં કાઢવ નીર, તસ્કર લઇ ચાલ્યો તે તીર.
 ઉજ્જેશ થયો વહાણે જાહરે, દીકો ભૂત જેવો તાહરે;
 હણે હાંકું ને કુટે પેટ, ક્યાંહ ગયો જે મારે શેઠ;
 આ દીસે તસ્કર નર કાય, એમ વિચારી બોલી સોય.

દોહરા.

તરણી કહે તસ્કર - મુણે, તું ક્યાં આવ્યો યાંહ;
 નેપૂર ક્યાં તમને જડ્યું, એહ ધણી છે ક્યાંહ.
 કપટ કરી એકા અમો, પ્રપંચથકી બહુ પેર;
 વાટ મરડાવી નીસર્યા, જાહે અમારે ઘેર.
 તેની આશા મૂકે તું, તેહ મજે નહિ કાય;
 તું મુજ ઘેર રહે માનુની, માન ધણેરું હોય.
 તસ્કરને તો હર્ષ છે, માનની મન ઉચ્ચાટ;
 તેહ સમે શું નીપજ્યું, ઇશ્વર ફેરા ઘાટ.
 નૃપતિ નગર ત્રાંબાવટી, ચઢ્યો સેજ શીકાર;
 તારણી ને તસ્કર હતાં, આવ્યો તેણે કાર.
 માનુની દીકી કારમી, તલ્લણુ ઝાલી બાંહ;
 દારી ખેંચી દશ દિશા, એસારી રથમાંહ.
 બળદ બુદ્ધિથી ઓળખ્યા, નગર શેઠના હોય;
 પગલું જાણુશે એથકી, તો કહેશે જઇ કાય.
 તસ્કર મૂક્યો જીવતો, આપ્યા બળદ એ હાથ;
 કાઢી મૂક્યો વેગજો, શ્યામા લીધી સાથ.

એકાંતે ચોડી અધિક, રાખી તેણે ઠામ;
જાણુ કરી કે નવ શકે, આવ્યો પોતે ગામ.

ચોપાઠ.

આવ્યો શેઠ ફરી તે ઠાર, ન દીડી વેલ ન દીડી નાર;
અરે દેવ એનું શું થયું, બધું બારકસ કહો ક્યાં ગયું-
ચિલો વાટ ઉવાટે ચઢ્યો, રાત અંધારી તે નવ જડ્યો;
શું મોં લઈને મંદિર જઈ, તરણાંથી હળવો હું થાઈ.
બાળે હૈયું ને બોલે લોક, રોમ રોમ પ્રગટે બહુ શોક;
ઘણું દુઃખ પડે જોડેલે, ઘેર જવું ન મુજે તેડેલે.
તેણે ઠામ તબ્યો વાશીએ, કરી મન ગયો કાશીએ;
તસ્કર ગયો પોતાને ઘેર, તેણે વિચારી મનમાં પેર.
વેહેલ બળદ ઐયર ને દીધ, જવા જત્રા મનડું કીધ;
આવ્યો વૈરાગ કીધું ધર તાજ, ગયો કાશીએ કરવત કાજ.
કહું વાત તે સાંભળ કર્ણ, લાખા સાથ થયા જાણુ ત્રણ;
એહ વાત અહિંયાંથી રહી, પ્રેમદા રાયની શી ગત થઈ.
ભદ્રા પાસ રાજા આવિયો, હાર રત્નતણા લાવિયો;
પ્રીત ધરો મુજ ઉપર પેર, રાણી કરીને રાખું ઘેર.
બોલી ભદ્રા ત્યારે તરત, માહારે ખટ મસવાડા વરત;
સૌભાગ્ય કારણુ સેવના કીધ, પરમ દેવી અંબા પરસિદ્ધ.
જાણુલમાન જાણી મેં એહ, મનવાંચિત ફળ આપે તેહ;
વ્રત પૂરું એ જ્યારે થશે, સંકટ મનનું સર્વે જશે.
ત્યારપછી જે કહેશે તમો, માથે બોલ ચઢાવું અમો;
જે કરે મુજ સાથે જોર, તેમાં નહિ તમારો તોર.
હું અખલા નહિ ચાલે નેટ, તો મરું પાળી મારીને પેટ;
જીભ દંત કરડીને મરું, વ્રત ભંગ નિશ્ચયે નહિ કરું.
સો દાસીઓ સોંપી રાય, રાખી અતિસય સંકટમાંય;
સૂની નવ મૂકે અધ ઘડી, આવે દાસીઓ દાવે ચડી.
એક દિવસ રાણીએ કહ્યું, વ્રત મહારૂં પૂરું થયું;
પૂજું શિવને રૂડે રંગ, પછી રાયનો કરિયે સંગ.

રાજા મનમાં હરખ્યો ધણું, વચન ગમ્યું એ રાણીતાણું;
 પૂજા સામગ્રી આપી હાથ, ડાંહી. દાસીઓ દીધી સાથ.
 રખે સૂની મૂંઢા એહને, ધીરે માં એની દેહને;
 પલકે એક સૂની રહે દીશ, તો તમ સહુનું છેદું શીશ.
 બેસાડી રથ ખેડ્યો બારણે, શિવ પૂજન કરે કારણે;
 દંતકુંવરનું દેડું ત્યાંહે, પ્રીતે ગઈ પૂજનને માંહે.
 અરે દાસીઓ રહો સહુ બહાર, કંઈ પૂજન આવું આ દાર.
 પ્રીતે વચનની દીધી આંચ, મોહાર એકને આપી પાંચ.
 દેહેડું વાસી દાસી રહી, પૂજા કરવા રાણી ગઈ;
 ધ્યાન શિવ અંગાનું ધર્યું, પૂજન રૂડી પેરે કર્યું.
 કસ્તુરે કહીતી જે વાત, સાંભર્યું તે વેળા સાક્ષાત;
 દોહિલા દિવસ કાલે વામશે, જીવતો નર ભદ્રા પામશે.
 જીવ તો હું શા માટે તબું, ભાવે શ્રીભૂધરને ભનું;
 શિવલિંગમાં ભોંયડું હતું, તે કાઈ નવ બાણે છતું.
 તે ફેર ફેરવ્યો જમણે સંગ, નીકળ્યું જલધારીથી લિંગ.
 સળંગ માંહ પ્રયાણજ કરી, પાછું લિંગ હતું તેમ ધરી;
 ડાખો ફેર ફેરવ્યો જેટલે, સજ્જડ લિંગ થયું તેટલે.
 રમઝમ કરતી ચાલી ત્યાંહ, આવી ઘર સસરાના માંહ;
 વડી શેફાણી ઢોળે વાય, ભોજન કરે છે દંતો રાય.
 મહાલક્ષ્મીવત દીડી નેટ, અચરત પામ્યો દંતો શેક;
 કહે બાઈ દેવી તું કાણુ, આટલે દહાડે દીડી ઓણુ.
 કર નેડીને ઊભી રહી, કહાણી સસરા આગળ કહી;
 ભદ્રા નામ બાણે છે સહુ, દંત કુંવરતાણી કુલ વહુ.
 સપૂત શેક દિલથી ડાહરો, કુલતારણ દીપક તાહરો;
 દેહેરે મને દેખાડી વાટ, ગયા ગુપ્ત તે જાત્રા માટ.
 ભલે પધાર્યાં વહુજી તમો, પહોંચી રણી રણિઆત જ અમો;
 અમૂલ્ય મોતીએ વધાવિયાં, એમદા મંદિર પધારિયાં.
 રાજા ઘેર જીવે છે વાટ, રાણી નહીં આવી શા માટ;

છડી અરવારી દેહેરે ગયો, બોલ તેહ દાસીને કહ્યો.
 અક્ષત કેમ ગઈ તાહરી, સૂતી રાણી મૂકી માહરી;
 કમાડ ઉઘાડી પેટો માંહ, માનવ જાત નહિ દિસે ત્યાંહ.
 સળંગ શિવ દેહેરે સાક્ષાત, ગુપ્ત ન જાણે કોઈજ વાત;
 શિવ દેહેરામાં શોધી જુવે, નિરાશ થઈ નયણેથી રૂવે.
 અરે દેવ આ તે શું થયું, એ નારીને કાણુ લઈ ગયું;
 નથી પવન પ્રવેશની જાગ, સાંભરે સુંદરી ઉઠે આગ.
 નારીને મહાદેવે ગળી, ન મૂકી જેણે ભીલડી વળી;
 શકે દેવ અંત્રીક્ષે હરે, કંઈ કંઈ મન મનસુખા કરે.
 હતી ત્યાં ઈંદ્રતણી અપ્સરા, એ રૂપ માનવ ન હોય મત્સરા;
 શોભા રૂપ સુંદર સુંદરી, લોચન ભરે વિલાપ બહુ કરી.
 નૃપતિ મન વિચારે નેટ, ખાઉં ઝેર કે માંસ પેટ;
 કંઈ એમ જે જીવજ જાય, પણ ભેટો તેનો નવ થાય.
 માટે કુંવરને સોંપ્યું રાજ, સુખ શરીરે કીધું તાજ;
 ગયો કાશી કરવત કારણે, થયા એકલા ચારે બારણે.
 સાચું પાપ પ્રકાશે દીશ, ત્યારે કરવત મૂકે શીશ;
 કહે કરવતિયો ખોટી થાઓ, સાચું કહો કે મંદિર જાઓ.

દાહરા.

લાખો કહે કહું લખ વરાં, દુઃખની માથે મોટ;
 એક નારીને કારણે, ખોઈ પાંચ લાખની પોઠ.
 મળ્યો એક ડાહ્યો દુખળી, મળી નમેરી નારિ;
 પુંખ ખાધા વિણ કર બળ્યા, હોડે એટો હારિ.
 માટે કરવત લીજિયે, દેહ દુઃખથી દેઉં.
 ગરથ બધો પોડીતણો, તે નારીને લેઉં.
 તરફર તે વેળા કહે, માનનિ એક મધ્ય રાત;
 નેપૂર જડયું મુજને તિહાં, વાર કહું એક વાત.
 તે મેં દીડી એકલી, આપ્યું નેપૂર હાથ;
 અણજાણ્યો નવ ઝાગખ્યો, શ્યામા તેડી સાથ;

વહેણ લેઈ વાટે જતાં, ઉઘો આપે સૂર;
 ચંદ્રવદની ચતુરા ચતુર, નારાયણનું નૂર.
 નિરખાને હું દરખિયો, જાણ્યું ભણિયું ભાગ્ય;
 કર્મહીણ બાળ્યું નહીં, પછીથી ઉઠી આગ.
 નૃપત નગર ત્રાંખાવરી, મળ્યો હિગમતે દીશ;
 નારી લેઈ તે ગયો, રહ્યો કુટીને શીશ.
 તેપૂર ગયું જીવતી ગઈ, આવ્યો તેણે આજ;
 કરવત મૂકા કોટ પર, કામની કેરે કાજ.
 રાજા બોલ્યો રીઝમાં, તે વનિતાને વ્રત;
 માનની ગઈ દેહેરા વિષે, અલોપ થઈ તે તર્ત.
 પ્રભાતે લીધી હતી, તરકરકરી તોલ;
 વ્રતતણો ક્યાં વાયદો, માન્યો સાચો બોલ.
 તેનું મુખ દીધું નહીં, ભાંગી નહીં જે ભૂખ;
 ખટ માસ રહી તે કામની, શ્યામા પામી મુખ.
 શ્યામા કહે શિવ પૂજિયે, પ્રીત ધરીને પેર;
 પછી રાણી થઈને રહું, રાજા તારે વેર.
 પૂજન કરવા ગઈ પ્રેમદા, ગઈ દેહેરાની માંહ;
 બોલાવી ખાતે કરી, અલોપ થઈ તે ત્યાંહ.
 અચરજ એ તો અતિ ધણું, ક્યાં ગઈ નિર્મળ નાર;
 માટે કરવત લીછએ, આવ્યો છું આ કાર.
 સમજ્યો શેઠ દિલ્લડા વિષે, અંતઃકરણ થઈ આરા;
 જીવતો નર ભદ્રા પામશે, વનિતા પહોંચી વાસ.

ચોપાઈ.

સાંભળ લાખાં આણે દામ, કસ્તુરચંદ્ર તે માંડે નામ;
 દુખળી પારેખ તે હું થયો, સ્ત્રીચરિત્ર જ્ઞેવાને ગયો.
 સાટાં તારાં કીધાં અમો, હું દુખળી ને લાખો તમો;
 ઓળખીતા મન મેલી મળ્યા, સંતાપ હતા તે મનના ટળ્યા.

ભદ્રા જે નારી તાહરી, તે માની જણી એની માહરી:
 શુભ વચન તરકરને સાથ, એ નેપુર આપું તુજ હાથ.
 તરકર કહે હું તારો રાંક, ક્ષમા કરો અમારો વાંક;
 ત્રાંખાવટીતણો જે રાય, તે કર જોડી લાગ્યો પાય.
 કસ્તુરચંદે જે નારી વરી, મારી પેટતણી દીકરી:
 કાશીમાં કાકીનાં કામ, પ્રગટ કર્યું પોતાનું નામ.
 લીધો ત્યાંથી લાખો ગરથ, જોડાવ્યા મન ગમતા રથ;
 કર્યો પુણ્ય ધણાં કાશિયે, દીધાં દાન તીરથવાસિયે-
 કર્મ મુકાવ્યાં કોડે કરી, બ્રહ્મ મોહોરો આપી ભરી;
 ચારે એકઠા પંથે પળ્યા, દંતા શેઠ ઘેર આવી મળ્યા.
 રાજા ઘેર થયું છે જાણુ, ગડગડિયાં હરખે નિશાન;
 ચાર એકઠા રંગે રમે, ભદ્રા રાંધે તે જુગતે જમે.
 ચાર બારણાં ચાર શણગાર, ચતુરા જાણે હોયે ચાર;
 પાંચ લાખ પોકીના દામ, આપ્યા લાખાને કીધું કામ.
 એ નેપૂરતણો જે ગર્થ, આપી તરકરને સાર્યો અર્થ;
 રાજા ઘેર પોતાને ગયો, દંતા શેઠ પણુ સુખિયો થયો.
 નવ હુંકા મણી જડિયા મહેલ, શોભા ઇંદ્રાસનની સહેલ;
 નવમી મેડિયે નિત્યે નાર, કરે કલોલ તેને વેપાર.
 રાત દિવસ નહીં જાણે કોય, આનંદ લીલા અદકી હોય;
 ઉપર સુવે ને ઉપર જમે, રામા સાથ રમત એ રમે.
 પોતાની દાસી ને દાસ, પ્રીતે માણસ રાખે પાસ;
 વ્યાપાર વણુજ ને સુખ કે દુઃખ, કાંઈ દેખી શકે નહિ મુખ.
 મહાલક્ષ્મીની જેને મેહેર, તેને ઘેર લીલા તે લહેર;
 વિત્યાં રમતાં વરસ જ બાર, સુખ સાગરમાં નર ને નાર.
 દિવસ એકે આવ્યું શુભ પર્વ, લોક મહિસાગર જાએ સર્વ;
 નારી શેઠ દંતાજીતણી, પ્રીતે સાથ પાંડોસણુ ધણી.
 રથ ખેસી આવ્યાં બારણે, મહિસાગર નહાવા કારણે;
 પાત કરે માંહોમાંહે સદ્, કો કહે રાંધી મૂકે વદ્.

કો કહે વહુઅર પાણી ગળે, કો કહે વહુઅર ખાંડે દળે;
 કો કહે વહુઅર દોળે વાય, કો કહે દહાડી ચાપે માય.
 કો કહે વહુઅર લાગે ચરણ, સાંભળ્યું શેઠાણિયે કરણ;
 ત્યારે તેને અચરજ અડયાં, આંખે આંસુ ધારા પડયાં.
 મુખે તાણી મૂક્યો નિઃશ્વાસ, અરે દૈવ નવ પહોંતી આશ;
 તે સર્વ સાથે દીર્ઘ દષ્ટ, કહે સર્વ તમને શું કષ્ટ.
 શ્રીમંત છો તમને શું દુઃખ, સઘળી વાતનું ધરમાં મુખ.
 તમ ધરમાં દારી છે ધણી, એ વાત તો અમ ગરીબોતણી;
 કહે શેઠાણી સાંભળ એહેન, કહું મારી કલ વહુનાં ચેહેન;
 આવી તે દહાડાનું દુઃખ, નથી દેખતાં મુતનું મુખ.
 તે નારીએ પુત્ર જ લીધ, શું જાણિયે કંઈ કામણ કીધ;
 નિત્ય ઉડી પગે લાગતો, માણ કડી ખાવા માંગતો.
 હેત પ્રીતથી કરતો વાત, તે દેખીને કરતો તાત;
 કરતી આંખ દેખીને તંન, તૃપ્ત થતું ત્યાં માફ મન.
 તેને તો વહુએ વશ કીધ, અક્કલ સાન ભુલાવી દીધ;
 તે હું પુત્ર ન દેખું દષ્ટ, એથી ખીજું શું અદકું કષ્ટ.
 સર્વ સાથ સાંભળી ત્યાં રહ્યાં, છોકરાં આજના બેશુદ્ધ થયાં;
 તમે કહ્યું તે આંડા આંક, વધતો તમ વહુઅરનો વાંક.
 એમ લોકે તે અદકું કહ્યું, સાથ શેઠાણી દારીએ લલ્યું;
 તે દારી તો લદ્રાતણી, વહાલા વંચી સાચી ધણી.
 વાટે વાટમાં જે જે લલ્યું, શેઠ શેઠાણી આગળ કહ્યું;
 દુઃખ ધણેથી રાયાં માત, કહી સર્વ માંડીને વાત.
 કહે લદ્રા સાંભળો ભરથાર, ઉતરો અટારીથી આ વાર;
 સંતોષો જઈ મા ને બાપ, પછી પધારો આપોઆપ.
 વ્યાપાર વણજમાં ગાલો મંન, જમો છો બાપ રળ્યાનું અન્ન;
 રૂડા નરને નવ તે ઘટે, વણ રોજગારે માન જ મટે.
 આજસ મરડીને ઉડીઓ, જેમ મદ્દગળ પોતે ધૂટીઓ;
 આવ્યો હેઠળ આપોઆપ, બેઠાં છે જ્યાં મા ને બાપ.

પિતા મુને આજ્ઞા દીજીએ, જે કાંઈ કામ દો તે કીજીએ;
કહે પિતા મુત મુખીઆ થાઓ, કમ્મે લખ્યું છે એકા ખાઓ.
હજી લાડકવાયા છો તમો, તમ જેવડા હતાજી અમો;
કરતાતા કંઈ મોટાં કામ, વીશ કોટી જોહ્યાંતાં દામ.
કામ કામ જે લક્ષ્મી હોય, ચોરીથી નથી લાવ્યું કાય;
રજ્યાધડી મળે છે ગર્થ, એસી રહે સરે નહીં અર્થ.

છપો.

સિંહને માથે સિંગ, સાપ પોતે પંખાળો;
સુરને હાથે શસ્ત્ર, વાઘ વકારે ખાળ્યો.
સાગરને પરડ્યું પૂર, હીરો જ્યમ કુંદન જડિયો;
ધંદ્રપૂર અધિકાર, વળી વરઘોડે ચડિયો.
જેમ અગાડે હાથીઓ, કવિને વળી વખાણિયો;
સામળ કહે વાઘે આટલા, વ્યાપારે ચઢે જે વાણિયો.

ચોપાઇ.

રાખ્યા વાણોતર જે ઘણા, ખાસ ખેલ તે પોતાતણા;
વહાણુ વીશથી યમણાં લીધ, માલ ભરી તૈયારી કીધ.
કાળાં કાપડ મોંઘે મૂલ્ય, અતિસે માલ ભર્યા અણતૂલ્ય;
જવે જવા મનસા ધરી, વહાણુમાં ભારે જણસો ભરી.
સદ ચઢાવી નાંખ્યા દોર, લાગ્યો નાદ નિશાને દોર;
એ સઘળી કીધી હેડિયે, ચડ્યો ભદ્રા પાસે મેડિયે.
કામની માફે કહ્યું જો કરો, તો મુજ આવ્યા વિણુ નવ ઉતરો;
ખાઓ પીઓ મેડી માળિયે, મુખે નિત્ય એસો જળિયે.
શાણાં ડાહ્યાં ચતુરા તમો, તો શી શિખામણુ દીજો અમો;
ઝોંઢે પંથે વહાણુ જશું, કહી વાત તે મનમાં વસું.
આજ્ઞા માગી ઉતર્યો આપ, આવ્યો જ્યાં એકાં માખાપ;
કર જોડીને ઉભો રહ્યો, હેત ઓઘ માખાપે કહ્યો.
વ્યાપાર કરતાં કેમ વારિયે, તમ વિના જીવ તે ક્યાં દારિયે;
વહેલા વળજે મારા પુત્ર, સર્વે રિદ્ધ તારી ધરસૂત્ર.

ન્ય નક્ષત્ર સાંધ્યું પ્રીત, ચઢ્યો વહાણમાં રૂડી રીત;
 ભ શુકન રૂડી વાણિયે, ચાલ્યાં વહાણ કાળે પાણિયે.
 ઢ સલામી પોતાતણી, શોભા સપ્તરની સુંદર ઘણી;
 તેમાં બંદર પોતે અનેક, એક એકથી ઉત્તમ એક.
 ગાઘ અર્ણવમાં વહે નીર, રહે નહીં નેતાં મન ધીર;
 રૂંધે દિવસ કરતાં એમ વાત, સહેજે ગયા મસવાડા સાત.
 શ વિદેશ પરદેશે ગયો, ત્યાં તો એક અચરત ખેલ થયો;
 ડી રાત શરદ પૂર્ણીમી, અતિ ખીલી સ્વાતિ ઘણી.
 પ્રેવો નેગ જે ફહાડે હોય, શું કૌતક થયું તે નેય;
 અર્ણવ વીચ આવ્યો છે ખેટ, છીપ્યાં વહાણ તે તળ હેક.
 ાહાણથકી સર્વે ખારણે, ઉતર્યા જઈ ભોજન કારણે;
 જેવો ઐરાવત હોયે ગજ, શુંક સરખી ફરકે ધજ.
 કામ કામ સુતાં સહુ જાત, દોડ પોહોર ગઈ છે ત્યાં રાત;
 નથી જાગતું માનવ કાય, એકલો શેકિયો પોતે નેય.
 એટલા જ્યોત દીપકની કરી, માંડે નામું હેડે ધરી;
 તન મન ધન મેળવ્યું છે ત્યાંહ, નથી જીવ ખીજન કો માંહ.
 મેળ મળતાં ભૂલે કાય, તો નર નિઝ્યે જિંચું નેય;
 એક હંસણી ખીજે હંસ, પક્ષી પણ દેવતાઈ અંશ.
 અંતરિક્ષ પાંખ વડે વિસ્તરે, અમૂલ્ય મોઘાં મોતી ચરે;
 માન સરોવર ગુણ ગંભીર, ચરે હંસ સહિ તેને તીર.
 સ્ફટિક મણિની જ્યાં છે પાળ, વૃક્ષ દેવ વળીની જાળ;
 વરસે ત્યાં મોતીનો મેહ, ઉજ્જવળ હંસતણી છે દેહ.
 હંસ નર નારીની નેડ, કાયા નેતાં પહોંચે કોડ;
 સમુદ્ર ખેટ મોતીની ખાણ, ચારા કાજ ગયાં નિર્વાણ.
 પાછાં માન સરોવર જાય, આવ્યાં અર્ધ અર્ણવની માંય;
 થાકી હંસણી ન ઉડે પાંખ, દીઠાં વહાણ છીપ્યાં તે આંખ.
 કહે હંસલી સાંભળ હંસ, પ્રાણજીવન અધિપતિ છે અંશ;
 વ્રડી એક ને એસો વહાણ, થાકો શીતળ થઈ નિર્વાણ.

તેણે મેં ઓઝાતું નથી, તો વારવાર શું કહિયે ક્યી;
 એકાં એ તે કામે કરી, શુભ વચન ઓલી સુંદરી.
 જાણો સ્વર્ગતણી છે શેર, દિવ્ય જળ દરિયાની લેહર;
 અતિ ઉજ્જવલ દીસે છે રાત, કાહો આ વેળા કાંઈક વાત.
 કીયો દિવસ કીયું છે પર્વ, શાભા સ્વર્ગતણી તે સર્વ;
 કહે હંસ સાંભળ કામની, ભુગત આજ રૂડી જામની.
 સરદ પૂનમ ને સ્વાતિ હોય, મહિમા કળી શકે નહિ કોય;
 નર નારી કરે જો સંગ, હોય રીઝમાં રૂડો રંગ.
 એક નાડે એક સોડે સૂત્ર, પડે બિંદુ પ્રગટે તો પુત્ર;
 પિયુ પ્રિયાને પૂરણ પ્રીત, રમે મળીને રસની રીત.

છપ્પો.

પડે બિંદુ જો નીર, તીર આર્ણવ ઉઘોતી;
 ઉજ્જવલ તેહ સોહત, કરે મહા મોઘાં મોતી;
 કેજે હોય કપૂર, સૂર ઘણા મૂલ ઘોડા;
 અત્રીસ વ્રક્ષણે આળ, પદ્મિની ભુગતી જોડા;
 હોય નિર્મળ ચિત્ત નર નારનું, ઉદરે ગર્ભ આવી અડે;
 પુરૂષ પ્રતાપિક અવતરે, છીક આતાં મોતી પડે.

ચોપાઠ.

દાઘણી સામું હાથી જોય, ભદ્રા જાતિક હસ્તી હોય;
 સરદ પૂનમ સ્વાતી કહેવાય, અકલિત મહિમા તે ન કળાય.
 હંસે વાત માંડીને કહી, કસ્તુરે તે સર્વે લહી;
 તાણીને મૂક્યો નિઃશ્વાસ, અરે દૈવ નવ પહોંતી આશ.
 નિરાશ થઈને એકા ધરણુ, એમ નિશાસા નાંખ્યા ત્રણુ;
 હંસ હંસલી સાંભળે જોમ, તાણી તાણી મેહેલ્યા તેમ.
 હંસલી કાન મુણ્યા જોટલે, હંસ પ્રત્યે પૂછ્યું તેટલે;
 શા માટે નિઃશ્વાસ મૂક્યો, અતુર પુરૂષ તે ક્યમ ચૂક્યો.
 ખાવા પીવા દોષત ઘણી, કરે મોજ કરોડોતણી.
 નમે હંસ પૂછો એહને, શું દુઃખ પ્રગટ્યું છે દેહને;
 ઓઝ્યો હંસ તે વેળા વાણુ, સાંભળ લાઘ અતુરમુજાણુ.

શા માટે મૂંઝા નિઃશ્વાસ, પ્રીતે સાંભળું તારી પાસ.
 બોલ્યો. હસીને હંસની સાથ, શાહા પુત્ર જોડીને હાથ;
 તમે વાત વિનતાને કહી, સ્વામિ પૂનમની તે મેં લહી.
 પ્રેમદા તમે વખાણી પેર, તે ગુણવંતી મારે ઘેર;
 એક સોડે એક નાડે એક, એવી વિનતા ચતુર વિવેક.
 તમે વાત વખાણી આજ, કહેતાં આવે છે બહુ જાજ;
 આણે સમે કામની નવ મળે, પ્રીત વચન માંડે કેમ પળે.
 એક સમે ને બીજી વાણ, તેથી કેમ પડે નિશ્ચે જાણ;
 જાય સમે તો વળતી મળે, ત્યારે ભાગ્ય તે ક્યાંથી ભળે.
 તેણે દુઃખ દાઝું છું અમો, કહી વાત જે પૂછી તમે;
 કહે હંસ જૂરે શા માટ, વનિતા દૂર તે કેટલી વાટ.
 શેઠ પુત્ર કહે સાંભળ વીર, અગાધ તો અર્ણવનાં નીર;
 કહું કુવરજી વેગળી વાન, ચાલ્યા અર્ણવ મહિના સાત.

દોહરા.

ચંપકમેન ત્રાંબાવટી, મહિ સંગમ મહા મૂલ્ય;
 ગુર્જર દેશ ગુણ આગળો, અતિશે દૂર અતુલ્ય.
 કહે હંસલી હંસ સુણ, પ્રજ્ઞ્યો સકળ ઉપાય;
 આ વેળા તમે એકને, મંદિર તેડી જાઓ.
 મેળાવો એની માનિની, ભક્તિ ધણીએ ભાવ;
 ઉઠો અક્ષય અદ્ધરી કરી, ઉગતા પેહેલાં આવ.
 હંસ તે બોલ્યો હેતથી, ઉઠે આગસ તજ આજ;
 એસ પીઠ બહાદૂર થઈ, કર મનગમતાં કાજ.
 પ્રતિજ્ઞા પ્રાઠી કરે, બોટી ન કરે ખાંત;
 પલકમાંહ પાછા પ્રેરે, જોઈ કામિનીની જાન.
 હંસલી રહી ત્યાં હોડિયે, અંત્રિક્ષ ઉડ્યો હંસ;
 કસ્તુર કાટ ઉપર ચઢ્યો, વાડ શેઠનો વંશ.
 આકાશ લગી જઈયો ચઢ્યો, નિર્મળ ગુણ ગામ;
 ધનુષની પેરે ઉતર્યો, આવ્યો તેણે કામ.

કહે રે મહોલ તારો કિહાં, ઓળખ આપે આજ;
 પેશ મંદિરમાં પ્રીતથી, કર કામનીનું કાજ.
 નવ દુંકા ને નવ લખા, રૂડી રીતે રંગ;
 દીપક આઠ અટારિયે, શોભા રૂડો સંગ.
 માનનિ બેડી માળિયે, જીવતી જંતર વાય;
 અગાશીમાં ઉભો રહ્યો, વનિતા વિસ્મય થાય.
 શ્યામા જાણે સ્વપ્ન છે, કે ચેટક કે ચોર;
 કોતક કાંઈક કારમું, અકલિત એ અંકાર.
 નહિ શેઠ કસ્તુર એ, અધિપતિ મારો આપ;
 જીવતી જોઈ ત્યાં રહી, અચરત આપોઆપ.
 સ્નેહ ધણેથી સુખ થયું, રામા રીઝી રંગ;
 સ્વાતિ જોગ તે સાચવ્યો, સ્વામી સાથે સંગ.

ચોપાઈ.

સ્વામી કહે સાંભળ મુંદરી, શું લાગે છે દ્રષ્ટ જ લરી;
 માસ સાતની વાટે ગયો, વેહ મૂળને તારો થયો.
 પંખી આગળ કહી મેં પ્રીત, રામા મેળવ રૂડી રીત;
 તે પંખીની પીઠે ચઢી, આવ્યો અહિં તે લાગી ધડી.
 નારી કહે લલે આવિયા, મારે મન તમે ભાવિયા;
 થયાં કામાતુર નર ને નાર, તે વેળા કીધો વહેવાર.
 નારી કહે નર સાંભળ નેટ, પૂરણ ગર્ભ રહ્યો મુજ પેટ;
 હવે નહીં જવાયે તમે, તબ્બું પ્રાણ વળુ ખૂટે અમે.
 માખાપ તમારાંને જઈ મળો, પછી પંથ તમારે પળો;
 વાત કરતાં લાગી વાર, હંસ હેતથી બેઠો બહાર.
 હંસ કહે ખોટી થાઈં છું, હું મારે માર્ગે જઈ છું;
 તું તારે ગમે તો રહે, આવ અહીં કે ના પણ કહે.
 દારી હુતી ત્યાં દશ પાર, રાખી સાખ તે તેણે ઠાર;
 તોએ નાર ન મૂકે હાથ, શાહ પુત્ર મને તેડો સાથ.
 હંસ આવ્યો સખિયો સાથમાં, આખ્યાં મોતી બે હાથમાં;
 નારી જોવા ગઈ દીપક પાસ, ઉડ્યો હંસ તેડી આકાશ.

ન આવી વાટમાં ઉંની આંચ, આંચો રાત રહી ઘડી પાંચ;
ક્ષેમકુશળ મૂક્યો વહાણુ, સંભાળ કરતુર સુજન સુગણુ.
પ્રણામ કરી તે હંસજ ગયો, પ્રાતઃકાળ એ રીતે થયો;
નિશ્ચિન્ત થયો મનમાં વાણિયો, કુશળ ક્ષેમ ધરનો જાણિયો.

દોહરા.

સઠ પૂર્યો સવારમાં, આંચા વાય સવાય;
વણિકપુત્ર વેવારિયો, જુગતે જાવે જાય.
જાવે જે કો નર ગયો, નાવે મંદિર માંચ;
જાય રળી જાવેથકી, પરિયાના પરિયા ખાય.
જાવે જોખ ધણી જુએ, ચઢ્યો વ્યાપારી વહાણુ;
અદકું કહું શું એથકી, છહાં રતનની ખાણુ.
વેંચે માલ મહા મૂલથી, પૂરણુ લાલથી પેર;
માનની મેહેલી માળિયે, ગોરડી રહી જે ઘેર.
ગુણવંતી ગર્ભજ વાધિયો, લારે કર્મનો ભૂપ;
વનિતાને ધણું વાધિયું, રાજતેજ રિધરૂપ.
પંચ માસ પૂરણુ થયા, નણદલ આવી ત્યાંહ;
ઉંચી અઢી અટારિયે, લામની લદ્રા જ્યાંહ.
રૂપ દીકું રંભાતણું, લાભી દીકાં નેણુ;
ઉદર જે ઉત્ત નિરખિયું, ચંચળ દીકાં ચેહેન.
લાભી તેજ લહું કર્યું, આ લક્ષણુ શું આજ;
ખોળ્યાં ખોતેર ખાપનાં, કુલદંતાને લાજ.
લાઈ પરણ્યા ઘણા લાવથી, ધાવ લખિયો ગરજ;
તેં તો તાં પાળિયું, કામની વહાણું કરજ.
સાખાશ તેં સાં કર્યું, ગર્ભ વધાર્યો ઘેર;
વીર ગયાને વરસ થયું, પ્રાઢી કાધી પેર.
શું કહેશે સસરા આગળે, શું કહેશે મા ખાપ;
ગુણ ધાવ પૂરો કર્યો, તેમ તેં પાળ્યું આપ.
નાક ગયું નવ ખંડમાં, કુલટા કહેશે લોક;
પડદે રહો તમે પ્રેમદા, ફાંચુ કુલો ફેક.

નારી કહે નણદલ સુણો, પૂછો પ્રીતે દાસ;
 હસે ચઢી હેતેચકી, પ્રીતે આઝ્યા પાસ.
 સાખ પૂરી સહુ દાસિયે, દળ વાદળ થયું દુઃખ;
 માનશે તારી માવડી, કહીને મરડયું મુખ.
 ખોલો લાભી માહરી, પ્રાણ કરીને તાજ;
 મુખ ખોલે છે તાહરે, કાંઈક મનમાં લાજ.

છાપા.

વિપ્ર શિર એક વાંક, આંક ભલે નવ ભણિયો;
 ઝાપારી શિર વાંક, રાંક કહેવાણો રણિયો;
 રાજા શિર એક વાંક, વાંક વિના ધર હુંટે;
 જાતક શિર એક વાંક, રાઠ કરીને રહે;
 ચતુરને વાંક ચોરીતણો, ઘણા લોક શિર ગાળનો;
 વડો વાંક વનિતા શિરે, સામળ કહે અધિકાં આળનો.
 આળ પરદેશી પ્રીત, આળ વાતો આડીની;
 આળ રંડાની રીત, આળ બુદ્ધ ચોરી આડીની;
 આળ ભીખનો ભોગ, આળની આળ બુકાનું;
 આળ દેહનો રોગ, આળ રંકો તુક્યાનું;
 આળ જીવનું જે આપડો, આળ હિંમત હરામની;
 સામળ કહે આળ તે નારને, કલંક ચઢયું જે કામની.
 આળ લંપટની લાજ, આળ પર ધાન્ય જ ખાવું;
 આળ કુંવારો વાસ, આળ નીચ સંગે જાવું;
 આળ સાધુ સગપણ, આળ વિપ્રસું વઢવું;
 આળ ગરથ વિણ ગૃહસ્થ, આળ જાલીનું જડવું;
 આળ પ્રીત પર નારની, રામ નામ વિણ ખોલવું;
 આળ કલંક જે કામની, કહે સામળ પટંતરે ખોલવું.

ચોપાઇ.

નિન્દા કરી બહુ નણદી ગઈ, જઈ માતાની પાસે રહી;
 કહ્યો અક્ષર દીકું તે આંખ, પડ્યો વડો વહુવરનો વાંક.

નારી નીસરી છેકળ નેટ, ગ્રૌઢઃ ગર્ભ વાથે છે પેટ;
 નીચ કામ કર્યું એણિયે, માળિયામાં એડી તેણિયે.
 તે દૃષ્ટે જોઈ આઘ્યાં અમો, શાણા સર્વ વિચારે તમો;
 સસરે સાસુ સજ્જન સહુ, કટ પ્રટ કરે છે વહુને અહુ.
 શખો વાત છાની આ ઠાર, કદી વાત જાણે દરબાર:
 પૈસા માગતાં કરશે ફેક, ખીજે દંડ ઉપર લે રોક.
 માટે એને પીયર પરહરે, કૃથલી ઝાઝી શાને કરે:
 એનું કર્યું ભોગવશે એહ, નાંણો કાને નેશું નેહ.

છરપો.

પરહર મન વિણુ દાન, પરહર વિણુ હેતે આયું;
 પરહર ખાલી ખ્યાલ, પરહર ચિત્ત વણુ ચહાવું;
 પરહર વડાશું વેર, પરહર પૂત કપૂતો;
 પરહર લંપટ ગોર, પરહર સંત જે ધૂતો;
 પરહર મિત્ર જે લાલચુ, પરહર લાંચ લે પાંચમાં;
 સામળ કહે પરહર પ્રેમદા, જે અન્ય પુરુષની આંચમાં.

ચોપાઇ.

કામની સહુએ કુડી કરી, પીયર માંહે મેલી પરહરી;
 શાણુગાર સરવ ઉતારી લીધ, પગરણુ પાતળું પેહેરણુ દીધ.
 પરહરી મૂકી રૂડી પેર, ગઇ પિતા પોતાને ઘેર;
 વિતક વાત માંડીને કહી, માત પિતાએ મનમાં કહી.

છરપો.

પિતા કહે નહીં પુત્ર, એહેન કહે નહીં ભાઈ;
 મામે ન કહે ભાણેજ, સસરે ન કહે જમાઈ;
 મિત્ર કહે નહિ મિત્ર, નારી કહે નહીં નાથ;
 પર્યા કરે જમાઈ, સગો નવ થાયે સાથ;
 વેરી થાય વહાલાં સહુ, દેખાડે નહીં દામઘ;
 સામળ કહે સગપણુ ગયું, બ્યારે રૂંચે ચમઘ.

ચોપાધ.

ગર્થે ધર ભરી આપ્યું તેહ, નિમખં ન રાખ્યો તેણે તેહ;
જ્યારે રૂઝો છે શ્રીરામ, કોઈ નવ આવે ત્યારે કામ.
મા બાપ કહે જણી જ્યાંહરે, ગર્ભ ગળ્યો નહિ કાં ત્યાંહરે;
જીવત કાં થયું તાહરું, તે કુળ બોલ્યું છે માહરું.

છર્યો.

ન શોભે રાંડયું રૂપ, ન શોભે વિપ્ર વિણ વિદ્યા;
ન શોભે સૈન્ય વિણ ભૂપ, ન શોભે સાધુની નિંદા;
ન શોભે શસ્ત્ર વિણ શૂર, ન શોભે રાગ વિણ ગાણું;
ન શોભે ગજ વિણ સૈન્ય ન, શોભે સુમ ઘેર નાણું;
ન શોભે નદિઓ નીર વિણ, ન શોભે દાતા દાન વિણ;
સામળ કહે શોભે નહીં, માનવ રૂડા માન વિણ.

ચોપાધ.

માબાપે વિચાર્યું મંત્ર, દંડે ગામતણો રાજનં;
ન્યાત બહાર કહાડે સહુ સાર, વ્યાપારે જાયે વહેવાર.
ધજજત જાય સગાં સહુ સાથ, લોક કલંક દેખાડે હાથ;
મોટા મસે મસે મેહેણું દિયે, નીચ કહી પાણી નવ લિયે.

દોહરા.

માન મૂકી માને કહું, નથી અમારો વાંક;
હંસ ચઢી નર આવિયો, નિશ્ચે આડો આંક.
શાખ દાસી દશ તેહની, સાચું કહું છું સૂત્ર;
કસ્તુરચંદ્રશા શેઠનો, પેટ રહ્યો છે પૂત્ર.
માએ મહોં મચકોડિયું, જીવતી બોલે જૂઠું;
જીવ જીવાડણુ કારણે, આળ પંપાળે બિડ.
જૂઠું ચાલે જેટલું, જેમ આટામાં લૂણ;
જૂઠું વાદળ જેવડું, સાચું માને ફૂણ.
માબાપે માન્યું નહિ, મૂકી જઈ વનમાંય;
વાઘ સિંહ વરુઓ ઘણાં, આપે કરડી ખાય.

નારીને હણવી નહીં, વાંક પડે શત લાખ;
પરહરવી તે પ્રીતથી, શાસ્ત્ર પૂરે છે શાખ.
ગાંઠે ગર્થ ન બાંધિયો, વાસણ વસ્ત વિવેક;
કહાડી મૂકી કામની, આપે એકલી એક.
ઢોલિયે બેસાડી દીકરી, ઉપાડી જણ પાંચ;
મૂકી જઈ મહા વન વિષે, અણતણી બહુ આંચ.
વર વાઘ શીઆળવાં, સિંહ હરણ ને સાપ;
મૂકી સહુ મંદિર ગયાં, રામા રહી રણ આપ.
સંભારે શ્રીરામને, રૂએ વિલાપે વાણ;
સહાય કરે તું માહરી, દિનકર ભોળા ભાણ.
સાચે સૂરજ શાખિયો, પ્રત્યક્ષ દેવ મહારાજ;
દાવાનલ મહા દુઃખ પડ્યું, રાખે મારી લાજ.
તાતાનું ટાંકું કરે, પતિજ કરતે તેલ;
ત્રિલોકમાં મેં પારખ્યું, ખરે બરાબર ખેલ.
નોંધારા આધાર તું, આપત મુજને આજ;
વહારે ચઢજે વિશ્વપતિ, રાખે મારી લાજ.

ચોપાઘ.

હેડામાં રાખીને ધીર, પિધું સરોવરમાં જઈ નીર;
આગળ પાછળ વાડ વાડ, ચઢી એક ધુલરાંને ઓડ.
પાકાં ધુલરાં વીણી ખાય, જળ પીવા સરોવરે જાય;
રાત અંધારી ગાળે ઘેર, વૃક્ષ નીચે થઈ જાયે ચોર.
વાઘ સિંહ ગર્જના કરે, કામળ કુંવરી દિલમાં ડરે;
ત્રાહિ ત્રાહિ રે શ્રીગોપાળ, જૂઠું ચઢ્યું જીવતીને આળ.
મખમલ સેજે પોઢે જાત, તે ઓડે કહાડે છે રાત;
જે કસ્તુરીએ નિત્ય જ નહાય, તે ધુલરાં વીણીને ખાય.
જેના દાસી ચાંપે ચરણ, આપ એકલી રહે છે અરણ્ય;
સઘળી વાતનું જેને સૂખ, તે વેડે છે ભુડી ભૂખ.
ઊદર ગરભતણે કરેણે, કહાડી મૂકી છે આરણે;
એક માસ થયો જેટલે, આવ્યો વણુઆરે તેટલે.

માલ અનર્ગલ સાથે મોટ, લાખેણી લાખાની પોકઃ
 ટાંકું બાંધ્યું રણમાં ડળે, લાખો ઉતર્યો ધુલરાં તળે.
 દિવસ બે રહી તે ઝાડ, ભૂખ તરસ ને તડકા ટાડઃ
 સૂરજ આવ્યો જ્યારે શીશ, ખાય છીંક લાખો તે દીસ.
 ઉંચી દષ્ટિ કરી જ્યાહરે, નારી વળતી દીડી ત્યાહરે;
 ડાકણ વંતરી હોશે એહ, સિદ્ધ શિકોતર જક્ષણી જેહ.
 કરે બળદો કરી હાણુ, કે બાળકના લેશે પ્રાણુ:
 ખેંચી કમાન ચઢાવી તીર, ઉઠ્યો આળસ મરડી વીર
 ઉતર રાંડ કરે શું કામ, હવડાં માંડે આણે કામ;
 નાખે તીર તવ બોલી બાધ, માં માર તું લાખા ભાધ.
 લાખો કહે છે સાચું વેણુ, તું કીયા દહાડાની બેહેન;
 વિરચંદ કરી હું દીકરી, દંતપુત્ર કસ્તુરે વરી.
 ભદ્રા ભામની માંડે નામ, મહા દુઃખે રહી છું આ કામ;
 વનિતા કરી સાંભળી વાત, ભલે ભલે હો મારી માત.
 ઉતારીને લાખો પાગ, આપી રહેવા સુંદર જાગ;
 અમૃત મેવા આપ્યા આહાર, પહેરાવ્યાં વસ્ત્ર બે સાર.
 આ જે માલ ખળતો દ્રવ્ય, સમૃદ્ધિ સધળી પાસે સર્વ;
 ભોજન મનભાવતાં જમો, વણુઝારીઓમાં રંગે રમો.
 બેહેન તમારે સાસરે સુખ, નથી પિયરમાં કંઈ પણ દુઃખ;
 એકલાં કેમ આવ્યાં છો તમો, તે અચરત પામું છું અમો.
 વિસ્તારીને મુજને કહો, સંદેહ કહાડી સુખે રહો;
 ભાઈ વિતક વણેખા તણાં, કહેતાં પાર ન આવે ધણાં.
 દેવચરિત્ર સરખું જે થયું, મુજ જીલે નવ જાયે કહ્યું;
 સોને શ્યામ ને સાચે જૂઠું, દૂરાચાર બોલે સૌ પૂકું.
 તરત આળ મુજ માથે ચઢ્યું, તે દુઃખે નીસરવું પડ્યું;
 ગ્રહો સાનુકૂલ જ્યારે થશે, સંદેહ સહુના મનના જશે.
 હવડાં તો હું થઈ છું ચોર, તેથી વનમાં કહાડી ઘોર;
 મહા સંકટ પડે જેટલે, ધન્ય સહાય કરે તેટલે.

આ વનમાં મહા દુઃખે અમો, પ્રભુ પ્રતાપ પધાર્યા તમો;
સંક્ષેપે વિસ્તારી કહી, વીર વણુઝારા સાથે રહી.
ભદ્રા ઠરી રહી છે ત્યાંહે, કરે આનંદ વણુઝારા માંહે;
નારી સુખ પામી તે નેટ, વધે ગરભ પોતાને પેટ.
બાર બત્રીશી રસોધ કરે, તે લાખો જમીને ઠરે;
હેત પ્રીત કરે છે અતિ, જાણે માણસ ભણું કે સતી.

દાહરા.

બીજી જે વણુઝારિયો, તેને પડિયો ભાર;
ક્યાંથી આવી કામની, રૂપ રૂપનો અંબાર.
આવશે એને દીકરો, અદકું થાશે માન;
એન એન મોઢે કહે, તે તો બહુ તોફાન.
નારી કરીને રાખશે, ઘડતાં જાણે ધીર;
આપણાં ઉતારશે માનુની, નારી એ તો નીર.
વિચારે વણુઝારિયો, પરદરિયે એ પેર;
રાખવી એને નવ ઘટે, ગુણ રૂડીને ઘેર.
પોઠ તો ત્યાંથી ઉપડી, દગપુર પાટણુ જાય;
કાણું ટાંકું ગોરશે, આનંદ અંગ ન માય.

ચોપાદ.

વેંચે જે પોતાની વસ્ત, સોદો લે છે લોક સમસ્ત;
આવે લોક પોડી નરખવા, ન્યાય અન્યાય પ્રીતે પરખવા.
જન્ય વણુઝારિયો ગામજ માંહે, જીવે બજાર તરતીએ તાંહે;
દેશી દલાલ ગાંધીનાં હાટ, નેસ્તી નાણાવટી જે ઘાટ.
જેતિ જેતિ આવી સહુ નાર, જ્યાં ગુણકરેકર દરબાર;
હાળી માંચિયો બેઠી તેહ, અંગ સમારી અળકે દેહ.
અતર અરગજ બેહેકે બરાસ, પાન પુલની લિલા વિલાસ;
કરે રાગ ને ગાએ ગીત, અંગ સમારે પુરૂષે પ્રીત.
ત્યાં વણુઝારિયો જોવા રહે, તેને ગુણકર ઉતર દે;
અહિંયા તો મરદોનાં કામ, કામની કેમ આવી આ કામ.

કાંઈક કામ હોય તો કહો, હુંશ હોય તો વાસો રહે;
ખાઓ પીઓ ને ખુબી કરો, શુંગાર નિત્ય નવેરા ધરો.

દોહરા.

હસી બોલી વણુઝરિયો, એક નાર અમ પાસ;
તેહ ઘણી છે પુટડી, તમને રાખે દાસ.
તમ મંદિર હોય માનુની, ઘેલું થાયે ગામ;
ટંકશાળ ઘેરે પડે, દે મનગમતાં દામ.
ગામ સંબંધી ગોરડી, રઢિયાળી કો રૂપ;
તમ ઘેર તે બેડી રહે, આવે ભારે ભૂપ.
તેને દેખે દેવ કો, કે બ્રહ્મા કે ઇશ;
તપ ચૂકે મહા નેગિયો, દેખે પલક ને દીશ.
તે ગુણુકાએ સાંભળ્યું, વિનતા રૂડી વાસ;
શિર તેને સ્વામી હશે, અમને શાની આશ.
વંચો તો વનિતા લેઉં, દેઉં ઘણેરો ગર્થ;
હુંશ હોય દેખાડજે, સરે તમારો અર્થ.

ચોપાઇ.

કહે વણુઝરિયો કહું તે કરો, વણુ ગર્થે વનિતાને હરો;
કહું વાત જેમ કામજ થાય, સાલ અમારું સહનું જાય.
વણુ કાંતે વણુ પીંજે વસ્ત્ર, તેવો એક બતાવું દસ્ત્ર;
લાખો નાયક ટાંડાંતણો, જશ મહિમા જગતમાં ઘણો;
ડેરો તાણી બેરો જ્યાંહ, સૌ કો રમવા આવો ત્યાંહ;
કોઈ રૂપમાં એ કામની, ભર જોબનમાં છે ભામની;
માસ સાતમો તેને પેટ, એ એંધાણુ નારીનું નેટ;
તે રામા રણુમાંથી જડી, વૃક્ષ ધુલરાં ઉપર ચઢી.
ડેરા કીધા તેણે દામ, ભદ્રા કહે છે તેનું નામ;
તમો તેહનો ઝાલો હાથ, લડો લાખા વણુઝારા સાથ.
કહેજો એ અમારી દાસ, કેમ રાખો લાખાજી પાસ;
દંડ ઘણો તમને દેઈશું, માલ પોડી હુંડી લેઈશું.

નાડી છે આજો લઈ ગઈ, સર્વો આજ અમારો. અર્થ;
તે વાતની અમો દેશું શાખ, સહુ સાથે બોલીશું ભાખ.
તે વાતની પ્રતિજ્ઞા કરી, સોંપીશું તુજને સુંદરી;
ગુણકા મન વચન ભાવિયાં, તારણી સહુ ટાંકે આવિયાં.
લેઈ પોતાનો સર્વે સાજ, આવી ગુણિકા કરવા નાચ;
રીઝી લાખો ધરમાં ગયો, બોલ લદ્રાની પ્રત્યે કહ્યો.
એક મહાર સોનાની હતો, જાઓ બહાર ગુણિકાને ઘો;
લદ્રા બહાર આવી આપવા, ગુણિકાનું રૂંદું થાપવા.
એટલે તેણીએ આલ્યો હાથ, પાડી ખૂમ વઢી તે સાથ;
આલી લાખા કરી બાહે, ચાલ હીંડ રાજદ્વારનીમાંહે.
વેંચાવું પોડી તાહરી, કેમ દાસી રાખે માહરી;
એ લદ્રા દ્રવ્ય લેઈ ગઈ, આડ ધુલરાંકેરે રહી.
ગર્ભવંતી અમ ઘેરે થઈ, યશની વાત જુવે છે કઈ;
માટે પાછી આપો મુને, નહિ તો દુઃખ દેઈશું તુને.

દોહરા.

ગુણિકા કહે લાખા મુણો, ખોઈશ સઘળો માલ;
કાઠી મેલ એ કામની, શીદ પાડે છે ખાલ.
સાખ પુરે સહુ તાહરી, નહિ વણુઆરી એહ;
ઘેર કેમ રાખી ગોરડી, દેખી રૂડી દેહ.
ગળે આલી ઘણે જણે, કહાડી મેલી બહાર;
ગુણિકા ઘેર લેઈ ગઈ, નક્કર સરખી નાર.
દીધાં વધામણાં દેવને, ઝોચ્ય અધિકા હોય;
રૂપ રંભા એ રાજવી, કળી ન રોકે કોય.
માનુની ઘાલી માળિયે, સહુકે લાગે પાય;
અચરત ચીજ આગળ ધરે, ચિત્તમાં સહુકે ચહાય.

છરપો.

લેદુ ધરનો ચાહે, ગામ ને કોટ જુદાવે;
લેદુ ધરનો ચાહે, કટક તે બાધું પાવે;

ભેદુ ધરનો ચાહે, કલંક પરિયાતું ખોલે;
 ભેદુ ધરનો ચાહે, સવળાનું અવળું ખોલે;
 ભેદુથી વઢીએ નહીં, લોકમાં ઉપજાવે દુઃખ છે;
 સામળ કહે ભેદુ ને માનિયે, સૌ પ્રકારે સૂખ છે.

દોહરા.

અમો સહુ તુજ દાસિયો, તું મારી સરદાર;
 પાન ચાવો પ્રીતે કરી, પહેરો શુભ શણગાર.
 ખીજા લોક છે બાપડા, માનવ રૂડા જન;
 દીવાળી તેને વરસમાં, આવે એકજ દંન.
 નિત્ય દિવાળી આપણે, નિત્ય નવા શણગાર;
 નવાં પેરણુ નિત્ય પાગરણુ, નિત્ય નવા ભરથાર.
 નિત્ય અંગે અરગજ, નિત્ય ચાતુરી ચિત્ત;
 નિત્ય નવું નાણું મળે, એહ આપણી રીત.
 ખીજા જીવતી જો કરે, પલક એક પરવેશ;
 દેખાડે સહુ આંગળી, રહી ન શકે કો દેશ.
 ખીજા સહુ બળી મરે, કરી શકે નહિ જર;
 નિરભે થઇ નિઃશંકશું, ભોગવીએ ભરથાર.
 કુળવંતીને કેદ છે, પરા પૂર્વનો પંથ;
 કાણો લૂલો આંધળો, કર્મે ભાંગ્યો કંથ.
 રળે મળે છે રાટલો, ધંધો કરતે ધાન;
 કરે વેપારજ ઉજળો, મહિમા ન મળે માન.
 હવે ભાગ્ય તારું ભળ્યું, દીન રૂડા જો હોય;
 જર જીગતેથી રીઝવો, હોંશે આવે કોય.
 ખાવો પીઓ ખુખી કરો, ખુશખોષ અંગે નાહો;
 રાજનતી રાણીચક્ષી, અદકો લીજો લાહો.
 લાહો લાખેણો લીજાએ, મનસાથી તજ મેલ;
 પહેરો ઝોદો પ્રીતથી, જીઓ જગતનો ખેલ.
 ભદ્રાએ મન વિચારિયું, સંકટ આવ્યું આજ
 ના કહેતાં નહીં ઊગરું, જાશે મારી લાજ.

છાંપા.

ભટ્ટ પડ્યો અવતાર, રજ્યું જે નારનું ખાયે;

ભટ્ટ પડ્યો અવતાર, ગૂણ શત્રુના ગાયે.

ભટ્ટ પડ્યો અવતાર, જર માતાનું જૂવે;

ભટ્ટ પડ્યો અવતાર, નામ જે આપનું ખૂવે.

પરવશ પરસેવન પરધર, નિત્ય પરદેશ કરવું ભુંકું;

સામળભટ કે અવતાર ભટ્ટ, શુભ કુળને ગુણકાપણું.

કુળ રૂંટે કલંક, રંક કહે રાજાને;

કુળ રૂંટે કલંક, મટે માન માઝાને;

કુળ રૂંટે કલંક, પરિયા બહુ ખુડાડે.

કુળ રૂંટે કલંક, વાત જુડી ઉડાડે;

સાસરે મોસાળ સજ્જન સહુ, ખુડાડે તે આપને.

સામળ કહે સલક્ષણા, રખે તજ્જે કો આપને.

ચોપાઇ.

સંકટ મોહું આવી પડ્યું, રખે કલંક મસ્તક મુજ ચઢ્યું;

ધંશ્વર રાખે માંડે આપ, જપવા માંડ્યો હાડે જપ.

હાડે દુઃખ ને મહોડે હશી, બ્રાંત ન જાણી મનમાં કરી;

બાઇ એક માગું છું માન, પ્રસવું જ્યાર સૂધી સંતાન.

ત્યાર સૂધી નવ કહેશો તમો, એકાંત જગ ઉતરીએ અમો;

કાઇ પુરૂષ સાથે નહિ રમું, ભોજન હું રાંધીને જમું.

પછે તમો કહેશો તે કહે, ધન રળી આપું ને ઘર ભરે;

કરગરીને હું કહું છું તુંને, એટલું માગ્યું આપો મુને.

સહુ તે વાતે મુખિયાં થયાં, ઠરી ભદ્રા તે કામે રહ્યાં;

અવધ થઇ પૂરણ દસ માસ, પ્રસવ્યો પુત્ર પોતી મન આશ.

સાક્ષાત્કાર કો બીજે કામ, દેવરૂપ દેવાંશી નામ;

આસના વાસના અદકી કરી, જ્ઞેતાં મુખ દુઃખ ગયું વિસરી.

પુત્ર નવરાજ્યો નારીએ, બાળા બેઠી છે બારીએ;

રવી કીરણ પડ્યું જેટલે, આવી છીંક સુતને તેટલે.

ભેદુ ધરતો ચાહે. કલંક પરિયાતું ખોલે;
 ભેદુ ધરતો ચાહે, સવળાનું અવળું ખોલે;
 ભેદુથી વઢીએ નહીં, લોકમાં ઉપજાવે દુઃખ છે;
 સામળ કહે ભેદુ ને માનિયે, સૌ પ્રકારે સૂખ છે.

દોહરા.

અમો સહુ તુજ દાસિયો, તું મારી સરદાર;
 પાન ચાવો પ્રીતે કરી, પહેરો શુભ શણુગાર.
 ખીજા લોક છે બાપડા, માનવ રૂડા જન;
 દીવાળી તેને વરસમાં, આવે એકજ દેન.
 નિત્ય દિવાળી આપણે, નિત્ય નવા શણુગાર;
 નવાં પેરણુ નિત્ય પાગરણુ, નિત્ય નવા ભરથાર.
 નિત્ય અંગે અરગજા, નિત્ય ચાતુરી ચિત્ત;
 નિત્ય નવું નાણું મળે, એહ આપણી રીત.
 ખીજા જીવતી જો કરે, પલક એક પરવેશ;
 દેખાડે સહુ આંગળી, રહી ન શકે કો દેશ.
 ખીજા સહુ બળી મરે, કરી શકે નહિ જ્વર;
 નિરજો થઈ નિઃશંકથું, ભોગવીએ ભરથાર.
 કુળધંતીને કેદ છે, પરા પૂર્વનો ધંધ;
 કાણો લૂલો આંધળો, કમ્મે ભાંગ્યો કંથ.
 રજો મળે છે રોટલો, ધંધો કરતે ધાન;
 કરે વેપારજા ઉજળો, મહિમા ન મળે માન.
 હવે ભાગ્ય તારું લખ્યું, દીન રૂડા જો હોય;
 જ્વર જીવતેથી રીજવો, હોંશે આવે કાય.
 ખાવો પીઓ ખુબી કરો, ખુશમોઘ અંગે નાહો;
 રાજાની રાણીયજી, અદકા લીજો લાહો.
 લાહો લાખેણો લીજાએ, મનસાથી તજ મેલ;
 પહેરો ઓઢો પ્રીતથી, જીઓ જગતનો ખેલ.
 ભદ્રાએ મન વિચારિયું, સંકટ આવ્યું આજ
 ના કહેતાં નહીં જિગડું, જાશે મારી લાજ.

છર્યા.

લટ્ટ પડ્યો અવતાર, રળ્યું જે નારનું ખાયે;
 લટ્ટ પડ્યો અવતાર, ગૂણ શત્રુના ગાયે.
 લટ્ટ પડ્યો અવતાર, જર માતાનું જૂવે;
 લટ્ટ પડ્યો અવતાર, નામ જે બાપનું ખૂવે.
 પરવશ પરસેવન પરધર, નિત્ય પરદેશ ફરવું ભુંડું;
 સામળલટ્ટ કે અવતાર લટ્ટ, શુભ કુળને ગુણકાપણું.
 કુળ રૂડે કલંક, રંક કહે રાગને;
 કુળ રૂડે કલંક, મટે માન માઝને;
 કુળ રૂડે કલંક, પરિયા બહુ ખુડાડે.
 કુળ રૂડે કલંક, વાત જુડી ઉડાડે;
 સાસરે મોસાળ સજ્જન સહુ, ખુડાડે તે બાપને;
 સામળ કહે સલક્ષણ, રખે તજ્જે કો બાપને.

ચોપાઠ.

સંકટ મોટું આવી પડ્યું, રખે કલંક મસ્તક મુજ ચઢ્યું;
 ઇશ્વર રાખે માંડે આપ, જપવા માંડ્યો હાંડે જપ.
 હાંડે દુઃખ ને મહોડે હશી, બ્રાંત ન જાણી મનમાં કશી;
 બાઈ એક માગું છું માન, પ્રસવું જ્યાર સૂધી સંતાન.
 ત્યાર સૂધી નવ કહેશો તમો, એકાંત જગ ઉતરીએ અમો;
 કોઈ પુરૂષ સાથે નહિ રમું, ભોજન હું રાંધીને જમું.
 પછે તમો કહેશો તે કંઈ, ધન રળી આપું ને ધર ભંડું;
 કરગરીને હું કહું છું તુંને, એટલું માગ્યું આપો મુને.
 સહુ તે વાતે સુખિયાં થયાં, કરી લદ્રા તે કામે રહ્યાં;
 અવધ થઈ પૂરણ દસ માસ, પ્રસવ્યો પુત્ર પોતી મન આશ.
 સાક્ષાત્કાર કો બીજો કામ, દેવરૂપ દેવાંશી નામ;
 આસના વાસના અટકી કરી, જ્ઞેતાં મુખ દુઃખ ગયું વિસરી.
 પુત્ર નવરાજ્યો નારીએ, બાળા એકી છે બારીએ;
 રવી કીરણ પડ્યું જેટલે, આવી છીંક સુતને તેટલે.

ખમા ખમા કહ્યું વચન, પડ્યાં ખોળામાં એ રતન;
 અમુલક ભુગિત છે એ જોડ, નહીં તેમાં આપણુ કે ખોડ.
 વચન સ્વામી કહ્યું તે મળ્યું, કહે ભામની ભાગ્ય મુજ ભળ્યું;
 વીત્યા દીન એવા ચાલીશ, નામ્યું તવ ગુણકાને શીશ,
 હવે વેપાર તે જારી કરો, હેતે હૈડાં ઉપર ધરો;
 નિત્ય એ ચાર છીંકજ ખાય, રતન એકઠાં ગાંઠે ધાય.
 કામની કહે હવે શું કરું, અહિયાંથી તો કેમ નીસરું;
 જિયહાં જાઉં ત્યાં ફાટી પડું, કે હસારત લાગે વડું.
 એમ વિચાર કરે જોડલે, ગુણકા ત્યાં આવી તેડલે;
 બહાર આવ્યો છે મિત્ર માહરો, દેખાડ ભાવ ભામની તાહરો.
 પછે રમાડજો તાહરો તન, હવડાં રમાડ એનું મન;
 ખોલી ભદ્રા શ્યામા સાથ, આપું રતન અમુલક હાથ.
 આજ એકાદશીનું વરત, ન કરું કામ કુંડું હું તરત;
 રતન તે નારે નરખિયું, અમુલ્ય પારખું જે પરખિયું.
 એમ કરતાં પડી છે રાત, ગુણકા કહે દાસીને વાત;
 આ પ્રેમદાનો પુત્ર જ મરે, તો આપણનું કારજ સરે.
 પુત્ર હરી એતો લીછએ, ઉઠિ કુપ નાખી દીછએ;
 નારી નિંદ્રામાં જ્યાહરે, લીધો પુત્ર તેતો ત્યાહરે.
 સોંધ્યો તે દાસીને તરત, નાંખો કુપમાં પમાડો મરત;
 ગઈ દાસીઓ રણમોઝારં, દીધો કુપ જ તેણે કાર.
 નાખે કુપ માંહે જ્યાહરે, દયા દીલ આવી ત્યાહરે;
 આ અવતાર ગુણિકાની દેહ, નીચમાં નીચ તે દાસી તેહ.
 નીચ સર્વથી કરવું કામ, કેમ ગણ રહેશે શ્રીરામ;
 બાળહત્યા વડેઈ પાપ, દાસી દિલે વિચાર્યું આપ.
 શું કરીશ હું આગળ ધર્મ, છૂટીશ કેમ આ માકાં કર્મ;
 કુવાના ધાળમાં મુવાડ્યો તન, દયા પ્રગટી દાસીને મન.
 મૂકી છવતો વનિતા વળી, પોતાની ગુણિકાને મળી;
 તમો કહ્યું તે કારજ કીધ, કુંવર કુપમાં નાંખી દીધ.

ઝબકીને જાગી તે નાર, પુત્ર ન દીરો તેણે કાર;
પેટમાંહે પડી બહુ દ્રાળ, કિહાં ગયો એ મારો બાળ.
કાલાવાલા કીધા ધણા, કોણ માને તે તરુણી તણા;
એક કહે ડાકણ - ઉતરી, એક કહે લીધો વંતરી;
એક કહે બલાડે લીધ, કોડ પ્રકાર એવા બહુ કીધ;
કોઈ કહે તું ઉંઘે છે બહુ, ૫૮ ૬૮ કરે છે ત્યાં સહુ;
નીચ સંગ નારીને નેટ, વળી દુઃખ પુત્રનું પેટ.

છાપો.

ભુંડું દેહમાં દુઃખ, ભૂખ પણ તેથી ભૂંડી;
ભુંડું દેવું દામ, કામનિ કોધી ફૂંડી.
ભુંડી સ્ત્રી થઈ અનાથ, ખ્યાત ભુંડી જ્યાં લોકે;
ભુંડું કુઆમે વાસ, ભુંડું સ્ત્રી સુખ નહીં શોકે.

પણ ભુંડું ભાર ઉપાડવું, ભુંડું કાસદું કરવું ધણું;
ભુંડાંથી ભુંડું સામળ કહે, દુઃખ સુત મરવાતણું.

ઓપાઘ.

દાવાનળ દુઃખ પડ્યું તે સાર, લાગ્યું મન તે અપરમપાર;
કોડ દુઃખ ભુંડાં બહુ થકી, ભુંડું પુત્ર વિન્નેગથી નથી.
વિચાર્યું વિનતાએ વાણ, હવે તબું હું મારા પ્રાણ;
કદાચ જીવ જો મારો જશે, કલંક ચઢ્યું તે સાચું થશે.
જીવતો આવશે મારો કંથ, કાલે વળશે પ્રૌઢે પંથ;
મારે વિન્નેજો તજશે દેહ, એવો નર નારીનો નેહ.
જીવતો નર ભદ્રા પામશે, કાલ કહેવાય જે રૂડું થશે;
એમ સર્વે બોલે છે લોક, જોઈ સાચું કે સર્વે ફોક.
આવરદા અદકી સુતની હશે, તો બાળક મારો જીવતો થશે;
એમ કરીને વાળ્યું મન, ધન્ય વાળશે મારો દન.

છાપો.

કોઈ દિન અમરત અહાર, કોઈ દિન ભૂખી ભાજ;
કોઈ દિન પળવું પાય, કોઈ દિન ચઢવા વાજ.

કાંઈ દિન મુંદર સેજ, કાંઈ દિન ભોમી મોવું;
 કાંઈ દિન વહેવા હોય, કાંઈ દિન રીસે રોવું.
 કાંઈ દિન રળવું ઘણી રીજથી, કાંઈ દિન ખોવા કામને;
 સામળ કહે હિમ્મત ન મૂકિયે, સંભારિયે શ્રીરામને.

ચોપાઝ.

સાંભળ ગુણિકા તું પાણુ માત, કહું તુજ આગળ આવી વાત;
 દિવસ એક ખીજ પચ્યાસ, માં કર માત રળ્યાની આશ.
 નારે રળ્યાનો શો છે અર્થ, જ્ઞેષ્ઠએ એટલો લેને ગર્થ;
 પાડા પાડીનું શું કામ, વાસણુ દુધ ભરાવો કામ.
 તેની તુજને આપું લાંચ, આખ્યાં રત્ન અમુલક પાંચ;
 અંધારે અજવાળું થાય, નિરખી નાર હરખી મનમાંય.
 સંતોખી રાખી તે કામ, પચ્યાસ દિવસ ન લેશો નામ;
 એહ કથા એટલેથી રહી, કહું આળકની શી ગત થઈ.

દોહરા.

એક રાક્ષસ ઉત્તમ હતો, રહેતો તે વનમાંહ;
 જળ ખીવા કારણુ ગયો, દીક્રા કુંવર ત્યાંહ.
 હેતે રાખ્યો હૈડે ધરી, પ્રીત ઘણેરી પેર;
 ગયો લેઈ ગુફા વિષે, સાથે તેને ઘેર.
 કામદુર્ગા એક ગાવડી, જઈ લાવ્યો તે શુદ્ધ;
 ઉછેર્યો આદર કરી, પાચું તેને દૂધ.
 સખળ સંગ રાજતણી, કુંવરી રૂપનિધાન;
 ઊપાડી આદર કરી, સોંપ્યો ત્યાં સંતાન.
 ઉપાસક શ્રીજક્ષણી, પૂરણુ હેત પ્રસન્ન;
 આવે ઘેર નિત્ય આપવા, દેવી શ્રીદર્શન.
 પ્રથમ પ્રસન્ન જક્ષણી, તેહતણો પરતાપ;
 એક કુંવર ખીજ કામની, ત્રીજે આપોઆપ;
 પ્રાણથી વહાલો તેહ છે, જાણે મારો પુત્ર;
 સાચવે પ્રીત ઘણી કરી, સાચે દિલથી સુત્ર.

પાડ્યું નામ જતને કરી, અહર્નિશ એમું કામ;
કોડે કરીને કુંવરનું, રત્નસાગર શુભ નામ.
શ્રીકે જ્યારે છોકરો, મોટો તે મહિમાય;
પડે રત્ન પૃથિવી વિષે, સર્વે એકઠાં થાય.

ચોપાઠ.

એ તો વાત અહિયાંથી રહી, શી ગત ભદ્રાની ત્યાં થઈ;
એક સમે એડી માળિયે, જાંખે છે જીવતી જાળિયે.
તેહ તજે જાવાની વાટ, એટા તિહાં તજેથી ભાટ;
તેણે ભણ્યું કવિતજ એક, કહ્યો તેમાં વિક્રમનો વિવેક.
ઉભી વાત બડાઈ તે કહે, તે મંદિરમાં માનનિ લહે;
કામની કાન માંડ્યો જેટલે, પછે ભાટ ભણ્યો તેટલે.

છપો.

રૂપશિરોમણ કામ, શ્યામ સુંદર જીભી શરો;
રાજે રૂડો રામ, નામ પરમેશ્વર પૂરો;
કનક દાનમાં કર્ણ, તરણી તો રૂડો તેજો;
સસવાદી હરિશ્ચંદ્ર, અને ઈંદ્ર જયમ શોભે;
બલરાય બળી જયમ દાનમાં, ઇશ્વર ઘેર જેને અડ્યો;
કહે કવિ સામળ કલિજીગવિષે, દુઃખભંજન વિક્રમ વડો.

ચોપાઠ.

એવું પંથજ તે વાટમાં, વિદ્યા અધિક છે તે ભાટમાં;
સાંભળ્યું તે કામનીએ કાન, માનની મન વિચાર્યું માન.
પરદુઃખભંજન કહે છે સદ્, દુઃખ મુજને દાવાનલ બહુ;
મારી અકલ ચલાવી જોઈ, સંદેહ સહેજ મનમાંનો ખોઈ.
લાગે તીર કે તુકો થશે, થશે કામ કે સંદેહ જશે;
એક દિવસ ભિક્ષા કારણે, નાંખે ટેલ બ્રાહ્મણ આરણે.
કહે ભદ્રા સાંભળ રે બ્રહ્મ, માન કહું એક મનનો મર્મ;
સાચું બોલું તારી સાથ, પ્રથમ રત્ન એક ઝાલો હાથ.

પછે કહું તે કરે એક કામ, જાઓ આપ ઉજેણી ગામ;
હું અપલા ને બ્રાહ્મણ તમો, ચરણ નમીને કહું છું અમો.
તુજ મુજ વચ્ચે સીતા રામ, રાખી ફૂડ કરે જે કામ;
માનું પાડ ઘણો તાહરો, કાગળ જો પહોંચે માહરો.
વિક્રમસેન એકા હોય જ્યાંહ, સોંપો પત્ર આ લખ જઈ ત્યાંહ;
તેનો પ્રતિઉત્તર લાવજો, શીઘ્ર સિદ્ધ વેહેલા આવજો.
આવશો પાછા ફરી વતન, ત્યારે આપશું ખીજું રતન;
આપ્યું પત્ર એક પ્રીતે લખી, ચાલ્યો વિપ્ર આશિષ જ લખી.
રાત દિવસ ને સાંજ સવાર, દિવસ થયા પંદર ને બાર;
નગર ઉજેણ ભલું નિરખિયું, હરદેવનું હૃદયું હરખિયું.
છર્યો.

ઈંદ્રપુરી આકાર, વરણ અઢાર ભરી છે;
વિશ્વકર્માએ સિદ્ધ, જાણિએ લંક કરી છે;
જાણે ગંગ તરંગ, ક્ષિપ્રા ટૂંક ઠરી છે;
માનસરોવર માન, અનુમાન સુરસરી છે;
દેવ ઉપમા કાંઈ દેવની, જે નરે ક્યાંહી દીડી નહીં;
સામળ કહે ઉજેણમાં, તેજ પુંજ છે દીસે તહીં.

ચોપાઇ.

હરખ્યો હરદેવ વેગે જાય, સમીપ આવ્યો રાજસભાય;
ધર્મધુરંધર એવો ધીર, વિક્રમસેન સમો નહિ વીર.
અવર ઉપમા તો નવ દેવાય, નથી મુંડે ખાધી કો માય;
તિહાં વિપ્રે દીધી આશિષ, રાજ અવિચળ કોડ વરીશ.

છર્યો.

પંચતણું પરાક્રમ, લેહેર સાતની સોહિયે;
નવ રાખ્યો જીજ નેહ, દેવ દશ મહિમા મોહિયે;
વીશ તણો વિશ્વાસ, પંદર રહો તારે પૂરી;
ખત્રીસ ચૌદ બોહોતેર, આઠ સોજો સંસર સૂરી;
એકતણી હોય આમન્ય, ચાર ધર્મ ચિત્તે ચડો;
અગિયારતણો આદર અધિક, સામળ સત્ય વિક્રમ વડો.

ચોપાઠ.

પ્રદક્ષિણા કરી લાગ્યો પાગ, સુંદર બેસણું આપી જાગ;
ક્યાંથી પધાર્યાં ક્યાંહાં રહો, કામ સેવક સરખું કાંઈ કહો.
છોડ્યું છેડેથી એક પત્ર, કર સોખું વિક્રમને તત્ર;
હું નથી જાણતો છે શું કામ, પત્ર આપવા આવ્યો આ કામ.
વાંચ્યો કાગળ વિક્રમ વીર, ચાલ્યાં આપ નયણેથી નીર;
પરદુઃખે જેનું દિલ બળે, તેને નેત્ર આંસુડાં ગળે.
કાગળમાં લખ્યું છે જેહ, ઘાટે વિક્રમ વાંચે તેહ;
સુણો સલાસદ સહુકા કાન, ધારિયે એક ચિત્તેથી ધ્યાન.

છરખા.

અમૃત વાડી માંહ, ત્યાંહ ગર્દવ એક પેટો;
માનસરોવર નીર, તીર કાગો જઈ બેટો;
નિર્મળ ગંગા તોય, જોય તો ગલિમાં ઢળિયો;
પદ્મિની પ્રેમદા પુત્ર, ભૂત અંતરમાં મળિયો;
વાણી એહ વિલોમ છે, કહે કામની કહું શું કથી;
સામળ કહે વિક્રમસેન વણુ, ન્યાઈ કરવા કા નર નથી.
ગર્દવીઓના સેન મહીં, એક, ગાય ગઈ છે;
કાગણુ કેરી કાટ, હંસણી એક રહી છે;
વિજયા કેઈ વંન, તુળસી દલ ત્યાંહ પડી છે;
છીપો સંખ્ય અસંખ્ય, ઝવેર મણિ જુગત જડી છે;
રાક્ષસીઓમાં ઋષિ જણી, કથિર મધ્યે કંચન કથી;
સામળ કહે વિક્રમસેન વણુ, સહાય કરવા સમરથ નથી.
ઝાઝાં લસણની ખાંણુ, ત્યાં અત્તર શીશી ઢળી છે;
મૂરખના જુથમાંય, એક ભાગ્યવંત લળી છે;
રેણુતણો છે રાષ્ટ્ર, કિંચિત્ કસ્તુરી લળી છે;
ઝેર તણી છે સીપ, સાકરમાંહ મળી છે;
વાડ શૂળ કાળ કાંટા તણી, ઉગી કેળ ત્યાં કષ્ટથી;
સામળ કહે વિક્રમસેન વણુ, સહાય કરવા સમરથ નથી.

કરે પરમેશ્વર પ્રીત, રીત નારી મેં બાણી;
 વદે દેવ વચન, તન મન કાચે વાણી;
 બ્રાહ્મણ ભાટ ચારણે, પંડિત જે પૃથિવી રહે;
 કરે કવિત્ત કે ગીત, રીત રૂપક જશ તે લેહે;
 સારે કહે સંસાર સહી, વારંવાર મુખથી કથી;
 મહા દુઃખ સંકટ માંહે તો, તુજ વિણ વિક્રમ કો નથી.

ચોપાઇ.

જે થાય તો કરજો સહાય, નહિ તો નિશ્ચયે લખજો નાય;
 ઉતાવળો ઉત્તર આવશે, રહેશે લાજ કે જીવડો જશે.
 નિદ્રાન વાત લખી છે અમો, સામર્થ્ય હોય તો કરજો તમો;
 ચેત્યો રાજ્ય ચમક્યો મન, બ્રાહ્મણને આપ્યું ભોજન.
 શુભ વાત લાગ્યા છો શાખ, આપી નગદ મહોરો લાખ;
 સાંઠ સોત મહોરો ભરી, રૂડો આપ્યો છે જોતરી.
 મંદિર નાઓ મોટા મહારાજ, કરો રૂડાં જે કુળનાં કાજ;
 બ્રાહ્મણ કહે આપ્યો છું કામ, પ્રતિઉત્તર લખો આ દામ.
 લેખ લખી આપ્યો હાથમાં, વિપ્ર વળાગ્યો સહુ સાથમાં;
 મહારાજને ચિંતા પડી, નિશ્ચિંત ન બેસો એકે ધડી.
 મનવેગી એક સાંઠ વિવેક, પોતે પાખરી કરી વિશેક;
 અન્ન જળ નિદ્રાને તણ, ચાલ્યો ભૂપ ભૂધરને ભણ.
 તીજે દિન આપ્યો તે દામ, ઠગપુર પાટણ તેણે ગામ;
 નિશ ચરચા જોવા કારણે, બેસો જઈ ગુણકાખારણે.
 દીડી સાંઠ ગુણકાએ વળી, ઘણી દાઢ લેવાને ગળી;
 જે જન એ માગે તે દેઈ, કરે ચરિત્ર તો સાંઠજ લેઈ.
 જે રીઝાવણ જીવતી રીત, કરી દેખાડી પૂરણ પ્રીત;
 હાવભાવ કામની બહુ કરે, મહા મુનિ સરખા પણ કરે.
 પરનારી સહોદર જેહ, ચૂકે કયમ દેવાંશી દેહ;
 જાંચી બેસું અટારીએ, માંડે કામની કટારીએ.
 જીભેદ કરે જેટલે, તે નર પણ બોલ્યો તેટલે;
 તારે ઘેર હોયે જે દાસ, પ્રીતે કરી લાવો મુજ પાસ.

જ્યારે મન માને માહરું, ત્યારે કહ્યું કંઈ તાહરું;
તે વાત ગુણકાને ગમી, નરપતને નારી તે નમી.
લીધો દીપક પોતે હાથમાં, તેડ્યો રાજ સખી સાથમાં;
દશ યોગણી તેને પાસ, પ્રીતે સહુ દેખાડી દાસ.
રાજ સહુને દૃષ્ટે જ્ઞેય, વખાણ વાતમાં નાવે કાચ;
ચતુરા આલીશે નવ ગમી, કહે દેખાડો કો એક સમી.
ભદ્રા ખેડી રાજવચ્ચ, ત્યાં લાવી ભામની તે ભૂપ;
અક્ષયપણે જ્ઞેયો આકાર, દીપ્ત ભૂપતિએ બહુ ભાર.
વિપરીત એ ગુણકાની વાત, ન હોય એ ગુણકાની જાત;
ગુણકા હોય તો હરખે મન, એ નારનું દાઝે છે તન.

છર્યો.

આભમાંહે જેમ ઇંદુ, રહે પટંતર પામી;
વિભૂતે ઢાંક્યો વહ્નિ, દેખાયે જ્યમ દામી;
ટાળાં વછોછ જેમ હરણ, અરણ્ય જ્યમ એક ફરંતી;
રાક્ષસીઓમાં સીત, ચિત્ત એક કાપ કરંતી;
જેવું કમળ કરમાઈ ગયું, વનિતા ફળનું રૂખડું;
સામળ આકારે ઓળખી, મહિપત જ્ઞેતે મુખડું.

ચાપાઈ.

રાજ કહે સ્યામા સમ તૂલ્ય, કહો માનતી એનું મૂલ્ય;
મારા મનમાં તે બહુ વસી, જે માગો તે આપું હસી.
વિક્રમ કહે કહું એક વાત, દિવસ રહું તુજ મંદિર સાત;
તુજમાં છે વિદ્યા તે કશી, કહો નિરત્રાંત ને ઓલો હસી.

દોહરા.

ગુણકા કહે પંથી મુણો, હાર જિતની હોડ;
સારી પેરે સોગડાં, તુજમું રમવા કોડ.
ખિલાડી બુદ્ધે આગળી, દીપક રાખ્યો શીરા;
રમીએ આપણ રીઝમાં, હોડ બાંધિયે આ દીશ.
જ્ઞે દીપક નાંખી દિયે, હોડ કહો તે દેઉં;
ડો નહીં તુજ દેખતાં, તો સાંઢ તાહરી લેઉં.

લખ્યાં કરાવ્યાં લોકમાં, સાખી રાખ્યો રાજ;
 રમત માંડી ત્યાં રીઝયું, કરવા રૂડાં કાજ.
 એસાણાં સખી બારણે, પ્રીતે માંડ્યો પાટ;
 દીપક મનિમુસ્તક ધર્યો, વિપરીત દીડી વાત.
 ડગાવે નહીં દિલથકી, કૌતક દેખે લોક;
 હવડાં સાંઠ હારી જશે, થશે ફજેતી ફેક.
 પેર પેર જોયું પારખું, જીતે એહ જરૂર;
 ચરિત્ર કરીએ ચિત્ત થકી, તો રહે નામનું વર.
 વૈતાળ સમયોં વિક્રમે, નિર્મળ તાંડે નામ;
 ઉપાય કરે કાંઈ અવનવો, કરે જરૂરી કામ.
 થયો કૂતરો કારમો, જેવો કાષક જોઈ;
 ખીજો એ દેખે નહીં, કરીને ઉક્યો ક્રોધ.
 નાકી દીવો નાખીને, થયું અંધાંઝ ઘોર;
 હારી હારી સહુકો કહે, ચતુરા થઈ તે ચોર.
 રાજ કહે રામા મુણો, ખીજું બળ કાંઈ હોય;
 તે દેખાડ સહુ દેખતાં, કળી શકે નવ કોય.

ચોપાક.

તે જીવતીએ જોડયા હાથ, બોલી તે રાજની સાથ;
 તાંડે વચન હું શિરપર લેજી, હાર હોડમાં કહે તે દેજી.
 વડો દિસે છે તું કા વીર, નેટ નારી ઉતાર્યું નીર;
 રાજ કહે સહુ ગુણિયે દહીં, ધરખાર ખુંચીને લઉં.
 નિર્મળ એક નારીનાં ચેન, એક જીવતી રાખું એન;
 ગુણિકા કહે હું તારી દાસ, જ્યાં કહે ત્યાં જઈ વસું વાસ.
 દીન બોલ કામનીએ કહ્યા, દેવરૂપને આવી દયા;
 સાચું બોલ મૂકું જીવતી, આ તં ક્યાંથી આણી સતી.
 ગુણિકા કર જોડીને રહી, મૂળ વાત માંડીને કહી;
 અન્યાય અમોંએ કીધો ઘણો, માયોં પુત્ર એ પ્રેમદાતણો.
 કીધો એક અણુઘટતો આંક, મારે માથે મોટો વાંક;
 વિક્રમ કહે મારનારી જોહ, લાવ દાસી મ્હોં આગળ તેહ.

કહે દાસી સાંભળ રે ભૂપ, નથી કુંવરને નાખ્યો કૂપ;
 મૂક્યો છવતો તેને તીર, આવી ઘેર ભરીને નીર.
 પરદુઃખલંબન રાગ હોય, તેથી દુઃખ ન પામે કાચ;
 માલ ખળતો બક્ષી દીધ, લદ્રાલામની સાથે લીધ.
 ઘડિયા બેજન સાંઢે ધરી, આપ રાય અસ્વારી કરી;
 ન કરીશ ચિંતા રાખજે ધીર, હું બંધવ તુજ વિક્રમ વીર.
 પરનારી સહોદર એન, તું મા બનઠ મારી બેહેન;
 વાટે જતાં વાત જ થઈ, કર્મકથા માંડીને કહી.
 કસ્તુરચંદ પરણ્યોતો પ્રીત, કહી માંડી તે દિનની રીત;
 વણુઝરાને હાથે ચઢી, ઘણું સંકટ ગુણિકા ધર પડી.
 દીન કર્મ રેખાનો વળ્યો, ભાટ વાટમાં મુજને મળ્યો;
 તેણે વખાણુ તમારું કર્યું, સાચું હૃદય સાથે ધર્યું.
 વિપ્ર મોકલ્યો વેગે કરી, આવ્યા વીર ટુંકાણે કરી;
 સકળ દુઃખ તો વિસર્યું મન, રત્નસાગર સાંભરે છે તન.
 એક છીંક ખાતામાં અડે, રત્ન અમુલ્ય જ્વેતાં જડે;
 કસ્તુરચંદ સાંભરે છે કંથ, ગયો વેગજો પ્રીતે પંથ.
 તે દુઃખે રહેવાતું નથી, તે સાડ પ્રાણુ તજું સર્વથી;
 મહારાજ મુને કાશીએ વળાવ, ચિદ્રિ કરવતની અલાવ.
 રાગ કહે ન ધરશે દુઃખ, ઇશ્વર તારી ભાંગશે ભુખ;
 એ દિવસે તો દુઃખ વામશે, છવતો નર લદ્રા પામશે.
 મુત્રા પછી મળે નહીં કાચ, સકળ બ્રહ્માંડ જ્વે ઉલટું હોય;
 સંતોખીને રાખી નાર, મળ્યો ભાટ વાટે તે કાર.
 આવકાર અતીસે કર્યો, આશિષ મુણીને દિલડે કર્યો;
 શ્યામાએ ત્યાં સમસ્યા કરી, એની વાતે આંતરડી કરી.
 રાખી સાંઢ કહી એક વાત, પસલી મોહોરની આપી સાત;
 આપ્યાં રત્ન તે વીશ અમૂલ્ય, જ્વેનાં ચિન્તામણુ સમતૂલ્ય.
 વિદાય થઈને મારગ વળ્યો, વિપ્ર વિચારી સામો મળ્યો;
 બહાદુર થઈ બેઠો છે રથ, ઘણી સાંઢ ભરી છે ગર્થ.

રાખી સાંઠ ઝોળખીઆ નાથ, રત્ન એજ આપ્યાં તે હાથ;
લાગ્ય વિપ્ર કહે મુજનું ભણ્યું, માંગતું જન્મ બધાનું ટળ્યું.
કર્યો વિદાય ભૂપત ભાવિયો, ઉજળેણી નગરી આવિયો;
મોડેલ જીવનિકરે ત્યાંહ, ઉતારી ભદ્રાને ત્યાંહ.

દોહરા.

રામા રહી તે મહેલમાં, કરે ઇશ્વરનો જાપ;
રાજા રાજ કરે મુખે, આનંદ અતિસે આપ.
કસ્તુરચંદ વહેવારિયો, વહાણે ચઢિયો જોહ;
મુલક બંદર બહુ ફરે, તરતિય કહું હું તેહ.
કરી બંદર એક ઠાઉં, વેચ્યો ઝાઝો માલ;
સોદો ભર્યો તે શહેરનો, ચાતુરની જેમ ચાલ.
જરૂરપણે જાવેશકી, આવ્યો વિદેશી વીર;
અર્જુન તોય અગાધથી, ધારણ રાખી ધીર.
ગુલતાન નગર વિચ આવિયા, જુગલ થઇ ગુલતાન;
તે મધ્યે ગુણિકા રહે, ઉતારે બહુ માન.
ગુણવંતી ગુણ આગળી, વડા છે રાજમહેલ;
આવે વિદેશી વાટમાં, ખરે રમાડે ખેલ.
ભારે ઉપાસન ભૂતનું, વેચે તે વેચાય;
દાણમાં થાયે છવનું, દાણમાં તે મરી જાય.
રોડયાં વહાણ તે વાટમાં, લાગે મારો દાવ;
આવી ચઢ્યા છે વાટમાં, વેગે આપી જાય.
કસ્તુર કહે મુણ કામની, તું શી પૂછે ખ્યાત;
શું માગે છે દામણાં, વિસ્તારી કહે વાત.
સાચા સામું જોયું નહીં, વોળાવી દેશું વાત;
જૂઠાનું જુગતે લઉં, થણો વડીને ઘાટ.
સાક્ષી રાખું સામટા, રાજ હજુરી સત્ય;
વચમાં ઇશ્વર આણિયો, પંચપ્રમાણી પ્રત્ય.
છે મૃતક વરસ વીશનું, કંટક સરખી કાય;
આણી આગળ નાખિયું, દેખે સર્વ સભાય.

છે મુવું કે જીવતું, તે તું વાતજ ખોલ;
 સહુ સલા જેમ સાંભળે, મનનો પડદો ખોલ.
 નાયકા કહે તે મૂરખ થશે, જશે જશ ને ભાર;
 મૂરખને અમે હુંટિયે, જશવંત શિર સરદાર.
 કહે મુવું કે જીવતું, જે કા સાચો થાય;
 તે મંદિર જાય મલપતો, દેખે સર્વ સભાય.
 શરત અમારે એટલી, બે વસ્તીની વાણ;
 મૂરખ થઇ ચાલો સહુ, કા તો શાહા સુજાણ.
 વિચાર કરે સહુ વાણીઆ, એમાં મોટી ફૂટ;
 જેમ તેમ લેશે માલને, જાણ્યું મનમાં લૂંટ.
 ના કહ્યે નવ ધૂટીએ, હા કહ્યે તો હાણ;
 વિચારી જોતાં વાટમાં, ખુંચી લેશે વહાણ.
 મુવું કહિયે તો માલ લે, જો જીવત કહિયે પેર;
 તો કહેશે ઉઠાડી મોકલો, જાય અમારે ઘેર.
 મુવું કહીયું માનવી, તો તે મંદિર જાય;
 કૌતક એમાં કારમું, મન વિમાસણ થાય.
 મહાજન મળી ઠરાવિયું, તે તો મૃતક હોય;
 કલંક દીસે કંઈ વરસનું, જીવિત ન કહે કોય.
 પ્રવેશ કરી પ્રીતે જઈ, જડ ચૈતન જેમ થાય;
 આળસ મરડી ઉઠિયું, રીઝ્યો ત્યારે રાય.
 માલ મૂકાવ્યો મંદિરે, હાર્યા કરીને હોડ;
 હોડી એસાડી હાંકિયા, ખરી દેખને ખોડ.
 કસ્તુર ડુંવર એમ નિકળ્યો, ન સર્વો એકે અર્થ;
 જાઉં ઘેર હું જીવતો, ઘણો ઘેર છે ગર્થ.
 પરમેશ્વરે આપ્યો હશે, જો તે વેળા તન;
 રત્ન હશે ઘેર છીંકનાં, ડગલે ડગલે ધન.
 આપે થઈને એકલો, ચર્ચા જોવા કામ;
 ત્રાંખાવટી નગરી ગયો, ઘર પોતાને કામ.

પૂછ્યું જઈ પટંતરે, આપે રહી એકાંત;
 ત્યાંહાં એક માણસ મળ્યું, ભાંગી મનની ભ્રાંત.
 દંતકુંવર કરોડપતિ, કુશલ છે કહો દામ;
 વેપાર વણજ કેવા કરે, ગુણ કેવા છે ગામ.
 શાહપુત્ર પરિવાર છે, શી છે ધરની રીત;
 નામ એનું મેં સાંભળ્યું, તેથી મારે પ્રીત.

ચોપાખ.

રખે વીરા પૂછે કંઈ વાત, તે ઘેર વરત્યો મહા ઉત્પાત;
 તેનો કુંવર ગયો પરદેશ, ઘેર વહુ રહી જોખન વેશ.
 હરામ બુદ્ધિ તે નારે કરી, પિયર મૂઝી તેને પરહરી;
 તેના પિતાએ જાણ્યું આપ, મૂઝી વન તેને માઆપ.
 ત્રંબકસેને તે જાણિયું, અધર્મ મનમાંહે આણિયું;
 લંડી લીધો ધરભંડાર, ગયો ધર ખોયો વેપાર.
 સર્વે પેઢિયો ઉડી ગઈ, ભુંગળ સાટે ભોગળ રહી;
 દંત હતા તે દાતણ થયા, હવડાં સદાનત લેવા ગયા.
 સંગર ખાઈ ભરે છે પેટ, વેપારતણી ઉડી છે વેક;
 એનું નામ ન લેશો તમો, પૂછ્યું તો કહિયે છિયે અમો.

દોહરા.

પ્રલે કાળ સમ ઉકળ્યું, ઉડી અંગે કાળ;
 હવે હાથ દેહની કંઈ, આણું મારો કાળ.
 ધિક્ક અવતાર એ માહરો, ધિક્ક ડહાપણ ધિક્ક રૂપ;
 ધિક્કાર અક્કલ એ અમતણી, જઈ પડું જળ દૂપ.
 અંપાવા માંડ્યું દૂપમાં, વપુ સાંભળી વાંક;
 જ્ય તો નર ભદ્રા પામશે, સંભારી એ આંક.
 જોઈ કુડા એ દેવ છે, કંઈ ઉપાસન કાળ;
 નારાયણ સમરી નિસર્યો, અતણીખળ તે આળ.
 અથડાતો ઉજ્જેણમાં, આવ્યો એકજ દંન;
 મહાકાલેશ્વર શિવ કને, મરવા કીધું મંન.

વિક્રમને જઈ વીનવું, તેણે અર્થ શો થાય;
એવું આપી નવ શકે, વડો જે વિક્રમ રાય.
મધરાતે મહા રુદ્રની, અચરત પૂજા ઇશ;
કહાડી ખડ્ગ કાટે ધર્યું, સમર્પવાને શીશ.
મહિપત મહાપૂજા વિખે, શિવ દેહેરામાં જાય;
દીઠો દુઃખિયો દેહ કંપતો, અચરત પામ્યો રાય.
શિર છેદે તો છે આજ્ઞા, સો સમ તારે સાથ;
માં માં કહિને મહિપતે, ઝાલ્યા તેના હાથ.

ચોપાઈ.

દુઃખિયે દીકું તેનું રૂપ, ભારે મહિપતિ એ કો ભૂપ;
અરસપરસ ધરતા મન ધીર, ઓળખિયો ત્યાં વિક્રમ વીર.
તે દુઃખિયાને ભેટયો હૃદે, અમૃત વાણી મુખથી વહે;
શા દુઃખે મરવા કારણે, આગ્યા છો શિવને આરણે.
દીસંતા છો રૂઝે વેશ, પ્રાણ તજવા આગ્યા પરદેશ;
આ વેળા આ શિવની આણ, જે મુખથી નવ બોલો વાણ.
આપ રાય દીઠો એકાંત, બોલ્યો મન મૂકીને બ્રાંત;
નિવાસ ત્રાંબાવટીએ આપ, દંતકુવર કાટીધ્વજ આપ.
ધ્રાવ લખ્યો તે પૂરો ક્યો, લદ્રા ભાગ્યવંતીને વયો;
રામા સાથે રાગ જ કીધ, મહેણું માતપિતાએ દીધ.
ભર્યો વહાણુ જવાને નેટ, છીપ્યા એક સમુદ્રને એટ;
હંસ હંસણી મળિયાં રાત, શંરદ સ્વાતિની કહી વાત.
એસી યંખ ગયો હું ઘેર, દેઘ ઋતુ પરવાયો પેર;
જવે જઈને વેચ્યો માલ, વળતી વાટે થયો એક ખ્યાલ.
ગુણિકા સાથે પાડી હોડ, લીધો માલ ખુંચીને કોડ;
ગયો ત્રાંબાવટીએ ન્યાંહ, વિપરીત વાત થઈ છે ત્યાંહ.
પૂછી તેનો લીધો પાર, વનિતા ગર્ભ રહ્યો તે કાર;
નારીને દેશવટો દીધ, માલ સર્વ રાગને લીધ.
સાંભળી વાત ન રહી ધીર, જઈ ચેતાવું વિક્રમ વીર;
વળી વિચાર્યું મેં મન માંહ, અપાર દુઃખ જઈ હું ક્યાંહ.

એમ વિચારી પૂજ્યા ઇશ, સમર્પતોતો દુઃખે શીશ;
 મૂક્યું ખડ્ગ માથે જોડલે, મહારાજ આવ્યા તેડલે.
 મહિપત કહે સ્થિર રાખો મન, સર્વે મળશે થોડે દંત;
 અમરત વચને પોખ્યો તેહ, શીતળ કરી દુઃખિયાની દેહ.
 વિચાર પ્રથમ રાયજી કર્યું, લૂટેલ દ્રવ્ય પાછું દઉં ધર્યું;
 પછી ભદ્રા પામશે નાર, છે ઇશ્વર નોધારાધાર.
 ખીજે દિવસે પૂરું એક વહાણુ, સંગ શોભિતા સાથ સુન્નણુ;
 વિવિધ પ્રકારે ભરિયાં વસ્ત્ર, નાળ ગોળા સામગ્રી શસ્ત્ર.
 ખેડ્યું નૌકા ક્ષિપ્રા નીર, જઈ પહોંચ્યું ગુફતાની તીર;
 ગુણિકા પામી મનમાં સૂખ, હવે ભાંગશે મારી ભૂખ.
 હવે ભક્ષ ભલું આવિયું, રાજદ્વારે તે કહાવિયું;
 ગામ રાય ચેતાવ્યો જઈ, હોડ પાડવા તત્પર થઈ.
 ગામ લોક ને રાજ સાચ, શેકે પટેલ પ્રમાણિક પાંચ;
 ઇશ્વરને વચમાં આણિયો, સાખી તેનો ભુગ જાણિયો.
 જૂહાનું તો લૂંટી લેઉં, સાચો થાય તો સર્વે દેઉં;
 દરબાર ને રાજ સમેત, આવ્યું સર્વ જાણીને હેત.

દોહરા.

સલા મળી સહુ ગામની, નાના મોટા લોક;
 ખળ લોકોને ખાંત છે, શાહતણે મન શોક.
 હારશે વહાણુવટી એ, લેશે લૂંટી માલ;
 કંઈ લાખોને ભુલાવિયા, એના એહ હવાલ.
 મૃતક આણી ત્યાં નાંખિયું, ભરી સલા મોગ્ગર;
 એ છે મૂતું કે ઝવતું, ખોલો આણે ઠાર.
 વિક્રમસેને વિચારિયું, એ કા ભૂતનું કામ;
 જોતાં કરે છે ઝવતું, દેખે ખાધું ગામ.
 વેગે વીર હકારિયો, ખાંધ્યો પ્રેત પ્રમાણ;
 મૂક્યો જઈ ઉજોણના, સિદ્ધવડે સુન્નણ.
 મહિપત કહે એ મૃતક છે, જો ઉઠાડે આ દીશ;
 નહીં તો ધર ખાલી કરો, વળતું છેદું શીશ.

રાંડે ઉપાય અદકા કર્યા, ભાંગ્યું સઘળું જ્નેર;
 હારી હારી સહુ કો કહે, ચતુરા કીધી ચોર.
 સુખ પામી સલા સહુ, રિઝ્યો નગરનો રાય;
 જોહ કરે તે ભોગવે, નારાયણનો ન્યાય.
 પકડી લીધી પલકમાં, ખાંતે દધને ખોડ;
 ધણે કામ ગાજી હતી, હુંસ હરાવી હોડ.
 કહે'તો ઉઠાડું મૃતકને, ઠરી રહું જે કામ;
 પછે દેહું તુંને શૂળિયે, દેખે બાધું ગામ.
 કર્યો પ્રવેશ મૃતકમાં, વડો વૈતાલ જ વીર;
 આળસ મરડી ઉઠ્યો, દહ મન રાખી ધીર.
 સાત સલામ સહજે કરી, નમી નમીને પાય;
 દુઃખલજન તું દેશપતિ, વડહથ વિક્રમ રાય.
 ઈંદ્રધકી ઉત્પન્ન હુઓ, અતળીબળ તું આપ;
 મરતધાત મૂઝાં વળી, મહિમા તૂજ પ્રતાપ.
 સુક્યાં હોય તે પાલવે, કડવાં મીઠાં ચાય;
 મુવાં જીવે જે માનવી, એ તારો મહિમાય.
 અચરત પામ્યા અધિક જન, કૌતક જોઈ કામ;
 ગુલતાનધીશ ચરણે નમ્યો, સુંણી નરપતિનું નામ.
 ધન્ય ભાગ્ય ધરણીતણું, ધન્ય હું ધન આ દેશ;
 દિવ્ય દેવાંશી પૂતળું, પ્રીતે કર્યો પ્રવેશ.
 ઓશિંગણુ અમને કરો, ધણો વાંક વિવેક;
 દેહ શુભ છે દીકરી, આપું તમને એક.
 કન્યા સોંપી કસ્તુરને, ભરાવ્યું વિવેકે વહાણુ;
 હતો તેથી યોગણો, લક્ષ દ્રાવિધા પ્રમાણુ.
 ગુણિકા મૂકી જીવતી, દીધું જીવતદાન;
 ઉજોણુ આવ્યો અધિપતિ, મોટપકેડે માન.
 કંઈક માલ કંઈ ગામના, હોંસે લાવ્યો હાથ;
 મહિસંગમમાં મોકલ્યો, સેવક સોંપી સાથ.

નામ લેજો નરપતતણું, ઉતારે એકાંત;
 ગર્થ લયો દંતા ધરે, લાંગી મનની બ્રાંત.
 પુરમાં પાસે રાખિયો, કસ્તુરચંદ્રે કુમાર;
 રાત પડી રળિયાતમાં, વિક્રમે ક્યો વિચાર.
 મહિમા મોટો માવડી, હરસિદ્ધ માત હનૂર;
 ગ્યાપી રહી જે વિશ્વમાં, નારાયણી નિધિ નૂર.
 સર્જનહાર સંહારિણી, કરતા હરતા કામ;
 જગમગ જ્યોતિ જુગમાં, નવે ખંડમાં નામ.
 દેવીને દેહેરે ગયો, પૂજા લેધને પ્રીત;
 સહસ્ર નામથી સ્તુતિ કરી, રૂડા ગુણની રીત.
 આધાર અંગુડે એકથી, ઉભો રહ્યો એક પોહાર;
 દેવી શબ્દ દેહેરે થયો, માગ માગ આ દાર.
 માતા માગું એટલું, તું જાણે છે આજ;
 અંતર્યામી અધિપતી, રાખો છો નિત્ય લાજ.
 કુંવર કસ્તુરચંદ્રનો, રત્નસાગર જે રિદ્ધ;
 તે મજે માતા મને, એહ અતાવે વિદ્ધ.
 માતા કહે મહિપત મુણો, અક્રુદ્ધ ધરીને અંત;
 વસે વિંધ્યાચળ વેગજો, પશ્ચિમ દેરે પંથ.
 આઘી દીશા ઇશાનમાં, ગેહેવર એક ગુપ્તાય;
 દંડક નામ જ્ઞાનવ વસે, તેત્રીશનણો છે રાય.
 ઉપાસન અદકું કરે, જહાણીકેં જ્ઞેર;
 ઔપધી તેના હાથમાં, ગુણ તેમાં જહુ ધોર.
 એક રાખે છે દીકરો, ખીછ રાખી નાર;
 દહાડે કા દેખે નહીં, પ્રીછે નહિ કા પાર.
 ઔપધી એ અંજન કરે, કરી નાંખે છે કાક;
 માઝમ રાતે માનવી, દીક અતાવે કાક.

ચોપાઈ.

નિત્ય જહાણી તેને ખાય, ઉદય થયે સજીવન થાય;
 માટે ત્યાં પ્રીતે. પરવરો, પ્રસન્ન જઈ જહાણીને કરો.

જા વચન થયું માહરું, કહ્યું કરશે જક્ષણી તાહરું;
તાહરો આગળ વધશે ધર્મ, એનું એ ભોગવશે કર્મ.
આજ્ઞા માગી મહિપત વળ્યો, કહ્યો ઠામ તે પંથે પળ્યો;
આવી જક્ષણી હાથ ત્રિશૂળ, કોપે તેનાં કહાડે મૂળ.
અલ્યા કોણ તું આવ્યો અહિં, હાથ ચઢ્યો તું જઈશ જ કહિં;
આયુષ પરવાર્યું તાહરું, કર્મ જોરાવર છે માહરું.
જીવતો તુજને જાવા નહીં દેઉં, પાર વાત પૂછીને લેઉં;
ક્યાંથી આવ્યો કોણ જ ગામ, સાચું કહે રે તારું નામ.
છે સાહુકાર કે જાતે ચોર, કોણ ઇષ્ટ ઇશ્વરનું જોર;
જુગતે વિક્રમે જોડ્યા હાથ, બોલ્યો તે શક્તિની સાથ.
પૂછો છો તો મુણજો તમો, ઉજોણીતણા આધપત અમો;
હરસિદ્ધ હુકમથી આવ્યો અહિં, માવડી તારા મોહોલજ મહિં.
શિવ મહાકાલેશ્વરનું જોર, વૈતાળ વીર તે જીત્યો ચોર;
પરમારથ વસે મુજ પાસ, દયા દેવ વિપ્રનો દાસ.
પરદુઃખે મુજ સોંપું પ્રાણ, દુઃખલંજન તે મુજને જાણ;
એમ બોલ્યો વિક્રમ જ્યાહરે, જક્ષણી ત્યાં બેઠી ત્યાહરે.

દોહરા.

કહે જક્ષણી રાય મુણ, જો જાણે પરદુઃખ;
તો આ વેળા આ ધડી, લાંગો મારી ભૂખ.
ભૂપત કહે તુને ભાવતું, મન મેલીને માગ;
રખે રાખતી ઓરતો, જુગતે રૂડી જાગ.
રૂધિર રાજા તું પા મુને, વળતું છેદું શીશ.
સંતોષ થઈશ હું એટલે, દુઃખલંજન તું દીશ;
મહેલ્યું કુંડું મુખ આગળે, નિસરી રૂધિરતી વેલ;
છેદી હાથ ખાંડો કર્યો, થઈ રંગની રેલ.
પ્રાયું પેટ ભરી ત્યાંહાં, રહ્યાં એકલાં અસ્ત;
હવે શીશ લઉં સામટું, વાડ ગમે જે વસ્ત.
હાં હાં કહી કર ઝાલિયો, માગ માગ તું માગ;
આશા પૂરું તાહરી, પ્રગટ્યાં તારાં લાગ્ય.

વચન વિક્રમ હાથે ધર્યું, વાંદ માણું વત;
 દેસ ન કરશે હવતો, પ્રીતે પમાડો ત્રત.
 દુઃખભંજન દાવ આવિયો, કરવા નર પરકામ;
 આંધી મેલ્યાં છે એ જાણું, તે પહોંચાડું હામ.
 વિક્રમ એક વૃક્ષે ચઢ્યો, શિર આથમિયો સૂર;
 દેત દશાથી આવિયો, પાપતણો જે પૂર.
 પુરૂષ હવાડ્યો પલકમાં, નિમેષ હવાડી નાર;
 દીપકબ્યોત દીપાવિયાં, આવી ભોગણી ઠાર.
 કાયા કાપી કોડયું, સર્વ મળ્યો સંભોગ;
 ભાવ ધરીને આપિયો, લે ભવાની ભોગ.
 ભવાની ત્યો આ ભક્ષ કરો, વચન બંધાણી વેશ;
 વણુ હવાડે વહી ગઈ, દેવી દક્ષણ દેશ.

ચોપાઠ.

પ્રગટ રૂપ પોતાનું કર્યું, વનિતા પ્રત્યે વચન ઉચર્યું;
 રખે ચિંતા કરતાં કો આપ, મેળવું તમારાં મા ને આપ.
 હંકાર્યો વૈતાળજ વરત, રથ રઢિયાળો આણ્યો તરત;
 રતન અમુલ્ય ભરિયાં ત્યાંહ, બાળક એસાહ્યાં તેમાંહ.
 તે ઘડી તે વેળાએ તેણુ, આવ્યો અધિપત શ્રીભજેણુ;
 ભદ્રા પાસે આવ્યો ભૂપ, હસ્તું મુખ રઢિયાણું રૂપ.
 કસ્તુર મળ્યાનું શું એધાણુ, પ્રીછે કેમ તેને પ્રમાણુ;
 કાળી કુખ કટીનો લંક, ઉભવલ લાખું એને અંક.
 રતનસાગર કુંવર જે મળે, શે એધાણુ વળગાડે ગળે;
 છટ્ટી આંગળી જમણે હાથ, દીડી કાળા પગને સાથ.
 પ્રગટ પારખું એહ વતન, ખાય છીંક તો જડે રતન
 ક્યાંથી મારા કર્મ જ માંહ, એવા પુત્ર મળે તે ક્યાંહ.
 તે નારીને દીધી આશ, આવ્યા કસ્તુરશાને પાસ;
 ભદ્રા જે મળે ભામની, કેમ ઓળખો તે કામની.
 તે ઓળખવાનું કારણ કયું, અતુલ્ય તેજ તેની દેહ વચું;
 પદ્મ કર કાળામાં સૂત્ર, બનીસ લક્ષણો પ્રસવે પુત્ર.

નર નારીને ત્રીજે તંન, મેળવ્યા એક મહીપત મન;
ભામનિયે દીડા ભરથાર, ચાલી હરખ આંસુની ધાર.
પુત્ર જોટલે દબે પડ્યો, ફાટી કંસુકી પાતો ચડ્યો;
છીંક આવી ને રત્ન જ પડ્યું, ઘણા હેતથી અચરત અડ્યું.
દૈત્ય ઘેરથી આણી આપ, તેડાવ્યાં તેનાં મા બાપ;
કુંવરી પહેલી આપીતી જોહ, તેના પિતાને આપી તેહ.
ઉપન્યો તેના મનમાં નેહ, કસ્તુરને પરણાવી તેહ;
રાત્રએ તેડ્યો પ્રધાન, બહુ પેરે દીધાં સન્માન.
તારી જે ડાહી દીકરી, પરણાવ તે શેકને સુંદરી;
મહારાજ કહો છો તો લીજિયે, કન્યાદાન કાઢે દીજિયે.

છાંપા.

હવે તેને જોખ, રંક તે રાજ થાય;
હવે તેને જોખ, નીચ જન ગંગા નહાય;
હવે તેને જોખ, રાગી જન થાયે માતો;
હવે તેને જોખ, ગુંગણા થાયે ગાતો;
હવે તેને તો જોખ છે, સરવ વેદના વામશે;
કવિ સામળ કહે જન હવતો, પ્રીતે ભદ્રા પામશે.
વાંઝણી પ્રસવે પુત્ર, મૂર્ખ પણ કવિ જન થાયે;
નીર ભરાય નવાણુ, રંક શિર છત્ર ધરાયે;
વજે કાઠ દિન વેર, ઝેર વળી જાય જરૂરી;
ગુણિકા જેવી ગમાર, સતી તે થાય જ શરી;
એ રીત અનેક થયાં થશે, શાસ્ત્ર સાખ દે છે સહી;
સામળ કહે આત્મ શું કહું, હવ ગયો આવે નહીં.
જિવતો પામે રાજ્ય, હવતો પરણે નારી;
જિવતો ખેસે અશ્વ, થાય હવતો વેપારી;
જિવતો માંડે જગન, મુકીર્તિ હવતો સાહે;
જિવતો પહેરે નંગ, હવતો લાણાં લાહે;
વહાલાનો હોય વિન્નગિયો, તે સંનેગી થાય છે;
પણ મુઆ કાઈ દેખે નહીં, સામળ ભટ ગુણ ગાય છે.

સામળભટ.

હવે ને નિર્ધન, કાંઈ દિન ધનને પામે;
 હવ ને દુઃખિ દેહ, વેદના કાંઈ દિન વામે;
 હવે ને વાંઝિયો, કાંઈ દિન પ્રગટે પૂત્ર;
 હવે ને કાંઈ રાંક, સાંઝે પામે ધર સૂત્ર;
 હવતો નર ભદ્રા પામશે, મુઝ્યા પછી કો નહિ મળે;
 આ તકમાં તો ટાળો કરો, કાંઈ દિવસ ઇશ્વર ફળે.

દોહરા.

કન્યાદાન રાગ્ન કરે, પૂરણ ધરીને પ્રીત;
 ગજ એક આપ્યો ગાજતો, રૂડી કીધી રીત.
 ખીજે મંગળ થોડલા, ત્રીજે મંગળ રથ;
 ચોથુ મંગળ વરતી રહ્યું, સર્વે સાચો અર્થ.
 પરણી ઉઠ્યો પાટવી, ગડગડિયાં નિશાન;
 દાન આપ્યાં કંઈ વિપ્રને, જન્યક દીધાં લહાણ.
 પ્રધાન પોંહોંચાણ મોકલ્યો, ત્રાંખાવટિયે જાઓ;
 તેડો ત્રંચકસેનને, ગુણ હું કહું તે ગાઓ.
 ઘણો ગર્થ તે હુંટિયો, કીધી કુડી વાત;
 વિક્રમસેનની આગળે, ખોટી ચાલી ખ્યાત.
 પગે લાગીને પ્રીછવો, સોંપો સવાયો માલ;
 પત્ર લખાવજો પામિયા, નહિ તો ખેડી ગાળ.
 જોર કરે તો જુદા કરે, દેશ કરાવું ત્યાજ;
 લક્ષ્મી હુંટી લો એહની, ભેળવો એનું રાજ.
 લાવ લશ્કર લેખા વનું, અસંખ્ય અપરંપાર;
 દેરાં કીધાં દેખતાં, ત્રાંખાવટી નિર્ધાર.
 હલહલ કરી હલકારડે, વેળાવટી છે આજ;
 સમગ્રશ નહીં તો સેજમાં, લેશે તાંડે રાજ.
 ત્રંચક ત્યાંથી નિસર્યો, મળિયો દેખને માન;
 પ્રીતે ઘેર પધરાવિયો, વિક્રમનો પરધાન.
 સમૃદ્ધિ સરવે મોકલી, દંતકુંવરને ઘેર;
 ગેખી નાદ ભુંગળ થયો, થઈ રહી લીલ જહેર.

કસ્તુર મળ્યો માળાપને, હેત પ્રીતની હોડ;
 અરસપરસ કથા કહી, પહોત્યા મનના કોડ.
 વિતક જે વરસ બારનું, આપ આપણી આથ;
 કર્મ કથા માંડી કહી, સજ્જન સહુને સાથ.
 ચાર નાર અતિ ચતુર છે, પ્રીતે લાગે પાગ;
 ઉતાર્યા આનંદમાં, જેહ અનોપમ જગ.
 નવ કુંડા નવ લાખના, રંગી સિંદુર વરણ;
 મહિલા ઉતારી મહેલમાં, સાસુ સંસરા શરણ.
 ધન્ય અવતાર વિક્રમતણો, ધન્ય પરમારથ કામ;
 ધન્ય કવી સામળ કહે, થયું નવ ખંડે નામ.
 એવાં કામ નિત્ય કાટિધા, દુઃખહરતા નિશ દીશ;
 જેને પ્રસન્ન પરમેશ્વરી, આઘ નિરંજન ઇશ.
 કહે પૂતળી ભોજ સુણ, વિક્રમનો મહિમાય;
 એવાં પરાક્રમ જે કરો, ધરો સિંહાસન પાય.
 વિક્રમ મહિમા સાંભળે, આણી મનમાં ભાવ;
 ટાઢો ઉતો ચોથિયો, સ્વપ્ને નાવે તાવ.
 એવું સાંભળી જે કરે, અન્ન વસ્ત્રનાં દાન;
 મનવાંચિત કૃણ પામશે, મહા રૂઢ કરાં માન.
 પુરાણ પરમારથતાણું, સુણે શિખે જે થાય;
 વિજ્ઞેગ ભાંગે તેહનો, આશા પૂરણ થાય;
 મહિમા મોટો સાંભળે, પૂરણ થઈ પ્રસન્ન;
 પુણ્ય ચાંદ્રાયણ વરતનું, દેવાનું દરશન.
 શ્રીગુર્જર ગુણનિધિ ભલું, લીલાલહેર વિલાસ;
 પાછળ પરાં પવિત્ર છે, વેગણપુરમાં વાસ.
 શ્રીગોડ માળવી વિંઝે શુભ, વીરેશ્વર સુખ ધામ;
 સામળજી સુતાં તેહનો, નિર્મળ રૂઢું નામ.
 તેહ શિષ્ય શ્રીગોડનો, ગુરૂ કૃપાથી જ્ઞાન;
 ચરણચૈકાવન્દને, દિવ્ય જ દીધાં દાન.

કવિ શ્રીસામળદાસને, તરતિય તેડ્યો ત્યાંહ;
 વીરેશ્વર જે વિશ્વ છે, જ્યોત જગતી જ્યાંહ.
 સિંહુજ ગામ શિરોમણી, શુભ સારોદરા બ્રહ્મ;
 સિંધુ સર્વ શાસ્ત્રના, જાણે સઘળા મર્મ.
 કુળ શુદ્ધે કણખી વસે, લેખામાં લખ લાજ;
 કાલિજી કુળદીપક વડો, મનજીમુત મહારાજ.
 રખીદાસ રાજસ વડો, જશ કેરો રિદ્ધ રૂપ;
 ગામાનંદ સુંધી તેહનો, ભાટ ભયેરો ભૂપ.
 કીર્તિ કહી તે કવિતણી, ગુણિજન તેડ્યો ઘેર;
 પૂરણ પરમારથ કરો, પ્રીત ધરીને પેર.
 કાલિદાસ કવિયે કર્યું, સંસ્કૃતમાંહે મુજાણ;
 કવિ સામળ કાઠે કર્યું, પ્રાકૃતમાંહે પ્રમાણ.
 ભાટ ચારણ બ્રાહ્મણ બહુ, કા માં દેશે ખોડ;
 તમ કૃપાથી એહવું, જગતે અક્ષર જોડ.
 પિંગળ પાક પરકું નહીં, રાગ ન જાણું રીત;
 ભેદ ગુણ ભાળું નહીં, પ્રીછું નહિ કા પ્રીત.
 પગો પરવત જ્યમ અદે, કીડી જીતે કુંજ;
 તેમ હું તમ આગળ કવિ, જેમ ઘણા મૂલને ગંજ.
 સામળ કહે સંસ્કૃતમાં, સમજણ નહીં સમર્થ;
 વિવેક નહિ કા વેદમાં, અક્ષલ ન આવે અર્થ.
 શ્રોતા વક્તા સાંભળો, કહું તમને કર જોડ;
 સામળ કહે સહુ ખોલજો, જે જે શ્રીરણજોડ.
 એમ કહીને પૂતળી, આપે ગદ્ય આકાશ;
 એહ કથા પૂરણ હવી, કહે કવિ સામળદાસ.

ભદ્રાભામની સમાપ્ત.

સામળ રત્નમાળા.

અન્તપૂર્ણા માહાત્મ્ય વિષે.

જગત અન્ન આધાર, અન્ન દૈવત એ મોહું;
 અન્ન વણ ન રહે છવ, અન્ન વણ સરવે ખોહું;
 દેવ દનુજ નર નાર, છવે છે અન્નને નેરે;
 અન્ન વિનાનું સર્વ, અતિ અંધાં ઘેરે;
 પાલણુ પોપણુ પૃથ્વી વિષે, કર્તા રે કૃત કૂરણા;
 સામળ કહે છે સેવો સહુ, આઘ શક્તિ અન્નપૂરણા.
 સિતા રામ તે એજ, એજ શ્રીરાધા કૃપણ;
 એ ઉમયા ને ઇશ, પંડિતે ક્રીધું પ્રશ્ન;
 એ રાહુણી ને ચંદ્ર, એજ બ્રહ્મા સાવિત્રી;
 મંત્ર જંત્ર ને તંત્ર, એજ ગુણનિધિ ગાયત્રી;
 અન્ન પૂર્ણા સૌની ઇષ્ટ છે, બુદ્ધિવંત જન બૂજશે;
 સામળ કહે અન્ન આધારથી, સર્વે ડહાપણુ સૂઝશે.
 અન્નપૂર્ણા વડી માત, જગત છવાડણુ બાણી;
 અન્ન વિના સઉ શૂન્ય, અન્ન વિણુ છવે ન પ્રાણી;
 અન્ન વિના મુખ અદ્ય, અન્ન વિણુ ચરણુ ન ચાલે;
 અન્ન વણુ ભાવે ન લક્ષિત, અન્ન વણુ મોજ ન માલે;
 ઇશ્વર વહાલો નહિ અન્ન વણુ, ગાન તાન ગુણુ નવ ગમે;
 સામળ સેવો અન્નપૂરણા, સકલ દુઃખ એથી શમે.

પેટ ભરવા વિષે.

પેટ કરાવે વેડ, પેટ વાળાં વજડાવે;
 પેટ ઉપડાવે ભાર, પેટ ગુણુ સૌના ગાવે;
 પેટ ભમે પરદેશ, પેટથી પાપ કરે છે;
 પેટ કરે છે જરૂર, પેટ તો સત્ય હરે છે;

વળી સંચ પ્રપંચ અધિક કરે, પેટ કાજ નરકે પડે;
 સામળ કહે સાચું માનજે, પેટ પાપ નરને નડે.
 વિપ્ર પેટને કાજ, શાસ્ત્ર વાંચે ને શીખે;
 વિચરી વળી વિદેશ, ભણેલા થઇને ભીખે.
 વણિક પેટને કાજ, ચાલિને વહાણે ચડે છે;
 મનુર ઉપાડે ભાર, ધણા જન ધાટ ધડે છે;
 વળી કાસદ કરે છે કાસદું, શિર કપાવી તરકર મરે;
 કહે સામળ પેટને કારણે, કુલાચાર સૌ કો હણે.
 પેટ ચડાવે વાંસ, પેટથી નરતક નાચે;
 પેટ કાજ ગુણ ગાય, ઊંચ નીચાને જાચે;
 પેટ કરે છળ કપટ, પેટ રણમાં રખડાવે;
 પેટ કરે વિખવાદ, પેટ તો શીશ કટાવે;
 ચોરી ચાડી ને ચાકરી, અધર્મ સૌ આપેટના;
 સામળ કહે સાચું માનજે, પ્રપંચ પાપી પેટના.
 ક્રિયા નીચ ને ઊંચ, ક્રિયા રોગી ને સાજા;
 ક્રિયા અખળ ને સખળ, ક્રિયા દુર્ધળ ને તાજા;
 ક્રિયા અજાણ ને જાણ, ક્રિયા પથ્થર ને હીરા;
 ક્રિયા અજા ગજરાજ, ક્રિયા વેરી ને વીરા;
 જુઠા ખોલા સાચા ક્રિયા, નીચ બુદ્ધિ કરે નેટને;
 સામળ કહે માન ગમાવિયા, પ્રપંચ પાપી પેટને.
 પેટ કરાવે પાપ, પેટ પરદેશે કાઢે;
 પેટ જ કરે પ્રપંચ, ચલાવે મારગ આડે;
 પેટ કરે પાખંડ, પેટ વણ વાંકે દંડે;
 પેટે સંકટ થાય, પેટ મહેનતમાં મંડે
 સતી નારીને ગુણકા કરે, શા અવગુણ કહું શેકના;
 સામળ કહે છે સૌ જાણજે, પ્રપંચ પાપી પેટના.
 ક્રિયા ધડકણ ને ધીર, ક્રિયા ગુણહિણ ને જાતા;
 ક્રિયા કૃપણ ને કર્ણ, ક્રિયા દંભી ને દાતા.
 ક્રિયા રંક ને રાય, ક્રિયા અકરમી ઇંદર;
 ક્રિયા પાપી પુણ્યવંત, ક્રિયા અખહિણ ને ચંદર;

વળી અણુપંડિત પંડિત ક્રિયા, બેશી પારકે બારણે;
સામળ કહે માન ગમાવિયાં, કુડા પેટને કારણે.

ક્રિયા દરિદ્રી દિવાન, ક્રિયા કુરૂપ રૂપાળા;
ક્રિયા યુધિષ્ઠિર જોર, ક્રિયા લિશ્તુક ભૂપાળા;
ક્રિયા બુદ્ધિ બળવંત, ક્રિયા ગદ્દા ને ઘોડા;
ક્રિયા કપૂત સપૂત, રામ લક્ષ્મણના જોડા;
નર નાર જાર ને સતી ક્રિયાં, જાડી જોને વારણે;
સામળ કહે માન ગમાવિયાં, કુડા પેટને કારણે.

કંઈ લછ ને અલછ, કંઈ રંજિત ને રંગા;
કંઈ રૂપહિણુ ને રત્ન, કંઈ ગંદી ને ગંગા;
કંઈ મૃગનેશી નાર, કંઈ વળી આંખે કાણી;
કંઈ દાસી તો દેખિયે, રીઝવાળી કંઈ રાણી;
છે લપોડશંખ લેખા વિના, દક્ષણાવંત વળી કદા;
સામળ કહે કવિ કાવીદ પણ, પેટતણે વશ સઉ રહ્યા.

વિદ્યાવિષે.

સદ્વિદ્યાથી સુવર્ણ, શરણુ સદ્વિદ્યા સત્યે;
સદ્વિદ્યાથી સ્વર્ગ, વીખ જીતારણુ વિત્તે;
સદ્વિદ્યાથી સિદ્ધિ, પૂજે વચ્ચનો વર વાણી;
સદ્વિદ્યાથી રિદ્ધિ, જગતમાં સધળે જાણી;
સદ્વિદ્યાને વંશ સર્વ છે, સદ્વિદ્યા ત્યાં શી મળ્યા;
સામળ કહે સદ્વિદ્યા વિના, ભટકે ગુણહીણા ધણા.

લક્ષ્યપતી તો લાખ, દિઠા નિર્માલ્ય પ્રમાણે;
જાય રાયનું રાજ્ય, રૂપ પણુ રહે ન ટાણે;
કુળ પણુ હોય કલંકી, જોર જોતામાં જાયે;
જોખન પણુ વહી જાય, વંશ નિર્વેશી થાયે;
નહિ રાજ ચોર કે અગ્નિ લય, માગ મુકાવે બહુ થકી;
સત પુરુષો મન માનજો, સદ્વિદ્યા છે શુભ સહુ થકી.

વિદ્યા મુકાવે માગ, પૂર્ણ જશ વિદ્યા પામે;
વિદ્યા શોભે વાન, નૃપતિ વિદ્યાને નામે;

વિદ્યામાંહિ વિવેક, વિમળ વિદ્યાર્થી વાણી;
 વિદ્યાને વશ વિશ્વ, જગતમાં મોહિની જાણી;
 સદ્વિદ્યા રત્નવિશાલ છે, વિદ્યાર્થી વડું નહિ કશું;
 સદ્વિદ્યા આગળ ધન કશું, વિદ્યા વિહિન નર તે પશુ.

પંડિત આગળ મૂઢ, હંસ આગળ જ્યમ બગ્ગા;
 પંડિત આગળ મૂઢ, કોટિકા આગળ કગ્ગા;
 પંડિત આગળ મૂઢ, રાય આગળ જ્યમ રંકા;
 પંડિત આગળ મૂઢ, સિંધુ આગળ જ્યમ ટંકા;
 પંડિત પ્રાક્રમી પૂરા, પંડિત સહ શિર મોર છે;
 સામળ કહે પંડિત આગળે, મૂઢ તો ચાકર ચોર છે.

મૂરખને વાહન, પંડિત અડવાણો ચાલે;
 મૂરખ મોતનમાલ, પંડિત પ્રલમાળા ધાલે;
 મૂરખને બહુ માન, પંડિત કદી ગરીબ કહાવે;
 મૂર્ખને અલખત મોજ, પંડિત ખડધાન્ય જ ખાવે;
 પણ મૂરખ કાચ કથીર છે, દીસતાં તો દિલ હરે;
 પણ પંડિત રત્ન અમૂલ્ય છે, સામળ જવેરી પરીક્ષા કરે.

મૂરખને નહિ માન, મૂર્ખ જાજામાં ઝુરે;
 દે ન મૂર્ખને દાન, મૂર્ખમાં અકલ અધૂરે;
 મૂરખ હલકો હોય, બહુ ગુણવંતો બોલે;
 મૂર્ખ ન લેખામાંહિ, નહીં પંડિતને તોલે;
 જેમ હંસમધ્ય બગલાં પડ્યાં, કારણ શું જાણે કશું;
 સામળ કહે છે સાચું કહું, વિદ્યા વિહિન તે નર પશુ.

પંડિત જ્ઞેય વિદેશ, તોય જશથી જાણીતો;
 પંડિત પ્રાક્રમ પૂર, મહીપતિનો માનીતો;
 પંડિતને પરણામ, કરે જન સૌ કર જ્ઞેય;
 પંડિતને સન્માન, માન અનમીનાં મોડે;
 જે અગમ નિગમ છે ગુણ ધણા, લક્ષ કોટિધા તે લહે;
 છે વિદ્યા મોટી વિશ્વમાં, કવિ સામળ સાચું કહે.

વચન પાળવા વિષે દૃષ્ટાંતાલંકાર.

વચન કાળ હરિશ્ચંદ્ર, નીચ ધર ભર્યું છે પાણી;
વચન એકને કાળ, કૃષ્ણે કુખ્જને આણી;
વચન એકને , કાળ, હરે હલાહલ પીધું;
વચન એકને કાળ, દેવ વર દેવે લીધું;
શુભ ધર્મ કર્મ ને શર્મ સૌ, વચન જતાં તે વહિ ગયું;
કવિ સામળ ભટ સાચું કહે, વચન ગયું તો થઈ રહ્યું.

એક વચનને કાળ, રંકે રાવણ થઈ એકા;
એક વચનને કાળ, બળી પાતાળે પેકા;
એક વચનને કાળ, વેચી હરિશ્ચંદ્રે નારી;
એક વચનને કાળ, પાંડવોં હાર્યા પ્યારી;
વળી એક વચનને કારણે, ભડ પાંચે વનમાં ભમ્યા;
કહે સામળ વચનજ કારણે, સો કીચક સાથે શમ્યા.

બદ્ધ કરે જે બાપ, વચન બદલીને બોલે;
બદ્ધ કરે જે બાપ, બોલું મુખ વાયક બોલે;
બદ્ધ કરે જે બાપ, આપને ખુબ વખાણે;
બદ્ધ કરે જે બાપ, આપ આપ્યું ધર આણે;
કરથી જિહ્વા લલી કાપવી, મોત લહું મહા મૃત્યુનું;
સામળ કહે ભુંડું સર્વથી, વચન જાય તૂણ તુલ્યનું.

વચન ન પાળ્યું જેણ, તેજ સુકૃત વ્રત હાર્યો;
વચન ન પાળ્યું જેણ, કમોતે તેને માર્યો;
વચન ન પાળ્યું જેણ, તેહ નર દેવે દંડયો;
વચન ન પાળ્યું જેણ, તેહ શિર અગ્નિ મંડયો;
જો વચન વ્યર્થ જેનું થયું, તો દેવત તેનું ગયું;
કવિ સામળ ભટ સાચું કહે, વચન ગયું તો થઈ રહ્યું.

પાળે વાયક શૂર, જેહ રણમાં બહુ ઝૂઝે;
પાળે વાયક સિદ્ધ, જેહને આગમ સૂઝે;
પાળે વાયક ભક્ત, કરે ધર્મર વશ આપે;
પાળે દાતા વચન, વૃષ્ટિ જેને પરતાપે;

વિદ્યામાંહિ વિવેક, વિમળ વિદ્યાથી વાણી;
 વિદ્યાને વશ વિશ્વ, જગતમાં મોહિની જાણી;
 સદ્વિદ્યા રત્નવિશાલ છે, વિદ્યાથી વડું નહિ કશું;
 સદ્વિદ્યા આગળ ધન કશું, વિદ્યા વિહિન નર તે પશુ.
 પંડિત આગળ મૂઢ, હંસ આગળ જ્યમ બગ્ગા;
 પંડિત આગળ મૂઢ, કોકિલા આગળ કગ્ગા;
 પંડિત આગળ મૂઢ, રાય આગળ જ્યમ રંકા;
 પંડિત આગળ મૂઢ, સિંધુ આગળ જ્યમ ટંકા;
 પંડિત પ્રાક્રમી પૂરા, પંડિત સહિ શિર મોર છે;
 સામળ કહે પંડિત આગળ, મૂઢ તો આકર ચોર છે.
 મૂરખને વાહન, પંડિત અંડવાણો ચાલે;
 મૂરખ મોતનમાલ, પંડિત પ્રલમાળા ધાલે;
 મૂરખને બહુ માન, પંડિત કદી ગરીબ કહાવે;
 મૂર્ખને અલખત મોજ, પંડિત ખડધાન્ય જ ખાવે;
 પણ મૂરખ કાચ કથીર છે, દીસતાં તો દિલ હરે;
 પણ પંડિત રત્ન અમૂલ્ય છે, સામળ ઝવેરી પરીક્ષા કરે.
 મૂરખને નહિ માન, મૂર્ખ ઝાઝામાં ઝુરે;
 દે ન મૂર્ખને દાન, મૂર્ખમાં અક્ષલ અધૂરે;
 મૂરખ હલકો હોય, બદ્ધ ગુણવંતો બોલે;
 મૂર્ખ ન લેખામાંહિ, નહીં પંડિતને તોલે;
 જેમ હંસમધ્ય બગલાં પડ્યાં, કારણ શું જાણે કશું;
 સામળ કહે છે સાચું કહું, વિદ્યા વિહિન તે નર પશુ.
 પંડિત જ્ઞેય વિદેશ, તોય જશથી જાણીતો;
 પંડિત પ્રાક્રમ પૂર, મહીપતિનો માનીતો;
 પંડિતને પરણામ, કરે જન સૌ કર જ્ઞેય;
 પંડિતને સન્માન, માન અનમીનાં મોડે;
 જે અગમ નિગમ છે ગુણ ધણા, લક્ષ કોટિધા તે લહે;
 છે વિદ્યા મોટી વિશ્વમાં, કવિ સામળ સાચું કહે.

વચન પાળવા વિષે દૃષ્ટાંતાલંકાર.

વચન કાજ હરિશ્ચંદ્ર, નીચ ધર ભર્યું છે પાણી;
વચન એકને કાજ, કૃષ્ણે કુખ્જને આણી;
વચન એકને કાજ, હરે હલાહલ પીધું;
વચન એકને કાજ, દેવ વર દૈત્યે લીધું;
શુભ ધર્મ કર્મ ને શર્મ સૌ, વચન જતાં તે વહિ ગયું;
કવિ સામળ ભટ સાચું કહે, વચન ગયું તો થઈ રહ્યું.

એક વચનને કાજ, રંક રાવણ થઈ એકા;
એક વચનને કાજ, બળી પાતાળે પેકા;
એક વચનને કાજ, વેચિ હરિશ્ચંદ્રે નારી;
એક વચનને કાજ, પાંડવો હાર્યા પ્યારી;
વળી એક વચનને કારણે, ભડ પાંચે વનમાં ભમ્યા;
કહે સામળ વચનજ કારણે, સૌ કીચક સાથે શમ્યા.

બદ્ધ કરે જે બાપ, વચન બદલીને ખોલે;
બદ્ધ કરે જે બાપ, ખોડું મુખ વાયક ખોલે;
બદ્ધ કરે જે બાપ, આપને ખુબ વખાણે;
બદ્ધ કરે જે બાપ, આપ આપ્યું ધર આણે;
કરથી જિહ્વા લલી કાપવી, મોત ભલું મહા મૂલ્યનું;
સામળ કહે ભુંડું સર્વથી, વચન જાય તણ તુલ્યનું.

વચન ન પાળ્યું જેણું, તેજ સુકૃત વ્રત હાર્યો;
વચન ન પાળ્યું જેણું, ક્રમોતે તેને માર્યો;
વચન ન પાળ્યું જેણું, તેહ નર દૈવે દંડયો;
વચન ન પાળ્યું જેણું, તેહ શિર અગ્નિ મંડયો;
જે વચન બ્યર્થ જેનું થયું, તો દેવત તેનું ગયું;
કવિ સામળ ભટ સાચું કહે, વચન ગયું તો થઈ રહ્યું.

પાળે વાયક શર, જેહ રણમાં બહુ ઝૂએ;
પાળે વાયક સિદ્ધ, જેહને આગમ સૂએ;
પાળે વાયક ભક્ત, કરે ધધર વશ આપે;
પાળે દાતા વચન, વૃષ્ટિ જેને પરતાપે;

પાળે જે વાયક પ્રેમથી, વેદે વિવિધ વખાણિયો;
 સામળ વાયક સંભાળતાં, જશે જગતમાં જાણિયો.
 વચન પાળે તે રાય, બાકી તો રાંડીરાંડો;
 વચન પાળે તે શાહ, બાકી ગુણહીણો ગાંડો;
 વચન પાળે તે વિપ્ર, ધર્મ સહિ ધાર્યો તેણે;
 વચન પાળ્યું તે વીર, જગત જશ લીધો જેણે;
 પાળે સદ્વાયક પ્રેમદા, પાંચે પૂરણ પક્ષણી;
 સામળ કહે વચન ન સાચવે, લલના એજ કુલક્ષણી.

માત વિષે.

કોઇ આજ કોઇ કાલ, કોઇ દિવસે કોઇ રાતે;
 કોઇ જ્ઞેષ્ઠન, કોઇ વૃદ્ધ, બાળ જન જીવતી જાતે;
 કોઇ તાવે તરફડી, આપધાતે કોઇ મરતાં;
 કોઇ ભોગ કોઇ રોગ, કોઇ તો સર્પ કડકતાં;
 કોઇ વાસિ વિકાર કે હડકવા, કોઇ મમતે લડિને મુઝો;
 પણ કાળ ન મૂકે કોઇને, સામળ કહે સમજી જુઝો.
 કોઇ આજ કોઇ કાલ, કોઇ માસે ખટ માસે;
 કોઇ વર્ષે દશ બાર, કોઇ પચીસ પચાસે;
 કોઇ સાઠ સીન્તેર, કોઇ પોણેસો એંશી;
 જે જાણું તે જાણ, નથી રહેવાનું એશી;
 જે નામ તેહનો નાશ છે, ધર્મ જ એવો ધારવો;
 કવિ સામળ કહે મૂરખ કરે, ગંદી દેહનો ગારવો.
 ઘડી પલક કે પહોર, સાંજ સવાર કે વહાણું;
 એ દીપક ઓલાય, ન આવે સાથે નાણું;
 રહે ઘરમાં કે ગામ, દેશ પરદેશે પડશે;
 જન્મ પરપોટો જેમ, એક દિન નિશ્ચે નડશે;
 રાખી કોઇની રહેશે નહીં, દિવસ નક્કી નહિ દેહનો;
 સામળ કહે કાચો કુંભ છે, તો ભરંસો શો તેહનો.
 માત તાત ને મિત્ર, પુત્ર પરિવારજ પ્રૌઢા;
 અલખત અપરંપાર, ધણા હસ્તી ને ઘોડા;

સેવક સાથે શરૂ, પરીપૂરણ પરતાપ;
 બળવંતા બહુ બાહુ, છત્ર છાંયે છત છાપે;
 અધિકાર અચુત લખ ઈંદ્રનો, કોડ વાર શું કહું કથી;
 પણ મોતચકી મૂકાવવા, સામળ કોઈ સમર્થ નથી.
 જે જાનું તે જાન, ફૂલ ફૂલ્યું તે ખરશે;
 ભર્યું તેહ કંઠવાય, ચઢ્યું તે તો ઉતરશે;
 લીલું તે સૂકાય, નવું તે જૂનું થાશે;
 આવરદા વશ સર્વ, કાળ સૌ કોને ખાશે;
 જે કિતર જલ ને રાક્ષસો, દેવ ગાંધર્વ ને દાનવી;
 મધવાદિક પણ મોતે મરે, કાણુ માત્રમાં માનવી.

ગયા ઈંદ્ર કંઈ કોડ, ગયા બ્રહ્મા કંઈ ભૂલ્યા;
 ગયા કરોડો કામ, અડગ શૂરા પણ ફૂલ્યા.
 ગયા દેવ દિગ્પાળ, ગયા માન્ધાતા મહિપત;
 ગયા દિલિપ હરિશ્ચંદ્ર, ગયા છાકેલ છત્રપત;
 વળી ગયા જનકને જાદવો, જે વળી લાગ્યા જાહવી;
 સ્થિર થાવર કોઈ રહ્યાં નહીં, કાણુ માત્રમાં માનવી.

ચિરંજીવી નહિ કોઈ, ગયા માન્ધાતા મહિપત;
 ચિરંજીવી નહિ કોઈ, ગયા વહી અગણિત અહિપત;
 ચિરંજીવી નહિ કોઈ, ગયા અધિકારી ઈંદ્ર;
 ચિરંજીવી નહિ કોઈ, ગયા કંઈ સૂરજ ચંદ્ર;
 વળી ગયા રામ ને રાવણા, ગયા દેવ ને દાનવી;
 સતવાદી સલક્ષણા ગયા, કાણુ માત્રમાં માનવી.
 પેસે અરણ્ય નીર, તીર ગંગાને બેસે;
 ચઢે જે પર્વત મેર, કદી પાતાળે પેસે;
 પર્વતમાંહિ પ્રવેશ, કરે આપે બહુ એકાંતે;
 આપડ અમૃતાહાર, ભમે લલલલા શ્રાંતે;
 કિંકર રાખે કંઈ કોટિધા, સંચ પ્રપંચ ઘણા કરે;
 સામળ કહે સૌ સાંભળો, મોત આવ્યે નિશ્ચે મરે.
 જાન જેરાવર શરણુ, પ્રીતે પાતાળે પેસે;
 પેસે અરણ્ય નીર, મેર માથે જઈ બેસે.

જાય શેખને શરણુ, રવીરથ આગળ ચાલે;
 મંત્ર જંત્રના જાપ, કરી મધવા સંગ માલે;
 કદી સંચ પ્રપંચ કરે ઘણા, રવિ મંડળ આખું ઘટે;
 પણ સામળ ભટ સાચું કહે, મરવાનું તો નહિ મટે.
 રાખે લખ રખવાળ, લોહ પિંજરમાં પેસે;
 અરણ્ય વિચ આસન, વાળીને જો કાષ્ટ એસે;
 વળ ગુફા ગંભીર, માંહી કારાવી માણે;
 ઈંદ્રગ્નત્ર વિદ્યાય, જુગતથી જો વળી જાણે;
 સંભાળી સાચવી સાચરે, કાટિ જતન કાડે કરે;
 જાળવતાં પણ શ્રવે નહિ, મોત આવ્યે નિશ્ચે મરે.
 માત પિતાનો ભોગ, જોધ વીરજ બંધાયું;
 રૂધિર માંસ ને હાડ, શરીર તેનું સંધાયું;
 નસો જળ નખ વાળ, સંગ લઈ સાંધા મેલ્યા;
 પંચ ભૂતના ભાગ, લાગ ભમવાને ભેળ્યા;
 મમતા માયા અહંકાર અતિ, વાયુરૂપ કાષ્ટક વસ્યો;
 સામળ જળ પરપોટો જથા, કહો ગર્વ તેનો કસ્યો.
 માઈ માઈ કહે મૂઢ, કારમી કાયા માયા;
 અજ્ઞાને આરૂઢ, અંધ થઈ ધંધે ધાયા;
 આ માઈ ધરસૂત્ર, પુત્ર મારો પરણાવું;
 ઘડપણુ પાળે મને, આજ ભલિભાત ભણાવું;
 પણ જેમ દીપક વશ છે વાયુને, કાચો કૂપો કાચનો;
 સામળ કહે મૂઢ મમતા કરે, એવા શરીર અસાચનો.
 કાષ્ટ કહે આવ્યો તાવ, કાષ્ટ કહે થયું કાગળિયું;
 કાષ્ટ કહે કરડ્યો નાગ, કાષ્ટ કહે વાસી વળિયું;
 કાષ્ટ કહે વાઘ્યો રોગ, કાષ્ટ કહે શસ્ત્રજ વાગ્યું;
 કાષ્ટ કહે મારી મૂંઝ, કાષ્ટ કહે પાપજ લાગ્યું;
 ઈશ્વર માથે લેતો નથી, જગતમાંહિ મહિમા જુઓ;
 સામળ કહે સૌ સાંભળો, મોત આવ્યું તેથી મુઓ.

નારે ન મુકે ભૂખ, દુઃખ નારે નવ જાય;
નારે ન મુકે ભોગ, રોગ નારે પણ થાય;
નારે ન મુકે તાવ, પાપ નારે નવ છૂટે;
નારે ન રહે લાજ, ચોર કે હાકમ લૂટે;
કદિ નારે મોત મુકે નહીં, પ્રસવ્યો ત્યાંથી પાસ છે;
કવિ સામળ લટ સાચું કહે, નામ સર્વનો નાશ છે.

સ્ત્રીના દોષ વિષે.

નારી નીચ સ્વભાવ, અનિત નવ જાયે હારી;
પર પુરુષાસું પ્યાર, મરદને નાખ મારી;
વિહ્વલ ચિત્ત મન મદન, રૂદ્ધ કરતી વણ વાંક;
સાચી કાષ્ટ ન દીક, જૂક અતિ આડે આંક;
શિખામણુ તેની સાંભળી, મનમાં તુરત ન માનિયે;
સામળ કહે કદી શાણી ઘણી, પણ પ્રમદા બુદ્ધિ પાનિયે.

સ્ત્રીચરીત્ર બહુ લાખ, નીચ મતિ જુગતે જોડે;
લાખ દિવસની પ્રીત, રીત રંજકમાં તોડે;
હસે વિના પ્રસ્તાવ, ભાવ હિણુ ભલપણુ છોડે;
કંઠણુ હૃદય વળી કુમતિ, મંમત યોતાને મોડે;
વળી ગરજ પડે ગરવી ઘણી, સ્વામિ સાચ સમર્થ સદા;
વળી સહજ વાતમાં શાપ દે, કલંક વાત કહે કદા.

અતિ લાલચ ને લોભ, થોભ જુગતે જૂઠાનો;
આળસ નિદ્રા અંગ, રંગ હૃદયે રૂંધ્યાનો;
નિર્દય ન ગણે નેહ, દેહ મેલી મેલું મન;
શ્વસુર પક્ષ પર ખાર, ઘણો આહાર જીવતિ જન;
નિર્લજ રાખે નહિ નમ્રતા, જાતિ સ્વભાવે જાણુવી;
વળી આપ મત્યે ડાહી ઘણી, અધિક નીચ ઉર આણુવી.

મુખ ઉપર નહિ મૂછ, તુચ્છ દીસે નહિ ડહાડી;
કરે નીચનો સંગ, અંગ હીડે ઉઘાડી;
નદી તળાવે જાય, ધાય પર મંદિર પેસે;
પરપુરુષાસું મમ્મ, નમ્મ થઈ નહાવા ખેસે;

મુખ બિદુ શ્યામ નાકે નથન, કથન બૂઠું જોતાં કહે;
 ચિત્ત ચતુર પુરૂષ ચેતી જુઓ, માનનીસું મન ક્યમ રહે.
 સ્ત્રી વશ સૂર્ય ને ચંદ્ર, ઈંદ્ર તરૂણી વશ જ્યારે;
 સ્ત્રી વશ દેવ મહાદેવ, મોટી માયા તે ત્યારે;
 સ્ત્રી વશ રૂડા ગામ, સ્ત્રી વશ મુનિવર મોટા;
 સ્ત્રી વશ સઘળી સૃષ્ટિ, છેક મોટા ને છોટા;
 વશ વરતે નર સહુ તે તણે, જીવાની જ્યારે ધણી;
 કવિ સામળ કહે અજિત એ, તરતિય ધણી તરૂણી તણી.
 ધડિમાં આપે સૂખ, ધડિકમાં દુઃખ દેખાડે;
 ધડિમાં આપે ચરણ, ધડિકમાં મરણ પમાડે;
 ધડિમાં ભોળવી લહે, ધડિકમાં સરવશ આપે;
 ધડિ એકમાં કહે વીર, કંથ ધડિમાં કરી થાપે;
 વળી ધડીએકમાં વિષ દિયે, પરણ્યો તણ પરસું રહે;
 કવિ સામળ ભટ સાચું કહે, બુદ્ધિહીણી તે ક્યમ બિહે.
 સ્ત્રીના વાંક હજાર, તોય તેને નવ હણવી;
 ડહાપણ દેશ હજાર, તોય મૂરખમાં ગણવી;
 સતી શિરોમણિ શુદ્ધ, તોય જશહીણી જરી;
 હાઈ અધિકું હેત, તોય તે નાંખે મારી;
 નારી અવગુણ ગણવા નહીં, ચતુર ન ગણવી ચુકવી;
 સામળ કહે છે હણવી નહીં, માનનિ જિવતી મુકવી.
 કૈકે માર્યા કંથ, કૈકે પરણ્યા પરહરિયા;
 કૈકે ઉંચ અમીર, તણ કિંકર વર કરિયા;
 કૈકે કુટુંબ પરિવાર, તણ ચિત્ત ખીન્ને આલી;
 કૈ મહિપતિને મેલિ, માનની ગમતે મહાલી;
 કૈકે સાસુ નણુંદ સંહારિયાં, માત પિતા મર્દન કર્યાં;
 એ જીવતિ જાત છે જક્ષણી, જોર જોરાવરનાં હર્યાં.
 ઉંચતણી અર્ધાંગ, નીચ નીચાને ન્યાળે;
 ઉંચ રાખે દિલ માંહિ, વેર કોઈકે દિન વાળે;
 પાપથી ન બિહે પલક, આપના પરિયા બોળે;
 પોતે હોય પાંસરી, તરૂણિ તો પર્વત તોળે;

હઠ કરતી સાથ હડે નહિ, પુત્ર પતી મા બાપની;
કામની કલંક ભરી ખરી, સામળ શાસ્ત્ર છે છાપની.

જન્મ સમે તે જનનિ, જીવતિ જ્ઞેયનમાં જાણું;
ભોગ કાળ ભારજી, પેટ પુત્રી પરમાણું;
બહુ સગપણના બોલ, રૂપ માયા એ મહાલે;
અગમ રૂપ આકાશ, ક્ષિતીરૂપે ચિત્ત ચાલે;
આદ્ય શક્તિ એ આદિ તે, આગળ શું કાલ્યા થવું;
છે કાળરૂપ એ કાલિકા, સાંથી થયા તેમાં જવું.

લલનાને નહિ લાજ, સત્ય તેને નવ સૂજે;
કરે ન રૂઢું કાજ, પ્રભૂને પણ નવ પૂજે;
સ્થામાને શી શર્મ, ધર્મ કે ધ્યાન ન ધારે;
નારીને નહિ જ્ઞાન, હોડ કરતી નવ હારે;
કામનિ આંખે દેખે નહીં, જાણે નહિ દિન જામની;
સામળ કહે સૂજ પડે નહીં, કામાતુર જે કામની.

નારી તે તો નીચ, ન રહે પોતાને ધર્મે;
નારી તે તો નીચ, કલંક ચઢાવે કર્મે;
નારી તે તો નીચ, પતિવ્રતપણું ન પ્રીછે;
નારી તે તો નીચ, અન્ય નરને જે ઇચ્છે;
નીચમાં નીચ તે નારિયો, પર નર સાથે પ્રીતડી;
સામળ નારી સમસ્તની, રૂડી નહિ કા રીતડી.

નીચ નમેરી નાર, પિયુને મારી નાંખે;
ખાધું પીધું ખરિ ખાંત, સ્નેહ સગપણ નવ સાંખે;
વિનતાનો વિશ્વાસ, કરે તે જડ જન જાણો;
નારી ન ગણે નેહ, રંક કે ન ગણે રાણો;
સહિ નાર સતી છે સાધવી, સ્નેહ સ્વામી સાથે સદા;
પણ દુશ્મનપણું તે દાખવે, કલંક કહિએ જો કદા.

રાખે બહુ રખવાળ, પાળ લોહાની ખાંધે;
મેલે અરણ્યમાંહિ, સહસ્ર પ્રપંચે સાંધે;

ઝોઝઝ કરે અનેક, વિવેકે વનિતા રાખે;
પલક ન મેલે પુંક, ભલપણે ભાપા ભાખે;
નર શર પૂર સંગ્રામમાં, ત્રાસે નહિ ત્રિપુ તાપથી;
તે સ્ત્રીને રાખી નવ શકે, રહે નારી નિજ આપથી.

સ્ત્રીની બુદ્ધિ કુબુદ્ધિ, સવળાનું અવળું ધારે;
ત્રિપુને રાખે શરણુ, મિત્રને મરડી મારે;
કુલહીણો કે કપુત, જીવતી તેનો જશ જાણે;
દાના દિલ દરિયાવ, તેના અવગુણ ઉર આણે;
મૂરખ કેરા જે મહિપતી, સ્ત્રીસું વાત કરે છાનિયે;
સામળ કહે સ્ત્રી હોય સાધવી, પૂર્ણ બુદ્ધિ પણ પાનિયે.

રામા ન જીએ રૂપ, નહિ વિદ્યા કે વાણી;
જાત ભાત નવ જીએ, પરાક્રમ કે નહિ પાણી;
ન જીએ કુળ કે શીળ, નહીં પંડિત કે પૂરે;
નહિ ભિક્ષુક કે ભૂપ, નહીં કાયર કે શૂરે;
વિદ્યા વનિતા ધન વેલડી, ચપળ ગમે ત્યાં જઈ ચડે;
જે પાસ વસે ત્યાં પ્રીતથી, ફેકટ પ્રાંદમાં પડે.

પંડિત કેરી નાર, મૂરખસું મોળે માણે;
કુળવંતાની નાર, નીચને પુરૂષ પ્રમાણે;
જરવંતાની જીવતિ, વાણોતર સાથ વળુંધે;
નરપતિ કેરી નાર, ગમાર ગોલાશું ગંધે;
શૂરા કેરી જે મુંદરી, કાયરને કાયા દિયે;
સામળ સ્વભાવ સ્થામાતણો, બુદ્ધિહીણ તે ક્યમ બિયે.

સ્ત્રીના પેટમાં વાત, છેક તો ન રહે છાંતી;
કરે ઉજ્જડ બધું ગામ, હોય જે મનની માની;
સ્ત્રીને છાની વાત, કહે તે મૂરખ માનો;
સ્ત્રીને છાની વાત, કહે તે શાણો શાનો ?
સ્ત્રી આગળ છાની વાત તે, જગ બધે જાહેર ઘશે;
સામળ કહે સ્ત્રી વિદ્યાર્થકી, અનર્થ વધતો વાધશે.

સ્ત્રીનાં પેટમાં વાત, રહે ન લક્ષી કે ભુંડી;
 સ્ત્રીએ જાણી ને વાત; દેશમાં વાગે કુંડી;
 સ્ત્રીને છાતી વાત, કહે તો કાળજ ખૂંટયો;
 સ્ત્રી સાથે એકાંત, કરે તો રામ જ રહેયો;
 પ્રમદાએ જાહુ નર પરલગ્યા, મમતે કંઈને મારિયા;
 અનમી શૂરા અહંકારિ પણ, હોડ હડીલા હારિયા.
 ઈંદ્રે અહલ્યા નાર, ભોગવી ભારે ભૂપે;
 શિવજી સમો સમર્થ, રિઝ્યો ભિલડીને રૂપે;
 પારાશર પુણ્યવંત, મુનિ મચ્છગંધા માણી;
 ચંદ્ર સરખો ચતુર, ભુલ્યો ગોરાણી જાણી;
 હરિ હર રાજ રાજેંદ્ર પણ, પ્રમદા દેખી જાહુ પડયા;
 સામળ કહે સાધક સિદ્ધ નર, નારીએ સહિકા નડયા.
 સીતા સતી સ્વરૂપ, રણે રાવણ રાજાવ્યો;
 દુષ્ટદી દેવી દયાળી, કુરુકુલ નાશ કરાવ્યો;
 રૂડી રેણુકા રૂપ, કીક નહિ બુદ્ધિ ઠરાવી;
 નક્ષત્રિ અવની એહ, વાર એકવીશ કરાવી;
 દેયાકિચક સ્ત્રીથી મુઝા, હોડ કોડ સહી હારિયા;
 સામળ શૂરા પૂરા સહિ, માનનિયે જાહુ મારિયા;
 એવા લાખ કરોડ, કૃણવંતાને કળિયા;
 દેયાકિચક શત બ્રાત, એક ચિતામાં બળિયા.
 કૃષ્ણ જગત્કર્તા, જીવો કુળજને વરિયો;
 કપટે જાણ્યો કામ, જગન તેમાં શો કરિયો;
 ભામનિયે સૌને ભોળવ્યા, દેવ મુનિ ને દાનવી;
 સામળ કહે જીત્યા દેવતા, કોણ માત્રમાં માનવી.
 નારીને વશ નાથ, બુદ્ધિ તેની નો જાણો;
 નારીને વશ નાથ, કર્મમાં અક્ષર કાણો;
 નારીને વશ નાથ, મેરદ જીવતો તે મૂઝો;
 નારીને વશ નાથ, હડકવા તેને દૂઝો;
 નારીને વશ જે નાવલો, અધમ કામમાં એ અડ્યો;
 સામળ કહે એમાં શું વળ્યું, પરાક્રમે નરકે પડ્યો.

કામનીને વશ કંથ, તોલ પણ ન રહે તેનો;
 કામનીને વશ કંથ, જગતમાં જશ નહિ જેનો;
 કામનીને વશ કંથ, પુણ્યની પેર ન પ્રીછે;
 કામનીને વશ કંથ, ઉપાસન એક ન ઇચ્છે.
 કામનીને વશ જે કંથડો, પતિજ તેની નવ પડે;
 સામળ કહે છે સત્ય માનજો, જશ તેને તો નવ જડે.
 મૂરખનો સરદાર, જેહ ધન જુગટે ખૂએ;
 મૂરખનો સરદાર, પરાયું પાપ જ ધૂએ.
 મૂરખનો સરદાર, ભૂતનું સાધન સાધે;
 મૂરખનો સરદાર, શિવ વિણ અન્ય આરાધે;
 જન મૂરખનો સરદાર જે, પ્રભુ લજતાં આળસ કરે;
 સામળ કહે મહિપતિ મૂર્ખનો, નારી નેહ હેદે ધરે.
 નારી વશ જે નાવ, તેની બુદ્ધિનું બુદ્ધ્યું;
 નારી વશ જે નાવ, તેહ ભુંડામાં ભુંડું;
 નારી વશ જે નાવ, રાય પણ રાંડ સરીખો;
 નારી વશ જે નાવ, પુરૂષ પણ પશુ પરીખો;
 નારીને વશ જે નાવલો, દુઃખિયો દીસે દેહનો;
 સામળ કહે હત્યો સુંદરી, અક્ષળ જન્મ તો એહનો.
 જીવતી હત્યો જેહ, તેહ જોખમમાં જાણે;
 જીવતી હત્યો જેહ, તેહ પાપી પરમાણે;
 જીવતી હત્યો જેહ, કરે નહીં સુકીત કોડે;
 જીવતી હત્યો જેહ, હારી એસે તે હોડે;
 જન જે જીવતીએ હતિયો, ગણતિમાંથી તે ગયો;
 સામળ કહે સ્યામાહત નર, તરણાથી હળવો થયો.

સ્ત્રીનાં વખાણ વિષે.

મળે કામની કંથ, પ્રથમ તો લજ્જા પામે;
 મળે કામની કંથ, નેણુ તે નીચાં નામે;
 મળે કામની કંથ, સ્નેહનાં વાયક સૂઝે;
 મળે કામની કંથ, જોર જોખનનું ઝૂઝે;

ત્યાં મળે કંથ ને કામની, હાવ ભાવ મનમાં ભરે;
 પકડે તે તરૂણી તોલ ત્યાં, સામળ કહે શોભા ધરે.
 રામા રત્નની ખાણ, જાણ એ રંભા રૂડી;
 ધરે સોળ શણગાર, હાર કંઠે કર ચૂડી;
 શોભે જળહળ ગેહ, દેહ કોમળ શુભ સાથ;
 શોભા કેરું સદન, વદન હસી રાખે રાજ;
 ભડ ભોજ કરણ વિક્રમ અને, હરિશ્ચંદ્રની હારના;
 પંડીત ચતુર પુર પાટવી, નૃપતિ નેટ પણ નારના.
 જે ધરમાં ધરનાર, દામ બિધારે દેશે;
 જે ધરમાં ધરનાર, પિંડ પિત્રી પણ લેશે;
 જે ધરમાં ધરનાર, તોજ મેણું શિર ટળશે;
 જે ધરમાં ધરનાર, માન માણસમાં મળશે;
 ધરનાર જેહને ધર હશે, શોભિત શાહ સરસ જસો;
 ધરનાર વિના નર નિર્બળો, શાહ તોય તરકર તસો.
 નાર વિના નર રંક, સંગ રાખે નહિ કોઈ;
 નાર વિના નર ચોર, જોર જર બેસે ખોઈ;
 નાર વિના નર નિર્બળ, સખળ રાખે નહિ સંગે;
 નાર વિના નર દીન, હીનમુખ એકલ અંગે;
 ચતુરા વિણ આલે નહીં, જગતમાંહિ રહે જ્યાહરે;
 સામળ કહે છે શ્યામા કશી, તજે જગત તો ત્યાહરે.
 જોતનમાં દે રંગ, સંગ મુખ ટાઢક તનની;
 વાલપણે કરી વાત, મટાડે પીડા મનની;
 મુખ દુઃખમાં સમ ભાગ, રાગ રૂડે ગુણ ગાતી;
 ચતુરા ચિત્ત હરનાર, સાર ઉરમાં મદમાતી;
 વળી વૃદ્ધપણે સેવા કરે, દેખ્યાથી દિલ દુઃખ ટળે;
 એ અંત કાળ અંજળી નહિ, બાહુ સ્નેહે સાથે બળે.
 રાખે કંથની રીઝ, કામ કરવા દિલ દાસી;
 પિયુ ધર કામ પ્રધાન, હોય મધુરી મુખહાસી;
 કંદ્રપ વેળા કામ, ખરું દિલ રિઝવે ખાંતે;
 વેલી સેવામાંહિ, ઘણી રૂપાળી ઘાટે;

પતિવ્રતપણું પાળે ધણું, નર ઉપર દિલ નેહનું;
 કવિ સામળ કહે શોધી મળે, તરુણી નામ જ તેહનું.
 નારી તેનું નામ, કરે સ્વામીની સેવા;
 નારી તેનું નામ, દીલથી જાણે દેવાં;
 નારી તેનું નામ, દુઃખ સુખ ઘટતાં લહિયાં;
 નારી તેનું નામ, સ્વામીના અવગુણ સહિયાં;
 વળિ નારી જે નમી ચાલશે, નારી સદ્ગુણ ફળે ફળે;
 છવે ત્યારે જશ છતિ લે, અંતકાળ ખાંહે બળે.
 નારી દેખી નર લાખ, ભોળવાણા કંઈ ભટકયા;
 જોગી મૂકયા જોગ, કંઈક સંન્યાસી સટકયા;
 સિદ્ધ તણ સિદ્ધાઈ, અભ્યાસી કંઈ ભમિયા;
 પંડિત તણ પુરાણ, રંગ રામાસું રમિયા;
 વળિ વ્રત મૂક્યાં કંઈ વરતિયે, વગોળ્યો વેપ વેરાગિયે;
 સહ સ્ત્રી સુખમાંડી રામી ગયા, તરુણી ન તણ ત્યાગિયે.

પશૂ ચરે છે તરણ, રહે છે રણમાં રમતાં;
 નર નારીની જોડ, ભાળિયે સાથે ભમતાં;
 ઉડે પંખી આકાશ, જુઓ તેનું પણ જોડું;
 કાણ ઉંચ કે નીચ, ગધેડું કે કાં ઘોડું;
 સુર અસુર નાગ કિન્નર વિષે, દેવી નાગણ દાનવી;
 મન ગર્દ ક્યોં છે મેરિયે, કાણ માત્રમાં માનવી.

નાર વિના નર રંક, દામણો દીસે દેહે;
 નાર વિના નર રંક, દિસે ગુણહીણો ગેહે;
 નાર વિના નર રંક, નહીં ધન ધીરે કાય;
 નાર વિના નર રંક, હરી પૂજન નવ હોય;
 નિર્બળ છે નર નારી વિના, ભોગ કશા તે ભોગવે;
 અવગુણ અદકા અયુતેગણા, જીવતી વણ નર જોગવે.

નારી નરનું અંગ, સુખ દેયણ કર સેવા;
 ભળે પુણ્યમાં ભાગ, લાભ જશ લાખો લેવા;
 શ્યામાથી સંતાન, ધર્મ શુદ્ધિ તે ધારે;
 પ્રગટે પુત્ર સપૂત, કુંળ ઈકાતેર તારે;

કૃળ શુદ્ધ મળે જો કામની, સ્વામીને મુખ દે સતી;
હું એમ વિચારૂં આપથી, પુણ્યવંત તેનો પતી.
માનતિ મોટે મૂલ્ય, મહા માયા એ મોટી;
જિતવા ઇચ્છે જોહ, તેહની ખાંતજ ખોટી;
સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાળ, ભેદ ભારત જે ભણિયા;
ભિય નીચ ને અમિર, સર્વ જીવતીએ જણિયા;
સ્ત્રી ખરા રત્નની ખાણ છે, મોટી પુરૂષથી પ્રીતજો;
સહ શાસ્ત્ર શાહી સામળ કહે, અંતરમાં સહ ઇચ્છજો;
નિર્મળ મનની નાર, સ્વામીને સ્વર્ગ પમાડે;
જીવતી જોયનમાંહિ, રીઝથી રંગ રમાડે;
હાંકે કૃળ કંકડ, સરસ ચલવે ધરસૂત્ર;
વધે તેહથી વંશ, પ્રસવે પૂત્ર મુપુત્ર;
વળી હોય સતી શુભ સાધવી, પુન્યવંતિ તે પારખી;
છે નીચ કાષ્ઠકજ નારિયો, સ્વભાવે સહ નહિ સારખી.

લિક્ષુક અને રાજ કન્યાનો સંવાદ.

બ્રાહ્મણ—હું કુશકા તું શાળ, શિયાળ હું તો તું સહિયે;
હું પડતર તું ક્ષેત્ર, પડતર એવો કહિયે;
હું કથીર તું કનક, કૃપ હું તો તું સિંધુ;
હું આગિયો તું અરુણ, હું તારો તું ઈંદુ;
હું કીડી કુંજર તુલ્ય તું, ક્યાં પાપાણુ ઝવેરડી;
પ્રદ દટરે રાજકુમારિકા, દીપક લેઈ કુવે પડી.

રાજકન્યા—જ્યમ ગૌતમ અહલ્યા, જ્યમ સીતા ને રામ;
જ્યમ રૂકમણિ ને કૃષ્ણ, કહું જ્યમ રતિ ને કામ;
જ્યમ તારા ને વાણિ, જ્યમ નળ ને દમયંતી;
જ્યમ પાંડવ પંચાણિ, ચંદ્ર રેહિણિ ગુણવંતી;
વણિ જેમ વસિષ્ઠ અરૂંધતી, જેમ રત્નાદે ને રવી;
ત્યમ તું વર ને હું કન્યકા, કહી ગયા મોટા કવી.

બ્રાહ્મણ—મારે માગવી ભીખ, સદાવત તું તો આપે;
હું જન્યું જન નીચ, કષ્ટ તું કષ્ટનાં કાપે;

હું ચોળું તન રાખ, તું તો સોને શોભાવે;
મારે છરણુ વસ્ત્ર, તું તો પટકુળ ઓપાવે;
વળી હું તો કંઈ છું કાસદું, તું ચડી સુખપાલે ફરે;
ફટ ફટરે ઘેલી ગોરડી, વિપ્ર ગરીબને ક્યમ વરે.

રાજકન્યા-જ્યમ બીજું ને ભાત, છડી અક્ષર જ્યમ છાપે;
જ્યમ અરણુવ મર્ગદ, વજન તોલા મણુ માપે;
રાત દિવસ જે રીત, જેમ વાદળ ને તડકા;
જેમ પવન આકાશ, ઘડી પાણીવળ પલકા;
આવરણ આખી સૃષ્ટિની, સુખ દુઃખ ટાળ્યાં નવ ટળે;
હું ભામનિ ને ભરથાર તું, નાડે મારગ નહિ મળે.

બ્રાહ્મણ-ન ગમ્યો કોઈ નરેશ, ગમ્યો ન પ્રતાપિક પૂરે;
ન ગમ્યો કરમી કોઈ, ગમ્યો નહિ સામદ શરે;
ન ગમ્યો કોઈ વૃણીક, ગમ્યો નહિ નૌતમ નાગર;
દાતા કે દેશાઈ, ગમ્યો નહિ સુમતી સાગર;
કો ન ગમ્યો ગામ ગરાસિયો, ન ગમ્યો મેહેવાસી તને;
પ્રધાન પાટવી પરહરી, ખોળી કાઢ્યો તે મને.
ઘડા જેવડું રતન, છેક રહેશે ક્યમ છાનું;
તમે કહ્યો પ્રતિ ખોલ, તેહ હું તો ક્યમ માનું;
તમ માટે મુજ છવ, જરૂર જેતામાં જન્ય;
તારે શીર કલંક, દેશમાં દર્શિત થાય;
જે મુજને હોય મરાવવો, પરવશ પડવું તાહરે;
અરે હાણુ અને હસવું થશે, જગત જાણુશે જ્યાહરે.

રાજકન્યા-ધૈર્યરેકરી આણુ, નામ લેવા દેઉં તાંડું;
તાંડું પડે જ્યાં ચુંક, મળે રૂધિર ત્યાં માંડું;
કુદૃષ્ટિ તુજને જુએ, ચક્ષુ ખે તેનાં કાઢું;
વાટે નખ દે દુઃખ, વેધી તેનું શિર વાઢું;
જે કદાપિ જિવ જોખમ થશે, ભક્તિ તારીમાં હું ભળું;
હાકમ પટેલ હાજર છતાં, શરીર તુજ સાથે જાળું.

કવિ-રામા ન જુએ રૂપ, જુએ નહિ કુળ કે કાયા;
ભામનિ ન જુએ ભૂપ, મળે જ્યાં મનની માયા;

જીવતી ન જીએ જાત, જીએ નહિ પંડિત પ્રેરે;
 ન જીએ ઉંચ અમીર, તથા સતવાદિ શૂરે;
 કામનિ તો કામાતુર જીએ, કે મન માને કામની;
 વળિ જાય નિમિષમાં નીસરી, ભુંડી હોય જે લામની.
 રૂડી રાજકુમારિ, હિંચે હીચોળા ખાટે;
 પરિમળ પુષ્પો પાન, પોઢતી પલંગ ખાટે;
 સજે શોળ શણગાર, ઝવેરે જીગત જડાવે;
 ખમા ખમા કહે ખલક, લક્ષ્મી લાડ લડાવે;
 તેવી તરુણીનું તો જીએ, વિપ્ર સાથ મનકું વચું;
 લિક્ષા માગી લોજન કરે, કહે સામળ કારણ કશું.
 લે કામિનીની કેડ, વગર મોતે તે મરશે;
 લે કામિનીની કેડ, હરખ હિત હારદ હરશે;
 લે કામિનીની કેડ, જીવ જર જશ તે જશે;
 લે કામિનીની કેડ, અધિક અતિ અનર્થ થાશે;
 દુઃખ દેશે કે દંડાવશે, મરશે કે તે મારશે;
 જે કેડ કામિનીની લહે, સામળ હોડે હારશે.
 સુરા પિયે જે નાર, જીએ વનવાડી સરવર;
 જાત્રામાં નિત્ય જાય, તેહ સાથે પરધર નર;
 વાલાં અતિ વાજિત્ર, ગાન ઉપર દિલ દોડે;
 અતિ ચપળાર્ધ ચિત્ત, હાંસ અતિ માણે મ્હોડે;
 જાતિ લોભી અને લાલચી, અતિ નિઃશંક પરધર મટે;
 સામળ કહે કુળ શુદ્ધ કામની, એ લક્ષણથી ગુણ ઘટે.

જીવાનીના જોર વિષે.

જેને જીવાની જોર, પુન્યની વાત ન પ્રીછે;
 જેને જીવાની જોર, ઈશ અર્થ કંઈ નહિ ધ્રીછે;
 જેને જીવાની જોર, પરસ્ત્રી ઉપર પ્રીતિ;
 જેને જીવાની જોર, રૂડી નવ રાખે રીતિ;
 છે જોર જીવાની જેહને, અંધ તે આંડે આંક છે;
 સામળ કહે ચૂકયા ચતુર નર, વણ બુદ્ધિનો શો વાંક છે.

હસ્તી જોયન હોય, જ્યારે મદમાતો મહાલે;
 અધ્ધનું જોયન હોય, મશાલા ચરી જ્યાં ચાલે;
 ભેંસનું જોયન હોય, ભલો જ્યારે ભાદરવો;
 નરનું જોયન હોય, પુત્ર દોલત તન નરવો;
 રાગનું જોયન રાગ્ય છે, પરિપૂરણ સમરથપણું;
 કામનિનું જોયન કંથ છે, સામળ કહે શું કહું ધણું.
 કંઈ જોયનમાં જર, રૂડી રામાશું રમિયા;
 કંઈ જોયન જશવંત, ભાગ્યશાળી થઈ ભમિયા;
 કંઈ જોયન જર કાજ, જુકે કરતાં નવ જોયું;
 કંઈ જોયન જશ લીધ, ધર્મ કરી પાપજ ધોયું;
 કંઈ જોયનમાં છતી ગયા, હરામી હોડે હારિયા;
 જોયનમાં તે જિવતા રહ્યા, કંઈ માયાએ મારિયા.
 કંઈ જોયનને જોર, જગતમાં બનિયા જોગી;
 અડસકે તીરથ અટન, ભાવ ભરપૂરે ભોગી;
 કંઈ જોયનને જોર, પ્રસિદ્ધિ પામ્યા પ્રાણી;
 કંઈ જોયનને જોર, ભણ્યા વિદ્યા રસ વાણી;
 જે સત્ય અસત્ય ભુંડું ભલું, જોયનમાં સ્થિર થાય છે;
 સામળ કહે જોયન જોરમાં, વેગે જન વહિ જાય છે.

રમઝમ કરતી રંભ, રહે પાળી ને પોપી;
 થયાં શિથિલ ગુણ ગાત્ર, દેશ જન કે હશે ડોશી;
 હતું જોયનનું જોર, જર ગુણ તેના ગાતા;
 પડી ગયા પછી દંત, મોટપદ કહે સહ માતા;
 વાંકા અંબોડા વાળતી, શુભ શણગાર ધરે સદ્;
 ધોળે કેશે કર લાકડી, ખુટ્ટી થઈ દીડી બદ્ધ.
 ધોળા થાશે કેશ, ડાડી કહેવાશે ડોશી;
 વિપરિત થાશે વેપ, તનૂ પાળી ને પોપી;
 થરથર ધ્રુજશે થૂળ; નમી જશે એ નેણાં;
 પડે દેહમાં વેહ, વદાશે વિપરિત વેણાં;
 વળી લીંટ ચુશે બહુ નાકચી, બેચ કાન બેરા થશે;
 સેવો પ્રભુને સામળ કહે, જોયન જોર અટ વહી જશે.

ન્યમ વાદળની છાંય, ચાર પળનો છે ચટકો;
મનમાં ચેતો મનુષ્ય, ખરો રાખીને ખટકો;
રાખ્યું તો નહિ રહે, રૂપ ને નેત્રન રડું;
વૃદ્ધ થઈ જશે વેપ, કલંક રહે તે બહુ કુડું;
છે કાણુ રંક કે રાણિયો, રૂપ વૃદ્ધ ને બાળનું;
સામળ કહે રાખ્યું નવ રહે, સર્વ ચવેણું કાળનું.

સદ્ગુણદુર્ગુણ વિષે.

ઈંદ્રવારણાં હોય, કાચ ખાંતે નવ ખાય;
આવળકેરાં ફૂલ, તેથી શિવ નવ પૂજાય;
ઝાકળકેરાં નીર, તૃપા તેથી નવ લાગે;
બગલા ઉજ્જવલ હોય, હંસને કામ ન લાગે;
દેખાય કરા મોતી સમા, આબ્રણુ નવ ઓપે અશાં;
કવિ સામળ કહે સાંખી જુઓ, ગુણ વિણ રૂપ કહો કશાં.

કામ ક્રોધ ને લોભ, મોહ માયા નવ મંડે;
અહંકાર અભિમાન, છક્ક છળ ભેદ જ છંડે;
પરંધન ને પરનાર, તને પરનિદા પ્રીતે;
સત્ય સાથ સંબંધ, રજ્જેગુણ રાખે રીતે;
દે દાન માન સન્માન ગુણ, પરમારથ પ્રીતે કરે;
જો ગૃહસ્થમાં ગુણ એટલા, તો ઇકાંતર ઉદ્ધરે.

પ્રતિદિન પ્રાતઃકાળ, સ્નાન સંખ્યા ગુણ સેવા;
ગંગાજળ સમ ગણે, પિતા માતા ગુરુદેવા;
શાય વિપ્રનાં વૃંદ, તુળસી પીપળને પૂજે;
જીભે આઠે જામ, સત્યની વાણી સૂજે;
ભોજન કરાવી ભોજન કરે, યથાશક્તિ દાતા દયા;
સામળ સદ્ગુણી ગૃહસ્થ તે, સહજમાં જ સ્વર્ગે ગયા.

લોભીને પ્રિય લોભ, જરને વહાલી જરી;
સુમને વહાલું દ્રવ્ય, પુરૂષને વહાલી પ્યારી;
શૂરને વહાલું શસ્ત્ર, મૂરખને મૂર્ખ વખાણે;
રાગીને પ્રિય રાગ, નેગી નેગીને નાણે;

ગુણ સાથે ગુણ જેના મળે, તો ત્યાં પૂરણ પ્રીત છે;
 કહે સામળભટ સહિ માનજે, એજ અનાદી રીત છે.
 છાનું ન રહે પુન્ય, રહે નહિ છાની છત્યે;
 છાનું ન રહે ખૂન, છાની ન રહે ગુણ ગત્યે;
 વિદ્યા છાની ન રહે, રહે નાહ છાની પ્રીતી;
 છાનો ન રહે શર, રહે નહિ છાની રીતી;
 દાતા ઝુઝાર જ્ઞાની ગુણી, વ્યસન વાદ વિદ્યા વિધી;
 વળિ દાન માન સનમાન ગુણ, ન રહે સિદ્ધિ રિધી.
 છાની ન રહે છેક, રીત ભુંડી કે રૂડી;
 ઘરમાં કરિયે ગુણ, દેશમાં વાગે કુંડી;
 છાનો ન રહે પુરૂષ, શર કાયર કે દાતા;
 છાનું ન રહે છીદ્ર, બ્રાત લગની કે માતા;
 વળી વિદ્યા છાનિ નહિ રહે, સિલા લેહેર લક્ષ્મીતણી;
 કદિ છાનું પાપ રહે નહીં, ખોદી ધાલ પૃથ્વી ખણી.
 નમે આપને જેહ, સમધા તેને નમિયે;
 દમે આપને જેહ, તેહને દશધા દમિયે;
 પાય આપને નીર, દૂધ તેને તો દધએ;
 કરે આપણો ધાત, શ્રવ તેનો તો લધએ;
 ધાસે આપણને દામ દશ, જર ઝાઝો દધએ સહી;
 જે ગુણ અવગુણ નહિ જાણશે, પિત્રિ પિંડ લેશે નહીં.
 રાગને તે સાલ, ફટાયો લાઇ ફૂટે;
 એક પ્રગને સાલ, ભૂપ વણ વાંકે લૂંટે;
 વેપારીને સાલ, પટંતર પટકુળ નાંખે;
 પૂરૂં પુરૂંપને સાલ, ભામની ભુંકું ભાંખે;
 શ્યામાને સાલ જ સોક્યનું, મૂરખને વિદ્વાતણું;
 જે નર નવ માને નારને, સ્ત્રીને સાલે તે ઘણું.
 જેમ મચ્છને નીર, જેમ વહીને વાયુ;
 જેમ લક્ષ્મી ભગવાન, જેમ શ્રવતને આયુ;

જેમ સતીને નાવ, જેમ જાચકને દાતા;
જેમ લોભીને લછ, જેમ બાળકને માતા;
પ્રીતિ અનેક એવી વિધે, બહુ પ્રકાર ખૂઝે બહુ;
કવિ સામળભટ સાચું કહે, લેણુ દેણુ લે છે સહુ.
નાગો નવ લૂંટાય, સુમે નવ દાન અપાય;
સાચો નવ દંડાય, ક્ષમાધર કદી ન કપાય;
વૈદ જીએ શું નાહ, નિરોગી જેની કાયા;
ગુણિકાથી ન ઠગાય, મેલિ જેણે જગમાયા;
મૃત્યુ પણ મારી નવ શકે, આયુષ છતાં આપને;
જમથી પણ નર્કે નખાય નહિ, સામળ નર નિખાપને.

ભલે જ જાઓ જન, જેથિ સુખ પ્રાણી પામ્યા;
ભલે જ જાઓ જન, જેથિ દુનિયાં દુઃખ વામ્યાં;
ભલે જ જાઓ જન, દાનદાતા કહેવાણો;
ભલે જ જાઓ જન, સદા સદ્ગુણી ગણાણો;
જનનીએ જન ભલે જણ્યા, શરૂ પૂરે દાતા ભગત;
સામળ તે ભલે જ જનમિયા, જેથી સુખ પામ્યું જગત.
ધન્ય તેહની માત, પુન્ય ઉપર જે પ્રીતી;
ધન્ય તેહની માત, જેહ ધર રૂડી રીતી;
ધન્ય તેહની માત, જેહ સદાવ્રત આપે;
ધન્ય તેહની માત, પરાયાં કષ્ટ જ કાપે;
ધન્ય ધન્ય તો માતા તેહની, દરીદ્રતા કવિની દળે;
કહે સામળ તે સાથી વડો, બાકી બીજા બહુ મળે.

ધિક્ક માતાની ફૂખ, કરી ચોરી કે ચાડી;
ધિક્ક માતાની ફૂખ, અકલ ફેલાવી ચાડી;
ધિક્ક માતાની ફૂખ, દુઃખ દુનિયાંને દેતા;
ધિક્ક માતાની ફૂખ, જગતમાં અપજશ લેતા;
સામળ કહે શિદ્ધને જનમિયા, ભુંડિ વાત ભાવે ભણ્યા;
વિનતા ન રહી, શે વાંઝણી, લપોડશંખ જેણે જણ્યા.

સાસુદેડું કલંક, પાપણી વહુ પ્રકાશે;
કુમિત્ર મિત્ર કલંક, વિશ્વ સઘળામાં વાસે;

શેઠતાણું જ કલંક, ખુની વાણોતર ખોલે;
 કંથતાણું જ કલંક, બુદ્ધિહીણી સ્ત્રી ખોલે;
 આપણે હામ દેખાડિયો, કલંક ખોલે આપણું;
 સામળ કહે તેનું પરખિયે, પ્રથમથી જ લુચ્યાપણું.

હાસથી બહુ હાણુ, હાસથી ગરબા ગાંજે;
 હાસથી હોય કલેશ, હાસથી ભવન જ ભાંજે;
 હાસથી રૂંદે રાય, હાસથી હીન્મત હારે;
 હાસથી જશ જાય, હાસ વણુ મોતે મારે;
 હસવાથી હુંશ પહેંચે નહીં, હસે ખોડે લાગે ખરી;
 સામળ કહે શાણા સમજાને, કરશે નહિ કદિ મશ્કરી.

સામળ રતનમાળા સમાપ્ત.

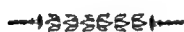

નિષ્કુલાનંદ.

સ્વામીનારાયણ સંપ્રદાયનો સાધુ-એનાં કાવ્યો ગુજરાતી ભાષામાં
ઘણાં છે-એ કાઠીઆવાડમાં આવેલા ગઢડામાં રહેતો
હતો. સંવત ૧૮૭૭ માં હૈયાત હતો.

ધીરજાખ્યાન.

કંઠ્યું ૧ હું-રાગ ધન્યાશ્રી.

સુખના સિંધુ શ્રીસહજનંદણ, જગજીવન કેહ જગવંદણ;
શરણાગતના સદા સુખ કંદણ. પરમ સ્તેહી છે પરમાનંદણ.

ઢાળ.

પરમ સ્તેહી સંત જનના, છે ઘણા હેતુ ધનશ્યામ;
દાસના દોષ ટાળવા, રહે છે તૈયાર આદે જામ.
અનેક વ્યસનથી લીધે ઉગારી, કરી પળે પળે પ્રતિપાળ;
પરદુઃખ દેખી. નવ શકે, એવા છે જો દીનદયાળ.
નિજ દાસ ને દુશ્મન જન, ઘડી ઘડી રે ધાત કરે ઘણી;
ક્ષણું ક્ષણુંએ ખબર ખરી, રાખે છે હરિ તે તણી.
જેમ પડે જનને પાંસરું, તેમ કરે છે એ કૃપાનિધી;
સુખ દુઃખને વળિ સમ વિષમે, રાખે છે ખબર બહુ વિધી.
જેમ પાળે જનુની પુત્રને, બહુ બહુ કરી જતન;
એમ જાળવે નિજ જનને, બહુ ભાવે કરી ભગવન.
આ જગમાં જીવને વળી, હરિસમ હેતુ નહિ દ્રાવ;
પરમ સુખ પામે પ્રાણધારી, એમ ચિંતવે શ્રીહરિ સોય.

જે દુઃખે થાય મુખ જનને, તે દે છે દુઃખ દયા કરી;
 જેહ મુખે દુઃખ ઉપજે, તે આપે નહીં કેદી હરી.
 જેમ અતેક વિધીની ઔપધી, હોય અતિ કડવી કસાયલી;
 દર્દારિ દિયે દર્દીને, ટાળવા વ્યાધિ બહાર માહેલી.
 કુપથ વસ્તુ કેદી નહીં દિયે, ખાવા તે ખોટે મસે કરી;
 નિષ્કુલાનંદ એમ નિજ જનની, સાહે કરે છે શ્રીહરી.

કડવું ૨ જી.

આગે અતેક ધયા હરીજનજી, તેને આઘ્યાં બહુ વિધનજી;
 સમજી વિચારી કર્યો ઉલ્લંઘનજી, ભાવયું ભળ્યા શ્રીભગવંનજી.

ઢાળ.

ભળ્યા ભગવાન ભાવયું, સોખત કરી શીર સાટ;
 જાણ્ય મેલી આ લોક મુખની, લીધી અલૌકિક વાટ.
 તે ભક્ત પ્રહ્લાદ પરમાણિયે, જાણિયે જદુજનક જે દેવ;
 વિભિપણ અત્રિપ આદી, ભળ્યા હરી તજી ખીજી ટેવ.
 શિખી વળી મુધન્યા, ઝલુ ને રતિદેવ કહીએ;
 નળ મુદ્ગળ મોરધ્વજ, હરિશ્ચંદ્ર હરીજન લધ્યે.
 શુક નારદ ને સનકાદિક, જડભર્ત જાજલી જાણિયે;
 અણ્ણી વળી ઉપમન્યુ, ખરા ખપવાળા એ વખાણિયે.
 ઉંડું વિચારી અંતરમાં, જાણી લીધું જેમ છે તેમ;
 ખાટ થોડી ને ખોટ ઘણી, એ મારગે ચલાય કેમ.
 અદ્ય મુખ સંસારનું તેમાં, દુઃખનો નહિ પાર;
 જેમ ધાંખે ખાયે ધંતુર નર, તેમાં નાવે મુખ નિરધાર.
 એવું મુખ જોઈ આ જગતનું, જેનું માન્યું નહીં કર્યાં મન;
 તજ્યું મુખ ત્રિયા તન ધનનું, કરવા પ્રભુને પ્રસન્ન.
 મોટાં દુઃખને મટાડવા, કસી કમર કરડાઈ કરી;
 છતિયે કે જઈએ છવથી, પણ એ દુઃખમાં નાવીએ પ્રી.
 એવો આગ્રહ જેણે આદ્યો, કરી અંતરે ઉડા વિચાર;
 નિષ્કુલાનંદ એવા જનની, શ્રીહરી કરે છે સાર.

કડવું ૩ જું.

શુભ મતી સુણો સહુ સુખની વાતજી, હરી ભજતાં રહેવું રાજી રળિયાતજી;
સુખ દુઃખ આવે જો તેમાં દિન રાતજી, કોઈ કચવાઈ ન થાય કળિયાતજી.

ઢાળ.

કળિયાત ન થાયે કોઈ દિને, રહે મનમાંય તે મગન;
દુઃખ પડતાં આ દેહને, દિલગીર ન થાય કોઈ દીન.
વણુ તોળી વિપત માંહે, વળી ધરવી અંતરે ધીરને;
સદાય ન હોય સરખું, હોય સુખ દુઃખ શરીરને.
તેમાં કાયરતા કોર કરી, હૃદયે હિમ્મત રૂડી રાખવી;
મોળી વાતને મુખથી, વળી ભૂલે પણ નવ ભાંખવી.
જેમ શૂરો જીવે શરીરના, ઘણા ઘણા લાગેલ ધાવ;
તેમ તેમ મકલાય મનમાં, વળી મૂછે નાખે તાવ.
ઘણે દુઃખે મુખ ઉજળું, રહે શરવિરતું સદાય;
અલ્પ દુઃખે અણોસરો, રાત દિવસ રહે હૃદયામાંય.
મુખથી મોટી વારતા, કબૂત સલાવિના ન કહેવાય;
ભીડ પડ્યામાં ભળ્યો નથી, ત્યાં સુધી જાંખાય ન જાય.
શૂરા સંતનું સરખું કહિયે, તન ઉપર એક તાન;
ઓ મરે, ઓ સુખ પરહરે, કરે અળગું અંગ અભિમાન.
સંકટના સમુદ માંહે, દિલે દિનતા આણે નહીં
ચડ્યો રહે કેદ ચિત્તમાં, તેને સમ વિસમ ગણતી સહી.
ધમ્મજે સંકટ આવવા, જેમાં સાંભરે શ્રીધનશામ;
નિષ્કુલાનંદ એ ભક્ત કહિયે, નારાયણના નિષ્કામ.

કડવું ૪ થું.

જેનાં કસાણાં કસોટીમાં તનજી, તે તે થયા નર નિરવિધનજી
સુખ દુઃખ પડ્યે ન મુંઝાય મનજી, કાચું માને સાચું કસણી વીનજી

ઢાળ.

કાચું માને કસણીવિના, સોંધાણું માને છે સાર;
ફરી ન થાયે ફેરવણી, એવો ઉડા ઉરે વિચાર.

જેમ કુંભાર કસે મૃત્તિકા, વળી કાઢને કસે મુતાર;
 દરજી કસે દુકુલને, લોહને કસે છે લુહાર.
 જેમ શીલાટ શિલાને કસી કરી, વળી રૂકું આણે તેમાં રૂપ;
 એમ કસાય છે જન હરીના, ત્યારે થાય છે શુદ્ધ સ્વરૂપ.
 જાણો જેમ શોધાય છે સુવર્ણ, તે કનક કુંદન થાય છે;
 રૂડી રીતે રૂપું શોધનાં, જાણે ચોખી ચાંદી કહેવાય છે.
 રૂપ રંગ ને રૂડાપણું, મૂલ તોલમાં વધે વળી;
 તેહ શોધ્યાથી સહુ સમજે, વધી કીમત સઘળી.
 વળી જેમ બીજી ધાતુને, ગાળી બાળે મેલ માંયથી;
 તેને તોલે જે ભેગે ભરી, અન્ય ધાતુ આવતી નથી.
 જેમ પરિચટ પટકે પટને, વળી દિયે મુશળનો માર;
 ત્યારે મેલ માંહલો, નવ રહે રૂતિ નિરધાર.
 જેમ મહાકે ખાંડે ખરી, રૂડી રીતશું રંગરેજ;
 ચળકે રંગે આવે ચટકી, વળી તેમાં તે આવે તેજ.
 એમ ભક્ત ભગવાનના, આવ્યે કષ્ટ શોધાય આપ;
 નિષ્કુલાનંદ એ ભક્તનો, વળી વાધે અધિક પ્રતાપ.

પદ ૧ સું. રાગ રામઝી.

ભક્ત યાત્રું રે ભગવાનનું, છે જો કંઈણ કામ;
 મુખ સર્વ સંસારનાં રે, કરવાં જોઈયે હરામ. ભક્ત૦
 દેહ-ગેહ-દારા દામનું, મેલવું મમતા ને માન;
 એમાંથી મુખ આવે એહવું રે, ભૂલે ન પડે ભાન. ભક્ત૦
 વિપત આવે વણ વાંકથી, તે તો સહેજે શરીરે;
 ઉપહાસ્ય કરે આવી કાંઈ રે, તેમાં રહે દદ ધીરે. ભક્ત૦
 ખુની ન થાય ખમે ઘણું, એવા સહેજ સ્વભાવે;
 નિષ્કુલાનંદ એવા ભક્તનો, જશ જુગો જુગ કદાવે. ભક્ત૦

કડવું ૫ સું.-રાગ ધન્યાશ્રી.

જેને યાત્રું હોય હરી ભક્તજી, તેને ન યાત્રું આ દેહમાં આસક્તજી;
 વળી વિપય મુખથી રહેવું વિરક્તજી, તેહ મુખ સાંઝે આ જળે છે જક્તજી.

હાળ.

જક્ત સુખમાં ન જળવું, વળી વિષય સુખને સ્વાદ;
શુદ્ધ ભક્ત શ્રીહરીતણા થાવું, જેવા જન પ્રહ્લાદ.
પ્રહ્લાદ ભક્ત પ્રમાણિયે, જાણિયે જગ વિખ્યાત;
હિરણ્યકશિપુ સુત હરીજન, કહું ક્યાધુ જેની માત.
ગર્ભવાસ માંહેથી ગુરુ કર્યા, મુનિ નારદને નિરધાર;
નિશ્ચે કર્યું હરી ભજનું, તજનું સુખ સંસાર.
પછી પ્રહ્લાદજી પ્રસન્ન્યા, વળી વીંત્યાં વરસ સાત;
ત્યારે તાતે તેડાવીને, કહી નિજકૃપા રીતભાત;
આસુરી વિદ્યા આપણી, તમો પદો કરી બહુ પ્રીત;
વિષ્ણુ વામ વિષ્ણુ થકી, તો થાઓ અતિશે અછત.
ત્યારે પ્રહ્લાદે પરીક્ષા કરી, આ તો દીસે છે અસૂર;
મારે એને કેમ મળશે, એમ વિચાર્યું વળી ઊર.
મારે ભજવા ભગવાનને, તજવી વિષય સુખની આશ;
દેહ-ગેહ-દારા-દામથી, અતિ થાવું છે ઉદાસ.
એહ વાત અસૂરને, વળી નહીં ગમે નિરધાર;
મારે મારે એને નહીં મળે, એવો કર્યો ઊર વિચાર.
પણ હમણાં તો એને હા કહું, વળી ના કહેવાયે કેમ;
પછી નિષ્કલાનદના નાથનું, થશે જેમ ધાર્યું હશે તેમ.

કંઈવું કે હું.

ત્યારે પ્રહ્લાદ કહે પિતા સાંજે, ભણીશ જેમાં ભલું થાશે માંજે;
એટલું વચન માનીશ તમાંજે, એવું મુણી સુતથી તેડ્યા અધ્યાંજે.

હાળ.

અધ્યાં સંગમકે જે, તેને કહે છે એમ ભૂપાળ;
ભણાવો એને વિદ્યા આપણી, જાઓ તેડી બેસાડો નિશાળ.
પ્રહ્લાદ બેઠા પછી પદવા, લખી આપ્યા આસુરી અંક;
તેને તર્ત રાણી લખ્યા, નારાયણ થઈ નિઃશંક.

જેમ કુંભાર કસે મૃત્તિકા, વળી કાઢને કસે મુતાર;
 દરજી કસે દુકુલને, લોહને કસે છે લુહાર.
 જેમ શીલાટ શિલાને કસી કરી, વળી રૂંડુ આણે તેમાં રૂપ;
 એમ કસાય છે જન હરીના, ત્યારે થાય છે શુદ્ધ સ્વરૂપ.
 બાણો જેમ શોધાય છે સુવર્ણ, તે કનક કુંદન થાય છે;
 રૂડી રીતે રૂપું શોધતાં, બાણે ચોખી ચાંદી કહેવાય છે.
 રૂપ રંગ ને રૂડાપણું, મૂલ તોલમાં વધે વળી;
 તેહ શોધ્યાથી સહુ સમજે, વધી કીમત સઘળી.
 વળી જેમ ખીજી ધાતુને, ગાળી બાળે મેલ માંયથી;
 તેને તોલે જે ભેગે ભરી, અન્ય ધાતુ આવતી નથી.
 જેમ પરિચટ પટકે પટને, વળી દિયે મુશળનો માર;
 ત્યારે મેલ માંહલો, નવ રહે રતિ નિરધાર.
 જેમ મજીદને ખાંડે ખરી, રૂડી રીતશું રંગરેજ;
 ચળકે રંગે આવે ચટકી, વળી તેમાં તે આવે તેજ.
 એમ ભક્ત ભગવાનના, આવ્યે કષ્ટ શોધાય આપ;
 નિષ્કુલાનંદ એ ભક્તનો, વળી વાઘે અધિક પ્રતાપ.

પદ ૧ લું. રાગ રામઝી.

ભક્ત થાવું રે ભગવાનનું, છે જો કંઠણ કામ;
 મુખ સર્વ સંસારનાં રે, કરવાં જોઈયે હરામ. ભક્ત૦
 દેહ-ગેહ-દારા દામનું, મેલવું મમતા ને માન;
 એમાંથી મુખ આવે એહવું રે, ભૂલે ન પડે ભાન. ભક્ત૦
 વિપત આવે વણ વાંકથી, તે તો સહેજે શરીરે;
 ઉપહાસ્ય કરે આવી કાચ રે, તેમાં રહે દદ ધીરે. ભક્ત૦
 ખુની ન થાય ખમે ઘણું, એવા સહેજ સ્વભાવે;
 નિષ્કુલાનંદ એવા ભક્તનો, જશ જુગો જુગ કહાવે. ભક્ત૦

કડવું ૫ મું.—રાગ ધન્યાશ્રી.

જેને થાવું હોય હરી ભક્તજી, તેને ન થાવું આ દેહમાં આસક્તજી;
 વળી વિપય મુખથી રહેવું વિરક્તજી, તેહ મુખ સાંઝે આ જળે છે જક્તજી.

ઠાળ.

જક્ત સુખમાં ન જળવું, વળી વિપય સુખને સ્વાદ;
 શુદ્ધ ભક્ત શ્રીહરીતણા થાવું, જેવા જન પ્રહ્લાદ.
 પ્રહ્લાદ ભક્ત પ્રમાણિયે, જાણિયે જગ વિખ્યાત;
 હિરણ્યકશિપુ સુત હરીજન, કહું ક્યાધુ જેની માત.
 ગર્ભવાસ માહેથી ગુરૂ કર્યા, મુનિ નારદને નિરધાર;
 નિશ્ચે કર્યું હરી ભજનું, તજનું સુખ સંસાર.
 પછી પ્રહ્લાદજી પ્રસવ્યા, વળી વીંત્યાં વરસ સાત;
 ત્યારે તાતે તેડાવીને, કહી નિજદૃગ રીતભાત;
 આસુરી વિદ્યા આપણી, તમો પટો કરી બહુ પ્રીત;
 વિબુધ વામ વિષજી થકી, તો થાઓ અતિશે અજીત.
 ત્યારે પ્રહ્લાદે પરીક્ષા કરી, આ તો દીસે છે અમૂર;
 મારે એને કેમ મળશે, એમ વિચાર્યું વળી ઊર.
 મારે ભજવા ભગવાનને, તજવી વિપય સુખની આશ;
 દેહ-ગેહ-દારા-દામથી, અતિ થાવું છે ઉદાસ.
 એહ વાત અમૂરને; વળી નહીં ગમે નિરધાર;
 માટે મારે એને નહીં મળે, એવો ક્યો ઊર વિચાર.
 પણ હમણાં તો એને હા કહું, વળી ના કહેવાયે કેમ;
 પછી નિષ્કુલાનંદના નાથનું, થશે જેમ ધાર્યું હશે તેમ.

કહવું કે હું.

ત્યારે પ્રહ્લાદ કહે પિતા સાંજે, ભણીશ જેમાં ભલું થાશે માંજે;
 એટલું વચન માનીશ તમાંજે, એવું સુણી સુતથી તેડયા અધ્યાજે.

ઠાળ.

અધ્યાજ સંડામકે જે, તેને કહે છે એમ ભૂપાળ;
 ભણાવો એને વિદ્યા આપણી, જાઓ તેડી એસાડો નિશાળ.
 પ્રહ્લાદ એક પછી પડવા, લખી આપ્યા આસુરી અંક;
 તેને તર્ત ટાળી લખ્યા, નારાયણ થઈ નિઃશંક.

ત્યારે સંડામકે કહે સમજાએ, ભાઈ એ નહીં આપણું કામ;
 એ છે વેરી આપણા, તેનું ન લખવું નામ.
 ત્યારે પ્રહલાદ કહે પાપી જનના, હશે શત્રૂ શ્રીભગવાન;
 મારે તો સદા એ મિત્ર છે, આઘ અંતે મધ્યે નિદાન.
 ત્યારે સંડામકે એમ સમજ્યા, છે આ વાતમાં વિવાદ;
 એમ કહી ઉપેક્ષા કરી, ત્યારે કહે છે બાળકને પ્રહલાદ.
 મરી જવું સૌને મુરખો, શીદ ચડો છો બીજે નોર;
 ભજ્ને શ્રીભગવાનને, તજ્ને બીજને શોરખકોર.
 જેને ભજે જગ જીતી જાયે, અને થાય સુખિયા સદાય;
 તેને તજ બીજનું બોલે જેહ, તેહ કૃતદ્વી કહેવાય.
 અમૂલ્ય તન જેણે આપિયું, આપ્યો સર્વે સુખનો સમાજ;
 તેને ભજિયે ભાવે કરી, તો સરે તે સઘળાં કાજ.
 ત્યારે બાળક સૌ બોલિયાં, જેમ ક્રુદ્ધશો તેમ કરથું;
 નિષ્કુલાનંદનો નાથ ભજતાં, ન થાયે અમાઈ નરસું.

કડવું ૭ મું.

એવો સુણી બાળકનો બોલજી, સંડામકે કયો મન તોલજી;
 આ તો વાત ચડી ચગડોલજી, ત્યારે કહ્યું રાયને મર્મ ભર્મ બોલજી.

ઢાળ.

ખોલી મર્મ ખંડે કહ્યું, પ્રહલાદ તમારો તન;
 તે તો ભક્ત છે ભગવાનનો, એ મેં જોયે લીધું રાજન.
 આસુરી નિદા એની જીભે, ભૂલે પણ ભણુશે નહીં;
 બીજા બાળકને બગાડશે, વળી અવળો ઉપદેશ દઈ.
 માટે આડી રખાવો એની આજથી, જે ન ચડે બીજે ચેન;
 કુળ આપણામાં કોણે ન કર્યું, એવું આદ્યું છે એણે દેન.
 ત્યારે હિરણ્યકશિપુ કહે પ્રહલાદને, આવી અવળાઈ તું કાં કરે;
 નાની વયમાં નિઃશંક થઈ, કાં કરે કોઈથી નવ ડરે.
 આપું રાજ તુંને આજથી, અન્ન ધન સર્વે સમાન;
 ત્રણ લોકોમાં કહ્યું તાહડું, કોઈ મોડી શકે નહીં માન.

પ્રહલાદ કહે મહાપાપરૂપ, મુને ગમતો નથી એહ જેલ;
લજતાં શ્રીભગવાનને, મુને સમું લાગે છે મેહેલ.
ત્યારે હિરણ્યકશિપુ બોલ્યો હાકલી; માગી લે છે મુખે શિદ મોત;
માનતો નથી માહેરું, મરી જ્ઞાનશ તું તારા સોત.
ત્યારે પ્રહલાદ કહે બોલવું, તેનો કરવો વિચાર;
તુંને તારે મને મારિયો, તેથી પામ્યો છે તું હાર.
ત્યારે હિરણ્યકશિપુ કહે કાપ કરી, તુંને હણીશ મારે હાથ;
તારી રક્ષા કેમ કરશે, નિષ્કુલાનંદનો નાથ.

કડવું ૮ મું.

કહે હિરણ્યકશિપુ કાપ છે હાં સેવછ, મારી મુકાવો આની તમે ટેવછ;
આણે તો આદરિયું અવગું છેકછ, એવું મુણી ઉઠ્યા અસુર અનેકછ.

ઢાળ.

અસુર ઉઠી આવી કહે, રાય જેમ કહે તેમ કરિયે;
રાય કહે આને મારો જીવથી તો, આપણુ સર્વે ઉગરિયે.
અસુર કુલ કાનનનો, કાપનાર આ છે કાકાર;
જેમ મહા અરણ્યને અહ્ય અમ્મી, વળી બાળી કરે છે છાર.
માટે મારો એના થકી, લડો થાશે વળી વિનાશ;
જેમ જીણા કણકા એરનો, કરે કલેવરનો નાશ.
કાળ છે આપણા કુળનો, તમે જાણી લેજો જરૂર;
માટે એને જો મારિએ તો, સૌ ઉગરીએ અસૂર.
માત તાત મુત બ્રાતનો, વેરી લીએ વાલાનો વેશ;
એથી મુખ આવે નહીં, આવે કાણુ કષ્ટ કલેશ.
માટે એને તમે જરૂર મારો, માં વિચારો ખીજ વાત;
છેલી આજ્ઞા એજ છે, કરો એનાં દિલની ધાત.
એવું મુણી અસૂર નર, સૌ તર્ત થયા તદ્યાર;
મારો મારો સૌર કરે, અધ લય્યા નર અપાર.
નમેરી ને નિદ્યા, વળી પાપના પુંજ કહિયે;
તેને પાને પ્રહલાદ પડિયા, ખરી ક્ષમા એની લહિયે.

ગડથલાની ગળે આલી, કર્યા મારવા સાઝ મોહોર;
નિષ્કુલાનંદ કહે કરી ત્યાં, આવતો દીરા એહ દોર.

પદ ૨ જી.—રાગ રામઘ્રી.

પદાતિ કહે પહેલવાનને, હુકમ કર્યો છે રાયે;
ચીરી નાંખ પ્રહ્લાદને, આંધી હાથીને પાયે. પદા૦
ત્યારે માવતે વાત માની મને, આંધ્યા હાથીને પગે;
તેમાંથી પ્રહ્લાદ ઉગર્યા, સૌએ દીકા છે દ્રગે. પદા૦
ત્યારપછી તેણે તપાસીને, આપ્યું ઝેર અન્નમાં;
તે તો અમૃતવત થયું, તર્ત ઉતરે તનમાં. પદા૦
શિશુ એ સાત વર્ષના, આપ્યું વડાશું વેર;
નિષ્કુલાનંદ કહે અમુરને, નહીં કોઇને મોહર. પદા૦

કડવું ૯ મું.—રાગ ધન્યાશ્રી.

કહો ભાઈ આપણે કરિયે કેમજી, સૌ વિચારવા લાગ્યા વળી એમજી;
કોણ જાણે કેમ રહે છે એ ક્ષેમજી, હવે જેમ મરે કરે સૌ તેમજી.

ઢાળ.

તેમ તપાસી સૌ કરે, નાંખો સૌકો કાલે દૂપ;
મરી જશે ભોરીંગ ખાશે, થાશે તેણે રાજી ધણું ભૂપ.
તેમાં નાખે પણ નવ મર્યા, ત્યારે ડર્યા અમુર અપાર;
ખરો વેરી છે ખોટું નથી, એમ થયો સૌને વિચાર.
પછી કહે પછાડે પહાડથી, તલ તલ થાય એનું તન;
તેમનું તેમ તેણે કર્યું, તેમાં કર્યું હરિયે જતન.
પછી ખારા જળ ખારા કીચમાં, ધાલિયા ઘણું દધ ભાર;
તેથી પ્રહ્લાદ ઉગર્યા, શ્રીહરિયે કીધી સાર.
પછી શસ્ત્ર સર્વે સજ કરી, ઊઠ્યા મારવા શુરવીર;
તેણે ત્રાસ પામ્યા નહીં, ધન્ય ધન્ય એ જનની ધીર.
પછી પાત્રકે પ્રગળવા, ખાળવા કર્યો વિચાર;
તેહ વિના ડિપાયો બીજા; કર્યા હજારો હજાર.

લક્ત જણી ભગવાનના, છે અસુરને વેર અતી;
મનસુખા મને મારવાના, કરે છે બહુ બહુ દુઃખનિ.
નર નારી સૌ એમ બોલે, કાષ્ઠ ધાત કરો પ્રહ્લાદની;
તો અસુર સૌ અભય થાશે, જય થશે ક્રવ્યાદની.
આશ્ચર્ય પામ્યા અમર નર, જોઈ પ્રહ્લાદની ધીર;
નિષ્કુલાનંદના નાથની કસણી, જોઈ નયણે આવ્યાં નીર.

કડવું ૧૦ મું.

નથી હરિ જનને ધીરજ સમ ધનજી, કામ દામ આવે એ દોહડે દિનજી;
જ્યારે જન કરે હરિનું ભજનજી, તેમાં બહુ આવે વિપત વિધનજી.

ઢાળા.

વિદ્ય આવે અણચિંતબ્યાં, સુર અસુર ને નરથકી;
જોખમ ન થાય જન જેમ, તેમ વાત કરવી નકી.
આઘ અંત્યે મધ્યમાંયે, ભકતે સુખ શું શું ભોગવ્યું;
સહી સંકટ ભળ્યા શ્રીહરી, એમ ચારે ભુગ માંહે અવ્યું.
લક્ત થાવું ભગવાનનું, રાખી વિપય સુખની આશ;
બેઉ કામ ન બગાડિયે, થાય ખરા હરિના દાસ.
અંતિ મોટું કામ આદરી, વળતો કરિયે વિચાર;
એ તો અર્થ આવે નહીં, વળી દાલો ખોવાયે કાર.
કાર જય ને કામ ન થાયે, વળી જય ખાલી ખેપ;
એવું કામ આદરતાં, કહો કેને આવ્યું ટૂપ,
માટે તાવે ધાવ જેમ ઘણના, ઘણા લગાડે છે લુહાર;
તક ચુકે જો તે તણી તો, સાંધો ન થાય નિરધાર.
જોને મોહોરે જેવું મોઘું હતું, એવું મોઘું નથી જો આજ;
પ્રહ્લાદની પેઠે આપણને, નથી કસતા મહારાજ.
પેખો લક્ત પ્રહ્લાદને, જે જે પડિયાં એને દુઃખ;
વેડી બહુ કહું વિપત્તિ, રહ્યા હરીને સન્મુખ.
એકાએક વિવેકે ટેક, એવું કામ એણે આદર્યું;
નિષ્કુલાનંદ કહે નાથે તેનું, ઘણું ઘણું ગમતું કર્યું.

કડવું ૧૧ મું.

વળી પ્રહ્લાદની કહું મુણો વાતજી, તેહપર કોપિયો તેનો તાતજી;
ઉકયો લઈ ખડ્ગ કરવા ધાતજી, થયો કોલાહલ મોટો ઉત્પાતજી.

ઉત્પાત તે અતિશે થયો, કહે પાપી પ્રહ્લાદ ક્યાં ગયો;
દેખાડ તારા રાખનારને, કાઢી ખડ્ગ મારવા રહ્યો.
પ્રહ્લાદ કહે પુરણ છે, સર્વે વિષે મારો સ્થામ;
હમણાં પ્રભુ પ્રગટશે, ટાળશે તારું કામ.
અરેરે એવું બોલ માં તું, વળી કહે દેરાવીને હીક;
તું ને તારા રાખનારની જ્ને, મારે નથી કંઈ બીક.
એમ કહીને જ્ને કાઢિયું, તીખું ખડ્ગ તે વાર;
ધાંધો થાય ધણું ધાવ કરવાં, પણ ન ડરે પ્રહ્લાદ લગાર.
કરડે દાંત ક્રોધે કરી, વળી બોલે વસમાં વેણ;
રીસ કરી રાતાં થયાં, મહા પાપીનાં તે નેણ.
પછી પ્રહ્લાદે પ્રકાશિયું, જ્નેષ આમુરનો આરંભ;
કહ્યું છે આ કાકમાં સ્થિર, રહ્યા છે થઈ સ્થંભ.
દેરાવ્યા જ્યારે હરી સ્થંભમાં, ત્યારે કોપ્યો લઈ તલવાર;
હીકા હીકે મારી સ્થંભમાં, ત્યાં પ્રગટયા પ્રભુ કૃપાળ.
પછી માંગ્યું હતું જ્યમ મોતને, તેમાં તે બાધ આવે નહીં;
તેમજ તેને મારિયો, શ્રીનૃસિંહજી પ્રગટ થઈ.
હાહાકાર અપાર થયો, રાખ્યું પ્રહ્લાદજીનું પણ;
નિષ્કુલાનંદ કહે તેણે કરી, સૌ સુખી જીવંતે આપણ.

કડવું ૧૨ મું.

પ્રગટયા નૃસિંહજી પ્રહ્લાદને કાળજી, બહુ રાજી થઈ બોલિયા મહારાજજી;
માગો માગો પ્રહ્લાદ મુજ થકી આજજી, આપું તમને તે સુખનો સમાજજી.

હાળ.

આપું સમાજ સુખનો, એમ બોલિયા છે નરહરી;
પ્રહ્લાદ કહે તમે પ્રસન્ન થયા, હવે શું માગું બીજું ફરી.

મારે તો નથી કંઈ માંગવું, પણ એવું કહેશે માં કાયને;
 પંચ વિપયમાં પ્રીત જીવને, માગશે રહ્યા છે જેમાં મોહીને.
 યોડીક સેવા કરી તમારી, માગે છે મોટાં મુખને;
 એવા વેપારીને ઓળખી, મુખ વિપય દેશે માં વિમુખને.
 એમ પ્રહલાદ ઓચર્યા, કહ્યો અંતરનો અભિપ્રાય;
 ધીરજતાનું ધામ ધન્ય, નિષ્કામ કહ્યા ન જાય.
 પેખી ભક્તિ પ્રહલાદની, એવી આપણે પણ આદરે;
 નક્કી પાયો નાખી કરી, ભય તજી ભક્તિ કરે.
 ભક્ત કહેવાઈ આ ભવમાં, અભક્તપણું અજાણું કરે;
 શુદ્ધ સેવક થઈ ધનશ્યામના, અમલ ભક્તિ આદરે.
 ભક્તિમાં 'જોગ ભુંડાઈનો, વળી રતી પણ નવ રાખિયે;
 દારી બાંધી અંગે દામની, વિશ્વાસી પાસે નવ નાંખિયે.
 ભક્ત છે અહુ ભાતનાં, દામ વામ મુખ ખાન પાનના;
 એવું ન થાવું આપણે, થાવું ભક્ત ખરા ભગવાનના.
 સેવક થઈ ધનશ્યામના, ઇચ્છવાં મુખ સંસારનાં.
 નિષ્કુલાનંદ એ ભક્તિ નહીં, એ તો લક્ષણ છે ચૌર જારનાં.

પદ ૩ જી.-રાગ રામઝી

ભક્ત સાચા ભગવાનના, ઝાઝા જડતા નથી;
 લક્ષણ જેઠ લેવા લખી રે, શું કહિયે થાણું કથી. ભક્ત૦
 અતિદયાળુ દીલના, પડયે કુટે ન કાય;
 પ્રાણધારીને પીડે નહીં રે, પર પિડ્યે પીડાય. ભક્ત૦
 પોતાને મુખ જે પામવા, ખીજનું ન ખગાડે;
 દુષ્ટ આવે કોઈ દમવા, તેને શાંતિ પમાડે. ભક્ત૦
 ક્ષમા ઘણી શોભે નહીં, મુખ દુઃખને સહે;
 નિષ્કુલાનંદ એવા ભક્તથી, હરી દૂર ન રહે. ભક્ત૦

કડવું ૧૩ મું.-રાગ ધન્યાશ્રી.

વળી ધન્ય. ધન્ય ધ્રુવજીને કહિયેજી, જેનો તાત ઉત્તાનપાદ લઈયેજી;
 સુનીતિને ઉદર આગ્યા જહિયેજી, જન્મી ઉરમાં વિચારીયું તહિયેજી.

ઢાળ.

ઊરમાં એમ વિચાર્યું, થાવું મારે શ્રીહરી દાસ;
 એવે વિચારે આવિયા, વળી નિજ પિતાને પાસ.
 આદર ન પામ્યા તાતથી, થઈ પુષ્ટિ એહ પરિચાણની;
 માયે પણ એમજ કહ્યું, થઈ દૃઢ મતિ સુજાણની.
 જેમ શુરે શત્રુ સૈન્યયું, હૈયે કરે લડવાને હામ;
 તેને સિંધુ સંભળાવતાં, લાઈ મરી મટે એહ ઠામ.
 તેમ ક્રુવે ધાર્યું હતું, અતિ થાવું સૌથી ઉદાસ;
 રાજસાજ સુખ સંપતિ મેલી, વન કરવો છે વાસ.
 અદ્ય સુખ સંસારનું, જે મળે તે મટિ જાય રે;
 તેહ સાંઝે આવું તન જોઈ, કહો કોણ દુઃખને ચહાય રે.
 અચળ સુખ અવિનાશીનું, જેહ પામીતે પાછું નવ ટળે;
 એવા સુખને પરહરીતે, બીજા સુખમાં કોણ બળે.
 અસત્ય સુખ સંસારનાં, તેને સત્ય માની નર નાર;
 ભુલવણીમાં ભૂલાં પડ્યાં, કેણે ન કર્યો ઉર વિચાર.
 મરિચિ જળ મળવા સાર, મનસુખો કરે છે મનમાંહે;
 પણ જાણતાં નથી રીત ઝાંઝુની, એહ અર્થ ન આવે કાંયે.
 એવું દૃઢ ક્રુવે કયું, મોરેથી મનમાંયે;
 નિષ્કુલાનંદનો નાથ લજશું, તજશું બીજા ઇચ્છાયે.

કડવું ૧૪ મું.

દ્રઢ વિચાર કરી એમ ક્રુવે મનજી, વેગે શું ચાલિયા વળતા વનજી;
 માર્ગમાં મળિયા નારદ મુનિ જનજી, તેણે કહ્યાં બહુ હિતનાં વચનજી.

ઢાળ.

વચન કહ્યાં બહુ હિતનાં, વળી આપ્યો મંત્ર અનૂપ;
 યદ્દી અચળ તપને આદર્યું, જેપે મંત્ર એ સુખ સ્વરૂપ.
 પાંચ વર્ષના એક પગે, ઉભા અચળ અડગ થઈ;
 બહુ બલાઓ આવે બિવરાવવાં, તેના બીવરાવ્યા બીયે નહીં.

શ્યાળ, વ્યાળ, કરી, કેશરી, વાધ, વાનર વૃંદ, વિંછુ વળી;
 ભૂત પ્રેત રાક્ષસ રાક્ષસી, વૈતાળ વૈતાળી મળી.

હાહોકાર . હુંકાર કરે, કાનમાં કૂર ઉચ્ચાર;
મારો મારો ખાઓ કરે, પણ ન ડરે ધ્રુવજી લગાર.
અન્ન જળ તજી આરંભ્યું, કંઠજી તપ જે કહેવાય;
તજી લાલચ તનની, આદર્યો એહ ઉપાય.
ખરી ટેક ખટ માસ સૂધી, ઉભા રહ્યા એક પગે;
અસુર સુર આશ્ચર્ય પામ્યા, દેખી તપ ધ્રુવજીનું દ્રવ્ય.
પ્રભુ મળ્યા સાડ પરહર્યું, સર્વે શરીરનું સુખ;
રાજ કરવા રમાપતિ, અતિ દિવે છે દેહને દુઃખ.
મેલી મમ્ત હિમ્મત કરી, ખરી ખોટા સુખની આશ;
આકરં તપ આદર્યું, જોઈ પામ્યાં જન મન ત્રાસ.
ધરણી લાગી ધ્રુજવા, ડગવા લાગ્યા દિગ્પાળ;
નિષ્કુલાનંદ નાની વયમાં, દીકા બહુ બળવાળા બાળ.

કડવું ૧૫ મું.

નિર્બળથી ન નીપજે એ કામજી, શીદ કરે કોય હઠયામાં હામજી;
ધણું કંઠજી છે પામવા ધનસ્થામજી, જેણે પામીએ સુખ વિશ્રામજી.

હાળ.

સુખ વિશ્રામ પામીએ, વામીએ સર્વે વિધન;
તેમાં કસર ન રાખીએ, રાખીએ પરગલ મન.
ધારી ટેક વન સરખી, ઉર આંટી પાડવી એમ;
પામું હરી કે પાડું પિંડને, કરં ધ્રુવે કર્યું હતું તેમ.
એમ એથ મોટાની લીએ, ખોટ તે ખોવા કાજ;
ખાલી નય ન ખેપ તેની, જરૂર રીઝે મહારાજ.
પ્રહલાદ ધ્રુવની પેરે કરે, સમજી ભકિત સુખજી;
તેથી અધિક કરવી નથી, કરવી એને પરમાજી.
એના જેવી જ આદરે, સહે તને કષ્ટ બહુ ટાડ;
એમ કરતાં હરી મળે સારે, પલટ્યો નથી કંઈ પહાડ.
એની જેવી વળી આપણે, ભલી ભાતે બાંધીએ ભેટ;
ત્યારે પ્રસન્ન જનપર પ્રભુ, ન થાય કો કેમ નેટ.

હિમ્મત જોઈ હરીજનની, હરી રહે છે હાજરાહજૂર;
પણ ભાંગે મને ભક્તિ કરે, તેથી શ્રીહરી રહે દૂર.
સાચાને સોંધા ઘણા છે, નથી મોઢા થયા મહારાજ;
ખોટાને ન જડે ખોળતાં, તે દીન કે વળી આજ.
માટે કસર મૂકી કરી, થાઓ ખરા હરીના દાસ;
નિષ્કુલાનંદ નકી કહે છે તે, દાસ પાસ અવિનાશ

કડવું ૧૬ મું.

વળી કહું વરણવી ધ્રુવની વાતજી, શિત ઉણુ સહે છે દિન ને રાતજી;
તેમાં ન થાય કોઈ કાળે કળિયાતજી, કરવા હરીને રાજી રળિયાતજી.

ઢાળ.

રાજી કરવા મહારાજને, સુખ દુઃખ સહે છે શરીર;
અડગ ઉભા એક પગપર, ધારી મને દૃઢ ધીર.
રોજ ગેંડા પાડા હરણાં, સસા સેમર સુરા ગાયે;
આવે એવાં વળી દુઃખ દેવા, પણ ખીલે નહીં મન માંયે.
ગૃન્થ ગીઘ ચીલ ચીખરી, કાક કરી સુધરી કપોત;
ભમર તમર બોલે ટીડડાં, કામ કામ દમકે ખદોત.
એક એકથી અધિક પાપી, પાડે ભજનમાં ભંગ;
તોય ધ્રુવજી નથી ધ્રુવતા, ખરી ધીરજ કરી દૃઢ અંગ.
ખાન પાનની ખખર નથી, નથી કરતા નિદ્રા નયણે;
ભજે છે ભગવાનને, વારંવાર વયણે.
શ્વાસ ઉચ્છ્વાસે સમરે, સુખદાઇ શ્રીધનશ્યામ;
પણ એક પામતા નથી, એહ ભજનથી વિરામ.
તનને રાખ્યું છે તાપમાં, મન રાખ્યું છે મહા પ્રભુમાંય;
તેહ વિના તન મન ખીજે નથી, રાખ્યું કહું કયાંય.
જોઈ તપ એ જનનું, બાળપણનું બહુ પેર;
માનવ દાનવ દેવતાને, કહો કેમ નાવે મનમાં મેહેર.
વિજ્યુ તેને વિલોહીને, રીઝ્યા અતિ રમાપતિ;
નિષ્કુલાનંદ કહે નાથજી, ઇચ્છા દેવા પુરણ પ્રાપતી.

પદ ૪ શું.-રાગ રામઝી.

ધન્યધન્યાં અટલ પદ આપવા, અલખેલો અવિનાશ;
આવી એમ ધ્રુવને કહ્યું રે, માંગો માંગો મુજ પાસ. ઇ૦
ધ્રુવજી કહે ધન્ય ધન્ય નાથજી, તમે પ્રસન્નજ થયા;
એથી ખીજું શું માગવું, દીન દુઃખના ગયા. ઇ૦
અખંડ રહેજો મારે અંતરે, પ્રભુ આવના આવા;
મોટું બંધન છે માયાતાણું, તેમાં ન દેશો બંધાવા. ઇ૦
એમ ધ્રુવજી જ્યારે ઉચર્યા, લાગ્યું સાઈ સ્થામને;
નિષ્કુલાનંદ કહે નાથે પછી, આપ્યું અચળ ધામને. ઇ૦

કડવું ૧૭ મું.-રાગ ધન્યાશ્રી.

હરી ભજવા હર્ષ હોય હૃદયજી, ત્યારે ભક્ત ધ્રુવ જેવા થઈએજી;
એથી ઓરા રતિએ ન રહીએજી, પરમ પદને પામીએ તહીએજી.

ઠાળી.

પર પદને પામીએ, વામીએ સર્વ વિકાર;
કાચાં સાચાં મુખને, ન પામે નિરધાર.
અગ્નિરત દેવો અંગે આવા, દેહ દમવી ગમતી નથી;
એવા ભક્ત જકતમાં ધણા, તેની વાત હું શું કહું કથી.
વાંછના વિષય મુખની, રહે અખંડ તે ઉરમાંય;
ભાળી એવા ભક્તને, કહો કેની કરે હરી સહાય.
માટે ભક્ત એ ભૂલા પડ્યા, નથી ભૂલાં પડ્યા ભગવાન;
જેહ જેવી ભક્તિ કરે, તેવું ફળ પામે નિદાન.
વાવિયે ખીજ વળી વિપનું, કરિયે અમૃત ફળની આશ;
એહ વાત નથી નીપજવી, તેનો તે કરવો તપાસ.
કરી લાડવા જો કાષ્ઠના, વળી લેવું મોતીનું મૂલ;
તે સમજી કેમ સમજે, કાષ્ઠ પિષ્ટ મિષ્ટ સમ તૂલ.
ભૂત ભવિષ્ય વર્તમાનમાંયે, વળી વિચારવી એહ વાત;
ભક્તિ કરી મોરે ભગતે, તેવી કરવી વિખ્યાત.

છાર સારનો ભાર સરખો, તપાસી તે ઉપાડવો;
સારમાં સૌ સુખ મળે, છાર ધોયે પરિશ્રમ પાડવો;
માટે સાચા થઇ સૌ મંડો, ખોટ ખંખેરી કાઢો કરી;
નિષ્કુલાનંદ કહે નાથજી, રીઝશે તો શ્રીહરી.

કડવું ૧૮ મું.

જીઓ હરી લકત થયા હરીશ્ચંદ્રજી, તેનું સત્ય જોઇ અકળાયો ઈંદ્રજી;
સારે ગયો વિજીતે પાસે પુરંદ્રજી, જઈ કહી વાત માંડે ગયું મંદ્રજી.

ઢાળ.

માંડે તો ધર ગયું આજ, કાલે લેશે અવધપતિ;
એનું સત્ય ધર્મ નીમ જોઈને, હું તો અકળાયો અતિ.
એને દાને કરી ડોલિયું, માંડે અચળ ઈંદ્રાસન;
માટે રાખો કહું મુજને, હું આવ્યો શરણુ ભગવંન.
ત્યારે વિજીત એમ ખોલિયા, તું ખેસ સ્થાનક તાહરે;
નથી દેવું ઈંદ્રાસન એને, તેને રાખવો છે ધામ માહરે.
પછી તેને તાવવા સાંડે, તેડાવ્યા વિશ્વામિત્રને;
હરિશ્ચંદ્રને સત્યથી પાડો, પમાડો દુઃખ નિરંત્રને;
ત્યારે વિશ્વામિત્ર કહે વિજીતને, એમાં લાગે મુને અપરાધ.
ત્યારે વિજીત કહે મારે વચને, તમને નથી કંઈ બાધ.
જેણે વસિષ્ઠના સુત સો સંહાર્યા, એવા છે દીલના દયાળ;
તેને એ કામ કઠણુ નથી, ઉડી ચાલિયા તત્કાલ.
પરને પીડા પમાડવા, જેને અંતરે નથી અરેરાટ;
સંકટ એ કેમ સહી શકે, એવો નથી હૈયામાં ધાટ.
મનમાં મેહેર મળે નહીં, વાણીએ વિપત પાડે ધણી;
કાયાયે રૂંડું તે કેમ કરે, ધારો વિચારો તેના ધણી.
અવધ પુરી એ આવિયા, હરિશ્ચંદ્ર રાયને ઘેર;
નિષ્કુલાનંદ હરિશ્ચંદ્રે પછી, પૂજા કરી બહુ પેર.

કડવું ૧૯ મું.

શોડપ પ્રકારે કરી પૂજા અતિજી, ધૂપ દીપ કરી ઉતારી આરતીજી;
પછી હાથ જોડી કરી વિનતીજી, માગો, માગો મુજથી મોટા મહિપતીજી.

ઢાળ.

માગો કંઈ એક મુજ પાસથી, તે આપું તમને આજ;
 સારે મુનિ બોલિયા, આપ તારું સર્વે રાજ.
 પૂછ રાણી કુંવર તારાને, સૌ હોય રાજ રણિયાત;
 તો મેં જે માગ્યું તે આપજે, નહીં તો ન કર મુખથી વાત.
 રાજ્ય દહને રેક થાશે, નહીં મળે અંખર અન્ન આહાર;
 આણતોળ્યું દુઃખ આવશે, નહિ રહે સત્ય કરે વિચાર.
 ત્યારે રાય રાણી કુંવરે, ક્યો એમ વિચાર;
 આપો રાજ સૌ એહને, રાખો સત્ય નિરંવાર.
 સારે રાય કહે છે ઋષિને, આપ્યું રાજસાજ સર્વ સ્મૃદ્ધિ;
 ઋષિ બોલ્યા જ્ઞેષ્ઠએ, તે ઉપર દક્ષિણ દીધી.
 સારે રાયજી બોલિયા, દેશું મુવર્ણ ત્રણ ભાર;
 સારે ઋષિ કહે આપ હમણાં, મકર વેળ લગાર.
 રાજ સાજ સ્મૃદ્ધિ મારી, એથી ખીજું હોય તુજતાણું;
 આપ્ય તે ઉતાવળું, એમ ધાંધળ કીધું ઘણું.
 સારે રાય કહે આ રાજમાં તો, અમારું નથી આણભાર;
 કુંવર રાણી આ દેહ માં, એ છે દીધા થકી બહાર.
 ત્યારે રાય ઋષિને કહે, અમને વેચીને ધન લઈએ;
 નિષ્કલ્પાનન્દ ત્યારે શું કહે, ચાલો સૌ કાશીએ જઈએ.

કડવું ૨૦ મું.

વિશ્વામિત્ર કહે વિતશે એક માસજી, ત્યારે હું આવીશ તમારી પાસજી;
 ત્યાંસુધી કરજો કાશીમાં વાસજી, પછી હું વેચીશ કરી તપાસજી.

ઢાળ.

તપાસ કરીશ હું ત્રણેને, પછી વેચીશ વિગતે કરી;
 ત્યારે ત્રણે ચાલ્યા ત્યાંથકી, દૈધીરજ મનમાં ધરી.
 રાજ રાણી કુંવરનાં છે, અતિ કામળ અંગ;
 સો સો સેવા જેની કરતા, નથી તેને સેવક એક સંગ.
 કાંટા કાંકરા આકરા અતિ, ખાડા ખડિયાં ટેશ કંપકે;
 ગોખરૂ બ્રટ ડાલશ્રણિયાં, લાગે પગમાં લોહી ત્રપકે.

તપે ભોમિ તીખી અતિ, તેમાં નથી ચલાતું ચણું;
 બળે તળાં એ પગનાં, તેણે ઢળી પડે છે ધણું.
 ઊપર તીખો પ્રલય સરખો, ઉગ્યો અંકે અગ્નિ લધ;
 પાણી ન મળે પ્યાસે મરે, અન્ન વિના દિન ગયા કધ.
 પ્યાસ ભૂખથી પીડા થકી, નકી દિલે નથી ડોલતાં;
 અડવડે લડથડે, તોય કાયર વાક્ય નથી બોલતાં.
 વાટમાં બહુ વિદ્ય કરવા, સત્ય મૂકાવવા સામા મળે;
 ત્રણેની એક ટેક છે તે, ચળાવ્યાં પણ નવ ચળે.
 સહ્યાં ન જાયે શરીરમાંયે, એવાં ખીજાં કુષ્ટ આવે બહુ;
 તોએ દુઃખ ન માને દીલમાં, એવાં શ્રદ્ધાવાળાં છે સદુ.
 દુઃખતાણા દરિયાવ માંહે, ત્રણે પડિયાં છે તળે;
 નિષ્કુલાનંદ કહે ધન્ય ધીરજ, એમ કહ્યું સંત સઘળે.

પદ ૫ મું.—રાગ સિન્ધુ.

સત્યવાદી સંકટને સહે, રહે ધીર ગંભીર નિરનિધિ જેવા;
 આપે અમાપે તોય તપે નહીં કેદી, અડગ પગ ન પરડે એવા. સસ્ય૦
 સત્ય સજગ ઉપહાસ ત્રાસ, હરીદાસ સહે અન્ય કાસતાસ નાશ કીધી જેણે;
 અવિનાશ પાસ વાસ આશ કરી, શ્વાસઉચ્છ્વાસ ઉલ્લાસ રહે છે તેણે. સસ્ય૦
 અતિ પ્રસન્ન વદન નિશ દિન રહે, ધન્ય ધન્ય જને પાવન સરે;
 જગજીવન સજન વિદ્ય હરે, તેહ વિણુ ભજન મન નવ કરે. સસ્ય૦
 ગ્રહી ટેક એક વિવેક કરી ખરી, છેક તે કને ક્યે નવ તળે;
 નિષ્કુલાનંદ જગ વન્ધ સહજનનંદ, સુખ કંદ ગોવિંદ મુકુંદ ભજે. સસ્ય૦

કડવું ૨૨ મું.—રાગ ધન્યાશ્રી.

લારપછી ત્રણે ચાલી ભૂલ્યાં વાટજી, આગળ આવ્યું ઉજ્જડ નરેડાટજી;
 નાવ્યું નીર નદી કોય વાટ ધાટજી, તોય મને નથી કરતાં ઉચ્ચાટજી.

ઢાળ.

ઉચ્ચાટ નથી જેને અંતરે, રહે છે આનંદ ઉરમાં અતિ;
 દદ ધીરજ મનમાં ધરી, કરી સઘન વન વિષે ગતિ.

ખેર દેર ખજુરી ખરાં, આવળ કંટાળા બોરડી;
અતી અણિયાળા આંકડીઆળા, લાગે કંટા જન્ય લડચડી.
વાઘ વડ વાનર વીંછુ, શશા શેમર શીઆળ છે;
ચીત્રો માતંગ નાહર નોળ, એ વનમાં વીંછી વ્યાલ છે.
પર્વત ઉપર પાવક બળે, પાડે પશુ પંખી ખુંખરાણુ;
ઉપર ઉટે શકરા સમાળા, કંક કોશી હરવા પ્રાણુ.
દુડ હોલાં ધણાં ધુધવે, બીજન શબ્દ થાય લયકાર;
સદ્યા ન જન્યે શ્રવણે, એવા થાય બહુ ઉચ્ચાર.
ભારે કંઠણુ એ ભોમિકા, અતિ વિકટ વન સધન;
ચાલી ચણે ચકચૂર થયા, ત્યારે થયું એ વન ઉલ્લંઘન.
ચાલી શંકે નહીં ચણે, ટળી વળી પડી જન્યે ધણું;
પામે પીડા બહુ પેરની તે તો, વદને ન જન્યે વણું.
મૃતકવત મહી ઉપરે, ત્રણે પડીયાં તે વાર;
મોડીશી મૂઝાં ઉતરી, ત્યારે થયાં ચાલવા તથ્યાર.
ધીરે ધીરે પગ ધરી ચાલતાં, આવી નદી પીધું નીર;
નિષ્કુલાનંદ ત્યાં માર્ગ મળ્યો, પછી ચાલ્યાં ત્રણે સુધીર.

કડવું ૨૨ મું.

મળીએ મારગ ચાલિયાં ચોંપેછ, પડે આખડે પગ પાછા ન રોપેછ;
પહોંચીએ કાશી તો સાંઝે છે સૌંપેછ, નવ પહોંચીએ તો ઋષિ રખે કાપેછ.

ઢાળ.

ઋષિ દ્રોષ્યાની બીક રહે, રખે વહી જન્ય માસ;
આપે શ્રાપ તો આપણે, એવો ત્રણેને મન ત્રાસ.
અન્ન વિના અચેત અતિ, ગતિ થોડી થોડી થાય છે;
અડવડતાં ને આખડતાં, ત્રણે ચાલ્યાં જન્ય છે.
સાંજ પડે સૌ સામટાં મળી, વળી વાત કરે ધીરજની;
સ્મરણુ કરતાં શ્રીહરીનું, એમ નીર્ગમે છે રજની.
સવારે સૌ થઇ સાવધાન, વળી ચાલે છે ચોંપે કરી;
રખે વિંતી જન્ય વાયદો, એવી અંતરે ખટક ખરી.

લાંઘણે કરી લેવરિયાં, થયાં અન્ન વિના અચેત;
 મુકી ગયાં શરીરમાં, રાજ્ય રાણી કુંવર સમેત.
 તોયે ટેક તજતાં નથી, કથી નથી કહેવાતી એહની;
 ધીરજ ઓચપત આણે અંતરે, મુખ દુઃખ ન માને શરીરની.
 એમ મહા દુઃખ પામ્યાં મારગે, તે કહેતાં પણ કહેવાય નહીં;
 ત્યારે તે પહેંચ્યાં કાશીએ, ઉભાં ત્રણે તે ચોકે જઈ.
 ત્યાં તો તૈયાર ઉભા હતા, ઋષિ વિશ્વામિત્ર જેનું નામ;
 ત્રણ કાળી તે ઉપર ધરી, વળી વેંચવાને કામ.
 સાંજ પડી ગઈ શહેરમાં, ત્યારે આવ્યાં ગ્રાહક તે પેર;
 નિષ્કુલાનંદ કહે નાણું દઈ, લઈ ગયાં પોતપોતાને ઘેર.

કડવું ૨૩ મું.

રાણી રોહિતાશ્વનું દિજ દઈ ધનજી, તેડી ગયો તેને નિજ ભુવનજી;
 હરિશ્ચંદ્રએ કરિયો રાજનજી, તે પણ વેંચાણો શ્વપચને સદનજી.

ઢાળ.

શ્વપચ ઘેર રાજ્ય રહ્યા, દિજ ઘેર રહ્યા રોહિતાશ્વ;
 તારા તે પણ દિજનું, કરે કામ કરી ઉલ્લાસ.
 તારા ખાંડી દીયે તાંદુલા, પીસી દીયે ગોધુમાદિ અન્ન;
 જળ ભરે ત્રાજે ઘર આંગણું, લીપે સદન ધ્રુવે વસન.
 રોહિતાશ્વ પણ એહજ રીતે, કરે બ્રાહ્મણનું કામ;
 પુષ્પ ત્રણ તૃણ ઈંધણાં આણે, ચાંપે ચર્ણ ચાક જામ.
 શ્વપચે સોંપ્યું હરિશ્ચંદ્રને, લેવો મુડદે મુડદે લાગ;
 આપે ખાપણુ લઈ પછસો, ત્યારે મુકવા દેવી આગ.
 ત્યારે હરિશ્ચંદ્ર ધારી હઈએ, જાય સૌથી મોરે મશાણુ;
 દીયે દોડુ લેવા લાગને, વળી પાડે બહુ ઘુંચરાણુ.
 ખાપણુ પછસો લઈશ ખરે, ત્યારે તે આપીશ બાળવા;
 આખ્યા વિના રખે આગ મૂકે, આવ્યો છું હું બાળવા.
 મોટું શહેર મરે ઘણાં, બાજે અગાં એક એકથી;
 હમ્મેશ ઉડી દીયે હડિયો, નીરાંત તે કવલેશ નથી.

મુડદે મુડદે મશાણમાં, રડવડે રાત ને દિન;
જળ ટાંણે જળ ન મળે, અન્ન ટાંણે ન મળે અન્ન.
એવા કામમાં રાજ રહ્યા, ત્યાં ગયા વહી કે દીન;
નિષ્કુલાનંદ ન થાય ખીજે, જેવું કર્યું એહ રાજન.

કડવું ૨૪ મું.

વિપ્ર કહે સુણ રેહિતાશ્વ મુલાગણ, મુગંધી પ્રલ લાવ્ય જઈ ખાગણ;
ગયા ત્યારે ત્યાં ડસ્યો કાળો નાગણ, તેથી તુર્ત કર્યું તન ત્યાગણ.

ઢાળ.

ત્યાગ્યું તન જન જ્ઞેષ્ઠને, કહ્યું વિપ્રને તે વાર;
તેહના દેહને દાગ દેવા, મોકલ્યા સેવક ચાર.
તે શય લાવ્યા ગંગા તીરે, એહે રચી મૂકે છે આગ;
કહે હરિશ્ચંદ્ર કેમ મૂકીશ અગ્ની, આપ્યા વિના મારે લાગ.
આપી લાગ લગાડી ચિતા, થયું અર્ધ બળ્યું બ્યારે તન;
ત્યારે નાંખી એહે એલવી, અતિશે તે વરસી થન.
ત્યારે આવી છે તારા તીહાં, લીધું મુડદું તે ખોળામાંય;
ત્યાં આવ્યા ઋષિ કહે આપું છરી, રાખો ભૂતલય ન રહે કાંય.
આપી છરી કહ્યું જઈ રાયને, એક વાત કહું કાને ધરીએ;
મશાણે મરઘી મનુષ્યને, ખાય છે કાપી કાપી છરીએ.
ત્યારે ભૂપ કહે તેડી લંગીઓ, જાઓ મારે ગર્દન એહને;
ઝાલી લીધી પછી ઝડીયે, મારવા સાડ તેહને.
ઢીકા ગડદા પાડુએ વળી, મારી કરી છે અધમુછ;
મારો મારો કહે ચું વિચારો, કરો મુંડી ધડથી જુથ.
એવાં દુઃખ આવી પડ્યાં, જે સહ્યાં ન જાય શરીર;
મૃત મુવાનો અતિ શોક છે, પણ ધરી રહ્યાં છે ધીર,
પછી હરિશ્ચંદ્રને હુકમ કર્યો, આવ્યો મારવા ગર્દન;
નિષ્કુલાનંદના નાથની કસણી, સહી શકે કહો કાણ જન.

પદ ૬ કું.—રાગ સિંધુ.

રાણી વાણી જાણી તાણી તીખી કેહ, કાઢય કાઢય કાઢય તરવાજ તારી;
ગ્રહે અતિ ગાઢય ગાઢય ગાઢય મને, વાઢ વાઢ વાઢ વળી મુંડ મારી. રાણી.

રખે અડર નર ડરે ડરતો, થર થર થર કર કરીશ માં જો;
 ધરિ ધિર શરીર શરવીર થઇ, નાથ હાથ વળતાં દિલે ડરીશ માં જો, રાણી.
 ત્યારે અચાનક ચિત્તે ચડી, દડવડી ડગ ભરી ડોટ દીધી;
 અનિ ચિત્કરાળ, તરવાલ ઝાલા જેવી કહિયે, તે ભૂપાળઉતાલ તત્કાલ લીધી. રાણી.
 કાઠી ખડ્ગ ધડક ધડક નથી, થડક થડક તે થડક ટળી;
 ઝડક ફડક ફડકતી નથી, ઝડક ઝડક કહે મુને માર વળી. રાણી.
 તીખી તરવાર માર માર કરે, ધારથ ધાર ધરે ધીરજ ન રહે;
 તારે તારે તારે તારે તારા ભણે, માર માર માર એમ મુખે કહે. રાણી.
 મુર નર સાથ સાથ સાથ સાથ મળ્યા, પાથ પાથ પાથ પડે રડી રીયાં;
 નિષ્કુલાનંદ અનાથના નાથજી, હાથે હાથ હાથ ગ્રહી લીધો છે તહીયાં. રાણી.

કડવું ૨૫ મું.—રાગ ધન્યાશ્રી.

માગો હરિશ્ચંદ્ર આપું તુજને જી, તમથી વહાલું નથી ખીજું મુજનેજી
 તમને પીડ્યા મુણી મુરેશની ગુંજનેજી, ઘટે એવું કામ કરવું અમુજનેજી.

ઢાળ.

અમુજ એવું કામ કરે, જેને ડર નહીં હરીતણો;
 માટે માગો મુજ પાસથી, હું તો રાજી થયો ધણો.
 ત્યારે હરિશ્ચંદ્ર બોલિયા, ધન્ય તમે થયા પ્રસન્ન;
 એથી આધક ખીજું નથી, મુને સર્વે મળ્યો માલ ધન.
 એમ કરતાં હોય આપવું તો, માગું છું મારા સ્યામ;
 અમે અમારિ દૈયત સહિત, રાખો તેડી તમારે ધામ.
 ત્યારે વિખંડુએ વર આપિયો, આખ્યો વૈકુંઠે તમને વાસ;
 એહ વાત હરિશ્ચંદ્રની કહી, સૌ ગુણી લેજો હરિદાસ.
 એવી ભક્તિ આદરવી ખરી, જાણે જેવી હરિશ્ચંદ્રે કરી;
 તેહ વિના તન મન તાણે, નથી રીઝતા શ્રીહરી.
 કાલાવાકાનું કામ નથી, આ તો શીર સાટાંની વાત છે;
 તેહ વિના કોઇ કરે વંદનાં, તે તો કાળી કામળીએ ભાત છે.
 જેમ હવાનું મુણી હઠ્યાટલ, ચાલે કાચે ચપણુ લઈ;
 પણ પેટ ભર્યાનાં છે પાંપળાં, તે જલમ નર જાણે નહીં.

જેમ કાતી કાટે ઘાલી ગાળિયું, જઈ સુતી સોડ તાણીને;
મનમાં જાણે હું મરી ગઈ, એવું કામ ન કરવું જાણીને;
સિદ્ધ ત્રોડી સંસારથી, રહેવું હતું ઘરમાં ધરી;
નિષ્કુલાનંદ કહે મુવા પછી, જે જે થાય વાત તે ખરી.

કડવું ૨૬ મું.

જ્યારે જાય વોહોરવા વસ્તુ અમૂલ્યજી, ત્યારે જોઈએ કર્યો મનમાંય તોલજી
દેશે ત્યારે, જ્યારે લેશે મુખે માગ્યું મૂલજી, એ વાત કહી કથી નથી એમાં ભૂલજી.

કાળ.

ભૂલે કરે મનસુખો મનમાં, તે વિના પૈસે પુરો ન થાય;
તેમ શ્રદ્ધા હિણુની લક્ષિત, તે પણ તેવી કહેવાય.
નથી વિત્તવો રે આજીયા, કરે હાથી લેવાની હોંશ;
તે તો પામ્યાનાં પાંપળાં, અમથો કરે અદ્ધસોસ.
જેમ વર જનઘયા જનમાં, વળી જાય જોડાજોડ;
જનઘયા તો જમે રમે, ધરે વરને શીર મોડ.
માટે જોઈ અધિકાર આપણો, પછી દિલમાં કરવી ડોડ;
પ્રહલાદ ધ્રુવ હરિશ્ચંદ્ર જેવો, કંયાંથી પુરો થાય મન કોડ.
જેમ પંચ અસ્વાર પંથે જોતા, છટ્ટો લલો થયો નર ખરે ચડી;
તેના પોહોંચવાની પ્રતિત કરવી, એ પણ ભૂલ મોટી પડી.
જેમ બક હંસ ખરોખરી, વળી ઉજળા એકજ વાન;
તેમ સાચા કાચા સંત સરીખા, એમ જાણવું એજ જ્ઞાન.
શરીર સુખને સંભારતાં, નિશ દિન નવરાં નવ રહે;
મહા સુખ મહારાજનું, કહેા તે કઈ પેરે લહે.
કાયરને કેમ ધીર થાવું, એ પણ અટપટી વાત છે;
વેશ લેતાં શરવીરનો, જન જાણો ઘટની ઘાત છે.
પેખી ભક્ત પૂર્વના, હૈયે રહેતી નથી વળી હામ;
નિષ્કુલાનંદ આજે આદ્યું તે, કંઈજી છે ઘણું કામ.

કડવું ૨૭ મું.

સુણો વળી કહું રંતીદેવની રીતજી, ભક્ત પ્રભુનો પૂરો પુનીતજી;
સહ્યાં દુઃખ તેણે શરીરે અગણિતજી, કહું તેની વાત સુણો ધરી ચિતજી.

રખે અડર નર ડરે ડરતો, થર થર થર કર કરીશ માં જો;
 ધરિ ધિર શરીર શૂરવીર થઈ, નાથ હાથ વળતાં દિલે ડરીશ માં જો, રાણી.
 ત્યારે અચાનક ચિત્તે ચડી, દડવડી ડગ ભરી ડોટ દીધી;
 અતિ વિકરાળ, તરવાલ ઝાલા જેવી કહિયે, તે ભૂપાળ ઉતાલ તત્કાલ લીધી. રાણી.
 કાઠી ખડ્ગ ધડક ધડક નથી, થડક થડક તે થડક ટળી;
 ટૂડક ટૂડક ટૂડકતી નથી, ઝડક ઝડક કહે મુને માર વળી. રાણી.
 તીખી તરવાર માર માર કરે, ધારય ધાર ધરે ધીરજ ન રહે;
 તારે તારે તારે તારે તારા ભણે, માર માર માર એમ મુખે કહે. રાણી.
 મુર નર સાથ સાથ સાથ સાથ મળ્યા, પાથ પાથ પાથ પડે રડી રીયાં;
 નિષ્કુલાનંદ અનાથના નાથજી, હાથે હાથ હાથ ગ્રહી લીધો છે તહીયાં. રાણી.

કડવું ૨૫ મું.—રાગ ધન્યાશ્રી.

માગો હરિશ્ચંદ્ર આપું તુજને જી, તમથી વહાલું નથી ખીજું મુજનેજી
 તમને પીડયા મુણી સુરેશની ગુંજનેજી, ઘટે એવું કામ કરવું અમુજનેજી.

ઢાળ.

અમુજ એવું કામ કરે, જેને ડર નહીં હરીતણો;
 માટે માગો મુજ પાસથી, હું તો રાજી થયો ધણો.
 ત્યારે હરિશ્ચંદ્ર ખોલિયા, ધન્ય તમે થયા પ્રસન્ન;
 એથી આધક ખીજું નથી, મુને સર્વે મળ્યો માલ ધન.
 એમ કરતાં હોય આપવું તો, માગું છું મારા સ્થામ;
 અમો અમારિ રૈયત સહિત, રાખો તેડી તમારે ધામ.
 ત્યારે વિષ્ણુએ વર આપિયો, આખ્યો વૈકુંઠે તમને વાસ;
 એહ વાત હરિશ્ચંદ્રની કહી, સૌ ગુણી લેજો હરિદાસ.
 એવી ભક્તિ આદરવી ખરી, જાણે જેવી હરિશ્ચંદ્રે કરી;
 તેહ વિના તન મન તાણે, નથી રીઝતા શ્રીહરી.
 કાલાવાલાનું કામ નથી, આ તો શીર સાટાંની વાત છે;
 તેહ વિના કોઈ કરે વલંખાં, તે તો કાળી કામળીએ ભાત છે.
 જેમ હવાનું મુણી હમ્યાટલ, ચાલે કાંયે ચપણુ લઈ;
 પણ પેટ ભર્યાનાં છે પાંપળાં, તે જલમ નર જાણે નહીં.

જેમ કાની કાટે ઘાલી ગાળિયું, જઈ સુતી સોડ તાણીને;
મનમાં જાણે હું મરી ગઈ, એવું કામ ન કરવું જાણીને;
સિદ્ધ ત્રોડી સંસારથી, રહેવું હતું ધરમાં ધરી;
નિષ્કુલાનંદ કહે મુવા પછી, જે જે થાય વાત તે ખરી.

કડવું ૨૬ મું.

જ્યારે જય વોહોરવા વસ્તુ અમૂલ્યજી, ત્યારે જોઈએ કર્યો મનમાંય તોલજી
દેશે ત્યારે, જ્યારે લેશે મુખે માગ્યું મૂલજી, એ વાત કહી કથી નથી એમાં ભૂલજી.

હાળ.

ભૂલે કરે મનસુખો મનમાં, તે વિના પૈસે પુરે ન થાય;
તેમ શ્રદ્ધા હિણુની લક્ષિ, તે પણ તેવી કહેવાય.
નથી વિત્તવો રે આજ્યા, કરે હાથી લેવાની હોંશ;
તે તો પામ્યાનાં પાંપળાં, અમથો કરે અદ્રસોસ.
જેમ વર જનમયા જનમાં, વળી જય જોડાજોડ;
જનમયા તો જમે રમે, ધરે વરને શીર મોડ.
માટે જોઈ અધિકાર આપણો, પછી દિલમાં કરવી ડોડ;
પ્રહલાદ ધ્રુવ હરિશ્ચંદ્ર જેવો, ક્યાંથી પુરે થાય મન કોડ.
જેમ પંચ અસ્વાર પંથે જોતા, છટ્ટો ભલો થયો નર ખરે ચડી;
તેના પોહોંચવાની પ્રતિત કરવી, એ પણ ભૂલ મોટી પડી.
જેમ બક હંસ બરોડારી, વળી ડિજળા એકજ વાન;
તેમ સાચા કાચા સંત સરીખા, એમ જાણવું એજ જ્ઞાન.
શરીર સુખને સંભારતાં, નિશ દિન નવરાં નવ રહે;
મહા સુખ મહારાજનું, કહે તે કષ્ટ પેરે લહે.
કાયરને કેમ ધીર થાવું, એ પણ અટપટી વાત છે;
વેશ લેતાં શરવીરનો, જન જાણો ધટની ઘાત છે.
પેખી ભક્ત પૂર્વનાં, હૈયે રહેતી નથી વળી હામ;
નિષ્કુલાનંદ આજે આદ્યું તે, કંઈજી છે ઘણું કામ.

કડવું ૨૭ મું.

સુણો વળી કહું રંતીદેવની રીતજી, ભક્ત પ્રભુનો પૂરો પુનીતજી;
સહ્યાં દુઃખ તેણે શરીરે અગણિતજી, કહું તેની વાત સુણો ધરી ચિત્તજી.

કહું વાત રંતીદેવની, કરે નીજ નગરનું રાજ;
 પોતે પોતાની પ્રજા પાસે, રખાવે બહુ અનાજ.
 એમ કરતાં આવી પડ્યો, બાર વરસનો વળી કાળ;
 એકાદશ વર્ષ અન્ન પોહોંચ્યું, દ્વાદશનો થયો જંગળ.
 ત્યારે રાયે અન્ન આપિયું, તે પહોંચ્યું દશ માસ;
 પછી લાગ્યા છે પડવા, ઉપરા ઉપરી અપવાસ.
 કળકળે જન અન્ન વિના, બહુ બહુ પાડે છે બેઠાર;
 તે સુણી રાય ચાલીઆ, સંગે રાણી મુત વધુ ભોર.
 ઉપવાસ ચોખ્ખા ચારેને પડ્યા, એકે એકા પુરા પચાશ;
 ત્યાં અણુધન્યોએ અન્ન મળ્યું, એકાં જમવા પાસોપાસ.
 પાશેર પાશેર પાણીમાં વળી, આવ્યું હતું જે અન્ન;
 ઉપવાસ એગણ પચ્યાસમે, કરવા એકાં ભોજન.
 અભ્યાગત અન્યારથી, તેહની વાટ જુએ છે વળી;
 આપીએ એને આમાંથી, એમ વિચારે છે ચારે મળી.
 ત્યાં અધોરી એકે આવીઓ, સંગ લઇને વળી શ્વાન;
 ભૂખ્યો ભૂખ્યો એમ બોલતો, કાઢ આપો ભોજન પાન.
 ત્યારે આપ્યું અન્ન જળ એહને, રાય રાણી મુત મુત લામ;
 નિષ્કુલાનંદ પ્રાણી પ્રી અધોરીએ, હેસ દષ દેડયું જળ હામ.

કડવું ૨૮ મું.

કુટુંબ જળ હામ કૃપ ઉડો અપારજી, પ્યાસાં રહ્યાં એહ રાજ સહિત ચારજી;
 પડ્યું દુઃખ એવું તોય પામ્યાં નહીં હારજી, વળતો રાયે એમ ક્યોં વિચારજી.

ઢાળા.

વિચાર કરીને બોલીઆં, મળ્યું અન્ન કેટલે દીન;
 લલે આવ્યું અર્થ અભ્યાગતને, એમ કહી થયાં પ્રસન્ન.
 ત્યારે ટળી અધોરી થયા, ધર્મદેવ મૂર્તિમાન;
 માગ માગ રાજ મુજથકી, આપું તુંને તે વરદાન.
 ત્યારે રાય કહે-ધન્ય-ધન્ય ધર્મ, માગું રાજ થયા જાણી તમને;
 મુખી રહે સૌ ગ્રાણધારી, એની આવે પીડા અમને.

ત્યારે ધર્મ કહે, પરતી ખીડ લે, તેને અંગે ખીડ આવે નહીં;
એહ વિના પણ માગે આપું છું, અવિનાશ ધામ વસશે સહી.
ધન્ય એ રાયની ધીરજને, ધન્ય સત્સવાદી એ દયા ધણી;
એવી અનાદિની રીત જોઈને જન, પ્રજી વિચારવી રીત આપણી.
એવાના જેવી હોય આપણી, તો હરી એસવું એ કીક છે;
નહીં તો કસર કાઢવી, એહજ રૂડો વિવેક છે.
પણ ખીજને ખોટ ન આણવી, જાણવી એ પણ વાત;
ખીજે અગાડ્યે શું અગડે, એહ સમજવું સાક્ષાત.
ખીજાં કામ ત્યાં કૈક ક્યો, કેડે રાખ્યું એક કરવું કટ્યાણ;
એને સમજી સમજવું, એ પણ જાણ તે અજાણ.
આપે જમ્યા વિના આપણી, કહો ભૂખ કેમ લાગશે;
નિપ્કુલાનંદ કહે સાચું કહેતાં, કોઈકને દુઃખ પણ લાગશે.

પદ ૭ મું.—રાગ સિંધુ.

કંઠણ કસોટી મોટી મહારાજની, સહી રહે વળી કાય સંત શરા;
જેમ જેમ દુઃખ પડે આવી દેહને, તેમ તેમ તેમ પરખાય પૂરા—કંઠણ૦
જેણે પાડી છે આંટી મોટી જીવમાં, મન માન્યું છે મરી કરી મટવું;
ભર અવસરપર ધીર ધરી, કરી ખરી હક વાગે નથી જ હરવું—કંઠણ૦
અનેક દેહ ખોયા અણઅર્થે, તે દેહ કાંઈ નાખ્યા કામે;
હવે આ દેહ હરી અર્થે કરી, રાખવી છે અચળ તે આડે જામે—કંઠણ૦
એમ દૃઢ ધીરજ ધરી કરીને, ભજે છે જેહ ભગવાન ભાવે;
નિપ્કુલાનંદ કહે એમ જાણવું, અંત્યે અર્થ પણ એજ આવે. કંઠણ૦

કડવું ૪૬ મું.—રાગ ધન્યાશ્રી.

વળી કહું એક વ્રાત અનૂપજ, ભક્ત એક રત્નપુરીનો ભૂપજ;
નામ મયુરધ્વજ સદાય સુખ રૂપજ, કરે યજ્ઞ હોમે હવિષાન્ત તૂપજ.

હાળ.

હોમે હવિષાન્ત યજ્ઞ કરે, ભલો ભક્ત સત્યવાદી સહી;
ત્યાં શ્રીકૃષ્ણ અર્જુન આવીઆ, વેશ વિપ્રનો લહી.
કૃષ્ણ થયા કૃષ્ણશર્મા, અર્જુન થયા તેના શિષ્ય;
યજ્ઞશાળામાં આવીઆ, જ્યાં એક હતા નરેશ.

ત્યારે રાય ઊડી ઊભા થયા, ક્યો દંડવત પ્રણામ;
 ભલે પધાર્યા પ્રભુ મારા, માગો કંઈ એક મન અભિરામ.
 ત્યારે બ્રાહ્મણ કહે ધન્ય ધન્ય રાજા, સત્યવાદી તું સાચો સહી;
 પણ મારે છે જે માગવું, તે તુરત તુંને કહેવાય નહીં.
 ત્યારે નરેશ કહે નિઃશંક થઈ, માગો મનવાંચિત શંકા તણ;
 રાજ સાજ સુખ સંપતિ, માગો વસ્તુ જે મન રણ.
 ત્યારે દ્વિજ કરે ધર્મપુરથી, હું પુત્ર પરણાવા આલિયો;
 આવ્યા આ શહેરની સીમમાં, ત્યાં સુતને સિંહે આલિયો.
 એકજ પુત્રને એમ થયું, ગયું મારું કુળ સમૂળું સહી;
 બુદ્ધાપણમાં બાળક બીજો, આવવાની આશા નહીં.
 હર્ષ હૈએ નવ રહ્યો, ગયો આનંદ સર્વે ઊઘળી;
 મારી મારા સુતની, વધૂ ન જાણે પીડા વળી.
 ત્યારે મેં કહ્યું મેલ પુત્ર મારો, એને સાટે ખાઈ જા મુજને;
 ત્યારે વાઘ કહે નિષ્કુલાનંદનો, નાથ ભજ કહું તુજને.

કડવું ૩૦ મું.

તેને મેં કરી બહુ બહુ વિનતિજી, પણ વાઘે ન માની મારી એક રતિજી;
 મારે તો પડી ત્યાં વિકટ વિપતિજી, તે જોઈ સિંહ કહે સુણ શુભ મતિજી.

ઢાળ

શુભ મતિ સાંભળ સહી, મૃગપતિ ન મૂકે મુખથટ્ટી;
 બહુ દીને મળ્યો બાળક તારો, હું ઘણું પીડાયો તો ભુખથી.
 એમ કરતાં હોય ઉગારવો, તો તું જાણે જઈ ભૂપાળને;
 આપે અંગ જો અરધું, તો મેલું તારા બાળને.
 ત્યારે વિપ્ર કહે મેં કહ્યું વાઘને, એ વાંત હુથી કેમ થાય;
 કદાપિ માણું હું અંગ એનું, પણ રાય કેમ દેવાય.
 અન્ન ધન આપે અવનિ, તે તો સત્યવાદીને છે સોહલું;
 પણ અંગ કાપીને આપવું, એથી બીજું શું દોહલું.
 વણ માગ્યાનું જે માગવું, તેનો કરવો તપાસ;
 વેરી આપે અંગ અધિપતી, એવો આવે કેમ વિશ્વાસ.

ત્યારે વાઘ કહે એ વસમું નથી, અંગ આપશે જા તું અચીર;
આગે અસ્તિ દ્વિચીએ આખ્યાં, આખ્યું શીખીએ કાપી શરીર.
કર્ણે કવચ આપિયું, આખ્યું બળીએ ત્રીલોકીનું રાજ;
સત્યવાદીને છે સોહલું, જઈ જાયો ન પાડે તે નાજ.
એમ કહી અહીં મોકલ્યો, તરત તમારે રાય પાસ;
નથી મંગાતું મેં મુખથી, તેમ નથી મેલાતી મૃત આશ.
ઉભય સંકટ આવિયાં, એક એક ધકી અધિક;
નિષ્કુલાનંદનો જે નાથ કરશે, તેજ થાશે અંતે ફીક.

કહ્યું ૩૧ મું.

ત્યારે રાય બોલ્યા થઈ પ્રસન્નજી, લલે તમે આવિયા મારે ભુવનજી;
આપીશ હું તમને માફ આ તનજી, તે જાણુને તમે જરૂર મનજી.

છાળ.

જરૂર તમે જાણુને, આપું ઉતાવળો આ દેહ;
વિલંબ તેની નથી વળી, સાચું માનુને નથી સંદેહ.
ત્યારે તામ્રધ્વજને તેડાવીઓ, આપી રાજગાદી એહને;
પુત્ર પ્રગ્નને પાળુને, માં ટાળુને હરીશું સ્નેહને.
પછી નરેશ નહાઈ તિલક કરી, ધરી કંઠમાં તુલસી દામ;
મંગાવ્યું કરવત વેહેરવા, ત્યારે ઉઠ્યું અકળાઈ ગામ.
હાલકલોલ શેહેર સૌ થયું, રહી નહીં ધારતાં ધીર;
હાહાકાર હુવો ધણો, ભયો સૌએ નયનોમાં નીર.
ત્યારે તામ્રધ્વજ એમ કહે, હું મૃત તમારો તમાફ તન;
આપો મુને એ વિપ્રને, વળી કરો એને પ્રસન્ન.
ત્યારે રાણી કહે અર્ધાંગ હું કહાવું, આપો રાય એ જાલ લઈ;
પામે પુત્ર એ પોતાતણો, મુને વાઘના મુખમાં દઈ.
કુંવર રાણીની વાણી મુણી, બોલ્યો દ્વિજ સેવકને સંગ;
આ તો વાત વિગ્રહે પડી, નહીં આપે રાય અર્ધું અંગ.

મેલી લાલચ ચાલો મારગે, જમ્યે વેગે વાધની પાસ;
અસ્થિ એનાં પ્રજાળીએ, જ્યારે ખાઈ જાય એનું માંસ.
પ્રી વાત પંચાયતે, તે નહિ નીપજે નિરધાર;
નિષ્કુલાનંદના નાથને, એવું ગમિયું આ વાર.

કડવું ૩૨ મું.

ત્યારે કર્મવંતિને કહે દિજ આમળ, નારી અંગ નરનું પણ વેદે કહ્યું વામળ;
માટે અંગ તારૂં નાવે એને કામળ, એણે તો લીધું છે દક્ષિણનું નામળ.

ઢાળ.

નામ લીધું છે દક્ષિણનું, રાણી કુંવરનું વેહેરેલ;
એવું લઈને આવજે, આપ્યું હોય હરખે ભરેલ.
ત્યારે મહિપતિ કેમ બોલો કાય, સૌ રહો રાજ રણિઆત;
આ અવસર અમૂલમાં, રખે કાય યગાડો વાત.
માગે મોટો મગન થઈ, તેવી તક આવી મારે આજ;
ધન્ય ધન્ય મારા દેહને, જે આવશે બ્રાહ્મણને કાજ.
લાવો કરવત કાકરી, આકરી કરી તે નિરધાર;
માયું ચીરીને માહડે, તુર્ત પોહોંચે જઈ પાર.
પાછળ રહેજે તું પુત્ર મારા, સામી રહેજે વળી તું સુંદરી;
વચ્ચેથી માંડો તમે વેહેરવા, અતિશય હરખ હૈયે ભરી.
રાજ કરો ઋષિરાયને, કાઢ દિલ માં કરો દિલગીર;
મારાં દુઃખને દેખી કરી, રખે નયણે ભરો કાઢ નીર.
મારે નથી એવું મનમાં જે, અંવળું થયું આ વાર;
તમે શોક શીદને કરો, થાઓ વેહેલે વેહેરવા તૈયાર.
એમ કહી ઉભા થંભ એ મધ્યે, અતિ ઉતાવળા થાય;
તે જોઈને જન ખીજા કરે છે, ઊભા ત્રાહે ત્રાહે.
અસહની છોજો ઉડશે, રહેજો છેટે સૌ નર નાર;
નિષ્કુલાનંદનો નાથ જોતાં, કર્યું કરવત તૈયાર.

પદ ૮ મું.—રાગ સિંધુ.

આકરે કાકરે કરવત કાઢીયું, વાઢીયું મસ્તક લીલાટ લગે;
ધડક પ્રડક થડક નથી મને, અચળ અકળ ઉભાં એક પગે. આકરે.

છુટી છોળ અતુલ લાલ લોહીની, તે જોઇ જન મન ચડિચિત્તે ચિતરી;
 દેખી ભૂપતિની વિપતિ મતિ ચળી, ઢળી વળી પડ્યાં મૂઝાએ કરી. આકરે.
 કરે કરેરાટ ચરેરાટ માંડયું ડોલવા, તે વામ અંગે એની વાત જાણી;
 એહ અંગ તે ઉમંગ લંગ થયું, વળી આવી ગયું આંખમાંહે પાણી. આકરે.
 તે જોઇ દ્વિજ બોલિયો ક્રોધ કરી, કલપીતું દાન હું ન લઉં કદી;
 હટકી ફટકી ચટકી ચાલિયા, તેને વાળિયા દિનતા વાણી વદી. આકરે.
 પછી આવીને પૂછયું એહ અંગને, કહે આંસું આવ્યાનું કારણ સહી;
 ત્યારે તે કહે અભાગ્ય સહી અર્ધા અંગની, જે બ્રાહ્મણને અર્થે આવ્યું નહીં. આકરે.
 એવું સુણી દ્વિજ પલટીને થયા, ત્યાં પ્રગટ શ્રીપુરુષોત્તમ રૂપ રે;
 નિષ્કુલાનંદનો નાથ ગાય કહે, માગ માગ માગ મુજ પાસથી ભૂપ રે. આકરે.

કડવું ૩૩ મું.—રાગ ધન્યાશ્રી.

મયુરધ્વજ કહે માગું હું તે દેજેછ, આવું રૂપ અનૂપ હૃદયમાં રહેજેછ;
 વળી એક બીજું મારે માગવું છેજેછ, હવે આવી પરીક્ષા કેનીયે માં લેજેછ.

ઢાળ.

લેશો માં આવી પરીક્ષા કેની, તમે દયાળુ દયાને ગ્રહી;
 એમ મયુરધ્વજે મોટે માંગ્યું, સૌ હવે સાડ જાણો સહી.
 લલો લલો એ ભૂપતિ, જેની મતિ અતિ મોટી થાણી;
 લલી કરી એણે લક્ષિત, એના જેવી નેધએ આપણી.
 સત્ય શ્રદ્ધા ધીરજપણું, જે એના જેવો વિવેક;
 ધર્મ પણ દૃઢ ધારવો, જે એના જેવી ગ્રહી ટેક,
 એક ટેક હરી લકતને, નેક છેક સુધી છાંડવી નહીં;
 કિરિ વિવેક અતિ ઉરમાં, વળી એક રંગે રહેવું સહી.
 પળે પળે રંગ પલટે, કહીં નવલ કસુંબી નીલનો;
 એક રહેણી કહેણી એક રીત નહીં, સ્વભાવ સમ સલીલનો.
 પણ લકત જે આગળ થયા, તે સર્વેની સુણીએ રીત;
 કર્યાં વિના ભુજો દ્રાણ રહ્યા, સૌ ચિંતવી જૃઓ તમે ચિત્ત.
 જેમ ઇક્ષુ પામે અમૃત્યતા, તે તો પ્રથમ પોતે પીલાય છે;
 ત્યારપછી ચડે તાવડે, તેનાં ગોળ ખાંડ સાકર થાય છે.

તેમ કસ્યા વિના કાચ વસ્તુ, ખરે ખપે નથી આવતી;
એમ સમજી સંકટ સહો તો, લલી લગ્યે લકતી.
પહોંચ વિના પર્વતે ચડયાની, હૈએ કરે કાષ્ટ હોંશ;
નિષ્કુલાનંદ કહે એ નહીં બને, અમથો થાશે અદ્ધસોસ.

કડવું ૩૪ મું.

પ્રભુ લગ્યા જેને કરવો ઉપાયજી, તેને એમ કરવું જેમ કર્યું ઋણુરાયજી;
પ્રભુ પ્રસન્ન કરવા ગયા વનમાંયજી, આરંભી તપ ઉભા એક પાયજી.

ઢાળ.

એક પગે ઉભા રહ્યા, અડગ મને અચળ થઈ;
કર બેઠિ ઉંચા કર્યા, શરીરપર ફેરવે નહીં.
ધચ્છા મેલી અન્ન પાનની, પ્રભુ પ્રસન્ન કરવાને કાજ;
તજી આશા વળી તનની, જેમ છોડીને આવ્યા રાજ.
શરીર સર્વે સૂકી ગયું, રહ્યું ન લોહી ને માંસ;
અસ્થિ રહ્યાં એક અંગમાં, રહ્યો શ્વાસ વણુ વિશ્વાસ.
નાડી રહી સર્વે નીસરી, ઉઘાડી અંગની બહાર;
ગળ્યું અંગ મળ્યું પેટ પૂરું, તોય કરે છે નામ ઉચ્ચાર.
માથું ગોઠણુ મોટાં થયાં, રહ્યું હૈયું બહારે નીસરી;
અજીવ વળગ્યું અસ્થિએ, થઈ કૃશ કાયા તપે કરી.
લાગે પવન અંગ લડથડે, વળી ડોલે છે તેણે દેહ;
એવું અચેત અંગ થયું, તોય તપ ન તજે તેહ.
સુકા કાષ્ટ સમ ઉભા રહ્યા, અરણ્યમાં એકાએક;
હાલે ચાલે નહીં ચરણે, એવી ગ્રહી આકરી ટેક.
રાજી કરવા રમાપતિ, અતિ આકર્ષ તપ આદર્યું;
ધરણી લાગી ધ્રુવવા, સ્વરગ કંપાયમાન કર્યું.
એવું તપ નેષ આકર્ષ, બીહીના સર્વે સુર અસુર;
નિષ્કુલાનંદના નાથને કંઈ, લેશે આપણાં સ્થાનક જરૂર.

કડવું ૩૫ મું.

ત્યારે સુર ગયા શ્રીપતિ પાસજી, અમરે સૌએ કરી અરદાસજી;
અમને રાખ્યા ત્યાં અમે કર્યો છે નિવાસજી, પણ હવે નથી એ સ્થાનકની આશજી.

હાળ.

આશા નથી એ સ્થલતણી, જોઈ તપ ઋતુરાયતણું;
એના તપ પ્રતાપે કરી, અમે તો તપીઆ વણું.
ત્યારે શ્રીહરિ કહે સુર સાંભળો, તમે જાઓ તમારે સ્થાનકે;
એમ કહીને ઉડીઆ, અવિનાશી અચાનકે.
આગ્યા રાય ઋતુ પાસ તે, દીધાં દયા કરી દર્શન;
માગો માગો રાય મુખથી, હું થયો છઉં પ્રસન્ન.
હેતે કરી હાથ ફેરવે, મુખ માથે ને સર્વે શરીર;
જોઈ ધીરજ એ રાજનની, આવી ગયાં નયનમાં નીર.
અતિ દીન આગળ થઈ ઉભા, આધીન ઓશિયાળા થઈ;
જાણે આપું એ જનને હું, માફ મુખ સર્વે લઈ.
વહાલપ દેખાડે છે વળી વળી, હેત હૈયામાં નથી સમાઈ;
અકળાઈ થયા છે ઉતાવળા, મન ધીરજ નથી પમાઈ.
ત્યારે રાય પાયે લાગ્યા પ્રભુને, કહે ધન્ય અનાથના નાથ;
નીરખી તમને નયને, શ્રીહરિ હું થયો સનાથ.
માગું છું હું મહા પ્રભુ, પંચ વિપય સંબંધી જે સૂખ;
દેશો માં દયા કરી, જેથી થાયે તમથી વિમૂખ.
ત્યારે શ્રીહરિ કહે શુદ્ધ ભક્ત તમે, નથી માયાનો લેશજરા;
નિષ્કલ્યાણનો નાથ કહે, અનન્ય ભક્ત મારા ખરા.

કહતું ઉડ મું.

એમ પ્રસન્ન કર્યા પરિવ્રજી, સહી શરીરે બહુ પરીશ્રમજ;
એહ વાત સાંભળી લેવો મર્મજ, વાત છે કહીણુ નથી કંઈ નર્મજ.

હાળ.

નરમ નથી છે કંઈણુ વણી, જેવા તેવાથી થતી નથી;
સૌ સૌના મનમાં જુઓ, જોઈું વિચારી અંતરથી.
વણુ ખપવાળાને એ વાર્તા, અણુ એક અર્થે આવે નહીં;
મહિમા મહાતમ મોટપ મુખથી, કૈયે મરકથી કથી કહી.
જેમ પશુ જનને ચાર પ્યારી, તેહ લીલી દેખીને નવ તજે;
સહે કષ્ટ બહુ એહ સાર, તોયે ભાવે કરી તેને ભજે.

જેને મોટી આશા છે મનમાં, જેવી પામવા પૈસાતણી ધણી;
 તેવી આશા નથી અવિનાશ પદની, વાત શું કહીએ ધણી.
 અન્ન વસન સાડ અંગ આવે, જ્યાં કાપે શત્રુ વળી શીશ;
 એ તો થાય છે ઉછરંગશું, પણ ભગ્ય નહીં જીગદીશ.
 અસત્ય સુખ સાડ એવું કરે, પિંડ પાડયા સુધી પરીયાણ;
 સત્ય સુખને સાંભળી, વળી થાતી નથી એવી તાણ.
 વિપનો કીડો વિષમાં રહી, વખાણે વિપનું સુખ;
 તેને રહેતાં અમૃતમાં, થાય જરૂર જાણો દુઃખ.
 તેમ ભક્ત આ બ્રહ્માંડમાં, ભજે હરિ ન તજે વિકાર;
 જેમ કેશ કહી એક દેકાણાતણા, રવેત શ્યામ સૌ એક હાર.
 ભક્ત થઈએ ભગવાનના, પ્રથમના ભક્ત પ્રમાણ;
 નિષ્કુલાનંદ કહે તે વિના, બીજા માનો માયાના વૈયાણ.

પદ ૯ મું.—રાગ બિહાગડો.

દોહિલું થાવું હરિ દાસ રે, સંતો દોહિલું
 જોઈએ તજવી તન સુખ આશ રે, સંતો દોહિલું ટેક.
 શૂરો જેમ રણમાં લડવા, હૈયામાં અતિ ઉત્સાહ;
 પેટ કટારી મારી પગ પરે, તેને કેની રહી ત્રાસ રે. સંતો
 કાયર મનમાં કરે મનસુખા, રહીશું ઉભા આસપાસ;
 એમ કરતાં જો ચઢી ગયા ચોટે, તો તરત લેશું મુખે ધાંસ રે. સંતો
 શૂરા સંતની રીત એક સરખી, કરવો વેરીનો વિનાશ;
 કામ ક્રોધ લોભ મોહ તજી, ભાવે ભજવા અવિનાશ રે. સંતો
 એવા ભક્ત તે ભક્ત હરિના, તે સહે જગ ઉપહાસ;
 નિષ્કુલાનંદ કહે તે વિના બીજા, તેનો નાવે વિશ્વાસ રે. સંતો

કડવું ૩૭ મું.—રાગ ધન્યાશ્રી.

વળી કહું વાત અનૂપમ એકજી, સુણજો સૌ ઉર આણી વિવેકજી;
 કહું સત્યવાદી રાય શીખીની ટેકજી, મૂકી નહીં નૃપે મુવા લગી છેકજી.

ઢાળ.

છેક ટેક તજી નહીં, દીયે દેદેકાર કરી દાન;
 જે જે માગે તે તે આપે તેને, બહુ બહુ કરી સન્માન.

જીવ્યા પ્યાસો કોઇ પ્રાણી આવે, માંગે મનવાંચિત ને વળી;
 આપ તેને આદરસું, આરત વાણી સાંભળી.
 તેણે જશ વાધ્યો આ જગતમાં, પરલોકે પડી ફાળ;
 ઇન્દ્ર કહે લેશે આસન માંડે, કંઈ કોઇ એક રખવાળ.
 પેહેલ વેહેલાં પાળ બાંધિયે, તો રહે તળાવે તોય;
 આવે જળે ને આદરવું તે; કામ ન આવે કાંય.
 લાગી આંગે કોઇ કૃપ ખણે, તેણે આલાય નહીં અંગાર;
 માટે મેલી ગાફલતા, વહેલો વહેલો કરવો વિચાર.
 પછી શક થયો શકરો, થયો હોલો તે હતાશન્ન.
 આવ્યા બેઠે ઉડતા, જ્યાં બેઠા હતા રાજન્ન.
 કપોત ગયો આવી ગોદમાં, બેઠો શકરો સામે સુગ્ગળ;
 આપ માહરા આહારને, મારા ભૂખે જાય છે પ્રાણ.
 ત્યારે શીખી કહે સુણ શકરા, શણે આવ્યો તે કેમ અપાય;
 માગ ખીજું હોય મનમાં, જેણે કરી તારું દુઃખ જાય.
 ત્યારે બાળ કહે ખીજું બેઠતું નથી, બેઠએ ખાવાતું આ વાર;
 નિષ્કુલાનંદના નાથ ન્યાય કરી, આપ માંસ એહ હોલા ભાર.

કડવું ૩૮ મું.

શિખી રાજ છે દયાનો નિવાસજી, પાપ કરતાં પામે બહુ ત્રાસજી;
 તેનો તન મનમાં કર્યો તપાસજી, તેણે કેમ અપાય મારી પર માંસજી.

ઢાળી.

તપાસ કરી તને મને, ત્રાજું મંગાવ્યાં તે વાર;
 કાતુ લઇ માંડયું કાપવા, આપવા આમિય હોલા ભાર.
 કાપી કાપી રાએ આપીયું, સર્વે શરીરનું માંસ;
 તોય ત્રાજું નવ ઉપડયું, હોલો બેઠો છે જેહ પાસ.
 ત્યારે રાએ વિચારિયું, આ તો કપોત કારણરૂપ;
 માટે આયું અંગ આયું એને, એમ કહે છે વળી ભૂપ.
 ત્યારે બેઠો રાય જઈ ત્રાજવે, હુવો લોકમાં હાહાકાર;
 ત્યારે હોલો ટળી હતાસન હુવો, હવો શકરો શક તે વાર.

ત્યારે ઈંદ્ર કહે ધન્ય ધન્ય રાજા, તું જેવો નથી ખીજો એક;
 તન અભિમાની તું નહીં, અમે જોયું કરી વિવેક.
 સત્ય ધર્મ-નિયમ-ટેક-તારી, ભારે ધારી ભલી તમે ભૂપ;
 તન તણ બ્રહ્મ લોક જાણો, થાણો બ્રહ્મસ્વરૂપ.
 પહેલ વહેલું લીધે પારખું, પછી દીધે છે અભય દાન;
 એવાં સંકટને સહન કરતાં, જાણો નથી કંઈ જાન.
 વામને બાંધ્યા બળી રાય, પછી પોતે બંધાયા બહુ પેર;
 હજી મુઠ્ઠી હેતે કરી હરિ, રહે છે એને ઘેર.
 એમ વર દઈ મુરેશ ગયા, થયો અતિ જયજયકાર;
 નિષ્કુલાનંદ હરિ ભક્તને, ગ્રહી લેવો એવો સાર.

કડવું ૩૮ મું.

આપ્યું કાપી તન સસવંત શીખી રાજજી, તે તો પરલોકના મુખને કાજજી;
 એના જેવું આપણે કરવું તે આજજી, ત્યારે રીઝશે ધનશ્યામ મહારાજજી.

કાળ.

ધનશ્યામ થાણું રીઝે ત્યારે, રહીએ એ રાજાની રીત;
 ધીરજ-ધર્મ-સત્ય-મુશીલતા, તેના જેવી કરી જોઈએ પ્રીત.
 અંગથી અળગી અવનીએ, વળી જે જે જાણસો હોય;
 તે તે આપે ત્રિલોકમાં, મુખે થકી સૌ કોય.
 પણ જ્યારે આવે અંગ ઉપરે, મુખ દુઃખના સમૂહ મળી;
 ત્યારે દૃઢ ધીરજ રહે, સંત કહિયે તેને વળી.
 મોટી વાત કરતાં મુખથી, વળી સ્વાદ આવે છે સહુને;
 પણ જ્યારે જોયે આ જીવમાં ત્યારે, ભળાયે ભૂલ અહુને.
 એહ ભૂલને અળગી કરી, ખરી હરિની ભક્તિ કરીએ;
 મોટા ભક્ત જે મોરે થયા, તેનાં મનને અનુસરીએ.
 મનગમતું મેલી કરી, મત મોટાનો મન ધારીએ;
 પ્રસન્ન કરવા છે પ્રાણપતિને, એવું તો જરૂર વિચારીએ.
 અંતર્યામીની આગળે, નવ ચાલે જુદું જરાય;
 એમ વિચારી આપણે, કસર ન રાખવી કાંય.

એહ વાત અનુષ છે, નકી સુખ થાવાતી નિદાન;
વણુ સમજે વિપત પડે, રણુ તણુર્થા સંગ શ્વાન.
માટે મોટા સંતને મળી, વળી ટાળવી સર્વે ભૂલ;
નિષ્કુલાનંદ કહે નવ જોઈએ, અવસર આવ્યો અમૂલ્ય.

કડવું ૪૦ મું.

જેને ઉપાય કરવો હોય એહછ, તેને થાવું નિરનેહીછ;
જેમ વરત્યા જનક જેહછ, કરતાં રાજ્ય કહેવાયા વિદેહીછ.

ઠાળ.

વિદેહી કહેવાયા તે સાંભળી, ત્યાં આવ્યા નવ ઋષિરાય;
ઉંઠ્યા જનક ભેટયા સૌને, ઘણે હેતે ધાલી હૃદયામાંય.
પછી મળ્યા એક એકને, તેની પૂછી ઋષિએ વાત;
અમે ન સમજ્યા આ મર્મને, તમે સમજવો સાક્ષાત.
ત્યારે જનક કહે આ દેહનો, નથી પક્ષ એકનો વિશ્વાસ;
મળાય કેમ આ મુનિને, જ્યારે થઈ જાય તન નાશ.
એમ કરીને પૂજા કરી, ભાવે કરાવ્યા ભોજન;
પછી ખેદ સભા કરીને, પૂછ્યા ભલા પ્રશ્ન.
ત્યાં મિથીલાપુરી પ્રજાની, ધાયાં સૌ સૌને ઘેર લોક;
જનક કહે માફ નથી જલતું; શાને કંઈ હું શોક.
રાજ સાજ સુખ સંપતિ, વળી દેહ-ગેહ-દારા-દામ;
એહ કોણ કેનાં કોણ આપણે, કોઈએ કેને ન આવે કામ.
આણુસમજણે આપણું, સૌ માની રહ્યું મનમાંય;
જુએ વિચારી છવમાં તો, નથી આપણું કાંય.
એમ રાજમાં રહી રાગ તજ્યો, એ છે લક્ષ લેવા જેવો ધણો;
તુચ્છ પદારથ સાર તણાવું, એવો મત જોઈએ નહીં આપણો.
ખાવા ખટ રસ નરેશ સુતને, તોએ કોડા દેખી ડગે દિલ;
નિષ્કુલાનંદ એ કંગાલ છે, નથી આવ્યો રાજનો અમલ.

પદ ૧૦ મું.—રાગ બિહારીટા.

શદને રહીયે કંગાલ રે, સંતો શિદને
જ્યારે મળ્યો મોટો મહા માલ રે, સંતો શિદને

પૂર્ણુ બ્રહ્મ પુરુષોત્તમ પામી, ખામી ન રહી એક વાલ;
 અમલ સહિત વાત ઉચરવી, માની મનમાં નીહાળ રે. સંતો૦
 રાજની રાણી ભમે ભીખ માંગી, હાલે કંગાલને હાલ;
 ધર લગ્નમણી રાણી જાણી, રાજ ખીજ પાડે વળી ખાલ રે. સંતો૦
 તેમ ભક્ત ભગવાનના થઇને, રહે વિપયમાં બેહાલ;
 તે તો પામર નર જાણે પૂરા, હરિભક્તની ધરી છે દાલ રે. સંતો૦
 તન મન આશ તજી તુચ્છ જાણી, કાઢું સમજ એ સાલ;
 નિબંધુલાનંદ એ ભક્ત હરિના, ખીજ બજારી બકાલ રે. સંતો૦

કડવું ૪૧ મું.

વળી કહું વાત હરિજનની અમલજી, નળ પુરીનો રાજ એક નળજી;
 રૂપ ગુણ શીળ ઉદાર નિર્મળજી, એવો વિરસેનનો સુત સખજી.

હાળી.

સખજી ને સત્યવાદી સુણી, દમયંતિએ વિચારી વાત;
 વરવું છે એ નળને, ખીજ પુરૂષ તાત ને બ્રાત.
 તેહ વાત ન જાણે તાત એનો, રચ્યો સ્વયંવર તેજાર;
 તેમાં રાજ તેહાવિયા, સૌ આવવા થયા તૈયાર.
 સારે નારદે કહ્યું ઈંદ્રને, ધર્મ અગ્નિ સુણો વરણ;
 તમ જોગ એ કન્યા ભીમની, સુણ્યા સર્વ એના મેં ગુણ.
 પણ એને વરવું છે નળને, એવી દહ ધારી છે ટેક;
 ટેક તજવી તમે વરે, તો વળે વડો વિશેક.
 નળ અંતરે નિર્મળ છે, જેમ કહેશો તેમ કરશે;
 તજ પ્રિય પોતાતણું, તમારે પ્રિયે અનુસરશે.
 સારે ચારે મળી કહ્યું નળને, તું કર અમારાં વખાણ;
 તું તારી નિંદા કરજે, તો અમને વરશે એહ જાણ.
 સારે નળે કહ્યું જઈ દમયંતીને, ઈંદ્ર-અગ્નિ-ધર્મ ને વરણ;
 એને વર તું વેગે કરી, તો તારે તોલે આવે કહું કુણ.
 સારે દમયંતી કહે હે દેવતા, હું તો વરી છઉં નળ રાય;
 હવે ડગાવું જે દીક્ષને, તો પતિવ્રતાપણું જાય.

ત્યારે ઈંદ્રાદિ ચારે નળ થયા, પલટી પોતાનો વેશ;
નિષ્કુલાનંદ નાથ રમરી, ત્યાં આવ્યા નળ નરેશ.

કહ્યું ૪૨ મું.

પછી પાંચે થયા નળ સમ પ્રમાણુ, પતિવ્રતા ધર્મથી પડી ઓળખાણુ;
નાંખી નળ કંઠે વરમાળ મુળણુ, મુર નર થયા નિરાશી નિર્વાણુ.

દાળ.

નિરાશી નર અમર ગયા, ત્યારે ઈંદ્રે કર્યો ઉપાય;
આપી કર્ણને આજ્ઞા, તું પ્રવેશ કર નળમાંય.
ત્યારે નળ મતિ રતિ નવ રહી, રમ્યો ઘૂતવિદ્યા બ્રાત સાથ;
રાજ સાજ મુખ સમૃદ્ધિ, લીધી છતી કર્યો અનાથ.
પછી કાઢ્યાં દંપતી પૂરથી, આપી પહેરવા એક અંબર;
મૂક્યાં કાઢી મોટા વનમાં, જ્યાં ન લીએ કાંઈ ખબર.
જળ ટાણે જળ નવ મળે, અન્ન ટાણે ન મળે અન્ન;
ભૂખ ખ્યાસ ત્યાં ભેળાં ભમે, દુઃખમાંહે નિર્ગમે દિન.
મનુષ્ય માત્ર જ્યાં ન મળે, મળે વનવાસી વિકરાળ;
ખાવાં આવે ખરે થઈ, તોએ ન કરે તેની સંભાળ.
ભૂત ભૈરવ ભયંકર ભમે, દમે બીજાં આવી દેશને;
આપે સંકટ સંતાપે સહુ, કહે નહીં કંઈ તેહને.
જેને સંકટ શરીરમાંય, આણું જેટલું આવ્યું નથી;
તેને સંકટ સામરું પડ્યું, જે કહેવાય નહીં મુખથી.
અડ્યાણાં ફરે અરણ્યમાં, અર્ણમાં ચાલ્યાં રૂધીર;
તોએ અકળાયે નહાં અંશ રે, સમજી મને સૂધીર.
રાત દિવસ એમ રડવડે, પડે અન્ન વિના ઉપવાસ;
નિષ્કુલાનંદ કહે એહ વનમાં ફરે, ધરે નહીં તન ત્રાસ.

કહ્યું ૪૩ મું.

તન વિપમ અતિશય વિકટજી, જ્યાં જ્યાં જાય ત્યાં પામે સંકટજી;
રાત દિવસ રહે દુઃખ અમટજી, ઝાડ પહાડ પૃથ્વી અતિ

ઢાળ.

દુર્ઘટ દેખી અટવાયે એહ, ચળી જાય મનુષ્યનાં ચિત્ત;
 તેમાં રાજા રાણી રડવડે, પડે દુઃખ ત્યાં અગણિત.
 ઘણા ગોખરૂં કાંટા કુંગટા, કૌચાં કંદુ કરણાં નીર;
 આવી પરસે અંગમાં, તેણે સૂજી જાય છે શરીર.
 પશુ પંખી પરસ્પર ફરે, શબ્દ ભૂંડા ભયંકાર;
 સહ્યા ન જાય તે શ્રવણે, એવા થાય વનમાં ઉચ્ચાર.
 નિશામાં નિશિચર ફરે હરે, પશુ પંખીના પ્રાણ;
 એવા વનમાં દપતી, અતિ નિઃશંક ફરે નિર્વાણ.
 ખાનં પાનં ખોળે નવ મળે, મળે હિંસક જન હમ્મેશ;
 તોય સેલારે નહીં સુખ રાજનું, હૈયામાંહે લવલેશ.
 જેમ જેમ પડે વિપત્ત વળી, તેમ તેમ મને મગન;
 એમ વનમાંય વિચરે, રાત દિન રાણી ને રાજન.
 એવા વનમાં ઋપિ રહે, જેને અન્નનો નહીં આહાર;
 જેમ રાજા એવા ઋપિને, ત્યાંથી ચાલી નીસરે તે વાર.
 એમ દીન કંઈ વહી ગયા, પછી રાજાએ ક્યો વિચાર;
 રાણી ખાણી સર્વે દુઃખની, માટે તણ દેહિં નિરધાર.
 પછી અધુ અખર લઈ અર્ધ રાત્રે, ચાલી નીકળ્યા નરેશ;
 નિષ્કુલાનંદ કહે દમયંતિ, પામી પૂરણ કલેશ.

કડવું ૪૪ મું.

દમયંતિ પુકારે કહે રાજનજી, મેલી તમે મુને રડવડતી વનજી;
 હું પતિવ્રતા માંડે અખજાનું તનજી, તમ વિણ માંડે કાણ કરશે જતનજી.

ઢાળ.

જતન કરતાં તે જતા રહ્યા, હવે રહીશ હું શી રીતમાં;
 હે દૈવ તો દુઃખ દીધું સામંદું, તેનું ન વિચાર્યું ચિત્તમાં.
 રડી લડચડી પડી ગઈ, શુદ્ધ નહીં રહી શરીરની;
 નળ વિદ્યોએ એ નારની, નયણે નદી ચાલી નીરની.

પછી પડતી આખડતી વળી, ચાલી એકાએક વનમાં;
લાગ્યા કાંઠા કાંકરા ખરા, તેની પીડા થઇ છે તનમાં.
તેમજ નળરાય તનમાં, પામે છે પીડા અતિ ઘણી;
પણ સત્ય ન ચૂકે ધર્મ ન મૂકે, શું કહિયે ધિરજ તેહ તણી.
એમ કહી કષ્ટ ભોગવ્યાં, તેનો કહેતાં ન આવે પાર;
રાત દિવસ રડવડતાં, વળી વહી ગયાં વર્ષ બાર.*
પછી પામ્યા નિજ રાજને, ભાવે લલ્યા શ્રીલગવાન;
એટલું કળી વળી કરી ગયો, તોય સત્ય ન ચૂક્યાં નિદાન.
એમ સાધુને સત્ય રાખવું, રાખવી દૃઢ મતિ ધર્મમાં;
મુખ દુઃખ સહી શરીરને, રહેવું અચળ નિજ આશ્રમમાં.
ધર્મ સમ ધન્ય નથી, નર નારીને નિદાન;
ધર્મ જોતાં જોદ્ધ ન મળે, તો જાણવું થયું એ જ્યાન.
એવી આંટી પડી અંતરે, હરિ જન હિમ્મત રાખો હૃદયે;
નિષ્કુલાનંદનો નાથજી, થાશે રાજી અતિસે તહીએ.

પદ ૧૧ મું.—રાગ ખિહાગડા.

કરીએ રાજી ધનસ્થામ રે, સંતો કરીએ રાજી
તો સરે સરે કામ રે, સંતો ૦ ૨૬.
મરજી જોઇ મહારાજના મનની, એમ રહીએ આઠે જામ;
જે ન ગમે જગદીશને જાણો, તેનું ન પૂછીએ નામ રે. સંતો ૦
તેમાં કષ્ટ આવે જો કાંઈ એક, સહિયે હૃદયે કરી હામ;
અચળ અડગ રહી એક મને, તો પામિયે મુખ વિશ્રામ રે. સંતો ૦
જુઓ રીત આગેના જનની, પામ્યા વિપત્તિ વિરામ;
જન્મ થકી માનો મુવા મુધી, કરી એકા નહીં હામ રે. સંતો ૦
એ તો દોહુંલું સોહુંલું છે આજ, તજિયે દોયે દામ વામ;
નિષ્કુલાનંદ નિઃશંક થઇને, પામિયે હરિનું ધામ રે. સંતો ૦

* આ જોડું છે. નળ દમયંતિનો વિયોગ ત્રણ વરસનો મહાભાર-
તમાં છે. કવિયે કાં તો ભૂલમાં કે કાં તો પ્રાસ મેળવવાની લહેરમાં
બાર વરસ લખ્યાં છે.

કડવું ૪૫ મું.—રાગ ધન્યાશ્રી.

વળી કહું રાગ અંબરીપણ, તેને ઘેર આવ્યા દુર્વાસા લઈ શિષ્યણ;
ભોજન કરાવ અમને નરેશણ, ત્યારે નૃપ કહે નાહી આવો મુનેશણ.

ઢાળ.

મુનિ વેહેલા તમે આવજો, આજ છે દ્વાદશીનો દિન;
ન આવ્યા જાણી ત્યારે નૃપે, કર્યું ઉદક પાન પ્રાસન.
વીતિ વેળાએ મુની આવિયા, રાગ કેમ કર્યું તે ભોજન;
મુને જમાડયા વિના જમ્યો, દઉં છું હું આપ રાજન.
આપ દઈ આપ ચાલિયા, આવ્યું સુદર્શન તે વાર;
બહુ ભાગે આવે બાળતું, પછી આવ્યા હરીને આધાર.
કહ્યું હરિને કષ્ટ નિવારિયે, ટાળિયે સુદર્શનનો ત્રાસ;
ત્યારે શ્રીપતિ કહે ઋષિ સાંભળો, તમે જાઓ અંબરીપ પાસ.
ત્યારે ઋષિ આવ્યા રાય પાસે, રાયે પાય લાગી કહ્યો અભિપ્રાય;
આજ તે દિન એક ભાવ હોય તો, સુદર્શન દૂર થાય.
એમ શત્રુ મિત્ર જેને શત્રુ છે, સમ સુખ દુઃખ દેનાર;
એવા ભક્ત જે જગતમાંહે, તે પર પ્રભુનો ધ્યાર.
પર પ્રાણીને પીડે નહીં, ભલે પીડાય પિંડ પોતાતણો;
એવો વિચાર જેને અંતરે, ઘડી ઘડીએ રહે છે ઘણો.
હિતકારી ભારી સૌ જીવના, જેને ભૂડાઈ ભાગે આવી નથી;
તેણે અવળું અવરનું, કેમ થાય ઉપર અંતરથી.
સમુદ્ર શીતળ સદાય, કેને દુઃખ ન દીયે કાંય;
નિષ્કુલાનંદ એ ભક્તની, શ્રીહરી કરે છે સહાય.

કડવું ૪૬ મું.

વળી કહું એક ભક્ત વિભીષણજી, ભજે હરિ કરી વિવેક વિચિક્ષણજી;
તે જાણી રાવણ કાઢ્યો તત્ક્ષણજી, તેનું કાણ કરે રાક્ષસ રક્ષણજી.

ઢાળ.

રાક્ષસ રાવણે લાત મારી, કાઢ્યા લંકાથી બહાર;
આવ્યા રામના સેનમાં, ન દીધા પેસવા તે વાર.

ત્યારે વિભીષણ કહે રખવાળને, જઈ રામને કહે વાત;
 ભક્ત તમારો નામ વિભીષણ, આવ્યો છે રાવણનો બ્રાત.
 ત્યારે સેવકે કહ્યું શ્રીરામને, સુણી રામ કહે સુણ દાસ;
 આવે તો આવે સમ ખાઈને, વણ સમે નહીં વિશ્વાસ.
 ત્યારે સેવકે કહ્યું વિભીષણને, ખાઈ આવ સુધા સાચા સમ;
 તો તેડી જઈએ પ્રભુ પાસે, નહીં તો જવાનું છે વિષમ.
 ત્યારે વિભીષણ કહે સુત દારા સંબંધી, રાજ સાજ અમલ અન્ન ધન;
 આપં રૂપ અનૂપ રામજી, જે દગો હોય મારે મન.
 તે સેવકે સુણાવ્યું શ્રીરામને, સુણી તર્ત તેડાવિયા પાસ;
 ભલો ભક્ત વિભીષણ તું, જગ સુખથી છો ઉદાસ.
 સુત કલત્ર કારણે, સુર અસુર નર ઇચ્છે ઘણું;
 રાજ ધન રૂપને સૌએ સુખ માન્યું છે, તેં બંધન જાણ્યું આપણું.
 એમ કહી વિભીષણને, રાજ રાજ થયા શ્રીરામ;
 ધન્ય એવા હરિજનને, જેને સુખ સંસારી સમને ઠામ.
 એમ નર નિર્જરનાં, જેને સુખ સ્વપનને તોલ;
 નિષ્કુલાનંદ કહે ભક્ત હરિના, અતિ મોટા અમોલ.

કડવું ૪૭ મું.

હંસધ્વજ સુત સુધન્વા જેહજી, તેને અતિ શ્રીહરિમાં રનેહજી;
 દૃઢ હરિભક્ત અચળ વળી એહજી, અદ્ય દોષે આવ્યા તાતના ગુનામાં તેહજી.

ઢાળ.

તેને તાતે તપાસ કરાવી, નાખ્યો તપેલા તેલની માંય;
 શ્રીહરિના સ્મરણ થકી, કાયા ન બળી કાંય.
 ત્યારે કહે તેલ તપ્યું નથી, માનો ઔષધી છે એહ પાસ;
 તેલ પણ તપેલ ખરું, નહીં ઔષધી કરી તપાસ.
 ત્યારે કહે મંત્ર છે એના મુખમાં, તેનો અંખડ કરે છે ઉચ્ચાર;
 તે મંત્ર તો શ્રીહરિ સ્મરણ, એથી નાખ્યો અંગે આગર.
 સાચો ભક્ત શ્રીકૃષ્ણે જાણીને, કરી કષ્ટમાં એની સહાય;
 ખરી પીડયે નવ ખમી શકે, દુઃખ દાસનું મનમાં.

પળ પળની પીડા હરવા હરિ, હરિ જન પાસે રેહ;
 વણુ વિશ્વાસી એહ વાતતે, લેશ માત્ર પણ નવ લેહ.
 રાત દિવસ રક્ષા કરે, નિજ ભક્તની ભગવાન;
 મીટે થકી તે મૂકે નહીં, નિશ્ચે નાથજી નિદાન.
 જનક જનુની નીજ જનના, સાચા શ્રીહરિ કહેવાય;
 એહ હેત કરે જેવું જીવને, તેવું ખીજે કહો કેમ થાય.
 નકી ભક્ત સારૂ નાથજી, અવનીએ રહે છે અખંડ;
 દુર્મતિ તે દેખે નહીં, જેમ પડદા આકું પિંડ.
 પડદે રહી પેખે હરિ, દેખે દાસની દહતા ધીર;
 નિષ્કુલાનંદ કહે કષ્ટમાંહી, કરે સહાય શ્રીહરિ અચીર.

કડવું ૪૮ મું.

એહ આદિ ભક્ત થયા બહુ ભૂપજી, સાચા સત્યવાદી અનંધ અનૂપજી;
 પર પીડા હરવા મુઘા મુખ રૂપજી, કરી હરિ રાજી તરી ગયા ભવદૂપજી.

ઢાળ.

ભવદૂપ રૂપ તે તર્યા, આગલા ભક્ત અનેક;
 ધન્ય ધન્ય એમની ભક્તિ, ધન્ય ધન્ય એમની ટેક.
 એવી ટેક જોઈએ આપણી, કરવા પ્રભુને પ્રસન્ન;
 ત્યાંમુઘી ન રીઝે શ્રીહરિ, ત્યાંમુઘી કરવી જતન.
 જેમ ધૂવે કાઠ લૂગડું, પણ માંહે રહી જાય મેલ;
 ત્યાંમુઘી ન બાણુવું, એવાં વસ્ત્રને ધોએલ.
 જેમ એસે કાચ ઝાઝમાં, હોય ઊંડા અર્ણવ માંય;
 ત્યાંમુઘી મુખ ભોમીનું, શીઘ્ર માની તે મકલાય.
 કર્યા કેસરીયાં શૂરા સરખાં, પણ કીધી નથી બડાઈ;
 ત્યાંમુઘી તે વેશની, કેમ વખણાય બડાઈ.
 શૂરા દેખી દગે શત્રુને, કરે દગે કરી ઘણા ધાવ;
 હરિજન તે અરિ ઝીણા, અતિ કરે તે ઉપાવ.
 કામ ક્રોધ લોભ મોહ કહીએ, એ અતીશે ઝીણા અરી;
 આવતાં એને ઓળખીને, વળી ખચર તે રાખવી ખરી.

અખંડ આગ્રહ એ ઉપરે, જોહ નહિ રાખે છે જન;
તેહ તે એ શત્રુ થકી, ન રહે નિરવિધન.
ગાફલને ધાયલ કરે, સાજું રહેવા ન દીયે શરીર;
નિષ્કુલાનંદ કહે સચેત રહેવું, ધરી દટતા અતિ ધીર.

પદ ૧૨ મું.—રાગ ખિહાગડો.

ધીરજ સમ નહિ ધન રે, સંતો ધીરજ૦
આવે અર્થ દોયલે દીન રે, સંતો ધીરજ૦ ટેક
અતુલ દુઃખ પડે જ્યારે આવી, તે તો ન સહેવાયે તંન;
તેમાં કાપર થઈને કો દીન, ન વઢે દીન વચન રે. સંતો૦
ધીરજવંતને આપે અત્યંત, દુઃખ બહુ દુરીજન;
તે તો સર્વે સહે શરીરે, જાણી તે જન અગન રે. સંતો૦
ધીરજધારી રહે નર નારી, પામે તે 'મુખ સદન;
કષ્ટ કાપવાનો એ છે કોકારો, વાઢે વિપત્તિનાં વન રે. સંતો૦
આગે સીતા કુંતા ને દ્રૌપદી, ધારી ધીરજ અતિ મન;
નિષ્કુલાનંદના નાથને કર્યા, પૂરણ એણે પ્રસન્ન. સંતો૦

કડવું ૪૯ મું.—રાગ ધન્યાશ્રી.

એવા ધીરવાળા જાણો જડભર્તણ, હતા અતિ આપે અત્યંત સમર્થજ;
સહ્યાં દુઃખ દેહે રહી ઉન્નતજ, કરે ધર પરકામ તેમાં એક મતજ.

ઢાળી.

મિત રહિત મુનિ રહે, મળે અન્ન જેવું તેવું જમે;
કોહ્યું કસાયું સડયું બગડયું, બળ્યું ઉતર્યું આઘ દિન નિર્ગમે.
ત્યારે બ્રાતે કહ્યું જડભર્તને, રાખો ખરી ખેતની ખબર;
ત્યારે જડભર્તજ જઈ રહ્યા, ઉભા રાત્રમાં અડર.
અતિ ભૂલી શુદ્ધ અંગની, વર્તે છે અંતરે વર્તી;
આપ પ્રભાવ નથી ભાસતો, એવી ખરી કરી છે મતિ.
મતિમાં રતિ નવ રહ્યો, મુખ દુઃખ સંભવ વળી;
એવી રીતે જડભર્તજ, સાચવે છે ખેતર ખળી.

ત્યાં તરકર નર આવીને, આલી લઇ ગયા જડભર્તને;
 ઉભા રાખ્યા દેવી આગળે, તેમને મારવા તર્તને.
 ત્યારે ચોર કહે પછી ચડાવીએ, સારી પેઠે જમાડી સુખડી;
 ત્યારે જડભર્ત જમિયા, તુરત વળી તેહ ધડી.
 પછી તીખી તરવાર લઇ કરી, હાથ ઉપાડ્યો હણુવા કાજ;
 તે દેખી ન શકી દિલે દેવી, હાથ ઝાલી લિધો વાળેવાજ.
 પછી લીધી તરવાર કરથી, દેવીએ કાપ્યાં સર્વેનાં શીશ;
 પીધું લોહી ખાધું માંસને, ત્યારે ઉતરી દેવીની રીશ.
 જોડી હાથ જડભર્ત આગળે, કરે અતિ વિનતિ તે વળી;
 નિષ્કુલાનંદના નાથના વહાલા, તમને પીડ્યા પાપીએ મળી.

કડ્યું ૫૦ મું.

એમ કહી દેવી ગઇ છે સમાઇછ, નથી હર્ષ શોક જડભર્તને કાંઇછ;
 તે સમે રાજા આગ્યો એક ત્યાંયછ, નામ રહુગણ ખેસી શિખિકાયછ.

ઢાળ.

શિખિકાનો ભુદ્ધોરથી વાટમાં, પડ્યો માંદો આવી તેની ખોટ;
 આલી જડભર્તને જોડિયા, લીધા તે ધડી દડી દોટ.
 જડભર્ત જાળવે જીવ જંતુ, કીડી મંકાડી ન કચરાય;
 દીધે તલપ તે દેખીને, તે થડક રાયે ન ખમાય.
 ત્યારે ભૂપ કહે છે ભોંધને, આવી કરે છો અવળાઇ કેમ;
 ત્યારે ભોંધ કહે છે ભૂપાલને, આ નવો કરે છે એમ.
 ત્યારે નવા પ્રત્યે કહે નૃપતિ, અતિ વસમાં લાવી વચન;
 ત્યારે જડભર્ત ખોલિયા, સુણુ વચન કહું રાજન.
 અવળાઇ જે મારા અંગની, તે કહું હું સર્વે તુજને;
 તે જે જે કહું તારી જીલથી, તેનું નથી કંઇ દુઃખ મુજને.
 તે કહું જો તે આત્માને, તે નથી આત્મામાં એક;
 દેહદર્શી તો એમ જ દેખે, જેને નથી અંતરે વિવેક.
 ત્યારે પૂછ્યું રાયે પીછાન પડી, લાગ્યો પાય પ્રણીપત કરી;
 ક્ષમા કરજો અપરાધ મારો, એમ કહું કરગરી.

એના જેવું થાય આપણે, ત્યારે પડે પૂરી પીછાન;
ખરા ખોટાની ખબર ખરી, નકી જણાય નિદાન.
ભાઈ વડ લિંડો તડોવજ્ય છે, સામું વડથી વધે છે વિશેડ;
નિબુલાનંદ નમુલિયાંની, અંતે ટકે નહીં ટેક.

કડવું ૫૧ મું.

ટેક એક નેક શુકળની સારીજી, જતિ અતિ મોટા સૌને સુખકારીજી;
ગજ પુર આવ્યા રાય પાસે વિચારીજી, પંથમાં પીડા પામ્યા મુનિ ભારીજી.

ઢાળ.

ભારે પીડા પામિયા પરથી, કરી બહુ બહુ ઉપહાસ;
ઉન્મત્ત જાણી કહે કંઠણ વાણી, ડરાવે દેખાડી ત્રાસ.
ક્રોધક નાંખે ગોખર ડોખર, પીશાખ ઇંટ પહાણા કષ;
ક્રોધક સંચારે છે સરિયા, પાપી નર પુંકમાં લઈ.
ક્રોધએક તાડે તાળી પાડે, પમાડે દુઃખ વિમુખ ઘણું;
શોક હર્ષ તેનો શુકળને, નથી અંતરની માંહે આણું.
કહેતા નથી તેનું ક્રોધને, જાણી જગતના જીવ અજાણ;
એવા થકા આવ્યા નરેશ પાસે, કર્યું રાગનું કલ્યાણ.
આગે વ્યાસને આપ્યો જોણે, ઉત્તર જન વનમાં રહી;
આવર્ણુ રહિત આત્મદર્શી, એવા સમર્થ શુકળ સહી.
સમર્થપણું સર્વે સહું, અસમર્થ સહે તેનું શું કહીએ;
આજ તપાસો આપણું, એમના જેવા નથી કે છીએ.
ભક્તની રીત જો ભક્તમાં, જન જાણો જોઈએ જરૂર;
પોતાની રીત પરહરી પરી, હરિદાસ ન કરવી દૂર.
વેશથી લેશ લેવાય નહીં, સાહુકાર નરેશનું સુખ;
ખોલી દેશી તો બહુ તેમ જ કરે, પણ દામ હુકમનું રહે દુઃખ.
ઓઠી અજીન અંગે સિંહનું, જંથુક કરે જેમ જોર;
નિબુલાનંદ એહ વાતનો, અંતે નહીં આવે તોર.

કડવું ૫૨ મું.

વળી કહું ઋષિ નારદ એક નકીજી, જેને પ્રતીત પ્રકટની છે પકીજી;
આપે જ્ઞાન દાન જનને વિવેકીજી, પામ્યા ભવ પાર અગણિત એહ થકીજી.

હાળ.

અગણિત જીવ ઉદ્ધારવા, ફરે સ્વર્ગ મૃત્યુ ને પાતાળ;
 જ્યાં જ્યાં હોય જીવ જિજ્ઞાસુ, ત્યાં ત્યાં જાય તત્કાળ.
 એમ કરતાં આવિયા નારદ, નારાયણ સર;
 દીક્ષા સામટા સહસ્ર દશ, દક્ષ પ્રજાપતિના કુંવર.
 તેને ઉપદેશ આપી કાપી, સંસાર સુખની આશ;
 તેહ સાંભળી દક્ષ દિલે, અતીશય થયો ઉદાસ.
 ત્યારપછી એક સહસ્ર, ઉપજાવી મૂક્યા એહ સ્થાન;
 ભેમને પણ તેમના ભાઈઓના, જેવું આપ્યું છે નારદે જ્ઞાન.
 તે સુણી દક્ષ દીલગીર થયો, આપ્યો નારદજીને શાપ;
 મુહૂર્ત ઉપર તમે જ્યાં રહો, તો મૃત્યુ પામજો આપ.
 એ શાપ ચઢાવી શીર ઉપરે, આપે છે હજી ઉપદેશ;
 એના જેવો આગ્રહ, હરિજનને જોઈએ હુમ્મેશ;
 કહેવી વાત હરિ કૃષ્ણની, હેત દેખાડી હૈયાતણું;
 કાઢી લેવો કાળ મુખથી, એવો ઉપદાર કરવો ઘણું,
 ચોખે માર્ગે ચલાવતાં, કાઢને ગમે કે નવ ગમે;
 કહ્યામાં કસર નવ રાખવી, સુખ દુઃખ સમે કે વિસમે.
 આળસી ન બેસવું આપણે, હેતે કરવી હરિની વાત;
 નિષ્કુલાનંદનો નાથજી, રહે રાજી તે પર દિન રાત-

પદ ૧૩ મું.—રાગ કંડખો.

સાચા સંત અનંત રાજી કર્યા શ્રીહરી, મેલી મમત તન મન તણી;
 હિમ્મત અતિ મતિમાંય તે આણીને, રતિપતિની લીધી લાજ ધણી. સાચાં
 દામ વામ ધામ દીક્ષાં પણ નવ ગમે, કામ શ્યામ સાથે રાખ્યું છે જેણે;
 નામ દામ ન પૂછે ગામ ગ્રાસનું રે, આઠે જામ દામ હૃદયે રહે છે તેણે. સાચાં
 એવા સંતનો સંગ ઉમંગથી કરીએ, તો અલંગ રંગ રૂડો અંગ રહે;
 દિલ ડગમગે પગ નવ પરડે, ચિત્ત રહી ચંગે જગ જીતી લહે. સાચાં
 સાચા સંત શરવીર ધીર ગંભીર છે, નીરખી કાંક રહી કરે નીવેડો;
 નિષ્કુલાનંદ - નંદ પદ પામીને, કેદી ન મૂકે એ વાતનો જ કેડો. સાચાં

કડવું ૫૩ મું.—રાગ ધન્યાશ્રી.

એવા તો સનકાદિક સુખણુ, વિષય સુખરૂપ જાણી તણ તાણુ;
લણ પ્રભુ પામીઆ પદ નિર્વાણુ, એહ વાત સર્વ પુરાણે પ્રમાણુ.

ઢાળી.

પુરાણે વાત એ પરડી, સનકાદિક સમ નહીં કાય;
વૈર કરી વિષય સુખ સાથે, લજ્યા શ્રીહરિ સોય.
જેહ સુખ સાડ શિવ બ્રહ્મા, મુર નર ભૂખ્યા ભમે;
તે સુખ સનકાદિકને, સ્વપનમાં પણ નવ ગમે.
લકિત કરી હરીને રીઝન્યા, માંગો માગો કહે શ્રી ધનશ્યામ;
માગીએ વય વર્ષ પાંચની, વળી રહીએ સદા નિષ્કામ.
પછી પામી અવસ્થા વર્ષ પાંચની, સર્વે લોકમાં પ્રેરે સુખણુ;
મુણાવે કથા શ્રીકૃષ્ણની, કરે બહુ જીવનાં કસ્યાણુ.
ઉડી અંતરથી ઇચ્છા ગછ, સ્પર્શ સુખ ત્રિય તનની;
એની પેરે કરે આપણે, મેલી દીયો ઇચ્છા મનની.
નિર્વિષયી ગમે છે નાથને, વિષય વિકલ ગમતા નથી;
જેમ સમલ નર એસે સભામાં, સૌ જાણે ઉડી જાય અહીંથી.
ઉપર બન્યા ઘઉંહુ ઉજળા, માંહે મેલની મણા નથી;
એવા જન જોઇ જગપતિ, અભાવ કરે છે ઊરથી.
ઇચ્છાઓ અનેક ઉરમાં, ખાન પાન સ્પર્શ સુખની;
એવા લકતની લકિત, હરિ વદે તહીં વિમુખની.
પંચ વિષયની પટારીઓ, ઘણી ઘાટે ભરી ઘટમાંય;
નિષ્કુલાનંદ કહે નાથના, એહ લકત નવ કહેવાય.

કડવું ૫૪ મું.

વળી ઋષિ એક જાણો જાજળીજી, આરંભ્યું તપ અતિ વિષમ વળીજી;
કર્યું હરિ ધ્યાન તેણે તન શુદ્ધ રૂપીજી, આખ્યાં વન વિહંગ ઘણી મુગરીઓ મળીજી.

ઢાળી.

મુગરીએ મળી માળા ધાડ્યા, વળી એહ કાનની કાર;
ઈડાં મૂકીને અહરનિશ, કરે છે શૌર બકાર.

અડગ પગે તે ઊભા રહ્યા, વળી ભય નવ લાવે કાય;
 જાણે પંખીને પીડા ઉપજશે, એવી પીડા ઘણી દિલમાં.
 ચારે દીશે જાય ચારા સારૂ, વળી આવી વસે ત્યાં રાત;
 પછી ઈડાં મટી ઈડજ થયાં, ગયાં ઉડી પરભાત.
 તોય જાજળી જોઈ રહ્યા, દિન કેટલાક સુધી વાટ;
 પાછાં ન આવ્યાં પંખી જ્યારે, ત્યારે તજ્યો મન ઉચ્ચાટ.
 એના જેવી દયા દીલમાં, રાખવી અતિ ધરી ધીર;
 ઝીણા મોટા જીવનું, સહેવું સુખ દુઃખ તે શરીર.
 આપણે અંગે પીડા આવતાં, જો થાય સર્વને સુખ;
 તો લાવે કરી ભોગવીએ, દીલમાં ન માનીએ દુઃખ.
 અલ્પ જીવની ઉપરે, રાખવો નહીં રોપ એક રતિ;
 સ્થાવર જંગમ જીવ ઉપર, પરહરવી હિંસક મતિ.
 પરને પીડા કંઈ પણ કરવી, એ તો કામ છે કસાઈનું;
 સાધુને સુખ થવા ઇચ્છવું, એ કૃત્ય છે સંત સુખદાઈનું.
 એ મન ખરે હરિ ભક્તિનો, નવ પીડવા પ્રાણુ ધારીને;
 નિષ્કુલાનંદનો નાથજી રીઝે, એવું કરવું વિચારીને.

કડવું ૫૫ મું.

અરુણી, ઉપમન્યુ, આપત્ય, ધૌમ્યના શિષ્યજી, ગુરૂ આજ્ઞામાં વરતે અહરનિશજી;
 જાય અન્ન જાત્રવા, હરખે હરખેશજી, આણી આપે ગુરૂને, ન આપે ગુરૂ તેને લેશજી.

ઢાળ.

લેશ ન આપે જ્યારે શિષ્યને, શિષ્ય જાણે અન્ન પછી જઈ;
 ત્યારે ગુરૂ કહે ગરીબ ગૃહસ્થને, ફરી ફરી પીડવા નહીં.
 ત્યારે પય પળી પીને વળી, કરે છે તેહ નિર્વાહ;
 ત્યારે ગુરૂએ પય વચ્છીણીની, પાડી છે ચોખી નાહ.
 પછી ખાધાં તેણે ક્ષુધામહી, અર્કપાન, થયા તેહ અંધ;
 વનથી આવતાં વાટમાં, પડી ગયા છે દૃપ મધ્ય.
 આવ્યાની વેળા વહી ગઈ, ત્યારે જોતવા ગુરૂ નીસર્યા;
 પોકાર કરતા પડેલ કૃવામાં, સામ સામા સાદ કર્યા.

પછી કુવામાંથી કાઢી કહ્યું, ઊપમન્યુ તું છે મારો દાસ;
મુને તૈં પ્રસન્ન કર્યો હવે, માગ કંઈ એક મુજ પાસ.
એમ ગુરૂની આજ્ઞા, જે પાળે પર્મ મુજાણ;
નિર્વિઘ્ન તે નર થઈ, પામે પદ નિર્વાણ.
મન ગમતું મેલી કરી, રહે આજ્ઞાને અનુસાર;
તેજ શિષ્ય સાચા ખરા, બીજા સર્વે સંતાપનાર.
કુકર કાનના કીટ સરીખા, શિષ્ય ન થાવું સમજ;
ગુરૂ વાળે તેમ વળવું, અહંતા મમતા મનની તજ.
ગુરૂ કૃપાએ સુખ પામીએ, ગુરૂ કૃપાએ ઉપજે જ્ઞાન;
નિષ્કુલાનંદ ગુરૂ કૃપા કરે, તો આપે અવિચળ દાન.

કડવું પદ મું.

એ કહ્યા સર્વે પરોક્ષ હરિ જનજી, એને કોઈને પ્રગટ મળ્યા નથી લગવનજી;
તોએ કોઈએ મોળા ન પડીઆ મનજી, કહું વાર હજાર એમને ધન્ય ધન્યજી.

ઠાળ.

ધન્ય ધન્ય એહ જનને, જેણે શીર સાટે સોદો કર્યો;
તજ છે આશ તન મનની, એવો ઉઘમ જેણે આદર્યો.
લીધો સીદોરો શિષ્ય હાથમાં, તેહ સાથ જેવા ક્યમ રહે;
મરવાની તો બીક મટી, અતિ આગ્યનો ભાગ્યો ભલે.
આગળ ચાલતાં આનંદ અતિ, આવે ઝટ દઈ રણ અંપ રે;
એક લડી મરે, એક બળી ટળે, માને બેઉ વાત અનુપ રે.
તેમજ સાચા સંતને, તજ જેઈએ શે તનની આશ;
દેહરખા સરખા કાયર નર, તે તો કદી ન હોય હરિદાસ.
હરિદાસને હોય હિમ્મત ઘણી, ગણે તનને તરણા તોલ;
લાલચ મેલી આ લોક સુખની, પામવા વસ્તુ અમોલ.
અચળ સુખમાં આવી ઘણી, પુરણ વળી પ્રતીત:
અસત્ય સુખ પણ ઝાળખ્યું, જાણ્યું જેવી છે એની રીત.
પડ્યું પોતાને પારખું, ખરા ખોટાનું ખરેખરું;
સુખ ધણું માન્યું ધનસ્થામમાં, મેલ્યું અલ્પ સુખ અળગું પડે.

શીઢને ખાઈએ ખાટી છાશને, મેલી પીયુસ રસ પ્રવાહ;
પટ્ટ પાંખરી પરહરીને, કરે ક્રાણ ચર્મની ચાહ.
તેહ ભક્ત, જગતનાં મુખ જોઈને, લોભાય નહીં લગાર;
નિષ્કુલાનંદ તેહ ભક્ત સાચા, ફેર નહીં રતિ ભાર.

પદ ૧૪ મું.—રાગ કડખો.

સાચા ભક્તની રીત સર્વે સાચી સહી, સાચાં સૌ આચર્યુ એનાં;
ખાતાં પીતાં મુતાં જગતાં જાણીએ, ઉપદેશ રૂપ અનુપ તેનાં. સાં
હાલતાં ચાલતાં જોતાં માંહે જોતું ખરું, લેતાંદેતાં બોલતાંમાં કળી કૈયે;
જતાં આવતાં પાસ વાસ વસતાં, કેમ ન કળાએ કહોહીં તૈયે. સાં
કરતાં ન કરતાં હરતાં ફરતાં, ગાતાં વાતાં વળી હસતાં હોયે;
રેતાં ધોતાં પોતાં પહેરતાં પરખીયે, છતા વકતા જાણો સુખદ સોયે. સાં
જે જે આચરણ સંત આચરે, તે તે સર્વે છે વળી સુખકારી;
અખંડ ધામમાં એજ પહોંચાડશે, નિષ્કુલાનંદ કહે છે વિચારી. સાં

કડવું ૫૭ મું.—રાગ ધન્યાશ્રી.

સુણો એક મુગ્ધજન ઋપિની રીતજી, વિણે અન્ન દિન પંદર લગી નિત્યજી;
કરી પાક જમાડે અભ્યાગત ઘણે હીતજી, વધે અન્ન તેહ જમે કરી અતિ પ્રીતજી.

ઠાળ.

કરી પ્રીત અતિ જમતો, ત્યાં દુર્વાસા ઋપિ આવિયા;
અતિ આદર દઈ બ્રાહ્મણે, જમવાને એસાડિયા.
જમી અન્ન જે વધ્યું હતું તે, ચોળી પોતાને તન;
ચટક દઈ ચાલી નીસર્યા, ગયા શિવને ભુવન.
પછી પંદર દિવસે વળી, ભેળું કર્યું બ્રાહ્મણે અન્ન;
તેપણુ તેમનું તેમ કર્યું, તોપણુ રહ્યા મુગ્ધજન મગન.
એમનું એમ કરતાં વળી, વીંતિ ગયા દ્વાદશ માસ;
અન્ન વિનાના એટલા, પડયા ચોખ્ખા ઉપવાસ.
ત્યારે દુર્વાસા-કહે ધન્ય દિવ તું, ધન્ય ધીરજ તારી નિદાન;
તેહ સમામાં તેડવા, આજ્યાં વિશુધનાં વિમાન.

એસો ઋપિ વિમાનમાં, તેડી જઈએ અમર પુરમાંય;
સત્ય ટેક તમારી જોઈને, આવ્યા અમે તેડવા આંય.
ત્યારે પૂછ્યું સુખદુઃખે સ્વર્ગનું, કહ્યું કંઈક ચડે પડે પણ ખરાં;
(ત્યારે) મુગ્ધજન કહે નહીં આવું એ ધામે, લઈ જાઓ વિમાનને પરાં.
અહ્ય સુખને ભોગવી, પુણ્ય ખુટ્યે પાછું પડવું;
એવાં સુખને સાંભળી, ચોખ્ખું નથી અમોને ચઢવું.
પછી અવધે તન તજ કરી, ગયો તે અખંડ ધામમાં;
નિબ્ધલાનંદ કહે સહ્યું કંઈ જ, તેહ તે આવિયું કામમાં.

કડવું ૫૮ મું.

વળી કહું શિલોન્મીલન ધારીજી, વીણે એક કણ કણ ધર્મ વિચારીજી;
ઋપિ, ઋપિ સુત, ઋપિ નારી, સુત નારીજી, જમે દિન આઠમે એહ વળી ચારીજી.

ઠાળ.

ચારે મળી એકાં જન્મવાને, હતો સાથુ શેર ભુગલ;
ત્યાંહાં ધર્મ ધરી રૂપ દ્વિજનું, તક જોઈ આવ્યા તેહ પલ.
આવી કહ્યું આપો અન્ન મુને, હું ભૂખ્યો છઉં બ્રાહ્મણ;
ત્યારે ઋપિએ આદરે આપ્યું, પોતાના ભાગનું અન્ન.
પછી આપ્યું ઋપિ પત્નિએ, આપ્યું ઋષિ સુતે કરી પ્યાર;
પછી આપ્યું એની નારીએ, થયાં અન્ન વિના એ ચાર.
અન્ન વિના દિન આઠ ગયા, પાછી આવે પણ નહીં આશ;
તો એ ચારે રાજી રહ્યાં, વળી કોઈએ ન થયાં ઉદાસ.
આપ્યું અન્ન અભ્યાગતને, જળ દળ્યું ધોયેલ કર ચર્ણનું;
તેમાં આજોટ્યો આવી નોળીયો, થયું અર્ધું અંગ સુવર્ણનું.
એવું શુદ્ધ અન્ન એ હતું, તે જમીઆ વૃષભ વળી;
રાજી થયા ઋપિ ઉપરે, જાણે આપું સમૃદ્ધિ સઘળી.
ત્યારે દ્વિજ પલટી ધર્મ થયા, માગો માગો તમે મુજ પાસ;
ત્યારે દ્વિજ કહે ધન્ય ધર્મ તમે, આપો તમારા ધામમાં વાસ.
(એમ) સમયે આવી કોય અન્ન જાણે, વળી હોય ક્ષુધાએ આતૂર;
પહેાંચ પ્રમાણે આપવું, રાજી થઈ જન જરૂર.

અન્ન આપે ઉત્તર આપે, કાં તો સંતાપે કંકણ કહી;
નિષ્કુલાનંદ હરિ જનની, એવી રીત જોઈએ નહીં.

કડવું પટે મું.

પણી કહું એક જ્યદેવણની વાતછ, સાંભળ્યા જેવી છે સારી સાક્ષાતછ;
જેને ઘેર પદ્માવતી વિખ્યાતછ, કરે હરિભક્તિ દોષે દિવસ ને રાતછ.

ઢાળ.

રાત દિવસમાં રાગે કરી, ગાય ગોવિંદ ગીત પ્રીતે કરી;
જન્યીલાવે અન્ન તેહ જમે, આપે ભૂખ્યા જનને ભાવે કરી.
બ્રાહ્મણને વળી ભક્ત હરિના, જાણી શિષ્ય થયા કોઈ જન્ન;
એમ કરતાં કોઈ દિન કાળ પડ્યો, જડે નહીં જન્યતાં અન્ન.
પછી જ્યદેવ ચાલ્યા જન્યવા, શિષ્ય પાસેથી જન્યું ધન;
તે લઈ આવતાં વાટમાં, મળ્યા મારગમાં દુરીજન
આવતાં ઓળખી એહને, જ્યદેવે વિચારી વાત;
આપું ધન તો તન ઉગરે, નહીં તો ધારે એહની ધાત.
કટાણે ને કટોકાણે, તક જોઈ આવ્યા છે તેહ;
જરૂર મારશે જીવથી, એ વાતમાં નહીં સંદેહ.
એમ જ્યદેવે વિચારી જીવમાં, આપી દીધું રાજ થઈ ધન;
ત્યારે ચાર ચોરે વિચારીયું, કંઈએક કપટ છે એને મન.
માટે મારી નાંખો એહને, તોજ રહે આ સઘળો માલ;
ત્યારે એક કહે કાપો હાથ પગ, એની મેજે મરશે એહાલ.
પછી હાથ પગ કાપી ચાલીઆ, મહા પાપીને નહીં મેહેર;
ત્યાં આવ્યો એક નૃપતિ એલે, એસારી લઈ ગયો ઘેર.
પછી રાજએ એમને ઓળખ્યા, જાણ્યા ભક્ત આ તે જ્યદેવ;
નિષ્કુલાનંદના નાથના વહાલા, જાણી કરે છે બહુ સેવ.

કડવું ૬૦ મું.

પછી એના શિષ્ય થયા ભૂપાળછ, એમ કરતાં પાછો પડી ગયો કાળછ;
આવ્યાએ ચોરડા સાધુ થઈ ધાલી માળછ, તેમને ઓળખ્યા જ્યદેવે તત્કાળછ.

કાળ.

તતકાળ તેમને ઓળખી, બહુ બહુ કરાવે છે સેવ;
ત્યારે ચોરડે પણ જાણિયું, આ ખરેખર ખુની જ્યદેવ.
આવ્યા અરિના હાથમાં, હવે ઉગર્યાની આશા નહીં;
જોઈ અપરાધ, આપણા માર્યા વિના એ મૂકે નહીં.
પાપીને પાપ પોતાતણું, આવ્યું નજરે તે નિરધાર;
કહો ભાઈ કેમ કરીશું, એમ ચિંતવે છે ચોર ચાર.
પછી ચોરે ચાલવાનું કર્યું, ત્યારે અપાવ્યા ઘઉં ગાડાં ભરી;
આગળ જઈ કાંકે ઉતર્યા, ગાડાવાળાને વાત કરી.
જ્યદેવ જાતનો કાંપડો, રાજના ગુનામાં આવ્યો હતો;
અમને સોંપ્યો હતો મારવાને, ત્યારે અમે મેલ્યો છવતો.
તે ગુણે આખ્યાં ઘઉંનાં ગાડલાં, વળી ખીનો પણ મનમાં સહી;
જાણ્યું એમ મારી જાતનું, રખે રાજને આપે "કહી.
એમ કહેતાં પ્રાટી અવતી, પહોંચ્યા ચોર ચારે પાતાળ;
ગાડાં વાળી ઘેર લાવિયા, કહ્યું વૃત્તાંત થયું તેહ કાળ.
ત્યારે જ્યદેવે ધસ્યા કર ચરણો, થયા સાજ તે સમે સોય;
જુઓ વિચારી જન મને, એવા ક્ષમાવંત કે હોય.
સાચા સંતને જાણીએ, ખરી ક્ષમા રખે મન માંય;
નિષ્કુલાનંદના નાથને, એથી વહાલું નથી ખીજું કાંય.

પદ ૧૫ મું.—રાગ કડખો.

ક્ષમાવંત સંત અત્યંત સુખ ભોગવે, પામે દુઃખ ક્ષમાની ખોટવાળા;
સોનું રૂપું જેમ સહે ધણુ ધાવને રે, જોઈએ કાચને વળી રખવાળા. ક્ષમા૦
રૂપા સોનાનાં ભૂપણો સૌ પહેરી પ્રેરે, અંગો અંગમાં શોભા આપે;
કાચ ભાંગે તો કામ આવે નહિ રે, કટકા કોઈકનું તન કાપે. ક્ષમા૦
સર્પ સિંહ સ્વભાવવાળા સંત શા, જેને પાસે જતાં પગ પડે પાછા;
અતિ અખતર નરસા ધણા રે, તેને કહેવું પડે તમે સંત સાચા. ક્ષમા૦
એ જેવી કેવી દેવી નંદવાણાતણી, રૂંડે તુડે આપે સંતાપ સરખો;
નિષ્કુલાનંદને નવ થાય ઓરતો રે, જો પહેલ પહેલાં એના પગ પરખો. ક્ષમા૦

કડવું ૬૧ મું-રાગ ધન્યાશ્રી.

થોડી થોડી વાત કહી રાય ઋપિની કથીછ, જેમ છે તેમ તેહ કહેવાણી નથીછ;
વિસ્તારે વાત મુણ્ણને પુરાણથીછ, એ જેવા થયા કે અધિક એકએકથીછ.

ઢાળ.

એકએકથી અધિક થયા, કૈક ઋપિ કૈક રાજન;
તે પ્રસિદ્ધ છે પુરાણ માંયે, સૌ માનજો જન મન.
કહણુ કસણી સર્પસરીરે, કાઢ્યો મેલ માંયલો માયાતણો;
ત્રણુ ગુણુ ચંચ વિષે વાસના, કરવો ત્યાગ તેને મને ધણો.
અખંડ વરતે નિત્ય અંતરે, બાહ્ય દષ્ટિને સમેટી વળી;
જેમ વરસે જળ અચળપર પણુ, નીચી ભોમે આવે ટળી.
તેમ વૃત્તિઓ સરવે વળી, મળી આવી તે અંતર માંય;
પછી મૂર્તિ મેલી મહારાજની, જય ન આવે ક્યાંય
માલ મળ્યો મોટો ધણો ધરમાં, તેના અમલનું આનંદ રહે;
વળી મેલી ચંદન મળીઆગરૂ, વળી વેગે ક્રોધલા ક્રોણુ વહે.
એવાં સુખ સંસારનાં, જાણો કુચા ક્રોધલા સમાન;
આળસ આપે ખંજોળી સંતાપે, વળી ન આપે સુખ નિદાન.
એવાં સુખને અભાગિયા, રાત દિવસ રૂવે છે રહ્યા;
પણુ વાત નથી વિચારતા, જે હાલે હાથે કૈક ગયા.
મહા દુઃખે કરી જે સુખ મળે, તે પણુ ટળી વળી જાય;
એવા સુખને અજ જન વિણુ, કહો ભાઈ ક્રોણુ ચહાય.
એમ આગળ રાય ઋપિએ, એમ સમજીને કીધો છે ત્યાગ;
નિષ્કુલાનંદ કહે નર અભાગીને, નથી ઉપજતો વૈરાગ.

કડવું ૬૨ મું-રાગ ધન્યાશ્રી.

વૈરાગ વિના તન સુખ ન તજયછ, તન સુખ તજ્યા વિના હરિ ન લજયછ;
હરિલજ્યા વિના ન ભક્ત નીપજયછ, લીધી મેલી વાતે ભક્ત પાસું લજયછ.

ઢાળ.

લજ્જામ જાય આ લોકમાં, પરલોકે પણુ પહોંચે નહીં;
એવી ભક્તિ આદરતાં, કહો ભાઈ કમાણી સહી.

જેમ કેસરીયાં કરી ચાલે, ઘાલે કાખમાં કાળી તરણની;
કાંમ પડે કહો કેમ આવે, પ્રતીત એનાં મરણની.
જેમ સતી ચાલી અહાર બળવા, સાથે ભરી લીધાં જળ માટલાં;
આગ લાગે ઉડી ભાગશે, ઓળવી તૃણનાં ત્રાટલાં.
એમ ભક્ત થઈ ભગવાનનો, વળી કહેવાયો સૌથી ભલો;
પણ શરીર સુખ રૂચી રાખી રહે, મોટો મીયાનો ગોખલો.
ન્યારે વેચી હવેલી વિત્ત લઈ, ત્યારે આ લીધાનો શો અર્થ;
પણ દગો છે એના દીલમાં, જે અંતે કરવો છે અનર્થ.
એવા ભમરાળા ભક્ત ન થાય, થાય ભક્ત આગળ કહ્યા એવા;
ન્યારે સાત ભાતની કરી સુખડી, ત્યારે ન બગાડિયે કાચલિયે વિવા.
દીધું આંધરણુ ન્યારે દુધનું, તેમહીં મીઠું ઓરવું નહીં;
ખાતાં ન ખવાય દુધ જાય, કહો તેમાં કમાણી સૂહી.
ભલી ભક્તિ આદરી, પામવા પુરૂષોત્તમ સહી.
પછી પડે સુખ ધન્યવતું, એ તો વાત બને નહી.
ખાવો ભેરવ તે સુખ જાયે, ત્યારે ખસવું ન મેલવું અંગ;
નિષ્કુલાનંદ જેમ દીવો દેખી, પાછો ન વળે પતંગ.

કડવું ૬૩ મું.

હરિ જન છે મોટું એક જ્ઞાનજી, જે આવી જાય અંગ અભિમાનજી;
તો ન ભજયે કો દી ભગવાનજી, પિંડ પોપવા રહે એક તાનજી.

ઢાળ.

તાન રહે એક પિંડ પોખ્યાનું, ખાન પાનને રહે ખોળતા;
મજે તો મહા સુખ પામે, ન મજે તો રહે આંખો ચોળતા.
જેમ ભાંડ ખાંડ નાંખે બીડમાં, કુલક્ષણની જાણે કળા;
સો સો વાતે નાંખે સાંકડે, વાદી નાશી જાય વેગળા.
એમ નરો અભાગીઆ, કરે કળ છળ હુન્નર હનનર;
અનેક રીતે આવવા વળી, ન દીએ અંગે અનનર.

કડવું ૬૧ મું-રાગ ધન્યાશ્રી.

થોડી થોડી વાત કહી રાય ઋપિની કથીલ, જેમ છે તેમ તેહ કહેવાણી નથીલ;
વિસ્તારે વાત મુણજે પુરાણથીલ, એ જેવા થયા કે અધિક એકએકથીલ.

હાળ.

એકએકથી અધિક થયા, કૈક ઋપિ કૈક રાજન;
તે પ્રસિદ્ધ છે પુરાણ માંયે, સૌ માનજે જન મન.
કંઠે કસણી સર્પસરીરે, કાઢ્યો મેલ માંયલો માયાતણો;
ત્રણ ગુણ પંચ વિષે વાસના, કરવો ત્યાગ તેને મને ધણો.
અખંડ વરતે નિત્ય અંતરે, બાહ્ય દૃષ્ટિને સમેટી વળી;
જેમ વરસે જળ અચળપર પણ, નીચી ભોમે આવે ટળી.
તેમ વૃત્તિઓ સરવે વળી, મળી આવી તે અંતર માંય;
પછી મૂર્તિ મેલી મહારાજની, જય ન આવે ક્યાંય
માલ મળ્યો મોટો ધણો ધરમાં, તેના અમલનું આનંદ રહે;
વળી મેલી ચંદન મળીઆગરૂ, વળી વેગે ક્રોધલા ક્રોણ વહે.
એવાં મુખ સંસારનાં, જાણો કુચા ક્રોધલા સમાન;
આજસ આપે ખંજોળી સંતાપે, વળી ન આપે મુખ નિદાન.
એવાં મુખને અભાગિયા, રાત દિવસ રૂવે છે રહ્યા;
પણ વાત નથી વિચારતા, જે હાલે હાથે કૈક ગયા.
મહા દુઃખે કરી જે મુખ મળે, તે પણ ટળી વળી જાય;
એવા મુખને અજ જન વિણ, કહો ભાઈ ક્રોણ ચહાય.
એમ આગળ રાય ઋપિએ, એમ સમજીને કીધો છે ત્યાગ;
નિષ્કુલાનંદ કહે નર અભાગીને, નથી ઉપજતો વૈરાગ.

કડવું ૬૨ મું-રાગ ધન્યાશ્રી.

વૈરાગ વિના તન મુખ ન તજયલ, તન મુખ તજ્યા વિના હરિ ન લજયલ;
હરિલજ્યા વિના ન ભક્ત નીપજયલ, લીધી મેલી વાતે ભક્ત પામું લજયલ.

હાળ.

લજ્જામ જાય આ લોકમાં, પરલોકે પણ પહોંચે નહીં;
એવી ભક્તિ આદરતાં, કહો ભાઈ કમાણી સહી.

જેમ કેસરીયાં કરી ચાલે, ધાલે કાખમાં કોળી તરણની;
કામ પડે કહો કેમ આવે, પ્રતીત એનાં મરણની.
જેમ સતી ચાલી બહાર બળવા, સાથે ભરી લીધાં જળ માટલાં;
આગ લાગે ઉડી લાગશે, ઝોળવી તૂણનાં ત્રાટલાં.
એમ ભક્ત થઈ ભગવાનનો, વળી કહેવાયો સૌથી ભલો;
પણ શરીર સુખ રૂચી રાખી રહે, મોટા મીયાનો ગોખસો.
જ્યારે વેચી હવેલી વિત્ત લઈ, ત્યારે આ લીધાનો શો અર્થ;
પણ દગો છે એના દીલમાં, જે અંતે કરવો છે અનર્થ.
એવા ભમરાળા ભક્ત ન થાય, થાય ભક્ત આગળ કહ્યા એવા;
જ્યારે સાત ભાતની કરી સુખડી, ત્યારે ન બગાડિયે કાચલિયે વિવા.
દીધું આંધરણુ જ્યારે દુધતું, તેમહીં મીઠું આરવું નહીં;
ખાતાં ન ખવાય દુધ જાય, કહો તેમાં કમાણી સૂઢી.
ભલી ભક્તિ આદરી, પામવા પુરૂષોત્તમ સહી.
પછી પંડે સુખ ઇચ્છતું, એ તો વાત બને નહી.
ખાવો ભેરવ ને સુખ જાયે, ત્યારે ખસતું ન મેલતું અંગ;
નિબ્ધુલાનંદ જેમ દીવો દેખી, પાછો ન વળે પતંગ.

કંડવું ૬૩ મું.

હરિ જન છે મોટું એક જ્ઞાનજી, જે આવી જાય અંગ અભિમાનજી;
તો ન ભજ્યે કો દી ભગવાનજી, પિંડ પોપવા રહે એક તાનજી.

ઢાળ.

તાન રહે એક પિંડ પોખ્યાનું, ખાન પાનને રહે ખોળતા;
મળે તો મહા સુખ પામે, ન મળે તો રહે આંખો ચોળતા.
જેમ ભાંડ ખાંડ નાવે ભીડમાં, કુલક્ષણની જાણે કળા;
સો સો વાતે નાવે સાંકડે, વાદી નાશી જાય વેગળા.
એમ નરો અભાગીઆ, કરે કળ છળ હુન્નર હનનર;
અનેક રીતે આવવા વળી, ન દીએ અંગે અનનર.

કર્મ વશ કોટી કષ્ટ સહે, રહે રાત દિવસ રોશી વનડો;
 પણ સત્સંગમાં લેશ દુઃખ સહેતાં, જાય છે એનો છવડો.
 અણુ અર્થે અભાગીયો, દુર્મતિ અતિ દુઃખ ડોત;
 પ્રભુ લજતાં પગ ન માંડે, જેમ બેરો કટિએ કપોત.
 કોટિ કોટિ શાસ્ત્ર સાંભળ્યાં, વળી કોટિ કોટિ સાંભળશે;
 આજ આવી ઉપદેશ દેશે, તોય ભૂલ એની કાંય ટળશે.
 ગુરૂ શાસ્ત્ર ધણું ધણું, સમજાવે છે સર્વે મળી;
 પણ પકડયું પૂંછ નરે ખરનું, નથી મૂકતો વણસેલું વળી.
 આંટી પડી ઉરે અવળી, તે વાત ન સમજે સવળી સાહી;
 ઝાલી ટેક ખાવા ઝેરની, તે મુવા સૂંધી મૂકે નહીં.
 મૂંડી વાળી જેમ મફટે, અપટી ચણાને કાજ;
 નિષ્કુલાનંદ ફેદ પડીઓ ગળે, પરવશ થયો પશુરાજ.

કડવું ૬૪ મું.

ધીરજાખ્યાન છે એનું નામજી, ધીરજવાળાનું સારશે એ કામજી;
 ગાશે સાંભળશે કરી હૈયે હામજી, તેહ જન પામશે પ્રભુનું ધામજી.

ઠાળ.

ધામ પામશે પ્રભુતણું, જ્યાં કાળ માયાનો કલેશ નહીં;
 અટલ સુખ આનંદ અતિ, તે તો કોટિ કવિ ન શકે કહી.
 દિવ્ય લોમિ દિવ્ય મંદિર, દિવ્ય દેહ ધારી ત્યાં જન રહે;
 દિવ્ય પદારથ દિવ્ય વસ્તુ, દિવ્ય સુખ તે સહુ લહે.
 દિવ્ય વસન દિવ્ય ભૂપણ, દિવ્ય સર્વે સાજ સમાજ;
 દિવ્ય સિંહાસન ઉપરે આપે, બેસા શ્રીમહારાજ.
 દિવ્ય પૂજા વળી દિવ્ય પુષ્પ, દિવ્ય ચંદન, દિવ્ય મણીમાલ.
 મહાસુખમય મૂર્તિને, પ્રેમે પૂજે છે મેરાલ.
 લઈ પૂજા નિજ જનની, થઈ પ્રસન્ન પુરુષોત્તમ;
 પછી અમૃત ભરી આંખસું, જૂઓ છે સૌને પરબ્રહ્મ.

તેહ સમાનું સુખ સર્વે, કહેતાં પણ કહેવાયે નહીં;
તેહ પામ્યા છે સંત સાચા, વાલાને વચને રહી.
વચનમાં જેહ વાસ કરી, રહ્યા છે હૃદયે રાજ થઈ;
તેની નજરમાં નર.અમરનાં, સુખની ગણતી હોય નહીં.
અનુપને આપમાં ન આવે, અકળ તે ન કળાય;
અચળ તે ચળે નહીં, એવું એ સુખ કહેવાય.
એહ સુખ સહેજે પામીએ, સંત વાળે તેમ જો વળીએ;
નિષ્કુલાનંદ નિર્ભય સુખથી, તુલ્ય સુખ સાડ શીદ વળીએ.

પદ ૧૬ મું.—રાગ કડખો.

ધન્ય ધન્ય ધન્ય કહું સાચા સંતને, જેણે રાજ કર્યા રાધા રમાપતિ;
માન અપમાનમાં મન ટક્યું નહીં રે, સમ વિસમે રહી એક મતિ. ધન્ય૦
સુખદુઃખ સમ તોલ સમજ્યા સહી, અરિ મિત્રમાં રહી એકજ શુદ્ધિ;
સંપત્તિ વિપત્તિ સરખી સમ થઈરે, સમજ્યા સંત એમ વાત સુધી. ધન્ય૦
હાર જીત ને હાણ વૃદ્ધિ જાણો વળી, હરખ શોકમાં નવ હસે રવે;
ગાંધર્વ શેહેર સમ સુખ સંસારનાં રે, મૃગજળ જેઠ સુખ રૂપ જળ ખૂવે. ધન્ય૦
સ્વપનાંની પૂજા પીડા સ્વપને રહી, તે જગતમાં એહ આવતી નથી;
નિષ્કુલાનંદ એમ સાચા સંત સમજે રે, વિચારો સહુ કહું વાત કથી. ધન્ય૦

કડવું ૬૫ મું.—રાગ ઘોળ.

આજ આનંદ મારા ઉરમાં, મળી મને મહા મોંઘી વાત રે;
ઢાઠિ કષ્ટ કરે હરી નવ મળે, તે તો મુને મળિયા સાક્ષાત રે. આજ આનંદ.
રમાડ્યા જમાડ્યા રૂડી રીતસું, મળ્યા વળી વારમવાર રે;
હેતે પ્રિતે નિત્યે સુખ આપીયાં રે, તે કહેતાં આવે કેમ પાર રે. આજ આનંદ.
અન્ન જળ ડૂળ પુલ પાનની, આપી એવી પ્રસાદી અનૂપ રે;
ચરણની છાપ દીધી છાતીએ, આપ્યાં સારાં વસ્ત્ર સુખ રૂપ રે. આજ આનંદ.
આગળ ભક્ત તે અનેક થયા, સહ્યાં તેણે શરીરે બહુ દુઃખ રે;
તોય પ્રભુ પ્રગટ પામ્યા નહીં, પામ્યા પણ નાચ્યાં આવાં સુખ રે. આજ આ.

કોઇકને આપી અમરાવતી, કોઇકને આપ્યું કૈલાસ રે;
 કોઇકને સત્ય લોક સોંપીયું, કોઇકને વૈદ્યકે વાસ રે. આજ આનંદ.
 જીજવાં જીઓ ધામ આપ્યાં જનને, જોઇ નિષ્કામ સકામ રે;
 આજ તો અદળક દળ્યા હરિ, આપ્યું સૌને અક્ષર ધામ રે. આજ આનંદ.
 સુખ સુખ સુખ જ્યાં સુખ ધણું, તે તો મુખે કહેતાં ન કહેવાય રે;
 નિષ્કુલાનંદ એ આનંદમાં, હરખી હરખી ગુણ ગાય રે. આજ આનંદ.
 ચોસઠ કડવાં સાત એક સિંધુ, છ ચર્ણ વળી પદ સોળ રે;
 તેના ઉપર એક છે રે, વધામણાનું રે આ ધોળ રે. આજ આનંદ.
 સંવત અઢાર નવાણુવો, ચૈત્ર વદી દશમી દિન રે;
 રચ્યો આ ગ્રંથ ધડપુરમાં, મુણી સમરે શ્રીભગવંત રે. આજ આનંદ.

ધીરજાજ્યાન સમાપ્ત.

મુક્તાનંદ.

સ્વામીનારાયણના સાધુઓમાં મુખ્ય-પૂર્વાશ્રમમાં રામાનંદી
સંપ્રદાયનો આશ્રિત ને વેદાંતી-ઉત્તરાશ્રમમાં ગુરૂ ઉપા-
સનાવાળો ને સહુજાનંદનો મુખ્ય શિષ્ય-સંવત ૧૮૮૭
માં ૭૦ વરસની વયે ગઢડામાં દેહ મૂક્યો હતો.

સતી ગીતા.

કડવું ૧ લું.

નમો અખિલ ભુવનપતિ રાયજી, નીલકંઠ ગુરૂ કરજો સહાયજી;
હર વસજો પ્રભુ અખિલ આધારજી, સતીગીતા કહે મુગમ પ્રકારજી.

ઊથલો.

મુગમ રીતે કરી કહું, સતીગીતા ગ્રંથ અનૂપ;
જે મુણતાં સર્વ સુંદરીને, હર વસે હરિરૂપ.
નીલકંઠ મુનિવરે કહ્યો, ગીર્વાણ ગ્રંથ ઉદાર;
તે હવે ભાષા કરી કહું, સદ્ગ્રંથ કેરો સાર.
૪૪ દેવ છે ધર્મ ભક્તિ, તેને વારંવાર;
નીલકંઠ મુનિવર નમે છે, જાણી સુખદ અપાર.
ધર્મ મહા સુખ ધામને, ચરણે નમાવું શીશ;
જે ત્રિભુવનમાં જીવેશ્વરના, કારણ પરમ અધીશ.
ભવતારણ ધર્મની પત્ની, ભક્તિ જેનું નામ;
તેને વારંવાર વંદુ, જાણી સદા સુખ ધામ.

ભૂત ભવિષ્ય વર્તમાનમાં, ધર્યાં જે જે હરિ અવતાર,
તે ભક્તિ થકી મુમુક્ષુને, અંતર ભાસે અપાર.
પુરૂષોત્તમનાં રૂપ સર્વે, સામર્થ્ય સહિત અનંત;
મુક્તાનંદ કહે બ્રહ્મપુરમાં, ભક્તિ વડે જીવે સંત.

કડવું ૨ જું.

ધર્મ ભક્તિનો પામી પ્રસાદજી, નીલકંઠ મુનિએ કયો સંવાદજી;
સતીગીતા આ ગ્રંથનું નામજી, નારી માત્રને આ સુખ ધામજી.

ઉથલો.

સુખ ધામ સૌ નારીતણો, સદ્ગ્રંથ અતિ સુખરૂપ;
શ્રીનિજગુરુ મુખમાં લખ્યો, તે ભાખું પરમ અનૂપ.
દેવ સભામાં ગંગાદિક નદી, સાંભળતાં શ્રુતિ સાર;
પાર્વતીએ શિવને કહ્યા, વનિતાના ધર્મ ઉદાર.
પ્રગટ શ્રીભક્તિથકી, મેં સાંભળ્યા જે ધર્મ;
સુવાસણી વિધવાતણા, ધર્મનો કહું શુભ મર્મ.
શ્રીઉદ્ધવ સંપ્રદાયને, આસર્યા વિનતા વૃંદ;
ધર્યે નિજ ધર્મ જાણુવા, જેણે ટળે ભવના દૃંદ.
માનનીઓનું હીતકારી, મેં રચ્યો ગ્રંથ રસાળ;
પ્રાયશ્ચિત્ત શ્રોતા આ ગ્રંથે કરી, જાણે ધર્મ વિશાળ.
પ્રથમ સુવાસણી ધર્મ વર્ણવું, કરીને પર્મ વિભાગ;
પછી તે વિધવા ધર્મને, વર્ણવું અતિ અનુરાગ.
સતીગીતામાં સુંદરીના, ધર્મ અતિ દઢ જેહ;
મુક્તાનંદ કહે માનનીને, આપે અતિ સુખ તેહ.

કડવું ૩ જું.

શુભ કુળ શુભ ગુણ રૂપ ઉદારજી, જોઈ યોગ્ય વર કરે નિરંધારજી;
વિધિવત રીતે આપે તાતજી, તે તો સુવાસણ ત્રિય સાક્ષાતજી.

ઉથલો.

સુવાસણીથી ધતર નારી, તે વિધવા કહેવાય;
તેના લક્ષણ કહું હવે, જેમ શ્રુતિ સ્મૃતિ ગાય.

જ્ઞાન વૈરાગ્ય કે ભક્તિને બળે, ન બળી પતિસંગ જોય;
ધર્મ પાળ્યાને બળે, ન બળી પતી સંગ ક્રોધ.
સુંદર સુતનું બળ ગ્રહી, પતિ સંગ ન બળી હોય;
એ રીતે તન નવ તજે, વિધવા કહાવે સોય.
જે વનિતા વૈરાગ્યવંતી, વિષય થકી ઉદાસ;
શ્રીહરિને નિજ પતિ ગણે, ત્યાગે અન્ય મુખની આશ.
પ્રાકૃત નર અતિ તુચ્છ જાણી, ન પરણી જે નાર;
તે પણ વિધવા જાણવી, જે થવા ઇચ્છે ભવ પાર.
જે વનિતાને તપ જ વહાલું, દૃઢ મતિ નિષ્કામ;
આળપણાર્થા હરિ ભજે, ઉર ધરે પ્રભુ મુખ ધામ.
તે સર્વે વનિતાઓ વિધવા, સંન્યાસી સમ એહ;
મુક્તાનંદ કહે માનની સર્વે, સાંભળો ધરી નેહ.

કડવું ૪ થું.

તે મધ્ય પ્રથમ સુવાસણ જેહછ, ઉભય પ્રકારની જાણો તેહછ;
કુલટા સતી એ લિન્ન લિન્ન નામછ, એક દુષ્ટ એક શુભ શુભ ધામછ.

ઊથલો.

દુષ્ટ નાર તે કામની, કુલટા કહાવે એહ;
પોતાનો પતિ પરહરી, કરે જાર સંગે સ્નેહ.
રૂડા કુળમાં ઉપજીને, જે કાષ્ટ કુલટા થાય;
દુષ્ટ સ્વભાવ અધર્મવાળી, વઢવાડે ન ધરાય.
ભૂંડે મુખ નિજ પતિને ભાંડે, જાર સંગ અતિ પ્રીત;
ધર્મી પતિને જુવે વિષ્ણુ સમ, એ કુલટાની રીત.
સુંદર નયન કટાક્ષ નાખી, કામ સમજાવે જાર;
કામ વશ અતિ પાપીણી, કુલટાના એ આચાર.
કામી જોયનવાન નરનો, જોઈને સુંદર વેશ;
ધીરજ તણ ભીંજાય થોની, લાજ ન રહે લવલેશ.
ગુરુ કે પતિ પુત્રાદિકે, કુલટાને શુદ્ધ ન રખાય;
જ્યાં ત્યાં ભેટે જારને, નૃપતિને વશ ન થાય.

કુલટા નાર ન કોઈની, જ્યાં સ્વારથ ત્યાં લોભાય;
મુક્તાનંદ કહે માયામૂર્તિ, પાપ રૂપ કહેવાય.

પદ ૧ લું-રાગ સોરઠ.

કુલટા નારી પાપતણી મૂર્તિ, અતિસે દુઃખકારી;
એનું મુખ દીકે પુણ્ય સર્વે નાસે, થાય પાતક ભારી. કુલટા.-ટેક.
એને જગમાં કાય ન વહાલું, કરે હેત સ્વારથીયું કાલું;
ખોલે કામ પ્રવેશ કાલું કાલું, કુલટા.
(એ તો)નિત્યનો તમ સંગ નેહ કરે, નિત્ય જુના નર પરહરે;
એનું કાય ટેકાણે મન ન ઠરે, કુલટા.
જેમ ધેનુ તૃણ ચરવા જાયે, તે નવું નવું ખોળી ખાયે;
એમ કુલટા બહુ સંગ લોભાયે, કુલટા.
(એનું)જપ તપવ્રતમાં મન ન ઠરે, ચિત્ત દષ્ઠધરનું નવ કામ કરે;
કોઈ દિન ગુરૂ મૂર્તિમાં મન ન ધરે, કુલટા.
(એનું)ગરપુરૂપ સંગ મન ડોલે, બધું ગામ ગળે તેમ મુખ ખોલે;
કહે મુક્તાનંદ વેશ્યા તોલે, કુલટા.

કડવું ૫ મું.

કહી છે પુરાણમાં કુલટાઓ જેહ છ, ત્રણ પ્રકારની જાણો તેહ છ;
સ્વૈરિણી, કામનિ ને પુંશ્વલી નામ છ, ત્રાસ સહિત મહા પાપનું ધામ છ.

ઉથલો.

ત્રાસ સહિત મહા પાપણી, પરપંચનો પરિહાર;
પાપ કરી રાજી રહે, મનમાં ન શોક લગાર.
પોતાની નાતના નર સંગ, ચૂકે તે સ્વૈરિણી નાર;
નાત પર નાતમાં કામની, થાય ભ્રષ્ટ ઠારો ઠાર.
નાત પરનાત ને કુટુંબી સંગ, કરે અતિ વ્યલિચાર;
પ્રભુ વિમુખ એ પુંશ્વલીના, પશુ તુલ્ય આચાર.
કુલટા ત્રણ પ્રકારની તે, મરીને જમપૂર જાય;
કોટિ કલ્પ તે કષ્ટ માંયે, તોય ન સદ્ગતિ થાય.

જેને પતિવ્રત અચળ છે, પતિવ્રતા તેનું નામ;
પ્રાણ થકી પણ પતિ વલ્લભ, અંતર અધિક અકામ.
દેવ દૈત્ય ને નર થકી, જેને અધિક પતિસંગ હેત;
ધર્મ જાણી કપટ ત્યાગી, સેવે પ્રેમ સમેત.
દાન વ્રતાદિક શુભ ક્રિયા, પતિ હુકમથી કરે એહ;
મુક્તાનંદ તે પતિવ્રતાનો, પિયુસંગ પરમ સ્નેહ.

કડવું ૬ કું.

એક સુતવાનને સુત સંગ પ્રીતછ, જેમ હરીજન રહે હરિસું વિનીતછ;
એક નેત્રવાનને નેત્રમાં હેતછ, જેમ તરસ્યાને જળમાં સ્નેહછ.

ઉથલો.

સ્નેહ જળમાં તૃપાવંતને, ભૂખ્યાને અન્નમાં પ્યાર;
કામીને પરનારસું, રહેશે જેમ અપાર.
ચોરને પર ધન વિષે, રહે પ્રીત સહેજે જેમ;
દુષ્ટ નારને જાન સંગે, જેમ છે પ્રેમનું નેમ.
પંડિતને જેમ શાસ્ત્રમાં, રહે સહેજ સ્વભાવે હેત;
વેપારી વેપારનો કરે, ઉદ્યમ પ્રેમ સમેત.
એજ રીતે પ્રીતિ નિરંતર, સતીને રહે પતિ સંગ;
મન રહે નિજ પતિ વિષે, અતિ રાગે પતિને રંગ.
પતિવ્રતા વિનતાતણા, કહું ધર્મ પર્મ ઉદાર;
સતિને સેવ્યા જોગ છે, જેણે લહે પતિત લવ પાર.
પતિવ્રતા વનિતાઓને, પતિ તેજ ધર્મરૂપ;
પતિને સેવે ભક્તિથી, જાણી ધર્મરૂપ તુલ્ય અનૂપ.
પ્રભાતે ઉઠી નાહીને, રાખે તે સુંદર સાજ;
મુક્તાનંદ કહે પતિવ્રતા, નવ લોખે પતિની લાજ.

કડવું ૭ મું.

વળી કહું ઉત્તમ નારીની રીતછ, વસ્ત્ર પોતાનાં રાખે પુનીતછ;
અતિ પવિત્રતા રાખે તેહછ, પતિ સેવામાં પર્મ સ્નેહછ.

ઉથલો.

સ્નેહ પતિ સેવ્યા વિષે, નિત્ય રહે તે પતિને હજૂરઃ
 નિર્મળ નીરે સ્નાન કરાવે, નિર્મેષ ન રહે દૂર.
 ધોયલાં સુંદર વસ્ત્ર આપે, પતિના પગ ધ્રુવે સોય;
 સતીને નિજપતિ દેવતા, પતિ તુલ્ય અન્ય નહિ કોય.
 પતિને સુંદર આસન આપે, ચંદન ચર્યે લાલ;
 સૌ અંગે ચંદન ચઢાવી, અર્પે હાર વિશાળ.
 સામવેદના મંત્ર કહીને, દિયે સુધા સમ ભોગ;
 પતિને પૂજે ભકિતથી, કરે સ્તવન મન સંજોગ.
 સદા નમું નિજ કાંતને, સર્વે દેવરૂપે જોહ;
 નમું નિત્ય મહા સંતને, પૂજું આ મંત્રે પતિ એહ.
 એ મંત્રે કરી પુષ્પ ચંદન, સમર્પે કરી પ્યાર;
 ધૂપ દીપ ને વસ્ત્ર આભૂષણ, ભોજન અનંત પ્રકાર.
 અતિ સુગંધી જળ સમર્પે, સુગંધી મુખવાસ;
 મુક્તાનંદ કહે હાથ જોડી, ઉભી રહે પતિ પાસ.

કડવું ૮ મું.

પ્રથમ રમાએ કહ્યું શ્રુતિ સારણ, તેજ સ્તવન સતી કરે ઉચ્ચારણ;
 કાંતને વંદુ વારમવારણ, શિક્ષા દેતલ મુખદાતારણ.

ઉથલો.

મોક્ષદાતાના મંગળમૂર્તિ, શાંત દાંત અનૂપ;
 સર્વ દેવ સ્વરૂપ જે, નિત્ય નમું નિજ પતિ રૂપ.
 નમું આત્મ સ્વરૂપને, જે સતીના પ્રાણ આધાર;
 પૂજન વંદન જોગને, નિત્ય નમું કરી બહુ પ્યાર.
 અંતરજ્ઞમી સ્વરૂપ જે, વળી પ્રાણના જે પ્રાણ;
 નયન તારાને નમું, સેવે મજે નિર્વાણ.
 નારીને જ્ઞાન આધાર જે, વળી પતિ એ પરમાનંદ;
 ધર્મ યજ્ઞ ને અચળ અક્ષર, પતિ સદા સુખ કંદ.

બ્રહ્મ તત્ત્વ છે પતિ નિર્ગુણ, સેવ્યાથી નાશે કર્મ;
નમું નિજ આધારને, પતિ આશરે સર્વ ધર્મ.
જાણે અજાણે જે કર્યા, સર્વ ગુના કરજો માફ;
દાસી જાણી દયાસિંધુ, ટાળજો સર્વ પાપ.
તમેજ પતિના સગા, હું સદા તમારી દાસ;
મુકતાનંદ એમ સ્તુતિ કરી, સતી રહે સદા પતિ પાસ.

પદ ૨ જી-રાગ ગરબી,

રે સતિ એમ સેવે નિજ સ્વામી;
સદા સર્વ મુખથી નિષ્કામી. રે સતી૦
રે પ્રથમ આ સ્તવન અતિ ભારી;
ગાયું કમળા અતિ અધહારી;
સતી સૌને મહા મુખકારી. રે સતી૦
રે સરસ્વતી ગાન કર્યું એવું;
ગંગાધર પદ્મન કર્યું તેવું;
માતમ અતિ જાણે સૌ જેવું. રે સતી૦
રે બ્રહ્માણીએ બ્રહ્મા રીઝવા;
પારવતીએ શિવ રાજ થાવા;
ગાયું પતિસ્તવન કપટ જવા. રે સતી૦
રે મુનિ કેરી પતિઓ સુરારી;
ગાયું તેણે સ્તોત્ર આ વિચારી;
મુકતાનંદ કહે થઈ પિયુ ખારી. રે સતી૦

કડવું ૬ મું.

કમળા આદિ સ્તવન કર્યું જેહજી, પતિવ્રત સૌને મુખપ્રદ એહજી;
આ સ્તોત્રે કરી પતિવ્રતા સર્વજી, પતિનું સ્તવન કરે ત્યાગી ગર્વજી.

ઉપલો.

ગર્વ તજી પતિને સ્તવે, પછી પ્રેમે લાવે થાળ;
પોતે જ રાંધી પીરમે, જાહ પાક પરમ રસાળ.
પતિ જમાડ્યા પછી જમે, પતિ એટું એસે તેહ;
પતિ સુતા કેડે સુવે, એમ પતિસું પર્મ સ્નેહ.

પતિ જગ્યાથી મોહાર જાગે, એજ સતીની રીત;
 સુંદર આબ્રણ વસ્ત્ર પહેરે, સતીને પતિપર પ્રીત.
 જ્યારે પતિ અન્ય ગામ જાયે, આભૂષણ કરે ત્યાગ;
 પતિ વિના સતી સર્વથી, ઊર રાખે દૃઢ વૈરાગ.
 પતિનું નામ ન મુખ કહે, પતિ આયુષ વધવા કાળ;
 પતિને નામે નામ અન્યનું, તે ન લહે ગૃહી લાળ.
 વાદ વિવાદ ન કરે પતિ સંગે, સહે તે અતિ અપમાન;
 મારે તોય રાજી રહે, મુખ કરે પતિ ગુણ ગાન.
 ઘણી વાર ન દ્વાર ઊભે, ન કરે ઊંચો સાદ;
 મુક્તાનંદ લોભીનું ધન તે, મસતી કરે સંવાદ.

કડવું ૧૦ મું.

પતિ બોલાવે તો તજે ઘર કામજી, વેગે જઈ કહે મન અલિરામજી;
 હાજર છઉં કરે હુકમ તે તૈયારજી, એમ હળવી રહી કરે ઉચ્ચારજી.

ઉત્થલો.

ઉચ્ચાર હળવી રહી કરે, પતિ સેવે શ્રીહરિનું રૂપ;
 વણ કહે તે સામગ્રી સર્વે, આપે પર્મ અનૂપ.
 પતિનું અન્ન ઉચ્છિષ્ટ જે, તે જમે કરી બહુ પ્યાર;
 અન્ન ક્ષાદિક પતિ જે આપે, વંદે વારમવાર.
 દેવ પિતૃ ને અતિથિ સર્વ, ગાયો ને લિક્ષુક જેહ;
 સેવકને આપ્યા વિના, નવ જમે સાધવી તેહ.
 દુર્બળ વિપ્ર અનાથ જે, વળી રંક અંધ ને દીન;
 ભૂખ્યાને અન્નદાન આપે, પતિને રહે આધીન.
 સામગ્રી સર્વ તૈયાર રાખે, શહાણી હરખ સમેત;
 ખર્ચ અતિશે નવ કરે, પતિ હુકમમાં બહુ હેત.
 પતિની મરજી લોપીને, ન કરે વ્રત ઉપવાસ;
 પતિવ્રતા નિજ ધર્મ રાખી, મગન રહે પિયુ પાસ.
 પતિવ્રતાના ધર્મ ભાખ્યા, શંખ મુનિ કરી પ્યાર;
 મુક્તાનંદ કહે તે રીતે, ભાખું અંતિ અનુસાર.

કડવું ૧૧ મું.

હુકમ વિના નવ જાય ધર બહારજી, વસ્ત્ર ઓઢ્યા વિના ન રહે લગારજી;
ચાલ ઉતાવળી ચાલે નહિ સોયજી, સતિ પર નર સંગ બોલે ન કોયજી.

ઉથલો.

ન બોલે પર પુરૂષ સંગે, પતિવ્રતા જગ જેહ;
જતિ-વણિક-વૃદ્ધ-વૈદ્ય-સાથે, બોલે અવશ્ય હોય તેહ.
નાભી કાઢને નવ દેખાડે, પહેરે તે ઘુંટી પર્યંત;
સ્તન ઉઘાડાં નવ કરે, ન હસે દેખાડી દંત.
પતિ ને પતિના સંબંધીનો, ન કરે દ્રેપ લગાર;
દુત્તિ-ધૂતારી-વેશ્યા સંગે, લેશ ન રાખે પ્યાર.
નગરા મારતી નારી, જોગણ વિનતા જે હોય;
શીતળ રહી તજે કપટ મૂર્તિ, સંગતિ જોગ ન સોય.
કહી જે પ્રથમ ડુનારીઓ, તેનો સંગ સતિને થાય;
નિશ્ચે નિજ ધર્મથી પડે, તેનું સતિપણું સર્વે જાય.
જન સમાજ કે ઉત્સવ જોવા, સતિ ન જાય બુદ્ધિવંત;
તીરથ જાય ન એકલી, ધર રહી બજે ભગવંત.
વિહિવાને નવ જોવે સતિયો, રાખે ઉત્તમ રીત;
મુક્તાનંદ કહે પતિવ્રતાને, પતિસું પૂરણ પ્રીત.

કડવું ૧૨ મું.

અતિ એકાંતનું કારજ હોયજી, સતિ ન ઉઠાડે પતિને તોયજી;
મુખે મુતો મુખે બેટો જોયજી, કામ ન બતાવે પતિને કોયજી.

ઉથલો.

કામ ન બતાવે કોય પતિને, બોલે તે મરજી પ્રમાણ;
પતિને ધન્ય તુલ્ય જાણી, સેવે પરમ મુજાણે.
રજસ્વલા સતિ થાય ત્યારે, પતિ થકી રહે દૂર;
ત્રણ રાત્રિ ન મુખ દેખાડે, નાહીને થાય હજાર.
નહાય નહીં ત્યાં લગી પતિ સંગ, ન કરે વચન ઉચ્ચાર;
નાહીને પતિનું વદન નીરખે, પતિસું પૂરણ પ્યાર.

ગામ ગયો હોય નિજ પતિ તો, પતિનું ધરી ઉર ધ્યાન;
 સૂરજનું દર્શન કરે, અન્ય પુરૂષ ઝેર સમાન.
 ભાલે કુંકુમ ચાંદલો, સંથે ભરે સીંદૂર;
 કાળજી સારે નયનમાં, સદા પહેરે કમખો જરૂર.
 તાંબુલ આબ્રણુ તિલ હરિદ્રા, ગુંથે તે સુંદર કેશ;
 અંગો અંગ આબ્રણુ સજી, રાખે મનોહર વેશ.
 પતિનું આયુષ ઇચ્છતી, સતિ ન ત્યાગે શણગાર;
 મુકતાનંદ કહે પતિવ્રતા, એમ રાખે શુભ આચાર.

પદ ૩ જી.-રાગ ધોળ.

સતી નિશ્શંક થઇને રે, કે પતિવ્રત દદ પાળે;
 જગ ફેરી જુકી રે, કે અન્ય તૃણા ટાળે.
 રહે પતિ સંગ રાચી રે, કે અન્ય સુખને ત્યાગી;
 જેને પતિ સેવ્યામાં રે, કે દદ લગની લાગી.
 સતી નાર ન મૂકે રે, કે સતથકી પગ પાછો;
 સમજી સહાયો રે, કે નિજ ધર્મ અતિ સાચો.
 આગે અનંત સતીની રે, કે રીતિ ઉર ધારે;
 હરીરૂપ હૃદયામાં રે, કે અહો નિશ સંભારે.
 ગાય હરીગુણ પ્રીતે રે, કે દુષ્ટનો સંગ તજે;
 પ્રેમે નિજ પતિ સેવે રે, કે ઉરે હરીરૂપ ભજે.
 સદા નીચ ત્રિયાની રે, કે સંગતને ત્યાગે;
 મુકતાનંદ કહે પતિવ્રતા રે, કે પ્રભુ પદ અનુરાગે.

કડવું ૧૩ મું.

સતી ન કરે ધોળણનો સંગજી, જે થકી થાય નિજ વ્રત લંગજી.
 વાત કહી કરે ધર્મનો નાશજી, સતિ ન એસે તે ત્રિય પાસજી.

ઉત્તરો.

પાસ ન એસે તેહને, જેને અંતર ધર્મ ન લેશ;
 સતીના ધર્મને લોપવા, કરે જુકા બહુ ઉપદેશ.

દુઃખી દુવાગણુ નાર કેરો, સતી ન રાખે સંગ;
 તે સંગતને પરહરે, જેના બોલ્યામાં નહીં હંગ.
 જે નારી વિશ્વાસઘાતી, વ્યંડળ વિનતા વેશ;
 પતિવ્રતાએ પાપીયોનો, સંગ ન રાખવો લેશ.
 નરનો વેશ ધરી રહી, વળી બોલકી બહુ જેહ;
 ઘણે ઘેર ભમતી ફરે, તેસું સતી ન રાખે નેહ.
 જુગટું રમતલ ત્રિયા, વળી માદક પીતલ નાર;
 ચુગલ નારસું પતિવ્રતા, પ્રીતિ ન રાખે લગાર.
 ફર નારનો સંગ તજે, વળી અતિ વદકણી કાય;
 ચોરડી અતિ અંતર મેલી, સંગતિ જોગ ન સોય.
 અતિ ચપળ અતિ આહારવાળી, અતિ અલચ્છ વનિતા એહ;
 મુક્તાનંદ કહે પતિવ્રતાને, સંગતી જોગ ન તેહ.

કંઠ્યું ૧૪ મું.

પતિ સંગ દ્રેષ કરે ત્રિય જેહજી, તે સંગ સતી ન રાખે સ્નેહજી;
 એકલી ઘર તજી કયાંઈ ન જાયજી, નમ્ર થઈ કાંઈ કાળે ન નહાયજી.

ઉથલો.

નગ્ન થઈ નવ નહાય કાંઈ દિન, અંતર ત્રાસ અપાર;
 અન્ય પુરૂષ જેમ અંગ ન દેખે, રાખે એહ વિચાર.
 ખાંડણીઓ મૂશળ સાવરણી, ઊંખર કે પાપાણુ;
 તે ઉપર નવ બેસવું, એ સતીની રીત પ્રમાણુ.
 અંગ સંગના સમય વોણી, નિર્લજ પતિસું ન થાય;
 પાત રૂચી તહાં પ્રેમવંતી, તેજ સતી કહેવાય.
 ઊંચે આસન ચઢી ન બેસે, પર ઘર ભમે ન એહ;
 ગાળ કે નિર્લજ વચન હોય, સતી ન બોલે તેહ.
 જોડ કે સસરા સમીપે, ન કરે ઊંચો સાદ;
 નિર્લજ થઈ અતિ નવ હસે, નવ કરે અતિ બકવાદ.
 અન્ય પુરૂષનો સ્પર્શ કરે નહીં, એજ અનાદી રીન;
 મનને વશ થઈ નવ જુએ, પર પુરૂષને કરી પ્રીત.

પશુની જાતના પુરૂષને સતી, ન દેખે કરી હેતઃ
મુક્તાનંદ સતી નવ મુણે, પર કલંક કલેશ સમેત.

કડવું ૧૫ મું.

સતી ન કલંક ધરે કાઠને શીશજી, કાચસું ન વઢે કરી બહુ રીશજી;
પતિવ્રતા નારીને પતિ એ દેવજી, સતિ શુદ્ધ મને કરે પતિ સેવજી.

ઉથલો.

શુદ્ધ મને કરી સેવે પતિને, ન લોપે વચન લગાર;
પતિનો અવગુણ એક ન ધારે, રાખે પૂરણ પ્યાર.
નપુંસક રોગી દરિદ્રી, વૃદ્ધ બુદ્ધિનો હીન;
પતિ સમર્થ કે રંક જેવો, સતી સેવે થઈ દીન.
પતિને હરખે હરખ જેને, પતિને કલેશે કલેશ;
સંપત વિપત એક સરખી, ધર્મ ન તજે લેશ.
ધૂત લવણ ને તેલ આદિ, બ્યારે તે ઘરમાં ન હોય;
સતિ એ દુઃખની વારતા, પતિ આગળ ન કરે તોય.
જે જે કામ કર્યા થકી, પતિને તે પરિશ્રમ થાય;
પતિવ્રતા તે કામ સારૂ, પતિની પાસ ન જાય.
બહારથી બ્યારે પિયુ પધારે, દેખી હરખ અપાર;
વેગે આસન જલ દઈ, કરે પાન ખીડી તૈયાર.
વીંઝણો લઈ વાસર નાખે, પગ દાખે કરી પ્રીત;
મુક્તાનંદ કહે પતિવ્રતાની, એજ ઉત્તમ રીત.

કડવું ૧૬ મું.

મધુર વચન કહે પર્મ રસાળજી, જે સુણી ખેદ ટળે તત્કાળજી;
ભક્તિ સહિત જોડે એક હાથજી, પ્રેમે ભરી બોલે પિયુ સાથજી.

ઉથલો.

પ્રેમે ભરી પિયુ સાથ બોલે, પતિજ જેને દેવ;
પતિ ગુરૂ પતિ ધર્મપાલક, તીર્થ વ્રત પતિ સેવ.
તે માટે સતી નારને, રાખવું પતિનું માન;
સતીને પતિનું કાચ પ્રકારે, ન કરવું અપમાન,

પતિ બોલાવે ત્યારે જે વનિતા, કરે તે અતિશે ક્રોધ;
ક્રોધ કરી પતિને કહે, જેમ આપે શકેને બોધ.
તે થાય ગામમાં કૂતરી, વળી શીયાળ વનમાં થાય;
મુક્તાનંદ કહે કુનારીનું; કષ્ટ નવ કહેવાય.

કડવુ ૧૯ મું.

જ પતિનો કરી પરિત્યાગછ, પર નર સંગ કરે અનુરાગછ;
લૂછી થાય અધિક ક્રૂરછ, પોલા તડમાં નિત્ય વસે બરૂરછ.

ઉથલો.

પોલા તડમાં નિત્ય વસે, કરે કાગ કીટનો આહાર.
રાત બધી લમતી રહે, તેનાં કષ્ટ તણો નહીં પાર.
પતિ મારે ત્યારે પતિ લણવા, ક્રોધે થાય તૈયાર;
તે સિંહણ તે મીઠડી થઇ, મારે છવ અપાર.
જે પર નરને કટાક્ષે કરી, જૂવે કુલક્ષણી નાર;
તે ફાંગી થઇ ભૂંડું મુખ લઇ, કરે તે કારકાર,
જે નિજ પતિને પરહરી મિષ્ટાન્ન એકલી ખાય;
ગામમાં તે ભૂંડણ સરજે, વડવાગોળ તે થાય.
ઉંધે મુખ લટકી રહે, ખાય આપની વિષ્ટા એલ;
દિવસમાં નજરે ન દેખે, પામે અતિ દુઃખ તેલ.
જે તુંકારા કરે મુંગી સરજે સોય;
પત્ની કોઈ વિધવા હોય.
નરને કરી પ્યાર;
કરૂપ ગમાર.

ગીતે નકેમાં જાયછ;
કરે વાજુ તેલછ.

પ્યાર;
માર.

લાડીએ એક વાર મારે, પતિવ્રતા થઇ જેહ;
 આર દિવસનું વ્રત કરે, પરાક નામે તેહ.
 એ રીતે સંક્ષેપથી, કહ્યા મુવાસણી કેરા ધર્મ;
 દુર્લભ નારી પતિવ્રતા, જે બાણે પતિવ્રત ધર્મ.
 પતિની આજ્ઞા વિમુખ થઇ, કરે નિયમ વ્રત ઉપવાસ;
 પ્રથમ પતિનું આયુષ્ય ટાળે, મુખે તે નર્ક નિવાસ.
 જ્ઞાન વ્રત ઉપવાસ સુકૃત, તેનાં નિષ્કળ થાય;
 પતિના ધર્મ જેથી પડે, તે નિશ્ચે નરકે જાય.
 મન ક્રમ વચને પતિની આજ્ઞા, ન લોપે જે નાર;
 મુક્તાનંદ કહે તે સતિ, હરિ ભજને ઉતરે પાર.

કડવું ૧૮ મું.

એ લક્ષણ વિના સતી ન કહેવાયછ, અસતી નારી સર્વ યમપૂર જાયછ;
 ચાણી દુષ્ટ નહીં નહીં ખળ સંગછ, ધીરજ દહ શુભ વ્રત અલંગછ

ઉત્થલો.

અલંગ વ્રત અતિ નિર્મળી, વળી શીલ* દુષ્ટ ન જેહ;
 પોતાના સત્યને બળે, સર્વ વિશ્વ ધારે તેહ.
 શીલ દુષ્ટ જે કામિની, જે ચૂકે પર નર સંગ;
 નહીં નિવારણ કોય કેકાણે, નાશ થઇ સર્વ અંગ.
 વચન દુષ્ટ જે કામિની, તેનો દોષ નિવારણ હોય,
 શીલ દુષ્ટનો મુનિવરે, ઉપાય ન કહ્યો કોય.
 શીલ દુષ્ટનો કોટી કહ્યે, થાય નહિ ઉદ્ધાર;
 તિર્યક્ યોનિ અનંતમાં, જન્મે મરે બહુ વાર.
 નામ માત્ર મનુષ્ય તનને, પામે કુલરા નાર;
 ચાંડાલી થઈ જ્ઞાન થાયે, કરે તે દ્વારોદ્ધાર.

* આ સ્થળે આ સાધુ કવિએ “યોની” શબ્દ વાપર્યો છે. આવા રૂડા ગ્રંથમાં તે અમને યોગ્ય નહિ લાગવાથી જ્યાં બન્યું ત્યાં “શીલ” કે, “નીતિ” એ બે શબ્દો મૂકવામાં આવ્યા છે.

પતિ ખોલાવે ત્યારે જે વનિતા, કરે તે અતિશે ક્રોધ;
 ક્રોધ કરી પતિને કહે, જેમ આપે શકને ઓધ.
 તે થાય ગામમાં કૂતરી, વળી શીયાળ વનમાં થાય;
 મુક્તાનંદ કહે કુનારીનું, કષ્ટ નવ કહેવાય.

કડવુ ૧૯ મું.

જે નિજ પતિનો કરી પરિત્યાગજી, પર નર સંગ કરે અનુરાગજી;
 તે ઉલૂકી થાય અધિક ક્રૂરજી, પોલા તરૂમાં નિત્ય વસે જરૂરજી.

ઉથલો.

પોલા તરૂમાં નિત્ય વસે, કરે કાગ કીટનો આહાર.
 રાત બધી ભમતી રહે, તેનાં કષ્ટ તણો નહીં પાર.
 પતિ મારે ત્યારે પતિ હણવા, ક્રોધે થાય તૈયાર;
 તે સિંહણુ તે મીંદડી થઈ, મારે જીવ અપાર.
 જે પર નરને કટાક્ષે કરી, જૂવે કુલક્ષણી નાર;
 તે ફાંગી થઈ ભૂંડું મુખ લઈ, કરે તે કારોકાર,
 જે નિજ પતિને પરહરી મિથાન એકલી ખાય;
 ગામમાં તે ભૂંડણુ સરજે, વડવાગોળ તે થાય.
 ઉંધે મુખ લટકી રહે, ખાય આપની વિષ્ટા એહ;
 દિવસમાં નજરે ન દેખે, પામે અતિ દુઃખ તેહ.
 જે તુંકારા કરે પતિને, મુંગી સરજે સોય;
 શોક્યની ધર્પા કરે તે, દ્વાગણુ વિધવા હોય.
 પતિની નજર ચુકાવીને, જૂએ પર નરને કરી પ્યાર;
 મુક્તાનંદ કહે કાણી કુમુખી, થાય કુરૂપ ગમાર.

કડવુ ૨૦ મું.

શીઘ્ર લંગ જે નારીનું થાયજી, ત્રણ કુળ બોળીને નર્કમાં જાયજી;
 માન પિતા પતિનું કુળ જેહજી, લાંછનયુક્ત કરે ત્રણ તેહજી.

ઉથલો.

લાંછન દઈ ત્રણ વંશને વળી પામે તે કષ્ટ અપાર;
 જીવતી ધિક્ક થાય જગતમાં, મૂવે મળે જમ માર.

શીલ ભંગ જે કામિની, તેનો પતિ અતિ ધર્મવાન;
 તોય પડે તે સ્વર્ગથી, થાય જૂઠું જપ વ્રત દાન-
 તે માટે સૌ નારીએ, રાખ્યું શીલ અભંગ;
 મન ક્રમ વચને પર પુરુષનો, કદી ન કરવો સંગ.
 સુકૃત્યનું ભોજન મનુષ્ય તન, તેનો કરીને વિચાર;
 પર નર સ્પર્શ બચાવવો, કરી યત્ન અનંત પ્રકાર.
 પર પુરુષના સ્પર્શમાંહી, ઠાલી સુખ આભાસ;
 મૂરખ નારી મોહને વશ, પડે તે જમને પાસ.
 સતીનો જશ આ લોકમાં, વળી સદા સ્વર્ગનિવાસ;
 સખીપણું કમલા સંગાથે, ત્યાં નહીં જમનો ત્રાસ.
 પતિ હોય મહા પાતકી, વળી હરિ વિમુખ જે હોય;
 મુક્તાનંદ કહે પતિવ્રતાને, ત્યાગ કરવો સોય.

પદ ૫ મું—રાગ રામગ્રી.

સૂરજ સરખી પતિવ્રતા, જેને પ્રભુ સંગ પ્રીતિ;
 કાળ તણે શીર પગ દધ, સહેજે જગ છતિ. સૂરજ.
 સીતાના જેવું સત્ય ગ્રહી, સેવે નિજ સ્વામી;
 હરિથી વિમુખ પતિ હોય તો, રહે અતિ નિષ્કામી. સૂરજ.
 પતિ જે કરે પ્રભુ આશરો, છૂટે પાપથી બચારે;
 પતિવ્રતા પૂરણુ પ્રીતસું, સેવે નિજ પતિ ત્યારે. સૂરજ.
 છાંયામાં કાઢની દબાઈને, નિજ ધર્મ ન લોપે;
 લેશ જે ધર્મ લોપાય તો, સતી મન ધણું કાપે. સૂરજ.
 એવી જે અતિ શુદ્ધ પતિવ્રતા, તે તો પતિને ઉદ્ધારે;
 મુક્તા નંદ મા બાપને, કુલ સહિત તે તારે. સૂરજ.

કડવું ૨૧ મું.

સતિ તન રામ સંખ્યા નિરધારણ, તેટલી કોડના દશ હજારણ;
 રમે પતિ સંગ સ્વર્ગમાં સોયણ, મહા સુખ પામે વિદ્ધ ન કોયણ.

ઉથલો.

મહા સુખ પતિ સંગે ભોગવે, નિત્ય ગોવિંદના ગુણુ ગાય;
 એવી મહા સતી પતિવ્રતાનો, મહિમા કહો ન બાય.

ધન્ય તે માત ને તાત સતીનાં, ધન્ય પતિ ગુણવંત;
જેને ઘેર એ પતિવ્રતા, નિત્ય લજે શ્રીભગવંત.
સો જન્મનાં પુણ્યનો, સંચય તે જેહને હોય;
તેને ઘેર એવી પતિવ્રતા, એવી સુભાગી નારી સોય.
માત તાત ને પતિતણી, ત્રણ ત્રણ પેઢી જેહ;
પતિવ્રતાના પુણ્યથી, પામે સ્વર્ગનાં મુખ તેહ.
અકારજ કરનાર જે, વળી પતિત શુભ ગુણહીણ;
એવા પતિને સતિ ઉદ્ધારે, પોતાને તારે પ્રવીણ.
સૂરજ ચંદ્ર ને વાયુ સતિને, સ્પર્શ કરે ધરી ત્રાસ;
શુદ્ધ થવા સતિને પરસે, અન્ય નહીં ઉર આશ.
તીર્થ જે પૃથિવી વિષે, તેનો સતિને ચણે વાસ;
મુક્તાનંદ કહે પતિવ્રતાનો, સૌથી પરમ પ્રકાશ.

કડવું ૨૨ મું.

સુર મુનિ સિદ્ધ તપસ્વી જેહણ, સૌનું તેજ સતિ તન વસેયણ;
સતિની ચરણરજનો મહિમાયણ, જેણે સર્વ ભૂમિ શુદ્ધ થાયણ.

ઉથલો.

થાય ભોમિ શુદ્ધ સર્વે, ચરણરજ પ્રતાપ;
પાપી કરે પ્રણામ સતીને, તેનાં જાય સૌ પાપ.
સતી પોતાને તેજે બાળે, ત્રિલોકી તત્કાળ;
પતિવ્રતા મહા પુણ્યવંતી, જેનું તેજ વિસાળ.
અરંધતી સાવિત્રી સરખી, પતિવ્રતા બળવાન;
સત્યરૂપા કમલા સતી સમ, લજે શ્રીભગવાન.
શાંડિલી, મેના, મુનીતિ, તે સરખી સતી સોય;
સંજ્ઞા, સ્વાહા, લોપામુદ્રા, એવી તે વિરલી કોય.
કંઠી જે નારી પતિવ્રતા, તેના ત્રણ પ્રકારના ભેદ;
ઉત્તમ મધ્યમ ને કનિષ્ઠ, વખાણે નિત્ય વેદ.
ત્રણને મધ્યે કનિષ્ઠા તે, પાળે સતિના ધર્મ;
પતિથી દષ્ટ્યે કામ મુખને, દેખાડે બહુ મર્મ.

શૃંગાર કરી સમિસજો, કરે હાવભાવ અપાર;
મુક્તાનંદ પતિને ગમે, સતી કરે તેજ પ્રકાર.

કડવું ૨૩ મું.

૩૫ ને ગુણ પર નરનાં જોઈજી, તે સંગ મન રહે મોહીજી;
મન વશ કરતાં હારી જાયજી, દેહે કે વચને બ્રષ્ટ ન થાયજી.

ઉથલો.

વચન દેહને શુદ્ધ રાખે, મન વિકળ થઈ જાય;
એવાં લક્ષણ જોહનાં તે, સતી કનિષ્ઠ કહેવાય.
મધ્યમ સતી ધર્મે સર્વે, રાખે દઢ કરી સોય;
પતિ સેવ્યામાં પ્રેમ અતિશે, તન સુખ ન ગમે કોય.
પોતાના પતિથી અધિક, ધન રૂપ ગુણ કરી જોહ;
જીવાન નરને જોઈને, સર્વ અંગે ન ચળે તેહ.
દૈવ જોગથી દેશ કાળ ને, ક્રિયા સંગ મળે તે વાર;
મને કે દેહે પરપુરુષ સંગ, પામે નારી વિકાર.
તે વિના અન્ય પુરુષનો, સ્વપનામાં સંગ ન લેશ;
ક્યાંય ન મન ડગવા દીયે, રાખે ધીરજ ધર્મ વિશેષ.
પતિ થકી પણ કામ સુખને, કદીયે ન ઇચ્છે એહ;
પતિનું આપેલ પતિવ્રતા, સુખ ભોગવે કરી સ્નેહ.
કહ્યાં એ લક્ષણ જોહનાં, તે મધ્યમના આચાર;
મુક્તાનંદ કહે મધ્યમ સતી, ન તજે ધર્મ લગાર.

કડવું ૨૪ મું

ઉત્તમ પતિવ્રતા તેહનું નામજી, પ્રથમ કહ્યા તે ધર્મનું ધામજી.
સર્વ ધર્મ સેવે કરી પ્યારજી, પતિવ્રતા ન ચળે ધર્મથી લગારજી.

ઉથલો.

- ન ચળે લગારે ધર્મથી, એ ઉત્તમ સતીની રીત;
- પોતાના પતિને તજી, સતીને ન અન્યસું પ્રીત.
- ધન જોખન ગુણ રૂપવંતો, દેખી પુરુષ સુવેશ;
- મન ક્રમ વચને પતિવ્રતા, નવ ચળે ધર્મથી લેશ.

દેશ કાલાદિક વિપમ આવે, તોય ન મન ચળી જાય;
પતિવ્રતાને અન્ય પુરુષનો, મનમાં ઘાટ ન થાય.
સન્નિપાતાદિક રોગ અથવા, કેપ્રનો કરનાર;
સતીને અન્યસંગ નિજ પતિની, ભ્રાંતિ ન થાયલગાર.
પ્રેમ ભરી સેવા કરે, પતિથી ન ઇચ્છે કામ;
નિજ ધર્મમાં અતિ રચિ, પતિ સેવામાં સુખ ધામ.
આગ્રહે કરી પ્રેમે કરી, પતિ કામ સુખ કરે દાન;
ભાવ વિના તે ભોગવે, તેને જાણે કષ્ટ સમાન.
જે લીંચુ ભક્ષણુ કરે, તેણે ચણા કેમ ચવાય;
મુક્તાનંદ કહે ઉત્તમ સતીને, એમ વિષય ભોગવાય.

પદ ૬ કું.-રાગ ગરબી.

સતી સેવે છે પતિને એવી રીતે રે, ધરે ઉરમાં હરિને અતિ પ્રીતે રે;
દેહ પોતાનો ને પારકા છે જેહ રે, સતી નકે સમાન ગણે તેહ રે.
ભજે કમલાપતિને કરી પ્રીત રે, જાણી અતિશે ઉત્તમ રસ રીત રે;
સતી સેવે છે પતિને ગ્રહી લાજ રે, તે તો કૃષ્ણને રીઝાડવાને કાજ રે.
પતિ પરણી લાવે જો અન્ય નાર રે, સતિ ન કરે શોક લગાર રે;
સામું રાજ રહે થાય તેની દાસી રે, ભજે અંતરે અખંડ અવિનાશી રે.
એવી ઉત્તમ સતી જે જગમાંહી રે, અતિ દુર્લભ ખોળી ન જડે ક્યાંઈ રે;
મુક્તાનંદ કહે પતિવ્રતા સોય રે, પાપ દષ્ટિએ ન દેખી શકે કોય રે.

કડવું ૨૫ મું.

સતીને કુર નજરે દેખે જેહજી, ગલત કોઢિયા થાય પાપી તેહજી;
દેવાદિકથી સતી ન જોવાયજી, પાપે જીવે તો જમપુર જાયજી.

ઉત્થલો.

જાય જમપુર પાતકી, જેણે સતીમાં કદખું પાપ;
ચોરાશી લક્ષ દેહમાં, ભોગવે બહુ સંતાપ.
કનિષ્ઠા જે સતી કહી, તેને સાત જન્મ જ્યારે થાય;
રાખે નિજ ધર્મ દહ કરી, ત્યારે મધ્યમ સતી કહેવાય.
મધ્યમ તે સાત જન્મ લગી, જ્યારે રાખે નિજ ધર્મ સાર;
ન્યારે ઉત્તમ પતિવ્રતાનો, પામે સર્વ આચાર.

ત્રણ પ્રકારની પતિવ્રતા, તેનો પતિ તજે જ્યારે દેહ;
ત્રણેની ગતિ જૂજની, વર્ણવી સુણાવું તેહ.
તે મધ્યે ઉત્તમ સતિ, પતિ મુવા મોહોર સાક્ષાત;
પતિનું તન ધૂટ્યા તણી, જાણે તે સર્વે વાત.
આ દિવસે આ મુદૂર્તે, તજશે સ્વામી શરીર;
એવું જાણી પતિવ્રતા, મનમાં થાય અધીર.
પૂર્વ જન્મ જે પતિતતો, વળી પોતાના ભવ જેહ;
મુક્તાનંદ કહે સાત કે અધિક, સૂઝે સતીને તેહ.

કડવું ૨૬ મું.

સતીને અધિક સત્ય વધવું જાયજી, મરણને દિવસે તદ્રૂપ થાયજી;
પતિ સંગ ઐક્યતા ટળે તન ભાનજી, જય રણછોડ કરે મુખ ગાનજી.

ઉથલો.

મુખ ગાન હરિગુણનું કરે, જ્યારે ત્યાગે નિજપતિ દેહ;
એહમાં બેસે પતિને સંગે, ત્યાગે સર્વે સ્નેહ.
એહમાં બેસતાં સાથ સતિનો, જીવ કરે તન ત્યાગ;
સતિ પહોંચે સત્ય લોકમાં, પછી બાળે તનને આગ.
તે માટે એ પતિવ્રતાને, બળે ન થાય દુઃખ લેશ;
આત્મધાતનો દોષ ન લાગે, ક્રીધે અનલ પ્રવેશ.
પતિ મુવાના સમયને દિન, મધ્યમ સતિ હોય જેહ;
પોતાનો ને પતિતણા જાણે, એક પૂર્વ ભવ તેહ.
મધ્યમ સતિ પણ પતિ સંગાથે, તદાકાર એક તાર;
પાવક અતિ પીડા કરે તોય, રાખે દૃઢ નિરધાર.
શૂરો જેમ રણમાં ચઢે, તેમ સતીને મન નહીં ત્રાસ;
પતિ સંગે બળી ભસ્મ થાયે, ત્યાગે તનની આશ.
કનિષ્ઠાને જન્મ પતિનો, પોતાનો ભવ કોય;
મુક્તાનંદ કહે ન સૂઝે, બળે લોક લાજે સોય.

કડવું ૨૭ મું.

પૂર્વ જન્મ ન સૂઝે કોયજી, સમજી વિચારી બળે સતિ સોયજી;
કામની વ્યાકુળતા વશ એહજી, રહી ન શકે પતિ વિના તેહજી.

ઉથલો.

પતિ વિના નય રહી શકે, હિર કામ જ્યાલ અપાર;
માત તાત ને પતિતણું કુળ, લાંછન દષ્ટ કરે ખુવાર.
વિધવા કેરા ધર્મ દુષ્ટકર, તે પણ ન પળે લેશ;
રક્ષક નહિ શુભ સુત નહિ માટે, કરે તે અનલ પ્રવેશ.
એહમાં કરે પ્રવેશ ત્યારે, વ્યાકુળ અતિશે થાય;
નિજ ધર્મ પાળ્યાની ખીંકે, પતિ સંગે બળી જાય.
ત્રણ પ્રકારની પતિવ્રતા, તે જે હરિલકત ન હોય;
તો એ સતિઓ રૂઢગણુ સંગ, સતિ લોકે વસે સોય.
ઉત્તમ સતિ નિજ પતિને સંગે, પામે ઉત્તમ ભોગ;
મધ્યમ નિજપતિ સંગ પામે, મધ્યમ મુખ સંભોગ.
કનિષ્ઠા નિજ પતિ સોતી, પામે ભોગ કનિષ્ઠા;
પોત પોતાનાં કામ મુખને, મોહ થકી ગણે ધણ.
જે હરિ લકત પતિવ્રતા, તે રમા તુલ્ય કહેવાય;
મુક્તાનંદ કહે અનંત સતીસંગ, ગોવિંદના ગુણુ ગાય.

કંકડું ૨૮ મું.

ત્રણ પ્રકારની પતિવ્રતા જેહણ, લિત્ત લિત્ત કરી વર્ણવી તેહણ;
જેને બળ્યાનો નહીં અધિકારણ, તેવી સતીઓનો કંઈ નિરધારણ.

ઉથલો.

નિરધાર કરી કહું પતિવ્રતા, જેને પતિ સંગે ન બળાય;
જ્ઞાન વૈરાગ્ય કે લક્ષિતવંતી, તે બળી ભસ્મ ન થાય.
બ્રહ્મચર્યાદિક નિયમ જે, વિધવાના ધર્મ ઉદાર;
તે પાળ્યાની શકિત હોય તે, ન બળે કરીને વિચાર.
મોક્ષ ઇચ્છાવાન જે, વળી પુત્રવંતી જે હોય;
નહાના બાળ કે ગર્ભવંતી, સતી ન બળે સોય.
જે સતિઓ એવી રીતની, તેને બળ્યાનો નહિ અધિકાર;
મન-ક્રમ-વચને તેહને, હરિ સેવવા કરી પ્યાર.

પતિ મુવા પછી પતિવ્રતા, પતિ સંગ જે બળા બનય;
 તે અરૂંધતી તુલ્ય નારી, સ્વર્ગમાં પૂજાય.
 એ આદિ પતિ સંગ બળ્યાનાં, વચન ગ્રંથમાં જેહ;
 સૌ વિનતાને નથી કહ્યાં, હવે વિગતે વર્ણવું તેહ.
 મોક્ષ ઇચ્છા રહિત જે, નિજ ધર્મે ન રહે લેશ;
 મુકતાનંદ કહે તે માનિનીઓ, કરે તે અનલ પ્રવેશ.

પદ ૭ મું.—રાગ કેદારો.

વિધવાના ધર્મ તે, વિકટ સૌથી ધણા, બ્રહ્મચર્યાદિક નિયમ ભારી;
 જેને એ પાળ્યાનું, સામર્થ્ય ન હોય તે, પતિ સંગ બળી મરે મન વિચારી. વિ૦
 પતિવ્રતા પતિને, મૂવા પછી દૃઢ કરી, વ્રત બ્રહ્મચર્ય તે અચળ પાળે;
 નહીં તો એ નિજપતિ, સંગ શૂરી થઇ, અનલ પ્રવેશ કરી દેહ બાળે. વિ૦
 વિચિત્રવીર્યજ તણી, નારની પેર એ, વંશ વધાર્યાનો અર્થ બાણી;
 વ્રત બ્રહ્મચર્યનો, ભંગ તે નવ કરે, પોતાનો ધર્મ પાળે શહાણી. વિ૦
 જતિ સતિ શૂરની, રીત સરખી સદા, તન ધનના તે ન ધર્મ ત્યાગે;
 તેજ મુકતાનંદ, મહા સુખ ભોગવે, પ્રભુ સંગ લગન પણુ તેને લાગે. વિ૦

કડવું ૨૯ મું.

વિધવા ત્યાગે તે સુખ પ્યારજી, પુષ્પ મૂલ ફળનો આહારજી;
 એમ વ્રત રાખીને શૂકવે દેહજી, પર નર સંગ તજે સતી તેહજી.

ઉત્તરો.

પતિ મુવા પછી પતિવ્રતા, ત્યાગે તે પર નર સંગ;
 નામ પણુ પર નરનું ન લીએ, રાખે વ્રત અભંગ.
 નિજ પતિ તનને તજે તહીએ, સતી રહે ઘણું શાંત;
 અખંડ રહે બ્રહ્મચારિણી, મનને દમે થઇ દાંત.
 અઠ્યાશી હગ્ગર મુનિગણ, ઉર્ધ્વરેતા જેહ;
 વંશવૃદ્ધિ નવ કરી તોય, પંહોઆ હરિ પદ તેહ.
 પતિનું તન છૂટ્યા પછી, બ્રહ્મચર્ય રાખે જ્ઞેય;
 પુત્ર વિના તોય મુનિની પેરે, લહે સદ્ગતિ સોય.

અહ્યચર્યનું લક્ષણ વર્ણવું, તજે તે મદિરા માંસ;
દિવસમાં સૂવું તજે, તજે ગંધ પુષ્પની આરા.
આંખમાં અંજન ન આંજે, તૈલ મદન ત્યાગ;
પગે ન પહેરે મોજડી, નહિ છત્રસું અનુરાગ.
કામ ક્રોધ ને લોભ ત્યાગે, મોહ હર્ષ નૃત્ય ગીત;
મુકતાનંદ મદ ભય તજે, એ અહ્યચર્યની રીત.

કડવું ૩૦ મું.

વળી કહું અહ્યચર્યની રીતજ, જે સુણી વનિતાઓ થાય પુનીતજ;
શ્રવણ કીર્તન કહેતી જેહજ, પર નર સંગ તજે સતી તેહજ.

ઉથલો.

પર નરને જોવો તજે, શુભ ભાષણનો કરે ત્યાગ;
સંકલ્પ જે પર પુરુષનો, ત્યાગે સતી બડભાગ.
પર નર કરા સંગનો, મનમાં ન નિશ્ચય થાય;
અંગ સંગ તો નજ કરે, ત્યારે અહ્યચર્ય કહેવાય.
મૈથુન આઠ પ્રકારનું, જેને વર્ણવે મુનિ રાય;
તેથી અવગું વર્તવું, તે અહ્યચર્ય શ્રુતિ ગાય.
સતીનો પતિ તનને તજે, ત્યારે સતી બજે પતિ સંગ;
કાં પાળે અહ્યચર્યને, તેનો ભૂલે ન થાય ભંગ.
પુરુષની પેઠે માનુનીને, આત્મઘાતનો દોષ;
અલ્પ મતિ અબજાઓની, તેને બજે થાય સંતોષ.
સ્વર્ગ સુખ અતિ તુચ્છ જે, તે ધારે મનમાં આશ;
આત્મઘાતનું પાપ ન ગણે, પાવકમાં કરે વાંસ.
અલ્પ મતિ જે નારીઓ, તેને બળ્યાનો આધિકાર;
મુકતાનંદ તે સ્વર્ગથી પડે, ધરે બહુ અવતાર.

કડવું ૩૧ મું.

બળવા જોગ ન બ્રાહ્મણી કાયજ, પરાશર મુનિ કહી ગયા સોયજ;
અન્ય વર્ણની વનિતાઓ જેહજ, બળવા કરતાં કરે તપ-શુભ તેહજ.

પતિ મુવા પછી પતિવ્રતા, પતિ સંગ જે બળી બનય;
 તે અરૂંધતી તુલ્ય નારી, સ્વર્ગમાં પૂજાય.
 એ આદિ પતિ સંગ બળ્યાનાં, વચન ગ્રંથમાં જેહ;
 સૌ વિનતાને નથી કહ્યાં, હવે વિગતે વર્ણવું તેહ.
 મોક્ષ ઇચ્છા રહિત જે, નિજ ધર્મે ન રહે લેશ;
 મુકતાનંદ કહે તે માનિનીઓ, કરે તે અનલ પ્રવેશ.

પદ ૭ મું.—રાગ કેદારો.

વિધવાના ધર્મ તે, વિકટ સૌથી ઘણા, બ્રહ્મચર્યાદિક નિયમ ભારી;
 જેને એ પાળ્યાનું, સામર્થ્ય ન હોય તે, પતિ સંગ બળી મરે મન વિચારી. વિ૦
 પતિવ્રતા પતિને, મૂવા પછી દૃઢ કરી, વ્રત બ્રહ્મચર્ય તે અચળ પાળે;
 નહીં તો એ નિજપતિ, સંગ શૂરી થઇ, અનલ પ્રવેશ કરી દેહ બાળે. વિ૦
 વિચિત્રવીર્યજ તણી, નારની પેર એ, વંશ વધાર્યાનો અર્થ બાણી;
 વ્રત બ્રહ્મચર્યનો, ભંગ તે નવ કરે, પોતાનો ધર્મ પાળે શહાણી. વિ૦
 જતિ સતિ શૂરની, રીત સરખી સદા, તન ધનના તે ન ધર્મ ત્યાગે;
 તેજ મુકતાનંદ, મહા સુખ ભોગવે, પ્રભુ સંગ લગન પણુ તેને લાગે. વિ૦

કડવું ૨૯ મું.

વિધવા ત્યાગે તે સુખ પ્યારજી, પુષ્પ મૂલ ફળનો આહારજી;
 એમ વ્રત રાખીને શૂકવે દેહજી, પર નર સંગ તજે સતી તેહજી.

ઉથલો.

પતિ મુવા પછી પતિવ્રતા, ત્યાગે તે પર નર સંગ;
 નામ પણુ પર નરનું ન લીએ, રાખે વ્રત અભંગ.
 નિજ પતિ તનને તજે તહીંએ, સતી રહે ઘણું શાંત;
 અખંડ રહે બ્રહ્મચારિણી, મનને દમે થઇ દાંત.
 અકંયાશી હગ્ગર મુનિગણુ, ઉર્ધ્વરેતા જેહ;
 વંશવૃદ્ધિ નવ કરી તોય, પંહોઆ હરિ પદ તેહ.
 પતિનું તન છૂટ્યા પછી, બ્રહ્મચર્ય રાખે બ્લેય;
 પુત્ર વિના તોય મુનિની પેરે, લહે સદ્ગતિ સોય.

બ્રહ્મચર્યનું લક્ષણ વર્ણવું, તજે તે મદિરા માંસ;
દિવસમાં સૂવું તજે, તજે ગંધ પુષ્પની આશ.
આંખમાં અંજન ન આંજે, તૈલ મર્દન ત્યાગ;
પગે ન પહેરે મોજડી, નહિ છત્રસું અનુરાગ.
ક્રામ ક્રોધ ને લોભ ત્યાગે, મોહ હર્ષ નૃત્ય ગીત;
મુક્તાનંદ મદ લય તજે, એ બ્રહ્મચર્યની રીત.

કડવું ૩૦ મું.

વળી કહું બ્રહ્મચર્યની રીતજ, જે સુણી વનિતાઓ થાય પુનીતજ;
શ્રવણ કીર્તન કહેતી જેહજ, પર નર સંગ તજે સતી તેહજ.

ઉથલો.

પર નરને જોવો તજે, ગુણ લાપણનો કરે ત્યાગ;
સંકલ્પ જે પર પુરુષનો, ત્યાગે સતી બડલાગ.
પર નર કરા સંગનો, મનમાં ન નિશ્ચય થાય;
અંગ સંગ તો નજ કરે, ત્યારે બ્રહ્મચર્ય કહેવાય.
મૈથુન આકે પ્રકારનું, જેને વર્ણવે મુનિ રાય;
તેથી અવળું વર્તવું, તે બ્રહ્મચર્ય શ્રુતિ ગાય.
સતીનો પતિ તનને તજે, ત્યારે સતી બળે પતિ સંગ;
કાં પાળે બ્રહ્મચર્યને, તેનો ભૂલે ન થાયે ભંગ.
પુરુષની પેટે માનુનીને, આત્મઘાતનો દોષ;
અલ્પ મતિ અબળાઓની, તેને બળે થાય સંતોષ.
સ્વર્ગ સુખ અતિ તુચ્છ જે, તે ધારે મનમાં આશ;
આત્મઘાતનું પાપ ન ગણે, પાવકમાં કરે વાસ.
અલ્પ મતિ જે નારીઓ, તેને બળ્યાનો આધકાર;
મુક્તાનંદ તે સ્વર્ગથી પડે, ધરે બહુ અવતાર.

કડવું ૩૧ મું.

બળવા જોગ ન બ્રાહ્મણી કાયજ, પરાશર મુનિ કહી ગયા સોયજ;
અન્ય વર્ણની વનિતાઓ જેહજ, બળવા કરતાં કરે તપ શુભ તેહજ.

ઉથલો.

અળ્યાથી તપ શુભ થાણું, એમ કહી વિરંચી વાત;
 તપ કર્યાની શ્રદ્ધા હોય તે. ન કરે આત મધાત.
 મુયા પતિ સંગ બ્રાહ્મણી, કરે પાવકમાંહે પ્રવેશ;
 આતમ ધાતના દોષથી, નવ થાય મુખ લવલેશ
 પતિ સહિત એ બ્રાહ્મણી, નવ પામે સ્વર્ગ નિવાસ;
 બ્રહ્મહત્યારાની પેટે, ભોગવે મહા દુઃખ ત્રાસ.
 સમર્થ ધર્મને પાળવા, વળી મોક્ષની ઇચ્છાવાન;
 તે વનિતાને ન બળવું, એમ બોલ્યા શ્રીભગવાન.
 સ્વર્ગને પામવા ઇચ્છે, તેનો એ નિરધાર;
 હટે કરી નવ પ્રાણુ તજવા, તો પામે મુખ સાર.
 સ્વર્ગ ફલ સાડ વૃથા, નહિ ત્યાગવો નિજ દેહ;
 મોક્ષ ઇચ્છાવાનને, જાણવું હારદ એહ.
 ઈદ્રાદિક ઇચ્છે ધણું, એવો મનુષ્ય દેહ ઉદાર;
 મુક્તાનંદ કહે હરિ ભણ, જેણે પામીએ ભવ પાર.

કડવું ૩૨ મું.

તે માટે એ મનુષ્ય તન સારણ, તેહની આયુષ્ય હોય લગારણ;
 હરિ ભણ તણ સર્વ વિષય વિકારણ, સાધન કરી પામે ભવ પારણ.

ઉથલો.

સાધન કરી ભવ પાર પામે, તેની તે કહું હવે રીત;
 કર્મ કરિ હરીને સમર્પે, તેણે તે થાય પુનીત.
 અંતરમાંથી મેલ એણીપેર, ટાળીને શુદ્ધ થાય;
 શ્રવણ મનન ને નિદિધ્યાસન, ભક્તિ વધતી જાય.
 પુરુષોત્તમનું જ્ઞાન પામી, થાય કૃતારથ એહ;
 તે માટે તુચ્છ સ્વર્ગ સાડ, ન તજવો આ દેહ.
 મોક્ષની ઇચ્છા રહિત વળી, અલ્પ મતિ અતિ તેહ;
 સ્વર્ગ સાડ બળિ મરે, સતી નામ માત્ર છે તેહ.

પતિવ્રતાનો ધર્મ જે, તે જે રીતે કહેવાય;
કેવળ એક જે ધર્મ સતિનો, તે પણ મહા મુનિ ગાય.
વાસુદેવની ભક્તિ સેવો, બીજો સતિનો ધર્મ;
તેથી પામે પરમ પદને, નાસે કાટિક કર્મ.
પ્રથમ ધર્મનું કળ કહ્યું છે, સતિને લોક નિવાસ;
મુક્તાનંદ કહે બીજાનું કળ, કહું જે પરમ પ્રકાશ.

પદ ૮ મું.—રાગ ગરબી.

સતિ નારતી રીતિ સાચી રે, જેને પ્રભુ સંગ પ્રીત ઘણી;
તેને દ્રેવણી નહીં પાછી રે, જેને પ્રભુ સંગ પ્રીત ઘણી.

સતિ ધર્મવાન પતિ પામે રે, જેને તેનું મન ન ચડે અન્ય ભામે રે. જેને
સતિ ઉર કમલા વરધારી રે, જેને ભજે નિઃશંક થઈ ગીરિધારી રે. જેને
તેમાં ઉત્તમ તેજ સતિ નારી રે, જેને એને ઉર ભક્તિભળ ભારી રે. જેને
તે દેહ તજે સતિ બ્યા રે; જેને થાય કમલા સરખી ત્યારે રે. જેને
વસે વૈકુંઠે પ્રભુ પાસે રે; જેને ભજે શ્રીપતિ શ્વાસ ઉચ્છ્વાસે રે. જેને
એનો પતિ હરિ પાર્ષદ થાય રે; જેને નિત્ય ગોવિંદના ગુણ ગાય રે. જેને
કહે મુક્તાનંદ ઉમંગે રે; જેને સતિ રાચે હરિને રંગે રે. જેને

કડવું ૩૩ મું.

મધ્યમ સતિ બ્યારે ત્યાગે દેહ, સગુણ વિષ્ણુપુર પામે તેહ;
સુર વનિતાનું વાંછિત જેહ, જે પુર સંગ સુર સૌને રેનેહ.

ઉથલો.

રેનેહ જે પુર સંગ સુરને, એવું સગુણ હરિ ધામ;
શ્રીવિષ્ણુપુર અતિ સુખદ, વૈકુંઠ જેનું નામ.
ત્યાં કમલા રહે અન્ય રૂપે, તે સંગ સુખણી થાય;
પતિ તેનો હરિ પાર્ષદ થઈ, પ્રેમે હરિ ગુણ ગાય.
કનિકા સતિ તન તથ, ઋષિ લોકમાં કરે વાસ;
નારીને નર સંગની, ઉરમાં રહે દૃઢ આશ.
ઋષિના લોકમાં તે સતિ, અનસૂયા ગાર્ગી સમાન;
પતિ સંગે સુખ ભોગવે, રહે અખંડ તન અભિમાન.

યાજ્ઞવલ્ક્યને અત્રી સરખો, થાય તે સતિનો કંથ;
સંક્ષેપે કરી વર્ણવ્યો, સતિ કનિષ્ઠાનો પંથ.
વાસુદેવના ભક્ત જે, તે સતિની વર્ણે રીત;
મર્યાદા માર્ગ ને આશ્રિત, જાણો પરમ પુનીત.
ઋષિના લોકમાં સતિ કનિષ્ઠા, પામે મહા મુખ સોય;
મુકતાનંદ હરિ માહાત્મ્ય જોતાં, પક્ષ ન રહે કોય.

કડવું ૩૪ મું.

ભક્તને અતિ આનંદ દાતારજી, વાસુદેવનો મહિમા અપારજી;
તે હરિ માહાત્મ્ય જોતાં અશેષજી, સાધનનું બળ ન રહે લેશજી.

ઉથલો.

લેશ ન રહે સાધનનું બળ, જોતાં હરિ પરતાપ;
નામ માત્ર ઉચ્ચારવે, ટળ્યાં મહા પાપીનાં પાપ.
અગ્નિમિલ મહા પાતકી, તે નારાયણને નામ;
છોડાવ્યો જન્મદૂતથી, તેને પોહોંચ્યાડ્યો નિજ ધામ.
પતિત પાવન પક્ષ લધને, આપ્યો વૈકુંઠ વાસ;
પુત્ર વરાંસે નારાયણ કહી, પામ્યો પદ અપિનાશ.
એવા અધમ અનંતનો, કીધો શ્રીહરિએ ઉદ્ધાર;
માહાત્મ્ય જોતાં મહા પ્રભુનું, પતિત લહે લવ પાર.
તે માટે છળ કપટ ત્યાગી, જે હરિ ભક્ત કહેવાય;
તેને ભજવા શ્રીહરિ, ત્યાગવો અન્ય ઉપાય.
જે અનન્ય થઈ શરણ આવે, તેને કરે લવ પાર;
ઉત્તમ મધ્યમ ને કનિષ્ઠની, રાખે ન વિગત લગાર.
સ્વાસણ કેરા ધર્મ સર્વે, ફલ સહિત કહ્યા તેહ;
મુકતાનંદ કહે ફલ સહિત કહું, વિધવાના ધર્મ જેહ.

કડવું ૩૫ મું.

વિધવા કેશ ગુંધાવે જેહજી, પતિના અંધનને અર્થે તેહજી;
તે માટે ઉતરાવવા કેશજી, મટકો દેખાડ્યો નહીં લવલેશજી.

ઉથલો.

લેશ ન તન શણુગાર રાખે, જો રાખે શિર કેશ;
જટા જેવા વણીને રાખે, શોભાડે ન નિજ વેશ.
તેલ ન ઘાલે કેશમાં, નવ ઓળાવે સતિ એહ;
શુભ તીરથ શુભ પર્વણીમાં, મુંડી નખાવે તેહ.
આપત્તિ કાળ ન હોય તો, વિધવા જન્મે એક વાર;
રોગાદિક ઉપદ્રવ થયે, નવ રાખે એ નિરધાર.
ધર્મહીન જે કામની, તેનો સતિ ન રાખે સંગ;
પલંગ પર વિધવા ન પોઢે, જો ન હોય રોગી અંગ.
નમ્ર થઇ નવ નહાય સાધવી, ક્રોધને કરે દૂર;
રોગાદિક વિના તેલ તનમાં, સતિ ન ચોળે જરૂર.
વિધવા નાર ન ભોગવે, સુગંધી વસ્તુ લગાર;
સુગંધી મુંઘ્યાથડી, થાય ઉરમાં અનંત વિકાર.
બળદ પર એસે નહીં, જો ગળે આવ્યા હોય પ્રાણ;
મુકતાનંદ કહે કે પ્રતાપુલ, સતિ ન ખાય મુગ્ધાણ.

કહ્યું ૩૬ મું.

ધાતુ વૃદ્ધિ જેણે કરી થાયછ, વિધવા તે અન્ન અતિશે ન ખાયછ;
રોગાદિક વિના વિધવા જેહછ, દૂધ કે ઘૂત અતિ ખાય ન તેહછ.

ઉથલો.

દુધ ઘૂતાદિક ખાય ન અતિશે, જેથડી વાધે વિકાર;
ગળ્યું અન્ન કે તજ તેજનો, સતિ ન ખાય લગાર.
કાળુ વસ્ત્ર કસુંબિયું, નવ પહેરે વિધવા નાર;
ચંદન પુષ્પનો હાર ચૂડી, સતિ ન ધરે લગાર.
ન સારે કાળજી નયનમાં, સેથે ન ભરે સિંદૂર;
ધાતુ સોતું વસ્ત્ર ન પહેરે, ન પહેરે ઘરેણાં જરૂર.
ઝીણાં વસ્ત્ર ન પહેરે વિધવા, જેમાં નૌતમ ભાત;
એવાં વસ્ત્ર ન પહેરવાં, જેણે કદી જણાયે જાત.

યાગવલ્ક્યને અત્રી સરખો, થાય તે સતિનો કંથ;
 સંક્ષેપે કરી વર્ણવ્યો, સતિ કનિષ્ઠાનો પંથ.
 વાસુદેવના ભક્ત જે, તે સતિની વર્ણે રીત;
 મર્યાદા માર્ગ ને આશ્રિત, જાણો પરમ પુનીત.
 ઋષિના લોકમાં સતિ કનિષ્ઠા, પામે મહા મુખ સોય;
 મુક્તાનંદ હરિ માહાત્મ્ય જોતાં, પક્ષ ન રહે કોય.

કડવું ૩૪ મું.

ભક્તને અતિ આનંદ દાતારજી, વાસુદેવનો મહિમા અપારજી;
 તે હરિ માહાત્મ્ય જોતાં અશૈષજી, સાધનનું બળ ન રહે લેશજી.

ઉથલો.

લેશ ન રહે સાધનનું બળ, જોતાં હરિ પરતાપ;
 નામ માત્ર ઉચ્ચારવે, ટળ્યાં મહા પાપીનાં પાપ.
 અજભિલ મહા પાતકી, તે નારાયણને નામ;
 છોડાવ્યો જમદૂતથી, તેને પોહોંચ્યાડ્યો નિજ ધામ.
 પતિત પાવન પક્ષ લઈને, આપ્યો વૈકુંઠ વાસ;
 પુત્ર વરાંસે નારાયણ કહી, પામ્યો પદ અવિનાશ.
 એવા અધમ અનંતનો, કીધો શ્રીહરિએ ઉદ્ધાર;
 માહાત્મ્ય જોતાં મહા પ્રભુનું, પતિત લહે ભવ પાર.
 તે માટે છળ કપટ ત્યાગી, જે હરિ ભક્ત કહેવાય;
 તેને ભજવા શ્રીહરિ, ત્યાગવો અન્ય ઉપાય.
 જે અનન્ય થઈ શરણ આવે, તેને કરે ભવ પાર;
 ઉત્તમ મધ્યમ ને કનિષ્ઠની, રાખે ન વિગત લગાર.
 સ્વાસણ કેરા ધર્મ સર્વે, ફલ સહિત કહ્યા તેહ;
 મુક્તાનંદ કહે ફલ સહિત કહું, વિધવાના ધર્મ જેહ.

કડવું ૩૫ મું.

વિધવા કેશ ગુંથાવે જેહજી, પતિના બંધનને અર્થે તેહજી;
 તે માટે ઉતરાવવા કેશજી, મટકો દેખાડવો નહીં લવલેશજી.

ઉથલો.

લેશ ન તન શણુગાર રાખે, જો રાખે શિર કેશ;
જટા જેવા વણીને રાખે, શોભાડે ન નિજ વેશ.
તેલ ન ઘાલે કેશમાં, નવ ઓળાવે સતિ ઓહ;
શુભ તીરથ શુભ પર્વણીમાં, મુંડી નખાવે તેહ.
આપત્તિ કાળ ન હોય તો, વિધવા જન્મે એક વાર;
રોગાદિક ઉપદ્રવ થયે, નવ રાખે એ નિરધાર.
ધર્મહીન જે કામની, તેનો સતિ ન રાખે સંગ;
પલંગ પર વિધવા ન પોઢે, જો ન હોય રોગી અંગ.
નસ થઈ નવ નહાય સાધવી, ક્રોધને કરે દૂર;
રોગાદિક વિના તેલ તનમાં, સતિ ન ચોળે જરૂર.
વિધવા નાર ન ભોગવે, મુગંધી વસ્તુ લગાર;
મુગંધી મુંઝાથડી, થાય ઉરમાં અનંત વિકાર.
બળદ પર એસે નહીં, જો ગળે આવ્યા હોય પ્રાણ;
મુકતાનંદ કહે કેષ્ તાંબુલ, સતિ ન ખાય મુગ્ધાણુ.

કડવું ૩૬ મું.

ધાતુ વૃદ્ધિ જેણે કરી ધાયછ, વિધવા તે અન્ન અતિશે ન ખાયછ;
રોગાદિક વિના વિધવા જેહછ, દૂધ કે ઘૃત અતિ ખાય ન તેહછ.

ઉથલો.

દૂધ વૃતાદિક ખાય ન અતિશે, જેથડી વાધે વિકાર;
ગળ્યું અન્ન કે તજ તેજનો, સતિ ન ખાય લગાર.
કાણુ વસ્ત્ર કસુંબિયું, નવ પહેરે વિધવા નાર;
ચંદન પુષ્પનો હાર ચૂડી, સતિ ન ધરે લગાર.
ન સારે કાજળ નયનમાં, સંથે ન ભરે સિંદૂર;
ધાતુ સોનું વસ્ત્ર ન પહેરે, ન પહેરે ધરેણું જરૂર.
ત્રીણું વસ્ત્ર ન પહેરે વિધવા, જેમાં નૌતમ ભાત;
એવાં વસ્ત્ર ન પહેરવાં, જેણે કદી જણાયે જાત.

વિધવા નાર ન પહેરે ડગલી, ન રંગે કર-નખ-દાંત;
 પગ ન રંગે ધુલ ન ગુંથે, સતિ રહે ધણી શાંત.
 સતિ ન ચોડે ચાંદલો, નવ સ્વાસણુ સરખી થાય;
 પુરૂષ સરખો વેશ ન કરે, જે થકી લગ્ન જાય.
 નાચણ કે સંન્યાસણીનો, વિધવા ન કરે વેશ;
 મુકતાનંદ કહે વિધવા નારી, પ્રપંચ ન કરે લેશ.

પદ ૯ મું.—રાગ ગરબી.

સુણો સતિ વિધવાની રીતિ, જેને પ્રભુ સંગે દદ પ્રીતિ. સુણો
 વિચારીને, તન સુખને ત્યાગે, ઉમંગે હરિ સંગ અનુરાગે;
 વિપય સુખથી ડરીને ભાગે. સુણો
 જે જે ક્યે અપકીર્તિ થાયે, તેને તજી ગોવિંદ ગુણ ગાયે;
 કુસંગીની છાયામાં નવ જાયે. સુણો
 લલાટના કેશ ન ખંટાવે, વૃથા ધરોધર નવ ભમી આવે;
 પ્રેમે કરી હરિગુણ નિત્ય ગાયે. સુણો
 કાઢને ઘેર બેસવાને નારી, એકલડી જાય ન ધર બહારી;
 ધીરજ ધરે નિજ ધર્મ વિચારી. સુણો
 કહ્યા ધર્મ વિધવાના ભારી, પતિવ્રતા સૌને સુખકારી;
 મુકતાનંદ કહે કહું વિસ્તારી. સુણો

કડવું ૩૭ મું.

પિતા આદિ અતિ વૃદ્ધને પાસજી, સતિ ન બેસે રહે ઉદાસજી;
 ખોળે ન બેસે કરી લાડજી, તાતથી વેગળી રહે કરી ચાડજી.

ઉથલો.

ચાડ કરી રહે વેગળી, વળી સાસરિયાંની પેર;
 પિયરીઆસું હસી ન બોલે, લાજ ગ્રહી રહે ઘેર.
 સંજોગી નર નારની, વારતા ભૂંડી જેહ;
 માતા આગળ નવ કહે, પતિવ્રતા વિધવા તેહ.
 શુંગારિક જે વારતા, નવ કરે અન્ય ત્રિયા પાસ;
 સંસારી નર નારથી, વિધવા રહે ઉદાસ.

ફાગણમાં હોળી ન ખેલે, ભૂંડું ન ખોલે લગાર;
મિથ્યા કલંક ન મુખે કહે, નવ કરે ગાળી ઉચ્ચાર.
પ્રસાદી પરિશ્રમની, કુંકુમ કે ચંદન હોય;
એક આંગળીયે ગળે અડાડે, લાલ ન ચર્ચે સોય.
હરીપ્રસાદી પુષ્પમાળ, તે પણ વિધવા નાર;
કંઠમાં પેહેરે નહીં, તજે પ્રેમે મુંઘી લગાર.
સાસરિયાં સાથે સતી, નિર્લજ ન ખોલે વાત;
મુક્તાનંદ તેથી ડરે, જોણે થાય નિજ વ્રત ધાત.

કડવું ૩૮ મું.

જે અતિ પાપિણી દુષ્ટ નારજી, તે સંગ હેત ન રાખે લગારજી;
ભેષ ધારી વનિતા જેહજી, વિધવા સંગતિ ત્યાગે તેહજી.

ઉથલો.

તે સંગત વિધવા તજે, જોણે થાય નિજ વ્રત ભંગ;
નારી પુરુષની દૂતીયોનો, ત્યાગે અધિક પ્રસંગ.
શ્રીહરિના અવતાર જે, તેમાં તે નહિ વિશ્વાસ;
એવી વનિતા પાપિણીની, સતી ન ખેસે પાસ.
ઔપધની કરનાર જે, વળી લાજ વિનાની જેહ;
જંત્ર મંત્રની જાણુ વનિતા, સંગ તજવો તેહ.
ધુતારી વળી ગર્ભ હણતલ, એવી વનિતા હોય;
જે વિધવા શ્રીહરિ ભજે, એવો સંગ ત્યાગે સોય.
મહાપાપી ક્રોધ પુરુષને ઘેર, પતિવ્રતા હોય નાર;
તોયે તેને ઘેર જોવા સારુ, સતી ન જાય લગાર.
પોતાથી અતિ નીચ જાતી, હોય સતી ધર્મવાન;
તેને ઘેર વિધવા ન જાયે, વચન ન સુણે કાન.
નીચ ત્રિયા સંગ ખેસતાં, વિધવાને લાંછન થાય;
મુક્તાનંદ કહે ઉત્તમ સંગે, ગોવિંદના ગુણ ગાય.

કડવું ૩૯ મું.

શુદ્ધી નીચ જાતિ ત્રિયા જેહજી, વિધવા તે સંગ ન કરે સ્નેહજી;
યવન જાતની નાર ખુવારજી, તે સંગ વિધવા ન રાખે પ્યારજી.

ઉથલો.

પ્યાર ન રાખે તે સંગે, જે કામ વશ અતિ હોય;
 પાખંડી વનિતાઓનો, સતી સંગ ત્યાગે સોય.
 ઘોખણ કે ભરમાવતલ, વળિ દ્વાગણ કેરો સંગ;
 લલકણી કે નિહર ત્રિયાનો, વિધવા ન રાખે પ્રસંગ.
 ચોર ચપળ વળી ધણું ખાતલ, ધરી રહે નર વેશ;
 વિશ્વાસુને હણનારીનો, સંગ ન રાખે લેશ.
 નગ્નરાની મારતલ, વળી બોલકી બહુ નાર;
 બહુ ઘેર ફરતી ફરે, તેને સતી ન બાંધે આર.
 જુગટાંની રમનાર જે, વળી કેપ્પનો કરે આહાર;
 ચુગલ નાર કે નપુંસકસું, સતિ ન રાખે પ્યાર.
 વિધવાને નિર્વાહ જેટલું, જે હોય ધનકે ધાન;
 હરિ કે હરિજન કારણે, તેનું ન કરવું દાન.
 પોતાનું ધન વાવરી, અન્ય ઉદમ કરવા જાય;
 મુક્તાનંદ કહે મૂર્ખ વિધવા, બ્રહ્મ અતિશે થાય.

કહવું ૪૦ મું.

વિધવા નાર ન જૂએ વિવાહજી, નર સમૂહ ન જુવે કરી ચાહજી;
 નૃત્ય ગીત જનઓચ્છવ કોયજી, વિધવા નારી ન દેખે સોયજી.

ઉથલો.

ન જાય જોવા નાર વિધવા, પુરુષકે રૂપ;
 દર્પણમાં મુખ નવ જૂએ, એમ રાખે ધર્મ અનૂપ.
 એકલડી નવ જાય વિધવા, ન જૂએ નરનો રાસ;
 ભેળાં થઈ બહુ લાંડીયા, જ્યાં કરતા હોય વિલાસ.
 કામ વશ નહિ જુએ નરને, ન બોલે કરિ પ્યાર;
 સ્પર્શ ન કરે પુરુષનો, જેણે વાધે કાટિ વિકાર.
 શ્રવણ કીર્તન પુરુષનું, સદગ્રંથવિનાનું કોય;
 જે વિધવા નવ સાંભળે, સાચી સતી જગ સોય.

વાધ અહિ જળ અગ્નિનો, જ્યાં ત્રાસ અતિશે થાય;
એવે ટુકાણે પુરુષનું બોલે, અડકે દોષ ન ગણાય.
તેમજ ધાવણાં બાળને, અડવાનો નહિ અપવાસ;
તે વિના નર માત્રને, નવ અડે ઊર ધરી ત્રાસ-
ધર્મ જે વિધવાતણા, તેને પાળે સાધવી નાર;
મુકતાનંદ કહે તે સતી, સુખે ઉતરે લવપાર.

૫૬ ૧૦ મું.—રાગ આશાવરી.

સતી વિધવાની રીત અલૌકિક, પર નર સંગત સાગે રે;
મન ક્રમ વચને પ્રેમમગન થઇ, હરી ચર્ણે અનુરાગે રે. સતી०
પુરુષોત્તમને નિજ પતિ જાણે, સેવે કરી બહુ ભાવ રે;
ક્રમણાકાંત એ નાથ છે મારો, એજ અચળ ટેરાવ રે. સતી०
લાંધણ કરી મરી જાય તોય પણ, કેસરી ધાંસ ન ખાય રે;
તેમ સતી હરિને રંગે રાગે, અલગું તે મન નવ જાય રે. સતી०
પતિભાવે સેવે પુરુષોત્તમ, તનમુખ આશા ત્યાગી રે;
મુકતાનંદ કહે કુળ ઐકાતેર, તારે સતી બડ ભાગી રે. સતી०

કડવું ૪૧ મું.

જાણી કહું સતી વિધવાની રીતજ, જે મુશી પ્રેમદા થાય પુનીતજ;
મન ક્રમ વચને તજે નર સંગજ, વ્રત પોતાનું રાખે અભંગજ.

ઉથલો.

વ્રત અભંગ રાખી રહે, ધરે ચાત્રક સરખી ટેક;
અન્ય પુરુષની આશા ત્યાગે, અંતર પરમ વિવેક.
ઘોયલ સૂકું ઘોયલ લીલું, વસ્ત્ર નવું હોય જોડ;
તે વિનાનું વસ્ત્ર નરનું, સતી ન સ્પર્શે તેડ.
પુરુષ પહેરી રહ્યો હોય તે, વસ્ત્ર ન સ્પર્શે કાચ;
કામ ભાવે પુરુષનું, મનમાં ન ચિંતન સોય.
નારી પુરુષ સંયોગીયાનું, ચિત્ર જે કહેવાય;
સતી ન સ્પર્શે નવ લાગે, જેણે બ્રહ્મ બુદ્ધિ થાય.

નરનારીનાં જોડલાં, પશુ પંખી આદિ અપાર;
સતી મન દહ નવ જુએ, જોણે વાઘે કોટી વિકાર.
કારજ સરતું હોય પોતાનું, તોપણ વિધવા નાર;
પરનર સાથે મિત્રતા, નવ રાખે એક લગાર.
પુરુષને મળમૂત તજ્યાની, ક્રીયા જે સ્થળ થાય;
મુક્તાનંદ કહે તે ક્રીયા ત્યાં, સતી ન કરવા જાય.

કડવું ૪૨ મું.

પુરુષની દષ્ટિસું વિધવા નારજ, દષ્ટિ નવ બાંધે કરીને વિચારજ;
બોલ્યા વિના કર દગ કરી સોયજ, પુરુષને બોધ ન દે સતી કાયજ.

ઉથલો.

બોધ નવ દે પુરુષને, કર દગ ચલાવી જોહ;
ગુણ અંગ ન દેખે નરતું, સતી કહાવે તેહ.
પુરુષથી પંચ હાથ છેટે, ચાલે સતીઓ સુજાણ.
પાંચ હાથનું નીમ ન જે સ્થળ, તેનું કહું પ્રમાણ.
દેવાલય કે અલ્પમારગ, ભગવદ્ ઓચ્છવ હોય;
તે સ્થળ ન કરે સ્પર્શ નરનો, વધુ બચાવે સોય.
જે ઘરની ભોંય ઉપલીમાં, પુરુષનો હોય વાસ;
ત્યાં રાતે સતી એકલી, હેડી, ઉંચી ન સુવે ધાર ત્રાસ.
પુરુષ બેઠા હોય ત્યાં, હૃદયું ઉદર સાથળ કેશ;
ભૂલે પણ ક્યારે સતી, નવ દેખાડે લવલેશ.
ભર સભાની દેખતાં, કર ચર્ણ ચપલ ન થાય;
નવ ખંજોળે દેહને, નર દેખી અધિક લજાય.
સાસરીયાં ને પીયરીયાંથી, છાની કાય નર સંગ;
મુક્તાનંદ કહે લીધા દીધાનો, લેશ ન રાખે પ્રસંગ.

કડવું ૪૩ મું.

વિધવા છાની અન્ય ત્રિયા હાયજ, લેણ દેણ ન કરે નર સાથજ;
ભરજોખન નિજ બંધુ જોહજ, ગામ સધાવે એકલો તેહજ.

ઉથલો.

ગામ સધાવે એકલો, તે સંગ વિધવા ક્રોધ;
એકલડી મારગ ન ચાલે, સતી કહાવે સોય.
સંબંધી નરને સંગે, નવ ખેસે ફરી એકાંત;
એ રીતે નરથી ડરે, તેનું તે મન રહે શાંત.
પુરુષ દેશે સ્પર્શ ભાપણુ, જ્ઞેયાનો કહ્યો ત્યાગ;
અતિ સંબંધી નર વિના, તે ભાંખું સંધ વિભાગ.
પિતા બ્રાત ને સગો કાકા, કાકાના મુત જેહ;
તેના મુત આદિ સહુ, અતિ નિકટ સગપણુ તેહ.
માનો બાપ ને સગો મામો, મામાના મુત જાણુ;
મુતના મુત આદિ સહુ, નિકટ સંબંધી પ્રમાણુ.
માસી માસો તેહના મુત, કષ્ટ પુવો ધર્મવંત;
દોષના મુત સુધી સહુ, કહે નિકટ સગપણુ સંત.
ગુરુ ને ગુરુના પુત્ર જે, વળી અન્ન દાતા ગંભીર;
મુક્તાનંદ એ નિકટ સગપણુ, જે હોય ધર્મી ધીર.

કહ્યું ૪૪મું.

અન્ન દાતાના મુત જે હોયછ, નિકટ સંબંધી ગણવા સોયછ;
સસરો ને સસરાનો ભાઈછ, દિયર જેઠની અધિક સગાઈછ.

ઉથલો.

સગાઈ દિયર ને જેઠની, વળી તેહતણા મુત જેહ;
દિકરીઓ જમાઈ સોતી, અડીને સગપણુ તેહ.
પુત્ર ને પુત્રીતણા મુત, એ આદિક જે હોય;
પોતાને અતિ દુકડાં, સંબંધી કહાવે સોય.
તે સંગાથે બોલે પરસે, જ્ઞેયે દોષ ન થાય;
જ્ઞે હોય તે અતિ ધર્મવાળા, તો નિર્દોષ ગણાય.
સુંદર જીવન કમાડ સોતું, નહીં કોઈ ત્યાં નર નાર;
ત્યાં વિધવા નિજ તાત સંગે, ન રહે એક લગાર.

નિજ સંબંધી જે કહ્યાં તે, હરિ વિમુખ હોય કૂર;
 પાપિયાં જાણી સતી, તેથી રહે બહુ દૂર.
 અન્ય પુરુષની પેર તેહનો, કરે તે અતિશે ત્યાગ;
 સંબંધી સંગ મન હેત તોડે, રાખે દૃઢ વૈરાગ.
 ધર્મ રક્ષક પુરુષ પાસે, વિધવા રહે ગણી તાત;
 મુક્તાનંદ કહે તેજ માનો, સગો સંબંધી બ્રાત.

પદ ૧૧ મું.—રાગ માલીગાડો.

વિધવા નાર વરે શ્રીહરિને, અન્ય સુખની તજે આશ રે;
 બ્રહ્મચર્ય વ્રત પૂરણ પાળે, ઉર ધારે અવિનાશ રે. વિ०
 રીઝવવા રણછોડ છોગાળો, નિષ્કામી રહે નારી રે;
 નિષ્કામીપણું અખંડ પળાવે, તે સંગ રહે તે વિચારી રે. વિ०
 તાતની પેરે જે પોપણ રાખે, ધર્મનો રક્ષક જેહ રે;
 વિધવા નારને મન ક્રમ વચને, તાત જાણવો તેહ રે. વિ०
 ધર્મ રહિતનો સંગ તજીને, ગોવિંદના ગુણ ગાય રે;
 મુક્તાનંદ કહે પતિવ્રતા નારી, કમળા તુલ્ય કહેવાય રે. વિ०

કડવું ૪૫ મું.

ધર્મનો રક્ષક તે નિજ બ્રાતજી, બ્રાત તુલ્ય પોષે સાક્ષાતજી;
 પુત્ર તુલ્ય પોપક હોયજી, ધર્મનો રક્ષક સુત પણ સોયજી.

ઉથલો.

ધર્મરક્ષક હોય જે, તે સાચો સુત કહેવાય;
 ધર્મઘાતી સુત નહીં, એમ જ શ્રુતિ સ્મૃતિ ગાય.
 દેહનાં સંબંધી નહીં પણ, ધર્મ રક્ષક જેહ;
 ભિન્ન વર્ણુ તોય પિતા બ્રાતા, પુત્ર સરખા તેહ.
 તે સંગ ભાષણ સ્પર્શ જોવું; કરે વસ્ત્ર સ્પર્શ વહેવાર;
 ધર્મી વિધવા નારને, નવ લાગે દોષ લગાર.
 પિતા બ્રાતા આદિ જેહને, ન હોય સંબંધી ક્રોધ;
 ધર્મ રક્ષક પુરુષને, આથે રહે સતી સોય.

છાએ નિજ ધર્મ રાખવાં તે, સ્વતંત્ર ન રહે નાર;
નિડર થઇને ધર્મ વાળી, સતી ન રજીએ બહાર.
નાતમાં ક્રોધ ન હોય તો, ધર્મિષ્ઠ રાજ્ય પાસ;
આશરે રહી હરિ ભજે, લાગે તે તન સુખ આશ.
એવું કર્મ ન આચરે, જેણે જાતમાંથી જાય;
મુક્તાનંદ કહે જાતી શુદ્ધ, તે ધર્મ હેતુ કહેવાય.

કડવું ૪૬ સુ.

વણજ વેપાર કરે જે કર્મજી, ખેડ કે પર સેવાનો ધર્મજી;
તે સતીઓનો નિર્ણય સારજી, કહી સંભળાવું શ્રુતિ અનુસારજી.

ઉથલો.

કહી સંભળાવું ધર્મ તેહનો, જ્યારે કરે વ્યવહાર;
તે કાળે નરને અડ્યાથી, બોલો ન દોષ લગાર.
એજ એની જીવિકા તે, મૂઝી નવ મૂકાય;
વિધવા નિજ ધર્મ જાળવી, કરે જાત જોગ ઉપાય.
કુળને જોગ જે હોય તે, કરે ઉદ્ધમ જીવ્યા કાળ;
તે પરવશ નિજ ધર્મ ખુવે, ન રહે તે સતીની લાળ.
પુષ્પ અંદમ જે મળે તેણે, પૂજે પ્રભુ સુખ ધામ;
મન વિષે કાં મૂર્તિમાં, ધારે તે સુંદર શ્યામ.
તે હરિને નિજ પતિ જાણે, સેવે કરી બહુ ભાવ;
અંતરમાં રાજી રહે, લાગે કપટ છળ દાવ.
પોતાની શક્તિ પ્રમાણે, જપે સદા હરિ નામ;
રાત દિન સર્વે કામ કરતાં, હરિ ભજે નિષ્કામ.
અખંડ હરિનો આશરો, ધરે અખંડ હરિનું ધ્યાન;
મુક્તાનંદ કહે સૌ સતીને, એ છે ધર્મ સમાન.

કડવું ૪૭ સુ.

મુતક, રોગ, રજસ્વલા, થાયજી, લારે તે હરિ મૂર્તિ ન પૂજાયજી.
માનસી પૂજા કરે સતી સોયજી, હરિ મૂર્તિ પૂજે અન્ય કો.

ઉથલો.

હરિ મૂર્તિ અન્ય નાર પૂજે, એજ સતીની રીત;
 છોગાળા રણછોડસું, રાખે તે પૂરણ પ્રીત.
 અવશ્ય કારજ ધરતાણું, કરીને તે વિધવા નાર;
 હરિ ભક્તિ અહો નિશ કરે, ખાલી કાળ ન જાય લગાર.
 જતિ કે બ્રહ્મચારીનું, સતી વિધવા અન્ન ન ખાય;
 આશ્રય રહિતનું પ્રાણ જતાં, સતીએ ન અન્ન જમાય.
 એકાદશી જન્માષ્ટમી, એ આદિ હરિ વ્રત જેહ;
 સતી સદા એ વ્રત કરે, તેમાં પૂજે પ્રભુને તેહ.
 ધર્મવાળી પતિવ્રતા, સદા કરે વ્રત ઉપવાસ;
 જોખનવાન જો હોય તો, કરે મહા વ્રતનો અભ્યાસ.
 ત્રિરાત્રી પંચ રાત્રીનાં, વળી પક્ષ વ્રત કરે ધીર;
 માસ સુધીનાં વ્રત કરે, મન રાખે દૃઢ ગંભીર.
 ચાંદ્રાયણ પરાક સૂધી, વ્રત કરે અતી સોય;
 મુકતાનંદ કહે મહા સતી, કસર ન રાખે કોય.

કડવું ૪૮ મું.

તપ્ત કૃચ્છ્ર કરે વિધવા જાણુજી, કૃચ્છ્ર વ્રત કરે જાણી પ્રમાણુજી;
 જય અન્ન ખાય કે, કળનો આહારજી, શાક જમે કાં પય વ્રત સારજી.

ઉથલો.

શાક જમે કાં પયોવ્રત ધારી, રાખે વિધવા પ્રાણ;
 આવરદા પર્યંત એ વ્રત, રાખે પરમ સુગ્ધાણ.
 ઇશ્વરની ઇચ્છાએ કરી, જ્યારે ધૂટે સતીનો દેહ;
 ત્યારે એ પામે પરમ પદને, તેમાં નહિ સન્દેહ.
 વૈશાખ કાર્તિક માઘમાં, અતિ રાખે અધિકાં નેમ;
 સ્નાન દાન ને તીર્થ યાત્રાં, વિજ્ઞા સમર્પણ તેમ.
 વૈશાખે જળ કુંભ આપે, કાર્તિકે ધૂત દીપ;
 માઘે અન્ન તલ દાન આપી, વસે તે પ્રભુને સમીપ.

વશાકે જળ પર્વ કરાવી, ગળતી શિવને શીશ;
સતી એમ સાધન કરે, જેણે રીઝે શ્રીજગદીશ.
છત્ર આમર વસ્ત્ર સૂક્ષ્મ, ચંદન પુષ્પના હાર;
પાન ખીડાં કપૂર સોતાં, જળનાં પાત્ર અપાર.
પુષ્પ ગ્રહ રસ પાન વિધિ, રંભા ફળ ને દ્રાખ;
મુક્તાનંદ એ આપે દ્વિજને, હરી વરના અભિલાખ.

પદ ૧૨ મું.—રાગ ગરબી.

સતી નારનું સાધન રે, કે હરી વરને ગમવા;
સતી દેહ દમે છે રે, કે રસિયા સંગ રમવા.
હિતમ સતી થાવા રે, કે તન સુખ આશ તજે;
સતી શ્વાસ ઉચ્છ્વાસે રે, કે નિજ પતિ કૃષ્ણ ભજે.
તણ લોક લગ્નને રે, કે મતવાલી ડોલે;
સુખથી હરી વોણું રે, કે ખીજું નવ ખોલે.
લગની દહ લાગી રે, કે શ્યામળીયા સંગે;
સતી રસબસ થઈ છે રે, કે રસિયાને રંગે.
જગ શિર પગ દબને રે, કે જે હરીભજન કરે;
તે તો જૂઠા જગ ફેરી રે, કે શંકા શીદ ધરે.
રણછોડ છોગાળો રે, કે રહી શિર પર ધારી;
મુક્તાનંદ કહે જગમાં રે, કે ધન્ય ધન્ય તે નારી.

કડવું ૪૯ મું.

કાર્તિક માસે સતિયો મુળણુ, નિત્ય જવ અન્ન જમી ધારે પ્રાણુ;
કાંઈએક અન્ન જમે એકવારણુ, એમ સતિ ટાળે સર્વ વિકારણુ.

ઉથલો.

વિકાર સર્વ એમ ટાળે વિધવા, ન જમે સૂરણુ શાક;
વૃંતાક ને સર્વ ફળી તજે, તજે જવ ને ધઉનો પાક.
કાર્તિક માસે તેલ ત્યાગે, કાંસામાં નવ ખાય;
મધ મીઠાણું શાક ત્યાગી, ગોવિંદના ગુણુ ગાય.

સડયું અન્ન સતિ નવ જમે, કાર્તિક માસે ક્રોધ;
 નિયમને શિર દાન જે, વર્ણવી સુણાવું સોય.
 કાર્તિક માસે મૌન વ્રતનું, નિયમ રાખે જેહ;
 સુંદર ઘંટા દાન આપે, વ્રત સંપૂર્ણ તેહ.
 કાર્તિક માસે પાંદડાંમાં, જમે જે ત્યાગી માન;
 તે કાંસાનું પાત્ર ઘૂત ભરી, આપે દ્વિજને દાન.
 કેવળ ભૂમીપર સુવે તે, આપે શય્યા સાર;
 ઓશીકું ઓછાડ સોતું, આપે સતી ઉદાર.
 જે જે રસ જે ફળ તજે તે, દાન કરે સતી નાર;
 મુક્તાનંદ કહે દાન વ્રતમાં, ફેર ન રાખે લગાર.

કડવું ૫૦ મું.

જે જે અન્ન કરે સતી ત્યાગજી, તે તે દ્વિજને આપે બડ ભાગજી;
 અથવા સર્વ અન્ન હાજર નોયજી, સાળનું દાન કરે સતિ સોયજી.

ઉથલો.

દાન કરે સતી સાળનું, વળી આપે ધેનુ દાન;
 કંચન ભૂષણ સહિત દ્વિજને, આપે કરી સન્માન.
 એકી કોરે દાન સર્વે, દીપ દાન એક કોર;
 કાર્તિક માસે દીપ કરવો, સૌથી દાન સજ્જેર.
 માધ સ્નાન જે કરે વિધવા, તેનો કહું નિરધાર;
 નહાય સૂરજ ઉગ્યા સમે, રાખે નિયમ બળ અનુસાર.
 સુંદર અન્ન રાંધી કરી, લાડુ સુંવાળી સેવ;
 શાક કરી બહુ ભાવતાં, સતી જમાડે ભૂદેવ.
 સુતરફેણી વડાં સુંદર, ગુંબ ઘૂતરસ પૂર;
 સુગંધી શાક રસ ભર્યો, અતિ વાંસીયાં કપૂર.
 એવા પાક અનેક સુંદર, જોતાં સૌ દુઃખ જાય;
 જતિ તપસ્વી ને સતી, એવું આપી રાજી થાય.
 સુકાઈ ધન ભાર આપે, શીત નીવારણ કાજ;
 મુક્તાનંદ કહે સાધન કરી, રીઝવે વ્રજરાજ.

કડવું ૫૧ મું.

વિધવા રંગલીનું કરે દાનછ, જેથડી રીઝે શ્રીભગવાનછ;
આપે તળાઈ ઓશીસું સારછ, જેથી રીઝે હરી ભર્તારછ.

ઉથલો.

જેણે રીઝે શ્રીહરી, તેમ કરે તે વિધવા નાર;
કાર્તિક માસે દાનમાં, નવ રાખે ફેર લગાર.
મજ્જે રંગેલ જે, તે વસ્ત્ર આપે ધીર;
ગોદડાં રૂનાં ભર્યાં, સતી આપે ગુણ ગંભીર.
લવિંગ સોપારી એલચી, વળી નયકુળ તંબોલ;
એ આપે સતી વિપ્રને, જેણે થાય મુખ રંગ ચોળ.
કંબલ વિવિધ પ્રકારના, વળી વાયુ વિના ઘર જેહ;
રીઝવવા રણછોડને, વિપ્રને આપે તેહ.
આપે કામળ પગરખાં, વળી બડી વાટના દીપ;
વિવિધ ભાતનાં ભોજન આપે, થાવા હરીને સમીપ.
સુગંધી ચંદન સમર્પે, કરે ધોવાને કાળ;
એમ સેવે સતી વિપ્રને, જેમ રીઝે શ્રીમહારાજ.
કૃષ્ણ સ્વરૂપી કાંત મુજપર, રીઝજે કરી પ્યાર;
મુક્તાનંદ વિધવા સતી, એમ માગે વારમવાર.

કડવું ૫૨ મું.

એવી રીતે નિયમ અપારછ, વ્રત દાનાદિક વિવિધ પ્રકારછ;
વૈશાક કાર્તિક માસમાં જેહછ, વિધવા નારી કરે સર્વે તેહછ.

ઉથલો.

વિધવા નારી વ્રત કરે, જેમ અંતર નિર્મળ થાય;
પુરુષોત્તમ સંગ પ્રીત તેમ તેમ, અધિક વધતી જાય.
નિયમ વ્રત અપવાસ વોણી, જે કોઈ વિધવા હોય;
નિજ ધર્મથી બ્રહ્મ થઈ, પ્રેરે ભૂંડું મુખ લઈ સોય.
કાર્તિક માસમાં કૃતરી, વાંદરી સરખી ખ્યાર;
બારે મહિના કામ વશ થઈ, ફરે તે કારોકાર.

તે માટે વિધવા સતિને, સાંભળવા સદ્ અંથ;
 ધર્મવાળા પુરુષથી, જાણવા પંથ કુપંથ.
 ત્યાં પણ વિધવા વૃંદમાં રહી, કરે કથા રસ પાન;
 પોતાનું વ્રત અચળ રાખે, ભજે શ્રીભગવાન.
 માંસ મદિરા ચોરી ત્યાંજે, ત્યાંજે પર નર સંગ;
 પોતાની ને પારકી, સૌ હિંસા ત્યાંજે અભંગ.
 શ્રીઉદ્ધવ સંપ્રદાયમાં, સૌ વનિતાનો ધર્મ;
 મુક્તાનંદ એમ ધર્મ પાળે, નામે કોટિક કર્મ.

પદ ૧૩ મું.-રાગ સામેરી.

વિધવા સતિને રે, એમ હરી સેવવા રે, પ્રેમે કરી ધર્મ ઉદ્ધાર;
 પ્રથમ કહ્યાં તે રે, નિયમ સંભારવાં રે, ભૂલ ન રાખવી એક લગાર. વિ०
 મન ક્રમ વચને રે, ધર્મ દૃઢ રાખવો રે, નિંદવા યોગ કર્મ કરી ત્યાંજ;
 વિધવાના ધર્મ રે, કહ્યા આ અંથમાં રે, તે સંગ રાખવો દૃઢ અનુરાગ. વિ०
 વિધવાના ધર્મ રે, વિશેષે જે કહ્યા રે, તેમાં જે જે ચૂક અજાણે થાય;
 તેનું પ્રાયશ્ચિત્ત રે, કરે સતિ પ્રેમસું રે, જેણે કરી દોષ સર્વે બળિ જાય. વિ०
 મરેલ પતિને ભજે રે, પાળે ધર્મને રે, તે તો પતિ સોત પામે સતિ શોક;
 વિપયતણું સુખ રે, પતિ સંગ ભોગવે રે, અંતે ત્યાંથી પડીને પામે શોક. વિ०
 પ્રગટ શ્રીવાસુદેવ રે, પતિને વરે રે, નિજ ધર્મ પાળે હરીગુણ ગાય;
 મુક્તાનંદ કહે રે, વસે વૈકુંઠમાં રે, કમળા સમાન તે સતિ કહેવાય. વિ०

કડવું ૫૩ મું.

વળી કહું સતિનો ધર્મ વિશેષજી, નારી માત્રને હિત ઉપદેશજી;
 નિત્ય હરી પૂજન કરવું તેહજી, નારી માત્રને જોગ છે જેહજી.

ઉત્પલો.

જોગ વિનતા માત્રને, પ્રભુ પૂજવા કરે પ્યાર;
 તેનો વિધિ સંક્ષેપસું, વર્ણવું કરી નિરધાર.
 ઉજળે દાંતે સતી, નિત્ય સવારે ઉડી નહાય;
 ઘોળું વસ્ત્ર પહેરે તન પર, શુદ્ધ અતિશે થાય:

પછી એ સતિ કરી આચમન, લેળો કરે સર્વ સાળ;
 ધાલે ઉજ્જવલ પાત્રમાં, નિર્મળું જળ હરિ કાળ.
 દેવને નવરાવવાનું, પાત્ર સુંદર જેહ;
 આચમન કરે પાત્ર સોતું, શુદ્ધ કરી લે તેહ.
 સુંદર અક્ષર પુષ્પ ચંદન, ધૂપ દીપ નૈવેદ્ય;
 દક્ષિણ મુખવાસ સોતી, આરતી બહુ ભેદ.
 એ સર્વ સામગ્રી લઈ, એસે તે પ્રભુને પાસ;
 આચમન કરી આસને એસે, પૂજવા અવિનાશ.
 ક્ષીરે તાળી ધુન્ય કરી, કરે ઘંટા શબ્દ પ્રકાશ;
 મુક્તાનંદ કહે પતિવ્રતા, એમ જમાડે અવિનાશ.

કંડવું પદ મું.

ઊરો ઊરો ગોવિંદ ગરડાધીશજી, કમલાપતિ ઉરો જગદીશજી;
 ત્રિભુવનમાં પ્રભુ કરો કલ્યાણજી, છોગાળા રણછોડ મુગ્ધજી.

ઉથલો.

છોગાળા રણછોડ એમ કહી, હરી પ્રતિમા શુભ જેહ;
 ઉઠાડે વસ્ત્રે કરી, સતિ સંભાળેન કરી તેહ.
 મૃદુ આસનપર મૂર્તિ સ્થાપે, તે કરી બહુ પ્યાર;
 કાં તો સ્થાપે કરંડીયામાં, જેમ શોભે શણગાર.
 કાષ્ટ કે પાપાણી, ધાતુની મૂર્તિ હોય;
 લખી કે ચંદને ક્ષીપી, હરી મૂર્તિ સત્ય સોય.
 વેળુની કે માનસી, વળી મણિમય મૂર્તિ સાર;
 પ્રતિમા અષ્ટ પ્રકારની, નિગમે કરી નિરધાર.
 ઉત્તર કે પૂરવ મુખે, એસે તે પ્રભુને પાસ;
 અચળ મૂર્તિ હોય તો પૂજે, સામી રહીને અવિનાશ.
 સ્વસ્તિક આસન વાળી એસે, ધરે તે ઉર હરી ધ્યાન;
 સિંહાસન પર કોટિ રવિ સમ, શોભે શ્રીલગવાન.
 ચતુર્ભુજ ધનશ્યામ સુંદર, મૂર્તિમાન અભિરામ;
 મુક્તાનંદ કહે કોટિ કંદર્પ, તુલ્ય શોભા ધામ.

કડવું ૫૫ મું.

આબ્રણ અનંત પહેરી શણગારણ, પિતાંબર ધારી સુકુમારણ;
ચમર લઈ કમળા પ્રભુ સાથણ, વામ ભાગે સેવે નિજ નાથણ

ઉથલો.

વામ ભાગે રહી કરી, નિત્ય સેવે શ્રી નિજ શ્યામ;
ડાબે પડખે ધર્મ ઉજ્જવલ, સેવે હરી સુખ ધામ.
ભક્તિ જમણી કાર રહીને, સેવે કરી બહુ પ્યાર;
દેવ ગણ બહુ સામગ્રી લઈ, પૂજે તે વારંવાર.
છત્ર ચામર વીંઝણા લઈ, સેવે પાર્ષદ વૃંદ;
એવા શ્રીપતિ શ્યામને, સતિ ઉર ધારે જગવંદ.
હૃદય કમલમાં એવી રીતે, ધરે તે સાધવી ધ્યાન;
પ્રથમ પૂજા માનસી કરી, પૂજે તે શ્રીભગવાન.
પ્રથમ પૂજા ધ્યાનમાં, શ્રીહરી મૂર્તિ જેહ;
આવાહન કરી પ્રતિમામાં, ભાવે સાધવી તેહ.
જે મળે તે સામગ્રી લઈ, હરી પૂજે કરી પ્યાર;
શ્રીકૃષ્ણાય નમઃ એમ કહીને, અર્પે સૌ ઉપચાર.
સાલિગ્રામને પૂજવાનો, નીચને નહીં અધિકાર;
મુક્તાનંદ સર્વ નાર પૂજે, હરી પ્રતિમા ઉદાર.

કડવું ૫૬ મું.

જે જળમાં નખ ઓળે ફાયણ, હરી પૂજાને યોગ્ય ન સોયણ;
આચમન કરતાં વધ્યું જળ જેહણ, પ્રભુ પૂજાને જોગ ન તેહણ.

ઉથલો.

પ્રભુ પૂજાને જોગ નહીં, જે પગે અડ્યું નીર;
શુદ્ધ જલ લઈને શ્રીહરીને, પૂજે પરમ સુધીર.
ધૃતતણા દીપક કરે, કાં તેલનો કરે દીપ;
હરિ પૂજ્યાની સામગ્રી તે, રાખે સર્વ સમીપ.
જો સામગ્રી ન હોય તો, કરે તે મંત્રાચ્યાર;
પૂજા કરતાં બીજા સાથે, સતિ ન ઓલે લગાર.

પૂજા કરી રહે પતિવ્રતા, પછી મૂળમંત્રના જાપ;
પાંચસે પૂરા કરે, જોણે ટળે સર્વ સંતાપ.
પૂજા કરી પદ્ધતિ, હવે સંક્ષેપે કહું સોય;
તે રીતે પૂજા કરે, સંશય ન રહે કોય.
આજ ઉત્તમ માસ છે તે, વિષ્ણુ કરે માસ;
ચાર તે નક્ષત્ર સર્વે, વિષ્ણુનાંજ પ્રકાશ.
એવા અતિ શુભ યોગમાં, કમલાપતિ કીરતાર;
મુક્તાનંદ એમ સતિ કહે, હરી પૂજા કરી બહુ પ્યાર.

પદ ૧૪ મું-રાગ રામઝી.

સતિ પૂજે શુદ્ધ ભાવથી, શ્રીહરી નિજ સ્વામી;	
તન મુખની આશા તજે, રહે અતિ નિષ્કામી.	સતિ૦
વાસુદેવ જગવંદને, પૂજે પતિ જાણી;	
જેમ હરી રીઝે તેમ કરે, સતિ પરમ શયાણી.	સતિ૦
અનંત ભુવનના ઇશને, મૂર્તિ મધ્ય ધારી;	
મન કમ વચને માનની, સેવે મુકુમારી.	સતિ૦
પ્રથમ સનિ સંકલ્પ કરે, પછી પૂજે મુરારી;	
મુક્તાનંદ તે માનની, પ્રભુને બહુ પ્યારી.	સતિ૦

કહવું પાઠ મું.

વરુણને નમું એમ કરી ઉચ્ચારણ, ચંદન અક્ષત પુષ્પ અપારણ;
અર્પું છું એમ બોલે વાણુણ, કલશને પૂજે પરમ મુખાણુણ.

ઉથલો.

કલશને પૂજે ચંદન અક્ષત, પુષ્પ અર્પે સાર;
ઘંટાને નમું એમ સાધવી, કરે શબ્દ ઉચ્ચાર.
ચંદન અક્ષત પુષ્પ લઈને, ઘંટા પૂજે સોય;
ઘંટા કેઈ પૂજન કરી, હરીધ્યાન તત્પર હોય;
કાટી કાટી સૂરજ સરખા, સિંહાસનપર જેહ;
શ્રીસહિત શ્રીકૃષ્ણનું, ધરે ધ્યાન હરમાં તેહ.

શ્રીકૃષ્ણાય નમઃ એમ કહી, આવાહન શુભ રીત;
 એ મંત્રે પૂજન કરે, ઉરમાં તે પૂરણ પ્રીત.
 શ્રીકૃષ્ણાય નમઃ એમ કહી, આસન આપ્યા કાજ;
 અક્ષતને અર્પણ કરું છું, માનજો મહારાજ.
 શ્રી કૃષ્ણાય નમઃ એમ કહી, પાઘનું શુભ નીર;
 ચર્ણમાં અર્પણ કરું છું, માનજો બળ વીર.
 શ્રીકૃષ્ણાય નમઃ એમ કહી, અર્ધ ઉદક લગાર;
 મુક્તાનંદ કહે કર વિષે, હરીને સમર્પે નાર.

કડવું ૫૮ મું.

શ્રીકૃષ્ણાય નમઃ કહી મંત્રજી, આચમન અર્પું કરી શુભ તંત્રજી;
 શ્રીકૃષ્ણાય નમઃ ઉચ્ચારજી, પંચામૃત અર્પું કરી પ્યારજી.

ઉથલો.

પ્યાર કરી પંચામૃત અર્પું, સ્નાન કરવા કાજ;
 તે નહીં તો અક્ષત સમર્પું, હરી સેવાનો સાજ.
 શ્રીકૃષ્ણાય નમઃ એમ કહી, નહાવાનું જળ જેહ;
 અર્પું છું આદર કરી, પ્રભુ ગ્રહણ કરજો તેહ.
 શ્રીકૃષ્ણાય નમઃ એમ કહી, વસ્ત્ર આભ્રણ સાર;
 તે નહિ તો અક્ષત સમર્પું, પ્રેમે વારમવાર.
 શ્રીકૃષ્ણાય નમઃ એમ કહી, અતિ સુગંધી કાચ;
 ચંદન અર્પું શ્રીહરી, પ્રભુ ગ્રહણ કરજો સોચ.
 શ્રીકૃષ્ણાય નમઃ એમ કહી, તીલકનો શણગાર;
 અક્ષતને અર્પણ કરું છું, પ્રભુ લેજો કરી પ્યાર.
 શ્રીકૃષ્ણાય નમઃ એમ કહી, તોરા ગજરા હાર;
 પુષ્પને અર્પણ કરું છું, પહેરો પ્રાણ આધાર.
 શ્રીકૃષ્ણાય નમઃ એમ કહી, કુંકમ અખિલ ગુલાલ;
 મુક્તાનંદ કહે સતિ સમર્પે, લેજો દીન દયાળ.

કડવું ૫૯ મું.

શ્રીકૃષ્ણાય નમઃ કહી વાણજી, ધૂપ સમર્પું પરમ સુગંધજી;
 શ્રીકૃષ્ણાય નમઃ કહી નેહજી, દૂતનો દીપ સમર્પું તેહજી.

ઉથલો.

દીપ સમર્પું ધૃતનો, વળી જે જે હાજર હોય;
 દૂધ દહીં ધૃત સાકર સાથે, થાળ સુંદર સોય.
 શ્રીકૃષ્ણાય નમઃ એમ કહી, ધરે તે સુંદર થાળ;
 અર્પું છું નૈવેદ્ય સુંદર, જમજો જન પ્રતિપાલ.
 શ્રીકૃષ્ણાય નમઃ એમ કહી, ચાલુ કરવા કાળ;
 સુગંધી જળ સમર્પું છું, લેજો શ્રીમહારાજ.
 શ્રીકૃષ્ણાય નમઃ એમ કહી, કર ધોવાને જેહ;
 સુગંધી ચંદન સમર્પું, ગૃહણુ કરજો તેહ.
 શ્રીકૃષ્ણાય નમઃ એમ કહી, નાગરવેલી પાન;
 લવિંગ સોપારી એલચી, અર્પું શ્રીભગવાન.
 શ્રીકૃષ્ણાય નમઃ એમ કહી, સુંદર તેલ પુલેલ;
 સમર્પું છું પ્રેમથી, પ્રભુ ગૃહજો શ્રીઅલબેલ.
 શ્રીકૃષ્ણાય નમઃ એમ કહી, ઝતુ કાળે થયાં સાર;
 મુક્તાનંદ કહે માનની, ફળ સમર્પે કરી પ્યાર.

કહ્યું ૬૦ મું.

શ્રીકૃષ્ણાય નમઃ લણી મંત્રજી, જે હાજર તે થઈને સ્વતંત્રજી;
 દક્ષિણા અર્પું છું મુખ ધામજી, ગૃહણુ કરે પિયુ સુંદર શ્યામજી.

ઉથલો.

ગૃહણુ કરજો દક્ષિણા, હું સદા તમારી દાસ;
 એમ કહી આરતી પ્રગટી, કરે તે અધિક પ્રકાશ.
 શરદ પૂનમ ચંદ્ર સરખું, શોભે મુખ અર્ચિન્દ;
 ચંદન ચર્ચિ શ્યામ મૂર્તિ, જોતાં થાય આનંદ.
 પુષ્પનાં આબ્રણુ અંગોઅંગ, પેહેરી શોભે શ્યામ;
 દિવ્ય આબ્રણુ વસ્ત્ર ધારી, મૂર્તિ મન અલિરામ.
 એવા નિજ પતિ કૃષ્ણુની, કરે આરતિ કરી પ્યાર;
 ધૂપ દીપ કપૂર જતી, વાન્ન વિવિધ પ્રકાર.

શ્રીકૃષ્ણાય નમઃ એમ કહી, દીપ સમર્પું દેવ;
આરતી કરું પ્રેમશું, પ્રભુ માની લેજો સેવ.
શ્રીકૃષ્ણાય નમઃ એમ કહી, પરિક્રમા કરું નાથ;
માની લેજો શ્રીહરી, પ્રભુ સદા રહેજો સાથ.
પ્રેમેસું પૂજા કરી, રહે કર જોડી આધીન;
મુક્તાનંદ કહે મહા સતી, કરે વિનંતી થઈ દીન.

પદ ૧૫ મું.—રાગ ગરબી.

રસીયા વર રણછોડ છોગાળા, સાંભળો વિનતી અમારી રે;
મર્માળા મુને જાણી પોતાની, હાથ ગ્રહો ગીરધારી રે.
મનમોહન મેં મન ક્રમ વચને, તન મન તમને દીધું રે;
સમજી વિચારી શ્યામળીઆ રે વહાલા, ખીજું તેવિપ સમ કીધું રે.
ચાત્રકના સરખી સુખકારી, ટેક ધરી તમ સંગે રે;
અવર પુરૂષની આશ તજીને, રાચી તમારે રંગે રે.
નાથ હું નહીં કાચની ઓશિયાળી, તમ જેવા પતિ પામી રે;
છેલા તમારાં છોગલાં ઉપર, મોહી રહી બહુ નામી રે.
અરણ્યકમલની સેવા દઇને, નાથ કરો નિજ દાસી રે;
રંગ ભીના મારે મંદિરીએ, અખંડ રહો અવિનાશી રે.
કર જોડી મેં તો કીધી વિનતી, મન ધારે શ્રીમોરારી રે;
મુક્તાનંદના શ્યામ મનોહર, અમને છે આશા તમારી રે.

કડવું ૬૧ મું.

ગોવિંદ માધવ દીન દયાળજી, શ્રીપતિ દીનબંધુ પ્રતિપાળજી;
મન ને નયનના આનંદ ધામજી, દિવ્ય મૂર્તિ પ્રભુ સુંદર શ્યામજી.

ઉથલો.

દિવ્ય મૂર્તિ શ્યામ સુંદર, ઈંદ્ર નિલમણિ શ્યામ;
તે સરખી મૂર્તિ મનોહર, અધિક શોભા ધામ.
શ્રીરુક્મિણી પતિ મુજને, જાણજો નિજ દાસ;
રક્ષણ કરજો શ્રીહરી, નિલ આપી નિકટ નિવાસ.

કંસાદિક દુષ્ટના દમતલ, અખિલ જગના ઈશ;
કમળ શંખ ને ચક્રધારી, શોભો છો જગદીશ.
પ્રણુતપાંલ દયાલ છો, વળી ગદાધર ગોવિંદ;
શ્રીદ્વારામતિ ઈંદ્ર છો, વળી પૂરણ કામ સ્વચ્છંદ.
શ્રીરુક્મિણીના રમણ અમને, પાળો પરમ દયાળ;
અતિ સમર્થ આનંદ મૂર્તિ, કાળના પણ કાળ.
શરદ પૂનમ ચંદ્ર સરખું, વદન પંકજ જેહ;
મંદ હાસ્ય સહિત શોભે, અતિ મનોહર તેહ.
ભૂને ભાર સ્વરૂપ જે, નૃપસેનના હણનાર;
મુક્તાનંદના નાથ અમને, પાળો પ્રાણ આધાર.

કહ્યું ફર મું.

આનંદ કંદ જદુનંદન ધીરજ, શેખના બંધુ પરમ ગંભીરજ;
પાળજો અમને પ્રાણ આધારજ, શ્રીરુક્મિણી પતિ સુખદાતાજ.

ઉથલો.

શ્રીરુક્મિણીના પતિ સુખદાતા, પ્રણુ પ્રદ્યુમ્નના તાત;
સભા સુધર્મા ઈંદ્રની, તેમાં બેસતલ સાક્ષાત.
સત્યભામા રીઝાવવા, પારિજાતક લાવણહાર;
સોળ હજારે મુંદરીના, એક તમે ભર્તાર.
શ્રીરુક્મિણી રમણ અમને, પાળો જન પ્રતિપાળ;
શરણાગત વત્સલ સદા, તમે કહાવો દીનદયાળ.
પોતાના પાંડવ ગણી, તેનું તે કરવા હેત;
અર્જુનના થયા સારથી, હણ્યા કૌરવ કર્ણ સમેત.
દ્રૌપદીનું જય વાંચિજ, કલ્પતરુ તે કાજ;
ગરુડધ્વજ સારંગપાણી, શ્રીરાજાધિરાજ.
શ્રીરુક્મિણી રમણ અમને, પાળો ગુણ ભંડાર;
ઈંદ્રાદિકને વંદન કરવા, ભેગ છો કીરતાર.
ધર્મના મારગ તણી, તમે સેતુના રચનાર;
મુક્તાનંદના નાથ તારા, ગુણ અનંત અપાર.

કંડવું ૬૩ મું.

૩૫ દિગ્ગને દઈ બહુ દાનજી, મગ્ન કરે છે કૃપાનિધાનજી;
હરે મુરારે શ્રીભગવાનજી, નારદાદિ મુનિ કરે ગુણ ગાનજી.

ઉથલો.

શ્રીનારદ આદે મુનિ, જેના તે ગુણ નિત્ય ગાય;
શ્રીરુક્મિણી વર અમારી, કરજો નાથ સહાય.
કર્ણુના સાગર સદા, વળી કરતલ ભવ જલ પાર;
પતિત પાવન નામ જેનું, મુક્તિના દાતાર.
છે નર દેવ શિખામણી, વળી ગૌઆહ્મણ પ્રતિપાળ;
શ્રીરુક્મિણી રમણ અમને, પાજો દીન દયાળ.
સંસાર દુઃખથી ખેદ પામી, શરણુ આવે જંત;
તેની રક્ષાને વિષે તમે, ઉદ્ધમ યુક્ત અનંત.
ઉદ્ધવને વિષે અર્પિયું, તમે નિર્મળ જે નિજ જ્ઞાન;
અનંત જન ઉદ્ધારવા, કર્યો પરમારથ ભગવાન.
નાનાવિધ અવતાર ધારી, પાળ્યા સાધુ લોક;
શ્રીરુક્મિણી રમણ અમને, કરજો સદા અશોક.
મન ક્રમ વચને માહરૂં, હવે માન્યું તમસું મન;
મુક્તાનંદના નાથ મારૂં, તમ અર્થે આ તન.

કંડવું ૬૪ મું.

મુજને ભય આ લોક પરલોકજી, તમે સમર્થ નિવારણ ભય શોકજી;
તે માટે પતિ શબ્દ છે જેહજી, તમમાં સાચો છે પ્રભુ તેહજી.

ઉથલો.

સત્ય છે પતિ શબ્દ તમમાં, એમ બાણીને સ્થામ;
મેં તમને નિજપતિ કર્યો; સમજી સદા સુખ ધામ.
તપ અર્ચન સાધન વડે, આરાધી તમને ક્રાય;
તમ વિના અન્ય પતિ વરે, અતિ ભૂલી વનિતા સોય.

તમારી માયા વિષે, અતિ મોહ પામી નાર;
 ડર આલોક પરલોકમાં, ન ટળે તેણે એક લગાર.
 તે માટે મેં તપ વ્રતાદિક, ધર્મ પાળ્યા જેહ;
 તે તમને રીઝાડ્યા, તેમાં તે નહીં સંદેહ.
 તે માટે તમે રાહ થઈને, મારો મનોરથ નાથ;
 સંપૂરણ કરે શ્રીહરી, રાખો સદા નિજ સાથ.
 એમ પ્રાર્થના કરી નમે, પછી ઉર ધારે હરીરૂપ;
 કરંડીયામાં મૂર્તિ સુવાડે, નિત્ય નિત્ય પરમ અનૂપ.
 હરી પૂજા વિધિ મેં કહ્યો, સદ્ગ્રંથ કેરો સાર;
 મુક્તાનંદ ત્રિય માત્રને, જેથી વધે પ્રભુ સંગ પ્યાર.

પદ ૧૬ મું.—રાગ ધૌળ.

સતિ નાર અચળ ધર્મ પાળે રે,	હરી વરવા;
ખીજી ઉર થકી આશા ટાળે રે,	હરી વરવા.
સતિ આત્રક સરખી થાય રે,	હરી વરવા;
તન જાતે ટેક ન જાય રે,	હરી વરવા.
મતી સુર સરખી સાચી રે,	હરી વરવા;
કદી પાની તે ન ધરે પાછી રે,	હરી વરવા.
સતિ મતવાલી થઈ ડોલે રે,	હરી વરવા;
મોળું વેણુ મુખથી ન ખોલે રે,	હરી વરવા.
સતિ લોક લગ્ન સર્વે ત્યાગે રે,	હરી વરવા;
પ્રેમે પ્રભુ ચરણ અનુરાગે રે,	હરી વરવા.
મુક્તાનંદ કહે પતિવ્રતા નારી રે,	હરી વરવા;
રાખે ઉરમાં અખંડ મોહારી રે,	હરી વરવા.

કડવું ૬૫ મું.

હવે કહું દોષ નિવારણ રીતજી, જે સુણી પાખી થાય પુનીતજી;
 કહીએ અગણ્યે એકજ વારજી, ધર્મથી વનિતા ચૂકે લગારજી.

ઉત્તરો.

ધર્મ ચૂકેલ માનની તે, જેણે કરી શુદ્ધ થાય;
 પામે કૃપા નિજ ધર્મનું તે, મુગમ કહું ઉપાય.

વિધવા ગુંથે ચોટલો, વળી પલંગે સુવે કાચ;
અર્ધા ત્રિય સંગથી, કરે એક ઉપોપણુ સોય.
તેમ એ ટાણાં એકે દિનમાં, જામે વિધવા જેહ;
નગ્ન નહાય અતિશે જામે, કરે એક ઉપોપણુ તેહ.
રોગ વિના તન તેલ ચોળે, જે દિન થાયે ક્રોધ;
એક ફરી ઉપવાસ વિધવા, કરે તે પાતક શોધ.
અતિ મીઠાં અન્ન મોદિક આદિ, જે વિધવા બહુ ખાય;
એક દિવસ ઉપવાસ કાઢે, દોષ તેહનો જાય.
તેજનો તંબોલ માદક, ખાય વિધવા નાર;
એક દિવસ ઉપવાસ કાઢે, ન રહે પાપ લગાર.
કુચુંબલ કે અતિ ઝીણાં, વસ્ત્ર અધિક પ્રકારા;
મુક્તાનંદ કહે માનનીને, પહેરે એક ઉપવાસ.

કડવું ૬૬ મું.

ડગલી પેહેરે વિધવા જેહજી, એક દિવસ અન્ન ત્યાગે તેહજી;
નાતથી ન્યારાં વસ્ત્ર જે હોયજી, તે પેહેરે એક વ્રત કરે સોયજી.

ઉથલો.

વ્રત કરે તે વસ્ત્ર પહેરી, જે હોય વિધવા નાર;
જે પેહેરે ન જણાય તેહનો, દેશાચાર લગાર.
દાંતને કે પગને રંગે, સંથે ભરે સિંદૂર;
કુંકુમનો કરે ચાંદલો, તેને એક ઉપવાસ જરૂર.
ચંદન અંજન પુષ્પમાળા, પેહેરે વિધવા જેહ;
ચૂડા પહેરે હાથમાં, કરે એક ઉપોપણુ તેહ.
કુંકુમ ફરી પીળ લાલે, કરે જે વિધવા કાચ;
એક દિવસ ઉપવાસ કાઢે, ધૂટે પાતક સોય;
હરિપ્રસાદ ચંદન લઈને, સતિ કરે નિજ લાલ;
તોપણુ એક ઉપવાસ કાઢે, વાધે હરી સંગ વહાલ.
તેમ પ્રસાદી હાર હરીના, ઉર ધારે ફરી પ્યાર;
તે વિધવા એક વ્રત કરે તો, રીઝે હરી ભરથાર.

ધાતુ સોતું વસ્ત્ર પેહેરે, કીધે તન શણુગાર;
મુક્તાનંદ કહે તે સતિ શીર, એક ઉપવાસ પ્રહાર.

કડવું ૬૭ મું.

ધાતુતણાં આભૂપણુ જેહછ, વિધવા નારી પેહેરે તેહછ;
જે વિધવા કરે સુવાસણુ વેસછ, લાજ મર્યાદ ન રાખે લેશછ.

ઉથલો.

લાજ મર્યાદા જે તજે, વળી કરાવે ઉપહાસ;
તે સૌ વિધવા માત્રને, શિર એક એક ઉપવાસ.
સંન્યાસણુનો વેશ ધારે, નાચણુનો કરે વેશ;
તે વિધવા એક દિવસ ત્યાગે, અન્નતણો લવલેશ.
પુરૂષ કરે વેશ ધારે, જે વિધવા તણુ લાજ;
એક દિવસ તે અન્ન તજે, મહા દોષ મળવા કાજ.
કેશ ઉખાડે ભાસના, વળી ભમે ધર ધર જેહ;
પર ઘેર જઈ ખેસી રહે, કરે એક ઉપોપણુ તેહ.
સાસરિયાં સમ પિયરીયાંસું, સતિ કરે ઉપહાસ;
તે વિધવા શુદ્ધ થાય ત્યારે, કે કરે એક ઉપવાસ.
આપને ખોળે ચઢી, જે ખેસે વિધવા નાર;
એક દિવસ ઉપવાસ કીધે, ન રહે દોષ લગાર.
નર નારી સંજોગની કરે, માતા આગળ વાત;
મુક્તાનંદ કહે એક ઉપોપણુ, કીધે શુદ્ધ સાક્ષાત.

કડવું ૬૮ મું.

નર નારી સંજોગની વાતછ, વિધવા મુણે કહે સાક્ષાતછ;
એક દિવસ જો કરે ઉપવાસછ, તો એ પાતકનો થાય નાશછ.

ઉથલો.

તો એ પાતક નાશ થાયે, અન્ન ત્યાગે દિન એક;
વિધવા થઈ ગાળો દીધે, તેનો પણુ એજ વિવેક.
જે વિધવા હોળી રમે, વળી જૂઠું ખેલે કાચ;
એક દિવસ ઉપવાસ કીધે. પાતક છટે સોચ.

જે વિધવા થઈ કલંક ફૂડું, ઘરે કોઈને શીશ;
 એક દિવસ ઉપવાસ કીધે, રીઝે શ્રીજગદીશ.
 સાસરિયાં સંગ લાજ ત્યાગી, બોલે વિધવા જેહ;
 એક દિવસ ઉપવાસ કીધે, છુટે પાતક તેહ.
 મહા પાપી ક્રોધ કામની સંગ, વિધવા રાખે પ્યાર;
 એક દિવસ ઉપવાસ કીધે, છૂટે પાપ અપાર.
 પાખંડી કે યવન નારી, તે સંગ બાંધે હેત;
 તે વિધવા એક દિવસ અન્નને, ત્યાગે સંગ સમેત.
 જંત્ર મંત્રની જાણુનારી, તે સંગ પ્રીતી થાય;
 મુક્તાનંદ કહે તે સતિ પણ, એક દિન અન્ન ન ખાય.

પદ ૧૭ મું.—રાગ ધૌળ.

સ્થામળીયાને ગમવા ઇચ્છે મુંદરી, તે ત્યાગે સૌ પાપીણીનો સંગ જો;
 નિયમ ધર્મનો નાશ કરાવે પાપીયાં, પાપી સંગે થાય ભજનમાં ભંગ જો. સ્થાં
 નહીં પ્રતીતી જેને હરી અવતારમાં, લાજ રહિત વળી ઓસડની કરનાર જો;
 એવા સંગથી એક દીન અન્ન ત્યાગવું, એ વિધવાનો ધર્મ સનાતન સાર જો. સ્થાં
 ગર્ભતણી ઘાતક કે ધૂતી નારની, એક દિવસ સંગત ભૂલે થાય જો;
 તો એ મહા પાતક ટળવાને કારણે, વિધવા નારી એક દિન અન્ન ન ખાય જો. સ્થાં
 પાપી નરના ઘરમાં નારી પતિવ્રતા, વિધવા તેને જોવા જાય લગાર જો;
 મુક્તાનંદ તે એક દિવસ અન્નને તજે, એ વિધવા સતિયોનો શુભ આચાર જો. સ્થાં

કડવું ૬૯ મું.

નીચા કુળની નારી હોયજી, તેને ઘેર સતી જાય જો ક્રોધજી;
 તે વિધવા કરે એક ઉપવાસજી, ત્યારે એ પાતક પામે નાશજી.

ઉથલો.

પાતક તેનાં નાશ પામે, જો નૃત્ય ગીત જોવાય;
 તો વિધવા હરી ધ્યાન ધારી, એક દિન અન્ન ન ખાય.
 ઉત્સવ કે વિવાહમાં જઈ, જુવે નર શુભ વેશ;
 તે વિધવા એક દિવસ રજની, ન જમે અન્ન લંબલેશ.

પુરૂષ અહુ પોતાની મેળે, જે સ્થલ રમતા હોય;
તે વિધવા બુએ એકલી, કરે એક ઉપોપણ સોય.
સથવારે જોવા સતિ, ક્યાંય એકલી જો નય;
તે વિધવાને દોષ ટળવા, એક ઉપોપણ થાય.
પુરૂષના ગુણ રૂપને, કહેવાય કે સંભળાય;
તે વિધવા એક વ્રત કરે તો, પાપથડી મૂકાય.
અગ્નણે કોઈ પુરૂષને જો, અડે વિધવા નાદ;
એક દિવસ ઉપવાસ કીધે, ન રહે દોષ લગાર.
નર સંબંધી ઘાટ ભૂંડો, જો મનમાંથી જણાય;
મુક્તાનંદ અન્ન તણ એક દિન, ગોવિંદના ગુણ ગાય.

કડવું ૭૦ મું.

પુરૂષનું વસ્ત્ર ધોયા વિણ હોયજી, તેને વિધવા પરસે કોયજી;
જો નર સંગ ભાષણ થઈ જાયજી, વિધવા એક દીન અન્ન ન ખાયજી.

ઉથલો.

વિધવા એક દિન અન્ન તજે, જો નરનું ચિત્ર લખાય;
તેમ નર નારી વિહાર સોતું, ચિત્રામણ પરસાય.
નર સાથે વાહલપ કરે, કોઈ કારણ અર્થે જોહ;
એક દિવસ ઉપવાસ કીધે, પાપ છૂટે તેહ.
પશુ પંખીની આઘ જે કોઈ, મૈયુન કરતાં હોય;
મન વશ થઈ જોવાય તો તજે, એક દિન અન્ન સોય.
ગુણ અંગ જે નરતાણું, તે વિધવાને દેખાય;
એક દિવસ તે અન્ન ત્યાગે, ત્યારે સતિ શુદ્ધ થાય.
કર નયન ચાળા કરી, જે કરે નરને બોધ;
એક દિવસ ઉપવાસ કીધે, થાય મનનો શોધ.
પુરૂષની દૃષ્ટિ સંગાથે, દગ જોડે કરી નેહ;
એક દિવસ ઉપવાસ કીધે, દોષ નિવારણ એહ.
પાંચ હાથથી દુકડું જો, નરની પાસ ચલાય;
મુક્તાનંદ કહે અન્ન એક દહાડો, સાગી હરી ગુણ ગાય.

કડવું ૭૧ મું.

પુરૂષ મળ મૂત્ર કરે જે દારણ, તે સ્થળે તેજ ક્રિયા કરે નારણ;
તે વિધવા કરે એક ઉપવાસણ, ત્યારે એ પાતક પામે નાશણ.

ઉથલો.

પાતક સર્વે નાશ પામે, પાળે નિજ ધર્મ સાર;
ધણે હરી પદ પામવા, સતિ રાખે એજ વિચાર.
ઉપર ભોંય કે હેઠ ભોંયમાં, જ્યાં નર સૂતો હોય;
તે ઘરમાં સતિ એકલી, રજનીમાં સૂતી કોય.
પ્રભાતે ઉઠી નાહીને, જે કરે એક ઉપવાસ;
તે વિધવાનું પાતક હોય તે, પામે સર્વે નાશ.
નર સભાને દેખતાં, ઉર ઉદર સાથળ જેહ;
દેખાડે વિધવા થઈ, કરે એક ઉપોપણુ તેહ.
નર સભાને દેખતાં ધસે, અંગ વારમવાર;
તે વિધવા અન્ન તજે એક દિન, સેવે હરી ભરથાર.
સાસરિયાં ને પિયરીયાંથી, ગુપ્ત કરે વ્યવહાર;
નારી દ્વારે પુરૂષ સાથે, રાખે મિત્રાચાર.
તે સતિ એક દિન અન્ન તજીને, રહે નિરંતર નામ;
મુક્તાનંદ તે માનનીનું, મન થાયે નિષ્કામ.

કડવું ૭૨ મું.

દર્પણમાં મુખ નીરખે જેહણ, એક ઉપવાસ કરે સતિ તેહણ;
નિજ બંધુ ભર યૌવન થાયણ, તે સંગ વિધવા મારગ જાયણ.

ઉથલો.

તે સંગે જાય મારગે, કાં બેસે જઈ એકાંત;
એક કરે ઉપવાસ ત્યારે, પાતક પામે શાંત.
માનસી કે બહારની, પૂજા જ્યારે ન થાય;
કાં નિત્યનો જપ ન થાય ત્યારે, એક દિન અન્ન ન ખાય.
અવશ્ય ઘરનાં કામ વોણે, હરી ભક્તિ વિણ કોય;
વૃથા કાળ જો જાય તો, કરે એક ઉપોપણુ સોય.

પુરૂષ પેસે બારણામાં, તુરત વળે ધરી ત્રાસ;
ત્યાં હોય વિધવા એકલી, તો કરે એક ઉપવાસ.
જ્યાં હોય વિધવા એકલી, ત્યાં નર કોઈ આવી જાય;
કાંદે અતિ અપમાન કરી, નહિ તો એક દિન અન્ન ન ખાય.
તે નરને જો ન કાંદે મને, વિધવા રહે તે ઠામ;
ચાર દિવસ ઉપવાસ કરીયે, તે સતી થાય અકામ.
સ્વપ્નામાં નર સંગ કરીયે, અન્ન ત્યાગે દિન એક;
મુક્તાનંદ કહે તે માનનિને, ઉપજે પરમ વિવેક.

પદ ૧૮ મું.—રાગ ધોળ.

વિધવા સતિ અખંડ ધર્મ પાળે; તે તો તન સુખલાલય ટાળે;
ધારે ઉરમાં અખંડ હરીરૂપ, સતિ જાણે શ્રીહરીને અનૂપ.
સતિ સમજી થઈ તેની દાસી; ધાર્યા શીર ઘણી અવિનાશી;
નિયમ દાન ને વ્રત કરે જોહ, પ્રેમે હરીને સમર્પે છે તેહ.
કર્તું તન મન ધન હરી કાજ, પ્રભુ કાજ તજી કુળ લાજ;
કરે સાધન સમજી વિચારી, મુક્તાનંદ જેમ રીઝે મોરારી.

કડવું ૭૩ મું.

સ્વપ્ને સમ્યન્ધનો સંગ થાયજી. પાદકૃષ્ણ વ્રત કરે અધ જાયજી;
નિજ ધન ખરચી વિધવા જોહજી, જીવ્યા કાજ ઉદ્ધમ કરે તેહજી.

ઉથલો.

જીવ્યા સાડ જો સતિ, પર સેવા કરવા જાય;
કામિક્ષાવ્રત આચરે, કરી ચાંદ્રાયણે શુદ્ધ થાય.
ખેડ કે વેપારને, ઉદ્ધમે જીવે કાય;
પુરૂષનો સ્પર્શ થાય તોપણ, સ્નાન કરે શુદ્ધ સોય.
વેપારણ કે ખેતી કરતલ, બોલે પર નર સંગ;
પાંચસેં જાપી નામ પ્રભુનાં, થાય નિરર્મળ અંગ.
કાજ તૃણ કે મૃત્તિકા, વળી જાણ ઉપાડે જોહ;
અવશ્ય કામે અડે નરને, સ્નાન થકી શુદ્ધ તેહ.

પોતાના સંબંધી નરને, કામ થકી જોવાય;
કામથકી જોવાય તોપણ, બમણું પાપ ગણાય.
બમણું કરી ઉપવાસ વિધવા, ટાળે અતિશે પાપ;
તે વિનતાનાં મન વિશે, નવ રહે કોય સંતાપ.
અધર્મમાં મન જાય ત્યારે, ન ગણે દોષ લગાર;
મુક્તાનંદ કહે મન જીતે તે, સતિ સાધવી નાર.

કડવું ૭૪ મું.

એક પતિવ્રત રાખે જેહજી, નારી મુવલ કે ત્યાગી તેહજી;
પરત્રય સંગ ન ધર્યે કોયજી, વિશ્વાસી શરણાગત હોયજી.

ઉથલો.

શરણાગત પર્યંત નર જે, છ પ્રકારના જોય;
જે નારી તે સંગ ચૂકે, મહા પાપી સમ સોય.
તેમાં એક એક પુરુષનો સંગ, કીધો હોય એક વાર;
તેને પાપ ટળ્યાતણો હવે, કરી આપું નિરધાર.
એક વર્ષ એકાંતરે દિન, મોજો સાથુ જેહ;
પ્રેમ સહિત પીતી રહે, મહા પાતક ધૂટે તેહ.
ધારણાં પારણાં નામે, વ્રતોની કરનાર;
અસમર્થ જો હોય નારી, તેનો કહું વિચાર.
પારણાંને દિવસ રાંધેલ, મીઠાણું જે અન્ન;
એક વખત ભોજન કરીને, કરવું હરી ભજન.
તેથી કાયર અધિક હોય તો, બે અન્ન લવણુ સમેત;
એક વખત રાંધી જમે, રાખે તે હરી સંગ હેત.
ધારણાંને દિવસ નારી, ત્યાગે અન્નની આશ;
મુક્તાનંદ હરી ભજન કરતાં, જળ પીએ કાં છાશ.

કડવું ૭૫ મું.

વર્ષ દિવસનું વ્રત કરનારજી, જો અંગ રોગી થાય અપારજી;
તોએ રોગ ટળ્યા પછી નારજી, વ્રત કરે પૂરું ન તજે લગારજી.

ઉથલો.

વ્રત લગારે નવ તજે, કરે વરસ દિન લગી જોડ;
તે વીનતા સર્વ પાપ છૂટે, તેમાં નહીં સંદેહ.
એક વર્ષનું વ્રત કરતાં, કાયર વિનતા ક્રોધ;
પોણા વર્ષનું વ્રત કરે, પણ પ્રભુ પદ પામે સોય.
અતિ અસમર્થ હોય નારી, વ્રત કરે ખટ માસ;
તે પણ પામે પરમ પદને, પાતક થાયે નાશ.
તે થકી પણ અધિક કાયર, જે ક્રોધ વિનતા થાય;
ત્રણ મહિના એ વ્રત કરે તો, પાપ થકી મૂકાય.
તે સાધન વર્ણવી કહ્યાં, જે સૌને પાપ જણાય;
ગોપ્ય રહે તે પાપ ટળવા, ભાખું સુગમ ઉપાય.
શ્રીહરીની મૂર્તિ આગળ, મટકું છતી નાર;
દૃઢ આસન ખેરી રહે, નવ હાલે દેહ લગાર.
મુનિવ્રત લઈ મંત્ર જપવા, દિન દિન પાંચ હજાર;
મુકતાનંદ કહે મંત્ર કેરા, અક્ષર પૂરા ચાર.

કડવું ૭૬ મું.

જ્યારે એ મંત્ર જપી રહે સારણ, ત્યારે જમે ભોજન એક વારણ;
છ મહિના એમ જપ કરે સોયણ, તેને પાતક ન રહે ક્રોધણ.

ઉથલો.

પાતક ન રહે ક્રોધ તેને, સાધન કરી શુદ્ધ થાય;
ગોપ્ય પ્રગટ સૌ પાપ નાશે, પ્રેમે હરી ગુણ ગાય.
પ્રથમ કહ્યા છ ભાતના નર, તે સંગ બ્રથ થવાય;
તે પાતક છૂટયા તણા, મેં વર્ણવ્યા સર્વ ઉપાય.
તે વિના અન્ય પુરૂષ સાથ, ભૂલ પડે એક વાર;
કહ્યાં તેથી અર્ધવ્રત કરી, ભવ જલથી ઉતરે પાર.
અન્નણે મધ પાન થાયે, તેમ જ માંસ ખવાય;
એક ચાંદ્રાયણ વ્રત કરે, ત્યારે પાપ થકી મૂકાય.

પોતાના સંબંધી નરને, કામ થકી જોવાય;
કામથકી ઓલાય તોપણ, બમણું પાપ ગણાય.
બમણા કરી ઉપવાસ વિધવા, ટાળે અતિશે પાપ;
તે વિનતાનાં મન વિષે, નવ રહે કોય સંતાપ.
અધર્મમાં મન જાય ત્યારે, ન ગણે દોષ લગાર;
મુક્તાનંદ કહે મન જીતે તે, સતિ સાધવી નાર.

કડવું ૭૪ મું.

એક પત્નિવ્રત રાખે જેહજી, નારી મુવલ કે ત્યાગી તેહજી;
પર ત્રિય સંગ ન ઇચ્છે કોયજી, વિશ્વાસી શરણાગત હોયજી.

ઉથલો.

શરણાગત પર્યંત નર જે, છ પ્રકારના જોય;
જે નારી તે સંગ ચૂકે, મહા પાપી સમ સોય.
તેમાં એક એક પુરુષનો સંગ, કીધો હોય એક વાર;
તેને પાપ ટળ્યાતણો હવે, કરી આપું નિરધાર.
એક વર્ષ એકાંતરે દિન, મોજો સાથુ જેહ;
પ્રેમ સહિત પીતી રહે, મહા પાતક ધૂટે તેહ.
ધારણાં પારણાં નામે, વ્રતોની કરનાર;
અસમર્થ જો હોય નારી, તેનો કહું વિચાર.
પારણાંને દિવસ રાંધેલ, મીઠાળું જે અન્ન;
એક વખત ભોજન કરીને, કરવું હરી ભજન.
તેથી કાયર અધિક હોય તો, એ અન્ન લવણુ સમેત;
એક વખત રાંધી જમે, રાખે તે હરી સંગ હેત.
ધારણાંને દિવસ નારી, ત્યાગે અન્નની આશ;
મુક્તાનંદ હરી ભજન કરતાં, જળ પીએ કાં છાશ.

કડવું ૭૫ મું.

વર્ષ દિવસનું વ્રત કરનારજી, જો અંગ રોગી થાય અપારજી;
તોએ રોગ ટળ્યા પછી નારજી, વ્રત કરે પૂરું ન તજે લગારજી.

ઉથલો.

વ્રત લગારે નવ તજે, કરે વરસ દિન લગી જોડ;
તે વીનતા સર્વ પાપ છૂટે, તેમાં નહીં સંદેહ.
એક વર્ષનું વ્રત કરતાં, કાયર વિનતા કાય;
પોણા વર્ષનું વ્રત કરે, પણ પ્રભુ પદ પામે સોય.
અતિ અસમર્થ હોય નારી, વ્રત કરે ખટ માસ;
તે પણ પામે પરમ પદને, પાતક થાયે નાશ.
તે થકી પણ અધિક કાયર, જો કાય વિનતા થાય;
ત્રણ મહિના એ વ્રત કરે તો, પાપ થકી મૂકાય.
તે સાધન વર્ણવી કહ્યાં, જે સૌને પાપ જણાય;
ગોપ્ય રહે તે પાપ ટળવા, ભાખું મુગમ ઉપાય.
શ્રીહરીની મૂર્તિ આગળ, મટકું છતી નાર;
ઢઢ આસન બેસી રહે, નવ હાલે દેહ લગાર.
મુનિવ્રત લઈ મંત્ર જપવા, દિન દિન પાંચ હજાર;
મુકતાનંદ કહે મંત્ર કેરા, અક્ષર પૂરા ચાર.

કડવું ૭૬ મું.

જ્યારે એ મંત્ર જપી રહે સારછ, ત્યારે જમે ભોજન એક વારછ;
છ મહિના એમ જપ કરે સોયછ, તેને પાતક ન રહે કાયછ.

ઉથલો.

પાતક ન રહે કાય તેને, સાધન કરી શુદ્ધ થાય;
ગોપ્ય પ્રગટ સૌ પાપ નાશે, પ્રેમે હરી ગુણ ગાય.
પ્રથમ કહ્યા છ ભાતના નર, તે સંગ બ્રટ થવાય;
તે પાંતક છૂટયા તણા, મેં વર્ણવ્યા સર્વ ઉપાય.
તે વિના અન્ય પુરૂષ સાથ, ભૂલ પડે એક વાર;
કહ્યાં તેથી અર્ધવ્રત કરી, ભવ જલથી ઉતરે પાર.
અન્નાણે મદ્ય પાન થાયે, તેમ જ માંસ ખવાય;
એક ચાંદ્રાયણ વ્રત કરે, ત્યારે પાપ થકી મૂકાય.

મુવર્ણની ચોરી કરે, સોળ માસા સમ કાચ;
 એક ચાંદ્રાયણ વ્રત કીધે, પાતક છૂટે સોય.
 સાધન પાપ ટળ્યા તણાં, આ ગ્રંથમાં કીધાં તેહ;
 ધર્મ શાસ્ત્ર મુનિવરે, અતિશે કહ્યાં છે જોહ.
 કળિ વિષે એ મોટાં સાધન, કરતાં પામે ત્રાસ;
 મુક્તાનંદ કહે મુગમ રીતે, વર્ણવ્યા જપ ઉપવાસ.

પદ ૧૯ મું.—રાગ સિંધુ.

સાચી સતિયો તણી રીત મહા અટપટી, તન ધન જાતે ન ધર્મ ત્યાગે;
 પોતાનો પુરૂષ શ્રીકૃષ્ણ કરૂણા નિધિ, તે સંગ પ્રીત અતિશે જ લાગે. સાં
 જલ વિના મીન જીવે નહીં આરણે, દૂધ ધૃતમાંહી જો ધરે તેહને;
 તેમ સતિયોતણું મન નવ ગમે, પ્રાણજીવન પિયુ કૃષ્ણ જોને. સાં
 ડગમગ મન કરી ધર્મમાંથી પડે, સાધન કરી ફરી શુદ્ધ થાય;
 પતિત પાવન પ્રભુ જાણી વળગી રહે, તે પણ લવ જલ પાર જાય. સાં
 ઉત્તમ પતિવ્રતા એને ગણવી નહીં, અતિશે કનિષ્ઠ તુચ્છ નારી;
 આઠ પ્રકારનુંકરી અન્ય નરને તજે, પતિવ્રતા તે જ પ્રભુને મહા પ્યારી. સાં
 સુરજ તુલ્ય નિષ્કલંક સાચી સતિ, પોતાને તેજે ત્રિલોક પાળે;
 મુક્તાનંદ તે સતિતાણી ચરણ રજ, શીપ ધારે તેનાં કર્મ બાળે. સાં

કંઠવું ૭૭ મું.

શાક મૂળ ફળ દળ કહેવાયજી, રંધેલ અન્ન એક દિન લગી થાયજી;
 તેમ દહિં દૂધ જો ચોરી ખવાયજી, તે સતિ એક દિન અન્ન ન ખાયજી.

ઉથલો.

એક દિવસ તે અન્ન તજે, જોને ચોર્યાનો અભ્યાસ;
 ગળ્યું અન્ન કદી ચોરે તો, એ દહાડા ઉપવાસ.
 એવી રીતે અન્ય ટેકાણે, જાણી લેવી રીત;
 ઘટતું હોય તેમ દોષ નિવારણ, કીધે થાય પુનીત.
 ચાંચડ માંકડ લીખ જૂ, એવા જંતુ મારે જોહ;
 અજાની એ વિનતા; કરે એક ઉપોપણ તેહ.

મૂપકાદિ મારે વિનતા, અન્નાને કરી ક્રોધ;
એ દિન સૂધી અન્ન તજે, હરિ ભજન કરતી સોય.
અધિક મોટા જીવનું, જાણવું મોટું પાપ;
દેશ કાળ જોઈ સાધન કીધે, નાસે સર્વ સંતાપ.
આત્મ હત્યાની કરનારી, જમના ધોકા ખાય;
સાપણ કે ચૂડેલ જેવી, ચોરાશીમાં થાય.
તામસ થોની વિષે તે, તન ધરે બહુ વાર;
મુક્તાનંદ કહે આત્મઘાતી, પામે કષ્ટ અપાર.

કહ્યું ૭૮ મું.

એકાદશી ચોવિશે જેહજી, હરીના જન્મ દિવસ સર્વ તેહજી;
આપતકાલ ન આવ્યો હોયજી, વિધવા હરી વ્રત ત્યાગે કોયજી.

ઉથલો.

વિધવા નારી વ્રતને દિન, તૃણા કરી અન્ન ખાય;
ચાંદ્રાયણ એક વ્રત કરે તો, પાપ થકી મૂકાય.
જતિ કાં બ્રહ્મચારીનું, જો અન્ન જમે એક વાર;
તે વિધવા એક ચાંદ્રાયણ કરી, ટાળે પાતક ભાર.
તેમ જ આશ્રમ રહિત નરનું, ભૂલે અન્ન ખવાય;
એક ચાંદ્રાયણ વ્રત કરે તો, વિધવા અતિ શુદ્ધ થાય.
જાત થકી કરે ભ્રષ્ટ એવું, કર્મ કરે સતિ જેહ;
એક ચાંદ્રાયણ વ્રત કરે, હરી ભજન કરતી તેહ.
અન્નાને એક વાર જે જે, વ્રતનો ભંગ થઈ જાય;
આ ગ્રંથે જે જે કહ્યા છે, કરવા તેજ ઉપાય.
દોષ દબ્યાના વ્રતને દિન, અહર્નિષ લે હરી નામ;
તો સંપૂર્ણ કૃણ મળે, સતિ થાય અતિ નિષ્કામ.
શ્રીહરીના નામકેરું, માહાત્મ્ય અનંત અપાર;
મુક્તાનંદ હરી ભજન કરતાં, પતિત પામે પાર.

કહ્યું ૭૯ મું.

પ્રાયશ્ચિત્તનું વ્રત કરતી હોયજી, ચાર દિવસનું વ્રત હોય સોયજી;
એકાદશી આદિ વ્રત જેહજી ચાર દિન મધ્ય આવે તેહજી.

ઉથલો.

ચાર દિવસ મધ્યવ્રત આવે, તે ન ગણે સતિ નાર;
 પાંચ કરે ઉપવાસ પૂરા, ન તજે એક લગાર.
 એવી રીતે જે જે વ્રતમાં, આવે મધ્ય ઉપવાસ;
 તે વ્રત ભેળો નવ ગણે, તો અતિ રીઝે અવિનાશ.
 પ્રાયશ્ચિત્તના ઉપવાસ કરતાં, નિરીછા સેવી ન જેહ;
 ક્ષણ ક્ષણાદિક સતિ વિધવા, કાંઈ ન ખાયે તેહ.
 જે વ્રત ભંગે પ્રાયશ્ચિત્ત કરશે, તે પણ સતિ કહેવાય;
 શ્રીસરખી વૈકુંઠમાં જઈ, અતિશે સુખણી થાય.
 પોતે પ્રાયશ્ચિત્ત નવ કરે, વળી અન્ય કોય કરતી હોય;
 તેને પણ વાર કહે, મહા કષ્ટ પામે સોય.
 ધશ્વરની આજ્ઞા પ્રમાણે, તે ખેને ધર્મ રાય;
 નાખે અતિશે નર્કમાં, જેમ પાપ છૂટી જાય.
 જમ કરમાં મુદ્દગર લઇને, મારે કરી બહુ રીશ;
 મુક્તાનંદ તે નારીઓ ત્યાં, પાડે અતિશે ચીશ.

કડવું ૮૦ મું.

જમ પુરનાં દુઃખ અતિશે જેહજી, ત્રાહિ ત્રાહિ કરી ભુકતે તેહજી;
 જમ પુર કષ્ટ સહી અથ જાયજી, તે મુંદરીઓ અતિ શુદ્ધ થાયજી.

ઉથલો.

શુદ્ધ થયા પછી મુંદરી, લઈ અર્ક સમ વૈમાન;
 આવે પ્રભુના પાર્ષદ તે, કરશે બહુ સન્માન.
 વૈમાને ખેસાડી ખેડિને, વૈકુંઠ પુર લઈ જાય;
 શ્રીહરીના ધામમાં તે, અતિશે સુખણી થાય.
 પ્રથમ કીધી લક્ષિત તેણે, પ્રભુ સંગ રાખી પ્રીત;
 તે લક્ષિતના દળ વડે, થાશે અંતે પરમ પુનીત.
 કમળાનું દાસીપણું તે, પામશે ખેડિ નાર;
 સુરવાંચ્છિત હરી ધામમાં રહે, જ્યાં નહીં કષ્ટ લગાર.
 વિખણુ લક્ષિત રહિત વનિતા, દૃઢ પાળે નિજ ધર્મ;
 વ્રત ભંગે પ્રાયશ્ચિત્ત કરે, તેહનો બતાવું મર્મ.

કડવું ૮૨ મું.

દેવ પિત્રીના કર્મમાં એહછ, જોગ થાય દિન પાંચમે એહછ;
કરે ઉપવાસ જો આપત હોયછ, ત્રીજે દિન શુદ્ધ થાય છે સોયછ.

ઉથલો.

ત્રીજે દિન શુદ્ધ થાય નારી, એક ઉપવાસે જોહ;
દેવ પિત્રીનું કર્મ કરવા, જોગ કહાવે તેહ.
તે માટે એ મહાપાતક, નવ સંતાડે નાર;
સંતાડે તે નિત્ય હત્યારી, ન ટળે દોષ લગાર.
રજસ્વલાને જો અડે તે, મેલી કે શુદ્ધ હોય;
તોપણ લાગે પાપ એહને, અડવા જોગ ન સોય.
રજસોતીને અન્ય નારી, અડે કરી બહુ હેત;
તોપણ તેને પાપ લાગે, બ્રહ્મહત્યાએ સમેત.
સ્મૃતિમાં તે તે પાતકનો કૃત્યવ્રત નિર્ધાર;
કળિમાં તે સૌ સુંદરીને, કરતાં ત્રાસ અપાર.
તે માટે સૌ સુંદરીને, નાંખું મુગમ ઉપાય;
જો સાંભળતાં સૌ નારીને, કરવા હિંમત થાય.
પોતે હોય રજસ્વલા તે, જઈ એસે અન્ય પાસ;
મુક્તાનંદ કહે અડે જાણી, તે શીર એક ઉપવાસ.

કડવું ૮૩ મું.

નારી ધર્મમાં જો હોય નારછ, તેને અજાણે અડાય લગારછ;
વસ્ત્ર સહિત જઈ જલમાં નહાયછ, ત્યારે એ પાપથી મૂકાયછ.

ઉથલો.

પાપ થકી મૂકાય ત્યારે, કરે મૂશલ સ્નાન;
એમ એ વિના શુદ્ધ થઈને, ભજે શ્રીભગવાન.
આપત્કાલે નર નારીનો, જાણીને સ્પર્શ થાય;
તો પણ રજવાળી વિનતાને, સ્નાન કરે અધ જાય.
રજ સંતાડવા જોગ નહીં, એમ કહી છે મુનિવર વાત;
એ રીતે સર્વે સતીની, પરંપરા વિખ્યાત.

રજ તનમાં પ્રગટ થયું તે, ન સંતાડે જેહ;
 અલ્પહયાનાં દોષથી, વિનતાઓ છૂટે તેહ.
 પર પુરુષથી ગર્ભશંકા, સગાંનો થાય નાશ;
 તે માટે સૌ યોગિતાને, કરવું રજ પ્રકાશ.
 એ રીતિ સર્વ મુંદરીને, અતિશે પાળ્યા બેગ;
 પુરાતન આ રીત છે, આપે મુખ આરોગ્ય.
 આરે વર્ણની નારીઓ, ઇચ્છે ધર્મ પ્રલ બેય;
 મુક્તાનંદ કહે એ મર્મદા, પાળે અતિશે સોય.

કંડવું ૮૪ મું.

વ્રત નિષ્ક્રમ સર્વ શ્રુતિ સારજી, નર નારી પાળે કરી પ્યારજી;
 જગ વચને કરી શુભ વ્રત સોયજી, ભંગ કરાવે વિનના કોયજી.

ઉથલો.

ભંગ કરાવે વીર વ્રતને, પાપણુ નારી જેહ;
 નરકમાં જઈ પાપણી, મહા કષ્ટ પામે તેહ.
 ક્રોધે જેનાં નેણુ રાતાં, જમના દૂત કંદોર;
 અગ્ની વર્ણી લોહ મૂર્તિ, ભેટાડે કરી જોર.
 લોદાના થંભ અનંત રાતા, મળતાં દાઝે દેહ;
 ઉચે સ્વરે જમ હાક મારી, ફરી ભેટાડે એહ.
 નર નારીનું વ્રત જેણે, છલ કરી કીધું ભંગ;
 કુંભાપાકના તેલમાંથી, રાંધે તેનું અંગ.
 રક્ત પડે વિષ્ણુતણુ, કુંડમાં નિશ દિન નહાય;
 ભુકતે અતિ જમ જૂતના, નહીં શાંતિ એક લગાર.
 પોતાના તન રોમની, સંખ્યા તે જોટલી થાય;
 તેટલાં વર્ષ પર્યંત પાપણુ, માર જમનો ખાય.
 પછી નિર્લજ વમ વિષે તે, પિશાચી થાય ખવાર;
 મુક્તાનંદ કહે પાપણી, દુઃખનો ન પામે પાર.

પદ ૨૧ મું.—રાગ ગરબી.

હૃતીતે જમપુર મારે ઘણી, તેનો મિત્ર ભુવનમાં નહિ કાય. ઘણી. હૃતી૦

ભરજોખન નારીને ખ્યાર કરે, તે તો નવ છોડે પોતાની જાણી. દૂતી૦
 નર નારીનાં વ્રત જે ભંગ કરે, તેને જ પીડે સર્વ પાપ ગણી. દૂતી૦
 લોહાના અંકુશ લઈ કરમાં, ખોસે રોમ રોમમાં તીખી અણી. દૂતી૦
 કહે મુક્તાનંદ દુઃખ સહી જમનું, પછી થાય વૈતરી અરણ્યતણી. દૂતી૦

કડવું ૮૫ મું.

સાત જન્મ કુતરડી થાયછ, દૂતીનું દુઃખ નવ વર્ણવાયછ;
 સાત જન્મ વડવાગોળી હોયછ, ઉઘે શિર લટકે નિત સોયછ.

ઉથલો.

ઉઘે શીર લટકી રહે, મહા કષ્ટ પામે તેહ;
 નરની વિશ્રામાંહે કીડાના, ધરે હજારો દેહ.
 તે કહે એ પાપણી વળી, ગ્રામ શૂકરી થાય;
 તે કહે અતિ કામી જે તન, તે તે દેહ પમાય.
 નર નારીનું નિષ્કામી વ્રત, ભંગનો કરનાર;
 તે પુરૂષ પણ પ્રથમ કહીને, વનિતા સરખો પ્યાર.
 તે પુરૂષ પણ દેહ ત્યાગી, નર્ક કુંડમાં જાય;
 પોતાને પાપે કરીને, જમના ધોડા ખાય.
 કુંભિપાક મહા નર્કમાંહે, પડે તે વારંવાર;
 ક્રોધ કરી બહુ સર્પ કરડે, કષ્ટનો નહીં પાર.
 જમ પ્રશ્ની લઈ અંગ ચીરે, અતિશે કરે પોકાર;
 પાપી નર જેમ ચીસ પાડે, તેમ તેમ આપે માર.
 તે કહે ચંડાલ તનમાં, ધરે સાત અવતાર;
 મુક્તાનંદ કહે અધર્મીને, દિન દિન કષ્ટ અપાર.

કડવું ૮૬ મું.

સાત જન્મ તે સર્પ થાયછ, અનંત જીવ મારી ખાયછ;
 ધરે જળોનાં તન સાતજ, જળમાં રહી કરે બહુ ઉપાતજ.

ઉથલો.

ઉપાતી એ જીવ ધારે, જન્મ કાટિ હજાર;
 વિશ્રામાં કીડાતણાં, પામે તે કષ્ટ અપાર.

પુંડ્રસિયુની યોનિમાં, સાત જન્મ કૃમી થાય;-
 પાપી નર તેમ પાપમાં, અધકો જડાતો જાય.
 ગાયના આળા વિષે, એ કીડો થાય સો વાર;
 એમ બહુ યોનીમાં ફરે, ફરી નાવે નર અવનાર.
 નિષ્કામી નર નારનું વ્રત, રક્ષણ કરશે જોહ;
 નિષ્કામિની જે ગતિ, પામશે નિશ્ચે તેહ.
 સતીગીતા શુભ ગ્રંથને, જે લણે સાંભળે નાર;
 અર્થ ધારે હિર વિષે તે, પહોંચે ભવજલ પાર.
 આ ગીતાને પ્રેમસું જે, લણે લણાવે ગાય;
 મનવાંચિત ફળ પામશે, વળી પાપ થકી મૂકાય.
 નિત્ય નિયમે આ ગ્રંથ કેરો, પાઠ કરશે જે કોય;
 મુક્તાનંદ ભૂમધ્ય કીર્તિ, પામે હરી પદ સોય.

કડવું ૮૭ મું.

સતીગીતા જે વિનતા ગાયજી, તે ફરી શુભ કુળ હિપત્ર થાયજી;
 પુરુષોત્તમ પતિ પામે સોયજી, બીજને પતિ નવ થાયે કોયજી.

ઉથલો.

બીજને પતિ નવ થાય તેને, લક્ષિત થકી જે નાર;
 આ ગીતાને સાંભળે, નવ મેલે એક લગાર.
 ગાનારીની જે ગતી, વળી સાંભળ તલની તેહ;
 હરીનું સુખ પરલોકમાં, તેમાં નહીં સંદેહ.
 ધર્મવાળી નારને, નિત્ય પાઠ કરવા જ્ઞેગ;
 નિત્ય આ ગીતા પઢન કરતાં, પામે સુખ આરોગ્ય.
 ગ્રંથ સઘળો પાઠ કર્યાની, જેને શક્તિ ન હોય;
 પાંચ દશ કે પંદર કડવાં, પાઠ કરે નિત્ય સોય.
 સોવાસણ હોય તે પોતાના, ધર્મ ગોતીને કરે ગાન;
 વિધવા હોય તે આ ગીતાને, રાખે પ્રાણ સમાન.
 જે સ્થલ જેના ધર્મ હોય તે, ગોતીને ગ્રહે સાર;
 સોવાસણ ને વિધવાતણો, આ ગ્રંથ અનિ શણગાર.

પ્રેમે કરી જે પ્રેમદા, આ ગ્રંથ ગ્રહેશે સાર;
મુક્તાનંદ તે માનનીને, મળશે હરી ભરથાર.

કડવું ૮૮ મું.

સતીગીતાને નાર જે ગાયછ, શ્રવણ કરે તે પાણુ શુદ્ધ થાયછ;
મનવાંચ્છિત ફળ પામે એહછ, અતિ જશવંત કહાવે તેહછ.

ઉથલો.

જશ વાધે અતિ તેહનો, જે ધર્મમાં રહી ધીર;
આ ગીતા સંભળાવે સૌને, તે નર ગુણ ગંભીર.
પોતાના ધર્મ જાણવા, જે ધ્રુવે સતીઓ કાય;
આ ગીતા તેને કહે, લહે મનવાંચ્છિત ફળ સોય.
આ ગીતા શુદ્ધે ધર્મમાં રહી, સંભળાવે નર જેહ;
ધર્મ ભક્તિ વસે ઉરમાં, પામે સદ્ગતિ તેહ.
જે વિનતા વિનતાઓને, આ ગ્રંથ કહે કરી પ્યાર;
તેને હરી રીઝાવવાનું, એ સાધન અતિ સાર.
સતીગીતા સર્વ સુંદરીનું, હીત કરવાને કાજ;
સદ્ ગ્રંથનો સાર લઈ, કરી નીલકંઠ મહારાજ.
આ ગીતા કરવે કરીને, માતા પરમ ઉદાર;
મુજ પર ભક્તિ રીઝજે, એ માણું વારંવાર.
મુર મુનિ સેવે ચર્ણ એવા, ધર્મ મારા તાત;
મુક્તાનંદ કહે રીઝજે, એ માણું મુનિ સાક્ષાત.

પદ ૨૨ મું.—રાગ ધોળ.

ધન તે નારી, શ્રીહરીને વરવા મનમાં શૂરી થઈ;
વરી ગિરધારી, ભક્તિ સહિત નિજ ધર્મ અચળ ઉરમાં લઈ. ટેકું
સતી ભક્તિ સહિત નિજ ધર્મ પાળે, ખીજ આશા ઉરમાંથી બાળે;
સતી તિવ્ર વૈરાગે મન ગાળે, ધન૦
સતી રાત દિવસ હરી સેવ કરે, તે તો લોકલજ્જનથી ન લેશ ડરે;
સતી હરી વિના ખીજું સૌ પરહરે, ધન૦

સતી શ્યામળીયાને રંગ રાચી, વરી શ્યામાસુંદર વર થઈ સાચી;
 ખીછ વાત જણાવી અતિ કાચી, ધન૯
 સતી તન મન ધન હરી કાજ કર્યું, ખીજું પાપ રૂપ સર્વે પરહર્યું;
 કહે મુકતાનંદ અતિ કાજ સર્યું, ધન૯

દુહો.

સંવત અદાર ઐશીયો, જેઠ માસ ગુરવાર;
 શુકલ પક્ષ તૃતિયા તિથી, ગ્રંથ સંપૂર્ણ સાર.

સતીગીતા સંપૂર્ણ.

(વભાગ પહેલો સમાપ્ત.)

बृहत् काव्यदोहन.

ग्रंथ भीजे.

(विभाग भीजे.)

मालागु.

पाटणु नगरनो रहीश, संवत १६४० थी १६८०-ईस. १५८४ थी
ते १६२४ लगणुमां हियात हुतो. सत्तरमां शैकाना पड़ेला
काणमां जे कविओ थया तेमां ओ कवि पड़ेला वर्गमां
शोले तेवे छे.

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

कृष्णलीला.

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

पूतना वध.

पद १. सुं.-राग गोडी.

इपटे आवी कामिनी, सल्लु सर्व सुगारलु;
जाणइने भोगावरा छच्छे, धर्युं इप अपार. हरिते नवजाणु.

આવી તે પ્રેરેલી કંસે, કાળ તણો જે કાળજી;
 હણતી હીડે ત્યાં ત્યાં સઘળે, ઘર ઘર નાનાં બાળ. હરિને.
 ધૂટી લટ કુચ પર સોહતી, ચાલંતી અતિ લટકેજી;
 વ્રજ જન કેરાં ચિત્ત ચોરંતી, અંગ મરોડે મટકે. હરિને.
 વેણી માંહે માલતી ઘાલી, ગજેન્દ્ર ગતિની ચાલજી;
 કર કંકર સોહે મુદ્રિકા, નથની આક ઝમાળ. હરિને.
 પ્રોઢે અંગે સાડી પહેરી, કટી કિકણી ઝણકારજી;
 સુંદરી મલપતી ચાલે ચાલે, ડગમગ ભૂપર ભાર. હરિને.
 મંદ હાસ્યને મુખ મરકલડે, ચંચળ નયન નિહાળેજી;
 પાગે વીંછીયાં રણુઝણે, ચહો દીશ મીટડી ધાલે. હરિને.
 ઉર સ્તન તે વિપે ભર્યા, મલપંતી તે આવીજી;
 વિસ્મયે પામી ગોપિકા, કાણે નવ બોલાવી. હરિને.
 વ્રજ વિનતાએ ચિંતવ્યું, નારાયણને જ્ઞેવાજી;
 લક્ષ્મી ચાલી આવે છે, વિરહ વેદના ખોવા. હરિને.
 સુંદરી સહુ સામું જુએ, તે આવી નંદને ઘેરજી;
 યશોદાજી વિસ્મયે થયાં, ન લહી એહની પેર. હરિને.
 પારણા માંહે પોઢીઆ, સ્વામી જુગ જીવનજી;
 મળવાને આવી જાણી, મીઝ્યાં ત્યાં લોચન. હરિને.
 પાવક ભસ્મે હાંકિયો, ત્યમ ગોપવ્યું તેજજી;
 શ્યામાએ શ્યામજી તેડ્યા, અંતર અવળું મુખ હેજ. હરિને.
 પડીઆરે જેમ ખર્જૂદાંકયું, ત્યમ બોલે મધુરી વાણીજી;
 માતા તેને વારે નહિ, ઉત્તમ સ્ત્રી કે જાણી. હરિને.
 જ્યમ જાણી દોરડી, સુતો લે ભૂજંગજી;
 તેમ તેણીએ કાળ આપણો, લીધો ત્યાં ઉચ્છંગ. હરિને.
 કહે એ નાનડીઓ નિરખતાં, અતિશે લાગે મીઠાજી;
 મેં તો કાટિક બાલક નિરખ્યાં, પણ એવો નથી દોઢો. હરિને.
 દુર્મતિ સ્તન વિપથી ભરિયાં, મુખમાં મેલે નારજી;
 બેઠે કર ભીડીને ધાવે, પીએ પ્રાણ મુરાર. હરિને.

મંદ્રા મંદ્રા મહાવણ, કરતી અતિ આકંઠણ;
ચરણ પાણુ ચહોદીશ નાખે, શબ્દ ગાત્ર મતિ મંદ. હરિને.
આંખ પ્રાટી રઈકિશ મોહળા, વિકલ થયાં સહુ ગાત્રણ;
હવ ગયો પડી તે પૃથ્વી, ખોદી પર્વત માત્ર. હરિને.
ગાય વાછરૂ ચૂરણ કીધાં, પડતાં તેનો દેહણ;
શબ્દ દેશ સઘળી વળી, ગ્રહ તારા ગણુ જોહ. હરિને.
શબ્દ સાંભળી તેહનો, આવ્યો સઘળો સાથણ;
ઉર ઉપર રમતા દીકા, લાલણુ પ્રભુ રધુનાથ. હરિને.

જનુનીલીલા.

પદ ૨ જુનું.—રાગ ધન્યાશ્રી.

મહાવણ પૂછે વાત માતને, મુખ સ્વામ શરીર રે;
રોમાંચિત તમે શું થયાં, નયણુ પ્રગટયું તીર રે. મહાવણ.
યસોદા એણી પેરે ઉચ્ચરે, મુખકું જ્ઞેતાં તારૂં રે;
અતિ આનંદે કરી થયું છે, પુલકિત તન ત્યાં મહારૂં રે. મહાવણ.
વચન મનોહર સાંભળી, હરણુએ લીધો આરો રે;
એવું સુંદીર જે કહો છો, આદ્ય મુજને દેખાડો રે. મહાવણ.
જે કા'છો તે તણી કાંતિ તણું, કહ્યું ન જાયે લેખું રે;
હું એમ મનમાં જાણું છું, એકવાર હું દેખું રે. મહાવણ.
વળતી માતા એમ વદે છે, તે તું ક્યમ દેખે તંન રે;
મોં તો એવું કીધું છે તેવું, તારે નથી તેવું પુણ્ય રે. મહાવણ.
ખોલ સાંભળી જનુનીના, હદય માંહે હસિયા રે;
લાલણુ પ્રભુ રધુનંદન ત્યારે, સામું જ્ઞેષ્ઠ મન વસિયા રે. મહાવણ.

ઉખળખંધનલીલા.

પદ ૩ જુનું.—રાગ કેઢારો.

માતાને મોહન ધાવે, અતીશે લાગે મીઠું રે;
ચુલે પય ઉલરાવા લાગ્યું, યસોદાએ તે દીઠું રે.

અધ ધાવતો મૂક્યો અવની, જનની વેગે ચાલી રે;
 આંખે અતિ ખરતાં આંસુ, હરજીએ છેડે ઝાલી રે. માતાને.
 અતિ આકળી થઇ નીસરી, બળ કરી વછોડી રે;
 ઇંસ લેઇ ગોવિંદે તે વારે, મહીની ગોળી ફેડી રે. માતાને.
 પૂર નદીની પેરે ચાલે, હરજી સુખે માખણ ખાય રે;
 ઊતારીને આવે જોડે, તેડે કૌતુક દીકું માય રે. માતાને.
 આલક માંડલડાંને ખવરાવે, નાચે પ્રેમે મુદિત થાય રે;
 જનનીને આવતી જાણી, લયભીત થઇ નાસી જાય રે. માતાને.
 કામિની કરમાંહે લઇ, ચીમટા પુંડે થાય રે;
 સાસ લરાયે ભાલણ પ્રભુ, લીલા પ્રહ્લાદિક ગાય રે. માતાને.

પદ ૪ થું.-રાગ ગોડી.

નાશીને જશો કેટલે રે, હવડાં સહારું કહાન;
 હૈકું દાઝે છે માંડે રે, ધાણું કર્યું છે જન. નાશીને૦
 કરમાં લઇ કામડી રે, કુંવર પૂંડે ધાય;
 રીસે લોચન રાતડાં રે, યશોદાને સાસં લરાય. નાશીને૦
 મુખકું માખણ ખરડયું રે, ખરડયા છે બે હાથ;
 નારીને નયણે નીર ઝરે રે, ચૌદ ભુવનનો નાથ. નાશીને૦
 જોવા આવી ગોવાલણી રે, ધર ધરની જાહુ નાર;
 ગોળી ફેડી ગોવિંદજી રે, મહીકું વહે છે અપાર. નાશીને૦
 અંતરીક્ષ અમર તે આવિયા રે, ચઢી દેવ વિમાન;
 કૌતક જોવા કૃષ્ણજીનું રે, લક્ષ્મીપતિ લગવાન. નાશીને૦
 આંગણે ફેરવે માતને રે, સુત તે કહે વચન;
 મને સાહી શકે નહીં રે, જો શ્રમ કરે મહામુન્ય. નાશીને૦
 સ્વાસ લરાઇ યશોમતી રે, હાથ ન આવે તન;
 હાસ્ય કરે સર્વ ગોવાલણી રે, દુઃખે દાઝી મન. નાશીને૦
 માખણ માંડે હુંડીયું રે, પોતાને નવ ભાગ્યું;
 વહેંચી આપ્યું આપને રે, માંડડલાંને ખવરાવ્યું. નાશીને૦

દહાડી કહેતી ગોવાલણી રે, માનતી નહિ હું તેહ;
આજ પ્રત્યક્ષ દેખિયું રે, ભાંગ્યો મનનો સંદેહ. નાશીને૦
નાનડીયું એક મહારે રે, સહુનું મારે કાજ;
શિખામણુ દર્ઠ અતિ ઘણી રે, જે કર આવે આજ. નાશીને૦
થાકી જાણી માતને રે, ખેઠા સુંદર શ્યામ;
જશોદાએ આવી બાંધિયા રે, ભાલણુ પ્રભુજી રામ. નાશીને૦

પદ ૫ મું.—રાગ દેશાખ.

જશોદા છોડો કહાનને, ઢોળ્યું ગોરસ ગોળી રે;
એવડી રીશ ઘટે નહીં, તમો જાણો છો ભોળી રે. જશોદા૦
અગાં ઊભાં દુઃખ ધરે છે, બાળક સઘણું ટોળી રે;
આંખડી જુઓ થઈ છે રાતી, રેતાં અતિ ચોળી રે. જશોદા૦
હક કીધે કંઈ નહીં આવે, જે મહી નાખ્યું ઢોળી રે;
તમને તો દુઃખ નથી લાગતું, ભાલણુ જન મન હોળી રે. જશોદા૦

પદ ૬ મું.—રાગ ગરબી.

નંદજીને ઘેર ખાવા ટળ્યું રે, પેલા નંદજીને૦ ટેક.
માખણુ માટે બાળક બાંધ્યો, એનું અન્ન સઘળું બળ્યું રે. પેલા૦
નંદજીને ઘેર એવો કુંવર ક્યાંથી, પૂરણુ પુણ્ય કળ્યું રે. પેલા૦
ભાલણુ પ્રભુ શ્રીરામ ન જાણ્યો, તેનું જીવિતવ્ય બળ્યું રે. પેલા૦

પદ ૭ મું.—રાગ દેશાખ.

જશોદાજી છોડો સુંદર શ્યામને હો, કંઈણ દામાણું ખુંચે કામળ અંગ હો;
નયણે હો આંસુ બહુ ઝરે હો, દેખી અતિ દાઝે માંડ મન હો. જશોદા.
દોહિલે કુંવર આવ્યો લાડિકા હો, તે ઉપર એવડી ન કીજે રીશ હો;
સુંદર છે બાલિક અતિ ઘણું હો, એવા બીજ નથી દશ વીશ હો. જશોદા.
વહાલો છે એ આખા ગામને હો, કહો કેટલું કીધું છે એણે જન હો;
અમો સર્વ મળીને આપીએ હો, જે વણસાડ્યું હોય શ્યામ હો. જશોદા.
એના પગ પુંડે તમો પામિયાં હો, ક્યાં તમારે એવડી હુતી આથ્ય હો;
નવનિધ આવી છે એણે કરી હો, પૂજે શૈ નહિ એના પાય હો. જશોદા."

એવડી રીશ કરીએ નહિ હો, દયા ન આવે દેખી મુંદીર બાળ હો;
અમને દુઃખ લાગે છે ઘણું હો, રોતો દેખી મહાવણ શ્રીગોપાળ હો. જશોદા.
એને નામે બંધન છુટીએ લવતણાં હો, તે લઈ બાંધ્યો ઉખળ સાથ હો;
આંખડી ચોગે છે આપણા કરે હરી હો, લાલણ પ્રભુ રઘુનાથ હો. જશોદા.

પદ ૮ મું.

બાઈ જાઓને ઘેર આપણે હો, સોડ લલાઈ ફેકટ લેતી આજ હો;
ઓળંબા એના દાડી લાવતાં હો, સાંભળીને મુજને થાતી લાજ હો બાઈ.
કુંવર વણસ્યો તો અમારો હો, તમારું કાંઈ આવે ને જાય હો;
માખણનો ચોર સહુ એને કહે હો, અમારો તો મહિમા ઓછો થાય હો. બાઈ.
નવ લખ ઘેન દુઝે માહરે હો, આલીગાળો કરતો હીડે આળ હો;
ખાતું ને પીતું મંદીર છે ઘણું હો, ફેકટ માટે પર ઘર જઈ ખાય ગાળ હો. બાઈ.
શિખામણુ તે મહારી માને નહિ હો, નહિ તો કંઈ એ શાને જાય હો;
દુધ દહી માખણુ છે ઘણું હો, જાણે તો નાનુંસું રાજ થાય હો. બાઈ.
મોહનનાં મીઠાં મનનાં મેલ્યાં હો, જાણું છું પ્રેમ છે અપાર હો;
સ્વારથ સહુને વહાલો આપણો હો, પરને દુઃખ લાગે નહિ લગાર હો. બાઈ.
સાચા સમ ખાશે તો છોડશું હો, શિખામણુ લાવે એક વાર હો;
લાલણ પ્રભુની લીલા કો જાણે નહીં હો, જે આવે બ્રહ્મા ત્રિપુરાર હો. બાઈ.

પદ ૯ મું.-રાગ ધોળ.

આવો રે બાઈ કૌતક જેવા, જન્મ કોટીનાં પાતિક ખોવા. આવો રે
નંદજનો કુંવર નાનડિયો, ઉખલ બાંધી ઉર પર ચડિયો. આવો રે
ચોરપણું એનું લેખાણું, દોહોણીએ કીધું કાણું. આવો રે
શીકું હાલે તેમ મુખ ડોલે, ઉપમા શી ત્રિભુવન તોલે. આવો રે
જેને ઘેર નવ લખ દૂઝે, તેને એવી મતિ સૂઝે. આવો રે
મુખડાં ઉપર છાંટા દીસે, નીરખતાં માં મનકું હીસે. આવો રે
આવ્યા જાણશે તો પીતો રહેશે, તો ત્યાં માં હૈકું હીસે. આવો રે
માતા કને તો કાંઈ ન માગે, આપણા જનનું મીઠું લાગે. આવો રે
જેનો મહિમા વેદ ગાયે, લાલણ જન પીતો ન ધરાયે. આવો રે

ગોપી સ્નેહસીલા.

૫૬ ૧૦ મું.—રાગ ગાંધી.

આલમુકુંદને નીરખીએછ, આનંદ અંગ ન માયછ;
 આવ રે આવ ઉતાવળી, કાણે પીલ્યો તારો પાય. લીલા નૌનમછે.
 રંગે રીખે આંગણે રે, કરમાંહે નવનીતછ;
 પ્રાગવટને પાંદડે પોદે, દીસે તેણી રીત્ય. લીલા.
 મુસ્તક મુગટ મણી ન્યોત રે, જાણીએ ઉગ્યો ભાણછ;
 પાછળ કય લટકંતો રે, કૌસ્તુભને છે વાન. લીલા.
 સુંદર વદન સોહામણું રે, નાનડીઆશા દેનછ;
 જાણે કમલમાંહે પ્રગટે રે, ફલકલા વિકસંત. લીલા.
 કડી કહર તે લટકંતો રે, કૌસ્તુભને આકરછ;
 મુખમુદ્રા સોહામણી રે, જાણીએ ગંગા વાર. લીલા.
 હાથે સાંકળાં હીરે જડયાં રે, પહોંચી સોહ્યે પાપ્યછ;
 કાંધ કાલુંસું બોલતો રે, અમૃત મુખપે જાપ્ય. લીલા.
 કડી કંકણ મેખલા રે, ચરણે ધ્રુવરી નાદછ;
 શ્યામલડાના શબ્દ સાંભળી રે, ઉપજે અતી આહ્વાદ. લીલા.
 આલ દેખી આપણી રે, આળા કરે અનેકછ;
 રીઝે રમતો મનસું રે, સામે ન્નેષ વિવેક. લીલા.
 પંછકું સાહી વચ્છનું રે, ઉભો થાયે આળછ;
 જાણે તારે ધ્રુજતો રે, મૂઝી બેસે તરકાલ. લીલા.
 જેની માયાએ મોહા રે, બ્રહ્મા હરી મોરારછ;
 ખેલે નંદને આંગણે રે, પુણ્યનણો નહીં પાર. લીલા.
 ધન તે માતા જસોમતી રે, બેસે હરિ ઉચ્છંગછ;
 ચુંચન કરે મોહન મુખનું રે, રોમાંચિત થઈ અંગ. લીલા.
 દે આલિંગન પ્રેમસું રે, હૈકું ટાકું થાયછ;
 શાં તપ કીધાં કામિની રે, થઈ સુંદરશ્યામની માય. લીલા.
 ઘરનાં કારજ વીસંચો રે, જેતાં એનું રૂપછ;
 એવો કા દીસે નહિ રે, જાણે ચૌદ ભૂવનનો ભૂપ. લીલા.

હાણુ અળગાં થઇએ નહિ રે, જોતાં દિન ને રાતજી;
 ક્રુધા તૃપા લાગે નહિ રે, કરતાં એની વાત. લીલા.
 જાણું લઇએ ભામણાં રે, ઉપર ઉતારું દેહજી;
 ભવ ભવ વાંચું એહવું રે, ચઢતો વાધે નેહ. લીલા.
 સુરનર મુનિ જીઓ આકાશથી રે, લીલા કળી ન જાયજી;
 મનમાં જાણી રામને ભાલણ, જન ગુણ પ્રભુના ગાય. લીલા.

પદ ૧૧ મું.

બાઇ એ કાનુડો, અમૃતપેં અતિ મીઠો રે.	ટેક.
સુતાં ઉડીને કામ ન કીજે, લીજે ભવનો દાવો;	
નંદ કુંવરનું વદન નિહાળું, રવી સુત ન હોય હાવો.	બાઇ.
ખાતું પીવું એને નવ જોઇએ, રમવાની છે આલી;	
તે ગોવીંદજીને ભોગ ન આવે, તે વાડ વસ્ત પરી આલી.	બાઇ.
ગોળી ફેડી ને ગોરસ દોળી, રોળ્યું ધર નવનીત;	
અમને પ્રેમ સાગરમાં બોળ્યાં, એટલું ધરજો ચિત્ત.	બાઇ.
સીતાપતી ગોકુલ અવતરિયા, સીધ્યાં સઘળાં કાજ;	
ભાલણ પ્રભુ રઘુનાથ લીધું, રમવાને આ રાજ.	બાઇ.

પદ ૧૨ મું.—રાગ દેશાખ.

આવ આતા હું દુધ પાઉં, પારણે પોદો નંદનંદન હરખે હાલડું ગાઉં.	ટેક.
માખાણુ ચોર કહે આવી, શ્યામ મુંદીર હું ઝાંખી થાઉં.	આવ.
નવ લખ ઘેનુ દુઝે મહારે, લોકમાંહી કહો કેમ સમાઉં.	આવ.
ઓળખે આવે સર્વ આહીર, તે આગળ શ્યામ સમ ખાઉં.	આવ.
ભાલણ પ્રભુ રઘુનાથ રમાધર, પ્રાણજીવનને હું વારણે જાઉં.	આવ.

પદ ૧૩ મું.—રાગ પરજીઓ.

સખી હું શું કંઈ રે, ધડીએ ન રહે ઘેર રે;	
અલ્પદિક જાણે નહિ રે, મારા પુત્રતણી તો પેર રે.	સખી.
કહાન કહાન કરતી હીંકું રે, ઘેર ઘેર હીંકું જોતી રે;	
કહાં ગયો મારો નાનડીઓ રે, જોને નાકે નિર્મળ મોતી રે.	સખી.

જાણું કોની દૃષ્ટી લાગશે રે, રૂપ જોઈને રુંડું રે;
 ગાલે કરું કાજળનું ટપકું રે, મનમાં આવે કુર્કું રે. સખી૦
 ભુખ્યો છે નથી શીરાવ્યો રે, માખણ ભક્ષ નથી કીધું રે;
 ઘણું હું તો ટળવળી રે, પણ એક ટાંક ન પીધું રે. સખી૦
 રખે ગયો હોય એકલો રે, જમુનાની તીરે સ્યામળીઓ રે;
 કહે સખી તું ક્યાંથી આવી રે, મારો પ્રાણુજીવણ મળીઓ રે. સખી૦
 જાણું કો ઉપાડી જશે રે, જેમ પૂતના આવી આગે રે;
 દેખાડે તેને હું આપું રે, જે કાંઈ મારી પાસે માગે રે. સખી૦
 ઘેર ઘેર બાલક છે ઘણાં રે, ખીન્ને કો નહિ એવો રે;
 આલીંગાળો દેખાડો રે, મારા સ્યામસુંદીર વર જેવો રે. સખી૦
 જળ વિના જેમ માછલી રે, તેમ હું ટળવળતી રે;
 સામું જુએ સુંદરી રે, ઉત્તર નાપે વળતી રે. સખી૦
 ઓળંગે ભાગી થઈ રે, વશ નાવે વનમાળી રે;
 કો કહે મારું ચોરી ખાધું રે, હું થઈ રહું ઓશીઆળી રે. સખી૦
 ખીજવવાને કાણે રાખ્યો રે, એને લઈને છાનો રે;
 હૈકું મારું દાઝે છે રે, બાઈ તે તો મોઢે માનો રે. સખી૦
 માંકડાં વહાલાં છે એને રે, હીડે છે પરવરીઓ રે;
 શું દશરથ નંદન જાણીઓ રે, ભાલણ પ્રભુ અવતરીઓ રે. સખી૦

પદ ૧૪ મું.—રાગ ધનાશ્રી.

આવ સખી ઉતાવળી, મંદિરમાં શું બેઠી રે;
 નયણે નંદકુંવરને નીરખો, માયા માંહે શું પેઠી રે. આવ૦
 એ અણીઆળાં રાતાં કાળાં, લોચન કહી ન દીડી રે;
 મારાં મનની વાત કહું આલી, અમૃતપે અતિ મીઠી રે. આવ૦
 સામું જો રે સજની મારી, પાંપણનો ચાળો રે;
 ગોરા કોડિયું પાડી નાંખ્યું, રૂપે રૂડો કાળો રે. આવ૦
 એ અણીઆળી અતિશે રાતી, નાક તણી તો ડાંડી રે;
 ઉપમા શુક ચાંચની કહીએ, જુઓ મીટડી માંડી રે. આવ૦
 વાંસલડી વજ્રડતાં દીરો, કટીતણો એહ લટકો રે;
 મારે હૈડે રંગ બેરો, ચોળ તણો જ્યમ ચટકો રે. આવ૦

લાજ લોપી લોકતાણી હું, જાણું જાઉં પાસ રે;
ભાલણ પ્રભુ રઘુનાથની, ભવ ભવ હું દાસ રે. આવ૦

પદ ૧૫ મું.—રાગ રામઘ્રી.

જુઓ રે જશોદા પુત્ર તમારો, કૌતક કીધું રે;
દાણ મિષે કરી વનમાં રાખી, મહીકું મારું પીધું રે. જુઓ૦
કહો રે આઘ શું કીજે, વારે નહિ ત્યાં કોએ રે;
ઘર માંહી લઈ જાઉં વનમાળી, દીસે સચરાચર એ રે. જુઓ૦
દાણ એક માંહી આજક થઈ ધૂટે, દાણ એકમાં આધિકારી રે;
જે દહાડાનો નયણે નીરખ્યો, ગૃહ કારજથી વારી રે. જુઓ૦
ક્યારે જાણું કર ગૃહી આંધું, મુખ દીઠે મોહ લાગે રે;
ત્યારે જાણું જે ભાગ્ય મહારું, જે નંદકુંવર મહી માગે રે. જુઓ૦
નાકા પુંઠે કોને નવ લાભે, દેવ મળી જો પેમે રે;
ભાલણ પ્રભુની અદ્ભુત લીલા, કો પાસે નવ દેખે રે. જુઓ૦

પદ ૧૬ મું.—રાગ રામઘ્રી.

સજની મુને વહાલી લાગે, નંદ કુંવરની ચાલ રે;
જે સુંદર વરને અર્થ ન આવે, તે વારુ વસ્તુ પરી બાલ રે. સજની૦
નયનમાં છે કાંઈ એક કામણ, સામું રહીને ન્યાળે રે;
પીતામ્બર જે પહેરે અંગે, મને તે સૈયર સાલે રે. સજની૦
જે જે મેં તો પ્રેમે પ્રાપ્તું, કુર સુગંધી સાળ રે;
ઘી તો મેં હવડાં તાગ્યું છે, ઉની ઉત્તમ દાળ રે. સજની૦
રીસાવી જાય છે વહાલો, તું ત્યાં જઈ વાળ રે;
પોઢે તો ચરણ ચાંપું, ઢોલિયો લંછને ઢાળ રે. સજની૦
વેરીડા શું કરશે મુને, દેશે અદકી ગાળી રે;
ધરનો તો જે ભય હુતો, તે શંકા સર્વે ટાળી રે. સજની૦
મેં તો નિશ્ચે કરીને લોપી, લોક દેવની પાલ રે;
ભાલણ પ્રભુ રઘુનાથસું રમીએ, તે લીલા સંભાળ રે. સજની૦

પદ ૧૭ મું.—રાગ ધનાશ્રી.

આવો સજની નજરે. નીરખો, મોહન ફેરી આંખનો મયકો. ૧૬.
મધુરે સ્વરે વેણુ વગડે, સહુને માયા મોહ પમાડે. આવો
માણસને ક્યમ મોહ ન થાયે, વનચર મૃગ તૃણ તણ નવ જાયે. આવો
રાગ રાગણીનાં બહુ તાન, ગાયો રહી છે માંડી કાન. આવો
દેવ લોકથી અધિકું તાન, નથી હાલતાં તરુવરનાં પાન. આવો
રૂપ ભલું કે નાદ વખાણું, દેહમાં મનને કીધું કાણું. આવો
મનુષ્ય દેહ છે સર્વથી છેલી, ઘેર ક્યમ જઈએ એ રસ મેલી. આવો
ધર વ્યાપાર તમે સર્વ છાંડી, મેં તો એસું પ્રીતડી માંડી. આવો
સજની ખીણ માયા ટાળો, ધર ધંધાથી મનકું વાળો. આવો
ખીણ માયા સર્વે કુડી, નંદકુંવરસું કરવી રુડી. આવો
ચતુર સંગે જો ધડી રહીએ, તેહ સમો તો સપ્ત જ કહીએ. આવો
મૂરખ સંગે ક્ષણું રદ હેવું, બહુ લોકનાં સુખથી રહેવું. આવો
મારું મન ત્યાં એસું વળગ્યું, ક્રોડ ઉપાયે ન થાયે અળગ્યું. આવો
દૂધ દહીં જાણું એને પાઉં, અંતે અધિકા એહ ઉપાઉં. આવો
સજની કહોની ખીડ ન કીજે, ભાલણુ પ્રભુ રધુનંદન કીજે. આવો

પદ ૧૮ મું.—રાગ ગોડી.

આવ રે આવ ઉતાવળી, હરિ જોવાને જઈએ રે;
મન ત્યાં પ્રેમે ભેળીને પછે, નિર્લજ્જ થઈએ રે.
નંદતણો જે નાનડીઓ, મારે હૈયે વસીઓ રે;
તે કોની નિન્દા નહિ કરે, જોયાનો છે રસીઓ રે.
અમીએ ભરી એની આંખડી, અતિ છે અણીઆળી રે;
અધર જોઈએ એના રાતડા, જાણીએ પરવાળી રે.
સામું તે જુઓ સુંદરી, વહાલે તે મીટડી માંડી રે;
ચાંચ જાણે પોપટતણી, એની નાકની દાંડી રે.
એને મસ્તક મોળિયું રે, તે છે કમળને વાન રે;
પહેરી છે તે ઝુલડી, મોતી ઝળકે કાન રે.
મન તે મહારું મોણું, મોરલીને નાદે રે;
કાળી ધોળી ઓલાવતા, હરિ શરૂએ સાદે રે.

એને આછી લોંબડી રે, કાટે મોતી માલ રે;
 એકે જિહ્વા શું કહું, એના અંગની ચાલ રે.
 એવો તે નર નવ સાંભળ્યો, નથી નયણે દીરો રે;
 સનકાદિક સેવા કરે, એહનો રસ મીરો રે.
 સામું જોઈ નીરખતાં, લાગે અતિ મીરો રે;
 ધર કાળને શું કરું, એ સંસાર જુરો રે.
 લોક ભયે હું બીહું નહિ, મારું ચિત્ત તે બાંધ્યું રે;
 માણસ જન્મ પામી ભલે એવું, રત્ન અમુલિક લાધ્યું રે.
 કૃષ્ણજીની સંગત કરતાં, ગર્ભવાસથી ટળીએ રે;
 ભાલણ પ્રભુ રઘુનાથમું, અંતરૂગત મળીએ રે.

પદ ૧૯ મું.—રાગ ધોળ.

નંદકુંવરનું મુખકું	જોતાં, કિમે નિંદ્રાઈ;	
નયન કમળનું અમૃત પીતાં,	પૂરણ કેમ થાઈ.	નંદ૦
વૃન્દાવનથી આવતાં, જાણું હું સાથે જાઈ;		
પ્રેમે કરી વહાલો પીએ તો, દૂધ દહીં પાઈ.		નંદ૦
ક્યારે વાંસળી પ્રેમે વાસે, ઘેર બેઠી ધાઈ;		
શ્રવણે શબ્દ સાંભળું, જ્યારે ઉડી જાઈ.		નંદ૦
સાસુ નણુદી દીઅર પૂછે, તો ઉત્તર પાઈ;		
કહું ન માને જો તે મારું તો, જૂઠા સમ ખાઈ.		નંદ૦
એનો હસવાનો મરકડલો, સંભારી ધાઈ;		
દુરીજન આડે દેખી ન શકે તો, અતિ અવરાઈ.		નંદ૦
એની હું થઈ દાસ, વિણ મૂલે વેંચાઈ;		
ભાલણ પ્રભુ રઘુનાથ તણા હું, શા શા ગુણ ગાઈ.		નંદ૦

વચ્છહરણસીલા.

પદ ૨૦ મું.—રાગ ગોડી.

નાનાં મોટાં વાછરુ રે, ચારવાને હરિ જન્ય;	
જુણુ ઉતારે યશોમતિ રે, ભાંમણાં લે છે માય.	નાનાં૦

મુસ્તક નવરંગ મોળીયું રે, કેડ પર પીળું પટફલ;	
ઉકણુ આદર લોંબડી રે, વેદ વૃક્ષનું મૂલ.	નાનાં૦
પાગે વાગે ધુધરી રે, જાણે હસ્તીનો નાદ;	
પનહીક થાકા નીચે હેરણુ, મંદ ગતિ આહ્વાદ.	નાનાં૦
પહોંચી પટરંગ પાટણી રે, રંગીત પટકા હાથ;	
કેડે ખોશી છે વાંસળી રે, ચૌદ લોકનો નાથ.	નાનાં૦
એવેને આવી ગોવાલણી રે, ધર ધરથી બહુ નાર;	
આવો નયને નીરખીએ રે, જન્મ સપ્ત અવતાર.	નાનાં૦
કા એક કુસુમે વધાવતી રે, કા એક વધાવે લાજ;	
કા એક મોતીડે માનુની રે, વધાવે મહારાજ.	નાનાં૦
મળિયાં તેવડ તેવડે રે, રંગે રમતાં રીત;	
ધરથી બ્રાતથી જે ગ્રહા રે, વાત કરતાં અતિ પ્રીત.	નાનાં૦
આગે અગાસુર આવીઓ રે, તેનો કીધો નાશ;	
આલક વચ્ચ ઉગારિયાં રે, તેજ કીધું પ્રકાશ.	નાનાં૦
કાલંદીએ આવીઆં રે, નીર પાચું વચ્ચ;	
એકાં કુદડી ફરતાં આલ રે, ચરતાં મૂક્યાં વચ્ચ.	નાનાં૦
અન્યો અન્યે આણિયાં રે, અન્નતણાં ત્યાં પાત્ર;	
મધ્યે માધવ એકડા રે, સુંદીર શ્યામળ ગાત્ર.	નાનાં૦
હરણ દેખાડે ડોળીઆ રે, આ મીઠું દાઘ ભાત;	
આખી ચખાવી મિત્રને રે, મોહન પ્રેમે આપે પાત્ર.	નાનાં૦
એક કહે હરણ આખો મારું રે, આ કેવું છે કહાન;	
ખોટયું પ્રાણે આહિરનું રે, જે પુરુષોત્તમ ભગવાન.	નાનાં૦
બ્રહ્માજી જ્ઞેવા આવીઆ રે, વિરમે પામ્યા મંત;	
પારખું જ્ઞેવાને કારણે રે, હર્યાં વાછરું વંત.	નાનાં૦
બહાર શોધવાને નીસર્યા રે, પોતે દીન દયાલ;	
કરમાં લીધી કામલી રે, એકાં મૂક્યાં આલ.	નાનાં૦
વિધિએ સાથી સર્વે હર્યાં રે, રાખીઆ માયા માંહે;	
હરણએ આવી નીરખિયું રે, મિત્ર ન દીકા ત્યાંહે.	નાનાં

મોહને મન વિમાસિયું રે, જાણી આજની પેર;
 સાથી સર્વ હરાવિયા રે, ક્યમ જાઉં એકલો ઘેર. નાનાં
 બાલક વચ્છ રૂપે થયા રે, પોતે શ્રીગોવિન્દ;
 ઘેર ઘેર પ્રીત અતિ ઘણી રે, ગૌ ગોપ આનંદ. નાનાં
 ચતુરાનન ચાલી આવીઓ રે, વર્ષ થયું જ્યાં એક;
 રંગે રંગ ત્યાં નીરખીઆં રે, આવે નહિ વિવેક. નાનાં
 જાણે તે શું આવિયાં રે, પુનરપિ જોવા જાય;
 હરિની માયાએ મોહીઆ રે, લીલા જોઈને વિરમે થાય. નાનાં
 બ્રહ્માજીને દેખાડિયું રે, શ્વેત ચતુર્ભુજ રૂપ;
 ભાંગ્યો ભર્મ તે મનતણો રે, અંતર જાણ્યું ભૂપ. નાનાં
 પગે લાગીને સ્તુતિ કરે રે, ઓળખ્યા નહિ મેં સ્વામ;
 એ અપરાધ ક્ષમા કરો રે, ભાલણ પ્રભુ શ્રીરામ. નાનાં

ખંસી મોહિનીલીલા.

પદ ૨૧ મું.—રાગ રામઘી.

વૃન્દાવન માંહે રે વિકૃલો, ચત્રભુજ ચારે ગાય;
 ચાલો જોવાને ત્યાં જઈએ, દુષ્કિત દૂર પલાય. વૃન્દાવન
 મળીઆ તેવડે તેવડા, સઘળા સરખો વેપ;
 વાદે વાય છે વાંસળી, નાદે મોહ્યા દેવેશ. વૃન્દાવન
 લોચન તેનાં મંગોરીઆં, જોતાં હરખ ન માય;
 વાટે દેવ પળે નહિ, દોરા સ્તંભ ત્યાં થાય. વૃન્દાવન
 લાંબી વેણે વંકીલો, લીલાએ મોરડું અંગ;
 નારી દેહીકાં ન સરજ્યાં, નહિતર રહેતાંજ સંગ. વૃન્દાવન
 ધન તે નંદ જશોમતી, જેને એહવો છે તંન;
 બ્રહ્મા રુદ્ર જાણે નહિ, એવડું એનું પુણ્ય. વૃન્દાવન
 આપણુ સરજ્યાં અભાગીઆં, પૂરી પ્રીત ન થાય;
 સ્વેદ મળે છે શ્યામ મને, જઈને કીજે રે વાય. વૃન્દાવન
 નવ સરજ્યાં વાંસળી રે, અટકત પ્રભુજના પાણ્ય;
 અધર અમૃત રસ ચાખતાં, એ રસ વેદ પુણ્ય. વૃન્દાવન

લગ્ન લોપી લોકથી, જઈએ છવન પાસ;
મહીકું માખણ સોંપી, પહેંચે મનની આશ. વૃન્દાવન૦
વેરી વિધાતા વિરાંશીઓ, નયણે નિમિષ્યની ખોડ;
જેતાં જોખમ ઉપજે, એલડી રાધવ જોડ. વૃન્દાવન૦
વારુ વન માંહે મૃગલાં, આપણા પીયુ સમેત;
નયણે નીરખે નાથને, મુરલીનો રસ લેત. વૃન્દાવન૦
ધન તે ઋષિની કામિની, દાડીલા કૃષ્ણ હાથ;
એ દિન કૃષ્ણ જમાડીઆ, લાલણ પ્રભુ રધુનાથ. વૃન્દાવન૦

પદ ૨૨ મું.—રાગ સામેરી.

મોરલી વાય છે વૃન્દાવનમાં શ્રીગોપાળ, મોરલી સાંભળવા જઈએ.
ગૌ તૃણ ચરતી રહી, સાંભળે માંડી કાન;
આકાશે ચાલે નહિ, થંભી રહ્યાં વૈમાન. મોરલી૦
મૃગલાં મીટ માંડી રહ્યાં, વૃક્ષ તણાં ન હાલે પાન;
મોરલી રાગ રંગે સાંભળીને, યોગેશ્વર મૂક્યાં ધ્યાન. મોરલી૦
ગુણી જન લઈ શકે નહિ, અનેક રાગ રંગ તાન;
મોરલી રંભા મેનકા ઉર્વશી, વિધાતાએ મૂક્યાં માન. મોરલી૦
યમુના જળ હાલે નહિ, સૂર્ય રહ્યો સ્થિર સ્થાન;
મોરલી સુણતાં મોહી રહ્યાં, સાંભળી સુંદીર ગાન. મોરલી૦
અંખર તે મુર નારીનાં ધ્રુટે, અતિ વિકલ દેહ;
મોરલીએ મણિધર ફેણા માંડી, ન હાલે ચાલે જેહ. મોરલી૦
મેં તો રહ્યું જાય નહિ, કામ બાણના વાગ્યા પ્રહાર;
મન તો ચોર્યું મહાવજ્રએ, વિસરિયાં ધન વ્યાપાર. મોરલી૦
નયણે જઈને નિરખીઓ, સાંભળીઓ સુંદીર સાદ;
નટવરજનું લટકું દેખી, મૂકી કુલ મરજાદ. મોરલી૦
લોક લાજ મેં પરહરી, સોંધ્યુ રે એને શરીર;
મોરલી પરવશ થયો આત્મા, રાખ્યો તે ન રહે ધીર. મોરલી૦
એ મારે હૈડે વશ્યો, રહ્યો દિન ને રાત;
લાલણ પ્રભુ રધુનાથજી, અંતર્ગત મળીઓ સાથ. મોરલી૦

દાણુસીલા.

૫૬ ૨૩ મું.

એની વાટે નહિ જઈએ, નંદકુંવર કરે આળ ધણી;
 એને કા વારી ન શકે, શું કીજે મથુરાનો ધણી.
 બાળકથી બળવંત થયો છે, ધેનુક બળ હણી;
 એ કેતું કહ્યું ન માને, ઇચ્છાએ ચાલે આપણી.
 કાલિન્દ્રી દોહીને વશ કીધો, એણે ઉચાળ્યો ફણી;
 ગોવર્ધનગિરિ તોળી રાખ્યો, કર ઉપર આળ કરી.
 જે દેખે તે મોહ પામે, એતું રુકું રૂપ ભણી;
 સીલા ગતિ કોઈએ નવ જાણે, લાલણુ પ્રભુ રધુનાથતણી.

૫૬ ૨૪ મું.

કાંબલી મેલો કાનજી રે, શું માગો છો નાથ;
 મહીંકું મથુરાં માંહે વેચવું રે, જય છે સહીઅર સાથ. કાંબ૦
 આણી વાટે કોઈ એક આવશે રે, કોઈ દેશે આળ;
 કરશે નામ તે નંદનું રે, સાંભળશે ભૂપાળ. કાંબ૦
 જન્મ તમારાથી અતિ ધણી રે, મોટમ વાંધી જેહ;
 થોડે કાળે સાંભળણી રે, નિર્ગમશે શું તેહ. કાંબ૦
 એવડી આળ ન કીજીએ રે, સુતું નથી આ વંન;
 લોક વહેવાર તે રાખવો રે, દોહિલું છે રે દુર્જન. કાંબ૦
 કહો તો મેલું માટલી રે, ઠાલી જઈ ઘેર;
 યશોદાજી આગળ કહું રે, જુઓ પુત્રની પેર. કાંબ૦
 મોટો મહિમા છે નંદનો રે, તેની રાખું લાજ;
 કોડી એક આપું નહિ રે, તે નિશ્ચે જાણુજે આજ. કાંબ૦
 રાખો સઘળી ગોવાલણી રે, સહુ કને લ્યો દાણુ;
 અથવા જવા ઘો મુને રે, કંસરાયની આણ. કાંબ૦
 સાંભળશે તો અહીં આવશે રે, તાત મારો વૃષભાન;
 નંદજની જોડનો જેહ છે રે, વારુ દેશે માન. કાંબ૦

વ્રક્ષણ ચતુરાનાં એ નહિ રે, જે માર્ગ કરતી આળ; કાંબળ
 વ્રજપતિ તાત તંમારડો રે, તેને લાગશે ગાળ. કાંબળ
 શાને રાખો છો એકલી રે, હું તે વાલી નહિ નાર; કાંબળ
 પરાણે પ્રીત ન ઉપજે રે, મારે માથે છે ભરથાર. કાંબળ
 મન તો પોતાનું રાખીએ રે, નાલ કરે જમ નીર; કાંબળ
 જાને નિર્લજ ન કીજીએ રે, સુંદર શ્યામ શરીર. કાંબળ
 ઘણીઆતાને નવ બોલાવીએ રે, ઠગતો જોઇએ કાર; કાંબળ
 કુલ મરજદા તે રાખીએ રે, ભેદ તણા વહેવાર. કાંબળ
 શીખો સુંદર શ્યામજી રે, ચતુરાઇની રીત; કાંબળ
 કામી કો કરે નહિ રે, પંચ દેખતાં પ્રીત. કાંબળ
 મોહન મળવું તે ભલું રે, જે બેઠવું માને મન; કાંબળ
 કેમ ન માને તે માનું રે, જેનું ચિત્ત ન હોએ લિન. કાંબળ
 પ્રેમ તે આલ્યો રહે નહિ રે, નદીતણું જેમ પૂર; કાંબળ
 હવાં જાવા દ્યો મુને રે, થાય છે મુને અસૂર. કાંબળ
 મન તમારું જો હશે રે, તો મહા રાસે ન હોય; કાંબળ
 અંતરજ્ઞમી એક છે રે, હૈયે વિમાસી જોય. કાંબળ
 જ્યારે વાશે વાંસળી રે, અતિ અનોપમ નાદ; કાંબળ
 સાંભળવાને અમો આવિશું રે, આણી મન આહ્વાદ. કાંબળ
 આ ટુંકાણે રહેજો એકલા રે, વૃન્દાવનને કામ; કાંબળ
 મને પોતાની કરી જાણુજો રે, ભાલણુ-પ્રભુ શ્રીરામ. કાંબળ

પદ રપ મું.

રાધા કહે સુણો સુંદર વર, તમને કહું હું વાત રે; રાધા
 આવા રૂડા ચતુર શિરોમણિ, નંદ તમારો તાત રે. રાધા
 તમે આળ કરો તે દેખે, જાતાં વળતાં લોક રે; રાધા
 આપણા મનમાં નહિ કાંઈ, આળ ચઢાવે ફેક રે. રાધા
 મારગમાં ન બોલાવીએ, જો ઘણી હોય પ્રીત રે; રાધા
 નયનતણા આળા જે કરવા, ચતુરતણી નહિ રીત રે. રાધા

એક વૃન્દાવન દાણી થયા, ખીન્નું સહુને કરો આળ રે;
 એ તો લક્ષણ નહિ કાંઈ રૂડાં, સાંભળશે ભૂપાળ રે. રાધા૦
 હું તો વહાલા માટે કહું છું, દાઝે મારું મન રે;
 જાણું રમે ભુંડા કહે તમને, સુંદર સાંભળ તન રે. રાધા૦
 આજ જવા દો મુને, વળી મળીશું એક વાર રે;
 હું દાસી છું તમારી, ભાલણ પ્રભુ મુરાર રે. રાધા૦

પદ ૨૬ મું.—રાગ કલ્યાણ.

રાધા કહે હું આગળ થાઉં, તમો સહુ પાછળ આવો; બંસીબટ વાટે પળાઈ૦
 શું કરશે કહાનજી મુને, હું વૃખભાન સુતા કહેવાઈ;
 દાણ માગવા જો આવે તો, કાટી એક ઉત્તર પાઈ. બંસી૦
 આશિયાળી કાંઈ નથી એની, બજે તો પાણી નવ પાઈ;
 એ ભાગિ હું તો શું ખીહું, કંસનાં માળીઆં હેઠળ જાઈ. બંસી૦
 મારગ મેલી જો હીકું તો, સાસરે કેમ સમાઈ;
 દહાડી એને દૂધજ પાઈ તો, વણજ હું શું કમાઈ. બંસી૦
 જેવો છે તેવો જાણું છું, તમ આગળ અવગણુ ગાઈ;
 સુંવાળી થઈ શું બોલું તો, સહીઅર માંહી ઠગાઈ. બંસી૦
 સગપણુ મારે શું એ સાથે, તમો કહો તેવા સમ ખાઈ;
 મીટ તણી મેલાવા માટે, ભાલણ પ્રભુ તણે હાથ વેંચાઈ. બંસી૦

પદ ૨૭ મું.—રાગ પરજીઓ.

સુંદર રયામજી રે, એમ ન કરશો આળ;
 અમને તો દોહિલું લાગે છે, તમને દે છે ગાળ,
 એવડી આળ ન કીજીએ રે. ટેક.
 એ હવડાં આવી છે, નંદજીને એ નવ જાણે રે;
 રૂપ યૌવન ચતુરાઈનો, ધણો ગર્વ મન આણે રે. એવડી૦
 સુંદીર દૂધ ભાવે તો પીઓ, માહરું માખણુ રે દહીં ખાઓ રે;
 જવા દો એને મારા વહાલા, સુખીઆ થાઓ રે. એવડી૦
 શું એ છૂટે મોહિ બોલે છે, તમો રહો છો સાંખી રે;
 ભાલણ પ્રભુ રઘુનાથજીને, તે કહાવશે સાંખી રે. એવડી૦

૫૬ ૨૮ મું.

નશો કો આણી વાટે, કહાનેજી ઉભો છે ધાટે; દાણુ માગે રે. ૨૬.
 એ તો છે કોં મોટો દાણી, ન જાણે દૂધ ને પાણી;
 લાવ્યો કાગળ છાપું આણી, હું ભોળી ક્યમ જાણી. દાણુ
 ચંચળ લક્ષ્ય ચલાવે, દાણુ મીસે પાસે આવે;
 તહારું મહી મુને લાવે, કિમ જાઈશ હાવે. દાણુ
 આજ હું એકલી રાખી, માથેથી મટકી નાંખી;
 મારું મહી જોયું આખી, કહાને ઉભી રાખી. દાણુ
 હું ગઈ યશોદા પાસ, મહાવે મારી ઢોળી છાશ;
 ગોરસનો કીધો નાશ, મનમાં મોટી આશ. દાણુ
 ગોવાળાસું ખોલે વાણી, એમ કહે સારંગપાણી;
 નિત્ય ભાંજિસ તાજી દહોણી, કામાં કરતો કાણી. દાણુ
 વિનિતિ મુણોને આજે, અમને જવા દો મહારાજે;
 કંસનું છે કુકું રાજે, ભાલણુ પ્રભુને નવ છાજે. દાણુ

૫૬ ૨૯ મું.—રાગ રામગ્રી.

મુને શું કહો છો શું કહો છો, સ્વામી શ્રીભગવાન;
 વડી વારતી વનમાં રાખી, સુંદરી સ્થામળે વાન. મું
 મહી વેંચવા અસુર થાગ્યે, જય સહીઅર સાથ;
 એકલડી મેં ક્યમ રહેવાગ્યે, મેલો મારો હાથ. મું
 નંદ યશોદાને જઈ પૂછો, ન હોગ્યે દહીનું દાણુ;
 નવી ચાલ કહો ક્યમ ચાલશે, તમે છો ચતુરસુજાણુ. મું
 આજ માંડી તમે અતિ ધણી, નહિ સાંખે કાગ્યે;
 માથા ઉપર કંસ જાણુશે, નવ નવી ક્યેમ હોગ્યે. મું
 મારગ દુરીજન લોક દેખશે, કરશે નવો વિચાર;
 સાસુ નણંદ ને જોદાણી, જોહિલો છે ભરતાર. મું
 આટલા દિન હું અસન જાણતી, હવે થયા છો પ્રાંદ;
 આજપણું તોગ્યે નવ છોડો, સ્વામી ગરુડારૂઢ.

દૂધ દહીં ને લીધું નેધએ, વિનય કરીને માંગો;
ભાલણ પ્રભુને પ્રમદ પામી, જન્મ મરણનો ભય ભાંગો.

મું.

પદ ૩૦ મું.—રાગ સામેરી.

વૃન્દાવનની વાટે, હરજી ઉભા છે ઘાટે;
માથે મહીની ગોળી, આવી ગોપિકાની ટોળી.

ઢાળ.

ટોળી આવી ગોપિકાની, મુખ્ય રાધા સુંદરી;
નંદ નંદન હાસ્ય કરતા, ન્યેષ્ટિકા આગળ ધરી.
કમલલોચન કહે વાણી, અબળા તું આવી ભલી;
અવરતું મહી પીધું છે, પણ તું રહી એકલી.
ઘણી થાઇશ ધાવુડી મેં, જાણી તારી ચાતુરી;
આજ પય તારું પીયું તો, પ્રતિજ્ઞા મારી ખરી.
મન તલપે મારું તું, આણે મારગ નવ આવતી;
આદર ને ઉપદેશ દઈને, નવે પંથ ચલાવતી.
દાણુ ભાંગે તું મારું, ઘણા દિન થયા હૃદ ચડી;
આજ સર્વે જાણુશે, જે એકલી આવી પડી.
રસ રાખી પ્રિયવાં તો, સખી કે જાણે નહીં;
મન તો માને માહરું, તુંને જાવા દેઉં સહી.
ચતુર હોય તે એક ચિત્તે, બાંધી મુંડી એક ભરે;
ભાલણ પ્રભુ રઘુનાથજી, એમ પ્રીત રીતે ઉચ્ચરે.

પદ ૩૧ મું.

નારી નયન નચાવે, અંતર ભય નવ આવે;
મરમે કહે મૃગ નયની, પ્રેમે વદે પિક વચણી.

ઢાળ.

પિક વચણે પ્રેમે વદે, વેગજો રહે ગોવાળીઆ;
કંસ સરખાને દાણુ ન આપું, અમો નહિ તે બાળિઆં.
જાણું છું તું જેહ વાંચજા, વાત તારી મેં લહી;
વડાઇ શી કરે છો, પોતાની જુબ્યાએ કહી.

ગાય ચારે નંદની, તુંને દાણી કાણે કર્યો;
ચોરીને દહીં દૂધ પીતાં, પરાણે તું ઉછર્યો.
માંગવું તો માનસું રે, ગર્વ થેલો આણુવો;
અણુઆધ શી કરો છો, કંસ રાગ જાણુવો.
તમો ચતુરાઈ કરો છો સખી, જીવે ત્યાં અતિ ઘણી;
તમારાથી એક વિદ્યા, આજ હું અધિકી લણી.
ખીલાવો તે ખીજનને જે, ભોળી હોયે ભામિની;
તું થકી હું અધિક છું રે, કુટિલ વિદ્યા કામિની.
ખીલે તે તો બળે આપે, મારે ખીક છે કરી;
ભાલણુ પ્રભુ રઘુનાથને કહે, પ્રીત રીતે મન વશી.

૫૬ ૩૨ મું,

હરજી કહે એમ વાણી, જેવી છે તેવી જાણી;
વચન કહું છું છેલ્લું, વિણ લીધે નહિ મેલું.

ઠાળ.

લીધા વિણ મેલું નહિ, બાપ તારો આવશે;
કાણુ છે જે બલ કરીને, મુજ આગળ મૂકાવશે.
દૂધ દહીં નવનીત ઉત્તમ, ગોપિકા આપે બદ્ધ;
આરોગે ગોવાળિયા તે, ગોકુળમાં જાણે સદ્ધ.
પિયુ તારો શું કરશે, લાગતું લેઉં અહીં;
પાસે પૂછો પ્રેમદાને, આપ્યા વિણ જાએ નહીં.
ઘણા દિન થયા ભાગી જાતી, આજ મુજ મીટે પડી;
સઘળા દિનનું વાળી લેઉં, જાતન કરતાં જો જડી.
શ્રમ શું મુજ શ્રોક થાશે, દિવસ પ્રયે જે કરું;
આણી વાટે ઉતરે તો, મન આવે તે હરું.
રાવ કરી જઈ કંસ આગળ, શું કરશે તે મુંને;
સહી કરીને જાણુ જોજો, જાવા નહિ દઉં તુંને.
સંતોષેસું તમો થોડું, આપી જાઓ રીલસું;
ભાલણુ પ્રભુ રઘુનાથજી, કહે કાર્ય મહારે પ્રીતસું.

પદ ૩૩ મું.

ખીજ સખી કહે લાગો, આપોને ચરણે લાગો;
આધ બોલ પ્રભુનો થાપો, થોડું ઘણું કાંઈ આપો.

ઢાળ.

થોડુમું રસ કરી આપો, નંદકુંવર લાડિકા;
કેટલું એક કહાન પીશે, ભરી મહિ લ્યો વાડિકા.
માતા રીસ નહિ કરે અમો, સાખ દધને થાપશું;
એમ કરતાં કોપશે તો, અમો બમાણું આપશું.
હક કરે છે કૃષ્ણજી તો, વચન એનું પાળીએ;
શ્યામ સુંદીર પ્રાણ માંગે, તોહે બોલ ન વાળીએ.
રાધા કહે હું તે નહિ જો, હક ચઢે આપું રતી;
સોડ ભલાઈ શી કરે જો, પ્યારી થાવા સતી.
મારા આપને ઘેર ઘણાં જાયક, આવી પય પીએ સદા;
કરગરીને કૃષ્ણ માંગે તો, હું પય આપું મુદા.
ખીજે તે તો બજે આપે, મારે ખીક છે કરી;
વિનય કરીને પ્રારથે તો, દૂધ દહીં પાઉં હરી.
પ્રીતે કોટિક કામ થાયે, મન જો માને ખરું;
લાલણ પ્રભુ રઘુનાથસું, એક ચિત્તે અનુસરું.

પદ ૩૪ મું.

લેદ સખી કહે લાંગો, યાચક થઈ હરિ માંગો;
તો એ આપશે નારી, હકે ભરી ભરાણી ભારી.

ઢાળ.

હક ભરાણી ભામિનિ એ, આંટી આવી નવ ટળે;
ખીજની તે એહની કહો, વાત સરખી ક્યમ મળે.
વૃષભાન કુંવરી લાડકી, એ રૂપ યૌવન ભરી;
માન એનું રાખીએ, કૃષ્ણજી માંગો કરગરી.

શ્યામ સુંદર હસ્યા તારે, વચન સ્યામાનાં મુણી;
કેશવજીએ કર જોડીઆ, ને પ્રીત વાધી અતિ ઘણી.
આજ્ઞાકારી હું તહારો તું, જ્યમ રાખે લમ રહું;
જન્યવાનું શું ગળું, મન માને તે હું કરું.
યાચક જાણો તાહરો, સંદેહ સધજો મેં હર્યો;
સ્નેહ સાચો જાણજો, અવતાર આણે અવતર્યો.
સ્નેહ જાણી પ્રેમ આણી, પાણીએ પાયું બ્રહ્મું;
મનનું જલ માનુની તે, દૂધથી અધિકું લહું.
એણીપેર થયા એક રસે, ચિત્ત બેહુ અનુભવ્યું;
લાલણ પ્રભુ રઘુનાથસું, જ્યમ રતન કુંદનસું મળ્યું.

વલ્લભલલટ.

મદાવાદનો લટ મેવાડો સંવત્ ૧૭૯૦ સને ૧૭૩૪ માં હુયાત
હતો. એ માતાનો લક્ષ્મી, ઘણુંખરું ચુંવાળમાં રહેતો.

“વલ્લભ ધોળાકી જે ” એવું જે માતાના મંદિરમાં
ખોલાય છે, તેમાંનો એક એ હતો.

આનંદનો.

ગરબા છંદ.

આજ મને આનંદ, વાધ્યો અતિ ઘણો મા;
ગાવા ગરબા છંદ, બહુચર માતતણો મા.
અળવે આળખંપાળ, આપેક્ષા આણી મા;
છો ધન્ય દીન પ્રતિપાલ, દો અમૃત વાણી મા.
સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાળ, વાસ સકળ તારો મા;
આળ કરી સંભાળ, કર જોડો મારો મા.

તોતળા મુખ તન, તો તો તો કહે મા;
 અર્લક માગે અન્ન, નિજ માતા મન લહે મા.
 નહિ સવ્ય અપસવ્ય, કહિ કાંઈ જાણું મા;
 કળી કહાવા કવ્ય, મન મિથ્યા આણું મા.
 કુલજ કુપાત્ર કુશીલ, કર્મ અકર્મ લયો મા;
 મૂરખમાં અણુમીલ, રસ રટવા વિચર્યો મા.
 મૂઠ પ્રમાણે મત્ય, મન મિથ્યા માપી મા;
 કોણ લહે ઉતપત્ય, વિશ્વ રહ્યાં વ્યાપી મા.
 પ્રાક્રમ પરમ પ્રચંડ, પ્રબળ ન પળ પ્રીછું મા;
 પૂરણ પ્રગટ અખંડ, અઠ થકો ઇચ્છું મા.
 અર્ણવ ઓછે પાત્ર, અકલે કરી આણું મા;
 પામું નહિ પળ માત્ર, મન જાણું નાણું મા.
 રસના જુગ્મ હજાર, તે રટતે હાયો મા;
 ઇશે અંશ લગાર, લૈ મ-મથ માર્યો મા.
 માર્કેણ્ડેય મુનિ રાય, મુખ માહાત્મ્ય ભાંખ્યું મા;
 જ્યમુનિ ઋષિ જેવાય, હિર અંતર રાખ્યું મા.
 અણુગણુ ગુણુગતિ ગોત, ખેલ ખલ ખરે ન્યારે મા;
 માત જગતી જ્યોત, જળહળતો પારે મા.
 જશ તણવંત ગુણુ ગાય, કહું ઉંડળ ગુંડળ મા;
 ભરવા ભુદ્ધિ જે હાથ, ઓધામાં ઉંડળ મા.
 પાગ નમાવી શીશ, કહું થેલું ગાંડું મા;
 માતા ન ધરશે રીસ, છે ખોલું ખાંડું મા.
 આદિ નિરંજન એક, અલખ અકળ રાણી મા;
 તુજથી અવર અનેક, વિપ તરતાં જાણી મા.
 શક્તિ સરજી સૃષ્ટ, સેહેજ સ્વભાવ અલપ મા;
 કવચિત કરુણા દૃષ્ટ, કૃતકૃત્ય કોટિ કલપ મા.
 માતંગી ધન મુક્ત, રમવા કીધું મન મા;
 જેવા જુક્ત અજુક્ત, રચિયાં ચૌદ ભુવન મા.

નીર ગગન ભૂ તેજ, સહેજ કરી નિર્મ્યાં મા;
 મારુત વત જે જે જ, ભાંડે કરી ભર્મ્યાં મા.
 તતક્ષણુ તનથી દેહ, ત્રણુ કરી પેદા મા;
 ભવ કૃત કરતા જેહ, સરજે પાળે સદા મા.
 પ્રથમ ક્યાં ઉચ્ચાર, વેદ ચારે વાયક મા;
 ધર્મ સમસ્ત પ્રકાર, ભૂ ભણવા લાયક મા.
 પ્રગટી પંચ મહાભૂત, અવર સર્વ જે ક્રો મા;
 શક્તિ સર્વ સંયુક્ત, શક્તિ વિના નહિ ક્રો મા.
 મૂળ મહી મંડાણુ, મહા માહેશ્વરી મા;
 જગ સચરાચર જાણુ, જય વિશ્વેશ્વરી મા.
 જલ મધ્યે જલશાયી, પોદયા જગજીવન મા;
 એઠાં અંતરિક્ષ આપ, ખોળે રાખી તન મા.
 વ્યોમ વિમાનની વાટ, દાઢ ઈયો આછો મા;
 ઘટ ઘટ સરખો ઘાટ, કાચ બન્યો કાચો મા.
 અજ રજગુણુ અવતાર, આકારે જાણી મા;
 નિર્મિત હિત નર નાર, નખ શિખ નારાયણી મા.
 પન્નગ ને પશુ પંખી, પૃથક્ પૃથક્ પ્રાણી મા;
 જુગ જુગ માંહે ઝાંખ, રૂપે રુદ્રાણી મા.
 અખ અંચળ ચૈતન્ય, વચ ચાહન ટીકી મા;
 જાણાવવા જન મંન, મધ્ય માતા કીકી મા.
 અન્નચર તૃણચર વાયુ, ચર વારી ઝરતા મા;
 ઉદર ઉદર ભરી આયુ, તું ભવની ભરતા મા.
 રજ્જે તમો ને સત્ત્વ, ત્રિગુણાત્મક ત્રાતા મા;
 ત્રિભુવન તારણુ તત્ત્વ, જગતણી જાતા મા.
 ત્યાં ત્યમ ત્યાં ત્યમ રૂપ, તેજ ધર્યો સદ્ગુણે મા;
 ક્રોટી કરી ધ્યાન ધૂપ, ક્રોધ તુજને ન કળે મા.
 મેરુ શિખર મહિમાય, ઘોળા ગઢ પાસે મા;
 બાળી બહુચર આગ, આદ્ય વસે વાસે મા.

ન લહે બ્રહ્મા લેદ, ગુણ ગતિ તાહેરી મા;
 વાણી વખાણે વેદ, શી મતિ માહેરી મા.
 વિષ્ણુ વિમાસી મન, ધન્ય એમ ઉચ્ચરિયાં મા;
 અવર નહીં તુંથી અન્ય, બાળી બહુચરિયાં મા.
 માને મન માહેશ, માત મયા કીધે મા;
 જાણે સુરપતિ શેષ, સહુ તારે લીધે મા.
 સહસ્ર કૃણાધર શેષ, શક્તિ સખળ સાધી મા;
 નામ ધર્યું નાગેશ, કીર્તિ તો વાધી મા.
 મચ્છ કચ્છપ વારાહ, નૃસિંહ વામન થઇ મા;
 અવતારો તારાહ, તે તુજ માહાત્મ્ય હઇ મા.
 પરશુરામ શ્રીરામ, રામ બળી બળ જે મા;
 બુદ્ધ કલંકી નામ, દશ વિધ ધરી દેહે મા.
 મધ્ય મથુરાંથી બાળ, ગોકુળ તો પોતું મા;
 તે નાંખી મોહ જાળ, બીજું કાઈ નોતું મા.
 કૃષ્ણા કૃષ્ણ અવતાર, કલિ કારણ કીધું મા;
 ભક્તિ મુક્તિ દાતાર, થૈ દર્શન દીધું મા.
 વ્યંડળ ને વળિ નાર, પુરુષપણે રાખ્યાં મા;
 એ અચરજ સંસાર, શ્રુતિ સ્મૃતિએ ભાખ્યાં મા.
 જાણી વ્યંડળ કાય, જગમાં અણબુક્તિ મા;
 મા મોટે મહિમાય, ઇન્દ્ર કથે ઉક્તિ મા.
 મહેરામણ મથી મેર, કીધો રવૈયો સ્થિર મા;
 કાઢ્યાં રત્ન એક તેર, વાસુકીનાં નેતર મા.
 સુર સંકટ હરનાર, સેવકને સન્મુખ મા;
 એવી ગતિ અગમ અપાર, આનંદી નિધિ મુખ મા.
 સનકાદિક મુનિ સાથ, સેવે વિવિધ વિધે મા;
 આરાધી નવ નાથ, ચોર્યાસી સિદ્ધે મા.
 આવી અયોધ્યા ઈશ, નામી શીશ વળ્યા મા;
 દશ મસ્તક ભુજ વીશ, છેદી સીત મળ્યા મા.

નૃપ ભીમકની કુમાર, તમ પૂજે પામી મા;
 રુક્મિણિ રમણ મુરાર, મન ગમતો સ્વામી મા.
 રાખ્યા પાંડુ કુમાર, છાના સ્ત્રી - સંગે મા;
 સંવત્સર એક બાર, વામ્યા તમ અંગે મા.
 ઉંઘ્યો તન પ્રદ્યુમ્ન, છૂટે નહિ કેથી મા;
 સમરી પૂરી શંખન, ગયો કારા ગૃહથી મા.
 વેદ પુરાણ પ્રમાણ, શાસ્ત્ર સકલ સાંખી મા;
 શક્તિ સૃષ્ટિ મંડાણ, સર્વ રહ્યાં રાખી મા.
 જ્યાં જ્યાં જગતી જોઇ, ત્યાં ત્યાં તું તેવી મા;
 સમવિત બ્રમવિત જોઇ, કહી ન શકું કહેવી મા.
 ભૂત ભવિષ્ય વર્તમાન, ભગવતિ તું ભવની મા;
 આદ્ય મધ્ય અવસાન, આકાશે અવની મા.
 તિમિર હરણ શશી સૂર, તે તારે ઘેઝી મા;
 અમિ અગ્નિ ભરપૂર, થઇ પોંખો શોખો મા.
 પદ ઋતુ રસ ખટ માસ, દ્વાદશ પ્રતિબંધે મા;
 અંધકાર ઊગ્ગસ, અનુક્રમ અનુસંધે મા.
 ધરતી તું ધન્ય ધન્ય, ધ્યાન ધરે ન આવો મા;
 પાલણ પ્રજા પરજન્ય, અણચિંતાવ્યાં આવો મા.
 સકલ સમૃદ્ધિ સુખદાઇ, પય દધિ ધૃત માંહી મા;
 સર્વે રસ સરસાઇ, તું વિણ નહિ કાંઇ મા.
 સુખ દુઃખ બે સંસાર, તારાં નીપાયાં મા;
 બુદ્ધિ બળ ને બળ આહાર, ઘણું ડાહ્યાં વાયાં મા.
 ક્રુધા તૃપા નિદ્રાય, લધુ જોગન વૃદ્ધા મા;
 શાંતિ શૂર સીમાય, તું સઘળે સિદ્ધા મા.
 કામ ક્રોધ મોહ લોભ, મદ મત્સર મમતા મા;
 તૃષ્ણાથી સ્થિર થોભ, શરમ ધરે શમતા મા.
 અર્થ ધર્મ ને કામ, મોક્ષ તું મોહ માયા મા;
 તન મનનો વિશ્રાંત અંતર છાયા મા.

ઉદે ઉદારણુ અસ્ત, આઘ અનાદેની મા;
 ભાપા ભૂર સમસ્ત, વાક વિવાદેની મા.
 હરખ હાસ્ય ઉપહાસ્ય, કાવ્ય કવિત વિત્ત તું મા;
 ભાવ ભેદ નિજ ભાષ્ય, ભક્તિ ચિત્ત તું મા.
 ગીત નૃત્ય વાજંત્ર, તાળ તાન માને મા;
 વાણી વિવિધ વિચિત્ર, ગુણ અગણિત ગાને મા.
 રતિ રસ વિલસ વિલાસ, આશ સકળ જગતી મા;
 તમ તન મન મધ્ય વાસ, મોહ માયા અગ્નિ મા.
 જાણે અજાણે જગત, એ બાધા જાણે મા;
 જીવ સકલે આ સૃષ્ટ, સૌ સરખાં માણે મા.
 વિવિધ ભોગ મરજદ, જગ દામ્યું ચામ્યું મા;
 ગરથ સુરત નિઃસ્વાદ, પદ પોતે રામ્યું મા.
 જલ સ્થલ શાખા પત્ર, પુષ્પ ફળે ફળતી મા;
 પરણ માત્ર એક અંત્ર, રસબસ વિચરતી મા.
 નિપટ અટપટી વાત, નામ કહું કોનું મા;
 સરજી સાતે ધાત, માત અધિક સોનું મા.
 રત્ન મણિક માણેક, નંગ મદ્યાં મુક્તા મા;
 આભા અટળ અધિક, અન્ય ન સંબુક્તા મા.
 નીલ પીત આરકત, શ્યામ શ્વેત સરખી મા;
 ઉલય વ્યક્ત અવ્યક્ત, જગ જેવી નરખી મા.
 નાગ જે અષ્ટ કુલ આઠ, હીમાચલ આદે મા;
 પવન ગવન ઠડી ઠાઠ, તુજ રચિતા બાધે મા.
 વાપિ દૂપ તળાવ, તું સરિતા સિંધુ મા;
 જલ તારણ જે નાવ, તું તારણ બંધુ મા.
 વૃક્ષ વન ભાર અઢાર, ભૂ ઉપર ઉભાં મા;
 રૂ રૂ કરતાર, કોશ વિધિ ફૂલાં મા.
 અભિધાન, અંશ અંશ ધારી મા;
 ટે માન, એ કરણી તારી મા.

વરણ ચાર વિધિ કર્મ, ધર્મ સહિત થાપી મા;
 ખેતે ચાર અપર્મ, અનુચર વર આપી મા.
 વાડવ વહિ નિવાસ, મુખ માતા પેતે મા;
 તૃપ્તે તૃપ્તે આશ, માત જંગત જ્નેને મા.
 લખ ચોર્યાસી જત, સૌ તારાં કીધાં મા;
 આણ્યો અમુરનો અંત, દંડ લલા દીધા મા.
 દુષ્ટ દમ્યા કંઈ વાર, દારુણ દુઃખ દેતાં મા;
 દૈત્ય કર્યા સંહાર, લાગ જગન લેતા મા.
 શુદ્ધ કરણ સંસાર, કર ત્રિશૂલ લીધું મા;
 ભૂમિનણે શિર ભાર, હરવા મન કીધું મા.
 ખલુચર બુદ્ધિ ઉદાર, ખળ ખોળી ખાવા મા;
 સંત કરણ ભવ પાર, સાદ કરે સહાવા મા.
 અધમ ઉદારણ હાર, આસનથી ઉડી મા;
 રાખણ જગ વ્યવહાર, બુદ્ધિ બાંધી મુંડી મા.
 આણી મન આનંદ, મા માંડ્યાં પગલાં મા;
 તેજ કિરણ રવિ ચંદ્ર, ઘો નાનાં ડગલાં મા.
 ભર્યા કદમ ખે ચાર, મદમાતી મદઝર મા;
 મનમાં કરી વિચાર, તેડાવ્યો અનુચર મા.
 કુંકટ કરી આરોહ, કરુણાકર ચાલી મા;
 નખ પંખી મેલ્યોહ, પગ પૃથ્વી હાલી મા.
 ઉડીને આકાશ, થઈ અદ્ભુત આવ્યો મા;
 અધ ક્ષણમાં એક શ્વાસ, અવની તલ લાવ્યો મા.
 પાપી કરણ નિપાત, પૃથ્વી પડમાંહી મા;
 ગોદચું મન ગુજરાત, ભીલાં લડમાંહી મા.
 બોળી લવાની માય, લાવ લલે લાળે મા;
 કીધી ઘણી કૃપાય, ચૂંવાળે આળે મા.
 નવ ખંડ ન્યાળી નેટ, નજર નજર પેડી મા;
 ત્રણ ગામ તર ભેટ, ટૂંક કરી ખેડી મા.

ઉદે ઉદારણુ અસ્ત, આઘ અનાદેની મા;
 ભાપા ભૂર સમસ્ત, વાક વિવાદેની મા.
 હરખ હાસ્ય ઉપહાસ્ય, કાવ્ય કવિત વિત્ત તું મા;
 ભાવ ભેદ નિજ ભાષ્ય, ભક્તિ ચિત્ત તું મા.
 ગીત નૃત્ય વાજંત્ર, તાળ તાન માને મા;
 વાણી વિવિધ વિચિત્ર, ગુણ અગણિત ગાને મા.
 રતિ રસ વિલસ વિલાસ, આશ સકળ જગની મા;
 તમ તન મન મધ્ય વાસ, મોહ માયા અગ્નિ મા.
 જાણે અજાણે જગત, એ બાધા જાણે મા;
 જીવ સકલે આ સૂષ્ટ, સૌ સરખાં માણે મા.
 વિવિધ ભોગ મરજદ, જગ દાખ્યું ચાખ્યું મા;
 ગરથ સુરત નિઃસ્વાદ, પદ પેતે રાખ્યું મા.
 જલ સ્થલ શાખા પત્ર, પુષ્પ ફળે ફળતી મા;
 ધરણુ માત્ર એક અંત્ર, રસબસ વિચરતી મા.
 નિપટ અટપટી વાત, નામ કહું કોનું મા;
 સરજ સાતે ધાત, માત અધિક સોનું મા.
 રતન મણિક માણેક, નંગ મઢ્યાં મુક્તા મા;
 આભા અટળ અધિક, અન્ય ન સંજુક્તા મા.
 નીલ પીત આરકત, શ્યામ શ્વેત સરખી મા;
 ઉભય વ્યક્ત અવ્યક્ત, જગ જેવી નરખી મા.
 નાગ જે અષ્ટ કુલ આઠે, હીમાચલ આદે મા;
 પવન ગવન ઠંડી ઠાઠે, તુજ રચિતા બાધે મા.
 વાપિ દૂધ તળાવ, તું સરિતા સિંધુ મા;
 જલ તારણુ જે નાવ, તું તારણુ બંધુ મા.
 વૃક્ષ વન ભાર અઢાર, ભૂ ઉપર ઉભાં મા;
 કૃત્ય કર્મ કરતાર, કોશ વિધિ કૂલાં મા.
 જડ ચૈતન્ય અભિધાન, અંશ અંશ ધારી મા;
 માનવી મોટે માન, એ કરણી તારી મા.

વરણ ચાર વિધિ કર્મ, ધર્મ સહિત થાપી મા;
 એને ચાર અપર્મ, અનુચર વર આપી મા.
 વાડવ વહિ નિવાસ, મુખ માતા પોતે મા;
 તૃપ્તે તૃપ્તે આશ, માત જગત જોતે મા.
 લખ ચોર્યાસી જંત, સૌ તારાં કીધાં મા;
 આણ્યો અસુરનો અંત, દંડ લલા દીધા મા.
 દુષ્ટ દમ્યા કંઈ વાર, દારુણ દુઃખ દેતાં મા;
 દૈત્ય કર્યા સંહાર, લાગ જગત લેતા મા.
 શુદ્ધ કરણ સંસાર, કર ત્રિશૂલ લીધું મા;
 ભૂમિતણે શિર ભાર, હરવા મન કીધું મા.
 બહુચર બુદ્ધિ ઉદાર, ખળ ખોળી ખાવા મા;
 સંત કરણ ભવ પાર, સાદ કરે સહાવા મા.
 અધમ ઉદ્ધારણ હાર, આસનથી ઉડી મા;
 રાખણ જગ વ્યવહાર, બુદ્ધિ બાંધી મુંડી મા.
 આણી મન આનંદ, મા માંડ્યાં પગલાં મા;
 તેજ કિરણ રવિ ચંદ્ર, દ્યો નાનાં ડગલાં મા.
 ભર્યા કદમ જે ચાર, મદમાતી મદઝર મા;
 મનમાં કરી વિચાર, તેડાવ્યો અનુચર મા.
 કુંકટ કરી આરોહ, કરુણાકર ચાલી મા;
 નખ પંખી મેલ્યોહ, પગ પૃથ્વી હાલી મા.
 ઉડીને આકાશ, થઈ અદ્ભુત આવ્યો મા;
 અધ ક્ષણમાં એક શ્વાસ, અવની તલ લાવ્યો મા.
 પાપી કરણ નિપાત, પૃથ્વી પડમાંહી મા;
 ગોકેયું મન ગુજરાત, ભીલાં ભડમાંહી મા.
 ભોળી ભવાની માય, ભાવ ભલે ભાળે મા;
 કીધી વણી કૃપાય, ચંવાળે આળે મા.
 નવ ખંડ ન્યાળી નેટ, નજર નજર પેડી મા;
 ત્રણ ગામ તર ભેટ, ટૂંક કરી બેડી મા.

સેવક શરણાં કાજ, શંખલ પુર શેઢે મા;
ઉકયો એક અવાજ, દેડાણા નેડે મા.

આવ્યાં અશરણુ શર્ણુ, અતિ આનંદ ભર્યા મા;
ઉદિત મુદિત રવિ કીર્ણુ, દશ દિશ જશ પ્રસર્યા મા.

સકલ સમય જગ માત, બેઠાં ચિત્ત સ્થિર થઇ મા;
વસુધામાં વિખ્યાત, વાત વાયુ વિધિ ગઇ મા.

બાણે સહુ જગ જોર, જગ જનની જોખે મા;
અધિક ઉઝો સોર, વાસ કરી ગોખે મા.

ચાર ખૂટ ચોખાણુ, ચરચા એ ચાલી મા;
જન જન પ્રતિ મુખ વાણુ, બહુચર બિરદાળી મા.

ઉદો ઉદો જયકાર, કીધો નવ ખંડે મા;
મંગળ વર્ત્યો ચાર, ચૌદે બ્રહ્માંડે મા.

ગાળ્યા સાગર સાત, દૂધે મેહ વૂઠ્યો મા;
અધર્મ ધર ઉત્પાત, સૌ કીધાં જુઠા મા.

હરખ્યા સુર નર નાગ, મુખ જોઇ માતાનું મા;
અવિલોપી અનુરાગ, મન મુનિ સરખાનું મા.

નવ ગ્રહ નમવા કાજ, પાગ પડી આવ્યા મા;
ઉપર ઉતારવા કાજ, મણિ મુક્તા લાવ્યા મા.

દશ દિશના દિક્ષાળ, દેખી દુઃખ વામ્યા મા;
જન્મ મરણ જંજળ, મટતાં મુખ પામ્યા મા.

ગુણ ગાંધર્વ જશ ગાન, નૃત્ય કરે રંભા મા;
સુર સ્વર સુણતાં તાન, ગતિ થઇ ગઇ સ્થંભા મા.

ગુણ નિધ ગરબો જોહ, બહુચર મા ફેરે મા;
ધારે ધારી દેહ, સફળ ફળે ફેરે મા.

પામે પદારથ પાંચ, શ્રવણે સાંભળતાં મા;
નાવે ઉની આંચ, દાવાદળ બળતાં મા.

શસ્ત્ર ન અડકે અંગ, આદ્ય શક્તિ રાખે મા;
નિત્ય નિત્ય નવલે રંગ, ધર્મ કર્મ પાખે મા.

જળ જે અકળ અઘાત, ઉતારે ખેડે મા;

દાણુ દાણુ નિશ દિન પ્રાત, ભવ સંકટ ફેડે મા.

૩૪૦

ભૂત પ્રેત જાંબૂક, વ્યંતર ડાકીણી મા;

નાવે અડી અચૂક, સમરે સાકીણી મા.

૧૪૦

ચરણુ ભરણુ ગતિ ભંગ, ખંગ પંગ વાળે મા;

ગુંગ મુંગ મુખ અંગ, વ્યાધિ બધી ટાળે મા.

૧૪૦

શેણુ વિહીણા નેણુ, નેહ નેણું આપે મા;

પુત્ર વિહીણાં કહેણુ, કષ્ટ મેણું કાપે મા.

કળા કલ્પતરુ ઝાડ, જે જાણે તેને મા;

ભક્ત લડાવે લાડ, પાડ વિના કેને મા.

પ્રગટ પુરુષ પુરુષાતન, તું આપે પળમાં મા;

ઠાલાં ઘેર ઠકરાઈ, દો દળહળ ભળમાં મા.

નિર્વનને ધન પાત્ર, તું કરતાં શું છે મા;

રોગ દોષ દુઃખ માત્ર, તું હરતાં શું છે મા.

હય ગજ રથ સુખપાલ, આળ વિના અજરે મા;

ખિરદે બહુચર બાળ, ન્યાસ કરે નજરે મા.

ધર્મ ધજા ધન ધાન, ન ટળે ધામ થકી મા;

મહિપતિ દે મુખ માન, માના નામ થકી મા.

નર નારી ધરી દેહ, જે હેતે ગાશે મા;

કુમતિ કર્મ કૃત ખેહ, થઈ ઉડી જાશે મા.

ભગવતિ ગીત ચરિત્ર, નિત્ય સુણુશે કાને મા;

થઈ કુલ સહિત પવિત્ર, ચઢશે વૈમાને મા

તુંથી નથી જે વસ્ત, તેથી તને તરપું મા;

પૂરણુ પ્રગટ પ્રસ્ત, શી ઉપમા અરપું મા.

વારંવાર પ્રણામ, કર જોડી કીજે મા;

નિર્મળ નિશ્ચળ નામ, જનનીનું સીજે મા.

નમો નમો જગ માત, નામ સહસ્ર તારે મા;

માત તાત ને બ્રાત, તું સર્વે મારે મા.

રાજ તારી રાણી કાઢ બહાર કે, કાંકરીયા પાળ ભરે રે લોલ.
 ફરતી પ્રે માણની ફેળ કે, પાવો ઘેરિયો રે લોલ.
 લીધું લીધું ચૌદું ચાંપાનેર કે, રાજ ગઢ રેળીયો રે લોલ.
 રાણ્યા સુખા ને સરદાર કે, પુત્ર પાટવી રે લોલ.
 જોખનવંતી નારીઓ અનેક કે, મુગલો વળગ્યા ફરી રે લોલ.
 પાટવી પુત્રની નાર કે, તેને છે દુઃખ ઘણું રે લોલ.
 મારીને કીધા ચકચૂર કે, પાવો ઘેરીઓ રે લોલ.
 સુલતાન ચાલ્યો સંઘે છડીદાર કે, પાવે જઈ મળ્યો રે લોલ.
 તેને મળ્યું અભય વરદાન કે, નીર ભર્યો નેત્રમાં રે લોલ.
 માણ હું છઉં તમારો દાસ કે, આપો મને આજ્ઞા રે લોલ.
 માનાં લોચન દીકાં વિકાળ કે, રાતી આંખડી રે લોલ.
 સુલતાન નમાવી માને શિશ કે, પાવે પડી પ્રીતસું રે લોલ.
 માણ વાત વિસારો મન કે, અલ્પ મતિ છે થોડી રે લોલ.
 માણ થયાં તેને પ્રસંન કે, માગ તુષ્ટમાન થઈ રે લોલ.
 આપું રે તુંને વરદાન કે, પાવોગઢ બેસણા રે લોલ.
 માણ થાજે મને પ્રસંન કે, નથી જોતાં રાજ હવે રે લોલ.
 માગું લક્ષ્મી પદારથ વૈરાગ કે, સેવું માનાં ચરણને રે લોલ.
 માણએ મસ્તક મેલ્યો હાથ કે, નિર્ભય ફરી થાપિયો રે લોલ.
 સાતમી પેઢીએ આપીશ રાજ કે, પાવો આપિયો રે લોલ.
 માનો થાજે તું સેવક કે, નિર્ણય થાપિયો રે લોલ.
 ઉપમા કાળિકાની કોઈ ગાય કે, શીખે સાંભળે રે લોલ.
 ગરબો ગાયે તે વલ્લભ કે, સેવક માનો સહી રે લોલ.
 માણ આપજો અવિચલ વાણુ કે, બુદ્ધિ છે થોડી રે લોલ.

આરાસુરનો ગરબો.

૭ તું આરાસુરની રાય રે, આઈ અંગિકા રે મા. ટેકઃ
 આસુરમાં બિરાજતી રે મા, સેવકને શિર છાજતી રે મા;
 આસને બેસી ગાજતી રે મા, માણ તુંને દીઠે મહા સુખ થાય રે. આઈ૦

મંડપની રચના ઘણી રે મા, હિરે રત્ન જડયાં મણિ રે મા;
 શોભે શ્રીસુરના ઘણી રે મા, માણ તુંને દીઠે પાતિક જાય રે. આછં
 પૂજન કરે મધ્યને સમે રે મા, કામ લોભ મોહને દમે રે મા;
 અંખાને મન તે ગમે રે મા, માણ દીઠે મન લોભાય રે. આછં
 ગોદક નિર્ભલ ભરી રે મા, કરે પખાલ જુગતે કરી રે મા;
 દૂર થકી નાશે અરિ રે મા, માણ તું કરુણા કર કીરતાર રે. આછં
 ચંદન પુષ્પ ચડાવતા રે મા, મન માણતું લડાવતા રે મા;
 અખીલ ગુણો ઉડાવતા રે મા, તેનો સફલ થાય અવતાર રે. આછં
 બાંધ જુધ ને માલતી રે મા, કિંકરીઓ થઈ આલતી રે મા;
 શેરો કરી કંઠે ધાલતી રે મા, માણ તું નિર્ભય પદ દાતાર રે. આછં
 બહુ જન પાળે અવતાર રે મા, મેવા બહુ વિધ લાવતા રે મા;
 માણ માને ધરાવતા રે મા, માણ તેને ભવ સાગરથી તાર રે. આછં
 ઘૂપ દીપ નૈવેદ્ય કર્યા રે મા, નર નારી મોહે ભર્યા રે મા;
 પાન પત્ર મધ્યે ધર્યા રે મા, માણ તેને નવનિદ્ધિ ઘણી આપ રે. આછં
 ઘટા વગડી કરે આરતિ રે મા, નર નારી મન ધારતી રે મા;
 તન મન ધન સહુ વારતી રે મા, તેનાં દુઃખ દારિદ્ર્ય બધાં કાંપ રે. આછં
 સન્મુખ રહી શિશ નામતા રે મા, કોટી જનમ દુઃખ વામતા રે મા;
 પૂરણ પદવી પામતાં રે મા, માણ મને પોતાનો કરી થાપ રે. આછં
 હવન વેળા સહુ આવીને રે મા, સહુ પરિવારે સરજીવીને રે મા;
 પૂજનપો બહુ લાવીને રે મા, માણ ત્યાં બ્રાહ્મણ કરતા જાપ રે. આછં
 કરે હવન જન જાપથી રે મા, ટળે તનના તાપથી રે મા;
 અંખા મા આપો આપથી રે મા, માણ તે જુગ સચરાચર જાણ રે. આછં
 પૂજન સર્વે સમર્પતા રે મા, શ્રીપૂજા ઘાટડીઓ અર્પતા રે મા;
 બ્રહ્મભોજન કરી તર્પતા રે મા, માણ તે વેદ પુરાણ પ્રમાણ રે. આછં
 પ્રદક્ષિણા જઈને કરે રે મા, અંખા મા મનમાં ધરે રે મા;
 નવનિદ્ધિ તેને દારે રહે રે મા, માણ તું મૂળ મહિમા મંડાણ રે. આછં
 ગંધારીથી કરવા પળ્યાં રે મા, કોટિક કર્મ કૂડાં બળ્યાં રે મા;
 રાજન સહુ સરવે વળ્યા રે મા, માણ તું નિર્મળ પદ નિરવાણ રે. આછં

ગણપતિને શિશ નામશે રે મા, જન્મ મરણ લય વામશે રે મા;
 તે ચાર પદારથ પામશે રે મા, માણ તેને આપે પુત્ર ધન નાર રે. આછં
 શિવ સન્મુખ એસે સહી રે મા, મોહ માયા મમતા વહી રે મા;
 અલખ નિરંજન એ કહી રે મા, માણ તારા સેવકને ઝોદ્ધાર રે. આછં
 ચાચર પૂજા કીણએ રે મા, મન વાંચિછત કૃણ લીણએ રે મા;
 અમૃત રસ એ પીણએ રે મા, માણ તેં કર્યું સકલ દેદાર રે. આછં
 આઘ સ્થાનકે વાસો વશ્યાં રે મા, દયા દીલમાં આણી ધર્યાં રે મા;
 આયુદ્ધ અંગે ધર્યો હર્યો રે મા, માણ તમે ઉતારો લવ પાર રે. આછં
 વારાહી દિન વાળીએ રે મા, પાય તે સકળ પ્રજાળીએ રે મા;
 જો જો આંખ રસાળીએ રે મા, માણ તમે સહુની રાખો લાજ રે. આછં
 ભૂતલ રહે સહુ એ થકે રે મા, જો નમણ ચઢાવે મુસ્તકે રે મા;
 શાખ વખાણે પુસ્તકે રે મા, માણ તેને અંતે સ્વર્ગ વિમાન રે. આછં
 ઉલટ મન સહુને થયાં રે મા, ત્રણ તાપ તનના ગયા રે મા;
 અડસઠ તીરથ અહીં કલાં રે મા, માણ તું સાચું સત્ય દયા દાન રે. આછં
 ચાચર પૂજને આવતાં રે મા, આજ્ઞા માણતી લાવતાં રે મા;
 વાચ્ય સન્મુખ પલાવતા રે મા, માણ ત્યાં પૂજન તારું થાય રે. આછં
 લૈરવ પાયે લાગીએ રે મા, આળસ તણને જાગીએ રે મા;
 મન માન્યું જઈ માંગીએ રે મા, માણ એવા લૈરવ બાળે વેશ રે. આછં
 માર્કણ્ડેય કહે મુખથકી રે મા, અનેક સ્વરૂપ તે એકથી રે મા;
 અંબા મા બીણ નથી રે મા, માણ તારો પાર ન પામે શેષ રે. આછં
 સિદ્ધ સવાઈ સહુથી વડી રે મા, ધ્યાન ધરેને હ્રદે ધડી રે મા;
 દાણું એક રહો ઉભાં અડી રે મા, માણ સિદ્ધ શુભ કરે ઉપદેશ રે. આછં
 આઘ શક્તિ એક છે રે મા, વાચ્ય તણી વિવેક છે રે મા,
 વન તરુવર અનેક છે રે મા, માણ ભૂતળ ન લે તારો ભેદ રે. આછં
 આનંદ ઉરે ધર્યો અંગમાં રે મા, ચાલો જઈએ સહુ સંગમાં રે મા;
 મન રાખો છ સુચંગમાં રે મા, માણ તેનું થાય શુદ્ધ શરીર રે. આછં
 માન સરેવરે એ લહું રે મા, ઈંદ્ર અમર આવે સહુ રે મા;
 ઉર્વશી ગાન કરે બહુ રે મા, માણ તેનું નિર્મળ દીસે નીર રે. આછં

શોભા તેમાં સરોવર કને રે મા, નહાશે પોતે એક મને રે મા;
 શિવ સહિત ચતુરો નમે રે મા, માણ એવું માન સરોવર નીર રે. આઈ૦
 વાજું તે વાજે છંદમાં રે મા, મીઠાં મહા મન મંદમાં રે મા;
 જીવ રહે છે આનંદમાં રે મા, હોરેં તમે દહતા રાખો ધીર રે. આઈ૦
 નર નારી અંધ જાળને રે મા, આપો આપ ગમાઈને રે મા;
 સેવો તે આઘ અજાળને રે મા, માણ તમે પૂરો મનની આશ રે. આઈ૦
 ગાજતે વાજતે આવિયા રે મા, શોભા સકલ સજાવિયાં રે મા;
 માણને મન લાવિયાં રે મા, માણ સહુ કરતાં હાસ્ય વિલાસ રે. આઈ૦
 દેવીએ દૈત્યને બહુ હણ્યા રે મા, માર્યો મહિપ તે નહિ મણ્યા રે મા;
 અમર ઉદો મુખથી લણ્યા રે મા, માણ જાય કાલ ઉડ્યો આકાશ રે. આઈ૦
 સકળ તીરથ અહીં વાસીએ રે મા, લમવું નવ પડે કાશિએ રે મા;
 ન રહો સહુ મન રાશિએ રે મા, માણ તારો વાસો છે સર્વ અક્ષય રે. આઈ૦
 રાખો મન નિર્મળ મતિ રે મા, સેવ્યા ત્રિભુવનના પતિ રે મા;
 જે હોય કર્મ તણી રતિ રે મા, સાચી સેવો અંબા શક્તિ રે. આઈ૦
 અંબા અંબા જે રટે રે મા, પ્રાયશ્ચિત્ત પૂર્વતણું ઘટે રે મા;
 માણને નિત્યે રટે રે મા, એ છે સકલ કલા બધ્ય શક્તિ રે. આઈ૦
 ગરબો ગારો માનવી રે મા, સહેજે નહાશે જાહનવી રે મા;
 દમે નહિ કાઠ દાનવી રે મા, તરે નર નારી આરક્ત રે. આઈ૦
 શિખે મુણે ને સાંભળે રે મા, લવસિંધુ ફેરે ટળે રે મા;
 અંબા મા પોતે મળે રે મા, માણ તમે વક્ષલ દેજે ભક્ત રે. આઈ૦

અંબાજીના શણગારનો ગરબો.

અંબા માતા રે વિનવું, લંબોદર લાગું પાય;
 વાણી આપો રે મા માયા કરી, તેમ અક્ષર આપો માય.
 સરસ્વતી ગુણ પતિ રે મા સ્તવન કરું, જેના ગુણ ગાયા નવ જાય;
 નયણે નિરખું રે મા માતાને, ધન્ય ધન્ય આરાસુરી માય.
 શિશે શોભે રે મા રાખડી રે, માને શ્રવણે ઝખુકે ઝાલ;
 માણ રૂપ સોહામણું રે મા, જેની જોત્ય પડે બહુ ગાલ.

શ્યામ ત્રિવેણી રે મા ચોટલો, માંહી જડિત ગોફણો સાર;
 ગોફણે ફરતી રે મા ધુધરી, જેનો સુંદર ઘાટ અપાર.
 નીલવટ સોહે રે મા ચાંદલો, ને કુમકુમ કેશર આડ;
 આડઅનોપમ રે મા શોભતી, મા વિધવિધ લડાવે લાડ.
 વેણુ સમારે રે મા આપસું, ને શંથે ભર્યો સિંદોર;
 નયણે કાજલ રે મા સારીયાં, અણીઆળે નાકે મોર.
 ચોકે બાંધી રે મા ચુંદડી, માંહી કસબે બંધ દિસે તોર;
 કુમકુમ કેશર રે મા કસ્તુરી, માંહી ચુવા ચંદનનું નેર.
 દાડમ કળીઓ રે મા દંત છે, ને મુખ ચાવ્યાં તંબોળ;
 મુખથી બોલે રે મા મરકલડે, ને નૌતમ કરે કલોલ.
 કોટે સોહે રે મા કટેશરી, માંહી મોતી કીડીયાં જેહ;
 ચાંદલો સોહે રે મા સોનાતણો, માંહે તનમનિયાં તેહ.
 હારલો લહેકે રે મા જડાવનો, માણ કરે તે ઝુમણું જ્યોત;
 માળા લહેકે રે મા મુકતાફળની, માદળીએ ઉઘોત.
 ઉપર સોહે રે મા ઉતરી, માંહી દુગદુગી ભાત્ય અપાર;
 કંઠે નૌતમ રે મા કાંઠલો, માંહી રહે પુષ્પના હાર.
 ભુંડી રુડી રે મા શોભતી, માંહી કાંકણી તેને સંગ;
 આંહિ બાલુબંધ રે મા ઘેરખા, આભૂપણુ ધરીઆં અંગ.
 ખટપટ ખળકે રે મા મેખલા, માંહી ધુધરીનો ધમકાર;
 વાળં વાળે રે મા રણુઝણે, માંહી જંત્ર તણા તણુકાર.
 ચરણા ચોળી રે મા ચુંદડી, માંહી કમખો લીલી ભાત;
 વસ્ત્ર અનોપમ રે મા પહેરિયાં, તે સર્વે જુજવી ભાત.
 વેઠ વીંટીઓ રે મા આંગળીએ, ને નૌતમ દીસે અંગ;
 અંગની આંગળીઓ રે મા આપસું, ને દર્પણ દીસે સંગ.
 કાંખી કડલાં રે મા શોભતાં, ને અંઝર નેપૂર સાર;
 અણુવટ દમકે મા અંગુઠે, ને વિંછીઆનો ઝણુકાર.
 શણુગાર પેર્યાં રે મા શોભતા, તેનાં શાં કરું વખાણુ;
 તળીયાં રાતાં રે મા પગતણાં, જાણે ઉઝ્યો ભમર ભાણુ.

સુરી નર મુનિવર રે મા મોહી રહ્યા, ને મોહ્યા મોટા ભૂપ;
 મોહ્યા મોહ્યા રે મા દેવતા, મા જ્ઞેતાં તારું રૂપ.
 ગોસઠ બેનું રે મા આવિયો, ને માંડ્યો નૌતમ રાસ;
 હરખ ધરીને રે મા હમચી, ખુંદે તાળીઓ વાગે ત્રાસ.
 હરતાં ફરતાં રે મા ઝુદડી, ને છંદે ગરબો ગાય;
 શોભા શી કહું રે મા તમતણી, તે કળી કાઢથી નવ જાય.
 ગરબે ફરતાં રે મા જાળિયાં, તેના દીપક જ્યોત અપાર;
 કમલ દીપક રે મા કાઠિયાં, તેની શોભાતણો નહીં પાર.
 પાર નવ આવે રે મા તમતણો, તેના ગુણુ ગાય છે ધસ;
 આવ્યા આવ્યા રે મા કાશી થઈ, ઇન્દ્રદિઠ સુર તેત્રીસ.
 બ્રહ્મા આવ્યા રે મા હંસ ચઢી, ને વૃષભ ચઢી મહાદેવ;
 વિષ્ણુ આવ્યા રે મા ગરુડે ચઢી, જ્ઞેની દેવ કરે છે સેવ.
 નાયે નાયે રે મા હિર્વશી, ને કરે અપ્સરા ગાન;
 ગાન ગાવે રે મા નૃત્ય કરે, ત્યાં નાટક થેઈ થેઈ તાન.
 જય જય વાણી રે મા સહુ વદે, ત્યાં પુષ્પની વૃષ્ટિ થાય;
 હશી રમીને રે મા રાસમાં, તે સ્થાનિક બેઠાં માય.
 ભોજન કીધાં રે મન ભાવતાં, પકવાન દૂધ છે પાસ;
 ઝરી ભરી રે મા ગંગાજલી, ને મન માન્યા મુખવાસ.
 કર જ્ઞેડીને રે મા ચિનવે, વલ્લભ તારો દાસ;
 સંકટ ટાળો રે મા સેવકનાં, મા તમે મનની પૂરો આશ.

દ્વા ર કો.

સંવત ૧૮૮૦ સને ૧૭૪૪ માં હયાત હતો. તે ઘણું ખરું ડાકે
રમાં રહેતો, પણ એનું મૂળ વતન ચરોતરમાંનું લાલેજ છે.

શાળુગાર.

પદ ૧ લું.—રાગ ગરબી.

આજ મારે આંગણિયે પેલો, નંદનો ડુંવર ખેડો ને;
હું ગઈતી જમુના જળ ભરવા, છાનો ધરમાં પેડો ને.
ધરમાં પેશી એવું કીધું, માંકડલાં બોલાવ્યાં ને;
મહિ કાઢી મ્હોં આગળ મેલ્યાં, ખાવા સારુ આવ્યાં ને.
આચિંતી મહિયારી આવી, હરિની ખાવડી આલી ને;
મોંઢા ઉપર ગોરસ લોલું, આચંચા લખ ચાલી ને.
સાંભળજે તું જશોદા રાણી, તારો ડુંવર લાવી ને;
બાળક તારો બહુ મસ્તાનો, ટેવ શી પાડી આવી ને.
કહે જશોદા જૂઠા બોલી, જલ કરે કાંધ થોડી ને;
મારો ડુંવર કાંધ ન જાણે, ખેડો ખેડ કર નેડી ને.
બાળ જુવે તો પોતા કેરું, નેધને લજ્જા પામી ને;
સહુ ગોપીનાં માન ઉતાર્યાં, એવો અંતર્યામી ને.
એની અક્ષલને કોઈ ન પહોંચે, ગતિ એની બહુ ન્યારી ને;
દારકાના સ્વામી સંગે, અબળા રહી છે હારી ને.

પદ ૨ લું.—રાગ ગરબી.

આઘ અંતની પ્રીત છે મારે, કદિયે મોલે ન આવોજ;
અબળાનો અપરાધ ન નેધએ, પ્રેમે કરીને બોલાવો. પાલવ વળગ્યાંજ.

પ્રથમ પહેલું અમૃત પાઇને, એર હવે શીદ પાવોછ;	
જળ વિના જેવું મીન વછોડયું, એમ શીદ તલસાવો.	પાલવ૦
ભાત ભાતનાં ડૂળ અમૃત્યક, હંસ હશે તે ચરશેછ;	
મીઠા જળનું માછલડું તે, ખારે જલ કેમ ઠરશે.	પાલવ૦
શમસ્યામાં સૌ સમજ લેજો, ઝાંઝું તે શું કહીએ છ;	
દાસ દ્વારકાના સામું નિહાળો, આવા કંઠણુ ન થઇએ.	પાલવ૦

પદ ૩ જું.-રાગ વસંત.

વસંત ઋતુમાં આનંદ મારા વહાલા, ઘેર ઘેર ઝોચ્છવ થાય;	
જે ધર આનંદ ઝોચ્છવ ના થાએ, તે ધર મૂઠ કહેવાય.	વસંત૦
તાલ પખાજ બાજે બાંસુરી, વાળું લેઇ લેઇ જાય;	
અખીલ ગુલાલ અગર કસ્તુરી, કેસર રંગ ઘોળાય.	વસંત૦
ત્રેમે ગાયે સાંભળશે જે દ્રાઇ, સેને વૈકુંઠ જાય;	
દાસ દ્વારકાનો સ્વામી સાચવીએ, મારા હૃદયમાં સમાય.	વસંત૦

પદ ૪ થું.-રાગ કાફીની હોરી.

છાંટે છે પીચકારી રે, રંગ બીનો રંગીલો, છાંટે છે.	ટેક.
જુમનાંની તીરે તે હળધર વીરે, ખેલ મચ્યો અતિ ભારી રે.	રંગ૦
બીની શી ચોળી ને, હરિ રમે હોળી, કેસર ગાગર શિર ઢોળી રે.	રંગ૦
કુમકુમ કેસર ઘોળ્યાં ને રોળ્યાં, કસ્તુરી રંગ રેલો રે.	રંગ૦
સ્વામી દ્વારકાનો સખીઓમાં શાભે, ટુંજ તણો ખીહારી રે.	રંગ૦

પદ ૫ મું.-થાળ.

સાંભળ તું સજની રે, મનુહાર શી કરીએ;
 મુખલડી તો સારી રે, મોહો આગળ ધરીએ.
 જલેખી પેંડા રે, મીઠા માલપુઆ;
 શીરો ને પૂરી રે, તેના સ્વાદ જુજવા.
 ખાળું ને વેપર રે, સુંદર શાક તળ્યાં;
 આખીને જુઓ રે, પકવાન લાગે ગળ્યાં.
 કારેલાં કડવાં રે, રૂડી રસ પોળી;
 હરિ હેતે જમાડું રે, ઘીમાં ઝખડોળી.

અળવી ને સૂરણ રે, મેથીની લાજ;
કઢી ને ફૂરજ રે, તરત કરી તાજ.
રાધનાં અથાણાં રે, ગંગા જળ ઝારી;
પ્રેમી જન કહે છે રે, એ છે બહુ સારી.
અલબેલાજની રે, આરતિ ઉતારી;
દ્વારકા કહે છે રે, જોનાં જઈ બલિહારી.

ઉપદેશનાં પદ.

પદ ૬ કું.—રાગ વેરાડી.

જીવ તારી શી ગતિ થાશે રે, માયામાં ગોથાં ખાશે રે;
ચતુરાષ્ટ્ર સુલે પડી રે, હરિને લજ્યા નહીં થડી રે.
આવીને તે શો લાલ લીધો રે, ખોટનો વેપાર કીધો રે;
હરિની તો સેવા ન જાણી રે, પાપની પીલી ઘાણી રે.
માયામાં મુવો રળીને રે, એટા કંકાડી દળીને રે;
વિષયમાં ઘણો જ મહાત્યો રે, અવળે મારગ ચાલ્યો રે.
પર નારી દેખીને મોહ્યો રે, તપાસી તે ભેદ ન જોયો રે;
ઉઘાં મંદિર ને મેડી રે, વેપારની ચાલે છે પેઢી રે.
લાખે તો લેખાં કરતો રે, હ્રદે રામ નામ ન ધરતો રે;
સાધુનો તે સંગ ન કીધો રે, આવ્યાને ન આદર દીધો રે.
લાંબી સોડ ઘાલી પોટ્યો રે, આવ્યો એવો ગયો જ દોડ્યો રે;
દ્વારકા કહે છે તમને રે, જિતો તમે આવતા જન્મને રે.

પદ ૭ મું.—ચોપાન.

તું કાં ભૂલ્યો સમજી થઈ, મૂઢ મંતિ મનિ તારી થઈ;
લક્ષ ચોર્યાંશી ફેરા કર્યો, કેમ નામ હરિનું વિસર્યો.
ન્યારે હતો તું ઉદરમાંહી, પરિશ્રમ તે પોકાર્યાં ત્યાંહી;
નિહાં હરિતણું સ્મરણ કીધ, તે શ્યામળીએ ચિત્તમાં લીધ.
પુરે માસે આવ્યો બહાર, વિસરી ગયા તને મોરાર;
ઉદરનાં દુઃખ અળગાં કર્યો, પછે સુખ સંસારી થર્યો.
માત પિતાને વહાલું બાળ, રમવા જાય કરે બહુ બાળ;
ચઢવાડો તો લાવે ઘણી, નિશાળેથી ઉતર્યો ભણી.

એટલે આવ્યું વેવિશાળ, પરણ્યો વર્ષ થયાં ન્યાં આર;
 સોળે વરસે આવી સાન, વીસે વરસે વળિયાં વાન.
 નારી સાથે માન્યું મન, રણવાને તું લાગ્યો ધન;
 વરણાગીમાં વાંકા પ્રે, નવાં નવાં અહુ પ્રાક્રમ કરે.
 ડાહ્યો ડહાપણુ સમજૂદાર, આંધ્યાં ઘરના માથે ભાર;
 વેપાર વણુજ કરિયા બહુ, લાગ્યું છે ઓળખવા સહુ.
 ત્રીશ થયાં ચાળીશની ઝામ, તોય નથી ભજતો શ્રીરામ;
 ધંધામાં નવરો નવ થયો, અવસર બાધો એજે ગયો.
 પચ્ચાશે તો આવ્યાં પળિયાં, મોનાં ડાયાં સર્વે મળિયાં;
 ફૂલી જેમ કરમાયે ફૂલ, થયું છે તન તો તેની તૂલ.
 સાઠે વર્ષે નાહી સાન, કાંઈ થયા છે બહેરા કાન;
 ઘરને લોકે સર્વે કહ્યું, ડોસાનું તો ડહાપણુ ગયું.
 સીતેર વરસ વીત્યાં સહી, ગતિ બોલવાની નવ રહી;
 તોય ઉદરમાં જોઈએ અન્ન, માયામાં લલચાયું મન.
 લેખું લેશે રાજા ધર્મ, કહે અલ્યા શાં કીધાં કર્મ;
 મરણુતણી છે માથે ખોડ, માટે પ્રીત પ્રભુથી જોડ.
 સંભારે તે મુખમાં રહે, સાધુ જન શિખામણુ કહે;
 પાણી પહેલી આંધી પાળ, દ્વારકા તું તારું સંભાળ.

પદ ૮ મું.—રુચિરા છંદ.

ચેતી લે ચેત્યાનો અવસર, ફરી ફરી ક્યાં મળશે રે;
 જોખન જતાં વાર ન લાગે, જરા આવીને ઢળશે રે.
 ઢળશે ત્યારે નહિ રહે ધારણુ, થરથર કાયા ધ્રુજે રે;
 માયાની અંધારી નાંખી, તેમાં કાંઈ નવ સૂજે રે.
 સૂજે ક્યાંથી સમજણુ નથી, કુટુંબ કબીલે વાહો રે;
 અવળે સવળે અંધે આંધ્યો, હાથેમું અંધાયો રે.
 કહો ભાઈઓ એને શું કહીએ, મૂરખ મન નવ આણે રે;
 દુર્મતિ આગળ કાંઈ ન સૂજે, આપે આપ વખાણે રે.
 મોહો ભરિયો મત્સર ભરિયો, અજ્ઞાને અંજયો રે;
 નારી સાથે નેહ ધણો ને, ધણા ધણાને ધાયો રે.

ધાયો ત્યાં તો ધૂળ મળ્યું ને, ગાંઠે ન મળે કોડી રે;
 ઠાલા હથે ઠાલાં જવું, શીઠ મરે છે દોડી રે.
 સંસારી સુખ જ્ઞેવા માત્ર, અંતે સઘળું ખોટું રે;
 આગળ અવસર એવો આવે, દારુણ દુઃખ છે મોટું રે.
 ખોટામાંથી ખરું કરી લે, તે તું બાંધને તાણી રે;
 સાધુ જનની સેવા સજને, ભજને શાર્ફપાણી રે.
 એ શિખામણ માન્યા સરખી, માની લેજો કોઈ રે;
 આવ્યા છો તો લાલ કમાવા, જશો મુડી ખોઈ રે.
 ખોઈને જશો ખત્તા ખાશો, કેમ કહ્યું નથી કરતા રે;
 અન્ન માટે આથડતા હીડો, પેટ પાપથી ભરતા રે.
 પર નિંદા ખાડો છે પૂરો, કેમ પડે છે જાણી રે;
 જાણીને તો બાંધ્યું તાણી, જૂઠી વાત વખાણી રે.
 એક ઘડી એકાંતે એસી, હરિનું નામ ન લીધું રે;
 અમરિતનો રસ અજગો મૂકી, ઝેર હળાહળ પીધું રે.
 પીતાં પૂરણું તું ન ધરાયો, જ્ઞેયું નહિ વિચારી રે;
 કહે દ્વારકા રામ ભલ્લ લ્યો, નહિ તો જશો હારી રે.
 સંવત અદારસે પૂરામાં, કારતક સુદિ દશમી રે;
 શિખામણ સુણી હરિજન હરખે, વિમુખ જીવને વશમી રે.

પ્રીતમદાસ.

ચરોતરના સંધેસર ગામનો ભાટ-સંવત્ ૧૮૩૮-ઈ૦ સં૦
૧૭૮૨ માં હયાત હતો.

—□□□□□□□□—

કૃષ્ણ જન્મની વધાઈ.

—૬૬૬૬૬૬૬૬—

પદ ૧ હું,-રાગ ધોળની દશી.

શ્રીનંદજીનાં ભાગ્ય તણો નહિ પાર રે, જેને ઘેર ઈશ્વરનો અવતાર રે;
જપ તપ જોગ જગન વ્રત દાન રે, સાધન મુક્તિ સમરણ ધ્યાન રે.
તેનું પ્રાણ કમળનયન મુત કૃષ્ણ રે, જેને જોઈ જગત થાયે પ્રસન્ન રે;
જેના રામ કૃપા વિષે બ્રહ્માંડ રે, જે અવિનાશી અકળ અખંડ રે.
તેને જસોદાજી કરાવે પય પાન રે, જેનું શિવ બ્રહ્મા ધરે છે ધ્યાન રે;
ગોઢાડે પારણે પ્રણે પ્રીતે રે, કરે શિશુ લીલા નૌતમ નિત્યે રે.
ત્રિભુવન મોહન મંગલકારી રે, અંગ અંગ રતિવર ક્રાંતિક વારી રે;
વ્રજ વધુ વેગે વધાવાને આવે રે, બહુ પેરે પ્રજા સામગ્રી લાવે રે.
કર ધર્યાં કંચન કરા થાળ રે, શ્રીપ્રાણ ફેફળ અક્ષત માળ રે;
મળી મળી માનુની મંગળ ગાય રે, ઉલ્લટ આનંદ અંગ ન માય રે.
તરિયાં તોરણ આરે બંધાવે રે, મણિ મુક્તાના ચોક પ્રસાવે રે;
આંગણે કદલીના સ્થંભ રોપાવે રે, શેરીએ સઘળે મુગંધ સીંચાવે રે.
ઘેર ઘેર આનંદ ઉત્સવ થાય રે, થેઇ થેઇ ગ્વાલ નાચે ને ગાય રે;
વ્રજ રહ્યું સુવર્ણ ફૂલે ફૂલી રે, શાલાં જોઈ મુરપતિ ગયો બૂલી રે.
આડે પહોર અમૃત મેહ વરસે રે, હીરા મણિ હેમના ફુંગર દરસે રે;
સૂરજ પુત્રીને પ્રેમ અપાર રે, ભુજમાંહી કરશે રંગ વિહાર રે.
હરખ્યાં ગૌ ગોપી ગીરિજા રે, હરખ્યાં મુર નર સકલ સમાજ રે;
હરખ્યાં પશુ પક્ષી મૃગ મીન રે, હરખ્યાં દરિ જન પરમ પ્રવીણ રે.

હરખંતું વૃંદાવન વૃક્ષ વેલી રે, દશ દિશ આનંદ રંગની રેલી રે;
 નિજ જન તનના તાપ નિવાર્યા રે, દુષ્ટ દળી ભૂમિ ભાર ઉતાર્યા રે.
 પ્રભુજીએ પ્રથમ પૂતના મારી રે, ગદ્ય સુર લોક પાછી ન પધારી રે;
 શકટાસુર તૃણાવર્તને તાર્યો રે, ધેનુક વત્સાસુર પ્રલંબ સંહાર્યો રે.
 અધાસુર બકાસુર ને કેશી રે, વૃષભાસુર વ્યોમાસુર દેશી રે;
 એવા અસુરતણો અંત આણ્યો રે, શંખચૂડ કેશ ગૃહીને તાણ્યો રે.
 કાલિનાગ કાલિન્દીથી કાઢ્યો રે, વ્રજનાં જનને આનંદ પમાડ્યો રે;
 ગોપીવરે ગોવર્દન કર ધાર્યો રે, એ પેરે ઇન્દ્રનો ગર્વ ઉતાર્યો રે.
 વહાલોજી તો વનમાં વાછરુ ચારે રે, ગુંજ માલા મોરપીંછ શિર ધારે રે;
 દુમ ચઢી પક્ષીની ભાપા બોલે રે, ડરે નહિ ડાળી ગૃહીને ડોલે રે.
 મુરલિમાં સુરભિનું નામ લઈ બોલાવે રે, તત્ક્ષણ તે ત્યાં દોડીને આવે રે;
 એમ ક્રીડા કરે બહારે વન રે, સંગે સૌ ગોપ કેરા તન રે.
 જે હરિ નિગમે વણ્યો ન જાય રે, તે પ્રભુ એકું આહીરડાંનું ખાય રે;
 વિરચિએ વત્સ હરીને લીધાં રે, તેણી વારે તત્ક્ષણ તેવાં કીધારે રે.
 અદ્ભુત લીલા અજને દેખાડી રે, કૃપા કરી અનુભવ આંખ ઉઘાડી રે;
 ત્રિભુવનપતિ ધરે જ્યાં પાય રે, ધરણીની રેણુ કુંકુમ થાય રે.
 મોર ચંકાર કોકીલા કીર રે, શીતાળ મંદ મુગંધ સમીર રે;
 કુસુમિત કુંજ ભુવન કહેવાય રે, સુંદર મહેલ મનોહર ધાય રે.
 સુખકુંડ તે શ્યામા શ્યામને આપે રે, વહાલાજીસું વહાલ અતિ બ્યાપે રે;
 વ્રજ જન વૈકુંઠનું સુખ માણે રે, દિન રજની જતાં નવ જાણે રે.
 ગૌ ચારી ગોવિંદ ગોકુલ આવે રે, ગોપી જન મોતીને ઝુમખે વધાવે રે;
 આરતિ સહસ્ર દીપની સાંજે રે, જોવા જીવતિનાં જીવ્ય વિરાજે રે.
 નૌઘાવર નેહે કરે નંદ રાણી રે, બેસાડે ઉચે આસન આણી રે;
 પદ પકવાંન મીઠાઈ મેવા રે, મુખ આગે મૂકે તે લાલજીને લેવા રે.
 ભોજન શયન કરે ગોકુલ રાય રે, કોઈ નંદભુવન તજી નવ જાય રે;
 નંદજીનું સુવદન સુરેશ સમાન રે, વિશ્વને આપે તે અન્ન પાન રે.
 ઋદ્ધિ સિદ્ધિ નવ નિધ દાસી થઈ છે રે, દધિ તનયા જ્યાં લોભાઈને રહી છે રે;
 આંક કોડ તીરથ વ્રજમાં વસીયાં રે, પ્રભુજીનાં ચરણ કમલ પ્રેમે સ્પર્શ્યાં રે.

ધનદના સુત પહ્યાતા શ્રાપે રે, તેહને ઉદ્ધાર્યા જઈને આપે રે;
 નંદજીને નવ લખ દૂઝે ગાય રે, ગોપીનું ગોરસ ચોરીને ખાય રે.
 રમત રમે રવિતનયા તીર રે, કોટી મન્મથ શોભે શરીર રે;
 તરુણીને તાન કરીને તેડે રે, અખળાનો આંખો કરીને વેડે રે.
 નવ નારીનો કુંજર કરીને રે, ઉલ્લટ અંગો અંગ ધરીને રે;
 પરમ પવિત્ર ચરિત્ર ઉદાર રે, જેનો નેતિ નિગમ પામે ન પાર રે.
 દાણી થઈ મોહન મારગ રોકે રે, અમૃત વેણે સૌને સંતોકે રે;
 માટી ખાતાં માઝે મુખકું નિહાળ્યું રે, ત્યાં ત્રૈલોક્યનું કૌતુક લાળ્યું રે.
 ગોવર્દન ચઢીને શબ્દ ઉચ્ચારે રે, વધુ મંગળનું માન વધારે રે;
 મથુરાં નંદ ગામ વરસાણું રે, વૃંદાવન શોભા શી શી વખાણું રે;
 વૃક્ષવેલી કુસુમ ઘણાં નીસરિયાં રે, રત્ન મણિ મોતી વિવિધ વીખરિયાં રે;
 સુંદર શરદનિશા અજવાળી રે, આનંદે વેણ વળડી વનમાળી રે.
 સૃષ્ટિ સૌ માયાથી મોહ પમાડી રે, વ્રજ જીવતીને રાસ રમાડી રે;
 તે મુખ મુખ કહ્યું નવ જાય રે, શારદ શેષ સહસ્ર મુખે ગાય રે;
 આનંદ સિન્ધુ અગમ અપાર રે, પ્રીતમ પ્રભુનો અખંડ વિહાર રે.

પદ ૨ જી

આવન દિવસ વરસ અગિયાર રે, પછી પ્રભુ આવ્યા મથુરાં મોઝાર રે;
 પ્રથમ પરિચિત મરણ પમાડ્યો રે, મુલો સ્વર્ગનો પંથ દેખાડ્યો રે.
 સામે મળ્યો માળી ચઢાવ્યાં ફૂલ રે, ચાર પદારથ આપ્યા અમૂલ્ય રે;
 રતિ એક ચંદન કુખ્જનું લીધું રે, તેનું રૂપ કમળા સરખું કીધું રે.
 હળધર ગિરિધર સુંદર શોભા રે, ધનુષ જંગમાં આવીને ઉભા રે;
 જીકતે કરીને જેયો જંગ રે, કીધા ધનુષતણા એ ભાગ રે.
 યોદ્ધા તો યુદ્ધ કરવાને આવ્યા રે, તેહને મારીને હાર મનાવ્યા રે;
 કુંજર કીટક તણી પેરે માર્યા રે, રસિયો રાજસભામાં પધાર્યા રે.
 ધર્યો શરીરે વીર રસ પોતે રે, થર થર કાળ કંપે જેને જેતે રે;
 જ્યારે આવી ઉભા જીગદાધાર રે, જે જેમ તેમ રહ્યું શન્યકાર રે.
 કંસે કાળ સ્વરૂપ નિહાળ્યું રે, ભોજપતિ મૃત્યુ પોતાનું લાળ્યું રે;
 જેગી જને તત્વ કરીને જાણ્યું રે, પંડિતે પૂરણ રૂપ વખાણ્યું રે.

નગર નારીએ નરવર દીઠા રે, મોહન લાગે તે મનમાં મીઠા રે;
 અદ્વે જોયા જુગદાધાર રે, સ્નેહી સહોદર દીઠા સાર રે.
 વસુદેવ દેવકીએ હરિ નિરખ્યા રે, હૃદયે વહાલા લાગ્યા સુત સરખા રે;
 મદ્યે તો મદ્ય સરીખા દીઠા રે, તત્કાલ જુદા કરવાને ઉઠ્યા રે.
 ચાણુર મુષ્ટિકને ત્યાં માર્યા રે, શય્ય દુઃશય્યને સહેજે સંહાર્યા રે;
 ઇંસને કેશ ગૃહીને પછાડ્યો રે, પાપીનો પ્રાણ પલકમાં કાઢ્યો રે.
 આવી લાગ્યા માત પિતાને પાય રે, હસ્ત જોડી સ્તવન કરે જદુરાય રે;
 અમ સારુ તમને મહા દુઃખ દીધું રે, દુષ્ટે તો કામ અધટિત કીધું રે.
 તેવું કૃળ પામ્યો એ પાપિષ્ઠ રે, હવે કરે અમ પર કરુણા સ્પષ્ટ રે;
 વસુદેવ કહે સુણો મહારાજ રે, તમ દર્શનથી સિધ્યાં સર્વ કાજ રે.
 વસુદેવે વિપ્રનાં વૃંદ બોલાવ્યાં રે, દશ સહસ્ર ધેનુ ને દ્રવ્ય મગાવ્યાં રે;
 તત્કાલ દીધાં દાન ઉદાર રે, જગમાંહે થઈ રહ્યો જય જયકાર રે.
 ઉત્તમેનને રાજ્યાસન આપ્યું રે, સહુનું સંકટ હુતું તે કાપ્યું રે;
 ગર્ગાચાર્યે આવી ઉપવીત દીધું રે, બ્રહ્મતેજ વાધ્યું ને કારજ સિધ્યું રે.
 વિદ્યા ભણવા સંદીપનિ ઘેર આવ્યા રે, પ્રભુ જાણી પૂરણ પ્રેમે ભણાવ્યા રે;
 જેનો શ્રુતિ સ્મૃતિ પાર ન જાણે રે, જેનો મહિમા વીર વિરંચી વખાણે રે.
 સંસાર ધર્મ ચલાવાને કાળે રે, માનસી એજા કરી મહારાજે રે;
 જપ તપ તીરથ વ્રત ને દાન રે, એવું તો આચરિયા ભગવાન રે.
 ગુરુસુત આણી આપ્યો આનંદ રે, વિનય કરી વિદાય માગી ગોવિંદે રે;
 મધુ પુર આવ્યા દેવ મોરારી રે, જેને જેમ મોહી નગરની નારી રે.
 ઘેર ઘેર આનંદ ઉત્સવ થાય રે, હરિના જન્મ કર્મ જશ ગાય રે;
 એટલે તો ભૂપ જરાસંધ આવ્યો રે, ત્રેવીશ ક્ષોહિણી સેના સંગે લાવ્યો રે.
 દુષ્ટ રાજા હુતા જે બળવંત રે, તેનો તો આણ્યો પલકમાં અંત રે;
 સત્તર વાર સેનાનો ગર્વ નિવાર્યો રે, ભલી ભાતે ભૂમિ ભાર ઉતાર્યો રે.
 કહીંથી કાલયવન વળી આવ્યો રે, ત્રણ કોટિ મ્લેચ્છ હંકારી લાવ્યો રે;
 નપ કરી વર પામ્યો શિવ અજથી રે, જાદવ કુળ ભય પામશે તુજથી રે.
 તાલેજીએ કીધો મંન વિચાર રે, વિશ્વકર્મા તેડાવ્યા તે વાર રે;
 એક મારી આજ્ઞા શિવ ચઢાવો રે, સાગર તીરે શુભ નથ બનાવો રે.
 કહેતાં વેત ચાલ્યા તે મતિ ધીર રે, દ્વારામતિ રચી દરિયા તીર રે.
 ઇંચન મણિમય કીધું કામ રે, રમણિક રસિયાજીનું ધામ રે;

જોગ નિદ્રા. પ્રેરી જદુરાય રે, ખગ પતિ લઈ ઉડ્યા કાણુ માંય રે;
 જે જેમ તે તેમ મેલ્યું સર્વ કાય રે, અન્યો અન્ય નિરખી આનંદ હોય રે
 મધુપુર માંહે રહ્યા મોરારી રે, સુંદર શ્યામ પીતાંબર ધારી રે;
 શંખ ચક્ર ગદા પદ્મ ધર્યાં પાણુ રે, અંબુજ લોચન પરમ મુગ્ધાણુ રે.
 મથુરાંની પોળે નિસર્યાં નાથ રે, જોઈ મોહ પામ્યો અસુરનો સાથ રે;
 હરિને જે કર્યું હતું કાંઈ મનમાં રે, દર્શન દેધને નાકા વનમાં રે
 પાપિષ્ઠ ઉડીને પુંડળ ધાયો રે, વાલેહાએ વેશ ધરીને વાયો રે;
 ગોમતાચળ પર્વતની જે ગુફાય રે, ઘણા કાળનો સૂતો મુચકુંદ રાય રે.
 તેની પાસે આવ્યા પ્રેમ ધરીને રે, પીતાંબર ઓઢાડ્યું જુગ્તે કરીને રે;
 ઉરમાંહે ઉપન્યો અતિ આનંદ રે, ઉપાય રચી ગયા ગોવિંદ રે.
 હરિને ભરોંસે તેને જગાડ્યો રે, જવાલા નેત્રની પતન પમાડ્યો રે;
 પછી હેતે હસતા આવ્યા ગોમાળ રે, પ્રસન્ન થઈ દર્શન દીધું દયાળ રે.
 કર જોડી હરિની સ્તુતિ કીધી રે, મહિપતે મુક્તિ માંગીને લીધી રે;
 જરાસંધે આવીને પર્વત પ્રજાઓ રે, મુખી થયો દુઃખનો સંદેહ ટાળ્યો રે.
 અલખેલો આવ્યા એક કાણું માંહે રે, છપ્પન કુલ યાદવ છે જ્યાંહે રે;
 પરથમ પરણ્યા શ્રીખળદેવ રે, રેવતી કન્યા સુંદર એવ રે.
 પછી પ્રભુ પરણ્યા રૂકિમણી રાણી રે, અધ્યાય આવનમે લ્યો જાણી રે;
 રસિયોહા લાવ્યા રાજકુમાર રે, એક શત અષ્ટ ને સોળ હજાર રે.
 દશ દશ પુત્ર ને પુત્રી એક રે, સૌને સમૃદ્ધિ છે સરખી વિશેષ રે;
 પ્રભુજનો પ્રાદ થયો પરિવાર રે, સાગરમાં ઝીલવા આવે જે વાર રે.
 સિંધુ શોર કરતો રહી જાય રે, ઘુંટણ કટિ બરાબર ધાય રે;
 નાહીને બારણે નિસરે જ્યારે રે, આબ્રણુ અંબર આપે સારે રે.
 નિત્ય નિત્ય નવલા ધરે શણગાર રે, પ્રભુજનો આનંદ અખંડ વિહાર રે;
 પ્રીતે કરી પારથનો રથ હાંક્યો રે, નિજ જન જાણીને ધર્મ રાખ્યો રે.
 પુંડરીક વામુદેવને આપી મુક્ત રે, જરાસંધ જિત્યો કરીને જુક્ત રે;
 છોડાવ્યા રાજા વીર હજાર રે, યુદ્ધિષ્ઠિરને યજ્ઞ કરાવ્યો સાર રે.
 સપ્ત દ્વીપના છત્રંપતિ રાય રે, ધર્મ કુંવરને લગાડ્યા પાય રે;
 ભારત કુરુ ક્ષેત્રમાં કીધો રે, દુષ્ટ હુતા તેને દંડ દીધો રે.
 ભક્ત અનેકનાં કારણ સાર્યો રે, નિજ જન જાણીને દુઃખ નિવાર્યો રે;
 અજ ભવ અહીપતિ નિગમવખાણે રે, હરિનાં ચરિત્રનો પાર ન જાણે રે.

શારદ સરસ્વતી મળે શત કોડ રે, કલ્પ કોટિ વર્ણન કરે કર જોડ રે;
હરિ લીલાનો કંઈ અંત ન આવે રે, કંઈ પેરે જીવ જાણ્યામાં લાવે રે.
હરિ જશ શાખે સાંભળે ગાય રે, પ્રીતમ સરખા પતિત પાવન થાય રે.

દાણુની ગરબીઓ.

પદ ૧ લું.—રાગ ગરબી.

રાધા—ક્યાંનો છે દાણુ રે, કોણુ દેશથી આવ્યો;
વાત ન જાણી રે, છાપ કોની કરી લાવ્યો.
અપળા સાથે રે, આવડી શી ઇતરાઈ;
કોની આગળ રે, દેખાડો છો ચતુરાઈ.
અમો આહીરડાં રે, દીસું બાળાં ભોળાં;
તે ફળ નોહે રે, જે કાંઈ પડે ધંધોળ્યાં.
ઢેઢાઈ તજીને રે, સીધે મારગ ચાલો;
કેમ જીવતીનો રે, જોરે પાલવ ઝાલો.
કંસ છે કપરો રે, કોની લાજ નહીં રાખે;
નોહે નંદજી રે, જે બોલો તે સાંખે.
ધીરજ ક્યાંથી રે, જેણે દોરાં ચાર્યા;
પ્રભુ પ્રીતમના રે, તમો જિત્યા અમો હાર્યા.

પદ ૨ જું.

કૃષ્ણ—અલવંત બોલ્યા રે, બાળા બુધ્ધ વિચારો;
ધણે ધણે દહાડે રે, આવ્યો દાવ અમારો.
કરી મન મોટું રે, માનિની માટ ઉતારો;
રાજ નંદજીનું રે, કોણુ છે કંસ બિચારો.
દાણુ લઈશું રે, જો આવે ઇન્દ્રાણી;
અજર ન થાયે રે, કોણુ રાજની રાણી.
શિવ ચતુરાનન રે, જાણે છે શૂક જોગી;
પ્રભુ પ્રીતમનો રે, ભાવ તણો છે ભોગી.

પદ ૩ જી.

રાધા-ભોગી લાળ્યા રે, પ્રીતની રીત ન જાણો;
તમે તમારું રે, આપે આપ વખાણો.
મોટા માટે રે, મોટપણું નવ કીજો;
વાટે ધાટે રે, કોનું નામ નવ લીજો.
સૌ નોહે સરખું રે, કોઈ માથાનું મળશે;
પય પાણીનું રે, ત્યારે પારખું પડશે.
સર્વે તમારું રે, હેતે હસી ઓલાવો;
અમૃત પીતાં રે, કોને હોય અલાવો.
મહીને મસે રે, મધુપુર માંહે જઈએ;
પ્રભુ પ્રીતમના રે, પરશી પાવન થઈએ.

પદ ૪ થું.

કૃષ્ણ-માનુની માન્ય રે, મર્મ વચન કહું તુજને;
વ્રજ વૈકુંઠથી રે, વહાણું લાગે છે મુજને.
ગોલોક ગોકુલ રે, જાણી લેજો જીવતી;
નિર્લજ્જ થઈને રે, નીર ભરે જામું ગતી.
ધરા જસોદા રે, દ્રોણ વસુ નંદરાય;
કલ્પ તરુ તરુવર રે, કામધેનુ તે ગાય.
રત મણિમય રે, કંચન લોભી ધરી છે;
ખગ મૃગ મધુકર રે, મુનિવર દેહ ધરી છે.
કાચ ન જાણે રે, એવો ખેલ અમારો;
અખળા એમાં રે, નહીં કંઈ દોષ તમારો.
રસને વેણે રે, નયણે નેહ વધાર્યો;
સહુ સોંપીને રે, જીવતીએ જન્મ સુધાર્યો.
ગોરસ પીધું રે, લીધું દીધું મનનું;
સર્વસ રાગે રે, સુકિત ગોપી જનનું.
ભાયગ મોટું રે, મુખે કહું નવ જાણે;
પ્રભુ પ્રીતમનો રે, પ્રેમતણે વશ થાયે.

જ્ઞાન માંસ.

કારતિકે ચેત્યો નહિ કાં મૂઠ ગમાર રે,	આ અવસરમાં;
જન્મ ધરી જાણ્યા નહીં જુગદ્ધાર રે,	આ અવસરમાં.
શું કરવાને ભોમી ભારે મારી રે,	આ અવસરમાં;
અમુલક હરિ હીરો તો હીંડ્યો હારી રે,	આ અવસરમાં.
દશ મસવાડા માતાને દુઃખ દીધું રે,	આ અવસરમાં;
અવતરીને સાધન કાંધ નવ કીધું રે,	આ અવસરમાં.
ધનો પડ્યો ગિરિધારીલાલ ન ગાયા રે,	આ અવસરમાં;
કહે પ્રીતમ તે વસતીમાં લૂંટાયા રે,	આ અવસરમાં.
માગસરે મહા દુઃખ મેટયાં કીધી મેહેર રે,	આ અવસરમાં;
તેં પ્રભુને સંભાર્યા નહીં સેં ચેર રે,	આ અવસરમાં.
જરૂરામાં તને જતન કરીને રાખ્યો રે,	આ અવસરમાં;
અચેતન કાં ઉઘડતી નથી આંખો રે,	આ અવસરમાં.
તેણુ નાસિકા સૌ અંગે સીકાર રે,	આ અવસરમાં;
મનુષાદેહીનું મૂલ નહીં નિરધાર રે,	આ અવસરમાં.
તે પ્રભુનો ગુણુ ઓશિંગણુ ન થયો રે,	આ અવસરમાં;
કહે પ્રીતમ તેનો જન્મ અકારથ ગયો રે,	આ અવસરમાં.
પૌશે પામર પ્રાણી કાંઈ ન પ્રીછ્યો રે,	આ અવસરમાં;
હરિપદ મૂકીને માયા મુખ ઇચ્છ્યો રે,	આ અવસરમાં.
કામ ધામ ને ધનને કાળે ધાયો રે,	આ અવસરમાં;
પ્રભુ ન જાણ્યા પ્રથમ ખોટો પાયો રે,	આ અવસરમાં.
તેમ તેમ તૃષ્ણા વાધી ગઢ વિપરીત રે,	આ અવસરમાં;
સત્સંગ ન કર્યો રાખી કુળની રીત રે,	આ અવસરમાં.
પ્રીતમના સ્વામીને ભાવે લજને રે,	આ અવસરમાં;
જેનું દર્શન દુર્લભ ઇન્દ્ર અજને રે,	આ અવસરમાં.
માહું મહિને માયા રસ ચાખ્યો મૂઠ રે,	આ અવસરમાં;
ગર્વ તણુ ગાયા નહીં ગરુડારૂઠ રે,	આ અવસરમાં.

તે નરે તો ફેકટ ફેરે ખાધો રે,	આ અવસરમાં;
જેને હરિ માર્ગનો મર્મ ન લાધ્યો રે,	આ અવસરમાં.
અપરાધી અહંકારે જીધું વાળ્યું રે,	આ અવસરમાં;
હરીપ થઇને હાથે હારદ ટાળ્યું રે,	આ અવસરમાં.
સદ્ગુરુને સંગે સરવાળો શોધે રે,	આ અવસરમાં;
કહે પ્રીતમ પોતાનું મન પ્રબોધે રે,	આ અવસરમાં.
ફાગણ માસે પુલ્યા નવરંગ ફાલ રે,	આ અવસરમાં;
કોઇ એક લાલ કમાશે હરિના લાલ રે,	આ અવસરમાં.
સંસાર સોદો સમજે તેને સાર રે,	આ અવસરમાં;
નહીં તો અંત્યે ઉગરવાની છાર રે,	આ અવસરમાં.
જે જેમ આવ્યું તે તેમ જાશે સૌ કાય રે,	આ અવસરમાં;
કોઇ કમાશે કોઇ એક જાશે ખોય રે,	આ અવસરમાં.
પ્રભુને ભજતાં આવે ભવનો પાર રે,	આ અવસરમાં;
પ્રીતમ એવું જાણી ઉરમાં ધાર રે,	આ અવસરમાં.
ચૈતર ચંચળ અપલ ચિત્તના ચાળા રે,	આ અવસરમાં;
હૃદયે રાખો રામ રટણની માળા રે,	આ અવસરમાં.
કામ કોઇ મદ મોહની લહેર ન લાગે રે,	આ અવસરમાં;
જેનું મન મોહું પૂર્ણ પદ ધાગે રે,	આ અવસરમાં.
મૂળ પ્રણવ શ્રુતિ સ્નેહ ધરી સાંભળીએ રે,	આ અવસરમાં;
ભજન કરીને બ્રહ્માનંદમાં ભળીએ રે,	આ અવસરમાં.
અખંડ સુરતી સહેજ સમાધિ લાગે રે,	આ અવસરમાં;
પ્રીતમ પ્રભુને ભજતાં ભવ દુઃખ લાગે રે,	આ અવસરમાં.
વૈશાખે તો વસમી એની વાટ રે,	આ અવસરમાં;
અધરી આંટી આડા એધટ ઘાટ રે,	આ અવસરમાં.
કાચા પોચાનું તો નહીં એ કામ રે,	આ અવસરમાં;
શૂરા પૂરાનો તો છે સંગ્રામ રે,	આ અવસરમાં.
પૂરા હોય તે પૂરા પદને પરસે રે,	આ અવસરમાં;
મરણવા થઇ બ્રહ્મરંધ્ર હરિ દરશે રે,	આ અવસરમાં

દશે નાદનાં ગડગડિયાં નિશાન રે,	આ અવસરમાં;
કહે પ્રીતમ તે પદ પામ્યા નિર્વાણ રે,	આ અવસરમાં.
જેઠ કુક ઠરી એકા કુકાણે રે,	આ અવસરમાં;
જે જન છવ થઈ ઈશ્વરનો પરિયો જાણે રે,	આ અવસરમાં.
દેહાંતીત પણ દીસંતા દેહધારી રે,	આ અવસરમાં;
ચઢી ન ઉતરે લાગી બ્રહ્મ ખુમારી રે,	આ અવસરમાં.
તેને શાની અવનરવાની આશ રે,	આ અવસરમાં;
સાક્ષી રૂપે સધજે જેનો વાસ રે,	આ અવસરમાં.
સૌના પ્રેરક સૌના મનની જાણે રે,	આ અવસરમાં;
જન પ્રીતમ તે કેની ઉપમા આણે રે,	આ અવસરમાં.
અધાડ માસે આવે નહીં નર તેહ રે,	આ અવસરમાં;
જેને નિર્ભય નારાયણસું નેહ રે,	આ અવસરમાં.
રવિનાં કીરણ સરખી તેની કાયા રે,	આ અવસરમાં;
દેવ દાનવ માનવની નવ વ્યાપે માયા રે,	આ અવસરમાં.
ગતિ કરે તે સમ દ્વીપ નવ ખંડ રે,	આ અવસરમાં;
લોક ચતુર્દશ એકવીશમે બ્રહ્માંડ રે,	આ અવસરમાં.
જલ થલ જંગમ સધજે જેનો વ્યાપ રે,	આ અવસરમાં;
કહે પ્રીતમ તે કર્તા હર્તા આપ રે,	આ અવસરમાં.
આવણુ શ્રવણુ મનન નિત્ય ધ્યયન કરીએ રે,	આ અવસરમાં;
આકી ખીજા પ્રપંચ સૌ પરહરીએ રે,	આ અવસરમાં.
સતસંગ કરતાં તરીએ ભવ સંસાર રે,	આ અવસરમાં;
વિપય ન વ્યાપે કાપે ક્રાંટિ વિકાર રે,	આ અવસરમાં.
કૃષ્ણ કથા કીર્તન કલિયુગમાં કરીએ રે,	આ અવસરમાં;
ધીરજ રાખી ધ્યાન ધારણા ધરીએ રે,	આ અવસરમાં.
તીલક છાપ સેવા સમરણમાં રહીએ રે,	આ અવસરમાં;
પ્રીતમ પ્રભુને ભજતાં પાવન થઈએ રે,	આ અવસરમાં.
ભાદરવે ભરપૂર હરિને ભાજો રે,	આ અવસરમાં;
હું મારું, અહંકાર હઈએથી ટાજો રે,	આ અવસરમાં.

ક્રીડી કુંજર ચૈતન્યતાથી ચાલે રે,	આ અવસરમાં;
તૃણ માત્ર તે હરિ વિના નવ હાલે રે,	આ અવસરમાં.
ક્રીડ ઇન્દ્ર તે આતમ દૃષ્ટે એક રે,	આ અવસરમાં;
ગુરુ ગમ્ય જોશે જેને જ્ઞાન વિવેક રે,	આ અવસરમાં.
ગુરુ ગોવિન્દના ધરની જેને ગમ્ય રે,	આ અવસરમાં;
કહે પ્રીતમ તે જાણે જેમ છે તેમ રે,	આ અવસરમાં.
આસોએ રામ રમે તેને અવિધાર રે,	આ અવસરમાં;
ઉડે અજમ્બા તે એકવિંશ હજાર રે,	આ અવસરમાં,
ઉપર આગલા ખટસેનો છે ખેલ રે,	આ અવસરમાં;
રણકાર ધુનિ થાય રંગની રેલ રે,	આ અવસરમાં.
કહું રહસ્ય રસીઆને રસ પીવાની રે,	આ અવસરમાં;
જેમ કુખડી દરિઆમાં મરજવાની રે,	આ અવસરમાં.
ગુણાતીત તે ગેય ગગનમાં ગડીયા રે,	આ અવસરમાં;
આઠે પહોર અખંડ અનુભવમાં અડીયા રે,	આ અવસરમાં.
દિન દિન પ્રત્યે ચઢે યોગણો રંગ રે,	આ અવસરમાં;
કહે પ્રીતમ કર સદ્ગુરુ સંતનો સંગ રે,	આ અવસરમાં.
સંવત અદાર અતિ ઓગણત્રીસો સાર રે,	આ અવસરમાં;
આવણુ શુકલ પક્ષ સાતમ રવિ વાર રે,	આ અવસરમાં.
સંધેસરમાં સહુ સંતોનો દાસ રે,	આ અવસરમાં;
પ્રીતમ પ્રેમે ગાયા બારે માસ રે,	આ અવસરમાં.

પન્દર તિથિઓ.

રાગ ગરબાનો.

- પડવે બ્રહ્મા પાસ પુકારી, વસુધા સુરભિ રૂપ ધરી;
- મુર સર્વે શંકર અજ આદે, આલ્યા ન્યાં અવિનાશ હરિ.
- બીજે બહુ વિધિ સ્તુતિ કીધી, ત્યાં બોલ્યા ત્રિભુવન પતિ;
- શાને શોચ કરે શિવ બ્રહ્મા, ભય કોનો નવ ધરશે રતિ.

ત્રીજે ત્યાં મથુરા ગોકુળમાં, અમર જઈ અવતાર ધરે;
 જનદવ કુળ વસુદેવ તણે ગૃહ, શેષ સહિત હું આવું ખરે.
 એથે ચતુરાનન પંચાનન, સ્તવન કરી નિજ ધામ ગયા;
 મધુ પુર ગોકુલ ત્રજ વૃન્દાવન, ગોપ ગોપાળ સૌ દેવ થયા.
 પાંચમે પ્રાણજીવન પુરુષોત્તમ, શેષ સહિત માયા પ્રેરી;
 જેમ કોઈ ભૂપ ભુવન પ્રત્યે, આવી સમરાવે સુંદર શેરી.
 છઠ્ઠે છબીલો દિન મણી ઉદિયો, દેવકી નામે પૂર્વ દિશા;
 ઉર આવેશ કર્યો અલખેલે, વિશ્વેશ્વર તન માંહે વસ્યા.
 સાતમે ગર્ભ સંકર્ષણ કરે, રાહીણીજીને ઉદર ધર્યો;
 જકત ન જાણે વેદ વખાણે, એણી પેરે ઉપાયે કર્યો.
 આઠમ અર્ધ નિશા શુભ મુદ્દરત, સ્યામળીએ પ્રાગટ્ય કીધું;
 ક્રોટિ ક્રોટિ રવિ રશિની શોભા, દયા કરી દર્શન દીધું.
 નોમે નંદરાય ઘેર ઉત્સવ, આનંદની હેલી થાય;
 દાન માન બહુ પેરે દીધાં, માનનિયો બહુ મંગલ ગાય.
 દશમે દિશા વળી ત્રજ કરી, નિત્ય અમૃતના મેહ વરસે;
 ઠોર ઠોર ફૂલી દુમવેલી, ફળ ભારે ભોમિ પરસે.
 એકાદશી આનંદ વધાર્યો, ગોવર્દન ઉત્સવ કીધો;
 લીલા લલિત ચરિત્ર કરવા, અનેક દુષ્ટને દંડ દીધો.
 બારશે બારે મેઘ મોકલ્યા, ઇન્દ્રે કોપ કર્યો એવો;
 ગોકુલ રાખ્યું નિજ બળ દાખ્યું, કાણે ન જાણ્યો ભય કેવો.
 તેરશ ત્રિભુવન ત્રાસ નિવાર્યો, સુખ સાગર સઘળે છળીયો;
 પ્રેમ મુદિત મન ગોપી જનનાં, કુલી હૃદે કમળ ફળીઓ.
 ચૌદ વિદ્યા ગુણ જાણુ છબીલો, વૃન્દાવન શોભા નીરખી;
 વેણુ નાદ કર્યો વનમાળી, ત્રજખાળા હૃદયે હરખી.
 સરદ રેણી રસ આરંભ્યો, સફલ મનોરથ સૌના કર્યા;
 પ્રીતમનો પ્રભુ ઉર પ્રેમ સનેહી, પ્રેમી જન ઉર માંહે ધર્યા.

શૃંગાર સંગ્રહ.

પદ ૧ લું.—રાગ યમન કલ્યાણ.

રંગ લાગ્યો રે, રસિક વર સાથે. ટેક.
 સુંદર વરસું સ્નેહ બંધાણો, ધરત્રી આબ્યા ધાતે. રંગ લાગ્યો
 કૃપા કટાક્ષે સન્મુખ ભાળ્યું, મનર કરીને નાથે. રંગ લાગ્યો
 વણ વળડી ને વશ કીધાં, વહાલપણાંની વાતે. રંગ લાગ્યો
 પ્રીતમનો પ્રભુ પ્રેમ સનેહી, હરિએ ત્રણાં હવે હાથે. રંગ લાગ્યો

પદ ૨ જું.

અલબેલો રે, આનંદકારીજી. ટેક.
 એના આનંદ વડે સૌ શોભ્યું, સુખ સાગર ગિરિધારી. અલ
 નવ ધન નીલ મણી નવ નીરજ, કોટિ કામ છખી વારી. અલ
 મોર મુકુટ મકરાકૃત કુંડલ, ભાલ તિલક અતિ ભારી. અલ
 અંગો અંગ અનેક આભૂષણ, અંગ અંગ છખી ન્યારી. અલ
 તડિત સમાન પીત પટ રાજિત, પાયે નેપૂર રવકારી. અલ
 પ્રીતમનો સ્વામી પરમ સ્નેહી, લીજે આનંદ ઉર ધારી. અલ

પદ ૩ જું.

વશ કીધાં રે, વેણ વળડી. ટેક.
 નૌનમ ગાન કર્યું મુસ્લીમાં, માનનીને મોહ પમાડી. વશ
 ખટ દશ આબ્રણ અવળાં સજ્યાં, અવળી ઓઢી અંગ સાડી. વશ
 લોક લાજ મર્જદ વેદની, અબલાએ નાંખી ઉડાડી. વશ
 જે જેમ તે તેમ ચતુરા ચાલી, જેને ગોઠડી ગોવિન્દસું ગાઢી. વશ
 પ્રીતમનો પ્રભુ પ્રેમ સનેહી, સુંદરીને રાસ રમાડી. વશ

પદ ૪ થું.

રસમાતો રે, પ્રીતમડો પ્યારો. ટેક.
 માનુનીની મંડલી મધ્ય મોહન, નૃસ્યત નંદ દુહારો. રસ
 સ્વરસું સ્વર કરસું કર મેલે, અંગ અંગ રંગ ન્યારો. રસ
 રાસ વિલાસ હાસ્ય રસ પૂરણ, આનંદ સિન્ધુ ઉદારો. રસ
 પ્રીતમનો પ્રભુ પ્રેમ સનેહી, જીવન પ્રાણ અમારો. રસ

પદ ૫ મું.

વૃન્દાવનડી રે, શોભા સારી.	ટેક.
અંસીખટ ફૂલન યમુના તટ, કુસુમિત કુંજ લગ્નરી.	વૃન્દા૦
ગુંજત મધુકર કીર કોકિલા, ત્રિવિધિ પવન મુખધારી.	વૃન્દા૦
નવલ કિશોર કુંવર નંદજીકો, નવલ નવલ ત્રજ નારી.	વૃન્દા૦
ખેલત ફાગ અનુરાગ સુહાગી, પ્રીત સહિત પીયા પ્યારી.	વૃન્દા૦
ઉડે અખીર ગુલાલ અરગળ, ગગન ગિરદ લાઇ ભારી.	વૃન્દા૦
કેસર કુમકુમ અગર કસ્તુરી, સોંધે ભરી પીચધારી.	વૃન્દા૦
પ્રીતમકે પ્રભુ પ્રેમ સનેહી, કમલ નયન ગિરિધારી.	વૃન્દા૦

પદ ૬ મું.

નંદજીનો રે, કુંવર છખીલો.	ટેક.
અંગ અંગ સત કોટિ મનોભવ, રસિયો રંગ રંગીલો.	નંદજી૦
મારું મન મોલું એનું રૂપ જોયું, વાલમ હૃદયે વસીલો.	નંદજી૦
સુતાં ખેડાં જોતાં જગતાં, કાણુંએ ન મૂકે વીલો.	નંદજી૦
પ્રીતમના સ્વામીને સંગે, સખી મુખ સાગર ઝીલો.	નંદજી૦

પદ ૭ મું.

આજ દીવાળી રંગ રસાળી, ઘેર આગ્યા વનમાળી;	
અગર કપૂરે આરતી સાજું, લેઇ સોનાની થાળી.	આજ૦
વદન સરોજ નેણુ નવ અંબુજ, સુંદર પાંચ જોગાળી;	
ભાલ તિલક મકરાકૃત કુંડલ, અધરખિંચ પરવાળી.	આજ૦
ચારિજ પાણુ જાણુ નવ પલ્લવ, નાલિ કમર રહીઆળી;	
પદ પંક્તિ રજ પ્રેમે પરચું, દરચું દુષ્કિત ટાળી.	આજ૦
પ્રીત વસન તન રત્ન આભૂષણ, રહીએ ભાવે ભાળી;	
પ્રીતમના સ્વામીની શોભા, જોઇએ નેહુ નિહાળી.	આજ૦

પદ ૮ મું.

આજ અમારું ભાગ્ય મુ સજની, મોહન મોહાલે પધાર્યા;	
અંગો અંગ સંગ મુખ પામી, રસીએ રંગ વધાર્યા.	આજ૦

મનના મનોરથ સફલ કર્યાં સહુ, તનના તાપ નિવાર્યા;
અમૃત પીધું કારણ સિધ્યું, આનંદ ઉર વધાર્યા. આજ૦
શોભાનો સાગર શ્યામણિયો, રૂપે રતિપતિ હાર્યા;
પ્રીતમનો પ્રભુ પ્રેમ સનેહી, પ્રાણથપી ઘણું પ્યારા. આજ૦

પદ ૯ મું.

વાયદો વરે છે રે, વાલા હું વિસરી રે, વાયદો મૂકીને રે આવો ગિરિધરલાલ;
સુખ નથી સહેજે રે, દુઃખે થઈ દૂષણી રે, પ્રભુ શં નાં જાણો અમારું વાલ. વાયદો૦
આવું નોતું જાણ્યું રે, પરથમ પેલડે રે, જાણ્યું વેહેરો કરશે નહીં લગાર;
હૈયાં વલુંડી રે, પહેલે કીધી પ્રીતડી રે, નિર્લજ્જ થઈને ખેટો નંદકુમાર. વાયદો૦
કહો ક્યાં વળુંધ્યા રે, કોણ મળી કામની રે, કે શું કોઈમું આંધ્યું તમારું તંત;
રૂપે હશે રૂડી રે, ગુણે હશે આગળી રે, હવે અમમું કેમ માને મંત. વાયદો૦
કહો કોને કહીએ રે, દોષ અમારા કર્મના રે, ભજતાને કો ભજે ભગવાન;
સ્વામી રણછોડનો રે, સુંદર શ્યામજો રે, આવો મારા કામણુગારા રે કાન. વાયદો૦

ભક્તિ પ્રકાશ.

પદ ૧૦ મું.—રાગ મહુલાર.

કોપ ન કરીએ કૃષ્ણજી, સમરથ છો સ્વામી;
જલને કાળે જાદવા, દુનિયા દુઃખ પામી. કોપ ન૦
માતા મારે ને આજને, બીજું કોણ રાખે;
વાડ ગજે ને ચીલડાં, કોપ ક્યાંધડી વાખે. કોપ ન૦
સુધા થપી વિપ પ્રગટે, તો હવે જવજા;
શરણે આવ્યાને જે હણે, તેને કોણ કહે ભલા. કોપ ન૦
પર્જન્ય વિના પીડાય છે, પ્રભુ પ્રજા તમારી;
મેહર કરીને મોકલો, મેહને મોરારી. કોપ ન૦
જાને કાળે સૃષ્ટિ કરી, કરી તો પ્રભુ પાળો;
કહે પ્રીતમ પરમાત્મા, સ્વામી સન્મુખ ભાળો. કોપ

પદ ૧૧ મું.

તમે ભૂપ વિના ભૂધરા, કોને જાહેને જાણું;
 અવર નૃપ તો દીસે નહીં, શ્યામળા કહું સાચું. તમે
 જૂઠા જીવને જોઈને, શું હૃદયે રાચું;
 મારા કર્મતણી ક્યા, તમ આગળ વાંચું. તમે
 અભયદાની ઉદાર છો, નથી કર્તવ્ય કાચું;
 શરણે આવે ચાહીને, તે ન કરે પાછું. તમે
 છેલ્લે છખીલા છો તમે, આદિ અંગે આછું;
 કહે પ્રીતમ પ્રભુ પ્રેમસું, તમ આગળ નાચું. તમે

પદ ૧૨ મું.

મધુસૂદન મહારાજ છો, મોટામાં મોટા;
 અધમ જીવ જાણે નહીં, કરણીના ખોટા. મધુ
 માયા તમારી મહા બળી, કરે ગડબડ ગોટા;
 વિરોધ પાડે ગુરુ સંતસું, કરી કરી છળ છોટા. મધુ
 સીસાખાજી જક્ત છે, જેવા જળ પરપોટા;
 કાચો કુંભ તે ક્યાં લગી, જેવા ધૂળધમોટા. મધુ
 જેને સન્મુખ છો તમે, તેને શા ટોટા;
 કહે પ્રીતમ પ્રભુને ભજ્ને, ટળે જમના સોટા. મધુ

પદ ૧૩ મું.

રામ રટણ કરે રંગમાં, અંગ આનંદ આણી;
 મિથ્યા ભાષણ મૂકજો, બોલે અમૃત વાણી. રામ રટણ
 રસના તું રસવંત છે, સહુ સ્વાદને જાણે;
 રામ સુધા ચાખ્યો નહીં, તો તું પશુ પ્રમાણે. રામ રટણ
 શાકર દાહ ને શેરડી, અમૃત રસ મેવો;
 અવરખીજી રસ છે ઘણા, નહીં હરિ રસ જેવો. રામ રટણ
 શિવ વિરંચી સારદા, શ્રુતિ શાસ્ત્ર વખાણે;
 કહે પ્રીતમ પ્રભુ નામનો, મહિમા મહા મુનિ જાણે. રામ રટણ

પદ ૧૪ મું.

જય જય શ્રીગ્ગનકીરાય, લક્ષ્મિ હિતકારી;
પનિત પાવન નામ જ્યાકો, લીલા પિયુધારી. જય જય૦
કમલાસન શંભુ શેષ, કહત નિગમ ચારી;
દિનકે દયાલ આપ, ઇસતા વિસારી. જય જય૦
ગુનકા ગજ વિપ્ર વ્યાઘ્ર, દૌદ્ર પશુ નારી;
અધમ જાતિ બહુત બ્રાંતિ, આપદા નિવારી. જય જય૦
પાહિ પાહિ શરણુ શરણુ, રાખીએ મોરારી;
પ્રીતમકે પ્રાણુ પ્યારે, મહિમા બલિહારી. જય જય૦

પદ ૧૫ મું.

કૃષ્ણ કૃષ્ણ કૃષ્ણ વાસુદેવ કહે તું, હેત હૈયામાં આણી;
ગોપીનાથ ગોવર્દનધારી, વૃન્દાવન દધિ દાણી. કૃષ્ણ૦
પુત્ર ભાવસું પ્રેમે લડાવે, નંદ રાયની રાણી;
નવલ કિશોર ચોર માંખણનો, મીઠી મુખની વાણી. કૃષ્ણ૦
વ્રજ રજ અજ ઉમયાપતિ ઇચ્છે, પ્રીછે કાઇએ પ્રાણી;
પ્રીતમ પ્રેમ ધરી લજ ભાવે, સુંદર વર સુખ ખાણી. કૃષ્ણ૦

પદ ૧૬ મું.—રાગ યમન કલ્યાણ.

રઢીઆજો રે, રંગનો ભીનો. રેક.
સુખ સાગર નાગર નંદજનો, નિગમ કહે જશ જોનો. રઢી૦
વ્રજ જીવતિનાં વહાલે કરીને, અવનિમાં અવતાર લીનો. રઢી૦
નૌતમ ખેલ કર્યાં ગોકુળમાં, તાપ હર્યો તરુણીનો. રઢી૦
ત્રિભુવન નાયક સખ સુખદાયક, લાયક નામ નગીનો. રઢી૦
પ્રીતમનો સ્વામી સુંદર વર, ચતુરા ચિત્તમાં ચીનો. રઢી૦

પદ ૧૭ મું.

રંગ ભીની રે, રાધા રાણી. રેક.
નિત નિત નિરખે હૃદયે હરખે, મુખ મરકે મુખ બાણી. રંગ૦
સુર મુનિ વ્યાસ વિરંચી નારદ, પ્યારીની પ્રીત વખાણી. રંગ૦
ચૌદ લોક સચરાચર સૌમાં, કીર્તિ સુતા કહે વાણી. રંગ૦

પ્રેમ સુધાકર પ્રેમે પીધો, લીધો આનંદ હિર આણી. રંગ૦
 વહાલપણે વાલમ વશ કીધો, સુંદર વર સુખ ખાણી. રંગ૦
 પ્રીતમના સ્વામીની સંગે, માનની મહા રસ માણી. રંગ૦

પદ ૧૮ મું.

બડ લાગી રે, ક્રીજની નારી. ટેક.
 ધન ધન રે ગોપી ગોકુલની, પ્રેમ રસ પીનારી. બડ૦
 હરતાં રે ફરતાં કારણ કરતાં, નિરખે નવલ બિહારી. બડ૦
 તનધન સદન તજી ભજી ભાવે, એના સ્નેહતણી બલિહારી. બડ૦
 જેના સ્નેહ થકી શ્યામળીએ, વૃન્દાવન ગૌ ચારી. બડ૦
 અદ્ભુત સુખ આપ્યું અબલાને, લીલા લેહેર વધારી. બડ૦
 પ્રીતમનો પ્રભુ પ્રેમ સનેહી, મોહન મંગલકારી. બડ૦

પદ ૧૯ મું.

પ્રભુ પદ રજ રે, વિધન હરે છે. ટેક.
 આનંદકારી અખંડ વિહારી, ભક્તનો ભાવ ભરે છે. પ્રભુ૦
 જે રજને અજ શંકર ધર્યો, શુકળ ધ્યાન ધરે છે. પ્રભુ૦
 સિંધુ સુતા સેવે જે સ્નેહે, મન કર્મ વચ્ચે વરે છે. પ્રભુ૦
 જે રજથી ગંગાજલ નિર્મલ, ત્રિભુવન પાવન કરે છે. પ્રભુ૦
 પ્રીતમનો પ્રભુ પતિત ઉદ્ધારણ, સમરે કારણ સરે છે. પ્રભુ૦

પદ ૨૦ મું.

લે રસના નિત્ય ગોવિંદ ગાઇ. ટેક.
 સકલ સિદ્ધ મુનિ કરત મનોરથ, બંધત ચરન કમલ સેવકાઇ. લે રસના૦
 સહસ્તાનન ચતુરાનન શંકર, શુક સનકાદિ મુનિ સમુદાઇ;
 શ્રીરઘુપતિ પદ અતિ અનુરાગી, કરત ભજન તજી માન બડાઇ. લે રસના૦
 ચરણ ચેહેન અંકિત શુભ ખટ દસ, રસિક રૂપ ત્રિભુવન છખી છાઇ;
 પ્રીતમક હૃદયે રહો નિશ દિન, આનંદ ઓઘ અમોઘ પ્રભુતાઇ. લે રસના૦

પદ ૨૧ મું.

જય વૃન્દાવન કુંજ બિહારી. ટેક.
 ખેતર કૈલિ કરે દિન રજની, નંદ નંદન અખુલાન દુલારી. જય વૃન્દાવન૦

કુસુમ સેજ રચી કુસુમ સિંહાસન, કુસુમ મેહેલની શોભા સારી;
જીવતી સમૂહ મધ્ય મનમોહન, કરત વિલાસ હાસ્ય ગિરિધારી. જય વૃંદાવન
સુંદર વદન કમલદલ લોચન, અંગ અંગપર જાડે જલિહારી;
પ્રીતમનો પ્રભુ પ્રેમ સનેહી, લક્ષ્મી હેત ભૂતલ દેહ ધારી. જય વૃંદાવન

પદ ૨૨ મું.

ગિરિધરલાલતણા ગુણુ ગા રે: ટેક.
આ સંસાર પૂર પાણીનું, તેને તરંગે તણાયો ન જ રે. ગિરિધરલાલ
જે રે વહો તો ગયો અતિ આધો, ન મળે દોર દેઝાણું ઠા રે;
માયા મહા જલ પાર મળે નહીં, એવું જાણી હરિ શરણું સાહા રે. ગિરિધરલાલ
રાખ ભરેસો રાધાવરનો, ખીજે અન્ય નથી ઊપા રે;
જન પ્રીતમ જે પ્રીત યથારથ, પ્રભુને ભજીને પાવન થા રે. ગિરિધરલાલ

પદ ૨૩ મું.

ભાવ કરીને તું હરિને ભજ રે. ટેક.
આ તન તારું શિરોમણિ સારું, મારું કહ્યું તું માન નિર્લજ્જ રે. ભાવ કરી
હરિને વિસાર્યાં તે સર્વસ્વહાર્યાં, તેથી નકારા નહિ કોણુજ રે;
હરિનો મહિમા મોટા મુનિ જાણે, જેના પદને ધાય ઇંદ્ર અજ રે. ભાવ કરી
ગરુડો થઈ ગોવિંદ ગુણુ ગાજે, માન બડાઈ ટંડાઈ તજ રે;
સુખમાં લીન પ્રવીન સંત જન, પ્રીતમ પ્રેમે પરસ પદ રજ રે. ભાવ કરી

પદ ૨૪ મું.

ભજન વિના દિન જાય છે વિત્યા. ટેક.
શિર પર કાલ કરે છે ગજગંધા, મૂઢ મતિ નર શેં નથી ખીહીતા. ભજન
જે પ્રાણી પ્રતીત ન આવે, સુરત ધરી સાંભળ તું ગીતા;
તેનો સ્વાદ જડે જે કોને, અવર ખીજી રસ મૂકે છીતા. ભજન
જેને લગન લાલસું લાગી, દેહ ધરી પણ દોષ રહિતા;
કહે પ્રીતમ તે જન હરિ જેવા, જેમ સાગર એકરૂપ સરિતા. ભજન

પદ ૨૫ મું.

ચરણ કમળનો રે, મોટો મહિમા, જેનું ધ્યાન ધરે સુર બ્રહ્મા;
નિગમ નિરતર ગાય છે રે. ચરણુ

જેના ચરણ સેવે રે મહા મુનિ, વહાલપણાં વહે રે વ્રજ જીવતી;
સિંધુસુતા નિત્ય ગાય છે રે. ચરણ૦

ગંગા તુલસી ચરણનિવાસી, ઋદ્ધિ સિદ્ધિ કહીએ જેની દાસી;
સૌ દ્રાઘ સેવે શ્યામને રે. ચરણ૦

ચરણ સરોજ સુગંધ સંજોગી, ભક્ત અનેક ભ્રમર રસ ભોગી;
નિમેશ તજે નહીં નામને રે. ચરણ૦

પદ પર શીતલ જલ પાવનકારી, શેષ સેવે સદા ત્રિપુરારી;
અમર લોક આશા કરે રે. ચરણ૦

મહિમા જાણ્યો ગૌતમ નારી, તન મન ધન કરે બલિહારી;
પ્રેમે પ્રીત હૃદયે ધરી રે. ચરણ૦

પદ પરસી રજ વ્રજ વૃન્દાવન, પ્રેમે પામે દ્રાઘ પ્રેમી જન;
જેને શ્રીકૃષ્ણ કૃપા કરે રે. ચરણ૦

પ્રીતમનો સ્વામી શ્યામળીઓ, અલખેલો છ અઢળક ઢળીઓ;
નીરખીને નયણાં કરે રે. ચરણ૦

પદ ૨૬ મું.

આજ અમારે દીવાળી રે સજની, રંગ ભરી રળીઆમણી રજની;
હું દાસી પિયુના પદની રજની તો, પ્રેમ નેમ પાળું સદા રે.

કમલ નયન કમલાનો સ્વામી, આઘ મધ્ય અંત અંતર્યામી;
પૂરણ પુણ્યે કરીને પામતો, વામી સકલ ભવ આપદા રે.

શિર મુગટ કુંડલ વનમાળા, મદન શરદ સરી રૂપ રસાળા;
યુગ્મ સ્વરૂપ બાહુ વિશાલા, તો સુંદર બેનુ ધરી રે.

સ્તન જડિત કટિ કંદેરો સોહે, નેપૂર ધૂત મુનિનાં મન મોહે;
ચરણ કમલમાં ચિત્તકુંદ પ્રોએ, તો જીગલ નયનાં ભરી રે.

અંગ સોરંગ પીતાંબર ઘેતી, પટકે જોર ઝવેર ને મોતી;
અંગ અંગ આબ્રણ સન્ધ્યાં જ્યોતી, તો સુંદર શોભા શી કહું રે.

પ્રીતમનો સ્વામી શ્યામળિયો, આનંદ સિંધુ અઢળક ઢળિયો;
પૂરવની પ્રીતિ પ્રગટ પીયુ મળિયો, તો સૌ સોંપી સન્મુખ રહું રે.

પદ ૨૭ મું.

આજ દીવાળી પ્રેમ રસાળી, ભુવને પધાર્યા શ્રીવનમાળી;
રસ યસ થઇ ગઇ રૂપ નિહાળી, તો લાળી રહી ભાવે કરી રે.
આપ્યાં આસન આનંદકારી, એકા નટવર નવલ વિહારી;
તન મન પ્રાણ કરું બલિહારી, તો પ્રાણબુવન ધન જાણીને રે.
અગર કપૂરે આરતિ કીજે, નીરખી રૂપ હૃદયામાં લીજે;
પ્રેમ સુધા રસ પ્રેમે પીજે, તો અતિ આનંદ ઉર આણીને રે.
નિત્ય નિત્ય નવલા નેહ વધારું, ત્રિભુવન વ્યાપક તેજ તમારું;
નેહને મોહી રહું મન મારું, તો ત્યારું ક્ષણંએ નવ રહે રે.
પ્રીતમનો પ્રભુ પ્રેમ સનેહી, એની લીલા કહું કેઇ કેઇ;
પ્રસન્ન કીધો દર્શન દેઇ, તો રજની દિવસ હૃદયે વસે રે.

પદ ૨૮ મું.

આજ ક્યોં અંનકાટ છખીલે, રંગ વધાર્યો રંગ રંગીલે;
પ્રેમનો સિંધુ પ્રેમી જન ઝીલે, તો ગોપી કુળ ગોપ લીલા કરી રે.
ઈંદ્રતણા અપરાધ વિસાર્યો, લઇ પર્વત મુરપતિ શિર ધાર્યો;
સાત દિવસ લગી ભારે માર્યો, તો ગર્વ નિવાર્યો શ્રીહરિ રે.
જેને પંચ તત્ત્વ માળા ઉર રાજે, લાભ્ય નીલ જળ મુક્તિ વિરાજે;
તેજ માણેકવાળું વિધુ રજ છાજે, તો ત્રજ આકાશે પ્રકાશે છે રે.
તે આગે ન કાણ દેવની માયા, જેમ કંઇ પુરુષ પુરુષની છાયા;
નિગમે પુરાણે અગમ કરી ગાયા, તો જેનો આ વિશ્વ પ્રકાશે છે રે.
નિર્ગુણ અત્ત સગુણ થઇ શોભા, જેની લીલામાં મુનિવર લોભ્યા;
જેના થોભાવ્યા ધર્મ સૌ થોભ્યા, તો જગત મંગળ જશ પ્રગટે રે.
લક્ષ્મિ હિત અવતાર ધરે છે, દાસતાણું બહુ કાજ કરે છે;
પ્રીતમ પ્રેમીનાં ચિત્ત હરે છે, તો તાપ હરે છે તેહનાં રે.

પદ ૨૯ મું.

મંગળ ગાન કરે છે ગોપી, આનંદ રૂપ રહી અંગ ઓપી;
પ્રેમ નવલ વેલ રસમાં રોપી, તો નિર્ભે કારણ કલ્પનરૂ રે.

પરમ ચતુર સકલ વ્રજ વહાલા, નવ ધન ઘેર્યો દામની માળા;
 સુર શિરોમણિ રૂપ રસાલા, તોવ ઈન ક્રેષ્ટ પેરે કંરૂં રે.
 પદ્મ પત્ર વિશાલ વિલોચન, દૃષ્ટિ અગોચર ગોચર મોચન;
 મનમોહન મધવા મદમોચન, તો શોચ સકલ સહેજે ગયો રે.
 ગોવર્દન ઓચ્છવ હરિ કીધો, ગોપ વેશ ગોવિંદે લીધો;
 વ્રજ જન પ્રેમ સુધારસ પીધો, તો સકળ મનોરથ સૌ થયો રે.
 ઘેર ઘેર ચતુર કરી ચિત્રશાલા, ધન પતાકા તોરણ માળા;
 સોળે શણગાર સન્યા વ્રજ વહાલા, તો આલૂપણ અંબર આપતાં રે.
 પ્રીતમના સ્વામીની સંગે, મળવું પરસ્પર પ્રેમ પ્રસંગે;
 આનંદ કંદ વધાર્યો અંગે, તો ચિત્ત હરિ ચરણે આરોપતાં રે.

પદ ૩૦ મું-રાગ ગરબો.

પ્રેમે પરણે તુલસી શાલિગ્રામ રે, શોભા સાગર સુખનું ધામ રે;
 કાર્તિક શુદ્ધ એકાદશી કહીએ રે, મહિમા મોટો પાર ન લહીએ રે.
 બલિને દ્વારે શ્રીનાથ પધાર્યા રે, અવની ઉપર આનંદ વધાર્યા રે;
 ચાર જન્મ જાગે જદુ રાય રે, ભોગ આરતિ ચતુર્વિધ થાય રે.
 તુલસીજી પરણે ત્રિભુવન નાથ રે, ધોળ મંગળ ગાય વૈષ્ણવ સાથ રે;
 વૈકુંઠપતિ ચઢ્યા વરઘોડે રે, સંત સાથ ભેળા સોહે જોડે રે.
 પ્રભુ પ્રીતમનો પ્રેમ સનેહી રે, તોરણ ચઢીઆ દુંદુભી દેઈ રે.

પદ ૩૧ મું.

સાસુજીએ આવીને વધાવ્યા રે, પ્રેમે પોંખીને પધરાવ્યા રે;
 રત્ન સિંહાસન બેઠા આવી રે, સખી સૌ કન્યા શણગારીને લાવી રે.
 કંઠે આરોપી વનમાળા રે, ગીત ગાય મધુર રસાલા રે;
 કનક મણિમય મંડપ મચ્યો રે, લોક ચતુર્દશ અતિ રંગ મચ્યો રે.
 જવ તલ હોમી પાવક પરજીવ્યો રે, રત્નદીપ ચોદસ અજવાળ્યો રે;
 જળહળ તે જ્યોત પ્રકાશે રે, ચંદ્રવા તોરણ ચો પાસે રે.
 વાડવ કરે વેદની ધૂન્ય રે, આવ્યા ત્યાં બ્રહ્મા નારદ મૂન્ય રે;
 મંગળ દેરા પ્રેરે ભગવાન રે, સમે વર્તે સાવધાન રે.

વર કન્યા આરોગે કંસાર રે, જુગમાં તે વરતે જ્ય જ્યકાર રે;
અબલા તો અખંડ અમર વર પામી રે, પ્રેમસ્નેહી પ્રીતમનો સ્વામી રે.

પદ ૩૨ મું.—થાળ ૧ લી.

આનંદે આવો રે, જીવન જમવાને; બહુ પાક બનાવું રે, ગિરિધર ગમવાને.
ઉપ્પોદક આપું રે, નટવર નહાવાને; પીતાંબર લાવું રે, પ્રેમે પહુરવાને.
ચાંખડીએ ચઢીને રે, આબ્યા અંતરજનમી; ચંદનની ચોટી રે, બેઠા બહુ નામી.
કંચનને બાજઠે રે, સુવર્ણની થાળી; ભોજન કરવાને રે, બેઠા વનમાળી.
ખાનં તે લાકુ રે, ઘેબર ઘીનાં છે; પકવાન લલાં છે રે, સૌ મીસરીનાં છે.
એવા ભોગ છપ્પન છે રે, વ્યંજન બહુ લાંતિ; સાકર મેવાદિક રે, રહ્યા છે સહુ જાતિ.
જેતી રચી આવે રે, તે લેજે માંગી; જમતાં મુખ નિરખે રે, તે મહા બડ લાગી.
જમુના જળ શીતળ રે, એલચીએ વાસી; પાનનાં બીડાં રે, ખવડાવું ખાસી.
કંકુ ને કેસર રે, કુમકુમ થાળ ભરી; પ્રીતમનો સ્વામી રે, પૂજું પ્રેમ ધરી.

પદ ૩૩ મું.—થાળ ૨ જી.—રાગ સારંગ.

હરિ લાવે ભોજન કીજીએ ૦ હરિ ૦ ટેક ૦
સુંદર વચન સરોરહ લોચન, શોભા જોઈ જોઈ રીઝીએ. હૃ ૦
દધિ પકવાંન મીઠાઈઓ મેહ, રચિ આવે સો લીજીએ. હૃ ૦
જાંઘ જાવંત્રી જયફળ મીસરી, ઔષ્ઠ્યોપ પ્રભુ પીજીએ. હૃ ૦
આચમન પાન કીજીએ કમલાવર, દેખી દેખી દિલ રીઝીએ. હૃ ૦
પ્રીતમ દ્વાર રહ્યો રસ ગાવે, ઉબરી જુકણ લીજીએ. હૃ ૦

જ્ઞાન પ્રકાશ.

પદ ૩૪ મું.

જીવ વચન વિચારી બોલે, બહુ બકવાદ ન કીજે;
નિર્મલ નામ રામ સ્થુવરું, નિત્ય નિરંતર લીજે. જીવ ૦
શિવ વિરંચી શેષ શારદા, નિગમ પુરાણ વખાણે;
નામ અમૂલક દામ ન બેસે, કેમ જડ જીવ ન જાણે. જીવ ૦

પુટે કુલે નીર ઈરે નહીં, વૃક્ષ વેડાએ ફળ ક્યાંથી;
 એમ અસત્ય ભાષણથી થાયે, હીણુ તેજ તપ ત્યાંથી. ૭૫૦
 શીખી, દધીચિ, અલિ, નૃપ દશરથ, હરિશ્ચંદ્ર, કર્ણ કહીએ;
 શરીર ગયું પણ શબ્દ ન ચૂક્યા, તે પૂરા નર લહીએ. ૭૫૦
 દાતા શૂર સત્ય સહુ સદ્ગુણ, ભક્ત તણે હૃદે રહે છે;
 કહે પ્રીતમ તે પ્રભુના પ્યારા, નિશ દિન હરિ હરિ કહે છે. ૭૫૦

પદ ૩૫ મું.

તું તારું તન દેખી તપાસી, અનુભવ આંખ ઉઘાડી;
 આશા તૃષ્ણા લોભ ને ધર્ખા, નાંખ કલ્પના કાઢી. તું તારું
 પ્રભુ પ્રેમે પરસે અમૃત વરસે, દરસે દહાડી દહાડી;
 આડે પહોર આનંદની હેલી, ફૂલી રહી ફૂલવાડી. તું તારું
 દેહના નેહ થકી રેહ ન્યારો, ચિત્ત ચૈતન્યમાં લગાડી;
 કહે પ્રીતમ તો તું હરિને વંદે, નિગમ નગારાં વગાડી. તું તારું

પદ ૩૬ મું.

જે જગદીશ ઇશ અવિનાશી, હિર વાસી મુખ રાસી;
 પરમાનંદ પરમ મુખ સિંધુ, સેવે સદા કમલાસી. જે જગ.
 નેતિ નેતિ નિગમ કરી ગાયે, પૂરણ બ્રહ્મ વિલાસી;
 જન્મ જન્મ જગત્પતિ જીવન, ચરણ કમલ હું દાસી. જે જગ.
 વહાલા પધારે કારજ સારે, પૂરણ પ્રેમ પ્રકાશી;
 પ્રીતમના સ્વામી મુંદર વર, નામે ટળે ચોર્યાશી. જે જગ.

પદ ૩૭ મું.

જે સત્સંગ કરે શુદ્ધ ચિત્તે, સધળાં તીરથ તેને;
 નિરખે નિલ નિરંતર હરિને, ભૂલે નિંદે નહીં કેને. જે સત્સં
 કામધેનુ ચિંતામણી સુરતરુ, અમૃત ક્ષત્ર નિલ એને;
 શું કરવા ભરમે તે ભટકે, ઘટમાં ગોવિંદ ચિહ્ન. જે સત્સં
 આડે પહોર આનંદનો સિંધુ, શ્રદ્ધો રહે દીને રેને;
 નિલ નિલ રનેહ સહિત સત્સંગે, પ્રીતમ પ્રેમ રસ પીને. જે સત્સં

પદ ૩૮ મું.

રહે રસના તું રામ લજનમાં, હંસ દશા દિલ આણી;
કહું છું કુટિલ વચન નવ કાઢીશ, વૃથા વાયસ વાણી. રહે૦
હરિ નામ નિર્મલ મુક્તાફલ, જિહ્વાએ જપીએ જાણી;
તણ અસાર સાર પય પીજે, પરહરી પરપંચ પાણી. રહે૦
જેના સ્મરણથી ટળી જાએ, ગર્ભવાસની ધાણી;
પ્રીતમ લજન કરી લે ભાવે, નિર્ભય નામ નિશાની. રહે૦

પદ ૩૯ મું.

ગુરુ ગમ જ્ઞાન વિચારું ઘટમાં, પ્રગટી પ્રેમ ખુમારી;
ખટ અંબુજ ખેલીને જોયું, ઉઘડી અગમ અટારી. ગુરુ૦
પંચ પ્રવાહ ગંગા વહે પાવન, કરને સ્નાન કરારી;
સહસ્ર પાંખડી કમલ કાશમાં, દર્શ્યા દેવ મોરારી. ગુરુ૦
તત્વમસી તુરીયા શુદ્ધ ચૈતન્ય, તે તે જ્યુંજ બલિહારી;
પ્રીતમ પરબ્રહ્મ પુરુષોત્તમ, વ્યાપક અખંડ વિહારી. ગુરુ૦

પદ ૪૦ મું.—રાગ ગોડી.

વન્દુ સદ્ગુરુ ચરણરજ શીશ. ટેક.
ચરણરજ શીશ ચરણરજ શીશ, અખિલ બ્રહ્માંડતણો જે ઇશ. વન્દુ૦
વ્યાપક પૂરણ બ્રહ્મ જગદીશ, મંગળકારી માયાધીશ. વન્દુ૦
જેને વશ વરતે પાંચ પચ્ચીશ, નિર્મળ નામ જપે જોગીશ. વન્દુ૦
સુર નર નાગ અસુર મુનિ દેવ, સૌ કોય કરે સદ્ ગુરુની સેવ. વન્દુ૦
કવિ પંડિત ગ્રંથ આદે ગાય, ગુરુ કૃપાથકી કારજ થાય. વન્દુ૦
કહે પ્રીતમ ગુરુ પરમ દયાળ, આપે અભય પદ તે તત્કાળ. વન્દુ૦

પદ ૪૧ મું.

જય જય જનરાય, જશ અગમ અપાર. ટેક.
અગમ અપાર જશ, અગમ અપાર, નેતિ નેતિ નિગમ કહે નિરધાર. જય૦
વંદે વિરંચી શિવ વારંવાર, સદા સમાધિ ધરે સનતકુમાર. જય૦
અહિપતિ નિશ દિન કરત ઉચ્ચાર, સહસ્ર વદન જિહ્વા યુગ્મ હબ્બાર. જય૦
સિંધુ સુતા પદ સેવે ઉદાર, સંશય શોક મિટાવન હાર. જય૦

પુટે કુલે નીર ઈરે નહીં, વૃક્ષ વેડાએ ફળ ક્યાંથી;
 એમ અસત્ય ભાષણથી થાયે, હીણ તેજ તપ ત્યાંથી. જીવં
 શીખી, દધીચિ, બલિ, નૃપ દશરથ, હરિશ્ચંદ્ર, કર્ણ કહીએ;
 શરીર ગયું પણ શબ્દ ન ચૂક્યા, તેં પૂરા નર લહીએ. જીવં
 દાતા શૂર સત્ય સહુ સદ્ગુણ, ભક્ત તણે હૃદે રહે છે;
 કહે પ્રીતમ તે પ્રભુના પ્યારા, નિશ દિન હરિ હરિ કહે છે. જીવં

પદ ૩૫ મું.

તું તારું તન દેખી તપાસી, અનુભવ આંખ ઉઘાડી;
 આશા તૃણા લોભ ને ઇર્ષ્યા, નાંખ કલ્પના કાઢી. તું તારું
 પ્રભુ પ્રેમે પરસે અમૃત વરસે, દરસે દહાડી દહાડી;
 આડે પહોર આનંદની હેલી, ફૂલી રહી ફૂલવાડી. તું તારું
 દેહના નેહ થકી રેહ ન્યારો, ચિત્ત ચૈતન્યમાં લગાડી;
 કહે પ્રીતમ તો તું હરિને વંદે, નિગમ નગારાં વગાડી. તું તારું

પદ ૩૬ મું.

જે જગદીશ ઇશ અવિનાશી, ઉર વાસી મુખ રાસી;
 પરમાનંદ પરમ મુખ સિંધુ, સેવે સદા કમલાસી. જે જગ.
 નેતિ નેતિ નિગમ કરી ગાયે, પૂરણ બ્રહ્મ વિલાસી;
 જન્મ જન્મ જગત્પતિ જીવન, ચરણ કમલ હું દાસી. જે જગ.
 વહાલા પધારો કારજ સારો, પૂરણ પ્રેમ પ્રકાશી;
 પ્રીતમના સ્વામી મુંદર વર, નામે ટળે ચોર્યાશી. જે જગ.

પદ ૩૭ મું.

જે સત્સંગ કરે શુદ્ધ ચિત્તે, સઘળાં તીરથ તેને;
 નિરખે નિલ નિરંતર હરિને, ભૂલે નિંદે નહીં કેને. જે સત્સં
 કામધેનુ ચિતામણી મુરતરુ, અમૃત ફલ નિલ એને;
 શું કરવા ભરમે તે ભટકે, ઘટમાં ગોવિંદ ચિહ્ને. જે સત્સં
 આડે પહોર આનંદનો સિંધુ, ક્યોયો રહે દીને રેને;
 નિલ નિલ સ્નેહ સહિત સત્સંગે, પ્રીતમ પ્રેમ રસ પીને. જે સત્સં

પદ ૩૮ મું.

રહે રસના તું રામ ભજનમાં, હંસ દશા દિલ આણી;
કહું છું કુટિલ વચન નવ કાઢીશ, વૃથા વાયસ વાણી. રહે૦
હરિ નામ નિર્મલ મુક્તાદલ, જિહ્વાએ જપીએ જાણી;
તણ અસાર સાર પય પીજે, પરહરી પરપંચ પાણી. રહે૦
જેના સ્મરણથી ટળી જાએ, ગર્ભવાસની ઘાણી;
પ્રીતમ ભજન કરી લે ભાવે, નિર્ભય નામ નિશાની. રહે૦

પદ ૩૯ મું.

ગુરુ ગમ જ્ઞાન વિચારું ઘટમાં, પ્રગટી પ્રેમ ખુમારી;
ખટ અંબુજ ખોલીને જોયું, ઉઘડી અગમ અટારી. ગુરુ૦
પંચ પ્રવાહ ગંગા વહે પાવન, કરને સ્નાન કરારી;
સહસ્ર પાંખડી કમલ કાશમાં, દર્શ્યો દેવ મોરારી. ગુરુ૦
તત્વમસી તુરીયા શુદ્ધ ચૈતન્ય, તે તે જયુંજ અલિહારી;
પ્રીતમ પરબ્રહ્મ પુરુષોત્તમ, વ્યાપક અખંડ વિહારી. ગુરુ૦

પદ ૪૦ મું.—રાગ ગાડી.

વન્દુ સદ્ગુરુ ચરણરજ શીશ. ટેક.
ચરણરજ શીશ ચરણરજ શીશ, અખિલ બ્રહ્માંડતણો જે ધશ. વન્દુ૦
વ્યાપક પૂરણ બ્રહ્મ જગદીશ, મંગળકારી માયાધીશ. વન્દુ૦
જેને વશ વરતે પાંચ પચ્ચીશ, નિર્મળ નામ જપે જોગીશ. વન્દુ૦
સુર નર નાગ અસુર મુનિ દેવ, સૌ કાય કરે સદ્ ગુરુની સેવ. વન્દુ૦
કવિ પંડિત ગ્રંથ આદે ગાય, ગુરુ કૃપાથકી કારજ થાય. વન્દુ૦
કહે પ્રીતમ ગુરુ પરમ દયાળ, આપે અભય પદ તે તત્કાળ. વન્દુ૦

પદ ૪૧ મું.

જય જય જનરાય, જશ અગમ અપાર. ટેક.
અગમ અપાર જશ, અગમ અપાર, નેતિ નેતિ નિગમ કહે નિરધાર. જય૦
વંદે વિરંચી શિવ વારંવાર, સદા સમાધિ ધરે સનતકુમાર. જય૦
અહિયતિ નિશ દિન કરત ઉચ્ચાર, સહસ્ર વદન જિહ્વા યુગ્મ હજાર. જય૦
સિંધુ સુતા પદ સેવે ઉદાર, સંશય શોક મિટાવન હાર. જય૦

અમર લોક કરે અમૃત આહાર, તારો પ્રેમ રસ તે કોયક પીનાર. જ્યં
અનેક અભાંડતણો આધાર, પ્રીતમના સ્વામી રહો હૃદયા મોઝાર. જ્યં

પદ ૪૨ મું.—રાગ સામેરી.

હરિ ગુણ ગાતાં રે, વિલંબ ન કરીજ્યેરે, સ્મરણ કરીએ શ્વાસ ઉચ્છ્વાસ;
આવો સમો રે, હારે ફરી ફરી નહીં મળે રે, હૃદયામાં રાખે દૃઢ વિશ્વાસ. હરિં
આજ કાલમાં રે, ચૂપે તારે ચાલવું રે, જમીને કરવો પનઘટ વાસ;
કાયા પડીને રે, થશે ઢેરી ધૂળ જ્યારે, સારે કોય પ્રાણી નહીં પાસ. હરિં
શરીર સમીને રે, જમી જડી થશે રે, તું પર ઢોરાં ચરશે ધાસ;
દામન પવન પાવક જલ પૃથ્વી રે, જ્યાં જે હતું ત્યાં તેનો સમાસ. હરિં
કપટ તજીને રે, ભજ ભગવાનને રે, થશે તુજ દાસ તણો નિજ દાસ;
પ્રપંચ ટાળે રે, પ્રભુ દર્શન થશે રે, પ્રીતમ હોએ પ્રેમ પ્રકાશ. હરિં

પદ ૪૩ મું.

આળસ આણીને રે, ઉંઘમાં અભાગીઆ, જાગી જોને અવસર વીત્યો જાય;
તું નથી લેતો રે, મોહ પ્રમાદમાં રે, કાયાને કાળ નિરંતર ખાય. આળસં
વહાલપાણું ગયું રે, ગયું જોખન જથારથ, તારા રહ્યા તે દિન જાય;
નજરે દેખે છે રે, જીવન આવતાં રે, તોએ તારી ચિત્તમાં ચિંતા ન થાય. આળસં
રહેવા છે રે, મંદિર માળીઆં રે, થશે ઉદે રાત શોધી ઉપાય;
સુરતરુ તજીને રે, સેવે શેમજો રે, તેમાં ફળ શું સરવાળે થાય. આળસં
થણે દહાડે પામ્યો રે, દુર્લભ દેહડી રે, હવે કંઈ હેત કરીસું આણુ;
વહારે ન વેપારે રે, લાલ મળે મોહારનો રે, પ્રીતમ જો પરમારથ જાણુ. આળસં

પદ ૪૪ મું.

તત્ત્વ વિચારી રે, તીરથ જો કરે રે, તેણે તારાં મનનો મેલ ધોવાય;
સર્વર્થ દયાળે રે, સર્વુ ગોમતી રે, મંજન કરતાં ચિત્ત શુદ્ધ થાય. તત્ત્વં
ક્ષમા ક્ષિપ્રા રે, નમ્રપણું નર્મદાને રે, ગદ્યકી શ્રીગોવિંદ ગુણ ગાન;
ગંગા ગુરુ ભક્તિ રે, સંત સંગ સરસ્વતિ રે, જમુના જાણુ હરિનું ધ્યાન. તત્ત્વં
પ્રેમે બહુ શું રે, પ્રયાગ પરસતાં રે, પૂર્વનું પાતક પ્રત્યય થાય;
હૃદયામાં રાખે રે, ઇષ્ટ ઉપાસના રે, જન્મ વાસના તેણે ટળી જાણુ. તત્ત્વં

યવન ભૂપે આવી લિધું રાજ રે, અં મંત્રી જઈ મળ્યા લોભને કાજ રે, અં
 ભાગ્યો ઘોડે ચઢી ભૂપાળ રે, અં વન વિકટ મહા વિકાળ રે, અં
 મુનિ મેધાને આશ્રમે આવ્યો રે, અં ભાવ નરખીને સંકેતે ભાવ્યો રે, અં
 મૃગ સંગે તે કેશરી રમે રે, અં મોર ભુજંગ સાથે ભમે રે, અં
 રાજા ચિંતા કરે મન માંહ રે, અં દેશ ખોયો થયો ઉર દાહ રે, અં
 ધન માહારાને શત્રુ જોગવે રે, અં કીડી સંચરે ને તૈંતર ભોગવે રે, અં
 ધન માહારું ને ધણી કોક થાય રે, અં વૃક્ષ વાંચું ને ફલ કોક ખાય રે, અં
 તેવે સમે જાણી વિશ્રામ રે, અં વૈશ્ય આવ્યો સમાધિ નામ રે, અં
 પૂછ્યું ભૂપે આવ્યો છે કાણુ કામ રે, અં કાણુ નામ ને કાણુ છે કામ રે, અં
 ચિંતા ચિત્તે તમારે દિસે રે, અં દુઃખી લાગો છો મનની રીસે રે, અં
 પંછી વૈશ્યે કહ્યું સાંભળો રાજ રે, અં હું તો ખોઈ આવ્યો છું ધન દાજ રે, અં
 નારી સંતાને કાઢી મૂકિયો રે, અં ભુખે દુખ્યો કમાઈ ચૂકિયો રે, અં
 મધમાખી ઘસે જેમ હાથ રે, અં ભૂલ્યો ભરું આવળ સાથે બાથ રે, અં
 વૈશ્ય ભૂપ ગયા મુનિ પાસ રે, અં હાથ જોડી કરી અરંજ દાસ રે, અં
 મંત્રી ખુદી ને લુંટી લીધો રે, અં લાજ વોણો ને રાજ વોણો કીધો રે, અં
 તોય મમતા ન થાયે અળગી રે, અં પુત્ર મિત્રની માયા વળગી રે, અં
 તેનું કારણ કહો મુનિ રાય રે, અં મહારા મનનો તે સંદેહ જાય રે, અં
 મુનિ કહે માયા બળવાન રે, અં જેને વંદે સદા ગિર્વાણ રે, અં
 પંડિત કોઈ ન પામ્યો કેડો રે, અં માયાએ નાંખ્યો અંધાર પછેડો રે, અં
 માયા કંદે પડ્યા જગે લોક રે, અં તેણે છૂટે નહિ ચિંતનો શોક રે, અં
 થયા મધુ કેટલે બે ભાઈ રે, અં કરવા વિખળની સાથે લડાઈ રે, અં
 નિદ્રારૂપે માયાને છે કંદ રે, અં પરવશ ફસાણા મુકુંદ રે, અં
 થયું પંકજ નારાયણ નાભ રે, અં તેમાં પ્રગટ્યા બ્રહ્મા અરુણાભ રે, અં
 બ્રહ્મા માયાને ચરણે લાગી રે, અં સ્તુતિ કરવા થયા અનુરાગી રે, અં
 જગદંબા જનાર્તિહારી રે, અં ત્રિપુર સુંદરી ત્રિલોક વિહારી રે, અં
 દુઃખ ભંજની ને દાનવજંજની રે, અં શિવ રંજની ને માત નિરંજની રે, અં
 સિંહવાહિની દારિદ્ર્ય દુઃખદાહની રે, અં પ્રબળવાહની પૂરણ અવગાહની રે, અં
 નિદ્રા રૂપે નારાયણ મોહા રે, અં શેષ પર્યંક ઉપર સોહા રે, અં
 સ્તુતિ સાંભળીને તુષ્ટ થયાં માત રે, અં વિખળ નેત્રને મૂક્યાં સાક્ષાત રે, અં
 જગ્યા વિખળ થયા સાવધાન રે, અં યુદ્ધ કરવા મંડ્યા બળવાન રે, અં

હુંટણુ ગડદા મુષ્ટિઓ મારે રે, અં ૦ કોઈ જિતે ને કોઈ નવ હારે રે, અં ૦
શિથિલ વિષ્ણુ થયા સંગ્રામે રે, અં ૦ દેવી પ્રગટ્યાં તે દેવને કામે રે, અં ૦
મધુ દેટલને મોહજ લાગ્યું રે, અં ૦ મૃત્યુ વિષ્ણુને હાથે માગ્યું રે, અં ૦
શક્તિ આવી ખેઠાં લુન્દડ રે, અં ૦ અમુર સાર્યાં ઘણા પ્રગંડ રે, અં ૦
દીધું દર્શન આઘ ભવાની રે, અં ૦ બ્રહ્મા તારાયણે સન્માની રે, અં ૦
દેવ કાર્ય ધરી અવતાર રે, અં ૦ આઘ શક્તિ તે જગદાધાર રે, અં ૦
દાસ ખાસ તે રણુછોડ રાય રે, અં ૦ માતા થાળે સર્વને સહાય રે, અં ૦

કવચ ૨ જું.-દોહરો.

મહિપાસુર દાનવ પતિ, સુર માનવ દુઃખદાય;

મહા પ્રખલ દલ લાવિયો, ઇન્દ્ર રાજ ઇચ્છાય.

રાગ ગરબો.

મહિપ નામે અમુરનો ભૂપતિ રે, ઇન્દ્ર પદવી લેવાને ચલાવી મતિ રે;
દેવ ભાગીને બ્રહ્મા પાસે ગયા રે, રાજકાજ ગયું લાજ હીણા થયા રે.
દેવ મંડળી મહેશ પાસે મળી રે, ક્રોધ ક્રીધો વિરોધ વાત સાંભળી રે;
કોપ આટોપથી અંબિકાજી બન્યાં રે, વિદ્ય સર્વ સકળ દેવતાનાં હણ્યાં રે.
મુખ પંચ મુખથી કેશ કાળથી રે, કટી મંઘણા ઉરોજ અંશુ માળથી રે;
લુન્દડ યુગલ ચતુર્ભુજથી બણ્યાં રે, અમલ ચરણ કમલપત્રે રણિયામણાં રે.
લેંધો અંતલસીને ચુંદડી છે જરકશી રે, કમળી પહેરી મોટીની કસકસી રે;
આખ્યાં આભૂપણુ રત્ન જડાવનાં રે, હીરા માણેક ને હેમ ઘડાવનાં રે.
ખાંભુઅંધ સોહે તે મોતી બોરડે રે, ગલેઅંધ મણિ હાર હેમ દોરડે રે;
આપી શસ્ત્ર અસ્ત્ર દેવ મોદ પામિયાં રે, સિંહ હેમ ગિરી આપી દુઃખ વામિયા રે.
દેવીને દેખીને દેવતા હોંકારિયા રે, દૂત દાનવના નેધને પોકારિયા રે;
મહિપ સાંભળીને આંગળી દત્તે દશે રે, અજ કોણુ ગળ્લં વાઘની સામે ધસે રે.
ચડી કોણુ છે બિચારી બાપડી રે, સામી મંડે નહીં ઘડી ચાપડી રે;
કટક જટક મહાદેવી સામું ધસ્યું રે, શેષ સ્ત્રાણ્યો ને કમઠપીઠ ધસમસ્યું રે.
વીર બંકા અટકા ડાંખરા રે, વાજ તાજ ને સાજ સજ પાંખરા રે;
ગજ અગજના ઘંટ ઘણા ઘણુધણે રે, રથ ચક્રચક્રી શક પુરી ધણુધણે રે.
આવ્યો વાસ પુરી ભોમ પગે હળહળી રે, દેવની સેના દેખી સહ ખળભળી રે;
આવ્યો શિવ ઉદય વ્યાગ્રહ બોલતો રે, અસિ ભોમ વ્યોમ રોમ રોમ લેખતો રે.

આવ્યો ખીડાલ ને કુડાલ ઉલાળતો રે, દૈત્ય મહા હનુ ખાણુ ધનુ ઝાલતો રે;
 કડાઝૂડ કટકે અટકે બંન્ધો આફળ્યા રે, બટાચૂર હડાહૂડ સુરાસુર લડ્યા રે.
 દેવને ઠોકી રોકીને કર્યા વેગળા રે, માત સન્મુખ ધાયા તે જોદ્ધ આગળા રે;
 ખાણુ વરસે તે જેમ મેઘની ઝડી રે, ખાંડાં જળહજે જાણે જે વિજળી પડી રે.
 ચક્ર ચલવે ને ચોટ કરે ચોંપથી રે, કાંડાં કરડે કટાર હણે કોપથી રે;
 ચંડિ ઉપર ભુવંડી ચંડી નાંખતા રે, કાતી મારી છાતીથી લોહી ચાખતા રે.
 ગદા તોમર ત્રિશૂલ પટા ફેરવે રે, મુંડી ઉડી મારે ને પવાડા ચડે રે;
 ચક્ર ચલવે ગતિ વક્ર અણુવક્રનું રે, તક સરખું થઇ જાય વક્ર શક્રનું રે.
 વાધને પુદ્ડી ફરાવે ઝાલે પુંછથી રે, ખલા ઠોકે ને તાઓ દે મુંછથી રે;
 માતા કોપિયાંને આપિયાં ઉમંગથી રે, જંગ અળકી રહ્યો છે અંગો અંગથી રે.
 સિંહ નખે અરડે ને કરડે હાડકાં રે, પંજે ઢરડે ઉખરડે શિર ફાડકાં રે;
 એક દોડ ચડીચોટ અસુર ગંજ્યા રે, કોટ પકડીને લોટપોટ ભંજ્યાં રે.
 હેઠા પટકી પટકી કરે કટકા રે, કરી કટકા કટકા ને ભરે બટકાં રે.
 નરડી મરડી કરડે તે શીશ આરજાં રે, પેટ ઉઝરડી ઉતરડી ખાય કાળજાં રે;
 ઝાલે દુષ્ટને મંજરી જેમ કુકડા રે, વીશ વીશના ભરે છે માતા છુકડા રે;
 રથ વાજી હાથીની મુખે ધાલિયા રે, જેમ પ્રકડા ભરાય ધાણી દાળીયા રે.
 સૈન્ય માર્યું હુતાશ યથા ધાસને રે, કોક ભાવ્યો તે વિરલો લઇ સાસને રે;
 સૈન્ય થઇ ગયું ચુંથાણુ યુદ્ધ ભંગમાં રે, દેવી જિત્યાં રણછોડ રાય જંગમાં રે.

કવચ ૩ જી.-દોહરો.

સૈન્ય મરાણું મહિપતું, હુવો તે હાહાકાર;
 આત્યાં કાળી સાંભળી, આવ્યાં દળ સિરદાર.

છંદ ગરબો.

ચિહ્નુર આવ્યો છુર ધાર અસિ હાથમાં રે લોલ;
 નાથ વોણો જેમ ખુંટ કુદે સાથમાં રે લોલ.
 રથ કિંકણી અનેક ઘોર ધમકતી રે લોલ;
 ધજા ફરફરે ને કલશ કાંતિ ચમકતી રે લોલ.
 ખાણુ વરસે પરજન્ય યથા ડુંગરે રે લોલ;
 દેવી અબ્રમાં તો દિનેશ જેવી છાંય ધરે રે લોલ.

ત્રિશૂલ નાખ્યું જાનવલ્યમાન દાનવે રે લોલ;
 કાપ્યું ચંડિકાએ કાપે જ્યમ માનવે રે લોલે.
 રથ ભાંગીને સારથી તે ગાળિયો રે લોલ;
 ચિત્ત લાગ્યો તે દૈત્ય તણે રાળિયો રે લોલ.
 દોડિ ચોડી તરવાર સિંહ શિશમાં રે લોલ;
 ભૂળે દેવિને ધાત કરી રીસમાં રે લોલ.
 માએ મારી ત્રિશૂળ મૂળ કાપિયું રે લોલ;
 ભૂત પ્રેતને સમસ્ત લક્ષ આપિયું રે લોલ.
 મત કુંજર ખેસીને ચમર આવિયો રે લોલ;
 ઘટા પર્વત આકારે છાપી લાવિયો રે લોલ.
 સિંહ કુદીને હાથીને માથે ચઢ્યો રે લોલ;
 અમુર સાથ ભરી બાથ ધરણે પડ્યો રે લોલ.
 દંતધાતે વિચિત કરી દુષ્ટને રે લોલ;
 કરી ચરણ રણ મધ્ય ધરે દુષ્ટને રે લોલ.
 ગદા ધાતે ઉઘડને ધટાડિયો રે લોલ;
 લાત પ્રહારે ઉઘડ્યને મટાડિયો રે લોલ.
 ઉઘ વિરજ ને તામર અંધખું રે લોલ;
 વીર આખડળી દુર્ધર દુર્મખું રે લોલ.
 દૈત્ય મહા હનૂ દનુજ વંશ અગ્રણી રે લોલ;
 કાળ પાસે મળવાને મોકલ્યા ધણી રે લોલ.
 મહિષ આઝ્યો પાડાને રૂપે રણકતો રે લોલ;
 કાળ જેવો ધન ઘેર નાદ કણકતો રે લોલ.
 નાગ કુંડળી સમાન સિંગડાં વળ્યાં રે લોલ;
 કંઠ ધંટ ઘણા ધમધમે કાને કડાં રે લોલ.
 કાયા તો અંજન આકાર મહિધર જસી રે લોલ;
 પુંછ ફેરવેથી સમુદ્રની માઝા ખસી રે લોલ.
 પગ ખડતાળે પડતાળે ધરાનાં તળાં રે લોલ;
 મેરુ ડગમગ્યો ને દિગ્ગજનાં ચિત્ત ચળ્યાં રે લોલ.

દીંગ શિંગથી ઉરાડે ગિરિ શુંગને રે લોલ;
 ઝુંકે ફાડે ખલાંડ કાશ તુંગને રે લોલ.
 ઢીકે ઢીકે મૃગાધીરાને નાંખ્યો ઘસી રે લોલ;
 અદૃ હાસ હસી અંખિકા કહાડી અસી રે લોલ.
 પાડો પાડી આડો તે પાસે બાંધ્યો રે લોલ;
 ડુંગર રૂપે થયો માયા મંત્ર સાંધ્યો રે લોલ.
 મુંઢ દંડે પ્રચંડ સિંહ તાણીયો રે લોલ;
 અધર તોળ્યો, જેમ ગોળ તોળે વાણિઓ રે લોલ.
 માએ મારી ત્રિશૂળ હુલે વેધ્યો રે લોલ;
 પુરુષ પ્રગટ થયો તે પણ છેદ્યો રે લોલ.
 ધર્યું ભેંપા સ્વરૂપ ભયંકર ધણું રે લોલ;
 માન ભાંગ્યું જમરાજના પાડાતણું રે લોલ.
 ગળે તળે લરજવે ધરા ખંડને રે લોલ;
 માતા બોલ્યાં ઉપાડી ભુજ દંડને રે લોલ.
 મધુપાન કરી પ્રાણ હરું તાહરા રે લોલ;
 તૃપ્ત થાશે તે ભૂત પ્રેત માહરાં રે લોલ.
 ડોટ દીધી ને ચોટ કીધી ચોંપથી રે લોલ;
 કોટ અલી ચંડીએ ધણી કોપથી રે લોલ.
 શિશ કાપ્યું, ત્યાં પુરુષ એક નિસર્યો રે લોલ;
 અસી ચર્મ ધરી નેત્રમાં કોષે ભર્યો રે લોલ.
 ડોક વહાડીને દડો ક્યો હાથનો રે લોલ;
 નિજ હાથનો ખરો પણ સકળ સાથનો રે લોલ.
 મહિપ માર્યો પ્રસન્ન થયા દેવતા રે લોલ;
 રણછોડ રાય હરખીને ચરણ સેવતા રે લોલ.

કવચ ૪ થું.-દોહરો.

મહિપ માર્યો માહેશ્વરી, પ્રગટ્યો સુર આનંદ;
 શકાદય સુર ગણ મળી, સ્તુતિ કરે નારયંદ.

રાગ ગરબો.

શક્રાદય મુર ગણુ મળી, અંખાના ગુણુ ગાય;	
જગ જનની ગિરિનંદિની, ભય ભંજની માય.	શક્રા૦
રૂપ અનોપમ માતનું, વાણીથી ન કહેવાય;	
સુંદરતા ત્રેલોક્યમાં, તેથી છળી શરસાય.	શક્રા૦
વસ્ત્ર ધર્યાં માયે જરકસી, જાણે પ્રાત દિનેશ;	
કમળ કોશ માંહી ચંચલા, શોભે યથા સુવેશ.	શક્રા૦
કેશ પાશ રવિનંદિની, ગંગ કુસુમની માળ;	
સંથો સિંદૂર સરસ્વતી, વેણી ત્રિવેણી વિશાલ.	શક્રા૦
શરદિન્દુ સરખું વદન છે, દંત દાડીમ ખીજ;	
મંદ મંદ મંજુલ હશે, જાણે અખડે છે વીજ.	શક્રા૦
અપલાયત માની આંખડી, પંકજ પાંખડી માન;	
કીર ચંચુ જેવી નાસિકા, કંઠ કંઠુ સમાન.	શક્રા૦
પીન પયોધર ઓપતાં, જાણે કંચન કુંભ;	
અલિહારિ ભુજ દંડની, ભાંજ્યા દૈત્યના દંભ.	શક્રા૦
કંઠાન્નણુ તો હીરે જડયાં, ઝાલ ઝુમાણું તાંત;	
કંકણુ સોહે જડાવનાં, ઝુમખા મોતીની પાંત.	શક્રા૦
રમઝમ પ્રેરે મા કુદડી, શોભે અપરમપાર;	
દેવાંગના રંગ રંગનાં, અંગ અંગના શણુગાર.	શક્રા૦
વળી વળી પાડે તાળીઓ, લટકાળી મુર નાર;	
કટિમેખલા કુદ્રધણ્ડિકા, ઝાંઝરનો અમકાર.	શક્રા૦
ચાચરમાં ગરબે રમે, ગાય મધુરાં ગીત;	
ચંગ મૃદંગ મધુરાં વાજે, નાચે ગત સંગીત.	શક્રા૦
ધુધરી પાયે ધમધમે, નેપુરના રણુકાર;	
પડછંદ પડે ગગનમાં, શેષ સહે નહિ ભાર.	શક્રા૦
સુંદરતા લાવણ્યતા, વાણીથી નવ કહેવાય;	
સાગર નીર ગંભીર જેમ, ગાગરમાં ન સમાય.	શક્રા૦
ચંડ પરાક્રમ ચંડિકા, કીધો દૈત્યનો નાશ;	
ચરણને શરણે આવી રહ્યાં, જાણે દાસના દાસ.	શક્રા૦

ચક્ર ગદા શર ચાપથી, કાતી ખડ્ગ કટાર;
 રક્ષા કરે નિજ શસ્ત્રથી, નોધારના આધાર. શકા૦
 પાહિ પાહિ પરમેશ્વરી, પાહિ જગદાધાર;
 પાહિ પાહિ મહિષ મર્દની, પાહિ શ્રીજનોદ્ધાર. શકા૦
 પ્રસન્ન થઈને દેવી કહે, માગે સુર વરદાન;
 દેવ કહે સુણો અંધિકા, એ દુઃખ વિપિન કૃશાન. શકા૦
 કષ્ટ સમે સુર સાથને, થાળે તમે રે સહાય;
 તથાસ્તુ કહીને થયાં, અંતર્ધ્યાન ઉમાય. શકા૦
 શુંલ નિશુંલ સંહારવા, પ્રગટ્યાં રણછોડ રાય;
 કયા સકલ વિસ્તારથી, લાંખી શ્રીમુનિરાય. શકા૦

કવચ પ મું.-રાગ ગરબો (ઢાળ ઉતાર).

સુરપતિ પદ પામ્યો રે અમરારી, શુંલ નિશુંલ મહા અહંકારી;
 લાગ્યા તે સ્વર્ગ તજીને જંભારી.

ઢાળ-સ્વર્ગ તજી જંભારી લાગ્યો, દેવ સકળ બેહાલ;
 દાનવ થયા દિનેંદ્ર હુતાશન, ઈંદ્ર ચંદ્ર દિગ્પાલ.

ચાલ-ઈંદ્ર આદિ દેવતા પોકાર્યા, હે જક્તજનની તું જગદાધાર;
 અમને તો શુંલ નિશુંલે માર્યા.

ઢાળ-મારે દુષ્ટ કષ્ટથી તારે, સંહારે અસુરેશ;
 પાહિ પાહિ જનાર્તિહારી, પાહિ પરમેશ પરેશ.

ચાલ-પરમ પરેશ હે ચંચલા દેવી, વિષ્ણુ બ્રહ્મા ગિર્વાણે તુંને સેવી;
 વેગે તે શરણાંગત શુદ્ધ લેવી.

ઢાળ-શુદ્ધ લેવી કુંજર મુખ જનની, નીલકંઠ સુખદાય;
 જય જય હંસવાહિની વાણી, લવ જલ તરણી માય.

ચાલ-માયા તે કુંડલની જય ભદ્રા, રુદ્રાણી ગૌરિ ને જય તંદ્રા;
 નમો નમો ક્ષુધા જય જય નિદ્રા;

ઢાળ-નિદ્રા રહિત સદા અન્નપૂર્ણા, લવ સાગરની નાવ;
 ત્રિભુવન મુંદરી દિન દયાળી, સુણો અમારી રાવ.

ચાલ-સુણુને તે રાવ અમારી દુર્ગા, જ્યોત્સ્ના જગદાયક અપવર્ગા;
ધાત્રી શર વાણી જય ભર્ગા.

ઢાળ-ભર્ગા રૂપી કૃષ્ણા જય સારા, ધૂમ્રા ચેતન બુદ્ધ;
છાંયા શક્તિ ક્ષાંતિ જાતિ, લજ્જા શાંતિ શુદ્ધ.

ચાલ-અદ્ધા વૃદ્ધિ દયા જય તુષ્ટિ, બ્રાંતિ વ્યાપ્તિ જય જય પુષ્ટિ;
નમો નમો સુખ સંપત્ત જય વૃષ્ટિ.

ઢાળ-વૃષ્ટિ સુધા કરી દષ્ટિથી, કલ્પું મ ધરશો ત્રાસ;
હું રક્ષા કરું હણું દાનવને, પૂરું મનની આશ.

ચાલ-આશા પૂરણુ શિવા મહા કાલી, ગંગા સ્નાન કરી મતવાલી;
કૌશિકી પ્રગટાવ્યાં તત્કાલી.

ઢાળ-તત્કાલી પ્રગટ્યાં જગદંબા, હેમાચલને શૃંગ;
ત્યાં ચંડ મુંડ નીરખીને શોભા, અંગ ભરાણો ઉમંગ.

ચાલ-અંગે તે ઉમંગ ભર્યો મછરાલા, શુંલ નિશુંલ પાસે વિક્રાળા;
આવીને કલ્પું સાંભળ ભૂપાળા.

ઢાળ-ભૂપ એક રૂપાળી નિરખી, તે સરખી નથી નાર;
જાણી રત્ન અગત્ય કરી લેવું, ધીર ધરે ન લગાર.

ચાલ-ધીર ધરે ન લગાર સભાગી, રુડું રત્ન દષ્ટએ નહિ ત્યાગી;
દિકામાં જાય મહા દુઃખ ભાગી.

ઢાળ-ભાંગે દુઃખડું મુખડું નેતાં, ચિત્તને થાયે ચેન;
વેણુ સાંભળી ઠરે કાળજી, ટાઢાં થાયે નેણુ.

ચાલ-નયણે જે નિરખે તે નર જાણે, વાણી લજ્જાય તે રૂપ વખાણે;
રંભા જેવી એનું જલ તાણે.

ઢાળ-રંભાને પણ હારી કહેતાં, વાણીનું જાય પાણી;
તું રાણીમાં પટરાણી કરજે, ઘણું શું કહેવું તાણી.

ચાલ-તાણી કહેથી ઉદ્ધાસે ભરાણો, વાંદરને કરમાં આપ્યો પાણો;
વણુ નેયે નેવા અકળાણો.

ઢાળ-અકળાણો અકલ વણુ પાપી, વિકળ સકળ થઈ મત્ત;
એક સુગ્રીવ નામે દૂત તેડાવીને, બોલ્યો જ્યમ ઉન્મત્ત.

ચાલ-મત્તે માતંગે પેરેં તું બંબે, પ્રણતી કરેજે મારે કાંજે;
વણશે નરનું કારણ લાજે.

ઢાળ-લાજ તણું તું કંઠે નાખજે, મધુર વચનનો ફેંદ;
મૃગા નેણીનાં નેણ બેંધને, હુંને થાય આનંદ.

ચાલ-આનંદી સુગ્રીવ સંધાવ્યો, દેવીની પાસ ઉલ્લાસે આવ્યો;
કરે જોડીને શિશ નમાવ્યો.

ઢાળ-શિશ નમાવી અરજ કરી, હું શુંલ નિશુંલનો ફૂત;
જે આગળ કાગળ લઇ બંબે, સુર નાયક પુરૂહત.

ચાલ-પુરૂહત સરખા સેવક જોને, સેવક સ્નેહ કરને સુંદરી તેને;
ઉપમા તેની તે દધ્યે કેને.

ઢાળ-કેને ઘેર ઐરાવત હાથી, કામગ રત્ન વિમાન;
સુંદર નવીન સુરગિત વાદા, કીધા ભેટ કૃશાન.

ચાલ-કીધા ભેટ દિવાકર વાળ, દીધો રથ બ્રજપતિએ સાળ;
આપીને નિધિ કુબેર થયા રાજ.

ઢાળ-રાજ થઇ તું ચાલ છખીલી, થા રાણી શિર મોડ;
સુરી અસુરી સેવા કરશે, પૂરશે ચિત્તના કોડ.

ચાલ-પૂરશે મનના કોડ જો મળશે, નહિતર કંઠણ વચન સાંભળશે;
પાડશણે દાસીમાં જઇ ભળશે.

ઢાળ-ભળશે દાસીમાં સાંભળીને, મંદ મંદ કરી હાસ્ય;
સાંભળ ફૂત અદ્ભુત પ્રતિજ્ઞા, કરવો નહિ પરિહાસ.

ચાલ-નહીં પરિહાસ પ્રતિજ્ઞા છે સાચી, ભય દીક્રે નવ થાઉં હું કાચી;
સમોવડ જોદો લીધો જાચી.

ઢાળ-જાચી જુદ પ્રતિજ્ઞા કીધી, હૈયે હામ નિર્ધાર;
રણમાં જિતે સન્મુખ આવી, તે માહારો ભરથાર.

ચાલ-ભરથાર થાય જે રણમાં શૂરો, જો હું સાથ પડે યુદ્ધ પૂરો;
નહીંતર છુંદી કરું ચકચૂરો.

ઢાળ-ચૂરો કરું અડગથી પળમાં, ઘાલું નહિ વર માળ;
ધધર કેશં શિશમણિની, શિવ ધરશે રૂંદ માળ.

ચાલ-રૂઢ માળ ધરશે તે શિવ ત્રિપુરારી, લાગશે કાળજ માંદ કટારી;
મારી નેણ જ જેવી બે ધારી;

દાળ-બે ધારી અણિઆળી લાગે, જા પાછો તું દૂત;
હું તો તને વરું નહિ પણ, તુંને વરશે ભૈરવ ભૂત.

ચાલ-વરશે તે ભૂત પિશાચણ જમશે, ભેગણી ફેરી જમાતો ભમશે;
જરખ ને શીયાળ રાસડે રમશે.

દાળ-રમશે રાસ રંગ થકી દેવી, હિમાચલને ધૂંગ;
રણુછોડરાય અમર સુખ પામે, નિત્ય નિત્ય નવો ઉમંગ.

કવચ ૬ હું.-રાગ ગરબો.

દડવડ દૂત ગયો રડવડતોણ, ભોંરો ભ્રમનાથી રે લડલડતોણ.
ચાત કહી તે તો સહી નહીં ભૂપેણ, જાણીએ કાપે પડશે કૂપેણ.
તેડ્યો ફરી ફરી મન આલોચનણ, ધુન્નલોચન મુર મદ આમોચનણ.
સાઠ હજાર મહારથી આપીણ, મોકલ્યો દૈત્ય મુરામુર પાપીણ.
જપે વારંવાર કલેશીણ, આલી ખેંચીને લાવ મુકેશીણ.
રક્ષક હોય તો લક્ષણ કરજેણ, એ સ્ત્રીનું રક્ષણ ચિત્તમાં ધરજેણ.
ને એ ચંદ્રમુખી નહીં લાવીશણ, વેગે ચંદ્રને ગામ સધાવીશણ.
કુંજરગામિની ને નહીં આવેણ, કુંજર ચરણમાં તુજને બંધાવેણ.
મુજને ને મળવું થયું કોકણ, તો તુજ સ્ત્રીનો રંડાપો રોકણ.
ચડવડ ચોંપ ફરીને ચાલ્યોણ, પગ ધમકે હિમાચલ હાલ્યોણ.
નિકટ વિકટ દંકારવ કીધોણ, નિજ મૃત્યુને સંદેશો દીધોણ.
દંકારો કીધો ફરી હાંસીણ, ભસ્મ થયો જેમ તૂણની રાસીણ.
ધૂન્નનો ધૂન્ન ગયો આશમાનણ, ખેચરી યુદ્ધે કર્યું ધૂન્નપાનણ.
કેશરીને લલ્કાર્યો દેવીણ, તારે દલની હવે શુદ્ધ લેવીણ.
દાનવ દળને હણે પંડાનનણ, જેમ કાનમાં જ્વલિત હુતાશનણ.
ફાડે છાતી પછાડે ધરણેણ, મારે થાપ ને ચાંપે ચરણેણ.
ફાંડ દેહ ને ચાટે લોહીણ, ભેદને વીર રહ્યા સહુ મોહીણ.
પુંછ પટકે ને મુંછ ખટકેણ, હાડ કડકાને ખાય છે ખટકેણ.
ખાંતે ખાંતે તે દાંતે આવેણ, દોટ કરે પણ ચોટમાં ન આવેણ.
દાનવ સેન હણે તરવારેણ, તોમર ત્રિશૂલ ને કાતી કટારેણ.

રાજ અજના વરશે ઓઘજી, કેશરી ઉપર થયાં છે અમોઘજી.
 દાનવનો કીધો સંહારજી, સૂરજ હરે યથા અંધકારજી.
 ભાગી ગયો એક દુર અભાગીજી, શુંભને ચિત્ત દાવાનલ ભાગીજી.
 સાંભળી ચાત ઉત્પાત નિશુંભજી, ભડભડતો જેમ કાલો રે ટુંભજી.
 અબલા ન હોય બલા કોક આવીજી, કાળનું કટક ચઢાવીને લાવીજી.
 સત્વર જાઓ હે ચંડ ને મુંડજી, હણુજીને રે વેગે મ ગણુજીને રંડજી.
 વાઘ ને વાઘની ચઢવાવાળીજી, ઝાલીને લાવો વહેલા ચાલીજી.
 પણ અબળાથી ન કરીએ લડાઈજી, એ રંડથી જુદે ન હોય વડાઈજી.
 બાંધી લાવજીને જેમ અપરાધીજી, નહીંતર લાખોની ખોટજી બાધીજી.
 રણછોડરાય થયો જયકારજી, દેવ સુખી ને દૈત્ય સંહારજી.

કવચ ૭ મું.—રાગ ગરબો.

ચંડામુર પ્રણળ પ્રચંડ, જય જગદંબા રે;
 મતવાલો મુંડ ઉદંડ, જય ચામુંડા રે.
 ચતુરંગિણી સેના સંગ, જય જગદંબા રે;
 પહોંત્યાં હેમગિરિને શૃંગ, જય ચામુંડા રે.
 દોડયા કહાડીને તરવાર, જય જગદંબા રે;
 શર નાખે છે વર્ષાધાર, જય ચામુંડા રે.
 હીમજીને પ્રગટયો રોપ, જય જગદંબા રે;
 પ્રાટયો બ્રુકુટીનો કોશ, જય ચામુંડા રે.
 તેમાંથી નિસર્ધાં માત, જય જગદંબા રે;
 શ્રીમહાકાળી સાક્ષાત, જય ચામુંડા રે.
 વાઘાંખર શ્યામ સ્વરૂપ, જય જગદંબા રે;
 દગ જાણીએ ઉડા દૂપ, જય ચામુંડા રે.
 બ્રુકુટી વાંકી પુરંદર ચાપ, જય જગદંબા રે;
 દાનવને લાગ્યો તાપ, જય ચામુંડા રે.
 ચઢી કેશરી દીધી દોટ, જય જગદંબા રે;
 ચઢે કરે ત્રિશુલની ચોટ, જય ચામુંડા રે.
 તરવારે કાપે શીશ, જય જગદંબા રે;
 ભૂત ખાઈને દે આશીષ, જય ચામુંડા રે.

શક્તિનું ઉમટયું યુથ, જય જગદંબા રે;
પડતાળ્યું દૈત્ય વિરુથ, જય ચામુંડા રે.
રથ રથી ને સારથિ સંગ, જય-જગદંબા રે;
બટકાવે તે અંગો અંગ, જય ચામુંડા રે.
ગજ પાંચ પાંચનો ગ્રાસ, જય જગદંબા રે;
તેનો મૂખમાં ન થાય સમાસ, જય ચામુંડા રે.
નર વાણ ચાવી જાય, જય જગદંબા રે;
જેમ મોદક પ્રાહ્મણુ ખાય, જય ચામુંડા રે.
સંહાર્યા ચંડ ને મુંડ, જય જગદંબા રે;
હરખ્યા સુર કિન્નર તુંડ, જય ચામુંડા રે.
અંબા મન થયો આનંદ, જય જગદંબા રે;
યશ ગાય છે બ્રહ્મ મુકુંદ, જય ચામુંડા રે.
વળતાં બોલ્યાં તે જગતમાત, જય જગદંબા રે;
તમે કરી અસુર બેની ધાત, જય ચામુંડા રે.
ચામુંડા તમારું નામ, જય જગદંબા રે;
થાશે રણુછોડણ સુખ ધામ, જય ચામુંડા રે.

કવચ ૮ મું.—છંદની ચાલ.

મુણી વાત મહાદલ ધાત તણી, મન શુંલ નિશુંલ અચંબ બણી;
એક રક્તક બીજ મહા બળીઓ, જગદંબથી યુદ્ધને મોકલીઓ.
હય હાથી રથી નર પાર નહીં, ગણુતી બણુતી નથી માન સહી;
અસુરાદિક ધૂમર કાળ બળી, ચતુર્ગિણિ ફેજથી લોમ હળી.
અતિ ક્રોધ વિરોધ લડાઈ કરે, શરની મથવા જેમ ધાર અરે;
સતિ ક્રોધ આટોપથી ચોંપ ધરી, ગિર્વાણુ સમસ્તથી શક્તિ કરી.
શિવશક્તિ ત્રિશૂલ કપાળ અહી, વૃપ વાહિની યુદ્ધને ટાંપી રહી;
કમલા વિહંગાધિપ પત્ર ચઢી, કર ચક્ર અવક્ર કૃપાન કઢી.
નરસિંહી વરાહી કુમારી શચી, કમલાસની વારુણી શક્તિ રચી;
રજની કર સૂરજની પ્રેમદા, તન ધારી સદા સુરને સુખદા.
તરવાર ત્રિશૂલ ગદા અપટે, દપટે ચપટે ઉરથી લપટે;
નરસિંહી નખે ને વારાહિ મુખે, મનુજરી વિદારી ને માંસ લખે.

ચપલાચર ચક્રનાં ચક્ર હણે, કમલાસન કામિનિ મંત્ર લણે;
 શિખિવાહની દેવ રચી અરચી, જેમ રંક ધરે પડવે અરચી.
 જેમ ધાવ પડે ને રક્ત ઝરે, તેમ ધુંદથી દૈત્ય સ્વરૂપ ધરે;
 નર રક્તક ખીજ સમાન બણે, તરવાર ગદા ખટ્વાંગ હણે.
 વળી કોપથી જે ગણી ધાવ કરે, અસુરાધમથી ધર વ્યોમ ભરે;
 મનુજદ અપાર અનેક થયા, લડવા લડવા સન્મુખ ગયા.
 જેમ ઝાડ પહાડ ને તાડ વડાં, ઝપટે દપટે કર શિશ દડા;
 મુખ કીધું વિશાલ મહેશ પ્રિયા, સધળા અસુરાધમ ગ્રાસ થયા.
 ન પડ્યું એક ધુંદ રુધિર મહીં, નિર્બીજ થયો રક્તખીજ સહી;
 નભ દુંદુભિ નાદ સુરેશ કરે, જય પારવતી અલિલાખ હરે.
 જયકાર થયો રણછોડ પ્રથી, હરખ્યા નર કિન્નર ને ત્રીપથી.

કવચ ૯ મું.—રાગ ગરબો.

મુનિ વદે મધુરી વાણી, મહેશ પ્રાણ પ્યારી;
 તેમે સાંભળો ભલો ભાવ આણી, મહેશ પ્રાણ પ્યારી.

ચુણો શુંલ નિશુંલની ગાય, મહેશ; મુણીને શિશ ધુણી પટકે હાથ, મહેશ.
 અબલા ન હોયબલા કોક આવી, મહેશ; જીવ જીવાનો ઉઘમ લાવી, મહેશ.
 ચંડીએ ચંડ મુંડ માર્યા ચોળી, મહેશ; રંડી શક્તિએ રક્ત નાખ્યોરોળી, મહેશ.
 ધૂંત્રલોચનનો કાઠ્યો ધૂમાડો, મહેશ; મુંડી મરડીને મૂઢને પછાડ્યો, મહેશ.
 ચુડાવાળીએ વાળ્યું ચોડ, મહેશ; મુંછવાળાના હાળ્યા મોડ, મહેશ.
 ચાંચ્યો શુંલ લેછ સેન ચડી ચોટ, મહેશ; દેવીને દેખીને દીધી દોટ, મહેશ.
 ધશ્યું દાનવતણું ધમસાણ, મહેશ; જંગ જંગ્યો થયું રમખાણ, મહેશ.
 ભડ મારે ભુપંડી ભડાભડ, મહેશ; પટા ફરસી તણી પડાપડ, મહેશ.
 ડાકણ ડામણિનાં વાજે ડાક, મહેશ; હસમ હુકળ્યા ને વાગી હાક, મહેશ.
 દેવી દાનવ તણો સંગ્રામ, મહેશ; પૂર્ણ થાય હૈયાની હામ, મહેશ.
 વીર તાણીને તીર હણે આકરાં, મહેશ; શિશ કાપે જેમ જવનજાત બકરાં, મહેશ.
 ગદા ધાથી કપાળ કરે ભૂકા, મહેશ; જઘા તુંબડાં પછાડે થાય ટૂકા, મહેશ.
 હોઠ કરડીને શુંલ બકે ભાંડ, મહેશ; રાંડે કીધી વણાની રાંડ, મહેશ.
 પડ્યું કાળના કાળથી કામ, મહેશ; રહી મનની તે મનમાં હામ, મહેશ.
 નાખે શુંલ નિશુંલ વણાં શસ્ત્ર, મહેશ; ચંડી ચૂરે તે ચક્રે સમસ્ત, મહેશ.

ખડ્ગ ચર્મ લઘ ધાયો નિશુંલ, મહેશ; શિશ સિદ્ધનું દ્રાધ્યું જથા કુંલ, મહેશ.
 કાપ્યું દેવીએ ખડ્ગ ને ચર્મ, મહેશ; જથા ટાળે અધર્મ ને ધર્મ, મહેશ.
 નિશુંલ નાખે તે સાંચ ને શૂળ, મહેશ; દેવી ઉડાડે પવન જેમ તુલ, મહેશ.
 મુખી ગદા ને ફરશીઓ નાખે, મહેશ; ચંડી બાણે લાંજે અલિલાખે, મહેશ.
 બાણ લાગ્યું નિશુંલ બેહાલ, મહેશ; દેખી શુંલ આવ્યો તત્કાળ, મહેશ.
 કરે શસ્ત્ર ને અસ્ત્રની ધાત, મહેશ; વારે પ્રહારે લવાની માત, મહેશ.
 સિંહ કૂદે ને છૂદે ગાત્ર, મહેશ; શિશ કૂટે જેમ જોગીનું પાત્ર, મહેશ.
 બાથ ભરી ઉડાડે વ્યોમ, મહેશ; ગળે બાથ ભરીને પડે ભોમ, મહેશ.
 ગળે આલીને પગ તળે ધાત, મહેશ; ગળે જીવતાંને દળે દહ લાત, મહેશ.
 નિશુંલ ચેત્યો ને માંડ્યો જંગ, મહેશ; બાણે ઢાંક્યું માતાજીનું અંગ, મહેશ.
 દેવી કાપી ને શૂળ ઉર માર્યું, મહેશ; અન્ય દેવનું દુઃખ નિવાર્યું, મહેશ.
 નિકળ્યો ઉરમાંથી દૈત્ય મહા દુષ્ટ, મહેશ; કેશે આલી દાખ્યો પગ પૃથ્વ, મહેશ.
 શિશ કાપ્યું આશીસ દેવે દીધી, મહેશ; સુધા પાનની સાર શિદ્ધ લીધી, મહેશ.
 ગિરા કમળા વારાહી કાપી, મહેશ; સેના દાનવાની લીધી લોપી, મહેશ.
 જય બોલ્યા તે રણછોડ રાય, મહેશ; શક્તિ થાળે સર્વને સહાય, મહેશ.

કવચ ૧૦ સું.-રાગ ગરબો.

શુભે ભ્રાતનો પાત અવલોકાને, રીસે કીધો બહુ અદ્વિસોસ રે;
 કૃત કર્મ શુભાશુભ પામવાં, તેમાં દેવો ન કાઢને દોષ રે.
 વીર ધીર ગ્રહીને બોલીઓ, તું તે શાને કરે અભિમાન રે;
 આવો એકલા મદ મેદાનમાં, તો હું બાણું જે મદ મરદાન રે.
 માએ જ્ઞાંસળીને નિજ દેહમાં, કીધી સકલ શક્તિને લીન રે;
 આપો આપ રહીને રે બોલિયાં, અરે કાળ જાળના મીન રે.
 કમી કીટથી કમલાસન લગી, માહરો સચરાચર વિસ્તાર રે;
 હું તો એક અનેક રૂપે થઈ, યથા કનકથી બહુ આકાર રે.
 વળતું યુદ્ધ પરસ્પરે આદર્યું, થઈ છે મેદની આંદુલમાન રે;
 દેવીનાં અસ્ત્ર લાંજે શસ્ત્રથી, દાનવ અસ્ત્ર શસ્ત્ર સાવધાન રે.
 નાખે વારિદ્ધ ધારાની પેરે, અસ્ત્ર દાનવ ફૂલ રાજન રે;
 દેવી ખડે યથા જળવાહને રે, ચર નલ સંભવ બળવાન રે.

દુષ્ટે વિશિષ્ઠ વિશેષે નાખિયાં, માંએ કાપ્યું તે શર થકી ચાપ રે;
 ધ્રાત શાંઘ્યની શક્તિ ઉપર કરી, આળી દીધી તે ચક્રને તાપ રે.
 ખડ્ગ ચર્મ અધર્મ લઈને વઢે, છેઘાં અંખાએ આણુને ધ્રાએ રે;
 વાજ સારથિ મૂક્યા જન્મ નગરે, શુંલ મુદ્ગળ લઈને ધ્રાએ રે.
 તીક્ષ્ણ તીરે તત્ક્ષણ તોડિયું, મૂઠી ઉઠી મારે અસૂરેશ રે;
 દોષી મરણ શરણ ચરણે કરી, મારી હૃદયા પ્રત્યે કેશ રે.
 અતિ ક્રોધ મગન ગગન ન ગણે, યુદ્ધ કીધું અસુર અસુરારિ રે;
 વેગે ધરણી પડી વળી દોડિયો, ઉઠી મૂઠી મારી અમરારિ રે.
 રવિ નંદન તો અનુકૂલ થયો, પ્રતિકૂલ નગેશ હુલ્હારિ રે;
 ત્રિશૂલ હાથું તે માંએ કંકમાં, ગયો કાળ ને મુજરે સુરારિ રે.
 દેવ જય જય બોલ્યા હર્ષથી, કરે દુંદુભી કેરા નાદ રે;
 અંખા કુસુમે વધાવે ગગનથી, કરે મંગળ ગુણ અનુવાદ રે.
 અંતરિક્ષ દેવી જગતી તણા, નાશ પામી ગયા ઉત્પાત રે;
 પામ્યા દેવ સકલ નિજ સ્થાનને, માના ગુણ ગાય અવદાત રે.
 અંએ રણછોડરાયને હેતથી, આખ્યાં સુખ સંપત્ત ધન ધાન્ય રે;
 સઘળી વિપત્તિ ટાળી ત્રિલોકની, સુખી રાજ્ય પ્રજા પ્રધાન રે.

કવચ ૧૧ મું.—રાગ ગરબો.

બ્રહ્મા વિપ્રણુ ને સુર રાય, નામી શિશ સકલ દેવતા રે;
 માના મુંદર જશ ગાય, શરણ આવ્યા ચરણ સેવતા રે.
 પાહિ પાહિ જકત માત, પાહિ પાહિ ભુવનેશ્વરી રે;
 પાહિ દાનવ કૃળધાત, પાહિ પાહિ વિશ્વલરી રે.
 ધરા રૂપે આધાર, તમે અખિલ લોકનાં થયાં રે;
 બની નીરને આકાર, સ્થાવર જંગમને પોશિયાં રે.
 શયી વારાહિ ને વાણિ, નારસિંહી મયૂરવાહની રે;
 વજ્ર તુંડા મંત્ર આણિ, કીધી રક્ષા સુખદાયની રે.
 સદા મંગલ સ્વરૂપ, નિગ્ગનંદ કંદ કાલિકા રે;
 દેવ દાનવના ભૂપ, ભોગી ભૂપણુની દારિકા રે.
 નમો શ્રીનારાયણી નામ, નમો નીલકંઠ નાગરી રે;
 વેદ વિદ્યા ગુણ ધામ, સદાનંદ સુખ સાગરી રે.

માર્યો ચંડામુર મુંડ, રંગે રક્ત ખીજ રેળિયો રે;
 નમો શ્રીનારાયણી ચંડ, ધૂમ્રલોચન ઢંઢોળિયો રે.
 દાતા સ્વર્ગ ને અપવર્ગ, છુદ્ધિ રૂપે હૃદયમાં વસ્યાં રે;
 નમો શ્રીનારાયણી નામ, લક્ષ્મી ચિત્તને ફેદે ફસ્યાં રે.
 દિન શરણાંગત દેવ, ત્રાણ અંબિકા ગૌરી કરો રે;
 સિદ્ધ સંત કરે સેવ, ગુણાતીત ત્રિગુણે ધરો રે.
 મેઘા સરસ્વતી સર્વેશ, નમો નારાયણી ધશ્વરી રે;
 કૃપા સિંધુ વિદ્ય કલેશ, દીન દેવની રક્ષા કરી રે.
 હર્ષ પામીને માય, સદા સકળ દેવ સાથને રે;
 અવિચલ રહેજો સહાય, દૃઢ પ્રહણ કરો હાથને રે.
 આપું ઇચ્છિત વરદાન, એમ ચંડિછ ઓગર્યાં રે;
 જોડી કર કહે ગિર્વાણ, જય શંકરી જય ઐવરાર રે.
 અમને થાય જ્યારે કષ્ટ, સહાય દેજો ત્રિપુર મુંઢરી રે;
 સૂરના શત્રુ જે દુષ્ટ, કાઢ્યું મૂળ ત્રિશૂળે કરી રે.
 માર્યો શુંલ નિશુંલ, વિન્ધ્યાચલને શુંગે વસી રે;
 કરવા ભારે સરંભ, જન્મી નંદ ઘેર હુલસી રે.
 વિપ્ર ચિત્ત અમુરાન, રુધિર પીધાં હોંસે કરી રે;
 દંત દાડિમ ઉપમાન, નામે રક્તદંતિકા ઠરી રે.
 પ્રથમ પડ્યો મહા કાળ, સ્તુતિ કરી મુનિ જને ઘણી રે;
 નયણે નિરખ્યા મેં હાલ, નામે સહસ્રનયની બની રે.
 સાખે પોખ્યો સંસાર, નામ પામી શાકંભરી રે;
 દુર્ગ માર્યો અમરાર, તેણે દુર્ગા નામે કરી રે.
 ભિમાદેવી અભિધાન, ભ્રમ ભંજની એ બ્રામરી રે;
 હણ્યા દાનવ બળવાન, મારી લોકની ચિંતા હરી રે.
 પરાક્રમ કિંધાં અપાર, તેણે નામની સીમા નહિ રે;
 કષ્ટ ભંજની નિર્ધાર, સકલ વિશ્વમાં વ્યાપી રહી રે.
 અંબા, થઈને સંતુષ્ટ, પુષ્ટ કીધો રણછોડને રે;
 દુષ્ટ માર્યા ઉત્કૃષ્ટ, જય જય દેવામુર મોડને રે.

દુષ્ટે વિશિષ્ઠ વિશેષે નાખિયાં, માએ કાપ્યું તે શર થકી ચાપ રે;
 ઘાત શાંગ્યની શક્તિ ઉપર કરી, આળી દીધી તે ચક્રને તાપ રે.
 ખડ્ગ ચર્મ અધર્મ લઈને વઢે, છેઘાં અંઆએ બાણને ધાએ રે;
 વાજ સારથિ મૂક્યા જમ નગરે, શુંલ મુદ્ગળ લઈને ધાએ રે.
 તીલ્લુ તીરે તલ્લુ તોડિયું, મૂડી ઉડી મારે અસૂરેશ રે;
 કોપી મરણુ શરણુ ચરણુ કરી, મારી હૃદયા પ્રત્યે કેશ રે.
 અતિ ક્રોધ મગન ગગન ન ગણે, યુદ્ધ કીધું અસુર અસુરારિ રે;
 વેગે ધરણી પડી વળી દોડિયો, ઉડી મૂડી મારી અમરારિ રે.
 રવિ નંદન તો અનુકૂલ થયો, પ્રતિકૂલ નગેશ દુલ્હારિ રે;
 ત્રિશૂલ હણ્યું તે માએ કંઠમાં, ગયો કાળ ને મુજરે સુરારિ રે.
 દેવ જય જય બોલ્યા હર્ષથી, કરે દુદુભી કેરા નાદ રે;
 અંઆ દુસુમે વધાવે ગગનથી, કરે મંગળ ગુણ અનુવાદ રે.
 અંતરિક્ષ દેવી જગતી તણા, નાશ પામી ગયા ઉત્પાત રે;
 પામ્યા દેવ સકલ નિજ સ્થાનને, માના ગુણ ગાય અવદાત રે.
 અંમે રણછોડરાયને હેતથી, આખ્યાં સુખ સંપત્ત ધન ધાન્ય રે;
 સઘળી વિપત્તિ ટાળી ત્રિલોકની, સુખી રાજા પ્રજા પ્રધાન રે.

કવચ ૧૧ મું.—રાગ ગરબો.

બ્રહ્મા વિષ્ણુ ને સુર રાય, નામી શિશ સકલ દેવતા રે;
 માના મુંદર જશ ગાય, શરણુ આખ્યા ચરણુ સેવતા રે.
 પાહિ પાહિ જકત માત, પાહિ પાહિ ભુવનેશ્વરી રે;
 પાહિ દાનવ કૃગધાત, પાહિ; પાહિ વિશ્વંભરી રે.
 ધરા રૂપે આધાર, તમે અખિલ લોકનાં થયાં રે;
 બની નીરને આકાર, સ્થાવર જંગમને પોશિયાં રે.
 રાત્રી વારાહિ ને વાણિ, નારસિંહી મયૂરવાહની રે;
 વજ્ર તુંડા મંત્ર બાણિ, કીધી રક્ષા સુખદાયની રે.
 સદા મંગલ સ્વરૂપ, નિગ્ગનંદ કંઠ કાલિકા રે;
 દેવ દાનવના ભૂપ, ભોગી ભૂપણુની દારિકા રે.
 નમો શ્રીનારાયણી નામ, નમો નીલકંઠ નાગરી રે;
 વેદ વિદ્યા ગુણુ ધામ, સદાનંદ સુખ સાગરી રે.

માર્યો ચંડામુર મુંડ, રંગે રક્ત ખીજ રાગિયો રે;
 નમો શ્રીનારાયણી ચંડ, ધૂમ્રલોચન ઢંઢોળિયો રે.
 દાતા સ્વર્ગ ને અપવર્ગ, ક્ષુદ્ધિ રૂપે હૃદયમાં વસ્યાં રે;
 નમો શ્રીનારાયણી નામ, લક્ષ્મી ચિત્તને કંદે કસ્યાં રે.
 દિન શરણાંગત દેવ, ત્રાણ અંગિકા ગૌરી કરો રે;
 સિદ્ધ સંત કરે સેવ, ગુણાતીત ત્રિગુણે ધરો રે.
 મેઘા સરસ્વતી સર્વેશ, નમો નારાયણી ધશ્વરી રે;
 કૃપા સિંધુ વિદ્ય કલેશ, દીન દેવતી રક્ષા કરી રે.
 હર્ષ પામીને માય, સદા સકળ દેવ સાથને રે;
 અવિચલ રહેજો સહાય, દૃઢ ગ્રહણ કરો હાથને રે.
 આપું ઇચ્છિત વરદાન, એમ ચંડિછ ઓચર્યા રે;
 જોડી કર કહે ગિર્વાણ, જય શંકરી જય જોતારા રે.
 અમને થાય જ્યારે કષ્ટ, સહાય દેજો ત્રિપુર મુંઢરી રે;
 સૂરના શત્રુ જે દુષ્ટ, કાઢ્યું મૂળ ત્રિશૂળે કરી રે.
 માર્યો શુંલ નિશુંલ, વિન્ધ્યાચલને શુંગે વસી રે;
 કરવા ભારે સરંભ, જન્મી નંદ થેર હુલ્લસી રે.
 વિપ્ર ચિત્ત અમુરન, રુધિર પીધાં હૃંમે કરી રે;
 દંત દાડિમ ઉપમાન, નામે રક્તદત્તિકા કરી રે.
 પ્રથમ પડ્યો મહા કાળ, સ્તુતિ કરી મુનિ જને ઘણી રે;
 નયણે નિરખ્યા મેં હાલ, નામે સહસ્રનયની બની રે.
 સાષે પોષ્યો સંસાર, નામ પામી શાકંભરી રે;
 દુર્ગા માર્યો અમરાર, તેણે દુર્ગા નામે ઠરી રે.
 લિમાદેવી અલિધાન, ભ્રમ ભંજની એ બ્રામરી રે;
 હણ્યા દાનવ બળવાન, મારી લોકની ચિંતા હરી રે.
 પરાક્રમ કિધાં અપાર, તેણે નામની સીમા નહિ રે;
 કુષ્ટ ભંજની નિર્ધાર, સકલ વિશ્વમાં વ્યાપી રહી રે.
 અંબા, ચંદને સંતુષ્ટ, પુષ્ટ કીધો રણછોડને રે;
 દુષ્ટ માર્યા ઉત્કૃષ્ટ, જય જય દેવામુર મોડને રે.

દુષ્ટે વિશિષ્ઠ વિશેષે નાખિયાં, માંએ કાપ્યું તે શર થકી ચાપ રે;
 ધાત શાંચ્યની શક્તિ ઉપર કરી, બાળી દીધી તે ચક્રને તાપ રે.
 ખડ્ગ ચર્મ અધર્મ લઇને વઢે, છેઘાં અંબાએ બાણને ધાએ રે;
 વાજ સારથિ મૂક્યા જમ નગરે, શુંલ મુદ્ગળ લઇને ધાએ રે.
 તીક્ષ્ણ તીરે તત્ક્ષણ તોડિયું, મૂડી ઉડી મારે અસૂરેશ રે;
 કોપી મરણુ શરણુ ચરણુ કરી, મારી હૃદયા પ્રત્યે કેશ રે.
 અતિ ક્રોધ મગન ગગન ન ગણે, યુદ્ધ કીધું અસુર અસુરારિ રે;
 વેગે ધરણી પડી વળી દોડિયો, ઉડી મૂડી મારી અમરારિ રે.
 રવિ નંદન તો અનુકૂલ થયો, પ્રતિકૂલ નગેશ હુલ્હારિ રે;
 ત્રિશૂલ હણ્યું તે માંએ કંઠમાં, ગયો કાળ ને મુજરે સુરારિ રે.
 દેવ જય જય બોલ્યા હર્ષથી, કરે દુદુભી કેરા નાદ રે;
 અંબા કુમ્ભે વધાવે ગગનથી, કરે મંગળ ગુણ અનુવાદ રે.
 અંતરિક્ષ દેવી જગતી તણા, નાશ પામી ગયા ઉત્પાત રે;
 પામ્યા દેવ સકલ નિજ સ્થાનને, માના ગુણ ગાય અવદાત રે.
 અંબે રણછોડરાયને હેતથી, આખ્યાં સુખ સંપત્ત ધન ધાન્ય રે;
 સઘળી વિપત્તિ ટાળી ત્રિલોકની, સુખી રાજ્ય પ્રબલ પ્રધાન રે.

કવચ ૧૧ મું.—રાગ ગરબો.

અલ્લા વિજય ને સુર રાય, નામી શિશ સકલ દેવતા રે;
 માના મુંદર જશ ગાય, શરણુ આબ્યા ચરણુ સેવતા રે.
 પાહિ પાહિ જક્ત માત, પાહિ પાહિ ભુવનેશ્વરી રે;
 પાહિ દાનવ કુળધાત, પાહિ; પાહિ વિશ્વંભરી રે.
 ધરા રૂપે આધાર, નમે અખિલ લોકનાં થયાં રે;
 બની નીરને આકાર, સ્થાવર જંગમને પોશિયાં રે.
 શયી વારાહિ ને વાણિ, નારસિંહી મયૂરવાહની રે;
 વજ્ર તુંડા મંત્ર બાણિ, કીધી રક્ષા સુખદાયની રે.
 સદા મંગલ સ્વરૂપ, નિજનંદ કંદ કાલિકા રે;
 દેવ દાનવના ભૂપ, ભોગી ભૂપણની દારિકા રે.
 નમો શ્રીનારાયણી નામ, નમો નીલકંઠ નાગરી રે;
 વેદ વિદ્યા ગુણ ધામ, સદાનંદ સુખ સાગરી રે.

માર્યો ચંડાસુર મુંડ, રંગે રક્ત ખીજ શેળિયો રે;
 નમો શ્રીનારાયણી ચંડ, ધૂમ્રલોચન ઢંઢેળિયો રે.
 દાતા સ્વર્ગ ને અપવર્ગ, છુદ્ધિ રૂપે હૃદયમાં વસ્યાં રે;
 નમો શ્રીનારાયણી નામ, લક્ષ્મી ચિત્તને ફેદે ફસ્યાં રે.
 દિન શરણાંગત દેવ, ત્રાણ અંગિકા ગૌરી કરો રે;
 સિદ્ધ સંત કરે સેવ, ગુણાતીત ત્રિગુણે ધરો રે.
 મેઘા સરસ્વતી સર્વેશ, નમો નારાયણી ઇશ્વરી રે;
 કૃપા સિંધુ વિદ્ય કલેશ, દીન દેવની રક્ષા કરી રે.
 હર્ષ પામીને માય, સદા સકળ દેવ સાથને રે;
 અવિચલ રહેજો સહાય, દૃઢ ગ્રહણ કરો હાથને રે.
 આપું ઇચ્છિત વરદાન, એમ ચંડિછ ઓગર્યાં રે;
 જોડી કર કહે ગિર્વાણ, જય રાંકરી જય જોગરા રે.
 અમને થાય જ્યારે કષ્ટ, સહાય દેજો ત્રિપુર મુંઢરી રે;
 સૂરના શત્રુ જે દુષ્ટ, કાઢ્યું મૂળ ત્રિશૂળે કરી રે.
 માર્યો શુંલ નિશુંલ, વિન્ધ્યાચલને શુંજે વસી રે;
 કરવા ભારે સરંભ, જન્મી નંદ ઘેર હુલ્લસી રે.
 વિપ્ર ચિત્ત અમુરાન, રુધિર પીધાં હેંમે કરી રે;
 દંત દાડિમ ઉપમાન, નામે રક્તદંતિકા કરી રે.
 પ્રથમ પડ્યો મહા કાળ, સ્તુતિ કરી મુનિ જને ઘણી રે;
 નયણે નિરખ્યા મેં હાલ, નામે સહસ્રનયની બની રે.
 સાખે પોખ્યો સંસાર, નામ પામી શાકંભરી રે;
 દુર્ગ માર્યો અમરાર, તેણે દુર્ગા નામે કરી રે.
 ભિમાદેવી અભિધાન, ભ્રમ ભંજની એ બ્રામરી રે;
 હણ્યા દાનવ બળવાન, મારી લોકની ચિંતા હરી રે.
 પરાક્રમ કિધાં અપાર, તેણે નામની સીમા નહિ રે;
 કષ્ટ ભંજની નિર્ધાર, સકલ વિશ્વમાં આપી રહી રે.
 અબ્બા, થઈને સંતુષ્ટ, પુષ્ટ કીધો રણછોડને રે;
 દુષ્ટ માર્યા ઉત્કૃષ્ટ, જય જય દેવાસુર મોડને રે.

દુષ્ટે વિશિષ્ઠ વિશેષે નાખિયાં, માંએ કાપ્યું તે શર થકી ચાપ રે;
 ઘાત શાંગ્યની શક્તિ ઉપર કરી, આળી દીધી તે ચક્રને તાપ રે.
 ખડ્ગ અર્ધ અર્ધર્મ લઈને વઢે, છેઘાં અંખાએ આણુને ઘાએ રે;
 વાછ સારથિ મૂક્યા જમ નગરે, શુંલ મુદ્ગળ લઈને ઘાએ રે.
 તીક્ષ્ણ તીરે તત્કાણે તોડિયું, મૂકી ઉડી મારે અસૂરેશ રે;
 દોષી મરણુ શરણુ ચરણે કરી, મારી હૃદયા પ્રત્યે કેશ રે.
 અતિ ક્રોધ મગન ગગન ન ગણે, યુદ્ધ કીધું અસુર અસુરારિ રે;
 વેગે ધરણી પડી વળી દોડિયો, ઉડી મૂકી મારી અમરારિ રે.
 રવિ નંદન તો અનુકૂલ થયો, પ્રતિકૂલ નગેશ દુલ્હારિ રે;
 ત્રિશૂલ હણ્યું તે માંએ કંઠમાં, ગયો કાળ ને મુજરે સુરારિ રે.
 દેવ જય જય બોલ્યા હર્ષથી, કરે હુંદુભી કેરા નાદ રે;
 અંખા કુમુમે વધાવે ગગનથી, કરે મંગળ ગુણ અનુવાદ રે.
 અંતરિક્ષ દેવી જગતી તણા, નાશ પામી ગયા ઉત્પાત રે;
 પામ્યા દેવ સકલ નિજ સ્થાનને, માના ગુણ ગાય અવદાત રે.
 અંખે રણછોડરાયને હેતથી, આખ્યાં સુખ સંપત્ત ધન ધાન્ય રે;
 સધળી વિપત્તિ ટાળી ત્રિલોકની, સુખી રાજ પ્રજા પ્રધાન રે.

કવચ ૧૧ મું.—રાગ ગરબો.

બ્રહ્મા ત્રિખણુ ને સુર રાય, નામી શિશ સકલ દેવતા રે;
 માના મુંદર જશ ગાય, શરણુ આન્યા ચરણુ સેવતા રે.
 પાહિ પાહિ જકત માત, પાહિ પાહિ ભુવનેશ્વરી રે;
 પાહિ દાનવ કૃળઘાત, પાહિ ; પાહિ વિશ્વંભરી રે.
 ધરા રૂપે આધાર, તમે અખિલ લોકનાં થયાં રે;
 બની નીરને આકાર, સ્થાવર જંગમને પોશિયાં રે.
 શયી વારાહિ ને વાણિ, નારસિંહી મયૂરવાહની રે;
 વજ્ર તુંડા મંત્ર આણિ, કીધી રક્ષા સુખદાયની રે.
 સદા મંગલ સ્વરૂપ, નિગ્ગનંદ કંઠ કાલિકા રે;
 દેવ દાનવના ભૂપ, ભોગી ભૂપણુની દારિકા રે.
 નમો શ્રીનારાયણી નામ, નમો નીલકંઠ નાગરી રે;
 વેદ વિદ્યા ગુણ ધામ, સદાનંદ સુખ સાગરી રે.

માર્યો ચંડામુર મુંડ, રંગે રક્ત ખીજ શેળિયો રે;
 નમો શ્રીનારાયણી ચંડ, ધૂમ્રલોચન ઢંદોળિયો રે.
 દાતા સ્વર્ગ ને અપવર્ગ, શુદ્ધિ રૂપે હૃદયમાં વસ્યાં રે;
 નમો શ્રીનારાયણી નામ, ભક્ત ચિત્તને દંદે દ્રસ્યાં રે.
 દિન શરણાંગત દેવ, ત્રાણ અંબિકા ગૌરી કરો રે;
 સિદ્ધ સંત કરે સેવ, ગુણાતીત ત્રિગુણે ધરો રે.
 મેઘા સરસ્વતી સર્વેશ, નમો નારાયણી ધશ્વરી રે;
 કૃપા સિંધુ વિદ્ધ કલેશ, દીન દેવની રક્ષા કરી રે.
 હર્ષ પામીને માય, સદા સકળ દેવ સાથને રે;
 અવિચલ રહેજો સહાય, દૃઢ ગ્રહણ કરો હાથને રે.
 આપું ધનિષ્ઠ વરદાન, એમ ચંડિજી આચર્યાં રે;
 જોડી કર કહે ગિર્વાણ, જય શંકરી જય ઐયરા રે.
 અમને થાય જ્યારે કષ્ટ, સહાય દેજો ત્રિપુર મુંદરી રે;
 સૂરના શત્રુ જે દુષ્ટ, કાઢ્યું મૂળ ત્રિશૂળે કરી રે.
 માર્યો શુંલ નિશુંલ, વિન્ધ્યાચલને શૃંગે વસી રે;
 કરવા ભારે સરંભ, જન્મી નંદ ઘેર હુલસી રે.
 વિપ્ર ચિત્ત અમુરાન, રુધિર પીધાં હોંસે કરી રે;
 દંત દાડિમ ઉપમાન, નામે રક્તદંતિકા ઠરી રે.
 પ્રથમ પડ્યો મહા કાળ, સ્તુતિ કરી મુનિ જને ઘણી રે;
 નયણે નિરખ્યા મેં હાલ, નામે સહસ્રનયની બની રે.
 સાખે પોખ્યો સંસાર, નામ પામી શાકંભરી રે;
 દુર્ગ માર્યો અમરાર, તેણે દુર્ગા નામે ઠરી રે.
 ભિમાદેવી અભિધાન, ભ્રમ ભંજની એ બ્રામરી રે;
 હણ્યા દાનવ બળવાન, મારી લોકની ચિંતા હરી રે.
 પરાક્રમ કિંધાં અપાર, તેણે નામની સીમા નહિ રે;
 કષ્ટ ભંજની નિર્ધાર, સકલ વિશ્વમાં વ્યાપી રહી રે.
 અંખા, થઇને સંતુષ્ટ, પુષ્ટ કીધો રણજોડને રે;
 દુષ્ટ માર્યા ઉત્કૃષ્ટ, જય જય દેવામુર મોડને રે.

કવચ ૧૨ મું.—રાગ ગરબો.

જગત માત સુર સાથને, વદે સુધા સમ ખેલ;
 હું અલય કરું ને લવ લય હરું, અવિચળ મારે કાલ. જગ૦
 સંકટ વિકટ જ્યારે પડે, ધરજો મારું રે ધ્યાન;
 સાર દયા અતુસારથી, કરું અચળ વરદાન. જગ૦
 ચણ્ડીનો પાક ભાવે કરે, મધુ કૈટભનો નાશ;
 મહિષ મર્દન ગાયે સુણે, જાય જન્મનો ત્રાસ. જગ૦
 અષ્ટમી નૌમી ચતુર્દશી, જે મારા ગુણ ગાય;
 દુઃખ સન્મુખ આવે નહીં, સુખ સંપત જશ થાય. જગ૦
 શસ્ત્ર ને અસ્ત્ર પૃથ્વીપતિ, દુષ્ટ ચોર લય રોગ;
 શત્રુ અનલ ગાળે નહીં, થાય ન ઇષ્ટ વિયોગ. જગ૦
 બળીદાન પૂજા સમે, હોમ મહોત્સવ રંગ;
 ભણે સુણે તેને સદા, થાય સુખનો સંગ. જગ૦
 વારિદ સુખનો શારદી, જે કરશે નવરાત્ર;
 રાજ રાજ સરખો કરું, યશ વૈભવ વિખ્યાત. જગ૦
 ધૂપ દીપ શણગારથી, સેવા કરે જે અખંડ;
 ભૂત પ્રેત યમદૂતથી, બાધા પામે નહિ પંડ. જગ૦
 અંખા અંતર્ધ્યાન થયાં, દેખતાં ગિર્વાણુ;
 નિજ નિજના અધિકારને, પાગ્યા સુરપતિ સ્થાન. જગ૦
 યશ ભાગ સૂર ભોગવે, અસુર ગયા પાતાળ;
 દેવ સુરેશ નરેશ ને, સુખ સંપત્ત ધન માલ. જગ૦
 જગ કારણ તારણ નમો, નમો, વિશ્વ આધાર;
 રણછોડરાય પાયે નમો, તેની કરજો મા સાર. જગ૦

કવચ ૧૩ મું.—રાગ ગરબો.

મુનિ ખેલ્યા તે પરમ ઉદાર, જય જગ જનની રે;
 મહા માયા તે લવનું સાર, જય જગ જનની રે.

માનો મહિમા છે અપરમ પાર, જય; કરતા હરતા ભક્તાર, જય
 અંખા ત્રિગુણા ત્રિગુણાતીત, જય; જગ પાવન પરમ પુનીત, જય.

ભવસાગર કેરાં નાવ, જય; દનુષિપ પવનના દાવ, જય૦
 અમુરામુર અંખાના દાસ, જય; જગજનની તે બ્રહ્મપ્રકાશ, જય૦
 વદે માર્દિણ્ડેય મુનિરાય, જય; નૃપ વૈશ્ય હૃદય હરખાય, જય૦
 વન નિરંજનમાં જલ તીર, જય; સહે આતપ શીત સમીર, જય૦
 કરી પાર્થિવ માનું સ્વરૂપ, જય; રમે પૂજન વૈશ્ય ને ભૂપ, જય૦
 નિજ માંસનું દે બલિદાન, જય; દૃઢ ચિત્તથી ધારે ધ્યાન, જય૦
 પૂજન ત્રણ વર્ષ એક મન્ત્ર, જય; જગદંબા થયાં પ્રસન્ન, જય૦
 તું આ દેહે પામીશ રાજ, જય; મુખ દોલત તામ્ત ને તાજ, જય૦
 ભવ આવતે ભૂપ કુમાર, જય; થાશે દીનકર ઘેર અવતાર, જય૦
 સાવણી નામ પ્રસિદ્ધ, જય; મનુ યાદશ પરમ વિશુદ્ધ, જય૦
 તું સાંભળ વૈશ્ય મુગ્ધાણ, જય; શુભ પામીશ નિધિ નિર્વાણ, જય૦
 એમ કહી થયાં અંતર્ધ્યાન, જય; નૃપ વૈશ્ય ગયા નિજ સ્થાન, જય૦
 જગ જનની તે જગદાધાર, જય; જય નાદ ગિન્દુ ઝંકાર, જય૦
 ભવ ભંજની દીન દયાળ, જય; કરુણાનિધિ પરમ કૃપાલ, જય૦
 જે આભણશે અણ્ડીનો પાઠ, જય; તેને મુખ સંપત્તિનો ઠાઠ, જય૦
 ધન પુત્ર પૌત્ર પરિવાર, જય; ચિરંજીવ ને યશ વિસ્તાર, જય૦
 સંવત્ અઢાર અઢ્યોતેર, જય; થઈ મુખ સંપત્તિની લેહેર, જય૦
 તિથી નવમી ને આશ્વિન માસ, જય; પૂરી રણછોડરાયની આશ, જય૦

દોહરો.

અમર પુત્ર રઘુનાથજી, રણછોડજી દલપત્ત;
 ચરણ શરણ રાખો સદા, દીજે મુખ સંપત્ત.

ધીરો ભક્ત.

—□□□□□□□□—

વડોદરા તાએ સાવલીનો રહીશ-સંવત્ ૧૮૮૦ થી તે ૧૮૯૦
સૂધીમાં હૈયાત હતો. એનાં કાફી રાગનાં પદ ઘણાં સરસ છે.

—૩૩૩૩૩૩૩૩—

કક્કા.

પદ ૧ લું.-છંદ તોટકની ચાલ.

કક્કા કૃષ્ણતણી ભક્તિ કરીએ, સાચા સ્વામીનું ધ્યાન હૃદે ધરીએ;
ખખખા ખાર વિખવાદને તજીએ, ભાવે ભૂધરજના ગુણ ભજીએ.
ગગ્ગા ગુરુજી કેરી સેવા કરીએ, જ્ઞાન યુદ્ધ આપે તે પૂરું ફરીએ;
ઘઘઘા ઘેલી યુદ્ધિને નવ રાખીએ, શ્રીરામ શ્રીરામ જીભે જપીએ.
નન્ના નારાયણ નામ હૃદે ધરીએ, સત્ સંગત સાધુતણી કરીએ;
ચચ્ચા ચતુરાષ્ટ્ર ચિત્તમહિ રાખીએ, હિણી યુદ્ધિ હૈયેથી કાઢી નાખીએ.
છછછા છંદ ભણતાં નવ છપીએ, અહો રાત્રિ પ્રભુ પ્રભુ તે જપીએ;
જજજન જોખનને જળવી ચાલીએ, નિત્ય રામતણા રંગમાં મહાલીએ.
ઝઝઝા જીભ ઝઝેરી નકો કરીએ, વહાલાસું વિરોધ કદી ના લડીએ;
ટટ્ટા ટેક સ્વામી તે સેવીએ, જેના આધારથી જુગમાં જીવીએ.
ડડડા ડૂઠું થકા વેગળા ખસીએ, જ્ઞાન ગીતા મુણવા સામા ધસીએ;
ડડડા ડહાપણ દિલમાં લીજીએ, પ્રભુનો રસ રુડો પ્રેમે પીજીએ.
દડડા દીવ હવે તો નવ રાખીએ, ફરી ફરી મનુષ્યા દેહ ક્યાંહાં ચાખીએ;
ણણણા રામતણા સંગમાં રહીએ, મુખે કૃષ્ણ કૃષ્ણની કથા કહીએ.
તત્તા તરકર વિદ્યા તજી મૂકીએ, ચતુરા ચશ્ત્રમાં ન કો ચૂકીએ;
થથથા થોડું ઘણું પરમારથ આપીએ, અંગમાંથી અભિમાનને કાપીએ.
દદા દેહને દુર્લભ જાણીએ, દીલમાં દયા તે માટે આણીએ;
વદ્દા ધારણ ધણી કેરી ધરીએ, આશા અંતરમાં કેની ના કરીએ.

પપ્પા પાપ કરતાં થકી બહીજીએ, સાચી વાત સંસારમાં કીજીએ;
 ફૂફૂ ફેલીની સંગ ફૂલા કરીએ, તો નિશ્ચે વણ મોતે માર્યા મરીએ.
 બળ્યા બળ વિના જોર ના કરીએ, વિચારી વિચારી ડગલાં ભરીએ;
 ભભલા ભાર પોતાનો રાખી રહીએ, જ્યાં વીતી હોય ત્યાં જાળવી જઈએ.
 મમ્મા મદ મોહ મત્સરને મારીએ, રામનું નામ કદી ન વિસારીએ;
 રરરા રામ તણા રંગમાં રહીએ, પરનારી. ગુંજ કરવા ના જઈએ.
 લલ્લા લખિત પદારથ લઈએ, તેમાં દોષ દયાળને શો દઈએ;
 વવ્વા વળાવો થઈ લૂટી લીજીએ, તે તો હુલા જૂગો જૂગ ના ધૂટીએ.
 શશ્શા સત્ય તણાં પગલાં ભરીએ, કુડાં આળ કોઈ શિર ના ધરીએ;
 પપ્પા ખરેખર તાજીએ તોલીએ, પારકી થાપણ નવ ઝોળવીએ.
 સસસા સરોવર પાળ ન ભાંગીએ, હોડ પાડી ફૂવો નવ ઝોળાંગીએ;
 હહહા હરિ કરા ગુણ ગ્રહીએ, દાસ ધીરો કહે હરિવર રાખો હઈએ.

જ્ઞાન બત્રીશી.

પદ ૧ સું.-રાગ કાફી.

અનુભવી આવો રે, જ્ઞાન ગતિ ગોઠનારા;
 ભેદ બતાવો રે, બ્રહ્મ માંહીં ભળનારા. અનુભવી૦
 કહો પવનનું મૂળ અમને, ક્યાંથી આવ્યું મન,
 કીક કરી દેકાણું બતાવો, ક્યાં રહે છે મન પવન;
 શબ્દ ક્યાંથી ઉઠે રે, ગંગા માંહીં ચડનારા. અનુભવી૦
 નાદ શુંનું રૂપ બતાવો, કહો ક્યાં રહે છે જીવ,
 જૂજવા અર્થ કરી સમજાવો, શે સ્વરૂપે છે શિવ;
 અખંડ જ્યોતિ ઝળકે રે, અભેદ બ્રહ્મ છે ન્યારા. અનુભવી૦
 પ્રગટ પિંડ પડ્યો પૃથ્વીપર, ત્યાં જીવ શિવજોની ક્યાં બન્ય,
 નાદ શુંદ મન વાયુ મુદ્દાં, એ સર્વે ક્યાં સમાય;
 રીત બતાવો રે, અગમ વાતે વડનારા. અનુભવી૦
 અનુભવી આવો ભેદ બતાવો, વિશ્વંભર વિસ્તાર,
 લંબા ચોડા કે પંચ રંગે, કરે છે કિસ્તાર;
 ધણી ધીરાના રે, સ્વામી સરજનહારા. અનુભવી૦

૫૬ ૨ જી.

માયાનો મર્મ મોટો રે, મોહોટપ પદ માયા વડે;
 સમર્થ સંત શરા રે, પલકમાં પાર પડે. માયાનો૦
 હેત પ્રીત રીત ગતિ માયા કહિએ, ચાતુરી વિવેક વિચાર,
 લાલણ માયા બોલણ માયા, માયા હરિનો દેદાર;
 શક્તિ માયાની રે, માયા તો મન રાખે ધડે. માયાનો૦
 ગાન ધ્યાન હરિ સ્મરુ શક્તિ, માયાતણું પ્રમાણ,
 કુરાન પુરાણું વેદ ભેદ ભારે, માયા મૂળ મંડાણ;
 આઘદેવી શક્તિ રે, ગુણવંત ઘાટે ધડે. માયાનો૦
 બ્રહ્મા માયા શંકર માયા, માયા વિષ્ણુ રૂપ,
 માયા કરંદા માંકર હો માયા, માયાનું અકળ સ્વરૂપ;
 જંતુ જીવ જીવજ રે, અજ્ઞાન અરણ્ય મધ્ય આથડે. માયાનો૦
 મૂરખ કહે મેં માયા મૂડી, ત્યાગ કર્યો સંસાર,
 માયા ત્યાં સુધી કાયા રહેશે, સંગે સરજનહાર;
 કાયા વડે ધીરો રે, માયા વસ્તુ જડે. માયાનો૦

૫૬ ૩ જી.

બ્રહ્માનંદ ભાસ્યો રે, આત્મા અનુભવજ પોતે;
 સોહમ સાધે સાધન રે, પ્રગટે પોનામાંથી પોતે. બ્રહ્માનંદ૦
 એકવીસ હજાર છસે ઉઠે અજપા જપે, બ્રહ્મા વિષ્ણુ શિવ દેવ,
 ચૌદ બ્રહ્માંડ જપે જડ ચૈતન્ય, સિદ્ધ સાધક કરે સેવ;
 સુર નર સાધે રે, જે તે જ્ઞાની મુનિ ગોતે. બ્રહ્માનંદ૦
 રવિના તેજ વડે રવિરૂપ ભાસ્યું, મણિને તેજ મણિબ્યોત,
 આત્માને તેજે આત્મા ઓળખાવો, ઉગ્યો અંતર એકે ઉઘોત;
 થયું અજવાળું રે, વસ્તુ મળી મનમાં તે. બ્રહ્માનંદ૦
 પંદરમી ભોમી રમે પૂરણ બ્રહ્મ, ખેલે અખંડ નિશ દિન,
 શનું શિખર ગઢ અનહદ ગડગડે, ઉન્મુનિએ મન મગન;
 પાળ બાંધી પોતે રે, પ્રીતિ બાંધી ચિત્ત ગોતે. બ્રહ્માનંદ૦

આળ પંપાળકાળ જે મર્યા જ મટમટી, ઉલટ પુલટ ચોટયું ચિત્ત,
જે જેમ હતું તેમનું તેમ થયું, રચું આનંદ પદ અદ્વૈત;
ધીર મરણવા રે, અણુજતા રમે અણું ઓથે. અહ્માનંદ૦

પદ ૪ શું.

જગત પિતા ગતિ અદ્વૈત રે, અકળ કળા અવિનાશી;
સભર્યા ભર ભરીઆં રે, ચરાચર ચર વાસી. જગત૦
શીશ અશમાન રવિ શશિ લોચન, શેષ પગ પાતાળ,
પૃથ્વી પિંડ નવસેં નવાણું નદી નાડી, નિર્ભળ ઉદર અર્ણવ ખાળ;
અદાર ભાર રોમજ રે, નવ લખ તારી આદલ બાશી. જગત૦
તેત્રીશ કોડ સુરીનર કર કહીએ, વર્ષે પાણી પ્રકાશ,
અષ્ટ કુલ પર્વત અસત્ય આનંદ, બનવાયુ દનવાયુ દવ નિઃશ્વાસ ઉચ્ચ્વાસ;
અહ્માંડ રૂપ ભાસ્યું રે, પ્રસિદ્ધ જ્યોતિ પ્રકાશી. જગત૦
નાભી અહ્મા પીઠમાં રુદર, એ હૃદિયા ઉમીયા નાથ,
વપન વિપ્લુ કંઠે કૃણુ જી, શ્રવણ રસની શક્તિ માત;
મહા મર્મ મોટા રે, આનંદ પદ ઉલ્લાસી. જગત૦
અચલિત અકલિત ગતિ તમારી, પરાને પામે પાર,
પરમેશ્વર વિશ્વંભર ઇશ્વર, વારી વારી વાર હજાર;
ધીર ગણી ધાર રે, કહી કાળ કરી પ્રાંસી. જગત૦

પદ ૫ શું.

આત્મા શોધ્યા વિના રે, જે જન સાધત સાધે;
સાચે પ્રભુ જુઠાના રે, જશ કેમ જગે વાધે. આત્મા૦
રવિ રવિ રટ રજની મટત નહીં, એમ તિમિર નવ જાય,
આત્મા અર્કે ઉગ્યો અંતરમાં, ત્યારે અજવાળું થાય;
ભોજન ભોજન લાખે રે, ભાંગે ન ભૂખ વિના ખાધે. આત્મા૦
મીઠા મેવા વખાણે મુખથી, તેને સ્વાદ ના આવે લગાર,
જલ જલ ઝંખે તૃપા નવ છીપે, પોકારે વાર હજાર;
અંધારે વસ્તુ શોધો રે, અંજવાળાં વિના ક્યાંથી લાધે. આત્મા૦

પોતાના પિંડની ખચર નવ જાણે, વાતો શીખી વાતે બાળે,
 વ્યોમ ઉપરની તો આછી બનાવે, ભીતરની નથી કેમ રાજે;
 હૃદનો ભેદ નવ જાણે રે, બેહદ માંહે જઈ આવે. આત્મા
 શીલ સંતોષ ને ક્ષમા ગરીબી, ગુરુ જ્ઞાન નિજ નામ,
 એ કામ ક્રોધ લોભ મોહ ત્યજે ત્યારે, વીશ વસા થાએ કામ;
 ધીર મરજવા રે, તુંહી તુંહી આરાધે. આત્મા

પદ ૬ કું.

આદિ અંત્ય મધ્યે રે, અખંડાનંદ આનંદ;
 વિગત ગત વિગત રે, વેદા ભેદા તું જાણુંદા. આદિ
 કોટિ અક્ષાંડતું મધ્યે વ્યાપી, વિશ્વંભર સરજનહાર સંસાર,
 વિરંચી, વિજ્યુ, શિવ, સુર, શક્તિ, હુવો માંહી રમણહાર;
 ખલખ નિરંજન રે, કરંદા બેલંદા. આદિ
 તું ચૈતન્ય મણિ માળા મુક્તાફલ, તે મધ્યે પોતે સૂત્રનો તાર,
 જેમ જલમાં તોરંગ બુદ્ધ્યુદા, એમ વિશ્વમાં વિશ્વાધાર;
 અદ્વૈત અવિનાશી રે, હાલંદા બદ બેલંદા. આદિ
 વાવ તળાવ દૂપ સરિતા સિધુ, પ્રગટ ઉદક એક પેખ,
 દ્રુમમાં બીજ બીજમાં દ્રુમ લતા, સૂત્ર તાણો વાણો એક દેખ;
 વિશ્વ વિશ્વંભર રે, જાણુંદા મધ્યે માણુંદા. આદિ
 એક હેમના ઘાટ જીજવા, નામ ધરાવો ધરી નેમ,
 બેટો તે બાપ, બાપ તે બેટો, તદ્વત્ નામ ઘાટ નેમ;
 ધીરા ધણીએ બેલે રે, લેવંદા બંદા દેવંદા. આદિ

પદ ૭ મું.

શરીર વિના શોધન રે, પાર, કોઈ પાવે નહીં;
 મલોખાં મીઠાં કાજે રે, સ્વાદ કંઈ આવે નહીં. શરીર
 થડ મૂકીને ડાજે વળગતે, ટોચે કેમ ચઢાય,
 અધવચથીજે પાંખેડી ટૂટે તો, પાછો આવીને પંછડાય;
 સંગત સમ સમજે રે, ચઢોને થડ મૂળી ગ્રહી. શરીર

શાસ્ત્ર પુરાણના મત જુજવા, ઘણો કરે સંવાદ,
 યત્રીસ ભોજન રૂડી રસોઈ બનાવી, ચાટવાને શાનો સ્વાદ;
 વારીને વલોણે રે, નહીં માખણ ને મહી. શરીર૦
 નથી જમ્યો ને નથી જમાડ્યો, દીકા વિના ચલવે જૂઠું,
 પારકા મોદિદનો સ્વાદ વખાણે, એ તો મિથ્યા માથાફૂટ;
 વિવેક વિના વસ્તુ રે, વિચાર વિના દૂર રહી. શરીર૦
 અંતર ધરમાં આણી ઉછાળો, નિહાળો નિરંજન નૂર,
 મરણવા એ મર્મની જાણે, ભરપૂર ભયોં નથી દૂર;
 ધોરંધર ખેલે ધીરે રે, લક્ષણુવંત એ લહી. શરીર૦

પદ ૮ મું.

સલેલ શક સાકુટ રે, હરિભજનમાં લંગ પાડે;
 તેનો સંગ તણ્યે રે, બુદ્ધિ બીજને ખૂડાડે. સલેલ૦
 ફડ કપટ ઘટ ભીતર ભરિયું, દંભ પાખંડ અપાર,
 સો સો વાર તેને સંત સમજાવે, પણ માને નહીં લગાર;
 દૂધે ઘોયા કાયલા રે, ઉજળા તે ક્યાંથી કાઢે. સલેલ૦
 અમૃત પાઇને સાપ ઉછેરે, તોય તજે નહીં ઝેર,
 પાલણુ પોપણુ નિશ દિન કરતાં, કોઈક સમે કરે કર;
 જાતિ સ્વભાવ ન જાય જ રે, પોતાનું પોતે દેખાડે. સલેલ૦
 હરિ ભજન જેને ભોવન નહીં, મંદિર તેનું મસાણુ,
 સ્મરણુ પુણ્ય સમણે નવ સમજે, તે પાપી પાખંડી પશુ પ્રાણુ;
 ધિક્કાર તેની જનુની રે, એવાં સંતાન જે છવાડે. સલેલ૦
 ગુરુજ્ઞાન હીણા વિશ્વાસઘાતી, તે કૃતઘ્ની કહેવાય,
 દાસ ધીરે તેને વાસ નવ વસીએ, સંગ અનુકૂલ થાય;
 અદીક મુખ તેનું રે, કૂવે ઉતારી વન વાડે. સલેલ૦

પદ ૯ મું.

ધાહ સુણી ધાળે રે, ધીંગડમલ ધીંગા ધણી;
 પ્રભુનું પત પાળો રે, ભાવે ભાળો ભકતો ભણી. ધાહ:

હું પતિત તમો પતિત પાવન, હું દીન તમો દયાળ,
હું ચાકર તમો દાકર મારા, પ્રજ્વલણ પ્રતિપાળ;
સંભાળી લીજો સ્વામી રે, અંતરજનમી આશા ઘણી. ધાહ૦
ભૂમિ અરમાનતણો ત્રાસ બંધાણો, વાળ્યું જલ પવન અગન,
દાંડી વિરંચી વિખણું શંકર તમે, તોબ્યાં ત્રણ ભૂવન;
સ્વેદજ ઉદ્ભવિજની રે, બાણ તો તારે હાથે બણી. ધાહ૦
કોટી અપરાધ કોટી ગુના અમ, બક્ષો ગરીબ નીવાજ,
તું તારા બદ્ધ સામું રે જોજો, કરો કરુણા નિધિમુખ કાજ;
લજ્જા મારી રાખો રે, મહાનત સંત ચિંતામણી. ધાહ૦
ભારે ભરેસો વિશ્વાસ વિશ્વંભર, આશા પૂરો અનાયના નાથ,
દુઃખ વિનાય સંકટ કપટ ટાળો, હરિ હૈત કરીનેઝાલો હાથ;
ધીરાની વારે ધાળે રે, તારે ને મારે પ્રીત બણી. ધાહ૦

૫૬ ૧૦ મું.

આતુર ચિત્ત ચેલો રે, અચળ વસ્તુ ખોળી કાઢી;
ખટ અઠ બારી મેલી રે, પંદરમી બારી ઉઘાડી. આતુર૦
પંદરમી ભોમી ને પંદરમી બારી, ત્યાં દા રમે રંગીલો,
પાંચ મહેલને પાછળ મેલ્યા ત્યારે, છટ્ટે મેહેલ છે છપ્પીલો;
અલખેલો એકીલો રે, ખેલદા ખેલ ખેલાડી. આતુર૦
ગંગા જમુના સરસ્વતી, રૂડી ત્રીવેણી તીરે રંગ રેલી,
ઈંગળા પિંગળા સુપમણા રાણિ ભરે પાણી, ઉ-મુનિએ આનંદ હેલી;
ઝરમર ઝરમર મોતી વરસે રે, વિના વેલી ખીલી ફૂલવાડી. આતુર૦
સૂનું શીખર અમર અજર નર, વિશ્વંભરજ બીરાજે,
સોમદલ કમલ ઉપર કરે લીલા ત્યાં, અનહદ છંદ વાગ્ન વાજે;
ગેડેડે સિંધુ ગાજે રે, ફેલ્યાં જલ પાળ ફાડી. આતુર૦
'પૃથ્વીથી પોહોળું' આકાશથી ઉચું, એવું પ્રવિન અધર ફરે પંખી,
એ અચ્ચાં તેની અગલમાં બિરાજે, બોલે પિઉ પિઉ જ જંખી;
ધીરા મરજવા રે, સાકર દૂધ પીએ દહાડી. આતુર૦

પદ ૧૧ સું.

પ્રભુ તમ સાથે રે, નાથ મારે પ્રીત બણી;
ભાવ કરીને ભેટો રે, મુજને રાંક ગણી. પ્રભુ
પ્રહલાદની તમો પ્રતિજ્ઞા પાળવા, ધરિયું નરસિંહ રૂપ,
પ્રાટ્યો સ્થંભ ને પ્રગટયા મુરારી, થરથર કંપે મોટો ભૂપ;
હિરણ્યકશિપુ નાંખ્યો રે, વહાલે મારે હાથે હણી. પ્રભુ
ભરી સભામાં દ્રૌપદી આગ્યાં, તાણવા માંડ્યા તેના ચીર,
નવસેં નવ્યાણું વહાલે નવ નવાં પૂર્યાં, તોય ના દેખાય શરીર;
પ્રતિજ્ઞા રાખી રે, પાંડવોની નારતણી. પ્રભુ
નરસી મેહેતાની વહાલે હુંડી શીકારી, હેતે કરી આપ્યો હાર,
શ્યામળશાહ સંતને જદ્દપિ રે વિનગ્યા, ભેટયા વિશ્વાધાર;
રૂપૈયા રોકડા રે, ગિરિધર ભટને આપ્યા ગણી. પ્રભુ
સુદામાનાં વહાલે સંકટ કાપ્યાં, લઈને આપી રે નવનિદ્ધ,
કંચનના વહાલે મોહોલ જ કીધા, દુછ દ્વારામતિ દીધ;
દારિદ્ર્ય કાઢી નાંખ્યું રે, દયા બળી રાંકતણી. પ્રભુ
આરે વેળાની પ્રભુ અરજ અમારી, માની લઈએ મહારાજ,
શરણે આવે તેને ઉગારી લેજે, બાંહે ગ્રહાની પ્રભુ લાજ;
દાસ ધીરો કહે છે રે, નાથ મારે તુંહી ધણી. પ્રભુ

પદ ૧૨ સું.

પંચરંગી બંગલો રે, શોભા તેની સરસ બણી;
તેમાં તો ગિરાજે રે, આપે અલખ ધણી. પંચરંગી
એ બંગલાને દસ દરવાજા, દસ દરવાજે નિશાન,
બ્રહ્મા વિષ્ણુ અરજ કરે છે, શેષ ન પામે કંઈ જ્ઞાન;
અકલિત એવો રે, શી કહું વાતો એહતણી. પંચરંગી
સાચા દેવ દેવલમાં એકા, સદ્ગુરુનું નિશાન,
અજપા દોરી ખેંચી પકડે, લઈ ચઢ્યો આસમાન;
દેખો તમાસો રે, ઘટમાં રચના ધણી. પંચરંગી

માળા તિલકનો પાખંડ રચિયો, આપ ચિન્હો નહીં કોઇ,
 ન્યાં લગી ત્રિવિધિ તાપ ટળ્યા નહીં, ભૂલ્યો ભમ્યો છે સોઇ;
 ભૂલ તારી ભાંગે રે, શુદ્ધ લે આપ તણી. પંચરંગી૦
 મનકું મુંડયા તનકું મુંડયા, તેને પાયા ભેદ,
 રાસ ધીરો દીલમાં પેખે, આપ નિરંજન વેદ;
 પાપાણુ કોણુ પૂજે રે, મને મળ્યા તમો ધણી. પંચરંગી૦

પદ ૧૩ મું.

કર્તાનો પંથ કરેો રે, ઉલટી અટપટી આંટી;
 શિર સાટાનો સોદો રે, ઓઘર ઘાટ ઘડી ઘાંટી. કર્તાનો૦
 હાંસી ખેલનાં કામ ન હોયે, હિમ્મતવાળા શૂરાનો એ સંગ્રામ,
 સુરત નુરત સલ્લ ગતિવાળા જ્ઞાની, એમાં ન હોય કાયરનું કામ;
 અગમ પાંખે ઉડે રે, અલક્ષમાં લક્ષ યોંટી. કર્તાનો૦
 દેખા દેખી જોગ આરાધે, તાન વિના મેળવે તાળ,
 કંઠણુ દૂધ એ સિંહણુ કેરું, પીએ સિંહણુનું બાળ;
 ખીજે પીવા ઇચ્છે રે, મિથ્યા એ વાત ખોટી. કર્તાનો૦
 કાચના મંદિરમાં જેમ શ્વાન જ પેકું, દીકા પોતાનો દેહાર,
 પ્રતિબિંબ દેખીને કરી ગર્જના, ભસ્યાં શ્વાન હજાર;
 અભ્યાસે અકલાણો રે, મદમાં ફટી ફરી જાય પોડી. કર્તાનો૦
 મન બુદ્ધિ વાણીએ મનમાં રે, ના આવે ગુરુ ગમ ને એ ધામ,
 અખંડ અજર અમર અવિનાશી, કરવાનો છે કામ;
 ધિરાના સુખ સિંધુ રે, રહ્યા છે ઘટ ઘટ ગોડી. કર્તાનો૦

પદ ૧૪ મું.

અલખ લેહે લાગી રે, જાગીને જોયું આ ઘટમાં;
 ભ્રમણા તો ભાંગી રે, સોહાગી ભેટયા ઉલટમાં. અલખ૦
 અંબાડીએ ગજરાજ ગળીઓ, ઘોડાને ગળી ગયું જીણ,
 વસ્ત્ર ઉપર વાડ સુકાણી, સમુદ્રને ગળી ગયું શીણ;
 શશલો તો શાણો થઈને રે, શાર્દૂલને નાંખે પટમાં. અલખ૦

આંખે તો ડૂળ શ્રીફળ લાગ્યાં, કદલીએ ફેરીઓની હુંખ,
નાગરવેલે દ્રાક્ષ બીજેરાં, એવી ખૂખી બની છે ખૂખ;
ગગન દોહ્યો ઘટમાં રે, દૂધ પીધું છદ છટમાં. અલખ૦
પાવક વરસ્યા ને પાપાણુ પલાળ્યા, ચોદશ થઈ ગયું પાણી,
તે પાણીમાં દેવી દેવતા કુખ્યાં, રાજ રંકને ગયું તાણી;
બ્રહ્મા વિખણુ શંકર રે, ઇન્દ્ર કુખ્યા ઝટપંટમાં. અલખ૦
વિદુર વ્યાસજી ને શુકજી જેવા, આપે દાસતું ધીર,
ઘણી ધીરાનો છે ધીરવંતો, એવા તો શ્યામ શરીર;
જીવન્મુક્ત થઈએ રે, મુનિ તો જન માને મડમાં. અલખ૦

પદ ૧૫ મું.

દુનિયાં દીવાની રે, બ્રહ્માંડ પાખંડ પૂજે;
કર્તા વસે પાસે રે, બાજી કાંઈ નવ બૂજે. દુનિયાં૦
જીવ નહીં એને હરિ કરી માને, પૂજે કાષ્ઠ પાપાણુ,
ચૈતન્ય પુરુષને પાછળ મૂકે, એવી અંધી જગત અજાણુ;
અકેને અજવાળે રે, પ્રસિદ્ધ મણિ નવ મુઝે. દુનિયાં૦
પાપાણુનું નાવ નીરમાં મૂકે, સો વાર પટકે શીશ,
કોટી ઉપાએ તરે નહિ એ તો, કુખે વસા વીશ;
વેળમાં તેલ ક્યાંથી રે, ધાતુની ઘેનુ શું દૂજે. દુનિયાં૦
અંતર મેલ ભર્યો અતિ પ્રૂરણુ, નિત્ય નિર્મલ જળમાં નહાય,
મહા મણિધર પેટા રે દરમાં તો, રાફડો ટીપે શું થાય;
ધાયલ ગતિ ધાયલ રે, જાણીને જ્ઞાની ધાવ રુઝે. દુનિયાં૦
સંદ્વગુરુ શબ્દનું ગ્રહણુ કરીને, પ્રગટી પંડમાં પેખ,
દૂર નથી નાથ નજીક નિરંજન, દિલ શુદ્ધ દેદાર દેખ;
ધુરંધર ખેલે ધીરો રે, જાહેર જગત મધ્યે ઝુઝે. દુનિયાં૦

પદ ૧૬ મું.

પ્રગટ ખેલ ખેલું રે, દેદાર તેને દેખાડું;
મૃત સંજીવન રે, માહ મંત્ર સહેજે શીખવાડું. પ્રગટ૦

વિના પાંખ ઉડી અસ્માનપર, ચર્ણુ વિના મેરુ ચક્રું,
 નવસે નવાણું એક ઘેર આણું, સિંધુ કૂદી પાર પકું;
 સાડા ત્રણ કરોડ રોમને રે, રમત રુડી રમાકું. પ્રગટ૦
 પાવક વરસાવી પાપાણુ પલાણું, સાત વૈકુંઠને તારું,
 જલ મધ્યે જલંધર ધીકાવું, મરે નહીં તેને મારું;
 યૌદ્ધને ચેતાવું રે, પંદરે રહી પાર પાકું. પ્રગટ૦
 કહો તો વિના અર્ક કરું અજવાળું, મહા નિધિમાં માણું,
 શિવ વિરંચી વિપ્રજીવિવેકે, ત્રણેને તાણી અહીં આણું;
 એક સંગે આનંદ રે, ભણેલાં બેને ભૂલવાકું. પ્રગટ૦
 વિના ખૂટીએ વૈદ્ય બનું ધન્યંતરી, કાયા કરું નીરોગી,
 સતજીગદ્વાપર ત્રેતા ને કલજીગ, ચાર જીગના અમે જોગી;
 ધીરા ધર ધારણુ રે, સિંધુ ગદમાં સંતાકું. પ્રગટ૦

પદ ૧૭ મું.

પ્રશ્ન એક પૃથું રે, જ્ઞાનિ મુનિ પંડિતા;
 આત્માની ઉત્પત્તિ ક્યાંથી રે, કોણુ એનાં માત પિતા. પ્રશ્ન૦
 અતલ ઉત્સવ કીધો દાનવ, હર્યા વિરંચીના વેદ,
 તે વેદમાંથી શું હરી લીધું, તેનો બતાવો મુને લેદ;
 નહીં બ્રહ્મા વેદ દાનવ રે, વિવેક વદો આત્મવેત્તા. પ્રશ્ન૦
 હિરણ્યકશિપુ હાથે હણીઓ, નિર્ભયરૂપ નરસંધ,
 પ્રહ્લાદની પક્ષ કીધી પૂરણુ, ધણી તણા તો એવા ઢંગ;
 વાતોની ગતી ન્યારી રે, ચતુર વિચારે ચેતા. પ્રશ્ન૦
 લાખા ગૃહમાં પાંડવ બળતાં, સેયડો દેખાડે સહદેવ,
 બાવન મણુની શીલા ખસેડી, પાર હુવા પાંડવ તતખેવ;
 નહીં લાખાગૃહ પાંડવ શીલા રે, અધ્યાત્મ જ્ઞાન જૂઓ ગીતા. પ્રશ્ન૦
 સિંધુ બાંધી ને રામે રાવણુ રોબ્યો, સેનાનો કર્યો સંહાર,
 આવે જીવેદમે એકવી હજાર છસે, તેનો કોણુ સ્થંભાવી રાખનાર;
 સિદ્ધાંતે શોધો ધીરા રે, નહીં રામ રાવણુ સીતા. પ્રશ્ન૦

પદ ૧૮ મું.

વાડો વાળી બેસે રે, પોતાનો પંથ કરવાને;
 નવા ખેલ ઉઠાવે રે, ઉપાય ઉદર ભરવાને. વાડો વાળી૦
 અગ્નનો વાડો કુકડીનો વાડો, ગાયોનો વાડો વળિ ભેસુંનો વાડો,
 અખંધ સ્વારી અંધમાં નાવે, મુને વાઘનો વાડો દેખાડો;
 દીવસ ને દહાડો રે, અગમ કામ કરવાને. વાડો વાળી૦
 રામાનંદી ને નીમાનંદી, વલ્લભ મેળનંદ સમજાવે,
 કપીર પંથી ને તારજ તુંખી, ભણી ભણીને ભુલાવે;
 ગુરુ થઈને ગાળે રે, પારકું ધન હરવાને. વાડો વાળી૦
 પ્રીત કરીને પ્રેત પૂજવે, પીતળ ને પાપાણુ,
 વૈશ્યસેવા ને કપર પૂજવે, એમાં કાણુ કરશે કલ્યાણુ;
 તીર્થ વ્રતે રોકે રે, અકળાઈ મરવાને. વાડો વાળી૦
 સિંહ રાયથી ડરે સૌ દુનિયા, સિંહને ડર નહીં કાનો સંબંધ,
 સોહમ શબ્દ સચ્ચિદાનંદ સ્વામી; એવો અખંડ આત્મા બ્રહ્મ;
 ધીર શર વિરા રે, આત્મધ્યાન ધરવાને. વાડો વાળી૦

પદ ૧૯ મું.-રાગ કાફી.

ગુરુ વિના જ્ઞાની રે, તે તો નર અંધ ક્યો;
 દીપક છે ઘટમાં રે, જો તે પર છાર ક્યો. ગુરુ વિના૦
 ભેષ લીયો પણ ભેદ ન પાચો, મનમાં મેલ ભર્યો,
 માળા તીલકનો પાખંડ રચીને, ફેકટ ફેરે ક્યો;
 ગાયો ગળ્યો સ્વાદ રે, ભોજન ભક્ત ક્યો. ગુરુ વિના૦
 પૂજા કરે તેની પુંક ન મૂકે, આવર્ણમાં આવર્યો,
 પરનારીયું પ્રીત કરીને, આપે અધમ ક્યો;
 નિંદા કરીને રે, ઘટ કુંભ પૂરણ ભર્યો. ગુરુ વિના૦
 સદ્ ગુરુની સેવા તજીને, દુષ્ટનો સંગ ક્યો,
 મોક્ષ અમૃત પાન તજીને, વિપય રસમાં ભર્યો;
 ભમે ને ભટકે રે, પાપાણુરૂપ આપે ક્યો. ગુરુ વિના૦

મારું મારું કરી માયા ન મેલે, દામ લેખન કરે,
અન્નણ્યું અણચિત્તનું આવશે, તેનો ભય ન ગણે;
લાલ કહે લુંટાણો રે, બળાપો ખરા ચંતથી કરે. ગુરું વિનાં

પદ ૨૦ મું.

કૂલ્યો શું કરે છે રે, ભૂલ્યો ભવ કૂપમાં પડ્યો;
મનુષ્ય દેહ રૂપી રે, ખોયો મણી હાથે ચઢ્યો. કૂલ્યોં
ડાહો થઇ દુનિયામાં કરે છે, તેણે શું સર્થ તારું કાજ,
તેં ન જાણ્યું જે જાતું પલકમાં, કેમ કરી રહેશે લાજ;
ડહાપણ તારું જાણ્યું રે, જ્યારે જન્મ હાથે ચઢ્યો. કૂલ્યોં
વાંકી મૂછપર વાટ જ ઉડી, નરકની વાટે સંચર્યો,
મિથ્યા જનુનીને ભારે મારી, અલ્યા જન્મ ધર્યો ન ધર્યો;
માટે જોને જગી રે, અવસર આવી અડ્યો. કૂલ્યોં
શું થયું જો સંપત્તિ ધણી મળી, મળ્યાં મોટાં ધરખાર,
નિર્મિત થઈને હરિ નવ ભળ્યા, ધિક્ક પડ્યો અવતાર;
ધિક્ક તારું જાણ્યું રે, હરિએ તને શાને ધડ્યો. કૂલ્યોં
મનમાં લે શિખામણ મારી, મમતા મૂક પરી,
કર સ્મરણ સરજનહારનું, જનમ સફળ લે કરી;
દાસ ધીરો કહે છે રે, સૌથી તું સરસ નીવડ્યો. કૂલ્યોં

પદ ૨૧ મું.

જોને રામ રાખે રે, તેને કુણ મારી શકે;
અવર નહિ દેખું રે, બીજો કાંઈ પ્રભુ પેખે. જોનેં
આહે અમીરને ભીખ મગાવે, ને રંકને કરે રે રાય,
સ્થલને સ્થાનેક જલ ચલાવે, જલ સ્થાનક સ્થલ થાય;
તરણનો તો મેરુ રે, મેરુનું તરણું કરી દાખવે. જોનેં
લીલાડાઈ બળતાં રાખ્યાં, મંઝારીનાં બાળ,
ટિટોડીનાં ઘડાં ઉગાર્યાં, એવા છે રાજન રખવાળ;
અંત વેળા આવો રે, પ્રભુ તમે તેની તકે. જોનેં

આણુ તાણીને ઉભો પારધિ, સીંચાણો કરે રે તકાવ,
પારધિને તો પગે ડશિયો, સીંચાણો શીર નહિ ધાવ;
બાજ પડ્યો હેઠા રે, પંખી ઉડી ગયાં મુખે. જ્ઞેને૦
ગજ કાતરણિ લેધને એકા, હરણ તો દીન દયાળ,
વધે ઘટે તેને કરે બરાબર, સૌની લે સંભાળ;
ધણી તો ધીરાનો રે, હરિ તો મારો હીરે હેઠ. જ્ઞેને૦

૫૬ ૨૨ મું.

ભરપૂર વિશ્વ ભાસે રે, બ્રહ્મજ્ઞાની ક્યમ ભટકે;
અનુભવ અજવાળું રે, આત્મા દષ્ટિ કેમ અટકે. ભરપૂર૦
સ્થાવર જંગમ ને સચરાચર, પશુ પંખી જંતુ છવ,
પોતે કરતા પોતે હરતા, સખ ઘટ દેખ્યા શીવ;
બ્રમણ તો ભાંગી રે, અકલ લહે લાગી લટકે. ભરપૂર૦
મા મેડકિયે મણિધર માર્યો, સમુદ્ર પી ગયો મીન,
અન્નએ આભને ઉદરમાં રાખ્યું, એમ ધણી પ્રજ્ઞને અધીન;
ખગે બાજ ઝડપ્યો રે, સ્વાન ભયથી સિંહ સટકે. ભરપૂર૦
નાવ ઉપર નીર ચઢી ચાલ્યું, જેમ ચરુપર ચઢીઓ ચૂલ,
અશ્વાર ઉપર તુરંગ ચઢીઓ, એ તો ભારે ભૂલવણીની ભૂલ;
કાયરે ક્રોધ કીધો રે, જોદ્ધને ઝાલીને પટકે. ભરપૂર૦
ધણીના ધાર્યા વિના વસ્તુ ધડાણી, જેમ કાદવે ઘડ્યો રે કુંભાર,
કીડી કુંજરને નૃત્ય કરાવે, એમ સોનાએ ઘડ્યો રે સોનાર;
ચિત્ત ચોટી ધીરો રે, ચડ્યો તે રંગ ક્યમ ફટકે. ભરપૂર૦

૫૬ ૨૩ મું.

હીરાની પરિક્ષા રે, ઝવેરી હોય તે જાણે;
મૂરખ મનમાં મોટા રે, અજાણે ઉતારણ આણે. હીરાની૦
મગ મરી બરાબર મૂરખ જાણે, ગોળ ખાંડ એક ઘાટ,
પુખ્તની વાસના પત્ર ન જાણે, એવો જગત ભગતનો ઠાક;
સો વાર સમજાવું રે, પતીજ તોય નવ આણે. હીરાની૦

મૂરખ હાથે હીરલો લાધ્યો, તે છાણુ સાથે વેચાય,
 કાઠ ઝવેરી મળ્યો તેણે ઝડપીને લીધો, તો તેની કિંમત થાય;
 ગુણ ગાયે જનવર વાડી રે, પૂરણ પરમાણે. હીરાની
 ભગત થયા પણ ભેદ ન જાણ્યો, કરે તરવાનો ઉપાય,
 તન જોગી મન કુંચન કામની, એવે તરણે ક્રમ ઉતરાય;
 ઘર ધંધાની ધાણી રે, તેમાં તેલિયા તાણે. હીરાની
 જગ જગન જપ તપ ને તીરથ, તેમાં સૌથી મોટો સત્સંગ,
 સુકી ડાળ વેલ થઈ રસ પીલે, તોય અધુરો રહ્યો બાળ ભોરંગ;
 ધીરા શોધ હીરો રે, રટ રાત દિવસ વહાણે. હીરાની

પદ ૨૪ મું.—રાગ સારંગ.

મન શીકળી ગર, હરદમનાં હથીઆરાં સારણે ચઢાવીએ;
 આછાં ઉતારી, મસકલો મેલાવી મેલ વડાવીએ. ટેક.
 કાયા કટાર લાડિલે લુવારે ધડ્યો, મીનાકારી કામ મોતી ચૂરે જડ્યો;
 તેના ઉપર અતિશે કાટ ચઢ્યો. મન શીકળી ગર
 તન ત્રાડીયાં કરોને સજ, શા માટે રાખો છો રે અસજ;
 બનાવે લોહું થાશે ધજ. મન શીકળી ગર
 હો કસબી કસબ કરે સારો, ફરી ફરી નહીં આવે આવો વારો;
 તું કહ્યો માનને અમારો. મન શીકળી ગર
 અલ્યા અજ્ઞાણા ભયે રાખે કાનો, તારિ મહેનત આપશે નાથ દીનો;
 આ કટાર તો છે ખુદાનો. મન શીકળી ગર
 જળાબોળ જ્યારે થાશે, ગુરુ ગમથી જળહળ દેખાશે;
 કહે ધીરો ધણીને ભેટી જશે. મન શીકળી ગર

પદ ૨૫ મું.

મન મહારાજ, મનુશા પદ પામ્યા, પણ માંહેથી શું મળ્યું;
 અભિમાન અહંકાર, મદ મોહ મત્સર મમતા તનથી ના ટળ્યું. ટેક
 મનુશાપદ પામ્યા મોટું તારું, હરિચરણે ચિત્ત નવ ચોંટ્યું;
 તે તો ખરેખર કીધું ખોટું. મન મહારાજ

તમે ચતુરાઈએ ચાલો છો, તમે મૂરખ થઈને મહાલો છો;
ઘેલા ધરમાં ખોટ ધાલો છો. મન મહારાજન૦

ભાઈ રાત દિવસ મારું તારું, કીધું સો મણુ તેલે અંધારું.
સુખ માને શા જીવ્યા સારું. મન મહારાજન૦

વટેમારણુ મારગમાં ચાલે, કોઈ ચાલ્યા કોઈ પંથે પાળે;
કોઈક હળવા હળવા તો હાલે. મન મહારાજન૦

નીરભે થઈ ભજ નારણુ નારણુ, ત્રિભુવન નાથ તરણુ તારણુ;
કહે ધીર ધરે ધણીની ધારણુ. મન મહારાજન૦

પદ ૨૬ મું.

ચંચલ મન ચોર ચાર ધડીનાં ચાંદરણામાં ચેતો;
ફાણુ ભંગ શરીર, ઝાકળ ઉદક ઉડી જશે એ તો. ટેક૦

તુજ શુદ્ધિને કેમ ભરમાવે, હેતે હરિ સમરણુ કરીએ હાવે;
ફરી ફરી આ અવસર નહીં આવે. ચંચલ મન૦

જલ બુદ્ધિ લેજો જાણી, પલજો જેમ કાગળ ને પાણી;
તન અર્ક તૂરની એધાણી. ચંચલ મન૦

જૂઓ રાવણુ જરાસંધ જેવા, કંઈ ઉડી ગયા એવા એવા;
કંઈ માન્યું નહીં પા ધડી રહેવા. ચંચલ મન૦

દાસ ધીરા હરિ ભજ દૂકો, તમે ચતુર થઈને કેમ ચૂકો;
બળતામાંથી કાંઈ બૂકો. ચંચલ મન૦

પદ ૨૭ મું.

મન મૂઢ ગમાર, મારો મર્ણુનો તારે માથે મોટો છે;
કરો અંતર વિચાર, હરિના નામ વિના ખેલ સધળો ખોટો છે. ટેક.

દ્રવ્ય દારા દિકરા પિતા માતા, કુટુંબ સહોદર ભગિની બ્રાતા;
અંતકાળે કરે કોણુ તારી સહાયતા. મન૦

સાચી વસ્તુને જૂઠી કરી જાણો છો, તમે મિથ્યા સુખને માણો છો;
માફ માફ કરી તરીલાં તાણો છો. મન૦

અડધી ઉમ્મર તો નિદ્રામાં ગઈ, અડધી ઉમ્મર મારું મારું કન્ટાં વહી;
એક ધડી પ્રભુની વેઠ નવ થઈ. મન૦

જિંદ મકેદ ગધેવ હતો જ્યારે, મહા દુઃખ કષ્ટ વેકેતો હતો ત્યારે;
મનુષ્યા દેહ દીધી તને કિતારે.

મન૦

પ્રેમ પ્રીતે હરિ ગુણ ગાળે, તમે સદ્ગુરુની સંગત સહાળે;
દાસ ધીરો ધણીને મારગ ધાળે.

મન૦

પદ ૨૮ મું.

ગરડગદ્ ગયા, પહોંત્યાનાં પરમાણાં કોઈએ મોકલ્યાં નહીં;

કોને ખબર નથી, ક્યાંથી આવ્યા, હવડાં ક્યાં રહેશે જઈ.

ટેક.

દાળ કે ચરા મહિપતિ મહામતી, શૂરા પૂરા કંઈ સાધ્ય સતી;

કોટિ હિ ઉપાયે રહેવાય નહીં કોની વતી.

ગરડગદ્૦

માથે મરણનો માર મોટો છે, નેરાવર જમની ચોટો છે;

ખરું જાણે છો પણ ખેલ ખોટો છે.

ગરડગદ્૦

કંઈ ત્યાગી ને કંઈ વૈરાગી, સંન્યાસી સ્વામી મુવા ભીખ માગી;

ત્રૈલોક્યમાં તૃણા કોઈની નવ લાગી.

ગરડગદ્૦

કંઈ ગયા ને કંઈ વહી જશે, કંઈ ગુણવંતા ગોથાં ખાશે;

હવે શું થયું ને શું થાશે.

ગરડગદ્૦

એક લાખ એંશી હજાર પીર પળ્યા, નવ લાખ ચોર્યાંશી સિદ્ધ વળ્યા;

અંકયાસી સહસ્ર ઋષિ ધરણી ઢળ્યા.

ગરડગદ્૦

જીવની જાત કોઈ નવ જાણે, આપ આપણે અનુમાન માણે;

મરતાં સૂધી તરીલાં તાણે.

ગરડગદ્૦

આદિ અંત ડાળ મૂળ કોઈ લહેતું નથી, જેણે છાંયા ધરી તે કોઈ રહેતું નથી;

કહે ધીરો સાચું કોઈ કહેતું નથી.

ગરડગદ્૦

પદ ૨૯ મું.

જ્ઞાની ધ્યાની ગયા, તેના જુગમાં જશ રહ્યા, પણ શોધ્યા નથી જડતા;

ડાહ્યા ચતુર મુજાણ, દેવ દાનવ માનવ, મારું મારું કરી ગયા રડતા. ટેક૦

તમે ડાહ્યા છો તો મુંને દેખાડો, તમે શ્રોતા જન શોધી કાઢો;

પડ્યાં પત્ર તે પાછાં ડાળે ચોટાડો.

જ્ઞાની ધ્યાની૦

એક જુલુની પુતળી જળમાં પધરાવે, બ્રહ્માદિ તેને બોલાવે;

કહો ભાઈઓ તે પાછી ક્યાંથી આવે.

જ્ઞાની ધ્યાની૦

એક સરિતા ।સધુમાં જશે, તેનાં જુજવાં ઉદક તે કેમ થાશે;
આતમા અનુભવ વડે ઓળખાશે. જ્ઞાની ધ્યાની૦
પોતે પુણ્ય કરે તે પોતે પામે, પોતે ભક્તિ કરે પોતાનો જશ જામે;
નીર જઇ દળે નીચે ખામે. જ્ઞાની ધ્યાની૦
જેવાં ખીખાં તેવાં ખીખાં બંધાયે, વડનો વડ આંખાનો આંખો થાયે;
ધીરો કહે ખીજે ખીજ ચાલ્યું જાયે. જ્ઞાની ધ્યાની૦

પદ ૩૦ મું.—રાગ ગરબો.

ભક્તિ પદ ભારે રે, મુક્તિ સદ્ગુરુ પાસે;
જગત સ્વમ મુપુષ્તિ રે, તુરી પદ ઉદ્ધાસે.
બ્રહ્મા વિખળુને વેધી રે, શંકર ધરથી સંચરી;
બેચરી બેચરી અગોચરી રે, ઉન્મુનિએ જઇ ફરી.
ઇંગલા પિંગલા રહી અળગી રે, વળગી મુપુષ્ણા વરતી;
મહી તરવેણી ગંગા રે, જમુનાં સરસ્વતી.
શૂન્ય શિખર ઉપર રે, અખંડ અંતરજામી;
ભમર બગલાની રીખે રે, ખીરાજે બહુ નામી.
ઉંચું જતેતા આકાશમાં રે, હસ્તે હૈડે બેઠા;
રોમ રોમ રમી રહ્યા રે, ચરાચર મેં દીઠા.
પરણ્યા પિયુની વારતા રે, પીઅરીએ કેમ કહીએ;
પિંડી મળ્યાનું પારખું રે, લોચનીએ લહીએ.

પદ ૩૧ મું.—રાગ ધોળ.

એક સખી હૈડે હરખીને ચાલ્યાં, અગમ્ય પુરી મોઝાર રે;
સોહગ આવે ને ઓહગ જાયે, શોભિતા શત શણગાર રે.
મુણુ સખી રે ત્યાં દીઠા મીઠા, સંગે સાહેલી શણગાર રે;
ઉન્મુનિ ઘેર અજર ઝરે અમીરસ, વરસે છે અપાર રે.
થઇ ગઇ સાજ સમાધી વાધી, ધૂત અનહદ નાદ રે;
વક નાળ સૂઝાં ધીર મરણવા, લે છે ત્યાં સંવાદ રે.

પદ ૩૨ મું.

ભાગી ગઈ ભવ બેડીઓ, ઉધડ્યાં ભ્રમ ભોવનનાં તાળાં રે;
 તીમર ટળ્યાં ગુરુ અંજન જળહળ, ભાળ્યાં ભડ અજવાળાં રે.
 ચંદા સૂરજનાં ઘર પાછળ, અળમળ ન્યોતિઓ અળકે રે;
 ત્રિદુતિ આસનપર બેઠા તેડી, છે ઉલટાં ઉદાન સળકે રે.
 અણુ પડે વાજે આલરી, ધુધરી નાદમાં ધમકે રે;
 વિના અકે અજવાળાં, ગગન વિના વિદ્યોત ચળકે રે.
 વસુધા વિના સરિતા વહે, સિંધુ વિના જળ જોય રે;
 વાજિત્ર થાયે નાદ ને, મહા જન જાણે છે ક્રોધ રે.
 હરિ વિના હામ હાલો નહીં ને, જપે અજપા જાપ રે;
 બહાર ભીંતર રમી રહ્યા, અમર અખંડ અપાર રે.
 મુંગો તે ગાળા ધાલી ગાય, કેને એ સંવાદ કહેવાય રે;
 દાસનો દાસ ધીરો સદ્ગુરુ ગમથી, એ ગુણુ ગરવા ગાય રે.

રણછોડ ભકત.

કપડવણ્ણ તાળે તોરણાનો વાણિયો-સંવત્ ૧૮૬૦, ઈ૦ સ૦
૧૮૦૪ માં હૈયાત હતો.

રણછોડજીનો ગરબો.

છોગાળા છપીલા છેલ, રણછોડ રંગીલા રે;
કરી ખોડાણા ઉપર મેહર, છો મોરલીવાળા. રણછોડ૦
અટળ કળા અલખેલા તારી, પાર ન પામે શેષ રે;
વેદ વિચારી વિરમે પામ્યા, સમજાયો નહીં દેશ. રણછોડ૦
મહા મોટપ મહારાજ તમારી, મૂખથી કેમ કહેવાય રે;
સમુદ્રમાંથી ચાંચ ભરે જેમ, પંખીની તૃપા જાય. રણછોડ૦
મંદ ગતિ મહારાજ મહારી, મલીન મારું મન રે;
શરણે રાખો શ્યામળીઆ મને, જાણી તમારો જન. રણછોડ૦
દ્વારકાના વાસી મહા રાય, રણછોડ તમારું નામ રે;
ધણી દયા ગુજરાત ઉપર કરી, આવ્યા ડાકાર ગામ. રણછોડ૦
ખોડાણાની ભક્તિ ભાવી, ભૂધરજી ભલી તમને રે;
અટળક ઢળિયા ધરણીધર, દુર્લભ છો અગમ નિગમને. રણછોડ૦
ધન્ય ખોડાણા ધીરજ તારી, ધન્ય ધન્ય તારી માત રે;
પાતળિયો પોતાનો કીધો, હેતે લીધા હાથ. રણછોડ૦
સિન્તેર વર્ષ સેવા કરી, શ્યામળિયો સમજવાય રે;
ડાકારથી તો દ્વારકાં માંહે, વર્ષ એ ત્રણ ફેરા ખાય. રણછોડ૦
કરમાં તુલસી વાવીને જઇ, ચતુર્ભુજને ચઢાવી રે;
પ્રભુજી તો પ્રસન્ન થયા ને, દીલમાં દયા આવી. રણછોડ૦

અલખેલો બોલ્યા એમ મુખથી, બોડાણાની સાથ રે;
 એકાંતે આવીને કહ્યું તે, કાઠએ ન જાણે વાત. રણછોડ૦
 ઘણા દિવસ તેં મારે કાળે, મહા મોટું કષ્ટ કીધું રે;
 વધુ તારું વૃદ્ધ થયું તે, જોઈ મારું મન ખીધું. રણછોડ૦
 તે માટે હું તારી સાથે, આવું તારે ગામ રે;
 તારે ચરણે નથી ચલાતું, તે માટે તજવું ધામ. રણછોડ૦
 કહ્યું મારું માની કાલે, જા તું ડાકાર ગામ રે;
 ડામણું લાવ તું વાત ન ફૂટે, મનમાં રાખી હામ. રણછોડ૦
 બોડાણો કહે બાપજી હું, ડામણું ક્યાંથી લાવું રે;
 મારે ઘેર તો નથી મહારાજ, કેમ કરીને આવું. રણછોડ૦
 મોહનજી કહે માંગી લાવો, જેવી તેવી વેહેલ રે;
 જાત જોયાનું કામ નથી, એ જોડી લાવો બેલ. રણછોડ૦
 બોડાણાને વચન જ આપી, વિદાય કીધો વળતી રે;
 ઘનમાળી કહે તારે માટે, વાત આવી છે મળતી. રણછોડ૦
 વારુ કહીને વિદુલજીને, ચરણે પડ્યો કર જોડ રે;
 ધનજી મારી લટકાળા તમો, રાખજો જે રણછોડ. રણછોડ૦
 અતિ આતુરતા અંગમાં તેના, આવ્યો ડાકાર ગામ રે;
 પાડોશી પ્રયે કહી માંગ્યું, તમ સરખું છે કામ. રણછોડ૦
 ઉપકાર માનું તમતણો જો, આપો બળદ ને વેહેલ રે;
 જાવું દારકામાં છેલ્લો ફેરો, ત્રિકમજીની ટેલ. રણછોડ૦
 પુરવાસી પાડોશી કહે ભાઈ, જેવી તેવી મળશે રે;
 જેમ તેમ કરીને જોડી જાઓ, ભાગ્ય તમારું પ્રણશે. રણછોડ૦
 એવું સાંભળીને ઉઠ્યો પોતે, વારુ કહી વેહેલ જોડી રે;
 વેલા કરતા વનમાલીના, મંદિર પાછળ છોડી. રણછોડ૦
 ગુગળી સહુકો હસવા લાગ્યા, કૌતુક સરખી વાત રે;
 બોડાણો તો આણે આવ્યો, લેઈ જવાને નાથ. રણછોડ૦
 વેહેલ ને એ બલદ જોતાં, હસ્યા મૂખ મચકોડી રે;
 ત્રિભુવનમાં નહિ મળે ભાઈ, આવી બેલની જોડી. રણછોડ૦

બોડાણો કહે હસો ભાઈઓ, હસવા સરખી વાત રે;
 ઈશ્વર ઇચ્છા કોઈ ન જાણે, કેવું થશે પ્રભાત. રણછોડ૦
 સંધ્યા થઈ ને શયન કરાવ્યું, રણછોડને રંગભેર રે;
 અડધી રાતે ઉઠ્યા પોતે, પ્રીતમ કરીને પ્રેર. રણછોડ૦
 તાળાં તોડ્યાં ભુંગળ ભાંગી, આવ્યા મંદિર બહાર રે;
 બોડાણાની પાસે આવી, પ્રેમે ક્યો પોકાર. રણછોડ૦
 જગ જગ તું ઝટપટ કરીને, વિકૃલ કહે વેલ જ્નેડ રે;
 બોડાણો અચકીને જાગ્યો, દીકા શ્રીરણછોડ. રણછોડ૦
 ગદ્ગદ કંઠે ગળગળું બોલે, થરથર ધ્રુજે અંગ રે;
 જોવિદજી હવે ગત શી થાશે, તમે રાખજો રંગ. રણછોડ૦
 બળદ પૂંછ મરડી મરું પણુ, ચાલે નહિ લગાર રે;
 પ્રાત સમે તો પકડશે મુને, મારશે બહુ વિધ માર. રણછોડ૦
 જગજીવન કહે જેમ તેમ કરીને, આંખા સૂધી કહાડ રે;
 હાંકીશ પછી હું હેત કરીને, માનીશ તારે પાડ. રણછોડ૦
 જેમ તેમ કરતાં આંખા સૂધી, પાછલી રાતે પહોંતા રે;
 રાશ પડેણો પોતે લીધો, બોડાણો માંહે સૂતા. રણછોડ૦
 વેગે વેહેલ ઉડાડી પોતે, અંત્રીક્ષથી અલભેલે રે;
 ઉમરેઠ ને ડોકારની વચ્ચે, લાવીને તો મેલે. રણછોડ૦
 બોડાણાને કહે જગજીવન, જાગી જ્નેને વાટ રે;
 પ્રાત થયો ઉઠ આજસ મેલી, જ્ને આવ્યો કંઈ ઘાટ. રણછોડ૦
 આંખ ઉઘાડી ઉંચું જ્નેચું, બોડાણે તેણી વાર રે;
 શ્યામળિયા સીમાડો મારા, ગામતણો નિરધાર. રણછોડ૦
 અલભેલો ઉતરિયો હેઠે, લિંબ તળે લટકાળો રે;
 વિશ્રામ કીધો વાલાજીએ, થંભીને થાક ટાળ્યો. રણછોડ૦
 લિંબડાનું લટકાળા તમે, એક ડાળ કીધું મીઠું રે;
 કર અડકાડી કડવાસ કાઢી, તે સર્વે દષ્ટે દીઠું. રણછોડ૦
 પાતળીએ ત્યાં પગલાં પાડ્યાં, પોતાનાં સાક્ષાત્ રે;
 અઘાપિ અંધાણી તેની, સર્વે જાણે ~~વાત~~ રણછોડ૦

- એમ કહી અલખેલો આવ્યા, દડબડ ડાકાર ગામ રે;
 બોડાણા પ્રત્યે એમ જ બોલ્યા, મને રહેવાનો કર ઠામ. રણછોડ૦
- ધરણીધર કહે ધામ તબ્યું મેં, તે સૌ કાષ્ઠ્યે જાણ્યું રે;
 મંદિરમાં મુજને નહીં દેખે, જ્યારે વહાસે વાણું. રણછોડ૦
- ધસમસ ધસમસ ધાઈ આવશે, ગુગળીઓ ધરવાળા રે;
 શ્યામળિયો કહે મુજને સંતાડી, તું ઝાલી બેશને માળા. રણછોડ૦
- ગોમતિમાં ગોવિંદજી પેકા, વાવમાં વનમાળી રે;
 ગાળો દેતા ગુગળી આવ્યા, થોડે દિવસે ચાલી. રણછોડ૦
- બોડાણાને બાંધી લાવો, ગુગળી એમ બોલ્યા રે;
 બોડાણો ગોરસ લેઈ મળવા, ગયા સહુના પહેલા. રણછોડ૦
- આવતામાં આંખ ચઢાવી, ગુગળીએ વિકાળ રે;
 ચોર તું કેમ ચોરી લાવ્યો, ભુધરજી ભૂપાળ. રણછોડ૦
- બોલ બોલ કહી બરછી મારી, મૂર્ચ્છાગત તે પાડ્યો રે;
 અંગીકાર કરી અલખેલે, ઢૂંપમાં દીસે ખાડો. રણછોડ૦
- ગોમતીમાં રુધિર થયું તે, જાહેર જુગ મોજર રે,
 એ અંધાણે અલખેલોજી, શોધી કહાડ્યા નીર બહાર. રણછોડ૦
- બે વચને ત્યાંથી બલવંત બોલ્યા, હું હવે નહીં આવું રે;
 મુજ બરાબર સોનું લઈને, કરો તમે મન ભાવ્યું. રણછોડ૦
- લાલચમાં લપટાયા સર્વે, લોભમાં લેવાયા રે;
 સરકાર સર્વે પંચ મળીને, તાંસ તીરે લાવ્યા. રણછોડ૦
- સામા સામું લખ્યું લઈને, બોડાણો એમ બોલ્યો રે;
 એકાંતે અલખેલા સાથે, પ્રીતે પડદો બોલ્યો. રણછોડ૦
- મહારાજ મુજ પાસે નથી, વાલ કેરી વિંટી રે;
 સોનું જોઈએ શ્યામ બરોબર, ચિત્તમાં ચિંતા પેડી. રણછોડ૦
- ગોવિંદજી કહે ઘેર જઈને, ગંગા બાઈને પૂછો રે;
 સવા વાલની વાળી છે તે, લાવો કાં તમે ઢૂંજો. રણછોડ૦
- ઘેર આવીને ગંગા બાઈને, વાત કહી વિસ્તારી રે;
 વાળી લેઈ વનમાળી તોડે, ગોવિંદની ગત ન્યારી. રણછોડ૦

- તરત લેઈને તીરે આવ્યા, વાળી રાખી પાસ રે;
લગ્ન રાખજે લટકાળા હું, ચરણકમળની દાસ. રણછોડ૦
- વડતી ડાળે ત્રાજું બોંધી, ત્રિકમજીને તોળ્યા રે;
વાળી નમી ને વાલમ કસ્યા, તવ જે જે સહુકા ખોડ્યા. રણછોડ૦
- જાંખા થઈને જગજીવનને, ગુગળી ગાળો દે છે રે;
કાળા તુલમાં કપટ ભર્યું છે, જૂઠું ઘણું રહે છે. રણછોડ૦
- બાળપણે તે મામે માયો, મથુરા નગરી માંચ રે;
આજ લગી અમને અથડાવ્યા, હવે જઈએ ક્યાંય. રણછોડ૦
- પ્રભુ કહે પાછા ફરે જાઓ, દ્વારકા મોજર રે;
સ્વરૂપ મારું સેવત્રીમાં છે, તે કહાડજે બહાર. રણછોડ૦
- નિરાશ થઈ નિસાસો મૂકી, ગુગળી ઘેર પધાર્યા રે;
સેવત્રીમાં જઈને જોયું, પ્રભુ ત્યાં તો સધાર્યા. રણછોડ૦
- સંવત્ આર ને આરમાં પ્રભુ, બાકી કશી ન રાખી રે;
દયા કરી ડાઘરમાં આવ્યા, તે સર્વે પૂરે સાખી. રણછોડ૦
- વરસ પાંચસે ઓગણોતેર સૂધી, અલખેલે એમ કીધું રે;
ત્યાં લગી તો ગોમતી તીરે, સહુને દર્શન દીધું. રણછોડ૦
- અભેસંગ એક રાજ આવ્યો, મારવાડથી મોટો રે;
પીલાજીયું પ્રપંચ કીધો, મનમાં મેલ છે ખોટો. રણછોડ૦
- તેણે મન માન્યું મોહનજીનું, મંદિર તો આદર્યું રે;
જગજીવનને જોગ મેળવવો, પરમેશ્વરનું કર્યું. રણછોડ૦
- કારજ કીધું બાણી વજર, રતનસિંગને તેડે રે;
મોહનજીનું મંદિર મોટું, કર તું દિવસ થોડે. રણછોડ૦
- મંદિર કરીને મહારાજને, પધરાવ્યા ત્યાં પ્રીતે રે;
સંવત સત્તર એકાશીમાં, રંગીલો રંગ રીતે. રણછોડ૦
- માણેકદારીએ મેળો કીધો, મોહનને મન લાવે રે;
વૈષ્ણવ વાજ્ર લેઈ સર્વે, સંઘ સમાજે આવે. રણછોડ૦
- મોટું માહાત્મ્ય જાણીને જન, સર્વે દર્શને આવે રે;
ભેટ સામગ્રી શણગાર સારા, સ્થામળીઆને લાવે. રણછોડ૦

મેળો મહા ભારત થયો તે, મંદિરમાં ન માય રે;
 જગજીવનને જોવાને તો, જન તણા જીવ જાય. રણછોડ૦
 ત્યારે મહારાજે મનસુખો કીધો, મંદિર મોટું કીજે રે;
 ઉંચે આસને અમો બેસીને, દર્શન સહુને દીજે. રણછોડ૦
 ત્રાંબેકરને તરત કહ્યું તે, ક્ષણું ન લાગી વાર રે;
 ડકાર મધ્યે દોડી આવ્યો, પુનાનો રહેનાર. રણછોડ૦
 આવીને અલબેલા ફરું, આરંભ્યું મંદિર રે;
 સલાટ સારા શોધી કહે છે, વેગે કરજે વીર. રણછોડ૦
 કામ કરતાં કસર ન કરશો, પૈસા પૂરા પાડું રે;
 ધન તો ધરણીધરનું, સર્વે શ્વાન મુસ્તક ગાડું. રણછોડ૦
 પાયામાં તો પથ્થર પૂર્યા, શીઝું દોળ્યું સાર રે;
 મોહનજીનું મંદિર કીધું, શોભાનો નહિ પાર. રણછોડ૦
 મહારાજશ્રીનું મંદિર ત્યાં તો, ત્રીજે વરસે તૈયાર રે;
 પ્રભુજીને પધરાવા તણો, કીધો છે નિરધાર. રણછોડ૦
 સર્વ મળીને શ્યામળીઆની, પાસે આવ્યા પ્રીતિ રે;
 મુહૂર્ત જોવા મોટા જોશી, તેડાવ્યા રંગ રીતે. રણછોડ૦
 મુહૂર્ત જોધને જોશી કહે છે, મંદિરમાં પધરાવો રે;
 મોટું મુહૂર્ત આજ દહાડો, ફરી ન આવે આવો. રણછોડ૦
 અલબેલાજીને ઉંચકે પણ, ખસે નહિ તલ માત્ર રે;
 વિચારી સહુ વિરમય પામ્યા, ગણિયાં સહુનાં ગાત્ર. રણછોડ૦
 શું થાશે શ્યામળિયા મોટું, મંદિર મિથ્યા થાશે રે;
 ત્રાંબેકર કહે ટેક રાખજો, લજ્જા મારી જાશે. રણછોડ૦
 પુણ્યદાન બહુ પેરે કીધાં, પાતળિયો પધરાવા રે;
 તોયે પણ મોહન ના માને, મોટે મંદિર જાવા. રણછોડ૦
 સાંજ પડી ને સહુ કોઇ થાક્યા, કાંચ ન સૂઝે વાત રે;
 અલબેલાને એ ગમ્યું કહી, હેઠા પડિયા હાથ. રણછોડ૦
 પ્રભુએ પ્રેયો પુરવાસી, કોઇ બોલ્યો એવી વાત રે;
 જગજીવનને જોઇએ લાઇઓ, બોડાણાની જાત. રણછોડ૦
 તેના કુળમાં કોઇ હોય તો, અલબેલો ઉઠે રે;
 બોળ કરીને ખજર મંગાવો, તો ત્રિમકજ ત્રે. રણછોડ૦

શોધ કરીને શોધી કાઢ્યો, કુલ મધ્યે તો કાઢે રે;
 જ્ઞેતામાં જગજીવન કેરું, મન રહ્યું છે મોહી. રણછોડ૦
 અલખેલાને અંગે અટક્યા, સંગે સઘળો સાથ રે;
 અંતરિક્ષ ઉડ્યા અલખેલો, તે કાઢ ન જાણે વાત. રણછોડ૦
 પ્રીત કરી પાતળિયો લઈને, મોટે મંદિર આલ્યા રે;
 સિંહાસન ઉપર શ્યામળિયો, હરજી હેતે માલ્યા. રણછોડ૦
 સંવત અદ્વાર અડ્યાવીશે, પ્રીત કરી પધાર્યા રે;
 સહુને સુખ આપ્યું શ્યામળિયે, અંગે રંગ વધાર્યા. રણછોડ૦
 મોડાણાનું ખીરદળ ગાવા, વંશ મોલાવ્યો વડાલે રે;
 ત્રાંખેકર તેને તેડીને, સરપાવ સારો આલે. રણછોડ૦
 ડાંકાર કીધું દારકાં તે, ત્રિકમજી તત્કાલ રે;
 લવ લવ મારી લેખે ગણજ્ઞે, તમો પિતા હું બાળ. રણછોડ૦
 સિંહાસનની શોભા સારી, આરસનું મહિ કામ રે;
 મધ્યે મોહન તમે બહાર જોજો, જોવા સરખું ધામ. રણછોડ૦
 ચરણકમલનું ચિંતવન કરતાં, ચિંતા ચિત્ત ઓલાય રે;
 નેપુર ઝાંઝર ધુધરીઓ, અલખેલા લેવું બહાય. રણછોડ૦
 ખીતાંબર ખીજું છે તેની, કસબની છે કોર રે;
 જડિત કંદોરો જોડે શોભે, ધુધરીનો ધન ધોર. રણછોડ૦
 કસબી વાઘો કનક સરિખો, પટકો પીજો શોભે રે;
 લેહર કસબની છેડા ઉપર, અલખેલાને ઓપે. રણછોડ૦
 ચારે હાથે ચતુર્ભુજને, કડાં ચુનીઓવાળાં રે;
 સાંકળી સંગે સારી શોભે, બાબુબંધ નખરાળાં. રણછોડ૦
 આંગળીએ અંચુડી ઉજાવલ, વેદ અને વળિ વીંટી રે;
 પોંચી સાંકળી પાતળિયાને, મુખમાં મોરલી મીડી. રણછોડ૦
 મોતીમાળા ત્રણ તેવડી, અલખેલાને ઓપે રે;
 મોહનમાળા મોતી મોહે, ચરણે જઈને ઓપે. રણછોડ૦

સોનાની સાંકળીઓ દોરો, ડુગડુગીઓ માંહે ઝળકે રે;
 શંખ ગદા પદ્મ ને ચક્ર, ચારે હાથે ચળકે. રણછોડ૦
 ગળુઅંધ ગળામાં સોહિયે, કાને કુંડળ મોતી રે;
 જડાવનું તિલક જહુવીરને, અખંડ ન્યોત ઉઘોતી. રણછોડ૦
 મુગટ મનોહર મહારાજનો, જુગમાં ન મળે જોડો રે;
 મધ્યે ચુનીઓ ચળકે આઝી, કલંકીનો તોરો. રણછોડ૦
 અદ્ભુત રૂપ અકળમાં નાવે, એક રસના શું ભાંખું રે;
 અપાર એનો પાર નથી હું, કેમ કરીને આંખું. રણછોડ૦
 જેને જેવો જોઈએ તેને, તેવો છે અલખેલો રે;
 ગવાય તેમ ગુણ ગાજે એના, રખે મૂળગો મેલો. રણછોડ૦
 ધન્ય બોડાણા ધીરજ તારી, બળવંતને તે આંખો રે;
 જોગી મુનિને જે છે દુર્લભ, તે પ્રભુ તુજને લાખ્યો. રણછોડ૦
 કાસરામાં ફીક નિકળિયો, પ્રગણામાં પ્રીતે રે;
 દુનિયામાં તેં ડંકા કીધો, ડાંકાર રહે રંગ રીતે. રણછોડ૦
 ચાર જુગમાં જાણ થયો તું, બોડાણો બલિહારી રે;
 તન મન ધન તેં ત્રિકમ ઉપર, સર્વે નાખ્યું વારી. રણછોડ૦
 અલખેલાને અરજ અમારી, એકાંતે તમો કહેજો રે;
 અવગુણનો તો આંક નથી, તમો શ્યામળિયાજી સહેજો. રણછોડ૦
 જો મોહન મનમાં આણો તો, જુગમાં ન મળે જોડ રે;
 ત્રાહિ ત્રાહિ શરણાગત રાખો, રંગીલા રણછોડ. રણછોડ૦
 જે જે અવગુણ જોશે તો, પ્રભુ મુજમાં ભર્યા ભરપૂર રે;
 આજ કરો તો ઉડી જાઉં, જેમ આકડાનું તૂર. રણછોડ૦
 શ્યામળિયા તમો સામું જુઓ, સ્નેહ ધરીને શ્યામ રે;
 મને ફેરવી મોહનજી મારું, સેજે થાયે કામ. રણછોડ૦
 ચરણકમલમાં ચિત્તડું મારું, તાણીને તમો રાખો રે;
 ઘણી થઈ ગિરિધારી મુજને, તરછોડી ના નાખો. રણછોડ૦
 ખેડ કર જોડી ચરણે લાગું, સો સો કરું સલામ રે;
 રણછોડને તમે રાખો રસિયા, ખાના જાત ગુલામ. રણછોડ૦

રાય રણછોડનો ગરબો જે દ્રાઘ, ગાશે પૂરણ પ્રીતિ રે;
 તે ઉપર રીઝે રંગીલો, રસબસ થઈ રંગ રીતે. રણછોડ૦
 સહુ મળીને સાંભળજે, હું કહું છું વારંવાર રે;
 ભૂલ્યું ચૂક્યું માફ કરજે, કર્તા છે કિર્તાર. રણછોડ૦
 સંવત્ અદારસે અગણોત્તરે, આઠમ આસો માસ રે;
 કૃષ્ણ પક્ષ ને રવિ વારે, ગુણ ગાય છે રણછોડદાસ. રણછોડ૦

છુટક પદો.

પદ ૧ લું.—રાગ વસંત.

કુને કુને ગુલાલ નાંખ્યો રે, મારી આંખલડીમાં ખટકે. કુને કુને૦
 આ શાં લક્ષણ લોકનાં રે, જીવડો મારો ભટકે. કુને કુને૦
 કુમકુમ કેસર ઘોળ્યાં ને રોળ્યાં, મોળીડાને મટકે. કુને કુને૦
 વ્યાકુળ થઈ વળગી વહાલાને, પીતાંબરને પટકે. કુને કુને૦
 રણછોડના સ્વામી સુંદર વર, લાલજી તમારે લટકે. કુને કુને૦

પદ ૨ લું.

લોકડીઆં દેખે છે લાલ, આંખ્યોમાં ભર્યો ગુલાલ;
 મુખડાંની ખાશો ગાળ, આ તે શું કયું. લોકડીઆં૦
 માથાની મટુકી પુટી, ગોરસ મારું લીધું લુંટી;
 હવે તો હું હારી છૂટી, મહિ ક્યાંથી ભરું. લોકડીઆં૦
 હૈયેથી વધ્યયો હાર, મોતીડાંનો દૂટયો તાર;
 આવડો શો હંતો ખાર, ભરણ ભર્યું. લોકડીઆં૦
 પન કરીના મનના મોડ, પૂરણ પ્રીતિ પહોંત્યા કોડ;
 કર જોડીને કહે રણછોડ, કારજ સિધ્યું. લોકડીઆં૦

પદ ૩ લું.—રાગ કેદારો.

માવો મારા લાલ ગુલાલીઆ રે ઠંકાર, કેશરે રંગ રસ લીના રે;
 જે દ્રાઘ તમને પ્રેમે બોલાવે, તે તમારે મન તેના રે. આવો

ચાંપી ચોપીને રંગ ભેર રોળી, કેની સંગે રમીયા હોળી રે; આવો
 જીવતી જીવ સહુ ચાલી આવે, કોણ ભામિની મળી ભોળી રે.
 સવારે વસંત તમારે વહાલા, તમે રે વસંતના વાંદ્ર રે; આવો
 ગૌ ગોપી ગોવાળાની મંડળી, ઉડાવત અખીલ ગુલાલ બાંદ્ર રે.
 એ મુખ નેઘ મારા હૈડામાં હરખું, દર્શન દેને દહાડી રે; આવો
 રણછોડ પ્રેમ સખી પીયા પ્રીતમ, આંખો થઈ મારી ટાઢી રે.

પદ ૪ શુ.-રાગ ગરબી.-થાળ.

આજ સપરમો દહાડલો, મારા વહાલા રે;
 હું તો હરિ બુધ નેવા જઈ, કહાન છોગાળા રે.
 જળહળ તેજે દીવડે, મારા વહાલા રે;
 હરિ મુખ નિરખી રાજ થઈ, કહાન છોગાળા રે.
 સરસ પાથરણું પાથરું, મારા વાલા રે;
 કાંઈ મોહન એસો માંહે, હરિ છોગાળા રે.
 પેર પેરનાં પડવાન કરાવું, મારા વહાલા રે;
 કાંઈ ત્રિકમ નારે કાજ, કહાન છોગાળા રે.
 શીરો ક્યો સાકર બેળી, મારા વહાલા રે;
 જમાડું જમણે હાથ, કહાન છોગાળા રે.
 લવિંગ સોપારી એલચી, મારા વહાલા રે;
 આ ખીડી લ્યો આસડ પાન, કહાન છોગાળા રે.
 રણછોડ પ્રભુ પાતળા, મારા વહાલા રે;
 મેં તો તમ સામું નવ નેવાય, કહાન છોગાળા રે.

પદ ૫ મું.-રાગ પ્રભાત.

તારે મારે પ્રીત બંધાણી, કોણ ચોઘડીએ કહાના; તારે
 આજ હરજી મોંઘા થાય છે, કાલે રમતા નહાના.
 વહાલો સપના મધ્યે ઘણું સાંભરે ને, જગતાં નજરે દીકા; તારે
 ભોજન કરવા ભેળાં બેઠાં, લાગે અમરીતપે અતિ મીકા.
 વાલો ખડકીએ નેજાં તો અડકીને ઉભો, બારીએ નેજાં તો બેઠો; તારે
 શેરીએ નેજાં તો સન્મુખ આવે, આવી હૃદે કમળમાં પેરો.

અરે તારી આંખલડીના ઉલાળા, કંઠીં સખળા લાગે સારા;
 હાણું એક ઉભલા નવ રહો, નટવર નંદલાલા. તારે૦
 વાલો કેશર કેરાં તિલક બનાવે, મુખ ઉપર જાઉં વારી;
 રણુછોડના સ્વામી અંતરગમી, હું છું દાસી તમારી. તારે૦

૫૬ ૬ કું.

તમને આરાધું અન્નદેવ, પ્રથમ કરું તમારી સેવ. ૨૬.
 સવા પહોરે સૂતાં ઉઠે, બકાર કરતાં બાળ;
 માતા પાસે બાવા માગે, પ્રથમ પ્રાતઃકાળ. તમને૦
 પહોર દહાડામાં આવી મળે તો, કાયા કરે કલ્લોલ;
 માણસ થાય છે મરવા જેવું, ઘડી થાય જો સોળ. તમને૦
 વાત કરતાં વઢી પડે છે, લણુતાં જાય છે ભૂલી;
 આંખડિએ અંધારાં આવે, કાયા થઈ જાય ભૂલી. તમને૦
 પંદર દિને એકાદશી આવે, વ્રતતણો મહિમાય;
 રાત પડે ને સ્વપનું લાગે, વહાણું ક્યારે વાય. તમને૦
 બળિયામાં જે બળિયો કહાવે, જે છે સઉથી બળિયો;
 તે જો પામે ત્રીજે પહોરે, ધૂળ થઈને ઢળિયો. તમને૦
 તંત્રિશ કોટી દેવ મળીને, સહુકા તમને પૂજે;
 કહે રણુછોડ અન્નદેવ મળે તો, સર્વે વાતો સૂજે. તમને૦

ધ ન દા સ.

૧૭ મા શૈકાનો કવિ; (સંવત્ ૧૭૮૩ માં હૈયાત હુતો એમ જણાય છે.) ઘણું કરીને ધન્ધુકાનો રહીશ. એની બનાવેલી લક્તગીતા પણ છે.

અર્જુન ગીતા.

સરસ્વતી છંદની ચાલ.

શ્રીગુરુ પ્રતાપે ગાઇએ, કિરપા તે સાધૂ જન,	
પરિબ્રહ્મ મારો આતમા, મારું મન તે અર્જુન;	
અર્જુન મુણો ગીતા સાર, પાંડવ માનજો નિધાર.	ટેક.
અર્જુને એમજ પૂછિયું, સાંભળો વૈકુંઠ રાય;	
એક સાર ગીતા કહો મને, નિજ લક્તનો મહિમાય.	અર્જુન૦
ત્યારે શ્રીહરિ એમ ઓચર્યા, અર્જુન ધરજો મન;	
એ સાર ગીતા સાંભળે, અવતાર તેનો ધન્ય.	અર્જુન૦
ચૌદ લોક તે વશ માહરે, બ્રહ્માંડ કેરો ભાર;	
પણ ધન્ય મારા દાસને, રાખે હૃદય મોઝાર.	અર્જુન૦
જલ મધ્યે જે છે પદ, તેને સ્પર્શ નહીં લગાર;	
તે ચિહન મારા લક્તનું, વળજે ન વિપય વિકાર.	અર્જુન૦
સંસારસું સરસો રહે, ને મન મારી પાસ;	
સંસારમાં લેપાય નહિ, તે બાણ મારો દાસ.	અર્જુન૦
મુજ લક્ત તે મુજને લજે, હૈયે હોય હેત હંમેશ;	
તો લક્ત તેને બાણિયે, જે કરે ન કાઢતો દ્રેપ.	અર્જુન૦

કરે માંહી તુલસી કંકણે તુલસી, કંક તુલસીહાર;
 બહુ તિલક આપાં શોભિતાં, મુજ ભક્તનો શશુગાર. અર્જુન૦
 મારા સાધુને જાણે નહીં, પાખંડ પૂજે લોક;
 જે દેહ આડખર કરે, તે જાણું સર્વે દોક. અર્જુન૦
 ઉત્તમ વર્ણ થઈ નહિ ભજે, ચાંડાલ કહિએ તેહ;
 ચાંડાલ થઈ મુજને ભજે, તે જાણુ મારી દેહ. અર્જુન૦
 મુજ ભક્ત કરે કારણે, અવતાર લીધા દશ;
 હું નિરંજન ને નિરાકૃતિ, મને ભકતે કીધો વશ. અર્જુન૦
 વળી દેવ કરે કારણે, ગયો વસમે વન;
 રાવણ મારી ને રાજ્ય આપ્યું, વિભીષણ રાજન. અર્જુન૦
 દુર્વાસા ઋષિયે દૂલિયો, મુજ આતમા અંખરીખ;
 ભય ચક્ર મેલી છેદિયો, મેં ભલી લગાડી શીખ. અર્જુન૦
 બલિરાયને મેં બાંધિયો, દેવોની કીધી સાર;
 પાતાલ આપ્યું રાયને, ત્યાં હું રહ્યો છડીદાર. અર્જુન૦
 ગોકુલ વિષે હું અવતર્યો, શિર પીંછ ધરતો મોર;
 ખાતો હું માખણ તરકરી, જુગમાં કહેવાયો ચોર. અર્જુન૦
 મા જશોદાએ બાંધિયો, હું જોડી બોલો હાથ;
 હું દીન થયો તે દાસનો, ચાંદભૂવનનો નાથ. અર્જુન૦
 વળી ઈંદ્ર ન્યારે કોપિયો, ત્યારે કોઈએ ન આવ્યું આડ;
 ગોકુલ રાખ્યું રેલતું, ગોપી લડાવ્યાં લાડ. અર્જુન૦
 સોળસે સ્ત્રીઓમાં હું રમ્યો, મારો કોઈ ન જાણે ભેદ;
 મારા ભક્ત કરે કારણે, મને કહે લંપટ વેદ. અર્જુન૦
 વિરંચી વાજરુ હરી ગયો, તે કરી ગયો જ અધર્મ;
 હું તવાં નિપજ્જવી લાવિયો, મારો કોઈ ન જાણે મર્મ. અર્જુન૦
 મામાને હું મલવા ગયો, ત્યાં મળી કુબજ નાર;
 થોડાક ચંદન કારણે, મેં આપ્યું રૂપ અપાર. અર્જુન૦
 વળી પ્રથમ પોણે પેસતાં, પરિચટે દીધી ગાળ;
 મેં મારીને વસ્તર લીધાં, સોહાવિયા ગોવાળ. અર્જુન૦

વળી ત્યાંથી આગળ ચાલતાં, માલણુ લાવી હાર; અર્જુન૦
 મેં અર્થ સાધ્યો એહનો, આપ્યા પદારથ ચાર. અર્જુન૦
 વળી માર્ગમાં નાપિક મળ્યો, ને આપ્યું દર્પણ હાથ; અર્જુન૦
 પૂર્યાં મનોરથ તે તણા, મેં રાખ્યો મારી સાથ. અર્જુન૦
 સમ્યન્ધી જનને જે હણે, ચાંડાલનો તે અંશ; અર્જુન૦
 મારા લક્ત કેરે કારણે, મેં માર્યો મામો કંશ. અર્જુન૦
 મેં સુદામાને સંતોખ્યો, કાંગના કણુને કાજ; અર્જુન૦
 સંપત્તિ આપી તેહને, નવનિદ્ધિ સુદાં રાજ. અર્જુન૦
 એક વાર વિદુર ઘેર જઈ, આરોગી ભાજ પાન; અર્જુન૦
 મેં લાડ પાળ્યાં દાસનાં, રાજનાં મોજ્યાં માન. અર્જુન૦
 કૌરવનું કુલ સંહારિયું, મેં સાચો તારો અર્થ; અર્જુન૦
 હું ચૌદ ભુવનનો રાજ્યો, મેં હાંક્યો તારો રથ. અર્જુન૦
 એક વાર વનમાં હું ગયો, ત્યાં વન હતું ધનધોર; અર્જુન૦
 મેં ભાવ જ્ઞેયો બીલડીનો, ખાધાં તે એકાં ઘોર. અર્જુન૦
 અમે ઘણા મળી ગોવાળિયા, રમતા ગયા મહા વન; અર્જુન૦
 અહુ ભાવ જ્ઞેઈ ઋષિ નારનો, અમે જાચી લીધાં અન્ન. અર્જુન૦
 પ્રહ્લાદ પિતૃએ પરલબ્યો, મેં થંભ પૂર્યો વાસ; અર્જુન૦
 તે દુષ્ટને વિદારિયો, ઉગારી લીધો દાસ. અર્જુન૦
 વળી ધ્રુવને દુઃખ પમાડિયો, ને કાઢિયો વનવાસ; અર્જુન૦
 તે બાલકે મને વશ કર્યો, ધન્ય ધન્ય મારો દાસ. અર્જુન૦
 ચંદ્રહાસ ને હરિશ્ચંદ્ર, રાજા લક્ત મારા તેહ; અર્જુન૦
 પડે વિપત્તિ પણ નહિ વિસરે, મૂળ મુકુટના મણિ એહ. અર્જુન૦
 જ્યારે મુધન્વાને નાંખ્યો, તાતે તેલ બળતી ઝાળ; અર્જુન૦
 મારા દાસને ઉગાર્યો, સંભારતાં તત્કાલ. અર્જુન૦
 દ્રૌપદીનાં પટકુળ કાઢિયાં, હું પાસ નહિ તે કાલ; અર્જુન૦
 મારા દાસને વેળા પડી, ત્યારે તુરત કરી સંભાળ. અર્જુન૦
 પાંચાલીને જ્યાં પરલવી, પાસે હતા પંચ વીર; અર્જુન૦
 મારા દાસને મેં પૂરિયાં, નવસેં નવાણું ચીર. અર્જુન૦

એક ક્રાળીએ કૌતુક કીધું, ને લીધું મારું રૂપ;
 રાજાની કન્યા પરલવી, પરદળ ક્રોધો ભૂપ. અર્જુન૦
 મેં ત્યાં જઈને શું કર્યું, મારું તેજ મૂક્યું માંય;
 પરદળનો પરાજય કર્યો, મારું બિરદ પાળ્યું ત્યાંય. અર્જુન૦
 અજમેલ મહા પાતકી, મામિકી ગુણિકા જેહ;
 જે સ્મર્યું કરતાં માહરું, વૈકુંઠ પામ્યાં તેહ. અર્જુન૦
 ગજરાજને ગ્રાહે ગ્રહી, ત્યાં લીધું મારું નામ;
 ત્યાં એક કરતાં બેઠિનાં, અર્જુન સીધ્યાં કામ. અર્જુન૦
 હુંમાં ને મારા ભક્તમાં, અંતર ન હોય લગાર;
 મુજ ભક્તને ઓળખે નહીં, તે ભૂલી ભમે સંસાર. અર્જુન૦
 મારા ભક્ત સુખી તો હું સુખી, દુઃખી, તો દુઃખી હું જાણુ;
 મારા ભક્તને ક્રોધ પરભવે, તો મને લાગે આણુ. અર્જુન૦
 છે સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાલમાં, જલથલ મહીં મૂજ વાસ;
 મુણ ઈંદ્રસુત તુજને કહું, હું થકી અદ્રકા દાસ. અર્જુન૦
 હું જોગે યજ્ઞે નહિ મળું, નહિ તપ તીરથ કે દાન;
 અર્જુન મહિમા જાણજો, મારું ભક્તિથી છે જ્ઞાન. અર્જુન૦
 હું ભક્તની સંગે ફરું, મને ભક્તનો આધાર;
 અર્જુન મહિમા જાણજો, કહેતાં ન આવે પાર. અર્જુન૦
 હરિભક્ત મહિમા સુણી અર્જુન, પામ્યો હરખ અપાર;
 મૂર્ચ્છિત થઈ અવની પડ્યો, નેત્રે વહે જલધાર. અર્જુન૦
 આ ગીતાને જે અનુભવે, જે ગાય નર ને નાર;
 અર્જુન એવું જાણજો, તે પામે પદ નિરધાર. અર્જુન૦
 એ ભક્ત મહિમા માહરો, ક્રોણે કળ્યો નવ જાય;
 જેનું ભાગ્ય હોય તે અનુભવે, ધનદાસ ગીતા ગાય. અર્જુન૦

રામકૃષ્ણ.

શૃંગારનાં પદો.

પદ ૧ હું.—રાગ ગાડી.

આ જોને અલખેલી, આ જોને અલખેલી, કહાનજીને કરતી હાંકલી રે હાંકલી. આજો.
હસીને હરિએ તેડી પાસ, કાલું કાલું બોલીને કરતી હાસ્ય. આ જો.
પ્રીતે પૂરી મનની હાઉ, રખે બોલતી દેખે બલ દાઉ. આ જો.
રામકૃષ્ણ કહે જાઓ છો ગેહ, અવસરે મળશું આપણુ બેહ. આ જો.

પદ ૨ જું.

સખી આજ મારે કહાનજી આવ્યા ઘેર, તેની શોભા કહીએ શી પેર. સખી.
નાના સરખા નટવર વેપ, શિર સોહે ખીટલીઆ કેશ. સખી.
નાના સરખા નંદકુમાર, કંઠે ધરી આવ્યા મોતન માળ. સખી.
અતિશે આનંદ ઉલટ્યો અંગ, રામકૃષ્ણ પ્રભુ રાખો રંગ. સખી.

પદ ૩ જું.

મારા નાથજીને ભુવન પધરાવો, મારી સહીયર સહુ આદરે આવો. મારા.
ચુવા ચંદન અગર સુરંગ, લેપન કરજો કહાનુડાને અંગ. મારા.
આપો રે આસન આણી સૌ સાર, હરિને કંઠે આરોધ્યો નવલો હાર. મારા.
નાના ભોગ સમર્પ્યા ધરી ભાવ, વળી વળી દુર્લભ આવ્યો દાવ. મારા.
રામકૃષ્ણ પ્રભુ રસિક રાય, રમતાં શોભે સહીયર માંચ. મારા.

પદ ૪ જું.

આનંદ ઓચ્છવ સજની, આજ મારે, આનંદ ઓચ્છવ સજની:
જતન કરતાં જોગ મળ્યો રે, કહાનજીસું રમવા રજની. આજ.

નવરગ પહેરું ચીરને ચોળી, નવસત ભૂપણ સારું;
શ્યામળિયાની સન્મુખ રહેવા, હૈકું હીસે મારું. આજઁ
વળી વળી એ સુખ દુર્લભ, આઠ રે અથળા ફેરી દેહ;
રામકૃષ્ણ પ્રભુ નવલ છખીલો, રસથસ કરથું નેહ. આજઁ

પદ ૫ મું.

આજ અતિ દુર્લભ કીધું, મારા વહાલા, આજ અતિ દુર્લભ કીધું;
ઘણે ઘણે દહાડે ઘેર પધાર્યાં, દુર્લભ દર્શન દીધું. મારાં
એ આનંદ રસ તમથી થાયે, અન્ય નથી સમર્થ કોઈ;
મોહન મુખનાં મરકલડાં રે, નીરખી નીરખી મોહી. મારાં
વ્રન્દાવનમાં ફરી રે વાયદો, વારું રે પેરે વળજે;
રામકૃષ્ણ પ્રભુ જાજ તજને, હેતે મુજને મળજે. મારાં

પદ ૬ ઠું.

શ્યામળીઓ ઓ આવે, મારી સજની, શ્યામળીઓ ઓ આવે;
શેરડીએથી જોતે સુંદર વર, લટકા સારા લગાવે. મારીં
પ્રીતે પૂરે ને રીતે રૂડો, રસિયામાં અતિ રસિયો;
અતિ મીઠો રે નંદનો કુંવર, મરકલડે મન વસિયો. મારીં
મલપતો રે મુજ મંદિર આવી, મારગ જોતાં મહાવો;
રામકૃષ્ણ પ્રભુ પ્રેમે રે પામી, સ્નેહી સુંદર વર આવો. મારીં

પદ ૭ મું.

ગૌ ચારીને આવે જહાલો, ચો જાળૂ જોતો;
સહિયર ફેરા સાથ તેને, જોવા રે જોતો. ગૌં
નાટારંગ ફેરે સામસામા, શ્યામતણુ સાથી;
છેલ છખીલો શોભે વચમાં, છાઉડલો હાથી. ગૌં
આવો રે અવસર કહાં જડે, ને અલખેલડો રે આવો;
રામકૃષ્ણ પ્રભુને પૂજને, પુખ્તે વધાવો. ગૌં

પદ ૮ મું.

આરતડી કીજે રે આપણુ, વહાલાની સારી;
તન મન ધન ત્રિકમજી ઉપર, નાખું રે વારી. આર

કનક થાળમાં દીવડા તે, જળહળ જળહળે;
 મોહનજનું મુખકું જોતાં, મનકું રે ચળે. આરતડી.
 વાજ્ર વાજે અતિ ધણાં, ને શંખ શખ્દ થાએ;
 રામકૃષ્ણ પ્રભુ નીરખતાં, લવનાં દુઃખ જાએ. આરતડી.

પદ ૯ મું.

મારી શેરડીએ તુંને જોવા રહી છું, જતારે વળતાં;
 કોડતણા કામડલાં હુ તો, મૂકું છું ઢળતાં. મારી.
 મોલીડાનો લટકો ચટકો, ચિત્તતણો હેરું;
 મેહ વલુંધી નવલ જખીલા, નુન નવ ફેરું. મારી.
 આઠ પહોર એ ધખ વલુંધી, ધંધો રે ભૂલી;
 રામકૃષ્ણ પ્રભુ રંગે તારે, હીડું છું ફૂલી. મારી.

પદ ૧૦ મું.

આ જોને અલખેલડો, શું સારું ભાવે;
 ગૌ ચારી ગોવાળાસું રે, વ્રજ મધ્યે આવે. આ.
 મોર મુકુટ માથે બન્યો, કાને કુંડળ હલકે;
 પીતામ્બરની પલવટડી, કર કંકણ ખલકે. આ.
 ઉર વનમાલા લટકતી, અતિ રૂડી લાગે;
 રામકૃષ્ણ પ્રભુ પેખતાં, લવનાં દુઃખ લાગે. આ.

પદ ૧૧ મું.

વૃન્દાવનથી બહાલો મારો, આવે ગૌ ચારી;
 મોતીડે વધાવે માનુની, મોહી રહી વ્રજનારી. વૃન્દા.
 વૈજયંતિ વનમાલા શી છે, સુંદર ઉર સારી દીસે;
 પીતામ્બરની પલવટડીએ, હૈકું અતિ હીસે. વૃન્દા.
 મુખે મધુરી મન ભાવતી, વાંસલડી વાગે;
 રામકૃષ્ણ પ્રભુ પાતળા રે, અતિ બહાલા લાગે. વૃન્દા.

પદ ૧૨ મું.

દર્શનમાં શું જાએ છે, જંવણજી કહીએ;
 માનુની સું મીઠડા રે, મોંઘા નવ થઈએ. દર્શન.

તન મન રૂપજ આવિયું, નહિ કાને કાજે;
તે નિશ્ચે કરી જાણુજે, ભાગ્ય અમારું આજે. દર્શન૦
અમો સાથે આડા ફર્યે, નહીં સારા દીસો;
રામકૃષ્ણ રસ ભોગી અતિ, તેને સૌ પ્રીછો. દર્શન૦

પદ ૧૩ મું.—રાગ ગરબી.

આવોને માગુંછું માન રે, છોગાળા છેલા રે;
એવું તે શું અભિમાન રે; છોગાળા છેલા રે.

ગોકુલ ઘેર ઘેર જાઓછો રે, છોં તે શું રે મોંઘા થાઓછો રે; છોં
અમે શું લીધું તમારું રે, છોં વચન ન રાખો મારું રે; છોં
વાંકા અને વિપરીત રે, છોં પ્રીછોછો કાંઈ પ્રીત રે; છોં
મોઢાં તમારે તાને રે, છોં અમો થયાં રાને પાને રે; છોં
મળો નાથ હૃદયામાં અડો રે, છોં પ્રભુ રામકૃષ્ણવળતા હીડો રે; છોં

પદ ૧૪ મું.

ઘોંને વચન સહુણા રે, સુભાગી શ્યામ રે.
ક્યારે મલશું કહાના રે; સુભાગી શ્યામ રે.

તમો આલ્યા ગૌ ઘેરી રે, સું અમને જુઓને ફેરી રે; સું
અમારા રે તે દિનકેમ જાશે રે, સું તમારે તો આનંદ થાશે રે; સું
મારી રે ગૌતમ સાથે રે, સું સોંપીને આપી છે હાથે રે; સું
તેને હાથ ફેરવજો શ્યામ રે, સું મારું તે લેજો નામ રે; સું
તેને અંગર સુઆણુજો સારા રે, સું હું રે દષ્ટિ હુંકારા રે; સું
ઉલટ ધરજો અંગ રે, સું રહેશે રામકૃષ્ણ પ્રભુ રંગ રે; સું

પદ ૧૫ મું.

જાતે છો અતિ રસિયા રે, જગજીવન કહાના રે.
તમો મારે મન વસિયા રે; જગજીવન કહાના રે.

વાંસલડી સુંદર વાહિ રે, જાં અમે ત્યાં અધવચમાં ધાઈ રે; જાં
વૃન્દા તે વનમાં આવી રે, જાં વહાલાને મન લાવી રે; જાં
હું ખેડી સખી પૃષ્ઠે રે, જાં તમો જોયું આડી દષ્ટે રે; જાં
હું ભણી હેયું જાને રે, જાં તે હું સમજી સાને રે; જાં
હું છું ઘેલીને કાલી રે, જાં પ્રભુ રામકૃષ્ણને વહાલી રે; જાં

પદ ૧૬ મું.—રાગ ગાંડી.

આજ અતિ આનંદ રે સજની, રમીએ રમીએ વહાલાજી શું રજની;
 નૌતમ નાહાવલો રે પામી, અબલા આરત ભવની વામી.
 લટકો લાલનો રે લહીએ, તેની શોભા શી શી કહીએ;
 નંદજનો નાનો રે છે નટવર, વહાલો મુંદરમાં છે મુંદર.
 ધરનો ધંધો સર્વસ્વ છાંડી, ક્ષણુંએ દષ્ટ ન કરી ખાંડી;
 રામકૃષ્ણ રસ બહુ રેડે, પ્રભુ મારો પાસે રે તેડે.

પદ ૧૭ મું.

મીઠડો મોહન રે મહાવા, તમો કેમ વહાલા છોજી આવા;
 સહિયર સહુએ રે મુભાગી, ચિત્ત ચિત્ત રહેછે રે ચરણે લાગી.
 જે દિન નવ દેખું નેણે, તે દુઃખ કહ્યું નવ જાએ વેણે;
 અમ સંગ આવો રે રમવા, સાંધકુ દીજે વિરહ દુઃખ રામવા.
 પુંડળ પુંડળ રે ફરીએ, નિત નિત નેણે નેડો ધરીએ;
 રામકૃષ્ણ રસ બહુ લઈએ, નાથશું નેડો નીર વહીએ.

પદ ૧૮ મું.

આજ હું તો હરખી રે સજની, કહાનજીશું રંગે રમીઆં રજની;
 તે મુખ શ્યામસું લાવે, કાંઈ કહેતાં પાર ન આવે.
 વહાલોજી તે નટવર વેષે, સોહૈ ખિટલીઆળે કેશે;
 મોલીડાનો રે મચકો જોતાં, ને કાને કુંડળ અતિ સોહતાં.
 હું પણ રૂપે રે છું રૂડી, હાથે હેમ તણી છે ચૂડી;
 રામકૃષ્ણ રસમાં રે નમતાં, રજની વીતિ રંગે રમતાં.

પદ ૧૯ મું.

આવે વહાલો લટકંતો ગોપાલ;
 સાંજ સમે સુરભિ લઈ આગળ, દીનાનાથ દયાલ. આવે૦
 મોર મુકુટ મકરાકૃત કુંડલ, નીલવટ તિલક રસાલ;
 પલવટડી રે પીતામ્બર કેરી, ઉર વૈજયંતિ માલ. આવે૦
 જય જયકાર કરે સુર નર મુનિવર, ગુણ ગાએ ગોવાળ;
 રામકૃષ્ણ રસ દિન દિન ચહતો, દીનાનાથ દયાળ. આવે૦

પદ ૨૦ મું.

મારે વહાલોછ તે વાથે વાંસવડી;
 ઘરમાંથી હું હર્ષે દોડું, પ્રેમે ત્રીધી મારી પાંસવડી. મારે૦
 મણિમય કુંડલ તે વનમાલા, મોર મુકુટ દીસે દૂરથકી;
 પાવલીએ ધુધરડી ધમકે, પ્રેમે ઉલટે પૂર થકી. મારે૦
 ગૌ ગોવાળે વિંટચો વહાલો, સૌથે સાર દીસે સહી;
 રામકૃષ્ણ પ્રભુનું મુખ જોતાં, સુખની સીમાનો પાર નહીં. મારે૦

પદ ૨૧ મું.

મારે વહાલોછ આવે તે ગૌચારી;
 હર્ષ ભરી હું તો જોઉં આજની, છપ્પી છે અતિ ન્યારી. મારે૦
 આંખડી પાંખડીએ અમી રસ પીછ, મરકલડે કરે મનુહારી;
 બીજનારીના જૂથ વચ્ચેથી, મુજ ભણી ભાળે મોરારી. મારે૦
 હું આંધીન થઈ હરિને હેતે, સુંદર વર અતિ સુખકારી;
 રામકૃષ્ણ પ્રભુના ગુણ ઉપર, તન મન કીજે બલિહારી. મારે૦

પદ ૨૨ મું.—રાગ ગોડી.

આ જોની સાહેલી સુંદર; શ્યામળીઓ વર આવે રે;
 કહાનછ દેખી કોડ ધણેરું, મુને મહા રસ ઉપજાવે રે. આ જો૦
 મોર પિચ્છનો મુકુટ મનોહર, કાને કુંડલ લહેકે રે;
 ઉર વનમાલા પગ રેલંતી, અંગે ચંદન ખેહેકે રે. આ જો૦
 બાંહુડીએ બાજુબંધ લટકે, પાયમાં ધુધરી વાગે રે;
 રામકૃષ્ણ પ્રભુનું મુખ જોતાં, ભવનાં દુઃખડાં ભાગે રે. આ જો૦

પદ ૨૩ મું.

પાતળિયો છે પ્રીતમ સજની, એ મુને મન ભાવે રે;
 જીવતી જીવ્ય વિષે લાડકડો, લડસડો શો આવે રે. પાતળિયો૦
 મુખે મીઠાં મરકલડાં કરતો, નેહ નયન નચાવે રે;
 પાથે ધુધરડી ધમકે, મધુરી શી વેણુ બજાવે રે. પાતળિયો૦
 એ સાથે રંગે રમવાનું, કોડ ધણું મુને થાયે રે;
 રામકૃષ્ણ પ્રભુ હૃદયે લેતાં, ભવની ભાવટ બાયે રે. પાતળિયો૦

પદ ૨૪ મું.

ગૌ ચારી ઘેર આવે મારે વહાલો, ગોવાળે પરવરિયો રે; ગૌ૦
 પુષ્પ પત્ર ગુંજળ ને ગેડી, મોર મુકુટ શિર ધરિયો રે.
 છુટી અલક ને તિલક ધાતુનું, ઉર વૈજ્યંતિ માળા રે; ગૌ૦
 પટ પીતામ્બર પાએ ધુધરી, કરતો આવે ચાળા રે. ગૌ૦
 મુખ મધુરી વાંસલડી વાતો, લટકે મન્મથ લાળે રે;
 રામકૃષ્ણ પ્રભુનું મુખ જોતાં, 'લવનાં' દુઃખડાં લાળે રે. ગૌ૦

પદ ૨૫ મું.-રાગ ગોડી-રાગ બીજો.

તુંને સાંભરે મુંદીર તેહજ દહાડા, આપણ સહી સહુકો રમતાં;
 કુર દહીનો કરી રે કરમલો, હેતે માંહે બેસી જમતાં. તુંને૦
 એકે સેજે સહુ મળી મુતાં, કાંઈ મુણતાં ને કાંઈ કહેતાં;
 અતિ માયાએ મામ ન રહેતાં, કામ શ્યામને બહુ દેતાં. તુંને૦
 નિત્ય નિત્ય નવલા રંગ જ કરતાં, નયને નેહ નવા ધારતાં;
 કુંમકુંમ કેસર તેલ તંબોળે, રામકૃષ્ણ રસે રંગ ભરતાં. તુંને૦

પદ ૨૬ મું.

મારો નાથ નથી ગયો ગોકુલમાંથી, હરનિશ રહે છે અલિયરમાં;
 ગોપીને મૂકી ગિરિવરધર, નવ આસરો લેયે કહાં. મારો૦
 લીલા રૂપ લલિત લટકાળો સો, હરિ વસે છે વ્રજમાં વાસ;
 અમારી આંખ આગળ છે ઉલો, પલક ન છોડે પ્રીતમ પાસ. મારો૦
 જે જે આનંદ અમસું કીધા તે, નથી લક્ષ્મીને લક્ષ્મી અંશ;
 રાત દિવસ આ વૃન્દાવનમાં, રામકૃષ્ણ પ્રભુ રાચે રંગ. મારો૦

પદ ૨૭ મું.

મનમોહન આવે રે મોરલી વાતો, મોર મુંગુટ શિર મુંદર હો;
 કુંડલ કાન લહે મકરાકૃત, મરકલડામાં હર્ષ જ હો. મન૦
 ગળે ગુંજળ વનમાળ વિચિત્રી, બાહુડીએ બાબુબંધ સોહે હો;
 પલવટ પીતામ્બર ફરહરતી, લાલ લોખરી અંગ સોહે હો. મન૦
 ચાલ તણી ચતુરાઈ જોતાં, હાર્યા હંસગત્ય નેટ હો;
 રામકૃષ્ણ પ્રભુ રસિક શિરોમણી, દુઃખ લાંબે થાતાં ભેટ હો. મન૦

પદ ૨૮ મું.—રાગ ગોડી ચૈતાલ.

વારુ વારુ રે વિઠ્ઠલ વારુ કીધું, દીન જાણીને દર્શન દીધું. વારુ
અમ ઘેર તમ વિણ કોણુ એવું, સર્વ સોંપીને જોને સેવું. વારુ
તમ વડે તનતણા તાપ જાએ, કામિની કોણુ નવ કીરતિ ગાએ. વારુ
અંગનાસું ઓપતા રંગ ચૂડા, રામકૃષ્ણ પ્રભુ રસિક વર રૂડા. વારુ

પદ ૨૯ મું.

જોઈએ જોઈ રે વિઠ્ઠલો વાળી વાળી, પહેરે પહેરે રે પુટડી પસલી;
કરે કરે દીવડા ધૂત ગાળી, હાલો હાલો રે હાથમાં હેમ ચાલી. જો
ગાઓ ગાઓ રે મંગળ મમ જાળી, હૈડે હૈડે રે નાથને દીવાળી;
નાચો નાચો રે રંગ ભર અંગ વાળી, રંગે રમો રે રામકૃષ્ણ સંગ તાળી. જો

પદ ૩૦ મું.

કરે કરે રે આરતિ કહાનની સરખી, સહુ સખી તમો સ્થામ નીરખી. કરે
ભાવ ભેર દીવડા વાટ રૂડી, જળહળે કોહોણી લગી કનક ચૂડી. કરે
મુકુટ કુંડલ મણિમાલ દીસે, મોહન છખી જોઈને મન હીસે. કરે
હરિ મિત્ર વિચિત્ર વાજ્ર વાયે, જો જો રે કાર કરી જશ ગાએ. કરે
ધન્ય ધડીને એતો ધન દહાડો, રામકૃષ્ણ રૂપે વળ્યો આંક આડો. કરે

પદ ૩૧ મું.—રાગ ગોડી.

આજ ધણું હું આઈ, મારા વાલા રે; મોહન મળવાનું છે મન, છેલ છોગાળા રે.
મુખ દીકા ધિના આનંદ, મારા વાલા રે; ધણું તલપે મારું તન. છેલ
દર્શન કરવા કારણ કહાન, મારા વાલા રે; હું તો આવી વાર બે ચાર. છેલ
કેમ જોલાવું કહાનને, મારા વાલા રે; દોલલો છે લોકાચાર. છેલ
માણસ જોતાં મૂળને, મારા વાલા રે; મનમાં આવે લાજ. છેલ
રામકૃષ્ણ પ્રભુ ભેટતાં, મારા વાલા રે; આજ સર્થો સર્વે કાજ. છેલ

પદ ૩૨ મું.

રાધાવર છો રસ ભર્યા, રહીઆળા રે; ત્રિભુવન સુંદર તન. છેલ
અવસર લાધ્યો એકલા, રહીઆળા રે; મળવાનું છે મન. છેલ
વદન નીરખતાં વિઠ્ઠલા, રહીઆળા રે; વહાલની ધૂટે વેલ. છેલ
કો દિન આવ્યો કુંજમાં, રહીઆળા રે; કીજે કૌતૂહલ. છેલ

જ્યાં તમે આવ્યા જીવન પ્રાણ, રહીઆળા રે; દ્રોષિ રત્ન ધિરાજે દુઝ. છેલં
અમને રંગ રમાડીએ, રહીઆળા રે; પ્રભુ રામકૃષ્ણ રસ પૂજ. છેલં

પદ ૩૩ મું.

મારા વાલા શું છે તમ કને, મારા વાલા રે; કામલુગારા મોહન કાનં. છેલં
મુખ દેખીને મહાવનું, મારા વાલા રે; માનુની મૂકે માનં. છેલં
દાણું દાણું જુએ તમ લણી, મારા વાલા રે; કરે મરકલડાં કોડ. છેલં
હર્ષ ધરે અહુ હૈડા વિષે, મારા વાલા રે; હીડે મોડા મોડ. છેલં
કેટલીક તારણી તરફડે, મારા વાલા રે; દર્શન કરવા કાજ. છેલં
રામકૃષ્ણ પ્રભુ ખેલતા, મારા વાલા રે; ભાગે લવની ભાજ. છેલં

પદ ૩૪ મું.

મરકલડે મન હરી લીધું, મારી બેની રે; શ્યામળીઆની વાત, સલુણી કેની રે.
કુંજ ભુવનમાં કહાનજી, મારી બેની રે; શી પેર રમિયા રાત, સલુણી કેની રે.
કહેછે કાનજીએ એમ કરી, મારી બેની રે; નૌતમ મુંદીરની પ્રીત, સલુણી કેની રે.
સહિયર સહુ મોહી રહી, મારી બેની રે; શ્યામળીઆન કૃત, સલુણી કેની રે.
હું સંભારી શ્યામજે, મારી બેની રે; સારા કરતી તાન, સલુણી કેની રે.
રામકૃષ્ણ પ્રભુ સર્વમાં, મારી બેની રે; કાને કીધી સાન, સલુણી કેની રે.

પદ ૩૫ મું.

મોહન અતિ મીઠડો, મૃગ નેણડીઓ; દીઠડો જન્મનાં તીર; મારી બેનડીઓ
મેર મુકુટ માથે અન્યો, મૃગ નેણડીઓ; મુંદીર શ્યામ શરીર. મારી
મચકે એને મન હર્યું, મૃગ નેણડીઓ; હું રહી એમની એમ. મારી
જાણું ઘેર જાવું નહિ, મૃગ નેણડીઓ; પ્રીતમ સેવું પ્રેમ. મારી
સાન કરી મુને શ્યામજે, મૃગ નેણડીઓ; હું છું તેની દાસ. મારી
રામકૃષ્ણ પ્રભુ રસ ભર્યો, મૃગ નેણડીઓ; મુને મળવાની કીધી આશ. મારી

પદ ૩૬ મું.

મારા વહાલા વરણાગિયા, મારા શ્યામળિયા; તમસું માન્યું મન; પ્રીતમ પાતળિયા.
સુતાં બેઠા શ્યામજી, મારા મુને હૃદય વસે નહિ અન્ય. પ્રીતમ

કામણુ જે કાંઈ કર્યું, મારાં મરકલડામાં માવ પ્રીતમ
મન મારું તુજસું રમે, મારાં તુજ ઉપર અતિ ભાવ પ્રીતમ
જે મારું મનડું હર્યું, મારાં તો કરેની કાંઈ પેર પ્રીતમ
રામકૃષ્ણ પ્રભુ રસ ભર્યા, મારાં આ અવસર આવની ઘેર પ્રીતમ

પદ ૩૭ મું.

વાતલડી કરે મનની વહાલા, આનંદ ઉપજે અંગે રે;
ડહાપણુ છાંડી મીટ જ માંડો, આપણુ રમીએ રંગે રે. વાત
જે દહાડાના નયને નિરખ્યા, પરખ્યા પૂરણુ રસીઆ રે;
રૂપ રંગને ગુણ ચતુરાઈ, એ આવીને ઉર વસીઆ રે. વાત
જ્યાં જોઉં ને જ્યારે જોઉં, ત્યાં ત્યાં દેખું સ્યામ રે;
રામકૃષ્ણ પ્રભુ રૂપ મનોહર, આંખના છો વિશ્રામ રે. વાત

પદ ૩૮ મું.

વાતલડી રે કરે મારા ધીજના રે વહાલા, તમ વિણુ કોણુ જ માને રે;
એવા નાથ પ્રવીણને પામી, શોચ કરું તે જ્ઞાને રે. વાત
જતા વળતા જમુના તીરે, ચોટ જ આંખની વાગી રે;
કહાન દીકા વિણુ કંઈ ન પડે રે, હૃદયે વસ્યા વરણાગી રે. વાત
આપણુ આવ્યા ને સમક સીચીએ, તો અતિ સારું લાગે રે;
રામકૃષ્ણ પ્રભુ હૃદયે વસે, તો ભવની ભાવટ લાગે રે. વાત

પદ ૩૯ મું.

વહાલાણું રંગે રમતાં, જે સુખ ઉપજે અંગે રે;
હું જાણું ને હરજી જાણે, અવર નહિ કો સંગે રે. વહાલા
જેમજેમ જીવણુ સાથે મળીએ, તેમ તેમ અતિ સુખ થાય રે;
એક ક્ષણુ એને સંગ વસીએ તો, ભવની ભાવટ જાય રે. વહાલા
લાડ ઘેલો ને લાડકો, નિત્ય આવે ઘેર મારે રે;
રામકૃષ્ણ પ્રભુ પરમ પનોતો, પરાણે પ્રીત વધારે રે. વહાલા

પદ ૪૦ મું.

મારા સ્યામળીઆ સુખદાઈ તું તો, શીદ ગયો હતો આજ રે;
મેં તો વાટ જોઈ તારી અતિ ઘણી, કાંઈ મેલીને મંગળ સાજ રે. મારાં

મેં તો વાટ નોંધખહુ વિઠલા, હું તો કાણું ખડકી કાણું બહાર રે;
શિર શીપ ફૂલ રાખડી શોભે, પાએ નેપુરનો ઠમકાર રે. મારાં
મેં તો વુજ માટે મચકો કર્યો, ને હેડે ધરીઓ હાર રે;
રામકૃષ્ણ પ્રભુ ભલે આવિયો, મારા સફલ કર્યા શણગાર રે. મારાં

પદ ૪૧ મું.

મારા વહાલાજી વરણાગીઆ, તું તો વ્રજ જીવતીનો શણગાર રે;
હું તો ગુણ ગાઉં પ્રેમે ભરી, મુંને આપ્યો મોતન હાર રે. મારાં
હવે કર કરુણા મુંજ દીનને, કાંઈ જાણી ઘોતાની દાસ રે;
જેણે પરમ પનોતા પ્રેમસું, આપણ અહરનિશ રહીએ પાસ રે. મારાં
હવે રૂચિ રૂચિ રે રસ પીજીએ, તારું મુખકું જોઈ જોઈ માવ રે;
મારા રામકૃષ્ણ પ્રભુ રસ ભર્યા, આજ દર્શનનો છે દાવ રે. મારાં

પદ ૪૨ મું.

મારા મોહનજી મચકલડા તમો, આવોને અમ ઘેર આજ રે;
હું તો તમ સરખા મોહામણા, કાંઈ મેલું મંગળ સાજ રે. મારાં
અમે આદિથી તમને અનુસર્યો, તમે મરકલડે દીધાં માન રે;
હવે તમ વિના કાંઈ ન ગમે, મારા કામણગારા કાન રે. મારાં
તમો નાના સરખા નાવલિયા, તમો સમર્થ ને સુખાણ રે;
પ્રભુ રામકૃષ્ણ અતિ રસ ભર્યા, મારા પ્રેમે આંધ્યા પ્રાણ રે. મારાં

પદ ૪૩ મું.

સુખ નિધિ મારો શ્યામજી રે, આવશે રમવા અલવે રે;
સહીઅર સહુ મન તેવડ કરે, પૂઠે હીડે ને વાલાને વળગે રે. સુખં
આજ સખી મોલાગીઓ કાંઈ, અતિશે શોભે અલબેલો રે;
દર દમકે ને ધુધરે ધમકે, રમતાં લગ્ન મેલો રે. સુખં
તમો નયને નેહ વધારજો, જેમ નહાનડીઓ રીઝે રે;
રામકૃષ્ણ પ્રભુ સન્મુખ હોએ, હવે તરુણી તે પેર કીજે રે. સુખં

પદ ૪૪ મું.

આજ તમો અલબેલડા હો, રમવા આજ્યા અંગે;
સહીઅર સહુને અતિ ધણો હો, કાંઈ ઉજમ વાધ્યો અંગે. આજં

છખી તમારી જોઈ કરીને, ચકિત થઈ સહુ ખાળા;
સુંદરીઓની સુધ-બુધ ખોઈ, ચતુર તમારા ચાળા. આજ૦
માંહો માંહી કહે કામિની, જેસું રે લાગ્ય હશે તેનું;
રામકૃષ્ણ પ્રભુ અંગી કરશે, આખું મૂક્યું જેનું. આજ૦

પદ ૪૫ મું.

પરમ સનેહી પાતળીઆ, મારી પાસેથી નવ જાશે;
આપણુ મળી મળી ચાલીએ, તેણે સખળ મુખીઆ થાશે રે. પરમ૦
જે દિન તમ વિણુ નિર્ગમું, જાએ મહા દુઃખદાઈ;
શું કરે મારા શ્યામળીઆ, હું છતું છું ગુણગાઈ રે. પરમ૦
તમને ચિંતા અતિ ઘણી તે, અવરને કાજે કાંઠાંથી;
રામકૃષ્ણ પ્રભુ પાતળીઆ, તમે ખસો માં કાણુ લાંથી રે. પરમ૦

પદ ૪૬ મું-રાગ ગાડી.

મારો મોહનજી મન લાવતા, મને ચતુર ગમે તારી ચાલ;
તમે વૃંદાવનની વાટડીએ, મુને કોડે મળીઆ કાલ. મારા૦
તમ દેખીને ધુંધટ કર્યો, મેં નીચાં રે ઢાળ્યાં નેણુ;
તમે કર્યો મુખ મરકલો, તે નણુદીએ નીરખ્યાં ચેન. મારા૦
તેણીએ સોના સહસ્ત્ર કર્યાં, અણુદેખી અરે અસન;
રામકૃષ્ણ પ્રભુરસ ભર્યાં, એ તો દોહેલડા રે દુરીજન. મારા૦

પદ ૪૭ મું.

હરિ શું કરીએ રે સંસારને, મુને વળગ્યા રે વરી પ્રાણુ;
હું તો તમથી તેણે અળગી રે, મારા પ્રીતમ પરમ મુગ્ધણુ. હરિ૦
મુને મોહન મુખ દીધા વિના, મારી દુર્બલ થઈ છે દેહ;
રાત દિવસ જાએ જુરતાં, જોઈ છું આત્રક જલ મેહ. હરિ૦
ચણું તમારા ચિત્ત ધરું, મારે હરનિશ એહ આધાર;
આવો રામકૃષ્ણ પ્રભુ પાતળા, મારી વહેલી તે કરજો વાર. હરિ૦

પદ ૪૮ મું.

સખી આજ અનોપમ રાતડી, કાંઈ જાણુ જસોદાને ઘેર;
જી રે મીટ મેળવો મહાવસું, જ્યારે થાશે તે રુડી પેર. સખી૦

છરે ચીર પટોળાં પહેરીએ, કાંઈ સજીએ શુભ શણગાર;
પાયે તે વાજે વીંછીઆ, છરે નેપુરના ઝણકાર. સખી૦
છરે નાનપણાંનો નેહડો, છરે નાનો છે નવ જોખન;
રામકૃષ્ણ પ્રભુ પાતળો, છરે પૂરે મનોરથ મન. સખી૦

પદ ૪૯ મું.

કામળી મેલો કહાનછની કહાનછની.

ટેક.

કહાનછ મેં દીકા રે, બેકા તે આણે ઠાર;
તે જીમી છલે કેમ કહી શકું રે, નીરખી રહી સહુ નાર. કહાનછ૦
હોઠ લાલ છે લોખરી રે, લટકે તે આનુબંધ;
ગાલે હાથ દઢ કરી રે, એમ બેકા શ્રીગોવિંદ. કહાનછ૦
મેં દેખાડ્યા તે મહાવછ રે, અંગના લાવ અનૂપ;
હૃદય માંહે વસી રહ્યા રે પ્રભુ, રાકૃમણ રસ રૂપ. કહાનછ૦

પદ ૫૦ મું.

કહાનછ રે આજ છે કાજલી રે, સહીઅરને શુભ પેર;
જગણ કરવા કહો તો આવીએ રે, જસોદાછને ઘેર. કહાન૦
અમો સહુ ગીતડાં ગાઈશું રે, તમો અંસી વાળે નાથ;
સહીઅર ખંતસું ખુંદસું રે, કાંઈ અંબોડા હરિ સાથ. કહાન૦
નમી નમી હરિને હુલાવીએ રે, પ્રેમે પાલવ સાહો;
રામકૃષ્ણ પ્રભુ અતિ રૂડા રે, રમતાં તે લીછએ લાહો. કહાન૦

પદ ૫૧ મું.

મોહન આવોની મલપતા રે, મારી ચતુર કરોની ચિંતાય;
સુતા ને બેકા તે શ્યામછ રે, મેં તો તમ વિણ રહું ન જાય. મોહન૦
આવા રૂડા ને રસ લયા રે, હીડા મોડા મોડ;
કામિની હોયે પ્રુટડી રે, તેને કેમ ન થાયે કોડ. મોહન૦
તમ મળવાને ઉજમ ઘણો રે, ના ગમે ઘર વ્યાપાર;
રામકૃષ્ણ પ્રભુ રસ લયા રે, મારા નયનોના શંગાર. મોહન૦

પદ ૫૨ મું.

સજની મારી શ્યામળીઓ, સાંઝી વેલા દીઠાછ;
અમૃતથી અલબેલડો કાંઈ, મુજને લાગે મોટા. મારી૦

મોર મૂકટ મન ભાવતો, મારે મનડે વસીઓછ;
હંસતણી ગતે હીંડતો તે, હું સામું જોઈ હસીઓછ. સજની૦
મેં જાણ્યો જે નંદકુંવર એ, અંધાણે ઓળખીઓછ;
રામકૃષ્ણ પ્રભુ રૂપે રંગે, હૃદય માંહે લખીઓછ. સજની૦

પદ ૫૩ મું.

વ્યસન પડ્યું મળ રાજનું, શું કહીએ વારે વારેછ;
નંદકુંવરને નીરખવા કાંઈ, જાઉં જમુના આરેછ. વ્યસન૦
કર મુરલી ને ઉભલો કાંઈ, સિંહતણી કટી લાજેછ;
મરકલડે જોયું મુજ લણી રે, કાંઈ અડપડીઆલી આંખેછ. વ્યસન૦
એ સરખો નર કો નહીં, કાંઈ પ્રેમ કસોટિયે કસિયોછ;
રામકૃષ્ણ પ્રભુ રતિએ ન વિસરે, હૃદય માંહે વસિયોછ. વ્યસન૦

પદ ૫૪ મું.

આવોને હરિ હિંચવાને, હાર છતની હોડછ;
હું નાની ને તમે નાનડીઆ, કાંઈ સોહે જુગતી જોડછ. આવો૦
તાળી રે દેઉં તેવ તેવડાને, હંખોડા લેહેજોછ;
સહીઅર સહુ સુખ સાંપડે, ત્યાં શ્યામગિયાને સેજોછ. આવો૦
રમકે ને ઝમકે ઇમકે લખને, નાચું નાના છંદેછ;
રામકૃષ્ણ પ્રભુ હૃદયે વસો કાંઈ, નિતનિત નવલે આનંદેછ. આવો૦

પદ ૫૫ મું.

ચાલો સખી વેગે વૃન્દાવન, કમલનયન જ્યાં ગેલ કરે છે;
જુગજીવન જગમોહન, સૌ નારીનાં મનડાં હરે છે. કમલ૦
તેવ તેવડી સહિયર સધળી, જેમ રે મણિમધ્ય કુંદન;
નાના સર્વે ભાવશું નાચે, નારી ને નંદનંદન. કમલ૦
વાધ્યો રંગ ગીત વાજીવનો, દરસણિયું દુઃખ કંદન;
રામકૃષ્ણ પ્રભુ રસિક છખીલો, દેખી કરે જન પાવન. કમલ૦

પદ ૫૬ મું.

ચિંતા શી છે રે સંસારમાં, નટવર નેહડો થાતાં છરે;
અમને પ્રેમે ઉતાર્યા પાર, પાવન વેણલાં ગાતાં છરે.

મુજને મરકલડે દધ માન, સહીઅર સહુકો પૂછે જીરે.
તુજને વહાલા સુંદર સ્થામ, અબલા એવડું શું છે જીરે.
મેં તો નથી દીઠો નંદલાલ, અલવે અવસર આણે જીરે;
રંગડે રામકૃષ્ણ રસ રૂપ, તેની તે ગત જાણે જીરે.

પદ ૫૭ મું.

પ્રીતડી બાંધી મારી બહેની, વ્રજ મારગ જાતાં જીરે;
જોયું મરકલડે મહારાજ, એક દીન મંદિરે નહાતાં જીરે.
અલવે વાળ્યો અંખોડો શીશ, દેખી આવતા વહાલા જીરે;
એને ગોડી ગયા ચિત્તમાંહે, ચંચલ ચક્ષુ ચાળા જીરે.
મુજને તે દિનનું દર્શન, દેખી રહ્યું મન જાએ જીરે;
રંગડે રામકૃષ્ણ રસ રૂપ, આંખે અમૃત પાએ જીરે.

પદ ૫૮ મું.

જનમ ન મેલુ છોજી રાજ, તમથી શું છે છાનું જીરે;
જ્યારનું તમસું માન્યું મન, પ્રાણુ ગયા છે માનું જીરે.
આવું તે હેત વધારે સજ હાડ, ચિતશું ચર્ણે આવ્યું જીરે;
વાધે રમવા કરે રંગ, સંગ સાર્યા ભાવું જીરે.
અમને ઓરીઓ મોટો એહ, મચકે તમશું મહાલિયે જીરે;
રંગડે રામકૃષ્ણ રસ રૂપ, બોલ્યું વચન પાળિયે જીરે.

પદ ૫૯ મું.—રાગ ધનાશ્રી.

આરતિ કરે રે જસોદા માવડી, ઘેર આવ્યા ગોવિંદ ગૌ ચારી;
મુખે શ્રમજલ હિર અંબર સોહે, ભામણા લે ભુદર મુખ જોએ.
મોર મુગુટ ધ્રુવ પલ્લવ ફરકે, વનનો વેપ જોઈ મનડું હરખે;
સુરિનર મુનિવર દર્શને આવે, મોહી વ્રજવધૂ પુષ્પે વધાવે.
શાક પાક ધૃત ગોરસ કાઢે, સખા સહિત હરિ જમે જમાડે;
રામકૃષ્ણ જન રતિ એક જાએ, તે પાત્રી પ્રસાદને પ્રેમે રાએ.

પદ ૬૦ મું.

આરતિ કહાન કુંવરની કરીએ, ભોગ ભેટ ભક્તી આગળ ધરીએ;
મોહન મુખનાં મીઠાં લીજે, તનમન પ્રાણુ સમર્પણ કીજે.

વાગ્નં વિવિધ પ્રકારનાં વાઈએ, પાવન જસ પ્રેમ ભરી ગાઈએ;
મનમથ ટોટી મરકલડે લાગે, ઉપમા કહી અહીં નહિ જાગે.
નટવર વેપતણા જે ચાળા, મોહી વજખાળા મોહ્યા ગોવાળા;
રામકૃષ્ણ પ્રભુ રાધા સંગે, જોઈ જોઈ જન્મ સપ્ત કર્યો રંગે.

પદ ૬૧ મું.

આરતિ કીજે નંદનંદનની, સપ્ત શિરોમણિ જગજીવનંતી;
પહેલી આરતિ પાપ પ્રગલ્ભે, જલહલ ન્યોત મન અનુઆલે.
ખીજી આરતિ બહુ મુખ આપે, ખાંહ ધરીને બંધન કાપે;
ત્રીજી આરતિ ત્રિભુવન સારી, તન મન ધન કીજે બલહારી.
ચોથી આરતિ ચમકે ન થોડી, ચારે વેદ રહે કર જોડી;
પાંચમી આરતિ રાખે પાસે, રામકૃષ્ણ પ્રભુ પ્રત્યક્ષ લાસે.

પદ ૬૨ મું.—રાગ કેદારો.

ચાલોની અલખેલી અખલા, વૃંદાવન જઈએ;
સ્થામલીયામું રંગ ભર રમતાં, સપરાંણાં થઈએ. ચાલો.
પ્રાણુતણો જીવન પાતલીઓ, પ્રેમ ધરી બોલે;
સામું જોઈને સાન કરેશું, તે મુખની તોલે. ચાલો.
દિન દિન પ્રીત વધે પ્રભુજીમું, પાલવડે સાહો;
રામકૃષ્ણ પ્રભુ હૃદયામાં લીજે, તે મોટો લાવો. ચાલો.

પદ ૬૩ મું.

સખી પહેરોને પદ ચીર મનોહર, આશ્રણ રે અંગે;
વૃંદાવનમાં રમવા પળીએ, મુંદર વર સંગે. સખી.
ચિત્તના ચોર ચતુર વર સાથે, ચેન ઘણા કીજે;
વિવિધ વિનોદ કરે વનમાલી, તાલી કર દીજે. સખી.
હાર્ય કરે હરજી આપણને, સ્નેહ ભર્યા સહીએ;
રામકૃષ્ણ પ્રભુના લટકાની, લીલાઓ જોઈએ. સખી.

પદ ૬૪ મું.

આજ સપરમો દલાડો સાચો મુંદરજો, નંદતણો નાનડીઓ આવે ઘેર જો;
ઝાંઝમાલ કરું તે ઉત્તમ આંગણેજો, સાથીઓ તે પૂરું સારી પેર જો.

મોહનજી મરકલડે જૂએ મુજ લણીજો, નેણ નચાવે ટળવળાવે અમને જો
હસ્તી આંખે હું નિરખું કહાનજો, મીઠલડાને દેઈ ઝાઝા માન જો
વૃંદાવનમાં રાસ રમાડી રીઝવાજો, તે દહાડાથી લખીઓ મનડાં માંહ જો
રામકૃષ્ણ પ્રભુ રસિક ન મૂકે અધધડીજો, એના ગુણ તે એનામાં જ સમાય જો.

પદ ૬૫ મું.

ધન ધન દહાડો ધરણીધર વરણાગીઆજો, આંગણલે ને આઘ્યા મારે આજ જો;
લક્ષ્મીવર હરિ હીડે લટકતા જો, શોકતણે મુખ ચાલી એની લાજ જો.
પાતલીઆને રંગી નાખું હોલીઆજો, પૂછને એસાડું સુંદર પાટ જો;
લાવંતા તે ભોગ સમર્પે ભૂધરાજો, અલખેલા તે થઈ આઘ્યા અમ માટ જો.
પાંચ પટાનો પહેરણ મારે ધાધરેજો, ઓઠાડું આખું અમૂલક ચીર જો;
રામકૃષ્ણ પ્રભુ રસીઆ સામું લેખતાંજો, સાંચલડું તે દીધું શ્યામ શરીર જો.

પદ ૬૬ મું.

હું તો દીન દાસી છું તારી રે, મારા મનમોહન;
તું તો કરને ચિંતા મારી રે, પ્યારા મનમોહન.
તેં તો કરુણા મુજપર આણી રે, વિઠલા મનમોહન;
મેં તો નગુણીએ કાંઈ નવ જાણી રે, શ્યામળા મનમોહન.
તેં તો નાનપણેથી પોખી રે, વહલા મનમોહન;
તેં તો સધળી પેરે સંતોખી રે, નંદના મનમોહન.
હું તો હીંડી તે ભોળે લાવે રે, છોગાળા મનમોહન;
હું તો હાથ ધસું છું હાવે રે, વાલમા મનમોહન.
મારા અવગુણ હોય તે ખમીએ રે, મીઠડા મનમોહન;
પ્રભુ રામકૃષ્ણ રંગે રમીએ રે, દીઠડા મનમોહન.

પદ ૫૭ મું.

હું તો હેતે તારે પલકી રે, મારા છેલ છખીલા;
તારે સ્નેહે ડાઢજ સળકી રે, મારા છેલ છખીલા.

મને વ્યસન જ તારૂં વળગ્યું રે, મારાં તે તો કેમે ન થાએ અળગું રે. મારાં
મને છખી તે તારી લાવી રે, મારાં તેં તો પ્રેમે મુને જોલાવી રે. મારાં
હું તુજ સંગાથે ખેલું રે, મારાં તેં તો મારું ધર તેં મેહેલ્યું રે. મારાં

મને લાલચ તારી લાગી રે, મારાં મુને કળ વળે નહિ આધી રે. મારાં
મુને વારંવાર ન વાહીએ રે, મારાં પ્રભુ રામકૃષ્ણ રસ પાછએ રે. મારાં

પદ ૬૮ મું.

વાંસલડી વાઘને વનમાં તેડીઆં જો, વીસર્યો તે પતિ પરીવાર જો;
કહાનજી પાખે કેમ રહી શકું જો, હરિ મારે હયાનો હાર જો. વાંસલડીં
અંબુજ વરણી આંખડીએ આંસુ ખરે જો, વહે નીરને બ્રોટ્યું નવ જાય જો;
નયણાં તો રહ્યાં પ્રભુને પંથડેજો, પાછો તે નવ લેવાય જો. વાંસલડીં
કામણુ કરીને ગયો કહાનજી જો, હૃયું હૃયું છે કુમળું મારું મન જો;
કા દેખાડો મુજને રૂડા કહાનજી જો, આપું તેને સરવસ ધન જો. વાંસલડીં
ગોકુલિયું તે ગામ મુનું કરી જો, મધુવન જઈ વસીઆ વાસ જો;
રામકૃષ્ણના પ્રભુજીને પેખવા જો, ચાલો જઈએ પ્રીતમ જીવન પાસ જો. વાંસલડીં

પદ ૬૯ મું.

આંખલડીને આજે ચિત્તકું માહિયું જો, શ્યામળીઓ તે સનમુખ જોય જો;
હૃદરડી લાગી રે કાલા કહાનની જો, ઓસડીઆં માં કરશે કાચ જો. આંખલ
ખીજીને કાંઈ રે હું બુઝું નહીં જો, શ્યામળીઆને સાંઈકું દેવાનું કોડ જો;
આંગણલે નીરખું રે ઉભી આવતો જો, ચતુર આંખલીઆનો છોડ જો. આંખલ
શ્યામળીઓ રનેહી શી પેરે વીસરે જો, વશીઓ છે હૈડાં માંહી જો;
રામકૃષ્ણ રસીયો રૂડો જો, તે વિણ નથી ધીરજ મુને કાંઈ જો. આંખલ

પદ ૭૦ મું—રાગ પ્રભાત.

નામ લેશો હાલ્યા કેરું, મુણતાં હૈકું ઝેહેરજ ખાયે;	
મુખ નથી મુને મેજડલીનું, કાસું વાત ન કીધે સોહાયે.	નામ૦
અખલા ઉપર યલ ન કીજે, નેન ભરી જે ભાખે દીન;	
એવી વાત મુણી કેમ શકીએ, મુખ સઘળાં તમારે આધીન.	નામ૦
ધમ્મું છું જે અલગી ન રહું, જ્યાં લગી પ્રાણ રહે ઘટ માંહે;	
વહાલા વર વનમાલી પાખે, રખે રે વહેલું વહાણું વાયે.	નામ૦
અંતર માંહે શું ઓછું આવ્યું, મન કેરો સર્વ મર્મ જણાવું;	
રામકૃષ્ણ પ્રભુ રસિક શિરોમણિ, પાલવ પાથરી પાયે લાગું.	નામ૦

પદ ૭૧ મું.—રાગ શૌક સામેરી.

શ્યામને કહેજો, તમ વિના કેમ રહીએ સંદેશ;
 એક ઘડીમાં આકુળ થાતાં, આજ લીધો પરદેશ રે. તમવિનાં
 સખા તે સરવે શૂન્ય થયાજી, સુનાં ગોપી જન;
 થોડા દિનની પ્રીતલડીમાં, સંભારણ બહુ દિન રે. તમવિનાં
 સર્વ મળે સંસારમાં રે, દુરલભ થયા છો શ્યામ;
 દરવતની પેરે કાજલ માંહે, સાલે ગુણ સંગ્રામ રે. તમવિનાં
 સાર સુધાની ભુલ્લી વિના રે, સૂકી વનિતા વેલ;
 નવ પક્ષવ આવી કરો પ્રભુ, રામકૃષ્ણ રસ રેલ રે. તમવિનાં

પદ ૭૨ મું.

સજની શું કીજો, એક હસવું ને ખીજી હાંણુરે, બોલતાં ખીજો. ટેક.
 અરમરી પટોલી પ્રેમે પહેરી, સૈંથી કાલ સમારી રે;
 દેખી મન ડગે જોગીનું, વન મળ્યો વ્યભિચારી. સજનીં
 મનગમતું ને માલીયું સુતું, મુકી ન શકે કોઇ રે;
 હસીને હાથ ગ્રહો શ્યામળીએ, તો મરકલડે ગદ્ય મોહી રે. સજનીં
 હું લાજું વહાલો વદન નીહાળે, કટીથી પાટલી છૂટે રે;
 ધૂત પાવકનો જોગ મળ્યો, ત્યાં મળે આલજી ઊઠે રે; સજનીં
 નવજોખન હું નિરખ્યા સરખી, તેવો રસિક વર સાજો રે;
 સરખે સરખું જ્યાં મળ્યું ત્યાં, વિણ બાંધ્યો રનેહ બાધે રે. સજનીં
 મધુરે વચને મન હરી લેતો, લળી લળી લાગે પાય રે;
 અબળા કેરું અંગ ધર્યું સારે, કંઠણ કેમ થવાય રે. સજનીં
 રહો રહો કરતાં હૃદયે લીધી, અધર સૂધારસ પાયો રે;
 રામકૃષ્ણ પ્રભુ પ્રેમે મળિયો, જે વેદ પુરાણે ગાયો રે. સજનીં

પદ ૭૩ મું.—રાગ મારૂ.

મહારા વહાલાજીની વાત રસાળી રે, સજની શું કહીએ;
 એક દિવસ વહી જતાં વળતાં, વાટે મળ્યો વનમાળી રે. સજનીં ટેક.
 ખીજો દિવસે બોલાવી મુજને, મનડું મારું જોવા રે;
 પેલી પટોળી ગાય તમારી, દે છે અડવા દહોવા રે. સજનીં

પરમ દહાડે પાણી જતાં, વચન કહ્યું મુજ વહાલે રે;
આ અંખોડો કેમ કરી વાળ્યો, તે સ્વપનાંતરમાં સાલે રે. સજની૦
એનું મન મુજ પાખી ન રહે. મારું એપર માન્યું રે;
રામકૃષ્ણ પ્રભુ એવો આવે, તે આલિંગન દે છાનું રે. સજની૦

પદ ૭૪ મું.

દર્શનમાં શું જાએ દામોદર, દર્શનમાં શું જાયે રે;
ખે ડગલાં તમો ચાલી આવો, અમ ઘેર ગોચર થાયે રે. દર્શન૦
મોહન મુખ દીઠા વિણ મુજને, એક પલક જુગ હોય રે;
માયા વોહેણા માવજી તુંને, વહાલું છે નહીં કોય રે. દર્શન૦
જે નર નારી તમને દેખે, તે અમને કહે ધન્ય રે;
એવડી શોભા શાને દીજે, જેનું નહીં પૂરું મન રે. દર્શન૦
અમ ઘર પ્રાણ આવી રહો છો, મળવા શ્રી મહારાજ રે;
રામકૃષ્ણ પ્રભુ ખીરદ પાણીએ, બાંહ્ય અહ્યાની લાજ રે. દર્શન૦

પદ ૭૫ મું.

ન કરીશ ચાળા નેણ તણા, મારું મનકું વ્યાકુળ થાયે રે;
હું મારો ઘર ધંધો ચૂકું, તારું તે કાંઈ જાયે રે. ન૦
વાંસલડી વાદીશ માં વહાલા, વિપરીત વેર જણાવે રે;
શ્યામ વિના સુતી હું થાઉં, નયણે નિદ્રા ન આવે રે. ન૦
છાના છપના ભુવન આવીએ, બ્યારે કોઈએ ન જાગે રે;
રામકૃષ્ણ પ્રભુ સંગે રમતાં, લવનું દુઃખકું ભાગે રે. ન૦

પદ ૭૬ મું.

રહે રહે અળગો આળ જ કરતો, મર્મ ન જાણે કાંઈ રે;
નિર્લજ્જ કહાનજીને કેમ દેવાયે, દુરિજન દેખતાં સાંઈ રે. રહે૦
જેવાને મળીએ તેવાં થઈએ, સાધુ કહે છે સાચું રે;
એક વાતે નહીં તું ચોષો, અમો અળસાનું મન કાચું રે. રહે૦
અનુભવ હોએ તે સુખ જાણે, મૂરખનાં મન દાઝે રે;
મરકલડે મોહનને જોતાં, કેમ ઘર સુરત આઝે રે.

મારે મારગ જાતી હુતી, શાને છેડલો તાણ્યો રે;
રામકૃષ્ણ પ્રભુ અતિ રૂપાળો, હુતો તેવો જાણ્યો રે. રહે.

પદ ૭૭ મું.

હું તો મોહી રે મુખની માંડણીપર; મારા નાથજી સરખા ન મળે નર. હું તો
રુમઝુમ ચાલે સુંદર સ્યામ; પગલે પગલે કરું પ્રણામ. હું તો
નયણામાંહી જાણાવે નેહ; અમૃતના જાણે વરસે મેહ. હું તો
રામકૃષ્ણ પ્રભુ પરમ અનુપ; ત્રિભુવન માંહે એવું નહી રૂપ. હું તો

પદ ૭૮ મું.

આવે આવે રે ગોવિંદરાય ગૌ ચારી. ટેક.
આખા દિનની અલજઈ અક્ષ; ભુલી ધરનું કારજ લક્ષ. આવે
રુમઝુમ ધુધરી ચરણે હોયે; ગગને રહ્યા થકા ગાંધિવ મોહે. આવે
પીતામ્બરે મન પ્રગટી રીઝ; ગગન માંહે જેમ ચમકે વીજ. આવે
કલીત લલિત વનમાલા લોલ; કાને કુંડલ ઝલકે લોલ. આવે
મોર મુગટ ખીંટલીયા કેશ; આ શો શોભે નટવર વેપ. આવે
ગૌરજ રંગિત સુંદર અંગ; લાડ ઘેલડા ગોપીને સંગ. આવે
રામકૃષ્ણ પ્રભુ પ્રાણ આધાર; તન મન ધન કીજે બલહાર. આવે

પદ ૭૯ મું.

મારી મીટડીએથી મોહન અગગો થા; મુંને વહાલ વધારવાને વાંસળી વા. મા
પ્રેમ હોએ તેહને રહીએ પાસ; એમ ન કીજે નાસા નાસ. મા
મન ભાવતી કરું મનુહાર; ભામણલાં લઈ વારંવાર. મા
નીરખે નવપદ્મવ હોયે દેહ; આપણે નિત નિત વાધે નેહ. મા
રામકૃષ્ણ પ્રભુ રસિક લોલ; મુજને દીજીએ સાચો બોલ. મા

પદ ૮૦ મું.

રવિ આથમીઓ ઉડી એહ, ગૌચારી હરિ આવે ગેહ;
જેમ તેમ યુવતી વિંટયો વીર, જેવા જઈએ સ્યામ શરીર.
કેમ રહેવાયે કરી મરબદ, કાળજ કોરે મુરલીનો નાદ;
સુરભિ વૃન્દ સખા સહુ સંગ, ત્રિભુવન શોભાવે છે અંગ.

નવરંગ કુસુમનો મસ્તકે ખૂંપ, આશું રે રુકું હરિનું રૂપ;
પૂનમ ચંદ્રી મનોહર મુખ, જોતાં ભાગે તરસ ને ભુખ.
ત્રાંકી ભ્રમર ખિટલિયા રે વાળ, કુંડલ લોકે શશિ અભુઆલ;
મુખ જોતાં રે મન ન રહે કામ, શું આપીને સંતોખું શ્યામ;
રામકૃષ્ણ પ્રભુ દસ લંગર, લક્ષ્મી હેત છે એ અવતાર.

પદ ૮૧ મું.

શ્યામ સુંદર શ્રવણે ધરે, કાંઈ કાંઈ વિનતિ કહીએ છ;
ધેન તણો ધધો નાંખી દો, તમ આધારે રહીએ. કાંઈ કાંઈ
જવા નહીં દઉં ગાય ચારવા, ગ્રહીને રહેશું છોડો છ;
મંદિર મારા માંહે બિરાજે, અથવા સંગે તેડો. કાંઈ કાંઈ
ગાયો ચારશું ગોપી સઘળી, રાજ તે ખેસીને રહેજે છ;
પરમ સેવા અમો પ્રેમે કરશું, વળી રહે તો કાંઈ દેજે. કાંઈ કાંઈ
ચીર અમારા ભુકેતે જોડી, કરશું છખીલા છાયા છ;
પ્રાણુજીવન એ ચારું ન મુકું, લાગી તમારી માયા. કાંઈ કાંઈ
જે થાશે તે સરવે સહેશું, પણ નહીં હાલું અહીંઆંથી છ;
રામકૃષ્ણ પ્રભુ દુર્લભ દર્શન, વળી અમને ક્યાંથી. કાંઈ કાંઈ

પદ ૮૨ મું.

ધન ધન રે માછલડી તારો પ્રેમ, જલ વિના દેહ ધર્યાનો નેમ. ધન ધન
અમો રે પક્ષક પીયુ પામે રહું, સ્નેહ તણાં મુખ સંપી રે લહું. ધન ધન
તારા જેવી જો ગત થાયે, તો મોહન મૂંઝી ન વળ જાયે. ધન ધન
રામકૃષ્ણ પ્રભુ સન્મુખ જોયે, તો તારા જેવી આરત હોયે. ધન ધન

પદ ૮૩ મું.

અલી હરિની વેણુ વાગી, હવે કેમ રહું ઘરમાં;
પિયુડા પાયે પડુંછું તારે, મારો પાલવ ન ગ્રહીશ કરમાં. હરિં
ઘેર ઘેરથી ગોપી સહુ, કંકણ વાજે છે શ્રવમાં;
સાસુ નણુંદ સહિત વહુવારુ, પગ ન રહે ઘર ઉચ્ચરમાં. હરિં
માયા ન વાધે કાયા રોકે, મન ગયું સુંદર વરમાં;
રામકૃષ્ણ પ્રભુ સરખું સારું, નવ મળે નારી નરમાં. હરિં

પદ ૮૪ મું.

વાટડલી જોઉંરે વહાલા ફેરી, નયન કાળજી સારી;
 કાણું ખડકી ને કાણું આંગણુએ, અલજાજ આજ ભારી. વાટ૦
 ક્યારે આવે કહાનુડો, મુખ દીકે મનકું હીસે;
 હેત ધરી હું સામું નીરખે, કહેવું સારું દીસે. વાટ૦
 કામકાજ મુને કાંઈ ન સૂઝે, કોસું ન બોલું ચાલું;
 રામકૃષ્ણ પ્રભુનો રંગ લાગ્યો, ખીજું તે શું હોય વહાલું. વાટ૦

પદ ૮૫ મું.

નિત રમીએ નંદલાલ સંઘાતે, કૃત સંકેત છે સારો રે;
 વળી વળી એ વૃંદાવન, એ જમુનાનો આરો રે. નિત૦
 આપણુ સહુ તેવડાં તરુણી, નંદકુંવર નટ નાનો રે;
 કુંજભુવનમાં કોય ન દેખે, છેલ છલીઓ છાનો રે. નિત૦
 જે સુખ યોગેશ્વરને દુર્લભ, તે અપ્પલાને દીધું રે;
 રામકૃષ્ણ પ્રભુ ગોકુલ વસતાં, ગોવિંદે ગમતું કીધું રે. નિત૦

પદ ૮૬ મું.

મુને લાધ્યો લાલ અપાર, ગોકુલ ગોહરીએ;
 મુને મલીઆ દેવ મોરાર, શિશ મુકુટ ધરીએ. ગોકુલ૦
 વહાણું સાંઝે વહાલે ભર્યો રે, હર્ષ ન માએ હોઠ રે;
 મન ગમતા ગોવિંદજી સાથે, ફરીએ ગણું ગણુ ગોઠ. ગોકુલ૦
 મોહનજી સાથે મહાલતાં રે, હૈડાં ટાઢાં થાય રે;
 સારી સુખડી શ્યામને, વળી છાની વાત કહેવાય. ગોકુલ૦
 વહાલોજી અમને જણાવતો રે, દિન દિન અધિકા વહાલ રે;
 રામકૃષ્ણ પ્રભુ પાતળો રે, નયને કરતો નીહાલ. ગોકુલ૦

પદ ૮૭ મું.

મારા છોગાલા છો છેલ, જાજએ બલિહારી;
 તમે રંગ ક્યો છે અપાર, નટવર ગિરિધારી. જાજએ૦
 માથે મોર સોહામણો રે, તેવો સોના તાર રે;
 કાને કુંડલ ઝગમગે, કાંઈ આ શા ઓપે હાર. જાજએ૦

સુખની શોભા શી કહું રે, હૈડે વાઘે હેજ રે;
જોતાં પાર ન પામીએ રે, ત્રિભુવન સુંદર તેજ.
આ શા સુંદર શ્યામજી રે, કહેતાં ન આવે પાર રે;
રામકૃષ્ણ પ્રભુ નિરખે ઠંડક, જોઈ જોઈ વારે વાર રે.

ગદ્યએ૦

ગદ્યએ૦

પદ ૮૮ મું-રાગ ગોડી.

ચાલો સખી વૃન્દાવન, કમલ નયન જ્યાં કેલી કરે છે;
જગજીવન જગમોહન, સૌ ગોપીનાં ચિત્ત હરે છે.
તેવ તેવડી રે સહીઅર સધળી, જેમ મણિમાંહે કુંદન રે;
નાના હાવ ભાવશું નાચે, નારી ને નંદ નંદન.
વાધ્યો રંગગીત વાજીવનો, દર્શનીઉં દુઃખ મરદન;
રામકૃષ્ણ પ્રભુ રસિક છખીલો, છંદ કરે જન પાવન.

ચાલો૦

ચાલો૦

ચાલો૦

પદ ૮૯ મું.

આવો રમીએ રંગ, વહાલા મારા આવો રમીએ રંગ;
હું તો તલસું તમારો સંગ, વહાલા આવો રમીએ રંગ.
નંદ તણા મુત નાનકડા રે, ધર્યાં નાના શૃંગાર;
રુમઝુમ કરતાં આવો સહીઅર, કીજે વિધ વિધ વિહાર.
પૂર્યો મનોરથ પાતળા રે, અખલાના આધાર;
જોખન જાયે છેલડે રે, કાંઈ વિલંબ ન કીજે વાર.
આજ છે અવસર અતિ ભલો રે, પ્રેમ કર્મનો પાર;
રામકૃષ્ણ પ્રભુ પામવા રે, હુંતો વિરહ વ્યાકુલી નાર.

ટેક.

વહાલા૦

વહાલા૦

વહાલા૦

પદ ૯૦ મું.

હરિયું હેત થયું છે જો, દુઃખડું દુર થયું છે જો;
લક્ષણ લલિત લલ્યું છે જો, હૃદયે ધ્યાન રહ્યું છે જો.
શું કરીએ સંસારતાણું સુખ, ભૂપણ ભોગ વિલાસ;
ગુંજ્યા વીલો ગલે પડે, તેણે છૂટી છીલર આસ.
મુતાં ખેઠાં ચાલતાં રે, ગોવિન્દ સરસી ગોઠ;
હું મારે મન હરિ કૃપાએ, હસ્તી હીંકું હોઠ.
વહાલાજી સું વીલસીએ રે, મનસાએ મદ સુખની પેર;
રામકૃષ્ણ પ્રભુ હૃદે વસ્યો, તેણે નિત નિત લીલા લહેર.

ટેક.

હરિ૦

હરિ૦

૨૨૨

પદ ૯૧ મું.

મુખ નિધાન શ્યામળિયો છે ને, મનમાંહે થલીઓ છે ને;
 હેતે સૌમાં હળીઓ છે ને, સફલ જ ફળીઓ છે ને. ટેક.
 ધન્ય ધન્ય એ શું કેલડી રે, કદપતરની છાંહ;
 પૂરે મનોરથ મનતણા, તે ગ્રહી ન મૂકે બાંહ. મુખ્ય૦
 વાટે જતાં રસ ભર્યો રે, ચાળા કરી ચિત્ત હરતો;
 ઘેલી ગોખી પાસે આવતાં, જાયે ધસમસતો. મુખ્ય૦
 મૂરખ મનને એમ કહું રે, સુતાં હરિને સંભાર;
 રામકૃષ્ણ પ્રભુ સેવતાં, કાંઈ શી ચિંતા સંસાર. મુખ્ય૦

પદ ૯૨ મું.

મદભર માન ચઢ્યું છે ને, હાવું અંત અડ્યું છે ને;
 અમશું કામ પડ્યું છે ને, તુજને તેજ જડ્યું છે ને. ટેક.
 પરવશ છું હું પાતળા રે, અખલા ઝોછી જાત;
 નહીંતર નાદ ઉતારતે, તારે ભલો ભલેરી ભાત. મદ૦
 દહાડી ઉડી દધિ તણે રે, તને ગળદા લાગ્યો ગૂદ.
 બીહે બીહાવી તારી રે, જે માનની હોએ મૂદ. મદ૦
 રહેવા દેની વાત તારી રે, વહાલા વિકૃલા આજ;
 રામકૃષ્ણ પ્રભુ રસ ભર્યાં, હું જ્યાં લગી રાખું લાજ. મદ૦

પદ ૯૩ મું.

મારી બુદ્ધિવંત બહેની હો, વહાલાની વાત કહેની હો;
 ઘડી લાખેણી લેની હો, કાણું ઉભી રહેની હો. ટેક.
 રસિક શિરોમણિ શ્યામળીઓ રે, વાતો વેણું રસાલ;
 કારજ કોરણ કહાનજી રે, તે કહી દીકા તન કાલ. મારી૦
 મોર મુગટ મન માનતા રે, અદ્ભૂત આંખ આણીઆલ;
 ચિતકું ચોરીને જોય છે રે, જે ચંચલ એની ચાલ. મારી૦
 વેણે અમૃત વારી નાંખુ રે, નૈણે શોભે કાજળ રેખ;
 રામકૃષ્ણ પ્રભુ રસિક શિરોમણિ, છબીએ વળીઓ છેક. મારી૦

પદ ૯૪ મું.

મારા ત્રિભુવન તારણ હો, હરજી હૈઆ કારણ હો;
સઘળાં સુખના કારણ હો, લવની વ્યાધિ નિવારણ હો. ટેક.
ગોપી જનને સુખડાં દેવા, વસો વૃંદાવન વાસ;
વનમાં રહીને વેણુ વગડી, પ્રેમે તેડી છે પાસ. મારા૦
અખિલ લોકની લાવણ્ય લીધી, અદ્ભૂત શોભા અંગ;
કંઠધરી ખાંહોડલી બલવંત, ગોપી રમાડ્યાં રંગ. મારા૦
ભલે આવીઓ ભૂતલ વહાલા, ભોગી કેરા ભૂપ;
ભેટી ભવ દુઃખ ભાગીઓ, પ્રભુ રામકૃષ્ણ રસ રૂપ. મારા૦

પદ ૯૫ મું—રાગ કલ્યાણ.

લાડકવાયા લાડસ ઘેલા, આવડું લાડ ન કીજે રે;
હું મારે મારગડે જતાં, ગિરિધર ગાળ ન દીજે રે. લાડ૦
લાડકવાયો તારાં માત પીતાને, ખીજું કોઇ નહિ સાંખે રે;
ભરી ભરી મૂઠી અખીલ ગુલાલની, મારે તે મૂખ પર નાંખે રે. લાડ૦
ખીવરાવે ખીઠે ખીજી નારી, એક દેશેા તો દશ ખાશે રે;
લુવા ચુંટીને હાથમાં આણું, રેતા રેતા ઘેર જશેા રે. લાડ૦
મને વસંત રમાડો મારા વહાલા, મારી સૈયરનું લહેણું રે;
રામકૃષ્ણ પ્રભુની સંગે રમતાં, ટળે તે લવનું મહેણું રે. લાડ૦

પદ ૯૬ મું—રાગ માર.

ડોળ રહ્યો ઓપી, દામોદર ડોળ રહ્યો ઓપી;
સંગે સોહીએ અખુલાનનંદની, ચોદસ સૌ ગોપી. દામોદર૦
રત્ન જડિત રંગિત કનૈયાની, કોટે મૂકતાની દોરી;
પહેલી વારે રાધિકા ગુલે, ગુણવંતી ગોરી. દામોદર૦
નીલાંબર પીતાંબર સોહીએ, ચંચલ પવન ચંદ્રારી;
રામકૃષ્ણ પ્રભુની સંગે રમતાં, રહીએ બેઠિ કરન્નેડી. દામોદર૦

પદ ૯૭ મું—રાગ થાળ.

આવોને અલખેલા કહાન, તમશું માન્યું મહારું મન;
સુખડી છે શાકરે ભરી, માવડીએ મુજ સારુ કરી.

ખાનું જલેખી ઘેબર બદ્ધ, સૈયરથી છાનાં લાવી સદ્ધ;
મગદ ને મોતૈયા ધણા, નથી પડોશણ દૃષ્ટે પજ્જા.
ભાત દાળ ને વડી કઢી, પાપડ ક્યોળી ધીમાં તળી;
મેથી કહોળું ચોળા શંગ, વાલોળો વધારિ મેલી હેગ.
આરોગી જાણે છે નાથ, સ્વાદતણી નથી કહેતા વાત;
શું ખાટું શું મોળું હરિ, શેમાં જોઈએ મીઠું ને મરી.
જમનાજલની ઝરી ભરી, આચમન લઈને ઉઠ્યા હરિ;
પિયુડે આપ્યાં પાકાં પાન, તે તમ સારુ લાવી કહાન.
કથો ચુતો તેની સંગ, આરોગો મુખ આપે રંગ;
લવંગ સોપારી મુખમાં ધરી, આછી આડ કુમકુમની કરી.
નાણુદી નિંદા કરતી ઘણી, તેણે તમારી મોરલી સુણી;
જે ગાય ને જે તે ગમે, રામકૃષ્ણ પ્રભુ ચરણે નમે.

પદ ૯૮ મું-થાળ.

છાનોમાનો ઘેર આવજો માવલા જો;

મને મારી આછળની ખીક જો, છાનોમાનો ઘેર આવજો માવલા જો.—ટેક.

એકાંતે આવો પ્રભુ એકલા જો, વાયદો કરું છું હીકા હીક જો; છાનો
એઠિએઠિ અલખેલાજી આવજો જો, આંપલીયામાં જમણેહાથે ધરજો; છાનો
ભાભીજીના સમ વહેલા આવજો જો, વૈજણવ થયો છે મારો વરજો; છાનો
લાડવો લાવું તે આક્યા લોટનો જો, માંગી લાવું કાકીજીનાં ફરજો; છાનો
એઠિ બેસીને ખાજો એકલો જો, મારી નેહાણીની આંખમાં ઘણું ઝેરજો; છાનો
હૃદ દોવરાવું પેલી જોતનાંજો, માંગી લાવું ચલાણામાં ઘેંસજો; છાનો
સામા બેસીને ખાજો એકલાજો, હુંતો તારા મુખડા સામું જોઈશ જો; છાનો
ઝાલર તળ્યા છે ઝાઝા તેલમાંજો, ઉપર આલું મરીઆળાશ મગજો; છાનો
કરસા લાગે તો કાકા કાકજો જો, મારા ખેતરમાં પાક્યા છે દગજો; છાનો
પથારી કરાવું ઝાઝા પરાલતી જો, સારી આપું ચલાખાની સોડ જો; છાનો
રામકૃષ્ણ પ્રભુ પોલીઆ જો, હું તો તારા ચરણની દાસ જો; છાનો

પદ ૯૯ મું-થાળ.

આવો આવો સ્યામળીઆજી સુંદર છે, તમે ભાવના ભૂખ્યા ભૂધર છે;
અનોપમ આજનો દહાડો છે, જોતામાં એકજ સારો છે.

વરીકરણ વ્રજની નારી છે, તેણે મુખડી સરવે સમારી છે;
પેડા રે પતાસાં ને પૂરી છે, સેવૈયામાં શાકર ચુરી છે.
માંહે દરાખ ચારોલીના મેવા છે, મોહનજી મુખ ભરે તેવા છે;
જમનાજલ ભરી ઝારી છે, તેના સન્મુખ પાન સોપારી છે.
અહિઆં આ અવસર તો રૂડો છે, રાધાજીને રંગભેર ચૂડો છે;
મહેતા રામકૃષ્ણ રંગે રાતા છે, એતો ગરીબણે ગુણ ગાતા છે.

પદ ૧૦૦ મું-થાળ.

લાવે લાવે લટકતી વ્રજની નાર કે, મેવા અતિ મીઠડા હો લાલ;
વાલા મારા સંસારમાં એક સાર કે, જેણે હરિ દીઠડા હો લાલ.
વાલા મારા ભક્ત તણે ઘેર જાઓ કે, શીળ સ્વભાવના હો લાલ;
વાલા મારા તુલશી પત્ર ધરાવું કે, ભૂખ્યા હરિ ભાવના હો લાલ.
વાલા મારા રાંક તણી મનુહાર કે, માની લીજીએ હો લાલ;
મહેતા રામકૃષ્ણ રંક સહાય કે, રતિ એક દીજીએ હો લાલ.

બ્રહ્માનંદ.

હુંગરપૂર પ્રગણાના ખાણગામનો ખારોટ. મૂળ નામ લાડુ
ખારોટ-સ્વામીનારાયણનો સાધુ થયા પછી બ્રહ્માનંદ નામ
ધર્યું હતું. સંવત્ ૧૮૫૦ થી કવિતા કરતો હતો, ને
સંવત્ ૧૮૮૮ માં વઢવાણ પાસે મૂળીમાં
દેહ છોડ્યો હતો.

કૃષ્ણ કીર્તનનાં પદો.

પદ ૧ જી.-રાગ ગરબી.

કાનુડો રે, કાનુડો રે; જમનાજીને આરે, પાણીડાં વારે રે. એની કાનુડો
કાં કાં ઓચિંતો આવે, આવીને ઓલાવે રે. એની કાં

કાં કાં કાડે જલની હેલું, બોલે થેલું થેલું રે. બેની કાનુકોં
 કાં કાં વૃંદાવનની વાટે, બાઝે મહીને માટે રે. બેની કાનુકોં
 કાં કાં ડોલરીઓ થઈ ડોલે, જેમ તેમ બોલે રે. બેની કાનુકોં
 કાં કાં અહ્માનંદ કહેલી, કાધી મુને થેલી રે. બેની કાનુકોં

પદ ૨ જી.

છોગાજોરે, છોગાજોરે; છોગાં મેલે માથે, મોરલી લીધી હાથે રે. છેલ છોં
 છોં છોં ગોપીજનને સંગે, આનંદ અંગે રે. છેલ છોં
 છોં છોં ખાતે ખાતે ખેલે, રંગડો રેલે રે. છેલ છોં
 છોં છોં રંગ ભીનો ને રૂપાળો, અતિ મર્માળો રે. છેલ છોં
 છોં છોં કમુંબલીએ ફેટે, રાતે રેટે રે. છેલ છોં
 છોં છોં અહ્માનંદનો ખ્યારો, કામર કટારો રે. છેલ છોં

પદ ૩ જી.

વાલાજી રે, વાલાજી રે; મારે મંદિર આવો, હસી બોલાવો રે. મારા વાલાજીં
 વાં વાં રૂપ તમારું જોઈને, રહીશું મોહીને રે. મારા વાલાજીં
 વાં વાં લઈને સર્વસ્વ મારું, તમપર વારું રે. મારા વાલાજીં
 વાં વાં આવો મોરલી વાતા, મધૂરે રાગે ગાતા રે. મારા વાલાજીં
 વાં વાં અહ્માનંદના બેલી, આવો છોગાં મેલી રે. મારા વાલાજીં

પદ ૪ થું.

રંગીલોરે, રંગીલોરે; રંગડાનો છે રેલો, અતિ અલબેલો રે. રંગ રંગીલોં
 રંં રંં નેહ જણાવે નેણે, વાલમ વેણે રે. રંગ રંગીલોં
 રંં રંં અલવ કરતો આવે, ચિત્ત લલચાવે રે. રંગ રંગીલોં
 રંં રંં બોલે સુંદર વાણી, હું લોલાણી રે. રંગ રંગીલોં
 રંં રંં ધૂતી સુણાવે થેરી, મોરલી ફેરી રે. રંગ રંગીલોં
 રંં રંગ અહ્માનંદનો વહાલો, નંદજીનો લાલો રે. રંગ રંગીલોં

પદ ૫ મું.

કાડીલોરે, કાડીલોરે; કાડે આળ કરતો, આવે મન હરતો રે. કાન કાડીલોં
 કાં કાં કાડે સામું ભાળે, રંગડો ઢાળે રે. કાન કાડીલોં
 કાં કાં કાડે છાનું કહાવે, મૂંને બોલાવે રે. કાન કાડીલોં
 કાં કાં કાડે ચાલે કાલો, લાગે મુને વહાલો રે. કાન કાડીલોં

કાં કાં કોડે રંગનો ભરિયો, મારો ઠાકરિયો રે. કાન કોડીલો
કાં કાં અહ્લાનંદનો સ્વામી, અંતર્યામી રે. કાન કોડીલો

પદ ૬ કું.

લટકાજો રે, લટકાજો રે; લટકે મનકું લેતો, આવે સુખ દેતો રે. લાલ લટકાજો
૧૦ લ૦ લટકાં સુંદર લાવે, મનડે લાવે રે. લાલ લટકાજો
૨૦ લ૦ લટકામાં મન લોભે, સુંદર શોભે રે. લાલ લટકાજો
૩૦ લ૦ અહ્લાનંદ કહે એની, આશા મુંને એની રે. લાલ લટકાજો

પદ ૭ મું

મર્માજો રે, મર્માજો રે; મર્મ કરતાં બોલે, આવે મુજ બોલે રે. માવ મર્માજો
મ૦ મ૦ મર્મની વાતો જાણે, આવે સંધ્યા ટાણે રે. માવ મર્માજો
મ૦ મ૦ મર્મ કરી કરી હેરે, ઘાટે આવી ઘેરે રે. માવ મર્માજો
મ૦ મ૦ શોભે જલમાં રમતો, મનડે છે ગમતો રે. માવ મર્માજો
મ૦ મ૦ પહેરી જરકશી જામે, આવે મુજ સામે રે. માવ મર્માજો
મ૦ મ૦ અહ્લાનંદ કહે રંગી, સાચો મારો સંગી રે. માવ મર્માજો

પદ ૮ મું.

શ્યામળિયો રે, શ્યામળિયો રે; વહાલી લાગે વેણુ, નથી રહેવાતું રે. સેણુ શ્યામળિયો
શ્યા૦ શ્યા૦ આવો આવો ઝોરા, માથે ધાલી તોરા રે. સેણુ શ્યામળિયો
શ્યા૦ શ્યા૦ તમથી લાગ્યો નેડો, ડોલે મારો દેડો રે. સેણુ શ્યામળિયો
શ્યા૦ શ્યા૦ તમ વિના કેમ રહીએ, દુઃખ કોને કહીએ રે. સેણુ શ્યામળિયો
શ્યા૦ શ્યા૦ તમથી સગ પણ કીધું, સર્વસ્વ દીધું રે. સેણુ શ્યામળિયો
શ્યા૦ શ્યા૦ અહ્લાનંદના પ્યારા, રહો માં ન્યારા રે. સેણુ શ્યામળિયો

પદ ૯ મું

છોગાવાળા હો છેલ, પ્યારા મારા જીવન પ્રાણ છે. ટેક.
મોહન તારી મૂર્તિ, લાગે છે પ્યારી લાલ;
આડી મીટે દેખતાં તમે, ચાલોછો સુંદર ચાલ. છોગાવાળા
વેણુ અલૌકિક વાદન, વળી ગાધને નૌત્તમ ગીત;
કામણ કીધાં કારમાં, મારું ચોરી લીધું ચિત્ત. ૯
૫૨

આંહે આબુઅંધ એરખા, પહેરી કુલડાં કેરા હાર;
વહાલા અહ્લાનંદના, ઓરા આવોને નંદકુમાર. છોગાવાળાં

પદ ૧૦ મું.

લટકાળા હો લાલ, મન મારું લીધું રે, લટકે તારે. ટેક.
મોહન વાઘ મોરલી, તમે કાલિન્દ્રીને તીર;
સાંભળતાં શુદ્ધ વીસરી, હું તો ભરવાં ભૂલી નીર. લટકાં
પ્રીતમ તમે પહેરો છો પ્રેમથી, વળી શોભીતા શણગાર;
જાદવ સામું જોઈને, સર્વે વશ કીધી વ્રજ નાર. લટકાં
હસી બોલાવી હેતમાં, મારું કાળજ નાંખ્યું કાર;
અહ્લાનંદના વાલમા, તમે જાદુગારા જોર. લટકાં

પદ ૧૧ મું.

મોરલીવાળા હો માવ, મીડી મીડી વાઓ મોરલી. ટેકાં
મોહન તારી મોરલી, છે કામણુગારી ક્રોધ;
તીખી નૌતમ તાનમાં, મારું મનડું લીધું પ્રોધ. મોરલીં
માયા લગાડી મુજથી, હવે જીવન રહો માં દૂર;
રસિયા તારા રાગમાં, મારું ચિત્ત થયું ચકચૂર. મોરલીં
જંપ ન થાયે જીવ મુને, કાંઈ ન સૂઝે કામ;
અહ્લાનંદ કહે વિકૃલા, મુને શું કર્યું તે સ્થામ. મોરલીં

પદ ૧૨ મું.

રંગ ભીના હો કહાન, વહાલપની કરીએ જો વાતડી. ટેકાં
કહાનજી તારે કારણે, મેં તો સેજ બિછાવી સાર;
જીવન ઉભી જોઈ છું, હું તો વાટડી વારમવાર. રંગાં
મળ્યા વિના રહે છે અતિ, મારું આ અંતર ઉદાસ;
શા માટે નથી આવતા, તમે પ્રીતમ મારી પાસ. રંગાં
તોડી છે સંસારથી, મેં તો તમથી જોડ્યું તાન;
અહ્લાનંદ કહે દીજીએ, વારી દર્શન કેરું દાન. રંગાં

પદ ૧૩ મું.—રાગ કાશી.

વાલીડા કુંજ વિહારી, વદન કમલ પર વારી રે.	ટેક૦
અજબ અલૌકિક મસ્તક ઉપર, સુંદર પાદ સમારી રે.	વાલી૦
પ્રલતણાં છોગલિયાં ફરતાં, પધાર્યાં ગિરિવરધારી રે.	વાલી૦
અંતર માંહીં વસી છે આવી, મૂર્તિ મનોહર તારી રે.	વાલી૦
અહ્લાનંદ કહે વ્રજશ્રવન, મોહન છો નિધિ મારી રે.	વાલી૦

પદ ૧૪ મું.

છેલા તારું છોગું ભાળી, મોહી છું વનમાળી રે.	ટેક૦
વ્રજવાસી નંદલાલ વિહારી, ચાલ તારી લટકાળી રે.	છેલા૦
રસિક પ્રિયા તારી ચટક રંગતે, મોલીડે હૃદવાળી રે.	છેલા૦
લેખડા જોઈ લગની લાગી, કાઢતી રહું નહીં ખાળી રે.	છેલા૦
અહ્લાનંદ કહે પરવશ થઈ છું, પગ ભર ડાહું કેડે પાળી રે.	છેલા૦

પદ ૧૫ મું.

કહાને મુને કીધી ઘેલી, હાથ ન રહું મન હેલી રે.	ટેક૦
શેરડીએ મુને મળીઓ સામો, મોહન છોગલાં મેલી રે.	કહાને૦
નીરખતાં મન વશ કરીનાંખ્યું, આંખો ભરમ ભરેલી રે.	કહાને૦
બૂલી ચીર શરીરતણી શુદ્ધ, હૈડાંની ધીરજ હરેલી રે.	કહાને૦
અહ્લાનંદ કહે એની છખીએ, પ્રોવાણી જોયા પહેલી રે.	કહાને૦

પદ ૧૬ મું.

શાને રાખું હવે છાની, મૂર્તિ તમારી મન માની રે.	ટેક૦
દુરીજનિયાં પાડોસી દેખાને, છોને અળીને થાતાં વાની રે.	શાને૦
નટવર તમથી નેહ કરીને, પાછી ધરું નહીં પગ પાની રે.	શાને૦
રસિક સલુણ પિયુ સંગ રમવું, નથી વાતણડી એનાની રે.	શાને૦
અહ્લાનંદના નાથ તમારો, મહિમા જાણે છે મોટા જ્ઞાની રે.	શાને૦

પદ ૧૭ મું.—રાગ ગરબી.

પાધડલી તારી પ્યારી રે, નંદલાલ રંગીલા.
છખીદાર સોનેરી સારી રે; નંદલાલ રંગીલા.

હુંઆળી અજબ કલંગી રે, નંદ૦ રૂડી પરણી નવ રંગી રે; નંદ૦
 મોતીડાંની લહેરે મેલી રે, નંદ૦ શોભા જોઈ થઈ હું ઘેલીરે; નંદ૦
 પેચોમાં ફૂલડાં ધરિયાં રે, નંદ૦ તેણે ગોપીનાં મન હરિયાં રે; નંદ૦
 અહ્લાનંદ કરે તારે લટકે રે, નંદ૦ જોઈ ધર ખોયું નવ ખટકે રે; નંદ૦

પદ ૧૮ મું.

કાળુ લાલ તિલક કેસરનું રે, વ્રજરાજ વિહારી.

જોઈ કારજ ભૂલી ધરનું રે; વ્રજરાજ વિહારી.

ભુકુટી અતિ રંગ ભરી છે રે, વ્રજ૦ તેને જોઈ મારી નજર ફરી છે રે; વ્રજ૦
 કાંઈ આંખલડી કંકાલી રે, વ્રજ૦ જોઈ સર્વસ્વ નાંખ્યું ઘોળી રે; વ્રજ૦
 નાસાની શોભા નોખી રે, વ્રજ૦ નિરખે શિવજી જેવા શોખી રે; વ્રજ૦
 અહ્લાનંદ કહે વદન રૂપાળું રે, વ્રજ૦ જોઈ અંતર થાય અજવાળું રે; વ્રજ૦

પદ ૧૯ મું.

કાને કુડળીઆં નંગ જડીયાં રે, છેલા શ્યામ સુહાગી.

જોઈ જીવું હું એ વડિયાં રે; છેલા શ્યામ સુહાગી.

તિલ શ્યામ કપોલે તારે રે, છેલા૦ મનડામાં ખુંતેલ મારે રે; છેલા૦
 રૂડા અંધર પરવાળા તોલે રે, છેલા૦ જોઈ વ્રજ ત્રિયા ઘેલી ડોલે રે; છેલા૦
 દાંતોની શોભા ભાળી રે, છેલા૦ મુખ લાવણ્યતા મર્મીળી રે; છેલા૦
 નેણનો મટકો નચાવે લેખામાં રે, છેલા૦ અહ્લાનંદ રીઝે રેખામાં રે; છેલા૦

પદ ૨૦ મું.

ભુજ બંધ જડાઉ ભારી રે, રંગ રેલ રસીલા.

બાંધ્યા મન હરવા મોરારી રે; રંગ રેલ રસીલા.

ગજે મોતી માળ અમૂલી રે, રંગ૦ જોઈ વ્રજ વનિતા તન ભૂલી રે; રંગ૦
 સુંદર ઉપડતી છે છાતી રે, રંગ૦ તેની શોભા નથી કહેવાતી રે; રંગ૦
 પેટ પોયણાનું પાનું રે, રંગ૦ દેખી ગોકુળ થયું દીવાનું રે; રંગ૦
 અહ્લાનંદ કહે કમર કસી છે રે, રંગ૦ મારા અંતરમાં એ વસી છે રે; રંગ૦

પદ ૨૧ મું.-રાગ ગરબી.

નંદલાલો રે નંદલાલો, છે જો મારા પ્રાણ થકી મુને વહાલો. નંદ૦
 એના ચરણ કમલની રેખ; જોઈ જન્મ સફલ મારે લેખું. નંદ૦

નખ મંડલ અધિક તેજાળું; અંતરમાં કરે છે અજવાળું રે. નંદ૦
પગ ઘુટી અજખ ગોલ પ્યારી; એનું ધ્યાન ધરે છે ત્રિપુરારી રે. નંદ૦
ગિરિધરની નવલ પિણ્ડી ગોરી; અહ્લાનંદની છે જીવન દોરી રે. નંદ૦

પદ ૨૨ મું.

રંગ ભીનો રે રંગ ભીનો, એનો નિત્ય નિત્ય ભાવ નવીનો રે. રંગ૦
જનુ જુગલ જોઈને સુખીઆં થઈએ; નિત્ય કમલા ચાંપે છે ચતુરાધ્યે રે. રંગ૦
દોલ હર્ષ વાધે છે ઉર દીપ્તિ; તે તો શોભે ગરુડ કરી પાંદ રે. રંગ૦
કટિ નવલ પીતાંબર ભાળી; કંદોરો જડિત સુખકારી રે. રંગ૦
નાભી અજને થયાનું ઢેકાણું; અહ્લાનંદનું ત્યાં મન લોભાણું રે. રંગ૦

પદ ૨૩ મું.

અલવિલો રે અલવિલો; છોગાંવાળો તે છેલ છખીલો રે. અલ૦
દુન્દ ત્રિવલિ અધિક રૂપાળી; જોઈ મગન રહે છે મહીવાળી રે. અલ૦
પેટ નરમ પોચાણુ કરું પાનું; માંહે રહે છે અહ્લાંડ જુથ છાનું રે. અલ૦
છખીદાર ઉપડતી પહેાળી છાતી; રહે લક્ષ્મી અખંડ રંગ રાતી રે. અલ૦
કંક શંખ સરીખો કાળુ શોભે; અહ્લાનંદનું મનકું લોભે રે. અલ૦

પદ ૨૪ મું.

ગિરિધારી રે ગિરિધારી; એની મૂર્તિ લાગે છે મને પ્યારી રે. ગિરિ૦
જુજ દંડ પ્રચંડ શોભે ભારી; કંક નાખી ડોલે છે વ્રજ નારી રે. ગિરિ૦
રૂડાં કુંડલ જડાઉ કાને રાજે; મુખ જોઈ કમલ શશિ લાજે રે. ગિરિ૦
તિલ તાળુ છે ગોલ કંપોલે, સુખ અનંત રહ્યાં છે એને આજે રે. ગિરિ૦
નાસા નેણુ તિલક છપિ જોઈને, અહ્લાનંદ કહે રાખું હું ચિત્ત પ્રોઈને રે. ગિરિ૦

પદ ૨૫ મું.—રાગ પ્રભાતી.

પ્રાત થયું મન મોહન પ્યારા, પ્રીતમ રહ્યા શું પોહીને; પ્રાત૦
વારંવાર કરું છું વિનંતિ, જગજીવન કર જોડીને. પ્રાત૦
ધર ધરથી ગોવાળા આવ્યા, દર્શન કારણ દોડીને; પ્રાત૦
આંગણીએ ઉભી વ્રજ અખંલા, મહી વલોવાં છોડીને. પ્રાત૦
બહુરૂપી દરવાજે એઠા, શંકર નેજા ખોડીને; પ્રાત૦
મુખકું જોવા આતુર મનમાં, જોરે રાખ્યા હોડીને.

લૈરવ રાગ ગુણી જન ગાવે, તાન મનોહર તોડીને;
પ્રહ્લાનંદના નાથ વિહારી, ઉડ્યા આળસ મોડીને. પ્રાત૦

૫૬ ૨૬ મું.

રસિયાળ રાયે આગણે બેઠા, કોમળ દાતણ કરવાને;
મખમલની ગાદી બહુ મૂલી, પાટ ઉપર પાથરવાને. રસિ૦
આધું જલ જમુનાનું આણ્યું, કંચન ઝરી ભરવાને;
સોના કેરું પ્યાલું લાવ્યા, સુંદર આગે ધરવાને. રસિ૦
દાસ મળ્યા સૌ દર્શન કરણ, ભવને પાર ઉતરવાને;
દાતણ કરતાં હરિને દીકા, તે નાવે ભવ તરવાને. રસિ૦
મુખ મંજન કીધું મન મોહન, હરિ જનનાં મન હરવાને;
પ્રહ્લાનંદના નાથ પધાર્યા, સ્નાન વિધિ અતુસરવાને. રસિ૦

૫૬ ૨૭ મું.

બાજકે કનકતણે આવી બેઠા, નીર ગરમ હરિ નહાવાને;
શ્વેત વસ્ત્ર પહેર્યું એક સુંદર, ભૂધરણ લીંબવાને. બાજક૦
અત્તર તેલ ફૂલેલ અનોપમ, મર્દન કરવા માવાને;
અંગ ચોળ્યું જળ ઢોળ્યું ઉપર, રસિયાને રીઝવાને. બાજક૦
સ્નાન કરી ઉડ્યો સ્યામળિયો, પ્રેમી જન લલચાવાને;
લલિત નવિન તૈયાર કરી લાવ્યા, પીતાંબર પહેરાવાને. બાજક૦
રત્ન જડિત શુભ પાટ મનોહર, ગાદી નવલ બીછાવાને;
પ્રહ્લાનંદના નાથને આવ્યા, ભોજન કાજ બોલાવાને. બાજક૦

૫૬ ૨૮ મું.

જમો જમો રે મારા છવન ભુગતે, ભોજનીઆં રસ ભરીઆં રે;
પાંક શાક તમ સારુ પ્રીતમ, કોડે કોડે કરીઆં રે. જમો૦
તળીઆં ગળીઆં તાળું તાતાં, કનક થાળમાં ધરીઆં રે;
આરોગો મારા નાથ અલોકિક, ધૃત ઝાઝાં વેબરીઆં રે. જમો૦
કદી વડી કારેલાં કાળુ, રાયતણાં દૈયરીઆં રે;
ભેષમે તો બેપરથી લેજે, મીઠું છરું મરીઆં રે. જમો૦

બ્રહ્માનંદના નાથ સિરાબ્યા, દૂધ લાત સાકરીઆં રે;
ચળુ કૃત્યું હરિ તૃપત થઈને, નિરખી લોચન ઠરીઆં રે. જમો૦

પદ ૨૯ મું.—રાગ વેલાવર.

લાલ મનોહર લીજીએ, મુખવાસ મોરારી;
શ્યામ સુહાગી શ્યામળા, જઈ મુખ પર વારી. લાલ૦
જેઠાંએ તો લાવું જયદ્રલ, તજ સુંદર તાણ;
આરોગો મારા નાથજી, રસિયા થઈ રાજી. લાલ૦
લવિંગ સોપારી ને એલચી, કાથો ચુનો મેલાવું;
નાગરવેલીનાં પાનની, કાળુ ખીડી બનાવું. લાલ૦
હરિ જન દર્શન કારણે, ઉભા ચૌપાસ;
માવા મુખ તંબોલની, બ્રહ્માનંદને આશ. લાલ૦

પદ ૩૦ મું.

રત સિંહાસન ઉપરે, રસિયાજી ખીરાજે;
અદ્ભુત શોભા જોઈને, કાટિ કંદ્રપ લાજે. રત૦
જમો પહેર્યો જરકસી, સહેરો શિર સારો;
પિળી ઓઢી પામરી, બેઠા નંદ દુલારો. રત૦
કમર કંદોરો શોભતો, પોંચી બેઠે હાથે;
ઉપરણી ઓપી રહી, મોલીકું છે માથે. રત૦
ફૂલમાળા ગળે પુટડી, ધારી ગિરિધારી;
શોભા જોઈ શણગારની, બ્રહ્માનંદ બલિહારી. રત૦

પદ ૩૧ મું.

અખણ પીયાળની આરતી, અતિ હેતે ઉતારું;
મહા મનોહર મૂરતી, અંતરમાં ધારું. અખણ૦
અગર ધૂપ અતિ શોભતો, દીપક અજવાળું;
મુખકું મોહનલાલનું, નિરખ્યું રૂપાળું. અખણ૦
ભેરી શંખ મૃદંગ ધુની, વાગું અતિ વાજે;
બ્રહ્મા લવ સુર આવિયા, સૌ દર્શન કાજે. અખણ૦

જય જય વાણી ઉચ્ચરે, ઘેરે સ્વરે ગાવે;
અહ્લાનંદના નાથની, છખી જોઇ સુખ પાવે. અખણડ૦

પદ ૩૨ મું.

પ્રાણજીવન પંધરાવિયા, મંદિરીયાં માંધ;
પોઢયા સારુ પ્રેમસું, સુખ સેજ બિછાઇ. પ્રાણ૦
પ્રીતમ બેઠા પલંગપર, આવી અલબેલો;
રૂડો લાગે રાજવી, છોગાજો છેલો. પ્રાણ૦
મોહને દીધી મુજને, પુલડાંની માળા;
પગ ચાપું હું પ્રેમથી, થયા શ્યામ સુખાળા. પ્રાણ૦
શીખ દીધી સર્વ સાથને, પોઢયા કુંજ વિલાસ;
અહ્લાનંદ હજુર હરિનો, એકાંતિક દાસ. પ્રાણ૦

પદ ૩૩ મું.—રાગ રામઘ્રી.

ધન્ય ધન્ય મારી આંખડી, નિરખ્યા પ્રજપતિ વહાલો;
માથે સુંદર મોળિયું, ઝોઢયો નવલ દુસાલો. ધન્ય૦
લાલ તિલક સોહામણું, બુકુટી રૂપાળી;
લોચન તિખાં લાગણાં, નાસા મર્માળી. ધન્ય૦
કુંડળ જડાડિ કાનમાં, મકરાકૃત ભારી;
તે જોઇને ફૂલી ફેરે, સર્વે નર નારી. ધન્ય૦
કાળુ ગોર કપોલમાં, તિલ ત્રાજવું શોભે;
ગોપુલવાસી ગોપનાં, જોઇ જોઇ મન લોભે. ધન્ય૦
અંધર લાલ શુભ દાંત છે, દાડમ કલિ જેવાં;
અહ્લાનંદના નાથને, હસી બોલ્યાના હેવા. ધન્ય૦

પદ ૩૪ મું.

આજ અમારે આનંદ અંતરે, જગજીવનને જોઇને;
મન મોહનની મૂર્તિ રાખું, નેણામાંહી પ્રોઇને. આજ૦
ઘોડલાની વાસે રે ગુમરુ, હાથીડા નિહાળું;
અસ્વારી અલબેલાની જોઇ, તન મન ધન વારું. આજ૦
ગિરિધર ગંજ અંખાડીએ, ચાલ્યાં મથુરાં શેરી;
વિનતાઓ લે છે વારણાં, ફૂલડલાં વેરી. આજ૦

વાળાં ઐત પ્રકારનાં, નિસાન પટાળાં;
ચમર હજે શિર શ્યામને, લાગે રૂપાળાં. આજ૦
ચોપદારે ઉંચે સ્વરે, જય જય વાણી ઉચ્ચારી;
અહ્માનંદ છખી જોધને, જય છે બલિહારી. આજ૦

પદ ૩૫ મું.

હરિવર એસી હાથીએ, માણીગર મહાલે;
ચમર હજે ને શ્યામજો, છોગાજો ચાલે. હરિ૦
મથુરાં નગરની માનુની, હેતે અતિ હેરે;
ગોખ ચઢી ગજગામિની, ફૂલડાં વેરે. હરિ૦
ડમરી અબિલ ગુલાલની, ઉડે અતિ ભારી;
તે જોવાને આવિયા, અહ્મા ત્રિપુરારી. હરિ૦
ઢોલ દદામા ગડગડે, ત્રાંખાળૂ વાજે;
કુંસુદિ મંત્રી કંસના, દેખીને દાજે. હરિ૦
અહ્માનંદના નાથની, આપે અસ્વારી;
કાટિકે જન પાવન થયા, નીરખી નર નારી. હરિ૦

પદ ૩૬ મું.

શી કહું શોભા આજની, વર્ણનમાં નાવે;
ગિરિધર ગજ અંખાડિયે, મલપંતા આવે. શી કહું૦
પાધ ઉપર શિર પેચ ને, શોભા અતિ સારી;
અજખ દુશાલો ઓઢિયો, વ્રજરાજ વિહારી. શી કહું૦
હૈડાંની ઉપર હીંચકે, મોતિડાંની માળા;
મથુરાં ફેરી શેરીએ, લાગે રૂપાળા. શી કહું૦
કર્થુ નિકન્દન કંસનું, નિજ જન સુખ આપ્યું;
દેવકી ને વાસુદેવનું, ભવબંધન કાપ્યું. શી કહું૦
જોગી જતી જેને જપે, સનકાદિક ચાલે;
અહ્માનંદ પાવન કર્યો, લોચન નંદલાલે. શી કહું૦

પદ ૩૭-મું.-રાગ ગાડી.

શ્યામની છખી રે, સખી શ્યામની છખી;
જોને ફૂલડેથી છાપ, સખી શ્યામની છખી.

ફૂલડાંના તોરાની ફેરે, બ્રમર કંરે ગુંગર;
અંગો અંગ હારને શોભે, ફૂલડાંના શૃંગાર. શ્યામ૦
કાનમાં ફૂલડાંનાં કુંડળ, ફૂલડાંના ભુજબંધ;
ફૂલતણા ગજરા શવે છે, સુંદર માંહિ સુગંધ. શ્યામ૦
ફૂલતણો શિર મુકુટ જોધને, મગન ફેરે વ્રજ નાર;
ફૂલતણી શોભાપર જાયે, અહ્લાનંદ અલિહાર. શ્યામ૦

પદ ૩૮ મું.

ફૂલની માળા રે, શોભે ફૂલની માળા;
એની સુંદર વરને શોભે, ગળે ફૂલની માળા. ટેક૦
નવલ કસુંખી પટકા ઉપર, તોરે હદ વાળી;
ફૂલની પિછોડી ઓઢી, ઉભા વનમાળી. ફૂલ૦
ફૂલડાંની વૈજયંતી માળા, હરિવરને ફાવે;
એ માળાને જોવા સારુ, ઈન્દ્રાદિક આવે. ફૂલ૦
ફૂલ કલંગી માથે લટકે, છખી નૌતમ સારી;
અહ્લાનંદ કહે નટવર મૂર્તિ, નેણમાં ધારી. ફૂલ૦

પદ ૩૯ મું.

ફૂલની આંધી રે, પોંચી ફૂલની આંધી;
હેલિ નટવરજીને હાથે, પોંચી ફૂલની આંધી. ટેક૦
ફૂલતણાં છોગલિયાં ફરતાં, મેલ્યાં મર્મીળાં;
કાનો ઉપર ફૂલડાં ખોડ્યાં, લાગે રૂપાળાં. ફૂલ૦
ફૂલ દડો ઉછાળે વહાલો, લટકે મન લેવા;
એ લટકાને જોવા આવે, ભવ અહ્લાદિક જોવા. ફૂલ૦
ફૂલડાંની ટોપી ગુંથીને, પ્રેમે પહેરાવી;
અહ્લાનંદ કહે એ છખી, મેં તો અંતર ફેરાવી. ફૂલ૦

પદ ૪૦ મું.

મન મારું મોહું રે, હેલી મન મારું મોહું;
એની ફૂલડાંની શોભા જોધને, મન મારું મોહું. ટેક૦

ફૂલડાંના ગજરા ધાર્યા, સુંદર વર છેલે;
જો ગજરાની ફેરે ભ્રમરા, કેડો ન મેલે. મન૦
ફૂલડાં કરા તોરા પહેર્યા, વ્રજજીવન વહાલે;
ભૂધરજી ફૂલડાંને ભારે, લટકતા ચાલે. મન૦
અલબેલાને સર્વે અંગે, ફૂલે પુલવાડી;
અહ્લાનંદ કહે એ છખી જોવા, આવે સૌ દહાડી. મન૦

પદ ૪૧ મું.—રાગ ગરબી.

મારાં નેણાતણા શણુગાર રે, મંદિરે પધારે તમે માવજી રે. ટેક૦
હારે વહાલા તમારા વિના ગમતું નથી રે, મારા હરિવર હૈડાં કરા હાર રે. મંદિરે૦
હારે વહાલા ચટક રંગીલી પહેરી ચાંખડી રે, ઓરા આવોને પ્રાણુ આધાર રે. મંદિરે૦
હારે વહાલા પ્યારી ને રંગીલી બાંધી પાવડી રે, રૂડા અળકે સોનેરી માંહીં તાર રે. મંદિરે૦
હારે વહાલા અહ્લાનંદ કહે હવે તમ વિના રે, મારે ઝેર થયો સંસાર રે. મંદિરે૦

પદ ૪૨ મું.

મારા મનડાંના માનેલ માવ રે, સેજે પધારે તમે સ્યામળા રે. ટેક૦
હારે વહાલા માથે અલૌકિક મોળિયું રે, માંહી ફૂલડાંનો અધિક ભરાવ રે. સેજે૦
હારે વહાલા ઓરા આવોને હવે અમ ભણી રે, પ્રેમે ધરતા ધીરા ધીરા પાય રે. સેજે૦
હારે વહાલા હેતે લટકાં કરે હાથનાં રે, મારા નવલ રંગીલા છેલ નાવ રે. સેજે૦
હારે વહાલા અહ્લાનંદના નાથજી રે, મારાં દિલડાં કરા દરિયાવ રે. સેજે૦

પદ ૪૩ મું.

મારા છોગાવાળા ધનસ્થામ રે, કરુણાના સાગર કહાનજી રે. ટેક૦
હારે વહાલા છોગું તમારું ચિત્તમાં વસ્યું રે, મારે રટણા લાગી છે આઠે જામ રે. કરુણા૦
હારે વહાલા તમથી લાગી છે મારે પ્રીતડી રે, કાંઈ નથી બીજા કરું કામ રે. કરુણા૦
હારે વહાલા લટકાં કરોને રળીઆમણાં રે, તે જોઈને થાએ છે આરામ રે. કરુણા૦
હારે વહાલા અહ્લાનંદના રંગ છેલડા રે, તમે દોહલી વેળાનું મારું દામ રે. કરુણા૦

પદ ૪૪ મું.

બંસીવાળા રૂપાળા બલવીર, વહાલા આવી ખીરાજો મારે ઓરડે રે. ટેક૦
હારે વહાલા મનમાં વસી તમારી મૂર્તિ રે, છેલા સુંદર શ્યામ શરીર રે. વહાલા૦

હારે વહાલા ઘોડલા ખેલાવો આવી ચોકમાં રે, અલખેલાળ વ્રજના અમીર રે. વહાલાં
હારે વહાલા અવગુણ અમારા સહૂ વિસરે રે, તમે ગુણના સાગર ગંભીર રે. વહાલાં
હારે વહાલા બ્રહ્માનંદ કહે નિરખ્યા વિના રે, નથી રહેતી હૈડામાં મુને ધીર રે. વહાલાં

જ્ઞાનલોચન.

પદ ૧ લું.-રાગ ગોડી.

પ્રગટ પ્રમાણ હરિને, લજ મન પ્રગટ પ્રમાણ હરિને;
કામ ક્રોધ મદ લોભ તણને, દૃઢ ઉર ટેક ધરીને. લજ
ગર્ભવાસનું સંકટ પ્રાણી, જાઇશ માં વિસરીને;
કુચુદ્ધિ કુડ કપટ પરહરજે, ભરજે પાય ડરીને. લજ
માલ મુલક સર્વે મેલીને, જાવું જરૂર મરીને;
જાઇશ માં જન્મડાની આગે, ઝાઝો ભાર ભરીને. લજ
ભવ દુઃખ ટળે મટે સર્વ ભ્રમણા, સંતનો સંગ કરીને;
બ્રહ્માનંદ કહે આવો અવસર, નહીં પામીશ ફરીને. લજ

પદ ૨ જી.

નારાયણ સુખકારી, લજ લે નારાયણ સુખકારી;
સાધુ જનની માન શિખામણ, વિષય વિકાર વિસારી. લજ લે
માત પિતા સુત બાંધવ મેડી, નહિ તારાં સુત નારી;
જમને દ્વાર એકીલા જાવું, કરજે કરમ વિચારી. લજ લે
રાજા રંક ગુણિજન પંડિત. ખેડૂત ને વેપારી;
સગાં કુટુંબી સહિત સૌને, લઇ જાએ જમ મારી. લજ લે
ભરત ખંડમાં દેહ મનુષ્યનો, મળે નહીં વારંવારી;
બ્રહ્માનંદ કહે થાને સુખિયો, સત્ય વચન ઉર ધારી. લજ લે

પદ ૩ જી.

અલખ પુરુષ અવિનાશી, લજ લે અલખ પુરુષ અવિનાશી;
કરમ કટે તારાં અનંત જનમનાં, ફંદ મટે ચોર્યાશી. લજ લે

સગું કુટુંબી સુત ને નારી, માતા મામો ને માશી;
અંતે ભેળું કોય ન આવે, અંતર દેખ તપાસી. ભણ લે૦
ધરમાં બેઠો ગાજો બોલે, દેખી તીરથવાસી;
પર ધન હરે કરે નિત્ય કુબુદ્ધિ, પર નારીની હાંસી. ભણ લે૦
મારું મારું કરતો મૂરખ, મેલી ધન મરી જાશી;
અહ્માનંદ કહે હજી સમરી લે, રસિક સ્યામ સુખ રાશી. ભણ લે૦

પદ ૪ થું.

પ્રગટ હરિ ભજ પ્રાણી, સમજીને પ્રગટ હરિ ભજ પ્રાણી;
પાપ દ્રોહ પરિત્યાગ કરીને, દયા ધર્મ હર આણી. સમ૦
પર ધન પર સ્ત્રી મદ, માટી, નર તણી નિશાણી;
તે પાપે કરી અવશ્ય પિલાઈશ, ધાલી જમડા ધાણી. સમ૦
સમજ્યા વિના ન બોલીશ કોઈ દિન, મુખથી મિથ્યા વાણી;
મમતા કરે માથે મૂરખ, ભાર માં લેજે તાણી. સમ૦
એજે દેહ અમુલખ બોયો, કિંધી ધૂડ કમાણી;
અહ્માનંદ કહે તત્પર થઈ ભજ, જગપતિ સાચા જાણી. સમ૦

ગોવિન્દરામ.

—૧૩૩૩૩૩૩૩૩૩૩—

સંવત્ ૧૮૩૭ થી ૭૦ લંગણ હૈયાત હતો-ભરુચ જીલ્લે
આમોદનો સહસ્ર ઔદિચ્ય બ્રાહ્મણ.

—*****—

કલિજુગનો ધર્મ.

રાગ ગરબી.

ભાષ્યો સાંભળો શાણા જન, કલિજુગ આવ્યો જી રે;
જેહ પાંડવને શ્રીકૃષ્ણે, કહિ સંભળાવ્યો રે. કલિજુગ૦
બ્રાહ્મણ ક્ષત્રિ, વૈશ્ય ને શુદ્ર, ચારે વર્ણ કહાવે જી રે;
તે સર્વે નિજ નિજ ધર્મ લોપી, આડે મારગે જાવે રે. કલિજુગ૦
પ્રથમ કલિજુગના બ્રાહ્મણનાં, લક્ષણ કહી સંભળાવું જી રે;
તે કહે ખીજા સર્વેનાં, લક્ષણ ગાઇ બતાવું રે. કલિજુગ૦
ઉત્તમ જાતિ માણસ થઇને, કરશે મદિરા પાન જી રે;
લૈરવ આદિ દેવને ભજશે, નહિ ભજે ભગવાન રે. કલિજુગ૦
વેદ વિદ્યા અભ્યાસ તજીને, કરશે નીચની સેવા જી રે;
નવ કર્યાનાં દારજ કરશે, લાજ તજી ધન લેવા રે. કલિજુગ૦
ગાયત્રી સંધ્યા પરહરશે, કૃષિ કર્મ તે કરશે જી રે;
બ્રાહ્મણી ખેતર ભાત લેઇ જશે, તે ખાઇને પેટ ભરશે રે. કલિજુગ૦
માનમ મપ્પર લસણ પલાંડુ, ખાશે ખાંતે ખાંતે જી રે;
ભાંગ અપીણ ઘુંટીને પીશે, કરશે ફેલ બહુ ભાતે રે. કલિજુગ૦
કન્યાઓના પૈસા લેશે, દેશ પ્રદેશે દેશે જી રે;
શાસ્ત્ર પુરાણને ભણવાં મેલી, વૈદાં કરી ધન લેશે રે. કલિજુગ૦

- સુરા આમિષ મદ્ય મેલાવી, ઓસડ સહુને દેશે ૭ રે; જિહ્વાના રસમાં લોભાઈ, અંતજનાં અન્ન લેશે રે. કલિબુગ૦
- બ્રાહ્મણુ જાતિ પાતે થઈને, નીચ ગુરુ અનુસરશે ૭ રે; અસત્ય ગુરુનો ઉપદેશ લેઈને, નિયમ ધર્મ પરહરશે રે. કલિબુગ૦
- બ્રહ્મજ્ઞાન કથી તપ તીરથ વ્રત, ધ્યાન ભજન તણ દેશે ૭ રે; વેદ પુરાણ હરિ અવતાર હરિની, મૂર્તિ મિથ્યા કહેશે રે. કલિબુગ૦
- ચોરે ચક્રે ખેસી દ્વિજ વર, નારી કથાઓ ગાશે ૭ રે; કાસ ખોખનાં પાણી પીશે, ખીજને પણ પાશે રે. કલિબુગ૦
- વટધ્યાની આશંકા મેલી, ચલમો પીશે તાણી ૭ રે; પરમેશ્વરનો ડર નહિ રાખે, બોલશે મિથ્યા વાણી રે. કલિબુગ૦
- શમ દમ તપ શાંતિ શૌચાદિક, એ બ્રાહ્મણુના ધર્મ ૭ રે; તેનો સાગ કરીને દ્વિજ વર, કરશે કુડાં કર્મ રે. કલિબુગ૦
- એવાં અનંત અયોગ્ય કર્મ છે, કેટલાંક કહી સંભળાવું ૭ રે; કલિના દ્વિજનાં લક્ષણ કહેતાં, અંતરમાંહી લગ્નવું રે. કલિબુગ૦
- શૂરાતન ધીરજ હાપણુ ને, યુદ્ધથડી નવ ભાગે ૭ રે; ગૌ બ્રાહ્મણુ સાધુ સેવામાં, ક્ષત્રી નિત્ય અનુરાગે રે. કલિબુગ૦
- તે સર્વે સાગી ને ક્ષત્રી, કરશે પાપ અતેક ૭ રે; તેમ જ દાન પુણ્ય હરિ ભક્તિ, સાગી દેશે છેક રે. કલિબુગ૦
- જીવ દયા કરવી ક્ષત્રીને, તે કરશે જીવ હિંસા ૭ રે; ચોરી ચાડી ખાતર પાડી, ભેળા કરશે પૈસા રે. કલિબુગ૦
- જેડા ઉપર છાંટા પડતાં, દોર નર્કમાં જશે ૭ રે; તે દારુને ક્ષત્રી પીશે, ખીજને પણ પાશે રે. કલિબુગ૦
- રાજા ને રાજના ચાકર, લાંચ લોકની ખાશે ૭ રે; જૂઠી જૂઠી સાખ્યો પૂરી, અવળા ન્યાય તોળાશે રે. કલિબુગ૦
- ચાડિયા તે તો અતુર કહેવાશે, રુડા જન દંડાશે ૭ રે; હરામીથી સહુ હારશે, સાધુ જન પીડાશે રે. કલિબુગ૦
- પાપ કર્મમાં જુઝા રહેશે, ધર્મ લેશે નહિ પાળે ૭ રે; સત્પુરુષની વાત નહિ માને, ચડશે અવળે ચાળે રે. કલિબુગ૦

વાણિયા આદિ વૈશ્ય કહાવે, તે પણ નિજ ધર્મ લોપી જી રે;
 પર નારી રત પાપી ગુરુને, રહેશે તન મન સોંપી રે. કલિભુગ૦
 સાચા ધર્મને ખોટા કહેશે, ખોટાને સત્ય ગાશે જી રે;
 ઉત્તમ જાતી નાતરું કરશે, નહિ ખપે તેનું ખાશે રે. કલિભુગ૦
 કેટલાંક માણસ દિકરીઓને, બાલપણમાં હણશે જી રે;
 પરણાવ્યાનું દામ ખરચ્યાની, દાઝે પાપ નહિ ગણશે રે. કલિભુગ૦
 વાણિયા તે તો ચોરી કરાવશે, નહિ પાળે ધર્મ લેશે જી રે;
 ઉપરથી તો રૂડા રાખશે, વૈષ્ણવ કેરા વેશ રે. કલિભુગ૦
 કુડાં રાખશે કાટલાં ધરમાં, લોકને કંગવા સારુ જી રે;
 ઓછું દેશે આધક લેશે, કરે કર્મ નકારું રે. કલિભુગ૦
 કન્યા કેરું દામ ન લેવું, તેનું ફળ છે મોટું જી રે;
 તે કન્યાના પૈસા લેશે, કરશે કર્મ બહુ ખોટું રે. કલિભુગ૦
 કૃષ્ણ નામનું માહાત્મ્ય ગાધને, છીનાળાં બહુ કરશે જી રે;
 પ્રગટ પ્રભુની નિંદા કરશે, અસદ્ ગુરુ અનુસરશે રે. કલિભુગ૦
 કેટલાક વણિક કર્મને સત્ય કહી, નાસ્તિક મત અનુસરશે જી રે;
 ભવતારણ ભગવાન તજીને, પાપ કર્મ બહુ કરશે રે. કલિભુગ૦
 તેમજ શ્દ્ર પણ કલિભુગમાં, કરશે નિંદિત કર્મ જી રે;
 દગા ઘાત છળ બળ બહુ કરશે, નહિ પાળે શુભ ધર્મ રે. કલિભુગ૦
 ચોરી ને હિંસા બહુ કરશે, કરશે મદિરા પાન જી રે;
 ભૂતળ ભરવાડા ભુવા ધુણાવશે, નહિ ભજે ભગવાન રે. કલિભુગ૦
 શ્દ્ર જાતિ માણસ કહાવે તે, ગુરુ થઈ જગ ફરશે જી રે;
 એક બ્રહ્મની વાતો કરશે, પર નારી સંગ કરશે રે. કલિભુગ૦
 અસત્પુરુષ ગુરુ થઈ જગ ફરશે, કાન કૂંટી ધન લેશે જી રે;
 વેદ પુરાણ શાસ્ત્ર હરિ મૂર્તિ, સૌને ખોટાં કહેશે રે. કલિભુગ૦
 અસદ્ ગુરુને તેના ચેલા સર્વે, અસદ્ માર્ગ અનુસરશે જી રે;
 ભગિની સુતા પુત્રની નારી, તેનો સંગ નિલ કરશે રે. કલિભુગ૦
 એવા અનંત પાપે યુક્ત પ્રાણી, કલિભુગમાં બહુ થાશે જી રે;
 નારાયણનું ભજન તજીને, અન્ય દેવના ગુણ ગાશે રે. કલિભુગ૦

સામુની શિખામણ વહુઓ, અંતરમાં નહીં ધારે ૭ રે;
 માતાને વહુ નિત્ય દયાવશે, તોયે પુત્ર નહિ વારે ૨. કલિબુગ૦
 દિકરા પણ વહુની પદા લેઇને, માત પિતાને લડશે ૭ રે;
 માત પિતા ઓશિયાળાં થઇને, ખૂણે બેઠાં રડશે ૨. કલિબુગ૦
 વાંકાં વાંકાં વેણ કહેશે, સામુ ને વહુ આવી ૭ રે;
 દિકરા તો જોઇ રાગ થાશે, મા ઉપર રીશ લાવી ૨. કલિબુગ૦
 માતાને ઉદર દુઃખ દેતો, ઉઘે શિર રહ્યો ઝૂલી ૭ રે;
 પાળી પોવી મોટો કરશે, તે ગુણ બનશે ભૂલી ૨. કલિબુગ૦
 સામુંકરાં વેણ ઉપર, વહુ વેણ બહુ લાવે ૭ રે;
 દિકરા સાંભળી રાગ થાશે, સામુ નાણદી રીશાવે ૨. કલિબુગ૦
 મર્મ વચન સામુ તે વહુને, કહેશે તું શું લાવી ૭ રે;
 તારા આપની છત હું બાણું, સર્વે દેહ બતાવી ૨. કલિબુગ૦
 લોકાનું લુંડાપણું કરતો, પેટ પરાણે ભરતો ૭ રે;
 અન્ન વસ્ત્રને અર્થ તારો, આપ તો વળખાં કરતો ૨. કલિબુગ૦
 એવાં વાંકાં વેણ વહુને, સામુ કહેશે બળતાં ૭ રે;
 ત્યારે વહુ સામુને સુણાવશે, પતિને કહેશે વળતાં ૨. કલિબુગ૦
 તારે પાલવ હું ક્યાં આવી, નિત્ય નિત્ય મહેણા ખાવા ૭ રે;
 તારો આપ નકારો તુંને, શિદ આઘ્યો પરણાવા ૨. કલિબુગ૦
 ધણીને વહુઓ ઘોઢિ મારશે, પરનર દેખી રાગ ૭ રે;
 નારી પતિને શિખામણ દેશે, તેને કહેશે પાગ ૨. કલિબુગ૦
 પરણ્યા ધણીનો ત્યાગ કરીને, પરનર સંગ લપટાશે ૭ રે;
 પતિવ્રતાનો ધર્મ નહિ પાળે, એવી નારીઓ થાશે ૨. કલિબુગ૦
 વહુને સારું લગાડવા કાળે, જેમ કહે તેમ કરશે ૭ રે;
 નારી વશ થઇ કામ સઉ કરશે, નપ્રદ થઇને ફરશે ૨. કલિબુગ૦
 ધણિયાણીનાં ધોશે વસ્ત્રો, હાથે રાંધશે હાલી ૭ રે;
 એન બનેવી બારણું ન દેખે, પસલી લેશે સાળી ૨. કલિબુગ૦
 સસરા સાળાને ત્રેવડશે, ભાઇઓ સાથે વેર ૭ રે;
 એન ભાણેજાં ઘેર આવશે તો, લાગશે કડવાં ઝેર ૨. કલિબુગ૦

બાળકનું ઉપરાણું લેખને, ભાધ ભાધ સંગે લડશે ૭ રે;
 તુચ્છ પદારથ સારુ આંધવ, એક બીજને નડશે રે. કલિબુગ ૦
 જનિ જોગી બ્રહ્મચર્ય ત્યાગી, પંચ વિષે વિષ્ય વિશે ૭ રે;
 ધન નારીનો સંગ્રહ કરશે, હરિ સંગ હેત ન દીસે રે. કલિબુગ ૦
 જંત્ર મંત્ર ને દોરા ધાગા, ઘેર ઘેર કરતા પ્રરશે ૭ રે;
 ત્યાગ વૈરાગ્ય ને ધ્યાન ભજન સૌ, ત્યાગ કરી ધન હરશે રે. કલિબુગ ૦
 સત્પુરુષનો દ્રોહ જ કરશે, અસત્ સંગાથે હેત ૭ રે;
 ગાંજે ભાંગ્ય અક્ષીણ ને હોડા, પીતાં થાશે પ્રજેત રે. કલિબુગ ૦
 અંધ ગુરુ તેના એવાને પણ, ધર્મમાં હેત ન દીસે ૭ રે;
 નીચ ગુરુનું એકું ખાશે, ચરણ ઘોષને તેના પીશે રે. કલિબુગ ૦
 એવા અનંત દોષ યુક્ત કલિમાં, ગુરુને શિષ્ય બહુ થાશે ૭ રે;
 વિધિ નિષેધનો ત્યાગ કરીને, એક બ્રહ્મભુખ ગાશે રે. કલિબુગ ૦
 ગીતામાં અર્જુનને કીધું એ, કૃષ્ણ પ્રભુ શ્રીમૂખ ૭ રે;
 અધર્મ કલિના વિંટયા માણસ, મુજથી થાશે વિમૂખ રે. કલિબુગ ૦
 ત્યારે હું પૃથ્વીમાં પ્રગટીશ, ધર્મના સ્થાપન સારુ ૭ રે;
 અધર્મ કલિનો નાશ કરીને, તારીશ જીવ હજારુ રે. કલિબુગ ૦
 કરુણા કરી તે કૃષ્ણ કલિમાં, પ્રગટ થાશે સુખદાન ૭ રે;
 હરિ હરિકૃષ્ણ નામ કહેવાશે, પુરુષોત્તમ ભગવાન રે. કલિબુગ ૦
 કામ ક્રોધ મદ લોભના ત્યાગી, સાધુ કરશે અપાર ૭ રે;
 ધર્મ જ્ઞાન વૈરાગ્યસોતી, ભક્તિ કરશે વિસ્તાર રે. કલિબુગ ૦
 પાંડવને કૃષ્ણે કહી દાખ્યા, એ રીતે કલિધર્મ ૭ રે;
 પાંડવ સુણી હીમાળે ગળિયા, જાણી સધળો મર્મ રે. કલિબુગ ૦
 સંવત અદાર સાડત્રિસે ગાયો, કલિબુગનો મહિમાય ૭ રે;
 તેને ગાય શિખેને સાંભળે, તેનાં અથ અળી જાય રે. કલિબુગ ૦

ઉપદેશ વિષે.

છંદ ચંદ્રાવળાં. *

પરનારીયું પ્રિત કરી છે, તેને રહ્યા રામ,
 માતાને તો ભારે મારી, સૂઝ્યું બુંડું ડામ;
 સૂઝ્યું બુંડું ડામ તે કંવું, એના પિત્રિ સ્વર્ગે કંપે એવું,
 કહે ગોવિંદરામ એની મત પ્રરી છે, પરનારીયું પ્રીત કરી છે.—તેને૦

પરનારી તો વેદમાં વારી, તજવો તેનો સંગ,
 સર્પધરી વિષ્ણુ એમાં અદકું, અંધો થાય બુજંગ:
 અંધો થાય બુજંગ તે નારી, જ્ઞાનીએ તણ તે જ્ઞેષ્ટ વિચારી,
 કહે ગોવિંદરામ ન રીઝે ગિરિધારી, પરનારી તો વેદમાં વારી—તજ૦

સર્પ ખાય તો મુખેથી ખાળે, તેથી રૂઢી દ્વાય,
 પરનારી પરપેસા સન્મુખ, ચાલે મહા દુઃખ થાય;
 ચાલે મહાદુઃખ થાય તે કંવું, લયભટકણમાં નાંખે એવું,
 કહે ગોવિંદરામ એથી અળગા ધાળે. સર્પ૦

પુરુષ ચાલી જાય પારકે ઘેર, તે ન હોય સાડસોળ,
 ઉઘડી કન્યા ઘર ન પૂછે, માથે ન ધાલે મોડ;
 માથે ન ધાલે મોડ તે કન્યા, ને એ જે વાતમાં થાય અન્યા,
 કહે ગોવિંદરામ એનું છવિત થૈ ગયું ઝેર. પુરુષ૦

શીલવિના શોભે નહિ કેદી, આભૂપણ કહું એક,
 સોજે તણી તો શીલ જ શોભા, જે ટાંણે રાખે ટેક;
 ટાંણે રાખે ટેક તે કેવી, તો પરત્રિયા તે માતા જેવી,
 કહે ગોવિંદરામ આ છવિત તો એ દી. શીલ૦

પાંચ પાપ સર્વ પાપથી ભારી, તે મહા પાપ કહેવાય,
 અભ્રહ્મતા ને ચોર સોનાનો, ત્રીજો જરી કહેવાય;

* આ ચંદ્રાવળાંની ચોથી તુકમાં કંઈક અક્ષરો વધારે છે, ને તેથી પેહેલું ચરણ પાછું સાચા ચરણમાં લેતાં લીટી સાંખી ઘણી વધી જાય છે, માટે પેહેલા ચરણનો કેટલેક સ્થળે એકેક જ શબ્દ મુક્યો છે, માટે વાંચતી વેળાએ પેહેલું ચરણ છે એ ક્ષણમાં રાખીને વાંચવું.

આજકનું ઉપરાણું લેધને, લાખ લાખ સંગે લડશે ७ રે;
 તુચ્છ પદારથ સારુ બાંધવ, એક બીજને નડશે ૨ે. કલિબુગ ૦
 જતિ જોગી બ્રહ્મચર્ય ત્યાગી, પંચ વિષે વિષ્ણુ વિશે ७ રે;
 ધન નારીનો સંગ્રહ કરશે, હરિ સંગ હેત ન દીસે ૨ે. કલિબુગ ૦
 જંત્ર મંત્ર ને દોરા ધાગા, ઘેર ઘેર કરતા પ્રશે ७ રે;
 ત્યાગ વૈરાગ્ય ને ધ્યાન ભજન સૌ, ત્યાગ કરી ધન હરશે ૨ે. કલિબુગ ૦
 સત્પુરુષનો દ્રોહ જ કરશે, અસત્ સંગાથે હેત ७ રે;
 ગાંજે ભાંગ્ય અક્ષીણ ને હોઝા, પીતાં થાશે પ્રજેત ૨ે. કલિબુગ ૦
 અંધ ગુરુ તેના ચેલાને પણ, ધર્મમાં હેત ન દીસે ७ રે;
 નીચ ગુરુનું એહું ખાશે, ચરણ ધોધને તેના પીશે ૨ે. કલિબુગ ૦
 એવા અનંત દોષ યુક્ત કલિમાં, ગુરુને શિષ્ય બહુ થાશે ७ રે;
 વિધિ નિષેધનો ત્યાગ કરીને, એક બ્રહ્મમુખ ગાશે ૨ે. કલિબુગ ૦
 ગીતામાં અર્જુનને કીધું એ, કૃષ્ણ પ્રભુ શ્રીમૂખ ७ રે;
 અધર્મ કલિના વિંટયા માણસ, મુજથી થાશે વિમૂખ ૨ે. કલિબુગ ૦
 ત્યારે હું પૃથ્વીમાં પ્રગટીશ, ધર્મના સ્થાપન સારુ ७ રે;
 અધર્મ કલિનો નાશ કરીને, તારીશ જીવ હજારુ ૨ે. કલિબુગ ૦
 કરુણા કરી તે કૃષ્ણ કલિમાં, પ્રગટ થાશે સુખદાન ७ રે;
 હરિ હરિકૃષ્ણ નામ કહેવાશે, પુરુષોત્તમ ભગવાન ૨ે. કલિબુગ ૦
 કામ ક્રોધ મદ લોભના ત્યાગી, સાધુ કરશે અપાર ७ રે;
 ધર્મ જ્ઞાન વૈરાગ્યસોતી, ભક્તિ કરશે વિસ્તાર ૨ે. કલિબુગ ૦
 પાંડવને કૃષ્ણે કહી દાખ્યા, એ રીતે કલિધર્મ ७ રે;
 પાંડવ સુણી હીમાળે ગળિયા, જાણી સઘજો મર્મ ૨ે. કલિબુગ ૦
 સંવત અઢારસાડત્રિસે ગાયો, કલિબુગનો મહિમાય ७ રે;
 તેને ગાય શિખેને સાંભળે, તેનાં અધ અળી જાય ૨ે. કલિબુગ ૦

ઉપદેશ વિષે.

છંદ ચંદ્રાવળાં. *

પરનારીશું પ્રિત કરી છે, તેને રૂઝ્યા રામ,
માતાને તો ભારે મારી, મુળ્યું ભુંડું કામ;
મુળ્યું ભુંડું કામ તે કેવું, એના પિત્રિ સ્વર્ગે કંપે એવું,
કહે ગોવિંદરામ એની મત પ્રી છે, પરનારીશું પ્રીત કરી છે.—તેને
પરનારી તો વેદમાં વારી, તજવો તેનો સંગ,
સર્પથકી વિષ એમાં અદકું, અંધો થાય ભુજંગ;
અંધો થાય ભુજંગ તે નારી, જ્ઞાનીએ તણ તે જ્ઞેષ્ટ વિચારી,
કહે ગોવિંદરામ ન રીઝે ગિરિધારી, પરનારી તો વેદમાં વારી—તજ
સર્પ ખાય તો મુખેથી ખાળે, તેથી રૂડી દહાય,
પરનારી પરપૈસા સન્મુખ, ચાલે મહા દુઃખ થાય;
ચાલે મહાદુઃખ થાય તે કેવું, ભવભટકણમાં નાંખે એવું,
કહે ગોવિંદરામ એથી અળગા થાળે. સર્પ
પુરુષ ચાલી જાય પારકે ઘેર, તે ન હોય સાડાસોળ,
ઉઘલી કન્યા ધર ન પૂછે, માથે ન ધાલે મોડ;
માથે ન ધાલે મોડ તે કન્યા, ને એ એ વાતમાં થાય અન્યા,
કહે ગોવિંદરામ એનું જીવિત ઈ ગયું ઝેર. પુરુષ
શીલવિના શોભે નહિ કેદી, આભૂષણ કહું એક,
સોળે તણી તો શીલ જ શોભા, જે ટાંણે રાખે ટેક;
ટાંણે રાખે ટેક તે કેવી, તો પરત્રિયા તે માતા જેવી,
કહે ગોવિંદરામ આ જીવિત તો એ દી. શીલ
પાંચ પાપ સર્વ પાપથી ભારી, તે મહા પાપ કેહેવાય,
બ્રહ્મહત્યા ને ચોર સોનાનો, ત્રીજો જરી કેહેવાય;

* આ ચંદ્રાવળાંની ચોથી તુકમાં કંઈક અક્ષરો વધારે છે, ને તેથી પેહેલું ચરણ પાછું ચોથા ચરણમાં લેનાં લીટી લાંબી બ્રહ્મી વધી જાય છે, માટે પેહેલા ચરણનો કેટલેક સ્થળે એકેક જ શબ્દ મુક્યો છે, માટે વાંચતી વેળાએ પેહેલું ચરણ છે એ વક્ષમાં રાખીને વાંચવું.

ત્રીજો જરી ને અન્યાએ જો ચાલે, મદ્ય કેરી તેની સોખત ઝાલે,
 ગોવિંદરામ કહે સાંભળો નર નારી. પાંચ૦
 ગાફલ બંદા ગર્વ ન કરીએ, ગયું રાવણનું રાજ,
 સીતા હરીને સર્વે ખોયું, એવું નહિ કેને આજ;
 એવું નહિ કેને આજતે ભાઈ, લંકાના પાતને સમુદ્રની ખાઈ,
 કહે ગોવિંદરામ 'ગાલું જોઈને ભરિયે. ગાફલ૦
 જીવ જગતનો એવો ડાયો, કયા સાંભળવા જાય,
 ભાંડ ભવાઈ ને ભુંગલાં વાગે, ત્યાં પણ તૈયાર થાય;
 ત્યાં પણ તૈયાર થાય તે જોવા, યુદ્ધપણની લાજ જ ખોવા,
 કહે ગોવિંદરામ ગધેડો ગંગામાં નાથો. જીવ૦
 ગાડા ઉપર વોરો બેઠો, વાટચે ચાલ્યું જાય,
 મારગમાં રોદા આવ્યા, ઉંચા નીચું થાય;
 ઉંચા નીચું થાય તે ગાડું, વોરાજી તમે ઝાલજો નાડું,
 કહે ગોવિંદરામ જઈ પડ્યો હેડો. ગાડા૦
 સવળું કેતાં સમઝ્યો આડું, તેની સમજણમાં બહુ ફેર,
 ગાડા ઉપરથી પડતું મેલ્યું, માથું થઈ ગયું ઝેર;
 માથું થઈ ગયું ઝેર તે પુટી, તોય મુરખ મેલે નહી મુંડી,
 કહે ગોવિંદરામ એ વોરાનું નાડું. સવળું૦
 પ્રથમ ક્યું કરે નહિ મનનું, તેજ હરિના દાસ,
 માત્ર ધડીમાં મેડે ચઢે, ને ધડીમાં વાઢે ધાસ;
 ધડીમાં વાઢે ધાસ તે મન, તેને જાણે વિવેકી જન,
 કહે ગોવિંદરામ એ લક્ષણ હરિજનનું. પ્રથમ૦
 જેદી તેદી સંત સંગ કરશો, તહિયેં પામશો પાર,
 સર્વ તીર્થનું ફલ એ છે, વેદ વચન નિરધાર;
 વેદવચન નિરધારતે માનો, મહા પ્રતાપ નથી કાંઈ છાનો,
 કહે ગોવિંદરામ ભવસાગર તરશો. જેદી૦
 કામ ક્રોધ મોહ મદના છક્યા, જીવ તણાણા જાય,
 અનીતિમાં જઈ આસન વાળે, નીતિમાં ન દીયે પાય;
 નીતિમાં ન દીયે પાય તલાજે, માથે નગારાં મોતના ગાજે,
 કહે ગોવિંદરામ જીવ ખોલે છે બક્યા. કામ૦

સાકર મુકી રાખ જ ખાય, જેમ નાતું આળ,
 માવતર જાણે માંદુ પડશે, મૂકાવે તત્કાળ;
 મુકાવે તત્કાળ તે મા ખાપ, તેમ તેમ આલક કરે સંતાપ,
 કહે ગોવિંદરામ રેતું જાય, સાકર મુકી રાખ જ ખાય.
 જીવ જગતમાં આલક જેવા, વિખ ખાવાને જાય,
 હરિજન માત તાત સમહેતુ, અહોનિશ અમૃત પાય;
 અહોનિશ અમૃત પાય તે કેતું, ભવ ભટકણુને ટાલે એતું,
 કહે ગોવિંદરામ એનેભુંડા હેવા, જીવ જગતના આલક જેવા.
 ત્રાહિ ત્રાહિ કરી તોભાં ભરશે, તેનો હરિ ઝાલશે હાથ,
 કરી તે કરી પણ કરી ન કરવી, જ્યાંથી સુણી સંતની વાત;
 સુણી સંતની વાતજે જ્યાંથી, કરો ફેલનો ત્યાગ જ ત્યાંથી,
 કહે ગોવિંદરામ ત્રાસ સાહેબનો ધરશે, ત્રાહિ ત્રાહિ કરી તોભાં ભરશે.
 ગુન્હા સામું ગોવિંદ ન જુવે, જે જન દિન જ થાય,
 અનમેલ ગજ ગુણુકા જેવા, તે પારાંગત જાય;
 તે પારાંગત જાય તે જાય, ચાર વેદ ગીતા એમ ગાય,
 કહે ગોવિંદરામ સાંભળજે સૌએ, ગુન્હા સામું ગોવિંદ ન જુવે.
 તમે હો ડાહ્યા તો ડહાપણ મુકા, ત્યાં નથી ડહાપણનું કામ,
 કાલા ઘેલાના છે પ્રભુ, સમરથ સીતારામ;
 સમરથ સિતારામ તે કેવા, અધમ ઓધારણુ નામ જ એવા,
 કહે ગોવિંદરામ સ્મરણુ કાં ચૂકા, તમે હો ડાહ્યા ડાપણ મૂકા. ત્યાં
 પ્રથમ ભક્તિ પ્રહ્લાદની કહીએ, જેણે રૂટવા માંડ્યા રામ,
 હિરણ્યકશ્યપ કહે દે પરચો, કાં મૂકી દે નામ;
 કાં મુકી દે નામ તે ટાંણે, આવ્યું મોત નિશ્ચે તું જાણે,
 કહે ગોવિંદરામ નામ સમઝી લેયે, પ્રથમ ભક્તિ પ્રહ્લાદની કહિયે.
 ત્રાંખિયાની એક તોલડી લેયે, તે વગાડી વારમવાર,
 ગુરુ કરિયે તો કેશે કાલા ઘેલા, એમ વયો જાયે સંસાર;
 એમ વયો જાયે સંસાર તે જશે, પાત્ર એવું કારજ થાશે,
 કહે ગોવિંદરામ સમજુ તેને કેયે, ત્રાંખિયાની એક તોલડી લેયે.
 કામી ક્રોધી લોભી અંપટ, પાતી જીવ પિલાય,
 જમના કિંકર જેડા માર્ગ જમપુરીમાં લઈ જાય;

જમપુરીમાં લઈ જાય તે જ્યારે, ખરી ખયર તે પડશે ત્યારે,
 કહે ગોવિંદરામ ચિંચોડા સંપટ, કામી કોધી લોભી લંપટ. પાપી
 સાકર કહીએ મોટું મિઠું, કહું કે દિયે ન થાય,
 નામતણું નાહું ઝાલીને, કેકે તણાણા જાય;
 કેકે તણાણા જાય તે જાશે, પણ ખાધે મોટું મીઠું થાશે,
 કહે ગોવિંદરામ નામી વિનાનું નામ દીધું, સાકર કૈયે મોટું મીઠું.
 ચેતવું હોય તો ચેતજો ટાંણે, માથે ગાજે છે મોત,
 આજ કાલમાં ઉડી જવું, કુટુંબ કબીલા સોત;
 કુટુંબ કબીલા સોત તે જવું, હરિભજ્યા વિના હડહડ થાવું,
 કહે ગોવિંદરામ મન ઉગારે નાંણે, ચેતવું હોય તો ચેતજો ટાંણે.
 સુલી કીધી છે ચોરને કાજે, તેનો મહાજનને ડર નોયે,
 જો મહાજન કરે ચોરની સોખત, ચઢે સુલીયે સોયે;
 ચઢે સુલીયે સોયે તે ચડશે, ખોટે સંગે પેજારુ પડશે,
 કહે ગોવિંદરામ ન્યાય બાંધ્યો છે મહારાજે, સુલી કીધી છે ચોરને કાજે.
 ગુરુ કરીએ તો જ્ઞાની કરીએ, સત અસતને જોઈ,
 બલદ લેયે તો ખેડી લેયે, ડોણું લેયે દોઈ;
 ડોણું લેયે દોઈ તે લઈયે, સમજી નામ તે તેનું કહીએ,
 કહે ગોવિંદરામ ભવસાગર તો તરીએ, ગુરુ કરીએ તો જ્ઞાની કરીએ.
 હરિ જનની નવ્ય કરીએ બાજી, બાજીમાં બગડી જાય,
 જીવો વિચારી જાદવની જોને, કૃષ્ણ થયા નહી સાય;
 કૃષ્ણ થયા નહી સાય સર્વે કુલમાં, નાશ થયા ધડીપણમાં,
 કહે ગોવિંદરામ એમાં નથી રાજી, હરિજનની નવ્ય કરીએ બાજી.
 એમાન રાખીને આંકડો વાવે, પ્રબલ ખાણી પાય,
 બાર મહિના સિંચ્યા કરે, ત્યારે ધૂળ ધુલ તો થાય;
 ધૂળ ધુલ તો થાય તે કેવાં, દીકામાં તો કેરી જેવાં,
 કહે ગોવિંદરામ સ્વાદ, કાંઈ કેરીનો ના આવે. એમાન
 જ્ઞાન કયે જેમ બળેલા ચુલા, ચુલેથી ઉતાર્યો પાક,
 પાક પરાણા બાજી ગયા ને, વાંસે રહી છે રાખ;

વાંસે રહી છે રાખ તે કૃત્રી, ઉલટી આંખ્યું ફેરે એવી,
 કહે ગોવિન્દરામ ઇવલક્ષિત તો ભુલ્યા, જ્ઞાન કથે જેમ બળેલા ચુલા.
 એક નામ અનેકનું કારણ, જો ઓળખીને લેવાય,
 બહુ નામ લઈ બકતા હાલે, મરગલા સ્વાદે ગાય;
 મરગલા સ્વાદે ગાય ગુણ કથી, એક નામની ખજર નથી,
 કહે ગોવિન્દરામ હરિ નરક નિવારણ, એક નામ અનેકનું કારણ.
 બકબક બોલે તેને બોલવા દઈએ, રતિ ન કરીએ રીશ,
 જ્ઞાન માંય તો ખોટ ન આવે, વધે વશા કહું વીશ;
 વધે વશા કહું વીશ તે ન બોલે, અને જો બોલે તે એક જ તોલે,
 કહે ગોવિન્દરામ તેને બાલક કહીએ, બકબક બોલે તેને બોલવા દઈએ
 કુષુદ્ધિનું નવ કરીએ કહ્યું, રાત્રીએ કરી સતસંગ,
 સતસંગ કરી વિપય મારીએ, કુષુદ્ધિ કરે કુસંગ;
 કુષુદ્ધિ કરે કુસંગ તે જઈને, એને સંગે ન ચાલીયે વહીને,
 કહે ગોવિન્દરામ હાથ રાખીએ હૈયું, કુષુદ્ધિનું નવ કરીએ કહ્યું.
 લિત્યે ભુજંગ કાઢીને તલ ઝારે, તેને પૂછ લાગે પાય,
 તે ભુજંગને પ્રગટ દેખે, મૂરખ મારવા જાય;
 મૂરખ મારવા જાય તે પાપી, લિત્યે તો પુજે છે થાપી,
 કહે ગોવિન્દરામ પ્રગટને મારે, લિત્યે ભુજંગ કાઢીને તલ ઝારે.
 છાણુતણો લઈ કરે સેખો, તેને પૂછ લાગે પાય,
 સેખા ભાલા રક્ષા કરજો, કુલેર વેંચી ખાય;
 કુલેર વેંચી ખાયે તે ખાયે, પ્રગટને ચણું ન જાયે,
 કહે ગોવિન્દરામ કલીના કૌતુક દેખો, છાણુતણો લઈ કરે સેખો.
 હકેથી લઈએ ને હકેથી દઈએ, હકનું અજન્મ થાય,
 આણુ હકનો આનો આવે તો, ઉલટી ખરકત જાય;
 ઉલટી ખરકત જાય તે ક્રમાણી, દુધનું દુધ ને પાણીનું પાણી,
 કહે ગોવિન્દરામ ખીતા હરિથી રહીએ, હકેથી લઈએ ને હકેથી દઈએ.
 મતવી નાંખતી દુધમાં પાણી, તેની ઘડાવી નથ,
 પાણી ભરતાં પડી ગઈ, તે ગઈ ખખડખત;

ગઇ ખમ્મડખત તે ગઇ, પછે તો વિચારી રહ,
 કહે ગોવિન્દરામ પાછલથી પસતાણી, મતવી નાંખતી દુધમાં પાણી.
 વાર વરતોલું રયા કરે, એકાદશી કરે અલંગ,
 જુ માકડ ને ચાંચડ મારે, નહી બોલીતો ઢંગ;
 નહીં બોલીતો ઢંગ તે વાણી, ગળે નહીં દુધ ને પાણી,
 કહે ગોવિન્દરામ એતો પોલા પોલું હરે, વાર વરતોલું રયા કરે.
 ગાજરે શું કર્યો ગુન્હો, બાવલે શું માર્યો બાપ,
 દોષ છે તે દેખતા નથી, જેનું લાગે પાપ;
 જેનું લાગે પાપ તે અતિ, તેમાં તો દ્રઢ બાંધી મતિ,
 કહે ગોવિન્દરામ એ બાલકનો સુનો, ગાજરે શું કર્યો ગુનો.
 દાતણમાં તો દોષ જ લાજે, પરડા ઉપર પ્રેમ,
 એક આડમાંથી બે થયાં છે, તેનું કરવું કેમ;
 તેનું કરવું કેમ તે વિચાર, એવા તે નહી ઉતરે પાર,
 કહે ગોવિન્દરામ એનું મન ચડયું છે ચાલે, દાતણમાં તો દોષ જ લાજે.
 વિપર કરતા વિશેષ વરકત, તે પાજે આચાર,
 રસોઇ કરતાં ડાબો કર તે, રાખે ચોકાની બાર;
 રાખે ચોકાની બાર તે સિદ્ધ, ગુદા તો રહી ચોકાને મધ્ય,
 કહે ગોવિન્દરામ જુઓ એની હરકત, વિપર કરતાં વિશેષ વરકત.
 વાડામાંથી વાછડું છુટયું, તે ઘોડીને ધાવવા જાય,
 માતા જાણીને મોઢું ઘાલે, પાટુ પુરણ ખાય;
 પાટુ પૂરણ ખાય તે ખાય, પછે વજ્રપાલ એને બતાવે માય,
 કહે ગોવિન્દરામ એ પ્રે વખુટુ, વાડામાંથી વાછડું છુટયું.
 કેનોક બાપ હતો એક કાણો, તેની પ્રુટલ આંખ્ય,
 તેનો પુત્ર થયો દેખતો, તેને કહે ફેડી નાંખ્ય;
 તેને કહે ફેડી નાંખ્ય તે આંખ્ય, ને તારા બાપનો બીલો રાખ્ય,
 કહે ગોવિન્દરામ હરિનું નામ વખાણો, કેનોક બાપ હતો એક કાણો.
 માન પિતા મોસાલનું બોલ્યું, નર હોય અથવા નાર,
 કૃષ્ણ પતિની ક્રીપા ન રાખી, ચાર વર્ણ તે બાર;

ચાર ચર્ણને ચાર તે રહેછે, તે વનનો પશુ એને વેદ જ કહે છે,
 ગોવિંદ કૃપાનું મુલ ન ખોલ્યું, તેને માત પીતા મોસાલનું ખોલ્યું.
 કબુદ્ધિ સબુદ્ધિ રહ્યાં છે આંહી, કબુદ્ધિ કરે કુસંગ,
 સબુદ્ધીને સતસંગ તે સૂઝે, એયના નોખા રંગ;
 એયના નોખા રંગ તે નાણે, જ્ઞાની હાય તે એયને જાણે,
 ગોવિંદરામ જેવા જાઓ છો ક્યાંહી, કબુદ્ધિ સબુદ્ધિ રહ્યાં છે આંહી.
 પશુ ટળીને પાત્ર જ થાયે, નિગમ ચારનો સાર,
 મહા વાયકનો મર્મ જ મોટો, તે પંડિતે નચ્ય પ્રીછાય;
 પંડિતે નચ્ય પ્રીછાય વેદ વાણી, એ શિક્ષા એવી હંધ વખાણી,
 કહે ગોવિંદરામ જે સત્સંગે જાય, તે પશુ ટળીને પાત્ર જ થાય.
 આજ કાલમાં ઉડી જતું, રેવું નથી રહિ,
 રાજા પ્રજા કંડા મોરે, ચાલ્યું જશે સૌ;
 ચાલ્યું જશે સૌ તે જશે, ને તે ખાટયા જે હરિ ગુણ ગાશે,
 ગોવિંદે રચના રચી છે જુડી આવું, આજ કાલમાં ઉડી જતું.
 આ તન તો પાણીનો પરપોટો, તે ક્ષણમાં થાશે ખેલ;
 અંત્યે નામ નારાયણનું રહેશે, નિશ્ચે ટળશે દેહ;
 નિશ્ચે ટળશે દેહ તે ટળશે, જેમ દેપું ધરતીમાં ગળશે,
 કહે ગોવિંદ એનો પાયોછે ખોટો, આ તન પાણીનો પરપોટો.
 જેમ પારેખની પેઢીએ જાય, દેખાડવાને દામ,
 ખરા ખોટાના કરે ભાગલા, તે પારેખનું નામ;
 તે પારેખનું નામ તે કહિયે, ત્યાં દેખાડી પૈસા લલિયે,
 કહે ગોવિંદ તો ખોટ ન ખાઈયે, જેમ પારેખની પેઢીએ જઈએ.
 સંત તણે વેશે બહુ ધૂતાં, જગમાં ફરે અનંત,
 નિવંદ માલા ટોપી ધાલી, નામ ધરાવે સંત;
 નામ ધરાવે સંત જ થયા, કામ ક્રોધને ફેલી જ રહ્યા,
 કહે ગોવિંદરામ દેખંતા હતા, સંત તણે વેશે બહુ ધૂતા.
 કાલનિમિ રાવણ ને રાહુ, એ 'ત્રણ્યે' લીધો મેખ,
 કમલાવરણું કપટે રમીઆ, તેમાં ન રહ્યો એક;

તેમાં ન રહ્યો એક તે પાપી, હરિયે મસ્તક નાખ્યાં કાપી,
કહે ગોવિંદરામ દિસંતા હાઉ, કાલનિમિ રાવણુને રાહ.
અસંતને આદર નવ કરીએ, પુરણ લાગે વાપ,
તુલસીદાસે રામકથામાં, કહ્યું છે આપો આપ;
કહ્યું છે આપોઆપ તે કથી, એના દરશને ફળ જ નથી,
કહે ગોવિંદરામ વિષ ખાઈને મરિયે, અસંતને આદર ન કરીએ.
કુવાડો ચંદનને કાપે, એ દુષ્ટની રીત,
હરિ હરિજનની નિંદા માંડે, અલુ જ આંધળા ભિંત;
અલુજ આંધળા ભિંતને આમે, કર્યાં કર્મના ફલ તે પામે,
કહે ગોવિંદ સુગંધી ઉલટી આપે, કુવાડો ચંદનને કાપે.
ભગવું કરીને સ્વાન ભસાવે, કહે સંતનો વેશ,
દમડા કારણ ઘેરઘેર ડાલે, રહેણી ન મળે લેશ;
રહેણી ન મળે લેશ તે કહીએ, એવા સંતથી અળગા રહીએ,
ગોવિંદ કહે હરિ મુપને ન આવે, ભગવું કરીને સ્વાન ભસાવે.
ભેખ માંહિ તો ભેલ પડી છે, તે કાલીંગાનું કામ,
બાજમાં રાજ થઈ બેઠા, ત્યાંથી ઉઠ્યા રામ;
ત્યાંથી ઉઠ્યા રામ તે કાપી, વાંસે લાજ ધર્મની લોપી,
ગોવિંદ કહે સંત મતિ બગડી છે, ભેખમાંહિ તો ભેલ પડી છે.
દ્વાપર સત્યુગ ઠામે ત્રેતા, એ ત્રણ જુગનાં દૈત્ય,
તે કલિયુગમાં સંત થયા છે, કુટુંબ કપીલા સહિત;
કુટુંબ કપીલા સહિત થયાછે, ધર્મખંડન કરી દંભમાં રહાછે,
ગોવિંદ કહે મોટા ગયા છેકેતા, દ્વાપર સત્યુગ ઠામે ત્રેતા.
જ્યાં કામ ક્રોધ ને લોભ રહે છે, એ પ્રગટ નકેના પંથ,
એ માર્ગે તો અંધા ચાલે, પણ કેદી ન ચાલે સંત;
કેદી ન ચાલે સંત તે કેવા, ધુ પ્રહ્લાદ સનકાદિક જેવા,
ગોવિંદરામ એમ ગીતા કહેછે, જ્યાં કામ ક્રોધ ને લોભ રહેછે.
હંસ બગ દીકામાં સરિખા, તે ચાર કરતાં ઓળખાય,
હંસ કરે મોતીનો ચારો, ને બગ મચ્છને ખાય;

બગ મચ્છને ખાયે તે ખાયે, સંત અસંતનો એવો ન્યાયે,
 ગોવિંદ કહે એની કરીએ પરીક્ષા, હંસ બગ દીકામાં સરિખા.
 હંસ પણુ શ્વેત ને શ્વેત છે બગ, એ એમાં નથી કોઇ શ્યામ,
 દુધ પાણિનો વેરો કરી આપે, હંસ તે તેનું જ નામ;
 હંસ તેનું જ નામ તે કહિયે, બાકી તો બગલા ઝોળખી લખ્યે,
 ગોવિંદ કહે જુગમાં જ્ઞાની છે ઢગ, હંસ પણુ શ્વેતને શ્વેતછે બગ.
 ખોટી વાતમાં ખાસડા ખાયે, ને ગલીને બેસે ગાળ,
 એ વાતનું બાનું આગ્યું, તેનું જીવતર બાળ;
 તેનું જીવતર બાળ તે કેવું, જે ખરે ચઢીને ચાલે એવું.
 ગોવિંદ કહે સરપાવ ન થાયે, ખોટી વાતમાં ખાસડાં ખાયે.
 વાયલ ને વધૂથી વેગળા રહીએ, એની લેશ અડે ન્ને લાળ,
 છ મહિને જાતાં હડકવા હાલે, ને નિશ્ચે આવે કાળ;
 નિશ્ચે આવે કાળ તે મરે, ડાહ્યો હોય તે દૂરથી ડરે,
 ગોવિંદ કહે તેને નજીક જાણ્યે, વાયલ ને વધૂથી વેગળા રહીએ.
 તિલક માળા ટિલું તાણી, ભગવદી ધરિયું નામ,
 એવા ભગવદી તો એક દિવસમાં, થાયે બાધું ગામ;
 થાયે બાધું ગામ તે સુલભ, ઇંદ્રિયો વશ કરવી તે દુર્લભ,
 ગોવિંદ કહે વેશનિ દેશિ તો આણી, તિલક માળા ટિલું તાણી.
 કામ ક્રોધ ને લોભની લહેરી, એ ત્રણથી તોખાં ત્રાય,
 કામ થકી તો કલંક લાગે, લોભે લક્ષણુ જાય;
 લોભે લક્ષણુ જાય તે જાશે, ક્રોધ થકી તો કેર જાશે,
 કહે ગોવિંદ ત્રણ જીવના વેરી, કામ ક્રોધ ને લોભની લહેરી.
 બગડ્યાં એ આવો ને બાવી, નવરાં લે છે નામ,
 કલંકે ભર્યો કાન જ પુંડી, કષ્ટક બગાડ્યાં ગામ;
 કષ્ટક બગાડ્યાં ગામ તે કેવાં, અંધ ગુરુ તેનાં ચેલાં પાણુ એવા,
 ગોવિંદ કહે ગુરુની ગમતો નાવી, બગડ્યાં એ આવો ને બાવી.
 ભેખમાં ઇ ભડવાપણું પેદું, ખોઇ ધરમની લાજ,
 આગળ તો કાંઈ એવું નોતું, પણુ એવું મંડાણું આજ;
 એવું મંડાણું આજ શા માટે, કામ ક્રોધ ને લોભ તે માટે,
 કહે ગોવિંદરામ બદલામું બેદું, ભેખમાં ઇ ભડવાપણું પેદું.

ભેખે અમારો મારગ ભાંગી, વાળી લીધું ગામ,
 જ્વેર ન ચાલે ને છવાઈ માંગી, કહેા કેમ રટિયે રામ;
 કહેા કેમ રટિયે રામ તે અમે, એને શિખામણુ આપો તમે,
 કહે ગોવિંદરામ વેસ્યા રોવા લાગી, ભેખે અમારો મારગ ભાંગી.
 કથે જ્ઞાન પણ કાગડા જેવા, એ આચારે ઓળખાય,
 ખીર ચાખીને ખુવાર થાવા, કરકા ઉપર જાય;
 કરકા ઉપર જાયે ચાલી, ઠીક નહીં એની ભક્તિ કાલી,
 ગોવિંદ કહે એને ઓળખી લેવા, કથે જ્ઞાન પણ કાગડા જેવા.
 એવા સંતથી અળગા રહીએ, જે સતસંગે જાય,
 એનું નામ તે જ્ઞાની કહીએ, તેથી કારજ થાય;
 તેથી કારજ થાય તે થાયે, નિગમ તેણે કહ્યું વરતે ન્યાયે,
 ગોવિંદરામ મહા વાયક લઈને, એવા સંતથી અળગા રહીએ.
 બગ અહાર તે બગડી જશે, તે બગલા મલીને ખાય,
 મોતી તણો જે આહાર હાથ જ આવે, તો હંસની ભુખ જ જાય;
 હંસની ભુખ જ જાય તે ભાગી, હરિજને ટેલ હંસની માગી,
 કહે ગોવિંદ એની શી ગતિ થાશે, બગ આહાર તે બગડી જશે.
 જ્ઞાન વિના નર પશુવત જેવા, તેમાં નથી કાંઈ ફેર,
 શાસ્ત્રે કહ્યું જે સતસંગ કરવો, તે લાગે કડવું ઝેર;
 લાગે કડવું ઝેર તે લાગે, અને મુરખ પંડિતથી લાગે,
 કહે ગોવિંદરામ ગીતા કહે એવા, જ્ઞાન વિના નર પશુવત જેવા.
 પરથમ કહેશે પૈસા મેલો, પછે બતાવે જ્ઞાન,
 એવા ગુરુતા શિષ્ય થાયે, તેને મોટું જ્યાન;
 તેને મોટું જ્યાન જ થાયે, પામર તેને શરણે જાયે,
 કહે ગોવિંદરામ પછે કરે ચેલો, પરથમ કહેશે પૈસા મેલો.
 મોરચ ગુરુને વાંસે ચેલા, તે નવરા નરકે જાય,
 ગુરુ મરીને સ્વાન જ સરજે, શિષ્ય ગીગોડા થાય;
 શિષ્ય ગીગોડા થાય તે શા માટે, કળી દ્રવ્ય લીધું તે માટે,
 કહે ગોવિંદરામ જમપુરીમાં પહેલા, મોરચ ગુરુ ને વાંસે ચેલા.
 દ્રવ્યહરા જે ગુરુ હોય ધૂતા, તે નવ પામે પાર,
 અંધ ગુરુ ને અધિર ચેલા, વળગા એક બીજાની કાર;

એક ખીન્નની લારે વળગ્યા, તે વેદ વચન સુણી નવ થાયે અળગા,
 કહે ગોવિંદરામ એ સરજે કુત્તા, દ્રવ્યહરા જે ગુરુ હોય ધૂત્તા.
 તુંબડું પાણીમાં બોળીએ ઊંડું, તે બારે નીસરે બાપ,
 ખુણે કામ કરે જે ખોટાં, તે પ્રગટ થાયે પાપ;
 પ્રગટ થાયે પાપ તે કેવું, ખરે ચઢીને ચાલ્યા જેવું,
 ગોવિંદ કહે એવું કામ છે ભુંડું, તુંબડું પાણીમાં બોળીએ ઉંડું.
 ખોટી વાતને ખાસડાં દેયે, તેનો રામ ન આણે રોપ,
 ન્ને હોય સાચી ને જુડી કહીએ, તેનો લાગે દોષ;
 તેનો લાગે દોષ તે લાગે, જમીન અસમાનથી જાયગા લાગે,
 ગોવિંદ કહે સાચી સાંભળી લેયે, ખોટી વાતને ખાસડાં દેયે.
 સંતોકદાસને તૃપ્ણા ઝાઝી, ટાહું નહી એનું તંન,
 દુવારા બારણે ડોકાં કાઢે, મેલું એનું મંન;
 મેલું એનું મંન શા માટે, તો દુવારાબાર જુવે તે માટે,
 કહે ગોવિંદ એમાં રામ નથી રાજ, સંતોકદાસને તૃપ્ણા ઝાઝી.
 સીતલદાસ પણ બળતી સગડી, બડબડ કાઢે બોલ,
 જ્ઞાનગુપ્તી તે જાણે નહી, જાણીયે ભુંક્યો ખોલ;
 જાણીયે ભુંક્યો ખોલ તે ખોલો, ને રહેણી કરણીની કારનો ખોલો,
 બાવું પેડું તેનું ધર ગયું બગડી, સીતલદાસ પણ બલતી સગડી.
 પ્રગટ દિપનું કારણ મોટું, તે ટાળે અંધકાર,
 ખીન્ન મંદિરમાં દશ દીવાની, પ્રગટાવોણી હાર;
 પ્રગટાવોણી હાર તે મેલી, તે અંધારું ન કાઢે ટૂલી,
 ગોવિંદ કહે દીવો નામ નહિ ખોટું, પ્રગટ દિપનું કારણ મોટું.
 પ્રગટ હોય તેદિ કોય ન જાણે, રમાપતિની રીત,
 હરિ કૃપાથી હરિ જન જાણે, જગત આંધળું ભિત;
 જગત આંધળું ભિત તે કેવું, નિંદા કરવા માંડે એવું,
 ગોવિંદ કહે પછી સૌ વખાણે, પ્રગટ હોય તેદિ કોય ન જાણે.
 વિધિ હરનાં તમે વચન વિચારે, મહાત્મ્ય સત્ત્વ
 શુક નારદ સનકાદિક માગે, હર્ષ દિયો.

હર્ષ દિવો શ્રીરંગ એમ માગે, લવ સતસંગથી લવ દુઃખ માગે,
 ગોવિંદ કહે અવસર છે સારો, વિધિ હરના તમે પવન વિચારો.
 લવ સતસંગની સમતા નાવે, તપ તીર્થ વ્રત ભોગ;
 સતસંગ વિના સાધન કરવાં, તે સુમાંતરના ભોગ;
 સુમાંતરના ભોગ તે આમે, સર્વ સાધન કરી સતસંગ પામે,
 ગોવિંદ કહે ગમે ત્યાં જઈ આવે, લવ સતસંગની સમતા નાવે.
 સમજ્યા ત્યાંથી સતસંગ કરીએ, ધરીએ વિમળ વિચાર,
 પારંવાર ઉમાપતિ માગે, વેદ ચારનો સાર;
 વેદ ચારનો સાર જ કાવે, અન્ય સંગે લવ પાર ન આવે,
 ગોવિંદરામ ભુલ્યા નવ પ્રિયે, સમજ્યા ત્યાંથી સતસંગ કરીએ.
 સંતસંગ સર્વનું આભુષણ, આઘ અંત ને મધ્ય,
 કુસંગે કરી કંઈ ગયા અગડી, ભોગી જતિ ને સિદ્ધ;
 ભોગી જતિને સિદ્ધ તે કેવા, રાવણ રાહુ ને નીમી જેવા,
 ગોવિંદરામ કુસંગમાં દુપણ, સંતસંગ સર્વનું આભુષણ.
 નારાયણનું નામ જ મોટું, કંઈ કદીમાં આજ,
 માન મુકી સંતસંગ કરશે, તેની રહેશે લાજ;
 તેની રહેશે લાજ તે પળમાં, રખે રહેતા કોઈ ભુલમાં,
 ગોવિંદ કહે આણું નહીં ખોટું, નારાયણનું નામ જ મોટું.
 લવ સંતસંગનો મહિમા મોટો, તે જીવે કળ્યા ન જાય,
 સનકાદિક શિવ સરખા માગે, તે જશ ગીતા ગાય;
 તે જશ ગીતા ગાય તે ગાય, ને સાચા સંત મળે ઓળખાય,
 ગોવિંદરામ મનનો મત ખોટો, લવ સંતસંગનો મહિમા મોટો.
 કમલાવર કિપાના સિંધુ, ઇશ ધરે અવતાર,
 અધમ ઓધારણ મનોહર મૂર્તિ, પ્રગટ રહે નિરધાર;
 પ્રગટ રહે નિરધાર તે હરી, ભુગ ચારમે કિપા કરી,
 ગોવિંદરામ હરિ દીનના અંધુ, કમલાવર કિપાના સિંધુ.
 વાંસડી વાતા ને ગીત ગાતા, હરિ ગૌધન ચારવા જાય,
 તેદી ગાંડો ગોવાલિયો કેતા, હવે કથા કરીને ગાય;

કથા કરીને ગાયે તે લોક, કૃષ્ણ કૃપાથકી ઝાળખે કોક,
 ગોવિંદરામ સર્વ સુખના દાતા, વાંસલી વાતા ને ગીત ગાતા.
 અહ્મા સરખે વછને હરિયાં, ઇંદ્રે પ્રીધો કોપ,
 કહે ગોકુલમાં ગોવાળિયે, ક્યોં ધર્મનો લોપ;
 ક્યોં ધર્મનો લોપ તે કૈયે, ગોપ ગોવાલને બોલી દૈયે,
 ગોવિંદરામ કંઈકે કારજ કરિયાં, અહ્મા સરખે વછને હરિયાં.
 અનંત રૂપે થયા અવિનાશી, ગૌ બ્રાહ્મણ પ્રતિપાળ,
 અહ્મા વછ હરી ગયા ન્યારે, ત્યારે પ્રગટ કર્યા તત્કાળ;
 પ્રગટ કર્યા તત્કાળ તે કૈવાં, જે જેવાં હતાં તેવાંને તેવાં,
 ગોવિંદરામ વાતું વેદમાં ખાસી, અનંત રૂપે થયા અવિનાશી.
 ધર આલીને બેસી રહ્યા, અહ્માને આગ્યો ભાર,
 ગોવાલ નહી આતો ગોકુલનો પતિ, વેદવચન નિરધાર;
 વેદ વચન નિરધાર તે વદે, અહ્માએ એમ જાણ્યું રુદે,
 ગોવિંદરામ પ્રભુની પૂરણ દયા, ધર આલીને બેસી રહ્યા.
 ઇંદ્રે કહે એને લાસું લીધું, મારો આચ્છવ ટાળ્યો આજ,
 મુરપતિ હું છું સાચો, તે લીધી મારી લાજ;
 લીધી મારી લાજ તે કૈવી, જે આચ્છવ ટાળી નાખ્યો એવી,
 ગોવિંદરામ મહી માખણ ખાધું, ઇંદ્રે કહે એને લાસું લીધું.
 ઇંદ્રે અતિ અભિમાન આણી, લીધું મેઘતું શેન,
 ગોકુલ ને ગોવરધન હામે, કરી નાખ્યું લછ વેન;
 કરી નાખ્યું લછ વેન એક પળમાં, ઇંદ્રે જાણ્યો એમ જાણમાં,
 ગોવિંદ માનુષ મનમાં જાણી, ઇંદ્રે અતિ અભિમાન આણી.
 ઇંદ્રે તણો ત્યાં આંખલો ભાંગ્યો, થાક્યા આરે મેહ,
 ગોપ ગોવાલ આનંદ કરે છે, મોટું અચરજ એહ;
 મોટું અચરજ એહ જાણી, ઇંદ્રે અંતરમાં દીનતા આણી,
 ગોવિંદને પગે જઈ લાગ્યો, ઇંદ્રે તણો ત્યાં આંખલો ભાંગ્યો.
 હિરણ્યકશ્યપે લાથે કરીને, માંગી લીધું મોત,
 પામરે આવી પરચો માગ્યો, ને મુઠો પરચો

મુવો પરચા સોત તે પાપી, તોય હરિયે વૈકુંઠ પદવી આપી,
 ગોવિંદરામ એમ ઘટે હરિને, હિરણ્યકશ્યપે હાથે કરીને.
 કુણ્ડિનું હુંતો કરતો કહ્યું, ત્યાંથી હરિયે આલ્યો હાથ,
 ત્યારે સતસંગે હું તો ચાલીને ગયો, ત્યાંથી મુણી સંતની વાત;
 મુણી સંતની વાત તે જૈયે, સંતસંગી થૈ એટા તૈયે,
 ગોવિંદરામ જેદિ કુટ્યુંતું હૈયું, કુણ્ડિનું હું તો કરતો કહ્યું.
 નરનારાયણ સુખના સિંધુ, ગૌ બ્રાહ્મણ પ્રતિપાલ,
 હરિજનના સદા હિતકારી, કુણ્ડિ કંસના કાલ;
 કુણ્ડિ કંસના કાલ તે હરિ, જેણે નારાયણ મૂર્તિ ધરી,
 ગોવિંદરામ હરિ દીનના બંધુ, નરનારાયણ સુખના સિંધુ.
 ધન્ય ધન્ય સ્વામી સતસંગ તમારો, કંકણ કલિમાં આજ,
 પરિબ્રહ્મ તમે પ્રગટ થઈને, લીધી કામની લાજ;
 લીધી કામની લાજ તે કેવી, એની કાય ન માને રાવ જ એવી,
 કામે કુસંગમાં ક્યો ઉતારો, ધન્ય ધન્ય સ્વામી સતસંગ તમારો.
 કૃષ્ણ કથાના જે જન રસિયા, તે જોગી હરિજન,
 ખોટામાં તેનું મન નવ ખુંચે, તેના માત પિતાને ધન્ય;
 માત પિતાને ધન્ય શા માટે, હરિના ગુણ ગાય તે માટે,
 ગોવિંદ તેના રુદ્યામાં હરિ વસિયા, કૃષ્ણ કથાના જે જન રસિયા.
 સાચા સંતને ઓળખી લેવા, જેમ પારખની પેર,
 સંત જુગલ જોયામાં સરખા, ફરે છે ઘેરોઘેર;
 ફરે છે ઘેરોઘેર તે ફરે, પણ દામ વામથી દુર જ તરે,
 ગોવિંદ તેની કરવી સેવા, સાચા સંતને ઓળખી લેવા.
 સંત સરોવર ચાલી જાશે, તે જન સુખિયા થાય,
 અળગો રહેશે તેને વાંસે, અહોનીશ લાગી લાય;
 અહોનીશ લાગી લાય તે લાગી, મરે ચઉદ લોક માંચે ભાગી,
 ગોવિંદરામ હરીના ગુણ ગાશે, સંત સરોવર ચાલી જાશે.
 જેને સંત મળ્યા તે સર્વે સુખિયા, અને દુખિઓ સળ સંસાર,
 ભવ ભટકણનો રોગ જ લાગ્યો, તેનો ન આવે પાર;

તેનો ન આવે પાર તે કેદી, આ જીવિત તે જાણો એ દી,
 ગોવિંદરામ દુઃખી મન મુખિયા, સંત મળ્યા તે સર્વે સુખિયા.
 સંત રહ્યા ત્યાં સાચું રહ્યું છે, ખીજે રહ્યું છે જૂઠું,
 સંત અસંતને જે ન ઝાળખે, તે નર હૈયાફૂટ;
 તે નર હૈયાફૂટ શે માટે, જે વિવેકની આંખ્ય નહિ તે માટે,
 વેદ પુરાણ એ મળીને કહ્યું છે, સંત રહ્યા ત્યાં સાચું રહ્યું છે.
 માનસરોવર હંસ જ રહે છે, ને જ્યાં ખાડો ત્યાં બગ,
 હંસ કરે છે મોતીનો ચારો, ત્યાં બગ ન મૂકે પગ;
 બગ ન મૂકે પગ વિચારી, એ છે મહત્તણા કહું અહારી,
 ગોવિંદરામ એમ ગીતા કહેછે, માન સરોવર હંસ જ રહેછે.
 હરિજનને હરિ હોય અનિ વાલા, લીધે રામનું નામ,
 ગુણ ગાયે ગોપીની પેરે, તો રીઝે સુંદર શ્યામ;
 રીઝે સુંદર શ્યામ મોરારી, એવા દાસ તણી બલહારી,
 ગોવિંદરામ આઠે પોર મતવાલા, હરિજનને હરિ હોય અતિ વાલા.

—□□□□□□□—

પ્રેમ ભક્તિ.

ઋષિ બ્રાહ્મણ કરતાતા સેવા, મુખથી થઇને મૂન્ય,
 જનશાલામાં વેદ જ કેરી, થાતી હતી ધૂન્ય;
 થાતી હતી ધૂન્ય તે જ્યાં, ગોવાલિયા જઈ ઉભા ત્યાં,
 ગોવિંદરામ ગયાતા અન્ન લેવા, ઋષિ બ્રાહ્મણ કરતાતા સેવા.
 હરિયે પૂછ્યું અન્ન કાંઈ લાવ્યા, કર ઠાલી છે કેમ,
 પાછા આવ્યા તે પાડ જ માનો, હરિ અમે કુશલ ક્ષેમ;
 આવ્યા કુશલ ક્ષેમ તે હરિ, અન્ન લેવા નહિ જઈયે પ્રી,
 ગોવિંદરામ ઉભા રહને આવ્યા, હરિયે પૂછ્યું અન્ન કાંઈ લાવ્યા.
 ઋષિ પત્નીને હરિ છે વહાલા, ત્યાં જઈ જાયો અન્ન,
 વિલંબ કરો મા વેહેલા જાઓ, એમ બોલ્યા જગજીવન;
 એમ બોલ્યા જગજીવન તે હરિ, આજ કુધા વ્યાપી છે ખરી,
 ગોવિંદરામ નહી આવો ઠાલા, ઋષિ પત્નીને હરિ છે

છપય.

કૃષ્ણ દેવકે કાજ, ગોવાલ અન્ન જાચન આપે;
 લેત ચલી રૂપિનાર, રૂપિ તખ મારન ધાયે;
 ક્રિયા ન વિશ્વ દેવ, હજી નહી ભોગ લગાયો;
 સખ દેવનકો દેવ, નંદ જસોદકો જાથો;
 ધન્ય ધન્ય અજનારકુ, લે ભોજન ચલી રાનમેં;
 કહે ગોવિંદરામ ગોવાલકી, ભનક પડી જખ કાનમેં.
 સખ દેવનકો દેવ, નંદ જસોદકો જાથો;
 સખ દેવનકો દેવ, બેદ ચારે મિલિ ગાયો;
 સખ દેવનકો દેવ, સિદ્ધને સુખે નાવે;
 સખ દેવનકો દેવ, અનમેં ધેન ચરાવે;
 સો જદુપતિ લગમેં જાવુંગી, યું કહી ચલી રાનમેં;
 કહે ગોવિંદરામ ગોવાલકી, ભનક પડી જખ કાનમેં.
 પતિ તમે પરિશ્રહ, ભામિની હું છું ભોલી;
 કૃષ્ણ દેવકે કાજ, સરવસ નાખું ઘોલી;
 તો કયા ભોજનકો ભાર, ગોવાલપે અન્ન મંગાયો;
 સખ દેવનકો દેવ, નંદ જસોદકો જાથો;
 સો જદુપતિ લગમેં જાવુંગી, યું કહી ચલી રાનમેં.
 કહે ગોવિંદરામ ગોવાલકી, ભનક પડી જખ કાનમેં.
 પતિ તમે પરિશ્રહ, બેદ બિરંચી કરી જાનો;
 નીત ગીતાકું ગાઓ, પ્રગટકી આત ન માનો;
 પ્રગટ રહે પરિશ્રહ, મનોહર મુરતિ ધારી;
 ક્રીપા વિના જન કાય, ન જાણે નર ઓર નારી;
 સો કૃપા અડિ સતસંગમે, સતસંગ સદા જન કીજ્યે;
 કહે ગોવિંદરામ ચતુરાઈકું, દુર દેંક કર દીજ્યે.
 સખ દેવનકો દેવ, પતિ કહા કહું પોકારી;
 તખ રૂપિ મારન ધાયે, મૂખસેં બોલી નારી;
 તનકે પતિ જો તમે, તન તુમ પાસે રાખો;
 પણ શ્રવકે પતિ જદુનાથ, મુખ યુરુ મત ભાખો;

ઓત સહી ધરમેં ગરી, તને તન એક તાનમેં;
કહે ગોવિંદરામ ગોવાલકી, ભનક પડી જમ્મ કાનમેં.

ચંદ્રાવળા.

શબ્દ મુણીને દોડી આધયો, ભરી ભોજનના થાળ,
તૈડામાં હરખ ધણો જે, જમશે નંદકુમાર;
જમશે નંદકુમાર તે હરિ, ચાલી સર્વે થાલજ ભરી,
ગોવિંદ દશો દિશથી ધાધયો, શબ્દ મુણીને દોડી આધયો.
ધરમાંથી નીસરિયાં ગોપી, ભરી ભોજનના થાળ,
ગોપ ગોવાળ મંડલી વહાલી, જે જમશે દીનદયાળ;
જમશે દીનદયાળ તે હરિ, રૂપિ પત્ની ઉપર કૃપા કરી,
ગોવિંદ પતિની આજા લોપી, ધરમાંથી નીસર્યાં ગોપી.
અમને અન્ન આપીને જાઓ, ઘેર હશે કંઈક કામ,
ખોભરાશે તો રૂપિ કચવાશે, એમ ખોલ્યા સુંદર સ્યામ;
ખોલ્યા સુંદર સ્યામ મોરારી, તમે ઘેર જાઓ રૂપિ નારી,
ગોવિંદ એમ ખોલ્યા મુખે માવો, અમને અન્ન આપીને જાઓ.

કોટી કામ તમપર વારી, નાખું સુંદર સ્યામ,
પાછાં પગલાં અમે નહી ભરીયે, ઘેર નથી કાંઈ કામ;
ઘેર નથી કાંઈ કામ તે હરિ, તમથી નથી અજાણ્યું જરી,
ગોવિંદરામ ખોલ્યા રૂપિ નારી, કોટી કામ તમપર વારી.

ધન્ય ધન્ય વ્રજની વિનતા, એમ કહે સુંદર સ્યામ,
અમ સારુ અન્ન લઈને આવ્યાં, તજીને ધરનાં કામ;
તજીને ધરનાં કામજ આવ્યાં, ભુધરને મન અતિશેં ભાવ્યાં,
ગોવિંદ હરિને વહાલી દિનતા, ધન્યધન્ય વ્રજની વિનતા.

ધન્ય ધન્ય વ્રજની છે નારી, જેણે જાણ્યા જગદીશ,
પંડિતના પ્રીછયામાં મેં નાવ્યા, ત્યારે ચડાવી રીશ;
ત્યારે ચડાવી રીશ તે ખરી, પાછળથી પસતાણા ફરી,
ગોવિંદરામ રીજ્યા ગિરિધારી, ધન્ય ધન્ય વ્રજની છે નારી.
રૂપિ પત્નીના પગની રજીને, લે ચડાવી રીશ,
અન્ના ઈંદ્ર કહે 'ધન ધન એને, જે જાણ્યા જગદીશ;

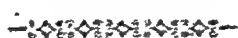
જે જાણ્યા જગદીશ તે કેવા, સર્વ દેવના દેવ હરિ એવા,
 ગોવિન્દરામ એમ ઉપનું અજને, રૂપિપત્નીના પગની રજને.
 ત્યારે આંખ ઉઘડી દ્વિજની, ઘેર પધારો નાર,
 આટલી ઘડી અપરાધ અમારો, તમે રહ્યાં છો બહાર;
 તમે રહ્યાં છો બહાર તે નારી, તમ આગળ અમે મુરખ ભારી,
 મહિમા સાંભળી ચરણ રજની, તૈયે આંખ ઉઘડી દ્વિજની.
 હરિ કહે છે નારિની સેવા, તમે જુઓ વિચારી આજ,
 રૂપિ કહે છે ધન ધન નારી, તમે ઓળખાવ્યા મહારાજ;
 ઓળખાવ્યા મહારાજ તે અમને, પ્રભુરૂપ અમે જાણ્યાં તમને,
 કહે ગોવિન્દરામ ગંગા મુત જેવા, હજી કહે છે નારીની સેવા.

ઉમિયા શિવ સંવાદ.

શિવા પ્રત્યે એમ શંકરે ભાખ્યું, ઉમા વર માંગો આજ,
 રામ લક્ષ્મણ એ સિતવા સારુ, વન આવ્યા મહારાજ;
 વન આવ્યા મહારાજ તે ચાલી, ગ્રહો ચરણ રુદ્રયામાં ઝાલી,
 ગોવિન્દરામ એની શાસ્ત્રમાં સાખ્યું, શિવા પ્રત્યે શંકરે ભાખ્યું.
 સંશેવત થઇ ગયાં સત જેવાં, શિવજી બોલ્યા તે અસત્ય,
 પણ કૃપા વિના કળ્યામાં નાવે, એવી હરિની અકળ ગત્ય;
 હરિની અકળ ગત્ય તે ખરી, ક્યાં સિતા એમ બોલ્યા હરિ,
 ગોવિન્દરામ વચન સાંભળ્યાં એવાં, સંશેવત થઇ ગયાં સતી જેવાં.
 સતી કહે બેલ્યા શું ભસ્મના ભોગી, એતો કેપ્રતાણું સર્વેકામ,
 દસરથ તણા એ દિકરા એ છે, એક લક્ષ્મણ એક રામ;
 એક લક્ષ્મણ એક રામ તે જાણે, તેને સચ્ચિદાનંદ કેમ કેવાશે,
 ગોવિંદ શિવ તો સમર્થ જોગી, સતી કહે બેલ્યા શું ભસ્મ ભોગી.
 સતીએ વેપ સિતાનો લીધો, ને વન ગયા તેની વાત,
 રામ કહે દક્ષ પ્રજ્ઞપતિની પુત્રી, ક્યાં છે શિવજી તાત;
 ક્યાં છે શિવજી તાત હે માતા, કહે અમને થાયે સુખસાતા,
 ગોવિંદ દેહનો પાટલો ડીધો, સતીએ વેપ સીતાનો લીધો.

ઉર્મા વનમાં જઈ આશ્રમે આવ્યાં, હર નમ્યા જોડીને હાથ,
આસન અળગું કાઢીને આપ્યું, કહે ત્યાં ખેસો તમે માત;
ત્યાં ખેસો માત એમ જ કહ્યું, સતીને અતીશે વિસ્મે થયું,
ગોવિન્દરામ દોષ ઉલટો લાવ્યાં, ઉર્મા વનમાં જઈ આશ્રમે આવ્યાં.
સતીએ વિમાન સુરનાં દેખી, કદયામાં વાધ્યો રોપ,
પિતાએ અમપર પત્રી ન લખી, એવડો અમારો શો દોષ;
એવડો અમારો શો દોષ અતિ, પિતાને પૂજ્યા જોગ અમપતિ,
લાખું ખરચાય ને મુને ન લેખી, સતીએ વિમાન સુરનાં દેખી.
દક્ષ પ્રજ્ઞપતિ તણી એ પુત્રી, ને મહામાયા કેવાય,
પિતાએ જન્મેના આરંભ માંડ્યો, ને વણુ તેડ્યાં ત્યાં જાય;
વણુ તેડ્યાં જાય તે ગયાં, આદર ન આપ્યો ભરમ થયાં,
ગોવિન્દ કહે નોહતી કંકાત્રી, દક્ષ પ્રજ્ઞપતિ તણી એ પુત્રી.
ભૂગુનંદિને આપે કરી, મત એ અગડ્યા બાપ,
દક્ષ જન્મેના ભંગ જ કીધો, તેનું લાગ્યું પાપ;
તેનું લાગ્યું પાપ તે અતિ, હરિ પ્રગટે મત ખેયતી ગતિ,
ગોવિન્દરામ એ વાત તે ખરી, ભૂગુનંદિને આપે કરી.
સતી કહે વરું તો શંભુને વરું, એ છે અખિલ બ્રહ્માંડનો ઇશ,
શિવજીએ ગિરા અસત્ય ઉચ્ચારી, તેણે મુજને ચઢી રીશ;
મુજને ચઢી રીશ તે ખોટી, શિવતણી તો સમજણુ મોટી,
કહે આજ્ઞા ખીજી દેહ ધરું, સતી કહે વરું તો શંભુને વરું.

અલીખાં પઠાણ.*

નંદગામ પાસે ત્રસાણું, વક્ષીછતું ગામ,
તેમાં રહેતા પકાણુ અલિખાં, ભજતા સુંદર શ્યામ;
ભજતા સુંદર શ્યામ મોરારી, પ્રગટ મૂર્તિ હિરમાં ધારી,
ગોવિન્દ કહે હરિના ગુણ વખાણું, નંદગામ પાસે ત્રસાણું.

ॐ भुसलमान, पद्मनाभार्ये इरेला गोरामी वैष्णवमानो ॐ

અલિખાં પકાણુ રાખતા સુરતી, શ્રીવિકૃલ કરતા વાત,
 ચોરાસી વૈષ્ણવ તે પામે, આવી એસતા સાક્ષાત;
 આવી એસતા સાક્ષાત તે જ્યારે, પોથી છુટે પકાણુ આવે સારે,
 ગોવિંદ કહે વચન ન ભુલે ઊરથી, અલિખાં પકાણુ રાખતા સુરતી.
 અલિખાં પકાણુ એવા હુતી, જેને વાલા વલ્લભ ખાળ,
 શ્રીવિકૃલની પધરામણી હુતિ, ને વિચમાં આવી ખાળ;
 વિચમાં આવી ખાળ આડી, ને ગલીમાં ન ચાલે ગાડી,
 ગોવિંદરામ લાંખા થઈ સુતા, અલિખાં પકાણુ એવા હુતા.

નરસિંહ મહેતો.

નાગરી નાતમાં નરસિંહ મહેતો, લજતા સુંદરશ્યામ,
 નાગર તેની નિંદા કરતા, મેલો મહેતા નામ;
 મેલો મહેતા નામ ને માળા, શું લઈ બેઠા ખોટા ચાળા,
 કહે ગોવિંદ જીનેગઢ રહેતો, નાગરી નાતમાં નરસિંહ મહેતો.
 તિલક માળા મેલો મહેતા, એ નહિ આપણું કામ,
 શંકર શંકર રટો સુખેથી, એ નાગરનું નામ;
 એ નાગરનું નામ કેવાયે, છખીલાના ગુણ કેમ ગવાયે,
 ગોવિંદ શિખામણુ નિત્ય દેતા, તિલક માળા મેલો મહેતા.
 કર્ણેડી મહેતો નિત્ય કહેતા, સુણો નાગરી નાત,
 રવિ પૂર્વેથી પશ્ચિમ ઉગે, સમુદ્ર સુકે સાત;
 સમુદ્ર સુકે સાત તે સૂકે, પણ મહેતો તો માળા ન મૂકે,
 ગોવિંદરામ જીનેગઢ રેતા, કર્ણેડી મહેતો નિત્ય કહેતા.
 મહેતાને મામેરું દીધું, હરિયે આપ્યો હાર,
 હેત કરીને હુંડી સ્વીકારી, જાણે સૌ સંસાર;
 જાણે સૌ સંસાર તે હવે, મહેતો હતા તેદી જન્મ તમ લવે,
 ગોવિંદરામ મિરાનું વિખ પીધું, મહેતાને મામેરું દીધું.
 જે દિ મેતો હરિગુણ ગાતા, કરમાં લઈને તાળ,
 હરિના જનને સંગે લઈને, સુખે લજતા ગોપાળ;

સુખે ભજતા ગોપાળ તે જે દી, નાગર નિન્દા કરતા તેદી,
 ગોવિંદરામ કોઈ નજીક ન જતા, જે દિ મહેતો હરિગુણ ગાતા.
 નાગર તણી તો નાત્ય ઠગારી, નહાવા મેલ્યું નીર,
 કર બોલે તો શ્રીફલ ફાટે, તે કેમ ખમે શરીર;
 કેમ ખમે શરીર તે બાધ, સમોવણ હોય તો આવું નાઈ,
 ગોવિંદરામ ઉનું નાખ્યું વારી, નાગર તણી તો નાત્ય ઠગારી.
 સમોવણ દેશે સારંગપાણિ, મહેતા કરે મલાર,
 મહેતાયે તો રાગ ચલાવ્યો, વરસ્યો અમોઘ ધાર;
 વરસ્યો અમોઘ ધાર તે ટાંણે, એ મહાત્મ તો હરિજન જાણે,
 વેવાણ બોલ્યાં એમ જ વાણી, સમોવણ દેશે સારંગપાણિ.
 વેવાણ કહે મેં વજોહ કીધો, મહેતો તો મોટી વાત,
 મંદિર મારું પાવન કીધું, નેડી ઉભી હાથ;
 નેડી ઉભી હાથ જ્યારે, પાડોસણ બોલી ઉડી તે સારે,
 ગોવિંદ છપીલે પરચો દીધો, વેવાણ કહે મેં વજોહ કીધો.
 પાડોસણને પતિજ ન આવી, એવી નાત્ય નાગરી ડાંડ,
 ત્યારે મહેતે મેહ વરસાવ્યો, તેની લઈ ખા ખાંડ;
 તેની લઈ ખા ખાંડ તે ચલી, એતો મહા મહિનાની પુડી વાદલી,
 ગોવિંદરામ ઉલટી વટવા આવી, પાડોસણને પતિજ ન આવી.
 નાગરે મહેતાની કિંધીતી નિંદા, મિરાંતે આપ્યું ઝેર,
 પ્રહલાદને જીવો પિતાયે દુભ્યો, એમ જક્ત ભક્તને વેર;
 જક્ત ભક્તને વેર તે કેવું, જીવો આઘઅંત્ય મધ્ય છે એવું,
 ગોવિંદરામ એક હરિને વંદા, નાગરે મહેતાની કીંધીતી નિંદા.
 મહા મહિનાની વાદલી પુડી, શું મહેતો કરશે મેહ,
 શામલીયે તો સમોવણ દીધું, પણ જગતે ન જાણ્યું તેહ;
 જગતે ન જાણ્યું તેહ તે કેવાં, એ પંચી પાડોસણ જેવાં,
 ગોવિંદરામ એ હૈયાફૂટી, મહા મહિનાની વાદલી પુડી.

રાવણ ને વિભીષણ.

સતી તો સીતાજી જેવાં, ભૂત્યાં દેખી લેખ,
 રામ ગયા જ્યારે મૃગ મારવા, આવ્યો જોગી એકાએક;
 વાંસે એકાએક તે સતી, રામ વાંસે ગયા લક્ષ્મણ જતી,
 આગલે દી ભૂલી ગયાં એવાં, સતી તો સીતાજી જેવાં.
 તે ભોલા જોગી ધૂટી લિક્ષા લીયો, રહે અમારી લાજ,
 આશ્રમ પૂછી લલે અતિથિ આવ્યા, ધન્ય ભાગ્ય કહું આજ;
 ધન્ય ભાગ્ય કહું આજ એ સતી, આણુ આપી ગયા છે લક્ષ્મણ જતી,
 ગોવિંદ કહે સતીને વિચાર થયો, ભોલા જોગી ધૂટી લિક્ષા લીયો.
 ધૂટી લિક્ષા અરથ ન આવે, સતીને થયો સંતાપ,
 ઉંમર ઓળંગી લિક્ષા આપું તો, પૂરણ એસે પાપ;
 પૂરણ એસે પાપ સતી, આણુ આપી ગયાજી લક્ષ્મણ જતી,
 ગોવિંદરામ સીતાવનફલ લાવે, ધૂટી લિક્ષા મારે અર્થ ન આવે.
 રાવણ ગયા જ્યારે સીતા હરી, ત્યારે પડ્યું રામને કામ,
 રૂડી પેરયે જૈને રાગને પુછ્યું, ખરચાશે અમારાં દામ;
 ખરચાશે અમારાં દામને ચાલો, તૈયે સર્વે મળી આપ્યો ઉત્તર કાલો,
 ગોવિંદરામ પછે સેન્યા જ કરી, રાવણ ગયા જ્યારે સીતા હરી.
 રાવણને કહે રામ દુવાઈ, તમે સાંભજો મારી વાત,
 રામ આપણા પિતા થાયે, સીતા આપણી માત;
 સીતા આપણી માત તે પાપી, ટાંણે આવો પાછા આપી,
 ગોવિંદ બોલ્યા વિભીષણ ભાઈ, રાવણને કહે રામદુવાઈ.
 શિખામણુ નવ લાગી સારી, રાવણે ચડાવી રીશ,
 વિભીષણ, કહે વિશ ભુજ કપાશે, દશ કપાશે શીશ;
 દશ કપાશે શીશ તે ભાઈ, ખોટું નહીં કહું રામ દુવાઈ,
 ગોવિંદરામ પાટું લેઈ મારી, શિખામણુ નવ લાગી સારી;
 રાવણે ચડાવી રીશ.

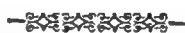
५५। विधे.

કલિભુગમાં હોડા વાણિયે ધર્યા, ભરી બજારે જાય,
જગતાં હુલારણા મોઢામાં ધાલે, તોય જરાય ન લગય;
તોય જરાય ન લગય તે બ્યારે, ધર્મ મેલી અધર્મમાં ચાલ્યા ત્યારે,
ગોવિંદ કલ્પતરુના નરિયા વરયા, કલિભુગમાં હુડા વાણિયે ધર્યા.
રાખ્યા હજુરી સૌને આકર, મોટા માણસ ને ભૂપ,
સવારમાં ઉઠતાં સાંભરે, નીરખે એનું રૂપ;
નીરખે એનું રૂપ તે દહાડી, જેમ પખાળે છોકરાની માડી,
ગોવિંદ હોડા સૌનો ઠાકર, રાખ્યા હજુરી સૌને આકર.
દેહમાં પાપ તો ફુંગલે ઘાલ્યું, કંઈક બગાડ્યા ભેખ,
બજાર વાવી ને કરમ કરે, જીવ મરે અનેક;
જીવ મરે અનેક તે જાણી, ધુંવાડા સાઝ ઉંધી કમાણી,
આંધળું થાણું એમને એમ ચાલ્યું, દેહમાં પાપ તો ફુંગલે ઘાલ્યું.
નરક તો કર્યું છે વ્યસની કાળે, તેનો ડાહ્યાને ડર નોય,
ડાહ્યો કરે જે વ્યસનીની સોબન, તો પડે નરકમાં સોય;
પડે નરકમાં સોય તે પડે, ડાહ્યો દેખી દૂરથી ડરે,
ગોવિંદ વ્યસન ડાહ્યો ન છાળે, નરક તો કર્યું છે વ્યસની કાળે.

મીરાંબાઈ.

સંવત ૧૪૫૬ માં મારવાડના મેડતાના રાઠોડને ત્યાં જન્મી હતી.
ઉદ્દેયુરના કુમ્ભારાણુની સ્ત્રી-એ સંવત્ ૧૫૨૬માં શ્રીકૃષ્ણ-
રકામાં વૈકુંઠવાસી થઈ હતી. જાતે રાઠોડ રજપુતાણી હતી.

પ્રેમ-લલિતનાં પદો.

પદ ૧ છું-રાગ ગરબી.

કહાં ગયો રે પેલો મોરલીવાળો, અમને રાસ રમાડી રે. કહાં
રાસ રમાડવાને વનમાં તેડ્યાં, મોહની મોરલી મુણાવી રે. કહાં
માતા જસોદા શાખ પુરાવે, કેશર છાંટયા ઘોળી રે. કહાં
હવણાં વેણુ સમારી મુતી, પહેરી કમુંબલ ચોળી રે. કહાં
મીરાંબાઈ કહે પ્રભુ ગિરિધર નાગર, ચરણકમળ ચિત્ત ચોરી રે. કહાં

પદ ૨ જુ.

અજંબ સહુણી પ્યારી મૃગ્યા નેણી, તં મોહન વશ કીધો રે. ટેક.
ગોકુળમાં સૌ વાત કરે રે વહાલા, કાન કુઅજે વશ લીધો રે. અજંબ
મકનો સો કરીને લાલ અંબાડી, અકુંશે વશ કીધો રે. અજંબ
લવિંગ સોપારી ને પાનનાં ખીડલાં, રાધાસું રાખ્યો કીતો રે. અજંબ
મીરાં કહે પ્રભુ ગિરિધર નાગર, ચરણકમળ ચિત્ત દીતો રે. અજંબ

પદ ૩ જુ.

ચાલને સખી મહી વેચવા જૈયે, જ્યાં મુંદીર વર રમતો રે. ટેક.
પ્રેમતણાં પકવાન લઈ સાથે, જોધ્યે રસિકવર જમતો રે. ચાલં
મોહનજી તો હવે મોંઘો થયો છે, ગોપીને નધી દમતો રે. ચાલં
મીરાં કહે પ્રભુ ગિરિધર નાગર, રણુછોડ કુઅજને ગમતો રે. ચાલં

પદ ૪ મું.

ચાલને સખી મારો શ્યામ દેખાડું, વૃંદાવનમાં ફરતો રે. ટેક૦
નખશિખ મુધી હીરને મોતી, નવ નવા શણગાર ધરતો રે. ચાલ૦
પાંપણ પાઘ કલંકી તોરો, શિરપર મુકૂટ ધરતો રે. ચાલ૦
ધેનૂ ચરાવે ને બેનૂ બળવે, મન મારાંને હરતો રે. ચાલ૦
રૂપને સંભારું કે ગુણને સંભારું, જીવ રણછોડમાં ભમતો રે. ચાલ૦
મીરાં કહે પ્રભુ ગિરિધર નાગર, શામળિયો કુબળને વરતો રે. ચાલ૦

પદ ૫ મું.

કકણ થયા રે માધવ મથુરાં જઈ, કાગળ ન લખ્યો કટકો રે. ટેક૦
અહિયાં થકી હરિ હવડાં પધાર્યા, ઓઢવ સાથે અટક્યો રે. કંઠ૦
અંગે સોવરણિયા વાઘા પહેર્યા, શિર પીતાંબર પટકો રે. કંઠ૦
ગોકુળમાં એક રાસ રચ્યો છે, કહાન કુબળ સંગ અટક્યો રે. કંઠ૦
કાલીશી કુબળ ને અંગે છે કુબડી, એ શું કરી બાણે લટકો રે. કંઠ૦
એ છે કાળો ને તે છે કુબડી, રંગે રંગ બન્યો અટકો રે. કંઠ૦
મીરાં કહે પ્રભુ ગિરિધર નાગર, બોળામાંથી ઘુંઘટ અટકો રે. કંઠ૦

પદ ૬ મું.

પુનમ ફેરો પૂર્ણ ચંદ્ર છે, રાસ રમે નંદલાલો રે. ટેક૦
નટવર વેશ ધર્યો નંદલાલો, સૌ જોવાને ચાલો રે. પુન૦
ગાનતાન વાહંતર વાજે, નાચે જસોદાનો કાલો રે. પુન૦
સોળસહસ્ત્રમાં અષ્ટ પટરાણી, વચ્ચે રહ્યો મારો વહાલો રે. પુન૦
મીરાં કહે પ્રભુ ગિરિધર નાગર, રણછોડ દીસે છોગાલો રે. પુન૦

પદ ૭ મું.

આતુર થઈ છું મુખ જોવાને, ઘેર આવો નંદલાલો રે. ટેક૦
ગૌ તણાં મીશ કરી ગયા છો, ગોકુળ આવો મારા વાલો રે. આતુ૦
માસી રે મારી ને ગુણિકા રે તારી, ટેવ તમારી એશી છોગળા રે. આતુ૦
કંસ મારી માતપિતા ઊગાર્યો, ઘણા કપટી નથી ભોળા રે. આતુ૦
મીરાં કહે પ્રભુ ગિરિધરના ગુણ, ઘણા જ લાગે પ્યાર રે.

પદ ૮ મું.

હું જાઉં રે જમનાં પાણીડાં, એકપંથ દો કાજ સરે;
જળ ભરવું ખીજું હરિને મળવું, દુનિયાં ભોળી દાઝે મરે. હું જા૦
અન્નણપણામાં કાંઈરે નવ સૂઝ્યું, જસોદાજી આગળ રાડ કરે;
મોરલી વળડી વાલો મોહ ઉપજાવે, તલવલ મોરો જીવ ફરફડે. હું જા૦
વૃંદાવનને મારગ જાતાં, જનમ જનમની પ્રીત મળે;
મીરાં કહે પ્રભુ ગિરિધર નાગર, લવસાગરનો ફેરો ટળે. હું જા૦

પદ ૯ મું.

નહિ જાઉં રે જુમનાં પાણીડાં, મારગમાં નદલાલ મળે;
નદજનો રે વાલો આણુ ન માને, કામણુગારો જોઈ ચિત્તડું ચળે. નહિ૦
અમે આહિરડાં સઘળાં સુવાળાં, કંઠણ કંઠણ કાનુડો મળ્યો;
મીરાં કહે પ્રભુ ગિરિધર નાગર, ગોપીને કાનુડો લાગ્યો ગળ્યો. નહિ૦

પદ ૧૦ મું.

હારે જાઓ જાઓ રે જીવણ જીહડા, હારે વાત કરતાં અમે દીકડા. ટેક૦
સૌ દેખતાં વહાલો આળ કરે છે, મારે મન છો મીકડા રે. જાઓ૦
વૃંદાવનની કુંજ ગલનમેં, કુખજ સંગે દીકડા રે. જાઓ૦
ચંદન પુષ્પ તે માથે પટકા, વળી માથે ધાત્યાંતાં પીછડાં રે. જાઓ૦
મીરાં કહે પ્રભુ ગિરિધર નાગર, મારે મન છો મીકડા રે. જાઓ૦

પદ ૧૧ મું.

હારે મારા શ્યામ કાલે મળજો, પેલાં કહ્યાં વચન તે પાળજો રે. મારા૦
જળ જમનાં જળ પાણી જાતાં, મારગ વચ્ચે વેહેલા મળજો રે. મારા૦
આલપણાની વહાલી દાસી, પ્રીત કરી પરવરજો રે. મારા૦
વાટે આળ ન કરિયે વહાલા, વચન કહ્યું તે શુણજો રે. મારા૦
ઘણોજ રતેહ થયાથી ગિરિધર, લોક લજ્જાથી વળજો રે. મારા૦
મીરાં કહે પ્રભુ ગિરિધર નાગર, પ્રીત કરી તે પાળજો રે. મારા૦

પદ ૧૨ મું.

હારે ચાલો ડાકારમાં જઈ વસિયે, હારે મને લેહે લગાડી રંગ રસિયે રે. ચાલો૦
હારે પ્રભાતના પહોરમાં નોખત વાજે, હારે અમે દરશન કરવા જઈયે રે. ચાલો૦

હારે અટપટી પાઘ કેશરિયો વાઘો, હારે કાને કુંડળ સોધયે રે. ચાલો ૦
 હારે પીળાં પીતાંબર જરકશી જામે, હારે મોતન માળાથી મોહિયે રે. ચાલો ૦
 હારે ચંદ્ર બદન અણિયાળી આંખો, હારે મુખકું સુંદર સોધયે રે. ચાલો ૦
 હારે રમઝુમ રમઝુમ નેપૂર બાજે, હારે મન મોહું મારું મોરલીયે રે. ચાલો ૦
 હારે મીરાંબાઈ કહે પ્રભુ ગિરિધર નાગર, હારે અંગોઅંગ જઈ મળિયે રે. ચાલો ૦

પદ ૧૩ મું.

મુખડાની માયા લાગી રે, મોહન પ્યારા મુખડાની માયા લાગી રે. ટેક-
 મુખકું મેં જોયું તારું, આ જગતકું થયું ખારું;
 મન મારું રહું ન્યારું રે; મોહન પ્યારા ૦
 સંસારીનું મુખ એવું, ઝાંઝવાનાં નીર જેવું;
 તેને તુચ્છ કરી ફરી રે; મોહન પ્યારા ૦
 સંસારીનું મુખ કાચું, પરણીને રંડાવું પાશું;
 તેને ઘેર શિદ જાધ્યે રે; મોહન પ્યારા ૦
 પરણું તો પ્રીતમ પ્યારો, અખંડ સૌભાગ્ય મારે;
 રાંડવાનો લે ટાળ્યો રે; મોહન પ્યારા ૦
 મીરાંબાઈ બલિહારી તારી, આશા એક મને ઉરધારી;
 હવે હું તો બડલાગી રે; મોહન પ્યારા ૦

પદ ૧૪ મું.

અરજ કરે છે મીરાં રાંકડી, ઊભી ઊભી અરજ કરે છે મીરાં રાંકડી. ટેક ૦
 માણિગર સ્વામી મારે મંદીરે પધારો, સેવા કરું દિન રાતડી. ઊભી ૦
 ફૂલના રે તોરા ને ફૂલના રે ગજરા, ફૂલના તે હાર ફૂલ પાંખડી. ઊભી ૦
 ફૂલની તે ગાદી ને ફૂલના રે તકિયા, ફૂલની તે પાથરી પછોડી. ઊભી ૦
 પય પકવાન મીઠાઈ ને મેવા, સેવૈયા ને સુંદર દહીડી. ઊભી ૦
 લવીંગ સોપારી ને એલચી તજવાળી, કાથા ચૂનાની પાનથીડી. ઊભી ૦
 સેજ બિછાવું ને પાસા મંગાવું, રમવા આવો તો જન્ય રાતડી. ઊભી ૦
 મીરાંબાઈ કહે પ્રભુ ગિરિધરનાગર, તમને જોતામાં હરે આંખડી. ઊભી ૦

પદ ૧૫ મું.

આજ મારે સાધુ જનનો સંગ રે રાણા, મારા ભાગ્ય ભળ્યાં રે. અ
 સાધુ જનનો સંગ જો કરીએ પિ - - - રે તે ચોગણો રંગ રે.

જે શું આંધે પ્રીતડી જી, તે શું રહે પ્રતિદૂલ;
 મેલ ન છડે મનતણો જી, એ માયાનું મૂલરે. મ૦
 તપ કીધો માયા કરી જી, મિત્રશું રાખ્યો રે ભેદ;
 મસ્તિજીનેશ્વર જાણજો જી, તો પામ્યા સ્ત્રી વેદ રે. મ૦
 ઉદયરત્ન કહે સાંભળો જી, મહેલો માયાની બુદ્ધ;
 મુક્તિપુરી જાનાતણો જી, શ્રી મારગ છે શુદ્ધ રે. મ૦

લોભ વિશે.

તમે લક્ષણ જોજો લોભનાં રે, લોભે જન પામે ખોલના રે;
 લોભે ડાહ્યા મન ડોલા કરે રે, લોભે દુરઘટ પંથે સંચરે રે. તમે
 તજો લોભ તેનાં લેઉ લાભણાં રે, વધી પાયે નમીને કરું ખામણાં રે;
 લોભે મર્યાદા ન રહે કેની રે, તમે સંગત મેહેલો તેહની રે. તમે
 લોભે ધર મેહેલી રણમાં મરે રે, લોભે ઉચ તે નીચુ આચરે રે;
 લોભે પાપલણી પગલાં ભરે રે, લોભે અર્થ કરતા ન ઓસરે રે. તમે
 લોભે મનકું ન રહે નિર્મળું રે, લોભે સગપણ નાશે વેગલું રે;
 લોભે ન રહે પ્રીતને પાવડું રે, લોભે ધન મેલે બહુ એકડું રે. તમે
 લોભે પુત્ર પ્રત્યે પિતા હણે રે, લોભે હત્યા પાતિક નવ ગણે રે;
 તેતો દામ તણે લોભે કરી રે, ઉપર મણિધર થાય તે મરી રે. તમે
 જોતાં લોભનો થોભ દીસે નહીં રે, એવું સૂત્ર સિદ્ધાંતે કહું સહી રે;
 લોભે ચક્રી સંલુમ નામે જીવો રે, તેતો સમુદ્ર માહે ડુખીમુવો રે. તમે
 એમ જાણીને લોભીને છડજો રે, એક ધર્મશું મમતા મંડળે રે;
 કવિ ઉદયરત્ન લાખે મૂઢા રે, વંદુ લોભ તજો તેહને સદા રે. તમે

જીવરૂપી વણજારા વિષે.

નરભય નયર સોહામણું, વણજારા રે;
 પામીને કરજો વ્યાપાર, અહો મોરા નાયક રે.
 સત્તાવન સંવતતણાં; વણું પોડી ભરજો ઉદાર. અહો
 શુભ પરિણામ વિચિત્રના; વણું કરિયાણા બહુ મૂલ. અહો
 મોક્ષ નગર જાવા ભણી; વણું કરજો ચિત્ત અનુદૂલ. અહો
 ક્રોધ દાવાનલ ઓલવે; વણું માન વિપમ ગિરિરાજ. અહો

આલંગજો હલવે કરી; વણુ સાવધાન કરે કાજ. અહો
વંશજલ માયાતણી; વણુ નાવ કરજો વિશ્રામ. અહો
ખાડી મનોરથ લવતણી; વણુ પડણું નહી કામ. અહો
રાગ દ્વેષ એય ચોરટા; વણુ વાટમાં કરશે હરાન. અહો
વિવિધ વિરજ ઉદ્ધાસથી; વણુ તે હણુને પહેલે કામ. અહો
એમ સર્વ વિધિ વિડારીને; વણુ પોહોંચજો શિવપુરવાસ. અહો
ક્ષય ઉપસમ જો લાવના; વણુ પોડી લેયાં ગુણુ રામ. અહો
નાયક લાવે તે થશે; વણુ લાલ હોશે તેથી અપાર. અહો
ઉત્તમ વણુને જો એમ કરે; વણુ ઉદય નમે વારંવાર. અહો

—*****—

શીલની નવ વાડ વિષે.

દાહરો.

શ્રીગુરુને ચરણે નમી, સમરિ સરસ્વતી માય;
નવ વિધિ શીલની વાડનો, ઉત્તમ કહું ઉપાય.

વાડ ૧ લી.—ઢાળ.

પહેલી તે વાડે હોજી, વીર જિનવરે કહ્યો, સેવો હો સેવો વસ્તિ વિચારીનેજી.
સ્ત્રી પશુ પતંગ હોજી, વાસો વસે જિહાં, લાં નહિ રહેવું શીલવ્રતધારીનેજી.
જેમ તરુ ડાળે હોજી, વસતો વાનરો, મનમાંહિ બિહેજો રખે ભૂયે પડુંજી;
માંગર દેખી હોજી, પંજર માંહેથી, પોપટ ચેતે રે રખે દોટે ચડુંજી.
જેમ સિંહલંકી હોજી, સુંદરી શિર ધરીજી, જલતું બેડું જુગતે જાળવેજી;
તેમ મુનિ મનને હોજી, રાખે ગોપવી, નારીને નિરખી ચિત્ત નવિ ચાળવેજી.
જેહાં હોવે વાસો હોજી, સહજે માંગરનો, જોખમ લાગે તિહાં મૂપકની જાતનેજી;
તેમ બ્રહ્મચારી હોજી, નારીની સંગતે, હારી રહે શીલ સુદ્ધાંતનેજી.

કલશ.

એક વાડ વિષ્ટે વિષય પ્રગટે, શંકા કંખા નીપજે;

તીવ્ર કામે ધાતુ બગડે. રાગ બહુવિધ ઉપજે.

મન માંહી વિષય બ્યાપે, મન વિષયસું રહે મળી;

ઉદયરત્ન કહે તે કારણે, નવ વાડ રાખો નિર્બંજી.

પપ

વાડ ૨ જી.

સુરપતિ સેવિત ત્રિભુવન ધણી, અજ્ઞાન તિમિર હર દિનમણી;
શીલરત્ન યતના નિતંતે, ભાખી વાડ ખીજી ભગવંતે.

ત્રુટક.

ભગવંત ભાખે સંઘ શાખે, શીયલ સુરતરુ રાખવાં;
મુક્તિ મહાફલ હેતુ અદ્ભુત, ચારિત્રનો રસ ચાખવાં.
મીઠે તે વચને માનીશું, કથા ન કરે કામની;
વાડ વિધિસું જોહ પાળે, બલિહારી તસ નામની.
વાત વ્રતને ધાતકારી, પવન જ્યમ તરુપાતને;
વાત કરતાં વિપય વ્યાપે, તે માટે તજે વાતને.
લિંબુ દેખી દૂરથી જ્યમ, ખટાશે ડાઢો ગજે;
ગગન ગર્જરવ સુંણીને, હડકવા જ્યમ ઉજજે.
તેમ વ્રતિનાં ચિત્ત વિણસે, વેણું સુંદરીનાં સુંણી;
કથા તજે તે કારણે, એમ પ્રકાશે ત્રિભુવનધણી.

વાડ ૩ જી.

ત્રીજી વાડે રે ત્રિભુવન રાજિયો રે, ઓણિ પેરે દે ઉપદેશ;
આસન છાંડો રે સાધુજી નારીનું રે, મૂર્ત લગે મુવિશેષ.
હું બલિહારી રે જાઉં તેહને રે, ધન્ય ધન્ય તેહની માત;
શીલ સુરંગે રે રંગણી રાચું રે, જેની સાતે હો ધાત.
શયનાસન રે પાટ ને પાટલા રે, જ્યાં જ્યાં ખેસે હો નાર;
ખે ધડી લગે રે હાં ખેસે નહીં રે, શીલવ્રત રાખણહાર.
કાહલાં કેરી રે ગંધ સંયોગથી રે, જ્યમ જ્યમ કણકનો વાક;
સમ અખળાનું રે આસન સેવતાં રે, વિણસે શીલ સુરંગણ વાક.

વાડ ૪ થી.

ચોથી વાડે ચેતજે હો રાજ, ધણિપેરે ભાખે શ્રીજિન ભૂપ રે; સંવેગી મુધા સાધુજી.
નયનકમલ વિદારીને હો રાજ, રખે નિરખો રમણી રૂપ રે; સંવેગી
રૂપ જોતાં રહ લાગશે હો રાજ, હેલા ઉલસે અનંગ રે; સંવેગી

મનમાંહીં લાગશે મોહની હો રાજ, ત્યારે હોશે વ્રતનો ભંગ રે; સંવેગીં
દિનકર સામું દેખતાં હો રાજ, જગમાં નયણે ઘટે જ્યમ તેજ રે; સંવેગીં
ત્યમ તરુણી તનુ પેખતાં હો રાજ, હીણુ થાય શિયલ સુહેજ રે; સંવેગીં

વાડ ૫ મી.

પાંચમી વાડ પરમેશ્વરે, વખાણી વારુ;
સાંભળજો શ્રોતા તમે, ધર્મી વ્રતધારુ.
કુંડ તટપર કામની, રમે જિહાં રાગે;
સ્વર કંકણાદિકનો મુણી, તિહાં મન્મથ જાગે.
તિહાં વસવું બ્રહ્મચારીને, ન કહું વિત રાગે;
વાડ ભાગી શીલ-રતને, જિહાં લંછન લાગે.
અગ્નિ પાસે જેમ ઓગળે, ભાજન માંહિ ભરિયાં;
લાખ ને મિણુ જાએ ગળી, ન રહે રસ ધરિયાં.
ત્યમ હાવભાવ નારીતણા, હાંમુ ને રુદ્ધન;
સાંભળતાં શીલ વીધરે, મન વેધે મદન.

વાડ ૬ ઠી.

છટ્ટી વાડે છેલ છખીલો, ગુણુ રતને ગાઠો ભર્યોછ;
સિદ્ધાર્થ રાયકુળે નગીનો, વીરજીવંદ એમ ઉચર્યોછ.
અવ્રતીપણે જે જે આગે, કામક્રીડા બહુ વિધ કરીછ;
વ્રત લેધને વિલસિત પહેલાં, રખે સંભારે દિલ ધરીછ.
અગ્નિ ભર્યા ઉપરે પૂજો, મેલ્યો જ્યમ જ્યાલા વમેછ;
વરસ દિવસે જ્યમ વિષધરતું, શંકાએ વિષ સંક્રમેછ.
વિષય મુખ વિલસિત પહીલાં, ત્યમ શીલવંત ન સંભારતોછ;
બ્યાકુળ થઈને શીલ વિરાધે, પછે થાય મન ઓરતોછ.

વાડ ૭ મી.

સાતમી વાડે વીર પયંપે, મુણો સંયમના રાગી હો.
શીયલ રથના હો ઘોરી, મુઘા સાધુ વૈરાગી.
મુજ આણાં કરીને બ્રહ્મચારી, વિષય રસના ત્યાગી રે

સરસ આહાર તળજે સહજે, વિગય થોડી વાવરજે હો; શીયલ૦
 મોદક આહારે મનમથ કોપે, તેજનો પરિહરજે હો; શીયલ૦
 સન્નિપાતે ન્યમ ધૂત સંયોગે, અધિક કરે ઉછાળા હો; શીયલ૦
 પાંચે ઇન્દ્રિય ત્યમ રસ પોષે, ચારિત્રમાં કરે ચાળા હો; શીયલ૦

વાડ ૮ મી.

ત્રિશિલામુત હો ત્રિગટે બેશી એમ, આઠમી વાડ વખાણે દીલની;
 અતિ માત્રા હો આહાર તજે અણુગાર, લાલચ રાખો સંયમ શીલની.
 અતિ આહારે હો આવે ઉંઘ અપાર, સ્વપ્નમાંહિ કરે શીલની વિરાધના;
 વળી તેણે હો થાય મદવતી દેહ, સંયમ નવિ થાયે આરાધના.
 ન્યમ શેરનાં હો માપ માંહી બશેર, ઓરીને ઉપર દીજે ઢાંકણું;
 ફાટે તોલડી હો ખીચડી ખેરુ થાય, ત્યમ અતિ માત્રાએ વ્રત બગડે ધણું.

વાડ ૯ મી.

નવમી વાડે નિવારજે રે, સાધૂજી શણુગાર;
 શરીર શોભાએ શોભે નહીં રે, અવનીતલ અણુગાર.
 ધમ ઉપદેશે વીરજી રે, મુનિવર ધરજે રે મન;
 શીખામણુ એક માહરી રે, કરજે શીલ યતન.
 સ્નાન વિલેપન વાસના રે, ઉત્તમ વસ્ત્ર અપાર.
 તેલ તંબોલ આદિ તજે રે, ઉદ્ધટ વેપ સફાર.
 ઘોઘને ધરણી ધર્યું રે, ન્યમ રત્ન હાર્યું કુંભાર;
 ત્યમ શીલ રત્નને હારશો રે, જો કરશો શણુગાર.

શિક્ષા-પદ ૧૦ મું.

એકલી નારી સાથે, મારગે ન જવું હો, વળિ વાટે વાત ન કીજિએ;
 એક સેજે નર દોય, શીલવંત ન સ્વયું હો, સહેજે ગાળ ન દીજિએ.
 ન સુવાડે નિજ પાસ, સાડાં છ વરસની હો પુત્રીને પણ હેજમાં;
 સાત વરસ ઉપરાંત, મુતને પણ ન સુવાડે હો, શીયલવંતી સેજમાં.
 ભાંગે શીયલ જે કોઇ, સન્નન જાણો હો, અદકું પાપ નથી ધણું;
 કરતાં વિપય સંભોગ, સમર્ચિત્તમ પંચેન્દ્રિય હો, હણાય ધણું કહિએ કિથું.

ધમ જાણી નર નારી, શીલની સંદહણ હો, સ્વધી મનમાં ધારજો;
લે દુર્ગતિનું મૂળ, અપ્રહ્મ સેવાથી હો, જાતાં મનને વારજો.
તપગૃહ ગયણ દિશુંદ, વાંચિછત ફળદાતા હો, શ્રીહિરરત્ન શરીશર;
નામી તાસ ખસાય, વાડ વખાણી હો, શીલની એહ મનોહર.
ખંભાત રહિ ચોમાસ, સત્તરસે ત્રેસઠાં હો, આવણ વદ ખીજ બુદ્ધે ભણે;
ઉદયરત્ન કર જોડ, શીલ જો પાળે હો, તેહને જાઉં ભામણે. નમું રે નમું સો વાર.

વીરાવજય.

અમદાવાદનો જતી-સંવત્ ૧૭૯૩-ઇ. સ. ૧૮૪૯ માં હૈયાત હતો.

હિતશિક્ષા છત્રિસી.

સાંભળજો સજ્જન નર નારી, હિત શિખામણ સારી છ રે;
રીસ કરે દેતાં શિખામણ, ભાગ્ય દશા પરવારી; સુણજો સાજનો રે.
લોક વિરુદ્ધની વાર, સુણજો જગત પડયો વ્યવહાર. સુણજો
મૂરખ બાળક જાયક વ્યસની, કાર ને વળી નારુ છ રે;
જો સંસારે સદા સુખ વંછો, ચોરની સંગત વાર. સુણજો
વેશ્યા સાથે વણજ ન કરીએ, નીચસું નેહ ન કરીએ છ રે;
ખાપણ આવે ધર ધન જાવે, જીવિતને પરહરિએ. સુણજો
કામ વિના પર ધર નવ જઈએ, આજે ગાળ ન દીજો છ રે;
બળીઆ સાથે બાથ ન ભરીએ, કુટુંબ કલેશ નવ કીજો. સુણજો
દુસ્મનસું પર નારી સાથે, તેજીએ વાત એકાંતે છ રે;
માત એનસું મારગ જાતાં, વાત ન કરીએ રાતે. સુણજો
રાત રમણી ધરનો સોની, વિશ્વાસે નવ રહીએ છ રે;
માતપિતા ગુરુ વિણ ખીજને, ગુંજની વાત ન કહીએ. સુણજો
અજાણ્યાસું ગામ ન જઈએ, આડ તજે નવ વસિયે છ રે;
હાથી ઘોડા ગાડી જાતાં, દુર્જનથી દૂર ખસિયે. સુણજો

રમત રમતાં રીસ ન કરીએ, ભયભારણ નવ જઈએ છ રે;
 એ જાણુ વાત કરે જ્યાં છાની, ત્યાં ઉભા નવ રહીએ. સુણજ્ઞે૦
 હુંકારા વિણુ વાત ન કરિએ, ધન્યા વિણુ નવ જમિએ છ રે;
 ધન વિદ્યાનો મદ નવ ધરીએ, નમતા સાથે નમીએ. સુણજ્ઞે૦
 ગુરુ જોગી રાજ પંડિતને, હાંસી કરી નવ હસીએ છ રે;
 હાથી વાઘ સરપ નર વઢતાં, જેખીને દૂર ખસિયે. સુણજ્ઞે૦
 કૃવા કાંઠે હાંસી ન કરિયે, કેક કરી નવ ભમિયે છ રે;
 વરે ન કરિયે ધર વેચીને, જુગટડે નવ રમીએ. સુણજ્ઞે૦
 ભણુતાં ગણુતાં આળસ તનિયે, લખતાં વાત ન કરિયે છ રે;
 પરહસ્તે પરદેશ દુકાને, આપણું નામ ન ધરિયે. સુણજ્ઞે૦
 નામું માંડો આળસ છાંડો, દેવાદાર ન થઈએ છ રે;
 કપટ ભયાદિક સ્થાનક વરણ, દેશાવર જઈ રહિયે. સુણજ્ઞે૦
 ધનવંતો ને વેપ મલિનતા, પગસું પગ ધશી ધોવે છ રે;
 નાપિક ધર જઈ શિર મુંડાવે, પાણીમાં મુખ જોવે. સુણજ્ઞે૦
 નાવણુ દાતણુ સુંદર ન કરે, ખેડો તરણાં તોડે છ રે;
 ભોંછ ચિત્રામણુ નમ્ર મુએ તો, તેને લક્ષ્મી છોડે. સુણજ્ઞે૦
 માતા ચરણે શીશ નમાવી, બાપને કરે સલામો છ રે;
 દેવ ગુરુનાં દર્શન કરીને, કરે સંસારનાં કામો. સુણજ્ઞે૦
 એ હાથે માથું નવ ખણિયે, કાન નહિ ખોતરિયે છ રે;
 ઉભા કેડે હાથ ન દેધયે, સામે પૂર ન તરિયે. સુણજ્ઞે૦
 તેલ તમાકુ દૂરે તણ્યે, અણુગળ જળ નવ પીજે છ રે;
 કુલવંતી સતીને શિખામણુ, આના ભેગી દીજે. સુણજ્ઞે૦
 સસરો સાસુ જેઠ જેઠાણી, નણદી વિનય ન મૂકો છ રે;
 શાણપણે શેરી સંચરતાં, ચતુરા ચાલ ન ચૂકો. સુણજ્ઞે૦
 નીચ સાહેલી સંગ ન કીજે, પર મંદિર નવ ભમિયે છ રે;
 રાત પડે ધર બહાર ન જઈએ, સૌને જમાડી જમિયે. સુણજ્ઞે૦
 ધોખણુ માલણુ ને કુંભારણુ, જોગણુ સંગ ન કરીએ છ રે;
 સેજે કાષ્ઠક આળ ચઢાવે, એવું શીદ આદરીએ; સુણજ્ઞે૦

૧ નજ ભરતાર ગયો દેશાવર, તવ શણુગાર ન ધારિયે છ રે;
 જમવા નાત વરો નવ જમએ, દુરિજન દેખી ડરિએ. સુણજ્ઞે૦
 પરશેરી ગરબો ગાવાને, મેજે મેજે નવ જમએ છ રે;
 નાવણુ ધોવણુ નદી કિનારે, જાતાં નિર્લજ ન થઈએ. સુણજ્ઞે૦
 ઊપડતે પગ ચાલ ચાલિયે, હુન્નર સહુ શિખીએ છ રે;
 સ્નાન સુવચ્છે, રસોઈ કરીને, દાન સુપાત્રે દીજે. સુણજ્ઞે૦
 શોકતણાં લઘુ બાળક દેખી, ખેદ ન ધરશો હૈયે છ રે;
 તેની સુખ શીતલ આશીષે, પુત્રતણાં ફળ લહિયે. સુણજ્ઞે૦
 બારવરસ બાળક સુરપડિમાં, એ મે સરીખાં કહિયે છ રે;
 ભક્તિ કરે સુખ લીલા પામે, ખેદ કરે દુઃખ લહિયે. સુણજ્ઞે૦
 નર નારી બેઠિને શિખામણુ, મુખ લવરી નવ હસિયે છ રે;
 નાત સગાનાં ધર છોડીને, એકલડાં નવ વસિયે. સુણજ્ઞે૦
 વમન કરીને ચિંતા ઝાળે, નખળે આસન બેશી છ રે;
 વિદિશ દક્ષિણ દિશ આધારે, બોટયું પશુએ પેશી. સુણજ્ઞે૦
 અન્ન જાણે ઋતુવંતી પાત્રે, પેટ અછરણુ વેળા છ રે;
 અગાસીએ ભોજન નવ કરિયે, એ જણુ બેશી ભેળાં. સુણજ્ઞે૦
 અતિશે ઊનું ખાતું ખારું, શાક ઘણું નવ ખાવું છ રે;
 મૌનપણે ઓડીગણુ વરછ, જમવા પેલાં નાવું. સુણજ્ઞે૦
 અન્ન વખાણી લખોડી ન ખાવું, તડકે બેશી ન જમવું છ રે;
 માંદા પાસે સત તજીને, નરણાં પાણી ન પીવું. સુણજ્ઞે૦
 કંદ મૂળ અલક્ષ નેં બોલી, વાસી વિદળ તે વરજે છ રે;
 જૂઠું તજે પરનિન્દા હિંસા, જ્ઞે વળી નર લવ સરજે. સુણજ્ઞે૦
 વ્રત પચ્ચખાણુ ધરી ગુરું હાથે, તીરથ યાત્રા કરીએ છ રે;
 પુણ્ય ઉદય જ્ઞે મોટો પ્રગટે, તો સંઘવી પદ ધરીએ. સુણજ્ઞે૦
 મારગમાં મન મોકળું રાખી, બહુ વિધ સંઘ જંભાડો છ રે;
 સુરલોકે સુખ સઘલાં પામે, પણ નહીં એવો દહાડો. સુણજ્ઞે૦
 તીરથ તારણુ શિવમુખ કારણુ, સિદ્ધાચલ ગિરિનારે છ રે;
 પ્રભુ ભક્તિ ગુણુ શ્રેણે લવજલ, તરીએ એક અવતાર. સુણજ્ઞે

લૌકિક લોકોત્તર હિત શિક્ષા, છત્રિસીએ બોલી જીરે;
પંડિત શ્રીશુભ વીરવિજય મુખ, વાણી મોહનવેલી. સુણજે.

અભિવિજય.

મહાવીરસ્વામિનું પારણું.*

માતા ત્રિશિલાએ પુત્ર રત્ન જાળ્યો, ચોસઠ ઇંદ્રનાં આસન કંપે સાર;
અવધી ગયા તે જોઇ ધાએ શ્રીજનરાજને, આવે ક્ષત્રી કુળ નયર મોજર.
વીર પ્રતિભિએ મૂકે માતા કને, અને સ્વાપનીએ નિદ્રા દીએ સાર;
મેરુ શીખરે જીતે લાવે મહોચ્છવે, હરી પંચ રૂપ કરી મનોહાર.
એમ અસંખ્ય કોટા કોટી મળી દેવતા, પ્રભુને ઓચ્છવ મંડાણે લઇ જાય;
પંડેકંબળી સીલા એ જીતે ભક્તિથી, હરી અંકે થાપે ઈંદ્રપાણું ઉપાય.
એક કોટી સાઠ લાખ, કળસે કરી, વીરનો સનાત મહોચ્છવ કરે સાર;
વીર કુમારને અનુક્રમે લાવે જનુની મંદિરે, દાસી પ્રિયંવદા જાઓ તેણી વાર
રાજ સિદ્ધારથને દીધી વધામણી, દાસીને દાન માન દીએ મનોહાર;
ક્ષત્રી કુળમાંથી ઓચ્છવ મંડાવીઓ, પ્રજા લોકને હરખ અપાર
ઘેર ઘેર શ્રીકૃષ્ણ તોરણ તરાટજ બાંધીયાં, ગૌરી ગાવે મંગળ ગીત રસાળ;
રાજ સિદ્ધારથે જનમ મહોચ્છવ કર્યો, માતા ત્રિશિલાઇ જિજ્ઞાસ.
માતા ત્રિશિલા જુલાવે પુત્ર પારણે, જુલે લાડકડા પ્રભુજી આણુંદભેર;
હરખી નરખીને ઈંદ્રાણી જન જાએ, વારણે, આજ આણુંદ શ્રીવીરકુંવરને ઘેર.
વીરનાં મુખડાં ઉપર વાર કોટી ચંદ્રમા, પંકજ લોચન સુંદર વિશાળ કપોળ;
શુક ચંચુક સરખી દીસે નિર્મળ નાસિકા, કોમળ અધર અરુણ રંગ ચોળ.
ગિસધી સોવન મઢી રે શોભે હાલરે, નાનુક આભરણ સઘળાં કંચન મોતીહાર;
કર અંગુરો ધાવે વીરકુંવર હરખે કરી, કાંઈ બોલાવતાં કરે કીલકાર.
વીરને લલાટે કીધો કુમકુમ ચાંદલો, શોભે જડિત મરકત મણીમાં દીશે લાલ;
ત્રિશિલાએ જીગતે આંજી અણીયાળી બેહું આંખડી, સુંદર કરતુરીનું ટપકું દીધું ગાલ.

* કવિ દયારામના પારણાની આખાદ નકલ છે.

કંચન સોળે જાતનાં રત્ન જડેલું પારણું, ઝુલાવતાં થાએ ધુધરાનો ધમકાર;
ત્રિશિલા વિવિધ વચને હરખી ગાએ હાલરું, ખેંચે પ્રમતીયાળી કંચન દોરી સાર.

મારો લાડકવાયો સખાસંગે રમવા જશે, મનોહર મુખલ હુંડી આપીશ એને હાથ;
ભોજન વેળા રુમઝુમ રુમઝુમ કરતો આવશે, હું તો ધાધને ભીડાવીશ હૃદયા સાથ.

હંસ કારંડવ દોકીલ પોપટ મોરવા, માંહી બપૈયાને સારસ ચક્રાર;
મેના મોર મેલ્યાં રમકડાં રમવાતણાં, ધમધમ ધુધરો વળવે ત્રિશિલા કીશોર.

મારો વીરકુંવર નિશાળે લણુવ જશે, સાથે સ્વજન દુટુંબ પરિવાર;
હાથી રથ ઘોડા પાળા એ ભલું શોભતું, કરીશ નીશાળ ગએણું અતિમનોહાર.

મારા વીર સમાણી કન્યા સારી લાવશું, મારા કુંવરને પરણાવીશ મોટે ઘેર;
મારો લાડકડો વરરાજા ઘોડે બેસશે, મારો વીર કરશે સદાય લીલા લેહેર.

માતા ત્રિશિલા ગાએ વીરકુંવરનું હાલરું, મારો નંદન જીવળે દોડા દોડી વરસ;
એ તો રાજા રાજેશ્રી થાશે ભલો દીપતો, મારા મનના મનોરથ પૂરશે વાઘે હરપ.

ધન ધન ક્ષત્રી કુંડ ગ્રામ મનોહરું, જિહાં વીર કુંવરનો જન્મ ગવરાયં
રાજા સિદ્ધારથ કુળ માંહે દીનમણિ, ધન ધન ત્રિશિલા રાણી જેહેની માય.

એમ સઘએર ટોળી ભોળી ગાળ્યો હાલરું, થાયે મનના મનોરથ તેને ઘેર;
અનુક્રમે મહોદય પદવી રૂપવીજે પદ પામશે, ગાએ અમી વીજ્ય કહેથાશે લીલાલેહેર.

કો શ.

અ.

અખિલાધ-(અખિલ+અધ)-સર્વ પાપ.

અગ્ગર-(અગ+અગ)-પર્વતમાં ઉ-
પજેલો હાથી.

અગાધ-પુષ્કળ.

અગિયર-અનગર.

અગોપ-છાતી.

અગ્રણી-આગેવાન, મુખ્ય.

અંગુલી-આંગળી.

અંધોળ-નહાવું.

અંતર્ધ્યાન-એકદમ અદૃશ્ય થવું.

અંબરીપ-એક રાજા.

ઓછંગ-ખોળો.

અન્યુત-પ્રભુ.

અટાટ-સાર વિનાનું.

અટંકા-ઉન્મત્ત.

અંડકટાહ-તાળવું, બ્રહ્માંડ.

અણપાર-અપાર.

અર્ણવ-સમુદ્ર.

અતલિબળ-અતિ બળવાન.

અંતરગત-મનમાંનું.

અદબદ-અદ્ભુત.

અંત્યજ-ચંડાળ.

અધર-હોઠ.

અધમ-નીચું. હલકું. [તેનું સાધન.

અધ્યાત્મ-આત્માની જ્ઞાનશક્તિ અથવા

અધ્યાસ-અધ્યાસ-વૃથા ભાસવું.

અધરદંશ-હોઠનું કરડાવું તે.

અંધક-એક દૈત્યનું નામ.

અનલ-અગ્નિ; એક જાતનું પક્ષી.

અનમેપ-જેની આંખો નિરંતર સ્થિર
છે તે-દેવતા.

અનાચાર-બ્રિટ્ટાચાર.

અનીઠ-જેરથી અથવા પરાણે ન
બને તે. સૈન્ય-જથ્થો-મોઢાનો

આગલો ભાગ.

અનુચર-ચાકર. સેવક.

અનુસાર-પ્રમાણે.

અનુરાગી-પ્રીતિવાળું.

અનુમોદન-સંમતિ.

અનુરક્ત-પ્રીતિમાં લપટાયલું.

અનુરૂપ-યોગ્ય.

અનુવાદ-પુનરુક્તિ-એનું એજ કહેવું.

અનેરી-ખીલ.

અનંગ-કામ.

અપવર્ગા-મોક્ષરૂપ.

અંબ-આંખો.

અંબર-લુગડું-આકાશ.

અંબુ-પાણી.

અંબુજ-કમલ.

અભિનવો-અન્યથા જેવો.

અખિ-વાદળાં.	અવાસ-ધર.
અખખ-હરખ.	અવિચળપદ-મોક્ષપદ.
અમરારિ-દૈત, અસુર. (અમર×અરિ).	અવિલોક-તપાસ, શોધ.
અમલ-શુદ્ધ-મળરહિત.	અવિધારો-નંદી, અચિત.
અરક-સૂર્ય.	અવેરવું-સંભાળી લેવું.
અરદાસ-અરજ, ધનતિ.	અવ્યકત-આત્મા. માયા.
અરીસ્યા-ઈર્ષ્યા.	અળતો-મંદો.
અરુણાભ-રાત્રી કાંતિવાળા.	અંશુમલ } સૂર્ય
અદ્ભુત-આનંદ.	અંશુમાલ }
અલિ-ભ્રમર.	અસમંજસ-અધટિત. [તે.
અલિંગી-વિદેહી.	અસંભાવના-અવટિત; સંભવાના નહિ
અલેલ-હિસાબ વિનાનું. [ડેલી.	અસિલોમ-તરવાર જેવાં સંવાડાંવાળો.
અવક્રકપાનકઢી-પાંશરી તરવાર કહા-	અસ્ત્ર-હથિયાર.
અવગાહિતી-હૃદયમાં ઉતરવાવાળી.	અસ્તાચળ-સૂર્ય ચંદ્રનો જ્યાં અસ્ત
અવગણના-નિંદા.	થાય છે તે પર્વત-પુરાણ પ્રમાણે.
અવડ-વગર વપરાયલું.	અક્ષ-ઈંદ્રિયો.
અવદાન-ઉજળું, સ્વચ્છ.	

આ.

આધ-માતા.	આદર્શ-આરસી.
આક્રોશ-કંપકો, નિન્દા, શ્રાપ.	આદેશ-હુકમ.
આગમાપાધ-ઉત્પત્તિનાશક.	આદિ-મૂળ, પ્રથમ.
આજ્ય-ધી.	આંદુલમાન-ડોલતી, ધુણતી, ઝુલતી.
આત્મન-સંધ્યાદિક કર્મ કરતાં હથે-	આઘ-પેહેલું.
ળીમાંથી જલખિન્દુનું પ્રાશન કર-	આપ્તો-વધારો, પેટ પુલવાનો રોગ.
વું તે.	આશ્ણિયે-પોતાની મેળે.
આટોપ-ગર્વ કરવો-(આટોપવું).	આપ્તો-અથડાઈ.
આડ્ય-આડું દેવું, આડી દીધેલી વસ્તુ.	આભ્રણ-ધરેણું, આભૂપણ.
આડંબર-ખોટો ડોળ.	આમિષ-માંસ.
આતાપ-તડકો.	આભ્યાંતર-અંદરનું.
ધ્ય-પુંજ.	આયાસ-મેહેનત.

આરન્ન-આરીયાં-ચીલડાંની જાત.
આરુઢ-પદાર્થ સહિત; કાષ્ઠપર ખેસવું.
આલોચન-વિચાર.
આલાખ્યો-ગાયો.
આલંબ્યું-પહોંચ્યું.
આવટવું-નિવેડવું.

આવરણુ-ઢાંકણુ, -વસ્ત્ર.
આવરવું-ફેલાવું, ઢાંકી દેવું.
આહિર-ભરવાડ.
આહુતિ-અગ્નિમાં ફેંધે પણુ પદાર્થ
હોમવો તે.

ઈ.

ઈંદુ-ચંદ્રમા.

ઈંદ્રગોપ-પહેલે વરસાદે જે રાતા
રાતા જીવડાં ઉભરાય છે, તે.

ઉ.

ઉખામણી-કહેવત.
ઉગ્ર-ભારે.
ઉધટ-ઉધડવું.
ઉચ્ચાટ-ચિંતા.
ઉંક-સાડા ત્રણ હાથ.
ઉડગણુ-આકાશના તારા.
ઉડુ-તારો.
ઉડુગણુપતિ-ચંદ્રમા.
ઉદક-પાણી. [યની રતાસ.
ઉદયરાગ-સૂર્ય-ચંદ્રના ઉગવા સમ-
ઉદવસ્ત-ઉજડ.
ઉદગ્ર-એક દૈત્યનું નામ છે.
ઉદાંડ-સખત સળ કરનાર.
ઉદંબર-ઉંબરાનું આડ.
ઉદ્ગીત-ઉંચે સ્વરે ગાયેલું.

ઉદધિ-સમુદ્ર.
ઉદાહ્ય-સાર વિનાનો વેશ.
ઉદ્ગેરો-માયાભેદ ખોટો જાણીને નિવૃત્ત
થયેલો.
ઉમેટે-પેદા થાય.
ઉભેથા-ખેઉથી.
ઉદ્ગેરોજ-સ્તન.
ઉર-છાતી, મન.
ઉદેખી-ટાળી.
ઉર્વી-પૃથ્વી.
ઉર્ણનાલિ-કરોળિયો.
ઉસરી જવું-નિકળી જવું.
ઉપેક્ષા-અનાદર.
ઉપા-ઓખા.

ઓ.

ઓખર-નરક ખાતું તે.
ઓંગણો-ખળેલો, પણ શેકાઈને પુલે-
લો નહીં એવો દાણો.

ઓધ-હગલો-સમૂહ.
ઓજ-પરાક્રમ.
ઓટય-પડદો, ઓઢણુ-ઓઢવ

ઑકું-ઉદાહરણ.

ઑતાકું-અન્નપત્રું, ખુણખોયરેનું.

ઔકાર-પ્રણવ.

ઔકે-(ભુઔ) ઉકે.

ઔસકળ-ઔછો.

ક.

કટિમેખળા-કંદોરો.

કટુ(વા)-કડવાશ.

કંદન-વધ કરવો-કાપવું.

કંદળી-કેળ.

કણસલું-દાણાનો ઝુમખો.

કપાટ-કમાડ.

કપિલા-એકજ રંગની ગાય.

કખંધ-ધડ

કભાય-અંગરખો, જામો.

કમખી-કાંચળી-કમખો.

કમક-કાચખો.

કમળા-લક્ષ્મી.

કમળભૂ-બ્રહ્મા.

કમળકાશ-કમળ પુષ્પની કળી.

કમળપત્ર-કમળ ઉપર ખેસનાર બ્રહ્મા.

કમલાસની-બ્રહ્માણી.

કરકરો-જાડો.

કરમસતી-ધણી ખેંચાયલી.

કરખી-કંજુસ.

કરશણ-કણસલું, ખેડૂત.

કરિણી-હાથણી.

કરી-પરેણ, હાથી.

કરીર-કેરડાનું આડ.

કલણ-જાણવું તે.

કલમો-કુરાનનો લાગ.

કપટમ-ધર્મિજ્ઞ પ્રજા આપનાર આડ.

કપિ-વાનર.

કલિદ-ચંદ્રમાનો પાલક પિતા.

કલેદન-ભીંજવું.

કલેવર-શરીર, હોશિયાર.

કળિયો-જાણવું, સમજવું.

કવિ-કહેલું.

કવિ ગયા-કથી ગયા, કહી ગયા.

કવિરવ-કવિનો અવાજ.

કાચકી-પાણીની તરસ લાગવાથી

ગળું સુકાઈ જવું તે.

કામગરી-કારજવાળી.

કાતરો-ઝુમખો.

કાતિ-છરી.

કાનન-વન, જંગલ.

કારમો-આચિન્તો.

કાભો-ગાંડો થેલો.

કાન્તિ-લક્ષ્મી.

કુદ્રધંટિકા-ધુધરી.

કિકણી-ધુધરીયાળો પટો.

કીટ-કીડા.

કિન્નર-કુખેરના સેવકો.

કિરચંચુ-પોપટની ચાંચ.

કિરિટી-અર્જુન, ઉત્તરા.

કિલખ-નપુંસક.

કુંકટ-કુંકડો.

કુંજરકુંડ-ગણપતિ.

કુરંગ-હરણ. [નારી સ્ત્રી. કેસરી-સિંહ.
 કુંજરગામિની-હાથીના જેવી ચાલ. કેવલ્ય-મુક્તિ, મોક્ષ.
 કુટજાની-ખોટો જ્ઞાની. કોરણ-વાયુનું તોજાન.
 કુહાર-ફરસી. કોશ-આચ્છાદન, ઢાંકણ.
 કુદાલ-કોદાળી. કોટીલા-કોયલ.
 કુમુમ-કુલ. કૌશકી-દુર્ગાદેવીનું નામ.
 કૃશાન-અગ્નિ, ક્ષુદ્ર, હલકું. કંક્રાસ-ગળે ફાંસો ખાવો.
 કેસપાશ-ચોટલો. કંણુ-સંખ.

ખ.

ખં-આકાશ. ખરખરો-સાંતવન, મહોડે થવું, સમા
 ખટકશ-સોળ-ધાન કરવું.
 ખટવાંગ-ખાટલાની ઇશ-એક રાગનું ખાંડુડ-તરવાર.
 નાલગંડી જેવું હથિયાર. ખાધ-ટોટો, તુકસાન.
 ખડાળે-પગને પ્રહાર; કાતે, ઠોકરે. ખાખડું-ખાખોચિયું.
 ખડું-કાદવમાં ઠોરના ચાલવાથી જે ખેચર-આકાશમાં ફરનારું ગ્રાણી.
 પગલાં પડે ને સુકાય તે. ખુનસ-ઝેર.
 ખઘોત-આગિયો.

ગ.

ગજ-હાથી. ગેડી-લાકડી.
 ગજ્જ-સામર્થ્ય, ગજુ, શક્તિ. ગોળા-તોપના ગોળા.
 ગતસંગીત-ગાયનની રીતિ-કળા. ગોખર-ગાયોમાં હિછરેલો ગધેડો.
 ગરુવો-મોટો. ગોખ-છલું.
 ગર્દભ-ગર્ધવ-ગધેડો. ગોઠ-વાર્તા, ગોટી.
 ગર્વ-અહંકાર. [ધરેણું] ગ્રથલ-રોગ.
 ગલુખંધ-ટુપીઓ, હાંસડી, ગળાનું ગ્રામ-નગર, ગામ, કાળિયો.
 ગલન-સમજવાને અર્થરૂ. ગંગ-ગંગા.
 ગાભ-ગર્ભ. ગંગેરી-એકજાતનાં પાન.
 ગીરવાણુ-ભાયા-આણુરૂપી શબ્દો. ગૌધણુ-ગાયોનું ધણુ-ટોળું.
 ગુદમ-ઝડી. ગૌરીનદન-ગણપતિ.

ઘ.

ઘાટા-ઘટ, ઘણાપણું.

ઘન-મોર, વરસાદ.

ઘુમડલી-ગાતાં ગાતાં હિંચકો નાંખવો.

ચ.

ચક્રચુંધ-ખાંચખોંચ.

ચંપકવર્ણી-ચંપાના રંગ જેવી.

ચક્રુહીણો-અંધુજો.

ચામખેડું-આળા ચામડાની વાછ.

ચપલાયત-ચર્પણ અને પોહોળી.

ચાપ-ધનુષ્ય, દીવાવડે થાય છે તે.

ચમર-એક દૈત્ય.

ચાપડી-ચપટી, ટીચકારી.

ચર-ચાલનારા છવ.

ચાર-સુંદર.

ચરનભસંભવ-ગતિવાળો વાયુ.

ચાસંધ-પ્રસિદ્ધ, ચોડેધાડ, છચોક.

ચર્મ-ચામડું.

ચિહ્નુર-એક દૈત્ય.

ચર્વણ-ચર્વેણું, ચાવી રાખવું.

ચોડ-ઉજડ કરવું.

ચર્વે-કહે.

ચંડ-ભયંકર.

છ.

છમ-છખી.

છેહ-અંત, છેતરવું.

છુરિકા-છરી.

જ.

જંખજલ-કાંટાવાળી અડી.

કરવા પછી પકડાવું નહીં, તે પક-

જનારતિહારી-માણસની પીડા હર-

ડાય તો યુક્તિથી છટકી જવું તે.

જન્મલો-સર્વ, જુમલો.

[નારી. જુજવાં-જુદાં.

જસી-જેવી.

જુથ-સૈન્ય, જમાત.

જ્વલિત-અળતો.

જેષ્ટ-મોટો.

જનવત્યમાન-પ્રદીપ્ત.

જનૂલારી-ધંદ્ર.

જામિની-રાત્રિ.

જોત્સ્ના-જ્યોતિ, કાંતિ, તેજ.

જારી અજારી-વિલરી, છીનાણું, તે

જંગ-લડાઈ.

ૐ.

અમકાર-ઠણકાર.

અમરજોળ-ખોટો ડોળ.

અંજે-લંડ.

અંમખું-કાનમાં પહેરવાનું ધરેણું.

ત.

તક-છાસ.

તનય-પુત્ર.

તનહા-એકલી, પંડે.

તમા-દરકાર.

તાતા-ચકચકતા, તાણ.

તાંબુલ-પાન.

તારુણી-તરુણ સ્ત્રી.

તાલાવેલી-ચટપટી.

તિમિંગલ-મધરમચ્છ.

તિમિર-અંધારું.

તુખાર-ઘોડો.

તુલ-રૂનું ખુંમકું.

તુષ-સાલનાં ફાતરાં.

તુષી-ખુશી, સંતોષી.

તુંગ-ઉંચો.

તુંડ-મ્હોકું.

તૂરી-ઘોડો.

તોખાર-ઘોડા.

તોય-પાણી.

તોમર-ભાણું.

તોર-મિનન.

તોટા-ઘેન, નિશો.

ત્રાણ-તારવું.

ત્રાપડ-ગુણપાટ, ત્રાપકું.

ત્રિપથી-ત્રણે રસ્તે (સ્વર્ગ, મૃત્યુ

પપાતાળ) જનારા દેવતા.

દ.

દક્ષણાવંત-જમણી તરફથી મ્હોકું

હોય એવો શંખ.

દાંધસુતા-લક્ષ્મિ.

દાનુજરી-દાનવના શત્રુ, દેવ.

દશનપંક્તિ-દાંતની હાર.

દશે-ડસે, કરડે.

દમક-ચમક.

દમન-દેહકબટ.

દપટે-પેસી જાય.

દર્પ-પ્રકાશ.

દરી-પહાડની ગુફા.

દસૈયાં-લગ્ન થયા પછી દસ દિવસ

સુધી વરરાજા પોતાને સાસરે જ

મવા જાય છે તે.

દાઢાએથી-દાઢના આગલા ભાગથી.

દાણુ-જકાત.

દામણું-દોરકું-દયામણી.

દામિની-દાવાદાર, વિજળી.

દિગ્ગજ-દિશાના લાથી.

દિનેશ-દિવાકર-દિનેશ-સૂર્ય.

દિવટિયો-મશાલચી, દીની પૂજા

દુવવું-દુઃખવવું, દુભાવવું.

દુંદુભિ-નોખત.

દુધર-પકડી રાખવાને મુશ્કેલ પડે તે.

દુર્મતિ-દુષ્ટ શુદ્ધિ.

દુલારી-દીકરી.

દેવાંગના-દેવની સ્ત્રી.

દોટ-હડી, દોડવું.

દોલ્ય-દુઃખ.

દ્યૌ-આકાશ.

દ્રિગ-આંખ્ય.

દુમ-ઝાડ.

દ્રોહ-વેરશુદ્ધિ રાખવી.

દંતધાવન-દાતાણુ.

ધ.

ધગા-તાપ.

ધમસાણુ-ધોંધાટ, શોરખંકાર.

ધરણિધર-(ધરણિ-પૃથ્વી+ધર-ધર-

નાર)-બ્રહ્મ શેષનાગ. [માતા.

ધાત્રી-બ્રહ્માની શક્તિ, પુત્રી, વિધાતા,

ધીશ-ઉપરી-અધિકારી.

ધેન-ગાય.

ધ્યે-ધ્યાન કરવાનો પદાર્થ.

ધૂસર-ધૂસારો, કાળ, અસુરની જાત.

ન.

નગ-પર્વત.

નંદન-દીકરો.

નલ-આકાશ.

નફેરી-એક વાહન.

નરહિ-નરડિયો-હરિયો.

નરેડાટ-ઉજડ.

નરખદ-અદ્ભુત નહીં તે.

નવનિત-માંખણુ.

નવે-નવાથે-તીરે-આણે.

નર્ત્ય-ક્રિયા.

નાગરી-ચતુર-હોંશિયાર.

નાટ્ય-નાટક.

નાદચિંદુ-ઝંકાર.

નાળ-તોપ.

નિકટ-પાસે.

નિગમ્યો-ખોયો-ગુમાવ્યો.

નિર્દલ્યાં-માર્થો.

નિધિ-ભંડાર.

નિધન-નાશ.

નિધાન-પાત્ર.

નિપાત્યો-વધ કર્યો.

નિમેષ-જરા-ક્ષણ.

નિરંજની-કલંક વિનાની, દ્વેષરહિત.

નિસાંખર-લીલું વસ્ત્ર.

નિવેંદ-ઈચ્છા. આતુરતા.

નેડો-પાસે, પ્રીત, સ્નેહ.

નેત-નહીં, એમ.

નેપુર-ઝાંઝર.

પ.

પંચવદન-મહાદેવ.

પખાલ-લવું-ધુવ, સાદ કરે.

પટોળું-ચીર.

પકવે-પાકવે, મોકલે.

પડતાળે-પછાડે, મારે.
 પતિજે-માતે, કબુલ કરે.
 પત્તગ-સાપ.
 પય-દુધ.
 પરહરે-તજે.
 પરજળે-અળે.
 પરગ્ગપત-અભા, કુંભાર.
 પરચંડ-મોરું ક્રોધાયમાન.
 પલવટે-પહેરેલા, ઓઢેલાં વસ્ત્રના છં-
 ડાની ગાંઠે વાળવી તે.
 પરિસ્ત્રાણુ-પથારી.
 પરિહાસ-કહ્યા, મશ્કરી.
 પરં-જૂઠું. નિરાળું.
 પરેશ-શ્રેષ્ઠ-હથ્થરી.
 પરોક્ષ-ન દેખાય તે.
 પક્ષાણી-સ્વારી કરી, કાર્ધ વાહનપર
 બેસી.
 પલિયો-નાકો, લાગ્યો.
 પવાડા-એક જાતની કવિતા.
 પાખર-ધોડાનું અખતર.
 પાડસણે-ઉપકાર માનીતે.
 પાત-પડવું.
 પાંત-હાર, પંકિત, ઓળ.
 પાનોઢ-ઝાડ ઉપર નવી પાંદડી થાય છે તે.

પાર્થિવ-પૃથ્વીનું-મારીનું.
 પાવક-અગ્નિ.
 પાવટ-માર્ગ.
 પાલો-અરક-હીમ.
 પાસ-અંધન, કાંસો.
 પાહિ-રક્ષા કરવી.
 પીત-પીવું.
 પીન-કંકણ, મોટાં.
 પુનીત-પવિત્ર.
 પુરંજન-સંસારમાં બુલો પરેલો જીવ.
 પુરંદર-શેહેર તોડનાર ઈંદ્ર.
 પુરુહુત-ઈંદ્ર.
 પુંશ્વલી-વ્યભિચારિણી સ્ત્રી.
 પેચ-પીવાનો પદાર્થ.
 પોણુ-વચન.
 પંચાનન-સિંહ.
 પ્રતિકાર-અટકાવ.
 પ્રત્યક્ષ-દેખાય તે.
 પ્રભા-કાંતિ, પ્રવાહ.
 પ્રાયે-ધણું કરીને, અલુધા.
 પ્રાશન-પી જવું, લક્ષ કરવું.
 પૃષ્ઠ-પીઠ.
 પ્રતિપાળ-પાળવું.
 પ્રતિબોધ-સામો બોધ.

૩.

ફાટે-ચિરાય.
 ઝાડકાં-કડકાં, કાડ.

ફેફળ-સોપારી.

બ.

બંદીજન-રાજા શ્રીમંતની સ્તુતી
 કરનાર.

બદ્ર-બોરડીનું ઝાડ.
 બાધર-બેહેરો.

અરહી-મોર.	ખિલ-પાતાલ.
અરણ્ય-ઉંઘમાં અકવું.	ખુંદ-ટીપું, છાંટો.
અલુળના-અણુ, વધારે.	ખુદ્ધ-ખુદ્ધિ.
આળી-કુમારિકા સ્ત્રી.	ખેલડિયે-આંગળીએ વળગી આવે
આંચ-હાથ.	હું-જેડે વળગી આવેહું.

લ.

લડ-વીર, યોદ્ધો.	ભૂચર-પૃથ્વી ઉપર પ્રરનાર.
લડવા-અથાબથ-ભેટભેટા, આઘલો.	ભૂમંડલ-ભૂમંડળ. [ધણું]
લર્ગા-કામને આળી નાખનાર દેવી.	ભૂર-સડીને છારી વળવાનું નામ (૨)
લદ્દા-કલ્યાણરૂપી, એક સ્ત્રીનું નામ.	ભે-ભય-ખીક.
લવનુસાર-સંસારનો સાર.	ભોર-પ્રભાત.
ભાણુ-સૂર્ય.	ભોટો-ઓશિયાલો.
ભુજદંડ-હાથ.	ભુકુટી-ભ્રમર.
ભુજંગ-સર્પ.	ભ્રાત-ભાઈ.
ભુપંડી-એક હથિયાર, બંદુક, જંતરડો,	ભ્રાંતિ-ભ્રમ, વેહેમ.
ગોફણુ.	ભ્રામરી-રૂપાળી, પાર્વતી.

મ.

મધવા-ઈંદ્ર.	મહિપ-પાડો.
મદ્મોચન-મદ્મ મૂકાવનાર.	મહિપાસુર-પાડાના શરીરવાળો દૈત.
મદ્નશર-કામખાણ.	મહિમુંદરી-પૃથ્વીરૂપી સ્ત્રી.
મધવારી-પાણીમાં, ઈંદ્રનો શત્રુ.	માનમટ-માનો આપ.
મધુકર-ભમરો.	માતંગ-હાથી.
મનુજન-માણસ ખાનાર દૈત.	માથાવોણો-માથા વગરનો.
મરકલાં-કટાક્ષ-ચાળા.	મામ-મ્હોટાઈ, ખાવું.
મરજીવો-સમુદ્રમાંથી મોતી કાઢનાર.	મારુત-વાયુ.
મરાળ-હંસ.	માલમ-કપતાન, વહાણનો મુખી.
મર્કટ-વાનર.	મિન-માછલું.
મરાડલો-મ્હોરો દેવાનું હથિયાર.	મિરાત-મિલકત, જગીર.
મહારથી-રથમાં બેસી લડનાર	મિટ-દ્રષ્ટિ, દેખવું, નજર.
મુખ્ય યોદ્ધો.	

મુક્તા-મોતી.	મેવાસ-અધાર વનમાં છુટારાનું ઢેકાણું.
મુદ્-મોદ, આનંદ.	મેયો-મેલ-આંખ ઉઘાડવી ને વીચવી.
મુદ્રિકા-વીંટી.	મેહાલ-મેં હાલત જોઈ.
મુશળ-સાંભેલું.	મેયર-પિયર.
મુંડ-શિર.	મોડ-મુકુટ.
મુંડો-નાગો, માથા વિનાનો ખવીસ.	મહાર-છાપ, સિકકા.
મૂષક-ઉંદર.	મંજુલ-મીઠું, મધુર, હસ્તું.
મેઘા-બુદ્ધિ.	મૃગ-હરણ.

ય.

યદ્યપિ-જો કે.	યુગ્મ-જોડું.
યમકિકર-જમફત.	યોગનિદ્રા-માયા.
યવન-મુસલમાન.	

ર.

રક્તમિજ-રક્તથી ઉત્પન્ન થયેલા દૈત્ય.	રુતલ, મહાતલ, તલાતલ, રસા-
રજનીકર-ચંદ્રમા.	તલ ને પાતાલ, એમ સાત છે.
રહિયાણું-સુંદર.	રાજરાજ-કુબેર.
રસ-પ્રીતિ.	રાવ-ફરિયાદ.
રથી-રથમાં બેસીને લડનાર યોદ્ધા.	રાશિ-દગલો.
રવિ-સૂર્ય.	રુખ-દેવ.
રવિનંદન-યમરાજ.	રેડ-ચક્ર.
રસપ્રિદા-જેના પાણીથી લોહાનું	રેણી-રાત.
સોનું થાય તેવી વાંવ.	રોધિયા-રોધવું.
રસના-છલ.	રોમ-રુવાડાં.
રસાતલ-છટું પાતાલ. અંતલ, વિતલ,	રોહિણી-ચંદ્રની સ્ત્રી.
	રંભા-રુપાળી સ્ત્રી, અપ્સરા.

લ.

લખવું-જાણવું.	લલીત-રસલયું-નાનુંક.
લતા-વેલી.	લલુતા-આતુરતા.
લરજવે-લજવે, શરમાવે.	લિંગ-શરીર, ગુપ્તદ્રિય, ચિહ્ન.

લીન-હળીમળી જવું.
લીલવટ-કપાળ.

લંખો-જંખો-ઝુમખો-હુમખો.

વ.

વસલ-કલ્યાણ, દાઝવાળું.
વદન-મુખ.
વધૂ-સ્ત્રી, વધારે.
વનકુલ-ઝાડની છાલનાં વન.
વપુ-શરીર.
વમન-ઓકવું.
વરુ-નારડાં, માંસાહારી જનાવર.
વલુધ્યો-ધુંચવાયલો.
વલો-છાસમાંથી માંખણ વિખરાઈ
જાય તે, હાથમાં ન આવે તેવું.
વલોણું-દહીં રવાઈથી હલાવવું તે.
વહ્નિ-અગ્નિ.
વમુધા-પૃથ્વી.
વાચારંભણુ-ખોલવું.
વાજ-હુન, હારવું, ઝૂલવું, ઘોડો.
વાડવ-પ્રાણણુ.
વામણું-દીંગણું.
વામાંગ-ડાખું અંગ,
વારિદ-વાદળાં.
વારિધિ-સમુદ્ર.
વાવિકા-વાવ.
વાહી-પુસલાવી, પટાવી.
વિકટ-મુશ્કેલ.
વિકળ-ખેચેન, થેલો.
વિકસિત-પ્રપ્રકૃત.
વિગત-સંતાપ વિનાનો.
વિચિત-ખેલાન.

વિદારી-ફાડી નાખવું. ચીરી નાંખવું.
વિદેહી-જનક.
વિપાક-પરિણામ.
વિમુખ-વિરુદ્ધ-બ્રષ્ટ.
વિરંચી-પ્રહ્લા.
વિવિકત-જૂદું.
વિવર-સાર, પોલાણ, શુદ્ધ.
વિશદ-મોટું.
વિશુદ્ધ-નિર્મળ.
વિહ્વલ-કામાતુર, બાવરું.
વિખિયા-ચંદ્રહાસની સ્ત્રી.
વિખિયા-પગનું ઘરેણું.
વિટંડ-પાખંડ.
વિલ-દ્રવ્ય.
વેતાગરો-વેહેનારો.
વેત્ર-કુળ.
વેદ-જ્ઞાની, જ્ઞણવું, ચાર વેદ.
વેદલ-નપુંસક.
વેરવું-વેચાથી લેવું.
વેદેહી-સીતા.
વેરાટ-રાગ્ગનું નામ.
વોણું-વિનાનું.
વંચક-કંગ, નિંદનાર.
વંકક-વાંકડા.
અકિત-પ્રત્યક્ષ-દેખીતું.
આધ-ઉપાધિ-રોગ.
ઓમ-આકાશ.

વ્યોમચર-આકાશમાં પ્રરનાર પક્ષી. વ્રાહ્મ-જીવો-વ્યાધ.
વ્યાધ-સિંહ.

શ.

શયી-ઈંદ્રાણી.
શત-સો.
શનેશને-હળવે હળવે.
શબ્દવેધિ-અંધારે કોઈનો શબ્દ સાં-
ભળીને ધ્રા કરી પાડનાર.
શમી-એક જાતનું લાકડું.
શર-ગાણુ, આંકું, છિદ્ર.
શરવાણી-પાર્વતી.
શરેન્દુ-શરદ ઋતુના ચંદ્ર સરખું
સ્વચ્છ.
શલ-અરાયર.
શળો-શલવું-દાણામાં જીવડા પડે તે.
શાર્દૂલ-વાધ.
શાશ્વત-અનાદિ.
શાલિગ્રામ-ગોળ કાળો ને છિદ્રવાળો

પથ્થર-વિજળુ. ગંદકી નદીમાંથી
નિસરે છે.
શિખિ-મોર.
શિથિલ-ઢીલાં. નરમ.
શીચાણો-એક પક્ષીનું નામ.
શીથળ-ચુંથાયલું-ગડગડ ભરેલું.
શુક્ત-સીપ-છીપ.
શુચંગ-પવિત્ર અંગ.
શોણિત-રુધિર-લોહી.
શંકર-કલ્યાણ કરનાર-મહાદેવ.
શંભ-નિરાકાર.
શૃંગ-શિંગડું, શિખર.
શ્રમજળ-પરસ્વેદ.
શ્રવણુ-કાન.
શ્રેય-સારું.

સ.

સંયમ-મનોનિગ્રહ.
સમાન્નણી-સાવરણી.
સણગટા-ધુમટો.
સંધાણુ-સાંકડું.
સઘ-તુરત.
સન્મન્યા-ગભરાયા.
સમીપ-પાસે.
સમીર-વાયુ.
સરસાય-સુશોભિત, સરસ લાગે.
સરાડે-સારી સ્થિતિયે.

સરે-સરસ, છેડો. [જીઓ.
સરોડાં-સલકડાં, ઝાડની નકામી ડાંખ-
સરંભ-આરંભ-શરૂઆત.
સર્વતોગોચર-સર્વ દેકાણે દેખાય તે.
સાકટ-અધર્મી.
સાન્નિધ્ય-સમક્ષ.
સાતરો-સવચ્છો.
સામરો-સમાં કરવાં, સુધારવાં.
સાર-અરદાસ, સંભાળ.
સારંગ-હરણુ.

સારા-માલવાળી, સારવાળી.

સાંભવા-સન્મુખ, સામે.

સાહેર-સમુદ.

સુકેશી-સારા કેશવાળી.

સુડો-પોપટ.

મુર-સારું આપનાર, દેવતા, અવાજ.

મુરા-પી-(દારુ-દારુ+પી-પીનાર)-દા-

મુરો-મુરોખાર. [નવ.

મુવર્ણગર-સોનાતો ડુંગર.

મુકતે-વેદને મંત્રે.

સોજ-સુઝ, ડહાપણ.

સોર-ઘોંઘાટ.

સ્કંધ-ખાંધ-ખભો-ભાગ-અવયવ.

સ્વપચ-નીચ જાત-ટેડ.

સ્વમુર-સસરો.

સ્વાન-કુતરો.

સ્વેદ-ઘોળાં.

સાંધ-આલિંગન દેવું.

સ્વયં-પોતાની મેળે.

સ્વેદ-પરમેવા.

હ.

હનુ-હડપચી.

હસમ-ઉરકરાયલા-સૈન્ય-ટ્રોજ.

હસ્તામલ-પ્રત્યક્ષ હથેલીમાં આમણું

હોય તે.

હય-ઘોડા.

હર-શિવ.

હલહલાટ-એકદમ.

હિકાનાદ-હૈયામાં નાદ ઉઠે છે તે.

હિમજન-હિમાલયમાં ઉપજેલી-પાર્વતી.

હિરણ્યગર્ભ-બ્રહ્મા-સૂર્ય-ધૈત્ય.

હીર-સાર, પાણી.

હીન-ઓછું.

હીમ-ખરફ.

હુતાશન-અગ્નિ.

હુમાયુ-એક જાતનાં બે પક્ષી-કં-જે-

ને એક ચાંચ, એક પગ, એક

આંખ અને એક આંકડો હોય છે.

અને બન્ને સાથે વળગીને ઉડે છે

તે. (કલ્પિત.)

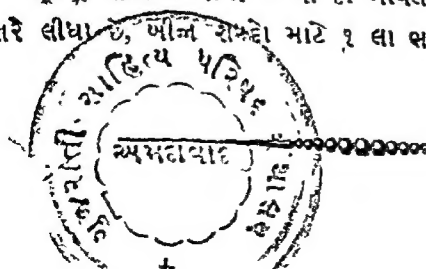
હુસ્સી-આનંદ પામી-શોભી.

હંસવાહિની-હંસપર બેસનાર-સરસ્વતી.

હેજ-રતેહ-હેત.

હદ-ખાડો.

* * * સાગ ૧ લામાં જે શબ્દો આવેલા છે તેમાંના જરૂરીઆત શબ્દોજ
અતરે લીધા છે, બાકી શબ્દો માટે ૧ લા સાગમાં જોવું.

१५ दिवस : आ पुस्तक वधुमां वधु १५ दिवस
माटे राणी शक्राशे.

515-79
25 JAN 1999

2224

ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદ સંચાલિત
શ્રી ચી. મં. ગ્રંથાલય, નવરંગપુરા

અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૬

કલ્પા. ૨૦૪

૨૨૨૪

જૂહલ

જૂહલ કાવ્યદોહન ભા. ૨

દેવશાપ, દલિશ્વરામ સૂર્યશામ

કાલ્પ: ૧૧

- ૫ જાન ૧૯૯૯

કલ્પા. ૨૦૪

જૂહલ

૨૨૨૪

ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ - ૬